

ΦΩΤΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

7

ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΣ
"Η ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
(ΣΚΓ' - ΣΜΑ')

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ - ΣΧΟΛΙΑ
ΑΠΟ ΤΟΝ
ΣΑΚΑΛΗ ΙΓΝΑΤΙΟ
ΦΙΛΟΛΟΓΟ

7

ΕΠΟΠΤΗΣ - ΕΠΙΜΕΛΗΤΗΣ ΕΚΔΟΣΕΩΣ
ΕΛΕΥΘ. Γ. ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ, Π. ΘΕΟΛΟΓΙΑΣ

Ε Π Ε

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ
«ΤΟ ΒΥΖΑΝΤΙΟΝ»
ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ 2001

ΦΩΤΙΟΣ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΗΣ
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΑΠΑΝΤΑ ΤΑ ΕΡΓΑ

7

Copyright :

ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΣ ΜΕΡΕΤΑΚΗΣ

Γ. Μπακατσέλου 3, Θεσσαλονίκη

Τ. Θ. 400 90. 560 10 Θεσσαλονίκη

Τηλ. 031/283 880. Οικίας 031/696 653.

ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΣ

Ἡ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

(СΚΓ. СΜΑ.)

ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

ΦΩΤΙΟΥ
ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΝ ἢ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

*Ἀπογραφή καὶ συναρίθμησις τῶν ἀνεγνωσμένων ἡμῖν διβλίων,
ἧν εἰς κεφαλαιώδη διάγνωσιν ἡ ἡγαπημένος ἡμῶν ἀδελφὸς
Ταράσιος ἐζητήσατο. Ἔστι δὲ ταῦτα, εἴκοσι δεόντων ἐφ' ἐνί,
τριακόσια.*

ΣΚΓ.

Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ, Κατὰ εἰμαρμένης.

*Ἀνεγνώσθη διβλίον Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ κατὰ εἰ-
μαρμένης, ἐν λόγοις μὲν ἦ, κεφαλαίοις δὲ γ' καὶ ν'. Ἔστι μὲν οὖν
5 ἐν τούτοις εὐσεβῶν ὁ ἀνὴρ, καὶ οὐδὲ περὶ τὴν δόξαν τοῦ υἱοῦ τοῦ
Θεοῦ, ἣν ἡ τοῦ Νεστορίου λύσσα διασπαράττει σφαλλόμενος τοῖς
δὲ ἐπιχειρήμασιν ἔστι μὲν οἷς ὀρθῶς τε καὶ εὐφυῶς ἐπιβάλλει, διε-
λέγχων τοὺς τὴν εἰμαρμένην δοξάζοντας, ἔστι δὲ ὅπου πρὸς μόνον
τὸ φαινόμενον τὸν ἀγῶνα φέρει, καὶ μηδὲ σαφῶς τὸ τῶν ἐναντίων
10 ἕξακριδῶν δόγμα. Ὅθεν πολλάκις οὐκ ἐκείνοις, πρὸς οὓς ὁ πόλε-
μος, ἀλλ' ἐτέροις μᾶλλον δόξειεν ἂν διαμάχεσθαι. Πλὴν ὅ γε εὐ-
γνώμων κριτῆς οὐχ ὑπὲρ ὧν οὐκ εὐστόχως ἐνιαχοῦ φέρεται μωμή-
σαιτο ἂν ὑπὲρ ὧν δὲ σπουδάζει τὴν τῆς εἰμαρμένης πλάνην κατε-
νεγκεῖν, καὶ ὡς οὐκ ἐν ὀλίγοις κατ' αὐτῆς εὐδοκιμεῖ, τὸν ἄνδρα τι-
15 μῆς καὶ χάριτος ἄξιον ἀνομολογεῖν ἔστι δίκαιος. Ἐν μέντοι γε τῶ
α' καὶ ν' κεφαλαίῳ, ἅμα τε τὴν τῆς εἰμαρμένης κατασειῶν δόξαν,
καὶ τὴν Βαρδισάνου συνεπιρραπίζει. Αὕτη δὲ ἡμιμανῆς τίς ἐστι*

ΦΩΤΙΟΥ

ΠΑΤΡΙΑΡΧΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

ΜΥΡΙΟΒΙΒΛΟΝ Ἡ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

**Καταγραφή και ἀπαρίθμηση τῶν βιβλίων πού διάβασα,
τά ὅποια ζήτησε περιληπτικά νά γνωρίσει ὁ ἀγαπημένος
μου ἀδελφός Ταράσιος. Αὐτά εἶναι διακόσια
ἑβδομήντα ἑννέα.**

223.

Διοδώρου, ἐπισκόπου Ταρσοῦ, Κατά εἰμαρμένης.

Διαβάσαμε τὸ ἔργο τοῦ Διοδώρου, ἐπισκόπου Ταρσοῦ, “Κατά εἰμαρμένης”, σὲ ὀκτῶ Λόγους καὶ πενήντα τρία κεφάλαια. Σ’ αὐτὰ παρουσιάζεται ὁ συγγραφέας ὀρθόδοξος, καὶ δὲν εἶναι ἐσφαλμένος ὡς πρὸς τὴ διδασκαλία σχετικὰ μὲ τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, πού τὴν κατασπαράζει ὁ Νεστόριος μὲ τὴ λύσσα του. Ὡς πρὸς τὰ ἐπιχειρήματα μερικὰ τὰ χρησιμοποιεῖ ὀρθὰ καὶ ἔξυπνα, ἐλέγχοντας ἐκείνους πού πιστεύουν στὴν εἰμαρμένη, σὲ κάποιες ὁμως περιπτώσεις ἢ προσπάθειά του εἶναι φαινομενικὴ καὶ χωρὶς νὰ ἔξακριβώνει μὲ σαφήνεια τὴ διδασκαλία τῶν ἀντιπάλων. Γι’ αὐτὸ πολλές φορές θὰ νομίσει κανεὶς ὅτι δὲν ἀγωνίζεται ἐναντίον ἐκείνων πού πολεμοῦν, ἀλλὰ μᾶλλον ἐναντίον κάποιων ἄλλων. Πλὴν ὁμοῦς ὁ ὀρθὰ σκεπτόμενος κριτὴς δὲν θὰ τὸν ψέξει γιὰ ὅσα κάπου διατυπώνει μὲ ἀστοχία, ἀλλὰ θὰ ὁμολογήσει ὅτι ὁ ἄνδρας εἶναι ἀξίος τιμῆς καὶ εὐχαριστίας γιὰ τὸ ζῆλο του νὰ διαλύσει τὴν πλάνη τῆς εἰμαρμένης καὶ γιὰ τὴν ὄχι μικρὴ εἰς βάρος τῆς ἐπιτυχία του. Στὸ πεντηκοστὸ πρῶτο κεφάλαιο καταρρίπτοντας τὴν αἵρεση τῆς εἰμαρμένης, μαζὶ μὲ αὐτὴν ἀντικρούει καὶ τὴν αἵρεση τοῦ Βαρδισάνη. Ἡ αἵρεση αὐτὴ εἶναι κατὰ τὸ ἥμισυ

καὶ ἡμίτομος τὴν μὲν γὰρ ψυχὴν εἰμαρμένης τε καὶ τῆς λεγομένης
 γενεθλιαλογίας ἐλευθέραν ἀπολύει, συντηρῶν αὐτῇ τὸ αὐτεξούσι-
 ον, ὑποτάττει δὲ τῇ ταύτης διοικήσει τὸ σῶμα καὶ τὰ περὶ τὸ σῶ-
 μα, πλοῦτον δὴ φημι καὶ πενίαν καὶ νόσον καὶ ζωὴν καὶ θάνατον
 5 καὶ ὅσα οὐκ ἐφ' ἡμῖν, καὶ ταῦτα πάντα τῆς εἰμαρμένης ἔργα δο-
 γματίζει. Ὅν ὁ φιλομαθὴς καὶ σπουδαῖος Διόδωρος σαφῶς τε καὶ
 γενναίως διελέγχει, λόγῳ μὲν ἡμίτομον τὴν τῆς εἰμαρμένης πλά-
 νην κηρύττειν, ἔργῳ δὲ συγκροτεῖν τὴν ὄλην, εἴπερ καὶ τὰ πλεῖστα
 τῶν σωματικῶν παθῶν τε καὶ ἔργων διὰ τῆς ψυχικῆς ἐνεργείας τε
 10 καὶ συνεργείας, ναὶ δὴ καὶ συμπαθείας εἴωθεν ἐπισυμβαίνειν καὶ
 ἀποτελεῖσθαι.

Ἐν μὲν οὖν τῷ α' λόγῳ ἄλλα τέ τινα περὶ εἰμαρμένης διελθὼν,
 καὶ ὅθεν ἔσχε τὴν τόλμαν ἢ πλάνη παρρησιάσασθαι, καὶ κατὰ τῆς
 λεγούσης δόξης τόδε τὸ πᾶν ἀγένητον εἶναι διανιστάμενος (οἶεται
 15 γὰρ ἐκ τῆς ὑπολήψεως τῆς τὸν κόσμον ἀγένητον ποιούσης, ἐκεῖ-
 θεν καὶ τὸ τῆς εἰμαρμένης συγκροτεῖσθαι πλάσμα) περατοῖ τὸν α'
 λόγον, καὶ ἐν τῷ β' τοῦ αὐτοῦ μὴ ἀφιστάμενος ἀγωνίσματος. Διὸ
 καὶ ἐν τῷ γ' κεφαλαίῳ γενητὸν εἶναι τὸν τε κόσμον καὶ τὸν ἐν αὐτῷ
 ἄνθρωπον ἐπιδεικνύς, ὧδέ πως εἰσβάλλει πρὸς τὴν ἐπιχείρησιν.
 20 Ἐπεὶ φησί, τῶν κατὰ μέρος ἀνθρώπων ἕκαστος φθαρτός ἐστι καὶ
 γενητός, δῆλον ὡς καὶ ἡ τούτων φύσις εἰς τὴν ὁμοίαν ἄγεται λύ-
 σιν, ἐν μόναις ταῖς ἐξ ἀλλήλων διαδοχαῖς διαμένουσα· τὸ γὰρ ἀγέ-
 νητον οὐκ ἐν διαδοχαῖς ἐπινοούμενον ἔχει τὸ ἀφθαρτον, ἀλλὰ
 καθ' ἑαυτὸ καὶ κατὰ τὴν ἰδίαν ὑπόστασιν. Ὅτι δὲ ὁ κόσμος γενη-
 25 τός, δῆλον ἐξ ὧν καὶ τὰ ἐν αὐτῷ γενητά, πῦρ καὶ ὕδωρ καὶ γῆ καὶ
 ἀήρ· καὶ γὰρ ταῦτα παρὰ μέρος καθ' ἑκάστην καὶ φθείρεται καὶ
 γίνεται. Ὅτι δὲ πάλιν ἡ γῆ φθαρτή, δῆλον ἐξ ὧν εἰς γῆν καὶ ὁ ἄν-
 θρωπος καὶ τὰ ἄλλα τῶν ζώων φθειρόμενα μεταβάλλεται· τὸ γὰρ
 εἰς ταύτην φθείρεσθαι ἀπόδειξις ἐστὶ τὸ ἐκ ταύτης φθαρείσης κατ'

παράλογη και διχασμένη σὲ δύο· γιατί ἀπὸ τῆ μὰ ἐλευθερώνει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη και τὴ λεγόμενη γενεθλιαλογία διαφυλάσσοντας τὸ αὐτεξούσιό της, ἐνῶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑποτάσσει στὴ διοίκησή της τὸ σῶμα και τὰ σχετικά μὲ τὸ σῶμα, τὸν πλοῦτο δηλαδή και τὴ φτώχεια και τὴ νόσο και τὴ ζωὴ και τὸν θάνατο και ὅσα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἐμᾶς, και ὅλα αὐτὰ τὰ διακηρύττει ὡς ἔργα τῆς εἰμαρμένης. Αὐτὸν ὁ φιλομαθὴς και σπουδαῖος Διόδωρος τὸν ἐλέγχει μὲ σαφήνεια και μὲ θάρρος, γιατί μὲ τὸ λόγο κηρύττει χωρισμένη σὲ δύο τὴν πλάνη τῆς εἰμαρμένης, ἐνῶ στὴν πράξη τὴν προβάλλει ἀκέραια, ἂν και βέβαια τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σωματικὰ πάθη και ἔργα ἐπισυμβαίνουν και ὀλοκληρώνονται συνήθως μὲ τὴν ἐνέργεια και τὴ συνέργεια τῆς ψυχῆς, και βέβαια και μὲ τὴ συμμετοχὴ στὸ πάθος.

Στὸ πρῶτο λοιπὸν βιβλίο, ἀφοῦ ἀναφέρει και μερικὰ ἄλλα γιὰ τὴν εἰμαρμένη και πῶς βρῆκε τὴν τόλμη νὰ ἐκδηλωθεῖ ἡ πλάνη, και ἐξανιστάμενος ἐναντίον τῆς γνώμης ποὺ λέγει, ὅτι αὐτὸ τὸ σύμπαν δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ (γιατὶ νομίζει ὅτι ἀπὸ τὴν ἀντίληψη ὅτι ὁ κόσμος εἶναι ἀγέννητος, ἀπὸ αὐτὴν συμπλάθεται και ἡ φαντασία τῆς εἰμαρμένης), περατώνει τὸν πρῶτο λόγο. Ἀλλὰ και στὸν δεύτερο λόγο δὲν ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν ἴδιο ἀγῶνα.

Γι' αὐτὸ και στὸ δέκατο κεφάλαιο, ἀποδεικνύοντας ὅτι και ὁ κόσμος ἔχει δημιουργηθεῖ και ὁ ἄνθρωπος ποὺ ζεῖ μέσα σ' αὐτόν, κἄπως ἔτσι προχωρεῖ στὴν ἐπιχείρησή του. Ἀφοῦ, λέγει, καθέννας ἐπιμέρους ἄνθρωπος εἶναι φθαρτὸς και ἔχει δημιουργηθεῖ, εἶναι φανερό ὅτι και ἡ φύση αὐτῶν ὀδηγεῖται στὴν ἴδια λύση και ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπάρχει μόνο μὲ τὴ διαδοχὴ τῆς φθορᾶς και τῆς δημιουργίας· γιατί ὅ,τι δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ, δὲν ἔχει τὴν ἀφθαρσία ἐπινοούμενη σὲ διαδοχικὲς φάσεις, ἀλλὰ καθεαυτὸ και κατὰ τὴν ἴδια του τὴν ὑπόσταση. Ὅτι ὅμως ὁ κόσμος ἔχει δημιουργηθεῖ, εἶναι φανερό ἀπὸ τὸ ὅτι και ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτόν εἶναι γενητὰ, ὅπως ἡ φωτιὰ και τὸ νερὸ και ἡ γῆ και ὁ ἀέρας· γιατί ὅλα αὐτὰ μὲ τὴ σειρὰ κάθε φορὰ και φθείρονται και δημιουργοῦνται. Ὅτι πάλι ἡ γῆ εἶναι φθαρτὴ, εἶναι φανερό ἀπὸ τὸ ὅτι και ὁ ἄνθρωπος και τὰ ἄλλα ζῶα κατὰ τὴ φθορὰ τους μεταβάλλονται σὲ γῆ· τὸ ὅτι δηλαδή διαλύονται σ' αὐτὴν εἶναι ἀπόδειξη, ὅτι αὐτὰ δημιουργήθηκαν μὲ τὴ φθορὰ κατ' ἀρχὰς ἐκεί-

ἀρχὰς ταῦτα γενέσθαι. Πλὴν καὶ νῦν ἔτι πολλὰ τῶν ζώων ταύτης
 τρεπομένης καὶ φθειρομένης γίνεται τε καὶ συνίσταται. Τὸ δὲ
 τρεπόμενον, εἰ καὶ μὴ πρόδηλον εἶχε τὴν φθοράν, πῶς ἂν εἶη
 ἀγένητον; τροπὴ γὰρ πᾶσα τοῦ κατὰ φύσιν προϋπάρχοντος καὶ
 5 μάλιστα τῆς ἀγενησίας καθέστηκεν ἔκπτωσις. Εἰ δὲ ἦν ἀγένητον
 ἄνθρωπος, πῶς ὑπὸ τῆς γενέσεως ἦτοι τῆς εἴμαρμένης, διωκεῖτ'
 ἄν; Τὸ γὰρ ἀγένητον οὐ δεῖται τινος ἀλλοτριίου πρὸς τὴν ἰδίαν
 σύστασιν.

Εἰ δέ τις ὑπὸ τῆς τῶν πραγμάτων ἐναργείας διαζόμενος ὁμο-
 10 λογεῖ γενητὰ μὲν εἶναι τὰ ἐπὶ γῆς καὶ θαλάττης καὶ τὰ ἐν ἀέρι, τὴν
 δὲ ταῦτα ἀποτελοῦσαν γένεσιν τρέχουσαν διηνεκῆ φορὰν καὶ
 ἀγένητον ἐνεργεῖν, καὶ ἐργάζεσθαι τὰ προειρημένα πάντα αἰδίως
 καὶ ἀγένητον, αὐτόθεν ἔχει τὸν ἔλεγχον. Οὐ γὰρ οἷόν τε αὐτὰ μὲν
 εἶναι γενητὰ καὶ οὐκ αἰδία, αἰδίων δὲ αὐτῶν τὴν διοίκησιν. Τὰ
 15 γὰρ ὄντα τις συγκρατεῖ καὶ διοικεῖ, τὰ δὲ οὐκ ὄντα πρότερον ποιεῖ
 μὲν, εἶτα κυβερνᾷ καὶ διοικεῖ, οὐ μὴν πρὸ τοῦ γενέσθαι διοικεῖ καὶ
 κυβερνᾷ τὰ μὴ ὄντα, εἶτα δημιουργεῖ.

Γενητὰ δὲ φησι τὰ στοιχεῖα καὶ ἐξ ὧν ὁράται καθ' ἑκάστην
 ἀλλήλων δεόμενα· τὸ γὰρ ἀγένητον καὶ ἄτρεπτον καὶ ἀνευδές.
 20 Δεῖται δὲ τὰ στοιχεῖα ἀλλήλων καὶ εἰς τὸ σφύζεσθαι καὶ εἰς τὸ σώ-
 ζειν τὰ ἐν αὐτοῖς ζῶα. Ὁ δὲ κόσμος ὅλος γενητός, ἐξ ὧν καὶ σύν-
 θεσις ὁράται, ἐξ οὐρανοῦ καὶ γῆς καὶ τῶν ἐν μέσῳ συγκείμενος.
 Εἰ γὰρ καὶ ὡσπερ ὀφθαλμὸς ἢ κεφαλὴ τοῦ λοιποῦ σώματος, οὕ-
 τως ὁ οὐρανὸς τῶν κοσμικῶν στοιχείων τὸ τιμιώτατον, ἀλλ' οὖν
 25 ὡσπερ κεφαλὴ καὶ ὀφθαλμὸς, καὶ τιμιώτατον, ὁμοιοπαθεῖ τῷ
 λοιπῷ σώματι, οὕτω καὶ οὐρανὸς γῆ καὶ ὕδατι καὶ ἀέρι καὶ τοῖς
 ἐν αὐτῷ φθαρτοῖς ἅπασιν ὁμοιοπαθῆς ὑπάρχων τὴν κοινήν φθο-
 ρὰν οὐ διέφυγεν. Ἀλλὰ γὰρ πῶς τὰ διοικούμενα ὑπὸ γενέσεως

νης. Ἄλλὰ καὶ τώρα ἀκόμα τὰ περισσότερα ζῶα ἀπὸ τὴ μεταβολὴ καὶ τὴ φθορὰ ἐκείνης δημιουργοῦνται καὶ λαμβάνουν ὑπόστασις. Αὐτὸ ὅμως ποῦ μεταβάλλεται, ἀκόμα κι ἂν δὲν εἶχε φανερὴ τὴ φθορὰ, πῶς θὰ μπορούσε νὰ εἶναι ἀδημιούργητο; Γιατὶ κάθε μεταβολὴ εἶναι ἔκπτωση ἀπὸ κάτι ποῦ κατὰ φύσιν προϋπάρχει, καὶ μάλιστα ἀπὸ τὴν ἀγενεσία. Ἄν ὅμως ὁ ἄνθρωπος δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ, πῶς θὰ μπορούσε νὰ κυβερνηθεῖ ἀπὸ τὴ γέννησή του, δηλαδή τὴν εἰσαρμένη; Γιατὶ αὐτὸ ποῦ δὲν ἔχει δημιουργηθεῖ, δὲν χρειάζεται κάποιο ἄλλο γιὰ νὰ ὑπάρξει.

Ἄν ὅμως κάποιος ἀναγκασμένος ἀπὸ τὴν ἐνέργεια τῶν πραγμάτων ὁμολογεῖ ὅτι ἔχουν δημιουργηθεῖ ὅσα βρίσκονται στὴ γῆ, στὴ θάλασσα καὶ στὸν ἀέρα, ἐνῶ ἡ γένεσις ποῦ τὰ δημιουργεῖ προκαλεῖ διαρκῆ φθορὰ καὶ ἀγέννητη, καὶ ὅλα ὅσα εἶπαμε τὰ ἀπεργάζεται αἰώνια καὶ ἀγέννητα, ἐλέγχεται ἀπὸ αὐτὸ τὸ ἴδιο τὸ γεγονός. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατόν αὐτὰ βέβαια νὰ ἔχουν δημιουργηθεῖ καὶ νὰ μὴν εἶναι αἰώνια, ἢ διακυβέρνησή τους ὅμως νὰ εἶναι αἰώνια. Γιατὶ ὅσα ὑπάρχουν τὰ συγκρατεῖ κάποιος καὶ τὰ κυβερνᾷ, ἐνῶ ὅσα δὲν ὑπάρχουν, πρῶτα τὰ δημιουργεῖ, κι ἔπειτα τὰ κυβερνᾷ καὶ τὰ διευθύνει· δὲν διοικεῖ ὅμως καὶ δὲν κυβερνᾷ ἐκεῖνα ποῦ δὲν ὑπάρχουν προτοῦ λάβουν ὑπαρξιν, κι ἔπειτα τὰ δημιουργεῖ.

Ἐπίσης λέγει ὅτι ἔχουν δημιουργηθεῖ τὰ στοιχεῖα κι ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὰ βλέπομε καθημερινὰ νὰ ἔχουν ἀνάγκη τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου· γιατὶ τὸ ἀγέννητο εἶναι καὶ ἀμετάβλητο καὶ χωρὶς ἔλλειψη κι ἀνάγκη. Καὶ χρειάζονται τὰ στοιχεῖα τὸ ἓνα τὸ ἄλλο καὶ γιὰ νὰ διατηροῦνται τὰ ἴδια καὶ νὰ συντηροῦν τὰ ζῶα ποῦ ζοῦν σ' αὐτά. Ὁ κόσμος ὅλος ἔχει δημιουργηθεῖ ἀπὸ αὐτὰ ποῦ ἀποτελοῦν τὴ σύνθεσή του, ἀποτελούμενος ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, τὴ γῆ καὶ τὰ ἐνδιάμεσά τους. Γιατὶ, ἂν καί, ὅπως τὸ κεφάλι καὶ τὸ μάτι, ὁ οὐρανὸς εἶναι τὸ πιὸ πολύτιμο ἀπὸ τὰ κοσμικὰ στοιχεῖα, ὡστόσο ὅπως τὸ κεφάλι καὶ τὸ μάτι, ἂν καὶ εἶναι πολυτιμότερα, εἶναι ὁμοιοπαθῆ μετὰ τὸ λοιπὸ σῶμα, ἔτσι καὶ ὁ οὐρανὸς, ἐπειδὴ εἶναι ὁμοιοπαθῆς μετὰ τὴ γῆ καὶ τὸ νερὸ καὶ τὸν ἀέρα, δὲν ἔχει διαφύγει τὸν κοινὸ νόμο τῆς φθορᾶς. Πῶς λοιπὸν αὐτὰ ποῦ διέπονται ἀπὸ τὴ γένεσις εἶναι ἀγέννητα; Ἡ πῶς αὐτὰ ποῦ γιὰ νὰ ἔρθουν στὴν ὑπαρξιν δὲν χρειάσθηκαν ἄλλα, ἦρθαν στὴν ἀνά-

ἀγένητα; Ἡ πῶς τὰ εἰς τὸ εἶναι ἐτέρων μὴ δεηθέντα εἰς χρείαν ἤλθεν ἀλλοτρίας διοικήσεως, καὶ ταύτης οὐκ ἀγαθῆς; Τί δὲ ἀπὸ τοῦ διοικεῖσθαι κρεῖττον ἔξει προσούσης αὐτοῖς ἀγενησίας; Καί-
 5 τοι τροπὴ πᾶσα φύσεως ἀγενήτου φθορὰ καὶ ἔκστασις οὐσίας
 οὐκ ἐπὶ τὸ σωθῆναι αὐτοῖς τὸ ἀγένητον, ἀλλ' ἐπὶ τὸ φυλαχθῆναι;
 Εἰ δέ τις ἀγένητον λέγοι αὐτῶν τὴν τροπὴν, τὸ πάντων ἀδυνα-
 τώτερον εἰσάγει· τροπὴ γὰρ πάθος ἐστὶν ἀρχόμενον, καὶ οὐκ ἄν
 τις εἴποι τροπὴν ἄναρχον. Καὶ συντόμως εἰπεῖν, τῶν στοιχείων
 10 καὶ τῶν ἐξ αὐτῶν ζώων τε καὶ σωμάτων ἢ πάνσοφος τροπὴ, καὶ
 τῶν σχημάτων καὶ χρωμάτων καὶ τῶν ἄλλων ποιότητων ἢ ποικί-
 λη διαφορὰ μόνον οὐχὶ φωνὴν ἀφήσει μήτε ἀγένητον μήτε αὐτό-
 ματον νομίζειν τὸν κόσμον, μήτ' αὖ ἀπρονόητον, Θεὸν δὲ αὐτοῖς
 καὶ τὸ εἶναι καὶ τὸ εὖ εἶναι παρασχόμενον σαφῶς εἰδέναί καὶ
 15 ἀδιοστάκτως ἐπίστασθαι.

Τάχα δὲ γενητὰ μὲν τὰ ἄλλα φήσουσι, μόνην δὲ τὴν τῶν
 ἄστρον φύσιν καὶ θέσιν ἀγένητον. Ἄλλὰ πρῶτον μὲν τίνας ἦν ἡ
 γένεσις πρὶν γενέσθαι ταῦτα; Τίς δὲ ὁ τὰ στοιχεῖα δημιουργήσας;
 Ἡ ἕτερος μὲν οὐδεὶς, αὐτὰ δὲ ἑαυτά; Τὸ δὲ ἀγένητον οὔτε τροπὴν
 20 αὐθαίρετον ἂν ὑποσταίη· πᾶσι μὲν γὰρ φίλον τὸ κατὰ φύσιν, μά-
 λιστα δὲ τῇ ἀγενήτῳ φύσει· οὔτε ὑφ' ἐτέρου μὴ βουλόμενον πάθοι
 ἀδίαστον γὰρ τὸ κρεῖττον, κρεῖττον δὲ ἀγενήτου οὐσίας οὐδέν.
 Πῶς δ' ἂν τὰ μηδαμῆ μηδαμῶς γένοιντο δίχα τοῦ ποιούντος; Πῶς
 δὲ τὸν Θεὸν ταύτην τὴν ἰσχὴν ἀφαιροῦντες αὐτοῖς ἑαυτὰ προά-
 25 γειν ἐκ μὴ ὄντων περιάπτουσι τὸ κράτος; Εἰ δὲ καὶ αὐτὰ προαγα-
 γεῖν ἴσχυσεν ἑαυτά, διὰ τί μὴ καὶ τὸ διοικεῖσθαι οἴκοθεν παρέ-
 σχεν, ἀλλὰ τῆς ἐτέρου κηδεμονίας ἐδεήθη; Τὸ γὰρ γενέσθαι τοῦ
 διαμένειν γενόμενον πολλῶ δυσχερέστερον. Πῶς οὖν ὁ μὲν ἦν δυσ-
 χερέστερον, εἰς πρᾶξιν ἤνεγκεν, ὁ δὲ ῥᾶδιον, οὐκ ἂν ἔχοι μὴ παρ'
 30 ἐτέρου λαβῶν; Πῶς δὲ καὶ ἡ γένεσις γῆν τε καὶ ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα,

1. Ἀντίθετα ὁ Δημοσθένης λέγει· “Τὸ φυλάξαι τὰ ἀγαθὰ χαλεπότερον τοῦ κτί-
 σασθαι”.

γκη ξένης διακυβέρνησης, και μάλιστα ὄχι ἀγαθῆς; Καὶ τί καλύτερο θὰ τὰ προσφέρει ἢ διακυβέρνηση, τῆ στιγμῆ πού αὐτὰ εἶναι ἀγένη-
τα; Ἄν και βέβαια κάθε μεταβολή μιᾶς φύσης ἀγένητης εἶναι φθορὰ
καὶ στέρηση οὐσίας πού δὲν ἔχει ἀρχή. Καὶ πῶς ἀνέχθηκαν αὐτὰ πού
εἶναι ἀγένητα νὰ κυβερνιοῦνται ἀπὸ τῆ γένεση, ὄχι γιὰ νὰ τοὺς δοθεῖ
ἢ ἀγενησία, ἀλλὰ γιὰ νὰ τῆ διατηρήσουν; Κι ἂν κάποιος λέγει, ὅτι ἡ
μεταβολή τους στερεῖται γένεσης, προβάλλει τὸ πιὸ ἀδύνατο ἀπὸ
ὄλα· γιὰτὶ μεταβολή εἶναι πάθος πού ἔχει ἀρχή, και δὲν μπορεῖ κανεὶς
νὰ πεῖ μεταβολή χωρὶς ἀρχή. Καὶ γιὰ νὰ τὸ πῶ μὲ συντομία, ἡ πάνσο-
φη μεταβολή τῶν στοιχείων και τῶν ζώων και τῶν σωμάτων πού
προέρχονται ἀπὸ αὐτὰ και ἡ ἄλλη ποικίλη διαφορὰ βρονοφωνάζει
σχεδὸν νὰ μὴ πιστεύομε ὅτι ὁ κόσμος εἶναι οὔτε ἀγένητος οὔτε αὐτό-
ματος οὔτε ἐπίσης και ἀπρονόητος, ἀλλὰ νὰ γνωρίζομε μὲ σαφήνεια
και νὰ εἴμαστε βέβαιοι χωρὶς δισταγμό, ὅτι ὁ Θεὸς ἔδωσε σ' αὐτὰ και
τὴν ὑπαρξη και τὴν εὐτυχία.

Ἴσως ὁμως θὰ ποῦν, ὅτι τὰ ἄλλα εἶναι γενητά, και μόνον ἡ φύση
και ἡ ὑπαρξη τῶν ἀστρων εἶναι ἀγένητη. Ἀλλὰ πρῶτον, πρὶν αὐτὰ
γίνουιν τίνος ἦταν ἡ γένεση; Ποιὸς ἐπίσης εἶναι αὐτὸς πού δημιούρ-
γησε τὰ στοιχεῖα; Ἡ δὲν εἶναι κανένας ἄλλος, ἀλλὰ ὁ ἴδιος ὁ ἑαυτὸς
τους; Αὐτὸ ὁμως πού εἶναι ἀγένητο δὲν μπορεῖ νὰ ὑποστῆ μεταβολή
πού ἐπέλεξε τὸ ἴδιο. Γιατὶ ὄλα ἀγαποῦν τὸ σύμφωνο μὲ τῆ φύση τους
και μάλιστα ἡ φύση ἡ ἀδημιούργητη. Οὔτε, ἂν δὲν θέλει, εἶναι δυ-
νατὸν νὰ πάθει κάτι ἀπὸ ἄλλο. Γιατὶ τὸ ἰσχυρότερο εἶναι ἀπαραβία-
στο, και τίποτε δὲν ὑπάρχει ἰσχυρότερο ἀπὸ τὴν ἀγένητη οὐσία. Καὶ
πῶς αὐτὰ πού μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπάρχουν, θὰ ἔρχονταν στὴ
ὑπαρξη χωρὶς ἐκεῖνον πού θὰ τὰ ἔφερνε σ' αὐτήν; Καὶ πῶς, ἀφαιρώ-
ντας ἀπὸ τὸν Θεὸ αὐτὴ τῆ δύναμη, δίνουιν στὸν ἑαυτὸ τους τῆ δύνα-
μη νὰ δημιουργεῖ ἀπὸ τὸ μὴ ὄντα; Κι ἂν αὐτὰ μπόρεσαν νὰ φέρουιν
στὴν ὑπαρξη τὸν ἑαυτὸ τους, γιὰτὶ δὲν ἀνέλαβαν μόνα τους και τῆ
διοίκησή τους, ἀλλὰ χρειάσθηκαν τὴν κηδεμονία ἑνὸς ἄλλου; Γιατὶ
τὸ νὰ γίνεῖ κάτι εἶναι πολὺ πιὸ δύσκολο ἀφοῦ γίνεῖ νὰ παραμένει¹.
Πῶς λοιπόν, αὐτὸ πού ἦταν δυσκολότερο τὸ πραγματοποιήσαν, και
αὐτὸ πού εἶναι ευκολότερο, δὲν θὰ μποροῦσαν νὰ τὸ πραγματοποιή-
σουν ἂν δὲν λάβουιν τὴ δυνατὸτητα αὐτὴ ἀπὸ ἄλλο; Καὶ πῶς ἡ γένε-

ἃ μὴ πεποιήκε διοικεῖ· Ἔργον γὰρ τοῦ πεποιηκότος καὶ τὸ διοικεῖν, ὅτι καὶ μόνος τῶν ἑαυτοῦ δημιουργημάτων τὴν φύσιν οἶδε, καὶ ὅπως μὲν κρατοῖτο, πόθεν δὲ συγχέοιτο καὶ διαφθείροιτο. Εἰ δὲ τολμήσαιεν καὶ τῶν στοιχείων τὴν δημιουργίαν ἀνάπτειν τῇ εἰ-
 5 μαρμένῃ, λεγέτωσαν ἡμῖν ποῖος μὲν ἀστὴρ εἰς τόδε τὸ ζώδιον εἰσ-
 ελθὼν ἀπετέλεσε τὴν γῆν, ποῖος δὲ τὸν ἀέρα ἢ τὸ πῦρ ἢ τὸ ὕδωρ.
 Ἄλλ' οὐκ ἂν ἔχοιεν λέγειν, εἰ καὶ πλέον ληρεῖν μελετήσουσιν. Ἄλ-
 λωστε δὲ εἰ οὐχ ἅπαξ ποιεῖ ὁ ποιεῖ ἢ γένεσις, πολλάκις δὲ τὰ αὐτὰ
 κατὰ τινὰς χρόνων περιόδους, δεικνύτωσαν ἡμῖν πολλάκις μὲν γε-
 10 γενημένας πολλὰς ὀλότητας γαιῶν, πολλὰς δὲ ὑδάτων, πολλὰς δὲ
 θαλασσῶν, ἐξ ὧν καὶ κόσμους ἀπείρους συστήσουσιν. Ἀλλὰ μὴν
 ἀδύνατον τοῦτο· ἀδύνατον ἄρα καὶ τὸ ἅπαξ τὴν γένεσιν ἐν τι τῶν
 στοιχείων προαγαγεῖν.

Εἰ δὲ ἐκ μανίας εἰς μανίαν μεταπίπτοντες ὑπὸ Θεοῦ μὲν δημι-
 15 ουργηθῆναι φαῖεν τὰ στοιχεῖα, ὑπὸ δὲ τῆς γενέσεως ἀγενήτου καὶ
 αὐτῆς ὥσπερ τὸ Θεῖον οὐσης διοικεῖσθαι, ἐκδηλότερον αὐτῶν τὴν
 ἄνοιαν στηλιτεύσουσι. Διὰ τί γὰρ τὸ Θεῖον ἀτάκτῳ γενέσει τὸ οἰ-
 κεῖον ὑπέβαλε δημιουργημα; Ἄρ' ὡς αὐτὸς οὐκ ἔχων τὴν τοῦ
 προνοεῖν σοφίαν; Καὶ τίς ἂν ἐνέγκοι τὸ δύσφημον, τίς δὲ τὸ ἀνόη-
 20 τον, δημιουργίας μὲν κράτος ἔχειν, προνοίας δὲ μηδ' ὅσον ἢ ἄτα-
 κτος ἦρπασε γένεσις; Καὶ μυρίος ἄλλος ἐσμὸς ἀτοπημάτων ἔπε-
 ται. Εἰ δ' ὥσπερ ἀγαθότητι ἐποίησεν ὁ Θεός, οὕτω καὶ προνοεῖ,
 περιττὴ καὶ ματαία ἢ ἐπίνοια τῆς εἰμαρμένης ἦτοι τῆς γενέσεως.
 Πῶς δὲ ἀγένητος ὁ οὐρανός, τοῦ συνθέτου κόσμου μέρος ὑπάρ-
 25 χων καὶ περιοχῆ; Τὸ γὰρ ἀγένητον οὔτε περιοχὴ τις οὔτε τόπος
 ἐτέρων ἂν εἴη, καθαρεύει δὲ τῶν τοιούτων τε καὶ παθῶν ἀπάντων.
 Ἀλλὰ καὶ ἐξ αὐτῆς αὐτῶν τῆς πλαττομένης ὑποθέσεως δῆλον ὡς
 οὔτε ὁ οὐρανὸς οὔτε οἱ ἀστέρες ἀγένητοι. Καὶ γὰρ τοὺς μὲν αὐτῶν
 ἀγαθοποιούς, τοὺς δὲ κακοποιούς λέγουσι, καὶ οἴκους ἄλλους ἄλ-
 30 λους ἀφορίζουσιν, ἐν οἷς γινόμενοι ἄλλοι μὲν κακύνονται, ἢ πλέον

ση κυβερνᾶ καὶ τῆ γῆ καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὰ ἄλλα πού δὲν τὰ ἔχει κάνει: Γιατὶ ἔργο τοῦ δημιουργοῦ εἶναι καὶ ἡ διοίκηση, ἐπειδὴ εἶναι ὁ μόνος πού γνωρίζει τὴ φύση τῶν δημιουργημάτων του, καθὼς καὶ πῶς μπορούσιν νὰ συγκρατηθοῦν καὶ τί θὰ προκαλοῦσε τὴ σύγχυση καὶ τὴ φθορά τους. Κι ἂν τολμοῦσαν νὰ ἀποδώσουν καὶ τὴ δημιουργία τῶν στοιχείων στὴν εἰμαρμένη, ἃς μᾶς ποῦν ποιὸ ἄστρο μπῆκε σὲ αὐτὸ τὸ ζῶδιο καὶ ἀποτέλεσε τὴ γῆ καὶ ποιὸ τὸν ἀέρα ἢ τὴ φωτιά ἢ τὸ νερό. Ἄλλὰ δὲν θὰ μπορούσαν νὰ ποῦν, ἀκόμα κι ἂν μελετήσουν περισσότερες φλυαρίες. Ἐξάλλου ἂν ἡ γένεση δὲν κάνει μιὰ φορὰ αὐτὸ πού κάνει, ἀλλὰ κάνει πολλές φορές τὰ ἴδια πράγματα σὲ κάποιες χρονικὲς περιόδους, ἃς μᾶς δείξουν ὅτι πολλές φορές σχηματίσθηκαν πολλές ὀλότητες γαιῶν καὶ πολλές ὀλότητες νερῶν καὶ πολλές θαλασσῶν, ἀπὸ τίς ὁποῖες καὶ θὰ συστήσουν ἄπειρους κόσμους. Αὐτὸ ὅμως εἶναι ἀδύνατο. Ἄρα εἶναι ἀδύνατο καὶ ἓνα ἀπὸ τὰ στοιχεῖα μόνο του νὰ δημιουργήσῃ ἅπαξ τὴν ὑπαρξή.

Κι ἂν ὀλισθαίνοντας ἀπὸ παραλογισμό σὲ παραλογισμό ὑποστηρίζουν ὅτι καὶ τὰ στοιχεῖα δημιουργήθηκαν βέβαια ἀπὸ τὸν Θεό, διοικοῦνται ὅμως ἀπὸ τὴ γένεση πού εἶναι ἀγέννητη κι αὐτὴ ὅπως τὸ Θεῖο, διακηρύττουν ἀκόμα πῶς ὀλοφάνερα τὴν ἀνοησία τους. Γιατὶ δηλαδή τὸ Θεῖο ὑπέβαλε τὸ δημιούργημα του σὲ μιὰ ἄτακτη γένεση; Μήπως ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν διέθετε τὴ σοφία νὰ προνοεῖ; Καὶ ποῖος μπορεῖ νὰ ἀνεχθεῖ αὐτὴ τὴ δυσφήμιση καὶ τὴν ἀνοησία, νὰ ἔχει βέβαια τὴ δύναμη τῆς δημιουργίας, δύναμη ὅμως γιὰ πρόνοια νὰ μὴν ἔχει οὔτε ὅση ἰδιοποιήθηκε ἢ χωρὶς τάξη γένεση; Κι ἀκολουθεῖ ἄλλο ἀμέτρητο πλῆθος ἀτοπημάτων. Ἄν ὅμως ὅπως ἀπὸ ἀγαθότητα δημιούργησε ὁ Θεός, ἔτσι καὶ προνοεῖ γιὰ τὴ δημιουργία του, εἶναι περιττὴ ἢ ἐπινόηση τῆς εἰμαρμένης, δηλαδή τῆς γένεσης. Καὶ πῶς ὁ οὐρανὸς εἶναι ἀγέννητος, τὴ στιγμή πού εἶναι μέρος καὶ περιοχὴ τοῦ σύνθετου κόσμου; Γιατὶ τὸ ἀγέννητο οὔτε κάποια περιοχὴ οὔτε τόπος ἄλλων μπορεῖ νὰ εἶναι, γιατί εἶναι ἀπαλλαγμένο ἀπὸ ὅλα αὐτὰ καὶ ἀπὸ ὅλα τὰ πάθη. Ἄλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ θεωρία πού πλάθουν εἶναι φανερό πῶς οὔτε ὁ οὐρανὸς οὔτε τὰ ἄστρα εἶναι ἀγέννητα. Γιατὶ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ τὰ λένε ἀγαθοποιὰ καὶ ἄλλα κακοποιὰ καὶ ἄλλα τὰ ὀρίζουν ὡς κατοικίες ἄλλων, στίς ὁποῖες ὅταν φτάνουν ἄλλα γίνονται

ἢ καὶ ἐξ ἀγαθότητος τραπέντες εἰς κάκωσιν, οἱ δὲ τὸναντίον ἢ πρὸς ἀγαθότητα κακοὶ ὄντες μετεβλήθησαν, ἢ πλεόν τῆς προτέρας ἠγαθύνθησαν ἀγαθότητος. Καὶ πῶς ἂν ἐν τούτοις νοηθῇ ἢ τὸ ἀπαθὲς ἢ τὸ ἀπλοῦν ἢ τὸ ἀσύνθετον ἢ τὸ ἀγένητον καὶ μυρία ἄλλα; Ἐν 5 οἷς καὶ ὁ δεῦτερος αὐτῶ συναπαρτίζεται λόγος καὶ τὰ δέκα κεφάλαια, τελευτήσαντα μὲν εἰς τὸ κ, ἀρχὴν δὲ τὸ ἰ ποιησάμενα.

Ἐν δὲ τῷ τρίτῳ πειραῖται μὲν διὰ τε τοῦ κα κεφαλαίου καὶ τοῦ κβ, καὶ μὴν καὶ τοῦ γ' καὶ κ' καὶ δ', ἐλέγχειν τοὺς τὸν οὐρανὸν σφαιρικὸν ὑποτιθεμένους, οὐ μέντοι γε διὰ τῶν ἰσχὺν ἐχόντων οἱ 10 ἔλεγχοι πρόεισι. Τὸ σφαιρικὸν δὲ οὐ βούλεται συγχωρεῖν τῷ οὐρανῷ, διότι νομίζει τὴν εἴμαρμένην ἐκ τῆς τοιαύτης εἰσάγεσθαι θέσεως. Καίτοι οὐδεμία τοῦτο ἀπόδειξις ἐκδιάζεται. Οὐ γάρ, εἴ γε σφαιρικὸς ὁ οὐρανός, καὶ τὸ τῆς εἴμαρμένης ἐξ ἀνάγκης συνίσταται.

15 Τὸ δὲ κε' καὶ ζ' κεφάλαιον εὐσεβεῖς μὲν προβάλλεται λόγους, πρὸς ἔλεγχον δὲ τῆς προκειμένης ὑποθέσεως τὴν ἰσχὺν οὐ λίαν ἐπιδεικνυμένους. Ἐν δὲ τῷ κζ', δόξας προθέμενος περὶ τε οὐρανοῦ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ ἀστέρων, ὡς λέγει τῶν ἀστρολογούντων εἶναι, οὐτε ταύτας ἀκιβδήλως προάγει, καὶ τὰς κατ' αὐτῶν ἐπιχειρήσεις 20 οὐτε ἀποδεικτικὰς, ἀλλ' οὐδὲ διὰ τοῦ πιθανοῦ δείκνυσι προιούσας. Τὸ δὲ κη' πρὸς τὰς αὐτὰς ἐνιστάμενον δόξας, δι' ἴσου μὲν τῶν ἀποδείξεων διαπίπτει, οὐ μέντοι γε καὶ τοῦ πιθανοῦ διαμαρτάνει. Ἐν δὲ τῷ κθ' φησί, πῶς τὴν ὅλην γῆν εἰς ἴσα μέρη τοῖς δώδεκα καταμερίζοντες ζωδίοις τὰ μὲν τμήματα τῆς γῆς καὶ τοὺς ἐν αὐτοῖς 25 δῆλον οἱ κοῦντας εἰς ἕκαστον ἀφωρισμένως ἀναφέρουσι τῶν ζωδίων, καὶ ὑποκεῖσθαι μὲν τὰ τῆς γῆς μέρη, ἐπικεῖσθαι δὲ τῶν ζωδίων ἕκαστον δίκην νεφέλης τῇ ἀφωρισμένη μοίρᾳ τῆς γῆς ἐποχούμενον. Ἐν κινήσει γάρ κατ' αὐτοὺς διηνεκεῖ τοῦ οὐρανοῦ πόλου φερομένου, καὶ συμπεριαγομένων αὐτῶ τῶν ιβ' ζωδίων, ἀδύνατον 30 τὸ αὐτὸ τῆς γῆς διὰ παντὸς ἐπέχειν τμήμα, ἀλλὰ παραλλάξει μὲν κατὰ τὴν πορείαν τοῦ πόλου ἕκαστον ζωδίων πάντα τὰ τμήματα τῆς γῆς, ἄλλοτε μὲν ἐπ' ἀνατολήν, ἄλλοτε δὲ ἐπὶ δύσιν, ἄλλοτε δὲ

κακὰ ἢ περισσότερο κακὰ μεταβαίνοντας ἀπὸ τὴν ἀγαθότητα στὴν κακία, καὶ ἄλλα ἀντίθετα ἢ μεταβάλλονται πρὸς τὴν ἀγαθότητα ἐνῶ εἶναι κακά, ἢ γίνονται περισσότερο ἀγαθὰ ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἀγαθότητά τους. Πῶς λοιπὸν μποροῦν νὰ νοηθοῦν σ' αὐτὰ ἢ ἀπάθεια ἢ ἀπλότητα ἢ τὸ ἀσύνθετο ἢ τὸ ἀγέννητα ἢ ἄπειρα ἄλλα; Μὲ αὐτὰ ὀλοκληρώνεται καὶ ὁ δεύτερος λόγος καὶ τὰ δέκα κεφάλαια, πού ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ δέκατο τελειώνουν στὸ εἰκοστό.

Στὸ τρίτο βιβλίο ἐπιχειρεῖ καὶ μὲ τὸ εἰκοστό πρῶτο κεφάλαιο καὶ μὲ τὸ εἰκοστό δεύτερο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὸ εἰκοστό τρίτο καὶ τέταρτο, νὰ ἐλέγξει ἐκείνους πού θεωροῦν σφαιρικὸ τὸν οὐρανὸ, ἀλλ' οἱ ἀποδείξεις δὲν διατυπώνονται μὲ ἐπιχειρήματα ἰσχυρά. Ἡ σφαιρικότητα δὲν εἶναι συμβατὴ μὲ τὸν οὐρανὸ, ἐπειδὴ νομίζει ὅτι ἀπὸ αὐτὴ τὴ θέση εἰσάγεται ἡ εἴμαρμένη, ἂν καὶ βέβαια καμμιά ἀπόδειξη δὲν τὸ ἀποδεικνύει αὐτό. Γιατί, ἂν ὁ οὐρανὸς εἶναι σφαιρικός, δὲν συνίσταται κατ' ἀνάγκη καὶ ἡ εἴμαρμένη.

Τὸ εἰκοστό πέμπτο καὶ ἕκτο κεφάλαιο περιέχουν εὐσεβεῖς λόγους, δὲν ἔχουν ὅμως τὴ δύναμη νὰ ἐλέγξουν τὴν προκείμενη ὑπόθεση. Στὸ εἰκοστό ἕβδομο προβάλλοντας γνῶμες γιὰ τὸν οὐρανὸ καὶ τὰ ἄστρα του, οἱ ὁποῖες εἶναι, λέγει, ὅσων ἀστρολογοῦν, οὔτε τις ἴδιες παρουσιάζει ἀπαραποίητες, οὔτε καὶ τὰ ἐπιχειρήματα ἐναντίον τους ἔχουν ἀποδεικτικὴ δύναμη, ἀλλ' οὔτε καὶ δείχνει νὰ ἀναπτύσσονται μὲ πειστικότητα. Τὸ εἰκοστό ὄγδοο βιβλίο πού ἐπιτίθεται στὶς ἴδιες γνῶμες ἀποτυγχάνει ἐξίσου στὶς ἀποδείξεις, δὲν σφάλλει ὅμως καὶ στὴν πειστικότητα. Στὸ εἰκοστό ἔνατο λέγει, πῶς μοιράζοντας τὴ γῆ σὲ ἴσα μέρη γιὰ τὰ δώδεκα ζώδια, τὰ τμήματα τῆς γῆς καὶ ὅσους βέβαια κατοικοῦν σ' αὐτὰ τοὺς ἀναφέρουν χωριστὰ σὲ κάθε ζώδιο, καὶ ὅτι τὰ μέρη τῆς γῆς βρίσκονται ἀπὸ κάτω, ἐνῶ καθένα ἀπὸ τὰ ζώδια βρίσκεται πάνω ἀπὸ αὐτά, παρόμοια μ' ἓνα σύννεφο πού πλανᾶται πάνω ἀπὸ τὴν ὀρισμένη γι' αὐτὸ μοῖρα τῆς γῆς. Ἐπειδὴ δηλαδή, κατὰ τὴ γνώμη τους, ὁ οὐράνιος πόλος βρίσκεται σὲ διαρκῆ κίνηση καὶ τὴν περιφορὰ του ἀκολουθοῦν καὶ τὰ δώδεκα ζώδια, εἶναι ἀδύνατο νὰ κατέχει πάντοτε τὸ ἴδιο τμήμα τῆς γῆς, ἀλλὰ κάθε ζώδιο θὰ μεταβαίνει, σύμφωνα μὲ τὴν περιφορὰ τοῦ πόλου, σὲ ὅλα τὰ τμήματα τῆς γῆς, ἀκολουθώντας τὴν περιστροφὴ τοῦ οὐρανοῦ, ἄλλοτε πρὸς

ἐπὶ μεσημβρίαν τῇ οὐρανία κινήσει συμπεριδινούμενον, καὶ οὐκ ἐφ' ἐνὶ τινι στηριζόμενον. Ἐξ οὗ συμβαίνει τῶν ζῳδίων ἕκαστον οὐδὲν ἦττον τὸ ἀφωρισμένον τῆς γῆς ἐπέχειν τμημα ἢ τὸ ἄλλό τριον. Ἄλλωστε δὲ εἰ κατ' αὐτοὺς ἡ γῆ κέντρον καὶ σημείου λόγον 5 ἐπέχει πρὸς τὸν οὐρανόν, καὶ τῶν ζῳδίων ἐν ὁποιοιοῦν τῷ τε πλάτει καὶ μήκει πολλαπλάσιόν ἐστιν αὐτῆς, πῶς οἶόν τέ ἐστιν ἕκαστον τῶν δωδεκατημορίων τῆς γῆς ἐκάστω τῶν ζῳδίων ἰσομοιρεῖν τε καὶ συμπαρατείνεσθαι καὶ διὰ τοῦτο τὴν οἰκείωσιν ἔχειν πρὸς αὐτό; Καὶ τότε οὐδ' αὐτῆς ὅλης οἰκουμένης τῆς γῆς, κατὰ δὲ 10 τὸ πλεῖστον, τὸ μὲν διὰ καύματος τὸ δὲ διὰ ψύχους ὑπερβολὴν, ἀνθρώπων οὔσης ἀοικήτου, καὶ παντελῶς ἀπ' ἀρχῆς ἀφωρισμένης. Εἰ δὲ μὴ τοπικῶς τῶν τῆς γῆς τμημάτων τὰ ζῳδία κρατεῖν λέγοιεν, μηδὲ σωματικῶ μεγέθει κατὰ τὸ ἔχειν αὐτῆς τὸ πλάτος, ἀλλὰ φυσικῶς χαίρειν ἕκαστον τῶν ζῳδίων ἐκάστω μέρει τῆς γῆς, 15 περιττῶς πρὸς τὰ σχήματα τῶν ζῳδίων καὶ γῆς τόπους ἀπονέμουσι, ταῖς μὲν τοῦ καρκίνου χηλαῖς ἐξοχὰς τινὰς καὶ ἐκτάσεις ἐκτὸς τοῦ ὅλου μεγέθους, τοῖς δὲ τοῦ ταύρου κέρασι καὶ τοῖς ποσὶν ἑτέροισι τῷ τῆς φύσεως σχήματι παραπλησίους.

Ἔτι δὲ εἰ χαίρει τῶν ζῳδίων ἕκαστον φυσικῶς ἐκάστω μέρει 20 τῆς γῆς, καὶ βλάπτει μὲν αὐτῆς τὰ μέρη καὶ ἀφανίζει σεισμοῖς ἢ πολέμοις ἢ πυρπολήσεσιν ἢ ἀφορίαῖς κακοποιουῦ φανέντος ἀστέρους, ὠφελεῖ δὲ τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθοποιῶν τινος εἰς αὐτὸ ἐρχομένου, γηπονίαῖς, οἰκοδομαῖς, εὐφορίαῖς, πῶς εἰσι τόποι διὰ κρούους ἢ θάλπους ὑπερβολὴν διὰ παντὸς πάντων ἔρημοι, καὶ οὔτε ἀγαθοποιὸς αὐτοῖς ἀφεῖλε τὴν ἐρημίαν, παρέσχε δὲ τὴν εὐκρασίαν, 25 οὔτε τοὺς οἰκησίμους τόπους κακοποιὸς οὐδεὶς ἐπεμβαίνων τῶν ζῳδίων εἰς παντελῆ ἐρημίαν καὶ ἀφανισμόν μετεσκεύασεν; Εἰ γὰρ καὶ γένοιντο κατακλυσμοὶ ἢ χαλάζης ἢ κεραινῶν βολαί, τὰ ἐν αὐτοῖς ἀφανίζοντες, ἀλλ' ἡ συμμετρία πάλιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν εὐφορον αὐτοὺς ἐπανήγαγε. Τοὺς δὲ ἐρήμους τόπους οὕτω τις ὠφέλησεν ἀγαθοποιὸς ἀστήρ, ἀλλ' ἡ φύσις κρατεῖ καὶ ἐν ἐρημίαῖς καὶ

τὴν ἀνατολή, ἄλλοτε πρὸς τὴ δύση, καὶ ἄλλοτε πρὸς τὸ νότο, καὶ δὲν θὰ μένει σταθερὰ σὲ ἓνα μόνο τμήμα. Ἐκτὸ αὐτὸ συμβαίνει καθένα ἀπὸ τὰ ζώδια νὰ κατέχει ἐξίσου τὸ ὀρισμένο σ' αὐτὸ τμήμα καθὼς καὶ ὅποιο ἄλλο. Ἐξάλλου ἂν κατ' αὐτοὺς ἡ γῆ κατέχει θέση κέντρου καὶ σημείου σὲ σχέση μὲ τὸν οὐρανὸν, καὶ ἂν ἓνα ὅποιοδήποτε ζώδιο ὡς πρὸς τὸ μῆκος καὶ τὸ πλάτος εἶναι πολλαπλάσιο αὐτῆς, πῶς εἶναι δυνατὸν κάθε δωδεκατημόριο τῆς γῆς νὰ ἰσομετρεῖται μὲ κάθε ζώδιο καὶ νὰ ἀκολουθεῖ τὴν πορεία του καὶ γι' αὐτὸ νὰ ἔχει σχέση οἰκειότη-
 τας μὲ αὐτὸ; Καὶ τότε οὔτε ὅλη ἡ ἴδια ἡ γῆ θὰ εἶναι κατοικούμενη, ἀλλὰ κατὰ τὸ μεγαλύτερον μέρος εἴτε ἀπὸ ὑπερβολικὴ θερμότητα εἴτε ἀπὸ ὑπερβολικὸ ψυχρὸν θὰ εἶναι ἀκατοίκητη ἀπὸ ἀνθρώπους καὶ τελείως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ χωρισμένη. Κι ἂν ἰσχυρισθοῦν, ὅτι τὰ ζώδια δὲν κατέχουν τοπικὰ τὰ τμήματα τῆς γῆς οὔτε μὲ τὸ σωματικὸ μέγε-
 θὸς τους κατὰ τὴν κατοχὴ τοῦ πλάτους τῆς, ἀλλ' ἔχουν φυσικὴν σχέση
 κάθε ζώδιο μὲ κάθε μέρος τῆς γῆς, μὲ περισσὸν τρόπο μοιράζονται τὰ σχήματα τῶν ζωδίων τοὺς τόπους τῆς γῆς, δίνοντας τὰ ἄκρα τοῦ καρκίνου κάποιες προεξοχές καὶ προεκτάσεις πέρα ἀπὸ τὸ ὅλον μέγε-
 θος, ἐνῶ τὰ κέρατα τοῦ ταύρου καὶ τὰ πόδια τοῦ ταύρου ἄλλους τόπους τῆς γῆς παραπλήσιους πρὸς τὴ φυσικὴν διαμόρφωση τῶν κεράτων καὶ τῶν ποδιῶν του.

Ἄκόμα ἂν κάθε ζώδιο συνδέεται φυσικὰ μὲ κάθε μέρος τῆς γῆς καὶ βλέπει τις περιοχὰς τῆς καὶ τις ἀφανίζει ἢ μὲ σεισμοὺς ἢ μὲ πολέ-
 μους ἢ μὲ πυρκαγιὰς ἢ μὲ ἀφορίες μὲ τὴν ἐμφάνιση τοῦ κακοποιοῦ ἄστρου, καὶ ὅταν ἔρθει σ' αὐτὸ κάποιο ἀπὸ τὰ ἀγαθοποιὰ προεξενεῖ
 μέγιστη ὠφέλεια στὶς καλλιέργειες καὶ στὴν καλὴν σοδειά, πῶς ὑπάρ-
 χουν τόποι πού ἀπὸ ὑπερβολικὸ ψυχρὸν ἢ ζέστη εἶναι παντοπινὰ ἔρη-
 μοι, καὶ οὔτε ἓνα ἀγαθοποιὸν ἀστὲρ ἀφαίρεσε ἀπὸ αὐτοὺς τὴν ἔρημί-
 ας δίνοντας τους τὸ καλὸ κλίμα, οὔτε κανένα κακοποιὸν ἄστρο ἐμ-
 φανιζόμενον μετέβαλε τοὺς κατοικήσιμους τόπους σὲ πλήρη ἔρημια
 καὶ ἀφανισμό; Γιατί, κι ἂν ἀκόμα συμβοῦν κατακλυσμοὶ ἢ χαλαζο-
 πτώσεις ἢ κεραυνοὶ καὶ ἀφανίσουν ὅ,τι ὑπάρχει σ' αὐτούς, ὡστόσο ἡ
 ἁρμονικὴ σύμμιξη τῶν συνθηκῶν τοὺς ἐπαναφέρει στὴ φυσικὴν τους
 εὐφορία. Ἀντίθετα τοὺς ἔρημους τόπους δὲν τοὺς ὠφέλησε ποτὲ κα-
 νένα ἀγαθοποιὸν ἄστρο, ἀλλὰ καὶ στὶς ἔρημὲς καὶ παντοῦ κυριαρχεῖ

πανταχοῦ παρὰ Θεοῦ τοῖς οὐσι διαφόρως δοθεῖσα, καὶ οὐτ' ἂν ὑε-
 τὸς κατενεχθείη ὅπου μὴ πέφυκεν, οὐτ' ἂν νιφετῶν ἀπαλλαγείη τὰ
 διὰ παντὸς φέροντα κρυμούς ἀγρίους. Εἰ δὲ αὐτὸ τῆς τῶν τόπων
 φύσεως τὸ ἀμετάβλητον δεῖγμα λαμβάνουσι τοῦ χαίρειν ἕκαστον
 5 ζῴδιον ἐκάστῳ μέρει γῆς, αἱ ἀπὸ εὐφοριῶν εἰς ἀφορίας μεταβολαὶ
 καὶ οἱ σεισμοὶ τὸ λεγόμενον αὐτοῖς ἀσθενὲς διελέγχουσι. Τῶν μὲν
 γὰρ ἀγαθῶν τόπων πολλάκις ἠφανίσθη τὸ εὐκρατον, τῶν δὲ ἐρή-
 μων οὐδὲ πώποτε μετεβλήθη τὸ ἄγριον καὶ ἀοίκητον. Τῶν μὲν οὖν
 ἐν τῷ λ' κεφαλαίῳ ὅσα τὸ ἀκόλουθόν πως μετὰ τοῦ πιθανοῦ εἶχε,
 10 ταῦτά ἐστι, τῶν δ' ἄλλων τὰ μὲν τοῖς προλαβοῦσι κεφαλαίοις προ-
 εῖρηται, τὰ δὲ κατὰ τὸ φαινόμενον μᾶλλον καὶ ἐπιτόλαιον διε-
 σκεύασται.

Ἐν δὲ τῷ λα' διαπορεῖ τὴν τῶν ἀστρολόγων δόξαν διασειῶν,
 καὶ φησι· Διὰ τί γὰρ τὰ ζῴδια οἴκους τῶν πλανήτων καλοῦσιν;
 15 Ἄρ' ὅτι πέπηγεν ἐν τῷ οὐρανῷ; Καὶ πάντες ἄρα οἱ ὁμοίως πεπη-
 γότες οἴκοι ἔσονται τούτων; Ἄλλ' ὅτι οὐ κινουῦνται οἱ πλάνητες;
 Καὶ οὕτω πάλιν ἅπαντες οἱ πεπηγότες οἴκοι ἂν αὐτῶν εἶησαν εἰ-
 κότως. Ἄλλ' ὅτι τῶν ἀπλανῶν ἕκαστος χαίρει τῷ πλάνητι; Διὰ τί
 οὖν μὴ καὶ οἱ πλάνητες οἴκοι τῶν ζῴδιων; Πῶς δὲ μὴ ἀλλήλων οἴ-
 20 κοὶ πάλιν οἱ ἀγαθοποιοὶ πλάνητες καὶ οἱ κακοποιοί, καὶ ἔτι τὰ ἀλ-
 λήλοις χαίροντα τῶν ζῴδιων; Εἰ δ' ὅτι τὰ μὲν ζῴδια σύγκειται ἐκ
 πολλῶν, ἕκαστος δὲ τῶν πλανήτων μονοειδής, καὶ ἐκάστην σύνθε-
 σιν τῶν ἀπλανῶν οἶκον ὀφείλουσι ποιεῖν τῶν πλανήτων πολλὰς
 γὰρ ἂν τις εὐροὶ συνθέσεις, βουληθεὶς ζητεῖν, καὶ τῶν ἄλλων
 25 ἀπλανῶν. Εἰ δὲ ὅτι μόνα τὰ ζῴδια τοῖς πλάνησιν εἰς τὰ ἀποτελέ-
 σματα συνεργεῖ, διὰ τί μὴ καὶ οἱ πλάνητες οἴκοι τῶν ζῴδιων συνερ-

ἡ φύση τους πού δόθηκε ἀπό τόν Θεό διαφορετικά σά ὄντα, καί οὔτε βροχή θά πέσει ὅπου δέν εἶναι φυσικό, οὔτε ἀπό τίς χιονοπτώσεις θά ἀπαλλαγοῦν τά μέρη σά ὅποια ἐπικρατοῦν πάντοτε ἄγριες παγωνιές. Κι ἂν ἔχουν αὐτό ἀκριβῶς τὸ ἀμετάβλητο τῆς φύσης τῶν τόπων ὡς δεῖγμα τοῦ ὅτι κυριαρχεῖ κάθε ζώδιο σέ κάθε μέρος τῆς γῆς, οἱ μεταβολές ἀπό τίς περιόδους εὐφορίας σέ περιόδους ἀφορίας καί οἱ σεισμοὶ ἀποδεικνύουν τὴ λεγόμενη ἀσθένειά τους. Γιατί τῶν ἀγαθῶν τόπων πολλές φορές ἐξαφανίσθηκε τὸ εὐκρατο, ποτὲ ὅμως δέν μεταβλήθηκε ἡ ἀγριότητα καί τὸ μὴ κατοικήσιμο τῶν ἐρήμων. Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι ὅσα ἔχουν μὰ κάποια λογικὴ ἀκολουθία καί πειστικότητα σὸ τριακοστὸ κεφάλαιο, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα ἄλλα τὰ ἀναφέραμε σὰ προηγούμενα κεφάλαια καί ἄλλα ἔχουν ἀναπτυχθεῖ ἐπιπόλαια καί μᾶλλον φαινομενικά.

Στὸ τριακοστὸ πρῶτο κεφάλαιο πάλι ἀντικρούοντας τὴ γνώμη τῶν ἀστρολόγων διατυπώνει τὴν ἀπορία καί λέγει· Γιατί ἀποκαλοῦν τὰ ζώδια οἴκους τῶν πλανητῶν; Μήπως ἐπειδὴ εἶναι ἔργα σταθερὰ στὸν οὐρανό; Ἔπειτα καὶ ὅσα εἶναι ὅμοια σταθερὰ θά εἶναι οἴκοι αὐτῶν; Ἄλλὰ μήπως ἐπειδὴ κινοῦνται οἱ πλανῆτες; Καὶ ἔτσι πάλι ὅλα τὰ σταθερὰ ἄστρα θά μπορούσαν εὐλόγα νὰ εἶναι οἴκοι αὐτῶν. Ἄλλὰ μήπως ἐπειδὴ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀπλανεῖς συνδέεται μὲ τὸν πλανῆτη; Γιατί λοιπὸν νὰ μὴ εἶναι καὶ οἱ πλανῆτες οἴκοι τῶν ζωδίων; Καὶ πῶς πάλι νὰ μὴ εἶναι οἴκοι ἀναμεταξύ τους οἱ ἀγαθοποιοὶ καὶ οἱ κακοποιοὶ πλανῆτες καὶ ἐπίσης τὰ ζώδια πού συνδέονται τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο; Ἄν ὅμως λέγονται ἔτσι ἐπειδὴ τὰ ζώδια ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἄστρα, ἐνῶ καθένας πλανῆτης εἶναι ἓνα ἄστρο, τότε γι' αὐτὸ καὶ κάθε σχηματισμὸ τῶν ἀπλανῶν, ὀφείλουν οἱ ἀστρολόγοι νὰ τὸν θεωροῦν οἴκο τῶν πλανητῶν, καὶ πολλοὺς σχηματισμοὺς μπορεῖ νὰ βρεῖ κανένας καὶ τῶν ἄλλων ἀπλανῶν, ἂν θελήσει νὰ τοὺς ἀναζητήσῃ. Ἄν ὅμως αὐτὸ συμβαίνει ἐπειδὴ τὰ ζώδια ἀποτελοῦνται ἀπὸ πολλὰ ἄστρα, ἐνῶ ὁ κάθε πλανῆτης εἶναι ἓνα μόνον ἄστρο, τότε καὶ κάθε σχηματισμὸ τῶν ἀπλανῶν ὀφείλουν αὐτοὶ νὰ τὸν θεωροῦν οἴκο τῶν πλανητῶν· γιατί, ἂν θελήσει κανεὶς ν' ἀναζητήσῃ, μπορεῖ νὰ βρεῖ πολλοὺς σχηματισμοὺς καὶ τῶν ἄλλων πλανητῶν. Ἄν πάλι μόνον τὰ ζώδια συνεργοῦν σὰ ἀποτελέσματα μαζὶ μὲ τοὺς πλανῆτες,

γούντες αὐτοῖς· Εἰ δὲ διότι τὰς τῶν ζῳδίων ἐνεργείας καὶ ἀκίρους
 καὶ ἐνεργεῖς δύνανται ποιεῖν, πῶς οὐχὶ καὶ ἀλλήλων οἴκοί εἰσι,
 τοῖς ἀλλήλων ἀποτελέσμασι καὶ κῦρος καὶ κατάλυσιν ἐπάγειν, ὡς
 φασιν, ἰσχύοντες· Πῶς δὲ μόνα τὰ ζῳδία τοῖς πλάνησι συνεργεῖ;
 5 Ἐὰν μάταιός ἐστιν ὁ λοιπὸς τῶν ἀπλανῶν χορὸς· Πῶς δὲ τοὺς
 πλάνητας ἀγαθοποιεῖν καὶ κακοποιεῖν ὅλως δύνασθαί φασιν; Ἐ-
 ρα διὰ τὸ κινεῖσθαι· Οὐκοῦν τῶν ιβ' ζῳδίων οὐδὲν οὔτε ἀγαθοποι-
 ῆσει οὔτε κακοποιήσει, ἀλλ' οὐδέ τις ἄλλος τῶν ἀπλανῶν. Εἰ δὲ δι-
 ὅτι, φησί, δι' αὐτῶν πορεύονται οἱ πλάνητες, πολλῶ μᾶλλον αἱ ζῳ-
 10 ναι καὶ οἱ τοῦ ἀέρος τόποι, δι' ὧν ὀδεύουσι, τοῦ καλοποιεῖν καὶ
 κακοποιεῖν δύναμιν ἔξουσιν· οὐρανοῦ γάρ, ἐν ᾧ οἱ πλάνητες, οὐ-
 μενοῦν, ὡς φασιν, πολλῶ κατωτέρω ὄντες οὐχ ἄπτονται· Τί δὲ δή-
 ποτε σελήνη μὲν τὸ μειοῦσθαι καὶ αὐξάνειν ὑπομένει, τῶν δ' ἄλ-
 λων πλανήτων προποδισμούς καὶ στηριγμούς καὶ ἀναποδισμούς
 15 εἰσάγοντες ἥλιον καὶ σελήνην τῆς τοιαύτης παλιντροπῆς πλάνης
 ἐλευθέρους ἔωσιν; Καὶ εἰ μικροφανῆς ὁ Κρόνος, μείζων, ὡς φασιν,
 τῶν ἄλλων ὑπάρχων πλανήτων, ὅτι τούτων ἀνώτερον διατρέχει
 κύκλον, διὰ τί μείζων ὁ ἥλιος τῆς σελήνης, τετάρτην ἀπ' αὐτῆς ζῳ-
 νην ἐλαύνων; Ἐχρῆν γὰρ αὐτὸν πολλῶ ταύτης μικρότερον φαίνε-
 20 σθαι· Ὡστε πάντα ψευδῆ καὶ πεπλασμένα, ἃ τῆς ἀστρολογίας οἱ
 πόνοι κρατύνουσιν. Οὕτω μὲν οὖν καὶ τὸ λα' κεφάλαιον.

Τὸ δὲ λδ' οὐδὲν τῶν ἀληθῶν πρὸς ἀνατροπὴν, οὐδ' ὅσον εἰς τὸ
 φαινόμενον, ἀναγράφει· ἀλλ' ὅσον ὁρᾶται κἀνταῦθα τοὺς λογι-
 σμούς εὐσεβῶν ὁ ἀνὴρ, τοσοῦτον ἔχει τὸ ἄτονον, ὅσα γε πρὸς τὴν
 25 ἀνασκευὴν τῆς πλάνης· Καὶ τὸ τρίτον δὲ καὶ τριακοστὸν τῆς αὐ-
 τῆς ἐστὶ κατὰ τὴν δύναμιν ἰδέας· ἃ γὰρ εἰς ἀνατροπὴν προβάλλε-
 ται τοῦ μὴ σφαιραῖον εἶναι τὸν οὐρανόν, κοινὰ ἂν ἀπορήματα εἶη
 καὶ πρὸς τοὺς ἡμισφαιρίων αὐτὸν τιθέντας ἢ καμάραν ἢ τι ἄλλο
 τῶν παραπλησίων σχημάτων· Ἐν οἷς καὶ ὁ τρίτος λόγος.

γιατί και οἱ πλανῆτες νὰ μὴν εἶναι οἴκοι τῶν ζωδίων, ἀφοῦ εἶναι συνεργάτες αὐτῶν, ἂν πάλι ἐπειδὴ μποροῦν τὶς ἐνέργειες τῶν ζωδίων και νὰ τὶς ἀκυρώνουν και νὰ τὶς ἐνεργοποιοῦν, πῶς δὲν εἶναι ἀμοιβαῖα και οἴκοι αὐτὰ γιὰ τὰ ἄλλα, ἀφοῦ ἔχουν τὴ δύναμη, ὅπως ἰσχυρίζονται, νὰ κυρώνουν και νὰ ἀκυρώνουν τὰ μεταξὺ τους ἀποτελέσματα; Και πῶς μόνο τὰ ζώδια συνεργοῦν μὲ τοὺς πλανῆτες, εἶναι ἄραγε μάταιος ὁ ἄλλος χορὸς τῶν ἀπλανῶν. Και πῶς λένε ὅτι ἀποκλειστικὰ οἱ πλανῆτες μποροῦν νὰ ὠφελοῦν και νὰ βλάπτουν; Μῆπως ἄραγε ἐπειδὴ κινοῦνται; Ἐπομένως κανένα ἀπὸ τὰ δώδεκα ζώδια οὔτε θὰ ὠφελήσει οὔτε θὰ βλάψει, ἀλλ' οὔτε και κάποιος ἄλλος ἀπὸ τοὺς ἀπλανεῖς. ἂν ὅμως, λέγει, ἐπειδὴ ἡ τροχιά τῶν πλανητῶν περνᾷ ἀπὸ αὐτὰ, πολὺ περισσότερο οἱ ζῶνες και οἱ τόποι τοῦ ἀέρα, μέσω τῶν ὁποίων πορεύονται, θὰ ἔχουν τὴν ἀγαθοποιὸν και τὴν κακοποιὸν δύναμη. Γιατὶ τὸν οὐρανὸν, ὅπου κινοῦνται οἱ πλανῆτες, καθόλου, ὅπως λένε, δὲν τὸν ἀγγίζουσιν, ἐπειδὴ εἶναι πολὺ πρὸ χαμηλὰ ἀπὸ αὐτόν. Και γιατί τέλος πάντων ἡ σελήνη δέχεται τὴ μείωση και τὴν αὐξηση, και ἐνῶ παρουσιάζουσιν τῶν ἄλλων πλανητῶν κινήσεις πρὸς τὰ ἔμπρὸς και ἔδραιώσεις και ἐπισθοχωρήσεις, ἀφήνουν τὸν ἥλιο και τὴ σελήνη χωρὶς αὐτὴν τὴν παλίντροπη πλάνη; Και ἂν ὁ Κρόνος φαίνεται μικρὸς, ἐνῶ εἶναι, ὅπως λένε, μεγαλύτερος ἀπὸ τοὺς ἄλλους πλανῆτες, ἐπειδὴ διατρέχει ἀνώτερη τροχιά ἀπὸ αὐτούς, γιατί ὁ ἥλιος εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὴ σελήνη, πού διατρέχει τὴν τέταρτη ζώνη ἀπὸ αὐτή; Γιατὶ ἔπρεπε αὐτὸς νὰ φαίνεται πολὺ πρὸ μικρὸς ἀπὸ αὐτήν. Ὡστε ὅλα εἶναι ψευδῆ και πλαστοποιημένα ὅσα προβάλλουν τὰ γραπτὰ τῶν ἀστρολόγων. Ἔτσι λοιπὸν τελειώνει και τὸ τριακοστὸ πρῶτον κεφάλαιον.

Τὸ τριακοστὸ δεύτερον οὔτε ἀπὸ τὰ ἀληθῆ οὔτε ἀπὸ τὰ ἀληθοφανῆ ἀναφέρει κάποιον πρὸς ἀνατροπὴν, ἀλλ' ὅσο φαίνεται και ἐδῶ ὅτι ἔχει εὐσεβεῖς λογισμοὺς, ἄλλη τόση ἀτονία ἔχει στὴν ἀνασκευὴ τῆς πλάνης. Και τὸ τριακοστὸ τρίτον κεφάλαιον ἔχει αὐτὴ τὴ μορφήν ὡς πρὸς τὴ δύναμη. Γιατὶ αὐτὰ πού προβάλλει γιὰ νὰ ἀνατρέψει τὴν ἀποψη ὅτι ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαῖρα, εἶναι κοινὲς ἀπορίες και γι' αὐτούς πού τὸν θεωροῦν ἡμισφαῖριον ἢ καμάραν ἢ κάτι ἄλλο ἀπὸ κάποιες παραπλήσιες μορφές. Μὲ αὐτὰ τελειώνει και ὁ τρίτος λόγος.

Ἐν δὲ τῷ δ' μὲν λόγῳ, λ' δὲ δ' κεφαλαίῳ καὶ ε' καὶ ζ', διέξεισι ταῦτα. Ἀπὸ τῆς διαφορᾶς ἣν ἔχει τὸ οἰκούμενον πρὸς τὸ ἀοίκητον καὶ ἣν πρὸς ἄλληλα τὰ κλίματα ἔχουσι, τὴν ἀνατροπὴν τῆς γενέσεως, ἣτοι τῆς εἴμαρμένης, ποιεῖται. Φησὶ γάρ, ποία τῶν ἀστέρων ἐργάζεται κινήσεις τὴν μὲν ἀοίκητον εἶναι δι' ὑπερβολὴν ψύχους, τὴν δὲ δι' ὑπερβολὴν καύματος, καὶ τὴν μὲν διὰ παντὸς μόλις οἰκείσθαι τηκομένην τῷ καύματι, τὴν δὲ δυσχερῶς ὁμοίως οἰκουμένην, ἅτε δὴ συνεχῶς νιφομένην καὶ τῇ τοῦ κρούους ἐκθηρισυμένην ἀγριότητι; Διὰ τί δὲ αὐτοῖς οὐ μεταβάλλει τὴν τοῦ ἀέρος 10 κατάστασιν ἢ γένεσις, συνεχεῖς αἰεὶ τὰς μεταβολὰς ἐν τοῖς ἄλλοις παρέχουσα κλίμασιν; Ἡ δὴ δὴλον ὡς οὔτε πλανήτων δρόμος οὔτε σύνθεσις ζῳδίων, μόνη τοῦ ἡλίου δὲ ἢ φύσις πρὸς τὰ διαστήματα καὶ τῶν τόπων τὰς θέσεις τὰς προειρημένας ἐργάζεται διαφορὰς. Διὰ τί δὲ πάλιν, τῆς γῆς ὑετοῖς ἀρδομένης ἀπανταχοῦ, μόνη τὴν 15 Αἴγυπτον πλημμυρῶν ὁ Νεῖλος κατὰ τινα χρόνον τοῦ ἐνιαυτοῦ καὶ ἀναχεόμενος εἰς αὐτὴν καρποφόρον ἐργάζεται; Διὰ τί δὲ τὴν ἐνδοτέρῳ Θηβαῖδος χώραν, ἣν ὀνομάζουσιν Ὀασιν, οὔτε ποταμὸς οὔτε ὑετὸς ἄρδει, ἀλλὰ πηγῶν εὐφραίνει ῥεύματα πολυχειριὰ τῶν οἰκητόρων ἀλλ' οὐκ αὐτομάτως ἀναδιδόμενων, οὐδὲ ὑετῶν 20 φορᾶς ἐπὶ γῆς ἐρχομένης καὶ διὰ τῶν ἐν αὐτῇ φλεβῶν ἀναδιδομένης, ὅπερ γίνεται παρ' ἡμῖν; Καὶ τούτου σημεῖον τὸ τὰς μὲν ὑπωρείας προῖεσθαι πηγὰς ποταμοὺς ἐργαζομένας διειδεῖς τε καὶ γλυκεῖς, τὰ δὲ ἐπὶ πλεῖστον ἠπλωμένα πεδία καὶ τῆς τῶν ὀρῶν ἐγγύτητος οὐ μετέχοντα καὶ μάλιστα ἰσόπεδα μὴ ἔχειν ὕδωρ, ἢ σφόδρα 25 βραχύ, καὶ τοῦτο βαρὺ καὶ ἀλμυρῶδες, οὐ πηγάζον, ἀλλ' ἐν ὀρύγμασιν εὐρισκόμενον, οὐδὲ δι' ὅλου τοῦ θέρους ἀρκεῖν δυνάμενον. Εἰ πάντα διοικεῖται τῇ γενέσει, πῶς πλάνητος εἰσιόντος εἰς ὑγρὸν ζῳδῖον ὧ χαίρει, οὐ πᾶσαν ὁμοῦ τὴν γῆν πληροῖ ὑετὸς, ἀλλ' ἢ μὲν ὑδάτων πλήθει καὶ διεφθάρη πολλάκις, ἢ δὲ ἀνομβροῖαις κα- 30 τὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν, καίτοι γε οὐδὲ πολὺ πόρρω διίσταμένων ἀλ-

2. Γένεση λέγεται καὶ ἡ εἴμαρμένη. Εἴμαρμένη εἶναι ἡ μοῖρα, αὐτὸ πού ἔχει δοθεῖ στον καθένα, τὸ ριζικό, τὸ πεπρωμένο-γραπτὸ τῆς μοίρας (ἀπὸ τὸ ρῆμα πόρω).

Στὸν τέταρτο πάλι λόγο, τριακοστὸ τέταρτο καὶ πέμπτο καὶ ἕκτο κεφάλαιο, διαπραγματεύεται τὰ ἑξῆς· Ἀπὸ τῆ διαφορὰ πού ἔχουν μεταξύ τους τὸ κατοικούμενο μέρος καὶ τὸ ἀκατοίκητο, καὶ τῆ διαφορὰ πού ἔχουν τὰ κλίματα μεταξύ τους, ἀπὸ αὐτὴ κάνει τὴν ἀνατροπὴ τῆς γένεσης², δηλαδή τῆς εἰμαρμένης. Γιατὶ λέγει, ποιά κίνηση τῶν ἄστρον κάνει τὴ μὴ περιοχὴ νὰ εἶναι ἀκατοίκητη ἀπὸ τὸ ὑπερβολικὸ ψύχος καὶ τὴν ἄλλη ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴ ζέστη, καὶ τὴ μὴ μόνις νὰ κατοικεῖται ὅταν λειώσουν οἱ πάγοι ἀπὸ τὴ ζέστη, ἐνῶ τὴν ἄλλη νὰ κατοικεῖται ἐξίσου δύσκολα, ἐπειδὴ εἶναι συνεχῶς χιονισμένη καὶ ἀπὸ τὴν ἀγριότητα τοῦ κρύου μεταβάλλεται διαρκῶς ἡ ἀγριότητά της; Καὶ γιατί μ' αὐτὰ δὲν μεταβάλλει ἡ γένεση (εἰμαρμένη) τὴν κατάσθη τοῦ ἀέρα, ἐνῶ παρέχει πάντοτε συνεχεῖς τις μεταβολές στὰ ἄλλα κλίματα; Ἡ εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι οὔτε ἡ τροχιά τῶν πλανητῶν οὔτε ὁ σχηματισμὸς τῶν ζωδίων, ἀλλὰ μόνο ἡ φύση τοῦ ἡλίου προξενεῖ τις διαφορὲς πού εἴπαμε στὶς ὑποστάσεις καὶ τις θέσεις τῶν τόπων; Καὶ πάλι γιατί, ἐνῶ ἡ γῆ παντοῦ ποτίζεται ἀπὸ τις βροχὲς, ὁ Νεῖλος μόνο πλημμυρώντας τὴν Αἴγυπτο σὲ μὴ χρονικὴ περίοδο καὶ ποτίζοντάς τὴν τὴν κάνει καρποφόρα; Καὶ γιατί τὴν πιὸ μέσα ἀπὸ τις Θῆβες χώρα, πού τὴν ὀνομάζουν Ὀαση, οὔτε ποταμὸς οὔτε βροχὴ τὴν ποτίζει, ἀλλὰ τὴ γονιμοποιοῦν τὰ ρεῦματα τῶν πηγῶν πού ἀναβλύζουν μὲ τὴν ἐργασία πολυπληθῶν κατοίκων, καὶ ὄχι ἀπὸ μόνες τους αὐτόματα οὔτε ἀπὸ τις βροχὲς πού πέφτουν στὴ γῆ καὶ ἀναδίδονται ἀπὸ τις φλέβες πού ὑπάρχουν σ' αὐτήν, ὅπως γίνεται σ' ἐμᾶς; Καὶ ἀπόδειξη αὐτοῦ εἶναι, ὅτι σὶς ὑπάρχειες ἀναβλύζουν πηγὲς πού δημιουργοῦν ποταμοὺς μὲ νερὰ καθαρὰ καὶ πόσιμα, ἐνῶ οἱ πεδιάδες πού ἀπλώνονται σὲ μεγάλη ἔκταση καὶ δὲν εἶναι κοντὰ στὰ βουνὰ καὶ εἶναι πολὺ ἰσόπεδες, δὲν ἔχουν νερό, ἢ πολὺ λίγο, κι αὐτὸ βαρὺ καὶ ἄλμιρὸ, πού δὲν τρέχει ἀπὸ πηγὲς, ἀλλ' εἶναι συγκεντρωμένο σὲ λάκκους καὶ πού δὲν ἐπαρκεῖ γιὰ ὄλο τὸ καλοκαίρι. Ἄν τὰ πάντα ρυθμίζονται ἀπὸ τὴ γένεση, πῶς ὅταν ἓνας πλανήτης εἰσέλθει σ' ἓνα ὑγρὸ ζώδιο, οἰκεῖο πρὸς αὐτόν, δὲν γεμίζει ἀπὸ βροχὴ ὅλη μαζὶ τὴ γῆ, ἀλλὰ ἡ μὴ περιοχὴ ἀπὸ τὴν ἀφθονία τῶν νερῶν πολλὰς φορὲς καὶ καταστρέφεται, ἐνῶ ἄλλη καταστρέφεται τὸν ἴδιο καιρὸ ἀπὸ ἀνομβρίες, παρόλο πού ἡ ἀπόσταση μεταξύ τους δὲν εἶναι μεγάλη;

λήλων; Τάναντία δ' οὖν πάλιν εἰς καιρὸν ἕτερον ταύταις ὁράται συμβαίνοντα. Τάχα τοῦ ἔθνους ἰδιάζουσά τις γένεσις, ὡς ἂν αὐτοὶ πλάσαιντο, ἢ τι παρανατέλλον ἰδίως ζώδιον τὰ κοινὰ τῆς γενέσεως ἀποτελέσματα διέλυσε, καὶ μάταιόν ἐστι τὸ τῆς γενέσεως καθολικόν, ἂν μὴ συντρέχη καὶ ἡ μερικὴ.

Οὐκοῦν αἱ τῶν τῆς γῆς μερῶν γενέσεις τὸν ἀέρα κινουῦσι, καὶ οὐδὲν ἀνύσει τὸ ὑγρὸν ζώδιον μετὰ τοῦ οἰκείου πλάνητος τῆς μερικῆς εἰμαρμένης ἀντιπιπτούσης. Καὶ διὰ τί ἔν τισι μὲν τόποις σπανίζει τὸ πότιμον ὕδωρ, ἔν τισι δὲ καὶ τοῦτο πληθύνει, καὶ θεο-
10 μῶν ὑδάτων ἀπολαύουσιν αὐτομάτως ἀναδιδόμενων; Σικελίας δὲ καὶ Γαλλίας καὶ Λυκίας καὶ ἐτέρων ἔθνῶν οὐκ ὀλίγων ὄρη μέγιστα πῦρ ἀέναον ἐκδιδόασι τοσοῦτον ὡς καὶ τοῖς ἐν νυκτὶ φαίνεσθαι πόρρωθεν, μῆτε ὑπὸ κρούους ἐλαττούμενον, μῆτε ὑπὸ ὄμβρου σβεννύμενον, μῆτε τοῖς τῆς γῆς βλαστήμασι λυμαινόμενον,
15 τῶν παρακειμένων αὐτοῖς μῆτε τι τοιοῦτο πασχόντων μῆτε ἐπιδεικνύντων; Τί τοσαύτην τόπων, ἀέρων, ὑδάτων, πεδίων, ὄρων δέδωκε διαφορὰν; Οὐ δώδεκα τὰ ζώδια καὶ οἱ πλάνητες ζ; Διὰ τί οὖν οὐ πανταχοῦ τὰ αὐτὰ ἐνεργοῦσι; Καὶ μὴν πένητας καὶ πλουσίους, ἄρχοντας καὶ ἀρχομένους, νοσοῦντας καὶ ὑγιαίνον-
20 τας καὶ τὰ ἐξῆς εὐροῖς ἂν ἀπανταχοῦ. Πῶς οὖν οὐ πανταχοῦ καὶ ὑετοὶ καὶ οἱ αὐχμοὶ καὶ ὅσα προειρηκάμεν; Χρυσοῦ δὲ μέταλλον ἢ ἀργύρου ἢ χαλκοῦ ἢ κασσιτέρου ἢ μολίβδου ἢ τῶν ἄλλων μεταλλικῶν ἀπὸ ποίας γενέσεως ἢ φύσις εὐρίσκεται; Θεὸν μὲν οὖν τοσαύτην διαφορὰν καὶ μυρίαν ἄλλην κεχαρίσθαι τῇ γῇ δι' ἡμᾶς
25 ὁμολογοῦντες εὐσεβοῦμεν, εἰμαρμένην δὲ διὰ τοῦτο τεχνίτας πλάττειν, ἵνα χρήσωνται ταῖς ὕλαις, οὐτ' ἂν ἡμεῖς εἶπομεν οὔτε ἕτερος εὐφρονῶν.

* Ἐτι δὲ εἰ κλίμα ἕκαστον διαμένει μυρίαις ταῖς πρὸς ἄλληλα διαφοραῖς ἀπὸ καταβολῆς κτίσεως κοσμούμενον, καὶ ἀκίνητον
30 ἀπ' αἰῶνος ἔστηκεν ὑπὸ τῶν τῆς γενέσεως μεταβολῶν οὐδὲν βλαπτόμενον (οὔτε γὰρ παλίρροιαὶ θαλάσσης ἐπαύθησαν, οὐ πυρὸς ἄσβεστοὶ πηγαί, οὐ ζώων ἐκάστου κλίματος διαφοραί, οὐ μυρίων

Σὲ ἄλλο χρόνο πάλι βλέπομε νὰ συμβαίνουν σ' αὐτὲς τὰ ἀντίθετα φαινόμενα. Ἴσως μὰ ἰδιάζουσα τοῦ ἔθνους γένεση, ὅπως αὐτοὶ μποροῦν νὰ πλάσουν μὲ τὸ νοῦ τους, ἢ ἓνα ζώδιο μὲ τὴν ἰδιαίτερη ἐκεῖ ἀνατολή του διαλύει τὰ κοινὰ ἀποτελέσματα τῆς γένεσης καὶ εἶναι μάταια ἢ καθολικότητα τῆς γένεσης, ἂν δὲν ὑπάρχει ἢ συμβολὴ καὶ τῆς μερικῆς.

Οἱ γενέσεις λοιπὸν τῶν διάφορων μερῶν τῆς γῆς εἶναι ἐκεῖνες ποὺ κινοῦν τὸν ἀέρα, καὶ δὲν θὰ κατορθώσει τίποτε τὸ ὑγρὸ ζώδιο μὲ τὴ σύμπραξη τοῦ οἰκείου πλανήτη, ὅταν εἶναι ἀντίθετη ἢ μερικὴ εἰμαρμένη. Καὶ γιὰ ποιὸ λόγο σὲ μερικοὺς τόπους σπανίζει τὸ πόσιμο νερό, ἐνῶ σὲ ἄλλους ἀφθονεῖ καὶ διαθέτουν θερμὰ νερὰ ποὺ ἀναβλύζουν αὐτόματα; Ἐξάλλου στὴ Σικελία καὶ στὴ Γαλλία καὶ στὴ Λυκία καὶ σὲ ἄλλα ὄχι λίγα ἔθνη πανύψηλα βουνὰ ἐκβάλλουν διαρκῆ φωτιά καὶ τόσο πολλή, ὥστε καὶ στοὺς ὁδοιπόρους τῆς νύχτας νὰ φαίνεται ἀπὸ μακριά, καὶ οὔτε μὲ τὸ κρῦο ἐλαττώνεται οὔτε μὲ τὴ βροχὴ σβήνει, οὔτε καταστρέφει τὴ βλάστηση τῆς γῆς, καὶ αὐτοὶ ποὺ βρίσκονται ἐκεῖ κοντὰ οὔτε κάτι τέτοιο παθαίνουν οὔτε παρουσιάζουν. Γιατί ἔδωσε τόση μεγάλη διαφορὰ τόπων, ἀέρων, ὑδάτων, πεδιάδων, βουνῶν, Δὲν εἶναι δώδεκα τὰ ζώδια καὶ οἱ πλανῆτες ἑπτὰ; Γιατί λοιπὸν δὲν προκαλοῦν παντοῦ τὰ ἴδια φαινόμενα; Ἀλλὰ μπορεῖ νὰ βρεῖς παντοῦ φτωχοὺς καὶ πλούσιους, ἄρχοντες καὶ ἀρχόμενους, ἀρρώστους καὶ ὑγιεῖς καὶ τὰ λοιπὰ. Πῶς λοιπὸν δὲν ὑπάρχουν παντοῦ καὶ βροχὲς καὶ ξηρασίες καὶ ὅσα προείπαμε; Καὶ τὸ μέταλλο τοῦ χρυσοῦ ἢ τοῦ ἀργύρου ἢ τοῦ χαλκοῦ ἢ τοῦ κασίτερου ἢ τοῦ μολύβδου ἢ τὰ ἄλλα μέταλλα ἀπὸ ποιά γένεση ἐκδηλώνεται ἢ φύση τους; Ἄν ὁμολογοῦμε λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς χάρισε στὴ γῆ τόσο πολλὰ διαφορετικὰ πράγματα καὶ μύρια ἄλλα εἴμαστε μέσα στὴν εὐσέβεια, τὸ ὅτι ὅμως ἢ εἰμαρμένη δημιουργεῖ τεχνίτες γι' αὐτό, γιὰ νὰ χρησιμοποιοῦν τὰ ὑλικά αὐτά, οὔτε ἐμεῖς θὰ τὸ ποῦμε οὔτε κανένας ἄλλος φρόνιμος ἄνθρωπος.

Καὶ ἀκόμα, ἂν τὸ κάθε κλίμα παραμένει ρυθμιζόμενο ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τοῦ κόσμου μὲ ἄπειρες διαφορὲς ἀπὸ τὰ ἄλλα, καὶ μένει ἀμετακίνητο μέσω τῶν αἰώνων ἀπὸ τίς μεταβολὲς τῆς γένεσης, χωρὶς νὰ βλάπτεται σὲ τίποτε (γιατὶ οὔτε οἱ παλιόρροιας τῆς θάλασσας σταμάτησαν, οὔτε ἔσβησαν οἱ πηγὲς τῆς φωτιᾶς, οὔτε ἔπαυσαν οἱ διαφορὲς

ἄλλων ἑτερότητες ἀμετάβλητοι), τοσούτων πραγμάτων τῆς παρ' αὐτοῖς γενέσεως ἀπηλλαγμένων πῶς οὐδὲν ἄνευ ταύτης οὔτε γίνεσθαι λέγουσιν οὔτε διαμένειν οὔτε διοικεῖσθαι; Πυθοίμην δ' ἂν αὐτῶν ἠδέως, ποία δρόμου κίνησις εἰς τὸ εἶναι τὴν ἀρχὴν παρέσχε 5 ταῖς βοτάναις, τοῖς φυτοῖς, τοῖς ζώοις; Δεῖ γὰρ ἐκάστου τούτων φαίνεσθαι τὴν τῆς γενέσεως ὥραν, ὅτε ἀπὸ γῆς ἐπλάττοντο, καὶ ἑτέραν μὲν εἶναι φοίνικος, ἄλλην δὲ συκῆς, καὶ κυνὸς ἰδιάζουσας καὶ καμήλου· οὐ τὴν αὐτὴν ἵππου, περιστερᾶς, ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως ἢ ἂν μὲν οὖν ἔχουσι λέγειν διὰ τί μὴ καὶ νῦν ἀπὸ 10 γῆς ἢ γένεσις πλάττει τὰ προειρημένα, διδασκέτωσαν· οὐδὲν γὰρ ἅπαξ ὁ τῆς γενέσεως κύκλος ἀποτελέσει, τὸ δ' αὐτὸ ποιεῖ πολλάκις. Διὰ τί δὲ τὴν μὲν ἀρχὴν οὐκ ἂν ἦν ἢ προήχθη, μὴ ἀπὸ γῆς πλασθέντα, μετὰ δὲ ταῦτα οὐδὲν ἂν αὐτῶν ἀπὸ γῆς βλαστήσειε, διὰ δὲ τῆς ἐξ ἀλλήλων διαδοχῆς σώζεται; ἢ πῶς τὸ κυριώτατον 15 καὶ ἀναγκαιότατον, ἢ γένεσις, οὐκ ἔχουσα, λέγω δὴ τὸ ἀπὸ γῆς πλάσαι τὰ πάντα, τοῦ συγκρατεῖν καὶ ἀποτελεῖν καὶ ἀφανίζειν ἐστὶ κυρία;

Ἔτι δὲ εἰ ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ὥραν ἀκριβοῦς ἐπιγνώσεως ἐκάστω τῶν γινομένων τὰ συμβησόμενα λέγουσιν, ἀνθρώπων φημί καὶ 20 βοῖ καὶ ὄρνέων καὶ πλοῖων καὶ πόλει, καὶ πάντων ὧν τὴν πρόγνωσιν ἔχειν ἰσχυρίζονται, πῶς γῆς καὶ θαλάσσης καὶ τοῦ ἀέρος οὐκ εἰδότες τῶν γενέσεων τοὺς καιροὺς, τὰ πάθη τούτων καὶ τὰς κινήσεις καὶ τὰς μεταβολὰς ἐπαγγέλλονται λέγειν; Καὶ πῶς οὐκ ἂν τις αὐτοῖς ἀπιστήσειε, πῶς δὲ οὐκ ἂν αὐτῶν ἀποστραφεῖεν τὴν ἀμε- 25 τρον ἀλαζονείαν; Οὐδὲ γὰρ τῶν κατὰ μέρος ἀπάντων ἰδιαζούσας παρέξουσι τὰς γενέσεις. Καὶ μὴν ἀκόλουθον τοσαύτας εἶναι γενέσεων διαφορὰς, ὅσα τὰ γένη τῶν προσαγομένων. Πῶς γὰρ ἂν ἡ αὐτῆ τοῦ δρόμου γένεσις κύνες καὶ λέοντες ἐργάσαιο καὶ ἄνθρωπον καὶ ἵππον, τοὺς τοσοῦτον ἀλλήλων διαλλάττοντας; Πῶς δ' ἂν εἴη 30 ποικιλία χρωμάτων, σχημάτων, ποιότητων, μὴ πάντα ποικίλης γε-

τῶν ζώων κάθε περιοχῆς, οὔτε οἱ διαφορές ἀμέτρητων ἄλλων ὄντων ἔμειναν ἀμετάβλητες), καὶ εἶναι ἡ γένεσή τους ἀπαλλαγμένη ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα, πῶς δὲν λένε ὅτι χωρὶς αὐτὴν τίποτε δὲν ἔγινε οὔτε παραμένει οὔτε κυβερνᾶται; Θὰ ἤθελα νὰ μάθω μ' εὐχαρίστηση ἀπὸ αὐτοὺς, ποιά κίνηση πορείας ἔδωσε στὰ βότανα τὴν ἀρχὴ πρὸς τὴν ὑπαρξή καὶ στὰ φυτὰ καὶ στὰ ζῶα; Γιατὶ πρέπει τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ νὰ φαίνεται ἡ ὥρα τῆς γένεσης, ὅταν τὰ ἔπλαθε ἡ γῆ, καὶ ὅτι ἄλλη εἶναι τοῦ φοίνικα, ἄλλη τῆς συκιάς, καὶ ἰδιαίτερη τοῦ σκύλου καὶ τῆς καμήλας· ἐπίσης δὲν εἶναι ἴδια ἡ ὥρα τοῦ ἵππου, τοῦ περιστεριοῦ, τῶν ἀνθρώπων καὶ ὅμοια ὅλων τῶν ἄλλων. Ἄν μποροῦν λοιπὸν νὰ μᾶς ποῦν γιατί καὶ τώρα ἡ γένεση δὲν πλάθει ἀπὸ τὴ γῆ ὅσα προείπαμε, ἄς μᾶς τὸ ποῦν. Γιατὶ ὁ κύκλος τῆς γένεσης τίποτε δὲν πραγματοποιεῖ μία φορὰ μόνο, ἀλλὰ ἐπαναλαμβάνει τὸ ἴδιο πολλές φορές. Καὶ γιατί νὰ μὴν ὑπῆρχαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅσα δημιουργήθηκαν ἀφοῦ δὲν πλάσθηκαν ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ νὰ μὴ βλαστήσει ἀπὸ τὴ γῆ κανένα ἀπὸ αὐτά, ἀλλὰ σώζονται μὲ τὴ διαδοχὴ τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τὸ ἄλλο; Ἡ πῶς, ἀφοῦ ἡ γένεση δὲν διαθέτει τὸ κυριότατο καὶ ἀναγκαιότατο, ἐννοῶ τὸ νὰ πλάσει τὰ πάντα ἀπὸ τὴ γῆ, ἔχει τὴν ἐξουσία τοῦ νὰ συγκρατεῖ καὶ νὰ ὀλοκληρῶνει καὶ νὰ ἀφανίζει;

Καὶ ἀκόμα, ἂν ἀπὸ τὴν ἀκριβῆ γνώση τῆς ὥρας γιὰ κάθετι ποὺ γίνεται συμπεραίνουν ὅσα μέλλουν νὰ συμβοῦν, ἐννοῶ στὸν ἄνθρωπο καὶ στὸ βόδι καὶ στὸ ἀγριο πούλι καὶ στὸ πλοῖο καὶ στὴν πόλη καὶ σὲ ὅλα ὅσα ἰσχυρίζονται ὅτι ἔχουν τὴν πρόγνωση, πῶς ὑπόσχονται ὅτι θὰ ποῦν τὰ πάθη καὶ τὶς κινήσεις καὶ τὶς μεταβολές τῆς γῆς, τῆς θάλασσας καὶ τοῦ ἀέρα, τὴ στιγμὴ ποὺ δὲν γνωρίζουν τοὺς καιροὺς τῶν γενέσεών τους; Καὶ πῶς δὲν θὰ δυσπιστήσῃ κανεὶς σ' αὐτοὺς, πῶς δὲν θὰ ἀποστραφεῖ τὴν ἀμετρη ἀλαζονεία τους; Γιατὶ οὔτε ὅλων τῶν ἐπιμέρους θὰ δώσουν τὴν ἰδιάζουσα στὸ καθένα γένεση. Καὶ βέβαια εἶναι ἐπόμενο νὰ ὑπάρχουν τόσες διαφορὲς γενέσεων, ὅσα εἶναι καὶ τὰ εἶδη τῶν δημιουργημάτων. Πῶς δηλαδή ἡ ἴδια γένεση τῆς πορείας θὰ ἔκανε τὸν σκύλο καὶ τὸ λεοντάρι καὶ τὸν ἄνθρωπο καὶ τὸν ἵππο ποὺ τόσο παραλλάσσουν μεταξύ τους; Καὶ πῶς θὰ ὑπῆρχε τόση ποικιλία χρωμάτων, σχημάτων, ποιότητων, ἂν, ὅπως λένε, δὲν

νέσεως ἀποτελούσης, ὡς φασιν; Οὐ μίαν δὲ ἔχόντων προᾶξιν ἢ πά-
 θος ἐν τῶν ἀπάντων ἀνθρώπων ἢ ἵππων ὄλων ἢ χοίρων, οὐ μέγε-
 θος, οὐ τάχος, οὐκ ἰσχύν, οὐ φωνήν, δῆλον ὡς οὐχὶ μίαν γενέσεως
 ῥοπήν, ἀλλὰ τοσαύτας ἀναγκασθήσονται λέγειν, ὅση καὶ τῶν ἀπο-
 5 τελουμένων ἢ διαφορά, οὐ μόνον ζώων χερσαίων καὶ πτηνῶν καὶ
 ἐνύδρων, ἀλλὰ καὶ φυτῶν καὶ βοτανῶν καὶ εἴ τι ἄλλο ἐν κόσμῳ
 φύεται. Καὶ πῶς ἂν τοσοῦτον ἄπειρον πλῆθος τῶν καιρῶν ἀνα-
 πλάσσουν; Ἄλλ' οὐχ ἔξουσιν, οὐδ' εἰ μυριάδες ἡμερῶν αὐτοῖς τὸν
 ἐνιαυτὸν ἐπλήρουν. Μάλιστα δὲ αὐτῶν τὸ ψεῦδος κατάφωρον
 10 γίνεται, εἰ τὰ συνεχῶς τίκοντα σκοπήσειέ τις, κύνας ἢ χοίρους ἢ
 ὄρνεις, καὶ οὐχ ἥκιστα τὰ πολυγονώτατα. Χοῖροι γὰρ καὶ ἰχθύες
 καὶ κύνες πολλὰ τίκοντες τὸν τῆς ἡμέρας ἀναλίσκουσι καιρὸν, ὁ
 δ' ἰχθύς, οἶμαι, καὶ πολλὰς ἡμέρας, τῆς τῶν ὧν πληθύος ἐν τάξει
 μορφουμένης εἰς μυριάδας ἰχθύων κατὰ μέρος τικτομένων, ἐν αἷς
 15 ἀμήχανον μὴ γενέσθαι πτηνὰ ἢ χερσαῖα ἐν ὄλω τῷ κόσμῳ ἢ νηκτὰ
 ἐν ὄλη θαλάττῃ καὶ ποταμοῖς καὶ λίμναις.

Ἔτι δὲ ἀκριβέστερον ἂν τις ἐντεῦθεν ὁ λέγω καταμάθοι. Ἡνί-
 κα τὸ ἔαρ εὐκρατον ἐπιστῆ, πᾶσα μὲν ἀνθεῖ βοτάνη καὶ κνοφορεῖ,
 πᾶσα δὲ ξύλων φύσις, πολλὰ δὲ πτηνῶν καὶ χερσαίων καὶ ἐναλίων
 20 γένη μινύμενα κύει, καὶ μυρία μὲν γένη κατὰ τὸν αὐτὸν καιρὸν
 τελεσφορεῖ τὰ σπέρματα, μυρία δὲ τῶν ξύλων τοὺς καρπούς, οὐκ
 ἐν μιᾷ ῥοπῇ ἀλλ' ἐν πλείσταις ἡμέραις, τῶν μὲν ἀνθούτων ἔτι ἐν
 τῷ αὐτῷ φυτῷ, ἐτέρων δὲ αὐξομένων καὶ ἄλλων πεπαινομένων. Ἡ
 αὐτὴ δ' ἀναλογία τοῦ τόκου καὶ τῆς κνήσεως καὶ ἐπὶ τῶν ζώων
 25 πάντων, οὐχ οἷόν τε τὴν αὐτὴν τῆς γενέσεως ἔχειν ῥοπήν. Ἔτι δὲ
 τὰ μὲν ἐνιαυτὸν κνοφορεῖ, τὰ δὲ μῆνας ἰ', τὰ δὲ ἡμέρας μ', καὶ μυ-
 ρία ἄλλη διαφορά. Ποῖος οὖν ἀστὴρ εἰς ποῖον ζώδιον εἰσιὼν μεμε-
 τρημένον ἐκάστω γένει τὸν τῆς κνοφορίας ἀφορίζει χρόνον; Διὰ
 τί δὲ τῶν κατὰ τὸ γένος ζώων ὁ τῆς ζωῆς χρόνος οὐκ ἴσος ὢν τὴν
 30 κύησιν ἴσην ἔχει; Εἰ μὲν οὖν καὶ ταῦτα ἀπὸ γενέσεως, λεγέτωσαν,

τὰ πραγματοποιεῖ ὅλα μὰ ποικίλη γένεση; Κι ἀφοῦ δὲν ἐνεργοῦν μ' ἓνα τρόπο καὶ δὲν ἔχουν ἓνα πάθος ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἢ ὅλοι οἱ ἵπποι ἢ οἱ χοῖροι, οὔτε ἓνα μέγεθος, οὔτε τὴν ἴδια ταχύτητα, οὔτε τὴν ἴση δύναμη, οὔτε τὴν ἴδια φωνή, εἶναι φανερὸ ὅτι θ' ἀναγκασθοῦν νὰ δεχθοῦν ὄχι μία γένεση μόνο, ἀλλὰ τόσες, ὅση πολλαπλότητα παρουσιάζει ἡ διαφορὰ τῶν παραγομένων, ὄχι μόνο τῶν χερσαίων ζώων καὶ τῶν πτηνῶν καὶ τῶν ὑδροβίων, ἀλλὰ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ ὅτιδήποτε ἄλλο παράγεται στὸν κόσμο. Καὶ πῶς τόσο ἄπειρο πλῆθος τῶν καιρῶν θὰ ἀναπλάσσουν; Ἀλλὰ δὲν θὰ μπορέσουν ἀκόμα κι ἂν τὸ ἔτος τὸ γέμιζαν γιὰ χάρη τους μυριάδες ἡμερῶν. Καὶ ἡ ψευδολογία τους γίνεται ὅπως ἰδιαίτερα κατάφωρη, ἂν προσέξει κανεὶς αὐτὰ πού συνεχῶς γεννοῦν, τὰ σκυλιὰ ἢ τοὺς χοίρους ἢ τις ὄρνιθες, καὶ ἐπίσης κι ὅσα εἶναι τὰ πλέον γόνιμα. Γιατὶ οἱ χοῖροι καὶ τὰ ψάρια καὶ τὰ σκυλιὰ γεννώντας πολλὰ ξοδεύουν ὅλο τὸ χρόνο τῆς ἡμέρας, ἐνῶ τὸ ψάρι, νομίζω, καὶ πολλές ἡμέρες ξοδεύει γιὰ τὴν κανονικὴ διαμόρφωση τοῦ πλῆθους τῶν αὐγῶν πού γεννοῦν ἐπιμέρους μυριάδες ψαριῶν, καὶ τις ἡμέρες αὐτὲς εἶναι ἀδύνατο νὰ μὴ γίνουν πουλιὰ ἢ χερσαῖα ζῶα σὲ ὅλο τὸν κόσμο ἢ ὑδροβία σὲ ὅλη τὴ θάλασσα καὶ τὰ ποτάμια καὶ τις λίμνες.

Καὶ ἀκόμα ἀκριθέστερα μπορεῖ κάποιος νὰ μάθει αὐτὸ πού λέγω καὶ ἀπὸ τὸ ἔξῃς· Ὅταν φτάσει ἡ ἀνοιξη μὲ τὸ εὐκρατο κλίμα τῆς, κάθε φυτὸ ἀνθεῖ καὶ δένει τοὺς καρπούς του καὶ ὅλα γενικὰ τὰ δένδρα, καὶ πολλὰ πουλιὰ καὶ χερσαῖα ζῶα καὶ θαλάσσια εἶδη ἔρχονται σὲ ἔνωση καὶ γεννοῦν. Καὶ ἄπειρα εἶδη παράγουν τὸν ἴδιο καιρὸ τέλειους σπόρους καὶ ἄπειρα δένδρα καρπούς, ὄχι σὲ μὴ στιγμῇ, ἀλλὰ σὲ διάρκειά πολλῶν ἡμερῶν, ἀπὸ τὰ ὅποια ἄλλα εἶναι ἀκόμη ἀνθη στὸ ἴδιο δένδρο, ἄλλα μεγαλώνουν, καὶ ἄλλα ὠριμάζουν. Ἡ ἴδια ἀναλογία τῆς γέννησης καὶ τῆς κύησης ἰσχύει καὶ γιὰ ὅλα τὰ ζῶα, πού δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ὀρμὴ τῆς γένεσης. Κι ἀκόμα ἄλλα κυοφοροῦν ἓνα ἔτος, ἄλλα δέκα μῆνες, ἄλλα σαράντα ἡμέρες, καὶ μύρια ἄλλα μὲ τὸ δικὸ τους διαφορετικὸ χρόνο. Ποιὸ λοιπὸν ἄστρο σὲ ποιὸ ζῴδιο ἂν εἰσέλθει ὀρίζει μὲ τὸ μέτρο γιὰ κάθε εἶδος τὸ χρόνο τῆς κυοφορίας; Καὶ γιατί τὰ ζῶα τοῦ ἴδιου γένους, ἐνῶ δὲν ἔχουν ἴδιο χρόνο ζωῆς, ἔχουν ἴσο τὸν χρόνο τῆς κύησης; Ἄν λοιπὸν κι αὐτὰ

ἵνα πλέον ὀφλήσωσι τὸν γέλωτα· εἰ δὲ σιγῇ τὴν αἰσχύνην ἀποκλί-
 νουσι, πῶς οὐδὲν ἄνευ γενέσεως εἶναι λέγουσι; Καὶ οὕτω λέγω
 τὰς διαφορὰς τῶν τικτομένων. Τὰ μὲν γὰρ ὅμοια τῶν γεννώντων
 ἐστίν, ὡς ἄνθρωποι καὶ ἵπποι καὶ λέοντες, τὰ δὲ οὐχ οὕτως, ὡς ἄρ-
 5 κτοι καὶ σφῆκες καὶ μέλιτται καὶ ὅσα διὰ τῶν ὤων πρόεισι. Καί τι-
 να μὲν καὶ δίχα μίξεως τίκτεται, τινὰ δὲ χωρὶς ταύτης οὐδαμῶς
 Καὶ τίς ἂν ἀπαριθμήσειε τὰς ἐν τούτοις ἀναριθμήτους διαφορὰς,
 οὐ τῶν ζώων μόνον, ἀλλὰ καὶ φυτῶν καὶ βοτανῶν καὶ τῶν παρα-
 πλησίων; Ἐὼν ἀπάντων τὰς αἰτίας παρὰ τῶν τῆς εἰμαρμένης πατέ-
 10 ρων ζητεῖν δίκαιον, εἴτερ πάντα τῆς γενέσεως κατ' αὐτοὺς ἤρη-
 ται, καὶ τὸ εἶναι καὶ ὁ τοῦ εἶναι τρόπος, κνοφορεῖσθαι τε καὶ πά-
 σχειν καὶ δοᾶν καὶ ἀποθνήσκειν. Ἡ κατὰ τῶν ἀθλίων ἀνθρώπων
 αὐτοῖς μόνον ἠκριβολογήθη τὰ τῆς γενέσεως, ἵνα τὸ πάντων κάλ-
 λιστον ἐν ἡμῖν, τὸ αὐθαίρετον, ἀγνοηθῇ, καὶ Θεὸς μὴ εὐχαριστηθῇ
 15 οἷς τὸ γένος εὐεργέτησε;

Πῶς δὲ πάλιν ἡ γένεσις ἀκαιίρους μὲν προσθήκας δίδωσι, τε-
 τρακέφαλα κατ' αὐτοὺς ἀποτελοῦσα καὶ χεῖρας πλείους καὶ πό-
 δας τῶν κατὰ φύσιν, τοῖς δὲ ἔρπετοῖς οὐ δίδωσι πόδας, οἱ παρέ-
 ξουσιν αὐτοῖς τὸ ἐν τῇ βαδίσει χρήσιμον, οὐκ ὀφθαλμοὺς τοῖς
 20 ἀσπάλαξιν, οὐδ' ἄλλοις ὧν δέονται; Εἴτα ζῆν μὲν οἷς τὰς ἀκαιίρους
 προσθήκας ἔδωκεν οὐκ ἔᾱ (πάντα γὰρ βραχύδια τὰ τερατόμορ-
 φα) καὶ τῇ προσθήκῃ τὴν ὅλην ἀφανίζει φύσιν· ὧν δὲ τὰ κατὰ φύ-
 σιν ἀφεῖλε, χεῖρας ἢ πόδας ἢ ὀφθαλμοὺς, ταῦτα ζῆν ἔᾱ, τὴν σωμα-
 τικὴν πῆρωσιν ἀπαραμύθητον ἔχοντα. Εἰ μὲν οὖν τις εἰς εἰμαρμέ-
 25 νην ἀναφέρει ταῦτα, αὐτὸς σὺν αὐτῇ τῆς ἀτοπίας ὁ αἴτιος· εἰ δὲ
 τῆς φύσεως οἶδε τὸ διαμαρτάνειν, ἐξαίρει τὸ θεῖον τῆς κατηγορί-
 ας. Ὡσπερ γὰρ αὐτῇ τρέχειν οἰκείους νόμους διώρισεν, οὕτω καὶ
 θνητὴν συνεχώρησε κατὰ τινα συμφέροντα λόγον. Αὕτη δὲ σώ-
 ζουσα μὲν τὰ οἰκεία μέτρα οὐδὲν ὑβρισμένον φέρει, ἐξοκείλασα δὲ

προέρχονται ἀπὸ τῆ γένεση, ἄς τὸ ποῦν, γιὰ νὰ γίνουν πιὸ καταγέλαστοι. Ἄν ὅμως ἀποφεύγουν τὴν ντροπὴ μὲ τὴ σιωπὴ τους, πῶς ἰσχυρίζονται ὅτι δὲν ὑπάρχει κανένα ὄν χωρὶς τῆ γένεση; Καὶ δὲν ἀναφέρω βέβαια ἀκόμα τὶς διαφορὲς αὐτῶν ποὺ γεννιοῦνται. Γιατὶ ἄλλα εἶναι ὅμοια μ' αὐτὰ ποὺ τὰ γεννοῦν, ὅπως οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἵπποι καὶ τὰ λιοντάρια, καὶ ἄλλα ὄχι ὅμοια, ὅπως οἱ ἀρκοῦδες καὶ οἱ σφήκες καὶ οἱ μέλισσες καὶ ὅλα ὅσα βγαίνουν ἀπὸ αὐγά. Καὶ μερικὰ βέβαια γεννιοῦνται καὶ διχῶς ἔνωση τῶν δύο φύλων, ἄλλα ὅμως σὲ καμμιά περίπτωση χωρὶς αὐτήν. Καὶ ποὶός μπορεῖ νὰ μετρήσει τὶς ἀναρίθμητες διαφορὲς ὄχι τῶν ζώων μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν φυτῶν καὶ τῶν βοτάνων καὶ τῶν παρόμοιων; Ὅλων αὐτῶν τὶς αἰτίες εἶναι δίκαιο νὰ τὶς ζητοῦμε ἀπὸ τὶς δημιουργίες τῆς εἰμαρμένης, ἂν ὅλα κατὰ τὴν ἀποψὴ τους ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ γένεση, ὅπως καὶ ἡ ὑπαρξὴ καὶ ὁ τρόπος ὑπαρξῆς, καὶ ἡ κυφορία καὶ τὸ πάθος, καὶ ἡ ἐνέργεια καὶ ὁ θάνατος. Ἡ μόνον εἰς βάρος τῶν δυστυχημένων ἀνθρώπων διατυπώθηκαν ἀπὸ αὐτοὺς μὲ ἀκρίβεια τὰ σχετικὰ μὲ τὴ γένεση, γιὰ νὰ ἀγνοηθεῖ τὸ ὠραιότερο ἀπὸ ὅσα στοιχεῖα διαθέτομε, τὸ αὐτεξούσιο, καὶ νὰ μὴ δεχθεῖ εὐχαριστίες ὁ Θεὸς γιὰ τὶς εὐεργεσίαις τοῦ πρὸς τοὺς ἀνθρώπους;

Καὶ πῶς ἡ γένεση κάνει ἄκαιρες προσθήκες δημιουργώντας, κατὰ τὴ γνώμη τους, ὄντα μὲ τέσσερα κεφάλια καὶ χέρια καὶ πόδια περισσότερα ἀπὸ τὰ φυσικά, ἐνῶ στὰ ἔρπετὰ δὲν δίνει πόδια ποὺ θὰ τὰ βοηθήσουν καὶ θὰ χρησιμεύσουν γιὰ τὴ βάδισή τους, οὔτε μάτια στοὺς ἀσπάλακες, οὔτε σὲ ἄλλα ὄντα αὐτὰ ποὺ χρειάζονται; Ἐπειτα αὐτὰ βέβαια στὰ ὁποῖα ἔκανε τὶς ἄκαιρες προσθήκες δὲν ἀφήνει νὰ ζήσουν (γιατὶ ὅλα τὰ τερατομορφα εἶναι βραχύβια) καὶ μὲ τὴν προσθήκη ἀφανίζει ὅλη τὴν ὑπαρξὴ τους, ἐνῶ ἀπὸ ὅσα ἀφαίρεσε τὰ φυσικὰ ὄργανά τους, τὰ χέρια, τὰ πόδια, τὰ μάτια, αὐτὰ τὰ ἀφήνει νὰ ζοῦν, ἂν καὶ ἔχουν ἀπαρηγόρητη τὴν σωματικὴ τους ἀναπηρία. Ἄν λοιπὸν κάποιος τὰ ἀποδώσει αὐτὰ στὴν εἰμαρμένη, αὐτὸς μαζὶ μ' ἐκείνη εἶναι αἴτιος τοῦ παραλόγου, ἂν ὅμως ἀναγνωρίζει στὴ φύση τὸ σφάλμα, ἐξαιρεῖ τὸ Θεῖο ἀπὸ τὴν κατηγορία. Γιατὶ, ὅπως ὅρισε σ' αὐτὴν νὰ τρέχει μὲ δικούς της νόμους, ἔτσι καὶ κατὰ κάποιον συμφέροντα λόγον τὴν ἔκανε καὶ θνητὴ. Κι αὐτὴ διατηρώντας τὰ δικά της

πρὸς ἀμετρίας ἢ ἐνδείας ἢ φόβους ἢ πάθη καὶ τοὺς δοθέντας πα-
ραχαράπτουσα νόμους οὐδ' ἐν τοῖς τικτομένοις τὸ ἀκίβδηλον σώ-
ζει. Διὰ τί δέ τινα τῶν ζώων οὐ τρέφει τὰ γεννήματα, ὥσπερ πτη-
νῶν μὲν γῦπες καὶ κόρακες, ἰχθύες δὲ μικροῦ σύμπαντες, τὰ δὲ καὶ
5 γηροτροφεῖ τοὺς τεκόντας. Καὶ τὰ μὲν καὶ νόθον ὑποβάλλεται γο-
νήν καὶ τρέφει, τὰ πλεῖστα δὲ οὐ. Καὶ τίς ἂν τὰς ἀναριθμήτους τῶν
ὄντων διαφορὰς καταλέξειεν; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἐν τῷ δ' λόγῳ.

Ἐν δὲ τῷ ε' λόγῳ ἄλλα τε διέξεισι, καὶ πρὸ αὐτῶν ὁμοίως κατὰ
τῆς εἰμαρμένης τοῦτο. Εἰ τοῖς γονεῦσί, φασί, τὸ τίκτειν ἀπὸ γενέ-
10 σεως ὑπάρχει, δῆλον ὡς ἀπὸ τῆς τῶν πατέρων γενέσεως καὶ ἡ τῶν
υἱῶν γένεσις καὶ ἡ ταύτης ὥρα διωρίσθη. Εἰ δὲ μὴ, οὐ τῶν γεννη-
σάντων ἡ γένεσις ἀποτελεῖ τοὺς τικτομένους, καὶ μάτην ὁ πολὺς
τῆς εἰμαρμένης λόγος. Εἰ γὰρ τὸ σπαρῆναι καὶ κνοφορηθῆναι καὶ
τέλειον προελθεῖν ἢ ἀτελὲς τῆς γενέσεως ἔργον ἐστὶ τῶν τικτόν-
15 των, δῆλον ὅτι καὶ ἡ τούτων ὥρα· εἰ δὲ μὴ αὕτη, οὐδὲ ἐκεῖνα. Εἰ δ'
αἱ γενέσεις ἐξ ἐτέρων εἰσὶ γενέσεων, καὶ ὁ τοῦ γενναῖσθαι καιρὸς
ἀπὸ τῆς τῶν γεγεννηκότων εἰμαρμένης, ῥᾶδιον ἂν εἴη τοῖς ταύτης
ἐρασταῖς μίαν μὲν ἀνθρώπου λαβεῖν γένεσιν, ἐξ αὐτῆς δὲ τὴν τε
τῶν πατέρων εἰπεῖν καὶ τῶν πάππων καὶ τῶν ἔτι προπατόρων, καὶ
20 τούτων ἀπάντων τὰ τε πάθη καὶ τὰς πράξεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ
σώματος, τὰ τε σχήματα καὶ χρώματα καὶ μεγέθη, οὐ τοῦτο δὲ μό-
νον, ἀλλ' ἐκ τῆς αὐτῆς καὶ τοῦ ἐνός γενέσεως τίνες οἱ τεχθησόμε-
νοι προειπεῖν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐσομένην ἐκ τῆς διαδοχῆς συγγένει-
αν, καὶ ταύτης τὰς πράξεις καὶ ὅσα ἄλλα προεῖρηται, καὶ μήτε
25 τοὺς παρελθόντας ἀγνοεῖν μήτε τῶν ἐσομένων μηδένα, ὃ καὶ αὐ-
τοὶ ἂν διαγελάσαιεν.

Ὅρα δὲ κακεῖνο. Τῶν παιδῶν, φασίν, ἡ γένεσις κακοδαίμο-
νας ποιεῖ τοὺς πατέρας, κἂν ἀπὸ τῆς ἰδίας γενέσεως τὸ εὐδαι-
μον αὐτοῖς ἐβραβεύετο. Ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀναιρεῖ καὶ νικᾷ τὴν
30 τῶν πατέρων γένεσιν ἢ τῶν τέκνων γένεσις, ἀποτελέσμα ἐκεῖνης

μέτρα δὲν διαπράττει καμμιὰ ὕβρη, ἂν ὅμως ἔξοκείλει σὲ παράδρασή τοῦ μέτρου ἢ ἐλλείψεις ἢ φόβους ἢ πάθη, τότε παραχαράσσοντας καὶ τοὺς νόμους ποὺ τῆς δόθηκαν, δὲν διασώζει τὴ γνησιότητα οὔτε σὰ παιδιά ποὺ γεννιοῦνται. Γιὰ ποιὸ λόγο μερικά ζῶα δὲν τρέφουν τὰ παιδιά τους, ὅπως ἀπὸ τὰ πουλιὰ οἱ γύπες καὶ τὰ κοράκια καὶ σχεδὸν ὅλα τὰ ψάρια, ἐνῶ ἄλλα καὶ γηροκομοῦν τοὺς γονεῖς τους, καὶ ἄλλα πάλι δέχονται καὶ ξένα παιδιά καὶ τὰ τρέφουν, ὄχι ὅμως τὰ περισσότερα; Καὶ ποιὸς θὰ μπορέσει νὰ ἀναφέρει τὶς ἀναρίθμητες διαφορὲς τῶν ὄντων; Αὐτὰ λοιπὸν ἐκθέτει καὶ στὸν τέταρτο λόγο.

Στὸν πέμπτο λόγο ἀναπτύσσει καὶ ἄλλα θέματα, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ καὶ αὐτὸ κατὰ τῆς εἵμαρμένης. " Ἄν, λένε, ὑπάρχει στους γονεῖς ἢ δυνατότητα νὰ γεννοῦν ἀπὸ τὴ γένεσή τους, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπὸ τὴ γένεση τῶν πατέρων καθορίσθηκε καὶ ἡ γένεση τῶν τέκνων καὶ ἡ ὥρα τους. " Ἄν ὅμως ὄχι, δὲν φέρει στὴν ὑπαρξὴ τὰ παιδιά ἢ γένεση τῶν γονιῶν καὶ εἶναι μάταιος ὁ πολὺς λόγος γιὰ τὴν εἵμαρμένη. " Ἄν δηλαδή ἡ καταβολὴ τοῦ σπέρματος καὶ ἡ κυοφορία καὶ τὸ νὰ προέλθει τέλειο ἢ ὄχι παιδί εἶναι ἔργο τῆς γένεσης τῶν γονιῶν, εἶναι φανερὸ ὅτι ἀπὸ αὐτοὺς προέρχεται καὶ ἡ ὥρα· ἂν ὅμως δὲν εἶναι αὐτή, οὔτε ἐκεῖνα. " Ἄν πάλι οἱ γενέσεις προέρχονται ἀπὸ ἄλλες γενέσεις καὶ ὁ χρόνος τῆς γένεσης ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν εἵμαρμένη τῶν γονιῶν, εἶναι εὐκόλο γιὰ τοὺς ἐραστὲς αὐτῆς νὰ λάβουν μία γένεση ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ αὐτὴν νὰ μιλήσουν καὶ γιὰ τὴ γένεση τῶν πατέρων καὶ τῶν πάππων κι ἀκόμα καὶ τῶν προπάππων, καὶ ὅλων αὐτῶν νὰ προαναγγείλουν καὶ τὰ πάθη καὶ τὶς πράξεις τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ τὰ σχήματα καὶ τὰ χρώματα καὶ τὰ μεγέθη, καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἴδια καὶ τοῦ ἑνὸς τὴ γένεση ποιοὶ θὰ γεννηθοῦν καὶ ὅλη τὴ συγγένεια ποὺ θὰ προκύψει διαδοχικὰ καὶ τὶς πράξεις τῆς συγγένειας καὶ ὅσα ἄλλα ἔχουν λεχθεῖ προηγουμένως, καὶ οὔτε τοὺς προγενέστερους νὰ ἀγνοοῦμε, οὔτε κανένα ἀπὸ τοὺς μεταγενέστερους, πράγμα ποὺ θὰ προκαλέσει τὰ γέλια καὶ τῶν ἰδίων.

Πρόσεχε ὅμως καὶ ἐκεῖνο. Ἡ γένεση τῶν παιδιῶν, λένε, κάνει κακοδαίμονες τοὺς πατέρες, ἀκόμα κι ἂν ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ γένεση τοὺς ἀπονεμόταν ἢ εὐδαιμονία. Μερικὲς φορὲς ἀκόμα καὶ ἀναιρεῖ καὶ νικᾷ τὴ γένεση τῶν πατέρων ἢ γένεση τῶν παιδιῶν ποὺ εἶναι ἀποτέ-

οὔσα Ἰλλὰ καὶ ἡ τῶν πατέρων γένεσις τοὺς παῖδας κακοδαί-
 μονας ποιεῖ, καὶ ἀδελφοὺς ἡ τῶν ἀδελφῶν, καὶ τῶν γεγαμηκότων
 ὁμοίως, κἄν ἄλλης τινὸς εἴη γενέσεως, κἄν ἐτέρωθεν ἔφυ. Καὶ τὸ
 πάντων ἀνιαρότερον, μῖσος ἡ γένεσις διάζεται τοὺς φύντας εἰς
 5 τοὺς φνομένους ἀντὶ τῆς στοργῆς ἔχειν, καὶ τέκνα τοῖς γεγεννηκό-
 σι καὶ ἀδελφοὺς πρὸς ἀλλήλους καὶ τοὺς γεγαμηκότας ποιεῖ πολε-
 μίους, καὶ πρὸς ἀναιρέσεις ἐρεθίζει, καὶ κατ' ἀλλήλων ὀπλίζει τὴν
 φύσιν, ὅλην τα ράσσουσα τὴν συγγένειαν. Καὶ ὁ μὲν ὀδύρεται διό-
 τι νοσεῖ ὁ παῖς ἢ τέθνηκεν ἢ γυνὴ ἢ ὁ ἀνὴρ, ἀγνοεῖ δὲ ὅτι ἡ τού-
 10 των ἑνὸς ἑκάστου γένεσις καὶ ἀγαπᾶν ἀλλήλους ἠνάγκασε καὶ
 κακοδαμονεῖν, δριμύταις ὀδύναις περιβάλλουσα ταῖς τελευταῖς
 τῶν στεργομένων. Ταῦτα ἀνέξοιτ' ἂν τις νοῦν ἔχων; Πάλιν δού-
 λους κακοδαμονεῖν ὑπὸ τῆς τοῦ δεσπότητος γενέσεως τερατεύον-
 ται, καὶ αἰγῶν ἀγέλας καὶ βοῶν ἢ τῶν ἄλλων ζῴων ὑπὸ τῆς τοῦ
 15 κεκτημένου, καὶ στρατόπεδα πάλιν διὰ τὴν τοῦ βασιλέως καὶ το-
 σαῦται μυριάδες γενέσεων ἀνατρέπονται διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς ἢ πρὸς
 τὸ χειρὸν ἢ πρὸς τὸ ἄμεινον, καίτοι γε τῶν εὐτυχοῦντων ἢ δυσ-
 πραγοῦντων διὰ τὴν τοῦ ἑνὸς γένεσιν μυρίας ἔχόντων διαφορὰς
 ἡλικιῶν, ἐνιαυτῶν, μηνῶν, ἡμερῶν, ὥρῶν, πατέρων, μητέρων,
 20 συγγενῶν, καὶ τὸν αὐτὸν ἔσθ' ὅτε τοῦ θανάτου τρόπον ὑπερχομέ-
 νων, τὸν διὰ σιδήρου ἢ θαλάσσης ἢ τινος παραπλησίου συμπτώ-
 ματος Εὐρίσκω δὲ ἔγωγε καὶ τὴν τῶν οἰκετῶν ἢ στρατιωτῶν γένε-
 σιν, ὡς ἂν αὐ τοὶ φαῖεν, κρατοῦσαν τοῦ δεσπότητος ἢ τοῦ βασιλέως
 ἀπατῶσι γὰρ ἢ φαρμάττουσιν ἔσθ' ὅτε τοὺς δεσπότητας, ἢ καὶ ἄλ-
 25 λως ἐπιτίθενται, τῆς γενέσεως αὐτοὺς κατὰ τῶν κυρίων ὀπλιζού-
 σης

Εἰ δὲ λέγοιεν τὴν τοῦ οἰκοδεσπότητος γένεσιν τοῖς δούλοις δι-
 δόναί τὴν ἰσχὺν τοῦ κακοποιῆσαι, πλείονα ποιοῦσι τὴν ἀπορίαν.
 Οὐ γὰρ μόνον ἠττᾶσθαι τοὺς ὑπηκόους ἠνάγκασε τοῦ βασιλέως ἢ
 30 γένεσις, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ κρατεῖν οὐ ἔστι γένεσις, καὶ τοὺς οὐκ ἂν
 ἀπὸ οἰκείας εἴμαρμένης τοῦτο τολμήσαντας ἢ τοῦ βασιλέως ἐγεί-

λεσμα ἐκείνης. Ἄλλὰ καὶ τῶν πατέρων ἢ γένεση κάνει κακότυχα τὰ παιδιά, καὶ τοὺς ἀδελφούς ἢ γένεση τῶν ἀδελφῶν, ὅμοια καὶ ἢ γένεση ὄσων ἔχουν συνάψει γάμο, ἔστω κι ἂν εἶναι κάποιας ἄλλης γένεσης, ἔστω κι ἂν προῆλθε ἀπὸ ἄλλου. Καὶ τὸ πιὸ ἐνοχλητικὸ ἀπὸ ὅλα, ἢ γένεση ἐξαναγκάζει ὄσους γεννήθηκαν νὰ τρέφουν ἀντὶ γιὰ στοργή, μίσος ἐναντίον αὐτῶν ποὺ γεννιοῦνται, καὶ τὰ παιδιά ἐναντίον τῶν γονιῶν, καὶ τοὺς ἀδελφούς μεταξύ τους, καὶ τοὺς συζύγους τοὺς κάνει ἐχθροὺς μεταξύ τους καὶ τοὺς ἐρεθίζει στὸ νὰ προβαίνουν σὲ φόνους καὶ ὀπλίζει τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς ἐναντίον ἐκείνων, ταράζοντας ὅλο τὸ γένος. Καὶ ὁ ἓνας θρηνεῖ ἐπειδὴ εἶναι τὸ παιδί του ἄρρωστο ἢ πέθανε ἢ γυναίκα του ἢ ὁ ἄνδρας της, καὶ ἀγνοεῖ ὅτι ἢ γένεση τοῦ καθενὸς ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς ἐξανάγκασε καὶ νὰ ἀγαποῦν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο καὶ νὰ δυστυχοῦν, προκαλώντας τους δυνατὸ πόνο μὲ τὸν θάνατο τῶν ἀγαπητῶν τους προσώπων. Μπορεῖ αὐτὰ νὰ τὰ ἀνεχθεῖ κάποιος ποὺ ἔχει ὀρθὸ νοῦ; Καὶ πάλι λένε τὰ τερατώδη, ὅτι οἱ δοῦλοι δυστυχοῦν ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ κυρίου τους, καὶ τὰ κοπάδια τῶν γιδιῶν ἢ τῶν βοδιῶν ἢ τῶν ἄλλων ζώων ἀπὸ τὴ γένεση τῶν ἰδιοκτητῶν τους, καὶ ἐπίσης ἢ στρατὸς ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ βασιλιᾶ. Καὶ τόσες καὶ τόσες μυριάδες γενέσεων ἀνατρέπονται μὲ τὴν τροπὴ τοῦ ἑνὸς ἢ πρὸς τὸ χειρότερο ἢ πρὸς τὸ καλύτερο, ἂν καὶ βέβαια ὅσοι εὐτυχοῦν ἢ δυστυχοῦν ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ ἑνὸς ἔχουν ἀπειρες διαφορὲς σὲ ἡλικίες, σὲ χρόνους, μῆνες, ἡμέρες, ὥρες, σὲ πατέρες, μητέρες, συγγενεῖς καὶ μερικὲς φορὲς ἔχουν καὶ τὸν ἴδιο τρόπο θανάτου, τὸν θάνατο μέσω μαχαιριοῦ ἢ θάλασσας ἢ κάποιου ἄλλου παραπλήσιου. Ἐγὼ βέβαια βρίσκω καὶ τὴ γένεση τῶν δούλων ἢ τῶν στρατιωτῶν, ὅπως αὐτοὶ θὰ ἔλεγαν, νὰ ἔχει ἰσχὺ εἰς βάρος τοῦ κυρίου ἢ τοῦ βασιλιᾶ. Γιατὶ πολλὲς φορὲς ἐξαπατοῦν ἢ καὶ δειλητηριάζουν τοὺς κυρίους τους, ἢ τοὺς ἐπιτίθεται καὶ μὲ ἄλλους τρόπους, ἐπειδὴ ἢ γένεσή τους τοὺς ὀπλίζει ἐναντίον τῶν κυρίων τους.

Ἄν ὅμως ποῦν, ὅτι ἢ γένεση τοῦ κυρίου δίνει τὴ δύναμη στοὺς δούλους νὰ τὸν κακοποιήσουν, κάνουν μεγαλύτερη τὴν ἀπορία. Γιατί, ὄχι μονάχα ἢ γένεση τοῦ βασιλιᾶ ἀνάγκασε τοὺς ὑπηκόους του νὰ ἠττηθοῦν, ἀλλὰ καὶ νὰ ὑπερισχύσουν σὲ ἐκείνον στὸν ὅποιο ἀνήκει ἢ γένεση, καὶ ἢ εἴμαρμένη τοῦ βασιλιᾶ ἐγείρει ἐναντίον του ἐκεί-

ρει κατ' αὐτοῦ· οὐ γὰρ οἷόν τε τοσοῦτων ὁμοῦ στρατιωτῶν γενέ-
 σεις εἰς τὸν κατὰ τοῦ δεσπότητος θάνατον συμφωνεῖν. Κρατεῖ δὲ καὶ
 τῆς πόλεως ἡ γένεσις τοῦ πλήθους τῶν ἐνοικούντων καταπίπτου-
 σα γὰρ ἡλικιωῶν μυριάς διαφορὰς, μυρίαὶς γενέσεσι διοικουμένας,
 5 ἀνααιρεῖ φθορᾷ μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ διαφθείρουσα. Καὶ ὁ ἀπὸ ὁμοίως,
 καὶ κατακλυσμός ὡσαύτως ὁλόκληρον ἔθνος ἀφανίζων· οὐ γὰρ
 οἷόν τε τοσαύτας γενέσεις μίαν ἔχειν ἰδέαν θανάτου. Εἰ δέ τις καὶ
 τὸ ἀδύνατον τοῦτο συγχωροίη, πάλιν ἢ τῆς πόλεως γένεσις ἢ τοῦ
 ἀέρος ὑπὸ τῆς τῶν πολλῶν ἀνατέτραπται· καὶ δυοῖν θάτερον, ἢ
 10 τὰς τῶν πολλῶν ἀκυρῶσαι τὴν μίαν, ἢ ταύτην τῇ τῶν πολλῶν ἀκο-
 λουθῆσαι τῆς οἰκείας ἀποσπασμένην ἐνεργείας. Τὰ δ' αὐτὰ λέγειν
 ἂν εἴη καὶ περὶ ξύλων καὶ χόρτων καὶ βοτανῶν καὶ ζώων ἀπάν-
 των. Εἰ τοίνυν αἱ γενέσεις ὑπὸ ἀλλήλων ἀνατρέπονται, καὶ αἱ μὲν
 τῶν παίδων τὰς τῶν πατέρων αἱ δὲ τούτων τὰς ἐκείνων ἀναιροῦσι,
 15 καὶ αἱ τῶν συζυγιῶν τὰς ἀλλήλων, καὶ αἱ τῶν οἰκιῶν τοὺς ἐνοι-
 κοῦντας, ἢ αἱ τούτων τὰς τῶν οἰκημάτων, καὶ ἀπλῶς ὅσα προεί-
 ρηται, πανταχόθεν ἡ γένεσις ἑαυτὴν ἀνέτρεψε καὶ διέλυσεν. Ἄλλ'
 οὕτω μὲν τὸ β' καὶ μ' κεφάλαιον.

Ἐν δὲ τῷ γ' καὶ μ' φησὶν ὅτι ποικίλαις μὲν πράξεσι καὶ πάθε-
 20 σιν ἢ φυσικαῖς ἢ αὐθαιρέτοις τὰ ἐπὶ γῆς καὶ τὰ ἐν ἀέρι καὶ ἐν θα-
 λάτῃ καὶ ἡμεῖς ὁμολογοῦμεν ὑποκεῖσθαι, τὸ δὲ ἀνάγκην εἴμαρμέ-
 νην πάντων αἰτίαν εἶναι καὶ ἐκτρεπόμεθα καὶ διελέγχομεν, ἀπὸ
 τῶν ἀψύχων ἀρχόμενοι καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα μεταβαίνοντες, ἐκεῖ-
 θεν εἰς τοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους τὸν λόγον διαβιδάζοντες. Μά-
 25 γνης γοῦν ὁ λίθος σίδηρον ἀρπάζει, καὶ οὐχ ἀρπάζει μόνον, ἀλλὰ
 καὶ δύνανται ἐντίθησιν ἕτερον ἀρπάσαι, κἀκεῖνος πάλιν ἄλλον μέ-
 χρι πλειόνων. Δίκτημ(ν)ος ἢ βοτάνη πάλιν τοῖς ἰοβόλοις ἐστὶ πο-
 λέμιος καὶ γὰρ καὶ μόνης τῆς ὀσμῆς ἀντιλαμβάνόμενα εἰς τὸ ἀνε-
 νέργητον μεταβάλλει. Καὶ βοτανῶν ἀγλαοφωτὶς μόνη τοσοῦτον

νους πού δέν τόλμησαν αὐτὴ τὴν ἐνέργεια ἀπὸ τὴ δική της εἰμαρμένη. Γιατὶ δέν εἶναι δυνατὸ τόσων πολλῶν στρατιωτῶν μαζί οἱ γενέσεις νὰ συμφωνήσουν στὸ θάνατο τοῦ κυρίου τους. Ἀλλὰ καὶ ἡ γένεση τῆς πόλης ἐξουσιάζει τὸ πλῆθος τῶν κατοίκων. Γιατὶ καταπίπτοντας αὐτὴ ἄπειρες διαφορὲς ἡλικιῶν πού ρυθμίζονται ἀπὸ ἄπειρες γενέσεις τὶς ἀναιρεῖ μὲ μὰ καὶ τὴν ἴδια φθορὰ καὶ τὶς καταστρέφει. Ὅμοια καὶ ὁ ἀέρας καὶ ὁ κατακλυσιμὸς ἐπίσης πού ἀφανίζει ὁλόκληρο λαό· γιατί δέν εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχουν μὰ μορφή θανάτου τόσες γενέσεις. Κι ἂν κάποιος παραδέχεται κι αὐτὸ τὸ ἀδύνατο, πάλι ἡ γένεση τῆς πόλης ἢ τοῦ ἀέρα ἀνατρέπεται ἀπὸ τὴ γένεση τῶν πολλῶν. Καὶ θὰ συμβεῖ τὸ ἓνα ἀπὸ τὰ δύο, ἢ τὶς γενέσεις τῶν πολλῶν θὰ τὶς ἀκυρώσει ἢ μία, ἢ αὐτὴ ἀποσπώμενη ἀπὸ τὴ δική της ἐνέργεια θ' ἀκολουθήσει τῶν πολλῶν. Καὶ αὐτὰ μπορεῖ νὰ λεχθοῦν καὶ γιὰ τὰ δένδρα καὶ τὰ χόρτα καὶ τὰ βότανα καὶ ὅλα τὰ ζῶα. Ἄν λοιπὸν οἱ γενέσεις ἀνατρέπονται ἢ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ οἱ γενέσεις τῶν παιδιῶν ἀναιροῦν τὶς γενέσεις τῶν πατέρων, καὶ τῶν πατέρων τὶς γενέσεις τῶν παιδιῶν, καὶ οἱ γενέσεις τῶν συζύγων ἀλληλοαναιροῦνται, καὶ οἱ γενέσεις τῶν οἰκιῶν ἀναιροῦν τὶς γενέσεις τῶν ἐνοίκων καὶ τῶν ἐνοίκων τὶς γενέσεις τῶν οἰκιῶν, καὶ γενικὰ σύμφωνα μὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως σὲ ὅλες τὶς περιπτώσεις ἡ γένεση ἀνέτρεψε τὸν ἑαυτὸ της καὶ τὸν διέλυσε. Ἔτσι λοιπὸν τελειώνει καὶ τὸ τεσσαρακοστὸ δεύτερο κεφάλαιο.

Στὸ τεσσαρακοστὸ τρίτο κεφάλαιο λέγει, ὅτι κι ἐμεῖς ὁμολογοῦμε ὅτι ὅσα ὑπάρχουν στὴ γῆ καὶ στὸν ἀέρα καὶ στὴ θάλασσα ὑπόκεινται σὲ διάφορες πράξεις καὶ διάφορα πάθη ἢ φυσικὰ ἢ αὐθαίρετα, τὸ νὰ εἶναι ὅμως ἀναγκαστικὰ ἢ εἰμαρμένη αἰτία ὅλων τὸ ἀπορρίπτομε καὶ τὸ ἀμφισβητοῦμε, ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ ἄψυχα καὶ μεταβαίνοντας στὰ ἄλογα ζῶα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ μεταφερόμενοι στοὺς λογικοὺς ἀνθρώπους. Ἡ πέτρα λοιπὸν τοῦ μαγνήτη ἔλκει τὸ σίδηρο καὶ δέν τὸν ἔλκει μόνον, ἀλλὰ τοῦ δίνει τὴν ἰκανότητα ν' ἀρπάζει κι αὐτὸ ἓνα ἄλλο σίδηρο, κι ἐκεῖνο πάλι ἄλλο, καὶ αὐτὸ μέχρι σὲ πάρα πολλά. Τὸ βότανο πάλι δίκταμο καταπολεμᾷ τὸ δηλητήριο τῶν φιδιῶν· γιατί καὶ μόνο πού αἰσθάνονται τὴ μυρωδιά του πέφτουν σὲ κατάσταση νάρκης. Κι ἀπὸ τὰ βότανα μόνη ἡ ἀγλαοφωτὶς λάμπει τόσο πολὺ τὴ

ἐν νυκτί λάμπει, ὅσον ἢ προσηγορία δηλοῖ, καὶ τὸν ἐπιθυμοῦντα λαβεῖν φεύγει, καὶ ταῦτα ἐρριζωμένη, τόπον ἐκ τόπου παρὰ φύσιν μεταβαίνουσα· οὐ γὰρ πρόσεστι τοῖς ἐρριζωμένοις κινήσεις ἢ μεταβατική. Χαμαιλέων τὸ ζῶον εἰς πολλὰ χρώματα τὸ σῶμα μεταβάλλει καὶ τοιοῦτος φαίνεται οἷον τὸ πλησιάζον καὶ παρακείμενον αὐτῷ, κἂν ξύλον, κἂν λίθος, κἂν ἄλλο τι τοιοῦτον ἢ· πρὸς γὰρ τὴν ἐκείνου χροιάν ἀρμόττει τὴν ἑαυτοῦ. Καὶ ἡ σελευκίς τὸ πτηνὸν οὕτως ἐστὶν ἀκρίσιν ὀλέθριον, ὥστε καὶ ὅσαι ἂν τῇ σκιᾷ ταύτης καταληφθεῖεν φθείρονται. Ἄλλοις πάλιν ἢ νύξ, ἀλλ' οὐχὶ τὸ φῶς 10 ἐστὶ τῇ ὄψει ἀρμόδιον, καὶ τροφή πάλιν ἄλλοις ἢ ἐτέρω θανάσιμος. Ἄλλὰ καὶ τὸ ποτὸν οὐ πᾶσι τοῖς ζῴοις χρήσιμον. Τὸ δέ γε οὐρεῖν τετραπόδων μὲν ἐνίοις οὐ πρόσεστι, πτηνῶν δὲ οὐδενί.

Καὶ τί δεῖ λέγειν κατὰ μέρος τὰς ἐν τοῖς ζῴοις τροφῆς τε καὶ ποτοῦ καὶ διαπλάσεων καὶ ᾠδῆς καὶ σιγῆς καὶ μονῆς καὶ ἀποδη- 15 μίας καὶ ἐπανόδου καὶ ὑπηρεσίας καὶ ἐλευθερίας, σωφροσύνης τε καὶ πολυγαμίας καὶ ἐργασίας καὶ ἀεργίας, θρασύτητός τε καὶ δειλίας καὶ τῶν ἄλλων ἀναριθμητῶν διαφορᾶς; Ποία τοίνυν δρόμου κινήσεις ἕκαστον γένος τοιοῦτον ὑπέστησε; Διὰ τί δὲ τὸ ὄλον γένος τοιοῦτον καὶ οὔτε λαγῶς θρασυνθῆ οὔτε λέων δειλιάσει, οὐδ' ἄλλο 20 τι τῆς κατὰ γένος καὶ προσηκούσης αὐτῷ ἐνεργείας τὴν φυγὴν μελετήσκειν, ἀλλ' ἕκαστον γένος ὄλον ὁμοιον, μόνον δὲ ταῖς μεταβολαῖς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ποικίλλεται; Εἰ δ' ἢ γένεσις ἕκαστον γένος ἐν τῷ οἰκείῳ τῆς φύσεως ἤθει πανταχοῦ διασώζει, πῶς ἐν ἀνθρώποις τοῦναντίον εὐρίσκεται; Καὶ γὰρ δειλία καὶ θρασύτης, 25 θυμὸς καὶ πραότης, κακουργία καὶ χρηστότης, καὶ τᾶναντία πάντα. Ποῦ οὖν ὁ τῆς γενέσεως δρόμος; Οὐχ ἑπτὰ οἱ πλάνητες καὶ τὰ ζῴδια δώδεκα; Τί δὴ ποτ' οὖν τοῖς ἀνθρώποις παρέσχε παθῶν τε τοσαύτην καὶ ἐπιτηδευμάτων διαφορὰν, τοῖς δὲ λοιποῖς οὐκέτι, ἀλλὰ πανταχοῦ μὲν ὄνος ἀχθοφορεῖ, πάρδαλις δὲ ἀρπάζει, καὶ τὰ 30 ἄλλα τοῦ εἴδους τὸν εἰρμὸν συντηρεῖ ὁμοίως, καὶ νικᾷ τῶν ἀλόγων ζῴων ἢ κατ' εἶδος φύσις τὴν τε γένεσιν καὶ τοὺς παρανατέλλοντας

νύχτα, ὅσο δηλώνει ἡ ὀνομασία της, καὶ διαφεύγει ἀπὸ αὐτὸν ποὺ θέλει νὰ τὴν πιάσει, καὶ μάλιστα ἂν καὶ εἶναι ριζωμένη, μεταβαίνει ἀπὸ τόπο σὲ τόπο παραφύση. Τὸ ζῶο χαμαιλέων μεταβάλλει πολὺ τὸ χρῶμα τοῦ σώματός του καὶ φαίνεται τέτοιος ὅπως εἶναι αὐτὸ ποὺ πλησιάζει καὶ εἶναι κοντά του, εἴτε δένδρο εἶναι αὐτὸ εἴτε πέτρα εἴτε κάτι ἄλλο παρόμοιο· γιατί στὸ χρῶμα ἐκείνου προσαρμόζει καὶ τὸ δικό του. Καὶ τὸ πουλὶ σελευκίδα εἶναι τόσο πολὺ καταστροφικὸ γιὰ τὶς ἀκρίδες, ὥστε ἀκόμα καὶ ὅσες βρεθοῦν στὴ σκιά της πεθαίνουν. Ἐπίσης σὲ ἄλλα εἶναι κατάλληλη ἡ νύχτα γιὰ νὰ βλέπουν καὶ ὄχι ἡ ἡμέρα, καὶ σὲ ἄλλα πάλι διαφορετικὲς τροφές εἶναι θανάσιμες. Ἀλλὰ καὶ τὸ ποτὸ δὲν εἶναι χρήσιμο σὲ ὅλα τὰ ζῶα. Ἐπίσης καὶ ἡ οὔρηση δὲν προσιδιάζει σὲ μερικὰ τετράποδα, ἐνῶ στὰ πουλιὰ σὲ κανένα.

Καὶ τί χρειάζεται νὰ ἀναφερθοῦν οἱ ἐπιμέρους διαφορές τῶν ζώων ὡς πρὸς τὴν τροφή καὶ τὸ ποτὸ καὶ τὴ διάπλασή τους, καὶ τὸ κελάδημα καὶ τὴ σιγή, τὴ διαμονή καὶ τὴν ἀποδημία καὶ τὴν ἐπάνοδὸ τους, τὴν αἰχμαλωσία καὶ τὴν ἐλευθερία τους, τὴν ἐγκράτεια καὶ τὴν πολυγαμία τους, τὴν ἐργατικότητά καὶ τὴν ὀκνηρία τους, τὴ θρασύτητα καὶ τὴ δειλία τους καὶ τὶς ἀναρίθμητες ἄλλες διαφορές; Ποιὰ λοιπὸν κίνηση πορείας ἔδωσε ὑπαρξὴ στὸ κάθε γένος ἀπὸ αὐτά; Καὶ γιατί ὅλο τὸ γένος εἶναι τέτοιο, ὥστε οὔτε ὁ λαγὸς νὰ μπορεῖ νὰ γίνεῖ θαρραλέος οὔτε τὸ λιοντάρι νὰ γίνεῖ δειλό, οὔτε κάποιον ἄλλο νὰ θέλει νὰ ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἐνέργεια ποὺ ταιριάζει στὸ εἶδος του, ἀλλὰ κάθε εἶδος εἶναι ὅμοιο στὸ σύνολό του, καὶ μόνο τὸ ἀνθρώπινο εἶδος διαφοροποιεῖται μὲ τὶς μεταβολές; Κι ἂν ἡ γένεση διατηρεῖ παντοῦ σὲ κάθε γένος τὸν φυσικὸ χαρακτήρα του, πῶς συναντοῦμε τὸ ἀντίθετο στοὺς ἀνθρώπους; Γιατί ὑπάρχουν σ' αὐτοὺς δειλία καὶ θρασύτητα, θυμὸς καὶ πραότητα, κακότητα καὶ ἡμερότητα, καὶ ὅλες οἱ ἀντιθέσεις. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ διαδρομὴ τῆς γένεσης; Δὲν εἶναι ἑπτὰ οἱ πλανῆτες καὶ τὰ ζώδια δώδεκα; Τί εἶναι λοιπὸν αὐτὸ ποὺ προκάλεσε στοὺς ἀνθρώπους τόσο μεγάλη διαφορὰ στὰ συναισθήματα καὶ στὶς ἐνέργειες, ὄχι ὅμως καὶ στὰ ἄλλα εἶδη; Γιατί σὲ ὅλα τὰ μέρη ὁ ὄνος μεταφέρει φορτία, ἡ πάρδαλη ἀρπάζει, καὶ τὰ ἄλλα εἶδη ὅμοια διατηροῦν τὴ φυσικὴ τάξη τους, καὶ νικᾷ ἡ ἀναλόγη μὲ τὸ εἶδος φύση τῶν ἄλογων ζώων καὶ τὴ γένεση καὶ τὴν ἀνατολή τῶν ἀστρῶν

καὶ πάντα τὸν μακρὸν ἐκείνον λῆρον. Ποῦ γὰρ ὁ ἄρης; Τίνος τῶν ἀλόγων ὤπλισε ξίφει δεξιάν, ἢ θώρακι τὸ σῶμα ἢ κράνει τὴν κεφαλὴν ἢ σφαλίσσατο ἢ κνήμας ἢ πόδας; Οὐ γὰρ λύκους ὤπλισε κατὰ λύκων, οὐδὲ λεόντων συνεκρότησε φάλαγγας.

5 Ἄλλὰ τίς διεξιέναι φιλονεικοίη τὰ ἀδιεξίτητα; Εἰ γὰρ οὐδὲν ἐκτὸς γενέσεως, πῶς οὐδεὶς ἀστήρ, οὐ πλάνης, οὐ παρανατέλλων, οὐ ζώδιον ταῦτα τοῖς ὁμοφυέσιν ἀλόγοις παρέχει, οἷς τὸν ἄνθρωπον κατεμέρισεν, οὐχ ὑφαντικὴν, οὐ χαλκευτικὴν, οὐ τοὺς μὲν εἰς διδασκάλους, τοὺς δὲ παρὰ τῶν ὁμοειδῶν μαθάνειν συνέστησεν;

10 Εἰ δὲ τις παρ' ἡμῶν διδάσκεισθαι ταῦτα ἐρεῖ, πρῶτον μὲν ὀλίγα δείξει, καὶ διὰ τί μὴ πάντα, πλεόν ἀπορήσει· δεῦτερον οὐχὶ κῶ καὶ ἐπιστήμη ὥσπερ ἄνθρωπος, ἀλλ' ἀπάτη ἢ φόβῳ διδάσκειται, ὥσπερ κύων τυπτόμενος ἢ πίθηκος ἢ ἵππος τηρεῖ τὰ δεικνύμενα, οὐχ ὅτι ταῦτα τῷ δεσπότῃ χρήσιμα νοῶν, ἀλλ' ὅτι μὴ ποιῶν τύπτεται.

15 Καὶ ψιττακὸς ἀπατῶμενος μμιῖται· ἐσόπτρῳ γὰρ παρακειμένῳ τὴν μίμησιν κλέπτεται. Λανθάνοντες γὰρ ὄπισθεν λαλοῦσι τοῦ παρατεθέντος ἐσόπτρου, ἃ μαθάνειν ἐκείνους βούλονται· ὁ δὲ ψιττακὸς ἄλλον δοκῶν ὄρᾶν ψιττακὸν σπεύδει πρὸς μίμησιν τῶν ἐκείνου φωνῶν, οὐ τῶν λεγομένων ἔχων νόησιν· πάντα γὰρ ἂν

20 ἐνάρθρως ἐμάνθανε. Καὶ μὴν καὶ ψιττακὸς μόνος, ἀλλ' οὐκ ἀετὸς οὐδὲ τὰ ἄλλα τῶν ζῴων τὰ ἐκείνου διδάσκειται. Ἄλλὰ καὶ πῶς οὐκ αὐτὸ τοῦτο πάλιν παρὰ τὸν τῆς γενέσεως νόμον; Ἄλογα γὰρ ἐκείνη τὰ ἄλλα ζῶα ποιεῖ, διδάσκει δὲ αὐτῶν ὁ ἄνθρωπος ἔνια, καὶ νικᾷ τῆς γενέσεως τοὺς ὄρους ὁ μηδέποτε τούτων ἀπολυόμενος.

25 δὲ καὶ τὰς μελίττας διδάσκειν ἀλλήλας φαῖεν, κἀνταῦθα τὸ ψεῦδος ἐτίμησαν· ἐκ φύσεως γὰρ ἀλλ' οὐκ ἀπὸ τέχνης ἐργάζεται μελισσα. Πλὴν καὶ οὕτω τὸ ἄπορον αὖξεται· διὰ τί γὰρ μὴ καὶ τὰ ἄλλα κατὰ γένος ἀλλήλα καὶ διδάσκει καὶ διδάσκειται; Τίς δὲ κόρακας καὶ γῦπας ἐδίδαξεν ἵπτασθαι, οὓς οὐδὲ τρέφειν οἱ γεγεννηκό-

30 τες πεφύκασι; Πῶς δ' ἐν αὐτοῖς ἀπεῖπεν ἡ βασιλέας ποιούσα καὶ

πού τὰ συνοδεύει καὶ ὅλη τὴν ἀτελείωτη ἐκείνη φλυαρία. Ποῦ δηλαδὴ ὁ Ἄρης; Ποιοῦ ἄλογου ζώου ὄπλισε μὲ ξίφος τὸ χέρι ἢ τὸ σῶμα μὲ θώρακα ἢ ἀσφάλισε μὲ κράνος τὸ κεφάλι ἢ μὲ περικνημίδες τὰ πόδια; Γιατὶ δὲν ὄπλισε τοὺς λύκους ἐναντίον τῶν λύκων οὔτε συγκρότησε φάλαγγες λιονταριῶν.

Ἄλλὰ ποιὸς θὰ προσπαθοῦσε νὰ βρεῖ διέξοδο στὰ ἀδιέξοδα; Γιατί, ἂν δὲν ὑπάρχει τίποτε ἔξω ἀπὸ τὴ γένεση, πῶς κανένα ἄστρο, οὔτε πλανήτης οὔτε ἀπλανῆς οὔτε ζῶδιο, δὲν παρέχει στὰ ὁμοφυῆ του ἄλογα ζῶα αὐτὰ πού μοίρασε στοὺς ἀνθρώπους, οὔτε τὴν ὑφαντικὴ οὔτε τὴ χαλκοπλαστικὴ, οὔτε καὶ ὄρισε ἄλλα νὰ μαθαίνονται σὲ δασκάλους κι ἄλλα ἀπὸ τὰ ὅμοιά τους; Κι ἂν πεῖ κάποιος ὅτι αὐτὰ τὰ διδάσκονται ἀπὸ ἐμᾶς, πρῶτον, θὰ παρουσιάζει λίγα καὶ θὰ ἀπορήσει περισσότερο γιατί δὲν γίνεται σὲ ὅλα· δεύτερον, δὲν τὰ μαθαίνει μὲ διανοητικὴ ἐνέργεια καὶ ἐπιστημονικὸ τρόπο ὅπως ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ μὲ ἀπάτη καὶ φόβο, ὅπως ὁ σκύλος μὲ χτυπήματα ἢ ὁ πίθηκος ἢ ὁ ἵππος τηρεῖ αὐτὰ πού τοῦ μαθαίνουν, ὄχι ἐπειδὴ ἀντιλαμβάνεται ὅτι αὐτὰ εἶναι χρήσιμα στὸν κύριό του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἂν δὲν τὰ ἐκτελέσει δέχεται χτυπήματα. Καὶ ὁ παπαγάλος μὲ ἀπάτη μαθαίνει νὰ μιμεῖται· καθόσον ὑποκλέπτει τὴ μίμηση ἀπὸ τὸν καθρέφτη πού ἔχει δίπλα του. Γιατὶ κρυμμένοι πίσω ἀπὸ ἓνα καθρέφτη πού βάζουν μπροστά του, τοῦ λένε αὐτὸ πού θέλουν νὰ τοῦ μάθουν. Κι ὁ παπαγάλος νομίζοντας ὅτι βλέπει ἄλλο παπαγάλο προσπαθεῖ νὰ τὸν μιμηθεῖ λέγοντας ὅ,τι λέγει ἐκεῖνος, χωρὶς νὰ ἐννοεῖ αὐτὸ πού λέγει· γιατί ὅλα τὰ μαθαίνει μηχανικά. Καὶ βέβαια μόνο ὁ παπαγάλος, ὄχι ὅμως ὁ ἀετὸς οὔτε ἄλλο ζῶο διδάσκεται ὅσα ἐκεῖνος. Πῶς ὅμως καὶ αὐτὸ δὲν παραβαίνει τὸ νόμο τῆς γένεσης; Γιατὶ ἡ γένεση κάνει ὅλα τὰ ζῶα ἄλογα, καὶ ὁ ἄνθρωπος διδάσκει μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, καὶ νικᾷ τοὺς ὄρους τῆς γένεσης αὐτὸς πού ποτὲ δὲν εἶναι ἐλεύθερος ἀπὸ αὐτοῦς. Κι ἂν ποῦν ὅτι καὶ οἱ μέλισσες διδάσκουν ἢ μία τὴν ἄλλη, καὶ ἐδῶ ἀγάπησαν τὸ ψεῦδος· γιατί ἡ μέλισσα ἐνεργεῖ ἀπὸ τὴ φύση τῆς ὄχι ἀπὸ τέχνη πού ἔμαθε. Ὡστόσο καὶ ἔτσι μεγαλώνει ἡ ἀπορία· γιατί δηλαδὴ καὶ τὰ ἄλλα στὸ γένος τους νὰ μὴ διδάσκουν καὶ νὰ μὴ διδάσκονται; Ποιὸς δίδαξε τὰ κοράκια καὶ τοὺς γύπες νὰ πετοῦν, πού οὔτε κὰν ἔχουν στὴ φύση τους νὰ τοὺς τρέφουν οἱ γονεῖς τους; Πῶς

ἄρχοντας γένεσις; Οὔτε γὰρ ὄνος ὄνων οὔτε λύκων ἐβασίλευσε λύκος οὐδ' ὁ μὲν αὐτῶν πένεται, ὁ δὲ πλουτεῖ, οὐδὲ τῶν ἄλλων οὐδέν, οἷς τὸ ἀνθρώπινον γένος καταμερίζεται.

Ποῦ οὖν οἱ παρανατέλλοντες καὶ ἡ γένεσις καὶ τὸ τῶν ἀπο-
5 τελεσμάτων αὐτοῖς πλήθος; Ἡ κατὰ μόνων τῶν ἀθλίων ἀνθρώπων τὸ κράτος ἤρπασαν; Καίτοι τῶν ἄλλων ζώων κράτιστον ἄνθρωπος. Καὶ γὰρ καὶ τῶν δυνατωτέρων συνέσει κρατεῖ, καὶ τῶν ἴπτα μένων ἐπὶ γῆς βαδίζων κύριος γίνεται, καὶ τὰ εἰς θυθὸν ἀγρεύει νηχόμενα, καὶ ἀπλῶς πάντων ἐστὶ τῷ λόγῳ καὶ τῇ συνέ-
10 σει κραταιότερος. Πῶς οὖν ἡ γένεσις τοῦ μὲν κρατουῦντος πάντων κρατεῖ, τῶν δὲ ὑπ' ἐκείνου κρατουμένων ἄρχειν οὐκ ἴσχυσεν; Ἄλλ', ὡς ἔοικε, κατὰ ἀνθρώπων αὕτη παρὰ τοῦ πονηροῦ προδέβληται ἢ μηχανή, ἵνα τὸ εὐσεβεῖν καὶ δικαιοπραγεῖν ἀνάγκης ἔργον νομίσαντες ἀλλοτριωθῶσι Θεοῦ, καὶ τὸ τὰναντία
15 πράττειν τῆς αὐτῆς αἰτίας πειθόμενοι, οὐδὲν ἀποκνῶσι πρὸς τὰ ἁμαρτήματα. Οὐκοῦν οὐκ ἔστιν ἡ γένεσις, πλάττεται δὲ ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν τῆς ἀληθείας κατὰ τῆς ἀληθείας, ὥσπερ ὑπὸ τῶν ταύτης ἐλέγχεται φίλων.

Οὐδὲ γὰρ τὴν ἀλογίαν εὖροι τις ἂν ἀκριβολογούμενος αἰτίαν
20 τοῦ μὴ μαθάνειν τὰ ζῶα ὅσα καὶ ἄνθρωπος, ὥσπερ οὐδὲ τὸ λογικὸν τῷ ἀνθρώπῳ τῶν μυριάων ἐπιτηδευμάτων αἴτιον. Πόσους γὰρ κατ' αὐτοὺς ἡ γένεσις ἐργάζεται κωφούς, ἀφώνους, μωρούς, ἀτέχνους, ἀφυεῖς; Τί οὖν ὠφέλησε τὸ λογικὸν τὸν ἐκ μήτρας προελθόντα τυφλὸν καὶ κωφὸν ἢ τοὺς τοιούτους, καὶ πόσων ἀλόγων
25 οὐκ εἰσι χεῖρους καὶ πρὸς βίον καὶ πρὸς μάθησιν; Τί δὲ μέλιτταν ἔβλαψεν ἢ ἀράχνην ἢ μύρμηκα ἢ ἀλογία, εἰ πράττει ἂ ἕκαστον ἀκωλύτως κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἐπιτηδεύεται; Τί δὲ τὰ ἄλλα τῶν ζώων παρέβλαψε πρὸς τὸ οἰκεῖον ἔργον, ἀντὶ τοῦ λογικοῦ λαβόντα τὸ ἄλογον; Μὴ τοῖς πτεροῖς ἄδειν τὸν κύκνον ἢ ἀλογία συνέστει-
30 λεν, ἢ τοὺς τέττιγας; Ἄλλ' ἄρα δύναται καὶ φύσει ποιεῖν ἡ γένεσις

λοιπὸν ἀρνήθηκε σ' αὐτοὺς ἡ γένεση ποὺ κάνει βασιλεῖς καὶ ἄρχοντες; Γιατὶ οὔτε ὄνος βασίλευσε σὲ ὄνους οὔτε λύκος σὲ λύκους, οὔτε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ ζῶα εἶναι φτωχὸ καὶ τὸ ἄλλο πλούσιο, ἀλλ' οὔτε καὶ διαθέτουν κάτι ἀπὸ τὰ ἄλλα ποὺ ἔχουν δοθεῖ στὸ ἀνθρώπινο γένος.

Ποῦ εἶναι λοιπὸν τὰ ἄστρα ποὺ ἀνατέλλουν μαζὶ μὲ τὴ γένεσή τους, καὶ ἡ γένεση καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀποτελεσμάτων τους; Ἡ ἄρπαξαν τὴν ἐξουσία μόνο ἐναντίον τῶν δυστυχησμένων ἀνθρώπων, ἂν καὶ βέβαια ὁ ἄνθρωπος εἶναι τὸ ἀνώτερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα. Γιατὶ μὲ τὴ σύνεσή του ἐξουσιάζει καὶ τὰ πιὸ δυνατὰ ἀπὸ αὐτὰ καὶ βαδίζοντας πάνω στὴ γῆ γίνεται κύριος ἐκείνων ποὺ πετοῦν, καὶ συλλαμβάνει ὅσα κολυμποῦν στὸ βυθὸ τῆς θάλασσας, καὶ γενικὰ ἀποδεικνύεται δυνατώτερος ἀπὸ ὅλα μὲ τὴ λογικὴ καὶ τὴν ἐξυπνάδα του. Πῶς λοιπὸν ἡ γένεση ἐξουσιάζει αὐτὸν ποὺ ἐξουσιάζει ὅλα, ἀλλὰ δὲν μπόρεσε νὰ ἐξουσιάσει ὅσα αὐτὸς ἐξουσιάζει; Ἀλλά, ὅπως φαίνεται, αὐτὴ ἡ μηχανὴ στήθηκε ἐναντίον τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὸν πονηρὸ, γιὰ νὰ πιστέψουν ὅτι ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ διάπραξη καλῶν ἔργων εἶναι ἀποτέλεσμα ἀνάγκης καὶ νὰ ἀποξενωθοῦν ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ μὲ τὸ νὰ πιστεύουν ὅτι ἡ διάπραξη τῶν ἀντίθετων προέρχεται ἀπὸ τὴν ἴδια αἰτία, νὰ μὴ ἔχουν κανένα δισταγμὸ γιὰ τὰ ἁμαρτήματα. Δὲν ὑπάρχει λοιπὸν ἡ γένεση, ἀλλὰ πλάθεται ἐναντίον τῆς ἀλήθειας ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῆς ἀλήθειας, ὅπως ἀποδεικνύεται ἀπὸ τοὺς φίλους της.

Οὔτε βέβαια ἀκριβολογώντας κανεὶς θὰ βρεῖ τὴν ἀλογία αἰτία τοῦ ὅτι τὰ ζῶα δὲν μαθαίνουν ὅσα καὶ ὁ ἄνθρωπος, ὅπως οὔτε τὸ λογικὸ ὅτι εἶναι ἡ αἰτία γιὰ τὸν ἄνθρωπο τῶν ἄπειρων ἐνεργειῶν του. Πόσους δηλαδή, σύμφωνα μ' αὐτούς, ἡ γένεση κάνει κουφούς, ἀλαλους, μωρούς, ἀκατάλληλους γιὰ τέχνες, ἀνόητους! Τί ὠφέλησε λοιπὸν τὸ λογικὸ αὐτὸν ποὺ γεννήθηκε τυφλὸς καὶ κουφός, ἢ ἄλλους παρόμοιους, καὶ ἀπὸ πόσα ἄλογα ζῶα δὲν εἶναι χειρότεροι καὶ στὴ ζωὴ καὶ στὴ μάθηση; Καὶ τί ἔβλαψε τὴ μέλισσα ἢ τὴν ἀράχνη ἢ τὸ μυρμήγκι ἢ ἀλογία του, ἂν ἐκτελεῖ τὸ καθένα χωρὶς ἐμπόδιο ὅσα ἀρμόζουν στὴ φύση του; Ἐπίσης τί ἔβλαψε τὰ ἄλλα ζῶα στὴν ἀσχολία τους τὸ ὅτι ἔλαβαν τὴν ἀλογία ἀντὶ τοῦ λογικοῦ; Μήπως ἡ ἀλογία ἐμπόδισε τὸν κύκνο ἢ τὰ τζίτζικια νὰ ἄδουν μὲ τὰ φτερά τους; Ἄρα μπορεῖ ἡ γένεση ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση νὰ δημιουργεῖ μουσι-

μουσικούς και πῶς οὐχὶ και ῥήτορας και σοφιστὰς ἀπετέλεσε; Διὰ τί δὲ καθὰ γινώσκει τὰ ἄλογα, μὴ και ἡμεῖς ἴσμεν χωρὶς τοῦ μανθάνειν; Ἀλλὰ τὰ τῶν λογικῶν διὰ τὸ ἄλογον οὐ δύναται μανθάνειν τὰ ἄλογα. Και πῶς τὰ ἀλλήλων διὰ τὴν κοινήν ἀλογίαν οὐ
 5 διδάσκονται, γέρανοι τὰ κύκνων, ὄνοι τὰ κυνῶν, και τὰ με λίττης ἀράχης, και ἕκαστον τὸ ἀλλότριον; Οὐκ ἄρα διὰ τὴν ἀλογίαν ἢ τῶν ἀνθρώπων μάθησις ἀλόγοις ἀπαράδεκτος, ἀλλὰ διὰ τὴν διαφορὰν τῆς ὑπὸ τοῦ δημιουργοῦ προαχθείσης φύσεως. Τίς δὲ ἀστὴρ τόδε καταλαβὼν τὸ ζώδιον τὸ γένος ἔπλασε τῶν θηρίων
 10 ἀπὸ τῆς γῆς ἢ τῶν κτηνῶν, ἢ ἀπὸ θαλάσσης τῶν νηκτῶν; Και διὰ τί μὴ και νῦν τὸ αὐτὸ διαπράττεται; Ἡ δὲ τοὺς ἀώρους θανάτους ἐπάγουσα γένεσις πῶς οὐχὶ και δέκα ἐτῶν ἀνθρωπον ἔδειξε γέροντα ἢ πρώτοις ἰούλοις τὸ πρόσωπον στεφανούμενον; Και εἰ τοῦ χρόνου τὸ μῆκος τῆς ἐκάστου ζωῆς εἰς πέντε και ξ, ἐνίστε δὲ και
 15 ἀσύγκριτον κατὰ τὸ ἔλαττον ἔτεμε, πῶς οὐδέ ποτε πενταπλάσιον ἢ δεκαπλάσιον; Και τί λέγω πενταπλάσιον, ἀλλ' οὐδέ εἰς τὸ τριπλάσιον ἢ διπλάσιον παρεξέτεινε;

Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἀνὴρ και κλιμακτῆρος καταγραφὴν ὑπήχθη ποιεῖν και τινῶν ἀστρολογικῶν ὀνομάτων και σχημάτων, τὴν τούτων ἀκριβολογούμενος ἔκθεσιν. Ἐπάγει δὲ ὡς, εἰ τῷ δρόμῳ τῶν ἀστέρων και τοῖς σχήμασι πάντα διοικεῖται τὰ ζῶα, πῶς οὐδεὶς ἀστὴρ οὐδέ σχῆμα οὐδέ παρανατέλλον ἡμίονον πατέρα ἢ μητέρα, και τοῖς γονίμοις πολλάκις μιγνυμένους, οὐδέποτε ἀπειργάσατο; Ἀλλ' ἢ φύσις τὸ ἐκείνης λύει κράτος και πανταχοῦ ταύτην νικᾷ, ἐν παρατάσει χρόνων, ἐν ὁμιλίᾳ σωμάτων, ἐν κνοφοριῶν
 20 διαφοραῖς, ἐν ἐξαλλαγαῖς ἡλικιῶν και ἐν τοῖς ἄλλοις πᾶσι τοῖς κατὰ φύσιν, ὧν οὐδὲν ἐκείνη ἐξαλλάττειν δύναται. Διὰ τί γὰρ ὄνων μὲν και ἵππων οὐδεὶς τὰς ἐξ ἀνθρώπων διαφεύγει μάστιγας, τᾶλλα δὲ τῶν ἀλόγων ζῶων τὴν ἀπὸ τούτων πληγὴν οὐχ ὑπέμεινε;
 30 Εἰ δὲ που και σπάνια, τὸ ἄπορον οὐκ ἀνίεται: διὰ τί γὰρ μὴ και τὰ

4. Κλιμακτῆρ εἶναι ἡ κρίσιμη περίοδος τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, πού ὁρίζεται μὲ πολλαπλάσια τοῦ ἑπτὰ ἢ ἐννέα, και ἰδίως τὸ 63ο ἔτος τῆς ζωῆς (7 x 9 = 63).

κούς. Καὶ πῶς δὲν ἔκανε ρήτορες καὶ σοφιστές; Καὶ γιατί, ὅπως ἔχουν γνώση τὰ ἄλογα ζῶα, δὲν ἔχομε κι ἐμεῖς χωρὶς νὰ μαθαίνομε; Ἄλλὰ βέβαια τὰ τῶν λογικῶν δὲν μποροῦν νὰ τὰ μαθαίνουν τὰ ἄλογα ἐπειδὴ στεροῦνται τὸ λογικόν. Καὶ πῶς ἐξαιτίας τῆς κοινῆς στέρησης τοῦ λογικοῦ δὲν διδάσκονται τὰ μὲν τῶν δέ, οἱ γέραναι τὰ τῶν κύκνων, οἱ ὄνοι τὰ τῶν σκύλων, ἡ ἀράχνη τὰ τῆς μέλισσας, καὶ τὸ καθένα τοῦ ἄλλου; Δὲν εἶναι λοιπὸν τὰ ἄλογα ἐξαιτίας τῆς ἀλογίας τους μὴ ἐπιδεκτικὰ τῆς μάθησης τῶν ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐξαιτίας τῆς διαφορᾶς τῆς φύσης τοῦ ποὺ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Δημιουργόν. Ποιὸ δηλαδὴ ἄστρο ποὺ βρέθηκε σ' ἓνα ζῴδιον ἔπλασε τὸ εἶδος τῶν θηρίων ἢ τῶν κτηνῶν ἀπὸ τῆ γῆ ἢ ὄσων κολυμβοῦν ἀπὸ τῆ θάλασσα; Καὶ γιατί δὲν γίνεται αὐτὸ καὶ τώρα; Ἐπίσης ἡ γένεση ποὺ ἐπιφέρει τοὺς πρόωρους θανάτους, πῶς δὲν ἔδειξε γέροντα ἢ μὲ στεφανωμένο ἀπὸ τὰ πρῶτα γένεια τὸ πρόσωπο ἑνὸς δεκάχρονου παιδιοῦ; Καὶ ἂν τῆ χρονικῆ διάρκεια τῆς ζωῆς τοῦ καθενὸς τὴν ἔκοψε στὰ πέντε καὶ ἕξι χρόνια, καὶ μερικὲς φορὲς τὴν ἔκοψε καὶ σὲ ἀσύγκριτα λιγότερα χρόνια, πῶς δὲν τὴν ἔφτασε οὐδέποτε στὸν πενταπλάσιο ἢ δεκαπλάσιο χρόνο; Καὶ γιατί λέγω πενταπλάσιο, τῆ στιγμῆ ποὺ δὲν τὴν παρέτεινε οὔτε στὸ τριπλάσιο ἢ στὸ διπλάσιο;

Αὐτὰ ἀφοῦ εἶπε ὁ συγγραφέας προχώρησε στὴν συγγραφή τοῦ κλιμακτήρα⁴ καὶ κάποιων ἀστρολογικῶν ὀνομάτων καὶ σχημάτων, κάνοντας ἀκριβολογημένη ἔκθεση γι' αὐτά. Καὶ προσθέτει, ὅτι ἂν μὲ τὴν πορεία τῶν ἄστρον καὶ τὰ σχήματα διοικοῦνται ὅλα τὰ ζῶα, πῶς κανένα ἄστρο οὔτε σχῆμα οὔτε ἄστρο ποὺ ἀνατέλλει μαζὶ μὲ τὴ γένεση δὲν ἔκανε ποτὲ ἓνα ἢ μία ἡμίονο πατέρα ἢ μητέρα, ἂν καὶ βέβαια πολλὲς φορὲς ἔρχεται σὲ μίξη καὶ μὲ γόνιμα ζῶα; Ἀλλὰ ἡ φύση παραλύει τὴ δύναμη τῆς γένεσης καὶ τὴ νικᾷ παντοῦ στὴν παράταση τῶν ἐτῶν, στὴν ἐπαφὴ τῶν σωμάτων, στίς διαφορὲς τῶν κυήσεων, στίς μεταβολὲς τῶν ἡλικιῶν, καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα φυσικὰ φαινόμενα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κανένα ἐκείνη δὲν μπορεῖ νὰ μεταβάλλει. Γιατί δηλαδὴ ἀπὸ τοὺς ὄνους καὶ τοὺς ἵππους κανένας δὲν διαφεύγει τὸ μαστίγωμα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἐνῶ τὰ ἄλλα ἄλογα ζῶα δὲν δέχθηκαν τὰ χτυπήματα ἀπὸ αὐτούς; Κι ἂν σπάνια τὰ δέχθηκαν, ἡ ἀπορία δὲν ἐπιλύεται. Γιατί δηλαδὴ νὰ μὴν τὰ δέχονται καὶ τὰ ἄλλα, ποὺ εἶναι πολὺ

ἄλλα πολὺ πλείω τυγχάνοντα· Εἶτα καὶ αὐτῶν τῶν μαστιζομένων τὰ μὲν ἄλογα, ἕως ἂν ἀνδρωθῆ, μαστίγων ἐλεύθερα, ἀχθοφορεῖν δὲ ἀρχόμενα προσλαμβάνει καὶ τὸ τύπτεσθαι, ἄνθρωπος δὲ ἐν παισὶ μὲν ὢν μᾶλλον μαστίζεται, ἄνδρα δὲ τῆς ἡλικίας αὐτὸν δει-
 5 κνύσης ἢ οὐδαμῶς ἢ ἐπ' ἔλαττον ὑπὸ μάστιγας ἄγεται. Διὰ τί δὲ κάστορες μὲν καὶ ὕες καὶ ἀλεκτρονίδες καὶ ἄνθρωποι καὶ ἵπποι καὶ εἴ τι ἄλλο ὑπόλοιπον, τὸ γενεσιουργὸν ὑπ' ἀνθρώπων ἀποτεμένε-
 ται, καὶ σίδηρος αὐτοῖς ἀντὶ παιδογονίας δικάζει τὸ ἄγονον, τὰ δ' ἄλλα τῶν ζώων τὴν ἀπὸ τῶν ἀστρῶν ἀνάγκην ἀντὶ τοῦ σινοῦσθαι
 10 γελωμένην καταλείπουσι; Τί δήποτε δὲ τῆς αὐτῆς ἀστροθεσίας τὸν αὐτὸν δρόμον ἐχούσης φυτὰ μὲν περιτεμνόμενα πάλιν αὖξει κλάδους, καὶ περικειρομένη βοτάνη ἀνίσχει τὴν ἴσην ἢ καὶ πλείο-
 να, τῶ δὲ ζώῳ, εἴ τι τῶν μελῶν περικοπῆ, ὀφθαλμὸν ἢ ῥίνα ἢ δάκτυλον, οὐδὲν ἢ εἴμαρμένη πρὸς τὴν τοῦ μέλους ἀνάφυσιν συλ-
 15 λαμβάνεται; Καίτοι ταύτην καθίζουσιν ἐκείνοις χαριζομένην ἅπερ ἀφεῖλεν, ἀλλ' οὐχὶ τῆς φύσεως τὸ ἰδίωμα.

Αὐτὸ δὲ τοῦτο τίς ἀστέρων κίνησις καὶ σχῆμα τὰ μὲν εἰς ἀλό-
 γους τὰ δὲ εἰς λογικοὺς διεκλήρωσε; Τίς δὲ ὑσὶ μὲν καὶ ἀλεκτρονόσι
 καὶ αἰξὶ καὶ βοσὶ, καὶ εἴ τι τούτοις ὅμοιον, τὸν διὰ μαχαίρας ἐδί-
 20 κασε θάνατον, τὰ δὲ πλεῖστα τῶν ἄλλων ζώων τὴν τοιαύτην οὐκ οἶδεν ἐπήρειαν; Ἀλλὰ καὶ τούτων τῶν ἀναιρουμένων πάλαι μὲν, τῆς εἰδωλοθυσίας ἐπικρατούσης, ἄπειρον ἐν ὥρᾳ μιᾷ κατεθύετο πλῆθος, νῦν δὲ παυθείσης ἐκείνης οὐχ ὁμοίως τὸ ξίφος ὑπέρχον-
 ται. Καὶ τῶν ἀστέρων ὁ σχηματισμὸς, ὡς ἂν ἐκεῖνοι φαῖεν, ἀναλ-
 25 λωιώτως τὸν αὐτὸν ἐξομαλίζων δρόμον, οὕτω μὲν τὰ περὶ τούτων ἀνωμάλως ἐξηλλοίωσε, τῶν δ' ἄλλων ζώων τὸν τρόπον τῆς ἀρχαί-
 ας ζωῆς οὐ μετέβαλεν. Εἰ δὲ καὶ τινὰ παραπλησίως τούτων μετα-
 βέβληκεν, ἀλλ' ὅτι μὴ πάντα μηδὲ τὰ πλεῖστα, οὐδὲν ἦττον ὁ τῶν
 ἀστέρων ὁμαλὸς δρόμος καὶ ὡς ἀπαράβατον ἀνάγκη διεχλεύα-
 30 σται. Ἀλλ' εἰς τοῦτο μὲν πέρατος καὶ ὁ ἐ' λόγος καὶ τὸ γ' καὶ μ' κε-
 φάλαιον καταλήγει.

Ἐν δὲ τῶ μὲν ζ' λόγῳ, δ' δὲ καὶ μ' κεφαλαίῳ, ταῦτα ὑποβάλλει.

περισσότερα; Ἐπειτα, κι ἀπὸ τὰ ἄλογα ζῶα πού μαστιγώνονται, ὥσπου νὰ μεγαλώσουν εἶναι ἀπαλλαγμένα ἀπὸ τὸ μαστίγιο, ὅταν ὁμως ἀρχίσουν νὰ μεταφέρουν φορτία ἀκολουθοῦν καὶ τὰ χτυπήματα. Ἀντίθετα ὁ ἄνθρωπος μαστιγώνεται μᾶλλον στὴν παιδική του ἡλικία, ἐνῶ ὅταν φτάσει στὴν ἀνδρική ἡλικία δὲν παιδαγωγεῖται καθόλου μὲ τὸ μαστίγιο ἢ ἐλάχιστα. Καὶ γιατί οἱ κάστορες καὶ οἱ χῆροι καὶ οἱ πετεινοὶ καὶ οἱ ἄνθρωποι καὶ οἱ ἵπποι καὶ ὅσα ἄλλα δὲν ἀναφέρω ἐδῶ, εὐνουχίζονται ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ τὸ μαχαίρι τὰ καταδικάζει νὰ μένουν στεῖρα ἀντὶ νὰ εἶναι γόνιμα, ἐνῶ τὰ ἄλλα ζῶα ἀντὶ νὰ βλάπτονται ἀπὸ τὴν ἐπίδραση τῶν ἄστρον τὴν περιγελοῦν μὲ ἀδιαφορία; Καὶ γιατί τέλος πάντων, ἐνῶ ἡ ἴδια τάξη τῶν ἄστρον τελεῖ τὴν ἴδια διαδρομή, τὰ φυτὰ πού κλαδεύονται βγάζουν πάλι κλαδιά, καὶ τὰ βότανα μετὰ τὸ κοῦρεμά τους βγαίνουν τὰ ἴδια πάλι ἢ καὶ περισσότερο, ἐνῶ στὸ ζῶο, ἂν ἀποκοπεῖ κάποιο μέλος του, μάτι ἢ μύτη ἢ δάχτυλο, καθόλου δὲν συμβάλλει ἢ εἰμαρμένη στὴν ἀναβλάστηση τοῦ μέλους; Ἄν καὶ βέβαια θεωροῦν ὅτι αὐτὴ χαρίζει σ' ἐκείνους αὐτὰ πού τοὺς ἀφαίρεσε, καὶ ὄχι ἡ ἰδιότητα τῆς φύσης τους.

Ἄλλ' ἐπίσης καὶ αὐτό, ποιὰ κίνηση τῶν ἄστρον καὶ ποιὸ σχῆμα μοίρασε ἄλλα στίς ἄλογες φύσεις κι ἄλλα στίς λογικές; Καὶ ποιὸς εἶναι ἐκεῖνος πού ἐπιδίκασε στοὺς χοίρους καὶ στοὺς πετεινοὺς, στίς αἴγες καὶ στὰ βόδια, καὶ σὲ ὅποιο ἄλλο παρῶμοιο μ' αὐτά, τὸ θάνατο μὲ τὸ μαχαίρι, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα δὲν γνωρίζουν τέτοιο θάνατο; Ἄλλὰ κι αὐτῶν πού φονεύονταν στὸ παρελθόν, ὅταν ἐπικρατοῦσε ἡ θυσία στὰ εἰδῶλα, σὲ μιὰ ὥρα θυσιαζόταν πλῆθος ἄπειρο, ἐνῶ τώρα πού ἡ συνήθεια αὐτὴ ὑποχώρησε, δὲν περνοῦν ὅμοια ἀπὸ τὸ ξίφος. Καὶ ὁ σχηματισμὸς τῶν ἄστρον, ὅπως θὰ ἔλεγαν ἐκεῖνοι, διανύοντας ἀμετάβλητα τὸν ἴδιο δρόμο, ἔτσι ἀνώμαλα μετέβαλε τὰ σχετικὰ μὲ αὐτά, δὲν ἄλλαξε ὁμως τὸν τρόπο τῆς ἀρχαίας ζωῆς τῶν ἄλλων ζώων. Ἄλλὰ καὶ ἂν μετέβαλε κάποια παραπλήσια μὲ αὐτά, ὁμως ὄχι ὅλα οὔτε τὰ περισσότερα, καθόλου λιγότερο δὲν ἔχει καταχλευασθεῖ ἢ ὁμαλὴ διαδρομὴ τῶν ἄστρον καὶ ἡ ἀπαράβατη ἀνάγκη. Ἐτσι λοιπὸν τελειώνει καὶ ὁ πέμπτος λόγος καὶ τὸ τεσσαρακοστὸ τρίτο κεφάλαιο.

Στὸν ἕκτο λόγο, στὸ τεσσαρακοστὸ τέταρτο κεφάλαιο, ἐξετάζει

Εἰ τῆς γενέσεως, φησὶν, ὁ δρόμος ἀπὸ γῆς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰ
 ἄλλα τῶν ζώων ἀπετέλεσε, πῶς νυνὶ χωρὶς γάμου οὔτε ἄνθρωπον
 οὔτε τὰ μυρία εἶδη τῶν ζώων οὐδαμῶς προάγουσα δείκνυται; Εἰ
 δέ τινα τούτων καὶ νυνὶ προάγει, ὥσπερ σκώληκας καὶ τοιαῦτα
 5 ἔνια, πῶς μὴ καὶ πάντα ὅσα ὁμοίως ἀπ' ἀρχῆς τῆς γῆς ἔδειξε φύο-
 μενα; Ἄλλ' εἰ καὶ δρόμος ἀστέρων τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ γῆς κατ'
 ἀρχὰς ἔπλασε, πῶς οὐχὶ καὶ τεχνίτας αὐτίκα συμπροήγαγεν, ἀλλὰ
 πολλῷ χρόνῳ ὕστερον τεκτονικὴ καὶ ὑφαντικὴ καὶ ἱστορικὴ, γεω-
 μετρία τε καὶ ῥητορικὴ καὶ μυρία τέχνη ἀλλαι λογισμοῖς ἄνθρω-
 10 πίνους εὐρέθησάν τε καὶ ἐπεγένοντο; Εἰ δέ καὶ προελθεῖν ἀπὸ γῆς
 ἐπιστήμονας τοὺς ἀνθρώπους τερατεύουσιντο, πῶς τότε μὲν ἄνευ
 μαθήσεως ἐπιστήμονες ἀνεφύοντο, νυνὶ δὲ πόνοις καὶ μελέταις
 μόλις κατορθοῦσι τὴν μάθησιν; Ποῦ δ' οὖν οἴχεται δρόμος ἐκεῖνος
 ὁ παλαιός, ὁ τοὺς ἅμα τῇ προόδῳ σοφοὺς ἀναπλάττων; Καὶ πόθεν
 15 τὰ νῦν ἀντανέστη ὁ τοὺς αὐτοφυεῖς ἐπιστήμονας πόνοις προβιδά-
 ζων καὶ μακροῦ μελέτης;

Τί δ' οὖν ὁ μαιφόνος ἔπραττεν Ἄρης τότε τῶν ἀνθρώπων
 κατ' ἀλλήλων οὐχ ὀπλιζομένων; Ποῦ δ' ὁ βασιλέας καὶ ἄρχον-
 τας ποιῶν τῶν ἀστέρων δρόμος, πολλαῖς γενεαῖς ὕστερον καὶ τὸ
 20 κατὰ κόμας οἰκεῖν, μὴ τι γε πόλιν ἢ ἀρχὴν εἰδέναι ἐπινοησάν-
 των; Διὰ τί δὲ πάλαι μὲν ἄνθρωποι τεχνῶν ἐχρημάτιζον εὐρεταί,
 νῦν δὲ ταῖς ἐξευρημέναις ἀρκούμενοι περαιτέρω προελθεῖν οὐκ
 ἐπινοοῦσιν; Ἡ δὴλον ὅτι ὁ παρὰ Θεοῦ τοῖς ἀνθρώποις δοθεὶς
 νοῦς, χρόνῳ καὶ πόνῳ καὶ πρό γε τούτων τῇ ἄνωθεν συνεργίᾳ τὰ
 25 πρὸς τὸν βίον χρήσιμα ἐξευρών, ἔσθη τοῦ πορρωτέρω καὶ μάτην
 ἐνταλαιπωρεῖσθαι ταῖς ἐπινοίαις. Πῶς δὲ τοῦ αὐτοῦ γένους ἔ-
 θνος μὲν ὀλόκληρον κομᾶ, ἄλλο δὲ κείρεται; Καὶ ἄλλο μὲν μη-
 τρογαμεῖ, τὰ πλείω δὲ μυσαρὰν τὴν προᾶξιν ἠγοῦνται; Καὶ μυρί-
 αις ἄλλαις κατατέμνονται διαφοραῖς νόμων, βίων, ἐθῶν καὶ οὐ-

τὰ ἑξῆς· Ἄν, λέγει, ἡ πορεία τῆς γένεσης ἔκανε τὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἄλλα ζῶα ἀπὸ γῆ, πῶς τώρα ἀποδεικνύεται ὅτι χωρὶς γάμο δὲν δημιουργεῖ καθόλου οὔτε ἄνθρωπο οὔτε τὰ ἄπειρα εἶδη τῶν ζώων; Καὶ ἂν δημιουργεῖ καὶ τώρα μερικὰ ἀπὸ αὐτὰ, ὅπως τὰ σκουλήκια καὶ μερικὰ ἄλλα, πῶς δὲν δημιουργεῖ καὶ ὅλα ὅσα ἔδειξε νὰ φύονται ὅμοια ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀπὸ τῆ γῆ; Ἀλλὰ ἂν καὶ ἡ πορεία τῶν ἀστρων ἔπλασε στὴν ἀρχὴ τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ γῆ, πῶς δὲν ἔπλασε ἀμέσως μαζί καὶ τεχνίτες, ἀλλ' ὕστερα ἀπὸ πολὺ χρόνο ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς ἀνακάλυψε καὶ μᾶς ἔφερε τὴν τεκτονικὴ, τὴν ὑφαντικὴ, τὴν ἱστορικὴ τέχνη, τὴ γεωμετρία, τὴ ρητορικὴ καὶ ἄπειρες ἄλλες τέχνες; Κι ἂν προβάλλουν τὴν τερατολογία, ὅτι οἱ ἐπιστήμονες προῆλθαν ἀπὸ τῆ γῆ, πῶς τότε οἱ ἐπιστήμονες φύτρωναν χωρὶς διδασχὴ καὶ μάθησι, ἐνῶ τώρα μόλις μὲ δυσκολία κατορθώνουν νὰ ἀποκτήσουν τὴ γνώση μὲ μόχθους καὶ μελέτες; Ποῦ πῆγε λοιπὸν ἐκεῖνος ὁ παλαιὸς δρόμος, ποῦ ἀμέσως μὲ τὴν ἐμφάνισή τους στὴ ζωὴ ἔπλαθε σοφοὺς ἀνθρώπους; Καὶ πῶς τώρα παρουσιάσθηκε ὁ τρόπος ποῦ δημιουργεῖ τοὺς αὐτοφυεῖς πρὶν ἐπιστήμονες μὲ μόχθο καὶ πολλὴ μελέτη;

Τί ἔκανε λοιπὸν ὁ αἰμοβόρος Ἄρης τότε ποῦ οἱ ἄνθρωποι δὲν ὀπλίζονταν ὁ ἓνας ἐναντίον τοῦ ἄλλου; Καὶ ποῦ εἶναι ἡ κίνησι τῶν ἀστρων ποῦ κάνει βασιλιάδες καὶ ἄρχοντες, καὶ ἔπειτα ἀπὸ πολλές γενιές καὶ τὸ νὰ κατοικοῦν σὲ κωμοπόλεις, ὅταν οὔτε μὲ τὸ νοῦ ἔφταναν νὰ σκεφτοῦν τὴν πόλιν ἢ τὴν ἐξουσία; Καὶ γιατί οἱ ἄνθρωποι στὸ παρελθὸν ἦταν ἐφευρέτες τεχνῶν, ἐνῶ τώρα ἀρκοῦνται σὲ ὅσες ἔχουν βρεθεῖ καὶ δὲν προσπαθοῦν νὰ βροῦν τρόπο νὰ προχωρήσουν περισσότερο; Ἡ εἶναι ὀλοφάνερο, ὅτι ὁ νοῦς ποῦ δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ στοὺς ἀνθρώπους, ἀφοῦ μὲ τὸν καιρὸ καὶ κόπο, καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὰ μὲ τὴν οὐράνια βοήθεια, βρῆκε τὰ χρήσιμα στὴ ζωὴ, ἐγκατέλειψε τὴν παραπέρα ἀχρηστὴ ταλαιπωρία γιὰ τὶς ἀνακαλύψεις; Πῶς ἐπίσης ἓνα ὁμοιογενὲς ἔθνος διατηρεῖ στὸ σύνολο τῶν μελῶν του μακριὰ μαλλιά, ἐνῶ ἓνα ἄλλο τὰ κόβει, καὶ σὲ ἄλλο ἔθνος λαμβάνουν σύζυγο τῆ μητέρα τους, ἐνῶ τὰ περισσότερα ἔθνη θεωροῦν βδελυρὴ τὴ συνήθεια; Καὶ χωρίζονται μὲ ἄπειρες ἄλλες διαφορὲς νόμων, τρόπων ζωῆς καὶ συνηθειῶν, καὶ καμμιᾶ πορεία ἀστρων οὔτε ὅσους ἔχουν

δεις ἀστέρων δρόμος οὔτε τοὺς κομήτας κείρει, οὔτε τοὺς κειρομένους κομᾶν ἐκδιάζεται, οὐδὲ τὰ ἄλλα πράττειν ἄλλους, ὅσα τοῖς παρὰ σφίσι νόμοις οὐκ ἔμαθον. Καὶ τὰ μὲν τοῦ παρόντος κεφαλαίου τοιαῦτα.

5 Ἐν δὲ τῷ ἕξῃς ἐπάγει ὡς, εἰ καὶ δόξαιεν καταφεύγειν οἱ τῆς εἰμαρμένης ἐρασταὶ ἐπὶ τοὺς παρανατέλλοντας, οἱ τῶν ζωδίων καὶ τῶν πλανήτων εἰσὶν ἕτεροι, καὶ οὔτε τοῖς τῆς γενέσεως ἀποτελέσμασι χαίρουσιν οὔτε ἀλλήλοις συνάδουσιν, ἀλλὰ κατὰ τὰς τῶν κλιμάτων διαφορὰς ἕκαστος αὐτῶν τὰ οἰκεία χορηγεῖ ἀποτελέ-
 10 σματα, εἰπάτωσαν ἡμῖν ποῦ τὸ τῆς γενέσεως βέβαιον καὶ ἀσάλευτον; ἕκαστος γὰρ τούτων ἰδίαις ἐνεργείαις τὰ ταύτης ἀνακόπτων, ἐξ ὧν φασιν, ἐπιδείκνυται ἀποτελέσματα. Καίτοι οὐδὲ πάντες τὸ αὐτὸ τῆς γῆς ἔχουσι μέτρον, οἷον ἡ Περσῶν καὶ Ἰβήρων μοῖρα ἢ ἡ Λαζῶν καὶ Ῥωμαίων ἢ τῶν ἄλλων. Πῶς οὖν τόδε τὸ ἔθνος ὡς τό-
 15 δε ἀντικειμένους καὶ δίω καὶ νόμοις καὶ ἤθεσι διοικεῖται; Δεύτερον δὲ πῶς τὰ πλεῖστα τῶν ἐθνῶν ἐν τοῖς τῆς ἰδίας γῆς ὄροις ἰδρύμενα εἰς τὰ τῶν Ῥωμαίων μετέβαλεν ἡθῆ; Ἀλλὰ καὶ τρίτον μετώκισε μὲν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος εἰς Αἴγυπτον, τῶν δὲ πατρῶων νόμων οὐ μετανέστη. Αἴγυπτου δὲ πάλιν ἀπαναστάντες, Παλαιστίνην
 20 μὲν καὶ Ἀραβίαν ἐποικοῦσι, τοὺς πρὶν οἰκοῦντας εἰδωλολάτρας πολέμοις ὠσάμενοι, καὶ τῶν Μωσαικῶν οὐ παρετράπησαν νόμων. Ἀλλ' οὐδ' ὅτε ὡς Βαβυλῶνα δορυάλωτον τὸ ἔθνος ἀπήχθη, καὶ μετὰ χρόνους εἰς πᾶσαν τὴν γῆν διεσκεδάσθη, καὶ τῶν πατρῶων οὐκ ἀπεστάτησε νόμων, καὶ οὔτε τις τῶν παρανατελλόντων οὔτε ἢ
 25 γένεσις κατηνάγκασεν αὐτοὺς ἢ τῆς περιτομῆς ἢ τοῦ Σαββάτου τὸ παράγγελμα λῦσαι.

Τὸ δέ γε ἡμέτερον γένος, τὸ τῶν Χριστιανῶν λέγω, πρὸ τετρακοσίων μὲν ἐτῶν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ἀθρόον δὲ πᾶσαν ἔλαβε τὴν οἰκουμένην, καὶ τῶν μὲν οἰκείων ἐθνῶν ἕκαστον ἀπέστησεν ἔθνος, εἰς
 30 δὲ τὸν τῆς εὐσεβείας μετερρῦθμισε βίον, οὐ τῆς πατρίδος μεθισταμένους, ἀλλὰ τὴν αὐτὴν ὡς καὶ πρότερον οἰκοῦντας, καὶ τὰ τῶν

μακριὰ μαλλιά τοὺς κάνει νὰ τὰ κόψουν, οὔτε ἔξαναγκάζει νὰ τὰ μακρύνουν ἐκείνους πὺν τὰ κόβουν, οὔτε ἄλλους νὰ πράττουν τὰ ἄλλα, ὅσα δὲν ἔμαθαν ἀπὸ τοὺς νόμους πὺν ἰσχύουν σ' αὐτούς. Αὐτὰ εἶναι καὶ τὰ ἐξεταζόμενα στὸ παρὸν κεφάλαιο.

Στὸ ἐπόμενο προσθέτει τὰ ἐξῆς· Ἀκόμα κι ἂν οἱ φίλοι τῆς εἰμαρμένης θεωρήσουν καλὸ νὰ καταφύγουν στὰ ἄστρα πὺν ἀνατέλλουν μαζί τῆς, πὺν εἶναι ἄλλα ἀπὸ τὰ ζώδια καὶ τοὺς πλανῆτες, καὶ οὔτε μετέχουν στὰ ἀποτελέσματα τῆς γένεσης οὔτε μεταξύ τους συμφωνοῦν, ἄλλὰ ἀνάλογα μὲ τις διαφορὲς τῶν περιοχῶν καθένα ἀπὸ αὐτὰ παρέχει τις δικές του ἐπιδράσεις, ἅς μᾶς ποῦνε ποῦ εἶναι ἡ σταθερὴ καὶ ἀπαρασάλευτη γένεση. Γιατὶ καθένας ἀπὸ αὐτούς παρουσιάζεται νὰ ἀνακόπτει, μὲ ὅσα λέγει, τὰ ἀποτελέσματα ἐκείνης. Ἄν καὶ βέβαια δὲν ἔχουν ὅλα τὴν ἴδια ἔκταση γῆς, ὅπως εἶναι ἡ περιοχὴ τῶν Περσῶν καὶ τῶν Ἰβήρων, ἡ τῶν Λαζῶν καὶ τῶν Ρωμαίων ἡ τῶν ἄλλων. Πῶς λοιπὸν τὸ ἓνα καὶ τὸ ἄλλο ἔθνος διοικοῦνται μὲ ἀντίθετους τρόπους ζωῆς καὶ νόμους καὶ ἥθη; Δεύτερον, πῶς τὰ περισσότερα ἔθνη ἐγκαταστημένα στις δικές τους περιοχὲς ἄλλαξαν καὶ ἀπέκτησαν τὰ ἥθη τῶν Ρωμαίων; Ἀλλὰ καὶ τρίτο, μετοίκησαν οἱ Ἰουδαῖοι στὴν Αἴγυπτο, ἄλλὰ δὲν ἄλλαξαν τοὺς πατρικούς τους νόμους. Ὅταν ἔφυγαν πάλι ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο, ἐγκαταστάθηκαν στὴν Παλαιστίνη καὶ τὴν Ἀραβία, διώχνοντας μὲ πολέμους τοὺς εἰδωλολάτρες πὺν κατοικοῦσαν προηγουμένως, ἄλλὰ δὲν παρεξέκλιναν ἀπὸ τοὺς Μωσαϊκούς νόμους. Ἄλλ' οὔτε ὅταν οἱ Ἰουδαῖοι μεταφέρθηκαν αἰχμάλωτοι πολέμου στὴ Βαβυλώνα κι ἔπειτα ἀπὸ χρόνια διασκορπίστηκαν σὲ ὅλη τὴ γῆ, ἀπομακρύνθηκαν ἀπὸ τοὺς νόμους τῶν πατέρων τους, καὶ οὔτε κάποιο ἄστρο ἀπὸ ὅσα συνοδεύουν τὴ γέννηση οὔτε ἡ γένεση ἡ ἴδια τοὺς ἀνάγκασε νὰ παραβοῦν τὴν ἐντολὴν γιὰ τὴν περιτομὴ ἢ τὸ Σάββατο.

Ἀλλὰ καὶ τὸ δικό μας γένος, ἐννοῶ τὸ γένος τῶν Χριστιανῶν, ἔλαβε βέβαια τὴν ἀρχὴν ἐδῶ καὶ τετρακόσια χρόνια, καὶ ξαφνικὰ ἀπλώθηκε σὲ ὅλη τὴν οἰκουμένη, καὶ ἀφοῦ ἀπομάκρυνε τὸ κάθε ἔθνος ἀπὸ τις δικές του συνήθειες, ἄλλαξε τὴ ζωὴ τους προσαρμόζοντας τὴν στὴ ζωὴ τῆς χριστιανικῆς πίστεως, χωρὶς νὰ ἐγκαταλείψουν τὴν πατρίδα τους καὶ νὰ ἐγκατασταθοῦν, ἄλλοῦ παραμένοντας ὅπου

παρανατελλόντων ἀποτελέσματα πολυχρόνια σαθρὰ καὶ γελᾶ-
 σθαι κατέλιπεν ἄξια· καὶ πρὸς ἃ ἡ γένεσις ἰσχὴν οὐκ ἔχουσα κα-
 τεδύετο, ταῦτα περιφανῶς τὸ τῶν ἀγραμμάτων κατέλυσε κήρυ-
 γμα. Ἐδουλεύεσε μὲν οὖν Ἀσσυρίοις ὁ κόσμος πάλαι, εἶτα Βαβυ-
 5 λῶν ἐκράτει, καὶ Μῆδοι τὴν ἀρχὴν ἐξεδέξαντο, καὶ μετ' ἐκείνους
 Πέρσαι, καὶ ὡς Μακεδόνας ὕστερον τὸ κράτος ὅλον μετέβαλεν.
 Ἄλλ' ἕκαστον ἔθνος τοῖς οἰκείοις ἐνέμενεν ἔθεσι, καὶ βασιλεῦσιν
 ἰδίοις ἐπολιτεύοντο, εἰ καὶ τὸν πάντων κρατοῦντα κοινὸν δεσπό-
 την ἐπεγίνωσκον. Νυνὶ δὲ ὥσπερ ἡ εὐσέβεια μία, οὕτω καὶ ὁ τὸ
 10 βασιλείον κράτος ἔχων εἷς, καὶ τριακοσίων ἐθνῶν ἢ καὶ πλειό-
 νων μία τις ἔννομος ἡ Ῥωμαίων, ὥσπερ ἡ εὐσέβεια ἐπάρχει ἀρ-
 χή· καὶ οὐδένα διαίξεται ἡ γένεσις νῦν οὔτε εἰδωλολατρεῖν οὔτε
 μητρογαμεῖν οὐδὲ τὰ ἄλλα, ὅσοις τὰ διάφορα τῶν ἐθνῶν οὐκ
 ἐξήλλαττε μόνον ἀλλήλων, ἀλλὰ καὶ ὡς τὰ ἀντικείμενα κατετέ-
 15 μνετο. Ἐκεῖνο δὲ ἡμῖν λεγέτωσαν, πῶς, ὥσπερ ἡ εἴμαρμένη μετα-
 βόλας ποιεῖ θρησκείας καὶ δογμάτων, οὐχὶ καὶ τὰ ἄλλα ἰσχὴν οὐ-
 δεμίαν μεταβαλεῖν ἔσχεν. Οὐδένα γὰρ ἐφάνη πείσασα οὐδὲ δια-
 σαμένη ἀδοξίας ἢ πτωχείας ἢ ἀρρωστίας ἢ δουλείας ἢ κολάσεως
 ἢ ὕβρεως οὐδὲ μυρίων ἄλλων τοιούτων πόθον λαβεῖν· ἀλλ' ὡς-
 20 περ ἡ φύσις κρείττων ὤφθη πανταχοῦ τῶν τῆς γενέσεως ἀποτε-
 λεσμάτων, οὕτω καὶ ὁ λογισμὸς τὸ οἰκεῖον τῆς ἐλευθερίας ἀξίω-
 μα διασώζων, ἐν οἷς ἀνθαιρέτως πράττει, τῶν ἐκεῖθεν δείκνυται
 κατεξουσιάζων λήρων.

Ἄλλὰ γὰρ εἰ τὸ εὐσεβεῖν καὶ δυσσεβεῖν ἀπὸ γενέσεως, λεγέτω-
 25 σαν ἡμῖν τίς γένεσις Στωϊκὸν ποιεῖ, τίς δὲ Ἐπικούρειον, Περιπα-
 τητικὸν δὲ ποία ἢ Πλατωνικόν; Τίς λατρεύειν Διόνυσον ἢ Δήμη-
 τραν ἢ Σελήνην ἢ Ἡλίον, ἢ τὸν Αἰγύπτιον συνελαύνει λατρεύειν
 τὸ πρόβατον ἢ τὸν κύνα ἢ τὸν αἴλουρον, τίς δὲ Μανιχαῖον ἀποτε-
 λεῖ, τίς Οὐαλεντίνους; Εἰ δὲ οὐκ ἂν φαῖεν, οὐδ' ἂν πλέον θρασυν-
 30 θεῖεν. Ἐν ἡμῖν ἄρα, καὶ οὐ τῆς γενέσεως ἔργον, τὸ τοιῶσδε ἢ τοι-
 ῶσδε σέβειν. Εἰ δὲ τοῦτο, καὶ τὸ σέβειν ἀπλῶς καὶ μὴ σέβειν. Ἐκ

προηγουμένως κατοικοῦσαν, καὶ τὶς παλαιῆς ἐπιδράσεις τῶν ἀστρων ποὺ συνοδεύουν τὴ γένεση τὶς ἀπέδειξαν σαθεῖς καὶ ἀξίες νὰ περιγελιοῦνται. Καὶ σὲ ὅποια ἡ γένεση μὴ ἔχοντας ἐξουσία ὑποχωροῦσε, αὐτὰ τὰ κατάργησε περίλαμπρα τὸ κήρυγμα τῶν ἀγραμμάτων. Ὑποδουλώθηκε παλαιὰ ὁ κόσμος στοὺς Ἀσσυρίους, ἔπειτα ἐπικράτησε ἡ Βαβυλώνα, τὴ διαδέχθηκαν στὴν ἐξουσία οἱ Μῆδοι, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτοῦ οἱ Πέρσες, καὶ ὅλη ἡ δύναμη ἔπειτα περιῆλθε στοὺς Μακεδόνες. Ἀλλὰ κάθε λαὸς παρέμεινε μὲ τὶς δικές του συνήθειες καὶ εἶχαν δικούς τους βασιλεῖς, ἂν καὶ δὲν γνώριζαν τὸν κοινὸ Δεσπότη, τὸν κύριο τῶν ὅλων. Τώρα ὅμως ὅπως εἶναι μία ἡ πίστη, ἔτσι εἶναι ἓνας καὶ αὐτὸς ποὺ ἔχει τὴ βασιλικὴ ἐξουσία καὶ σὲ τριακόσια ἢ καὶ περισσότερα ἔθνη κυριαρχεῖ ὅπως μία πίστη, ἔτσι καὶ μία ἐξουσία νόμιμη, ἡ ἐξουσία τῶν Ρωμαίων, καὶ κανένα δὲν ὑποχρεώνει ἡ γένεση οὔτε νὰ πιστεύει στὰ εἰδῶλα, οὔτε νὰ συνάπτει σχέσεις μὲ τὴ μητέρα του, οὔτε νὰ κάνει τὰ ἄλλα, στὰ ὁποῖα ὄχι μονάχα διαφέρουν μεταξύ τους τὰ διάφορα ἔθνη, ἀλλὰ χωρίζονταν καὶ στὰ ἀντίθετα. Ἄς μᾶς ποῦν ὅμως ἐκεῖνο· Πῶς, ἐνῶ ἡ εἰμαρμένη προκαλεῖ μεταβολὲς θρησκείας καὶ δογμάτων, δὲν εἶχε καμμιά δύναμη νὰ μεταβάλει καὶ τὰ ἄλλα; Γιατὶ δὲν φάνηκε νὰ ἔχει πείσει κανένα μὲ τὸ καλὸ, ἢ νὰ τὸν ἔχει ἐξαναγκάσει νὰ ποθήσει τὴν ἀσημότητα ἢ τὴ φτώχεια ἢ τὴν ἀρρώστια ἢ τὴ δουλεία ἢ τὴν τιμωρία ἢ τὴν προσβολή, οὔτε ἄπειρα ἄλλα παρόμοια. Ἀλλὰ ὅπως ἡ φύση παντοῦ φάνηκε ἰσχυρότερη ἀπὸ τὰ ἀποτελέσματα τῆς γένεσης, ἔτσι καὶ ὁ λογισμὸς, διασώζοντας τὸ δικό του ἀξίωμα τῆς ἐλευθερίας, μὲ ὅσα πράττει μὲ τὴ θέλησή του ἀποδεικνύεται ὅτι κατεξουσιάζει τὶς φλυαρίες ἐκείνων.

Ἀλλὰ ἂν ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ ἀσέβεια ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ γένεση, ἄς μᾶς ποῦν ποιά γένεση κάνει κάποιον Στωϊκὸ, ποιά Ἐπικούρειο καὶ ποιά Περιπατητικὸ ἢ Πλατωνικὸ; Ποιά γένεση παρακινεῖ στὴ λατρεία τοῦ Διονυσίου ἢ τῆς Σελήνης ἢ τοῦ Ἡλίου ἢ τὸν Αἰγύπτιο νὰ λατρεύει τὸ πρόβατο ἢ τὸ σκυλὶ ἢ τὴ γάτα; Ποιά φιάχνει τὸν Μανιχαῖο καὶ ποιά τοὺς Οὐαλεντίνους; Κι ἂν δὲν μποροῦν νὰ τὸ ποῦν ἀκόμα καὶ ἂν ἀποκτήσουν περισσότερο θράσος, ἄς δεχθοῦν ὅτι εἶναι τῆς θέλησής μας ἔργο, καὶ ὄχι τῆς γένεσης, ἢ τέτοια ἢ τέτοια πίστη. Κι ἂν αὐτὸ εἶναι ἔτσι, τότε ἔτσι εἶναι καὶ ἡ ἀπλή πίστη καὶ ἡ ἀπιστία·

τῶν μερῶν γὰρ τὸ ὅλον συνίσταται. Πῶς δὲ οὐκ ἀλογώτατον
 πονηρὸν γενέσθαι ἀπὸ γενέσεως, καὶ μισεῖσθαι ἀπὸ τῆς αὐτῆς διὰ
 τὴν πονηρίαν; Ὁμοίως καὶ ἀγαθὸν γενέσθαι τε καὶ θαυμάζεσθαι;
 Μοιχὸν ὁμοίως ἢ φονέα, καὶ δρᾶν ὑπ' αὐτῆς τὰ ἄτοπα διαζόμε-
 5 νον, καὶ διὰ τοῦτο κολαζόμενον; Νομοθέτας καθίζειν, κολάζειν
 τοὺς ἁμαρτάνοντας, καὶ ἑτέρους συνωθεῖν καὶ ἄκοντας πρὸς τὰ
 ἁμαρτήματα, καὶ ὄσων ἄλλων τοιούτων μεστὸς ὁ βίος ὁρᾶται; Ἄ-
 περ εἰ μὲν ἐν ἡμῖν, ἡμέτερον καὶ τὸ ἔγκλημα τῶν ἐργαζομένων· εἰ
 δὲ τῆς γενέσεως τὸ κράτος, ἢ μέμψις ἐκείνης ἢ τοῦ ταύτην πεποιη-
 10 κότος. Οὕτω πανταχόθεν τὸ τῆς εἰμαρμένης μετὰ τοῦ ἀσυστάτου
 ἀσεβές τε καὶ παλίμφημον. Ἄλλὰ γὰρ ἐν τούτοις καὶ τῶν λόγων ὁ
 ἕκτος καὶ τὸ ε' καὶ μ' ἐπερατώθη κεφάλαιον.

Ἐν δὲ τῷ ζ' λόγῳ ἀπορίαν τινὰ δῆθεν ὑπὸ τῶν ἀστρολόγων
 προαγομένην διατιθείς, ἐπάγει καὶ τὴν λύσιν. Λέγουσι γὰρ, φη-
 15 σίν, εἰ μὴ ἀπὸ τῆς εἰμαρμένης, πόθεν τὰ κακά; Οἷς ἀποκρίνεται
 ὡς, εἰ μὲν ἂν διατιθέαμεν ἀλλήλους κακὰ μαθεῖν ἐθέλοιτε πόθεν,
 τοὺς δρῶντας ὁρῶντες, μᾶτην αἰτίαν ἄλλην ζητεῖτε· εἰ δὲ ἂν πάσχο-
 μεν ἄκοντες, καὶ τοῦτο φανερὰν ἔχει τὴν λύσιν. Ἐθολώσαμεν παν-
 τοδαπῆς κακίας θυέλλη τὸν βίον, πράττομεν ἂν μισεῖ καὶ ἀποτρέ-
 20 πει Θεός· διὰ τοῦτο πάσχομεν ἂν μὴ θέλομεν, ἵνα μηκέτι ὡς τὸ
 πταίειν ἐκφερώμεθα. Ἡ ἐχρῆν ὑπευθύνως οὕτω βιοῦντας εὐδαι-
 μονίας ἀπολαύειν, ἵνα τε πλέον Θεὸς ἠγνοήθη καὶ προθυμότερον
 ὡς τὰ πάθη καταφερώμεθα; Εἰ δὲ πράττειν τὰ ἄτοπα διὰ τῆς εἰ-
 μαρμένης ὁ Θεὸς ἡμᾶς κατηνάγκαζε, πῶς πάλιν κολάζει ὡς πταί-
 25 σαντας; Ἐτερον δὲ ἐστίν, ὡς δῆλον, τὸ συγχωρεῖν χραῖσθαι τῷ αὐ-
 τεξουσίῳ καὶ αἰρεῖσθαι ἕκαστον ὃ βούλεται, καὶ τὸ καταναγκά-
 ζειν πράττειν τὰ ἄτοπα. Πῶς δὲ ὑμῖν, φησίν, ἐπῆλθε τῶν τοῦ Θεοῦ
 οἰκονομιῶν ἀγνοοῦσι τὸ βάθος, εἰς τὸ τῆς γενέσεως ἀποτραπήναι
 πλάσμα; Καὶ ὅτι μὴ ἐπὶ γῆς ἔρποντες εἰς τὸ τοῦ δημιουργοῦ τῶν
 30 κριμάτων ὕψος ἀνέβητε, διὰ τοῦτο ἐπ' ἀστέρων καὶ σελήνην καὶ

γιατὶ τὸ ὅλον ἀποτελεῖται ἀπὸ τὰ μέρη. Καὶ πῶς δὲν εἶναι τελείως παράλογο νὰ εἶναι κάποιος ἀπὸ τὴ γένεσή του πονηρὸς καὶ νὰ μισεῖται γιὰ τὴν πονηρία του πού τὴν ἔχει ἀπὸ αὐτὴν, καὶ ὅμοια νὰ εἶναι ἀγαθὸς καὶ νὰ θαυμάζεται γι' αὐτὸ; Ἐπίσης νὰ εἶναι μοιχὸς ἢ φονιάς καὶ νὰ ἐξαναγκάζεται ἀπὸ αὐτὴν νὰ διαπράττει ἀνομίες, καὶ ἔπειτα καὶ νὰ τιμωρεῖται γι' αὐτές; Νὰ ὀρίζει νομοθέτες, νὰ τιμωροῦν τοὺς παραβάτες, καὶ ἄλλους νὰ τοὺς παρακινεῖ καὶ χωρὶς νὰ θέλουν στίς παρανομίες αὐτές καὶ ὅσες ἄλλες ἀπὸ τίς ὅποιες εἶναι γεμᾶτος αὐτὸς ὁ βίος; Ἄν αὐτὰ προέρχονται ἀπὸ τὴ θέλησή μας, εἶναι δικὰ μας καὶ τὸ ἔγκλημα πού διαπράττομε. Ἄν ὅμως ἡ δύναμη πού μᾶς ἀναγκάζει εἶναι ἡ γένεση, ἡ μομφὴ ἀνήκει σ' αὐτὴν ἢ σ' ἐκεῖνον πού τὴ δημιούργησε. Ἐτσι ἀπὸ κάθε ἀποψη ἡ εἰμαρμένη ἐκτὸς ἀπὸ ἀσύστατη εἶναι καὶ ἀσεβὴς καὶ κακόφημη. Μ' αὐτὰ λοιπὸν περατώνεται καὶ ὁ ἕκτος λόγος καὶ τὸ τεσσαρακοστὸ πέμπτο κεφάλαιο.

Στὸν ἕβδομο λόγο, διατυπώνοντας μιὰ ἀπορία πού δῆθεν προβάλλουν οἱ ἀστρολόγοι, δίνει καὶ τὴ λύση της. Γιατὶ λέγουν, λέγει, ἂν τὰ κακὰ δὲν προέρχονται ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη, ἀπὸ ποῦ προέρχονται; Σ' αὐτοὺς ἀποκρίνεται: Ἄν θέλετε νὰ μάθετε ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ κακὰ πού προκαλοῦμε ὁ ἕνας στὸν ἄλλο, βλέποντας τοὺς δράστες, νὰ μὴν ψάχνετε μάταια γιὰ ἄλλη αἰτία. Ἄν θέλετε πάλι νὰ μάθετε αὐτὰ πού παθαίνομε χωρὶς νὰ θέλομε, κι αὐτὴ ἡ ἀπορία ἔχει φανερὴ λύση. Ἐχομε θολώσει τὴ ζωὴ μὲ τὴ θύελλα κάθε εἴδους κακίας, πράττομε ὅσα μισεῖ καὶ ἀποστρέφεται ὁ Θεὸς γι' αὐτὸ πάσχομε αὐτὰ πού δὲν θέλομε, γιὰ νὰ μὴν παρεκλίνομε στὴν παράβαση. Ἡ ἔπρεπε ἔτσι ὑπεύθυνα νὰ ζοῦμε καὶ ν' ἀπολαμβάνομε τὴν εὐδαιμονία, γιὰ νὰ ἀγνοηθεῖ περισσότερο ὁ Θεὸς καὶ νὰ σπεύδομε προθυμότερα πρὸς τὰ πάθη; Κι ἂν ὁ Θεὸς μᾶς ἀναγκάζει μέσω τῆς εἰμαρμένης νὰ πράττομε τὰ παράνομα, πῶς πάλι μᾶς τιμωρεῖ σὰ νὰ ἔχομε σφάλει; Εἶναι διαφορετικὸ, ὅπως εἶναι φανερὸ, τὸ νὰ μπορεῖ κανεὶς νὰ ἀσκεῖ τὸ αὐτεξούσιο καὶ νὰ διαλέγει αὐτὸ πού θέλει, ἀπὸ τὸ νὰ καταναγκάζεται νὰ πράττει τὰ παράνομα. Καὶ πῶς σᾶς ἤρθε, λέγει, ἐνῶ ἀγνοεῖτε τὸ βάθος τῶν οἰκονομιῶν τοῦ Θεοῦ, νὰ παρεκτραπεῖτε στὴ φαντασία τῆς γένεσης; Καὶ ἐπειδὴ μὴ ἔρποντας πάνω στὴ γῆ ὑψωθήκατε στὸ ὕψος τῶν κριμάτων τοῦ Δημιουργοῦ, γι' αὐτὸ θελήσατε ν' ἀποδώσε-

ἥλιον τὰς αἰτίας ἀνάπτειν παρήχθητε τῶν παρ' ἡμῖν πραττομένων, καὶ ἃ μὲν ἑαυτοὺς ὀρῶμεν ἐργαζομένους, οὐχ ἡμέτερα εἶναι τερατεύεσθαι, ἃ δὲ οὐκ ἔστιν ἰδεῖν τοὺς ἀστέρας πράττοντας, ἐκείνων εἶναι τὸ ἔργον καταψεύδεσθαι; Καὶ γὰρ δέ, φησὶν, ὁ ταῦτα γράφω 5 φων ὑπὸ γενέσεως καθ' ὑμᾶς ἠναγκάσθην γράφειν τοὺς κατ' αὐτῆς ἐλέγχους, ὥστε καὶ οὕτως αὐτὴ καθ' ἑαυτῆς πλέον τῶν ἔξωθεν αὐτῇ μαχομένων ἐπανίσταται.

Τί δὲ καὶ ὄφελος τὸ μανθάνειν τὰ ἀπὸ γενέσεως προσδοκώμενα; Εἰ μὲν γὰρ ἔστι φυγεῖν τοὺς μαθόντας ἃ ἐπέκλωσε, λῆρος ἢ 10 πρόορησις κρατεῖ γὰρ τὸ ἐν ἡμῖν τῆς γενέσεως, μάλιστα δὲ τοῖς τῆς εἰμαρμένης ἐπιστήμοσι τὸ λύειν αὐτῆς τὸν εἰρμόν συμβήσεται. Οὗτοι γὰρ τῶν ἄλλων μᾶλλον τὰ ἀπὸ γενέσεως αὐτοῖς ἐπιστάμενοι, οὐδὲν τῶν ἀπὸ ταύτης αὐτοῖς ἀπειλουμένων συμπεσεῖν παραχωρήσουσιν. Εἶτα, ἀλλ' οὐκ ἐκτός φασι γενέσεως τὸ μανθάνον- 15 τας ἀπαλλάττεσθαι. Οὐκοῦν ἢ γένεσις εἰς τὰ ἀντικείμενα τέμνεται, καὶ τὸ μὲν αὐτῆς προλέγει, τὸ δὲ καταγελαῖ τῆς προορήσεως, οὐ τί ἂν εἶη γελοιότερον; Πολλὴ δὲ πάλιν καὶ ἄλλως ἀδικία καὶ ἀνωμαλία. Διὰ τί γὰρ μὴ πάντα ἔπεισε μανθάνειν, ἵνα πάντες τῶν τοσοῦτων ἀπαλλάττοιεντο; Εἰ δὲ καὶ μαθόντα μὴ δυνατόν ἐστι φυ- 20 γεῖν, τί χρὴ μανθάνειν μάτην καὶ ταῖς φροντίσι προδαπανᾶσθαι καὶ πλήττεσθαι πρὸ τῆς πληγῆς καὶ πρὸ τοῦ θανάτου χειρὸν τῶν τεθνεώτων κολάζεσθαι;

Ἐκεῖνο δὲ πᾶσι καταφανές, ὡς ὁ τὴν εἰμαρμένην εἰσάγων, καὶ τῶν σπουδαίων ἀφαιρεῖται τοὺς ἐπαίνους καὶ τοὺς στεφάνους, 25 καὶ τῶν κακούργων ἄδικον ἀνακηρύσσει τὴν ποινὴν καὶ τὰς εὐθύνας. Εἰ γὰρ ἐκάτερος ἐξ ἀνάγκης ἦλθεν εἰς τὸ πράττειν ἢ πράττοι, οὔτε τῆς ἀγαθοεργίας ἐστὶ μισθὸς οὔτε τῆς κακουργίας ποινῆς εἰσπραξις. Ὁ πῶς οὐκ ἂν εἶη ὅλως ἡμῶν συγγέον καὶ ἀνατρέπον τὸν βίον καὶ κατὰ τοῦ Θεοῦ τὴν γλῶσσαν πάντων ὀξύνον

τε τις αἰτίες τῶν πράξεών μας στὰ ἀστρα καὶ τὴ σελήνη καὶ τὸν ἥλιο, καὶ αὐτὰ ποὺ βλέπομε νὰ πράττομε ἐμεῖς οἱ ἴδιοι νὰ τερατολογεῖτε ὅτι δὲν εἶναι δικά μας τὰ ἔργα, ἐνῶ αὐτὰ ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δοῦμε ὅτι πράττουν τὰ ἀστρα νὰ ἰσχυρίζεσθε ψευδῶς ὅτι εἶναι ἔργα δικά τους; Κι ἐγώ, λέγει, γράφοντας αὐτά, κατὰ τὴν ἄποψή σας ἀναγκάσθηκα ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη νὰ γράφω τοὺς ἐναντίον της ἐλέγχους, ὥστε καὶ ἔτσι αὐτὴ ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της ἐξεγείρεται περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἐξωτερικούς ἐχθρούς της.

Ἄλλὰ ποῖο εἶναι τὸ ὄφελός μας νὰ μαθαίνομε ὅσα προσδοκοῦμε ἀπὸ τὴ γένεση; Γιατί, ἂν μποροῦν νὰ διαφύγουν ὅσα τοὺς προκαθόρισε ὅσοι τὸ ἄμεθαν, ἢ πρόρρηση εἶναι φλυαρία· γιατί ἐξουσιάζει τὴ γένεση τὸ αὐτεξούσιό μας. Καὶ μάλιστα θὰ συμβεῖ στοὺς καλοὺς γινώ-στες τῆς εἰμαρμένης νὰ διαλύουν τὴν τάξη της. Γιατί αὐτοί, ἐπειδὴ γνωρίζουν καλύτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὅσα τοὺς ἐπιφυλάσσει ἢ εἰμαρμένη, δὲν θὰ ἐπιτρέψουν νὰ συμβεῖ κανένα ἀπὸ ὅσα τοὺς ἀπειλοῦν. Ἐπειτα λέγει· Ἄλλὰ δὲν εἶναι, λένε, ἔξω ἀπὸ τὴν ἐπιρροή τῆς γένεσης τὸ νὰ ἀπαλλάσσονται ἀφοῦ μάθουν τὰ καθορισμένα ἀπὸ αὐτήν. Ἐπομένως ἡ γένεση τέμνεται στὰ ἀντιμαχόμενα μέρη, καὶ τὸ ἓνα της προλέγει, ἐνῶ τὸ ἄλλο περιγελά τὴν πρόρρηση, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί θὰ μποροῦσε νὰ ὑπάρξει πιὸ γελοῖο; Ἐξάλλου ὑπάρχει πάλι πολλὴ ἀδικία καὶ ἀνωμαλία. Γιατί δηλαδὴ δὲν τοὺς ἔπεισε ὅλους νὰ τὰ μαθαίνουν, γιὰ νὰ ἀπαλλάσσονται ὅλοι ἀπὸ αὐτὰ; Ἄν ὅμως, καὶ παρόλο ποὺ τὰ ἔμαθαν, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ τὰ ἀποφύγουν, τί χρειάζεται νὰ τὰ μαθαίνουν ἀνώφελα καὶ νὰ ταλαιπωροῦνται μὲ τις φροντίδες καὶ νὰ πληγώνονται πρὶν ἀπὸ τὸ πλήγμα καὶ πρὶν πεθάνουν νὰ τιμωροῦνται χειρότερα ἀπὸ τοὺς πεθαμένους;

Ἐπίσης εἶναι ὀλοφάνερο σὲ ὅλους καὶ αὐτό, ὅτι ὁποῖος εἰσάγει τὴν εἰμαρμένη καὶ ἀπὸ τοὺς σπουδαίους ἀφαιρεῖ τοὺς ἐπαίνους καὶ τὰ στεφάνια, ἀλλὰ καὶ διακηρῦσσει ὅτι εἶναι ἀδικη ἢ ποινη καὶ ἡ εὐθύνη τῶν κακούργων. Ἄν δηλαδὴ καὶ ὁ ἓνας καὶ ὁ ἄλλος ἔφτασαν ἀπὸ ἀνάγκη νὰ πράττουν ὅ,τι πράττουν, οὔτε γιὰ τὴν ἀγαθοεργία ὑπάρχει ἀμοιβή, οὔτε γιὰ τις κακὲς πράξεις τιμωρία· καὶ πῶς τὸ πράγμα αὐτὸ δὲν θὰ συμβεῖ νὰ δημιουργεῖ πλήρη σύγχυση καὶ ἀνα-

ἀναιδέστερον; Οὐκ ἤρκει δὲ τοῖς δυστυχέσι τὸ τὰ κακὰ νοεῖν τε καὶ λέγειν καὶ πράττειν ἀναγκάζεσθαι, ἀλλὰ δέον ἔλεεῖσθαι καὶ τὸ μισεῖσθαι προστίθεται καὶ τὸ κολάζεσθαι.

Εἰ δὲ λέγοι τις, ὡς οὐχ ἡμῶν ἐστὶν εἰδέναί διὰ τί τοιαύτην ὁ
 5 Θεὸς ἐδημιούργησε γένεσιν, ἐν προσποιήσει τοῦ μετριάζειν ἐπι-
 σφίγγει τὴν ἀσεβειαν, καὶ δι' ὧν δοκεῖ μετριάζειν, μείζον ἀσεβεῖ.
 Εἰ γὰρ καλὴ μὲν ἡ γένεσις, ἡμῖν δὲ φαίνεται κακὴ, καὶ τοῦτο δὲ
 ἀπὸ γενέσεως, οὐκ ἐμὸν τὸ σφάλμα, φαύλην οἶεσθαι τὴν οὐ φαύ-
 λην, τοῦ δὲ τοιαύτην κρίσιν διὰ τῆς γενέσεως καταθεμένου ἡμῶν
 10 τοῖς λογισμοῖς εἰ δὲ ἐμὸν τὸ σφάλμα, ἐκτὸς ἄρα γενέσεως τὰ τῶν
 λογισμῶν οἷς ἀκολουθεῖ καὶ λόγος καὶ πράξις, καὶ μάτην ἡ γένε-
 σις. Ἀληθῆς τοίνυν μετριότης καὶ εὐλάβεια οὐ τὸ κακὴν πλάσαι
 γένεσιν, εἶτα παραχωρεῖν Θεῷ τῶν κακῶν τὴν γνῶσιν, οὐδὲ τὸν
 αὐτὸν λέγειν ὠθεῖν εἰς τὰ κακὰ καὶ κολάζειν οὐς διὰ τῆς γενέσε-
 15 ως ὤθησεν. Οὐκ ἔστι ταῦτα μετριάζοντος, ἀλλ' ἐν σχήματι ταπει-
 νοφροσύνης χαλεπὴν ἀπάτην εἰσάγοντος. Τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας
 γένος οὐχ ὑβρίζει Θεὸν δι' ὧν δοκεῖ τιμᾶν, οὐδὲ τὴν αὐτοῦ ἀναι-
 ρεῖ ἀγαθότητα, τῶν κακῶν αὐτῷ τὴν ἐξουσίαν παρέχον. Ἀδικεῖν
 γὰρ οὔτε οἶδεν οὔτε δυνήσεται ἢ τοῦ Θεοῦ ἐξουσία· οὐ ποιεῖ φο-
 20 νέα καὶ κολάζει, οὐδ' ἀπαγορεύει πταίειν καὶ διάζεται παρακού-
 ει καὶ παρακούσαντα τιμωρεῖται. Ταῦτα οὔτε πρέπει Θεῷ οὔτε
 εὐσεβῆς οὐδεὶς δέχεται λογισμός. Τὰ δὲ πρόποντα νοοῦμεν, καὶ
 τῶν ἐν κόσμῳ γινομένων τὴν παντελῆ κατάληψιν αὐτῷ παραχω-
 ροῦμεν, καὶ καταλαβεῖν οὐ φιλονεικοῦμεν, εἰδότες ὡς οὐ καταλη-
 25 ψόμεθα. Ἀληθῆ δὲ Θεοῦ ἐξουσίαν ἴσμεν τὸ μήτε πονηρῶν ἠττᾶ-
 σθαι καὶ ὡς τὸ τῶν δημιουργημάτων συμφέρον κεχρηῆσθαι τῇ
 ἀγαθότητι.

Σκόπει δὲ κακεῖνο. Ἐν κνηγεσίοις παροξύνουσι ταύρους ὡς
 μάχην ἐρεθίζοντες, καὶ μὴ χρήσονται τοῖς θυμοῖς, ἀγανακτοῦσιν

τροπή στή ζωή και νά ἀκονίζει μέ μεγαλύτερη ἀναίδεια τή γλώσσα ἐναντίον τοῦ Θεοῦ; Δέν ἔφτανε δηλαδή τὸ νά εἶναι οἱ δυστυχεῖς ἀναγκασμένοι νά σκέφτονται και νά λένε και νά πράττουν τὸ κακό, ἀλλά, ἐνῶ ἔπρεπε νά ἐλεοῦνται, προσίθεται ἀντίθετα και τὸ νά μισοῦνται και νά τιμωροῦνται.

Ἄν ὅμως κάποιος φτάσει νά πεῖ, ὅτι δέν εἶναι δουλειὰ μας νά γνωρίζουμε γιατί ὁ Θεὸς ἔκανε νά εἶναι τέτοια ἡ γένεση, μέ τὴν πρόφαση τῆς μετριοπάθειας ἐπιτείνει τὴν ἀσέβεια, και αὐτὰ μέ τὰ ὁποῖα νομίζει ὅτι γίνεται μετριοπαθής, μέ αὐτὰ γίνεται περισσότερο ἀσεβής. Ἄν δηλαδή εἶναι καλὴ ἡ γένεση και σ' ἐμᾶς φαίνεται κακὴ, και αὐτὸ συμβαίνει ἀπὸ τὴ γένεση, δέν εἶναι τὸ σφάλμα δικό μου, νά βλέπω φαῦλη τὴν καλή, ἀλλά τὸ σφάλμα εἶναι ἐκείνου ποὺ ἔβαλε στὸ λογισμό μας τέτοια κρίση μέ τὴ γένεση. Ἄν ὅμως εἶναι δικό μου τὸ σφάλμα, εἶναι τότε ἔξω ἀπὸ τὴ γένεση οἱ λογισμοὶ ποὺ τοὺς ἀκολουθεῖ και λόγος και πράξη, και εἶναι ἀνώφελη ἡ γένεση. Ἀληθινὴ λοιπὸν μετριοφροσύνη και εὐλάβεια δέν εἶναι τὸ νά πλάσομε κακὴ τὴ γένεση, κι ἔπειτα νά παραχωροῦμε στὸν Θεὸ τὴ γνώση τῶν κακῶν, οὔτε νά λέμε ὅτι αὐτὸς μᾶς ὠθεῖ στὰ κακὰ και τιμωρεῖ αὐτοὺς ποὺ μέ τὴ γένεση ὤθησε σ' αὐτὰ. Αὐτὰ δέν εἶναι λόγια μετροόφρονα, ἀλλ' ἐκείνου ποὺ μέ τὸ πρόσχημα ταπεινοφροσύνης εἰσάγει βαριὰ ἀπάτη. Οἱ πιστοὶ ὅμως τοῦ Χριστοῦ δέν ὑβρίζουν τὸν Θεὸ μέ ὅσα νομίζουν ὅτι τὸν τιμοῦν, οὔτε ἀναιροῦν τὴν ἀγαθότητά του, παρέχοντας σ' αὐτὸν τὴν ἐξουσία γιὰ τὸ κακό· γιατί ἡ ἐξουσία τοῦ Θεοῦ οὔτε γνωρίζει οὔτε θὰ μπορέσει νά ἀδικήσει· δέν κάνει κάποιον φονιά και τὸν τιμωρεῖ, οὔτε ἀπαγορεύει νά ἁμαρτάνομε και μᾶς ἐξαναγκάζει νά παρακούσομε κι ἀφοῦ παρακούσομε μᾶς τιμωρεῖ. Αὐτὰ οὔτε ταιριάζουν στὸν Θεὸ οὔτε τὰ δέχεται ὁ πιστὸς λογισμὸς. Ἐμεῖς σκεπτόμαστε τὰ πρέποντα, και παραχωροῦμε σ' αὐτὸν τὴν πλήρη γνώση ὅσων γίνονται στὸν κόσμο, και δέν ἐπιδιώκομε νά τὸ μάθομε, γνωρίζοντας ὅτι δέν θὰ φτάσομε στή γνώση αὐτοῦ. Και γνωρίζομε ὡς ἀληθινὴ ἐξουσία τοῦ Θεοῦ τὸ νά μὴν νικιέται ἀπὸ τὰ πονηρὰ και τὸ νά ἀσκεῖ τὴν ἀγαθότητά του πρὸς τὸ συμφέρον τῶν δημιουργημάτων.

Πρόσεχε ὅμως και ἐκεῖνο. Στὰ κυνήγια παρακινοῦν τοὺς ταύρους ἐρεθίζοντάς τους γιὰ τὶς μάχες, και ἂν δέν δείξουν τὸν θυμὸ

οὐκ ἀποτέλλονται· ὁ δὲ τῶν ἀστέρων δρόμος τοὺς πειθόμενους τοῖς αὐτῶν ἀποτελέσμασι θανάτοις ἀμείβονται. Δούλους πάλιν ἡμεῖς ἀπειθοῦντας κολάζομεν, τιμῶμεν δὲ ὑπακούοντας, ἢ δὲ ταῦτα νοεῖν τε καὶ πράττειν ἀναγκάζουσα γένεσις καὶ πταίειν παρακελεύει
5 καὶ τιμωρίας ὑπάγει τοὺς πεισθέντας, καὶ ἡμᾶς μὲν δικαίους ὡς τοὺς ὑπὸ χεῖρα ἐσθ' ὅτε ποιεῖ, αὐτὴ δὲ τὰ ἀδικώτατα δρῶσα εἰς ἡμᾶς οὐκ αἰσχύνεται. Ἐὰρ οὐκ ἐσχάτη μανία ταῦτα νομίζειν; Ἀλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ τὸ μ' καὶ ε' διαλαμβάνει κεφάλαιον.

Ἐν δὲ τῷ μς' φησὶν ὡς ὑπὸ τῆς γενεθλιαλογίας οἱ ἐκμανέντες
10 καὶ δημιουργὸν τῶν ἀπάντων ὑποτάττουσι ταύτῃ. Φασὶ γάρ, ὥσπερ τὸ δικαιοπραγεῖν ἀπὸ γενέσεως, οὕτω καὶ τὸ προσευχόμενον εἰσακούεσθαι καὶ τὸ πληροῦσθαι Θεοῦ παρουσίας καὶ τὸ καταξιῶσθαι θειοτέρων ἀποκαλύψεων. Ὡστε ἐξ ὧν τολμῶσι λέγειν, τὸν Θεὸν ὑπηρέτην ἀποφαίνουσι τῆς γενέσεως, κακείνων εὐεργέτην
15 οἷς ἂν ὁ ταύτης δρόμος τὸ πάσχειν εὖ ἐχαρίσατο, οὐ τί ἂν εἴη ἀθεώτερον ἢ δυσσεβέστερον; Εἰ δὲ ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα τῆς εἰμαρμένης ἀφαιροῦσι, τὰ μέγιστα τῶν ἀγαθῶν αὐτῆς ἀποτέμνοντες, μόνης δεσπότης πονηρίας ἀναγράφουσι. Ἀλλὰ καὶ πλείστους ἔδειξεν ὁ μακρὸς χρόνος ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταβαλόντας· ὥστε πά-
20 λιν κρατεῖ ὧν οὐκ ἐκράτει, τοὺς ἀγαθοὺς εἰς φαύλους μετακινήσασα. Οὕτως ἢ ταύτης ὑπόθεσις πάντα συγχεῖ καὶ ταράττει, καὶ πρὸ πάντων ἑαυτὴν καταβάλλει τε καὶ περιτρέπει.

Λέγει δὲ κατὰ τὸ ἐξῆς κεφάλαιον (ζ' δὲ τοῦτό ἐστι καὶ μ') ὡς καὶ τῶν παρ' Ἑλλησι φιλοσοφησάντων τὰ τοιαῦτά τινες ἐπὶ νοῦν
25 θέμενοι τὸ τῆς γενέσεως ἐμυσάχθησάν τε καὶ κατεγέλασαν πλάσμα. Καίτοι τὸν τε οὐρανὸν σφαιρικὸν οὐδὲν ἦττον ἢ οὗτοι ἐδόξαζον, καὶ μὴν καὶ τὴν τῶν ζῳδίων σύνθεσιν καὶ τὴν τῶν πλανήτων κίνησιν οὐκ ἄλλως ἐνόμιζον. Τίς οὖν αὐτοῖς ἢ γνώμη, τοῦτο μὲν δέχεσθαι, ἐκεῖνο δὲ μὴ προσίεσθαι; Ὅτι τῶν ἐπὶ γῆς καὶ θαλάττης

τους οἱ ἰδιοκτῆτες τους ἀγανακτοῦν, ἐνῶ ἡ διαδρομὴ τῶν ἀστρων ἀμείβει ἐκείνους πού δέχονται τίς ἐπιδράσεις τους μὲ θάνατο. Ἐμεῖς πάλι τιμωροῦμε τοὺς δούλους πού δὲν ὑπακούουν καὶ τιμοῦμε τοὺς ἄλλους πού ὑπακούουν. Ἐνῶ ἡ γένεση πού ὑποχρεώνει καὶ νὰ τὰ σκεπτόμαστε αὐτὰ καὶ νὰ τὰ πράττομε, καὶ μᾶς παρακινεῖ νὰ κάνομε λάθη καὶ σὲ τιμωρίες ὑποβάλλει ὅσους πειθοῦν· κι ἐμᾶς βέβαια μᾶς κάνει δίκαιους πολλές φορές πρὸς τοὺς ὑποτακτικούς μας, ἐνῶ αὐτὴ διαπράττοντας τὰ πλέον ἄδिका ἐναντίον μας δὲν ντρέπεται. Δὲν εἶναι ἄραγε ὁ χειρότερος παραλογισμὸς νὰ τὰ πιστεύομε αὐτὰ; Τέτοια λοιπὸν περιλαμβάνει καὶ τὸ τεσσαρακοστὸ πέμπτο κεφάλαιο.

Στὸ κεφάλαιο σαράντα ἕξι λέγει, ὅτι ὅσοι ἔχουν κυριευθεῖ ἀπὸ τὴ μαγία τῆς γενεθλιαλογίας ὑποτάσσουν σ' αὐτὴν καὶ τὸν Δημιουργὸ τῶν πάντων. Γιατὶ λένε, ὅπως τὸ νὰ ζοῦμε μὲ δικαιοσύνη προέρχεται ἀπὸ τὴ γένεση, ἔτσι καὶ τὸ νὰ εἰσακούεται ἡ προσευχή μας καὶ τὸ νὰ μᾶς γεμίζει ἡ παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ τὸ νὰ γινῶμαστε ἄξιοι γιὰ θεϊκότερες ἀποκαλύψεις. Ὡστε μὲ αὐτὰ πού τολμοῦν νὰ λένε, παρουσιάζουν τὸν Θεὸ ὡς ὑπηρέτη τῆς γένεσης, καὶ εὐεργέτη ἐκείνων στοὺς ὁποίους ἡ πορεία τῆς γένεσης ἔδωσε τὴ χάρη νὰ εὐτυχοῦν, πράγμα ἀπὸ τὸ ὁποῖο τί μπορεῖ νὰ ὑπάρξει πιὸ ἄθεο καὶ πιὸ ἀσεβές; Ἄν ὅμως αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια ἀφαιροῦν ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη, ἀποκόπτοντας ἀπὸ αὐτὴν τὰ μέγιστα ἀγαθὰ, ἀνακηρύττουν πῶς μόνο τῆς κακίας εἶναι κυρίαρχη. Ἄλλ' ὁ μακρὸς χρόνος ἔδειξε ὅτι πολλοὶ ἄλλαξαν καὶ ὁδηγήθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρετὴ στὴν κακία· ὥστε πάλι ἐξουσιάζει ἐκείνους πού δὲν ἐξουσίαζε, μεταβάλλοντας τοὺς ἀγαθοὺς σὲ φαύλους. Ἐτσι ἡ ἀποδοχὴ τῆς γένεσης προκαλεῖ σὲ ὅλα σύγχυση καὶ ταραχὴ, καὶ προπάντων ἀχρηστεύει καὶ ἀνατρέπει τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ της.

Στὸ ἐπόμενο κεφάλαιο (κι αὐτὸ εἶναι τὸ σαράντα ἑπτὰ) λέγει ὅτι καὶ μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἕλληνας πού φιλοσόφησαν καὶ μελέτησαν τὸ θέμα αὐτὸ ἀποδοκίμασαν καὶ εἰρωνεύθηκαν τὸ πλάσμα αὐτὸ τῆς γένεσης, μολονότι βέβαια ὄχι λιγότερο ἀπὸ ὅ,τι αὐτοὶ καὶ τὸν οὐρανὸ πρέσβευαν σφαιρικὸ καὶ γιὰ τὴ σύνθεση τῶν ζωδίων καὶ τὴν κίνηση τῶν πλανητῶν δὲν εἶχαν διαφορετικὲς γνώμες. Ποιὰ λοιπὸν ἦταν ἡ γνώμη τους, μὲ τὸ νὰ δέχονται αὐτὸ καὶ νὰ ἀρνοῦνται τὸ ἄλλο; Ὅτι

- συμβαινόντων ἐν ἀέρι τε καὶ τοῖς ἄλλοις στοιχείοις προσημαντικὸν
 μὲν εἶναι νομίζουσι τὸν τῶν ἀστέρων δρόμον, ἀλλ' οὐκ ἀναγκαστι-
 κὸν ἢ ποιητικόν, μηνύειν δὲ τοῦτον τὰ ἐσόμενα ὡσπερ καὶ τὴν μαν-
 τικὴν καὶ τὴν οἰωνιστικὴν καὶ ὅσαι αὐταῖς παραπλήσιοι. Καὶ οὐκ
 5 ἐπειδὴ προλέγει γίνεται, ἀλλ' ἐπειδὴ γίνεται προλέγει. Καὶ οὐκ
 ἀνάγκη τῇ ἀπ' αὐτῆς διοικεῖσθαι τὰ ἐνταῦθα, προσημαίνειν δὲ μό-
 νον τὰ ἐσόμενα. Ἀλλ' οἱ ταῦτα μὲν νομίζοντες τὴν πολλὴν τῶν
 ἀστρονόμων δυσσέβειαν ἀπεσεύσαντο, ὡς δὲ τὸ τῆς ἀληθείας ἀκρι-
 βὲς οὐκ ἀφίκοντο. Ἀλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ τοῦ ζ' λόγου τὸ πέρασ
 10 Ὅ δὲ ἡ' λόγος, κατὰ τὸ ἡ' καὶ μ' ἀπαρχόμενος κεφάλαιον, δύο
 μὲν οὐρανοὺς λέγει γεγενῆσθαι, ἓνα μὲν τοῦ ὀρωμένου ἀνώτερον,
 ὄν καὶ συνυφεστάται τῇ γῆ, θάτερον δὲ τὸν ὀρώμενον. δύο δὲ ὄν-
 των τὸν μὲν ὀροφῆς ἐπέχειν λόγον, τὸν δὲ ὡς μὲν τὴν γῆν ὀροφῆς
 ὡσαύτως, ἐδάφους δὲ καὶ βάσεως ὡς τὸν ὑπερέχοντα. Καὶ γῆν δὲ
 15 μίαν. Καὶ τὰ μὲν οὐράνια ταῖς κρείττοσιν ἀπονενεμησθαι δυνάμε-
 σι, τοῖς ὀρωμένοις δὲ τὰ ὑπουράνια. Μὴ σφαιραν δὲ τὸν οὐρανὸν
 εἶναι, ἀλλὰ σκηνηῆς καὶ καμάρας διασώζειν σχῆμα. Καὶ ταύτης τῆς
 ὑπολήψεως γραφικᾶς, ὡς οἶεται, προβάλλει μαρτυρίας, οὐ μόνον
 περὶ τοῦ σχήματος, ἀλλὰ καὶ περὶ δύσεως καὶ περὶ ἀνατολῆς ἡλίου.
 20 Αἰτιολογεῖ δὲ καὶ τὴν τῶν ἡμερῶν καὶ νυκτῶν ἀύξομείωσιν, καὶ
 ἄλλα τινὰ τοιαῦτα πολυπραγμονεῖ, ὡς ἔμοιγε δοκεῖ, τὸ ἀναγκαῖον
 οὐκ ἔχοντα, εἰ καὶ τοῖς ἱεροῖς λογίοις προσφύεται. Ἐξ οὗ εὐσεβοῦν-
 τα μὲν τὸν ἄνδρα, οἷς κέχρηται, θεῖν ἄν τις, ἀκριβεῖα δὲ λογισμῶν
 τὴν τῶν γραφικῶν μαρτυρίαν προτείνειν οὐκέτι ὁμοίως φήσει.
 25 Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὸ θ' καὶ μ' μεταβαίνων κεφάλαιον, τῆς ἱερᾶς
 ἡμῶν γραφῆς τοὺς νόμους καὶ τὰς παραινέσεις καὶ τὸ μέγα τῆς σω-
 τηρίας ἡμῶν μυστήριον καὶ μάλα δικαίως ἐξυμνεῖ, ἐν ᾧ καὶ τῆς
 ἀστρολογίας ἐκ τῶν αὐτῶν θεοχρήστων λογίων ἄρμοδίως καθά-
 πτεται.
 30 Ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸ ν' ἀνιὼν κεφάλαιον, τῆς αὐτῆς πλάνης οὐδὲν
 ἧττον καταγωνίζεται, λέγων μετὰ τῶν ἄλλων ὡς εἰ καὶ τι τῶν προ-
 λεγομένων αὐτοῖς δοκεῖ ἐκβαίνειν, οὐκ ἐπειδὴ τὴν ἔκβασιν ἔσχη-

για ὅσα συμβαίνουν στὴ γῆ, τὴ θάλασσα καὶ τὸν ἀέρα καὶ στὰ ἄλλα στοιχεῖα θεωροῦν ὅτι εἶναι προδηλωτικὴ πορεία τῶν ἀστρῶν, ὄχι ὅμως ἀναγκαστικὴ ἢ δημιουργικὴ, καὶ ὅτι αὐτὴ δείχνει τὰ μελλούμενα, ὅπως ἡ μαντικὴ καὶ ἡ οἰωνοσκοπία καὶ οἱ παραπλήσιες τέχνες. Καὶ δὲν συμβαίνουν ἐπειδὴ τὰ προλέγει, ἀλλὰ τὰ προλέγει ἐπειδὴ συμβαίνουν. Καὶ δὲν διοικοῦνται τὰ ἐδῶ ἀπὸ ἀνάγκη ποῦ προέρχεται ἀπὸ αὐτὴν, ἀλλὰ προδηλώνονται μόνο τὰ μελλούμενα. Ὅσοι ὅμως ἔχουν αὐτὲς τὶς ἀντιλήψεις ἀπέρριψαν βέβαια τὴ μεγάλη ἀσέβεια τῶν ἀστρολόγων, δὲν ἔφτασαν ὅμως στὴν ἀκριβῆ ἀλήθεια. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν τελειώνει καὶ ὁ ἕβδομος λόγος.

Ὁ ὄγδοος λόγος, ποῦ ἀρχίζει ἀπὸ τὸ κεφάλαιο σαράντα ὀκτώ, λέγει ὅτι ἔχουν γίνεαι δύο οὐρανοί, ἓνας πιὸ πάνω ἀπὸ αὐτὸν ποῦ βλέπομε, ὁ ὁποῖος ἔχει συννυπάρξει μὲ τὴ γῆ, καὶ ἓνας αὐτὸς ποῦ βλέπομε. Ὄντας αὐτοὶ δύο, ὁ ἓνας ἔχει θέση ὀροφῆς, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔχει ἐπίσης θέση ὀροφῆς τῆς γῆς, ἀλλὰ σ' αὐτὸν ποῦ εἶναι πάνω ἀπὸ αὐτὸν ἔχει θέση ἐδάφους καὶ βάσης. Ἐπίσης ὑπάρχει μία γῆ. Τὰ οὐράνια ἔχουν ἀπονεμηθεῖ γιὰ τὶς ἀνώτερες δυνάμεις, ἐνῶ τὰ κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ σὲ ὅσα βλέπομε. Ὁ οὐρανὸς δὲν εἶναι σφαῖρα, ἀλλὰ διασώζει τὸ σχῆμα σκηνῆς καὶ καμάρας. Καὶ μὲ αὐτὸ τὸ νόημα προβάλλει, ὅπως νομίζει, Γραφικὲς μαρτυρίες, ὄχι μόνο γιὰ τὸ σχῆμα, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴ δύση καὶ τὴν ἀνατολὴ τοῦ ἡλίου. Ἐξηγεῖ καὶ τὴν ἀξομείωση τῶν ἡμερῶν καὶ τῶν νυκτῶν, καὶ ἐξετάζει μὲ λεπτομέρεια καὶ κάποια ἄλλα παρόμοια, τὰ ὁποῖα, κατὰ τὴ γνώμη μου, δὲν γίνονται κατ' ἀνάγκη, ἀν καὶ συνδέονται μὲ τὰ ἱερὰ λόγια. Γι' αὐτὸ θὰ θεωρήσει κανεῖς ὅτι ὁ συγγραφέας εἶναι εὐσεβῆς σ' αὐτὰ ποῦ ἐκθέτει, δὲν θὰ πεῖ ὅμως τὸ ἴδιο ὅτι προτείνει μὲ ἀκριβῆ σκέψη τὶς μαρτυρίες τῆς ἀγίας Γραφῆς.

Ἀπὸ αὐτὰ μεταβαίνει στὸ κεφάλαιο σαράντα ἑννέα, καὶ ἐξυμνεῖ πολὺ δίκαια τοὺς νόμους καὶ τὶς παραινέσεις τῆς ἀγίας μας Γραφῆς καὶ τὸ μέγα μυστήριον τῆς σωτηρίας μας, στὸ ὁποῖο ὅμως μὲ τὰ ἴδια αὐτὰ θεῖα λόγια ψέγει κατάλληλα καὶ τὴν ἀστρολογία.

Ἀπὸ ἐδῶ προχωρεῖ στὸ κεφάλαιο πενήντα καὶ ἀγωνίζεται μὲ τὸ ἴδιο πάθος κατὰ τῆς ἴδιας πλάνης, λέγοντας μαζὶ μὲ τὰ ἄλλα, ὅτι ἂν καὶ νομίζουν αὐτοὶ ὅτι πραγματοποιεῖται κάτι ἀπὸ ὅσα ἀναφέρονται

κε. Πολλὰ γὰρ καὶ ἡμῖν ἐννοουμένοις τῶν ἐννοηθέντων ἀπήνησε
 καὶ πρᾶγμα κεκινημένον ἢ κινήθησόμενον προσδοκήσαντες, οἷαν
 ἠελίσαμεν ἀρχὴν λαβεῖν ἢ τέλος, τοιοῦτον λαβεῖν κατελάβομεν.
 Καὶ οὐ διὰ τοῦτο χειροτονίαν ἑαυτοῖς προφητείας ἐπιφέρομεν,
 5 ἀλλὰ συντυχίας ἢ καὶ στοχασμοῦ τὴν ἀπόδασιν ἔργον γινώσκο-
 μεν. Εἰ μὲν γάρ τι τοῦ ἀνθρωπίνου βίου ἀλλότριον προεκήρυττον,
 εἶτα τὸ ξένον ἐξέβη, οὐ λέγω πολλάκις ἀλλ' ἅπαξ, θαυμάζειν εἰκὸς
 ἦν εἰ δέ γε τὰ φιλοῦντα συμβαίνειν δοκοῦσι προλέγειν, τί θαυμα-
 στὸν εἰ τυγχάνουσιν; Οὐ γὰρ ἔστι ῥαδίως ἀποτυχεῖν ἐν πλήθει
 10 θάλλοντα τοὺς λόγους. Θαυμαστὸν δὲ ἦν μᾶλλον, εἰ διὰ παντὸς
 ἀπετύγγανον. Εἰ δὲ καὶ δαίμονας ἔχουσι συνεργούς, ὥσπερ οὖν
 ἔχουσιν ἐπικρατύνοντας αὐτῶν τὴν πρόρρησιν, οὐκέτ' ἂν εἰ ἐπι-
 τυγχάνοιεν ἀπορήσαιμι, ἀλλὰ πολλῶ μᾶλλον εἰ μὴ ἐπιτυγχάνοιεν
 συνεργοῦσι δὲ τούτοις οἱ δαίμονες εἰδότες μὲν τὰ παρὰ τοῖς ἀστρο-
 15 λόγοις γεγραμμένα, πληροῦσθαι δὲ ταῦτα ἀγῶνα πάντα κατα-
 βαλλόμενοι, ἵνα τὴν τῆς εἰμαρμένης πλάνην τοῖς πειθομένοις
 ἐντήξαντες τοῦ θείου κατολιγωρεῖν ἀναπέισωσι. Προλέγει δὲ τὰ
 βιβλία πλοῦτον καὶ πενίαν καὶ ὅσα ἐν βίῳ. Ἐπὶ δὲ ταῦτα τοὺς δαί-
 μονας συνεργεῖν οὐ χαλεπὸν· καὶ γὰρ καὶ ἡμεῖς ἀλλήλους πολλὰ
 20 τούτων ἂν βουληθέντες διαθείημεν, ἢ πείθοντες ἢ ἀπατῶντες ἢ
 καταναγκάζοντες. Κατισχύουσι δὲ ἁμαρτανόντων τὸ δαιμόνιον
 φύλον, ἄγουσί τε καὶ φέρουσι τοὺς πειθομένους ὅποι ἂν βούλοιν-
 το. Βούλονται δὲ ὡς τὰς τῶν ἀστρολόγων ἀπάτας τὸν ἡμέτερον
 ἀρμόζειν βίον, ἵνα τὰς μὲν ἐκβάσεις ὁρῶντες τοῖς ἀστρολόγοις
 25 συμφώνους, τοὺς δὲ ταῦτα πράττοντας μὴ συνορῶντες, τοῦ τε
 δρόμου τῶν ἀστέρων οἱ ἠπατημένοι καταψεύδοιντο, καὶ τῆς εὐ-
 σεβείας καὶ δικαιοσύνης ἀμελήσαντες εἰς τὸν τῆς ἀσεβείας βυθὸν
 ὀλισθήσωσι.

Καὶ αὐτὸ δὲ τοῦτο, τὸ μὴ συνορᾶν αὐτοὺς τὸ ῥηθὲν κατὰ τῶν
 30 ἀνθρώπων δραματούργημα, τῶν δαιμόνων ἔργον ἂν εἴη, τῆς ἁμαρ-
 τίας καὶ ἀσεβείας συναιρομένης αὐτοῖς, καὶ τό τε αὐτῶν μηχάνη-
 μα συνιέναι διακωλυούσης καὶ τῶν τοῦ Θεοῦ κριμάτων ὡσαύ-

πιὸ μπροστὰ, δὲν πραγματοποιήθηκε ἐπειδὴ εἰπώθηκε πρῖν. Γιατὶ πολλὰ ἀπὸ ὅσα σκεφτόμαστε κι ἐμεῖς ἔχουν συμβεῖ. Καὶ ἓνα πράγμα ποὺ ξεκίνησε ἢ ποὺ προσδοκήσαμε νὰ ξεκινήσει, τὴν ἀρχὴ ἢ τὸ τέλος ποὺ ἐλπίσαμε ὅτι θὰ λάβει, διαπιστώσαμε ὅτι τέτοιο ἔλαβε. Καὶ δὲν χειροτονοῦμε βέβαια γι' αὐτὸ τὸν ἑαυτὸ μας προφήτη, ἀλλὰ καταλαβαίνομε ὅτι ἡ πραγματοποίησι εἶναι ἔργο σύμπτωσης ἢ καὶ σκέψης. Γιατὶ, ἂν πρόλεγαν κάτι ξένο ἀπὸ τὴν ἀνθρώπινη ζωὴ, κι ἔπειτα αὐτὸ τὸ ξένο πραγματοποιοῦνταν, δὲν λέγω πολλές φορές, ἀλλὰ μία μόνο, θὰ ἦταν φυσικὸ νὰ θαυμάζομε. Ἐὰν ὅμως φαίνονται ὅτι πρόλεγουν αὐτὰ ποὺ συνήθως συμβαίνουν, ποιὸ εἶναι τὸ ἀξιοθαύμαστο ἂν πετυχαίνουν. Γιατὶ δὲν εἶναι εὐκόλο ν' ἀποτύχει κάποιος ὅταν λέγει πάρα πολλά. Ἐξιοθαύμαστο θὰ ἦταν μᾶλλον, ἂν εἶχαν πλήρη ἀποτυχία. Κι ἂν ἔχουν συνεργοὺς καὶ τοὺς δαίμονες, ὅπως καὶ τοὺς ἔχουν στὸ νὰ ἐνισχύουν τὴν προαγγελία τους, δὲν θ' ἀποροῦσα ἂν πετύχαιναν, ἀλλὰ πιὸ πολὺ θ' ἀποροῦσα ἂν δὲν πετύχαιναν. Οἱ δαίμονες βοηθοῦν αὐτούς, ἐπειδὴ γνωρίζουν ὅσα ἔχουν γράψει οἱ ἀστρολόγοι καὶ καταβάλλουν κάθε ἀγώνα νὰ ἐκπληρωθοῦν αὐτὰ, μὲ σκοπὸ, ἀφοῦ ἐνσταλάξουν σ' ὅσους τοὺς πιστέψουν τὴν πλάνη τῆς εἰμαρμένης, νὰ τοὺς πείσουν νὰ περιφρονήσουν τὸ Θεῖο. Τὰ βιβλία τους πρό-λέγουν πλοῦτο, φτώχεια καὶ ὅσες καταστάσεις ὑπάρχουν στὴ ζωὴ. Δὲν εἶναι δύσκολο νὰ συνεργοῦν σ' αὐτὰ οἱ δαίμονες. Γιατὶ κι ἐμεῖς ἀναμεταξύ μας πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἂν θελήσομε θὰ τὰ ἐπιτύχομε ἢ μὲ τὴν πειθὴ ἢ μὲ τὴν ἀπάτη ἢ μὲ τὸν καταναγκασμό. Σ' αὐτούς ὅμως ποὺ ἁμαρτάνουν ὑπερισχύουν οἱ δαίμονες, καὶ ἄγουν καὶ φέρουν ὅπου θέλουν ἐκείνους ποὺ πείθονται σ' αὐτούς, καὶ θέλουν νὰ προσαρμόσουν τὴ ζωὴ μας στὶς ἀπάτες τῶν ἀστρολόγων, ὥστε βλέποντας τὰ ἀποτελέσματα νὰ συμφωνοῦν μὲ τοὺς ἀστρολόγους, ἀλλὰ μὴ βλέποντας αὐτούς ποὺ τα προκαλοῦν, νὰ διαψεύδονται ἀπατημένοι καὶ γιὰ τὴν πορεία τῶν ἄστρον, καὶ ἀφοῦ δεῖξουν ἀμέλεια γιὰ τὴν πίστη καὶ τὴν δικαιοσύνη, νὰ ὀλισθήσουν στὸ βυθὸ τῆς ἀσέβειας.

Ἄλλὰ κι αὐτὸ ἀκριβῶς, τὸ νὰ μὴν ἀντιλαμβάνονται τὸ τραγικὸ τέχνασμα ποὺ εἰπώθηκε κατὰ τῶν ἀνθρώπων, θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι ἔργο τῶν δαιμόνων, ἔχοντας τὴ βοήθεια τῆς ἁμαρτίας καὶ τῆς ἀσέβειας, ποὺ καὶ τὸ τέχνασμά τους ἐμοδίξει νὰ ἐννοήσουν, ἀλλ' ἐπίσης καὶ

τως τὸ βάθος. Πῶς γὰρ ἀποκαλύψει τὸ Θεῖον ἢ τὰς τῶν δαιμόνων
 ἐνέδρας ἢ τὰς ἐαυτοῦ οἰκονομίας, οἷς παρορᾶν αὐτοῦ σπουδάξε-
 ται τὰ προστάγματα; Καὶ γὰρ ἅπερ ἴσμεν ἄδικα, ταῦτα πράττο-
 μεν οὐχ ὧν ἐπαίνους ἴσμεν, ταῦτα μεταδιώκομεν. Καὶ πῶς ἅπερ
 5 ἀγνοοῦμεν μαθησόμεθα; Ἐπραξας ἃ ἔμαθες· παρεσκεύασας
 ἐαυτὸν δι' ἀρετῆς τοῦ μαθεῖν πλέον ὧν ἐπίστασαι ἄξιον θαύμαζε
 εἰ μὴ μαθεῖν ἔσχες τὰ τελεώτερα. Εἰ δὲ πάθεσι θρύεις καὶ Θεοῦ κα-
 ταφρονεῖς, πῶς μαθήσῃ τὰς οἰκονομίας αὐτοῦ ἢ τὴν κατὰ σοῦ τῶν
 δαιμονίων ἐπήρειαν; Πῶς δὲ οὐ κρατήσειαν δαίμονες εὐχερῶς ὧν
 10 οὐκ ἔστι τὸ θεῖον ὑπέρμαχον, ὡς ἐκεῖνα τούτους κατασύροντες ἃ
 τῶν ἀστρολόγων αἱ δίβλοι προλέγουσιν, ὡς ἂν τὸ τῆς εἰμαρμένης
 ἐν αὐτοῖς βεβαιώσαντες πλάσμα πλέον Θεοῦ ἀποστατήσωσιν; Εἰ
 μέντοι γε ὅσην περὶ τὰ κακὰ σπουδὴν εἶχομεν, τοσαύτην περὶ τὰ
 καλά, οὐκ ἂν ἠγνοήσαμεν ὅσον ὑπὸ Θεοῦ τετιμημέθα, οὐδ' ὅσον
 15 κατὰ δαιμόνων ἰσχύομεν. Πανταχοῦ μὲν γὰρ Θεός, ἐγγίξει δὲ μᾶλ-
 λον τοῖς δι' ἔργων ἀγαπῶσιν αὐτόν· ὅπου δὲ Θεός, τίς ὁ λανθάνων
 τὴν ἐπιβουλὴν ἢ ὁ ἐπιβουλεύων ὄλωσ; Ταῦτα διαλαθὼν τὰ ἱερὰ
 λόγια πάλιν κατὰ τῆς εἰμαρμένης ὀπλίζει, παραινῶν τοὺς ἀνθρώ-
 πους ἀπαλλάττεσθαι τῆς τοιαύτης πλάνης Διὰ δὲ τοῦ λέγειν εἰς
 20 σημεῖα καὶ εἰς καιροὺς καὶ εἰς ἐνιαυτοὺς γενέσθαι παρὰ Θεοῦ τὸν
 ἥλιον καὶ τὴν σελήνην καὶ τοὺς ἀστέρας, τὰ ἐπὶ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ
 γεγενημένα δηλοῦσθαί φησι καὶ τὰ ἐπὶ Ἐζεκίου τοῦ βασιλέως καὶ
 τὰ ἐπὶ τοῦ δεσποτικοῦ πάθους

Ἄλλὰ τοιαῦτα μὲν καὶ κατὰ τὸ ν' κεφάλαιον διελθὼν, μέτεισιν
 25 ἐπὶ τὸ α' καὶ ν', ἐν ᾧ τοὺς ἀπὸ Βαρδισάνους αἰρετικούς διελέγχει,
 δέχεσθαι μὲν προσποιουμένους τοὺς προφήτας, καὶ τὰς μὲν ψυχὰς
 γενέσεως ἐλευθεροῦντας καὶ ἀντεξουσίους ὁμολογοῦντας, τὸ σῶ-
 μα δὲ τῇ ταύτης ὑποτάττοντας διοικήσει· πλοῦτον γὰρ καὶ πενίαν
 καὶ νόσον καὶ ὑγίειαν καὶ ζωὴν καὶ θάνατον καὶ ὅσα οὐκ ἐν ἡμῖν
 30 ἔργον εἶναι λέγουσι τῆς εἰμαρμένης. Εἰ δὲ κατὰ τὸν Ἡσαΐαν οὐκ
 ἴσασιν οἱ ἀστρολόγοι τοῦ οὐρανοῦ τὰ μέλλοντα καὶ κατὰ τὸν Ἰε-

βάθος τῶν ἀποφάσεων τοῦ Θεοῦ. Πῶς δηλαδή θ' ἀποκαλύψει τὸ Θεῖον ἢ τίς ἐνέδρες τῶν δαιμόνων ἢ τὰ μέτρα τῆς πρόνοιάς του, σ' αὐτοὺς ποὺ ἐπιδιώκουν νὰ παραβλέπουν τίς ἐντολές του; Γιατὶ αὐτὰ ποὺ γνωρίζομε ὅτι εἶναι ἄδικα, αὐτὰ πράττομε, καὶ δὲν ἐπιδιώκομε αὐτὰ ποὺ γνωρίζομε ὅτι εἶναι ἄξια ἐπαίνων. Καὶ πῶς θὰ μάθουμε αὐτὰ ποὺ ἀγνοοῦμε; Ἐκανες αὐτὰ ποὺ ἔμαθες· προετοίμασες τὸν ἑαυτό σου μὲ τὴν ἀρετὴ νὰ γίνεαι ἄξιος νὰ μάθει περισσότερο ἀπὸ ὅσα γνωρίζει. Καὶ νὰ θαυμάζεις ἂν δὲν μπόρεσες νὰ μάθεις τὰ πιὸ τέλεια. Ἄν ὅμως εἶσαι γεμᾶτος πάθη καὶ καταφρονεῖς τὸν Θεό, πῶς θὰ μάθεις τίς ἐκδηλώσεις τῆς πρόνοιάς του ἢ τὴν ἐναντίον σου ἐπίδραση τῶν διαμόνων; Καὶ πῶς δὲν θὰ ὑπερισχύσουν μὲ εὐκολία οἱ δαίμονες ἐκείνων ποὺ δὲν ἔχουν ὑπέρμαχό τους τὸ Θεῖο, παρασύροντάς τους σ' ἐκεῖνα ποὺ προλέγουν τὰ βιβλία τῶν ἀστρολόγων, ὥστε, ἐδραιώνοντας μέσα τους τὸ πλάσμα τῆς εἰμαρμένης, ν' ἀποστατήσουν ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὸν Θεό; Ἄν ὅμως εἶχαμε γιὰ τὰ καλὰ τόσο ζῆλο, ὅσον ἔχομε γιὰ τὰ κακά, δὲν θὰ ἀγνοοῦσαμε πόσο μᾶς ἔχει τιμήσει ὁ Θεός, οὔτε τὸ πῶς δύναμη ἔχομε κατὰ τῶν δαιμόνων. Ὁ Θεὸς βέβαια βρίσκεται παντοῦ, ἀλλὰ πιὸ κοντὰ εἶναι σ' αὐτοὺς ποὺ τὸν ἀγαποῦν μὲ τὰ ἔργα τους. Κι ὅπου ὑπάρχει ὁ Θεὸς ποιὸς δὲν θὰ ἀντιληφθεῖ τὴν ἐπιβουλή ἢ θὰ ἐπιβουλευθεῖ γενικά; Κάνοντας αὐτοὺς τοὺς συλλογισμοὺς, στρέφει πάλι τὰ λόγια τῆς ἱερῆς Γραφῆς κατὰ τῆς εἰμαρμένης, προτρέποντας τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ αὐτὴν τὴν πλάνη. Καὶ μὲ τὸ νὰ λέγει ἡ Γραφή, ὅτι σὲ σημεῖα καὶ σὲ καιροὺς καὶ χρόνους ἔγινε ὁ ἥλιος ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ ἡ σελήνη καὶ τὰ ἄστρα, δηλώνονται, λέγει, ὅσα ἔγιναν στὶς ἡμέρες τοῦ Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ καὶ τοῦ βασιλιᾶ Ἐζεκία καὶ κατὰ τὸ πάθος τοῦ Κυρίου.

Ἄφοῦ λοιπὸν ἐξέθεσε καὶ ἄλλα τέτοια στὸ πεντηκοστὸ κεφάλαιο, μεταβαίνει στὸ πεντηκοστὸ πρῶτο, ὅπου ἐλέγχει τοὺς αἰρετικούς ὀπαδοὺς τοῦ Βαρδισάνη, ποὺ προσποιοῦνται ὅτι δέχονται τοὺς προφήτες καὶ ὁμολογοῦν ὅτι οἱ ψυχὲς εἶναι ἐλεύθερες ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη καὶ αὐτεξούσιες, ὑποτάσσουν ὅμως τὸ σῶμα στὰ προστάγματα ἐκείνης. Ὁ πλοῦτος λένε καὶ ἡ φτώχεια καὶ ἡ νόσος καὶ ἡ ὑγεία καὶ ἡ ζωὴ καὶ ὁ θάνατος, καὶ ὅσα δὲν ἐξαρτῶνται ἀπὸ ἡμᾶς, εἶναι ἔργο τῆς εἰμαρμένης. Ἄν ὅμως, σύμφωνα μὲ τὸν Ἡσαΐα, οἱ ἀστρολόγοι δὲν

ρεμίαν ματαία ἐστὶν ἢ περὶ ταύτην σπουδή, πῶς οὗτοι δέχεσθαι
 μὲν φασὶ τοὺς προφήτας, τὸ σῶμα δὲ δούλον ποιούσι τῆς εἴμαρ-
 μένης; Καὶ γὰρ ὁ Θεὸς τοῖς Ἰουδαίοις καὶ τὰς ἀπειλὰς καὶ τὰ
 πάθη σωματικὰ ἐπηφείει, τοιαύτας δὲ καὶ τὰς εὐεργεσίας, ὧν
 5 ἄγνοιαν ἔχειν τοὺς ἀστρολόγους διὰ τοῦ Ἡσαΐου κατεψηφίσα-
 το. Πῶς οὖν ἐγκωρεῖ καὶ τοῖς προφήταις πείθεσθαι, καὶ τῶν σω-
 ματικῶν κακώσεων καὶ εὐεργεσιῶν τῇ εἴμαρμένῃ τὸ κράτος χα-
 ρίζεσθαι καὶ προλέγειν τοὺς περὶ αὐτὴν ἐπτοημένους τὰ ἐσόμε-
 να; Εἰ μὴ ἄρα μεμνηότες εἴποιεν τὰ μὲν ἀγαθὰ τοῖς εὐσεβοῦσι νέ-
 10 μιν, τὰναντία δὲ τοῖς δυσσεβοῦσι, καὶ τὸ θεῖον ἐξυπηρετούμε-
 νον τῇ εἴμαρμένῃ. Καὶ πῶς ψυχαὶ γενέσει οὐχ ὑποκείσονται, Θε-
 οῦ τοῦ πάντων δημιουργοῦ συνεργοῦντος αὐτῇ καὶ ὑπηρετουμέ-
 νου τοῖς ἀποτελέσμασιν;

Εἰ δὲ οὔτε τὰ δι' ἀγγέλων καὶ προφητῶν οἰκονομηθέντα πά-
 15 λαι γενέσεως ἔργον ἦν, οὐδ' ἄπερ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χρι-
 στὸς διὰ σώματος φανείς εἰργάσατο, μυριάδας ἀνθρωπείων ἰα-
 σάμενος σωμάτων, πῶς οἴονται τὸ σῶμα λέγειν γενέσει διοικεῖ-
 σθαι; Ἡ γὰρ τὸ ἀπειλεῖν τὸ Θεῖον τοῖς παρακούουσιν, εὐεργε-
 τεῖν δὲ τοὺς πειθομένους, εἰς ψεῦδος ἀπάξουσιν, ἢ εἰ τὸ πρῶτον
 20 ἀληθές, πλάσμα τὸ δεύτερον. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, πῶς οἴόν-
 τε σώματος ὑποκειμένου γενέσει τὰς ψυχὰς ταύτης ἀπηλλάχθαι;
 Εἰ γὰρ ἀπὸ γενέσεως εὗρεσις θησαυροῦ καὶ οἴκου κτησίς ἢ ἐτέ-
 ρων τινῶν σωματικῶν πρόσληψις ἢ ἀποβολή, καὶ δὴ καὶ ἡ τῶν
 πορνευόντων ἢ τῶν μοιχευόντων ποινή, ἀνάγκη τὴν ψυχὴν
 25 ἐλαύνεσθαι μὲν πρὸς εὗρεσιν θησαυροῦ, πρὸς μάθησιν δὲ τεκτο-
 νικῆς διὰ τὸν οἶκον ἢ ὑφαντικῆς διὰ τὸ ἱμάτιον. Δεῖ δὲ καὶ
 γυναικὸς ἠττᾶσθαι διὰ τὸ παθεῖν τὸ σῶμα ἄπερ αὐτῷ ἡμαρτεν,
 ἀλλὰ καὶ πρὸς φόνον ὠθειῖσθαι διὰ τὴν καταψηφισαμένην τὸν
 θάνατον γένεσιν, καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων ὁμοίως. Οὐδὲν γὰρ σχεδὸν
 30 τῶν σωματικῶν τῆς ψυχῆς μὴ ὑπακουούσης καὶ συλλαμβανού-

γνωρίζουν τὰ μελλοῦμενα τοῦ οὐρανοῦ, καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Ἱερεμία εἶναι μάταια ἢ ἀσχολία μὲ αὐτά, πῶς αὐτοὶ λένε βέβαια ὅτι δέχονται τοὺς προφήτες, κάνουν ὅμως τὸ σῶμα δοῦλο τῆς εἰμαρμένης; Γιατὶ ὁ Θεὸς ἀπηύθυνε στοὺς Ἰουδαίους σωματικὲς ἀπειλὲς καὶ σωματικὰ πάθη, παρόμοια καὶ σωματικὲς εὐεργεσίες, γιὰ τὰ ὁποῖα διακήρυξε μέσω τοῦ Ἡσαΐα ὅτι οἱ ἀστρολόγοι ἔχουν ἀγνοία. Πῶς λοιπὸν συμβιβάζονται ἡ ὑπακοὴ στοὺς προφήτες καὶ ἡ παραχώρηση στὴν εἰμαρμένη ἀπὸ τοὺς ὑποστηρικτὲς τῆς ἐξουσίας τῶν σωματικῶν κακοποιήσεων καὶ εὐεργεσιῶν καὶ ἡ πρόρρηση τῶν μελλόντων; Ἐκτὸς βέβαια ἂν κυριευμένοι ἀπὸ παραφροσύνῃ ποῦν, ὅτι τὰ ἀγαθὰ τὰ ἀπονέμει στοὺς εὐσεβεῖς, ἐνῶ τὰ ἀντίθετα στοὺς ἀσεβεῖς, καὶ ὅτι ὁ Θεὸς ὑπηρετεῖ τὴν εἰμαρμένη. Καὶ πῶς οἱ ψυχὲς δὲν θὰ ὑπαχθοῦν στὴν εἰμαρμένη, ὅταν ὁ Θεός, που εἶναι δημιουργὸς τῶν πάντων, γίνεται συνεργάτης αὐτῆς καὶ ὑπηρετεῖ τὰ ἀποτελέσματά της;

Ἄν λοιπὸν οὔτε ὅσα οἰκονόμησε ὁ Θεὸς νὰ ἀποκαλυφθοῦν μέσω ἀγγέλων καὶ προφητῶν στὸ παρελθὸν ἦταν ἔργο τῆς εἰμαρμένης, οὔτε αὐτὰ ποὺ ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἔπραξε ὅταν ἐμφανίσθηκε μὲ σῶμα, θεραπεύοντάς μυριάδες ἀνθρώπινα σώματα, πῶς διανοοῦνται νὰ ποῦν ὅτι τὸ σῶμα κυβερνᾶται ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη; Γιατί, ἢ θὰ χαρακτηρίσουν ψεύδη τὶς ἀπειλὲς τοῦ Θεοῦ πρὸς ὅσους δὲν πείθονται σ' αὐτὸν καὶ τὶς εὐεργεσίες πρὸς αὐτοὺς ποὺ πείθονται, ἢ, ἂν ἀληθεύει τὸ πρῶτο, τὸ δεύτερο θὰ εἶναι φανταστικό. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἔχουν λεχθεῖ, πῶς εἶναι δυνατόν, βρισκόμενο τὸ σῶμα κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τῆς εἰμαρμένης, οἱ ψυχὲς νὰ εἶναι ἐλεύθερες ἀπὸ αὐτήν; Γιατί, ἂν ἀπὸ τὴν εἰμαρμένη ἐξαρτᾶται ἡ εὕρεση θησαυροῦ ἢ ἡ ἀπόκτηση σπιτιοῦ ἢ ἡ πρόσληψη ἢ ἡ ἀποβολὴ κάποιων ἄλλων σωματικῶν πραγμάτων, καὶ βέβαια καὶ ἡ ποινὴ ὅσων πορνέυσουν ἢ μοιχεύουν, εἶναι ἀνάγκη ἡ ψυχὴ νὰ ὀδηγεῖται ἀπὸ αὐτήν πρὸς εὕρεση θησαυροῦ, στὴν μάθησι τῆς τεκτονικῆς γιὰ τὸ σπίτι ἢ τῆς ὑφαντικῆς γιὰ τὴν ἐνδυμασία. Πρέπει ἐπίσης νὰ εἶναι ὑποδεέστερη καὶ ἀπὸ τὴ γυναίκα, ἐπειδὴ τὸ σῶμα ἔπαθε αὐτὰ ποὺ τοῦ ὀρισε ἢ μοῖρα του, ἀλλὰ καὶ νὰ ὠθεῖται σὲ φόνο ἐξαιτίας τῆς εἰμαρμένης ποὺ τὸ καταδίκασε σὲ θάνατο, καὶ ὅμοια καὶ γιὰ τὰ ἄλλα. Γιατὶ δὲν θὰ γίνεи τίποτε σχεδὸν ἀπὸ τὰ σωματικὰ ἂν ἡ ψυχὴ δὲν ὑπακούει καὶ

σης γενήσεται, καὶ ἀνάγκη τοὺς ἐκ Βαρδισάνους ἢ καὶ τὴν ψυχὴν ὑποτάξαι γενέσει, ἢ τοῦτο μὴ τολμῶντας καὶ τὸ σῶμα ταύτης ἀποφαίνειν ἐλεύθερον. Οὕτω μὲν καὶ τὸ θ' καὶ ν' ἀποπερατοῦται κεφάλαιον.

5 Ἐν δὲ τῷ ἐφεξῆς τὴν ἐσχάτην ἀσέβειαν διελέγχει τῶν γενέσει τολμώντων ὑποβάλλειν καὶ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, τὸν φανέντα πρόφασιν ποιουμένων ἀστέρων, καὶ ταύτην εὖ τε καὶ σοφῶς τὴν ἀπόνοιαν καταβάλλει, πολλοῖς αὐτοὺς κατατιτρώσκων τοῖς ἐπιχειρήμασι, τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ὧν δείκνυσι τὸν φανέντα
10 ἀστέρων μὴ ἓνα τῶν πολλῶν καὶ κατ' οὐρανὸν εἶναι, ἀλλὰ δυνάμιν τινα θειοτέραν, εἰς ἄστρον μὲν σχηματιζομένην, τὴν δὲ τοῦ κοινοῦ Δεσπότης κηρύττουσαν γένεσιν. Λέγει δὲ τοὺς μάγους παραλαβεῖν μὲν παρὰ Χαλδαίων ὡς ἀστὴρ ἔσται τῆς κατὰ σάρκα γενήσεως τοῦ κοινοῦ σωτῆρος μηνυτής, ἐκείνοις δὲ ὡς ὁμοτέχνους ἀνα-
15 θεῖναι τὴν πρόρρησιν τὸν Βαλαάμ ἐκείνον, ὃς καὶ ἄκων ἀντὶ κατάρτας εὐλογήσας τὸν Ἰσραήλ, τῇ εὐλογίᾳ συμπεριέλαβε καὶ τὴν τοῦ τεχθησομένου γένεσιν βασιλέως καὶ τὸν ταύτης κήρυκα ἀστέ-
ρα. Ἐμφανίζεται δὲ τεχθεῖς Πέρσαις πρὸ τῶν ἄλλων ἔθνῶν ὁ Δεσπότης ἑαυτὸν, δεικνύς ὅτι καὶ μάγων καὶ γοήτων τοῖς ἐθέλουσιν
20 ἢ δι' αὐτοῦ παρέχεται χάρις καὶ σωτηρία.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα διαπερανώμενος, τὸ τελευταῖον κεφάλαιον ἀνακεφαλαίωσιν τῶν εἰρημένων ποιεῖται, καὶ ἅμα τό τε γ' καὶ ν' καὶ τὸν ἦ τούτοις ἀπαρτίζει λόγον. Ἔστι δὲ τὴν φράσιν καθαρὸς τε καὶ εὐκρινῆς ὁ ἀνὴρ, τοῖς δὲ ἐνθυμήμασι καὶ τῇ τῶν
25 ἐπιχειρημάτων διαπλάσει, οἷον αὐτὸν κατὰ μέρος ἐν τῇ τῶν λόγων αὐτοῦ ὑπεδείξαμεν ἐκλογῇ.

ΣΚΔ'.

Μέμνονος ἱστορικόν.

30 Α'. Ἀνεγνώσθη βιβλίον Μέμνονος Ἱστορικόν, ἀπὸ τοῦ θ' λόγου ἕως καὶ ις'. Ἡ δὲ πραγματεία, ὅσα περὶ τὴν Ποντικὴν Ἡράκλειαν συνηνέχθη σκοπὸν ἀναγράψαι προτίθεται, τοὺς ἐν αὐτῇ

δὲν βοηθεῖ, καὶ εἶναι ἀνάγκη οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Βαρδισάνη ἢ καὶ τὴν ψυχὴ νὰ ὑποτάξουν στὴν εἰμαρμένη, ἢ, ἂν αὐτὸ δὲν τὸ τολμοῦν, νὰ κηρῦξουν καὶ τὸ σῶμα ἐλεύθερο ἀπὸ αὐτὴν. Ἔτσι λοιπὸν τελειώνει καὶ τὸ πεντηκοστὸ δεύτερο κεφάλαιο.

Στὸ ἐπόμενο ἐλέγχει τὴν ἔσχατη ἀσέβεια ἐκείνων ποὺ τολμοῦν νὰ ὑποτάξουν στὴν εἰμαρμένη καὶ τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, παίρνοντας ὡς πρόφασιν τὸ ἄστρο ποὺ ἐμφανίσθηκε κατὰ τὴ γέννησίν του, καὶ αὐτὴ τὴν παράφρονη ἀσέβειά τους τὴν ἀνασκευάζει μὲ ἀριστο τρόπο καὶ σοφία, καταφέροντάς τους πλήγματα μὲ πολλὰ ἐπιχειρήματα, ἀνάμεσα στὰ ἄλλα καὶ μὲ ἐκεῖνα μὲ τὰ ὁποῖα ἀποδεικνύει ὅτι τὸ ἄστρο ποὺ φάνηκε δὲν ἦταν ἓνα ἀπὸ τὰ συνηθισμένα τοῦ οὐρανοῦ, ἀλλὰ κάποια θεϊκότερη δύναμις, ποὺ ἔλαβε βέβαια τὴ μορφή ἄστρου, ἀλλὰ κήρυττε τὴν γέννησιν τοῦ Κυρίου. Καὶ λέγει ὅτι οἱ μάγοι παρέλαβαν ἀπὸ τοὺς Χαλδαίους ὅτι ἓνα ἄστρο θὰ ἀναγγεῖλει τὴν κατὰ σάρκα γέννησιν τοῦ κοινοῦ Σωτήρα, καὶ σ' αὐτοὺς σὰν ὁμοτέχνους τοῦ ἀνέθεσε νὰ κάνουν αὐτὴ τὴν πρόρρηση ὁ Βαλαάμ ἐκεῖνος, ποὺ καὶ χωρὶς νὰ θέλει, ἀντὶ νὰ καταραστῆ εὐλόγησε τὸν Ἰσραὴλ καὶ στὴν εὐλογία συμπεριέλαβε καὶ τὴ γένεσιν τοῦ Βασιλιᾶ ποὺ ἔμελλε νὰ γεννηθεῖ καὶ τὸ ἄστρο, τὸν κήρυκα αὐτῆς⁶. Κι ὅταν γεννήθηκε ὁ Κύριος φανερῶνεται στοὺς Πέρσες πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη, δείχνοντας ὅτι σ' ὁποίους θέλουν, εἴτε μάγοι εἶναι εἴτε γητευτές, παρέχει τὴ χάριν του καὶ τὴ σωτηρία.

Ἄφοῦ ὀλοκλήρωσε τὴν ἔκθεσιν αὐτῶν καὶ ἄλλων παρόμοιων, κάνει στὸ τελευταῖο κεφάλαιο ἀνακεφαλαίωση ὅσων λέχθησαν, καὶ μαζὶ συμπληρώνει μὲ αὐτὰ τὸ κεφάλαιο πενήντα τρία καὶ τὸν ὄγδοο λόγο.

Ἡ φρασιολογία τοῦ συγγραφέα εἶναι καθαρὴ καὶ εὐκρινής, ἐνῶ οἱ συλλογισμοὶ καὶ ἡ διατύπωση τῶν ἐπιχειρημάτων του εἶναι τέτοια, ὅπως τὸν παρουσιάσαμε στὴν ἐπιμέρους ἐκλογὴ τῶν λόγων του.

224.

Ἱστορικὸ τοῦ Μέμνονα.

1. Διαβάσαμε τὸ βιβλίον, Ἱστορικὸ τοῦ Μέμνονα, ἀπὸ τὸν λόγο ἑννέα ὡς δεκαῆξι. Ἡ πραγματεία ἔχει σκοπὸ τῆς νὰ ἀναγράψει ὅσα ἔγιναν γύρω ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια τοῦ Πόντου, ἀναφέροντας ποιοὶ

τυραννήσαντας ἀναλεγομένη και πράξεις αὐτῶν και ἦθη, και τοὺς ἄλλων βίους, και τὰ τέλη οἷς ἐχρήσαντο, και ὅσα τῶν εἰρημένων ἐξήρηται.

Β. Κλέαρχον μὲν οὖν ἐπιθέσθαι πρῶτον τυραννίδι κα τὰ τῆς
 5 πόλεως ἀναγράφει. Φησὶ δὲ παιδείας μὲν τῆς κατὰ φιλοσοφίαν οὐκ ἀγύμναστον, ἀλλὰ και Πλάτωνος τῶν ἀκροατῶν ἓνα γεγονέναι, και Ἰσοκράτους δὲ τοῦ ῥήτορος τετραετίαν ἀκροάσασθαι, ὦμόν δὲ τοῖς ὑπηκόοις και μισοφόνον, εἴπερ τινὰ ἄλλον, ἐπιδειχθῆναι, και εἰς ἄκρον ἀλαζονείας ἐλάσαι, ὡς και Διὸς υἱὸν ἑαυτὸν
 10 ἀνειπεῖν και τὸ πρόσωπον μὴ ἀνέχεσθαι ταῖς ἐκ φύσεως χρωματίζεσθαι βαφαῖς, ἄλλαις δὲ και ἄλλαις ἰδέαις ποικιλλόμενον ἐπὶ τὸ στυλπνόν τε και ἐνερευθὲς τοῖς ὀρώσιν ἐπιφαίνεσθαι, ἐξαλλάττειν δὲ και τοὺς χιτῶνας ἐπὶ τὸ φοβερόν τε και ἀβρότερον. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον γενέσθαι κακόν, ἀλλὰ και πρὸς τοὺς εὐεργέτας ἀχάριστον και πάντα θίαῖόν τε και τὰ ἄτοπα τολμηρόν· φῦναι δὲ και
 15 δραστήριον τὸν παλαμναῖον οἷς ἂν ἐπιβάλοι, οὐ κατὰ τῶν ὁμοφύλων μόνον, ἀλλὰ και εἴ τι ἐν ἄλλοφύλοις ἐφρόνει πολέμιον. Βιβλιοθήκην μέντοι κατασκευάσαι πρὸ τῶν ἄλλων οὐς ἢ τυραννὶς ἀπέδειξεν ὀνομάζεσθαι. Τοῦτον δὲ ἐπιβουλὰς μὲν πολλὰς πολλάκις
 20 διὰ τὸ μισοφόνον και μισάνθρωπον και ὑβριστικὸν κατ' αὐτοῦ συστάσας διαφυγεῖν, ὄψε δὲ και μόλις ὑπὸ Χίωνος τοῦ Μάτριος, ἀνδρὸς μεγαλόφρονος και κοινωνίαν πρὸς αὐτὸν τὴν ἐξ αἵματος ἔχοντος, και Λέοντος και Εὐξένωνος και ἑτέρων οὐκ ὀλίγων συσκευασθῆναι πληγὴν καιρίαν ἐνεγκεῖν, και τελευτῆσαι πικρῶς
 25 ἀπὸ τοῦ τραύματος Ἔθνε μὲν γὰρ δημοτελεῖ θυσίαν ὁ τύραννος οἱ δὲ περὶ τὸν Χίωνα ἐπιτήδειον εἶναι τὸν καιρὸν τῆς πράξεως νομίσαντες τῆς τοῦ Χίωνος χειρὶ τὸ ξίφος διὰ τῶν τοῦ κοινου πολέμιου λαγόνων ἐλαύνουσιν. Ὁ δὲ πολλῶν αὐτὸν και πικρῶν ἀλγηδόνων κατατεινόντων, και τοσοῦτων φασμάτων ἐκδειματούντων (εἶδωλα
 30 δὲ τὰ φάσματα ἦν ἂν ἐκεῖνος μισοφόνως ἀνηρήκει), οὕτω δευτεροαῖος τὸν βίον κατέτρεψε, ζήσας μὲν ἔτη ἢ και ν', τούτων δὲ τυραννήσας δυοκαίδεκα. Εἶχε δὲ τὴν Περσῶν ἀρχὴν Ἀρταξέρξης τότε, εἶτα και Ὡχος ὁ ταύτην ἐκ πατρὸς ἐκδεξάμενος πρὸς οὐς

ἔγιναν τύραννοι, τί ἔπραξαν καὶ τί συνήθειες εἶχαν καὶ τοὺς βίους ἄλλων καὶ τὸ θάνατό τους πού εἶχαν καὶ τὰ συναφή μ' αὐτὰ πού εἶπαμε.

2. Γράφει ὅτι ὁ πρῶτος πού ἐπέβαλε τυραννία στήν πόλη ἦταν ὁ Κλέαρχος. Λέγει ὅτι ὡς πρὸς τὴ φιλοσοφικὴ μόρφωση δὲν ἦταν ἀπαίδευτος, ἀλλὰ καὶ ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Πλάτωνα, καὶ ἐπὶ τέσσερα χρόνια ἄκουσε τὸν ρήτορα Ἰσοκράτη, ἀλλὰ στοὺς ὑπηκόους του ἀποδείχθηκε ὠμὸς καὶ αἰμοδόρος περισσότερο ἀπὸ ὅποιονδήποτε ἄλλον κι ἔφτασε στὸ ἔπακρο τῆς ἀλαζονείας, ὥστε ν' ἀνακηρύξει τὸν ἑαυτὸ του καὶ υἱὸ τοῦ Δία, καὶ νὰ μὴν ἀνέχεται τὰ φυσικὰ χρῶματα τοῦ προσώπου, ἀλλὰ νὰ τὸ ἀλλάζει μὲ διάφορες ὄψεις γιὰ νὰ φαίνεται λαμπρὸ καὶ ἐρυθρὸ σὲ ἐκείνους πού τὸν κοίταζαν, καὶ ἀλλάζε ἐπίσης καὶ τὰ φορέματα πρὸς τὸ πιὸ ἐντυπωσιακὸ καὶ λεπτότερο. Καὶ δὲν ἔδειχνε μ' αὐτὰ μόνο τὴν κακία, ἀλλὰ καὶ πρὸς τοὺς εὐεργέτες ἦταν ἀχάριστος καὶ πρὸς τὸν καθένα ἀπότομος καὶ σὲ κάθε ἀπρέπεια τολμηρός. Ἦταν ἀπὸ τὴ φύση του δραστήριος στὸ ἔγκλημα ἐναντίον ἐκείνων πού καταδίωκε, ὄχι μόνο ἐναντίον τῶν ὁμοφύλων του, ἀλλὰ καὶ ἐναντίον ἐκείνου ἀπὸ τοὺς ἄλλοφύλους πού τὸν θεωροῦσε τυχὸν ἐχθρὸ του. Αὐτὸς εἶχε καταρτίσει βιβλιοθήκη πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους πού τοὺς ἀνέδειξε ἢ τυραννία ὀνομαστούς. Διέφυγε πολλές φορές πολλές συνωμοσίες πού εἶχαν γίνεϊ ἐναντίον του γιὰ τὸν ἐγκληματικὸ χαρακτήρα του, τὴ μισανθρωπία καὶ τὴν ὑβριστικότητά του, καὶ τελευταῖα μόλις ἀπὸ τὸν Χίωνα τοῦ Μάτριος, ἓνα ἄνδρα μεγαλόφρονα, πού εἶχε μαζί του συγγένεια ἐξ αἵματος, καὶ τὸν Λέοντα καὶ τὸν Εὐξένωνα καὶ ἄλλους ὄχι λίγους πού ἔκαναν ὁμάδα, δέχθηκε καιρὶο χτύπημα καὶ ἀφοῦ τὸν τραυμάτισαν πέθανε μέσα στοὺς πόνους. Ὁ τύραννος ἔκαμνε πάνδημη θυσία καὶ οἱ φίλοι τοῦ Χίωνα, θεωρώντας ὅτι ἦταν κατάλληλη ἢ σιγμὴ, διαπέρασαν τὸ ξίφος μέσα ἀπὸ τὰ πλευρὰ τοῦ κοινοῦ ἐχθροῦ τους. Κι αὐτὸς σπαράζοντας μέσα σὲ πολλοὺς κι ἀφόρητους πόνους καὶ τρομαγμένος ἀπὸ τόσα φαντάσματα (πού ἦταν τὰ εἶδωλα ἐκείνων πού εἶχε σκοτώσει μὲ σκληρότητα), σὲ δύο ἡμέρες πέθανε σὲ ἡλικία πενήνα ὀκτῶ ἐτῶν, δώδεκα ἀπὸ τὰ ὅποια εἶχε διατελέσει τύραννος. Βασιλιάς τότε τῶν Περσῶν ἦταν ὁ Ἀρταξέρξης, ἔπειτα καὶ ὁ Ὠχος πού διαδέχθηκε τὸν

καὶ πολλάκις ἔτι ζῶν ὁ Κλέαρχος διεπρεσβεύσατο. Οἱ μέντοι γε ἀνηρηκότες τὸν τύραννον μικροῦ πάντες οἱ μὲν ὑπὸ τῶν σωματοφυλάκων κατ' αὐτὸν τὸν τῆς ἐπιθέσεως καιρὸν, οὐκ ἀγεννῶς ἀνδρισάμενοι, κατεκόπησαν, οἱ δὲ καὶ ὕστερον συλληφθέντες καὶ πικραῖς τιμωρίαις ἐγκαρτερήσαντες ἀνηρέθησαν.

γ. Σάτυρος δὲ ὁ τοῦ τυράννου ἀδελφός, οἷα δὴ ἐπίτροπος καταλειφθεὶς τῶν παίδων Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, τὴν ἀρχὴν ὑποδέχεται, ὃς ὠμότητι μὲν οὐ Κλέαρχον ἀλλὰ καὶ πάντας τυράννους ὑπερέβαλεν. Οὐ μόνον γὰρ τοὺς ἐπιβεβουλευκότας τῷ ἀδελφῷ ἐτιμωρήσατο, ἀλλὰ καὶ τῶν τέκνων ἃ μηδὲν συνήδει τοῖς γεγεννηκόσιν, οὐδὲν ἀνεκτότερον ἐδηλήσατο, καὶ πολλοὺς ἀναιτίους κακούργων δίκας ἀπήτησε. Τοῦτον δὲ καὶ μαθημάτων τῶν τε κατὰ φιλοσοφίαν καὶ τῶν παντὸς ἐλευθερίου ἄλλου παντελῶς ὑπάρξαι ἀπαράδεκτον, καὶ νοῦν δὲ πρὸς τὰς μαιφονίας μόνον ὀξύρροπον ἔχοντα φιλόανθρωπον μηδὲν μηδὲ ἡμέρον μήτε μαθεῖν ἐθέλησαι μήτε φῦναι ἐπιτήδειον. Ἀλλὰ πάντα μὲν ἦν οὗτος κάκιστος, εἰ καὶ χρόνος αὐτῷ κόρον λαβεῖν τῶν ἐμφυλίων αἱμάτων καὶ τῆς μαιφονίας ὑπεξέλυεν, ἐπὶ δὲ τῇ φιλαδελφίᾳ τὸ πρῶτον ἠνέγκατο. Τὴν γὰρ ἀρχὴν τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισὶν ἀνεπηρέαστον συντηρῶν ἐπιτοσοῦτον τῆς αὐτῶν κηδεμονίας λόγον ἐτίθετο, ὡς καὶ γυναικὶ συνῶν, καὶ τότε λίαν στερογομένη, μὴ ἀνασχέσθαι παιδοποιῆσαι, ἀλλὰ μηχανῇ πάσῃ γονῆς στέρησιν ἑαυτῷ δικάσαι, ὡς ἂν μηδ' ὄλως ὑπολίποι τινὰ ἐφεδρεύοντα τοῖς τοῦ ἀδελφοῦ παισίν. Οὗτος ἔτι ζῶν καὶ γήρα βαρυνόμενος Τιμοθέῳ τῷ πρεσβυτέρῳ τῶν παίδων τοῦ ἀδελφοῦ ἐγχειρίζει τὴν ἀρχὴν, καὶ μετὰ χρόνον οὐ πολὺν ἀνιᾶτω πάθει καὶ χαλεπωτάτῳ συσχεθεῖς· καρκίνωμα γὰρ μεταξὺ βουβῶνός τε καὶ ὀστέου ὑποφυνὲν τὴν νομὴν πρὸς τὰ ἔνδον ἐπεδίδου πικρότερον, ἐξ οὗ ἰχῶρες ἀναστομωθείσης τῆς σαρκὸς ἐξέρρεον βαρὺ καὶ δύσοιστον πνέουσαι, ὡς μηκέτι μήτε τὸ ὑπηρετούμενον μήτε τοὺς ἰατροὺς τὸ τῆς σηπεδόνης στέγειν δυσῶδες καὶ ἀνυπόστατον. Καὶ συνεχεῖς δὲ ὀδύναι καὶ δρμεῖαι ὄλον τὸ σῶμα κατέτεινον, ὑφ' ὧν ἀγρυπνίαις τε καὶ σπασμοῖς ἐξεδίδοτο, ἕως προκόψασα μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγγων τοῦ πάθους ἢ νομὴ τοῦ

7. Βουβῶν τὸ μεταξὺ μηρῶν καὶ ὑπογαστρίου τμήμα τοῦ σώματος.

πατέρα του, πρὸς τοὺς ὁποίους πολλές φορές ὅταν ζοῦσε ὁ Κλέαρχος πῆγε ὡς ἀπεσταλμένος. Οἱ δράστες βέβαια τοῦ φόνου τοῦ τυράννου ὅλοι σχεδὸν ἄλλοι σκοτώθηκαν τῆ στιγμῇ τῆς ἐπίθεσης ἀπὸ τοὺς σωματοφύλακες ὄχι χωρὶς γενναία ἀντίσταση, καὶ οἱ ἄλλοι θανατώθηκαν ἀργότερα ὅταν τοὺς συνέλαβαν, δείχνοντας ὑπομονὴ στὰ βασανιστήρια.

3. Ὁ Σάτυρος, ὁ ἀδελφὸς τοῦ τυράννου, ἐπειδὴ εἶχε ἀπομείνει ἐπίτροπος τῶν παιδιῶν τοῦ Κλέαρχου Τιμοθέου καὶ Διονυσίου, ἀνέλαβε τὴν ἀρχή. Αὐτὸς ὡς πρὸς τὴ σκληρότητα ὄχι μόνο τὸν Κλέαρχο ξεπέρασε, ἀλλὰ ὅλους τοὺς τυράννους. Γιατὶ δὲν ἐκδικήθηκε μόνο τοὺς δολοφόνους τοῦ ἀδελφοῦ του, ἀλλὰ καὶ στὰ παιδιά τους, πού δὲν εἶχαν καμμιά γνώση ὅσων εἶχαν συμβεῖ, δὲν συμπεριφέρθηκε ἠπιότερα καὶ τιμώρησε πολλοὺς κακοποιοὺς ἀμέτοχους στὴ δολοφονία. Ὁ Σάτυρος ἦταν τελείως ἄγευστος ἀπὸ μαθήματα φιλοσοφίας καὶ ἐλευθερίων τεχνῶν, καὶ ἔχοντας ψυχὴ ἀσυγκράτητη πρὸς τοὺς φόνους οὔτε νὰ μάθει κάτι ἀπὸ φιλανθρωπία καὶ ἡμερότητα θέλησε οὔτε εἶχε φύση κατάλληλη γι' αὐτό. Ἀντίθετα ἦταν πρὸς ὅλους ὑπερβολικὰ κακός, ἂν καὶ λιγότευσε ὁ χρόνος του νὰ χορτάσει ἐμφύλιο αἷμα καὶ φόνους, εἶχε ὅμως τὸ πρωτεῖο στὴν ἀγάπη τοῦ ἀδελφοῦ. Κρατοῦσε τὴν ἐξουσία γιὰ τὰ παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ του ἀλώβητη, καὶ τόσο πολὺ σεβόταν τὴν κηδεμονία τους, ὥστε καὶ μὲ τὴ γυναίκα του, πού πάρα πολὺ ἀγαποῦσε, δὲν θέλησε νὰ κάνει παιδιά, ἀλλὰ μὲ κάθε τρόπο καταδίκασε τὸν ἑαυτό του σὲ στέρηση ἀπογόνων, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσει καθόλου κάποιον πού νὰ ὑπονομεύει τὰ παιδιά τοῦ ἀδελφοῦ του. Αὐτὸς πρὶν πεθάνει, κάτω ἀπὸ τὸ βάρος τῶν γηρατειῶν παρέδωσε τὴν ἐξουσία στὸν μεγαλύτερο υἱὸ τοῦ ἀδελφοῦ του καὶ πρὶν περάσει πολὺς καιρὸς ἔπαθε ἀνίατη καὶ πολὺ βαριὰ νόσο. Ἔβγαλε δηλαδὴ κάποιο κακρίνωμα μεταξὺ βουβῶνος⁷ καὶ ἰσχύου πού προχωροῦσε πολὺ ἐπώδινα πρὸς τὰ μέσα, ἀπὸ τὸ ὁποῖο, ἀφοῦ ἄνοιξε ἡ σάρκα, ἔβγαιναν ὑγρὰ μὲ βαριὰ καὶ ἀνυπόφορη δυσσομία, ὥστε οὔτε οἱ ὑπηρέτες οὔτε οἱ γιατροὶ νὰ ἀντέχουν τῆς σαπισμένης πληγῆς τῆ δυσωδία. Ἀδιάκοποι πόνοι σὰν μαχαιριῆς βασάνιζαν ὅλο τὸ σῶμα του, πού τὸν κρατοῦσαν ἀγρυπνο καὶ τοῦ προκαλοῦσαν σπασμούς, ὥσπου ἡ ἀρρώστια προχωρώντας καὶ κατατρώνοντας τὴ

βίου ἀπέρρηξεν. Ἐδίδου μὲν καὶ οὗτος, ὥσπερ καὶ Κλέαρχος, τελευτῶν τοῖς ὀρθῶσιν ἐννοεῖν δίκας ἀπαιτεῖσθαι ὧν ὠμῶς τε καὶ παρὰ νόμῳ τοὺς πολίτας διέθεσαν πολλάκις γὰρ αὐτόν φασιν ἐν τῇ νόσῳ τὸν θάνατον ἐπελθεῖν αὐτῷ κατευχόμενον μὴ τυχεῖν, ἀλλὰ
5 συχναῖς ἡμέραις τῇ πικρᾷ καὶ βαρεῖα καταδαπανώμενον νόσῳ οὕτως ἀποτίσαι τὸ χρεῶν, ἔτη μὲν διώσαντα πέντε καὶ ἐξήκοντα, ὧν ἡ τυραννὶς εἶχε ζ. Ἀγησίλαος δὲ τῆνικαῦτα Λακεδαιμονίων ἐβασίλευεν.

Δ'. Ὁ δὲ Τιμόθεος παραλαβὼν τὴν ἀρχὴν οὕτω ταύτην ἐπὶ τὸ
10 προῖον καὶ δημοκρατικώτερον μετερρῦθμιζεν, ὡς μηκέτι τύραννον ἀλλ' εὐεργέτην αὐτόν οἷς ἔπραττε καὶ σωτῆρα ὀνομάζεσθαι. Τὰ τε γὰρ χρεῶν τοῖς δανεισταῖς παρ' ἑαυτοῦ διελύσατο, καὶ τοῖς χρήζουσι πρὸς τὰς ἐμπορίας καὶ τὸν ἄλλον βίον τόκων ἄνευ ἐπήρκεσε, καὶ τῶν δεσμοτηρίων οὐ τοὺς ἀνευθύνους μόνον, ἀλλὰ
15 καὶ τοὺς ἐν αἰτίαις διηφείει καὶ δικαστῆς ἀκριβοῦς ἦν ὁμοῦ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ τὰ ἄλλα χρηστὸς καὶ τὰς ὑποθέσεις οὐκ ἀπιστούμενος. Ἐφ' οἷς καὶ τὸν ἀδελφὸν Διονύσιον τὰ τε ἄλλα πατρικῶς περιεῖπε, καὶ κοινωνὸν μὲν εἶχεν αὐτίκα τῆς ἀρχῆς, ἐχομένως δὲ καὶ διάδοχον. Οὐ μὴν ἀλλὰ γὰρ καὶ πρὸς τὰς πολεμικὰς τῶν πρά-
20 ξων ἀνδρείως ἐφέρετο, μεγαλόφρων δὲ ἦν καὶ γενναῖος σῶμα καὶ ψυχὴν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὰς τῆς μάχης διαλύσεις εὐγνώμων τε καὶ οὐκ ἄχαρις, πράγματα μὲν συνιδεῖν ἱκανός, ἐξικέσθαι δὲ πρὸς τὰ συνεωραμένα δραστήριος, οἰκτίρων τε τὸ ἦθος καὶ χρηστός, καὶ τῇ μὲν εὐτολμῖα δεινῶς ἀπότομος, τῇ δὲ μετριότητι φιλόανθρωπός
25 τε καὶ μειλίχιος. Διὸ σφόδρα μὲν περιῶν τοῖς πολεμίοις φοβερός ἦν, καὶ πάντες αὐτόν καταρρώδουν ἐπειδὴν ἀπεχθάνοιτο, τοῖς δ' ἀρχομένοις γλυκὺς τε καὶ ἡμερός. Ἐνθεν καὶ τελευτῶν πόθον αὐτοῦ κατέλιπε πολὺν, καὶ πένθος ἤγειρε τῷ πόθῳ ἐνάμιλλον. Ὁ δὲ τούτου ἀδελφὸς Διονύσιος καίει μὲν τὸ σῶμα πολυτελῶς, σπένδει
30 δὲ αὐτῷ καὶ τὰ ἀπὸ βλεφάρων δάκρυα καὶ τὰς ἀπὸ τῶν σπλάγχχνων οἰμωγὰς, ἐπιτελεῖ δὲ καὶ ἀγῶνας ἵππικούς, οὐχ ἵππικούς δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ σκηνικούς καὶ θυμηλικούς καὶ γυμνικούς, τοὺς

σάρκα ἔφτασε μέχρι τὰ σπλάχνα καὶ τὸν ὀδήγησε στὸ θάνατο. Ἔδωσε κι αὐτός, ὅπως καὶ ὁ Κλέαρχος, πεθαίνοντας σὲ ἐκείνους ποὺ τὸν ἔβλεπαν νὰ καταλάβουν, ὅτι τιμωροῦνταν γιὰ τὴ σκληρότητα καὶ τὶς ἀδικίες εἰς βάρος τῶν πολιτῶν. Λένε βέβαια ὅτι πολλές φορές κατὰ τὴν ἀρρώστια του παρακαλοῦσε νὰ ἔρθει ὁ θάνατος, ἀλλὰ δὲν πέτυχε τὸ αἶτημά του. Ἔτσι γιὰ πολλές ἡμέρες λειώνοντας ἀπὸ τὴν ἐπώδυνη καὶ βαριὰ νόσο του πλήρωσε τὴν ὀφειλή του, ἀφοῦ ἔζησε ἐξήντα πέντε χρόνια, ἀπὸ τὰ ὅποια στὴν τυραννία εἶχε ἑπτὰ. Τότε βασιλιάς τῶν Σπαρτιατῶν ἦταν ὁ Ἀγησίλαος.

4. Ὁ Τιμόθεος ὅταν ἀνέλαβε τὴν ἀρχὴ ἄλλαξε τόσο πολὺ τὴ συμπεριφορὰ του πρὸς τὸ πραότερο καὶ δημοκρατικότερο, ὥστε νὰ μὴν τὸν ὀνομάζουν πιά τύραννο, ἀλλὰ εὐεργέτη γιὰ ὅσα ἔπραττε καὶ σωτήρα. Γιατὶ καὶ τὰ χρέη ὅσων εἶχαν δανεισθεῖ ἀπὸ αὐτὸν διέγραψε καὶ ὅσους εἶχαν ἀνάγκη γιὰ τὸ ἐμπόριο καὶ τὴν ἄλλη ζωὴ τοὺς βοήθησε χωρὶς τόκους, καὶ ἀπὸ τοὺς φυλακισμένους ὄχι μόνον τοὺς μὴ ἐνόχους, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐνόχους τοὺς ἐλευθέρωνε, καὶ ἦταν δίκαιος δικαστὴς μαζὶ καὶ φιλόανθρωπος, καὶ στὰ ἄλλα γενικὰ ἦταν τίμιος καὶ σὶς ὑποθέσεις του ἦταν ἀξιόπιστος. Γι' αὐτὸ καὶ τὸν ἀδελφό του Διονύσιο καὶ σὲ ὅλα τὸν φρόντιζε σὰν πατέρα, κι ἀμέσως τὸν ἔκανε συμμέτοχο τῆς ἐξουσίας, καὶ στὴ συνέχεια καὶ διάδοχό του. Ἀλλὰ καὶ σὶς πολεμικὲς ἐπιχειρήσεις ἐνεργοῦσε μὲ ἀνδρεία, εἶχε αἰσθήματα ὑψηλὰ καὶ ἦταν γενναῖος στὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ. Ἀλλὰ καὶ στὴν ἐπίλυση τῶν φιλονεικιῶν ἔκρινε ὀρθὰ καὶ μὲ εὐγένεια, ἱκανὸς νὰ διακρίνει τὰ πράγματα καὶ σὲ ὅσα διέκρινε δραστήριος, γεμᾶτος εὐσπλαγχνία καὶ καλωσύνη, καὶ ὡς πρὸς τὴν τόλμη του βέβαια φοβερὰ ἀποφασιστικὸς, ἐνῶ ὡς πρὸς τὴ μετριοπάθειά του φιλόανθρωπος καὶ γεμᾶτος πραότητα. Γι' αὐτὸ ὅλο ζοῦσε στοὺς ἀντιπάλους του ἦταν φοβερὸς καὶ ὅλοι ἔτρεμαν τὸ μῖσος του, στοὺς ὑπηκόους του ὅμως ἦταν γλυκὺς καὶ ἡμερὸς. Γι' αὐτὸ καὶ πεθαίνοντας ἄφησε πίσω του πόθο μεγάλο καὶ προκάλεσε πένθος ἴσο μὲ τὸν πόθο. Ὁ ἀδελφὸς του Διονύσιος ἔκαψε τὸ σῶμα του σὲ πολυτελεῖ τελετὴ καὶ τοῦ πρόσφερε ὡς σπονδὲς τὰ δάκρυα τῶν ματιῶν του καὶ τοὺς θρήνους τῶν σπλάχνων του, ἀλλὰ τέλεσε καὶ ἀγῶνες ἵππικούς, καὶ ὄχι μόνον ἵππικούς, ἀλλὰ καὶ θεατρικὸς καὶ μουσικὸς καὶ γυμνικὸς, ἄλλους τότε ἀμέσως,

μὲν αὐτίκα, τοὺς δὲ λαμπροτέρους καὶ ὕστερον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἢ
θ' καὶ ἰ' τοῦ Μένωνος, ὡς ἐν ἐπιδρομῇ φάναι, διαγράφει ἱστορία.

Ε'. Τὴν δὲ ἀρχὴν διαδεξάμενος Διονύσιος ἠΐξῃσε ταύτην,
Πέρσας ἐπὶ Γρανικῷ τοῦ Ἀλεξάνδρου μάχῃ καταγωνισαμένου
5 καὶ παρασχόντος ἄδειαν τοῖς βουλομένοις αὔξειν τὰ ἑαυτῶν, τῆς
τέως ἐμποδῶν πᾶσιν ἰσταμένης Περσικῆς ἰσχύος ὑποστελλομένης
Ὑστερον δὲ ποικίλας ὑπέστη περιστάσεις, μάλιστα γὰρ τῶν τῆς Ἡ-
ρακλείας φυγάδων πρὸς Ἀλέξανδρον περιφανῶς ἤδη τῆς Ἀσίας
κρατοῦντα διαπρεσβενομένων, καὶ κάθοδον καὶ τὴν τῆς πόλεως
10 πάτριον δημοκρατίαν ἐξαιτουμένων. Δι' ἅπερ ἐγγὺς μὲν κατέστη
τοῦ ἐκπεσεῖν τῆς ἀρχῆς, καὶ ἐξέπεσεν ἂν εἰ μὴ συνέσει πολλῇ καὶ
ἀγχινοῖα καὶ τῇ τῶν ὑπηκόων εὐνοῖα καὶ θεραπεία Κλεοπάτρας
τοὺς ἀπειληθέντας αὐτῷ πολέμους διέφυγε, τὰ μὲν ὑπέικων καὶ
τὴν ὄργην ἐκλύων καὶ μεθοδεύων ταῖς ἀναβολαῖς, τὰ δὲ ἀντιπα-
15 ρασκευαζόμενος. Ἐπεὶ δὲ ἦ θανάτῳ ἦ νόσῳ κατὰ Βαβυλῶνα γε-
γονῶς Ἀλέξανδρος τὸν βίον διέδραμεν, εὐθυμίας μὲν ὁ Διονύσιος
ἄγαλμα τὴν ἀγγελίαν ἀκούσας ἰδρύσατο, παθὼν τῇ πρώτῃ προσ-
βολῇ τῆς φήμης ὑπὸ τῆς πολλῆς χαρᾶς ὅσα ἂν ἢ σφόδρα λύπη
δράσειε· μικροῦ γὰρ περιτραπεῖς εἰς τὸ πεσεῖν ὑπήχθη καὶ ἄνους
20 ὤφθη γενόμενος. Περδίκκα δὲ τῶν ὄλων ἐπιστάντος, οἱ μὲν τῆς
Ἡρακλείας φυγάδες πρὸς τὰ αὐτὰ καὶ τοῦτον παρώξυνον, Διονύ-
σιος δὲ ταῖς ὁμοίαις μεθόδοις χρώμενος ἐπὶ ξυροῦ ἀκμῆς πολλοὺς
κινδύνους κατ' αὐτοῦ συστάντας πάντας διέδρασεν.

Ἄλλ' ὁ μὲν Περδίκκας ὑπὸ τῶν ἀρχομένων μοχθηρὸς γεγο-
25 νῶς ἀνήρηται, καὶ αἱ τῶν φυγάδων ἐλπίδες ἐσθέννυντο, Διονυσίῳ
δὲ πανταχόθεν τὰ πράγματα πρὸς τὸ εὐδαιμονέστερον μετεβάλλον-
το. Ἡ δὲ πλείστη ῥοπή τῆς εὐδαιμονίας ὁ δεύτερος αὐτῷ κατέστη
γάμος. Ἠγάγετο μὲν γὰρ Ἀμαστριν, αὕτη δὲ ἦν Ὁξάθρου θυγά-
τηρ· ἀδελφὸς δὲ ἦν οὗτος Δαρείου, ὃν καθελὼν Ἀλέξανδρος Στά-
30 τειραν τὴν αὐτοῦ θυγατέρα γυναῖκα ἠγάγετο, ὡς εἶναι τὰς γυναῖ-
κας ἀλλήλαις ἀνεψιάς, ἔχειν δέ τι πρὸς ἑαυτὰς καὶ φίλτρον ἐξαιρε-

καὶ τοὺς πῖο λαμπροὺς καὶ ἔπειτα. Αὐτὰ λοιπὸν περιγράφει, γιὰ νὰ τὰ ἀναφέρομε ἐπιτροχάδην, ἢ δέκατη ἑνάτη ἱστορία τοῦ Μέμνονα.

5. Ὄταν ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία ὁ Διονύσιος τὴν αὕξησε, μετὰ τὴ συντριβὴ τῶν Περσῶν στὴ μάχη τοῦ Γρανικοῦ ἀπὸ τὸν Ἀλέξανδρο καὶ τὴν παραχώρησι ἀδείας σὲ ὅσους ἠθέλαν νὰ αὐξήσουν τίς κτήσεις τους, ἀφοῦ περιορίζονταν ἡ δύναμις τῶν Περσῶν ποὺ στὴν ἀκμὴ τῆς πρῶτα ἀποτελοῦσε ἐμπόδιο σὲ ὅλους. Ἐπειτα τοῦ συνέβησαν διάφορα δυσάρεστα, καὶ μάλιστα ὅταν οἱ φυγάδες τῆς Ἡράκλειας ποὺ πῆγαν πρεσβευτὲς στὸν Ἀλέξανδρο, ποὺ ἤδη ἦταν ἀδιαφιλονεικητὸς κύριος τῆς Ἀσίας, καὶ τοῦ ζητοῦσαν τὴν ἐπιστροφὴν τους στὴν πατρίδα καὶ τὴν ἐγκατάστασι τῆς πατρογονικῆς δημοκρατίας. Ἀπὸ αὐτὰ τὰ γεγονότα παραλίγο νὰ χάσει τὴν ἐξουσία. Καὶ θὰ τὴν ἔχανε, ἂν μὲ πολλὴ σύνεσι καὶ εὐστροφία, μὲ τὴν ἀγάπη τῶν ὑπηκόων του καὶ τίς ὑπηρεσίες του στὴν Κλεοπάτρα δὲν ἀπέφευγε τοὺς πολέμους ποὺ τὸν εἶχαν ἀπειλήσει, ἄλλοτε ὑποχωρώντας καὶ παύοντας τὴν ὀργὴν του καὶ μεθοδεύοντας ἀναβολές, καὶ ἄλλοτε μὲ ἐκ μέρους του προπαρασκευές. Ὄταν ὁμως ὁ Ἀλέξανδρος φθάνοντας στὴ Βαβυλώνα τερμάτισε τὴ ζωὴν του πεθαίνοντας ἢ ἀπὸ (βίαιον) θάνατον ἢ ἀπὸ ἀσθένεια, ὁ Διονύσιος ἀκούοντας τὴν εἶδησι ἔστησε ἄγαλμα Εὐθυμίας, παθαίνοντας μὲ τὸ πρῶτον ἀκουσμα τῆς εἶδησις ἀπὸ τὴν πολλὴν χαρὰ ὅσα μπορεῖ νὰ προκαλέσει ἢ ὑπερβολικὴ λύπη. Ἀφοῦ στριφογύρισε λίγο μὴ ἀντέχοντας ἔπεσε κάτω καὶ φάνηκε ὅτι ἔχασε τίς αἰσθήσεις του. Ὄταν ἔλαβε τὴν ἐξουσία ὅλων ὁ Παρδίκκας, οἱ φυγάδες τῆς Ἡράκλειας παρότρυναν καὶ αὐτὸν γιὰ τὸ ἴδιον θέμα, ἀλλὰ ὁ Διονύσιος χρησιμοποιοῦντας τίς ἴδιες μὲ τίς προηγουμένους μεθοδεύσεις του ἀπέφυγε ὅλους τοὺς κινδύνους ποὺ τὸν ἀπειλοῦσαν καὶ τὸν εἶχαν φέρει στὴν κόψην τοῦ ξυραφιοῦ.

Ἀλλὰ ὁ Παρδίκκας μισημένος ἀπὸ τοὺς ὑπηκόους του σκοτώθηκε καὶ ἔσθησαν οἱ ἐλπίδες τῶν φυγάδων, ἐνῶ γιὰ τὸν Διονύσιον τὰ πράγματα ἄλλαζαν ὀλοένα πρὸς τὸ καλῦτερον. Μεγαλύτερη αἰτία στὴν εὐδαιμονίαν ἀποτελέσθη ὁ δεύτερος γάμος του. Γιὰτις νυμφεύθηκε τὴν Ἀμαστριν, ποὺ ἦταν κόρη τοῦ Ὁξάθρη καὶ ποὺ αὐτὸς ἦταν ἀδελφὸς τοῦ Δαρείου, τὸν ὁποῖον ἀφοῦ καθαίρεσε ὁ Ἀλέξανδρος ἔλαβε γυναῖκα τὴν κόρην του Στάτειρα, καὶ ἄρα οἱ δύο γυναῖκες ἦταν

τον, ὃ τὸ συντρόφους ὑπάρξαι ταύταις ἐνέφυσεν. Ἀλλὰ ταύτην τὴν Ἄμαστριν Ἀλέξανδρος, ὅτε Στατεΐρα συνήπτετο, Κρατεροῦ (τῶν φιλουμένων ἦν οὗτος ὡς μάλιστα) συναρμόζει. Ἀλεξάνδρου δὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀποπτάντος, καὶ Κρατεροῦ πρὸς Φίλαν τὴν Ἀντιπάτρου ἀποκλίναντος, γνώμη τοῦ λιπόντος Διονυσίου ἢ Ἄμαστρις συνοικίζεται. Ἐξ οὗ ἐπὶ μέγα ἡ ἀρχὴ αὐτῷ διήρθη πλούτου τε περιβολῇ τῇ διὰ τῆς ἐπιγαμίας προστεθείσῃ καὶ ἰδίᾳ φιλοκαλίᾳ· καὶ γὰρ καὶ τὴν τοῦ Διονυσίου πᾶσαν ἐπισκευὴν τοῦ Σικελίας τυραννήσαντος αὐτὸν ἐπήλθεν ἐξωνήσασθαι, τῆς ἀρχῆς ἐκείνου δι-
10 αφθαρείσης. Οὐ ταῦτα δὲ μόνον αὐτῷ τὴν ἀρχὴν ἐπεκράτουνεν, ἀλλὰ καὶ εὐπραγία καὶ εὐνοια τῶν ὑπηκόων, καὶ πολλῶν ὧν οὐκ ἐκράτει πρότερον ἢ κυριότης. Καὶ Ἀντιγόνῳ δὲ τὴν Ἀσίαν κατέχοντι λαμπρῶς συμμαχήσας, ὅποτε τὴν Κύπρον ἐπολιόρκει, τὸν ἀδελφιδοῦν Πτολεμαῖον (στρατηγὸς δὲ οὗτος ἦν τῶν περὶ τὸν Ἑλ-
15 λήσποντον) φιλοτιμίας ἀμοιβὴν εὖρατο παρὰ Ἀντιγόνῳ γαμβρὸν λαβεῖν ἐπὶ θυγατρὶ· ἡ δὲ παῖς ἐκ προτέρων ἦν αὐτῷ γεγενημένη γάμων.

Οὕτω γοῦν εἰς μέγα δόξης ἀνελθὼν καὶ τὸν τύραννον ἀπαξιώσας τὸ βασιλέως ἀντέλαβεν ὄνομα. Φόβων δὲ καὶ φροντίδων
20 ἔλευθεριάσας καὶ ταῖς καθημεριναῖς τρυφαῖς ἐκδικαιτηθεὶς ἐξωγκώθη τε τὸ σῶμα, καὶ τοῦ κατὰ φύσιν πολὺ πλεόν ἐλιπάνθη. Ὑφ' ὧν οὐ μόνον περὶ τὴν ἀρχὴν ῥαθύμως εἶχεν, ἀλλὰ καὶ ἐπειδὴν ἀφυπνώσειε, βελόναις μακρῶν τὸ σῶμα διαπειρόμενος (τοῦτο γὰρ ἄκος μόνον τοῦ κάρου καὶ τῆς ἀναισθησίας ὑπελείπετο) μό-
25 λισ τῆς κατὰ τὸν ὕπνον καταφορᾶς ἐξανίστατο. Τεκνωσάμενος δὲ τρεῖς παῖδας ἐκ τῆς Ἀμάστριος, Κλέαρχον, Ὁξάθρην καὶ θυγατέρα ὁμώνυμον τῇ μητρὶ, μέλλων τελευτᾶν ταύτην τε τῶν ὄλων δέσποιναν καταλιμπάνει καὶ τῶν παίδων κομιδῇ νηπίων ὄντων σύντισιν ἑτέροις ἐπίτροπον, βιοὺς μὲν ἔτη ε' καὶ ν', ὧν ἐπὶ τῆς ἀρχῆς λ'

ἑξαδέλφες μεταξύ τους καὶ ἔτρεφαν καὶ ἡ μία πρὸς τὴν ἄλλη ἐξαιρετική ἀγάπη, πού τὴν προκάλεσε ἡ κοινὴ ἀνατροφή τους. Ἄλλ' αὐτὴν τὴν Ἄμαστρον ὁ Ἀλέξανδρος, ὅταν νυμφεύθηκε τὴν Στάτειρα, τὴν ἔδωσε σύζυγο στὸν Κρατερό (αὐτὸς ἦταν ἀπὸ τοὺς ἰδιαίτερα ἀγαπητοὺς του). Ὅταν ὅμως ὁ Ἀλέξανδρος ἀνεχώρησε ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὁ Κρατερός ἔκλινε πρὸς τὴ Φίλα, τὴν κόρη τοῦ Ἀντιπάτρου, μὲ τὴν ἀδεια τοῦ Κρατεροῦ πού τὴν ἄφησε πῆρε τὴν Ἄμαστρον ὁ Διονύσιος στὸ σπίτι του. Ἀπὸ αὐτὸ τὸ γεγονός ἡ ἔξουσία του ἔφτασε σὲ μεγάλη ἀκμὴ καθὼς καὶ μὲ τὴν ἀπόκτηση πλούτου πού προστέθηκε ἀπὸ τὶς ἐπιγαμίες καὶ ἀπὸ τὴ φιλοκαλία πού τὸν διέκρινε. Γιατί καὶ ὅλη τὴν ἀφθονία τῶν σκευῶν τοῦ Διονυσίου, πού ἦταν τύραννος τῆς Σικελίας, σκέφθηκε νὰ ἀγοράσει, ὅταν ἡ ἔξουσία ἐκεῖνου διαφθάρθηκε. Καὶ δὲν ἦταν αὐτὰ μόνο πού ἰσχυροποίησαν τὴν ἔξουσία του, ἀλλὰ καὶ ἡ εὐημερία καὶ ἡ ἀγάπη τῶν ὑπηκόων καὶ ἡ κυριαρχία του σὲ πολλοὺς πού πρῶτα δὲν ἔξουσίαζε. Προσφέροντας τὴν συμμαχία του στὸν Ἀντίγονο, τὸν ἔνδοξο κύριο τῆς Ἀσίας, ὅταν πολιορκοῦσε τὴν Κύπρο, ἀνταπόδοση γιὰ τὴν τιμὴ πού τοῦ ἔκανε βρῆκε νὰ πάρει σύζυγο γιὰ τὴν κόρη του τὸν ἀνεψιὸ τοῦ Ἀντιγόνου (αὐτὸς ἦταν στρατηγὸς τῶν δυνάμεων τοῦ Ἑλλησπόντου). Ἡ κόρη προερχόταν ἀπὸ προηγούμενο γάμο του.

Ἔτσι λοιπὸν, ἀποκτώντας μεγάλη δόξα, θεώρησε ἀνάξιο τὸ ὄνομα τοῦ τυράννου, καὶ πῆρε ἀντ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ βασιλιᾶ, καὶ ἀφοῦ ἔμεινε ἐλεύθερος ἀπὸ φόβους καὶ φροντίδες, ἐπειδὴ ἐπιδόθηκε στὶς τρυφηλῆς ἀπολαύσεις ἀπέκτησε σῶμα ὀγκῶδες καὶ πάχυνε πολὺ περισσότερο ἀπὸ τὸ φυσικὸ. Γι' αὐτὸ ὄχι μόνο ἀδιαφοροῦσε γιὰ τὴν ἄσκηση τῆς ἔξουσίας, ἀλλὰ καὶ ὅταν ξυπνοῦσε τρυποῦσε τὸ σῶμα του μὲ μακριῆς βελόνες (γιατί αὐτὸ μόνο τὸ φάρμακο τοῦ ἔμενε γιὰ τὸ ἀπονάρκωμα καὶ τὴν ἀμβλυνση τῶν αἰσθήσεων) καὶ μόλις μὲ δυσκολία συνερχόταν ἀπὸ τὴ νάρκη τοῦ ὕπνου. Ἀπέκτησε τρία παιδιὰ ἀπὸ τὴν Ἄμαστρον, τὸν Κλέαρχο, τὸν Ὁξάθηρ, καὶ μιὰ κόρη μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα τῆς μητέρας της, καὶ ὅταν ἦταν νὰ πεθάνει ἄφησε σ' αὐτὴν τὴν κυριότητα ὅλων, καὶ τῶν παιδιῶν πού ἦταν ἀκόμη πολὺ μικρά, νήπια, τὴν ἄφησε ἐπίτροπο μαζί μὲ κάποιους ἄλλους. Ἐζησε πενήντα πέντε χρόνια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ τριάντα τὰ πέρασε στὴν ἔξουσία,

ἐγνωρίζετο, πρῶτατος ἐν αὐτῇ, ὡς εἴρηται, γεγονῶς καὶ τὸ χρη-
 στὸς ἐπίκλησιν ἐκ τῶν ἠθῶν ἐνεγκάμενος, καὶ πολὺν πόθον τοῖς
 ὑπὸ χεῖρα καὶ πένθος λιπῶν.

Οὐδὲν δὲ ἦττον καὶ μετὰ τὴν ἐκείνου ἐξ ἀνθρώπων ἀναχώρη-
 5 σιν τὰ τῆς πόλεως πρὸς εὐδαιμονίαν ἐφέρετο, Ἀντιγόνου τῶν τε
 παίδων Διονυσίου καὶ τῶν πολιτῶν οὐ παρέργως προνοουμένου.
 Ἐκείνου δὲ πρὸς ἕτερα τὰς φροντίδας τρεψαμένου, Λυσίμαχος
 πάλιν τῶν περὶ Ἡράκλειαν καὶ τῶν παίδων ἐπεμελεῖτο, ὃς καὶ Ἄ-
 μαστρὶν ποιεῖται γυναιῶνα. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν λίαν ἔστερξε, πρῶ-
 10 γμάτων δὲ αὐτῷ προσπεσόντων αὐτὴν μὲν ἐν Ἡρακλείᾳ λείπει,
 αὐτὸς δ' εἶχετο τῶν ἐπειγόντων. Εἰς Σάρδεις δὲ μετ' οὐ πολὺν χρό-
 νον, τῶν πολλῶν πόνων ῥαῖσας, μετεπέμψατο ταύτην, καὶ ἔστερ-
 γεν ὁμοίως. Ὑστερον δὲ πρὸς τὴν θυγατέρα Πτολεμαίου τοῦ Φι-
 λαδέλφου (Ἀρσινόη δὲ ἦν ὄνομα) τὸν ἔρωτα μεταθείς, διαζυγῆ-
 15 ναι τὴν Ἄμαστριν αὐτοῦ παρέσχεν αἰτίαν καὶ καταλιποῦσαν τοῦ-
 τον καταλαβεῖν τὴν Ἡράκλειαν. Ἐγείρει δὲ αὕτη παραγενομένη
 καὶ συνοικίζει πόλιν Ἄμαστριν.

5. Κλέαρχος δὲ ἀνδρωθεὶς ἤδη τῆς τε πόλεως ἦρχε, καὶ πολέ-
 μοις οὐκ ὀλίγοις τὰ μὲν συμμαχῶν ἄλλοις, τὰ δὲ καὶ τοῖς ἐπιφερο-
 20 μένοις αὐτῷ ἐξητάζετο. Ἐν οἷς καὶ κατὰ Γετῶν Λυσιμάχῳ συστρα-
 τευόμενος ἐάλω τε σὺν αὐτῷ, καὶ ἀνεθέντος τῆς αἰχμαλωσίας ἐκεί-
 νου καὶ αὐτὸς ὕστερον τῇ Λυσιμάχου προνοίᾳ ἀφίετο.

Οὗτος ὁ Κλέαρχος ἅμα τῷ ἀδελφῷ τῆς ἀρχῆς καταστάντες δι-
 ἀδοχοὶ πρὸς μὲν ἡμερότητα καὶ χρηστότητα πολὺ τοῦ πατρὸς
 25 ἐλάττους τοῖς ὑπηκόοις ἀπέδθησαν, εἰς ἔκθεσμον δὲ καὶ μιαρῶτα-
 τον ἔργον ἐξέπεσον· τὴν γὰρ μητέρα μηδὲν περὶ αὐτοὺς μέγα
 πλημμελήσασαν, μηχανῇ δεινῇ καὶ κακουργίᾳ ἐπιβᾶσαν νηὸς θα-
 λάσση ἀποπνιγῆναι κατειργάσαντο.

Ζ'. Δι' ἣν αἰτίαν καὶ Λυσίμαχος ὁ πολλάκις ῥηθεὶς (Μακεδο-
 30 νίας δὲ ἐβασίλευεν) εἰ καὶ τὴν Ἄμαστριν διὰ τὴν συνάφειαν Ἀρ-
 σινόης λιπεῖν αὐτὸν παρεσκευάσατο, ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ τε προτέρου

πού τὴν ἄσκησε μὲ μεγάλη πραότητα, ὅπως εἶπαμε, καὶ ἀπὸ τῆ συμπεριφορὰ του αὐτὴ τοῦ δόθηκε ἡ ἐπωνυμία Καλός. Στους ὑπηκόους του ἄφησε μεγάλο πόθο γι' αὐτὸν καὶ μεγάλο πένθος.

Ἄλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἀναχώρηση ἐκείνου ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ἡ πόλη ἐξακολουθοῦσε νὰ εὐτυχεῖ μὲ τὴν πραγματικὴ φροντίδα τοῦ Ἀντιγόνου πρὸς τὰ παιδιά τοῦ Διονυσίου καὶ τοὺς πολίτες. Ὅταν ὅμως ἐκεῖνος ἔστρεψε ἄλλοῦ τὶς φροντίδες του, ὁ Λυσίμαχος ἀνέλαβε πάλι τὴν ἐπιμέλεια τῆς Ἡράκλειας καὶ τῶν παιδιῶν, καὶ πῆρε σύζυγό του τὴν Ἀμαστρη. Στὴν ἀρχὴ βέβαια τῆς ἔδειξε ἐξαιρετικὴ ἀγάπη, ὅταν ὅμως τοῦ παρουσιάσθηκαν προβλήματα, τὴν ἄφησε στὴν Ἡράκλεια καὶ ὁ ἴδιος ἀσχολήθηκε μὲ τὰ ἐπείγοντα. Ὅχι ἔπειτα ἀπὸ πολὺν καιρὸ, ἀφοῦ ἀπαλλάχθηκε ἀπὸ τοὺς πολλοὺς κόπους, τὴν κάλεσε στὶς Σάρδεις καὶ τὴν ἀγαποῦσε ὅπως καὶ πρῶτα. Ἐπειτα ὅμως ἐρωτεύθηκε τὴν κόρη τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου (τὸ ὄνομά της ἦταν Ἀρσινόη) καὶ ἔδωσε ἀφορμὴ νὰ τὸν χωρίσει ἡ Ἀμαστρη καὶ ἐγκαταλείποντάς τον νὰ ἐπιστρέψει στὴν Ἡράκλεια. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ ἔκτισε τὴν πόλη Ἀμαστρη καὶ τὴν ἐποίκισε.

6. Ἀφοῦ ἤδη ἔγινε ἄνδρας ὁ Κλέαρχος καὶ τὴν πόλη (Ἡράκλεια) κυβερνοῦσε, καὶ δοκιμαζόταν μὲ πολέμους ὄχι λίγους, ἄλλοτε συμπολεμώντας μὲ ἄλλους, καὶ ἄλλοτε ἀποκρούοντας τοὺς ἐπιτιθέμενους. Στους πολέμους αὐτοὺς ἐκστρατεύοντας καὶ ἐναντίον τῶν Γετῶν μαζί μὲ τὸν Λυσίμαχο, αἰχμαλωτίσθηκε μαζί του, καὶ ὅταν ὁ Λυσίμαχος ἀφέθηκε ἐλεύθερος, ἀφέθηκε καὶ αὐτὸς ἔπειτα μὲ τὴ φροντίδα τοῦ Λυσιμάχου.

Αὐτὸς ὁ Κλέαρχος ὅταν μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του ἔγιναν διάδοχοι στὴν ἐξουσία ὡς πρὸς τὴν ἡμερότητα καὶ τὴν καλωσύνη πρὸς τοὺς ὑπηκόους τους στάθηκαν κατώτεροι ἀπὸ τὸν πατέρα τους καὶ διέπραξαν ἓνα παράνομο καὶ ἀνόσιο ἔργο. Τὴ μητέρα τους δηλαδή, πού δὲν εἶχε κάνει κανένα σοβαρὸ κακὸ εἰς βάρος τους, μετὰ ἀπὸ φοβερὴ σκευωρία καὶ κακουργία, ἀφοῦ τὴν ἐπιδίβασαν σὲ πλοῖο, ἐνήργησαν νὰ πνιγεῖ στὴ θάλασσα.

7. Αναφέρεται γιὰ ποιά αἰτία καὶ ὁ Λυσίμαχος, πού μνημονεύσαμε πολλὰς φορὰς (ἦταν βασιλιάς τῆς Μακεδονίας) ἂν καὶ εἶχε ἐγκαταλείψει τὴν Ἀμαστρη ἐξαιτίας τοῦ δεσμοῦ του μὲ τὴν Ἀρσινόη,

πόθου φέρων ἐν ἑαυτῷ τὸ ἐμπύρευμα, καὶ τὸ μυσαρὸν καὶ ὤμὸν τῆς πράξεως οὐκ ἀνασχετὸν ποιούμενος, στεγανώτατα μὲν τὴν αὐτοῦ κατεῖχεν ἔνδον γνώμην, τὴν ἀρχαίαν δὲ φιλίαν πρὸς τοὺς περὶ Κλέαρχον τῷ σχήματι ἐπιδεικνύς, διὰ πολλῶν τε μηχανῶν 5 καὶ τῶν τοῦ λανθάνειν στρατηγημάτων (κρύψαι γὰρ τὸ βουλόμενον δεινότατος ἀνθρώπων γεγονέναι λέγεται) ἐν Ἡρακλείᾳ μὲν ὡς ἐπὶ τῷ τῶν δεχομένων συνοίσοντι παραγίνεται, πατρὸς δὲ στοργὴν τῷ προσωπεῖω τοῖς περὶ Κλέαρχον προβαλλόμενος ἀναιρεῖ μὲν τοὺς μητροκτόνους, πρῶτον μὲν Κλέαρχον, εἶτα καὶ Ὁξά- 10 θρην, μητρικῆς ἀπαιτήσας μαιφονίας δίκας καὶ τὴν πόλιν ποιησάμενος ὑπὸ τὴν πρόνοιαν τὴν αὐτοῦ, καὶ τὰ πολλὰ δὲ λαφυραγωγῆσας ὧν ἡ τυραννὶς ἠθροῖκει χρημάτων, ἄδειάν τε δούς δημοκρατεῖσθαι τοὺς πολίτας, οὗ ἐφίεντο, πρὸς τὴν ἰδίαν βασιλείαν ἐστέλλετο.

15 Ἡ Λυσίμαχος δὲ τὴν ἰδίαν ἀρχὴν καταλαβὼν, δι' ἐπαίνων μὲν τὴν Ἄμαστριν εἶχεν, ἐθαύμαζε δὲ αὐτῆς τοὺς τε τρόπους καὶ τὴν ἀρχὴν πρὸς ὄγκον καὶ μέγεθος καὶ ἰσχὺν ὡς ἐκρατύνατο, ἐξαιρῶν μὲν τὴν Ἡράκλειαν, μέρος δὲ τῶν ἐπαίνων καὶ τὴν Τιον καὶ τὴν Ἄμαστριν, ἣν ἐπῶνυμον ἠγείρεν ἐκείνη, ποιούμενος. 20 Καὶ ταῦτα λέγων τὴν Ἀρσινόην ἠρέθιζε δεσπότην τῶν ἐπαινουμένων γενέσθαι. Ἡ δὲ ἐδεῖτο τυχεῖν ὧν ἐπόθει. Καὶ ὁ Λυσίμαχος σεμνύνων τὸ δῶρον κατ' ἀρχὰς μὲν οὐ προσίετο, ἐκλιπαρηθεὶς δὲ χρόνῳ παρέσχεν ἣν γὰρ δεινὴ περιελθεῖν ἡ Ἀρσινόη, καὶ τὸ γῆρας ἤδη Λυσίμαχον παρεῖχεν εὐεπιχείρητον. Δεξαμένη δ' οὖν 25 ἡ Ἀρσινόη τῆς Ἡρακλείας τὴν ἀρχὴν πέμπει τὸν Κυμαῖον Ἡρακλείδην, ἄνδρα μὲν εὖνον αὐτῇ, ἀπότομον δὲ ἄλλως καὶ δεινὸν ἐν βουλευμάτων ἐντρεχείᾳ καὶ ὀξύτητι. Ὁ δὲ τῆς Ἡρακλείας ἐπιβάς τά τε ἄλλα σφόδρα ἐπιστροφῶς τῶν πραγμάτων ἐξηγεῖτο, καὶ πολλοὺς αἰτίαις ὑποβάλλων τῶν πολιτῶν οὐκ ἐλάττους ἐτι-

ἀλλ' ἔχοντας τὴ φλόγα μέσα του τοῦ προηγούμενου πόθου καὶ μὴ μπορώντας ν' ἀνεχθεῖ τὴ ἀνόσια καὶ σκληρὴ πράξη, κρατοῦσε βέβαια καλὰ κλεισμένες μέσα του τὶς σκέψεις του, ἔδειχνε ὅμως μὲ τὴ συμπεριφορὰ του τὴν παλαιὰ φιλία του πρὸς τὸν Κλέαρχο καὶ τοὺς γύρω του μὲ πολλές προσποιήσεις καὶ τεχνάσματα γιὰ νὰ μὴν ἀποκαλυφθεῖ (γιατὶ λέγεται ὅτι ἦταν ὁ ἱκανότερος ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους νὰ κρύβει τὶς προθέσεις του). Φτάνει λοιπὸν στὴν Ἡράκλεια πρὸς ὄφελος τάχα ἐκείνων πού τὸν ὑποδέχονταν καὶ προβάλλοντας προσποιητὴ πατρικὴ στοργὴ στὸν Κλέαρχο καὶ τοὺς γύρω του, σκοτώνει τοὺς φονεῖς τῆς μητέρας τους, τὸν Κλέαρχο πρῶτο κι ἔπειτα καὶ τὸν Ὁξάθρη, ζητώντας τὴν τιμωρία τους γιὰ τὸ βδελυρὸ θάνατο τῆς μητέρας τους, κι ἀφοῦ ἔθεσε τὴν πῶλη κάτω ἀπὸ τὴν προστασία του καὶ πῆρε λάφυρα τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ χρήματα πού εἶχαν συγκεντρώσει οἱ τύραννοι, παραχωρώντας τὴν ἀδεια τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος στοὺς πολίτες πού τὸ ἐπιθυμοῦσαν, γύρισε στὸ βασίλειό του.

8. Ὄταν ἐπέστρεψε ὁ Λυσίμαχος στὴ χώρα του, δὲν ἔπαυε νὰ ἐπαινεῖ τὴν Ἄμαστρο, μιλώντας μὲ θαυμασμὸ γιὰ τοὺς τρόπους της καὶ τὴ διοίκησή της, γιὰ τὸ πόσο εἶχε αὐξήσει τὸ μεγαλεῖο τὴν ἔκταση καὶ τὴ δύναμή της, ἐξυψώνοντας βέβαια τὴν Ἡράκλεια, συμπεριλαμβάνοντας ὅμως στὸν ἔπαινό του καὶ τὴν Τιο καὶ τὴν Ἄμαστρο, πού μὲ τὸ ὄνομά του ἐκείνη εἶχει ἰδρύσει. Καὶ αὐτὰ λέγοντας καὶ ξαναλέγοντας παρακινοῦσε τὴν Ἀρσινόη νὰ γίνει κυρία τῶν πόλεων πού ἐπαινοῦνταν, καὶ αὐτὴ παρακαλοῦσε νὰ τὶς δοθοῦν οἱ πόλεις πού ποθοῦσε. Καὶ ὁ Λυσίμαχος ἐκθειάζοντας τὸ δῶρο στὴν ἀρχὴ δὲν δεχόταν νὰ τὸ παραχωρήσει, ἀλλὰ τὸ ἔκανε μετὰ ἀπὸ παρακλήσεις πολλοῦ καιροῦ. Ἦταν φοβερὴ ἡ Ἀρσινόη στὸ νὰ πετυχαίνει αὐτὸ πού ἤθελε, ἀλλὰ καὶ τὰ γηρατειὰ ἔκαναν ἤδη τὸν Λυσίμαχο εὐάλωτο. Ἀφοῦ λοιπὸν ἡ Ἀρσινόη ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία τῆς Ἡράκλειας ἀπέστειλε τὸν Ἡράκλειτο τὸν Κυμαῖο, πού ἦταν βέβαια εὐνοούμενός της, ἀλλὰ κατὰ τὰ ἄλλα ἦταν ἀνθρώπος σκληρὸς καὶ ἱκανότατος, μὲ εὐστροφία καὶ ὀξύτητα σκέψης. Αὐτὸς ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία τῆς Ἡράκλειας, ὅλες τὶς ὑποθέσεις τὶς διαχειριζόταν ἐπιδέξια, ἀλλ' ἐπιρρίπτοντας σὲ πολλοὺς πολίτες διάφορες κατηγορίες,

μωρεῖτο, ὡς πάλιν ἀποβαλεῖν αὐτοὺς τὴν μόλις ἐπιφανεῖσαν εὐ-
δαμονίαν.

Θ. Ὁ μέντοι Λυσίμαχος περιδρομῆ Ἀρσινόης τὸν ἄριστον
τῶν παίδων καὶ πρεσβύτερον Ἀγαθοκλέα (ἐκ προτέρων δὲ φύς ἦν
5 αὐτῶ γάμων) κατ' ἀρχὰς μὲν λανθάνοντι φαρμάκῳ, ἐκείνου δὲ κα-
τὰ πρόνοιαν ἐξεμεθέντος, ἀναιδεστάτῃ διαχειρίζεται γνώμη· δε-
σμωτηριῶ ἐμβαλῶν κελεύει κατακοπῆναι, ἐπιβουλήν αὐτῶ κα-
ταψευσάμενος. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος, ὃς αὐτόχειρ τοῦ μιάσματος ἐγε-
γόνει, ἀδελφὸς ἦν Ἀρσινόης καὶ ἐπώνυμον διὰ τὴν σκαιότητα καὶ
10 ἀπόνοιαν τὸν κεραννὸν ἔφερεν. Ὁ τοίνυν Λυσίμαχος διὰ τὴν παι-
δοκτονίαν μῖσός τε δίκαιον παρὰ τῶν ὑπηκόων ἐλάμβανε, καὶ Σέ-
λευκος ταῦτα πυθόμενος, καὶ ὡς εὐχερὲς εἶη τοῦτον παραλῦσαι
τῆς ἀρχῆς τῶν πόλεων ἀφισταμένων αὐτοῦ, μάχην συνάπτει πρὸς
αὐτόν. Καὶ πίπτει ἐν τῷ πολέμῳ Λυσίμαχος παλτῶ βληθείς, ὃ δὲ
15 θαλῶν ἀνὴρ Ἡρακλεώτης ἦν, ὄνομα Μαλάκων, ὑπὸ Σελεύκῳ τατ-
τόμενος. Πεσόντος δὲ ἡ τούτου ἀρχὴ προσχωρήσασα τῇ τοῦ Σε-
λεύκου μέρος κατέστη. Ἄλλ' ἐνταῦθα μὲν καὶ τὸ ιβ' τῆς Μέμνονος
ἱστορίας λήγει.

Ι'. Ἐν δὲ τῷ ιγ' τοὺς Ἡρακλεώτας λέγει πυθομένους τὴν ἀναί-
20 ρεσιν Λυσιμάχου καὶ ὡς εἶη ὃ τοῦτον ἀπεκτονῶς Ἡρακλεώτης,
τάς τε γνώμας ἀναρρώννυσθαι καὶ πρὸς τὸν τῆς ἐλευθερίας ἀν-
δραγαθίζεσθαι πόθον, ἦν δ' καὶ π' ἔτεσιν ὑπὸ τε τῶν ἐμφυλίων τυ-
ράννων καὶ μετ' ἐκείνους ὑπὸ Λυσιμάχου ἀφήρηντο. Προσῆλθον
οὖν πρότερον Ἡρακλείδῃ, πείθοντες αὐτὸν μὲν ἐκχωρεῖν τῆς πό-
25 λεως, οὐκ ἀπαθῆ κακῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ λαμπροῖς δῶροις ἐφοδι-
αζόμενον, ἐφ' ᾧ τὴν ἐλευθερίαν ἐκείνους ἀναλαβεῖν. Ὡς δὲ οὐ μόν-
ον οὐκ ἔπειθον, ἀλλὰ καὶ εἰς ὀργὴν ἐκπεσόντα εἶδον καὶ τινὰς
αὐτῶν καὶ τιμωρίας ὑπάγοντα, συνθήκας θέμενοι πρὸς τοὺς
φρουράρχους οἱ πολῖται, αἱ τὴν τε ἰσοπολιτείαν αὐτοῖς ἔνεμον καὶ
30 τοὺς μισθοὺς λαβεῖν ὧν ἐστέρηντο, συλλαμβάνουσι τὸν Ἡρακλεί-
δην καὶ φυλαττόμενον εἶχον ἐπὶ χρόνον. Ἐκεῖθεν λαμπρὰς ἀδείας

τιμωροῦσε ὄχι καὶ λίγους, μὲ ἀποτέλεσμα νὰ χάσουν πάλι τὴν εὐημερία πὺ μόλις εἶχαν ἀποκτήσει.

9. Ὁ Λυσίμαχος ὅμως μὲ δόλο τῆς Ἀρσινόης, τὸν ἄριστο ἀπὸ τοὺς υἱοὺς του καὶ τὸν μεγαλύτερο, τὸν Ἀγαθοκλῆ (τὸν εἶχε ἀποκτήσει ἀπὸ προηγούμενο γάμο του), ἐπιχείρησε νὰ τὸν θανατώσει πρῶτα μὲ δηλητήριο συγκαλυμμένο, πὺ αὐτὸς προνοώντας τὸ ἐξέμεσε, ἀλλ' ἔπειτα τὸν θανάτωσε μὲ πρόφαση ἀναιδέστατη· τὸν ἔκλεισε στὴ φυλακὴ καὶ διέταξε νὰ κατασφαγεῖ, μὲ τὴν ψευδῆ κατηγορία ὅτι συνωμοτοῦσε ἐναντίον του. Ὁ Πτολεμαῖος πὺ ἦταν ὁ αὐτόχειρας ἐκτελεστής τοῦ βδελυροῦ ἐγκλήματος ἦταν ἀδελφὸς τῆς Ἀρσινόης καὶ ἐπειδὴ ἦταν σκληρὸς καὶ ἀδίστακτος εἶχε τὴν ἐπωνυμία Κεραυνός. Ὁ Λυσίμαχος λοιπὸν γιὰ τὸ φόνο τοῦ παιδιοῦ του δέχθηκε τὸ δίκαιο μῖσος τῶν ὑπηκόων του. Ὁ Σέλευκος ὅταν πληροφορήθηκε ὅλα αὐτά, ἐπειδὴ ἦταν εὐκόλο νὰ τὸν διώξει ἀπὸ τὴν ἀρχή, καθὼς ἀποστατοῦσαν οἱ πόλεις ἀπὸ αὐτόν, κηρύττει πόλεμο ἐναντίον του. Στὴ μάχη σκοτώνεται ὁ Λυσίμαχος χτυπημένος ἀπὸ ἀκόντιο, καὶ αὐτὸς πὺ τὸν χτύπησε ἦταν κάποιος ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια μὲ τὸν ὄνομα Μαλάκων, πολεμώντας μὲ τὸ μέρος τοῦ Σελεύκου. Ὅταν σκοτώθηκε ἡ ἐξουσία του προσχώρησε στὸν Σέλευκο καὶ ἔγινε μέρος τῆς ἐξουσίας τοῦ Σελεύκου. Ἀλλὰ ἐδῶ τελειώνει καὶ τὸ δωδέκατο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας τοῦ Μέμνονα.

10. Στὸ δέκατο τρίτο διηγεῖται πῶς οἱ Ἡρακλειῶτες, ὅταν ἔμαθαν τὸν θάνατο τοῦ Λυσιμάχου καὶ ὅτι αὐτὸς πὺ τὸν σκότωσε ἦταν Ἡρακλειώτης, πῆραν θάρρος καὶ ἔδειξαν γενναιότητα ἀγωνιζόμενοι γιὰ τὴν ἐλευθερία τους, πὺ τοὺς εἶχαν στερήσει ἐπὶ ὀγδόντα τέσσερα χρόνια οἱ ἐντόπιοι τύραννοι καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἐκείνους ὁ Λυσίμαχος. Πῆγαν λοιπὸν πρῶτα στὸν Ἡρακλείδη νὰ τοὺς παραχωρήσει τὴν πόλη, ὄχι μόνο χωρὶς νὰ πάθει τίποτε, ἀλλὰ καὶ προσφέροντάς του λαμπρὰ δῶρα, γιὰ νὰ ἀποκτήσουν τὴν ἀνεξαρτησία τους. Ἐπειδὴ ὅμως ὄχι μόνο δὲν μποροῦσαν νὰ τὸν πείσουν, ἀλλὰ τὸν εἶδαν νὰ ξεσπᾶ καὶ σὲ ὀργή καὶ νὰ ἐπιβάλλει τιμωρίες καὶ σὲ μερικοὺς ἀπὸ αὐτούς, ἦρθαν οἱ πολῖτες σὲ συμφωνία μὲ τοὺς φρουράρχους, πὺ τοὺς ἀπέδιδε τὴν ἰσοπολιτεία καὶ τοὺς μισθοὺς τους πὺ δὲν εἶχαν λάβει, καὶ συλλαμβάνουν τὸν Ἡρακλείδη κλείνοντάς τον στὴ φυλα-

λαβόντες, τῆς τε ἀκροπόλεως μέχρις ἐδάφους τὰ τείχη κατέβαλον, καὶ πρὸς Σέλευκον διεπρεσβεύοντο, τῆς πόλεως ἐπιμελετὴν προστησάμενοι Φώκριτον.

ΙΑ'. Ζιποίτης δὲ ὁ Βιθυνῶν ἐπάρχων, ἐχθρῶς ἔχων Ἡρακλεώ-
5 ταις πρότερον μὲν διὰ Λυσίμαχον, τότε δὲ διὰ Σέλευκον (διάφο-
ρος γὰρ ἦν ἑκατέρω), τὴν κατ' αὐτῶν ἐπιδρομὴν, ἔργα κακώσεως
ἀποδεικνύς, ἐποιεῖτο· οὐ μὴν οὐδὲ τὸ αὐτοῦ στρατεύμα κακῶν
ἀπαθεῖς ἔπραττον ἅπερ ἔπραττον, ἔπασχον δὲ καὶ αὐτοὶ ὧν ἔδρων
οὐ κατὰ πολὺ ἀνεκτότερα.

10 IB'. Ἐν τούτῳ δὲ Σέλευκος Ἀφροδίσιον πέμπει διοικητὴν
εἰς τε τὰς ἐν Φρυγίᾳ πόλεις καὶ τὰς ὑπερκειμένας τοῦ Πόντου. Ὁ
δέ, διαπραξάμενος ἃ ἐβούλετο καὶ ἐπανιών, τῶν μὲν ἄλλων πόλε-
ων ἐν ἐπαίνοις ἦν, Ἡρακλεωτῶν δὲ κατηγορεῖ μὴ εὐνοικῶς ἔχειν
τοῖς τοῦ Σελεύκου πράγμασιν· ὑφ' οὗ Σέλευκος παροξυνθεὶς
15 τούς τε πρὸς αὐτὸν ἀφικομένους πρέσβεις ἀπειλητικοῖς ἐξεφάυ-
λιξε λόγοις καὶ κατέπληττεν, ἐνὸς τοῦ Χαμαιλέοντος οὐδὲν ὀρ-
ρωδῆσαντος τὰς ἀπειλάς, ἀλλὰ φαμένου “Ἡρακλῆς κάρρων Σέ-
λευκε” (κάρρων δὲ ὁ ἰσχυρότερος παρὰ Δωριεῦσιν). Ὁ δ' οὖν
Σέλευκος τὸ μὲν ῥηθὲν οὐ συνῆκεν, ὀργῆς δ' ὡς εἶχε καὶ ἀπετρέ-
20 πετο. Τοῖς δὲ οὔτε τὸ ἀναχωρεῖν οἴκαδε οὔτε τὸ προσμένειν λυσι-
τελὲς ἐδόκει. Ταῦτα δὲ Ἡρακλεῶται πυθόμενοι τὰ τε ἄλλα παρε-
σκευάζοντο καὶ συμμαχοὺς ἤθροισον πρὸς τε Μιθριδάτην τὸν
Πόντου βασιλέα διαπρεσβευόμενοι καὶ πρὸς Βυζαντίους καὶ
Χαλχηδονίους. Οἱ δὲ περιλειπόμενοι τῶν ἀπὸ Ἡρακλείας φυγά-
25 δων, Νύμφιδος, καὶ αὐτοῦ ἐνὸς ὑπάρχοντος τούτων, κάθοδον
βουλεύσαντος αὐτοῖς καὶ ῥαδίαν εἶναι ταύτην ἐπιδεικνύντος, εἰ
μηδὲν ὧν οἱ πρόγονοι ἀπεστέρητο αὐτοὶ φανεῖεν διοχλοῦντες
ἀναλήψεσθαι, ἔπεισέ τε σὺν τῷ ῥάσῳ, καὶ τῆς καθόδου ὃν ἐβού-
λευσε τρόπον γεγενημένης οἷ τε καταχθέντες καὶ ἡ δεξαμένη πό-
30 λισ ἐν ὁμοίαις ἡδοναῖς καὶ εὐφροσύναις ἀνεστρέφοντο, φιλοφρό-
νως τῶν ἐν τῇ πόλει τούτους δεξιωσαμένων καὶ μηδὲν τῶν εἰς

κὴ γιὰ πολὺν χρόνον. Ἐπειτα, ἀφοῦ ἔλαβαν τὴν ἐλευθερία καὶ κατεδάφισαν τὰ τείχη τῆς ἀκρόπολης καὶ ἔστειλαν πρεσβεῖα στὸν Σέλευκο, ἔκαναν ἐπιμελητὴ καὶ κυβερνήτη τῆς πόλης τὸν Φώκριτο.

11. Ὁ Ζιποίτης, ὁ κυβερνήτης τῶν Βιθυνῶν, ποὺ ἦταν ἐχθρὸς προηγουμένως τῶν Ἡρακλειωτῶν ἕξαιτίας τοῦ Λυσιμάχου, καὶ τότε ἕξαιτίας τοῦ Σελεύκου (γιατὶ εἶχε καὶ μὲ τοὺς δύο διαφορές), ἔκανε ἐπιδρομὴ ἐναντίον του, διαπράττοντας κάθε εἶδος βιαιοπαγίας. Ἀλλὰ καὶ οἱ δικοὶ του στρατιῶτες δὲν ἔμειναν σ' αὐτὰ ποὺ ἔκαναν χωρὶς ἀπάντηση, ἀλλὰ πάθαιναν κι αὐτοὶ ὄχι πολὺ ἑλαφρότερα ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ προκαλοῦσαν.

12. Στὸ μεταξὺ ὁ Σέλευκος στέλλει τὸν Ἀφροδίσιο ὡς διοικητὴ καὶ στὶς πόλεις τῆς Φρυγίας καὶ στὶς πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὸν Πόντο. Αὐτός, ἀφοῦ ἔφερε σὲ πέρας ὅσα ἤθελε καὶ ἐπέστρεψε, ὅλες τὶς ἄλλες πόλεις τὶς ἐπαινοῦσε, ἀλλὰ κατηγοροῦσε τοὺς Ἡρακλειῶτες ὅτι δὲν ἦταν εὐνοϊκοὶ πρὸς τὸν Σέλευκο. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἐρεθίσθηκε ὁ Σέλευκος καὶ μὲ ἀπειλὲς ἔξευτέλιζε τοὺς ἀπεσταλμένους ποὺ πῆγαιναν σ' αὐτὸν καὶ τοὺς τρομοκρατοῦσε. Ἐνας ὅμως ὁ Χαμαιλέων δὲν φοβήθηκε καθόλου τὶς ἀπειλές, ἀλλ' εἶπε, “Ὁ Ἡρακλῆς εἶναι πολὺ πιὸ ἰσχυρὸς, Σέλευκε” (κάρρων στὴ γλῶσσα τῶν Δωριέων σημαίνει ἰσχυρότερος). Ὁ Σέλευκος βέβαια δὲν κατάλαβε τὸ λόγο καὶ δὲν ἄφηνε τὴν ὀργὴν ποὺ τὸν συνείχε. Στοὺς ἀπεσταλμένους ὅμως οὔτε ἢ ἐπιστροφὴ στὴν πατρίδα τους οὔτε τὸ νὰ περιμένουν φαινόταν ὠφέλιμο. Ὅταν τὰ ἔμαθαν αὐτὰ οἱ Ἡρακλειῶτες καὶ ὅλες τὶς ἀπαιτούμενες προετοιμασίαις ἔκαναν, καὶ συνάθροιζαν συμμάχους ἔστειλαν τότε ἀπεσταλμένους στὸν Μιθριδάτη, τὸν βασιλιὰ τοῦ Πόντου, καὶ στοὺς Βυζάντιους καὶ τοὺς Χαλκηδόνιους. Ἀπὸ ὅσους ἀπέμειναν ἀπὸ τοὺς φυγάδες τῆς Ἡράκλειας, ὁ Νυμφίδιος, ποὺ ἦταν ἓνας ἀπὸ αὐτούς, τοὺς συμβούλεψε νὰ ἐπιστρέψουν, καὶ τοὺς ἀποδείκνυε ὅτι αὐτὸ ἦταν εὐκόλο, ἂν τίποτε ἀπὸ ὅσα εἶχαν στερηθεῖ οἱ πρόγονοὶ τους δὲν ἀπιστοῦσαν αὐτοὶ ἐνοχλητικὰ νὰ ξαναποκτήσουν, καὶ τοὺς ἔπεισε εὐκόλα. Ἐγινε τότε ἢ ἐπιστροφὴ μὲ τὸν τρόπο ποὺ σκέφθηκε, καὶ τόσο αὐτοὶ ποὺ γύρισαν ὅσο καὶ ἡ πόλις ποὺ τοὺς δέχθηκε ἔπλεαν σὲ ὅμοιες ἀπολαύσεις καὶ χαρές, γιατί οἱ πολῖτες τοὺς δέχθηκαν μὲ πολὺ καλὴ διάθεση καὶ δὲν παρέλειψαν νὰ τοὺς προσφέρουν τίποτε

αὐτάρκειαν αὐτοῖς συντελούντων παραλελοιπότην. Καὶ οἱ Ἡρακλεῶται τὸν εἰρημένον τρόπον τῆς παλαιᾶς εὐγενείας τε καὶ πολιτείας ἐπελαμβάνοντο.

15 *ΙΓ'. Σέλευκος δὲ τοῖς κατωρθωμένοις κατὰ Λυσιμάχου ἐπαρ-
θείς, εἰς τὴν Μακεδονίαν διαβαίνειν ὤρμητο, πόθον ἔχων τῆς πα-
τριδος, ἐξ ἧς σὺν Ἀλεξάνδρῳ ἐστράτευτο, κάκει τοῦ βίου τὸ λεῖ-
πον διανύσαι γηραιὸς ἤδη ὢν διανοούμενος, τὴν δὲ Ἀσίαν Ἀντι-
όχῳ παραθέσθαι τῷ παιδί. Πτολεμαῖος δὲ ὁ Κεραυνὸς τῶν Λυσι-
μάχου πραγμάτων ὑπὸ Σελεύκῳ γεγενημένων καὶ αὐτὸς ὑπ' αὐ-
10 τὸν ἐτέλει, οὐχ ὡς αἰχμάλωτος παρορώμενος, ἀλλ' οἷα δὴ παῖς βα-
σιλέως τιμῆς τε καὶ προνοίας ἀξιούμενος, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ὑπο-
σχέσεσι λαμπρυνόμενος, ἃς αὐτῷ Σέλευκος προὔτεινεν εἰ τελευτή-
σειεν ὁ γεινόμενος, εἰς τὴν Αἴγυπτον, πατρῶαν οὖσαν ἀρχὴν, κα-
ταγαγεῖν. Ἀλλ' ὁ μὲν τοιαύτης κηδεμονίας ἠξίωτο, κακὸν δὲ ἄρα
15 αἰ εὐεργεσίαι οὐδὲν ἐβελτίουν. Ἐπιβουλήν γὰρ συστήσας προσ-
πεσῶν τὸν εὐεργέτην ἀναιρεῖ, καὶ ἵππου ἐπιβάς πρὸς Λυσιμαχίαν
φεύγει, ἐν ἧ' διάδημα περιθέμενος μετὰ λαμπρᾶς δορυφορίας κα-
τέβαινεν εἰς τὸ στρατεύμα, δεχομένων αὐτὸν ὑπὸ τῆς ἀνάγκης καὶ
βασιλέα καλούντων οἱ πρότερον Σελεύκῳ ὑπήκουον.*

20 *ΙΔ'. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου τὰ συνενεχθέντα μαθὼν ἐπὶ
Μακεδονίαν διαβαίνειν ἐπεχειρεῖ πεζῶ καὶ νηϊτῆ στρατεύματι,
προφθάσαι σπεύδων τὸν Πτολεμαῖον. Ὁ δὲ Πτολεμαῖος τὰς Λυσι-
μάχου νῆας ἔχων ἀπὴντα καὶ ἀντιπαρετάττετο. Ἦσαν δ' ἐν αὐ-
ταῖς ἄλλαι τε καὶ τῆς Ἡρακλείας αἰ μετάπεμπτοι, ἐξήρεις τε καὶ
25 πεντήρεις καὶ ἄφρακτοι καὶ ὀκτῆρης μία ἢ Λεοντοφόρος καλου-
μένη, μεγέθους ἔνεκα καὶ κάλλους ἦκουσα εἰς θαῦμα· ἐν ταύτῃ
γὰρ ῥ' μὲν ἄνδρες ἕκαστον στοῖχον ἤρεττον, ὡς ὡ' ἐκ θατέρου μέ-
ρους γενέσθαι, ἐξ ἑκατέρων δὲ χιλίους καὶ χ'. οἱ δὲ ἀπὸ τῶν κατα-
στρωμάτων μαχησόμενοι χίλιοι καὶ ζ', καὶ κυβερνῆται β'. Τῆς οὖν
30 συμβολῆς γενομένης, κρατεῖ Πτολεμαῖος τὸ ναυτικὸν τρεψάμενος*

8. Πολεμικὰ πλοῖα μὲ ἕξι ἢ πέντε σειρᾶς κωπιῶν.

ἀπὸ ὅ,τι ὑπηρετοῦσε πλήρως τὶς ἀνάγκες τους. Ἔτσι οἱ Ἡρακλειῶτες μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο διεκδίκησαν τὴν παλαιὰ εὐγένειά τους καὶ διακυβέρνηση.

13. Ὁ Σέλευκος τότε, κυριευμένος ἀπὸ ἀλαζονεία γιὰ τὰ κατορθώματά του ἐναντίον τοῦ Λυσιμάχου, θέλησε νὰ περάσει στὴ Μακεδονία, ποθώντας νὰ δεῖ τὴν πατρίδα του ἀπὸ ὅπου ἐξεστράτευσε μαζί μὲ τὸν Ἀλέξανδρο καὶ σκεπτόμενος νὰ περάσει ἐκεῖ τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ του, ὄντας γέροντας πλέον, καὶ τὴν Ἀσία νὰ τὴν παραδώσει στὸ υἱὸ του Ἀντίγονο. Ἀλλὰ ὁ Πτολεμαῖος ὁ Κεραυνὸς, ὅταν οἱ κτήσεις τοῦ Λυσιμάχου πέρασαν στὴν κατοχὴ τοῦ Σελεύκου βρέθηκε κι αὐτὸς κάτω ἀπὸ τὶς διαταγές του, ὄχι σὰν περιφρονημένος αἰχμάλωτος, ἀλλὰ δεχόμενος τιμὲς καὶ φροντίδες σὰν υἱὸς βασιλιᾶ, καὶ ὄχι μόνον αὐτὸ, ἀλλὰ καὶ δεχόταν λαμπρὲς ὑποσχέσεις ἐκ μέρους τοῦ Σελεύκου, ὅτι ἂν πέθαινε ὁ πατέρας του, θὰ τὸν ἐπανεφέρει στὸ πατρικὸ του βασίλειο τὴν Αἴγυπτο. Κι αὐτὸς βέβαια ἀξιώθηκε μιὰ τέτοια φροντίδα, οἱ εὐεργεσίες ὅμως δὲν ἔκαναν καθόλου καλύτερο τὸν κακὸ ἄνθρωπο. Πράγματι στήνει παγίδα καὶ ὀρμώντας ἐναντίον του σκοτώνει τὸν εὐεργέτη του, καὶ καθάλα στὸ ἄλογό του φεύγει στὴ Λυσιμάχεια, ὅπου φορώντας τὸ στέμμα κατέβηκε μὲ λαμπρὴ ἀκολουθία στὸ στρατεύμα, τὸν ὁποῖο δέχονταν ἀπὸ ἀνάγκη καὶ τὸν καλοῦσαν βασιλέα ἐκεῖνοι ποὺ προηγουμένως ἦταν ὑπήκοοι τοῦ Σελεύκου.

14. Ὁ Ἀντίγονος, ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου, ὅταν ἔμαθε τὰ ὅσα συνέβησαν ἐπιχείρησε νὰ περάσει στὴ Μακεδονία μὲ στρατὸ πεζικὸ καὶ ναυτικὸ, ἐπιδιώκοντας νὰ προφτάσει τὸν Πτολεμαῖο. Ὁ Πτολεμαῖος τότε, ἔχοντας τὰ πλοῖα τοῦ Λυσιμάχου στάθηκε καὶ παρατάχθηκε ἐναντίον του. Στὰ πλοῖα του συγκαταλέγονταν καὶ ἄλλα, καθὼς καὶ ἐκεῖνα ποὺ εἶχε φέρει ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια, ἐξήρεις⁸ καὶ πεντήρεις καὶ τὰ ἄφρακτα, μία μὲ ὀκτῶ σειρές κωπιῶν, ἡ λεοντοφόρος λεγόμενη, ποὺ μὲ τὸ μέγεθος καὶ τὴν ὁμορφιά της πλησίαζε τὸ θαῦμα. Στὸ πλοῖο αὐτὸ κωπηλατοῦσαν ἀπὸ κάθε σειρά ἑκατὸ ἄνδρες, ὥστε κάθε πλευρὰ νὰ ἔχει ὄχτακόσιες καὶ οἱ δύο πλευρές χίλιους ἑξακόσιους, ἐνῶ ἐκεῖνοι ποὺ θὰ πολεμοῦσαν ἀπὸ τὰ καταστρώματα ἦταν χίλιοι διακόσιοι καὶ δύο κυβερνήτες. Στὴ σύγκρουση ποὺ ἐγίνε ἐπικράτησε

τοῦ Ἀντιγόγου, ἀνδρειότερον τῶν ἄλλων ἀγωνισαμένων αἱ ἦσαν ἐξ Ἡρακλειώτιδος αὐτῶν δὲ τῶν Ἡρακλειωτίδων τὸ ἐξαίρετον ἔφευγεν ἢ Λεοντοφόρος ὀκτῆρης. Οὕτω κακῶς Ἀντίγονος τῷ στόλῳ πράξας εἰς τὴν Βοιωτίαν ἀνεχώρησε. Πτολεμαῖος δὲ ἐπὶ Μακεδονίαν διέβη, καὶ θεβαίως ἔσχε τὴν ἀρχήν.

ΙΕ. Αὐτίκα γοῦν τὴν οἰκείαν μᾶλλον ἐκφαίνων σκαιότητα Ἀρσινόην μὲν, ὡς πάτριον τοῦτο τοῖς Αἰγυπτίοις, τὴν ἀδελφὴν γαμειῖ, τοὺς ἐκ Λυσιμάχου δὲ παῖδας αὐτῇ γεγενημένους ἀναιρεῖ μεθ' οὓς κακείνην τῆς βασιλείας ἐξεκήρυξε. Καὶ πολλὰ καὶ παράνομα ἐν δυοῖ διαπραξάμενος ἔτεσι, Γαλακτικοῦ μέρους τῆς πατρίδος μεταναστάντος διὰ λιμόν, καὶ Μακεδονίαν καταλαβόντων καὶ εἰς μάχην αὐτῷ συναψάντων, ἀξίως τῆς ὀμότητος καταστρέφει τὸν θῖον, διασπαραχθεὶς ὑπὸ τῶν Γαλατῶν ζῶν γὰρ ἐλήφθη, τοῦ ἐλέφαντος, ἐν ᾧ ὤχεϊτο, τρωθέντος καὶ καταβαλόντος αὐτόν. Ἀντίγονος δὲ ὁ Δημητρίου ἠττηθεὶς τῷ ναυτικῷ, Πτολεμαίου ἀνηρημένου τὴν Μακεδόνων λαμβάνει ἀρχήν.

ΙΣ. Ὁ δὲ Σελεύκου Ἀντίοχος πολλοῖς πολέμοις, εἰ καὶ μόλις, καὶ οὐδὲ πᾶσαν, ὅμως ἀνασωσάμενος τὴν πατρίαν ἀρχήν, πέμπει στρατηγὸν Πατροκλέα σὺν ἐκστρατεύματι εἰς τὴν ἐπιτάδε τοῦ Ταύρου· ὁ δὲ Ἐρμογένην προσαιρεῖται, τὸ γένος Ἀσπένδιον, ὃς ἐπὶ τε πόλεις ἄλλας καὶ ἐπὶ τὴν Ἡράκλειαν ὤρμητο εἰσβαλεῖν. Τῶν δὲ Ἡρακλειωτῶν πρὸς αὐτὸν πρεσβευσαμένων τῆς χώρας ἀναχωρεῖ καὶ φιλίαν συντίθεται, ἐπὶ τὴν Βιθυνίαν διὰ τῆς Φρυγίας τραπόμενος. Ἐνεδρευθεὶς δὲ ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν διεφθάρη τε αὐτός καὶ ἡ σὺν αὐτῷ στρατιά, ἀνδρὸς ἔργα τὸ καθ' ἑαυτὸν εἰς πολεμίους ἐπιδειξάμενος.

ΙΖ. Διὰ ταῦτα δὴ ἐπιστρατεύειν ἐγνωκότος Ἀντιόχου κατὰ Βιθυνῶν, ὁ τούτων βασιλεὺς Νικομήδης διαπρεσβεύεται πρὸς Ἡράκλειαν συμμαχίαν αἰτῶν, καὶ τυγχάνει τῆς σπουδῆς, ἐν ὁμοίοις

ὁ Πτολεμαῖος καὶ ἔτρεψε σὲ φυγὴ τὸ ναυτικὸ τοῦ Ἀντιγόνου· κατὰ τὴ ναυμαχία μὲ περισσότερη γενναιότητα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἀγωνίσθησαν τὰ πλοῖα ἀπὸ τὴν Ἡράκλεια, καὶ ἀπὸ τὰ Ἡρακλειώτικα πλοῖα τὸ ἐντελῶς ξεχωριστό ἦταν ἡ λεοντοφόρος μὲ τὶς οἰκτῶ σειρῆς κουπιῶν. Ἔτσι, ἀφοῦ ἀπέτυχε ὁ Ἀντίγονος στὴ θάλασσα, ἀναχώρησε στὴ Βοιωτία. Ὁ Πτολεμαῖος πάλι πέρασε στὴ Μακεδονία, ἔχοντας ἑξασφαλισμένη τὴν ἐξουσία του.

15. Ἀμέσως, ἀφήνοντας νὰ φανεῖ περισσότερο ἢ βαναυσότητά του, παίρνει σύζυγό του τὴν ἀδελφὴ του Ἀρσινόη, ὅπως ἦταν πατροπαράδοτο στοὺς Αἰγυπτίους, καὶ σκοτώνει τὰ παιδιά της ποὺ εἶχε ἀπὸ τὸν Λυσίμαχο, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἐκδιώκει καὶ τὴν ἴδια ἀπὸ τὴ βασιλεία. Καὶ ἀφοῦ μέσα σὲ δύο χρόνια διέπραξε πολλὲς παρανομίες καὶ τὸ Γαλατικὸ μέρος μετανάστευσαν ἀπὸ τὴν πατρίδα τους ἕξαιτίας λιμοῦ καὶ ἔφτασαν στὴ Μακεδονία, στὴ μάχη ποὺ ἐγίνε μαζί του ὁ Πτολεμαῖος δέχθηκε θάνατο ἄξιο τῆς ζωῆς του, κατακομματιασμένος ἀπὸ τοὺς Γαλάτες. Γιατὶ πιάστηκε ζωντανός ὅταν ὁ ἐλέφαντας ποὺ τὸν μετέφερε τραυματίστηκε καὶ τὸν ἔρριξε κάτω. Ὁ Ἀντίγονος, ὁ υἱὸς τοῦ Δημητρίου, ποὺ νικῆθηκε στὸ ναυτικὸ, ἀφοῦ φονεύθηκε ὁ Πτολεμαῖος, ἀνέλαβε τὴν ἐξουσία τῶν Μακεδόνων.

16. Ὁ Ἀντίοχος πάλι τοῦ Σελεύκου, ποὺ μὲ πολλοὺς πολέμους, ἂν καὶ μὲ δυσκολία, ἀλλ' ὅμως διέσωσε ἔστω καὶ ὄχι ὀλόκληρη τὴν πατρικὴ ἐξουσία, στέλνει τὸν στρατηγὸ Πατροκλέα μὲ ἐκστρατευτικὴ δύναμη στὴν πρὸς τὰ ἐδῶ χῶρα τοῦ Ταύρου. Αὐτὸς παίρνει μαζί του καὶ τὸν Ἑρμογένη, Ἀσπένδιο τὴν καταγωγὴ, ποὺ ἀποφάσισε νὰ εἰσβάλει σὲ ἄλλες πόλεις καὶ στὴν Ἡράκλεια. Ἀλλ' ὅταν οἱ Ἡρακλειῶτες ἔστειλαν πρέσβεις σ' αὐτόν, ἔφυγε ἀπὸ τὴ χώρα ἀφοῦ σύναψε συνθήκη φιλίας, καὶ μέσω τῆς Φρυγίας κατευθύνθηκε πρὸς τὴ Βιθυνία. Οἱ Βιθυνοὶ ὅμως τοῦ ἔστησαν ἐνῆδρα καὶ χάθηκε καὶ αὐτὸς καὶ ἡ στρατιὰ ποὺ εἶχε μαζί του, δείχνοντας ὡστόσο στοὺς ἐχθροὺς ὁ ἴδιος ἔργα πραγματικοῦ ἀνδρα.

17. Γι' αὐτὸ λοιπὸν ὅταν ὁ Ἀντίοχος ἀποφάσισε νὰ ἐκστρατεύσει κατὰ τῶν Βιθυνῶν, ὁ βασιλιάς τους Νικομήδης, στέλλοντας πρεσβευτῆς στὴν Ἡράκλεια, ζήτησε τὴ συμμαχία τους, καὶ ἐπέτυχε τὸ σκοπὸ του, μὲ τὴν ὑπόσχεση ὅτι θὰ ἐκπληρώσει τὴ χάρη σὲ ὁμοίους

καιροῖς καὶ χρεΐαις τὴν ἀμοιβὴν ὑποσχόμενος Ἐν τούτῳ δὲ Ἡρακλεῶται τὴν τε Κίερον καὶ τὴν Τιον ἀνεσώσαντο καὶ τὴν Θυνίδα γῆν, πολλὰ τῶν χρημάτων δαπανήσαντες τὴν δὲ Ἄμαστρον (ἦν γὰρ καὶ αὐτὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀφηρημένη) καὶ πολέμῳ καὶ χρήμασι δουληθέντες τέως ἀναλαβεῖν αὐτὴν οὐ κατώρθωσαν, τοῦ κατέχοντος αὐτὴν Εὐμένους Ἀριοβαρζάνη τῷ Μιθριδάτου παιδί προῖκα μᾶλλον παραδοῦναι ταύτην, ἢ παρέχουσι χρήματα τοῖς Ἡρακλεώταις, διὰ τὸ τῆς ὀργῆς ὑπαχθέντος ἀλόγιστον.

ΙΗ. Ὑπὸ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους ἐκδέχεται τοὺς Ἡρακλεώ-
 10 τας ὁ πρὸς Ζιποίτην τὸν Βιθυνὸν πόλεμος, ὃς τῆς Θυνιακῆς ἐπῆρ-
 χε Θράκης, ἐν ᾧ πολέμῳ πολλοὶ τῶν Ἡρακλεωτῶν γενναίως ἀνδρι-
 σάμενοι κατεκόπησαν, καὶ νικᾷ μὲν κατὰ κράτος ὁ Ζιποίτης, συμ-
 μαχίδος δὲ δυνάμεως τοῖς Ἡρακλεώταις ἐπελθούσης, φυγῇ τὴν νί-
 κην καταισχύνει. Οἱ δὲ ἠττημένοι τοὺς σφετέρους νεκροὺς ἀδεῶς
 15 ἀναλαβόντες καὶ καύσαντες, εἶτα καὶ πάντων κύριοι περὶ ὧν ἦν ὁ
 πόλεμος καταστάντες, καὶ τὰ ὅσα τῶν ἀνηρημένων ἀνακομίσαν-
 τες εἰς τὴν πόλιν, ἐπιφανῶς ἐν τῷ τῶν ἀριστέων ἔθαψαν μνήματι.

ΙΘ. Κατὰ δὲ τοὺς αὐτοὺς χρόνους, Ἀντιόχῳ τῷ Σελεύκου καὶ
 Ἀντιγόνῳ τῷ Δημητρίου μεγάλων ἐκατέρωθεν στρατευμάτων ἀν-
 20 τιπαραταττομένων, κινεῖται ὁ πόλεμος καὶ χρόνον συχνὸν κατέτρι-
 ψε. Συνεμάχει δὲ τῷ μὲν ὁ τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς Νικομήδης, Ἀν-
 τιόχῳ δὲ πολλοὶ ἕτεροι. Οὕτω δὲ συρραγεῖς Ἀντίοχος Ἀντιγόνῳ
 τὸν πρὸς Νικομήδην χειρίζεται πόλεμον, ὁ δὲ Νικομήδης ἀλλαχό-
 θεν τε δυνάμεις ἀθροίζει, καὶ συμμαχεῖν πρὸς Ἡρακλεῶτας δια-
 25 πρεσβευσάμενος, τριήρεις γ' συμμαχούς λαμβάνει, καὶ λοιπὸν ἀν-
 τικαθίσταται τῷ τοῦ Ἀντιόχου στόλῳ. Ἐπὶ χρόνον δὲ τινα ἀντικα-
 ταστάντες ἀλλήλοις, οὐδέτεροι μάχης ἤρξαν, ἀλλ' ἄπρακτοι διελύ-
 θησαν.

Κ'. Ἐπεὶ δὲ Γαλάται πρὸς τὸ Βυζάντιον ἦκον καὶ τὴν πλεί-
 30 στην αὐτῆς ἐδήωσαν, τῷ πολέμῳ ταπεινωθέντες οἱ ἐν Βυζαντίῳ
 πέμπουσι πρὸς τοὺς συμμαχούς, δεόμενοι ὠφελείας. Καὶ παρέ-
 σχον μὲν πάντες ὡς εἶχον ἰσχύος, παρέσχον δὲ καὶ οἱ τῆς Ἡρακλεί-
 ας (τοσοῦτον γὰρ ἡ πρεσβεία ἦται) χρυσοῦς τετρακισχιλίους. Μετ'

καιρούς καὶ περιστάσεις. Τότε οἱ Ἡρακλειῶτες ἐπέτυχαν νὰ σώσουν καὶ τὴν Κίερο καὶ τὴν Τίο καὶ τὴν Θυνίδα γῆ, ἀφοῦ δαπάνησαν πολλὰ χρήματα. Τὴν Ἰνδοῦ Ἄμαστρον ὅμως (ποὺ τοὺς τὴν εἶχαν ἀφαιρέσει ἀπὸ αὐτὴν), θέλοντας νὰ τὴν ἀνακτήσουν καὶ μὲ πόλεμο καὶ μὲ χρήματα, δὲν τὸ κατόρθωσαν, ἐπειδὴ ὁ Εὐμένης ποὺ τὴν εἶχε στὴν κατοχὴ τοῦ προτίμησε νὰ τὴ δώσει προίκα στὸν υἱὸ τοῦ Μιθριδάτη Ἀριοβαρζάνη, καὶ ὄχι μὲ χρήματα στὶς Ἡρακλειῶτες, παρασυρμένος ἀπὸ τὴν ἀλόγιστη ὀργή του.

18. Στοὺς ἴδιους χρόνους γίνεται ὁ πόλεμος τῶν Ἡρακλειωτῶν πρὸς τὸν Βιθυνὸ Ζιποίτη, ποὺ ἦταν ἑπαρχος τῆς Θυνιακῆς Θυράκης. Σ' αὐτὸν τὸν πόλεμο πολλοὶ Ἡρακλειῶτες πολεμώντας μὲ μεγάλη ἀνδρεία σκοτώθηκαν, καὶ νίκησε κατὰ κράτος ὁ Ζιποίτης, ἀλλ' ὅταν ἔφτασε στοὺς Ἡρακλειῶτες συμμαχικὴ δύναμη, ἐξευτελίζει τὴ νίκη τοῦ μὲ φυγὴ. Οἱ νικημένοι, ἀφοῦ πῆραν ἀφοβὰ τοὺς νεκροὺς τοὺς καὶ τοὺς ἔκαψαν, ἔπειτα, ὅταν ἔγιναν κύριοι ὅλων ἐκείνων γιὰ τὰ ὁποῖα εἶχε γίνῃ ὁ πόλεμος, μετέφεραν τὰ ὅσα τῶν νεκρῶν στὴν πόλη καὶ τὰ ἔθαψαν μ' ἐπισημότητα στὸ μνήμα ἐκείνων ποὺ ἀρίστευαν.

19. Τοὺς ἴδιους χρόνους γίνεται ὁ πόλεμος μεταξὺ τοῦ Ἀντιόχου, υἱοῦ τοῦ Σελεύκου, καὶ τοῦ Ἀντιγόνου, υἱοῦ τοῦ Δημητρίου, μὲ ἀντιπαράταξη ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς μεγάλων στρατιῶν, ποὺ κράτησε πολὺ χρόνο. Σύμμαχος τοῦ Ἀντιγόνου ἦταν ὁ βασιλιάς τῆς Βιθυνίας Νικομήδης, ἐνῶ τοῦ Ἀντιόχου πολλοὶ ἄλλοι. Προτοῦ ἀκόμα συγκρουσθεῖ ὁ Ἀντιόχος μὲ τὸν Ἀντίγονο, περιεπλάκη σὲ πόλεμο μὲ τὸν Νικομήδη. Ὁ Νικομήδης συγκεντρώνει δυνάμεις καὶ ἀπὸ ἄλλοῦ καὶ στέλλοντας πρέσβεις στοὺς Ἡρακλειῶτες γιὰ συμμαχία, πῆρε βοήθεια δεκατρεῖς τριήρεις καὶ ἀντιπαρατάχθηκε στὸ στόλο τοῦ Ἀντιόχου. Ἀφοῦ ἔμειναν γιὰ ἓνα διάστημα παραταγμένοι ὁ ἓνας ἀπέναντι στὸν ἄλλο, δὲν ἀρχισαν τὴ μάχη καμμία ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς, ἀλλὰ διαλύθηκαν ἄπρακτοι.

20. Ὄταν οἱ Γαλάτες ἔφτασαν στὸ Βυζάντιο καὶ λεηλάτησαν τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς χώρας, ταπεινωμένοι ἀπὸ τὸν πόλεμο οἱ Βυζάντιοι στέλλουν πρέσβεις στοὺς συμμάχους τοὺς ζητώντας βοήθεια. Καὶ τοὺς πρόσφεραν δέβαια ὅλοι ὄση δύναμη εἶχαν, τοὺς πρόσφεραν ὅμως καὶ οἱ κάτοικοι τῆς Ἡράκλειας τέσσερες χιλιάδες χρυ-

οὐ πολὺ δὲ Νικομήδης τοὺς Γαλάτας, οἷς ἢ καταδρομὴ τῶν Βυζαντιῶν ἐγεγένητο, πολλάκις μὲν ἐπιχειρήσαντας εἰς τὴν Ἀσίαν περαιωθῆναι, τοσαυτάκις δὲ ἀποτυχόντας οὐκ ἀνεχομένων τὴν προᾶξιν Βυζαντιῶν, ἐπὶ συνθήκαις ὁμῶς παρασκευάζει περαιωθῆ-
 5 ναι. Αἱ δὲ συνθήκαι Νικομήδει μὲν καὶ τοῖς ἐγγύτοις αἰεὶ φίλα φρονεῖν τοὺς βαρβάρους, καὶ τῆς γνώμης τοῦ Νικομήδους χωρὶς μηδενὶ συμμαχεῖν τῶν πρὸς αὐτοὺς διαπρεσβενομένων, ἀλλ' εἶναι φίλους μὲν τοῖς φίλοις πολεμίους δὲ τοῖς οὐ φιλοῦσι, συμμαχεῖν δὲ καὶ Βυζαντίοις, εἴ που δεήσοι, καὶ Τιανοῖς δὲ καὶ Ἡρακλεώταις
 10 καὶ Καλχηδονίοις καὶ Κιερανοῖς καὶ τισιν ἑτέροις ἔθνῶν ἄρχουσιν. Ἐπὶ ταύταις μὲν ταῖς συνθήκαις Νικομήδης τὸ Γαλακτικὸν πλῆθος εἰς Ἀσίαν διαβιβάσει, ὧν περιφανεῖς μὲν ἐπὶ τῷ ἄρχειν ἰστὸν ἀριθμὸν ἦσαν, οἱ δὲ καὶ αὐτῶν τούτων προκεκοιμένοι καὶ κορυφαῖοι Λεωνῶριος ἦσθην καὶ Λουτούριος.

15 Αὕτη τοίνυν τῶν Γαλατῶν ἢ ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διάβασις κατ' ἀρχῆς μὲν ἐπὶ κακῶ τῶν οἰκητόρων προελθεῖν ἐνομίσθη, τὸ δὲ τέλος ἔδειξεν ἀποκριθὲν πρὸς τὸ συμφέρον τῶν γὰρ βασιλέων τὴν τῶν πόλεων δημοκρατίαν ἀφελεῖν σπουδαζόντων αὐτοὶ μᾶλλον ταύτην ἐβεβαίουν, ἀντικαθιστάμενοι τοῖς ἐπιτιθεμένοις. Νικομήδης
 20 δὲ κατὰ Βιθυνῶν πρῶτον, συμμαχούντων αὐτῷ καὶ τῶν ἐξ Ἡρακλείας, τοὺς βαρβάρους ἐξοπλίσας, τῆς τε χώρας ἐκράτησε καὶ τοὺς ἐνοικοῦντας κατέκοψε, τὴν ἄλλην λείαν τῶν Γαλατῶν ἑαυτοῖς διανεμαμένων. Οὗτοι δὲ πολλὴν ἐπελθόντες χώραν αὐθις ἀνεχώρησαν, καὶ τῆς αἰρεθείσης αὐτοῖς ἀπετέμοντο τὴν νῦν Γαλα-
 25 τίαν καλουμένην, εἰς τρεῖς μοῖρας ταύτην διανεύσαντες, καὶ τοὺς μὲν Τρωγμοὺς ὀνομάσαντες, τοὺς δὲ Τολοστοβογίους, τοὺς δὲ Τεκτοσάγας. Ἐδείμαντο δὲ πόλεις Τρωγμοὶ μὲν Ἄγκυραν, Τολοστοβόγιοι δὲ Ταβίαν, Τεκτοσάγες δὲ Πισινοῦντα.

ΚΑ'. Ὁ δὲ Νικομήδης εἰς λαμπρὰν εὐδαιμονίαν ἀρθεὶς πόλιν
 30 ἑαυτῷ ὁμώνυμον ἀνεγείρει ἀντικρὺ Ἀστακοῦ. Τὴν Ἀστακὸν δὲ Μεγαρέων ὤκισαν ἄποικοι Ὀλυμπιάδος ἰσταμένης ἰζ', Ἀστακὸν

σους (γιατὶ τόσα ζητοῦσε ἢ πρέσβεια). Μετὰ ἀπὸ λίγο διάστημα ὁ Νικομήδης τοὺς Γαλάτες, πού εἶχαν κάνει τὴν ἐπιδρομὴ κατὰ τῶν Βυζαντίων καὶ εἶχαν ἐπιχειρήσει πολλές φορές νὰ διαπεραιωθοῦν στὴν Ἀσία, ἀλλὰ ἄλλες τόσες εἶχαν ἀποτύχει, ἐπειδὴ δὲν ἀνέχονταν αὐτὴν τὴν πράξη οἱ Βυζάντιοι, ὥστόσο αὐτὸς μὲ συνθήκες ἐτοιμάζει τὴν διαπεραιώσή τους. Οἱ συνθήκες ἦταν οἱ ἑξῆς· οἱ βάρβαροι νὰ τρέφουν πάντοτε φιλικὰ αἰσθήματα πρὸς τὸν Νικομήδη καὶ τοὺς ἀπογόνους του καὶ χωρὶς τὴ συγκατάθεση τοῦ Νικομήδη νὰ μὴ συμμαχοῦν μὲ κανένα ἀπὸ ἐκείνους πού στέλνουν πρέσβεις σ' αὐτούς, ἀλλὰ νὰ παραμένουν φίλοι μὲ τοὺς φίλους καὶ ἐχθροὶ μὲ ἐκείνους πού δὲν εἶναι φίλοι τους, νὰ συμμαχοῦν ὅμως καὶ μὲ τοὺς Βυζαντίους, ἂν χρειασθεῖ, καὶ μὲ τοὺς Τιανούς καὶ τοὺς Ἡρακλειῶτες καὶ τοὺς Χαλκηδόνιους καὶ τοὺς Κιερανοὺς καὶ μὲ μερικοὺς ἄλλους ἄρχοντες ἔθνῶν. Μὲ αὐτοὺς τοὺς ὅρους συνθήκης ὁ Νικομήδης διαβιδάζει τὸ πλῆθος τῶν Γαλατῶν στὴν Ἀσία, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐπίσημοι ἄρχηγοὶ ἦταν δέκα ἑπτὰ καὶ ἀπὸ αὐτοὺς διακεκριμένοι καὶ κορυφαῖοι ἦταν ὁ Λεωννώριος καὶ ὁ Λουτούριος.

Αὕτῃ λοιπὸν ἡ διάβαση τῶν Γαλατῶν στὴν Ἀσία θεωρήθηκε στὴν ἀρχὴ ὅτι ἔγινε γιὰ κακὸ τῶν κατοίκων, ἢ κατάληξη ὅμως ἔδειξε ὅτι ἀνταποκρίθηκε σὸ συμφέρον τους. Γιατί, ἐνῶ οἱ βασιλεῖς προσπαθοῦσαν ν' ἀφαιρέσουν τὴ δημοκρατία ἀπὸ τις πόλεις, οἱ Γαλάτες τὴν ἐδραίωναν περισσότερο μὲ τὴν ἀντίστασή τους σὲ ἐκείνους πού ἐπιτίθεντο. Ὁ Νικομήδης ἐξοπλίζοντας πρῶτα κατὰ τῶν Βιθυνῶν τοὺς βαρβάρους, πού ἦταν σύμμαχοί του μαζί μὲ τοὺς Ἡρακλειῶτες, καὶ τὴ χώρα ὑπέταξε καὶ τοὺς κατοίκους κατέσφαξε, ἐνῶ τὴν ἄλλη λεία τὴ μοιράστηκαν μεταξὺ τους οἱ Γαλάτες. Κι αὐτοί, ἀφοῦ λεηλάτησαν πολλὴ χώρα, ἀποσύρθηκαν ἀμέσως, καὶ ἀπὸ τὴ χώρα πού κυρίεψαν ἀπέκλυσαν τὸ τμῆμα πού τώρα καλεῖται Γαλατία, μοιράζοντάς τὴν σὲ τρία τμήματα, καὶ τοὺς κατοίκους τοῦ ἑνὸς τμήματος τοὺς ὀνόμασαν Τρωγμούς, τοῦ ἄλλου Τολοστοβογίους, καὶ τοῦ τρίτου Τεκτοσάγες. Αὐτοὶ ἔκτισαν πόλεις, οἱ Τρωγμοὶ τὴν Ἀγκυρα, οἱ Τολοστοβόγιοι τὴν Ταβία, καὶ οἱ Τεκτοσάγες τὴν Πισινούντα.

21. Ὁ Νικομήδης, πού ἀνέβηκε σὲ ψηλὸ βαθμὸ εὐδαμονίας, οἰκοδόμησε πόλη ἀπέναντι στὴν Ἀστακὸ πού τῆς ἔδωσε τὸ ὄνομά του. Τὴν Ἀστακὸ ἀποίκισαν ἀποικοὶ ἀπὸ τὰ Μέγαρα, ἀφοῦ εἶχε

ἐπίκλην κατὰ χρησμόν θέμενοι ἀπό τινος τῶν λεγομένων Σπαρ-
 τῶν καὶ γηγενῶν ἀπογόνων τῶν ἐν Θήβαις, Ἀστακοῦ τὴν κλῆσιν,
 ἀνδρὸς γενναίου καὶ μεγαλόφρονος. Αὕτη πολλὰς ἐπιθέσεις παρὰ
 τε τῶν ὁμορούντων ὑποστᾶσα καὶ πολέμοις πολλάκις ἐκτροχωθεῖ-
 5 σα, Ἀθηναίων αὐτὴν μετὰ Μεγαρέας ἐπωκηκότων ἔληξέ τε τῶν
 συμφορῶν καὶ ἐπὶ μέγα δόξης καὶ ἰσχύος ἐγένετο, Δυδαλοῦ τη-
 νικαῦτα τὴν Βιθυνῶν ἀρχὴν ἔχοντας, οὗ τελευτήσαντος ἄρχει Βο-
 τεΐρας, ζήσας ς καὶ ὀ ἔτη. Τοῦτον διαδέχεται Βᾶς ὁ υἱός, ὃς καὶ
 Κάλαν τὸν Ἀλεξάνδρου στρατηγόν, καίτοι γε λίαν παρεσκευα-
 10 σμένον πρὸς τὴν μάχην, κατηγωνίσαστο, καὶ τῆς Βιθυνίας παρε-
 σκεύασε τοὺς Μακεδόνας ἀποσχέσθαι. Τούτου θίος μὲν ἐγγόνει
 ἐτῶν α' καὶ ὀ, ὧν ἐβασίλευσε ν'. Οὗ παῖς τῆς ἀρχῆς διάδοχος, Ζι-
 ποίτης, λαμπρὸς ἐν πολέμοις γεγονώς, καὶ τοὺς Λυσιμάχου στρα-
 τηγοὺς τὸν μὲν ἀνελάν, τὸν δὲ ἐπὶ μήκιστον τῆς οἰκείας ἀπελάσας
 15 ἀρχῆς, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ Λυσιμάχου, εἶτα καὶ Ἀντιόχου τοῦ παιδὸς
 Σελεύκου ἐπικρατέστερος γεγονώς, τοῦ τε τῆς Ἀσίας βασιλεύον-
 τος καὶ τοῦ Μακεδόνων, κτίζει πόλιν ὑπὸ τῷ Λυπερῷ ὄρει, τῇ αὐ-
 τοῦ κλήσει ἐπάνυμον. Οὗτος θιὸς μὲν ἔτη ς καὶ ὀ, κρατήσας δὲ
 τῆς ἀρχῆς ἠ' καὶ μ', καταλείπει παῖδας δ'. Τοῦτον ὁ πρεσβύτερος
 20 τῶν παίδων Νικομήδης διαδέχεται, τοῖς ἀδελφοῖς οὐκ ἀδελφὸς
 ἀλλὰ δήμιος γεγονώς. Ἐκρατύνατο μέντοι καὶ οὗτος τὴν Βιθυνῶν
 ἀρχὴν, μάλιστα γὰρ τοὺς Γαλάτας ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαπεραιωθῆναι
 συναράμενος. καὶ πόλιν, ὡς προείρηται, τὴν αὐτοῦ προσηγορίαν
 ἀνέστησε φέρουσαν.

25 ΚΒ. Οὐ πολλῶν δὲ ὕστερον χρόνῳ πόλεμος ἀνερχομένη Βυζαντί-
 οῖς πρὸς Καλατιανούς (ἄποικοι δὲ οὗτοι Ἡρακλεωτῶν ἦσαν) καὶ
 πρὸς Ἰστριανούς περὶ Τόμεως τοῦ ἐμπορίου, ὃ τοῖς Καλατιανοῖς
 ὁμορον ἦν, μονοπῶλιον τοῦτο διανοουμένων κατασκευάσαι τῶν
 Καλατιανῶν. Διεπρεσβεύοντο οὖν πρὸς Ἡρακλεώτας ἐπὶ συμμα-
 30 χίαν ἑκάτεροι. Οἱ δὲ πολεμικὴν μὲν ῥοπήν οὐδετέρῳ ἔνεμον μέρει,

ἀρχίσει ἡ δέκατη ἑβδομη Ὀλυμπιάδα, καὶ τὴν ὀνόμασαν Ἀστακὸ σύμφωνα μ' ἓνα χρησμὸ ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἀπογόνους τῶν λεγόμενων σπαρτῶν καὶ ἐντόπιων τῆς Θήβας, πού τὸν ἔλεγαν Ἀστακὸ καὶ ἦταν ἄνδρας γενναῖος καὶ μεγαλόφρων. Ἡ πόλη αὐτὴ ἀφοῦ δέχθηκε πολλές ἐπιθέσεις ἀπὸ τοὺς γείτονές της καὶ ἀφοῦ ταλαιπωρήθηκε ἀπὸ συχνούς πολέμους, μετὰ τοὺς Μεγαρεῖς τὴν ἀποίκισαν οἱ Ἀθηναῖοι, ὅποτε ἔπαυσαν οἱ συμφορές της καὶ ἔφτασε σὲ μεγάλη δόξα καὶ δύναμη, ἔχοντας τότε τὴν ἐξουσία τῶν Βιθυνῶν ὁ Δυδαλσός, καὶ ὅταν πέθανε τὴν ἐξουσία τὴν πῆρε ὁ Βοτεῖρας, πού ἔζησε ἑβδομήντα ἕξι χρόνια. Αὐτὸν τὸν διαδέχθηκε ὁ υἱὸς του Βάς, πού καὶ κατανίκησε τὸν Κάλαντο, στρατηγὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, παρόλο πού ἦταν πάρα πολὺ προετοιμασμένος γιὰ τὴ μάχη, καὶ ἐπέτυχε ν' ἀπομακρύνει τοὺς Μακεδόνες ἀπὸ τὴ Βιθυνία. Ἐζησε ἑβδομήντα ἓνα ἔτη, ἀπὸ τὰ ὅποια τὰ πενήντα βασιλιάς. Υἱὸς του καὶ διάδοχος τῆς βασιλείας του ἦταν ὁ Ζιποίτης, πού ἦταν ἐξαίρετος στοὺς πολέμους, ὁ ὁποῖος τὸν ἓνα ἀπὸ τοὺς στρατηγούς τοῦ Λυσιμάχου τὸν σκόκτωσε, ἐνῶ τὸν ἄλλο, ἀφοῦ τὸν κράτησε γιὰ μεγάλο διάστημα μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐξουσία του, καὶ ἀφοῦ στὴ συνέχεια ἀναδείχθηκε νικητῆς καὶ τοῦ Λυσιμάχου καὶ τοῦ Ἀντιόχου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Σελεύκου, πού ἦταν βασιλιάς τόσο τῆς Ἀσίας ὅσο καὶ τῶν Μακεδόνων, ἔκτισε πόλη στοὺς πρόποδες τοῦ ὄρους Λυπεροῦ, πού πῆρε τὸ ὄνομά του. Αὐτός, ἀφοῦ ἔζησε ἑβδομήντα ἕξι χρόνια καὶ κράτησε τὴν ἐξουσία σαράντα ὀκτώ, ἄφησε τέσσερις υἱούς. Τὸν διαδέχθηκε ὁ μεγαλύτερος υἱὸς του Νικομήδης, πού ὑπῆρξε γιὰ τοὺς ἀδελφούς του ὄχι ἀδελφός, ἀλλὰ δήμιος. Ἰσχυροποίησε ὅμως καὶ αὐτὸς τὴν ἐξουσία τῶν Βιθυνῶν, κυρίως ὅταν βοήθησε νὰ περάσουν οἱ Γαλάτες στὴν Ἀσία, καὶ ἔκτισε, ὅπως εἶπαμε, πόλη πού ἔφερε τὸ ὄνομά του.

22. Ὅχι μετὰ ἀπὸ πολὺ διάστημα ξέσπασε πόλεμος τῶν Βυζαντίων ἐναντίον τῶν Καλατιανῶν (αὐτοὶ ἦταν ἀποικοὶ τῶν Ἡρακλειωτῶν) καὶ τῶν Ἰστριανῶν γιὰ τὸ ἐμπόριο τοῦ Τόμεως, πού ἦταν γειτονικὸ τῶν Καλατιανῶν, ἐπειδὴ οἱ Καλατιανοὶ εἶχαν σκοπὸ νὰ τὸ κάνουν μονοπώλιο. Ἐστειλαν λοιπὸν πρεσβεῖα καὶ οἱ δύο στοὺς Ἡρακλειῶτες γιὰ νὰ συνάψουν συμμαχία. Αὐτοὶ ὅμως δὲν ἔδιναν σὲ καμμιά πλευρὰ πολεμικὴ βοήθεια, ἀλλ' ἔστειλαν καὶ στὰ δύο μέρη

διαλλακτηρίους δὲ ἄνδρας ἑκατέροις ἀπέστελλον, κὰν ἄπρακτος αὐτῶν ἢ σπουδὴ τότε γέγονε. Πολλὰ δὲ οἱ τῆς Καλατίδος ὑπὸ τῶν πολεμίων παθόντες, ὕστερον εἰς διαλύσεις ἦλθον, ἀπὸ ταύτης τῆς συμφορᾶς οὐκέτι σχεδὸν ἀναλαβεῖν αὐτοὺς δυνηθέντες.

5 ΚΓ. Οὐ πολλοῦ δὲ πάνυ ῥυέντος χρόνου, ὁ τῶν Βιθυνῶν βασιλεὺς Νικομήδης, ἐπεὶ ὁ μὲν ἐκ προτέρων αὐτῷ γάμων γεγονῶς παῖς Ζηῖλας φυγὰς ἦν πρὸς τὸν τῶν Ἀρμενίων βασιλέα ταῖς τῆς μητροιᾶς Ἐταζέτας μηχαναῖς ἐλαθείς, οἱ δὲ ἐκ ταύτης αὐτῷ γεγονότες ἐνηπίαζον, πρὸς τῷ τελευτᾷ γεγονῶς, κληρονόμους μὲν
10 τοὺς ἐκ τῆς δευτέρας γυναικὸς γράφει παῖδας, ἐπιτρόπους δὲ Πτολεμαῖον καὶ Ἀντίγονον καὶ τὸν δῆμον τῶν Βυζαντίων καὶ δὴ καὶ τῶν Ἡρακλεωτῶν καὶ τὸν τῶν Κιανῶν ἐπίστησιν. Ὁ μέντοι Ζηῖλας μετὰ δυνάμεως ἦν αὐτῷ τῶν Γαλατῶν οἱ Τολοστοβόγιοι θάρσους ἐπλήρουν, ἐπὶ τὴν βασιλείαν κατήει. Βιθυνοὶ δὲ τὴν ἀρ-
15 χὴν σῶξιν τοῖς νηπίοις σπουδάζοντες, τὴν μὲν τούτων μητέρα ἀδελφῷ συνοικίζουσι τῷ Νικομήδους, αὐτοὶ δὲ στρατεύμα παρὰ τῶν εἰρημένων ἐπιτρόπων λαβόντες ὑπέμενον τὸν Ζηῖλαν. Συχναῖς δὲ μάχαις καὶ μεταβολαῖς ἑκάτεροι ἀποχρησάμενοι, τὸ τε-
20 ἀριστευόντων κὰν ταῖς συμβάσεσι τὸ συμφέρον καταπραπτόντων. Διὸ Γαλάται ὡς ἐχθρὰν τὴν Ἡράκλειαν κατέδραμον ἕως Κάλλητος ποταμοῦ, καὶ πολλῆς κύριοι γεγονότες λείας, οἴκαδε ἀνεχώρησαν.

ΚΔ. Βυζαντίους δὲ Ἀντιόχου πολεμοῦντος τριήρεσι συνε-
25 μάχησαν μὲν οἱ Ἡρακλεῶται, καὶ τὸν πόλεμον παρεσκεύασαν μέχρις ἀπειλῶν προκόψαι.

ΚΕ. Συνέβη δὲ μετ' οὐ πολὺ ἐξ ἀνθρώπων Ἀριοβαρζάνην γενέσθαι, παῖδα Μιθριδάτην καταλιπόντα καὶ ἐν διαφορᾷ πρὸς τοὺς Γαλάτας γεγονότα, δι' ἣν αἰτίαν καταφρονήσαντες τοῦ παι-
30 δὸς οὗτοι τὴν αὐτοῦ βασιλείαν ἐσίοντο. Καὶ ἀπορίας αὐτοὺς καταλαβούσης, ἀνελάμβανον οἱ ἀπὸ τῆς Ἡρακλείας, σίτον εἰς Ἀμισσον πέμποντες, ἐξ ἧς ῥᾶον ἦν τοὺς τοῦ Μιθριδάτου σιτηγεῖν ἑαυτοῖς καὶ ἐξακείσθαι τὴν ἔνδειαν. Διὰ ταῦτα πάλιν οἱ Γαλάται εἰς

ἀπεσταλμένους διαλλακτικούς, ἄν και ἡ προσπάθειά τους τότε στάθηκε χωρίς ἀποτέλεσμα. Ἐφοῦ οἱ κάτοικοι τῆς Καλατίδας ἔπαθαν πολλά ἀπό τοὺς ἐχθροὺς τους, ἔπειτα συνθηκολόγησαν, κι ἀπὸ αὐτὴ τὴν συμφορὰ δὲν μπόρεσαν ποτὲ πιά σχεδὸν νὰ ἀναλάβουν.

23. Δὲν πέρασε ὅμως πολὺ διάστημα και ὁ βασιλιάς τῶν Βιθυνῶν Νικομήδης, ἔπειδὴ ὁ υἱὸς του ἀπὸ προηγούμενο γάμο Ζηίλας εἶχε καταφύγει στὸν βασιλιά τῶν Ἀρμενίων, ἀπομακρυσμένος μὲ μηχανορραφίες τῆς μητρῶς του Ἐταζέτας, ἐνῶ τὰ παιδιά του ἀπὸ αὐτὴν ἦταν ἀκόμα μικρά, φτάνοντας στὸ τέλος τῆς ζωῆς του, ἀφήνει γραπτῶς κληρονόμους του τοὺς υἱοὺς του ἀπὸ τὴ δεύτερη γυναίκα του, και ἐπιτρόπους τους ὁρίζει τὸν Πτολεμαῖο και τὸν Ἀντίγονο και τὸ δῆμο τῶν Βυζαντίων, και μάλιστα τοὺς δῆμους τῶν Ἡρακλειωτῶν και τῶν Κιανῶν. Ὁ Ζηίλας ὅμως μὲ δύναμη, πού τὸν ἐνθάρρυναν οἱ Γαλάτες Τολοστοβόγιοι, κατέβηκε γιὰ νὰ πάρει τὴ βασιλεία. Οἱ Βιθυνοὶ στὴν ἀρχή, προσπαθώντας νὰ σώσουν τὰ νήπια, νυμφεύουν τὴ μητέρα τους μὲ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Νικομήδη, και ἀφοῦ ἔλαβαν ὡς βοήθεια στρατεύματα ἀπὸ τοὺς ἐπιτρόπους πού εἶπαμε περίμεναν τὸν Ζηίλα. Ἐπειτα ἀπὸ πολλές μάχες και μεταβολές στὸ τέλος και τὰ δύο μέρη κατέληξαν σὲ συμφωνίες, κι ἔπειδὴ οἱ Ἡρακλειῶτες νικοῦσαν στίς μάχες και κατὰ τίς συνθήκες ἐπέβαλλαν τὸ συμφέρον τους. Γι' αὐτὸ οἱ Γαλάτες, θεωρώντας ἐχθρική τὴν Ἡρακλεία, εἰσέβαλαν σ' αὐτὴν ὡς τὸν ποταμὸ Κάλλητα, κι ἀφοῦ πῆραν πολλά λάφυρα, γύρισαν στὴ χώρα τους.

24. Κατὰ τὸν πόλεμο τοῦ Ἀντιόχου κατὰ τῶν Βυζαντίων βοήθησαν οἱ Ἡρακλειῶτες μὲ σαράντα τριήρεις και συνετέλεσαν ὥστε ὁ πόλεμος νὰ προχωρήσει ὡς τίς ἀπειλές μόνο.

25. Ἐπειτ' ἀπὸ λίγο ὅμως πεθαίνει ὁ Ἀριοβαρζάνης, ἀφήνοντας υἱὸ του τὸν Μιθριδάτη και ἔχοντας περιέλθει σὲ διαφορὲς μὲ τοὺς Γαλάτες. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν οἱ Γαλάτες περιφρόνησαν τὸ παιδί και ἔβλαπταν τὸ κράτος του, κι ὅταν ἔπεσαν σὲ στερήσεις ἀνέλαβαν τὴν ἐξουσία οἱ Ἡρακλειῶτες, στέλνοντας σιτάρι στὴν Ἀμισό, ἀπὸ ὅπου ἦταν εὐκόλο νὰ τροφοδοτοῦνται οἱ στρατιῶτες τοῦ Μιθριδάτη και ν' ἀντιμετωπίσουν τὴ στέρηση. Γι' αὐτὸ πάλι οἱ Γαλάτες ἔστειλαν στρα-

τὴν Ἡρακλεῶτιν ἔπεμψαν στρατεύματα, καὶ ταύτην κατέτρεχον, μέχρις ἂν οἱ Ἡρακλεῶται διεπρεσβεύσαντο πρὸς αὐτούς. Νύμφις δὲ ἦν ὁ ἱστορικός ὁ κορυφαῖος τῶν πρέσβειων, ὃς τὸν μὲν στρατὸν ἐν τῷ κοινῷ χρυσοῖς πεντακισχιλίους, τοὺς δὲ ἡγεμόνας ἰδίᾳ διακοσί-
5 οῖς ὑποθεραπεύσας τῆς χώρας ἀπαναστήναι παρεσκεύασεν.

Κς. Πτολεμαῖος δὲ ὁ τῆς Αἰγύπτου βασιλεὺς εἰς ἄκρον εὐδαιμονίας ἀναβάς, λαμπροτάταις μὲν δωρεαῖς εὐεργετεῖν τὰς πόλεις προήγετο, ἔπεμψε δὲ καὶ τοῖς Ἡρακλεώταις ἀρτάβας (οὕτω γὰρ καλοῦσι Πέρσαι τοὺς μεδίμνους) πυροῦ πεντακοσίας, καὶ νεῶν
10 αὐτοῖς Προκοννησίας πέτρας ἐν τῇ ἀκροπόλει Ἡρακλέος ἀνεδείματο.

Κζ. Μέχρι τούτου φθάσας ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτειαν τὴν ἐκβολὴν ποιεῖται, ὅθεν τε γένους ἔφυσαν, καὶ τίνα τρόπον τῆς Ἰταλίας ἐνταῦθα κατῴκησαν, ὅσα τε εἰς τὴν τῆς
15 Ῥώμης κτίσιν προὔλαβέ τε καὶ ἐπράχθη, καὶ τῶν ἐπαρξάντων αὐτῶν ἐπιτρέχων, καὶ πρὸς οὓς πολέμοις διηγωνίσαντο, καὶ τὴν τε τῶν βασιλέων κατάστασιν καὶ τὴν εἰς ὑπάτους τῆς μοναρχίας μεταβολὴν ὅπως τε ὑπὸ Γαλατῶν Ῥωμαῖοι ἠττήθησαν, καὶ ἦλω ἂν ἢ πόλις, εἰ μὴ Κάμιλλος ἐπιδοθηθεὶς τὴν πόλιν ἐρρύσατο. Ὅπως
20 τε ἐπὶ τὴν Ἀσίαν Ἀλεξάνδρῳ διαβαίνοντι, καὶ γράψαντι ἢ κρατεῖν, ἐὰν ἄρχειν δύνωνται, ἢ τοῖς κρείττοσιν ὑπέικειν, στέφανον χρυσοῦν ἀπὸ ἱκανῶν ταλάντων Ῥωμαῖοι ἐξέπεμψαν· καὶ ὡς πρὸς Ταραντίνους καὶ Πύρρον τὸν Ἡπειρώτην συμμαχοῦντα τούτοις ἐπολέμησαν, καὶ τὰ μὲν παθόντες, τὰ δὲ κακῶς τοὺς πολεμίους δι-
25 αθέμενοι, Ταραντίνους μὲν ὑπηγάγοντο, Πύρρον δὲ τῶν τῆς Ἰταλίας ἀπήλασαν. Ὅσα τε πρὸς Καρχηδονίους καὶ Ἀννίβαν Ῥωμαίοις ἐπράχθη, καὶ ὅσα πρὸς Ἰθήρας ἄλλοις τε καὶ Σκιπίωνι κατωρθώθη, καὶ ὡς παρὰ τῶν Ἰθήρων βασιλεὺς ψηφισθεὶς οὐκ ἐδέξατο, ὅπως τε καταπολεμηθεὶς ἔφυγεν Ἀννίβας. Καὶ ὡς πέραν
30 τοῦ Ἰονίου Ῥωμαῖοι διέβησαν, καὶ ὡς Περσεὺς ὁ Φιλίππου τὴν Μακεδόνων ἀρχὴν ἐκδεξάμενος, καὶ τὰς συνθήκας τὰς πρὸς τὸν αὐτοῦ πατέρα Ῥωμαίοις γεγενημένας νεότητι κινῶν, κατεπολεμή-

10. Προστίθεται ἀπὸ τὸ Λατανικὸ κείμενο. Μέδιμνος = 51, 84 λίτρος.

τευμα στήν Ἡράκλεια καί τήν ἐνοχλοῦσαν, μέχρι πού ἦρθαν σέ διαπραγματεύσεις οἱ Ἡρακλειῶτες μαζί τους. Ἐπικεφαλῆς τῶν ἀπεσταλμένων ἦταν ὁ ἱστορικός Νύμφις, ὁ ὁποῖος πέτυχε μέ πέντε χιλιάδες χρυσά ἀπό κοινοῦ σέ ὄλο τὸ στράτευμα καί μέ ἰδιαίτερες φιλοφρονήσεις πρὸς κάθε ἀρχηγό διακοσίων χρυσῶν ἢ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τῆ χώρα.

26. Ὁ Πτολεμαῖος, ὁ βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου, πού ἔφτασε στήν κορυφή τῆς εὐδαιμονίας, ἀποφάσισε νά εὐεργετήσῃ τις πόλεις μέ πλούσιες δωρεές, κι ἔστειλε καί στοὺς Ἡρακλειῶτες σιτᾶρι πεντακόσιες ἀρτάβες (ἔτσι καλοῦν οἱ Πέρσες τοὺς μεδίμνους¹⁰) καί τοὺς ἀνακατασκεύασε ἀπὸ Προκονήσια πέτρα τὸν ναὸ τοῦ Ἡρακλῆ στήν ἀκρόπολη.

27. Φθάνοντας στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ συγγραφέας στρέφει τὴ συγγραφή του στὸ Ρωμαϊκὸ κράτος, ἐκθέτοντας ποιά ὑπῆρξε ἡ καταγωγὴ τῶν Ρωμαίων, μέ ποῖο τρόπο κατοίκησαν στήν Ἰταλία, καί ὅσα προσηγήθηκαν καί ἔγιναν πρὶν ἀπὸ τὴν κτίση τῆς Ρώμης, κι ἀναφέροντας ἐπιτροχάδην τοὺς ἀρχόντες τους καί ποιοὺς πολέμους διεξήγαγαν τὴν περίοδο τῆς βασιλείας καί τὴ μεταβολὴ τῆς μοναρχίας σέ ὑπατεία, πῶς οἱ Ρωμαῖοι νικῆθηκαν ἀπὸ τοὺς Γαλάτες καί θὰ κυριευόταν ἡ πόλη, ἂν δὲν τὴν ἔσωζε μέ τὴν ἐπέμβαση τοῦ Ὁ Κάμιλλος. Γράφει ἀκόμα πῶς ὅταν ὁ Ἀλέξανδρος ἐκστράτευσε στήν Ἀσία καί τοὺς ἔγραψε ἡ νά νικῆσουν ἂν εἶναι ἱκανοὶ νά εἶναι ἡγέτες, ἢ ἄλλιῶς νά ὑποχωροῦν στοὺς ἰσχυρότερους, οἱ Ρωμαῖοι τοῦ ἔστειλαν χρυσὸ στεφάνι ἀπὸ ἱκανὸ ἀριθμὸ τάλάντων. Ἀκόμη γράφει πῶς πολέμησαν πρὸς τοὺς Ταραντίνους καί τὸ σύμμαχό τους τὸν Ἡπειρώτη Πύρρο, κι ἀφοῦ ἔπαθαν καί προκάλεσαν ζημίες στοὺς ἐχθρούς, ἐξεδίωξαν τὸν Πύρρο ἀπὸ τὴν Ἰταλία. Ἀκολουθοῦν ὅσα οἱ Ρωμαῖοι ἔπραξαν κατὰ τῶν Καρχηδονίων καί τοῦ Ἀννίβα καί τὰ κατορθώματα κατὰ τῶν Ἰθέρων τοῦ Σκιπίωνα καί ἄλλων καί ὅτι δὲν δέχθηκε ὁ Ἀννίβας ὅταν τὸν ψήφισαν βασιλιά τους οἱ Ἰθῆρες, καί πῶς κατανικήθηκε καί ἔφυγε. Πῶς ἐπίσης οἱ Ρωμαῖοι πέρασαν τὸ Ἰόνιο πέλαγος καί πῶς ὁ Περσέας τοῦ Φιλίππου, πού τὸν διαδέχθηκε στὴ βασιλεία τῶν Μακεδόνων καί ἀπὸ νεανικὴ ἀνωριμότητα πρόβαλλε τις συνθήκες πρὸς τὸν πατέρα του πού ἔκαναν οἱ Ρωμαῖοι, κατανικήθηκε στὸν

θη, Παύλου τὸ κατ' αὐτὸν ἀναστήσαντος τρόπαιον ὅπως τε πρὸς Ἀντίοχον τὸν Συρίας καὶ Κομμαγήνης καὶ Ἰουδαίας βασιλέα δυσι μάχαις νικήσαντες τῆς Εὐρώπης ἐξέβαλον.

ΚΗ. Τὰ μὲν οὖν περὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχῆς μέχρι τοῦδε δίδεισιν
 5 ὁ συγγραφεὺς ἀναλαθὼν δὲ γράφει ὅπως Ἡρακλεῶται διαπρεσβευσάμενοι πρὸς τοὺς τῶν Ῥωμαίων στρατηγούς ἐπὶ τὴν Ἀσίαν διαβεβηκότας, ἀσμένως τε ἀπεδέχθησαν καὶ ἐπιστολῆς φιλοφρονούμενοι ἔτυχον, Ποπλίου Αἰμιλίου ταύτην ἀποστείλαντος, ἐν ἣ φιλίαν τε πρὸς αὐτοὺς τῆς συγκλήτου βουλῆς ὑπισχνεῖτο, καὶ τὰ
 10 ἄλλα προνοίας τε καὶ ἐπιμελείας, ἐπειδὴν τινος αὐτῶν δέοιντο, μηδεμιᾶς ὑστερεῖσθαι. Ὑστερον δὲ καὶ πρὸς Κορνήλιον Σκιπίωνα τὸν τὴν Λιβύην Ῥωμαίοις κτησάμενον, διαπέμπουσι πρεσβείαν, τὴν ὠμολογημένην φιλίαν ἐπικυροῦντες Μετὰ ταῦτα δὲ πάλιν πρὸς τὸν αὐτὸν διαπρεσβεύονται, διαλλάττειν πρὸς Ῥωμαίους
 15 ἀξιοῦντες τὸν βασιλέα Ἀντίοχον καὶ ψήφισμα πρὸς αὐτὸν ἔγραψαν, παραινοῦντες αὐτὸν τὴν πρὸς Ῥωμαίους διαλύσασθαι ἔχθραν. Ὁ δὲ Κορνήλιος Σκιπίων ἀντεπιστέλλων τοῖς Ἡρακλεώταις ἐπιγράφει οὕτω "Σκιπίων στρατηγός, ἀνθύπατος Ῥωμαίων, Ἡρακλεωτῶν τῆ βουλῆ καὶ τῷ δήμῳ χαίρειν", ἐν ταύτῃ τὴν τε
 20 πρὸς αὐτοὺς εὐνοίαν ἐπιβεβαιῶν, καὶ ὡς διαλύσαιντο Ῥωμαῖοι τὴν πρὸς Ἀντίοχον μάχην. Τὰ αὐτὰ δὲ Λευκίῳ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων ὁ ἀδελφὸς καὶ στρατηγὸς τοῦ ναυτικοῦ τοῖς Ἡρακλεώταις διαπρεσβευσάμενοις ἀντέγραψε. Μετ' οὐ πολὺ δὲ πάλιν εἰς μάχην Ἀντίοχος Ῥωμαίοις κατέστη, καὶ ἀνά κράτος ἠττηθεὶς ἐπὶ
 25 συνθήκαις διελύσατο τὴν ἔχθραν, αἱ καὶ τῆς Ἀσίας αὐτὸν ἀπάσης ἀπειρογον καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ τῶν νηῶν συναφηροῦντο τὸν στόλον, τῆς Κομμαγήνης αὐτῷ καὶ τῆς Ἰουδαίας εἰς ἀρχὴν ὑπολειπομένων. Ἡ δὲ τῶν Ἡρακλεωτῶν πόλις πρὸς τοὺς ἐκπεμπομένους παρὰ τῶν Ῥωμαίων τῶν στρατηγῶν διαδόχους τὰ αὐτὰ τε
 30 διεπρεσβεύετο, καὶ ταῖς ὁμοίαις ἀντεδεξιούτο εὐνοίαις καὶ φιλοφρονήσεσι. Καὶ τέλος συνθῆκαι προῆλθον Ῥωμαίοις τε καὶ Ἡρακλεώταις, μὴ φίλους εἶναι μόνον ἀλλὰ καὶ συμμάχους ἀλλήλοις καθ' ὧν τε καὶ ὑπὲρ ὧν δεηθεῖεν ἑκάτεροι. Καὶ χαλκοῖ πίνακες

πόλεμο καὶ ὁ Παῦλος ἔστησε τρόπαιον εἰς βάρος του, καὶ πῶς, ἀφοῦ νίκησαν τὸν Ἀντίοχο, τὸν βασιλιὰ τῆς Συρίας καὶ τῆς Κομαγῆνης καὶ τῆς Ἰουδαίας, τὸν ἐκδίωξαν ἀπὸ τὴν Εὐρώπην.

28. Ἡ διήγησις τοῦ συγγραφέα γιὰ τὴν Ῥωμαϊκὴν ἐξουσίαν φτάνει ὡς ἐδῶ. Συνεχίζοντας γράφει πῶς οἱ Ἡρακλειῶτες, στέλνοντας πρεσβεῖς στοὺς Ῥωμαίους στρατηγούς, πού εἶχαν διαπεραιωθεῖ στὴν Ἀσία, ἔγιναν δεκτοὶ μὲ εὐχαρίστησιν καὶ ἔλαβαν καὶ φιλοφρονητικὴν ἐπιστολήν, πού τὴν εἶχε στείλει ὁ Πόπλιος Αἰμίλιος, στὴν ὁποία ὑποσχόταν τὴν φιλίαν τῆς συγκλήτου καὶ ὅτι ἂν τοὺς ζητοῦσαν κάτι δὲν θὰ στεροῦνταν καμμιά πρόνοια καὶ φροντίδα. Ἐπειτα στέλνουν πρεσβεῖα καὶ στὸν Κορνήλιον Σκιπίωνα, πού εἶχε προσαρτήσῃ τὴν Λιβύην στοὺς Ῥωμαίους, ἐπικυρώνοντας τὴν ὁμολογημένην φιλίαν τους. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ στέλνουν καὶ πάλι πρεσβεῖα στὸν ἴδιον μὲ τὴν ἀξιῶσιν νὰ συμφιλιώσῃ μὲ τοὺς Ῥωμαίους τὸν βασιλιὰ Ἀντίοχο. Τοῦ ἔγραψαν καὶ ψήφισμα καὶ τὸν προέτρεπαν νὰ παύσῃ τὴν ἔχθραν τοῦ πρὸς τοὺς Ῥωμαίους. Ὁ Κορνήλιος Σκοπίων στὴν ἀπάντησίν του πρὸς τοὺς Ἡρακλειῶτες γράφει στὴν ἀρχὴν τὰ ἑξῆς: “Ὁ Σκιπίων ὁ στρατηγός, ἀνθύπατος τῶν Ῥωμαίων, πρὸς τὴν βουλήν καὶ τὸν δῆμον τῶν Ἡρακλειωτῶν εὐχεται νὰ ἔχουν χαρὰ”. Σ’ αὐτὴν τὴν ἐπιστολήν του ἐπιβεβαιώνει τὰ εὐνοϊκὰ αἰσθήματά του πρὸς αὐτοὺς καὶ ὅτι θὰ διαλύσῃ οἱ Ῥωμαῖοι τὴν ἔχθραν τους πρὸς τὸν Ἀντίοχο. Τὰ ἴδια ὁ Πόπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, ὁ ἀδελφός του καὶ ναύαρχος, ἀπάντησε στοὺς Ἡρακλειῶτες μὲ τὸν Λεύκιον πού τοῦ ἔστειλε πρεσβεῖα. Μετὰ ἀπὸ λίγο ὁ Ἀντίοχος ἦρθε σὲ πόλεμον πάλι μὲ τοὺς Ῥωμαίους καὶ νικημένους κατὰ κράτος σταμάτησε τὴν ἔχθραν μὲ συνθήκας, πού καὶ τὸν ἀπέκλειαν ἀπὸ ὅλην τὴν Ἀσίαν καὶ τοῦ ἀφαιροῦσαν καὶ τοὺς ἐλέφαντας καὶ ὅλον τὸ στόλον του, καὶ ἀπέμειναν στὴν ἐξουσίαν του ἡ Κομαγῆνη μόνον καὶ ἡ Ἰουδαία. Ἀντίθετα ἡ πόλις τῆς Ἡράκλειας, στέλνοντας πρεσβεῖες μὲ τὰ ἴδια αἰτήματα στοὺς διαδόχους τῶν στρατηγῶν πού ἔστειλαν οἱ Ῥωμαῖοι, κέρδιζε ἀπὸ μέρους τους τὴν ἴδιαν εὐνοίαν καὶ τὶς ἴδιες φιλοφρονήσεις. Τέλος συνῆψαν συμφωνίας οἱ Ῥωμαῖοι καὶ οἱ Ἡρακλειῶτες νὰ μὴν εἶναι φίλοι μόνον, ἀλλὰ καὶ νὰ γίνουσι σύμμαχοι ἐναντίον ἐκείνων καὶ ὑπὲρ ἐκείνων πού θὰ χρειάζεται ἢ μία εἴτε ἢ ἄλλη πλευρά. Δύο χάλκινοι πίνακες εἶχαν τὶς συμ-

δύο τὰς ὁμολογίας ἴσους καὶ ὁμοίας ἔφερον, ὧν ὁ μὲν παρὰ Ῥωμαίους ἐν τῷ κατὰ τὸ Καπητώλιον ἱερῷ τοῦ Διὸς καθηλώθη, ὁ δὲ κατὰ τὴν Ἡράκλειαν καὶ αὐτὸς ἐν τῷ τοῦ Διὸς ἱερῷ.

ΚΘ. Ταῦτα διεξελθὼν ὁ συγγραφεὺς κατὰ τὸ ιγ' καὶ ιδ' τῆς 5 ἱστορίας, εἰς τὴν ιε' εἰσβαλὼν διηγεῖται ὅπως Προυσίας ὁ Βιθυνῶν βασιλεύς, δραστήριος ὢν καὶ πολλὰ πράξας, μετὰ τῶν ἄλλων καὶ Κίερον πόλιν Ἡρακλεωτῶν οὔσαν ὑφ' ἑαυτὸν ἔθετο τῷ πολέμῳ, ἀντὶ Κιέρου Προυσιάδα καλέσας εἶλε δὲ καὶ τὴν Τιον, καὶ αὐτὴν ὑπήκοον αὐτοῖς οὔσαν, ὥστε ἐκ θαλάττης εἰς θάλασσαν τὴν Ἡρά- 10 κλειαν περιγράψαι. Ἐφ' αἷς κάκεινῃν κραταιῶς ἐπολιόρκει, καὶ πολλοὺς μὲν τῶν πολιορκουμένων ἀπέκτεινεν, ἐγγὺς δ' ἂν καὶ ἡ πόλις τοῦ ἀλῶναι κατέστη εἰ μὴ ἐπὶ τῆς κλίμακος ἀναβαίνων Προυσίας λίθῳ βαλόντος ἑνὸς τῶν ἀπὸ τῆς ἐπάλλξεως συνετριβη τὸ σκέλος καὶ τὴν πολιορκίαν τὸ πάθος διέλυσεν· φοράδην γὰρ ὁ 15 βληθεὶς, οὐκ ἄνευ ἀγῶνος ὑπὸ τῶν Βιθυνῶν ἀνακομισθεὶς εἰς τὰ οἰκεῖα ἀνέστρεψε, κάκεῖ θιούς ἔτη οὐ πολλά, καὶ χολὸς καὶ ὢν καὶ καλούμενος τὸν βίον κατέστρεψεν.

Λ'. Οἱ δὲ ὑπὲρ τὸν Πόντον Γαλάται, οὔπω τῶν Ῥωμαίων εἰς τὴν Ἀσίαν διαβεθηκότων, πόθον ἔχοντες πείραν λαβεῖν τῆς θα- 20 λάσσης προελεῖν ἐπεχείρουν τὴν Ἡράκλειαν, καὶ οὐ χαλεπὸν ἐνόμιζον· πολὺ γὰρ τῆς παλαιᾶς ῥώμης ὑφεῖτο καὶ πρὸς τὸ καταφρονούμενον ὑπέρρει. Στρατεύουσι δὴ κατ' αὐτῆς ἀπάσαις ταῖς δυνάμεσιν, οὐδ' αὐτῆς συμμάχων ἀμελούσης, ἀλλ' εἰς ὅσα παρεῖχεν ὁ καιρὸς παρασκευαζομένης Ἐπολιορκεῖτο μὲν οὖν αὕτη, 25 καὶ χρόνος ἐτρίβετο, ὃς τοὺς Γαλάτας εἰς ἔνδειαν τῶν ἀναγκαίων συνήλαννε· θυμῷ γὰρ καὶ οὐ παρασκευῇ τῇ δεούσῃ Γαλάτης ἀνῆρ τὸν πόλεμον διαφέρειν οἶδε. Πρὸς οὖν συλλογὴν τῶν ἐπιτηδείων τὸ στρατόπεδον ἀπολελοιπότην, ἐκδραμόντες οἱ τῆς πόλεως καὶ ἀδοκῆτοις ἐπιπεσόντες αὐτό τε εἶλον καὶ πολλοὺς ἀνεῖ- 30 λον καὶ τοὺς ἐπὶ τῆς χώρας σκεδασθέντας οὐ χαλεπῶς συνελάμβανον, ὡς μηδὲ τὴν τρίτην μοῖραν τοῦ Γαλακτικοῦ στρατεύματος εἰς Γαλατίαν ἀναστρέψαι. Ἐκ δὲ τοῦ κατορθώματος πάλιν

φωνίες ἴσες καὶ ὅμοιες. Ὁ ἓνας ἀναρτήθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους στὸ ἱερό τοῦ Καπιτωλίου Διός, καὶ ὁ ἄλλος στὴν Ἡράκλεια καὶ αὐτὸς στὸ ἱερό τοῦ Διός.

29. Αὐτὰ ἐξιτόρησε ὁ συγγραφέας στὸ δέκατο τρίτο καὶ δέκατο τέταρτο κεφάλαιο τῆς ἱστορίας του· ἀρχίζοντας τὸ δέκατο πέμπτο διηγεῖται πῶς ὁ βασιλιάς τῶν Βιθυνῶν Προυσίας, ποὺ ἦταν δραστήριος καὶ εἶχε πράξει πολλά, μαζί μὲ τὰ ἄλλα καὶ τὴν πόλη Κίερο, ποὺ ἀνήκε στους Ἡρακλειῶτες, τὴν περιέλαβε στὴν ἐξουσία του μὲ πόλεμο, καλώντας τὴν ἀντὶ γιὰ Κίερο, Προυσιάδα, κυρίεψε καὶ τὴν Τίο, ποὺ κι αὐτὴ ἦταν δική τους, ὥστε ἀπέκλεισε τὴν Ἡράκλεια ἀπὸ παντοῦ γιὰ θάλασσα. Ἔτσι κι ἐκείνη τὴν πολιορκήσε στενᾶ, σκοτώνοντας πολλοὺς ἀπὸ τοὺς πολιορκημένους, καὶ παρὰ λίγο καὶ ἡ πόλη θὰ κυριευόταν, ἂν ὁ Προυσίας ἀνεβαίνοντας σὲ μιὰ σκάλα δὲν δεχόταν χτύπημα ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τὶς ἐπάλξεις καὶ δὲν ἔσπαζε τὸ πόδι του καὶ τὸ πάθημα αὐτὸ δὲν γινόταν αἰτία νὰ λύσει τὴν πολιορκία. Γιατὶ ὁ πληγωμένος μεταφέρθηκε σηκωτός, καὶ ὄχι χωρὶς ἀγώνα, ἀπὸ τοὺς Βιθυνοὺς καὶ γύρισε στὰ δικά του μέρη, ὅπου ἔζησε λίγα χρόνια, καὶ τέλειωσε τὴ ζωὴ του ὄντας χωλὸς καὶ καλούμενος χωλός.

30. Οἱ πάνω ἀπὸ τὸν Πόντο Γαλάτες, προτοῦ ἀκόμα περάσουν οἱ Ρωμαῖοι στὴν Ἀσία, ἐπιθυμῶντας νὰ δοκιμάσουν τὴ θάλασσα, ἐπιχειροῦσαν πρῶτα νὰ καταλάβουν τὴν Ἡράκλεια, πράγμα ποὺ δὲν θεωροῦσαν δύσκολο. Γιατὶ ἦταν πολὺ πρὸ κατώτερη ἀπὸ τὴν παλαιὰ δύναμή της καὶ εἶχε καταντήσει πόλη περιφρονημένη. Ἐκστρατεύουν λοιπὸν ἐναντίον της μὲ ὅλες τὶς δυνάμεις τους, ποὺ οὔτε καὶ αὐτὴ βέβαια εἶχε ἀδιαφορήσει γιὰ συμμάχους, ἀλλὰ προετοιμαζόταν μὲ ὅσες δυνατότητες τῆς ἔδινε ἡ συγκυρία. Βρισκόταν λοιπὸν αὐτὴ σὲ πολιορκία καὶ περνοῦσε ὁ καιρὸς, ποὺ ὀδηγοῦσε τοὺς Γαλάτες σὲ ἔλλειψη τῶν ἀναγκαίων. Γιατὶ ὁ Γαλάτης γνωρίζει νὰ κάνει τὸν πόλεμο μὲ συναισθηματικὴ ἔκρηξη, καὶ ὄχι μὲ τὴ δέουσα προπαρασκευή. Ὅταν λοιπὸν ἄφησαν τὸ στρατόπεδό τους γιὰ προμήθεια ἐφοδίων, βγαίνουν οἱ πολιορκημένοι καὶ ὀρμώντας σὲ ἀνθρώπους ποὺ δὲν τὸ περίμεναν, καὶ τὸ στρατόπεδο κυρίευσαν καὶ πολλοὺς σκότωσαν καὶ χωρὶς δυσκολία αἰχμαλώτιζαν ἐκείνους ποὺ εἶχαν σκορπισθεῖ στὴν περιοχὴ, ὥστε οὔτε τὸ ἓνα τρίτο τοῦ στρατεύματος νὰ μὴν ἐπιστρέψει

εἰς τὴν προτέραν εὐκλειαν καὶ εὐδαιμονίαν ἐλπίδας ἐλάμβανον ἀναβῆναι.

ΛΑ'. Ῥωμαίοις δὲ πρὸς Μάρσους τε καὶ Πελιγνοὺς καὶ Μαρουκίνοὺς (ἔθνη δὲ εἰσι ταῦτα ὑπὲρ Λιβύης κατακνημένα, Γαδείρων ὄμορα) δυσι τετρήρεσι καταφράκτοις Ἡρακλεῶται συνεμάχησαν, καὶ συγκατορθώσαντες τὸν πόλεμον καὶ πολλῶν ἀριστείων ἀξιωθέντες ἰα' ἔτει πρὸς τὴν πατρίδα ἀνεκομίσθησαν.

ΛΒ'. Μετὰ ταῦτα δὲ ὁ πρὸς Ῥωμαίους βαρὺς Μιθριδάτῃ τῷ Πόντου βασιλεῖ συνέστη πόλεμος, φαινομένην λαβὼν αἰτίαν τὴν 10 τῆς Καππαδοκίας κατάληψιν· ταύτης γὰρ δι' ἀπάτης καὶ ὄρκων συμβατηρίων τὸν ἀδελφιδοῦν Ἀράθην συλλαβὼν ὁ Μιθριδάτης, αὐτοχειρία ἀποσφάξας, ἐκράτησε· παῖς δὲ ὁ Ἀράθης ἐκ τῆς ἀδελφῆς τοῦ Μιθριδάτου Ἀριαράθῳ γεγένητο. Φονικώτατος δ' ἐκ παιδὸς ὁ Μιθριδάτης ἦν· τὴν γὰρ ἀρχὴν τρισκαιδεκαέτης παρα- 15 λαβὼν, μετ' οὐ πολὺ τὴν μητέρα, κοινωνὸν αὐτῷ παρὰ τοῦ πατρὸς τῆς βασιλείας καταλειφθεῖσαν, δεσμοτηρίῳ κατασχὼν δία καὶ χρόνῳ ἐξανάλωσε, καὶ τὸν ἀδελφὸν ἀπέκτεινε. Κατεστρέψατο δὲ πολέμῳ καὶ τοὺς περὶ τὸν Φᾶσιν βασιλεῖς ἕως τῶν κλιμάτων τῶν ὑπὲρ τὸν Καύκασον, καὶ τὴν ἀρχὴν ἠϋΐξησε, καὶ ἐπὶ μέγα ἀλαζο- 20 νείας ἐξάγκωτο. Δι' ἃ μᾶλλον Ῥωμαῖοι τὴν αὐτοῦ διάνοιαν ὑποπτον ποιούμενοι, τοῖς Σκυθῶν βασιλεῦσιν ἐψηφίσαντο τὰς πατρώας αὐτὸν ἀρχὰς ἀποκαταστήσαι. Ὁ δὲ μετρίως μὲν τοῖς προστατομένοις ὑπήκουε, συμμάχους δὲ Πάρθους καὶ Μήδους καὶ Τιγράνην Ἀρμένιον καὶ τοὺς Φρυγῶν βασιλεῖς καὶ τὸν Ἴθηρα προ- 25 σηταιρίζετο. Προσετίθει δὲ καὶ ἑτέρας τοῦ πολέμου αἰτίας. Τῆς γὰρ ἐν τῇ Ῥώμῃ συγκλήτου Νικομήδην τὸν ἐκ Νικομήδους καὶ Νύσης βασιλέα Βιθυνίας καθιστώσης, Μιθριδάτης τὸν χρηστὸν ἐπικληθέντα Νικομήδην ἀντεκαθίστη· ἐπεκράτει δ' ὁμως ἡ Ῥωμαίων κρίσις καὶ ἄκοντος Μιθριδάτου.

30 ΛΓ'. Ὑστερον δὲ Σύλλα καὶ Μαρίου περὶ τὴν Ῥωμαϊκὴν πολιτείαν ἀναρριπισάντων τὴν στάσιν, τέσσαρας μυριάδας πεζῶν καὶ μυρίους ἵππείας Ἀρχελάῳ τῷ στρατηγῷ παραδοὺς ὁ Μιθριδάτης κατὰ Βιθυνῶν ἐκέλευσε στρατεύειν. Καὶ κρατεῖ τῆς μάχης

στή Γαλατία. Ἀπὸ τὸ κατόρθωμα αὐτὸ ἄρχισαν νὰ ἐλπίζουν ὅτι πάλι θὰ ἔφταναν στὴν προηγούμενη δόξα καὶ εὐημερία τους.

31. Οἱ Ἑρακλειῶτες συμμάχησαν μὲ τοὺς Ρωμαίους ἐναντίον τῶν Μάρσων καὶ τῶν Πελγυνῶν καὶ τῶν Μαρουκίνων (αὐτὰ εἶναι ἔθνη ποὺ κατοικοῦν στὴν ἄνω Ἀφρική, στὰ σύνορα μὲ τὰ Γάδειρα) μετέχοντας μὲ δύο τριήρεις κατάφρακτες, καὶ μετὰ τὴν αἴσια ἔκβαση τοῦ πολέμου, ἀφοῦ στάθηκαν ἄξιοι ν' ἀριστεύουν πολλές φορές, ἐπέστρεψαν στὴν πατρίδα ἔπειτα ἀπὸ ἑνδεκα χρόνια.

32. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἐγινε ἡ σφοδρὴ σύρραξη τοῦ Μιθριδάτη, βασιλιᾶ τοῦ Πόντου, μὲ τοὺς Ρωμαίους, ποὺ φάνερη αἰτία τῆς ὑπῆρξε ἡ κατοχὴ τῆς Καππαδοκίας, τὴν ὁποία εἶχε καταλάβει ὁ Μιθριδάτης μὲ ἀπάτη, συλλαμβάνοντας τὸν ἀνεψιὸ του Ἀράθη καὶ σφάζοντάς τον μὲ τὰ ἴδια του τὰ χέρια· ὁ Ἀράθης ἦταν υἱὸς τοῦ Ἀριαράθης ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ τοῦ Μιθριδάτη. Ὁ Μιθριδάτης ἦταν αἰμοδόρος ἀπὸ παιδί. Ὅταν ἔλαβε τὴν ἐξουσία δεκατριῶν ἐτῶν, σὲ λίγο τὴ μητέρα του, ποὺ τὴν εἶχε ἀφήσει ὁ πατέρας του συμμετοχὸ στὴ βασιλεία, τὴν ἔκλεισε στὴ φυλακὴ καὶ μὲ τὴ βία καὶ τὸν καιρὸ τὴν ὀδήγησε στὸ θάνατο· ἐπίσης σκότωσε καὶ τὸν ἀδελφὸ του. Ὑπέταξε μὲ πόλεμο καὶ τοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Φάση βασιλεῖς ὡς τὶς πάνω ἀπὸ τὸν Καύκασο περιοχές, αὐξήσε τὸ κράτος του καὶ ἡ ἀλαζονεία του ἐγινε ὑπερβολική. Γι' αὐτὰ μᾶλλον οἱ Ρωμαῖοι ὑποπτεύθηκαν τὰ σχέδιά του καὶ τοῦ ἔστειλαν ψήφισμα (τῆς Συγκλήτου) νὰ ἀποκαταστήσει τοὺς βασιλεῖς τῶν Σκυθῶν στὰ πατρικὰ τους κράτη. Ὁ Μιθριδάτης ἔδειξε λίγη ὑπακοή στίς προσταγές τους καὶ ἔκανε συμμάχους τοὺς Πάρθους καὶ τοὺς Μήδους καὶ τὸν Τιγράνη τὸν Ἀρμένιο καὶ τοὺς βασιλεῖς τῶν Σκυθῶν καὶ τὸν Ἰβήρα. Πρόσθεσε ὅμως καὶ ἄλλες αἰτίες τοῦ πολέμου. Γιατί, ἐνῶ ἡ Σύγκλητος τῆς Ρώμης ὄρισε βασιλιὰ τῆς Βιθυνίας τὸν Νικομήδη, υἱὸ τοῦ Νικομήδη καὶ τῆς Νύσας, ὁ Μιθριδάτης ἔβαλε στὴ θέση του τὸ Νικομήδη, ποὺ ὀνομάσθηκε χρηστός. Ἐπικράτησε ὅμως ἡ ἀπόφαση τῶν Ρωμαίων καὶ χωρὶς νὰ θέλει ὁ Μιθριδάτης.

33. Ἐπειτα ὅταν ὁ Σύλλας καὶ ὁ Μάριος στασίασαν κατὰ τῆς Ρωμαϊκῆς πολιτείας, ὁ Μιθριδάτης ὄρισε τὸν στρατηγὸ Ἀρχέλαο ἀρχηγὸ σαράντα χιλιάδων πεζῶν καὶ δέκα χιλιάδων ἵππέων καὶ τὸν διέταξε νὰ ἐκστρατεύσει ἐναντίον τῶν Βιθυνῶν. Ὁ Ἀρχέλαος ἦταν

συμβαλὼν Ἀρχέλαος, φεύγει δὲ καὶ Νικομήδης μετ' ὀλίγων.
 Ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης παραγεγονότος αὐτῷ καὶ τοῦ συμμα-
 χικοῦ, ἄρας ἀπὸ τοῦ πρὸς τῇ Ἀμασειᾷ πεδίου διὰ τῆς Παφλαγο-
 νίας ἦει, πεντεκαίδεκα μυριάδας στρατὸν ἐπαγόμενος. Μάριος
 5 δὲ τῶν ἀμφὶ Νικομήδην συστρατευομένων αὐτῷ μόνη τῇ τοῦ Μι-
 θριδάτου φήμη διασκεδασθέντων, μετὰ Ῥωμαίων ὀλίγων ἀντι-
 παρατάσσεται Μηνοφάνει τῷ Μιθριδάτου στρατηγῷ καὶ τρα-
 πεῖς φεύγει, πᾶσαν τὴν δύναμιν ἀποβαλὼν Ἐμβαλὼν δὲ σὺν ἀδείᾳ
 Μιθριδάτης εἰς τὴν Βιθυνίαν τὰς τε πόλεις καὶ τὴν χώραν ἀμα-
 10 χεὶ κατέσχε· καὶ τῶν ἄλλων δὲ πόλεων τῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν αἱ
 μὲν ἠλίσκοντο αἱ δὲ προσεχώρουν τῷ βασιλεῖ, καὶ μεταβολὴ τῶν
 ὄλων ἀθρόα καθίστατο, Ῥοδίων μόνων τὴν πρὸς Ῥωμαίους
 στεργόντων φιλίαν. Δι' ἣν κατ' αὐτῶν Μιθριδάτης καὶ κατὰ γῆν
 καὶ κατὰ θάλατταν ἐκίνει τὸν πόλεμον, εἰ καὶ τὸ πλεόν Ῥόδιοι
 15 ἔσχον, ὡς καὶ αὐτὸν Μιθριδάτην ναυμαχοῦντα ἐγγὺς τοῦ ἀλῶ-
 ναι ἐλθεῖν. Μετὰ δὲ ταῦτα μαθὼν Μιθριδάτης ὡς οἱ κατὰ τὰς πό-
 λεις σποράδες Ῥωμαῖοι τῶν παρ' αὐτοῦ διανοουμένων ἐμποδῶν
 ἴστανται, γράφει πρὸς πάσας ὑπὸ μίαν ἡμέραν τοὺς παρ' αὐταῖς
 Ῥωμαίους φονεύειν· καὶ πολλοὶ πεισθέντες τοσοῦτον φόνον εἰρ-
 20 γάσαντο, ὡς μυριάδας ὀκτὼ ἐν μιᾷ καὶ τῇ αὐτῇ ἡμέρᾳ τὸν διὰ ξί-
 φους ὄλεθρον ὑποστῆναι.

ΛΔ'. Ἐρετρίας δὲ καὶ Χαλκίδος καὶ ὅλης Εὐβοίας τοῖς τοῦ
 Μιθριδάτου προσθεμένων, καὶ ἄλλων πόλεων αὐτῷ προσχωρούν-
 των, καὶ μὴν καὶ Λακεδαμονίων ἠττηθέντων, Σύλλαν ἐκπέμπου-
 25 σιν οἱ Ῥωμαῖοι, ἰκανὴν αὐτῷ συνεκπέμψαντες στρατιάν. Ὁ δὲ πα-
 ραγεγονῶς τῶν πόλεων τὰς μὲν ἐκουσιότητι μεταβαλλομένας τὰς
 δὲ καὶ βία κατέσχεν, οὐκ ὀλίγον στρατεύμα τῶν Ποντικῶν μάχῃ
 τρεψάμενος. Εἶλε δὲ καὶ τὰς Ἀθήνας καὶ κατέσκαπτο ἂν ἡ πόλις,
 εἰ μὴ θάπτον ἢ σύγκλητος Ῥωμαίων τὴν τοῦ Σύλλα γνώμην ἀνέ-
 30 κοψε. Συχνῶν δὲ παρατάξεων συνισταμένων, ἐν αἷς τὸ πλεῖον εἶ-
 χον οἱ Ποντικοί, καὶ συμμεταβαλλομένων τῶν πραγμάτων τοῖς κα-
 τορθουμένοις, ἔνδεια τοῖς βασιλικοῖς τῆς διαίτης ἐπέστη, ἀσώτως
 τε πρὸς ταύτην διακεκμημένοις καὶ ταμιεύειν τὰ κτηθέντα μὴ ἐπιστα-

νικητῆς στή μάχη πού ἔγινε καί ὁ Νικομήδης φεύγει μέ λίγους στρατιῶτες. Ὄταν τὰ πληροφορήθηκε αὐτὰ ὁ Μιθριδάτης ἔχοντας ἔρθει καί οἱ σύμμαχοι, ξεκινᾷ ἀπό τὸ στρατόπεδο τῆς Ἀμάσειας καί βάδιζε μέσω τῆς Παφλαγονίας, ἔχοντας μαζί του ἑκατὸν πενήντα χιλιάδες στρατοῦ. Ὁ Μάριος, ἐπειδὴ σκορπίσθηκαν τὰ στρατεύματα τοῦ Νικομήδη πού ἦταν μέ τὸ μέρος του ἀκούοντας μόνο τὸ ὄνομα τοῦ Μιθριδάτη, μέ λίγους μόνο Ρωμαίους ἀντιπαρατάσσεται στὸν στρατηγὸ Μηνοφάνη τοῦ Μιθριδάτη, τρέπεται ὅμως σὲ φυγὴ καί χάνει ὅλη τὴ δύναμή του. Εἰσβάλοντας τότε μέ ἀφοβία ὁ Μιθριδάτης στή Βιθυνία κυρίευσε τὶς πόλεις καί τὴν ὑπαιθρο χωρὶς μάχη. Ἀλλὰ καί ἀπὸ τὶς ἄλλες πόλεις τῆς Ἀσίας ἄλλες κυριεύονταν καί ἄλλες προσχωροῦσαν στὸν βασιλιά, καί ἔτσι ἔγινε ξαφνικὰ μεταβολὴ τῶν πάντων, καί μόνο οἱ Ρόδιοι παρέμειναν φίλοι τῶν Ρωμαίων. Ἐξαιτίας αὐτῆς τῆς φιλίας ὁ Μιθριδάτης ξεκινᾷ τὸν πόλεμο ἐναντίον τῶν Ροδίων κατὰ ξηρὰ καί θάλασσα, ἂν καί οἱ Ρόδιοι ὑπερίσχυαν, ὥστε στή ναυμαχία παρολίγο νὰ αἰχμαλωτισθεῖ καί ὁ ἴδιος ὁ Μιθριδάτης. Ἐπειτα ἀπ' αὐτὰ, ὅταν πληροφορήθηκε ὁ Μιθριδάτης, ὅτι οἱ Ρωμαῖοι πολῖτες πού εἶχαν διασπαρεῖ στὶς πόλεις ἦταν ἐμπόδιο στὰ σχέδιά του, γράφει σὲ ὅλες τὶς πόλεις σὲ μιά ἡμέρα νὰ σκοτώσουν τοὺς Ρωμαίους πού βρισκόνταν σ' αὐτές. Πολλοὶ πείσθηκαν καί προκάλεσαν τόση σφαγὴ, ὥστε ὀγδόντα χιλιάδες μέσα σὲ μιά ἡμέρα νὰ βροῦν τὸ θάνατο ἀπὸ ξίφος.

34. Ἐπειδὴ ὅμως στή δύναμη τοῦ Μιθριδάτη προστέθηκαν ἡ Ἐρέτρια καί ἡ Χαλκίδα καί ὅλη ἡ Εὐβοία καί προσχωροῦσαν καί ἄλλες πόλεις, καί ἐπιπλέον εἶχαν νικηθεῖ καί οἱ Λακεδαιμόνιοι, οἱ Ρωμαῖοι στέλνουν τὸν Σύλλα, δίνοντάς του σημαντικὴ δύναμη. Ὄταν ἔφτασε ὁ Σύλλας ἄλλες πόλεις ἄλλαξαν πολιτικὴ μέ τὴ θέλησή τους, ἄλλες τὶς πῆρε μέ τὴ βία, τρέποντας σὲ φυγὴ μεγάλο στρατὸ τῶν Ποντίων. Κυρίευσε ἐπίσης καί τὴν Ἀθήνα, καί θὰ εἶχε κατασκαφεῖ ἡ πόλη, ἂν ἡ Σύγκλητος πολὺ γρήγορα δὲν σταματοῦσε τὴν ἀπόφαση τοῦ Σύλλα. Ἐγιναν πολλὲς συγκρούσεις, κατὰ τὶς ὁποῖες οἱ Πόντιοι εἶχαν τὴν ὑπεροχή, καί καθὼς μέ τὶς ἐπιτυχίες μεταβάλλονταν τὰ πράγματα, ἔλειψαν ἀπὸ τὰ βασιλικά στρατεύματα τὰ τρόφιμα, ἐπειδὴ τὰ σπαταλοῦσαν ἀλόγιστα καί δὲν ἤξεραν ν' ἀποταμιεύουν ὅσα

μένοις. Καὶ εἰς συμφορῶν ἂν ἐξέπεσον τὴν ἐσχάτην, εἰ μὴ Ταξίλλης Ἀμφίπολιν ἐλών, καὶ διὰ ταῦτα τῆς Μακεδονίας πρὸς αὐτὸν μεταβαλλομένης, ἐκεῖθεν τὴν ἀφθονίαν ἐχορήγησε τῶν ἐπιτηδείων. Οὗτος δὲ καὶ Ἀρχέλαος συμμίζαντες τὰ στρατεύματα ὑπὲρ 5 τὰς ἑξ μυριάδας τὸ πλῆθος ἤγον. Καὶ στρατοπεδεύονται κατὰ τὴν Φωκίδα χώραν, ὑπαντιάζοντες τῷ Σύλλᾳ. Ὁ δὲ καὶ Λούκιον Ὀρτήνσιον ὑπὲρ τὰς ἑξ χιλιάδας ἄγοντα ἐξ Ἰταλίας συμπαραλαβὼν, ἀπὸ συχνοῦ διαστήματος ἀντεστρατοπεδεύετο. Ἐπὶ σιτολογίαν δὲ παρὰ τὸ πρέπον τῶν περὶ τὸν Ἀρχέλαον τραπέντων, 10 ἀπροόπτως Σύλλας ἐπιτίθεται τῷ τῶν πολεμίων στρατοπέδῳ, καὶ τοὺς μὲν εὐρώστους τῶν ἀλόντων αὐτίκα κτείνει, ἐξ ὧν δὲ φόβον ἐπιθέσεως οὐκ εἶχε, τούτους περιόστησι τῷ χωρίῳ καὶ πυρὰ κελεύει καίειν, ὡς τοὺς ἀπὸ τῆς σιτολογίας ἀφικνουμένους δέχοντο, μηδεμίαν ὑπόνοιαν παρεχόμενοι τοῦ πάθους. Καὶ συν- 15 ἔβη ὡς ἐστρατηγήθη, καὶ λαμπρὰν τὴν νίκην ἔσχον οἱ περὶ τὸν Σύλλαν.

ΛΕ. Χίους δὲ ὡς Ῥοδίους συμμαχήσαντας αἰτιασάμενος ὁ Μιθριδάτης, κατ' αὐτῶν Δορύλαον ἐκπέμπει, ὃς εἰ καὶ πολλῶ πόνῳ τὴν πόλιν κατέσχε, καὶ τὴν μὲν χώραν κατένευε τοῖς Ποντικοῖς, 20 τοὺς δὲ πολίτας πλοίοις ἐμβαλὼν διέφερεν ἐπὶ τὸν Πόντον. Ἡρακλεῶται δέ, ἐπεὶ φιλία αὐτοῖς πρὸς Χίους ἦν, ἐν τῷ παράπλῳ τὰς Ποντικὰς νῆας, αἱ τοὺς αἰχμαλώτους ἤγον, ἐφορμήσαντες αὐταῖς οὐδ' ἀνθισταμέναις (οὐδὲ γὰρ ἐξήρκουν) κατήγον ἐπὶ τὴν πόλιν. Καὶ παραντίκα τὰ πρὸς τὴν χρεῖαν χορηγοῦντες ἀφθόνως τοῖς Χι- 25 ῶταις, τούτους ἀνελάμβανον, καὶ ὕστερον μεγαλοπρεπῶς δωρησάμενοι ἐν τῇ πατρίδι ἀποκατέστησαν.

ΛΣ. Ἡ δὲ σύγκλητος Φλάκκον Οὐαλλέριον καὶ Φιμβρίαν πέμπει πολεμεῖν Μιθριδάτῃ, ἐπιτρέψασα καὶ Σύλλᾳ συλλαμβάνειν τοῦ πολέμου, ὅμοια φρονοῦντι τῇ συγκλήτῳ· εἰ δὲ μὴ, τὴν πρὸς 30 αὐτὸν πρότερον συνάψαι μάχην. Οὗτος κατ' ἀρχὰς μὲν ποικίλαις ἐπάλαιε συμφοραῖς (λιμὸν τε γὰρ καὶ τὰ ἀπὸ τῆς μάχης πταίσμα-

εἶχαν πάρει. Καὶ θὰ καταντοῦσαν στὴν ἐσχάτη συμφορὰ, ἂν ὁ Ταξιλλῆς, ποὺ κυρίευσε τὴν Ἀμφίπολη καὶ ποὺ γι' αὐτὸ ἡ Μακεδονία προσχώρησε σ' αὐτόν, δὲν παρεῖχε ἀπὸ ἐκεῖ ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα. Αὐτὸς καὶ ὁ Ἀρχέλαος ἔνωσαν τὰ στρατεύματά τους καὶ εἶχαν στὴ διαταγὴ τους μία δύναμη πάνω ἀπὸ ἑξήντα χιλιάδες. Στρατοπεδεύουν τότε στὴν περιοχή τῆς Φωκίδας, γιὰ ν' ἀντιμετωπίσουν τὸν Σύλλα. Αὐτὸς παίρνοντας μαζί του καὶ τὸ Λούκιο Ὁρτήνσιο, ποὺ ἔφερε ἀπὸ τὴν Ἰταλία πάνω ἀπὸ ἑξὶ χιλιάδες, ἔστησε τὸ στρατόπεδό του σὲ ἀρκετὴ ἀπόσταση μακριά. Ἔτσι, ὅταν, ἀντίθετα μὲ ὅ,τι ἔπρεπε, οἱ ἄνδρες τοῦ Ἀρχέλαου ἐπιδόθηκαν στὴν ἀνεύρεση τροφῆς, ξαφνικὰ ὁ Σύλλας ἐπιτίθεται στὸ στρατόπεδο τῶν ἀντιπάλων του, κι ἀπὸ ὅσους αἰχμαλωτίστηκαν τοὺς δυνατοὺς τοὺς σκότωσε ἀμέσως, ἐνῶ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὁποίους δὲν εἶχε φόβο νὰ τοῦ ἐπιτεθοῦν τοὺς τοποθέτησε γύρω στὸ μέρος αὐτό, διατάζοντάς τους ν' ἀνάψουν φωτιά, γιὰ νὰ δέχονται ὅσους γύριζαν ἀπὸ τὴν ἀναζήτηση τροφῆς χωρὶς νὰ τοὺς δίνουν καμμιὰ ὑποψία γιὰ τὸ πάθημά τους. Ἐγινε ὅπως εἶχε ἐπινοήσει ὁ στρατηγός, καὶ οἱ στρατιῶτες τοῦ Σύλλα κέρδισαν λαμπρὴ νίκη.

35. Ὁ Μιθριδάτης τότε κατηγόρησε τοὺς Χίους, ὅτι συμμάχησαν μὲ τοὺς Ρόδιους, καὶ στέλνει ἐναντίον τους τὸν Δορύλαο, ὁ ὁποῖος κυρίευσε, ἂν καὶ μὲ πολὺ κόπο, τὴν πόλη, καὶ ἀπὸ τῆ μὰ μοίρασε τὴ γῆ στοὺς Πόντιους, ἐνῶ τοὺς πολίτες τοὺς ἔβαλε σὲ πλοῖα καὶ τοὺς μετέφερε στὸν Πόντο. Οἱ Ἡρακλειῶτες ὅμως, ἐπειδὴ εἶχαν φιλία μὲ τοὺς Χίους, καθὼς τὰ Ποντιακὰ πλοῖα ποὺ μετέφεραν τοὺς αἰχμαλώτους παρέπλειαν τὴν περιοχή τους, ἐπιτέθηκαν σ' αὐτὰ ποὺ δὲν πρόβαλαν καμμιὰ ἀντίσταση (οὔτε βέβαια εἶχαν καὶ δύναμη ἱκανοποιητική), καὶ τὰ ὀδήγησαν στὴν πόλη. Κι ἀμέσως, παρέχοντας μὲ ἀφθονία στοὺς Χιῶτες ὅσα εἶχαν ἀνάγκη, τοὺς ἀνέλαβαν ὑπὸ τὴν προστασία τους, καὶ στὴ συνέχεια, ἀφοῦ τοὺς πρόσφεραν πλούσια δῶρα, τοὺς ἀποκατέστησαν στὴν πατρίδα τους.

36. Ἡ Σύγκλητος στέλνει τότε τὸν Φλάκκο Οὐαλλέριο καὶ τὸν Φιμβρία νὰ πολεμήσει τὸν Μιθριδάτη, δίνοντάς τους τὸ δικαίωμα νὰ συμπράττουν μὲ τὸν Σύλλα στὸν πόλεμο, ἂν συμφωνεῖ μὲ τὴ Σύγκλητο, ἂν ὄχι, νὰ πολεμήσουν πρῶτα τὸν Σύλλα. Αὐτὸς στὴν ἀρχὴ βέβαια ἀντιμετώπιζε διάφορες δυσκολίες (πράγματι ὑπέφερε ἀπὸ

τα ἔσχε), κατώρθωσε μέντοι τὰ πλείω διὰ δὲ Βυζαντίων ἐπὶ Βιθυνίαν διαβαλὼν, κακεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν, τῆς πορείας ἔσθη. Ὡσαύτως δὲ καὶ Φιμβρίας ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ διεπεραιώθη. Φλάκκου δὲ δυσχεραίνοντος ὅτι Φιμβρίαν μᾶλλον, ἅτε δὴ φιλανθρώπως 5 ἄρχοντα, τὸ πλῆθος ἄρχειν ἠγάπα, καὶ διαλοιδορομένου αὐτῷ τε καὶ τῶν στρατιωτῶν τοῖς ἐπιφανεστέροις, δύο τῶν ἄλλων πλέον εἰς ὄργην ἔξαφθέντες ἀποσφάπτουσιν αὐτόν. Ἐφ' οἷς ἡ σύγκλητος κατὰ Φιμβρίου ἠγανάκτησεν. Ὅμως οὖν τὴν ἀγανάκτησιν κρύπτουσα ὑπατεῖαν αὐτῷ ψηφισθῆναι διεπράξατο. Ὁ δὲ πάσης γε- 10 γονῶς ἠγεμὼν τῆς δυνάμεως, τὰς μὲν ἐκούσας τὰς δὲ καὶ διαζόμενος τῶν πόλεων προσήγετο. Ὁ δὲ τοῦ Μιθριδάτου υἱός, Ταξίλλην καὶ Διόφαντον καὶ Μένανδρον τοὺς ἀρίστους τῶν στρατηγῶν ἔχων μεθ' ἑαυτοῦ καὶ πολλὴν ἄγων δύναμιν, τῷ Φιμβρία ὑπηντίαζε. Τὰ μὲν οὖν πρῶτα τὸ ἐπικρατέστερον οἱ θάρβαροι ἔφερον 15 Φιμβρίας δὲ ἀνασώσασθαι στρατηγήματι τὰς ἐκ παρατάξεως ἐλαττώσεις διανοούμενος (τὸ γὰρ πολέμιον ὑπερεῖχε πλήθει), ὡς ἐπὶ τινα ποταμὸν τῶν μαχομένων ἑκατέρα δύναμις ἦκε, καὶ μέσον ἀμφοῖν τοῦτον ἐποίησαντο, ὄμβρου περὶ ὄρθρον ῥαγέντος ἀπροσδόκητος ὁ τῶν Ῥωμαίων στρατηγὸς διαβαίνει τὸν ποταμὸν, καὶ 20 ὑπὸ τῶν πολεμίων ἐν ταῖς σκηναῖς κατεχομένων, ἐπιπεσὼν μηδ' αἰσθανομένους κατέκτεινεν, ὀλίγων τῶν ἐν ἠγεμονίαις διαπεφευγόντων τὸν ὄλεθρον καὶ τῶν ἰππέων, μεθ' ὧν καὶ Μιθριδάτης ὁ Μιθριδάτου καὶ πρὸς τὸ Πέργαμον πρὸς τὸν πατέρα Μιθριδάτην ἅμα τοῖς συνεξιπασαμένοις διασώζεται. Οὕτω δὲ βαρείας τῆς 25 συμφορᾶς καὶ λαμπρᾶς τοῖς βασιλικοῖς συμπεσοῦσης, αἱ πλείσται τῶν πόλεων πρὸς τοὺς Ῥωμαίους μετέθεντο.

ΛΖ. Μαρίου δὲ ἀπὸ τῆς φυγῆς ἀνασωθέντος εἰς τὴν Ῥώμην, Σύλλας δεδιώς (τῶν ἀντιστασιωτῶν γὰρ ἦν ἐκεῖνος) μὴ τῇ ὁμοίᾳ φυγῇ τὴν εἰς αὐτὸν ὕβριν ἀποτίσῃ, πρὸς Μιθριδάτην διεπρε- 30 σβεύετο, συμβάσεις αὐτῷ τὰς πρὸς Ῥωμαίους ὑποβαλλόμενος. Τοῦ δὲ καὶ ταῖς συμβάσεσιν ἀσμενίσαντος, ἀφικέσθαι τε ἐπὶ ταύ-

πείνα καὶ εἶχε καὶ τὶς ἀποτυχίες στὸν πόλεμο), ὅμως στὰ περισσότερα ἐπέτυχε. Ἀπὸ τοὺς Βυζάντιους εἰσέβαλε στὴ Βιθυνία καὶ ἀπὸ ἐκεῖ στὴ Νίκαια, ὅπου σταμάτησε τὴν πορεία του. Ἐπίσης καὶ ὁ Φιμβρίας διαπεραιώθηκε στὴν Ἀσία μὲ τοὺς δικούς του. Δυσανασχετώντας τότε ὁ Φλάκκος ἐπειδὴ ὁ στρατὸς συμπαθοῦσε περισσότερο τὸν Φιμβρία γιὰ τὸν λόγο ὅτι διοικοῦσε μὲ καλοσύνη, καὶ κατηγορώντας τὸν Φιμβρία καὶ τοὺς πιὸ ἐπιφανεῖς στρατιῶτες, δύο ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ὀργίσθηκαν περισσότερο ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν κετέσφαξαν. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ἡ Σύγκλητος ὀργίσθηκε ἐναντίον τοῦ Φιμβρία. Κρύβοντας ὅμως τὴν ὀργή της ἐνέργησε νὰ τοῦ ἀνατεθεῖ ἡ ὑπατεία. Αὐτὸς τότε, ἀφοῦ ἔλαβε τὴν ἡγεσία ὅλης τῆς δυνάμεις, προσαρτοῦσε τὶς πόλεις ἄλλες μὲ τὴ θέλησή τους καὶ ἄλλες μὲ πόλεμο. Ὁ υἱὸς τοῦ Μιθριδάτη ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔχοντας μαζί του τοὺς ἄριστους ἀπὸ τοὺς στρατηγούς, τὸν Ταξίλλη, τὸν Διόφαντο καὶ τὸν Μένανδρο, καὶ μεγάλη δύναμη, βγήκε σὲ συνάντηση τοῦ Φιμβρία. Στὴν ἀρχὴ ἐπικρατοῦσαν οἱ βάρβαροι. Ὁ Φιμβρίας ὅμως, θέλοντας νὰ ἀποφύγει μὲ στρατήγημα τὴν κατωτερότητά του στὶς ἀντιπαρατάξεις (γιατὶ οἱ ἀντίπαλοι ὑπερεῖχαν στὸν ἀριθμὸ), ὅταν ἔφτασαν σ' ἓνα ποταμὸ οἱ δυνάμεις τῶν δυὸ ἀντιπάλων, ἔχοντας ἐνδιάμεσά τους τὸν ποταμὸ, ὅταν ἔπιασε τὴν αὐγὴ μιὰ ἀπροσδόκητη βροχή, ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων πέρασε τὸν ποταμὸ καὶ ἐπιτέθηκε ἐνῶ οἱ ἐχθροὶ κοιμοῦνταν μέσα στὶς σκηνές, καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἀντιληφθοῦν κἀν τοὺς κατασφάζει, ἀφοῦ λίγοι μόνο ἀξιωματικοὶ καὶ ἵππεις διέφυγαν τὸν ὄλεθρο, ἀνέμασα στοὺς ὁποίους καὶ ὁ Μιθριδάτης, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλιᾶ Μιθριδάτη, ποὺ σώθηκε στὸ Πέργαμο κοντὰ στὸν πατέρα του Μιθριδάτη μαζί μὲ τοὺς ἵππεις ποὺ τὸν συνόδευαν. Ἔτσι, λόγω τῆς τόσο βαρεῖας καὶ ἀναντίρρητης συμφορᾶ ποὺ βρῆκε τοὺς στρατιῶτες τοῦ βασιλιᾶ Μιθριδάτη, οἱ περισσότερες πόλεις προσχώρησαν στοὺς Ρωμαίους.

37. Ἐπιστρέφοντας ὁ Μάριος ἀπὸ τὴν ἔξορία στὴ Ρώμη, ὁ Σύλλας ἐπειδὴ φοβήθηκε (γιατὶ ἐκεῖνος ἦταν ἀπὸ τοὺς ἀντιστασιαστὲς) μήπως ζητήσει νὰ τοῦ ἐπιβληθεῖ ἡ ἴδια ἔξορία γιὰ τὴν προσβολὴ κατὰ τοῦ Μάριου, στέλνει πρεσβεῖα στὸν Μιθριδάτη, προτείνοντάς του συμφωνία μὲ τοὺς Ρωμαίους. Αὐτὸς ἀποδέχθηκε μὲ χαρὰ τὴ συμ-

ταις αἰτήσαντος, αὐτὸς προθύμως ἐστέλλετο. Οὕτω γοῦν τῶν
 ἀναμεταξὺ ἀλλήλων προεληλυθότων, Δάρδανον αὐτοὺς ἐπὶ ταῖς
 συνθήκαις ὑποδέχεται, καὶ τῶν περὶ αὐτοὺς ὑποχωρησάντων
 ὁμολογίαι γίνονται, Μιθριδάτην μὲν Ῥωμαίοις ἐκχωρεῖν τῆς
 5 Ἀσίας, καὶ Βιθυνῶν δὲ καὶ Καππαδοκίας ἄρχειν τοὺς ἐκ γένους
 βασιλέας, βεβαιωθῆναι δὲ Μιθριδάτῃ τοῦ Πόντου παντὸς τὴν
 βασιλείαν, παρασχεῖν δὲ ἰδίως Σύλλα τριήρεις π' καὶ τάλαντα
 τρισχίλια πρὸς τὴν ἰδίαν ἐπὶ τὴν Ῥώμην κάθοδον, καὶ Ῥωμαί-
 ουσ μηδὲν ταῖς πόλεσι μνησικακῆσαι ἀνθ' ὧν μετέβαλον εἰς Μι-
 10 θριδάτην, εἰ καὶ μὴ κατὰ τὰς ὁμολογίας τοῦτο συνέβη· πολλὰς
 γὰρ ὕστερον τῶν πόλεων ἐδουλώσαντο. Σύλλας μὲν οὖν οὕτω
 λαμπρῶς εἰς τὴν Ἰταλίαν ἀφίκετο, καὶ Μάριος αὐθις τῆς πόλεως
 ὑπεχώρησε, καὶ Μιθριδάτης ἀνέστρεψεν οἴκαδε, πολλὰ τῶν διὰ
 τὴν ἐν ἧ' κατηνέχθη συμφορὰν ἀποστάντων ἔθνῶν, ἐξ ὑπαρχῆς
 15 χειρωσάμενος.

ΛΗ'. Πάρὰ τῆς συγκλήτου δὲ Μουρήνας ἡγεμῶν πέμπεται,
 καὶ Μιθριδάτης διαπρεσβεύεται πρὸς αὐτόν, τὰς πρὸς Σύλλαν
 ὁμολογίας ἅμα τε προτείνων καὶ βεβαίους ἀξιῶν εἶναι. Ὁ δὲ μὴ
 θέμενος τῇ πρεσβείᾳ (καὶ γὰρ καὶ οἱ πρέσβεις, Ἕλληνες ὄντες καὶ
 20 τὸν δῖον φιλόσοφοι, τὸν Μιθριδάτην μᾶλλον διέσυρον ἢ συνί-
 στων) ὤρμητο ἐπὶ τὸν Μιθριδάτην. Καὶ τῷ τε Καππαδοκίας Ἀρι-
 οβαρζάνῃ τὴν ἀρχὴν βεβαιωτέραν ἐποίει, καὶ ἐπὶ ταῖς εἰσβολαῖς
 τῆς Μιθριδάτου βασιλείας κτίζει πόλιν Ἐκίνειαν. Ἐν τούτοις ὁ τε
 Μουρήνας καὶ ὁ Μιθριδάτης διαπρεσβεύονται πρὸς Ἡρακλεώ-
 25 τας, ἀνὰ μέρος ἕκαστος κατὰ τοῦ ἑτέρου καλῶν ἐπὶ συμμαχίᾳ.
 Τῶν μὲν οὖν Ῥωμαίων τὴν ἰσχὺν φοβερὰν ἡγοῦντο, ὠρῶδουν δὲ
 καὶ τὴν γειτνίασιν τοῦ Μιθριδάτου. Διὸ ἀποκρίνονται τοῖς παρ'
 αὐτῶν πρέσβεσιν, ὡς τοσούτων πολέμων ἀναρραγέντων μόλις ἂν
 τὴν ἰδίαν τηρεῖν δύνασθαι, μήτι γε ἑτέροις ἐπικουρεῖν. Ἀλλὰ γὰρ
 30 Μουρήνα μὲν συνεβούλευον οὐκ ὀλίγοι πρὸς τὴν Σινώπην ὀρμᾶν
 καὶ περὶ τοῦ βασιλείου κινεῖν τὸν πόλεμον, ὡς εἰ ταύτην ἔλοι, τῶν

φωνία, καὶ τοῦ ζήτησε νὰ συναντηθοῦν γι' αὐτή, κι ἐκεῖνος ξεκίνησε πρόθυμα γιὰ τὴ συνάντηση. Ἔτσι λοιπὸν ὅταν βρέθηκαν στὸ μέσο τῆς μεταξύ τους ἀπόστασης τοὺς φιλοξενεῖ ὁ Δάρδανος γιὰ τὶς συζητήσεις, κι ἀφοῦ ἀποχώρησαν οἱ συνοδεῖες τῶν δύο, καταλήγουν στὴν συμφωνία, ὁ Μιθριδάτης νὰ παραχωρήσει στοὺς Ρωμαίους τὴν Ἀσία, τοὺς Βιθυνοὺς καὶ Καππαδόκες νὰ τοὺς κυβερνοῦν οἱ ὁμοεθνεῖς βασιλεῖς αὐτῶν, καὶ νὰ δοθεῖ στὸν Μιθριδάτη διαβεβαίωση, ὅτι θὰ μείνει δικό του τὸ βασίλειο ὅλου τοῦ Πόντου. Κυρίως συμφώνησαν νὰ δοθοῦν στὸν Σύλλα ὀγδόντα τριήρεις καὶ τρεῖς χιλιάδες τάλαντα γιὰ τὴν ἐπιστροφή του στὴ Ρώμη. Ἐπίσης οἱ Ρωμαῖοι νὰ μὴ διατηρήσουν ἐχθρότητα γιὰ τὶς πόλεις ποὺ εἶχαν μεταστραφεῖ στὸν Μιθριδάτη, ἂν καὶ σ' αὐτὸ δὲν ἴσχυσαν οἱ συμφωνίες, ἀφοῦ πολλὲς ἀπὸ τὶς πόλεις τὶς ὑποδούλωσαν ἀργότερα. Ἔτσι ὁ Σύλλας ἐπανῆλθε μὲ λαμπρότητα στὴν Ἰταλία καὶ ὁ Μάριος ἔφυγε πάλι ἀπὸ τὴν πόλη, ὑποδουλώνοντας ἀπὸ τὴν ἀρχὴ πολλοὺς λαοὺς ποὺ εἶχαν ἀποστατήρσει γιὰ τὴ συμφορὰ ποὺ εἶχε συμβεῖ.

38. Ἡ Σύγκλητος στέλνει τότε διοικητὴ τὸν Μουρήνα, καὶ ὁ Μιθριδάτης στέλνει πρεσβεία σ' αὐτὸν προτείνοντάς του συγχρόνως τὶς συμφωνίες μὲ τὸν Σύλλα καὶ ἔχοντας τὴν ἀξίωση νὰ εἶναι ἔγκυρες. Ὁ Μουρήνας δὲν ἱκανοποιήθηκε ἀπὸ τὴν πρεσβεία (γιατὶ οἱ πρέσβεις ἦταν Ἕλληνες ποὺ ἀσκοῦσαν τὴν φιλοσοφία, ποὺ μᾶλλον κακολογοῦσαν τὸν Μιθριδάτη, παρὰ ἔδιναν καλὲς συστάσεις γι' αὐτόν), καὶ ἐξόρμησε ἐναντίον τοῦ Μιθριδάτη. Ἐνίσχυσε τὴ δύναμη τοῦ Ἀριοβαρζάνη, καὶ κοντὰ στὶς εἰσόδους τοῦ βασιλείου τοῦ Μιθριδάτη χτίζει τὴν πόλη Ἐκίνεια. Στὸ μεταξύ τόσο ὁ Μουρήνας ὅσο καὶ ὁ Μιθριδάτης στέλνουν πρέσβεις στοὺς Ἡρακλειῶτες, χωριστὰ ὁ καθένας ἐναντίον τοῦ ἄλλου, καλώντας τους σὲ συμμαχία. Αὐτοὶ θεωροῦσαν βέβαια τῶν Ρωμαίων τὴ δύναμη φοβερή, ἀλλὰ φοβοῦνταν καὶ τὴ γειτονία τοῦ Μιθριδάτη. Γι' αὐτὸ ἀπαντοῦν στοὺς πρέσβεις τους, ὅτι, ἐπειδὴ ἔχουν ἐκραγεῖ τόσοι πόλεμοι, μὴ μὲ δυσκολία μποροῦν νὰ κρατήσουν τὴ δική τους ἀσφάλεια, ὄχι νὰ βοηθήσουν ἄλλους. Ἀλλὰ δὲν ἦταν λίγοι ἐκεῖνοι ποὺ συμβούλευαν τὸν Μουρήνα νὰ βαδίσει ἐναντίον τῆς Σινώπης καὶ νὰ κινήσει πόλεμο γιὰ τὴν κατάλυση τοῦ βασιλείου, ἐπειδὴ, ἂν κυριεύσει αὐτήν, θὰ

λοιπῶν κρατήσῃ ῥαδίως. Ὁ δὲ Μιθριδάτης πολλῇ δυνάμει κατα-
 σφαιλισάμενος ταύτην εἰς αὐτοπρόσωπον πόλεμον καθειστήκει.
 Καὶ πείραις μὲν ταῖς κατ' ἀρχὰς ἐπικρατέστερα ἦν τὰ τοῦ βασιλέ-
 ως εἶτα εἰς ἀγχώμαλον ἢ μάχη συνεστράφη, καὶ εἰς ὄκνον ἢ μάχη
 5 τὸ πρόθυμον περιέστησε τῶν πολεμίων. Διὸ καὶ Μιθριδάτης μὲν
 εἰς τὰ περὶ τὸν Φᾶσιν καὶ τὸν Καύκασον ἐτράπετο, Μουρήνας δὲ
 ἀπῆρεν εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ τὰ οἰκεία ἕκαστος διετίθει.

ΛΘ. Μετ' οὐ πολὺν δὲ χρόνον Σύλλας ἐν Ῥώμῃ τελευτᾷ, καὶ
 πέμπουσιν ἢ σύγκλητος ἐπὶ μὲν τὴν Βιθυνίαν Αὐρήλιον Κότταν,
 10 ἐπὶ δὲ τὴν Ἀσίαν Λεύκιον Λεύκολλον, οἷς ἢ ἐντολὴ πολεμεῖν Μι-
 θριδάτῃ. Μιθριδάτης δὲ ἄλλον τε στρατὸν συχνὸν παρεσκευάζετο,
 καὶ τριήρεις μὲν ὕ, τῶν δὲ μικροτέρων νηῶν πεντηκοντόρων τε
 καὶ κερκούρων ἀριθμὸς ἦν οὐκ ὀλίγος. Διοφάντῳ δὲ τῷ Μιθάρω
 δύναμιν δούς, πέμπει πρὸς τὴν Καππαδοκίαν φρουρὰς ταῖς πόλε-
 15 σιν ἐγκαθιστάναι, εἰ δὲ Λεύκολλος εἰς τὸν Πόντον ἀφίκοιτο, ὑπαν-
 τιάζειν καὶ τῆς πρόσω πορείας ἀπειροῦν. Αὐτὸς δὲ μεθ' ἑαυτοῦ
 πεζὸν μὲν στρατὸν ἤγε ἰε' μυριάδας, ἵππεῖς δὲ δισχιλίους ἐπὶ τοῖς
 μυρίοις, ἄρματα τε δρεπανηφόρα συνεπῆγε κ' καὶ ρ', καὶ πᾶσαν
 ἄλλην μηχανοποιὸν οὐκ ἐνδέουσιν πληθύν. Ἠπειέγετο δὲ διὰ τῆς
 20 Τιμωνιτίδος Παφλαγονίας εἰς τὴν Γαλατίαν, καὶ ἐναταῖος εἰς τὴν
 Βιθυνίαν ἀφικνεῖται. Λεύκολλος δὲ Κότταν μὲν ἐφορμεῖν κελεύει
 τῷ Καλχηδονίῳ λυμένι παντὶ τῷ ναυτικῷ.

Μ. Τὸ δὲ Μιθριδάτου ναυτικὸν παραπλέον τὴν Ἡράκλειαν
 παρ' αὐτῆς οὐκ ἐδέχθη, ἀλλ' ἀγορὰν μὲν αἰτησαμένων παρέσχον.
 25 Οἷα δὲ εἰκὸς ἐπιμιξίας γενομένης, Ἀρχέλαος ὁ τοῦ ναυτικοῦ
 στρατηγὸς συνέλαβε Σιλῆνον καὶ Σάτυρον, ἐπιφανεῖς τῆς Ἡρα-
 κλείας ἀνδρας, καὶ οὐκ ἀνήκεν ἕως ἄν ἐπεισε λαβεῖν πέντε τριή-
 ρεις συμμαχίδας εἰς τὸν κατὰ τῶν Ῥωμαίων πόλεμον. Καὶ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πράξεως (ὅπερ καὶ Ἀρχέλαος ἐμηχανᾶτο) τὴν Ῥωμαί-
 30 ῶν ἀπέχθειαν ὁ Ἡρακλεώτης δῆμος ἐκθήσατο. Δημοσιωνίας δὲ
 τῶν Ῥωμαίων ἐν ταῖς ἄλλαις πόλεσι καθιστώντων, καὶ τὴν Ἡρά-

νικήσει εὐκόλα καὶ τὶς ἄλλες. Ὁ Μιθριδάτης ἀφοῦ τὴν περικύκλωσε μὲ πολλές δυνάμεις, ἀνέλαβε αὐτοπροσώπως τὸν πόλεμο. Στὶς πρῶτες βέβαια ἀπόπειρες ἐπικρατοῦσε ὁ Μιθριδάτης, ἔπειτα ὅμως ὁ πόλεμος ἐγένεν ἀμφίροπος καὶ ἡ προθυμία τῶν ἀντιπάλων γιὰ τὶς μάχες μεταβλήθηκε σὲ ἀπροθυμία. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Μιθριδάτης στράφηκε στὸ ἐσωτερικὸ πρὸς τὸν ποταμὸ Φάση καὶ τὸ ὄρος Καύκασο, ἐνῶ ὁ Μουρήνας προχώρησε πρὸς τὴν Ἀσία καὶ ὁ καθένας ἔμεινε στὶς δικές του περιοχές.

39. Μετὰ ἀπὸ λίγο χρόνο ὁ Σύλλας πέθανε στὴ Ρώμη καὶ ἡ Σύγκλητος ἔστειλε στὴ Βιθυνία τὸν Αὐρήλιο Κόττα, ἐνῶ στὴν Ἀσία τὸν Λεύκιο Λεύκολλο, μὲ τὴν ἐντολὴ νὰ πολεμήσουν τὸν Μιθριδάτη. Στὸ μεταξὺ ὁ Μιθριδάτης ἀπὸ μέρους του κατάρτιζε ἄλλο πολυάριθμο στρατὸ καὶ τετρακόσιες τριήρεις, καὶ μικρότερα πλοῖα πεντηκοντήρους¹¹ καὶ κέρκουρες¹² ὄχι λίγα στὸν ἀριθμὸ. Κι ἀφοῦ ἔδωσε δύναμη στὸν Διόφαντο τὸν Μίθαρο, τὸν ἔστειλε στὴν Καππαδοκία νὰ ἐγκαταστήσει φρουρὰς στὶς πόλεις, κι ἂν ὁ Λεύκολλος φτάσει στὸν Πόντο, νὰ τὸν ἀντιμετωπίσει καὶ νὰ ἀνακόψει τὴν πορεία του πρὸς τὰ ἔμπρως. Ὁ ἴδιος εἶχε μαζί του ἑκατὸν πενήντα χιλιάδες ἄνδρες πεζοὺς καὶ δώδεκα χιλιάδες ἵππεις. Ἐπίσης εἶχε μαζί του ἑκατὸν εἴκοσι ἄρματα δρεπανηφόρα καὶ δὲν τοῦ ἔλειπε καὶ κάθε ἄλλο πλῆθος μηχανημάτων. Ἔσπευδε πρὸς τὴ Γαλατία, διασχίζοντας τὴν Τιμωνίτιδα Παφλαγονία, καὶ φτάνει σὲ ἐννέα ἡμέρες στὴ Βιθυνία. Ὁ Λεύκολλος πάλι ἔδωσε διαταγὴ στὸν Κόττα νὰ προσορμοσθεῖ στὸ λιμάνι τῶν Χαλκηδονίων μὲ ὅλη τὴ ναυτικὴ δύναμη.

40. Ἐν τῷ μεταξὺ τὸ ναυτικὸ τοῦ Μιθριδάτη ποῦ παρέπλεε τὴν Ἡράκλεια δὲν ἐγένε δεκτὸ ἀπὸ αὐτήν, τοὺς παρεχώρησε ὅμως ἀγορὰ ποῦ εἶχαν ζητήσει. Καὶ ὅπως εἶναι φυσικὸ στὴ συναλλαγὴ ποῦ ἐγένε ὁ Ἀρχέλαος, ὁ ἀρχηγὸς τοῦ ναυτικοῦ, συνέλαβε τοὺς Σιληνο καὶ Σάτυρο, δύο ἐπίσημους ἄνδρες τῆς Ἡράκλειας, καὶ δὲν τοὺς ἄφησε μέχρι ποῦ τοὺς ἔπεισε νὰ λάβει πέντε τριήρεις συμμάχους στὸν πόλεμος κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ἀπὸ τὸ γεγονὸς αὐτὸ (ποῦ ἦταν καὶ τοῦ Ἀρχέλαου τέχνασμα) ὁ δῆμος τῆς Ἡράκλειας ἀπέσπασε τὸ μίσος τῶν Ρωμαίων. Οἱ Ρωμαῖοι ποῦ ὄριζαν ὑπηρεσίες εἰσπραξῆς φόρων

12. Κέρκουροι: μικρὰ ἐλαφρὰ πλοῖα ποῦ πρῶτοι κατασκεύασαν οἱ Κύπριοι.

κλειαν διὰ τὴν εἰρημένην αἰτίαν ταύταις ὑπέβαλλον. Οἱ δὲ δημοσιῶναι πρὸς τὴν πόλιν ἀφικόμενοι παρὰ τὰ ἔθνη τῆς πολιτείας καὶ ἀργύριον ἀπαιτοῦντες τοὺς πολίτας ἐλύπουν, ἀρχὴν τινα δουλείας τοῦτο νομίζοντας. Οἱ δέ, διαπρεσβεύσασθαι δέον πρὸς τὴν σύγκλητον ὥστε τῆς δημοσιωνίας ἀπολυθῆναι, ἀναπεισθέντες ὑπὸ τινος θραυστάτου τῶν ἐν τῇ πόλει, τοὺς τελῶνας ἀφανεῖς ἐποίησαν, ὡς καὶ τὸν θάνατον αὐτῶν ἀγνοεῖσθαι.

ΜΑ'. Πολέμου δὲ ναυτικοῦ κατὰ Καλχηδόνα πόλιν Ῥωμαίοις τε καὶ Ποντικοῖς συστάντος, καὶ πεζῆς δὲ δυνάμεως τῆς τε βασιλικῆς καὶ τῆς Ῥωμαϊκῆς εἰς μάχην ἀλλήλαις συρραγείσης (ἐστρατήγει δὲ τῆς μὲν Κόττας, τῆς δὲ Μιθριδάτης) τρέπουσιν οἱ Βαστέρναι κατὰ τὸ πεζὸν τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ πολὺν αὐτῶν φόνον εἰργάσαντο. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ περὶ τὰς ναῦς ἐγένετο, καὶ ὑπὸ μίαν ἡμέραν γῆ τε καὶ θάλασσα τοῖς Ῥωμαίων διελελύμαστο σώμασι, διαφθαρέντων ἐν μὲν τῇ ναυμαχίᾳ ὀκτακισχιλίων, τετρακισχιλίων δὲ καὶ πεντακοσίων ἐαλωκότων· τοῦ δὲ πεζοῦ στρατεύματος Ἰταλοὶ μὲν τριακόσιοι καὶ πεντακισχίλιοι, τῶν δὲ Μιθριδατείων Βαστέρναι μὲν περὶ τριάκοντα, τοῦ δὲ λοιποῦ πλήθους ἑπτακόσιοι. Οὕτως ἀρθέντα τὰ Μιθριδάτου πάντων τὸ φρόνημα κατεδούλου. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ τοῦ Σαγγαρίου ποταμοῦ στρατοπεδεύων, καὶ μαθὼν τὸ πάθος, λόγοις ἀνελάμβανεν ἀθυμήσαντας τοὺς στρατιώτας.

ΜΒ'. Τρεπομένου δὲ ἐπὶ Κύζικον σὺν μεγάλῳ φρονήματι Μιθριδάτου καὶ πολιορκεῖν τὴν πόλιν βουλομένου, Λεύκολλος ἐπακολουθήσας καὶ συμβαλὼν πολέμῳ νικᾷ τοὺς Ποντικούς ἀνὰ κράτος, βραχεῖ μὲν πλείους μυριάδος ἀνελῶν, τρισχιλίους δὲ καὶ μυρίους λαδῶν αἰχμαλώτους. Τὸ δὲ Φιμβριανῶν στράτευμα ὑπόπτως ἔχον ὡς διὰ τὸ περὶ Φλάκκον τόλμημα οὐκ ἂν αὐτοὺς ἔτι νομίσειαν οἱ ἡγεμόνες εὐνους, ἔπεμπον κρύφα πρὸς Μιθριδάτην αὐτομόλιαν ὑπισχνούμενοι. Ὁ δὲ ἔρμαιον τὴν πρόσκλησιν ἡγησάμενος, ὡς νῦν ἐπέλαβεν, Ἀρχέλαον πέμπει βεβαιῶσαί τε τὰς ὁμολογίας

στὶς ἄλλες πόλεις, περιέλαβαν στὸ μέτρο καὶ τὴν Ἡράκλεια γιὰ τὴν αἰτία πού εἶπαμε. Οἱ φοροεισπράκτορες ὅταν πῆγαν στὴν πόλη ἀπαιτώντας παρὰ τὶς συνήθειες τῆς πολιτείας χρήματα ἀπὸ τοὺς πολίτες τοὺς στενοχωροῦσαν, γιὰ αὐτὸ τὸ θεωροῦσαν ἀρχὴ δουλείας. Αὐτοὶ τότε, ἐνῶ ἔπρεπε νὰ στείλουν πρεσβεία στὴ Σύγκλητο, ὥστε νὰ ἐξαιρεθοῦν ἀπὸ τὴ φοροεἰσπραξία, ἀφοῦ τοὺς ἔπεισε κάποιος θρασύτατος ἀπὸ τοὺς πολίτες ἐξαφάνισαν τοὺς φοροεισπράκτορες, ὥστε νὰ μείνει ἄγνωστος ἀκόμα καὶ ὁ θάνατός τους.

41. Σὲ ναυμαχία πού ἔγινε κοντὰ στὴ Χαλκηδόνα μεταξὺ τῶν Ρωμαίων καὶ τῶν Ποντίων καὶ σὲ σύγκρουση μεταξὺ τους τῆς πεζικῆς δύναμης τῆς βασιλικῆς καὶ τῆς Ρωματικῆς (ἀρχηγὸς ἀπὸ τὴ μία ἦταν ὁ Κόττας καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὁ Μιθριδάτης) ἔτρεψαν σὲ φυγὴ οἱ Βαστέρνες τὸ πεζικὸ τῶν Ἰταλῶν καὶ τοὺς προκάλεσαν μεγάλη σφαγή. Τὰ ἴδια ἔγιναν καὶ στὰ πλοῖα καὶ σὲ μία ἡμέρα ἡ ξηρὰ καὶ ἡ θάλασσα μολύνθηκε ἀπὸ τὰ πτώματα τῶν Ρωμαίων, ἀφοῦ σκοτώθηκαν στὴ ναυμαχία ὄχτῳ χιλιάδες ἄνδρες καὶ τέσσερες χιλιάδες πεντακόσιες αἰχμαλωτίστηκαν, ἐνῶ ἀπὸ τὸ πεζικὸ στράτευμα σκοτώθηκαν πέντε χιλιάδες τριακόσιοι Ἰταλοί, κι ἀπὸ τοὺς στρατιῶτες τοῦ Μιθριδάτη τριάντα περίπου Βαστέρνες καὶ ἑπτακόσιοι ἀπὸ τὸ ἄλλο στράτευμα. Ἀφοῦ τὰ πράγματα τοῦ Μιθριδάτη πῆγαν τόσο καλὰ δημιούργησε σὲ ὅλους φρόνημα καταδούλωσης. Ὁ Λεύκολλος, πού εἶχε τὸ στρατόπεδό του στὸν ποταμὸ Σαγγάριο, ὅταν ἔμαθε τὸ πάθημα προσπαθοῦσε νὰ ἐνθαρρύνει τοὺς στρατιῶτες πού εἶχαν ἀπογοητευθεῖ.

42. Ἐνῶ ὁ Μιθριδάτης βάδιζε πρὸς τὴν Κύζικο μὲ ὑψηλὸ φρόνημα θέλοντας νὰ πολιορκήσει τὴν πόλη, ὁ Λεύκολλος πού ἀκολουθοῦσε ἐπιτέθηκε ἐναντίον τους καὶ νικᾷ τοὺς Πόντιους κατὰ κράτος, σκοτώνοντας λίγο περισσότερους ἀπὸ δέκα χιλιάδες καὶ αἰχμαλωτίζοντας δέκα τρεῖς χιλιάδες. Οἱ Φιμβριανοὶ στρατιῶτες, ἐπειδὴ ὑποπτεύονταν ὅτι γιὰ τὸ τόλμημά τους σχετικὰ μὲ τὸν Φλάκκο δὲν θὰ τοὺς θεωροῦσαν οἱ ἡγεμόνες εὐνοϊκούς πρὸς αὐτούς, στέλνουν κρυφὰ στὸν Μιθριδάτη καὶ τοὺ ὑπόσχονται ὅτι θ' αὐτομολήσουν. Αὐτὸς θεωρώντας τὴν πρόσκληση εὐκαιρία, μόλις ἔπεσε ἡ νύχτα στέλνει τὸν Ἀρχέλαο καὶ τὴ συμφωνία νὰ βεβαιώσει καὶ τοὺς αὐτόμολους νὰ

καὶ τοὺς προσχωρήσαντας ἄγειν. Οἱ δὲ Φμβριανοί, ἐπεὶ τούτοις Ἄρχελαος παρεγένετο, αὐτὸν μὲν συνέλαβον, τοὺς δὲ σὺν αὐτῷ διεχειρίσαντο. Ἐπὶ τούτῳ τῷ τοῦ βασιλέως ἀτυχήματι, καὶ λιμὸς ἐπιπίπτει αὐτοῦ τῇ στρατιᾷ, καὶ πολλοὺς ἀπώλλυε. Πλὴν οὕτω 5 πολλοῖς παθήμασι κάμνων, Κυζίκου τῆς πολιορκίας τέως οὐκ ἀφίστατο· μετ' ὀλίγον δὲ πολλὰ καὶ παθῶν καὶ πράξας, ὅμως ἀνάλωτον λιπὼν τὴν πόλιν ἀνεχώρησε, τοῦ μὲν πεζοῦ Ἐρμαῖον καὶ Μάριον ἠγεῖσθαι καταστησάμενος, στρατὸν ὑπὲρ τρισμυρίους ἄγοντας, αὐτὸς δὲ διὰ θαλάσσης ποιούμενος τὴν ἀνάξευξιν. Ἐπι- 10 θαίνοντος δὲ αὐτοῦ τῶν τριήρων πολλαὶ παθῶν ἰδέαι συνέπιπτον· οἱ γὰρ ἐμβαίνειν μέλλοντες εἰς αὐτάς, τὰς μὲν ἤδη πεπληρωμένας τὰς δὲ καὶ μελλούσας κατεῖχον ἐξαρτώμενοι, καὶ παρὰ τὸ πλῆθος τῶν τοῦτο δρώντων αἱ μὲν κατεδύοντο αἱ δὲ περιετρέποντο. Τοῦτο Κυζικηνοὶ θεασάμενοι ὥρμησαν ἐπὶ τὰ τῶν Ποντικῶν στρατόπε- 15 δα, καὶ τοὺς ὑπολειφθέντας καματηροὺς διαφθείροντες, εἴ τι παρῆν ὑπολελειμμένον τῷ στρατοπέδῳ, διήρπαζον. Λεύκολλος δὲ διώξας ἐπὶ τὸν Αἴσηπον ποταμὸν τὸ πεζὸν ἀπροσδόκητος καταλαμβάνει, καὶ φόνον πολὺν τῶν πολεμίων ποιεῖται. Μιθριδάτης δὲ ἀναλαβὼν ἑαυτὸν ὡς ἠδύνατο, Πείρινθον ἐπολιόρκει, ταύτης δὲ 20 διαμαρτῶν ἐπὶ Βιθυνίαν διαπεραιοῦται.

ΜΓ'. Ἐπεὶ δὲ καὶ Βάρδας συχνοὺς Ἰταλῶν ἐπάγων ἦκε, καὶ μὴν καὶ Τριάριος ὁ Ῥωμαίων ἠγεμὼν ἀνασκευασάμενος τῇ Ἀπαμεία πολιορκεῖν ἐπέστη, οἱ Ἀπαμειῖς ἀντίσχοντες ὅσα ἠδύναντο, τέλος ἀνοίξαντες τὰς πύλας τούτους εἰσεδέξαντο. Εἶλον δὲ καὶ 25 Προῦσαν τὴν πόλιν ἢ Ῥωμαίων δύναμις· ὑπὸ δὲ τὸν Ἀσιανὸν Ὀλυμπον διέκειτο αὕτη. Ἐκεῖθεν ὁ Τριάριος ἐπὶ Προουσιάδα τὴν ἐπιθαλάσσιον μετὰ τῆς δυνάμεως παραγίνεται· αὕτη δὲ Κίερος τὸ παλαιὸν ἐκαλεῖτο, ἐν ἧ καὶ ἡ τῆς Ἀργοῦς ἀφιξίς λέγεται καὶ ὁ τοῦ Ὑλα ἀφανισμὸς καὶ ἡ τοῦ Ἡρακλέος ἐπὶ τὴν τούτου ἀναζήτησιν 30 πλάνη καὶ πολλὰ τοιαῦτα ἕτερα. Παραγεγονότα δὲ ῥαδίως οἱ Προουσαεῖς ἐδέξαντο, τοὺς Ποντικούς διωσάμενοι. Ἐκεῖθεν ἐπὶ Νίκαιαν φρουρουμένην Μιθριδατεῖα φρουρᾷ παραγίνεται. Οἱ δὲ

φέρει. Οἱ Φιμβριανοὶ ὅταν πῆγε σ' αὐτοὺς ὁ Ἀρχέλαος, συλλαμβάνουν τὸν ἴδιο καὶ σκοτώνουν τὴν ἀκολουθία του. Μαζὶ μ' αὐτὸ τὸ ἀτύχημα τοῦ βασιλιᾶ πέφτει καὶ λιμὸς στὴ στρατιά του ποὺ ἀφάνιζε πολλούς. Ὡστόσο, ἂν καὶ ἦταν ταλαιπωρημένος ἀπὸ τόσα ἀτυχήματα, δὲν ἐγκατέλιπε πρὸς στιγμή τὴν πολιορκία. Ἐπειτα ἀπὸ λίγο ὅμως, ἀφοῦ καὶ ἔπαθε καὶ πέτυχε πολλά, ἀναχώρησε χωρὶς νὰ καταλάβει τὴν πόλη, ὀρίζοντας ἀρχηγούς τοῦ πεζικοῦ τὸν Ἑρμαῖο καὶ τὸν Μάριο μὲ πάνω ἀπὸ τριάντα χιλιάδες ἄνδρες, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἐπέστρεψε διὰ θαλάσσης. Ἐπιβαίνοντας ὅμως στὶς τριήρεις τοῦ συνέβαιναν διαφόρων εἰδῶν παθήματα. Γιατὶ ἐκεῖνοι ποὺ ἦταν νὰ ἐπιβιαστοῦν σ' αὐτές, ποὺ ἄλλες ἦταν ἤδη γεμᾶτες καὶ ἄλλες θὰ γέμιζαν, τὶς συγκρατοῦσαν κρεμασμένοι ἀπὸ αὐτές, καὶ ἀπὸ τὸ πλῆθος ἐκείνων ποὺ ἔκαναν αὐτὴ τὴν κίνηση ἄλλες βούλιαζαν καὶ ἄλλες ἀνατρέπονταν. Βλέποντας αὐτὸ τὸ θέαμα οἱ Κυζικηνοὶ ὄρμησαν στὰ στρατόπεδα τῶν Ποντίων καὶ σκοτώνοντας τοὺς ἀρρώστους ποὺ εἶχαν μείνει ἐκεῖ, ἄρπαζαν ὅτι ἔβρισκαν ποὺ εἶχε ἀπομείνει. Ὁ Λεῦκολλος τότε τοὺς καταδίωξε καὶ προφταίνοντας στὸν ποταμὸ Αἴσηπο τοὺς πεζοὺς χωρὶς νὰ τὸ περιμένουν προκάλεσε μεγάλη σφαγὴ τῶν ἐχθρῶν. Ὁ Μιθριδάτης πάλι, συγκεντρώνοντας τὶς δυνάμεις του ὅπως μποροῦσε, πολιορκοῦσε τὴν Πείρινθο, καὶ ἐπειδὴ ἀπέτυχε, πέρασε ἀπέναντι στὴ Βιθυνία.

43. Ἀφοῦ ἦρθε καὶ ὁ Βάρβας, ἔχοντας μαζὶ του πολλοὺς Ἴταλοὺς, καὶ ἀφοῦ καὶ ὁ Τριάριος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων, μετακινήθηκε ἀπὸ τὶς θέσεις του καὶ πῆγε γιὰ νὰ πολιορκήσῃ τὴν Ἀπάμεια, οἱ κάτοικοι τῆς Ἀπάμειας, ἀφοῦ ἄντεξαν ὅσο μπόρεσαν, στὸ τέλος ἄνοιξαν τὶς πύλες καὶ τοὺς δέχθηκαν. Ἡ Ρωμαϊκὴ δύναμις κατέλαβε καὶ τὴν Προῦσα, ποὺ βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸν Ἀσιατικὸ Ὀλυμπο. Ἀπὸ ἐκεῖ ὁ Τριάριος φτάνει μὲ τὸ στράτευμά του στὴν παραθαλάσσια Προυσιᾶδα, ἡ ὁποία παλαιὰ ὀνομαζόταν Κίερος, στὴν ὁποία λέγεται ὅτι ἔφτασε ἡ Ἀργώ, ὅτι ἐξαφανίσθηκε ὁ Ὑλας, καὶ περιπλανήθηκε ὁ Ἡρακλῆς ἀναζητώντας αὐτόν, καὶ πολλὰ ἄλλα παρόμοια. Ὅταν ἔφτασε ἐκεῖ οἱ Προυσαεῖς τὸν δέχθηκαν εὐκόλα διώχνοντας τοὺς Ποντίους. Ἀπὸ ἐκεῖ φτάνει στὴ Νίκαια ποὺ τὴ φρουροῦσε φρουρὰ τοῦ Μιθριδάτη. Οἱ Πόντιοι γνωρίζοντας τὴ διάθεση τῶν

Ποντικοὶ τὸν νοῦν τῶν ἐν Νικαίᾳ συνιδόντες ἐπὶ Ῥωμαίους ἀποκλίνοντα διὰ νυκτὸς πρὸς Μιθριδάτην εἰς Νικομήδειαν ἀνεχώρησαν, καὶ Ῥωμαῖοι ἀταλαιπώρως κρατοῦσι τῆς πόλεως. Αὕτη δὲ ἡ πόλις ἢ Νίκαια τὴν μὲν κλησιν ἄγει ἀπὸ ναΐδος νύμφης, ὄνομα λαχούσης τὴν Νίκαιαν, ἔργον δὲ γεγονὸς Νικαέων τῶν μετὰ Ἀλεξάνδρου μὲν συστρατευσάντων, μετὰ δὲ τὸν ἐκείνου θάνατον κατὰ ζήτησιν πατρίδος ταύτην τε κτισάντων καὶ συνοικισαμένων. Ἡ μὲν οὖν ναῖς ἢ Νίκαια παῖς λέγεται φῦναι Σαγγαρίου τοῦ κατὰ τὴν χώραν δυνάστου καὶ Κυβέλης παρθενίαν δὲ μᾶλλον ἢ τὴν πρὸς ἄνδρα ποθοῦσα ὁμιλίαν, ἐν ὄρεσι καὶ θήραις τὸν βίον ἔσχε. Ταύτης δὲ Διόνυσος μὲν ἦρα, ἐρῶν δὲ οὐκ ἐτύγχανε. Μὴ τυγχάνων δὲ μηχαναῖς τὸ λείπον τῇ γνώμῃ ἀναπληροῦν ἐπεχείρει. Πληροῖ τοίνυν τὴν κρήνην, ἀφ' ἧς εἴωθεν ἢ Νίκαια πίνειν ἐπειδὴν ἀπὸ τῆς θήρας κοπωθεῖη, ἀντὶ τοῦ ὕδατος οἴνου. Ἡ δὲ μηδὲν συνειδυῖα καὶ τὸ εἴωθὸς ποιούσα, ἐμφορεῖται τε τοῦ ἐπιδούλου νόματος, καὶ ὑπηρετεῖ καὶ ἄκουσα τῷ βουλήματι τοῦ ἐραστοῦ· μέθης γὰρ αὐτὴν καὶ ὕπνου λαβόντων ὃ τε Διόνυσος αὐτῇ ἐπιμίγνυται, καὶ παῖδας ἐξ αὐτῆς φύει Σάτυρόν τε καὶ ἑτέρους. Οἱ δὲ Νικαεῖς, οἱ τὴν πόλιν ἠγειραν καὶ συνώκεσαν, Νίκαιαν εἶχον πατρίδα Φωκίδος γείτονα, πρὸς ἣν καὶ πολλάκις στασιάσαντες ὑπ' αὐτῆς ἐκείνης ὕστερον τὴν πατρίδα ἀφηρέθησαν, καταστροφὴν ταύτης καὶ ἀφανισμόν τῶν ἐν τῇ Φωκίδι πολλῇ σπουδῇ καταπραξαμένων. Ἄλλ' ἢ μὲν Νίκαια οὕτω τε τὴν κλησιν καὶ τὴν οἰκοδομὴν ἔσχε, καὶ οὕτω προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

25 ΜΔ'. Μιθριδάτης δὲ ἐν τῇ Νικομηδεῖᾳ διέτριβε. Κόττας δὲ βουλόμενός τι τῶν προδιημαρτημένων ἀναλαβεῖν ἦκεν ἀπὸ Καλχηδόνος ἐν ᾧ ἦττητο, πρὸς τὴν Νικομήδειαν, καὶ στρατοπεδεύει ν' καὶ ρ' σταδίων πόλεως ἀποθεν, τὴν συμβολὴν τῆς μάχης ὑπευλαβούμενος. Καταλαμβάνει δὲ Κότταν σπουδῇ πολλῇ αὐτόκλητος ὁ 30 Τριάριος, καὶ Μιθριδάτου ὑποχωρήσαντος εἰς τὴν πόλιν ἐκατέρωθεν ταύτην πολιορκεῖν τὸ Ῥωμαϊκὸν παρεσκευάζετο στράτευμα. Ἐπεὶ δὲ ὁ βασιλεὺς ἐπνυθάνετο δυοὶ ναυμαχίαις, τῇ μὲν περὶ Τένεδον τῇ δὲ κατὰ τὸν Αἴγαιον, Λευκόλλου πολεμοῦντος τοὺς

κατοίκων τῆς Νίκαιας, ὅτι ἔκλιναν πρὸς τοὺς Ρωμαίους, ἀναχώρησαν νύχτα πρὸς τὸν Μιθριδάτη στὴ Νικομήδεια, καὶ οἱ Ρωμαῖοι κατέλαβαν χωρὶς ταλαιπωρία τὴν πόλη. Ἡ πόλη Νίκαια ἔχει πάρει τὸ ὄνομά της ἀπὸ μιᾶς νύμφης Ναΐδα, πού τὸ ὄνομά της ἦταν Νίκαια, καὶ τὴν εἶχαν χτίσει οἱ Νικαεῖς πού εἶχαν ἐκστρατεύσει μαζί με τὸν Ἀλέξανδρο, καὶ μετὰ τὸ θάνατό του ἀναζητώντας πατρίδα τὴν ἔχτισαν καὶ τὴν κατοίκησαν. Ἡ ναΐδα λοιπὸν λέγεται πὼς ἦταν ἡ Νίκαια, κόρη τοῦ Σαγγάριου, τοῦ δυνάστη τῆς χώρας, καὶ τῆς Κυβέλης, ἡ ὁποία, ποθώντας τὸν παρθενικὸ βίον μᾶλλον παρὰ τὴ συμβίωση μεῖς ἄνδρα, ἔζησε στὰ ὄρη κυνηγώντας. Τὴν ἀγαποῦσε ὁ Διόνυσος, ἀλλὰ δὲν πετύχαινε στὸν ἔρωτά του, καὶ ἐπειδὴ δὲν πετύχαινε, προσπαθοῦσε μεῖς ἐφευρήματα τοῦ νοῦ του νὰ ἀναπληρώσει αὐτὸ πού τοῦ ἔλειπε. Γεμίζει λοιπὸν τὴν πηγὴ, ἀπὸ ὅπου συνήθιζε νὰ πίνει ἡ Νίκαια ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὸ κυνήγι, μεῖς κρασί ἀντὶ νερό, καὶ αὐτὴ χωρὶς νὰ ὑποψιασθεῖ τίποτα καὶ κάνοντας αὐτὸ πού ἔκανε συνήθως, πίνει τὸ ἐπίβουλο νάμα καὶ ὑπηρετεῖ χωρὶς νὰ θέλει τὴν ἐπιθυμία τοῦ ἐραστή της. Γιατί, ὅταν τὴν κυρίεψαν ἡ μέθη καὶ ὁ ὕπνος, ἔρχεται ὁ Διόνυσος σὲ συνουσία μαζί της καὶ γεννοῦν ἀπὸ αὐτὴν τὸν Σάτυρο καὶ ἄλλα παιδιά. Οἱ Νικαεῖς, πού ἔχτισαν καὶ κατοίκησαν τὴν πόλη, πατρίδα εἶχαν τὴ Νίκαια τὴ γειτονικὴ στὴ Φωκίδα, ἐναντίον τῆς ὁποίας εἶχαν στασιάσει πολλὲς φορὲς καὶ ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς Φωκαεῖς ἀργότερα ἔχασαν τὴν πατρίδα τους, οἱ ὁποῖοι μεῖς πολὺ ζῆλο εἶχαν προκαλέσει τὴν καταστροφὴ καὶ τὸν ἀφανισμό της. Ἡ Νίκαια λοιπὸν ἔτσι ἔλαβε τὸ ὄνομα καὶ ἔτσι κτίσθηκε καὶ ἔτσι προσχώρησε στοὺς Ρωμαίους.

44. Στὸ μεταξὺ ὁ Μιθριδάτης στρατοπέδευε στὴ Νικομήδεια. Ὁ Κόττας τότε θέλοντας νὰ ἐπανορθώσει κάτι ἀπὸ τὰ προηγούμενα σφάλματά του, φτάνει ἀπὸ τὴ Χαλκηδόνα, ὅπου εἶχε νικηθεῖ, στὴ Νικομήδεια καὶ στρατοπεδεύει σὲ ἀπόσταση ἑκατὸν πενήντα στάδια ἀπὸ τὴν πόλη, διστάζοντας νὰ δώσει μάχη. Προφθάνει τὸν Κόττα μεῖς πολλὴ βιασύνη ὁ Τριάρσιος αὐτόκλητος καὶ ἀφοῦ ὑποχώρησε ὁ Μιθριδάτης μέσα στὴν Πόλη, τὸ ρωμαϊκὸ στράτευμα προχώρησε στὴν πολιορκία της καὶ ἀπὸ τοὺς δύο. Ὅταν ὁ βασιλιάς πληροφορήθηκε ὅτι σὲ δύο ναυμαχίες, μία στὴν Τένεδο καὶ ἡ ἄλλη στὸ Αἰγαῖο, ὁ

Ποντικούς νενικῆσθαι, καὶ οὐκ ἀξιόμαχον αὐτὸν πρὸς τὴν παροῦσαν δύναμιν Ῥωμαίων ἠγεῖτο, τὴν ἐπίβασιν τῷ στόλῳ εἰς τὸν ποταμὸν ἀνέπλει, καὶ σφοδρῶ χειμῶνι περιπεσὼν τινὰς μὲν τῶν τριήρων ἀποβάλλει, αὐτὸς δὲ μετὰ τῶν πλειόνων εἰς τὸν Ὑπιον ποταμὸν κατηνέχθη. Ἐκεῖ δὲ διὰ τὸν χειμῶνα διατριβῶν Λάμαχον τὸν Ἡρακλεώτην, φιλίαν ἔχων πρὸς αὐτὸν παλαιάν, καὶ μαθὼν ἄρχειν τῆς πολιτείας, πολλαῖς ὑποσχέσεσιν εἶλκεν ὥστε παρασκευάσαι αὐτὸν ἐν τῇ πόλει παραδεχθῆναι. Ἐπεμπε δὲ καὶ χρήματα. Ὁ δὲ ἀντεδίδου τὴν αἴτησιν, καὶ δημοθοινίαν ἔξω τῆς πόλεως λαμ-
 10 προτάτην παρασκευασάμενος τοῖς πολίταις, καὶ ταύτῃ μηδὲ τὰς πύλας ἔχειν παρεγγυησάμενος κεκλεισμένας, μεθύσας τε τὸν δῆμον, ἐκ συνθήματος κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐφεστάναι λάθρα προπαρασκευάζει τὸν Μιθριδάτην. Καὶ οὕτως ἡ πόλις, μηδὲ τὴν ἄφιξιν αἰσθομένων τῶν Ἡρακλεωτῶν, ὑπὸ χεῖρα Μιθριδάτῃ γίνε-
 15 ται. Τῇ ἐπαύριον δὲ συγκαλέσας τὸ πλῆθος ὁ βασιλεὺς, καὶ φίλοις δεξιωσάμενος λόγοις, καὶ τὴν εὐνοίαν πρὸς αὐτὸν παραινέσας σώζειν, τετρακισχιλίους τε φρουροὺς ἐγκαταστήσας καὶ φρουροῦραρχον Κοννακόρηκα, προφάσει τοῦ εἶ Ῥωμαῖοι βουληθεῖεν ἐπιβουλεύειν, τῆς πόλεως ἐκείνους ὑπερμαχεῖν καὶ σωτῆρας εἶναι
 20 τῶν ἐνοικούντων, εἶτα δὲ καὶ χρήματα διανείμας τοῖς ἐν αὐτῇ, μάλιστα δὲ τοῖς ἐν τέλει, ἐπὶ τῆς Σινώπης ἐξέπλευσε.

ΜΕ. Λεύκολλος δὲ καὶ Κόττας καὶ ὁ Τριάριος, οἱ Ῥωμαίων αὐτοκράτορες στρατηγοί, ἐπὶ τῆς Νικομηδείας καθὲν γενόμενοι ὤρμηστο εἰς τὸν Πόντον ἐμβαλεῖν· ἐπεὶ δὲ αὐτοῖς ἡ τῆς Ἡρακλεί-
 25 ας κατάληψις ἠγγέλθη, ἡ δὲ προδοσία οὐκ ἐγνώσθη, ἀλλὰ τῆς πόλεως ὅλης ἡ ἀπόστασις ἐνομίσθη, Λεύκολλον μὲν ἐδόκει μετὰ τῆς πλείστης δυνάμεως εἰς τὴν Καππαδοκίαν διὰ τῆς μεσογείου χωρεῖν ἐπὶ τε Μιθριδάτην καὶ τὴν πᾶσαν βασιλείαν, Κότταν δὲ ἐπὶ Ἡρακλείας, Τριάριον δὲ τὸ ναυτικὸν ἀναλαβόντα περὶ τὸν Ἑλλή-
 30 σποντον καὶ τὴν Προποντίδα τὰς ἐπὶ Κρήτην καὶ Ἰθρηίαν ἀπεσταλμένας Μιθριδατείους ναῦς ὑποστρεφούσας λοχᾶν. Μιθριδάτης δὲ ταῦτα ἀκούων παρεσκευάζετο, καὶ διεπρεσβεύετο πρὸς τε

Λεύκολλος πολεμώντας τοὺς Ποντίους εἶχε νικήσει, καὶ νόμιζε ὅτι ὁ ἴδιος δὲν μπορούσε νὰ ἀντιταχθεῖ σ' αὐτὴ τὴ δύναμη τῶν Ρωμαίων, ὁδηγεῖ τὸν στόλο στὸν ποταμὸ καὶ συναντώντας μεγάλη κακοκαιρία χάνει μερικὲς τριήρεις, ἀλλὰς ὁ ἴδιος μὲ τὶς περισσότερες ἔφτασε στὸν ποταμὸ Ὑπιο. Ἐκεῖ παραμένοντας ἕξαιτίας τῆς κακοκαιρίας ἔμαθε ὅτι τὴν κυβέρνηση τῆς πόλης εἶχε ὁ Ἡρακλειώτης Λάμαχος, ποὺ ἦταν παλαιὸς του φίλος, καὶ μὲ πολλὰς ὑποσχέσεις προσπαθοῦσε νὰ τὸν πείσει ὥστε νὰ πείσει τοὺς πολίτες νὰ τὸν δεχθοῦν μέσα στὴ πόλη. Τοῦ ἔστειλε μάλιστα καὶ χρήματα. Ἐκεῖνος ἀνταποκρίθηκε στὸ αἴτημά του καὶ ἐτοιμάζει λαμπρότατο κοινὸ γεῦμα τοῦ λαοῦ ἔξω ἀπὸ τὴν πόλη, δίνοντας ὑπόσχεση ὅτι δὲν θὰ ἔχουν οὔτε τὶς πύλες κλειστές, καὶ μεθώντας τὸ λαό, μὲ σύνθημα τὴν ἴδια μέρα ἐνεργεῖ ὥστε νὰ ἔρθει κρυφᾶ ὁ Μιθριδάτης. Καὶ ἔτσι ἡ πόλη, χωρὶς κἂν νὰ ἀντιληφθοῦν τὴν ἀφίξη οἱ Ἡρακλειῶτες, πέφτει στὰ χέρια τοῦ Μιθριδάτη. Τὴν ἄλλη μέρα ὁ βασιλιάς συγκάλεσε τὸ λαό, καὶ ἀφοῦ τοὺς μίλησε μὲ φιλικοὺς λόγους καὶ τοὺς κάλεσε νὰ διακηρύσσουν τὴ φιλία τους πρὸς αὐτόν, ἐγκατέστησε στὴν πόλη τέσσερις χιλιάδες φρουροὺς μὲ φρουραρχο τὸν Κοννακόρηκα, μὲ τὴν πρόφαση ὅτι, ἂν σκεφθοῦν οἱ Ρωμαῖοι κάποιον κακὸ ἐναντίον τους, οἱ φρουροὶ θὰ ὑπερασπίσουν τὴν πόλη καὶ θὰ γίνουν οἱ σωτῆρες τῶν κατοίκων. Ἐπειτα μοίρασε καὶ χρήματα στοὺς κατοίκους καὶ κυρίως στοὺς ἄρχοντες, καὶ ξεκίνησε μὲ τὸν στόλο πρὸς τὴ Σινώπη.

45. Στὸ μεταξὺ ὁ Λεύκολλος, ὁ Κόττας καὶ ὁ Τριάριος, οἱ Ρωμαῖοι αὐτοκράτορες στρατηγοί, ἀφοῦ συνένωσαν στὴ Νικομήδεια τὶς δυνάμεις τους, ἀποφάσισαν νὰ εἰσβάλουν στὸν Πόντο. Ὅταν ὅμως τοὺς ἦρθε ἡ εἶδηση τῆς κατάληψης τῆς Ἡράκλειας, χωρὶς νὰ γίνῃ γνωστὴ ἡ προδοσία, νόμισαν ὅτι εἶχε ἀποστατήσῃ ὅλη ἡ πόλη, καὶ ὁ Λεύκολλος σκέφτηκε νὰ βαδίσει πρὸς τὴν Καππαδοκία ἀπὸ τὸ ἐσωτερικὸ μὲ τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς δυνάμεις, καὶ νὰ προσβάλλῃ τὸν Μιθριδάτη καὶ ὅλο τὸ βασίλειό του, ὁ Κόττας νὰ βαδίσει πρὸς τὴν Ἡράκλεια, καὶ ὁ Τριάριος παίρνοντας τὸ ναυτικὸ νὰ ἐνεδρεύῃ στὸν Ἑλλήσποντο καὶ τὴν Προποντίδα γιὰ τὰ πλοῖα ποὺ εἶχε στείλῃ ὁ Μιθριδάτης στὴν Κρήτη καὶ τὴν Ἰθρηρία καὶ θὰ ἐπέστρεφαν. Ἀκούοντας αὐτὲς τὶς εἰδήσεις ὁ Μιθριδάτης ἄρχισε προετοιμασίαις καὶ

τούς Σκυθῶν βασιλεῖς καὶ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ πρὸς τὸν γαμι-
 θρόν αὐτοῦ Τιγράνην τὸν Ἀρμένιον. Ἄλλ' οἱ μὲν ἀπειπον, Τιγρά-
 νης δὲ ὑπὸ τῆς Μιθριδάτου θυγατρὸς πολλάκις ἐνοχληθεὶς καὶ
 ἀναβαλλόμενος, ὅμως ὑπέστη τὴν συμμαχίαν. Καὶ Μιθριδάτης δι-
 5 ἀφόρους πέμπων κατὰ Λευκόλλου στρατηγούς, καὶ τῆς συμπλο-
 κῆς ἐπιγενομένης, πολύτροποι μὲν συνέβαινον αἱ μεταβολαί, ἐν
 τοῖς πλείστοις δὲ τὰ Ῥωμαίων ὅμως κατώρθου. Ἡθύμει μὲν ὁ βα-
 σιλεύς. Ἀθροίσας δ' οὖν πεζῶν μὲν δ' μυριάδας, ἵππεῖς δὲ ὀκτακι-
 σχιλίους ἐξέπεμψε Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἐπὶ τοῖς προαπε-
 10 σταλμένοις. Τῶν δὲ τοῖς προλαβοῦσι συναφθέντων, κατ' ἀρχὰς μὲν
 ἀκροβολισμοῖς ἀλλήλων οἱ πολέμοι καθ' ἐκάστην σχεδὸν ἀπεπει-
 ρῶντο, εἶτα ἵπτομαχίαι συνέστησαν ὅ, ὧν τὴν μὲν ἐνίκων οἱ Ῥω-
 μαῖοι, τὴν δευτέραν δὲ οἱ Ποντικοί. Τριβομένου δὲ τοῦ πολέμου,
 Λεύκολλος ἀγορᾶν ἄξοντας εἰς Καππαδοκίαν ἐκπέμπει, καὶ μα-
 15 θῶν Ταξίλλης καὶ Διόφαντος πεζοὺς ἐκπέμπουσι τετρακισχιλίους
 καὶ ἵππεῖς δισχιλίους, ἐφ' ᾧ ἐπιθέμενοι ἀφαιρήσονται τοὺς ἀποκο-
 μίζοντας τὰς ἀγοράς. Καὶ συμβαλόντων ἀλλήλοις ἐπικρατέστεροι
 γεγόνασιν οἱ Ῥωμαῖοι. πέμψαντος δὲ Λευκόλλου βοήθειαν τοῖς
 οἰκείοις, τροπὴ γίνεται βαρβάρων περιφανῆς. Καὶ τῇ φυγῇ τού-
 20 των ἢ Ῥωμαίων δύναμις ὀδηγουμένη ἐπὶ τὸ στρατόπεδον τὸ περὶ
 Διόφαντον καὶ Ταξίλλην ἦκον, καὶ καρτερᾶς πρὸς αὐτοὺς τῆς μά-
 χης γενομένης, ἐπ' ὀλίγον μὲν ἀντέσχον οἱ Ποντικοί, εἶτα τῶν
 στρατηγῶν πρῶτον ἀποχωρούντων, πάντες ἐνέκλιναν, καὶ Μιθρι-
 δάτῃ τοῦ πταίσματος οἱ στρατηγοὶ αὐτάγγελοι παρεγένοντο, καὶ
 25 πολὺ πλῆθος τότε τῶν βαρβάρων ἀπώλετο.

Μς. Οὕτω Μιθριδάτῃ τῶν πραγμάτων περιφανῶς ἀποκεκλι-
 μένων τῶν τε βασιλίδων γυναικῶν ἢ ἀναίρεσις ἐπεποιήτο, καὶ φεύ-
 γειν ἐκ τῶν Καθήρων αὐτῶ, ἐν οἷς διέτριβε, λάθρα τῶν ἄλλων ὑπη-
 κόων ὁρμὴ γέγονε. Καὶ ἦλω ἂν ἐν τῇ φυγῇ, τῶν Γαλατῶν ἐπιδιω-
 30 κόντων, καὶ περ τὸν φεύγοντα ἀγνοούντων, εἰ μὴ περιτυχόντες
 ἡμίονῳ χρυσὸν καὶ ἄργυρον τῶν Μιθριδατείων χρημάτων φερού-
 ση περὶ τὴν ἀρπαγὴν τούτων ἐσχόλασαν. Καὶ αὐτὸς εἰς Ἀρμενίαν
 διασφύζεται.

στέλνει πρεσβεία καὶ στοὺς βασιλεῖς τῶν Σκυθῶν, ἀλλὰ καὶ στὸν Πάρθο καὶ στὸ γαμπρό του Τιγράνη, τὸν Ἀρμένιο. Οἱ πρῶτοι βέβαια ἀρνήθηκαν, ἀλλὰ ὁ Τιγράνης ὕστερα ἀπὸ πολλές ἐνοχλήσεις τῆς κόρης τοῦ Μιθριδάτη καὶ πολλές ἀναβολές, δέχθηκε τέλος τὴν συμμαχία. Ὁ Μιθριδάτης ἔστειλε διάφορους στρατηγούς κατὰ τοῦ Λεύκολλου, καὶ ἐπειδὴ στίς συμπλοκὰς ποὺ γίνονταν οἱ μεταβολές ἦταν πολύτροπες, ἀλλὰ στίς περισσότερες ὑπερίσχυαν οἱ Ῥωμαῖοι, ὁ βασιλιάς στενοχωριόταν· ἔτσι, ἀφοῦ συγκέντρωσε σαράντα χιλιάδες πεζοὺς καὶ ὀχτὼ χιλιάδες ἵππεις, στέλνει ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς προηγούμενους καὶ τοὺς Διόφαντο καὶ Ταξίλλη. Ὅταν οἱ δεῦτεροι ἐνώθηκαν με τοὺς πρώτους κατ' ἀρχὰς καθημερινὰ σχεδὸν μὲ ἀκροβολισμοὺς οἱ ἐχθροὶ δοκίμαζαν ὁ ἓνας τὸν ἄλλο· ἔπειτα ἔγιναν δύο ἵππομαχίες, κατὰ τίς ὁποῖες στὴν πρώτη νίκησαν οἱ Ῥωμαῖοι, ἐνῶ στὴ δεύτερη οἱ Πόντιοι. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ πόλεμος καθυστεροῦσε, ὁ Λεύκολλος στέλνει στὴν Καππαδοκία νὰ προμηθευθεῖ τρόφιμα. Ὅταν τὸ ἔμαθαν ὁ Ταξίλλης καὶ ὁ Διόφαντος στέλνουν τέσσερες χιλιάδες πεζοὺς καὶ δύο χιλιάδες ἵππεις, μὲ σκοπὸ νὰ ἐπιτεθοῦν καὶ νὰ ἀρπάξουν τίς προμήθειες ἀπὸ ἐκείνους ποὺ τίς ἔφεραν. Στὴ σύγκρουση ποὺ ἔγινε ἐπικρατέστεροι ἀναδείχθηκαν οἱ Ῥωμαῖοι. Καὶ ὅταν ὁ Λεύκολλος ἔστειλε βοήθεια στοὺς δικοὺς του γίνεται περίλαμπρη τροπὴ σὲ φυγὴ τῶν βαρβάρων. Ἀκολουθώντας οἱ Ῥωμαῖοι αὐτοὺς ποὺ ἔφευγαν ἔφτασαν στὸ στρατόπεδο τοῦ Διοφάντη καὶ τοῦ Ταξίλλη, καὶ ἔπειτα ἀπὸ σφοδρὴ μάχη ἐναντίον τους, γιὰ λίγο ἄντεξαν οἱ Πόντιοι, ἔπειτα ὅμως, ἀφοῦ πρῶτα ἔφυγαν οἱ στρατηγοί, ὑπεχώρησαν ὅλοι. Οἱ ἴδιοι οἱ στρατηγοὶ ἔγιναν ἀγγελιοφόροι τῆς ἥττας στὸν Μιθριδάτη, κατὰ τὴν ὁποία χάθηκε μεγάλο πλῆθος τῶν βαρβάρων.

46. Μὲ αὐτὴ τὴν φανερὴ κακὴ τροπὴ τῶν πραγμάτων γιὰ τὸν Μιθριδάτη καὶ οἱ σύζυγοι τοῦ βασιλιᾶ φονεύονται, καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὰ Κάβηρα ὅπου ἔμενε ἀποφασίζει νὰ φύγει κρυφὰ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ὑπηκόους. Καὶ θὰ τὸν συνελάμβαναν κατὰ τὴ φυγὴ οἱ Γαλάτες ποὺ τοὺς καταδίωκαν, ἂν καὶ ἀγνοοῦσαν ποιὸς ἦταν αὐτὸς ποὺ ἔφευγε, ἂν δὲν συναντοῦσαν μὲ ἡμίονο φορτωμένη μὲ τὸν χρυσὸ καὶ τὸν ἄργυρο τοῦ Μιθριδάτη καὶ δὲν ἀπασχολοῦνταν μὲ τὴν ἀρπαγὴ αὐτῶν τῶν χρημάτων. Ὁ Μιθριδάτης διασώθηκε στὴν Ἀρμενία.

ΜΖ. Λεύκολλος δὲ ἐπὶ μὲν τὸν Μιθριδάτην Μάρκον Πομπή-
 ἰον ἡγεμόνα ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ Καθήρων μεθ' ὅλης ἡπειέγετο
 τῆς δυνάμεως, καὶ τὴν πόλιν περικαθισάμενος σφᾶς αὐτοὺς παρα-
 δεδωκότας τοὺς βαρβάρους ὑποσπόνδους ἔσχε καὶ τῶν τειχῶν
 5 ἐκυρίευσεν. Ἐκεῖθεν δὲ πρὸς τὴν Ἄμισον παραγεγονώς, καὶ λό-
 γοις παραινῶν τοὺς ἐν αὐτῇ Ῥωμαίους προσχωρεῖν, ἐπεὶ οὐκ ἔπει-
 θε, ταύτην λιπὼν εἰς τὴν Εὐπατορίαν μεθίστη τὴν πολιορκίαν.
 Καὶ ῥαθύμως καταγωνίζεσθαι ταύτης προσεποιεῖτο, ὡς ἂν καὶ
 τοὺς πολεμίους εἰς ὅμοιον ῥαθυμίας ζῆλον ἐκκαλεσάμενος ἐξ αἰ-
 10 φνιδίου μεταβολῆς κατορθώσῃ τὸ μελετώμενον. Ὅ καὶ γέγονε,
 καὶ τὴν πόλιν οὕτως εἴλε τῷ στρατηγήματι· ἄφνω γὰρ κλίμακας
 ἀρπάσαι κελεύσας τοὺς στρατιώτας, τῶν φυλάκων οὐδὲν τοιοῦτον
 προσδεδοκηκότων, ἀλλ' ἐν ὀλιγορῖα διακειμένων, διὰ τῶν κλιμά-
 κων τὸ τεῖχος ὑπερβαίνειν τοὺς στρατιώτας ἐπέτρεψε, καὶ οὕτως
 15 ἦλω Εὐπατορία, καὶ αὐτίκα κατέσκαπτο. Μετ' ὀλίγον δὲ καὶ Ἄμι-
 σὸς ἔάλω, διὰ τῶν κλιμάκων καὶ αὐτῆς ὁμοίως τῶν πολεμίων ἐπι-
 θάντων τοῖς τείχεσι. Καὶ κατ' ἀρχάς μὲν φόνος τῶν πολιτῶν οὐκ
 ὀλίγος γέγονεν, ὕστερον δὲ τὸν ὄλεθρον Λεύκολλος ἐπέσχε, καὶ
 τὴν πόλιν αὐτοῖς καὶ τὴν χώραν τοῖς διασωθεῖσιν ἀποκατέστησε
 20 καὶ οἰκειότερον ἐχρῆτο.

ΜΗ. Μιθριδάτης δὲ πρὸς τὸν γαμβρὸν παραγεγονώς, καὶ συν-
 ουσίας τυχεῖν ἀξιῶν, ταύτης μὲν οὐ τυγχάνει, φρουρὰν δὲ τοῦ σώ-
 ματος παρ' αὐτοῦ λαμβάνει καὶ τῆς ἄλλης δεξιώσεως μετεῖχεν. Ἐ-
 πεμψε δὲ καὶ Λεύκολλος πρὸς Τιγράνην πρεσβευτὴν Ἄππιον
 25 Κλώδιον, Μιθριδάτην ἐξαιτῶν. Ὅ δὲ οὐκ ἔδωκε, φήσας τὴν ὑπὸ
 πάντων ἀνθρώπων, εἰ τῆς γαμετῆς πατέρα προδοίη, διευλαβεῖ-
 σθαι μομφήν· ἀλλὰ μοχθηρὸς μὲν ὡς εἶη Μιθριδάτης καὶ αὐτὸν εἰ-
 δέναι, δυσωπεῖσθαι δὲ τὴν ἐπικηδεῖαν. Γράφει δὲ καὶ ἐπιστολὴν
 πρὸς Λεύκολλον τοὺς εἰρημένους λόγους ἔχουσαν, ἣτις παρώξυνε
 30 τὸν δεξάμενον· οὐ γὰρ ἐνέγραψεν αὐτὸν αὐτοκράτορα, ἐγκαλῶν
 ὅτι μηδὲ αὐτὸς ἐκεῖνον κατὰ τὰς ἐπιστολάς βασιλέα βασιλέων
 προσηγόρευσε. Ἐνταῦθα μὲν καὶ ἡ πεντεκαιδεκάτη καταλήγει
 ἱστορία.

47. Ὁ Λεύκολλος τότε ἔστειλε ἐναντίον τοῦ Μιθριδάτη τὸν στρατηγὸν Μάρκο Πομπήιο, ἐνῶ ὁ ἴδιος ἔσπευδε μὲ ὅλη τὴ δύναμή του ἐναντίον τῶν Καθήρων, καὶ ἀφοῦ πολιορκήσῃ τὴν πόλιν, δέχθηκε τοὺς βαρβάρους ποὺ παραδόθηκαν οἰκιοθελῶς καὶ ἔγινε κύριος τῶν φρουρίων τῆς πόλεως. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔφτασε στὴν Ἀμισὸ καὶ προτρέποντας τοὺς Ῥωμαίους ποὺ ἦταν μέσα νὰ προσχωρήσουν σ' αὐτόν, ἐπειδὴ δὲν τοὺς ἔπειθε, ἐγκατέλειψε τὴν Ἀμισὸ καὶ μετέθεσε τὴν πολιορκία στὴν Εὐπατορία. Προσποιοῦνταν ὅμως ὅτι τὴν πολιορκοῦσε χωρὶς ὄρεξη, μὲ σκοπὸ νὰ φέρει τοὺς ἐχθροὺς στὸν ἴδιο βαθμὸ ραθυμίας καὶ μὲ αἰφνίδια μεταβολὴ νὰ ἐπιτύχει τὸ μελετημένο σχέδιό του. Πράγμα ποὺ ἔγινε καὶ μὲ αὐτὸ τὸ στρατήγημα κυρίευσε τὴν πόλιν. Ξαφνικὰ δηλαδὴ ἔδωσε διαταγὴ στοὺς στρατιῶτες νὰ ἀρπάζουν κλίμακες, καὶ ἐνῶ οἱ φρουροὶ δὲν περίμεναν τίποτε τέτοιο ἀλλὰ βρίσκονταν σὲ κατάστασι ἀδιαφορίας, προέτρεψε τοὺς στρατιῶτες μὲ τὶς σκάλες ν' ἀνεβοῦν στὸ τεῖχος, καὶ ἔτσι κυρίευσε τὴν Εὐπατορία καὶ ἀμέσως τὴν κατέσκαψε. Μετὰ ἀπὸ λίγο κυριεύθηκε καὶ ἡ Ἀμισός, ἀφοῦ οἱ ἐχθροὶ ἀνέβηκαν ὅμοια μὲ τὶς σκάλες τὰ τεῖχη. Στὴν ἀρχὴ βέβαια ἔγινε μεγάλη σφαγὴ τῶν πολιτῶν, ἔπειτα ὅμως ὁ Λεύκολλος σταμάτησε τὴν καταστροφὴ καὶ ἀπέδωσε τὴν πόλιν καὶ τὴ χώρα σὲ ἐκείνους ποὺ εἶχαν διασωθεῖ καὶ τοὺς συμπεριφερόταν μὲ περισσότερη ἠπιότητα.

48. Ὁ Μιθριδάτης ἔφτασε στὸ γαμπρό του καὶ ζητοῦσε νὰ ἐπιτύχει συνάντησι μαζί του, καὶ συνάντησι βέβαια δὲν ἐπέτυχε, τοῦ παραχώρησε ὅμως σωματοφύλακες καὶ δέχθηκε ὅλη τὴν ἄλλη φιλοφρονητικὴν περιποίησι. Ἐστειλε τότε στὸν Τιγράνη καὶ ὁ Λεύκολλος προσεβουτῆ τὸν Ἄπιο Κλαύδιο, ζητώντας νὰ τοῦ παραδοθεῖ ὁ Μιθριδάτης, αὐτὸς ὅμως δὲν τὸν παρέδωσε, λέγοντας ὅτι φοβόταν τὴν κατηγορία ὅλων τῶν ἀνθρώπων, ἂν πρόδινε τὸν πατέρα τῆς συζύγου του. Ὅτι βέβαια ὁ Μιθριδάτης ἦταν μοχθηρὸς τὸ ἤξερε καὶ ὁ ἴδιος, ἀλλὰ σεδόταν τὴ συγγένεια. Γράφει καὶ ἐπιστολὴ στὸν Λεύκολλο, ποὺ περιεῖχε τοὺς λόγους ποὺ ἀναφέραμε, ἢ ὅποια ἐρέθισε τὸν παραλήπτη· γιὰ δὲν τὸν προσφώνησε αὐτοκράτορα (στρατηγό), κατηγορώντας ὅτι οὔτε ὁ Λεύκολλος οὔτις ἐπιστολὴς του τὸν προσφώνησε βασιλέα τῶν βασιλέων. Ἐδῶ λοιπὸν τελειώνει καὶ ἡ δέκατη πέμπτη ἱστορία.

ΜΘ. Ἱστορία δὲ ἡ ἐφέξῃς τάδε ἀφηγεῖται. Ἀναλαβὼν Κότ-
 τας τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατὰ τῆς Ἡρακλείας ἐχώρει, ἀλ-
 λά πρῶτον μὲν ἐπὶ Προυσιάδος ἦγεν (ἡ δὲ Προυσιάς πρὶν μὲν
 ἀπὸ τοῦ παραρρέοντος αὐτὴν ποταμοῦ Κίερος ἐκαλεῖτο, ὃ δὲ
 5 τῆς Βιθυνίας βασιλεὺς τῶν Ἡρακλεωτῶν ταύτην ἀφελόμενος ἐξ
 ἑαυτοῦ μετωνόμασεν). Ἐντεῦθεν ἐπὶ τὴν Ποντικὴν κατῆλθε θά-
 λασσαν, καὶ παρελθὼν τὴν παραλίαν τοῖς κατὰ κορυφὴν τείχεσι
 τὸ στρατεύμα περιέστησεν. Ἐθάρον μὲν τῆ τοῦ χωρίου οἱ Ἡ-
 ρακλεῶται ὀχυρότητι, καὶ καρτερῶς τοῦ Κόττα πολιορκουντος
 10 σὺν τοῖς φρουροῖς ἀντεμάχοντο, καὶ φόνος ἦν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ
 πλήθους πλεόν, τραύματα δὲ πολλὰ τῶν Ἡρακλεωτῶν ἐκ τῶν
 βελῶν. Κόττας οὖν ἀνακαλεῖται τῆς τειχομαχίας τὸ στρατεύμα,
 καὶ μικρὸν στρατοπεδεύων ἄποθεν ὄλον ἔτρεπε τὸν σκοπὸν εἰς
 τὸ τὰς ἐπὶ ταῖς χρεῖαις ἐξόδους εἶργειν τῶν πολιορκουμένων.
 15 Σπανιζόντων δὲ τῆ πόλει τῶν ἐπιτηδείων πρεσβεία πρὸς τοὺς
 ἀποίκους ἐξεπέμπετο, τροφῆς δι' ὠνῆς αἰτουῖσα χορηγίαν. Οἱ δὲ
 τῆ πρεσβεία ἠσμένιζον.

Ν. Πρὸ βραχέος δὲ ὁ Τριάριος τὸν Ῥωμαϊκὸν στόλον ἔχων
 ὤρμησεν ἀπὸ Νικομηδείας ἐπὶ τὰς ποντικὰς τριήρεις, ἃς προεῖπεν
 20 ὁ λόγος περὶ τε Κρήτην καὶ Ἰθρηλίαν ἐξαποσταλῆναι. Μαθὼν δὲ
 τὰς ὑπολοίπους ἐς τὸν Πόντον ἀνακεχωρηκένας (πολλαὶ γὰρ αὐ-
 τῶν καὶ χειμῶνι καὶ ταῖς κατὰ μέρος ναυμαχίαις εἰς διαφθορὰν
 ἔδυσαν) καταλαμβάνει τε ταύτας, καὶ τὴν μάχην περὶ τὴν Τένεδον
 συγκροτεῖ, ὃ μὲν ἔχων τριήρεις αὐτός, τῶν δὲ Ποντικῶν ἀγόντων
 25 βραχὺ δεούσας τῶν π. Ἐπεὶ δὲ συνέστη ὁ πόλεμος, κατ' ἀρχὰς μὲν
 ἀντεῖχον οἱ τοῦ βασιλέως, ὕστερον δὲ τροπῆς αὐτῶν λαμπροῦς γε-
 νομένης, τὸ Ῥωμαίων ἀνὰ κράτος ἐνίκησε στρατεύμα, καὶ οὕτως
 ἅπας ὁ Μιθριδάτειος στόλος, ὅσος ἐπὶ τὴν Ἀσίαν αὐτῷ συνεξέ-
 πλευσεν, ἔάλω.

30 ΝΑ. Κόττας δὲ παρὰ τὴν Ἡράκλειαν στρατοπεδεύων, ὄλω
 μὲν οὐ προσέβαλε τῆ πολιορκία τέως τῷ στρατῷ, κατὰ μέρος δὲ
 προσῆγεν, ἐνίους μὲν τῶν Ῥωμαίων, πολλοὺς δὲ προβαλλόμενος

49. Ἡ ἐπόμενη ἱστορία διηγεῖται τὰ ἐξῆς· Ἀφοῦ ἀνέλαβε ὁ Κόττας τὰ ρωμαϊκὰ στρατεύματα βάδισε κατὰ τῆς Ἡράκλειας. Πρῶτα ὅμως βάδισε πρὸς τὴν Προυσιάδα (ἢ Προυσιάδα προηγουμένως ἀπὸ τὸν ποταμὸ πού ἔρρεε κοντὰ τῆς λεγόταν Κίερος, ὁ βασιλιάς ὅμως τῆς Βιθυνίας (Προυσίας), ἀφοῦ τὴν ἀφαίρεσε ἀπὸ τοὺς Ἡρακλειῶτες, τῆς ἄλλαξε τὸ ὄνομα μὲ τὸ δικό του), καὶ ἀπὸ ἐδῶ κατέβηκε στὴ θάλασσα τοῦ Πόντου καὶ παρακάμπτοντας τὴν παραλία ἐγκατέστησε τὸ στρατεύμα γύρω ἀπὸ τὰ τεῖχη πού ὑπῆρχαν στὴν κορυφή. Οἱ Ἡρακλειῶτες ἐνθαρρύνονταν ἀπὸ τὴν ὀχυρότητα τῆς θέσης, καὶ ἐνῶ ἡ πολιορκία τοῦ Κόττα ἦταν πολὺ δυνατὴ, αὐτοὶ ἀντιμάχονταν μὲ τοὺς φρουροὺς τῆς. Ἦταν βέβαια περισσότεροὶ οἱ φονευόμενοι τοῦ Ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, ἀλλὰ πολλὰ τραύματα δέχονταν καὶ οἱ Ἡρακλειῶτες ἀπὸ τὰ βέλη. Ὁ Κόττας τότε, ἀποσύροντας τὸ στρατεύμα του ἀπὸ τὴ μάχη γύρω στὰ τεῖχη, στρατοπέδευσε γιὰ λίγο μακρύτερα καὶ μετέβαλε τὸ στόχο του στὸ νὰ ἐμποδίζει τὶς ἐξόδους τῶν πολιορκημένων γιὰ τὶς διάφορες ἀνάγκες τους. Ἐπειδὴ ὅμως σπάνιζαν τὰ ἀναγκαῖα στὴν πόλη, στέλνουν πρεσβεῖα στοὺς ἀποίκους τους καὶ ζητοῦν νὰ τοὺς στείλουν τρῶφιμα μὲ πληρωμὴ, καὶ αὐτοὶ δέχθηκαν μὲ χαρὰ τὴν πρεσβεῖα.

50. Λίγο πρὸ μπροστὰ ὅμως ὁ Τριάριος μὲ τὸν Ρωμαϊκὸ στόλο ξεκίνησε ἀπὸ τὴ Νικομήδεια ἐναντίον τῶν Ποντιακῶν πλοίων, πού, ὅπως εἶπαμε προηγουμένως, εἶχαν σταλεῖ στὴν Κρήτη καὶ τὴν Ἰβηρία. Μαθαίνοντας ὅμως ὅτι οἱ ὑπόλοιποι τριήρεις εἶχαν ἀναχωρήσει στὸν Πόντο (γιατὶ πολλὲς ἀπὸ αὐτὲς εἶχαν καταστραφεῖ καὶ ἀπὸ τὴν κακοκαιρία καὶ ἀπὸ τὶς ἐπιμέρους ναυμαχίες) τὶς προλαβαίνει καὶ κοντὰ στὴν Τένεδο συνάπτει τὴ μάχη, ἔχοντας ὁ ἴδιος ἑβδομήντα τριήρεις καὶ οἱ Πόντιοι σχεδὸν ὀγδόντα. Ὄταν συγκροτήθηκε ἡ ναυμαχία στὴν ἀρχὴ τὸ βασιλικὸ ναυτικὸ ἔδειξε ἀντοχή, ἔπειτα ὅμως ὅταν ἐκδηλώθηκε τροπὴ τους σὲ φυγὴ ὁ Ρωμαϊκὸς στόλος νίκησε κατὰ κράτος καὶ ἔτσι ὅλος ὁ στόλος τοῦ Μιθριδάτη, ὅσος εἶχε ἐκπλεύσει μαζί του κατὰ τῆς Ἀσίας, αἰχμαλωτίσθηκε.

51. Ὁ Κόττας στρατοπεδεύοντας κοντὰ στὴν Ἡράκλεια δὲν χρησιμοποίησε στὴν πολιορκία ὅλο τὸ στρατεύμα, ἀλλ' ἔστειλε στὶς κατὰ μέρος ἐπιχειρήσεις μερικοὺς Ρωμαίους, προτάσσοντας ὅμως πολλοὺς

τῶν Βιθυνῶν· πολλῶν δὲ καὶ τιτρωσκομένων καὶ ἀναιρουμένων,
 μηχανὰς ἐπενόει, ὧν ἐδόκει τοῖς πολιορκουμένοις ἢ χελώνη φοβε-
 ρωτέρα. Ἐπάγει γοῦν ταύτην ὄλην τὴν δύναμιν συγκινήσας πύρ-
 γῳ τινὶ ὑπόπτως ἔχοντι πρὸς τὸ παθεῖν ὡς δὲ ἅπαξ καὶ δεύτερον
 5 πληγεῖς οὐ μόνον παρὰ δόξαν διεκατέρει, ἀλλὰ καὶ ὁ κριὸς τῆς
 ἄλλης ἐμβολῆς προαπεκλάσθη, εὐθυμίαν μὲν τοῖς Ἡρακλεώταις,
 ἀγωνίαν δὲ παρέσχε Κόττα διαταράττουσαν αὐτόν, ὡς οὐκ ἂν ἢ
 πόλις αἰρεθείη ποτέ. Τῇ ὑστεραία δ' οὖν πάλιν ἐπαγαγὼν τὴν μη-
 χανὴν καὶ μηδὲν ἀνύσας, κατακαίει μὲν τὸ μηχανήμα, ἀποτέμνει
 10 δὲ καὶ τὰς τῶν μηχανοποιῶν κεφαλὰς, καὶ φρουρὰν τοῖς τείχεσι
 καταλιπὼν, μετὰ τοῦ λοιποῦ πλήθους εἰς τὸ καλούμενον πεδῖον
 Λύκαιαν διέτριβεν, ἀφθονίαν ἔχοντας τῶν ἐπιτηδείων τοῦ χωρίου,
 κάκειθεν τὴν περὶ τὴν Ἡράκλειαν χώραν ἅπασαν ἐδήου, εἰς πολ-
 λὴν ἀμηχανίαν τοὺς πολίτας συνελαύνων. Διεπρεσβεύετο γοῦν
 15 πάλιν πρὸς τε τοὺς ἐν Σκυθία Χερωνησίτας καὶ Θεοδοσιανούς
 καὶ τοὺς περὶ τὸν Βόσπορον δυνάστας ὑπὲρ συμμαχίας, καὶ ἡ πρε-
 σβεΐα ἀνέστρεφεν ἔμπρακτος. Τῶν δὲ πολεμίων ἐπικειμένων τῇ
 πόλει, οὐ πολὺ ἔλαττον αὐτῇ τὰ λυποῦντα ἔνδον ἐπετίθετο. Οὐ
 γὰρ ἤρκοῦντο οἱ φρουροὶ οἷς διέξῃ τὸ δημοτικόν, τύπτοντες δὲ
 20 τοὺς πολίτας χορηγεῖν ἃ μὴ ῥᾶον ἦν αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης ἐκέλευον.
 Καὶ τῶν φρουρῶν ἔτι μᾶλλον ἦν χαλεπώτερος ὁ ἐφεστηκὼς αὐτῶν
 Κοννακόρηξ, οὐκ ἀπειργῶν ἀλλ' ἐπιτρέπων τοῖς ὑπὸ χεῖρα τὴν βί-
 αν. Τεμῶν δὲ τὴν χώραν ὁ Κόττας πάλιν προσβάλλει τοῖς τείχεσιν·
 ἀθύμους δὲ τοὺς στρατιώτας πρὸς πολιορκίαν ὄρων ἀπάγει τῆς
 25 τειχομαχίας, καὶ πέμπει καλῶν Τριάριον τάχος ταῖς τριήρεσιν
 ἀφικνεῖσθαι καὶ κωλύειν τὸν διὰ τῆς θαλάσσης ἐπισιτισμὸν τῇ πό-
 λει.

NB. Λαβὼν οὖν ἃς εἶχεν ὁ Τριάριος καὶ Ῥοδίους κ' ναῦς, ὧν
 σύμπαν τὸ πλῆθος εἰς γ' καὶ μ' ἐτέλει, εἰς τὸν Πόντον διαβαίνει,
 30 καὶ μηνύει Κόττα καὶ τὸν καιρὸν καὶ τὴν ἀφίξιν ὑπὸ δὲ τὴν αὐ-
 τὴν ἡμέραν Κόττας τε τοῖς τείχεσι τὸν στρατὸν προσῆγε καὶ ὁ κα-

Βιθυνούς. Ἐπειδὴ ὅμως τραυματίζονταν πολλοὶ καὶ σκοτώνονταν, ἐπινοοῦσε μηχανές, ἀπὸ τίς ὁποῖες φοβερότερη θεωροῦσαν οἱ πολιορκούμενοι τὴ χελώνα. Φέρνει λοιπὸν αὐτὴν κινώντας ὅλη τὴ δύναμή του κοντὰ σ' ἓνα πύργο πού ὑποπτευόταν ὅτι μπορούσε νὰ προσβληθεῖ. Ἀφοῦ ὅμως ὁ πύργος χτυπήθηκε καὶ μία καὶ δύο φορές, καὶ ὄχι μόνον, ἀντίθετα ἀπὸ ὅ,τι περίμενε, ἄντεχε, ἀλλὰ καὶ ὁ κριὸς στὸ ἄλλο μηχανήμα εἶχε σπάσει, πρᾶγμα πού προξένησε στοὺς Ἡρακλειῶτες ἀνακούφιση, ἐνῶ τὸν Κόττα τὸν κατέλαβε ἀγωνία καὶ ταραχὴ μεγάλη, ἐπειδὴ ἡ πόλη δὲν θὰ μπορούσε νὰ κυριευθεῖ ποτέ. Τὴν ἐπόμενη λοιπὸν ἡμέρα ἔφερε πάλι τὴ μηχανή, καὶ ἐπειδὴ δὲν ἐπέτυχε τίποτε, καίει τὸ μηχανήμα καὶ ἀποκεφαλαίζει τοὺς κατασκευαστές του, καὶ ἀφήνοντας στὰ τεῖχη φρουρὰ, μὲ τὸ ὑπόλοιπο στρατεύμα παρέμεινε στὸ πεδίο πού λεγόταν Λύκαια καὶ εἶχε ἄφθονα τὰ ἀναγκαῖα. Ἐξορμώντας ἀπὸ ἐκεῖ λεηλατοῦσε ὅλη τὴν περιοχὴ τῆς Ἡράκλειας, προκαλώντας στοὺς πολίτες μεγάλη ἀμηχανία. Στέλνει λοιπὸν πάλι πρεσβεῖα στοὺς Χερσονησιῶτες τῆς Σκυθίας καὶ τοὺς Θεοδοσιανούς καὶ στοὺς γύρω ἀπὸ τὸν Βόσπορο ἔξουσιαστὲς γιὰ συμμαχία, καὶ ἡ πρεσβεῖα γύρισε ὄχι χωρὶς ἀποτελέσματα. Καθὼς ὅμως οἱ ἐχθροὶ πίεζαν τὴν πόλη, προσθέτονταν ὄχι λιγότερα ἐσωτερικὰ προβλήματα. Γιατὶ οἱ φρουροὶ δὲν ἔμειναν ἱκανοποιημένοι συμεριζόμενοι τὴ διατροφή τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ χτυπώντας τοὺς πολίτες τοὺς ὑποχρῶναν μὲ τὴ βία νὰ τοὺς δίνουν αὐτὰ πού δὲν ἦταν εὐκόλο νὰ τοὺς δώσουν. Καὶ ἀκόμα πιὸ φοβερὸς ἀπὸ τοὺς φρουροὺς ἦταν ὁ ἐπικεφαλῆς αὐτῶν Κοννακόρηξ, πού δὲν ἐμπόδιζε τοὺς ὑποτακτικούς του, ἀλλὰ τοὺς ἐπέτρεπε νὰ χρησιμοποιοῦν βία. Ἀφοῦ λοιπὸν ὁ Κόττας κατέστρεψε τὴ χώρα, ἐπιτίθεται πάλι στὰ τεῖχη, καὶ ἐπειδὴ ἔβλεπε ὅτι οἱ στρατιῶτες δὲν ἦταν πρόθυμοι γιὰ τὴν πολιορκία, τοὺς παίρνει ἀπὸ τὴν τειχομαχία, καὶ στέλνει καὶ καλεῖ τὸν Τριάριο νὰ φτάσει γρήγορα μὲ τίς τριήρεις καὶ νὰ ἐμποδίσει τὸν ἐπισιτισμὸ τῆς πόλης ἀπὸ τὴ θάλασσα.

52. Παίρνοντας τότε ὁ Τριάριος τὰ πλοῖα πού εἶχε καὶ εἴκοσι πλοῖα Ροδιακὰ, ὥστε τὸ σύνολο αὐτῶν νὰ εἶναι σαράντα τρία πλοῖα, περνᾷ στὸν Πόντο καὶ γνωστοποιεῖ στὸν Κόττα τὸ χρόνο καὶ τὴν ἄφιξή του. Τὴν ἴδια ἡμέρα καὶ ὁ Κόττας ὀδήγησε τὸν στρατὸ στὰ

τάπλους τῶν Τριαρίου νεῶν ἐπεφαίνετο. Συνταραχθέντες οὖν οἱ Ἑρακλεῶται πρὸς τὸ αἰφνίδιον τῆς τῶν νηῶν ἐφόδου, ναῦς μὲν ἐπὶ τὴν θάλασσαν λ' καθεῖλκον, οὐδὲ ταύτας ἀκριβῶς πληροῦντες, τὸ δὲ λοιπὸν πρὸς τὴν πολιορκίαν ἐτρέποντο. Ἀνήγετο μὲν ὁ Ἑ-
 5 ρακλεωτικὸς στόλος πρὸς τὰς ἐπιπλεύσας τῶν πολεμίων. Πρῶτοι γοῦν Ῥόδιοι (καὶ γὰρ ἐδόκουν ἐμπειρία τε καὶ ἀνδρεία τῶν ἄλλων προέχειν) ἐνερράγησαν ταῖς ἐξ Ἑρακλείας, καὶ παραχρῆμα μὲν κατέδυσαν Ῥοδίων μὲν γ' Ἑρακλεώτιδες δὲ ε'. Ἐπιγενόμενοι δὲ τῇ ναυμαχίᾳ καὶ Ῥωμαῖοι, καὶ πολλὰ παθόντες καὶ ποιήσαντες
 10 τοῖς πολεμίοις, πλέον δὲ ὅμως κακώσαντες, ἐτρέψαντο τὰς ἐξ Ἑρακλείας καὶ φεύγειν ἠνάγκασαν πρὸς τὴν πόλιν, δ' ἀποβαλούσας καὶ ι'. Αἱ τρεψάμεναι δὲ πρὸς τὸν μέγαν ἐνωρμίζοντο λιμένα. Ἀνίστη δ' οὖν καὶ τὸ πεζὸν τῆς πολιορκίας ὁ Κόττας· οἱ δὲ περὶ Ὀτριάριον ἀναγόμενοι καθ' ἐκάστην ἀπὸ τοῦ λιμένος τοὺς σιτη-
 15 γεῖν ὠρμημένους τοῖς πολιορκουμένοις ἀπεκώλυνον, καὶ σπάνις χαλεπὴ τὴν πόλιν κατεῖχεν, ὡς π' Ἀττικῶν τὴν λεγομένην χοίνικα τοῦ σίτου προκόψαι. Ἐπὶ δὲ τοῖς ἄλλοις κακοῖς καὶ λοιμὸς αὐτοῖς ἐπιπεσὼν (εἴτε ἐκ τροπῆς ἀέρων εἴτε ἐκ τῆς ἀσυνήθους διαίτης) ποικίλην ἐπὶ ποικίλαις παθημάτων ἰδέαις τὴν φθορὰν ἀπειρογάξε-
 20 το, ἐν οἷς καὶ Λάμαχος πικροτέρῳ καὶ μακροτέρῳ τῶν ἄλλων ὀλέθρῳ διέφθαρτο. Ἦψατο δὲ μάλιστα καὶ τῶν φρουρῶν ἡ νόσος, ὡς ἀπὸ τρισχιλίων χιλίους ἀποθανεῖν. Τοὺς Ῥωμαίους δὲ τὸ πάθος οὐκ ἐλάνθανε.

ΝΓ'. Καὶ ὁ Κοννακόρηξ κακοπαθῶν ταῖς συμφοραῖς ἔγνω
 25 τοῖς Ῥωμαίοις προδιδόναι τὴν πόλιν καὶ τῇ τῶν Ἑρακλεωτῶν ἀπωλείᾳ τὴν ἰδίαν σωτηρίαν ἀλλάξασθαι. Συνελαμβάνετο δὲ αὐτῶ καὶ Ἑρακλεώτης ἀνὴρ, ζηλωτῆς τῆς Λαμάχου προαιρέσεως, Δαμωφέλῆς ὄνομα, φρούραρχος καὶ αὐτὸς τῇ πόλει μετὰ τὴν Λαμάχου φθορὰν καταστάς. Ὁ τοίνυν Κοννακόρηξ τὸν Κότταν μὲν ὡς
 30 βαρὺν τὸ ἦθος καὶ ἄπιστον ἐφυλάττετο, πρὸς Τριάριον δὲ συνετίθετο. Συνέτρεχε δὲ τούτοις καὶ Δαμωφελῆς οὐκ ἐνδεέστερον. Καὶ

13. Μέτρο χωριτικότητος ξηρῶν καρπῶν ἴσο μὲ 315 δράμα, ἢ 950 γραμμάρια.

τείχη καὶ τὰ πλοῖα τοῦ Τριάριου φάνηκαν νὰ καταπλέουν. Κυριευμένοι ἀπὸ ταραχὴ οἱ Ἡρακλειῶτες ἐξαιτίας τῆς ξαφνικῆς ἐφόδου τῶν πλοίων, κατεβάζουν στὴ θάλασσα τριάντα πλοῖα, κι αὐτὰ ὄχι τελείως ἐπανδρωμένα, ἐνῶ οἱ ὑπόλοιποι στράφηκαν στὴν πολιορκία. Κινήθηκε ὁ στόλος τῶν Ἡρακλειωτῶν πρὸς τὰ πλοῖα τῶν ἐχθρῶν ποὺ κατέπλεαν. Πρῶτοι λοιπὸν οἱ Ρόδιοι (γιατὶ θεωροῦσαν ὅτι ὑπερεροῦσαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὴν ἐμπειρία καὶ στὴν ἀνδρεία) συγκρούσθηκαν μὲ τὶς Ἡρακλειώτικες τριῆρεις, κι ἀμέσως βουλιάζουν τρία πλοῖα τῶν Ροδίων καὶ πέντε τῶν Ἡρακλειωτῶν. Προστέθηκαν τότε στὴ ναυμαχία καὶ οἱ Ρωμαῖοι, κι ἀφοῦ ἔπαθαν ἀλλὰ καὶ ἔπραξαν πολλὰ στοὺς ἐχθροὺς, περισσότερα ὅμως δυσάρεστα, ἔτρεψαν σὲ φυγὴ τὰ Ἡρακλειώτικα πλοῖα καὶ τὰ ἀνάγκασαν νὰ φύγουν πρὸς τὴν πόλη, ἀφοῦ χάθηκαν δεκατέσσερα. Οἱ νικητὲς προσορμίσθηκαν στὸ μεγάλο λιμάνι. Ὁ Κόττας σήκωσε καὶ τοὺς πεζοὺς ἀπὸ τὴν πολιορκία. Οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Τριάριο ἀνοίγονταν καθημερινὰ ἀπὸ τὸ λιμάνι ἐμποδίζοντας ἐκείνους ποὺ πηγαινάν τὴν τροφοδοσίαν στοὺς πολιορκημένους, καὶ ἡ πόλη ὑπέφερε ἀπὸ μεγάλη ἔλλειψη, ὥστε μιὰ χοίνικα¹³ σιταριοῦ νὰ φτάσει ὀγδόντα ἀττικὲς δραχμὲς. Κοντὰ στὰ ἄλλα δεινὰ ἐνσκήπτει στὴν πόλη καὶ λιμὸς (εἴτε ἀπὸ τὴν ἀλλαγὴ τοῦ καιροῦ εἴτε ἀπὸ τὴν ἀσυνήθιστη διατροφή), ποὺ στὰ ποικίλα εἶδη παθημάτων προκαλοῦσε ποικίλη φθορὰ. Μεταξὺ τῶν ἄλλων χάθηκε καὶ ὁ Λάμαχος μὲ πικρὸτερο καὶ μακρότερο θάνατο ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Ἡ νόσος ἔπληξε καὶ τοὺς φρουροὺς, ὥστε ἀπὸ τὶς τρεῖς χιλιάδες νὰ πεθάνουν οἱ χίλιοι. Τὰ δεινὰ βέβαια αὐτὰ δὲν ἦταν ἄγνωστα στοὺς Ρωμαίους.

53. Ὁ Κοννακόρηξ τότε ταλαιπωρημένος ἀπὸ τὰ δεινὰ ἀποφάσισε νὰ παραδώσει τὴν πόλη στοὺς Ρωμαίους καὶ νὰ ἀνταλλάξει τὴν ἀτομικὴ του σωτηρία μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν Ἡρακλειωτῶν. Εἶχε βέβαια συνεργὸ κι ἓναν Ἡρακλειώτη, ποὺ ἦταν μιμητὴς τῶν σχεδίων τοῦ Λαμάχου, ὀνομαζόμενος Δαμωφέλης, καὶ μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Λαμάχου ἔγινε κι αὐτὸς φρούραρχος στὴν πόλη. Ὁ Κοννακόρηξ λοιπὸν φυλαγόταν ἀπὸ τὸν Κόττα, ἐπειδὴ ἦταν δύσκολος στὸ χαρακτήρα καὶ χωρὶς ἐμπιστοσύνη, καὶ συμφώνησε μὲ τὸν Τριάριο, καὶ μὲ τὴν ἴδια προθυμία συμφωνοῦσε μαζί τους καὶ ὁ Δαμωφέλης. Κι

λαβόντες συνθήκας, αἷς εὐδαιμονήσειν αὐτοὶ ἤλπιζον, πρὸς τὴν προδοσίαν παρεσκευάζοντο. Ἐξ ἐπιπολῆς οὖν τὰ πραττόμενα τοῖς προδόταις διέπιπτεν εἰς τὸν δῆμον. Εἰς ἐκκλησίαν οὖν ἡ πόλις συνέδραμον καὶ τὸν φρούραρχον ἐκάλουν. Βριθαγόρας δὲ τῶν 5 ἐν τῷ δήμῳ ἀνὴρ ἐπιφανῆς πρὸς Κοννακόρηκα παραγεγονῶς τά τε κατέχοντα τὴν Ἡράκλειαν διεξήκει, καὶ εἰ κάκεινῳ δοκεῖ, ἐπὶ κοινῇ πάντων σωτηρίᾳ διελάμβανεν Τριαρίῳ διαλέξασθαι.

Ταῦτα Βριθαγόρου μετὰ πολλῆς οἰκτισσαμένου δεήσεως, διαναστὰς ὁ Κοννακόρηξ τοιαύτην μὲν συνθήκην ἀπεῖπε πράττε- 10 σθαι, ἔχασθαι δὲ τῆς ἐλευθερίας καὶ τῶν κρειπτόνων ὑπεκρίνατο ἐλπίδων· καὶ γὰρ καὶ τὸν βασιλέα μαθεῖν διὰ γραμμάτων ὑπὸ Τιγράνους τε τοῦ γαμβροῦ φιλοφρόνως δεδέχθαι, καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐκεῖθεν προσδοκᾶν τὴν ἀποχρῶσαν βοήθειαν. Ἄλλ' ἐκείνοις μὲν ταῦτα ὁ Κοννακόρηξ ἐσκηνικεύετο, οἱ δὲ Ἡρακλεῶται τού- 15 τοις τοῖς λόγοις ἐξηπατημένοι (ἀεὶ γὰρ αἶρετὸν τὸ ἐράσμιον) ὡς ἀληθέσι τοῖς τερατευθεῖσιν ἐπίστευον. Ὁ δὲ Κοννακόρηξ, ὡς ἠπατημένους ἔγνω, κατὰ μέσας νύκτας ἐπιβιδάσας ἡσύχως ταῖς τριήρεσι τὸ στράτευμα (αἱ γὰρ πρὸς Τριάριον συνθήκαι κακῶν ἀπαθεῖς ἀπιέναι, καὶ εἴ τι κεκερδαγκότες εἶησαν, μεθ' ἑαυτῶν 20 ἄγειν ἐπέτρεπον), καὶ αὐτὸς τούτοις συνεξέπλευσε.

Δαμωφελῆς δὲ τὰς πύλας ἀνοίξας εἰσχεόμενον τὸν Ῥωμαϊκὸν στρατὸν καὶ τὸν Τριάριον εἰσεδέχετο, τοὺς μὲν διὰ τῆς πύλης, ἐνί- 25 ους δὲ καὶ τὴν στεφάνην ὑπερβαίνοντας, καὶ τότε τῆς προδοσίας οἱ Ἡρακλεῶται ἐπήσθοντο. Καὶ οἱ μὲν σφᾶς αὐτοὺς παρεδίδοσαν, οἱ δὲ ἐκτείνοντο, τά τε κειμήλια καὶ τὰ ἔπιπλα διηροπάζετο, καὶ πολλὴ τοὺς πολίτας ὤμότης ἐλάμβανε, μεμνημένων Ῥωμαίων ὅσα τε παρὰ τὴν ναυμαχίαν πάθοιεν καὶ ὅσα τεταλαιπωρηκότες ἐπὶ τῇ πολιορκίᾳ ὑπέστησαν. Οὐκ ἀπείχοντο γοῦν οὐδὲ τῶν ἐπὶ τοῖς ἱε- 30 ροῖς πεφευγόντων, ἀλλὰ παρὰ τε τοῖς θωμοῖς καὶ τοῖς ἀγάλμασιν αὐτοὺς ἔσφαττον. Διὸ πολλοὶ διαπίπτοντες ἐκ τῶν τειχῶν φόβῳ τοῦ ἀφύκτου θανάτου κατὰ πᾶσαν ἐσκεδάννυντο χώραν, οἱ δὲ αὐ-

ἀφοῦ πέτυχαν τοὺς ὄρους τῆς συμφωνίας μὲ τοὺς ὁποίους νόμιζαν ὅτι θὰ ἔξασφαλισθοῦν, προετοιμάζουν τὴν προδοσίαν τους. Ἀπὸ ἐπιπολαιότητα ὅμως ἡ συνωμοσία τους διαρρέει στὸ λαὸ. Συγκαλεῖται τότε ἡ πόλις σὲ συνάθροιση καὶ καλοῦν τὸν φρούραρχο. Ὁ Βριθαγόρας ὅμως, ἕνας ἀπὸ τοὺς ἐπιφανεῖς τοῦ λαοῦ, πηγαίνοντας στὸν Κοννακόρηκα, τοῦ ἐκθέτει σὲ ποιά θέσις βρίσκεται ἡ Ἡράκλεια, καὶ ἂν συμφωνεῖ καὶ αὐτὸς νὰ ἀναλάβει γιὰ τὴ κοινὴ σωτηρία ὅλων νὰ μιλήσει μὲ τὸν Τριάριο. Ὅταν διεκτραγῶδησε τὴν κατάστασις ὁ Βριθαγόρας μὲ θερμὰ παρακλήσεις, ἀφοῦ σηκώθηκε ἐπάνω ὁ Κοννακόρηξ ἀρνήθηκε νὰ κάνει τέτοια συμφωνία, καὶ ὑποκρίθηκε ὅτι πίστευε στὴν ἐλευθερία καὶ διατηροῦσε τὶς καλύτερες ἐλπίδες. Γιατὶ ἀπὸ γράμματα ἔμαθε ὅτι καὶ ὁ βασιλεὺς ἔγινε δεκτὸς μὲ φιλοφροσύνῃ ἀπὸ τὸν γαμπρό του Τιγράνη, καὶ προσδοκᾷ πὺς δὲν θὰ ἀργήσῃ νὰ ἔρθῃ ἀπὸ ἐκεῖ ἡ ἀναγκαία βοήθεια. Ὁ Κοννακόρηξ δέβαια τὰ ἔλεγε αὐτὰ σ' ἐκείνους ὑποκρινόμενος, οἱ Ἡρακλειῶτες ὅμως ἔξαπατημένοι ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς λόγους (γιατὶ πάντοτε εἶναι ἐπιθυμητὸ τὸ εὐχάριστο) πίστευαν σὰν ἀληθινὰ τὰ τερατολογήματα. Ὁ Κοννακόρηξ, μόλις κατάλαβε ὅτι εἶχαν ἔξαπατηθεῖ, κατὰ τὰ μεσάνυχτα ἐπιβίβασε ἡσυχὰ τὸ στράτευμα στὶς τριήρεις (γιατὶ οἱ συμφωνίες μὲ τὸν Τριάριο ἦταν νὰ φύγουν χωρὶς νὰ πάθουν τίποτε καὶ ἀκόμα τοὺς ἄφηναν νὰ πάρουν μαζί τους ἂν εἶχαν κερδίσει κάτι), ἀπέπλευσε μαζί μ' αὐτοὺς καὶ ὁ ἴδιος.

Ὁ Δαμωφέλῃς πάλι, ἀφοῦ ἄνοιξε τὶς πύλες ὑποδεχόμενος τὸν Ῥωμαϊκὸ στρατὸ πὺς χυνόταν μέσα στὴν πόλις καὶ μαζί καὶ τὸν Τριάριο, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἄλλοι ὀρμούσαν ἀπὸ τὴν πύλη, καὶ ἄλλοι σκαρφάλωναν ἀπὸ τὴ στεφάνη τῶν τειχῶν. Τότε οἱ Ἡρακλειῶτες κατάλαβαν τὴν προδοσίαν. Ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς παραδίδονταν ἀπὸ μόνοι τους, ἄλλοι φονεύονταν, τὰ κειμήλια καὶ τὰ διάφορα ἐπιπλα διαρπάζονταν, καὶ πολλὴ ὤμότης ἀντιμετώπιζαν οἱ πολῖτες, φέροντας στὸ νοῦ τους τί εἶχαν πάθει ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους στὴ ναυμαχία καὶ πόσις ταλαιπωρία ὑπέφεραν κατὰ τὴν πολιορκία. Δὲν συγκρατοῦνταν λοιπὸν οὔτε μπροστὰ σὲ ἐκείνους πὺς εἶχαν καταφύγει στὰ ἱερά, ἀλλὰ τοὺς ἔσφαζαν κοντὰ στοὺς βωμοὺς καὶ τὰ ἀγάλματα. Γι' αὐτὸ πολλοὶ διαφεύγοντας ἀπὸ τὰ τείχη ἀπὸ τὸν φόβο τοῦ ἀναπόφευκτου θανάτου, διασκορπίζονταν σὲ ὅλη τὴ χώρα. Ἄλλοι ἀναγκά-

τομολεῖν πρὸς τὸν Κότταν ἠναγκάζοντο, ἐξ ὧν ἐκεῖνος τὴν τε ἄλωσιν καὶ τὸν φθόρον τῶν ἀνθρώπων καὶ τὴν διαρπαγὴν τῶν χρημάτων πυθόμενος, ὀργῆς ἀνεπίμπλατο, καὶ διὰ ταχέων πρὸς τὴν πόλιν ἠπειγέτο. Συνεχαλέπαινε δὲ καὶ τὸ στρατεύμα, ὡς μὴ 5 μόνον τὴν ἐπὶ τοῖς κατωρθωμένοις εὐδοξίαν ἀφηρημένοι ἀλλὰ καὶ τῶν λυσιτελειῶν ἀπάσας παρὰ τῶν αὐτῶν διηρπασμένοι. Καὶ εἰς μάχην ἂν τοῖς ὁμοφύλοις κατέστησαν ἄσπονδον, καὶ κατεκόπησαν ἂν ὑπ' ἀλλήλων, εἰ μὴ ὁ Τριάριος ἐπιγνοῦς τὴν ὀρμὴν αὐτῶν, πολλοῖς ἐκμειλίξας λόγοις, τὸν τε Κότταν καὶ τὸν στρατὸν καὶ 10 εἰς τὸ κοινὸν τὰ κέρδη καταθεῖναι βεβαιωσάμενος, τὸν ἐμφύλιον ἀνεχαίτισε πόλεμον.

ΝΔ'. Ἐπεὶ δὲ ἐπυνθάνοντο τὸν Κοννακώρηκα κατειληφῶτα τὴν Τιον καὶ τὴν Ἄμαστριν, αὐτίκα Κόττας Τριάριον ἐκπέμπει ἀφαιρησόμενον αὐτὸν τὰς πόλεις. Αὐτὸς δὲ τοὺς τε προσκεχωρη- 15 κώτας ἄνδρας λαβὼν καὶ τοὺς ἐκ τῆς αἰχμαλωσίας ἀνθρώπους, τὰ λοιπὰ μετὰ πάσης διεῖπεν ὀμότητος. Χρήματα γοῦν διερευνώμενος οὐδὲ τῶν ἐν ἱεροῖς ἐφείδετο, ἀλλὰ τοὺς τε ἀνδριάντας καὶ τὰ ἀγάλματα ἐκίνει, πολλὰ καὶ καλὰ ὄντα. Καὶ δὴ καὶ τὸν Ἡρακλέα τὸν ἐκ τῆς ἀγορᾶς ἀνήρει, καὶ σκευὴν αὐτοῦ τὴν ἀπὸ τῆς πυραμίδος, πολυτελείας καὶ μεγέθους καὶ δὴ καὶ ῥυθμοῦ καὶ χάριτος καὶ 20 τέχνης οὐδενὸς τῶν ἐπαινουμένων ἀπολειπομένην. Ἦν δὲ ῥόπαλον σφυρήλατον ἀπέφθου χρυσοῦ πεποιημένον, κατὰ δὲ αὐτοῦ λεοντῆ μεγάλη ἐκέχυτο, καὶ γωρυτὸς τῆς αὐτῆς μὲν ὕλης, βελῶν δὲ γέμων καὶ τόξου. Πολλὰ δὲ καὶ ἄλλα καλὰ καὶ θαυμαστά ἀνα- 25 θήματα ἐκ τε τῶν ἱερῶν καὶ τῆς πόλεως ἀφελῶν, ταῖς ναυσὶν ἐγκατέθετο. Καὶ τὸ τελευταῖον πῦρ ἐνεῖναι τοῖς στρατιώταις κελεύσας τῇ πόλει, κατὰ πολλὰ ταύτην ὑπέπρησε μέρη. Ἐάλω δὲ ἡ πόλις ἐπὶ δύο ἔτη τῇ πολιορκίᾳ ἀντισχοῦσα. Ὁ δὲ Τριάριος παραγεγονῶς ἐν αἷς ἀπέσταλτο πόλεσι, Κοννακώρηκι (οὗτος γὰρ τὴν τῆς 30 Ἡρακλείας προδοσίαν ἐτέρων κατασχέσει συγκαλύπτειν διανοεῖτο) δούς ἄδειαν τῆς ἀναχωρήσεως, καθ' ὁμολογίαν λαμβάνει τὰς πόλεις. Ὁ δὲ Κόττας ἄπερ εἴρηται διαπραξάμενος, τὸ μὲν πεζὸν καὶ τοὺς ἰπτεῖς ἐκπέμπει Λευκόλλω, καὶ τοὺς συμμάχους ἀφῆκεν

ζονταν ν' αὐτομολοῦν στὸν Κόττα. Ἀπὸ αὐτοὺς ἐκεῖνος μαθαίνοντας καὶ τῆς πόλης τὴν ἄλωση καὶ τὴ σφαγὴ τῶν ἀνθρώπων, κυριεύθηκε ἀπὸ ὀργὴ καὶ ἔσπευσε γρήγορα στὴν πόλη. Μαζὶ του ἀγανακτοῦσε καὶ τὸ στρατεύμα, ἐπειδὴ δὲν εἶχαν χάσει μόνο τὴ δόξα μὲ τὸ κατόρθωμα, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι τοὺς εἶχαν ἀρπάξει καὶ ὅλα τὰ ἀναμενόμενα ὀφέλη. Καὶ θὰ ὀδηγοῦνταν σὲ ἄσπονδη μάχη μὲ τοὺς ὁμοφύλους τοὺς καὶ θ' ἀλληλοσκοτώνονταν, ἂν ὁ Τριᾶριος, ἀντιλαμβανόμενος τὴ διάθεσή τους, δὲν μαλάκωνε μὲ πολλοὺς λόγους τόσο τὸν Κόττα, ὅσο καὶ τὸν στρατό, καὶ δὲν διαβεβαίωνε, ὅτι τὰ κέρδη θὰ τὰ κατέθεταν σὲ κοινὴ διανομή, ἀναχαιτίζοντας ἔτσι τὸν ἐμφύλιο πόλεμο.

54. Ὄταν ὁμως ἔμαθαν ὅτι ὁ Κοννακόρηξ εἶχε καταλάβει τὴν Τίο καὶ τὴν Ἀμαστρη, ἀμέσως ὁ Κόττας στέλνει τὸν Τριᾶριο νὰ ἀφαιρέσει τίς πόλεις ἀπὸ αὐτόν. Ὁ ἴδιος, ἀφοῦ πῆρε ὅσους εἶχαν προσχωρήσει καὶ ὅσους εἶχαν αἰχμαλωτισθεῖ, ρύθμιζε τὰ ὑπόλοιπα μὲ κάθε σκληρότητα. Ἐρευνώντας γιὰ χρήματα δὲν σεβόταν οὔτε τὰ χρήματα τῶν ἱερῶν, ἀλλὰ μετακινοῦσε καὶ τοὺς ἀνδριάντες καὶ τὰ ἀγάλματα, πού ἦταν πολλὰ καὶ ὠραῖα. Καὶ μάλιστα καὶ τὸν Ἡρακλῆ ἀπὸ τὴν ἀγορᾶ σήκωσε καὶ τὸν διάκοσμό του ἀπὸ τὴν πυραμίδα, πού δὲν ὑπολειπόταν ὡς πρὸς τὴν πολυτέλεια καὶ τὸ μέγεθος καὶ μάλιστα καὶ τὸν ρυθμὸ καὶ τὴ χάρη καὶ τὴν τέχνη ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού ἐπαινοῦνται. Αὐτὸ ἀποτελοῦνταν ἀπὸ ἓνα ρόπαλο ἀπὸ ἀτόφυο χρυσάφι, ἔπεφτε ἐπάνω του μεγάλη λεοντὴ, καὶ ὑπῆρχε καὶ φαρέτρα ἀπὸ τὴν ἴδια ὕλη, γεμάτη ἀπὸ βέλη καὶ τόξο. Καὶ πολλὰ ἄλλα ὠραῖα καὶ θαυμαστά ἀναθήματα ἀφαιρώντας ἀπὸ τοὺς ναοὺς καὶ γενικὰ τὴν πόλη τὰ τοποθέτησε στὰ πλοῖα. Καὶ τὸ τελευταῖο, δίνοντας διαταγὴ στοὺς στρατιῶτες νὰ βάλουν φωτιὰ στὴν πόλη, τὴν ἔκαψε σὲ πολλὰ τμήματά της. Ἡ πόλη κυριεύθηκε ἀφοῦ ἄντεξε στὴν πολιορκία ἐπὶ δύο χρόνια. Στὸ μεταξὺ φτάνοντας ὁ Τριᾶριος στὶς πόλεις ὅπου εἶχε σταλεῖ, ἀφοῦ ἔδωσε τὴν ἄδεια στὸν Κοννοκόρηκα ν' ἀναχωρήσει (γιατὶ αὐτὸς σκεφτόνταν νὰ συγκαλύψει τὴν προδοσίαν τῆς Ἡράκλειας μὲ τὴν κατάληψη ἄλλων), καταλαμβάνει τίς πόλεις μὲ συμφωνία. Ὁ Κόττας πάλι, ἀφοῦ ἔκανε ὅσα εἶπαμε, στέλνει τὸ πεζικὸ καὶ τοὺς ἵππεῖς στὸν Λεύκολλο, κι ἀφοῦ ἄφησε τοὺς συμμάχους του στὶς πατρίδες τους, ὁ ἴδιος ἀναχώρησε μὲ τὸν στόλο. Ἀπὸ τὰ πλοῖα

ἐπὶ τῶν πατρίδων, αὐτὸς δ' ἀνήγετο τῷ στόλῳ. Τῶν δὲ νεῶν αἱ τὰ τῆς πόλεως λάφυρα ἤγον, αἱ μὲν κατάφορτοι γενόμεναι μικρὸν ἄποθεν τῆς γῆς διελύθησαν, αἱ δὲ ἀπαρκτίου πνεύσαντος ἐξεβράσθησαν εἰς τὰ τεναῖα, καὶ πολλὰ τῶν ἀγωγίμων ἀπεβάλοντο.

5 ΝΕ. Λεόνιππος δὲ ὁ σὺν Κλεοχάρει παρὰ Μιθριδάτου τὴν Σινώπην ἐπιτραπείς, ἀπεγνωκῶς τῶν πραγμάτων, πέμπει περὶ προδοσίας πρὸς Λεύκολλον. Ὁ δὲ Κλεοχάρης ἅμα Σελεύκῳ (καὶ γὰρ οὗτος τῶν Μιθριδάτου στρατηγὸς ἰσοστάσιος τῶν εἰρημένων ἦν) τὴν Λεονίππου μαθόντες προδοσίαν, ἐκκλησίαν ἀθροίσαντες κα-
10 τηγόρουν αὐτοῦ. Οἱ δὲ οὐ προσίεντο· ἐδόκει γὰρ αὐτοῖς εἶναι χρηστός. Καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην δείσαντες τοῦ πλήθους τὴν εὐνοίαν ἐξ ἐνέδρας νυκτὸς ἀποσφάττουσι τὸν ἄνδρα. Καὶ τὸ μὲν δημοτικὸν ἤχθετο τῷ πάθει, οἱ δὲ περὶ Κλεοχάρην τῶν πραγμάτων κύριοι καταστάντες τυραννικῶς ἤρχον, ταύτη νομίζοντες διαφυγεῖν
15 τῆς ἐπὶ Λεονίππῳ μαιφονίας τὴν δίκην. Ἐν τούτῳ Κηνσωρίνος ναύαρχος Ῥωμαίων, τριήρεις ἄγων ἰε' σῖτον ἀπὸ Βοσπόρου τῷ Ῥωμαίων κομιζούσας στρατοπέδῳ, πλησίον Σινώπης κατήγε. Καὶ οἱ περὶ Κλεοχάρην καὶ Σέλευκον ἀνταναχθέντες σινωπικαῖς τριήρεσιν, ἡγουμένου Σελεύκου, καθίστανται εἰς ναυμαχίαν καὶ
20 νικῶσι τοὺς Ἰταλοὺς, καὶ τὰς φορτηγοὺς ἐπὶ τῷ σφῶν ἀφαιροῦνται κέρδει. Ἐπήρθησαν οὖν οἱ περὶ Κλεοχάρην τῷ κατορθώματι, καὶ τυραννικώτερον ἔτι τῆς πόλεως ἤρχον, φόνους τε ἀκρίτους τῶν πολιτῶν ποιοῦντες καὶ τὰ ἄλλα τῇ ὀμότητι ἀποχρῶμενοι. Ἐγένετο δὲ καὶ στάσις πρὸς ἀλλήλους Κλεοχάρη καὶ Σελεύκῳ· τῷ
25 μὲν γὰρ ἤρεσκε διακαρτερεῖν τῷ πολέμῳ, Σελεύκῳ δὲ πάντας Σινωπεῖς ἀναιρεῖν καὶ Ῥωμαίοις ἐπὶ δωρεαῖς μεγάλαις παρασχεῖν τὴν πόλιν. Πλὴν οὐδεμία τῶν γνωμῶν κρίσιν ἔσχε, τὰ δὲ ὑπάρχοντα λαθραίως ναυσὶ στρογγύλαις ἐνθέμενοι πρὸς Μαχάρην τὸν Μιθριδάτου υἱόν, ὃς κατ' ἐκεῖνο καιροῦ περὶ τὴν Κολχίδα ἦν, ἐξέ-
30 πεμπον.

πὸν μετέφεραν τὰ λάφυρα ἄλλα πὸν εἶχαν ὑπερφορτωθεῖ διαλύθη-
καν μόλις ἀπομακρύνθηκαν λίγο ἀπὸ τὴν ξηρὰ, ἐνῶ ἄλλα, ἐπειδὴ
φύσηξε βόρειος ἄνεμος παρασύρθηκαν στὰ ρηχὰ μέρη καὶ ἔχασαν
πολλὰ ἀπὸ τὰ μεταφερόμενα.

55. Ὁ Λεόνιππος ὅμως, πὸν τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἀπὸ κοινοῦ μὲ τὸν
Κλεοχάρη ἐκ μέρους τοῦ Μιθριδάτη ἢ διοίκηση τῆς Σινώπης, φτάνο-
ντας σὲ ἀπόγνωση γιὰ τὴν κατὰσταση, στέλνει στὸν Λεύκολλο γιὰ νὰ
τοῦ παραδώσει μὲ προδοσία τὴν πόλη. Ὁ Κλεοχάρης ὅμως μαζὶ μὲ τὸ
Σέλευκο (γιατὶ κι αὐτὸς ἦταν στρατηγὸς τοῦ Μιθριδάτη ἰσόβαθμος μὲ
αὐτοὺς πὸν ἀναφέραμε) ὅταν ἔμαθαν τὴν προδοσία τοῦ Λεόνιππου,
κάλεσαν σὲ συγκέντρωση τὸν λαὸ καὶ τὸν κατηγοροῦσαν. Αὐτοὶ ὅμως
δὲν δέχθηκαν τὴν κατηγορία, γιατί πίστευαν ὅτι ἦταν τίμιος. Οἱ
ἄνδρες τότε τοῦ Κλεοχάρη, ἐπειδὴ φοβήθηκαν τὰ φιλικὰ αἰσθήματα
τοῦ λαοῦ, στήνουν ἐνέδρα καὶ τὴ νύχτα σκοτώνουν τὸν Λεόνιππο. Ὁ
λαὸς δυσανασχέτησε γι' αὐτὴ τὴν πράξη, ἢ ὁμάδα ὅμως τοῦ Κλεο-
χάρη, ὅταν ἔγιναν κύριοι τῆς κατὰστασης, διοικοῦσαν τυραννικά, νο-
μίζοντας ὅτι ἔτσι θὰ διαφύγουν τὴν τιμωρία γιὰ τὴ στυγερὴ δολοφο-
νία τοῦ Λεόνιππου. Στὸ μεταξύ ὁ ναύαρχος τῶν Ρωμαίων Κηνσω-
ρῖνος μὲ δεκαπέντα τριήρεις πὸν μετέφεραν σιτάρη ἀπὸ τὸν Βόσπορο
στὸ στρατόπεδο τῶν Ρωμαίων προσορμίσθηκαν κοντὰ στὴ Σινώπη,
καὶ ὁ Κλεοχάρης καὶ ὁ Σέλευκος μὲ τοὺς δικούς τους ἀνοίχθηκαν κι
αὐτοὶ γιὰ νὰ τοὺς ἀντιμετωπίσουν μὲ Σινωπικὲς τριήρεις καὶ ἀρχηγὸ
τὸν Σέλευκο, καὶ συνάπτοντας ναυμαχία, νικοῦν τοὺς Ἰταλοὺς καὶ
ἄφαιροῦν τὰ φορηγὰ πλοῖα πρὸς ὄφελός τους. Ὑπερηφανεύθηκαν
τότε οἱ γύρω ἀπὸ τὸν Κλεοχάρη γιὰ τὸ κατόρθωμά τους καὶ ἡ διοίκη-
ση τῆς πόλης ἐκ μέρους τους ἔγινε ἀκόμα πιὸ τυραννική, καθόσον φό-
νευαν τοὺς πολίτες χωρὶς δίκη καὶ στὰ ἄλλα ζητήματα ἔδειχναν τὴν
ἴδια ὠμότητα. Ξέσπασε ὅμως ἀντίθεση καὶ ἀνάμεσα στὸν Κλεοχάρη
καὶ τὸν Σέλευκο. Ὁ πρῶτος ἠθέλε νὰ δείξουν καρτερία στὸν πόλεμο,
ἐνῶ ὁ Σέλευκος εἶχε τὴ γνώμη νὰ σκοτώσουν τοὺς Σινωπεῖς καὶ νὰ
παραχωρήσουν τὴν πόλη στοὺς Ρωμαίους μὲ μεγάλα ἀνταλλάγματα.
Καμμιά ὅμως γνώμη δὲν ἐπικράτησε, καὶ ἔτσι, ἀφοῦ φόρτωσαν τὰ
ὑπάρχοντά τους σὲ φορηγὰ πλοῖα, τὰ ἔστειλαν στὸν Μαχάρη, τὸν υἱὸ
τοῦ Μιθριδάτη, πὸν τότε βρισκόταν στὰ μέρη τῆς Κολχίδας.

ΝΣ. Ἐν τούτῳ δὲ Λεύκολλος ὁ τῶν Ῥωμαίων αὐτοκράτωρ
 παραγίνεται τῇ πόλει, καὶ κραταιῶς ἐπολιόρκει. Ἐπρεσβεύετο δὲ
 καὶ Μαχάρης ὁ τοῦ Μιθριδάτου πρὸς Λεύκολλον περὶ φιλίας τε
 καὶ συμμαχίας. Ὁ δὲ ἀσμένως ἐδέχετο, εἰπὼν θεβαίους νομιεῖν τὰς
 5 συμβάσεις, εἰ μὴ καὶ τοῖς Σινοπεῦσιν ἀγορὰν διαπέμποι. Ὁ δὲ οὐ
 μόνον τὸ κελευόμενον ἔπραττεν, ἀλλὰ καὶ ἅ παρεσκεύαστο πέμ-
 πειν τοῖς Μιθριδατείοις, ἐξαπέστειλε Λευκόλλῳ. Ταῦτα οἱ περὶ
 Κλεοχάρην θεασάμενοι καὶ τέλεον ἀπογνόντες, πλοῦτον πολὺν
 ταῖς ναυσὶν ἐνθέμενοι καὶ τὴν πόλιν διαρπάσαι τοῖς στρατιώταις
 10 ἐφέντες (ὑπὸ νύκτα δὲ ταῦτα ἐπράττετο) διὰ τῶν πλοίων ἔφευγον
 εἰς τὰ ἐσώτερα τοῦ Πόντου (Σάνηγας δὲ καὶ Λαζοὺς ἐποίκους εἶ-
 χον τὰ χωρία), ταῖς ὑπολειφθείσαις τῶν νεῶν πῦρ ἐνέντες Αἰρομέ-
 νης δὲ τῆς φλογός, ἦσθετο Λεύκολλος τοῦ ἔργου, καὶ κλίμακας κε-
 λεύει προσάγειν τῷ τείχει· οἱ δὲ ὑπερέβαινον, καὶ φθόρος ἦν κατ'
 15 ἀρχὰς οὐκ ὀλίγος, ἀλλὰ τὸ πάθος Λεύκολλος οἰκτείρας, τὴν σφα-
 γὴν ἐπέσχεν. Οὕτω μὲν οὖν ἦλω καὶ ἡ Σινώπη. Ἔτι δὲ ἡ Ἀμάσεια
 ἀντεῖχεν, ἀλλ' οὐ μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὴ προσεχώρησε Ῥωμαίοις.

ΝΖ. Μιθριδάτης δὲ ἐνιαυτὸν καὶ μῆνας ἡ' ἐν τοῖς μέρεσι τῆς
 Ἀρμενίας διατριβῶν, οὕτω εἰς ὄψιν κατέστη Τιγράνου· ἐπεὶ δὲ
 20 Τιγράνης ἐδυσωπήθη εἰς θεῶν αὐτὸν καταστήσαι, μετὰ λαμπροῦς
 τε τῆς πομπῆς ἀπήντα, καὶ βασιλικῶς ἐδεξιούτο. Ἐπὶ δὲ τρεῖς
 ἡμέρας ἀπορρήτως αὐτῷ ὁμιλήσας, ἔπειτα λαμπροτάταις ἐστιάσε-
 σι φιλοφρονησάμενος, μυρίους δίδωσιν ἵππεῖς καὶ ἐπὶ τὸν Πόντον
 ἐκπέμπει.

25 ΝΗ. Λεύκολλος δὲ εἰς τὴν Καππαδοκίαν ἐληλυθὼς καὶ φίλον
 ἔχων τὸν ἐπάρχοντα ταύτης Ἀριοβαρζάνην, διέβη τε παρὰ δόξαν
 περὶ τὸν Εὐφράτην, καὶ προσῆγε τὸν στρατὸν τῇ πόλει, ἐν ᾧ τὰς
 τε Τιγράνου παλλακίδας φυλάττεσθαι μεμαθήκει καὶ πολλὰ τῶν
 σφόδρα τιμίων. Καταλελοίπει δὲ καὶ τοὺς Τιγρανόκερτα πολιορ-
 30 κήσοντας, καὶ στρατεύμα ἄλλο ἐπὶ τῶν πολισμάτων τὰ σπουδαιό-
 τερα. Οὕτω δὲ τῆς Ἀρμενίας κατὰ πολλὰ μέρη πολιορκουμένης
 ἔπεμπε Τιγράνης ἀνακαλῶν Μιθριδάτην. Καὶ στρατὸν δὲ περὶ
 τὴν πόλιν, ἐν ᾧ τὰς παλλακίδας ἔθετο, διέπεμπεν, οἱ καὶ παραγε-

56. Στὸ μεταξὺ ὁ Λεύκολλος, ὁ αὐτοκράτορας στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων, φτάνει στὴ πόλη καὶ τὴν πολιορκεῖ δυνατᾶ. Ἔστειλε καὶ ὁ Μάχαρης πρεσβεία στὸ Λεύκολλο γιὰ φιλία καὶ συμμαχία. Αὐτὸς τὴ δέχθηκε μὲ προθυμία, καὶ εἶπε ὅτι θὰ θεωρήσει σταθερὲς τὶς συμφωνίες, ἂν δὲν παρέχει ἄγορὰ καὶ σὲ κάποιους Σινωπεῖς. Ὁ Μάχαρης ὄχι μόνο συμμορφώθηκε μὲ τὴν ἐντολή, ἀλλὰ καὶ ὅσα ἐτοίμαζε νὰ στείλει στοὺς Μιθριδατικούς τὰ ἔστειλε στὸν Λεύκολλο. Ὅταν τὰ εἶδαν αὐτὰ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Κλεοχάρη καὶ φτάνοντας σὲ τέλεια ἀπόγνωση, ἀφοῦ συγκέντρωσαν στὰ πλοῖα πολὺ πλοῦτο καὶ ἐπέτρεψαν τοὺς στρατιῶτες νὰ κἀνουν διαρπαγὴ τῆς πόλης (αὐτὰ βέβαια γίνονταν τὴ νύχτα), ἔφυγαν μὲ τὰ πλοῖα τους πρὸς τὰ ἐνδότερα τοῦ Πόντου (τὰ μέρη αὐτὰ εἶχαν ἐποίκους Σάνηγες καὶ Λαζούς), βάζοντας φωτιὰ στὰ πλοῖα ποὺ ἀπέμειναν. Ὅταν ὑψώθηκε ἡ φλόγα κατάλαβε ὁ Λεύκολλος τὴν ἐνέργειά τους καὶ δίνει διαταγὴ νὰ βάλουν τὶς κλίμακες στὸ τεῖχος, καὶ ἄρχισαν νὰ περνοῦν πάνω ἀπὸ τὸ τεῖχος. Στὴν ἀρχὴ ἔγινε ὄχι καὶ λίγη σφαγὴ. Ἀλλὰ ὁ Λεύκολλος νοιώθοντας λύπη γιὰ τὸ πάθημα σμάτησε τὴ σφαγὴ. Ἔτσι λοιπὸν κυριεύθηκε καὶ ἡ Σινώπη. Ἡ Ἀμάσεια ἄντεχε ἀκόμα, ἀλλὰ μετὰ ἀπὸ λίγο διάστημα προσχώρησε κι αὐτὴ στοὺς Ρωμαίους.

57. Ὁ Μιθριδάτης παρέμεινε ἓνα χρόνο καὶ ὀχτῶ μῆνες στὴν Ἀρμενία καὶ δὲν εἶχε δεῖ τὸν Τιγράνη. Ὅταν ὁ Τιγράνης δέχθηκε παρακλήσεις νὰ τὸν δεῖ, τὸν συνάντησε μὲ λαμπρὴ πομπὴ καὶ τὸν ὑποδέχθηκε μὲ βασιλικὴ μεγαλοπρέπεια. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες συνομίλησαν ἰδιαιτέρως, κι ἔπειτα ἀπὸ λαμπρὲς συνεστιάσεις ποὺ τοῦ παρέθεσε τοῦ δίνει δέκα χιλιάδες ἵππεῖς καὶ τὸν στέλνει στὸν Πόντο.

58. Ὁ Λεύκολλος ὅταν πῆγε στὴν Καππαδοκία, ἔχοντας φίλο του τὸν ἑπαρχο Ἀριοβαρζάνη, περνᾷ ἀπροσδόκητα μὲ τὸ πεζικὸ τὸν Εὐφράτη καὶ ὀδηγεῖ τὸν στρατὸ στὴν πόλη, ὅπου εἶχε μάθει ὅτι φυλάγονταν οἱ παλλακίδες τοῦ Τιγράνη καὶ πολλὰ πολύτιμα ἀντικείμενα. Ἀφήνει ἐπίσης καὶ μέρος τοῦ στρατοῦ νὰ πολιορκήσουν τὰ Τιγρανόκερτα, καὶ ἄλλο στράτευμα τὶς σημαντικότερες πολίχνες. Ἔτσι ἐπειδὴ ἡ Ἀρμενία ἀντιμετώπιζε πολιορκίες σὲ πολλὰ σημεία, στέλνει ὁ Τιγράνης καὶ καλεῖ πίσω τὸν Μιθριδάτη, στέλνει ὁμοῦς καὶ στρατὸ στὴν πόλη ὅπου φύλαγε τὶς παλλακίδες του. Αὐτοὶ φθάνοντας ἐκεῖ,

γονότες, καὶ τοξεία τοῦ Ῥωμαίων στρατοπέδου τὰς ἐξόδους διακλείσαντες, τὰς τε παλλακίδας καὶ τὰ τιμιώτατα τῶν κειμηλίων διὰ νυκτὸς προεξέπεμψαν. Ἡμέρας δὲ ἀνασχούσης, καὶ τῶν Ῥωμαίων ἅμα τῶν Θρακῶν ἀνδρείως ἀγωνιζομένων, φόνος τε πολὺς 5 τῶν Ἀρμενίων γίνεται, καὶ ζωγρίαί τῶν ἀνηρημένων ἐάλωσαν οὐκ ἐλάττους· τὰ μέντοι γε προαποσταλέντα διεσφύζετο πρὸς Τιγράνην.

ΝΘ. Δύναμιν δὲ οὗτος ἀθροίσας ὀκτὼ μυριάδας κατέβαινε, τὴν τε Τιγρανόκερτα ἐξαιρεσόμενος τῶν συνεχόντων καὶ ἀμυνού- 10 μενος τοὺς πολεμίους. Φθάσας δὲ καὶ ἰδὼν τὸ Ῥωμαίων ὀλίγον στρατόπεδον, ὑπεροπτικὸς ἠφίει λόγους, ὡς “Εἰ μὲν πρεσβευταὶ παρεῖεν, πολλοί”, φάμενος, “συνῆλθον, εἰ δὲ πολέμιοι, παντελῶς ὀλίγοι”· καὶ ταῦτα εἰπὼν ἐστρατοπεδεύετο. Λεύκολλος δὲ τέχνη καὶ μελέτῃ πρὸς τὴν μάχην παραταξάμενος, καὶ θαρρύνας τοὺς 15 ὑπ’ αὐτόν, τρέπει τε τὸ δεξιὸν εὐθὺς κέρας, εἶτα τούτῳ συναπέκλινε τὸ πηλοσίον, ἐξῆς δὲ σύμπαντες. Καὶ δεινὴ τις καὶ ἀνεπίσχετος τοὺς Ἀρμενίους ἐπέσχε τροπὴ, καὶ κατὰ λόγον ἢ τῶν ἀνθρώπων εἶπετο φθορά. Τιγράνης δὲ τὸ διάδημα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἀρχῆς ἐπιθείς τῷ παιδί πρὸς τι τῶν ἐρυνμάτων διαφεύγει. Ὁ δὲ 20 Λεύκολλος ἐπὶ τὰ Τιγρανόκερτα ἀναστρέψας προθυμότερον ἐπολιόρκει. Οἱ δὲ κατὰ τὴν πόλιν Μιθριδάτου στρατηγοί, τῶν ὅλων ἀπεγνωκότες, ἐπὶ τῇ σφετέρᾳ σωτηρίᾳ Λευκόλλῳ παρέδοσαν τὴν πόλιν.

Ξ. Ὁ μέντοι Μιθριδάτης πρὸς Τιγράνην παραγεγονῶς ἀνε- 25 λάμβανέ τε αὐτόν καὶ βασιλικὴν ἐσθῆτα περιετίθει τῆς συνήθους οὐκ ἐλαττουμένην, καὶ λαὸν ἀθροίζειν συνεβούλευεν (ἔχων καὶ αὐτὸς δύναμιν οὐκ ὀλίγην), ὡς πάλιν ἀναμαχούμενον τὴν νίκην. Ὁ δὲ πάντα τῷ Μιθριδάτῃ ἐπέτρεπεν, ἔν τε τῷ γενναίῳ καὶ συνε- 30 τῷ τὸ πλεον νέμων αὐτῷ καὶ μᾶλλον ἀνέχειν εἰς τὸν πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον δυνάμενον. Αὐτὸς δὲ πρὸς τὸν Πάρθον Φραδάτην διεπρεσβεύετο παραχωρεῖν αὐτῷ τὴν Μεσοποταμίαν καὶ τὴν Ἀδιαβηνὴν καὶ τοὺς Μεγάλους Αὐλῶνας. Ἀφικομένων δὲ πρὸς τὸν Πάρθον καὶ παρὰ Λευκόλλου πρέσβεων, τοῖς μὲν Ῥωμαίοις ἰδίᾳ

ἀφοῦ ἀπέκλεισαν μὲ ρίψη βελῶν τὶς ἐξόδους τοῦ στρατοπέδου τῶν Ρωμαίων, φυγάδευσαν τὴ νύχτα καὶ τὶς παλλακίδες καὶ τὰ πολυτιμότερα κειμήλια. Ὄταν ξημέρωσε καὶ οἱ Ρωμαῖοι μαζί μὲ τοὺς Θράκες ἀγωνίζονταν δυνατά, γίνεται μεγάλη σφαγὴ τῶν Ἀρμενίων καὶ σύλληψη αἰχμαλώτων ὄχι λιγότερων ἀπὸ τοὺς νεκρούς. Οἱ δυνάμεις πού εἶχαν σταλεῖ πρῶτα διασώθηκαν καταφεύγοντας στὸν Τιγράνη.

59. Ὁ Τιγράνης συγκέντρωσε δύναμη ὀγδόντα χιλιάδων καὶ κατέβαινε μὲ σκοπὸ καὶ τὰ Τιγρανόκερτα νὰ ἐλευθερώσει καὶ τοὺς ἐχθροὺς ν' ἀποκροῦσει. Ὄταν ἔφτασε ἐκεῖ καὶ εἶδε λίγη τὴ δύναμη τῶν Ρωμαίων ἐξεστόμισε τοὺς ὑπεροπτικούς λόγους: “Ἄν ἦρθαν ὡς πρεσβευτὲς εἶναι πολλοί, ἂν πάλι ἦρθαν σὰν ἀντίπαλοι, εἶναι πάρα πολὺ λίγοι”. Καὶ ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ στρατοπέδευσε. Ὁ Λεύκολλος ὅμως παρατάχθηκε γιὰ τὴ μάχη μὲ τέχνη καὶ μελέτη, κι ἀφοῦ ἐνθάρρυνε τοὺς στρατιῶτες του, τρέπει ἀμέσως σὲ φυγὴ τὸ δεξιὸ κέρασ, ἔπειτα ὑποχωρεῖ μαζί καὶ τὸ διπλανὸ τμήμα, καὶ στὴ συνέχεια ὅλοι. Ἐκδηλώθηκε στοὺς Ἀρμενίους φοβερὴ καὶ ἀσυγκράτητη φυγὴ, καὶ ἀνάλογη ἦταν καὶ ἡ φθορὰ τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Τιγράνης τότε βάζοντας τὸ στέμμα καὶ τὰ παράσημα τῆς ἐξουσίας στὸν υἱὸ του, διαφεύγει σὲ κάποιον ὄχυρό. Ὁ Λεύκολλος πάλι, ἀλλάζοντας πορεία πρὸς τὰ Τιγρανόκερτα, τὰ πολιορκοῦσε μὲ περισσότερο θάρρος. Οἱ στρατηγοὶ τοῦ Μιθριδάτη πού ἦταν στὴν πόλη, ἀφοῦ ἔχασαν κάθε ἐλπίδα, παρέδωσαν τὴν πόλη στὸν Λεύκολλο, γιὰ νὰ ἐξασφαλίσουν τὴ σωτηρία τους.

60. Ὁ Μιθριδάτης ὅμως πηγαίνοντας στὸν Τιγράνη, τὸν ἐμπύχωσε, καὶ ἀφοῦ τοῦ φόρεσε βασιλικὸ ἔνδυμα ὄχι κατώτερο ἀπὸ τὸ συνηθισμένο, τὸν συμβούλευε νὰ συγκεντρώσει στρατὸ (εἶχε κι αὐτὸς ὄχι λίγη δύναμη), γιὰ νὰ ἐπιχειρήσουν πάλι τὴν κατάκτηση τῆς νίκης. Ὁ Τιγράνης ἀπέθεσε τὰ πάντα στὸν Μιθριδάτη, θεωρώντας τον περισσότερο γενναῖο καὶ συνετὸ καὶ ἱκανότερο νὰ διεξαγάγει τὸν πόλεμο κατὰ τῶν Ρωμαίων. Ὁ ἴδιος στέλνει πρέσβεις στὸν Φραδάτη τῆς Παρθίας, παραχωρώντας του τὴ Μεσοποταμία καὶ τὴν Ἀδιαβηνὴ καὶ τὶς Μεγάλες Κοιλιάδες. Ἐπειδὴ ὅμως πῆγαν στὸν Πάρθο πρέσβεις καὶ ἐκ μέρους τοῦ Λεύκολλου, σὲ ἰδιαίτερη συνάντηση ὑποκρίθηκε πὼς εἶναι φίλος καὶ σύμμαχος τῶν Ρωμαίων, ἀλλὰ στὴν ἰδιαίτε-

φίλος εἶναι ὑπεκρίνατο καὶ σύμμαχος, ἰδίᾳ δὲ τὰ αὐτὰ πρὸς τοὺς Ἀρμενίους διετίθετο.

ΞΑ'. Ὁ δὲ δὴ Κόττας ὡς εἰς τὴν Ῥώμην ἀφίκετο, τιμῆς παρὰ τῆς συγκλήτου τυγχάνει Ποντικὸς αὐτοκράτωρ καλεῖσθαι, ὅτι
 5 ἔλοι τὴν Ἡρακλείαν. Διαβολῆς δὲ εἰς τὴν Ῥώμην ἀφικνουμένης ὡς οἰκείων κερδῶν ἔνεκα τηλικαύτην πόλιν ἐξαφανίσειε, μῖσός τε δημόσιον ἐλάμβανε, καὶ ὁ περὶ αὐτὸν τοσοῦτος πλοῦτος φθόνον ἀνεκίνει. Διὸ καὶ πολλὰ τῶν λαφύρων εἰς τὸ τῶν Ῥωμαίων εἰσε-
 κόμιζε ταμιεῖον, τὸν ἐπὶ τῷ πλούτῳ φθόνον ἐκκρούων, εἰ καὶ μη-
 10 δὲν αὐτοὺς προσηγορεύει ἀπειρογάζετο, ἀπὸ πολλῶν ὀλίγα νέμειν ὑπολαμβάνοντας. Ἐψηφίσαντο δὲ αὐτίκα καὶ τοὺς αἰχμαλώτους τῆς Ἡρακλείας ἀφίεσθαι. Θρασυμήδης δὲ τῶν ἐξ Ἡρακλείας εἰς
 κατηγορήσεν ἐπ' ἐκκλησίας τοῦ Κόττα, τὰς τε τῆς πόλεως εἰση-
 γούμενος πρὸς Ῥωμαίους εὐνοίας, καὶ εἴ τι ταύτης ἀποκλίνειν,
 15 οὐχὶ γνώμη τῆς πόλεως τοῦτο δοῦναι, ἀλλ' ἢ τινος τῶν ἐφεστηκό-
 των τοῖς πράγμασιν ἐξαπάτη ἢ καὶ βία τῶν ἐπιτιθεμένων. Ἀπω-
 κτίζετο δὲ τὸν τε τῆς πόλεως ἐμπρησμόν, καὶ ὅσα τὸ πῦρ ἀφανί-
 σοι, ὅπως τε τὰ ἀγάλματα Κόττας καθήρει καὶ λείαν ἐποιεῖτο
 τοὺς τε ναοὺς κατέσπα, καὶ ὅσα ἄλλα δι' ὠμότητος ἐλθὼν ἐπε-
 20 πράγει, τὸν τε χρυσὸν καὶ τὸν ἄργυρον τῆς πόλεως ἀναγράφων
 ἀναρίθμητον, καὶ τὴν ἄλλην τῆς Ἡρακλείας ἣν ἐσφετερίσατο εὐ-
 δαμονίαν. Τοιαῦτα τοῦ Θρασυμήδους μετ' οἰμωγῆς καὶ δακρύ-
 ων διεληλυθότος, καὶ τῶν ἡγεμόνων ἐπικλασθέντων τῷ πάθει
 (καὶ γὰρ παρῆλθε καὶ τὸ τῶν αἰχμαλώτων πλῆθος, ἄνδρες ὁμοῦ
 25 καὶ γυναῖκες μετὰ τέκνων ἐν πενθίμοις ἐσθήσεσι θαλλοὺς ἰκεσί-
 ους μετ' ὀλοφυρμῶν προτείνοντες), ἀντιπαρελθὼν ὁ Κόττας βρα-
 χέα τῇ πατρίῳ διελέχθη γλώττῃ, εἶτα ἐκαθέσθη. Καὶ Κάρβων
 ἀναστάς “Ἡμεῖς, ὦ Κόττα”, φησί, “πόλιν ἐλεῖν, ἀλλ' οὐχὶ καθε-
 λεῖν ἐπετρέψαμεν”. Μετ' αὐτὸν δὲ καὶ ἄλλοι ὁμοίως Κότταν ἠτιᾶ-
 30 σαντο. Πολλοῖς μὲν οὖν ἄξιός ὁ Κόττας ἐδόκει φυγῆς μετριάσαν-
 τες δ' ὁμως ἀπεψηφίσαντο τὴν πλατύσημον αὐτοῦ, Ἡρακλεώταις
 δὲ τὴν τε χώραν καὶ τὴν θάλασσαν καὶ τοὺς λιμένας ἀποκατέστη-
 σαν, καὶ μηδένα δουλεύειν ψῆφον ἔθεντο.

ρη συνάντησή τους τὰ ἴδια ὑποσχέθηκε μὲ ὑποκρισία καὶ πρὸς τοὺς Ἀρμένιους.

61. Ὁ Κόττας ἐξάλλου, ὅταν ἔφτασε στὴ Ρώμη τιμήθηκε ἀπὸ τὴ Σύγκλητο μὲ τὸν τίτλο αὐτοκράτορας Ποντικός, ἐπειδὴ κυριέυσε τὴν Ἡράκλεια. Ὅταν ὅμως ἔφτασε στὴ Ρώμη κατηγορία εἰς βάρος του, ὅτι γιὰ προσωπικό του κέρδος εἶχε ἐξαφανίσει μιὰ τόσο μεγάλη πόλη, τότε στράφηκε ἐναντίον του τὸ δημόσιο μίσος καὶ τὰ τόσα πολλὰ πλούτη του κίνησαν τὸν φθόνο. Γι' αὐτὸ καὶ κατέθεσε πολλὰ ἀπὸ τὰ λάφυρα στὸ ταμεῖο τῆς Ρώμης, γιὰ ν' ἀποκρούσει τὸν φθόνο γιὰ τὰ πλούτη του, ἂν καὶ δὲν λιγότευε τὴν ὀργή τους, ἐπειδὴ πίστευαν ὅτι ἔδινε λίγα ἀπὸ τὰ πολλὰ πού εἶχε. Ἀποφάσισαν ἀμέσως νὰ ἀφεθοῦν ἐλεύθεροι οἱ αἰχμάλωτοι τῆς Ἡράκλειας. Ὁ Θρασυμήδης τότε, ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἡρακλειῶτες, κατηγόρησε τὸν Κόττα δημοσίᾳ, ὑπενθυμίζοντας τίς ἐκδηλώσεις εὐνοίας τῆς πόλης πρὸς τοὺς Ρωμαίους, καὶ ὅτι ἂν γινόταν κάποια ἐξαίρεση, αὐτὸ δὲν γινόταν μὲ τὴ γνώμη τῆς πόλης, ἀλλὰ ἢ ἀπὸ ἐξαπάτησής τους ἀπὸ κάποιον ἀνώτερο, ἢ κι ἀπὸ τὴ σκληρότητα ἐκείνων πού ἔκαναν τὴν ἐπίθεση. Διεκτραγωδοῦσε ἐπίσης καὶ τὸν ἐμπρησμό τῆς πόλης, τὸ πόσα εἶχε καταστρέψει ἢ φωτιά, πῶς κατέβαζε τὰ ἀγάλματα ὁ Κόττας καὶ τὰ ἔκανε λεία του καὶ γκρέμιζε τοὺς ναοὺς, καὶ ὅλα τὰ ἄλλα κατορθώματα τῆς σκληρότητάς του, πῶς κατέγραφε τὸν χρυσὸ χωρὶς νὰ τὸν μετρᾷ, καὶ τὰ ἄλλα πλούτη τῆς Ἡράκλειας πού εἶχε σφετερισθεῖ. Τέτοια ἐξιστόρησε ὁ Θρασυμήδης μὲ θρήνους καὶ δάκρυα καὶ οἱ ἄρχοντες εἶχαν κι αὐτοὶ συγκινηθεῖ ἀπὸ τὴ συμφορὰ (γιατὶ πέρασε ἀπὸ μπροστά τους καὶ τὸ πλῆθος τῶν αἰχμαλώτων, ἄνδρες μαζὶ καὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ μὲ πένθημα φορέματα, κρατώντας κλαδιὰ ἰκεσίας καὶ θρηνώντας. Ἀφοῦ σηκώθηκε ὁ Κόττας ἀπάντησε καὶ εἶπε λίγα στὴν πατρικὴ του γλώσσα καὶ κάθησε. Σηκώθηκε τότε ὁ Κάρβων καὶ τοῦ λέγει· “Ἐμεῖς, Κόττα, σὲ στείλαμε νὰ κυριέψεις τὴν πόλη, ὄχι νὰ τὴν καταστρέψεις”. Ὁμοίαι κι ἄλλοι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν κατηγόρησαν τὸν Κόττα. Πολλοὶ ἐξέφρασαν τὴ γνώμη ὅτι ὁ Κόττας ἔπρεπε νὰ ἐξορισθεῖ. Μετριάζοντας ὅμως τὴν ποινὴ τοῦ στέρησαν τὸ ἀξίωμα πού τοῦ ἀπένειμαν. Στους Ἡρακλειῶτες ἀπέδωσαν καὶ τὴ χώρα καὶ τὴ θάλασσα καὶ τὰ λιμάνια, καὶ ἀποφάσισαν νὰ μὴν καταδικασθεῖ κανένας σὲ δουλεία.

ΕΒ. Ταῦτα Θρασυμήδους διαπραξαμένου, ἐπὶ τὴν πατρίδα
 μὲν τοὺς πολλοὺς ἐξέπεμψεν, αὐτὸς δὲ μετὰ Βριθαγόρου τε καὶ
 Προπύλου (παῖς δὲ ἦν ὁ Πρόπυλος Βριθαγόρου) κατὰ τοὺς ἐξῆς
 ἐπιμένων χρόνους τὰ λοιπὰ τῶν ἐπειγόντων καθίστατο. Καί τινων
 5 ἐτῶν ἀνυσθέντων τρισὶν ἑπακτρίσιν εἰς τὴν Ἡράκλειαν ἐπανάγε-
 ται. Ἀφικόμενος δὲ πάντα τρόπον ἐπενόει ἀνοικίζεσθαι τὴν πό-
 λιν, καθάπερ εἰς παλιγγενεσίαν ἀνακαλούμενος ἀλλὰ πάντα πρῶ-
 των μόλις εἰς ὀκτακισχιλίους, ἅμα τοῖς οἰκητικοῖς σώμασι, συλλε-
 γῆναι κατεπράξατο. Βριθαγόρας δέ, ἤδη τῆς πόλεως αὐξομένης,
 10 ἐλπίδας ἐποιήσατο πρὸς ἐλευθερίαν τὸν δῆμον ἀνενεγκεῖν, καὶ δι-
 αγεγονότων μὲν πολλῶν ἐτῶν, ἤδη δὲ τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας εἰς
 ἓνα περιισταμένης ἄνδρα Γαῖον Ἰούλιον Καίσαρα, πρὸς τοῦτον
 ἠπειύετο. Συνεπρέσβευον δὲ αὐτῷ ἄλλοι τέ τινες τῶν ἐπιφανῶν
 καὶ ὁ υἱὸς Προπύλος Γνωσθεῖς οὖν τῷ Καίσαρι Βριθαγόρας, καὶ
 15 διαπραξάμενος ἐγγυτέρω τῇ φιλίᾳ προσελθεῖν, δι' ὑποσχέσεως
 ἐγένετο, οὐ μὴν ἐξ ἐφόδου γε λαβεῖν τὴν ἐλευθερίαν ἠδυνήθη, ἅτε
 δὴ οὐκ ἐν τῇ Ῥώμῃ, ἀλλ' ἐφ' ἕτερα τοῦ Γαῖου περιτρέχοντος. Οὐκ
 ἀφίστατο μέντοι γε Βριθαγόρας, ἀλλὰ περὶ πᾶσαν τὴν οἰκουμέ-
 νην αὐτὸς τε καὶ Πρόπυλος συμπεριαγόμενος τῷ Καίσαρι ἐβλέ-
 20 πετο παρ' αὐτοῦ, ὡς ἐπισημειούμενον τὸν αὐτοκράτορα τῆς λιπα-
 ρήσεως αὐτὸν ἀποδέχεσθαι. Δωδεκαετίας δὲ τὴν παρεδρίαν δια-
 μετρούσης, καὶ περὶ τῆς εἰς Ῥώμην ἐπανόδου τοῦ Καίσαρος δια-
 νοουμένου, ὑπὸ τε τοῦ γήρους καὶ τῶν συνεχῶν πόνων κατατρο-
 χωθείς Βριθαγόρας τελευτᾷ, μέγα πένθος τῇ πατρίδι καταλιπών.
 25 Εἰς τοιοῦτον μὲν τέλος καὶ ὁ ἰ λόγος τῆς Μέμνονος ἱστορίας τε-
 λευτᾷ.

Ἔστι δὲ ἡ συγγραφή νουνεχῆς μὲν καὶ τὸν ἰσχνὸν μεταδιώ-
 κουσα χαρακτηῖρα, οὐ μὴν οὐδὲ τοῦ σαφοῦς ἀμελοῦσα, εὐλαθου-
 μένη δὲ καὶ τὰς ἐκβολὰς, πλὴν εἰ μὴ πού τις ἀνάγκη συνυφαίνειν
 30 καὶ τὰ ἔξωθεν ἐγκελεύεται τῆς προθέσεως. Οὐδὲ πρὸς ταύτην δὲ
 ἐπὶ τὸ συχνὸν ἀποκλίνει, ἀλλὰ τὸ κατεπειγὸν ἐπιμνησθεῖσα ἔχεται
 πάλιν εὐεπιστρόφως τῆς προτεθείσης αὐτῇ κατ' ἀρχαῖς γνώμης.
 Καὶ λέξεσι δέ, εἰ μὴ που σπανίως ἐξαλαττούσαις, ταῖς συνήθεσι

62. Ἐφοῦ ἔκανε ὅλα αὐτὰ ὁ Θρασυμήδης ἀπέστειλε τοὺς πολλοὺς στὴν πατρίδα, καὶ ὁ ἴδιος μὲ τὸν Βριθαγόρα καὶ τὸν Πρόπυλο (ὁ Πρόπυλος ἦταν υἱὸς τοῦ Βριθαγόρα) μένοντας ἐκεῖ κατὰ τὰ ἐπόμενα ἔτη τακτοποιοῦσε τὰ ὑπόλοιπα πού ἦταν ἐπείγοντα, καὶ ἀφοῦ πέρασαν μερικὰ χρόνια ἐπιστρέφει μὲ τρία φορτηγὰ πλοῖα στὴν Ἡράκλεια. Ὅταν ἔφτασε ἐπινοοῦσε κάθε τρόπο νὰ ξανακατοικηθεῖ ἡ πόλη, ἀνακαλώντας τὴν κατὰ κάποιο τρόπο στὸ ξαναγέννημά της. Ἀλλὰ παρόλο πού ἔκανε τὰ πάντα, μόλις ὀκτῶ χιλιάδες πέτυχε νὰ μαζευτοῦν μαζί μὲ τοὺς δούλους. Ὁ Βριθαγόρας τότε, ἐπειδὴ ἡ πόλη μεγάλωνε, ἀρχισε νὰ ἐλπίζει ὅτι θὰ ἐπανέφερε τὴν ἐλευθερία στὸ λαό. Ἐπειδὴ ὅμως εἶχαν περάσει πολλὰ χρόνια καὶ εἶχε ἤδη περάσει ἡ κυβέρνηση τῶν Ῥωμαίων σὲ ἓνα ἄνδρα, τὸν Γάιο Ἰούλιο Καίσαρα, προσέφυγε σ' αὐτόν. Σὰν πρεσβευτὲς μαζί του εἶχαν μεταβεῖ μερικοὶ ἄλλοι ἐπιφανεῖς ἄνδρες καὶ ὁ υἱὸς τοῦ Πρόπυλος. Ὅταν ὁ Βριθαγόρας γνωρίσθηκε μὲ τὸν Καίσαρα καὶ μπόρεσε νὰ τὸν πλησιάσει περισσότερο μὲ τὴν φιλία του, τοῦ δόθηκε βέβαια ὑπόσχεση, δὲν μπόρεσε ὅμως νὰ λάβει ἀμέσως τὴν ἐλευθερία, ἐπειδὴ ὁ Γάιος δὲν διέμενε στὴ Ῥώμη, ἀλλὰ οἱ ὑποθέσεις τὸν ἔφερναν σὲ διάφορα μέρη. Ὁ Βριθαγόρας ὅμως δὲν τὸν ἄφηνε, ἀλλὰ πηγαίνοντας μαζί του σ' ὀλόκληρη τὴν οἰκουμένη ὁ ἴδιος καὶ ὁ Πρόπυλος, βρισκόταν διαρκῶς μπροστὰ στὸν Καίσαρα, ὥστε νὰ ἐπισημειώσῃ ὁ αὐτοκράτορας τὴν ἐκλιπάρησή του καὶ νὰ τὴν ἀποδεχθεῖ. Ἡ ἐπιμονὴ του διαρκοῦσε δώδεκα χρόνια καὶ ἐνῶ ὁ Καίσαρας σκεφτόταν τὴν ἐπάνοδό του στὴ Ῥώμη, ὁ Βριθαγόρας, ἔξαντλημένος ἀπὸ τὰ γεράματα καὶ τοὺς συνεχεῖς κόπους, πεθαίνει, προκαλώντας μεγάλο πένθος στὴν πατρίδα του. Αὐτὸ εἶναι τὸ τέλος στὸ ὁποῖο καταλήγει καὶ τὸ δέκατο ἕκτο βιβλίο τῆς ἱστορίας τοῦ Μέμνονα.

Τὸ σύγγραμμα εἶναι γεμᾶτο ἀπὸ σύνεση καὶ ἐπιδιώκει ταπεινὸ χαρακτήρα, ἀλλὰ δὲν ἀμελεῖ καὶ γιὰ τὴ σαφήνεια καὶ καταφεύγει ἐπίσης σὲς παρεκβάσεις, ἐκτὸς βέβαια ἂν εἶναι ἀνάγκη νὰ τις συνυφάνει καὶ τὸ ἐπιβάλλουν καὶ τὰ ἔξω ἀπὸ τὴν πρόθεσή του. Ὅμως οὔτε σ' αὐτὴν ἀποκλίνει συχνά, ἀλλὰ ἀφοῦ ὑπενθυμίσει τὸ κατεπεῖγον, ἐπιστρέφει πάλι στὴ γνώμη πού ἔχει τεθεῖ ἀπὸ τὴν ἀρχή. Ἀλλὰ καὶ λέξεις, ἐκτὸς ἀπὸ σπάνιες περιπτώσεις πού χρησιμοποιεῖ διαφορετι-

χρᾶται. Τὰς δὲ πρώτας ἢ ἱστορίας καὶ τὰς μετὰ τὴν ἰ οὐπω εἰπεῖν εἰς θεῶν ἡμῶν ἀφιγμένας ἔχομεν.

ΣΚΕ΄.

5 **Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας,
διβλίον κατὰ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου.**

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, διβλίον ἐν λόγοις β'. Τὸ δὲ διβλίον συνηγορία μὲν ἐστὶ τῶν ἐν τῷ τόμῳ Λέοντος τοῦ ἐν ἁγίοις τῆς Ῥώμης ἀρχιερέως, ἔλεγχος δὲ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου τῶν κατειπόντων τοῦ τόμου. Καὶ γὰρ ἡ αἵρεσις 10 ἐκότερον κατὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ τόμου μεγαλαυχεῖ ἀγωνίσασθαι, ἀλλὰ Σεβήρον μὲν πλατύτερον, Τιμόθεον δὲ ἀκριδέστερον. Προσφωνεῖ δὲ τὸ διβλίον Δομετιανῷ τῷ Μελιτηνῆς ἀρχιερεῖ

Ὁ μὲν οὖν ἄ λόγος ἐν κεφαλαίοις ἀπαρτίζεται δ', ζ' δὲ κεφαλαίοις καὶ ἰ' ὁ β'. Διηγεῖται δὲ μετὰ τὰ προοίμια τὸ ἄ διβλίον τὴν 15 αἰτίαν δι' ἣν ἡ γραφὴ προῆλθε, καὶ ὡς ἀνδρῶν εὐλαδῶν προτροπῇ ταύτην ἐπράξατο. Ἐφ' οἷς ἐκτίθεται νόμον καὶ κανόνα μὴ δεῖν ἐκ μέρους τὰ συγγράμματα κρίνειν, μηδ' ἀποσπαράγματά τινα λαμβάνοντας διὰ τούτων τὴν ὅλην τοῦ γράφοντος ἐνδιαβάλλειν διάνοιαν τοῖς γὰρ τοιούτοις καὶ ὁ προφήτης ἐπαφίησι τὴν ἀράν 20 «Οὐαὶ τοῖς προφητεύουσι», λέγων, «ἀπὸ καρδίας αὐτῶν, καὶ τὸ καθόλου μὴ βλέπουσι». Τοῦτον δὲ τὸν νόμον καὶ κανόνα καὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πατέρων αἱ ψῆφοι κρατύνουσι. Καὶ γὰρ καὶ Εὐστάθιος ὁ τῶν Ἀντιοχέων ἀρχιερεὺς ἐν ἑξ' λόγοις τὰ κατὰ Ἀρειανῶν αὐτοῖς ῥήμασιν οὕτω φησὶν· “Ἄλλ' οἱ παράδοξοι τῆς Ἀρείου 25 θυμέλης μεσόχοροι τὸ μὲν ἁμαρτίαν πεποιηκέναι τὸν Χριστὸν φράζουσι”· καὶ μετ' ὀλίγα· “Τὸ δέ, ὅτι Θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ, οὔτε ἐν μνήμῃ φέρουσιν οὔτε τοῖς τῆς γλώττης ὀργάνοις ἐκφωνοῦσιν, ἀλλ' ὥσπερ δεινοὶ συκοφάνται καὶ κατήγοροι ἀκρωτηριάσαντες τὸ χωρίον τὸν ἀγῶνα τῆς κατηγορίας

14. Γιὰ τὸν τύραννο Κλέαρχο βλέπε Σούδα στὸ σχετικὸ λῆμμα, Διόδωρος Σικελιώτης, βιβ. 15ο καὶ 16ο, Θεόπομπος ὁ Χίος στὸν Ἀθήναιο βιβλ. 3ο· γιὰ τὸν Τιμόθεο τὸν τύραννο τῆς Ἡράκλειας υἱὸ τοῦ Κλεάρχου· Βλ. Διόδωρος βιβλ. 16ο, Ἀθήναιος βιβλ. 12ο· γιὰ τὸν Ζάθρα καὶ τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κλεάρχου. Βλ. Διόδωρος βιβλ. 20ο.

κές, χρησιμοποιεῖ τὶς συνηθισμένες. Τὶς πρώτες ὅμως ὁκτώ ἱστορίες καὶ τὶς μετὰ τὴν δέκατη ἕκτη δὲν τὶς ἔχομε ἀκόμα δεῖ¹⁴.

225.

Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας,
Βιβλίο Κατὰ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου.

Διαβάσαμε βιβλίο τοῦ Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, σὲ δύο λόγους. Τὸ βιβλίο ἀποτελεῖ συνηγορία ὅσων περιέχει ὁ τόμος τοῦ ἁγίου Λέοντα, ἀρχιερέα Ρώμης, καὶ ἔλεγχος τοῦ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου πού κατηγορήσαν τὸν τόμο. Γιατὶ ἡ αἴρεση καυχιέται ὅτι καθένας τους ἀγωνίσθηκε κατὰ τῆς συνόδου καὶ τοῦ τόμου, ἀλλὰ ὁ Σεβήρος ἐντονότερα, ἐνῶ ὁ Τιμόθεος μὲ μεγαλύτερη ἀκρίβεια. Ἀφιερώνει τὸ βιβλίο στὸν Δομετιανό, τὸν ἀρχιερέα Μελιτηνῆς.

Ὁ πρῶτος λοιπὸν λόγος ἀποτελεῖται ἀπὸ τέσσερα κεφάλαια, ἐνῶ ὁ δεύτερος ἀπὸ δεκαῆξι κεφάλαια. Τὸ πρῶτο βιβλίο μετὰ τὸ προοίμιο ἀναφέρει τὴν αἰτία τῆς συγγραφῆς καὶ ὅτι προχώρησε σ' αὐτὴν μετὰ ἀπὸ προτροπὴ εὐλαβῶν ἀνθρώπων. Στὴ συνέχεια ἐκθέτει νόμο καὶ κανόνα ὅτι δὲν πρέπει νὰ κρίνονται τὰ συγγράμματα ἀπὸ τὰ ἐπιμέρους, οὔτε παίρνοντας μερικὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ αὐτὰ νὰ κατηγορεῖται ὅλο τὸ πνεῦμα τοῦ συγγραφέα. Γιατὶ σ' αὐτοὺς καὶ ὁ προφήτης ἀπευθύνει τὴν κατὰρα λέγοντας: «Ἀλλοίμονο γι' αὐτοὺς πού προφητεύουν σύμφωνα μὲ τὶς διαθέσεις τῆς καρδιᾶς τους, χωρὶς καθόλου νὰ δεχθοῦν ἀποκαλύψεις ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ»¹⁵. Αὐτὸν τὸν νόμο καὶ τὸν κανόνα τὸν ἐπιβεβαιώνουν οἱ ἀποφάσεις τῶν ἱερῶν Πατέρων μας. Καὶ πράγματι ὁ Εὐστάθιος, ὁ ἀρχιερέας τῶν Ἀντιοχέων, στοὺς ἕξι λόγους τοῦ Κατὰ Ἀρειανῶν γράφει τὰ ἑξῆς: «Ἀλλὰ οἱ παράδοξοι χοροὶ τῆς Ἀρειανῆς θυμέλης (σκηνῆς) ἀπὸ τὴ μὴ λένε ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν¹⁶ διέπραξε ἁμαρτία», καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγα: «Καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὴ ρήση, ὅτι ὁ Θεὸς ἦταν μέσα στὸ Χριστὸ συμφιλιώνοντας τὸν κόσμον μαζί του, οὔτε τὴ φέρουν στὴ μνήμη οὔτε τὴν ἐκφωνοῦν μὲ τὸ γλωσσικὸ ὄργανο, ἀλλὰ σὰν φοβεροὶ συκοφάντες καὶ κατηγοροὶ, ἀφοῦ ἀκρωτηρίασαν τὸ χωρίο, ἐπιδίδονται στὸν ἀγῶνα τῆς

15. Ἰεζ. 13, 3.

16. Μᾶλλον πρέπει νὰ ἀφαιρεθεῖ τὸ «μὴ».

ποιοῦνται”. Εἶτα καὶ ἡ ψῆφος ἡ ὑπὲρ τοῦ νόμου· “Δεῖ δὲ φιλαλήθως τοὺς ἐννόμως ἀγωνιστάς, πάντα συμπεριλαβόντας ἀπαρλείπτως, ἀλλὰ μὴ πρὸς ἀπᾶτην μέρος μὲν ἀποσιωπᾶν, μέρος δὲ ἀποσιωπώντας προφέρειν”.

5 Ὡσαύτως καὶ Βασίλειος ὁ θεῖος οὕτωςι Σωζοπολίταις ἐπιστέλλων γράφει· “Οὐ νεώτερον τοῦτο τῆς δοκίσεως τὸ ἀσέβημα, ἀλλὰ πάλαι ἀπὸ τοῦ ματαιόφρονος ἀρξάμενον Οὐαλεντίνου, ὃς ὀλίγας τοῦ ἀποστόλου λέξεις ἀποσπαράξας τὸ δυσσεβὲς ἐαντῶ κατεσκεύασε πλάσμα”. Ὡστε τῆς τῶν αἰρετικῶν ἐστὶν ἀπονοίας,
10 μέρος τι παραλαβόντα τῆς γραφῆς καὶ τοῦτο παραχαράσσοντα δι’ αὐτοῦ τε συκοφαντεῖν τὰ λοιπὰ, καὶ διὰ τῆς τῶν ἱερῶν λογίων συκοφαντίας καὶ κατατομῆς συγκροτεῖν ἐαυτοῖς τὴν ἀσέβειαν. Οὕτω δ’ ἂν κατηγορηθεῖη τοῖς ἀσεβέσι καὶ Πέτρος ὁ κορυφαῖος τῶν ἀποστόλων ὡς διαιρῶν τὸν Ἐμμανουὴλ φησιν· «Ἰησοῦν τὸν ἀπὸ
15 Ναζαρέθ ὡς ἔχρισεν αὐτὸν ὁ Θεὸς πνεύματι ἁγίῳ καὶ δυνάμει, ὃς διῆλθεν εὐεργετῶν καὶ ἰώμενος πάντας τοὺς καταδυναστευομένους ὑπὸ τοῦ διαβόλου, ὅτι ὁ Θεὸς ἦν μετ’ αὐτοῦ». Ναὶ δὴ καὶ Παῦλον, τὸν περιλαβόντα τὴν οἰκουμένην τῷ τῆς εὐσεβείας κηρύγματι, τοῖς ὁμοίοις ἀκρωτηριαστῆς καὶ συκοφάντης αἰτιάσεται, ἐν
20 οἷς δημηγορῶν πρὸς Ἀθηναίους ἔφη· «Παραγγέλλει τοῖς ἀνθρώποις πᾶσι μετανοεῖν, καθότι ἔστησεν ἡμέραν ἐν ἧ ἢ μέλλει κρίνειν τὴν οἰκουμένην ἐν δικαιοσύνῃ, ἐν ἀνδρὶ ᾧ ᾧ ὤρισε, πίστιν παρασχῶν πᾶσιν, ἀναστήσας αὐτὸν ἐκ νεκρῶν». Ἐν οἷς πάλιν πρὸς Ἐβραίους γράφων φησὶν· «Ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σαρκὸς αὐτοῦ
25 δεήσεις καὶ ἰκετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον σῶζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου», καὶ ἐξῆς· Ἄρ’ ὁ συκοφάντης καὶ τῶν οἰκειῶν κλεμμάτων καὶ σπαραγμάτων κριτὴν ἐαυτὸν ποιῶν οὐχ ὡς ἄνθρωπον λεγόντων ψιλὸν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν, οὐκ ἂν καταγνοίῃ τῶν κηρύκων τῆς θεότητος αὐτοῦ;

17. Πράξ. 10, 38.

18. Πράξ. 17, 30-31.

19. Ἐβρ. 5, 7.

κατηγορίας». Ἀκολουθεῖ καὶ ἡ ψῆφος ὑπὲρ τοῦ νόμου· “Πρέπει ὁμως οἱ ἔννομοι ἀγωνιστῆς, μὲ ἀγάπη πρὸς τὴν ἀλήθεια νὰ τὰ περιλαμβάνουν ὅλα χωρὶς παράλειψη, καὶ ὄχι μὲ σκοπὸ νὰ ἐξαπατήσουν, ἓνα μέρος νὰ τὸ ἀποσιωποῦν καὶ ἓνα μέρος νὰ τὸ ἀποσποῦν ἀπὸ τὸ σύνολο καὶ νὰ τὸ προβάλλουν”.

Ἐπίσης καὶ ὁ θεῖος Βασίλειος σὲ ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Σωζοπολίτες γράφει τὰ ἑξῆς· “Δὲν εἶναι νέα αὐτὴ ἡ ἀσέβεια τῆς γνώμης τους, ἀλλ’ ἔχει ἀρχίσει ἀπὸ παλαιὰ ἀπὸ τὸ ματαιόφρονα Οὐαλεντίνο, ὁ ὁποῖος, ἀφοῦ ἀπέσπασε λίγες λέξεις ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Ἀποστόλου, ἔπλασε τὸ ἀσεβῆς κατασκευάσμα του”. “Ὡστε εἶναι γνώρισμα τῆς ἀνοησίας τῶν αἵρετικῶν, παίρνοντας ἓνα μέρος τῆς Γραφῆς καὶ παραχαράσσοντάς το, νὰ συκοφαντοῦν μὲ αὐτὸ τὰ λοιπὰ καὶ μὲ τὴν κατασυκοφάντηση καὶ τὸ κομματάισμα τῆς ἱερῆς Γραφῆς νὰ συγκροτοῦν τὴν ἀσεβῆ διδασκαλία τους. Ἐτσι θὰ μπορούσε νὰ κατηγορηθεῖ ἀπὸ τοὺς ἀσεβεῖς καὶ ὁ Πέτρος, ὁ κορυφαῖος τῶν Ἀποστόλων, ὅτι τὰχα διαιρεῖ τὸν Ἐμμανουήλ· γιατί λέγει· «Τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τῆ Ναζαρέτ, τὸν ὁποῖο ἔχρισε ὁ Θεὸς μὲ τὸ Πνεῦμα ἅγιο καὶ δύναμη, ὁ ὁποῖος περιόδευε παντοῦ εὐεργετώντας καὶ θεραπεύοντας ὅλους ὅσοι καταδυνάστευονταν ἀπὸ τὸν διάβολο, γιατί ἦταν μαζί του ὁ Θεός»¹⁷. Καὶ βέβαια καὶ τὸν Παῦλο, ποὺ διέτρεξε τὴν οἰκουμένη μὲ τὸ κήρυγμα τῆς εὐσέβειας, θὰ μπορούσε νὰ τὸν κατηγορήσει ὁ ἀκρωτηριαστὴς καὶ συκοφάντης μὲ τίς ἴδιες συκοφαντίες γι’ αὐτὰ ποὺ εἶπε δημηγορώντας στοὺς Ἀθηναίους· «Παραγγέλλει σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους νὰ μετανοοῦν, ἐπειδὴ ὄρισε ἡμέρα κατὰ τὴν ὁποία πρόκειται νὰ κρίνει τὴν οἰκουμένη μὲ δικαιοσύνη μὲ τὸν ἄνδρα ποὺ ὄρισε, παρέχοντας ἀξιόπιστη ἐπιβεβαίωση σὲ ὅλους τὸ ὅτι ἀνέστησε αὐτὸν ἀπὸ τοὺς νεκρούς»¹⁸. Καὶ γι’ αὐτὰ πάλι ποὺ λέγει γράφοντας στοὺς Ἑβραίους· «Αὐτὸς ὅταν ἔζησε ὡς ἄνθρωπος στὴ γῆ ἀπηύθυνε δεήσεις καὶ παρακλήσεις πρὸς ἐκεῖνον ποὺ μπορούσε νὰ τὸν σώσει ἀπὸ τὸν θάνατο»¹⁹ καὶ τὰ λοιπὰ. Ἄραγε ὁ συκοφάντης καθιστώντας τὸν ἑαυτό του κριτὴ καὶ τῶν δικῶν του κλεμμένων καὶ ἀπεσπασμένων χωρίων, ποὺ δὲν χαρακτηρίζουν ἀπλὸ ἄνθρωπο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστό, δὲν θὰ κατηγορήσει καὶ αὐτοὺς ποὺ τὸν κηρύττουν Θεός;

Ἄλλ' οὐχ οὕτω γε τῆς ἀληθείας ὁ φίλος, ἀλλ' ἐπισυνάψας τοῖς προειρημένοις ἅ καθ' ἕτερον μέρος περὶ τοῦ σωτῆρος τοῖς τῆς εὐσεβείας κήρυξιν ἐθεολογήθη, πάσης ὑβρεως ἀνωτέρους τοὺς τῆς εὐσεβείας ἀποδείξει διδασκάλους. Οἷον συνάψει τοῖς προει-
 5 ρημένοις τό· «Ὡν οἱ πατέρες, καὶ ἐξ ὧν ὁ Χριστὸς τὸ κατὰ σάρκα, ὁ ὢν ἐπὶ πάντων Θεὸς εὐλόγητος εἰς τοὺς αἰῶνας ἀμήν». Ναὶ δὴ καὶ τό· «Ὁς ὢν ἀπαύγασμα τῆς δόξης καὶ χαρακτῆρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ, φέρων τε τὰ πάντα τῷ ῥήματι τῆς δυνάμεως αὐτοῦ». Ὅ ταῦτα τοῖς πρώτοις συναρμόσας καὶ Νεστόριον τούτοις ἀσε-
 10 βουῖντα διελέγξει, καὶ τὴν εὐσέβειαν λαμπροτέραν ἐπιδείξει. Οὕτω δὲ καὶ ὁ θαυμάσιος πάλιν Βασίλειος τὴν περὶ τῶν λόγων κρίσιν γίνεσθαι παραινεῖ, ἐν οἷς πρὸς τοὺς μοναχοὺς γράφει· «Τὰ ἀμφιβόλως λεγόμενα καὶ ἐπικεκαλυμμένως εἰρησθαι δοκοῦντα ἐν τισι τόποις τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ὑπὸ τῶν ἐν ἄλλοις τόποις ὁμολο-
 15 γουμένων σαφηνίζεται». Ὅτι δὲ οὐ χρὴ διὰ τινων σπαραγμάτων καὶ περικομμμάτων τὴν τοῦ συγγραφέως κρίνειν εὐσέβειαν, οὕτω λαμπρὰν ἀφήσει τὴν ἀκτῖνα ἢ ἀλήθεια ὡς καὶ Σεβῆρον αὐτόν, καίτοι περὶ ταῦτα τυφλώττοντα, ὅμως πείσαι τοῦτο συνιδεῖν· γράφει γὰρ πρὸς Ἰουλιανὸν τὸν Ἀλικαρνασσοῦ· «Δεῖ τοίνυν τὰς τῶν
 20 ὁσίων κατὰ καιροὺς τῆς ἀγιωτάτης Ἐκκλησίας μυσταγωγῶν διδασκαλίας ἐντελῶς ἀναγινώσκειν, καὶ μὴ ἐκ μέρους τὰ ἐκείνων προφέρειν καὶ τῆς ὅλης αὐτῶν διανοίας ἐπικινδύνως καταστοχάζεσθαι. Τοῦτο δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἀποστολικῶν καὶ εὐαγγελικῶν συγγραμμάτων καὶ ἐπὶ πάσης τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς προσήκει
 25 ποιεῖν, ἐπεὶ μηδὲ ἐκ μιᾶς ῥήσεως, ἤγουν ἐπιστολῆς ἢ συντάγματος, ἔστι παραστήσαι τὴν ὅλην τοῦ συγγραφέως εὐσέβειαν».

Οὕτω μὲν ἢ τῆς ἀληθείας τοῦ κανόνος ἀστραπὴ καὶ τὸν Σεβῆρον, καίτοι τυφλὸν ὄντα, τῆς οἰκειίας ἀγῆς ὅμως ἀπολαῦσαι παρεσκεύασεν. Ἄλλὰ γὰρ τοῦ μὲν νόμου τὸ ἄμαχον κράτος συνιδεῖν
 30 ἔσχε, χρήσασθαι δὲ τῷ ἀσυνέτῳ τῆς γνώμης οὐκ ἐμελέτησε. Τὸν γὰρ τοῦ ἐν ὁσίᾳ τῇ μνήμῃ Λέοντος τόμον οὐ τῷ νόμῳ ὃν ἐκήρυξε, τῇ δὲ τῆς ἀντιπαθείας γλώσση ζυγοστατῶν, καὶ διὰ τινων σπαρα-

Δὲν εἶναι ὁμῶς τέτοιος ὁ φίλος τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ συνδέοντας μὲ ὅσα προείπαμε ὅσα σὲ ἄλλο σημεῖο κηρύχθηκαν γιὰ τὸν Σωτήρα ἀπὸ τοὺς κήρυκες τῆς θεότητάς του, θ' ἀποδείξει ἀνώτερους ἀπὸ κάθε ὕβρη τοὺς δασκάλους τῆς εὐσέβειας. Θὰ συνάψει δηλαδή σὲ ὅσα λέχθηκαν προηγουμένως τὸ χωρίο· «Οἱ ὅποιοι ἦταν πατέρες τους καὶ ἀπὸ τοὺς ὁποίους προῆλθε ὁ Ἰησοῦς ὡς ἄνθρωπος, αὐτὸς πὺ εἶναι ὁ Θεὸς τῶν ὄλων καὶ πὺ δοξολογεῖται στοὺς αἰῶνες. Ἄμην»²⁰. Ὅπως βέβαια καὶ αὐτό· «Ὁ ὁποῖος εἶναι ἡ ἀκτινοβολία τῆς δόξας (τοῦ Θεοῦ) καὶ τὸ ἀποτύπωμα τῆς ὑπόστασής του καὶ συγκρατεῖ τὰ πάντα μὲ τὸ λόγο τῆς δυνάμεις του»²¹. Αὐτὸς πὺ θὰ συνδέσει αὐτὰ μὲ τὰ προηγούμενα καὶ τὸν Νεστοῖο θ' ἀποδείξει μὲ αὐτὰ ὅτι ἀσεβεῖ, καὶ τὴν εὐσέβειά του θὰ παρουσιάσει λαμπρότερη. Ἔτσι καὶ ὁ θαυμάσιος Βασίλειος πάλι συμβουλεύει ὅτι πρέπει νὰ διακρίνονται οἱ λόγοι, μὲ ὅσα γράφει στοὺς μοναχοὺς· “Ὅσα ἔχουν ἀσαφῆ διατύπωση καὶ φαίνονται νὰ λέγονται συσκιασμένα σὲ ὀρισμένα σημεῖα τῆς θεόπνευστης Γραφῆς, διασαφηνίζονται ἀπὸ ὅσα λέγονται ξεκάθαρα σὲ ἄλλα σημεῖα”. Ὅτι πάλι δὲν πρέπει ἀπὸ κάποια ἀποσπάσματα καὶ κομμάτια νὰ κρίνεται ἡ εὐσέβεια τοῦ συγγραφέα, εἶναι μιὰ ἀλήθεια πὺ ἀκτινοβολεῖ τόσο φῶς, ὥστε καὶ τὸν ἴδιο τὸν Σεβῆρο, ἂν καὶ εἶναι τυφλὸς πρὸς τέτοια θέματα, νὰ τὸν πείσουν νὰ τὸ ἀντιληφθεῖ αὐτό. Γιατὶ γράφει πρὸς τὸν Ἰουλιανὸ τὸν ἐπίσκοπο Ἀλικαρνασσοῦ. “Πρέπει λοιπὸν τίς διδασκαλίαι τῶν κατὰ καιροὺς ὁσίων διδασκάλων τῆς ἀγιότατης Ἐκκλησίας μας νὰ τίς διαβάζομε πλήρεις, καὶ ὄχι, χρησιμοποιώντας ὀρισμένα μέρη αὐτῶν, νὰ προσπαθοῦμε ἐπικίνδυνα νὰ συλλάβομε ὅλο τὸ νόημά τους. Αὐτὸ πρέπει νὰ κάνομε καὶ γιὰ τὰ ἀποστολικά καὶ εὐαγγελικά συγγράμματα καὶ γιὰ ὅλες τίς θεόπνευστες Γραφές, ἐπειδὴ δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ παρουσιάσομε ἀπὸ ἓνα λόγο, ἤτοι μιὰ ἐπιστολὴ ἢ ἓνα ἔργο, ὅλη τὴν εὐσέβεια τοῦ συγγραφέα”.

Ἔτσι ἡ ἀστραπὴ τοῦ κανόνα τῆς ἀλήθειας ἔκανε καὶ τὸν Σεβῆρο, ἂν καὶ εἶναι τυφλός, νὰ ἀπολαύσει τὴ λάμψη της. Ἀλλὰ βέβαια τὴν ἄμαχη δύναμη τοῦ νόμου μπόρεσε νὰ τὴν κατανοήσει, δὲν μελέτησε ὁμῶς ἕξαιτίας τῆς ἀσύνετης γνώμης του νὰ τὴν χρησιμοποιήσει. Τὸν νόμο δηλαδή τοῦ Λέοντα, πὺ εἶναι ἱερὴ ἡ μνήμη του, ζυγίζο-

γμάτων καὶ κιβδήλων λόγων προϊών, ἔδοξεν ἐπ' ἀσεβείᾳ γράφειν τὸν εὐσεβῆ, αὐτὸς ὢν ἀληθῶς ἃ διαβάλλειν ἄλλους ἐτόλμησε. Τίς γὰρ ὀξύτερον ἄλλος θέλος κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς ἀφῆκε Νεστορίου τῆς στεροῦς ἐκείνης καὶ λεοντείας φωνῆς. “Ὁ ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ 5 ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκειῖσθαι θανάτου”; Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὁ συκοφάντης παρατρέχει, ἄλλα δέ τινα ῥητὰ πρὸς τὸ οἰκεῖον περικόπτων τε καὶ διαστρέφων βούλημα οὔτε τὴν προειρημένην φωνὴν δυσωπεῖται, οὔτε τὸν παρ' αὐτοῦ λόγοις τιμηθέντα νόμον ἔτι βούλεται εἰδέναί. Εἰ 10 μὲν γὰρ ἅπασα ἢ τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος ἐπιστολῆ δι' ἀμφιβόλων τινῶν ὤδευε, καὶ ἐξ ὧν οἱ ἀκέφαλοι τὴν τῆς μιᾶς ὑποστάσεως αἰτιῶνται διαίρεσιν, τάχα ἦν αὐτοῖς τῆς διαβολῆς ἢ ἄγνοια πρόφασις ἐπεὶ δὲ διὰ μυρίων ἢ εὐσέβεια πρόδηλος, πῶς οὐχὶ δευτέραν ἐπὶ τῇ πρώτῃ δυσσεβείᾳ οἱ συκοφάνται προσλαμβάνουσιν; Ἀλλ' ἐν 15 τούτοις μὲν τὰ δύο κεφάλαια.

Τρίτον δ' ἂν εἶη τῶν διαβαλλομένων ῥητῶν τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος ἢ παράθεσις καὶ ἢ ἐκ τοῦ αὐτοῦ τόμου ἀντιπαράθεσις, δι' ἧς ἢ ἄδικος τῶν συκοφαντῶν γνώμη λαμπρῶς στηλιτεύεται.

Ἔστι δὲ τῶν συκοφαντουμένων πρῶτον. “Φυλάττει γὰρ ἕκα- 20 τέρα φύσις ἀνελλιπῶς τὴν ἑαυτῆς ιδιότητα, καὶ ὥσπερ οὐκ ἀναιρεῖ τὴν τοῦ δούλου μορφήν ἢ μορφή τοῦ Θεοῦ, οὕτω τὴν τοῦ Θεοῦ μορφήν ἢ τοῦ δούλου μόρφωσις οὐκ ἐμείωσε”. Τὸ μὲν οὖν ῥητὸν καὶ καθ' ἑαυτὸ εὐσεβοῦς διανοίας ἐστὶ βλάστημα, πλὴν ἀλλ' ἀντιπαρακείσθω τούτῳ ἐκ τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς. οὕτω γὰρ ἂν μάλ- 25 λον ἐλεγχθεῖη τῆς δυσσεβείας τὸ κακούργημα. Ἐχει γὰρ οὕτως “Ὁ δὲ αὐτὸς τοῦ αἰδίου Πατρὸς Μονογενῆς αἰδῖος ἐτέχθη ἐκ Πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς Παρθένου, ἧτις γέννησις χρονικῆ τῆς θείας αὐτοῦ καὶ αἰδίου γεννήσεως οὔτε τι ἀπεμείωσεν οὔτε μὴν τι ταύτῃ προσέθηκεν” ἕως τοῦ “συνελήφθη μὲν οὖν δῆλον ὅτι 30 ἐκ Πνεύματος ἁγίου ἐν γαστρὶ παρθένου μητροῦς, ἧτις οὕτω φυλαχθείσης τῆς παρθενίας αὐτὸν ἀπεκύησεν, ὥσπερ οὖν καὶ ἀκεραί-

ντάς τον ὄχι μὲ τὸ νόμο πού κήρυξε, ἀλλὰ μὲ τὴ γλῶσσα τῆς ἀντιπάθειας, καὶ προχωρώντας μὲ κάποια σπαράγματα τοῦ νόμου καὶ μὲ κάποιους κίβδηλους λόγους, θεώρησε καλὸ νὰ καταγγεῖλει γιὰ ἀσέβεια τὸν εὐσεβῆ, ἐνῶ σὲ ἀλήθεια αὐτὸς εἶναι πού τόλμησε νὰ συκοφαντήσῃ ἄλλους. Ποιὸς ἄλλος δηλαδή ἐριξε αἰχμηρότερο βέλος ἐναντίον τοῦ ἀσεβοῦς Νεστορίου ἀπὸ τὴ ρωμαλέα ἐκείνη φωνὴ τοῦ Λέοντα, “Ὁ ἀπαθὴς Θεὸς δὲν ἀπαξίωσε νὰ γίνῃ παθητὸς ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νὰ ὑποταχθεῖ στοὺς νόμους τοῦ θανάτου”; Ἀλλ’ αὐτὰ ὁ συκοφάντης τὰ παρατρέχει, μερικᾶ ὅμως ἄλλα ρητὰ περικόπτοντας καὶ διαστρέφοντάς τα σύμφωνα μὲ τὸ δικό του θέλημα, οὔτε τὸν προηγούμενο λόγο του σέβεται οὔτε θέλει νὰ γνωρίζει πιά τὸ νόμο πού τίμησε μὲ τὰ λόγια του. Ἐὰν δηλαδή τοῦ μακάριου Λέοντα ἡ ἐπιστολὴ προχωροῦσε μὲ ἀμφίβολες διατυπώσεις καὶ ἀπὸ αὐτὲς οἱ Ἀκέφαλοι κατηγοροῦν τὴ διαίρεση τῆς μιᾶς ὑπόστασης, ἴσως ἢ ἄγνοια τῆς κατηγορίας θὰ ἦταν γι’ αὐτοὺς δικαιολογία, ἐπειδὴ ὅμως ἀπὸ μύρια ἄλλα σημεῖα εἶναι ὀλοφάνερα ἢ εὐσέβεια, πῶς κοντὰ στὴν πρώτη ἀσέβειά τους δὲν ἐκδηλώνουν καὶ δευτέρη; Αὐτὰ λοιπὸν περιέχουν τὰ δύο κεφάλαια.

Τὸ τρίτο ἀπὸ τὰ ρητὰ τοῦ ἀγίου Λέοντα πού κατηγοροῦνται εἶναι ἡ παράθεση καὶ ἀπὸ τὸν ἴδιο τόμο ἡ ἀντιπαράθεση, μὲ τὴν ὁποία στηλιτεύεται ἡ ἀδίκη γνώμη τῶν συκοφαντῶν.

Ἀπὸ τὰ σημεῖα πού συκοφαντοῦνται πρῶτο εἶναι: “Κάθε φύση διατηρεῖ ἀνελλιπῶς τὴν ἰδιότητά της, καὶ ὅπως ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ δὲν ἀναιρεῖ τὴ μορφή τοῦ δούλου, ἔτσι ἡ διαμόρφωση τοῦ δούλου δὲν μείωσε τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ”. Τὸ ρητὸ βέβαια καθεαυτὸ εἶναι καρπὸς εὐσεβοῦς διάνοιας, ἀλλὰ ὡς γίνῃ ἀντιπαράθεση σ’ αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἴδια τὴν ἐπιστολὴν· γιὰ τὴν ἔτσι θὰ φανεῖ καλύτερα τὸ κακούργημα τῆς αἵρεσης. Ἐχει λοιπὸν ὡς ἐξῆς: “Ὁ ἴδιος ὁ μονογενὴς τοῦ αἰώνιου Πατέρα γεννήθηκε αἰώνιος ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα καὶ τὴν Παρθένο Μαρία, ἡ ὁποία χρονικὴ γέννηση δὲν μείωσε ὡς πρὸς κάτι τὴ θεία καὶ αἰώνια γέννησή του, οὔτε ὅμως καὶ πρόσθετε κάτι σ’ αὐτή”, μέχρι τὸ σημεῖο, “Ἡ σύλληψή του δηλαδή ἐγένετο ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα στὴν κοιλία τῆς Παρθένου μητέρας του, ἡ ὁποία τὸν γέννησε ἔχοντας ἔτσι φυλαγμένη τὴν παρθενία της, ὅπως ἔμεινε ἀλώδητη ἡ παρθενία της

ου μεινάσης τῆς παρθενίας συνέλαβεν”. Ἐὰρ ἐνενόησε ταῦτά πο-
 τε Νεστόριος; Ἐὰρ εὐρήσει τις κατὰ τούτων διαβολὴν τινα, καὶ
 αὐτὸν ἐνεργοῦντα ἐν ἑαυτῷ τὸν ἀπ’ ἀρχῆς ἀνθρωποκτόνον ἔχη δι-
 άβολον; Διὰ τί οὖν μὴ πρὸς ταῦτα καὶ εἴ τι ἀμφίβολον μεθαρμοζο-
 5 μεν, ἀλλὰ ταῦτα μᾶλλον ἐκεῖθεν συνδιαβάλλειν θρασυνόμεθα;

Ὅρα δὴ τὸν Ἀκέφαλον πῶς πάλιν ἑτέρας οὐκ αἰσχύνεται κα-
 τατρέχων ῥήσεως, ἣ φησιν. “Ἐν ὅλῳ τὰ συναμφότερα μετ’ ἀλλή-
 λων εἰσί, καὶ τοῦ ἀνθρώπου τὸ ταπεινὸν καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότη-
 10 τος ὥσπερ γὰρ ἐν τῷ ἔλεειν ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως
 ὁ ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς θείας ἀξίας οὐκ ἀναλίσκεται”. Πῶς
 γὰρ οὐκ ἐδυσωπήθη τὴν λέγουσαν ἀντιπαραθεῖς φωνὴν καὶ πρὸς
 τὸ χρεωστούμενον ὄφλημα τῆς ἡμετέρας φύσεως ἐκτισθῆναι “ἢ
 θεία φύσις ἠνώθη τῇ φύσει τῇ παθητῇ, ἵνα τοῦτο δὴ τὸ ταῖς ἡμετέ-
 15 ραῖς ἰάσεσιν ὑπάρχον ἀρμόδιον, εἷς καὶ ὁ αὐτὸς ὢν μεσίτης Θεοῦ
 καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς, καὶ ἀποθνήσκειν ἐκ
 τοῦ ἑνὸς δυνηθῆ καὶ τελευτᾶν ἐκ τοῦ ἑτέρου μὴ δυνηθῆ”.

Πάλιν τὴν μορφήν εἰς κατηγορίαν προτείνουσιν. “Ἐνεργεῖ
 γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας”, ἕως “καὶ τὸ
 20 μὲν αὐτῶν διαλάμπει τοῖς θαύμασι, τὸ δὲ ταῖς ὑβρεσιν ὑποπέπτω-
 κεν”. Δύο γὰρ εἶναι τοὺς ἐνεργοῦντας ἐκδιδάσκειν τὸ ῥητὸν οἱ κα-
 τήγοροι ψευδολογοῦσιν. Ἄλλ’ ἐκεῖνος πάλιν δι’ ἑαυτοῦ ἀντιπα-
 ρατιθεῖς τὴν οἰκείαν φωνὴν ἐμφράττει τούτων τὰ στόματα,
 λέγων “Εἷς καὶ ὁ αὐτὸς υἱὸς τε τοῦ Θεοῦ ἀληθῶς καὶ ἀληθῶς υἱ-
 25 ὸς ἀνθρώπου τυγχάνει, Θεὸς μὲν κατὰ τοῦτο, καθὸ «ἐν ἀρχῇ ἦν ὁ
 Λόγος καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεὸν καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος», ἄν-
 θρωπος δὲ κατὰ τοῦτο, καθὸ ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνω-
 σεν ἐν ἡμῖν” ἕως τοῦ “Ὁν ὡς ἄνθρωπον τοιγαροῦν πειράζει ἢ
 τοῦ διαδόλου πανουργία, τούτῳ ἄτε δὴ Θεῷ ὄντι ἢ τῶν ἀγγέλων
 30 ἄπερ ἢ αἵρεσις συκοφαντεῖν ἐπήρθη, καὶ διαβολῆς ἀπάσης δει-
 κνύει ἀνώτερα.

ὅταν τὸν συνέλαβε”. Ἄραγε τὰ σκεφθηκε αὐτὰ ποτὲ ὁ Νεστόριος; Θὰ βρεῖ ἄραγε κάποιος καμμιά κατηγορία γι’ αὐτά, ἀκόμα κι ἂν ἔχει μέσα του τὸ διάβολο νὰ ἐνεργεῖ, τὸν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ἀνθρωποκτόνο; Γιατί λοιπὸν δὲν προσαρμόζομε σ’ αὐτὰ καὶ κάποιο ἀμφίβολο πού τυχόν ἔχομε, ἀλλὰ ἔχομε τὸ θράσος νὰ κατηγοροῦμε καὶ αὐτὰ ἀπὸ ἐκεῖνα (τὰ ἀσαφῆ);

Πρόσεχε λοιπὸν τὸν Ἀκέφαλο πῶς πάλι δὲν ντρέπεται νὰ ἐπιτίθεται σὲ μιὰ ἄλλη ρήση πού λέγει· “Σὲ ἓνα ὅπου τὰ συναμφότερα εἶναι μαζί καὶ τὰ δύο, συνυπάρχουν καὶ ἡ ταπεινότητα τοῦ ἀνθρώπου καὶ τὸ μεγαλεῖο τοῦ Θεοῦ· γιατί, ὅπως ὁ Θεὸς δὲν μεταβάλλεται σὲ ἀνθρώπο ἐλεώντας, ἔτσι καὶ ὁ ἀνθρώπος δὲν ἀπορροφᾶται ἀπὸ τὸ μέγεθος τῆς θείας ἀξίας”. Πῶς δηλαδή δὲν φοβήθηκε ἀντιπαραθέτοντας τὸ λόγο πού λέγει ὅτι χτίσθηκε καὶ γιὰ τὸ ὀφειλόμενο χρέος τῆς φύσης μας, “Ἡ θεία φύση ἐνώθηκε μὲ τὴν παθητικὴ φύση, ὥστε αὐτὸ νὰ ἀρμόζει στὶς δικῆς μας θεραπείες, ὁ ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς πού εἶναι μεσολαβητῆς Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἀνθρώπος Ἰησοῦς Χριστός²², νὰ μπορέσει καὶ νὰ πεθάνει ἀπὸ τὸν ἓνα, καὶ νὰ μὴν μπορέσει νὰ πεθάνει ἀπὸ τὸν ἄλλο”.

Κι ἓνα τρίτο προβάλλουν πάλι πρὸς κατηγορία· “Γιατὶ μὲ κάθε μία μορφή ἐνεργεῖ μὲ τὴ μετοχὴ τοῦ ἄλλου”, μέχρι τὸ σημεῖο, “καὶ ἡ μία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις (ἡ θεία) λάμπει ἀπὸ τὰ θαύματα, ἐνῶ ἡ ἄλλη (ἡ ἀνθρώπινη) ἔχει ὑποπέσει στὶς ὑβρεῖς”. Οἱ κατήγοροι δηλαδή ψευδολογοῦν, ὅτι τὸ ρητὸ διδάσκει ὅτι εἶναι δύο ἐκεῖνοι πού ἐνεργοῦν. Ἐκεῖνος ὅμως πάλι ἀντιπαραθέτοντας τὴ δική του φωνή, φράζει τὰ σώματά τους λέγοντας· “Ἐνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ἀληθινὰ καὶ ἀληθινὰ Υἱὸς ἀνθρώπου. Θεὸς εἶναι ὡς πρὸς αὐτό, ὡς πρὸς τὸ ὅτι, «Ὁ Λόγος ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ καὶ ὁ Λόγος ἦταν κοντὰ στὸ Θεὸ καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός»²³, ἐνῶ ἀνθρώπος ὡς πρὸς αὐτό, ὡς πρὸς τὸ ὅτι «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας», μέχρι τότε, «Αὐτὸν λοιπὸν πού σὰν ἀνθρώπο τὸν πειράζει ἡ πανουργία τοῦ διαδόλου, αὐτὸν σὰν Θεὸ τὸν διακονεῖ ἡ τάξι τῶν ἀγγέλων»²⁴. Αὐτὰ πού λέγονται ἐδῶ τὰ ἐρμηνεύει μὲ σαφήνεια, καὶ αὐτὰ πού εἶχε τὸ θάρρος ἢ αἴρεση νὰ τὰ συκοφαντήσῃ, τὰ ἀποδεικνύει ἀνώτερα ἀπὸ κάθε συκοφαντία.

Τέταρτον διαβάλλουσι τὴν ἔχουσαν ῥῆσιν· “Ὅτε δὲ πρὸς τὸ τοῦ προδρόμου ἑαυτοῦ Ἰωάννου ἔρχεται βάπτισμα, ἵνα μὴ λάθῃ ὅτι περ τῷ προκαλύμματι τῆς σαρκὸς ἢ θεότης ἐκρύπτετο, ἢ τοῦ πατρὸς φωνὴ οὐρανόθεν ἐπιβοῶσά φησιν «Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, ἐν ᾧ ἠυδόκησα»”. Ἀλλ’ εὐθὺς αὐτοὺς καταισχύνει τῆς Ῥωμαϊκῆς ἀρχιερωσύνης τὸ καλλώπισμα· λέγει γάρ· “Προέρχεται τοίνυν εἰς τὸ ταπεινὸν τοῦτο τοῦ κόσμου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τοῦ οὐρανοῦ θρόνου καταβαίνων καὶ ἀπὸ τῆς πατρικῆς δόξης οὐκ ἀφιστάμενος, καινῇ τῇ τάξει καὶ καινῇ τῇ γεννήσει 10 γενόμενος, καινῇ μὲν τῇ τάξει, ὅτι περ ἀόρατος ὢν ἐν τοῖς ἑαυτοῦ ὄρατος γέγονεν ἐν τοῖς παρ’ ἡμῶν” μέχρι τοῦ· “Ὁ γὰρ ὢν Θεὸς ἀληθῆς αὐτός ἐστι καὶ ἄνθρωπος ἀληθῆς” καὶ μετὰ ταῦτα· “Ὡσπερ οὖν, ἵνα τὰ πολλὰ παραλείψω, οὐ τῆς αὐτῆς ἐστὶ φύσεως τὸ κλαίειν ἐκ διαθέσεως οἴκτου τὸν τελευτήσαντα φίλον, καὶ τὸ τὸν 15 αὐτὸν ἀναζῆν μέλλοντα διασκεδασθέντος τοῦ προσχώματος τῆς τεταρταίας ἤδη ταφῆς ἐξανασηῆσαι πρὸς τὸ κέλευσμα τῆς φωνῆς” καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ· “Ὅστις δι’ ἀποκαλύψεως τοῦ Πατρὸς τὸν αὐτὸν καὶ Υἱὸν Θεοῦ ὡμολόγησε καὶ Χριστόν”.

Ἀλλὰ πάλιν ἡ αἵρεσις διασύρει τὸ λέγον ῥητόν· “Εἰ καὶ τὰ 20 μάλιστα ἐν τῷ Δεσπότῃ Ἰησοῦ τῷ Χριστῷ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ἓν ἐστὶ πρόσωπον, ὅμως ἕτερόν ἐστιν ἐκεῖνο ἐξ οὗ ἐν ἑκατέρῳ κοινόν ἐστὶ τὸ τῆς ὑβρεως, καὶ ἕτερον ἐξ οὗ κοινόν τὸ τῆς δόξης καθεστήκεν”. Ἀλλ’ ὁ ἱερός ἀνὴρ καὶ ἀναισχύντους ὄντας δι’ ἑαυτοῦ ἐντρέπει τοὺς δυσσεβεῖς· λέγει γάρ· “Μετὰ δὲ τὴν ἀνάστα- 25 σιν τοῦ Κυρίου, ἧτις δηλαδὴ τοῦ ἀληθινοῦ σώματος αὐτοῦ γεγένηται, ἐπειδὴ οὐκ ἄλλος ἀνέστη εἰ μὴ ὁ σταυρωθεὶς καὶ ἀποθανών”, μέχρι τοῦ· “Ἀλλ’ ἓνα Υἱὸν Θεοῦ καὶ τὸν Λόγον ὁμολογήσομεν καὶ τὴν σάρκα”.

Ἀλλ’ ἔτι ἐπιπηδᾷ τὸ αἵρετικὸν φρόνημα καὶ διαβάλλει τό- 30 “Διὰ ταύτην τοίνυν τοῦ προσώπου τὴν ἔνωσιν τὴν ἐν ἑκατέρῳ φύσει νοεῖσθαι ὀφείλουσαν”. Ἀλλὰ κἀνταῦθα τοῖς ἰδίους ὄπλοις ὁ συκοφαντούμενος τούτους καταβάλλει λέγων· “Ἐν ἀκεραία τοι-

Τέταρτον, κατηγοροῦν τὴν ῥῆσιν ποὺ λέγει· «Ὅταν πηγαίνει πρὸς τὸν Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο γιὰ τὸ βάπτισμά του, γιὰ νὰ μὴ τοῦ διαφύγει ὅτι κάτω ἀπὸ τὸ προκάλυμμα τῆς σάρκα κρυβόταν ἡ θεότητα, ἡ φωνὴ τοῦ Πατέρα ἐρχόμενη ἀπὸ τὸν οὐρανὸ λέγει φωνάζοντας· Αὐτὸς εἶναι ὁ Υἱὸς μου ὁ ἀγαπητός, σὸν ὁποῖο ἔδειξα τὴν εὐαρέσκειά μου»²⁵. Ἀλλὰ ἀμέσως τοὺς ντροπιάζει τὸ καύχημα τῆς Ρωμαϊκῆς Ἀρχιερωσύνης, γιατί λέγει· “Ἐρχεται λοιπὸν στὸ ταπεινὸ αὐτὸ τοῦ κόσμου ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, κατεβαίνοντας ἀπὸ τὸν οὐράνιο θρόνο χωρὶς ν’ ἀπομακρυνθεῖ ἀπὸ τὴν πατρικὴ δόξα, γεννημένος μὲ καινὴ διαδικασία καὶ καινὴ γέννηση· μὲ καινὴ βέβαια διαδικασία, ἐπειδὴ, ἂν καὶ ἦταν ἀόρατος γιὰ τοὺς δικούς του, ἔγινε ὄρατὸς σ’ ἐμᾶς”, μέχρι τότε, “Αὐτὸς δηλαδή ποὺ εἶναι Θεὸς ἀληθινός, αὐτὸς ἔγινε καὶ ἄνθρωπος ἀληθινός”. Κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ· “Ὅπως λοιπὸν, γιὰ νὰ παραλείψω τὰ πολλὰ, δὲν εἶναι τὸ ἴδιο πράγμα νὰ κλαίει ἀπὸ οἶκτο γιὰ τὸ φίλο του ποὺ ἔχει πεθάνει, καὶ τὸ νὰ μέλλει νὰ ἀναδιώσει ὁ ἴδιος φίλος μετὰ τὴν διάλυση τοῦ τάφου καὶ τὴν ἀνάστασή του ἀπὸ τὴν τετραήμερη ταφὴ μὲ τὸ πρόσταγμά του”, καὶ παρακάτω μέχρι τὸ σημεῖο, “Ὁ ὁποῖος μὲ τὴν ἀποκάλυψη τοῦ Πατέρα ὁμολόγησε τὸν ἴδιο καὶ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ Χριστό.

Ἀλλὰ πάλι ἡ αἵρεση διασύρει τὴν ῥῆσιν ποὺ λέγει· “Ἄν καὶ ἀδιαφιλονείκητα σὸν Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπου ὑπάρχει ἓνα πρόσωπο, ὅμως εἶναι ἄλλο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προῆλθε κοινὴ στὸ καθένα ἀπὸ τὰ δύο ἢ ὕβρη, καὶ ἄλλο ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο προῆλθε ἡ κοινὴ δόξα”. Ἀλλὰ ὁ ἅγιος αὐτὸς ἄνδρας, ἂν καὶ οἱ δυσσεβεῖς εἶναι ἀδιάντροποι, τοὺς ἀνατρέπει μὲ τὰ λεγόμενά του· γιατί λέγει· “Μετὰ τὴν ἀνάσταση τοῦ Κυρίου, ποὺ ἔγινε δηλαδή στὸ ἀληθινὸ σῶμα του, ἐπειδὴ δὲν ἀναστήθηκε ἄλλος, ἀλλὰ ἐκεῖνος ποὺ σταυρώθηκε καὶ πέθανε”, μέχρι τότε, “Ἀλλὰ ἓνα Υἱὸ τοῦ Θεοῦ θὰ ὁμολογήσουν καὶ τὸν Λόγο καὶ τὴν σάρκα”.

Ἐφορμᾶ ὅμως ἀκόμα τὸ αἰρετικὸ φρόνημα καὶ διαβάλλει τὴν ῥῆσιν· “Γι’ αὐτὴ λοιπὸν τὴν ἔνωση τοῦ προσώπου ποὺ πρέπει νὰ νοεῖται σὲ κάθε μία ἀπὸ τίς δύο φύσεις”. Ἀλλὰ καὶ ἐδῶ αὐτὸς ποὺ συκοφαντεῖται μὲ τὰ ἴδια ὄπλα τοὺς καταβάλλει λέγοντας· “Σὲ ἀκέραια λοιπὸν καὶ τέλεια φύση ἀνθρώπου γεννήθηκε ἀληθινὰ ὁλόκλη-

γαροῦν ἀνθρώπου καὶ τελεία φύσει Θεὸς ἀληθῶς ἐτέχθη ὅλος ἐν τοῖς ἑαυτοῦ καὶ ὅλος ἐν τοῖς ἡμῶν”, καὶ ἐξῆς “Τοιγαροῦν ὃς μένων ἐν μορφῇ Θεοῦ πεποίηκεν ἄνθρωπον, οὕτως ἐν μορφῇ δούλου γέγονεν ἄνθρωπος”.

5 Πάλιν ἡ αἵρεσις ὀπλίζεται κατὰ τοῦ “Ποία φύσις ἐμπεπαρμένη τοῖς ἡλοῖς ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ κρέμαται”; Καὶ πάλιν ὁ τῆς εὐσεβείας στρατηγὸς τρέπει τὸ πολέμιον, πολλοὺς ἑαυτῷ συνεπαγόμενος συμμάχους πλὴν ἀλλὰ καὶ καθ’ ἑαυτὸν ὧδε καταβάλλει τούτους. Περὶ γὰρ Εὐτυχοῦς λέγων φησὶν· “Ὅς τὴν φύσιν τὴν
10 ἡμετέραν ἐν τῷ μονογενεῖ Υἱῷ τοῦ Θεοῦ οὔτε διὰ τῆς ταπεινότητος οὔτε διὰ τῆς δόξης ἐπέγνω τῆς ἀναστάσεως”, καὶ ἐξῆς μέχρι τοῦ “Τί δέ ἐστι τὸ διαιροῦν τὸν Ἰησοῦν, εἰ μὴ τὴν ἀνθρωπίνην ἀπ’ αὐτοῦ φύσιν ἀποχωρίζειν, τὸ μυστήριον δι’ οὗπερ ἐσώθημεν μόνου, πειρᾶσθε μάταιον διὰ πλασμάτων ἀναιδῶν ἀπεργάζεσθαι”.

15 Τὰ μὲν οὖν ῥητὰ τοῦ ἐν ἀγίοις Λέοντος, τὰ τε ἐπηρεαζόμενα μάτην καὶ ἃ τοὺς ἐπηρεάζοντας καταισχύνουσι, ταῦτα ἃ τοσοῦτον συσφίγγει τὴν ἔνωσιν, ὥστε θαυμάζειν πῶς ἐκ τούτων οἱ συκοφάνται οὐχὶ σύγχυσιν τοῦ ἀνδρὸς κατεῖπον, ὥσπερ ἐκ τῶν ἐπηρεασθέντων τὴν διαίρεσιν συνεπλάσαντο. Τὸ γὰρ λέγειν ὡς ὁ
20 ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκεῖσθαι θανάτου, καὶ ὁ ἄχρονος εἶναι ἤρξατο ἀπὸ χρόνου, πῶς ἔλαθε τοὺς πικροὺς συκοφάντας μὴ συγχύσεως τὸν ἄνδρα γράφασθαι διὰ τούτων; Πλὴν ἀλλ’, ὥσπερ τὴν διαίρεσιν ἐπιρραπίζει ταῦτα, οὕτω κάκεῖνα τὴν σύγχυσιν ἀποσκευάζειται.
25 ζεται.

Τί δήποτε δὲ ὁ συγγραφεὺς διὰ τοιούτων ὧδευσε ῥημάτων; Διπτὸς τῆνικαῦτα κατὰ τῆς Ἐκκλησίας συνίστατο πόλεμος, ἐνταῦθα μὲν τὸν Εὐτυχεῖα φέρων πρωτοστάτην, ἐκεῖθεν δὲ τὸν Νεστορίον, καὶ μετὰ τὴν πληγὴν καὶ τὸ πῶμα μαχόμενον ἔτι. Πρὸς
30 οὖν ἑκατέρους ὁ τῆς εὐσεβείας στρατηγὸς διαμαχόμενος οἰκείους καὶ καταλλήλοις θέλεσι τοὺς ἀντιπάλους ἐτίρωσκε, καὶ Νεστορίῳ μὲν πολεμῶν σύγχυσιν διὰ τὴν ὁμολογίαν τῆς ἄκρας ἐνώσεως τοῖς ἀσυνέτοις δοκεῖ παρεισάγειν, Εὐτυχεῖ δὲ συμπλεκόμενος καὶ τὴν

ρος Θεός με τὰ δικά του γνωρίσματα καὶ ὁλόκληρος με τὰ δικά μας”. Καὶ συνεχίζει· “Ὅπως λοιπὸν διατηρώντας τὴ μορφὴ τοῦ Θεοῦ δημιούργησε τὸν ἄνθρωπο, ἔτσι ἔγινε ἄνθρωπος με τὴ μορφὴ τοῦ δούλου”.

Πάλι ἡ αἵρεση στρέφεται κατὰ τῆς ρήσης· “Ποιὰ φύση τρυπημένη ἀπὸ τὰ καρφιά κρέμεται πάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ;”. Καὶ πάλι ὁ στρατηγὸς τῆς εὐσέβειας ἀνατρέπει τοὺς ἐχθροὺς, ἔχοντας νὰ τὸν ἀκολουθοῦν πολλοὺς συμμάχους”. Ἀλλὰ καὶ μόνος του τοὺς καταβάλλει ὡς ἐξῆς. Μιλώντας δηλαδὴ γιὰ τὸν Εὐτυχῆ λέγει· “Ὁ ὁποῖος τὴ δικὴ μας φύση δὲν τὴν κατανόησε στὸν μονογενῆ Υἱὸ τοῦ Θεοῦ οὔτε με τὴν ταπείνωσή του οὔτε με τὴ δόξα τῆς ἀνάστασης”, καὶ συνέχεια μέχρι τό· “Τί εἶναι αὐτὸ ποὺ διαιρεῖ τὸν Ἰησοῦ, παρὰ ἀποχωρίζοντας ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἀνθρώπινη φύση, νὰ ἐπιχειροῦμε ν’ ἀποδείξουμε ἀστήρικτο με ἀναιδῆ πλάσματα φαντασίας τὸ μυστήριον, μέσω τοῦ ὁποῖου καὶ μόνο σωθήκαμε;”

Τὰ λόγια λοιπὸν τοῦ ἀγίου Λέοντα καὶ αὐτὰ ποὺ δέχονται μάταιες ἐπιθέσεις καὶ αὐτὰ ποὺ καταντροπιάζουν τοὺς πολέμιους εἶναι αὐτά, τὰ ὁποῖα τόσο πολὺ συσφίγγουν τὴν ἔνωση, ὥστε νὰ θαυμάζομε πῶς ἀπὸ αὐτὰ οἱ συκοφάντες τους δὲν καταλόγισαν σύγχυση στὸν ἄνδρα, ὅπως ἔπλασαν τὴ διαίρεση ἀπὸ αὐτὰ ποὺ δέχθηκαν τὴν ἐπίθεσή τους. Γιατὶ τὸ νὰ λέγει ὅτι ὁ ἀπαθὴς Θεὸς δὲν θεώρησε ἀνάξιό του νὰ γίνῃ παθητὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀθάνατος νὰ ὑπαχθεῖ στοὺς νόμους τοῦ θανάτου καὶ ὅτι ὁ ἄχρονος ἄρχισε ἀπὸ κάποια χρονικὴ στιγμή, πῶς διέφυγε τοὺς πικροὺς συκοφάντες νὰ μὴ κατηγορήσουν γι’ αὐτὰ τὸν Λέοντα γιὰ σύγχυση; Πλὴν ὅμως ὅπως αὐτὰ ἐπιφέρουν ραπίσματα στὴ διαίρεση, ἔτσι κι ἐκεῖνα ἀποκλείουν τὴ σύγχυση.

Γιὰ ποιὸ λόγο ὅμως ὁ συγγραφέας χρησιμοποίησε τέτοιες διατυπώσεις; Τότε διεξαγόταν διπλὸς πόλεμος ἐναντίον τῆς Ἐκκλησίας, με πρωτοστάτη ἀπὸ τὴ μὰ τὸν Εὐτυχῆ καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη τὸν Νεστόριο, ποὺ καὶ μετὰ τὸ πλήγμα καὶ τὴν πτώση ἐξακολουθοῦσε ἀκόμα νὰ μάχεται. Μαχόμενος λοιπὸν ἐναντίον καὶ τῶν δύο ὁ στρατηγὸς τῆς ὀρθῆς πίστεως με δικά του καὶ κατάλληλα βέλη τραυμάτιζε τοὺς ἀντιπάλους. Πολεμώντας τὸν Νεστόριο δίνει τὴν ἐντύπωση στοὺς ἀνόητους ὅτι εἰσάγει πλαγίως σύγχυση με τὴν ὁμολογία τῆς ἁκρας ἔνω-

τῶν φύσεων διαφορὰν ἀκριβολογούμενος, διαφορὰν ὑποστάσεων κατηγορεῖται προτείνειν. Δεῖ δὲ τὸν ἀδέκαστον ἀκροατὴν τὸν τοῦ συγγραφέως σκοπὸν ἐξετάζειν καὶ τὸν εἰρμὸν ὅλον τῆς συγγραφῆς ἐπισκοπεῖν. Ὅτι δὲ διχόθεν αὐτῷ προσέβαλε τὸ πολέμιον, αὐτὸς 5 γράφων πρὸς τὸν εὐσεδέστατον βασιλέα Λέοντα καὶ Νεστόριον ἀναθεματίζων καὶ Εὐτυχέα, σαφῶς ἐκδιδάσκει. Ἐχρῆν οὖν εὐλαδῶς τοῖς τῶν πατέρων πόνοις προσέχειν, ἀλλὰ μὴ πρὸς διαβολὴν ἀντὶ τοῦ εὐγνωμονεῖν ἐτοιμοὺς εἶναι. Καὶ καθάπερ τῶν Ἀρειανῶν τὰ ταπεινὰ ῥήματα καὶ τὸ πάθος εἰς τὴν τοῦ Υἱοῦ θεότητα μεταφερό- 10 ντων, ὡς ἂν αὐτὸν εἰς τὸ ἔλαττον καταγάγῃσι τοῦ πατρός, τοὺς Πατέρας φατὲ διαζομένους παχύτεραις χρήσασθαι λέξεσι, τὸν Κυριακὸν ὀνομάζοντας ἄνθρωπον καὶ τὸν ἀναληφθέντα...

ΣΚΣ.

Τοῦ αὐτοῦ Εὐλογίου,

15

ἄλλη βίβλος κατὰ Θεοδοσίου καὶ Σεδῆρου.

Ἀνεγνώσθη Εὐλογίου τοῦ ἁγιωτάτου πάπα Ἀλεξανδρείας βίβλος, ἐν ἧ φάινεται μὲν τῶν τῆς εὐσεβείας ὑπερμαχῶν δογμα- των, τοὺς δὲ τῆς ἀσεβείας προασπιστὰς καταισχύνων. Προτίθεται δὲ αὐτῷ τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέοντος ὁ τόμος, ἐπηρειαζόμενος μὲν 20 καὶ συκοφαντούμενος ὑπὸ Θεοδοσίου, ἐνιαχοῦ δὲ καὶ Σεδῆρου, τῶν ἀκεφάλων στηλιτεύει δὲ τὴν ἄνοιαν αὐτῶν καὶ κακουργίαν, οὐδὲν μὲν ἐπιδεικνύς ἀληθὲς ἢ ἀναγκαῖον λέγοντας, διεψευσμένα δὲ καὶ συμπεπλασμένα, καὶ οὐ κατ' ἐκείνου μᾶλλον ὀπλιζομένους ᾧ διαπληκτίζονται, ἀλλ' οὐδὲν ἔλαττον κατὰ πάντων ὁμοῦ τῶν 25 ἁγίων, ὧν οὐδὲ τὰς κλήσεις ὡς οὐχὶ τιμῶσιν οὐμενοῦν οὐκ εἰσιν ἔξαρνοι καὶ πρό γε πάντων παρίστησιν αὐτοὺς ἐναργῶς οἷς τὸν εὐσεβῆ διασύρουσι Λέοντα κατὰ τε τοῦ θεσπεσίου Κυρίλλου καὶ (τὸ θαυμασιώτερον) καθ' ἑαυτῶν τὴν ψῆφον φέροντας· ἐκείνας γὰρ τὰς φωνὰς, ὧν καθυλακτοῦσι, Κύριλλον τε προκομίζει τὸν θε- 30 σπέσιον πολλάκις εἰπόντα, καὶ τῶν ἄλλων ἁγίων τὸν χορόν, ὃν Ἀθανάσιός τε καὶ Γρηγόριοι καὶ Βασίλειος καὶ Ἀμβρόσιος καὶ Ἀμφιλόχιος πληροῦσι. Καὶ ὁ τελευταῖος τῆς αὐτῶν μανίας ἔλεγ-

σης, ἐνῶ συγκρουόμενος μὲ τὸν Εὐτυχῆ καὶ λεπτολογώντας τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων κατηγορεῖται ὅτι προτείνει διαφορὰ ὑποστάσεων. Ὁ ἀδέκαστος ὁμως κριτῆς πρέπει νὰ ἔχει ὑπόψη τὸ σκοπὸ τοῦ συγγραφέα καὶ νὰ ἐξετάζει τὸ εἶρομὸ ὅλης τῆς συγγραφῆς. Ὅτι ὁ ἐχθρὸς ἐξαπέλυσε τὴν ἐπίθεσή του ἀπὸ δύο καταυθύνσεις, ὁ ἴδιος γράφοντας στὸν εὐσεδέστατο βασιλέα Λέοντα πληροφορεῖ μὲ σαφήνεια ὅτι ἀναθεματίζει καὶ τὸν Νεστόριο καὶ τὸν Εὐτυχῆ. Ἐπρεπε λοιπὸν νὰ προσέχετε μ' εὐλάβεια τοὺς κόπους τῶν Πατέρων καὶ νὰ μὴν εἴσατε ἔτοιμοι γιὰ κατηγορία ἀντὶ γιὰ εὐγνωμοσύνη, καὶ ὅπως οἱ Ἀρειανοὶ μεταφέρουν τὶς ταπεινωτικὲς λέξεις καὶ τὸ πάθος στὴ θεότητα τοῦ Ἰησοῦ γιὰ νὰ τὸν μειώσουν ἔναντι τοῦ Πατέρα, νὰ ἰσχυρίζεστε ὅτι οἱ Πατέρες χρησιμοποίησαν ὑλικότερες ἐκφράσεις, χρησιμοποιώντας τὸ ὄνομα Ἰουλιανὸς ἀνθρώπος καὶ αὐτὸς ποὺ ἀναλήφθηκε²⁶.

226.

Τοῦ ἰδίου Εὐλογίου,
ἄλλο ἔργο κατὰ Θεοδοσίου καὶ Σεβήρου.

Διαβάσαμε βιβλίον τοῦ ἁγιοτάτου πάπα Ἀλεξανδρείας, στὸ ὁποῖο φαίνεται ὅτι μάχεται γιὰ τὰ δόγματα τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ καταντροπιάζει τοὺς ὑπερασπιστὰς τῆς ἀσέβειας. Προτάσσει τὸν τόμον τοῦ ἁγίου πάπα Λέοντα, ποὺ τὸν κατηγορεῖ καὶ τὸν συκοφαντεῖ ὁ Θεοδόσιος καὶ κάπου κάπου καὶ ὁ Σεβήρος ἀπὸ τοὺς Ἀκεφάλους. Στηλιτεύει τὴν ἀνοησία καὶ τὴν κακότητά τους, ἀποδεικνύοντας ὅτι δὲν λέγει τίποτε ἀληθινὸ ἢ ἀναγκαῖο, ἀλλὰ ψεῦδη ἀβάσιμα καὶ πλαστά, καὶ ὅτι δὲν στρέφονται μόνο ἔναντιον ἐκείνου μὲ τὸν ὁποῖο διαπληκτίζονται, ἀλλὰ καθόλου λιγότερο ἔναντιον ὅλων μαζὶ τῶν ἁγίων, ποὺ ἀρνοῦνται ὄχι μόνο νὰ τοὺς τιμήσουν, ἀλλὰ καὶ τὸ ὄνομά τους νὰ ποῦν. Καὶ πρὶν ἀπὸ ὅλα τοὺς παρουσιάζει ὀλοφάνερα μὲ ὅσα διασύρουν τὸν εὐσεβῆ Λέοντα ὅτι καταδικάζουν καὶ τὸν θεῖο Κύριλλον καὶ (τὸ πῶς θαυμαστὸ) τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτὸ τους. Γιατὶ ἐκείνους τοὺς λόγους ἔναντιον τῶν ὁποίων ἀλεχτοῦν, παρουσιάζει καὶ τὸν θεσπέσιο Κύριλλον νὰ τοὺς ἔχει πεῖ πολλὰ φορὲς καὶ τὸ σύνολο τῶν ἄλλων ἁγίων, ποὺ τὸ συμπληρώνουν καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ οἱ Γρηγόριοι καὶ ὁ Βασίλειος καὶ ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος. Καὶ ἡ

χος αὐτὸν πολλαχοῦ παραῖγει Σεβῆρον δογματιστὴν ἐκείνων, οἷς κεχρημένος ὁ ἐν ἁγίοις Λέων μυρίαὶς αἰρέσεως λοιδορίαὶς παρά τε Θεοδοσίου καὶ αὐτοῦ Σεβήρου βάλλεται· οὕτω τὴν μανίαν ἐπεδείξατο τοὺς ὑπ' αὐτῆς στρατηγουμένους ἐξοπλίσαι, ὥστε καθ' 5 ἑαυτῶν τὰς πληγὰς καιρίας φέροντας μηδεμίαν λαμβάνειν τοῦ πάθους συναίσθησιν.

Ἔστι μὲν οὖν οὗτος ὁ συγγραφεὺς καθαρὸς τε καὶ ἡδύς, καὶ διὰ συντόμου καὶ λειίας ὁδοῦ τοὺς ἐλέγχους ποιούμενος, καὶ πρὸς μηδὲν τῶν ἔξω τοῦ ἀναγκαίου φερόμενος. Εἰς ἰδ' δὲ κεφάλαια τῶν 10 αἰρετιζόντων κατατεμνόντων τὸν τόμον τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος, οὗ λαβὰς καὶ αἰτιάσεις καὶ μέμψεις ἀλόγους καταχέουσι, καὶ αὐτὸς εἰς τοσαῦτα καταδιεῖλεν ἀνατροπῆς μέρη τὸν τῆς ἀκεφάλου συγκοφαντίας ἰσχυρόν τε καὶ ἄφνικτον ἔλεγχον. Ἐπισυνάπτει δὲ τούτοις καὶ τὴν ἀθώωσιν τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου ὣν αὐτὴ ἡ αἰρετικὴ 15 κατηγορεῖ γλωσσαλγία, τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν αὐταῖς λέξεσιν οὐ φαμένην φωνήν. Δείκνυσι γὰρ πολλοὺς τῶν ἁγίων πατέρων, οὐ μόνον τῶν πρὸ τῆς ἐν Ἐφέσῳ συνόδου, ἀλλὰ καὶ τῶν μετ' αὐτήν, τῇ τοιαύτῃ μὲν οὐ κεχρημένους φωνῇ, δι' ἑτέρων δὲ ῥημάτων τὴν αὐτὴν δογματίσαντας εὐσέβειαν, ὃ καὶ ἡ σύνοδος διεπρόξατο. Οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν ἁγιώτατον Κύριλλον ἐν τῇ 20 πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς ἐνώσει ταῖς τοιαύταις προφέρει μὴ κεχρημένον λέξεσι. Φησὶ δὲ καὶ ὅτι ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις τῷ θεοσπεσίῳ Κυρίλλῳ βούλεται δηλοῦν, ὡς ἡ τοῦ Λόγου ὑπόστασις ἀνθρωπεῖα φύσει ἠνώθη ἀτρέπτως. Οὐ μὴν ἀλλ' ὅτι καὶ ἡ τετάρτη 25 ἁγία σύνοδος τὰ παρὰ Κυρίλλου πρὸς Νεστόριον γραφέντα δι' αἰδοῦς καὶ ἀποδοχῆς ποιησαμένη, ἐν οἷς οὐχ ἅπαξ, ἀλλὰ καὶ δις καὶ τετράκις ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις τοῦ Λόγου περιφανῶς ἐκηρύττετο, τὰ τῶν αἰρετικῶν ἐμφράττει στόματα, οἷς αὐτὴν οὐ φρονεῖν οὐδὲ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν συνεπλάσαντο· καὶ ἀπλῶς 30 ὅσα ἂν αἰτιᾶσθαι οἱ ἀκέφαλοι τὸν θαυμάσιον ἐπήρθησαν Λέοντα καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι ἁγίαν τετάρτην σύνοδον, συντόμῳ λόγῳ τοῦ

τελευταία ἀπόδειξη τῆς μανίας τους εἶναι ὅτι παρουσιάζει σὲ πολλὰ σημεῖα τὸν ἴδιο τὸν Σεβῆρο δάσκαλο ἐκείνων, ποὺ χρησιμοποιοῦντας τὰ ὁ ἅγιος Λέων, δέχεται μὲ ἄπειρες αἰρετικές κατηγορίες τὰ χτυπήματα τοῦ Θεοδοσίου καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Σεβήρου. Τόσο πολὺ ἔδειξε τὴ μανία τους στὸ νὰ ἐξοπλίζουν τοὺς καθοδηγούμενους ἀπὸ αὐτοὺς, ὥστε, ἐνῶ δίνουν καίρια χτυπήματα ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους, νὰ μὴν ἔχουν καμμιά συναίσθηση τοῦ παθήματός τους.

Ὁ συγγραφέας αὐτὸς εἶναι σαφῆς κι εὐχάριστος καὶ οἱ ἔλεγχοί του εἶναι σύντομοι κι εὐκολονόητοι καὶ δὲν ἐκτρέπεται σὲ τίποτε μὴ ἀπαραίτητο. Οἱ αἰρετικοὶ ἀφοῦ κατένεμαν τὸν τόμο τοῦ ἁγίου Λέοντα σὲ δεκατέσσερα κεφάλαια, ἐναντίον τοῦ ὁποίου βρίσκοντας ἀφορμὴ ἐκσφενδονίζουν κατηγορίες καὶ μομφές παράλογες, διαίρεσε κι αὐτὸς σὲ ἄλλα τόσα τὴν ἀνασκευὴ του καὶ τὸν ἰσχυρὸ καὶ καίριο ἔλεγχο τῆς συκοφαντίας τοῦ Ἀκεφάλου. Συνάπτει ἐπίσης σ' αὐτὰ καὶ τὴν ἀθώωση τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας ἀπὸ τὶς κατηγορίες ποὺ τῆς προσάπτει ἢ αἰρετικὴ κακὴ φλυαρία, ὅτι δὲν διατύπωσε αὐτολεξεὶ τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση. Παρουσιάζει δηλαδὴ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς ἁγίους Πατέρες, ὄχι μόνον ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ τὴ συνόδο στὴν Ἔφεσο, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴν, ποὺ δὲν χρησιμοποίησαν αὐτὴ τὴν ἔκφραση, ἀλλὰ μὲ ἄλλες λέξεις δίδαξαν αὐτὴν τὴν εὐσεβῆ διδασκαλία, πράγμα ποὺ ἔκανε καὶ ἡ σύνοδος. Καὶ δὲν περιορίζεται μόνον σ' αὐτοὺς, ἀλλὰ παρουσιάζει καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἀγιότατο Κύριλλο, ὅτι δὲν ἔχει χρησιμοποιοῦν αὐτὲς τὶς λέξεις στὴν ἔνωση τῶν Δυτικῶν μὲ τοὺς Ἀνατολικούς. Λέγει ἀκόμα ὅτι ἡ ὑποστατικὴ ἔνωση κατὰ τὸν θεῖο Κύριλλο θέλει νὰ δηλώσει, ὅτι ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου ἐνώθηκε χωρὶς τροπὴ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ὄχι μόνον αὐτό, ἀλλὰ καὶ ἡ τετάρτη ἁγία σύνοδος σεβάσθηκε καὶ ἀποδέχθηκε τὰ γραπτὰ τοῦ Κυρίλλου πρὸς τὸν Νεστόριο, στὰ ὁποῖα ὄχι μόνον μία φορά, ἀλλὰ καὶ δύο καὶ τέσσερες φορές κηρυσσόταν ὀλοκάθαρα ἡ ὑποστατικὴ ἔνωση τοῦ Λόγου, καὶ ἔτσι κλείνει τὰ στόματα τῶν αἰρετικῶν, μὲ τὰ ὁποῖα ἔπλασαν ὅτι αὐτὴ οὔτε κὰν ἔχει ὑπόψη τὴν καθ' ὑπόσταση ἔνωση. Καὶ γενικὰ γιὰ ὄσα ἔφτασαν οἱ Ἀκέφαλοι νὰ κατηγορήσουν τὸν θαυμάσιο Λέοντα καὶ τὴν ἁγία τετάρτη σύνοδο στὴν Χαλκηδόνα, μὲ σύντομο λόγο τοὺς ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν κατη-

αἰτιάματος ἀπολύων, ἀναντιρρήτοις ἐλέγχους τοὺς ἐπηρεαστάς
καταισχύνει, καὶ δείκνυσι μᾶλλον αὐτοὺς καθ' ἑαυτῶν, ἢ καθ' ὧν
παρετάξαντο καὶ κατὰ τῶν ἁγίων ἡμῶν Πατέρων, ἢ καθ' ἡμῶν
πόλεμον ἔχοντας

5 Οὗτος δ' ὁ ἐν ἁγίοις Εὐλόγιος πρεσβυτέρου βαθμὸν ἐν Ἀντι-
οχείᾳ ἔσχε τὸ πρότερον, καὶ μονῆς ἠγήσατο τῆς παναγίας Θεοτό-
κου τῆς λεγομένης τῶν Ἰουστινιανοῦ. Κατεβάλετο δὲ καὶ ἑτέρας
οὐκ ἄγενεῖς πραγματείας. Ὑστερον μέντοι καὶ τῆς Ἀλεξανδρείας
ἀρχιερεὺς ἐχρημάτισεν.

10

ΣΚΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ, Στηλιτευτικὸς Λόγος.

Ἀνεγνώσθη λόγος στηλιτευτικὸς τοῦ αὐτοῦ ἐν ἁγίοις ἀνδρὸς
κατὰ τῆς γεγενημένης τοῖς Θεοδοσιανοῖς τε καὶ Γαϊνίταις τοῖς αὐ-
τοῖς Ἀκεφάλοις προσκαίρου ἐνώσεως. Οὗτοι γάρ, διϊσταμένοι
15 πρὸς ἀλλήλους πρότερον, ὕστερον ὧν ὑπερέθνησκον δογμάτων
ταῦτα προδόντες, ἀλλήλοις εἰς ἐνωτικὴν τινα πρὸς ολίγον ἀσέβει-
αν συνεχύθησαν, ἐκεῖθεν δὲ πάλιν ἀναχθέντες, εἰς τὴν προτέραν
ἀσέβειαν μερὶς ἑκατέρα, ἐξ ὧν συνεφύρησαν, διηρέθησαν. Ἐλέγ-
χει τοίνυν ἐν τῷδε τῷ βιβλιδαρίῳ τὴν δυσσέβειαν αὐτῶν, καὶ δεῖ-
20 κνυσιν ὅτι περ οὐχ ὡς ἐκείνοις ἔδοξεν οἰκονομίαν αὐτοῖς ἢ ἔνωσις
ἐξεργάσατο, ἀλλ' ὅλης αὐτῶν τῆς πίστεως προδοσίαν ἐμεθώδευ-
σε. Διαιρεῖ δὲ καὶ τὸ τῆς οἰκονομίας εἶδος, ὅπερ ἢ τοῦ Θεοῦ οἶδεν
Ἐκκλησία, τρισὶ διαφοραῖς, καὶ ὡς κατὰ μηδεμίαν τῶν τριῶν
προῆλθον αὐτοῖς εἰς τὴν συμπεφυρμένην ἀσέβειαν, ποιεῖται τὸν
25 ἔλεγχον, αἱ τῶν ἀκράτων αὐτοῖς δυσσεδημάτων σπονδαί, ἀλλ', ὡς
ἔφημεν, τῆς ὅλης αὐτῶν θρησκείας ἑκατέρα μερὶς ἐπ' ὀνόματι τῆς
ἐνώσεως προδοσίαν καὶ ἐξάρνησιν διεπράξατο.

Καὶ πρῶτον μὲν φησιν ὡς ὁ τῆς οἰκονομίας λόγος οὐ τὰ τυ-
χόντα τῶν προσώπων ἐπόπτας καὶ διαιτητὰς καθίζει τῆς πράξε-
30 ως, ἀλλὰ τοὺς ὑπηρέτας Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους τῶν τοῦ Θεοῦ
μυστηρίων, καὶ οἷς τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων οἱ νόμοι κατεπι-
στεύθησαν, ὧν ἢ λεγομένη τῶν Γαϊνιτῶν καὶ Θεοδοσιανῶν ἔνωσις

γορία, καταντροπιάζοντας μὲ ἀναντίρρητους ἐλέγχους τοὺς συκοφάντες καὶ ἀποδεικνύοντας ὅτι ὁ πόλεμος τους γίνεται ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ τους, καὶ ὄχι ἐναντίον ἐκείνων στοὺς ὁποίους ἀντιπαρατάχθηκαν, καὶ ἐναντίον τῶν ἁγίων Πατέρων μας, παρὰ ἐναντίον μας.

Ὁ ἅγιος αὐτὸς Εὐλόγιος εἶχε πρῶτα τὸ βαθμὸ τοῦ πρεσβυτέρου στήν Ἀντιόχεια καὶ ἦταν ἡγούμενος στή μονή τῆς παναγίας Θεοτόκου, τῆ λεγόμενη τῶν Ἰουστινιανοῦ. Συνέγραψε κι ἄλλες ὄχι ἀσήμαντες πραγματεῖες. Ἐπειτα χρημάτισε ἀρχιερέας καὶ τῆς Ἀλεξάνδρειας.

227.

Τοῦ ἰδίου, Λόγος στηλιτευτικός.

Διαβάσαμε τοῦ ἰδίου ἁγίου λόγο στηλιτευτικὸ κατὰ τῆς πρόσκαιρης ἔνωσης ποὺ ἔγινε μεταξὺ τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ τῶν ἰδίων Ἀκεφάλων Γαῖνιτῶν. Γιατὶ αὐτοὶ προηγουμένως διέφεραν μεταξὺ τους, ἀργότερα ὅμως τὰ δόγματα γιὰ τὰ ὁποῖα ἦταν ἔτοιμοι νὰ πεθάνουν, ἀφοῦ τὰ πρόδωσαν, προχώρησαν σὲ μία βραχύβια ἑνωτικὴ μίξη ἀσέβειας, κι ἀπὸ αὐτὴ πάλι, ἀφοῦ οἱ δύο μερίδες χωρίσθηκαν, ἐπέστρεψαν στὶς προηγούμενες ἀσεβεῖς ἀπόψεις τους, τὶς ὁποῖες εἶχαν προτοῦ ἀναμιχθῶν. Ἐλέγχει λοιπὸν σ' αὐτὸ τὸ βιβλιαράκι τὴ δυσσέβειά τους καὶ δείχνει ὅτι ἡ ἔνωση δὲν ἀποτέλεσε, ὅπως οἱ ἴδιοι νόμισαν, ἓνα εἶδος οἰκονομίας γι' αὐτούς, ἀλλὰ μεθόδευσε προδοσίαν ὅλης τῆς πίστεώς τους. Διαιρεῖ ἐπίσης καὶ τὸ εἶδος τῆς οἰκονομίας, τὸ ὁποῖο ἀναγνωρίζει ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, σὲ τρία μέρη μὲ βάση τρεῖς διαφορές, καὶ τοὺς ἐλέγχει ὅτι δὲν προχώρησαν στήν ἀναμιγμένη ἀσέβειά τους σύμφωνα μὲ καμμιά ἀπὸ τὶς τρεῖς διαφορές οἱ συμφωνίες στὰ καθαρὰ ἀσεδήματά τους, ἀλλὰ, ὅπως εἶπαμε, κάθε μία μερίδα στὸ ὄνομα τῆς ἑνώσεως διέπραξε προδοσίαν καὶ ἀπάρνησιν ὅλης τῆς θρησκευτικῆς πίστεώς των. Καὶ πρῶτον λέγει, ὅτι ὁ λόγος τῆς οἰκονομίας δὲν ὀρίζει ἐπόπτες καὶ διαιτητὲς τοῦ πράγματος τὰ τυχόντα πρόσωπα, ἀλλὰ τοὺς ὑπηρέτες τοῦ Χριστοῦ καὶ οἰκονόμους τῶν θείων μυστηρίων τοῦ Θεοῦ καὶ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ἡ Ἐκκλησία ἐμπιστεύθηκε τοὺς νόμους τῶν ἀρχιερατικῶν θρόνων, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἡ λεγόμενη ἔνωση τῶν Γαῖνιτῶν καὶ Θεοδοσιανῶν δὲν ἐγνώ-

οὐδένα ἐγίνωσκεν. Ἐπειτα δὲ τότε τὰς οἰκονομίας ὁ ὀρθὸς λόγος μεταχειρίζεται, ὅτε τὸ δόγμα τῆς εὐσεβείας οὐδὲν παραβλάπτεται ἐκείνου γὰρ ἀκηράτου καὶ ἀκατηλεύτου μένοντος, ἢ οἰκονομία 5 δέ τις καὶ πρόσκαιρος οἰκονομία προελήλυθε πρὸς βραχὺ τι τῶν οὐκ ὀφειλόντων ἀνασχομένη καὶ στέξασα, ἐπὶ τῶ διηνεκὲς μὲν καὶ ἀκλόνητον τὴν εὐσέβειαν ἀπολαβεῖν τὸ κράτος, ὑπεκλύσαι δὲ καὶ τὰς τῶν σκευωρούντων κατὰ τῆς ἀληθείας ὁρμάς, αἱ πολλαὶ φερόμεναι τῇ ῥύμη μέγα τι κακὸν ἐργάσασθαι, μὴ πρὸς βραχὺ τι τῶν 10 τὴν ἐκκλησίαν οἰκονομοούντων ὑπενδιδόντων, παρεῖχον τὸ ἀναμφίβολον. Οὕτως ὁ Παῦλος διὰ τὰς τῶν Ἰουδαίων ἀκαθέκτους ἐπιβουλάς καὶ τὰς πρὸς τὴν ἀποστασίαν προφάσεις περιτέμνει μὲν τὸν Τιμόθεον, ξυραῖται δὲ καὶ αὐτὸς τὴν κεφαλὴν καὶ ἀγνίσκεται, ὁ πρὸς Γαλάτας γράφων· «Ἴδε ἐγὼ Παῦλος λέγω ὑμῖν ὅτι, ἂν περιτέμνησθε, Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελήσει». Ἄλλοι καὶ τὴν μὲν τὴν οἰκονομίαν βραχὺς τις χρόνος ἐπίσταται, καθὰ διδάσκει καὶ τὸ παράδειγμα· διὰ παντός δὲ καὶ εἰς αἰεὶ ἡ Ἐκκλησία τὸ ἀστασίαστον μεθοδεύει καὶ ὀλόκληρον.

Τὸ δὲ ἕτερον εἶδος τῆς οἰκονομίας περὶ τὰς λέξεις λαμβάνει 20 τὴν σύστασιν. Ὅτε γὰρ τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ὀρθῶς ἐχόντων καὶ δι' ἑτέρων φωνῶν ἀνακηρυττομένων, ῥήματά τινα τοῖς ἀκραιότεροις σκανδάλου καὶ οὐκ εὐλογοὶ γίνονται προφάσεις ἀποσιωπᾶσθαι συγκαταβαίνει ταῦτα. Ὁ δὲ τοὺς λόγους αὐτοῦ οἰκονομῶν ἐν κρίσει καὶ σιωπῇ, τῶν εὐσεβῶν δογμάτων τὸν φθόγον 25 εἰς πᾶσαν τὴν οἰκουμένην περιηχθῆναι καταπραγματεύεται. Οἷα δὲ καὶ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον ὁ θεολόγος Γρηγόριος πεποικηκότα ἐπιδείκνυσιν· "Ἐπειδὴ", γάρ, φησί, "συμφρονοῦντας εὔρε καὶ οὐδὲν διεστῶτας κατὰ τὸν λόγον, τὰ ὀνόματα συγχωρήσας, συνδεῖ τοῖς πράγμασι". Καὶ ἐν τῇ Πεντηκοστῇ δὲ πάλιν τὸν αὐτὸν 30 διδάσκαλον ἴδοις ἂν τῆς αὐτῆς οἰκονομίας τὸ εἶδος κρατύνοντα· "Ἀλλὰ ταῖς συλλαβαῖς", φησί, "δυσχεραίνετε, καὶ προσπταίετε τῇ φωνῇ. Δότε τὴν δύναμιν τῆς θεότητος καὶ δώσομεν ὑμῖν τῆς φωνῆς τὴν συγχώρησιν".

ρίζε κανένα. Ἐπειτα τὴν οἰκονομία κατὰ περίπτωσιν ὁ ὀρθὸς λόγος τὴν χρησιμοποιεῖ τότε, ὅταν δὲν παραβλάπτεται καθόλου ἢ διδασκαλία τῆς πίστεως. Ὅταν αὐτὴ παραμένει ἀκέραια καὶ ἀνόθευτη, τότε μπορεῖ νὰ σταθεῖ ἢ οἰκονομία γιὰ κάτι ἔξω ἀπὸ αὐτήν. Πολλές φορές ἐφαρμόσθη καὶ μία προσωρινὴ οἰκονομία, ποὺ ἀνέχθη καὶ ἔκανε ἀποδεκτὸ γιὰ λίγο κάτι ποὺ δὲν ἔπρεπε νὰ γίνει, μὲ σκοπὸ νὰ διατηρήσει ἢ πίστη τὴν ἰσχύ τῆς αἰώνια καὶ ἀκλόνητη καὶ νὰ διαλύσει καὶ τὶς ἐπιθέσεις τῶν συκοφαντῶν ἐναντίον τῆς ἀλήθειας, οἱ ὁποῖες ἐκδηλοῦμενες θὰ προκαλοῦσαν χωρὶς ἀμφιβολία στὴν Ἐκκλησία μεγάλο κακὸ, ἂν δὲν ἔδειχναν γιὰ λίγο ἀνοχή οἱ διευθύνοντες τὴν Ἐκκλησία. Μ' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ὁ Παῦλος λόγῳ τῶν ἀχαλίνωτων ἐπιβουλῶν τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν προφάσεων τοὺς γιὰ ἀποστασία κάνει περιτομὴ στὸν Τιμόθεο, ξυρίζει καὶ ὁ ἴδιος τὸ κεφάλι του καὶ ἔξαγνίζεται, αὐτὸς ποὺ γράφει στοὺς Γαλάτες: «Νά, ἐγὼ ὁ Παῦλος σᾶς λέγω, ὅτι ἂν κάνετε περιτομὴ ὁ Χριστὸς σὲ τίποτε δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσει»²⁷. Ἄλλ' ἢ οἰκονομία αὐτὴ γνωρίζει λίγη διάρκεια ζωῆς, ὅπως διδάσκει καὶ τὸ παράδειγμα. Γιατὶ ἡ Ἐκκλησία ἐπιδιώκει πάντοτε μὲ τὴν κάθε ἐνέργειά τῆς νὰ ἀποφεύγει τὶς διχοστασίες καὶ νὰ εἶναι ἐνωμένη.

Τὸ ἄλλο εἶδος τῆς οἰκονομίας ἔχει σχέση μὲ τὶς λέξεις. Ὅταν δηλαδὴ, ἐνῶ τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας εἶναι βέβαια ὀρθά, ἀλλὰ κηρύττονται μὲ ἄλλες λέξεις καὶ γίνονται γιὰ τοὺς πιὸ ἀυστηροὺς προφάσεις, ἔστω καὶ ὄχι εὐλογες, γιὰ σκάνδαλο, τότε δείχνει αὐτὴ συγκατάβαση, ὥστε οἱ λέξεις αὐτὲς νὰ ἀποσιωπῶνται. Αὐτὸς ὅμως ποὺ χρησιμοποιεῖ οἰκονομία στοὺς λόγους του μὲ κρίση καὶ σιωπὴ κατορθώνει ν' ἀκουσθεῖ ὁ λόγος του σ' ὅλη τὴν οἰκουμένη, ὅπως ἀκριβῶς βέβαια παρουσίαζε ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος νὰ ἔχει κάνει καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος· γιατί λέγει: “Ἐπειδὴ βρῆκε νὰ ὁμοφρονοῦν καὶ νὰ μὴ διαφέρουν καθόλου στὸ λόγο, δείχνοντας ὑποχώρηση, συνδέει τὶς λέξεις μὲ τὰ πράγματα”. Καὶ στὸν Λόγο στὴν Πεντηκοστὴ μπορεῖ πάλι νὰ δεῖς τὸν ἴδιο δάσκαλο νὰ ἐδραιώνει αὐτὸ τὸ εἶδος τῆς οἰκονομίας: “Δυσανασχετεῖτε”, λέγει, “μὲ τὶς συλλαβὲς καὶ σκοντάφτετε στὶς λέξεις. Δώστε μας τὴ δύναμη τῆς θεότητος, καὶ θὰ σᾶς παραχωρήσομε τὴν χρῆσιν τῆς λέξεως”.

27. Γαλ. 5,2.

Καὶ τρίτον δέ φησι τρόπον οἰκονομίας, ὅτε παρορῶνται πρόσωπα πολλάκις ἐκκήρυκτον ψῆφον τῆς ἀκριθείας κατ' αὐτῶν ἀνακηρυττούσης, οὐδὲν ἔλαττον τῶν ὀρθῶν κρατυνομένων δογμάτων. Καθ' ἣν, φησίν, οἰκονομίαν Θεόφιλος μὲν τῷ Γελασίῳ 5 ἐκοινῶνει, ἐγγεγραμμένον ἔχοντι τοῖς ἱεροῖς διπτύχοις τὸν Παλαιστῖνον Εὐσέβιον, Κύριλλος δὲ τοῦ Μοψουεστίας Θεοδώρου, κατὰ τὴν ἑῶαν ὡσαύτως ἀνακηρυττομένου, τῆς κοινωνίας οὐκ ἀφίστατο. Ἐώρα γὰρ ἀκηράτοις σωζόμενα δόγμασι τὰ τῆς εὐσεθείας καιριώτατα. Μέχρι γὰρ τούτου τὰ τῆς οἰκονομίας ὁ ὀρθὸς λόγος 10 ἀνέχεται, μέχρις ἂν οὐδὲν καινοτομεῖται τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων.

Τριχῆ τοίνυν τὴν οἰκονομίαν διελὼν, καὶ κατ' οὐδεμίαν αὐτῶν τὴν τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ Γαῖνιτῶν προελθεῖν ἐπιδειξάμενος ἔνωσιν, εἰς προδοσίαν συγκλεισθέντας ἑκάτερον μέρος τῆς οἰκείας 15 Ἐκκλησίας παρέστιθε, καὶ στήναι μὲν οὐδαμοῦ, ἀλλὰ συγχυθέντας πάλιν ἐπ' ἀλλήλων διαρραγῆναι καὶ κατ' ἀλλήλων φέρειν τὸν πόλεμον. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα στηλιτεύων τὴν τῶν Ἀκεφάλων λεγομένην ἔνωσιν διεξελθών, διὰ πλειόνων ἄλλων ἐναργῶς ἐπεδείξατο ὡς οὐδὲν αὐτοῖς ἕγνος οἰκονομίας διαπέπρακται, ἀλλὰ 20 σαφῆς προδοσία καὶ ἐξάρνησις, ὑπὲρ ὧν πρότερον μυριάκις ὑπελθεῖν τὸν θάνατον διετείνοντο. Οὕτω μὲν τὰ περὶ τῶν ἀκεφάλων ἐν τῷ βιβλιαδαρίῳ τούτῳ διέξεισι.

Περιεῖχε δὲ τὸ τεῦχος καὶ ἐπιστολὴν αὐτοῦ γεγραμμένην Εὐτυχίῳ τῷ ἀρχιεπισκόπῳ Κωνσταντινουπόλεως, ἣν ἔγραψεν ἐν 25 πρεσβυτέροις ἔτι τελῶν, πληροφορίαν περιέχουσαν τῆς ὀρθοδόξου καὶ καθολικῆς εὐσεθείας καὶ πίστεως.

ΣΚΗ.

Ἐφραιμίου, πατριάρχου Θεουπόλεως, Λόγοι διάφοροι.

30 Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραιμίου (πατριάρχης δὲ οὗτος Θεουπόλεως ἦν) λόγοι διάφοροι. Σύρας μὲν γεγονῶς καὶ φωνῆς καὶ γενεᾶς, παιδευθεὶς δὲ καὶ τὴν Ἑλληνα γλῶσσαν οὐκ ἀγεννῶς, ἀλλὰ καὶ πολιτικᾶς οὐκ ὀλίγας μεταχειρισάμενος. ἀρχάς, ὧν τὴν

Ἄλλὰ μιλáει καὶ γιὰ τρίτο εἶδος οἰκονομίας· ὅταν περιφρονοῦνται πρόσωπα, ἐπειδὴ πολλές φορὲς ἡ αὐστηρὴ πίστη τὰ ἀποκηρύττει, χωρὶς νὰ χάνει καθόλου τὴ δύναμή τους ἢ ὀρθὴ διδασκαλία. Σύμφωνα μ' αὐτὴ τὴν οἰκονομία, λέγει, ὁ Θεόφιλος εἶχε κοινωνία μὲ τὸν Γελάσιο, ποὺ εἶχε γραμμένο στὰ ἱερὰ δίπτυχα τὸν Παλαιστῆνιο Εὐσέβιο, καὶ ὁ Κύριλλος δὲν διέκοπτε τὴν κοινωνία του μὲ τὸν Θεόδωρο Μοψουεστίας, ποὺ ἦταν ἐπίσης ἀποκηρυγμένος στὴν Ἀνατολή· γιατί ἔβλεπε ὅτι ἔμεναν ἀδιάφθορα τὰ βασικά δόγματα τῆς εὐσεβοῦς πίστεως. Μέχρι σ' αὐτὸ λοιπὸν τὸ σημεῖο ἀνέχεται ὁ ὀρθὸς λόγος τὴν οἰκονομία, ὅσο δὲν παρουσιάζεται καμμιά καινοτομία στὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας.

Ἄφοῦ λοιπὸν διαίρεσε σὲ τρία εἶδη τὴν οἰκονομία καὶ ἔδειξε ὅτι ἡ ἔνωση τῶν Θεοδοσιανῶν καὶ Γαϊνιτῶν δὲν προῆλθε ἀπὸ κανένα ἀπὸ αὐτά, παρουσίασε ὅτι καθένα ἀπὸ τὰ δύο μέρη ἐγκλείσθησαν σὲ προδοσία τῆς θρησκευτικῆς τους πίστεως καὶ δὲν στάθηκαν πουθενά, καὶ ἐνῶ εἶχαν ἀναμιχθεῖ, χωρίσθησαν καὶ πάλι οἱ μὲν ἀπὸ τοὺς δὲ καὶ ἄρχισαν νὰ πολεμοῦν πάλι μεταξύ τους. Αὐτὰ κι ἄλλα παρόμοια ἀφοῦ ἐξέθεσε στηλιτεύοντας τὴ λεγόμενη ἔνωση τῶν Ἀκεφάλων, μὲ ἄλλα περισσότερα ἔδειξε ὀλοφάνερα ὅτι δὲν ἐφάρμοσαν κανένα ἴχνος οἰκονομίας, ἀλλ' ἦταν σαφῆς προδοσία καὶ ἀπάρνηση ἐκείνων μὲ τὰ ὁποῖα ἰσχυρίζονταν ὅτι ἦταν πρόθυμοι νὰ ὑποστοῦν καὶ τὸν θάνατο. Ἔτσι λοιπὸν διηγεῖται στὸ βιβλιαράκι αὐτὸ τὰ σχετικὰ μὲ τὸ ζήτημα τῶν Ἀκεφάλων.

Τὸ τεῦχος περιεῖχε καὶ μιὰ ἐπιστολή του γραμμένη πρὸς τὸν ἀρχιεπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως Εὐτύχιο, τὴν ὁποία ἔγραψε ὅταν ἦταν ἀκόμα πρεσβύτερος, ποὺ περιέχει πληροφορία γιὰ τὴν ὀρθόδοξη καὶ καθολικὴ εὐσέβεια καὶ πίστη.

228.

Ἐφραιμίου, πατριάρχου Θεουπόλεως, λόγοι διάφοροι.

Διαβάσαμε τὸ ἔργο τοῦ ἁγίου Ἐφραιμίου, ποὺ ἦταν πατριάρχης Θεουπόλεως, Λόγοι διάφοροι. Ὄντας Σύρος ὡς πρὸς τὴ γλώσσα καὶ τὴν καταγωγή, καὶ ἔχοντας λάβει καὶ εὐδόκιμη μόρφωση καὶ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσας, ἀλλὰ καὶ ἀφοῦ ἄσκησε ὄχι λίγες πολιτικὲς ἐξου-

τελευταίαν, κόμης ἀναρρηθείς τῆς ἀνατολῆς, ἐκεῖθεν ἐπὶ τὸν ἀρχιερατικὸν μετηνέχθη θρόνον. Φασὶ δὲ αὐτὸν τὰ τε ἄλλα ἐπαίνων ἄξια διαβιῶναι, καὶ πολὺν τῆς ἐλεημοσύνης ἐργάτην γενέσθαι. Συνέταξε μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ διαφόρους βίβλους, ὧν εἰς ἡμᾶς τέως 5 τρεῖς περιῆλθον. Σχεδὸν δέ τι αὐτοῦ πάντες, οὓς τεθεάμεθα πόνοους, ὑπὲρ τῶν τῆς Ἐκκλησίας σπουδάξουσι δογμάτων, καὶ τοῦ παραστῆσαι τὴν κατὰ Καλχηδόνα ἁγίαν σύνοδον πάσης λαβῆς αἰρετικῆς ὑπερκεκλιμένην καὶ ἐπικρατοῦσαν.

Ἐν μὲν οὖν τῇ πρώτῃ βίβλῳ ὁ πρώτος αὐτῶ λόγος ἐπιστολῆ 10 ἐστὶ πρὸς Ζηνόδιόν τινα σχολαστικὸν Ἐμίσης, τῆς ἀκεφάλου μοῖρας ὄντα, διαπεμφθεῖσα· σπουδὴν δὲ ποιεῖται περὶ τῶν ἐπηρεαζομένων ῥημάτων, ἃ ἐν τῇ ἐπιστολῇ περιέχεται τοῦ ἁγιωτάτου Λέοντος προέδρου Ῥώμης. Προτάττει δὲ τῆς γυμνασίας τῶν εἰρημένων ῥημάτων δίαίταν τινα τοῦ τρισαγίου ὕμνου· καὶ γὰρ καὶ ὁ Ζηνόδι- 15 ος τῆς κοινῆς Ἐκκλησίας ἑαυτὸν ἀπορρηῆξαι πρόφασιν ἐδίδου τὴν περὶ τὴν τρισάγιον δοξολογίαν καινοτομίαν. Φησὶ δὲ ὁ Ἐφραΐμιος τὴν τοιαύτην ὕμνολογίαν τοὺς μὲν τὴν ἀνατολὴν οἰκοῦντας εἰς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἀναφέρειν, καὶ διὰ τοῦτο μηδὲν ἐξαμαρτάνειν ἐπισυνάπτοντας τό, “Ὁ σταυρωθεὶς δι’ ἡμᾶς”, τοὺς 20 δὲ τὸ Βυζάντιόν τε καὶ τὴν ἑσπερίαν νεμομένους εἰς τὴν ὑπερτάτην καὶ πανίερον πηγὴν τῆς ἀγαθότητος, τὴν ὁμοούσιον Τριάδα, τὴν δοξολογίαν ἀνάπτειν. Δι’ ὃ μηδ’ ἀνέχεσθαι τούτους ἐπισυνάπτειν τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι’ ἡμᾶς”, ἵνα μὴ πάθος τῇ Τριάδι περιιάψωσιν. Ἐν πολλαῖς δὲ ταῖς κατὰ τὴν Εὐρώπην ἐπαρχίαις ἀντὶ τοῦ, “Ὁ 25 σταυρωθεὶς δι’ ἡμᾶς” τό, “Ἁγία Τριάς, ἐλέησον ἡμᾶς” ἐπάγειν ἔξ ὧν ἐπιδηλότερον τὸν σκοπὸν τῶν εὐσεβοῦντων καθίστασθαι, ὡς εἰς τὴν ἁγίαν Τριάδα τὸ “Ἁγιος ὁ Θεός, ἅγιος ἰσχυρός, ἅγιος ἀθάνατος” ἀνάγοντες ἀκριβεῖ καὶ ἀκολούθῳ λόγῳ τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι’ ἡμᾶς” παραγράφονται.

30 Οὕτω μὲν οὖν ἑκατέραν μοῖραν περὶ τῆς προκειμένης δοξολογίας φρονουῦσάν τε καὶ λέγουσαν, ἐπειδὴν κατὰ τὰ ἄλλα τῆς εὐσεβείας δόγματα μηδαμῶς μηδὲν ὁράται παραχαράττουσα, ὀρθῶς τε πράττειν ὁ ἀνὴρ ἀμφοτέρας λέγει καὶ οὐδετέραν χώραν εὐρίσκειν ὑπὸ μῶμον ποιεῖν τὴν ἑτέραν ἢ ὑπὸ κατάγνωσιν ἔλκειν

οῖες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες τελευταία ἦταν ἡ ἀνάδειξή του σὲ κόμητα τῆς Ἀνατολῆς, ἀπὸ ἐκεῖ πέρασε στὸν ἀρχιερατικὸ θρόνο. Λένε γι' αὐτὸν ὅτι καὶ σὲ ἄλλα ἔδειξε ζωὴ ἀξιέπαινη, καὶ ὅτι ἀναδείχθηκε καὶ σὲ μεγάλο ἔργατῆ τῆς ἐλεημοσύνης. Συνέγραψε βέβαια διάφορα ἔργα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα σ' ἐμᾶς ἔφτασαν ὡς τώρα τρία. Ὅλοι σχεδὸν οἱ πνευματικοὶ κόποι του ποὺ μελετήσαμε ὑπερασπίζουσι τὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας καὶ θέλουσι νὰ παραστήσουσι ὅτι ἡ ἁγία Σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος εἶναι ἀνώτερη καὶ πάνω ἀπὸ κάθε κατηγορία αἵρεσης.

Στὸ πρῶτο βιβλίον ὁ πρῶτος λόγος του εἶναι ἐπιστολὴ πρὸς κάποιον Ζηνόβιον σχολαστικὸν ἀπὸ τὴν Ἑμεσσα, ὁ ὁποῖος ἦταν τῆς μερίδας τῶν Ἀκεφάλων. Ἐξετάζει τὶς συκοφαντίαι ποὺ περιέχονται ἐν τῇ ἐπιστολῇ τοῦ ἁγιοτάτου προκαθημένου τῆς Ρώμης Λέοντα. Στὴν ἐξέτασιν τῶν λόγων ποὺ ἀναφέραμε προτάσσει κάποια χρῆσις τοῦ Τρισάγιου Ὑμνου. Γιατὶ καὶ ὁ Ζηνόβιος, ἀφοῦ ἀποσχίσθηκε ἀπὸ τὴν κοινὴν Ἐκκλησίαν, χρησιμοποιοῦσε ὡς πρόφασιν τὴν καινοτομίαν τῆς σχετικῆς μετὰ τὸν Τρισάγιον Ὑμνον. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἐφραίμους ὅτι αὕτη τὴν ὑμνολογίαν ὅσοι κατοικοῦσι ἐν τῇ Ἀνατολῇ τὴν ἀναφέρουσι στὸν Κύριόν μας Ἰησοῦν Χριστόν, καὶ γι' αὐτὸ δὲν κάνουν κανένα λάθος νὰ ἐπισυνάπτουσι καὶ τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς”, ὅσοι ὁμως ζοῦσι ἐν τῷ Βυζάντιον καὶ τὴν περιουσίαν τῆς Δύσεως ἀναφέρουσι τὴν ὑμνολογίαν ἐν τῇ ὑπέριστα καὶ πανίερῃ πηγῇ τῆς ἀγαθότητος, τὴν ὁμοούσιαν Τριάδα, καὶ γι' αὐτὸ δὲν ἀνέχονται αὐτοὶ νὰ ἐπισυνάπτουσι τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς”, γιὰ νὰ μὴν ἀποδώσουσι πάθος ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι. Σὲ πολλὰς ὁμως ἐπαρχίας τῆς Εὐρώπης ἀντὶ τοῦ, “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς” λένε τὸ “Ἁγία Τριάς ἐλέησον ἡμᾶς”, μετὰ τὰ ὁποῖα γίνεται πρὸς φανερόν ὁ σκοπὸς τῶν πιστῶν, ὅτι ἀναφέροντας ἐν τῇ ἁγίᾳ Τριάδι τὸ “Ἁγίος ὁ Θεὸς, ἅγιος ἰσχυρὸς, ἅγιος ἀθάνατος” σύμφωνα μετὰ τὴν ἀκριβολογίαν καὶ τὴν ἀκολουθίαν τοῦ λόγου παραγράφου τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς”.

Ἐπειδὴ λοιπὸν ἔτσι σκέπτεται καὶ λέγει καθε μερίδα γιὰ τὴν ἐξεταζόμενῃ ὑμνολογίᾳ, ὅταν ὡς πρὸς τὰ ἄλλα δόγματα τῆς ὀρθῆς πίστεως φαίνεται ὅτι δὲν παραχαράσσει κανένα ὁ συγγραφεὺς λέγει ὅτι καὶ πράττουσι ὀρθὰ καὶ οἱ δύο καὶ καμμιὰ ἀπὸ τῶν δύο δὲν βρῖσκει τρόπον νὰ κατηγορήσῃ τὴν ἄλλην ἢ νὰ τὴν καταγγείλῃ γιὰ ὑβριολο-

ὑβρεως. Ἄλλ' ἐκεῖνος μὲν οὕτω διαιτᾷ· ὅτι δὲ τοῖς ἀκεφάλοις αἵρε-
 τικοῖς, κακῶς τὴν δοξολογίαν ταύτην ἐκλαμβάνουσι, μεγάλη γίνε-
 ται κατὰ τῆς εὐσεβείας καταδρομή, εἰκότως οἱ ἄλλοι πατέρες
 ἡμῶν παντελῶς περιεῖλον τὸ μὴ δεῖν προσάπτειν ἐν τῇ τρισαγίῳ
 5 δοξολογία τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς”, τῆς γὰρ τριαδικῆς θεολο-
 γίας ὕμνον εἶναι τὸ δοξολόγημα, ἐπεὶ καὶ ὁ Χερουβικὸς ὕμνος ἐν
 τῇ τριαδικῇ φωνῇ τῆς ἀγιότητος προερχόμενος, ἀπ' ἀρχῆς τῆς
 ὑπὲρ πᾶσαν ἀγιότητα καὶ ἀγαθότητα Τριάδος μελώδημα ἐγνωρί-
 ζετο. Ἄλλ' εἴτε εὖ εἴτε καὶ ἑτέρως περὶ τοῦ τρισαγίου δηήτησεν ὁ
 10 ἀνὴρ (τάχα γὰρ τινα παρεῖχεν αὐτῷ πρόφασιν ὁ καιρὸς τοιαῦτα
 διαιτᾶν), οὐκ ἔχω νῦν οὐδετέρα γνώμη κρίσιν ἐπιθεῖναι ἀδίστα-
 κτον, πλὴν οὐκ ἀνίησι τὸν σχολαστικὸν παραινῶν τῷ τῆς Ἐκκλη-
 σίας συναφθῆναι σώματι.

Ἐν ταύτῃ δὲ τῇ ἐπιστολῇ καὶ τὸν κανόνα, ὃς δεύτερος ἀρι-
 15 θμεῖται ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν ἐν Κωνσταντινουπόλει ρν' ἱερωτάτῃ
 συνόδῳ, αὐτὸς ρξς' εἶναι, οὐκ οἶδ' ὅθεν λαθὼν οὐδὲ τίσιν ἄλλοις
 συντάττων, ἀριθμεῖ οὐκ ἐν ταύτῃ δὲ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐν ἄλλοις αὐ-
 τοῦ λόγοις τὴν αὐτὴν αὐτῷ τῆς ποσότητος ἀπονέμει χώραν.

Ἀρχόμενος δὲ τῆς ὑπὲρ τῶν ὀρθῶν δογμάτων σπουδῆς, προ-
 20 ομιάζεται μὴ δεῖν συγκρίνειν ἃ περὶ θεολογίας εἴρηται τοῖς πα-
 τράσιν ἡμῶν, τοῖς περὶ οἰκονομίας εἰρημένοις Λέοντι τῷ Ῥώμης,
 ἀλλὰ τὰ μὲν θεολογικὰ τούτου τοῖς θεολογικοῖς, τὰ δὲ περὶ τῆς οἰ-
 κονομίας τοῖς ἔχουσιν ἀναλόγως “Ὅσοι δὲ τὴν θεολογίαν ἀντιπα-
 ρατιθέασιν τῇ οἰκονομίᾳ, οὗτοι γνώμης μὲν ἀδίκου τῆς ἑαυτῶν πα-
 25 ρέχονται στήλην, καθ' ἣν δὲ τὴν γλῶσσαν κινουῖσι, τούτοις οὐδὲν
 ἧττον ἢ εἰ μὴ ἐκεκίνηντο τὸ ἄμωμον συντηροῦσι. Ταῦτα προδια-
 σκευάσας ῥητὰ προάγει τινὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἀγιωτάτου Λέον-
 τος, ἣν ἐκεῖνος ἔγραψε πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Φλαβιανόν, καὶ μὴν καὶ
 τῆς πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα, ἐν αἷς θεολογίαν τε λαμπρὰν τοῦ
 30 ἀνδρὸς ἐπιδεικνύει, καὶ ὅτι τὸν αὐτὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καὶ ἀληθῶς
 υἱὸν ἀνθρώπου γενέσθαι μεγαλοφώνως ἀνακηρύττει, παθητὸν τε

γία. Ἄλλ' ἐκεῖνος βέβαια αὐτὴ τὴ γνώμη ἔχει. Ἐπειδὴ ὁμως ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς Ἀκέφαλους ποὺ κακῶς χρησιμοποιοῦν αὐτὴ τὴ δοξολογία γίνεται μεγάλη ἐπίθεση κατὰ τῆς πίστεως, εὐλόγα οἱ ἄλλοι Πατέρες μας ἀποφάσισαν ὅτι δὲν πρέπει νὰ προσάπτομε στὸν Τρισάγιο Ὑμνο τὸ “Ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς”. Γιατὶ τὸ δοξολόγημα εἶναι ὕμνος τῆς τριαδικῆς θεότητος, ἐπειδὴ καὶ ὁ Χερουβικὸς ὕμνος ἐμφανιζόμενος ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὡς τριαδικὸς ὕμνος, ἀναγνωρίζοταν ὡς ὕμνολόγημα τῆς πάνω ἀπὸ κάθε ἀγιότητα καὶ ἀγαθότητα Τριάδας. Εἴτε ὀρθῶς ὁμως εἴτε καὶ ὄχι διατύπωσε τὴ γνώμη ὁ Ἐφραίμος (ἴσως βέβαια ὁ καιρὸς τοῦ ἔδωσε τὴν ἀφορμὴ νὰ διατυπώσῃ αὐτὴ τὴ γνώμη) δὲν μπορῶ τώρα οὔτε μὲ ἄλλη γνώμη νὰ διατυπώσω μιὰ ἀσφαλὴ κρίση. Ὡστόσο δὲν παύει νὰ προτρέπει τὸν σχολαστικὸ νὰ ἐνωθεῖ μὲ τὸ σῶμα τῆς Ἐκκλησίας.

Σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ καὶ τὸν κανόνα, ποὺ εἶναι δευτέρη στὴ δευτέρα ἱερότατη σύνοδο τῶν ἑκατὸν πενήντα Πατέρων στὴν Κωνσταντινούπολη, αὐτός, δὲν γνωρίζω ἀπὸ ποιά πηγὴ ἀντλεῖ οὔτε μὲ ποιούς ἄλλους συμφωνεῖ, τοὺς ἀνεβάζει στοὺς ἑκατὸν ἐξήντα ἔξι. Κι αὐτὸ δὲν τὸ κάνει σ' αὐτὴ μόνον τὴν ἐπιστολὴ, ἀλλὰ καὶ σὲ ἄλλους λόγους τοῦ ἀναφέρει τὸν ἴδιο ἀριθμὸ.

Ἀρχίζοντας τὴν ἐξέταση τῶν ὀρθῶν δογμάτων, ἀναφέρει στὸ προοίμιό του, ὅτι δὲν πρέπει νὰ συγκρίνονται ὅσα εἶπαν οἱ Πατέρες μας γιὰ τὴ θεολογία μὲ ὅσα εἶπε ὁ Λέων Ρώμης γιὰ τὴν οἰκονομία τῆς ἐνσάρκωσης, ἀλλὰ τὰ θεολογικὰ αὐτοῦ (τοῦ Λέοντα) μὲ τὰ θεολογικὰ τῶν Πατέρων, καὶ τὰ περὶ οἰκονομίας αὐτοῦ μὲ τὰ περὶ οἰκονομίας ἐκείνων. “Ὅσοι ὁμως ἀντιπαραθέτουν τὴ θεολογία στὴν ἐνσάρκωση οἰκονομία, αὐτοὶ παρέχουν ἀφορμὴ πρὸς στηλίτευση τῆς δικῆς τους ἀδικῆς γνώμης, ἐνῶ ἐκεῖνοι ἐναντίον τῶν ὁποίων κινοῦν τὴ γλώσσα τους (καταφέρονται), μὲ αὐτὰ καθόλου λιγότερο, ἀπὸ ὅ,τι ἐὰν δὲν δέχονταν τὴν ἐπίθεση, διατηροῦν τὸ ἄμεμπτο. Προτάσσοντας αὐτὰ, παρουσιάζει μερικὰ ρητὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγιοτάτου Λέοντα, ποὺ ἔγραψε στὸν ἅγιο Φλαβιανό, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα, στὶς ὁποῖες ἐπιστολὲς παρουσιάζει τὴ λαμπρὴ θεολογία τοῦ ἁγίου ἀνδρα καὶ ὅτι ἀνακηρύττει μεγαλόφωνα ὅτι ὁ ἴδιος ἔγινε Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀληθινὰ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ

τὸν αὐτὸν καὶ ἀπαθῆ, καὶ τὸν ἀθάνατον νόμοις ὑποκύνψαι θανάτου, καὶ ἀπλῶς τὴν ἄκραν ἔνωσιν τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ἀμωμήτως τε καὶ θεοπρεπῶς διετράνωσεν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ Νεστόριον λαμπρᾶ τῆ φωνῆ ἐν ταῖς τοιαύταις ἐπιστολαῖς ἀναθεματίσαι, 5 ὡς τὴν μακαρίαν καὶ θεοτόκον Μαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπου δὲ μόνον τολμήσαντα εἰπεῖν μητέρα· καὶ ὅτι πρῶτος ὁ ἐν ἁγίοις Λέων ἰδικῶς εἶπεν αὐταῖς λέξεσιν ὡς μητὴρ Θεοῦ ἐστὶν ἡ ἁγία Θεοτόκος, τῶν πρὸ αὐτοῦ πατέρων οὕτω διαπρυσίους ῥήμασι μὴ τοῦτο φαμένων. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον αὐτῷ κεφάλαιον ταῦτα δια- 10 τάττει.

Δεύτερον δὲ αὐτῷ προάγεται, δι' οὗ δείκνυται ὡς ὁ ὀσιώτατος Λέων τοῖς πατράσι συμφωνῶν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολογεῖ υἱόν, καὶ τοῦ αὐτοῦ καὶ ἐνὸς ὥσπερ ἑκατέραν μορφήν, οὕτω καὶ τὴν διάφορον φυσικὴν ἐνέργειαν, οὐδαμοῦ διαίρεσιν τῆ ἐνώσει παρεισά- 15 γων, ἀλλ' ἓνα τὸν σεσαρκωμένον ἀνυμνεῖ Θεὸν Λόγον. Παρατίθησι δὲ ταῖς φωναῖς τοῦ ὀσίου Λέοντος τὰ Κυριλλου δόγματα, δεικνὺς κατὰ πάντα συμφωνοῦντα, καὶ δὴ καὶ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης, ἀλλὰ καὶ Ἰουλίου τοῦ Ῥώμης. Ἔτι μὴν παρίστησι τὴν λέξιν, ἥπερ χρησάμενος ὁ ἐν ἁγίοις Λέων διαβολὴν ἀσεβείας ὑπέστη πα- 20 ρὰ τῶν ἀπὸ Σεβήρου, αὐτὴν ταύτην οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ καὶ πεντάκις εἰρημένην Κυριλλῶ, φημι δὴ τὸ ἑκατέρας. Οὐ Κύριλλον δὲ μόνον τὸν νικηφόρον χρῆσθαι τῆ φωνῆ, καθ' ἧς μεμνηότες οἱ ἀπὸ Σεβήρου δυσσέβειαν τῷ θεοφόρῳ ἐπιγράφουσι Λέοντι, ἀλλὰ καὶ τὸν θαυμαστὸν Βασίλειον. Οὐκ ἐν ταύτῃ δὲ μόνη τῆ φωνῆ συμ- 25 φωνεῖν τοῖς τῶν πατέρων λογάσι τὸν ἐν ὀσίοις ἀποδείκνυσι Λέοντα, ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασι δόγμασί τε καὶ ῥήμασι, καθ' ὧν ὑλακτεῖν οἱ αἵρεσιῶται οὐ πεφρόικασιν· τοὺς τε γὰρ εἰρημένους πατέρας ὁμοδοξεῖν τε καὶ ὁμολογεῖν τῷ ἀνδρὶ, καὶ μὴν καὶ Ἀθανάσιον τὸν πολυάθλον, καὶ τὸν ἐν θεολογίᾳ περιβόητον Γρηγόριον, 30 Πρόκλον τε τὸν Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀμφιλόχιον τὸν Ἰκονίου καὶ τὸν θαυμάσιον Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ τὸ δεύτερον αὐτῷ διαπραγματεύεται κεφάλαιον.

ὅτι εἶναι παθητὸς ἀλλὰ καὶ ἄπαθής, καὶ ὅτι ὁ ἀθάνατος ὑπέκυψε στοὺς νόμους τοῦ θανάτου, καὶ γενικὰ διακήρυξε περίλαμπρα τὴν ὑπέρτατη ἔνωση τοῦ Λόγου καὶ τοῦ ἀνθρώπου, πού ἔγινε μὲ τρόπο ἄμεμπτο καὶ θεοπρεπῆ. Ἀλλὰ σ' αὐτὲς τὶς ἐπιστολὰς μὲ τρόπο ὀλοφάνερο ἀναθεμάτισε καὶ τὸν Νεστόριο, ἐπειδὴ τόλμησε νὰ πεί τὴ μακαρία καὶ θεοτόκο Μαρία ὄχι τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ τοῦ ἀνθρώπου μόνο μητέρα. Ἀκόμα ὅτι πρῶτος ὁ ἅγιος Λέων εἶπε εἰδικὰ αὐτολεξεῖ, ὅτι ἡ ἁγία Θεοτόκος εἶναι μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ οἱ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν Πατέρες δὲν τὸ διακήρυξαν αὐτὸ μὲ τόσο περίλαμπρα λόγια. Αὐτὰ λοιπὸν περιέχει τὸ πρῶτο κεφάλαιο τῆς ἐπιστολῆς.

Στὸ δεῦτερο κεφάλαιο ἀναφέρεται στὸ ἴδιο θέμα μὲ τὸ ὅποιο ἀποδεικνύεται ὅτι ὁ ὁσιότατος Λέων συμφωνώντας μὲ τοὺς Πατέρες ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Υἱὸς εἶναι ἓνας, καὶ τοῦ ἰδίου αὐτοῦ ἑνός, ὅπως ὁμολογεῖ τὴ μία καὶ τὴν ἄλλη μορφή, ἔτσι ὁμολογεῖ καὶ τὴ διαφορετικὴ φυσικὴ ἐνέργεια, χωρὶς νὰ παρεισάγει πουθενὰ διαίρεση στὴν ἔνωση, ἀλλὰ ἀνυμνεῖ ἓναν τὸν Θεὸ Λόγο πού ἔλαβε σάρκα. Παραθέτει ἐπίσης στοὺς λόγους τοῦ ὁσίου Λέοντα τὰ δόγματα τοῦ Κυρίλλου, δείχνοντας ὅτι συμφωνοῦν σὲ ὅλα, καὶ μάλιστα καὶ τὰ δόγματα τοῦ Γρηγορίου Νύσσης, ἀλλὰ καὶ τοῦ ἐπισκόπου Ρώμης Ἰουλίου. Ἀκόμα παρουσιάζει τὴ λέξη πού χρησιμοποίησε ὁ ἅγιος Λέων καὶ δέχθηκε συκοφαντία γιὰ ἀσέβεια ἀπὸ τοὺς Σεβηριανούς, αὐτὴν τὴν ἴδια πού ὄχι μία φορὰ οὔτε δύο, ἀλλὰ ἕως καὶ πέντε φορές εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Κύριλλο, ἐννοῶ τὴ λέξη “ἐκατέρας” (τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης). Καὶ δὲν χρησιμοποιοῖ μόνο ὁ νικηφόρος Κύριλλος τὴ λέξη, πού πνέοντας μένεα ἐναντίον τῆς ὁ Σεβηριανοὶ προσάπτουν δυσσέβεια στὸν θεοφόρο Λέοντα, ἀλλὰ καὶ ὁ θαυμαστός Βασίλειος. Καὶ δὲν ἀποδεικνύει ὅτι σ' αὐτὴ μόνο τὴ λέξη συμφωνεῖ ὁ ὁσιος Λέων μὲ τοὺς σοφούς ἀπὸ τοὺς Πατέρες, ἀλλὰ καὶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα δόγματα καὶ τὶς διατυπώσεις, ἐναντίον τῶν ὁποίων δὲν φρίττουν οἱ αἵρετικοὶ νὰ γαυγίζουν. Γιατὶ καὶ οἱ Πατέρες πού ἀναφέραμε φρονοῦν καὶ ὁμολογοῦν τὰ ἴδια μὲ τὸν ἅγιο ἄνδρα, ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας ἀθλητὴς Ἀθανάσιος καὶ ὁ περιβόητος στὴ θεολογία Γρηγόριος, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλος καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου καὶ ὁ θαυμάσιος Ἰωάννης Χρυσόστομος. Αὐτὰ λοιπὸν πραγματεύεται καὶ τὸ δεῦτερο κεφάλαιο.

Τὸ δὲ τρίτον, ὅτι τὰ ἄρθρα προταττόμενα τῶν ἐν τῷ Χριστῷ φύσεων οὐδαμῶς υἰῶν δυνάδα ἐπινοεῖν οὐμενοῦν οὐχ ὑποτίθεται, ἀλλ' ἔστιν ἰδίωμα τῆς ἱερᾶς Γραφῆς οὐ προσώπων μὲν (ὡς εἴρηται) δυνάδα παρεισάγον, τὰς ἐνωθείσας δὲ φύσεις ἀτμήτους τε καὶ 5 ἀδιαιρέτους διαφυλάττον. Καὶ γὰρ καὶ ταύτην τὴν ἐπήρειαν κατὰ τῆς τοῦ Λέοντος ἐπιστολῆς ἡ αἵρετικὴ λύσσα κατέχεεν, εἰπόντος αὐτοῦ· “Ὡσπερ ἐν τῷ ἔλεειν ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ὁ ἄνθρωπος τῷ μεγέθει τῆς ἀξίας οὐκ ἀναλίσκεται”. “Ὅπερ οὖν εἴρηται, κατὰ τὸ τρίτον κεφάλαιον ἔκ τε τῶν εὐαγγελικῶν φωνῶν 10 καὶ ἐκ τῶν ἀποστολικῶν, καὶ δὴ καὶ ἐκ τῶν μακαρίων πατέρων ἡμῶν, Ἰγνατίου τοῦ θεοφόρου καὶ Ἰουλίου καὶ Ἀθανασίου καὶ Γρηγορίων καὶ Βασιλείου, διελέγχει τοὺς δυσσεβεῖς ὡς ἡ τῶν ἁθρων χρῆσις (πάντες γὰρ οὗτοι τούτοις ἐχρήσαντο) οὐδεμίαν τομὴν ἢ διαίρεσιν ἐπινοεῖ τῆς ἐνώσεως Ἐν οἷς ὑποφέρει ὅτι καὶ τό 15 “Ἐν ὅσῳ τὰ συναμφότερα μετ' ἀλλήλων ἐστίν” (εἰρημένον δὲ ἐστὶ τοῦτο τῷ ὀσιωτάτῳ Λέοντι) οὐ χρόνου δήλωσιν, ἀλλ' ἀντὶ τοῦ διὰ παντὸς παραλαμβάνεται.

Τέταρτον δὲ κεφάλαιον εἰς μέμψιν παρὰ τῶν αἵρετικῶν προταθὲν ἀνεύθυνον παντελῶς ἀποφαίνει διὰ τῆς ὁμοίας μεθόδου, 20 φωνὰς συμβαινούσας τῷ αἰτιαθέντι παρατιθείς, αἷς ὁ χορὸς τῶν ἁγίων ἡμῶν πατέρων χρῆσθαι εἰώθασιν. Τὸ δὲ κεφάλαιον φωναὶ μὲν εἰσι τοῦ ἐν ἁγίοις Λέοντος, λέγουσι δὲ ταῦτα· “Τῷ μὲν κλαίειν τὴν βεβαιότητα τῆς αὐτοῦ σαρκὸς ἐπεδείκνυτο, τῷ δὲ ἀναστῆσαι πρὸς τὸ κέλευσμα τῆς αὐτοῦ φωνῆς τὴν ἄχραντον αὐτοῦ θεότητα 25 ἐδήλου. Ἐνὸς δὲ καὶ τοῦ αὐτοῦ ἀμφότερα πέπρακταί τε καὶ λέλεκται”.

Πέμπτον δὲ λαβὴν προταθεῖσαν παρὰ τῶν αὐτῶν αἵρετικῶν κατὰ φωνῶν ὁμοίων τοῦ αὐτοῦ ἱεροῦ ἀνδρὸς διὰ τῆς ὁμοίας ἐπιρραπίζει μεθόδου. Ἔστι δὲ ἡ φωνή· “Ποία φύσις διαπέραται τοῖς 30 ἡλοῖς ἐν τῷ τοῦ σταυροῦ ξύλῳ τοῦ προσπεπηγότος τῷ σταυρῷ”. Ἐν τούτῳ τῷ κεφαλαίῳ καὶ Ἰσιδώρου τοῦ ἐν μονάζουσι περιβλέπτου (Ἀλεξανδρεὺς δὲ τὸ γένος οὗτος ἦν, καὶ τοῖς ἀρχιερεῦσιν αἰδέσιμος) διαφόρους ἐξ ἐπιστολῶν διαφόρων χρήσεις ἐπιφέρει, αἱ

Τὸ τρίτο κεφάλαιο ἀναφέρει ὅτι τὰ ἄρθρα πού προτάσσονται στὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ δὲν δίνουν ἀφορμὴ νὰ ὑπονοοῦμε δυάδα υἱῶν, ἀλλ' εἶναι ἰδίωμα τῆς θείας Γραφῆς, πού, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, δὲν παρεισάγει δυάδα προσώπων, ἀλλὰ διαφυλάττει τὶς φύσεις πού ἐνώθηκαν ἀτμητες καὶ ἀδιαίρετες. Γιατὶ κι αὐτὴ τῆ συκοφαντία ἐκσφενδόνιζε κατὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ Λέοντα ἡ αἰρετικὴ λύσσα, ἐπειδὴ αὐτὸς εἶπε, “Ὅπως ὁ Θεὸς δὲν δέχεται τροπὴ ἐλεώντας, ἔτσι ὁ ἄνθρωπος (Χριστὸς) δὲν ἀναλίσκεται ἀπὸ τὸ μέγεθος τοῦ (θείου) ἀξιώματος”. Ὅπως λοιπὸν ἔχει λεχθεῖ, στὸ τρίτο κεφάλαιο τόσο ἀπὸ τὰ λόγια τοῦ Εὐαγγελίου καὶ τῶν ἀποστόλων, καὶ μάλιστα καὶ ἀπὸ τοὺς μακάριους Πατέρες μας, τὸν Ἰγνάτιο τὸν Θεοφόρο καὶ τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Γρηγόριο καὶ τὸν Βασίλειο, ἐλέγχει τοὺς δυσσεβεῖς, ὅτι ἡ χρησιμοποίησις τῶν ἄρθρων (γιατὶ ὅλοι αὐτοὶ τὰ χρησιμοποίησαν) δὲν ἐπινοεῖ καμμιά τομὴ ἢ διαίρεση τῆς ἔνωσης. Σ' αὐτὰ προσθέτει, ὅτι καὶ τό, “Ἐφόσον καὶ τὰ δύο αὐτὰ βρίσκονται μαζὶ τὸ ἓνα μὲ τὸ ἄλλο (αὐτὸ ἔχει εἰπωθεῖ ἀπὸ τὸν ὀσιότατο Λέοντα), δὲν δηλώνει χρόνον, ἀλλὰ χρησιμοποιεῖται στὴ θέσι τοῦ “γιὰ πάντα”.

Τὸ τέταρτο κεφάλαιο παρουσιάζει μὲ τὸν ἴδιο τρόπο τελείως παράλογη τὴν κατηγορίαν ἐκ μέρους τῶν αἰρετικῶν, παραθέτοντας λόγους πού συμφωνοῦν μὲ ἐκεῖνον πού κατηγοροῦσαν, τοὺς ὁποίους τὸ σύνολο τῶν ἁγίων Πατέρων μας συνηθίζουν νὰ χρησιμοποιοῦν. Τὸ κεφάλαιο εἶναι λόγια τοῦ ἁγίου Λέοντα καὶ λένε τὰ ἑξῆς: “Μὲ τὸ κλάμα του ἔδειχνε ὅτι ἦταν ἀληθινὴ ἡ σὰρκα του, ἐνῶ μὲ τὴν ἀνάστασι (τοῦ Λαζάρου) μετὰ ἀπὸ τὸ πρόσταγμά του ἀποκάλυπτε τὴν ἄχραντη θεότητά του. Καὶ τὰ δύο βέβαια ἔχουν πρᾶχθεῖ καὶ εἰπωθεῖ ἀπὸ ἓνα καὶ τὸν ἴδιο”.

Τὸ πέμπτο κεφάλαιο ἀντικρούει μὲ τὴν ἴδια μέθοδο τὴν κατηγορίαν ἀπὸ τοὺς ἴδιους τοὺς αἰρετικοὺς ἐναντίον ὁμοίων λόγων τοῦ ἰδιοῦ ἱεροῦ ἀνδρα. Ἡ ρῆσις εἶναι: “Ποιὰ φύσις ἐκείνου πού εἶχε ὑψωθεῖ στὸ σταυρὸ καρφώθηκε μὲ τὰ καρφιά πάνω στὸ ξύλο τοῦ σταυροῦ;”. Σ' αὐτὸ τὸ κεφάλαιο προσκομίζει καὶ διάφορες ρῆσεις τοῦ περιλάμπρου μοναχοῦ Ἰσιδώρου (αὐτὸς ἦταν Ἀλεξανδρινὸς στὴν καταγωγή καὶ σεβαστὸς στοὺς ἀρχιερεῖς) ἀπὸ διάφορες ἐπιστολές, οἱ

κατὰ πάντα συμβαίνουσι ταῖς παρὰ τῶν αἰρετικῶν ὡς οὐκ εὐσεβέ-
σι συκοφαντουμέναις.

Ἄλλὰ ταῦτα μὲν ἢ πρὸς Ζηνόδιον ἐπιστολὴ τὰ κεφάλαια πό-
νον ἐποιεῖτο. Ἔτεροι δὲ αὐτῷ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουστινιανὸν
5 γράφονται ἐπιστολαί, ἡ μὲν αὐτοῦ τὴν εὐσέβειαν ἀποδεχομένη, ἡ
δὲ ἀσκητῶν τινῶν εὐσεβῶν τὴν ἔρημον οἰκούντων διαμαρτυρίαν
ὑπὲρ εὐσεβείας προτεινομένη, ἕτερα δὲ τὰ τοῦ Ἀνθίμου συνοδικὰ
κατὰ τὴν ἀκριβείαν τῶν τῆς Ἐκκλησίας δογμάτων ἀξιούσα δια-
τυπωθῆναί τε καὶ ἀποσταλῆναι. Ἄλλη δὲ πρὸς αὐτὸν τὸν Ἄνθι-
10 μον μετὰ τὰ συνοδικὰ στέλλεται τὴν ἐκείνων ἀποδοχὴν οὐ παραι-
τουμένη, ἅτε μηδὲν ἐν αὐτοῖς τοῦ Ἀνθίμου ἐμφανίσαντος τῆς
δυσσεβείας, πλὴν προσθεῖναι τὸν Ἄνθιμον ἐξαιτεῖ λεπτομερέστε-
ρόν τε καὶ ἀκριδέστερον Εὐτυχῆ τε καὶ τὰ Εὐτυχοῦς δόγματα εἰς
ἀνάθεμα θέσθαι.

15 Γράφει δὲ καὶ πρὸς Δομετιανὸν ἐπιστολήν, ὃς ἐντυχὼν (ὡς τὸ
γράμμα λέγει) ῥήμασί τισι τοῦ ἀνδρὸς διαταράχθη τε τοὺς λογι-
σμοὺς καὶ ἐπιλυθῆναι τὴν ἀπορίαν ἐζήτησε. Τὰ δὲ ῥήματα ἔλεγε
ταῦτα: "Οὐκ ἔστιν ὑπόστασιν ὑποστάσει ἐνωθῆναι καθ' ὑπόστα-
σιν, οἷον Παῦλον καὶ Πέτρον μίαν ὑπόστασιν ἀποτελέσαι ἀδύνα
20 τον. Ἄλλ' οὐδὲ οὐσίαν ἕτερα οὐσία, καθὸ ἑτεροουσία, εἰς ταυτότη-
τα συνελθεῖν οὐσίας, οἷον ψυχῆς καὶ σώματος οὐσίαν μίαν οὐσίαν
ἀποτελέσαι ἀμήχανον, εἰ μήπω ἄρα τις εἰς κοινότητά τινα ταύτας
ἀνάγη, καθ' ἣν καὶ πρὶν ἐνωθῆναι ἀλλήλων οὐ διέφερον, οἷον τὸ
(εἰ) εἰς τὸ κτιστὸν ἀναφέροι ἢ τὸ ὑπὸ χρόνον ἢ τὰ ὅμοια. Τότε γὰρ
25 οὐκέτι ἑτεροουσίαι οὐσίαι εἰς μίαν οὐσίαν συνῆλθον, ἀλλ' αἱ ἀπ'
ἀρχῆς ἔχουσαι οὐσίαι τὸ ὁμοούσιον κατὰ τὴν πορρωτάτῳ κοινό-
τητα τὸ αὐτὸ φυλάττουσαι ἐπεδείχθησαν". Ἄ μὲν οὖν τὸν Δομετι-
ανὸν ἐθορύβει, καὶ ὧν τὴν λύσιν ἐπεζήτη καὶ ἔτυχε, ταῦτα ἦν· ὁ δὲ
πρῶτον μὲν οὐκ ἀπιθάνῳ λογισμῷ τὴν ἀμφισβήτησιν περιέρχεται,
30 εἶτα δὲ καὶ διὰ τῶν πατρικῶν φωνῶν τὰ οἰκεῖα καὶ προκείμενα
καλῶς ἔχειν δεδαιοῖ ῥήματα. Καὶ ἡ μὲν πρὸς Δομετιανὸν ἐπιστο-
λὴ ταῦτα ἔπραττεν.

ὅποιες συμφωνοῦν σὲ ὅλα μὲ τις συκοφαντούμενες ἀπὸ τοὺς αἵρετικούς ὅτι δὲν εἶναι ὀρθόδοξες.

Αὐτὰ λοιπὸν τὰ κεφάλαια ἀποτελοῦν τὸν μόχθο τῆς ἐπιστολῆς πρὸς τὸν Ζηνόδιο. Γράφει ὁμως καὶ ἄλλες ἐπιστολές πρὸς τὸν βασιλιά Ἰουστινιανό, ἀπὸ τις ὅποιες ἢ μία ἀποδέχεται τὴν εὐσέβειά του, ἢ ἄλλη προβάλλει τὴ διαμαρτυρία ὑπὲρ τῆς ὀρθῆς πίστεως κάποιων εὐλαβῶν ἀσκητῶν ποὺ κατοικοῦσαν στὴν ἔρημο, καὶ μὰ τρίτη ἀξιῶνει νὰ γραφοῦν καὶ ν' ἀποσταλοῦν τὰ συνοδικὰ τοῦ Ἀνθίμου γιὰ τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλη ἐπιστολή ἀποστέλλεται στὸν ἴδιο τὸν Ἀνθιμο μετὰ τὰ συνοδικὰ, χωρὶς νὰ ἀρνεῖται τὴν ἀποδοχὴ ἐκείνων, ἐπειδὴ ὁ Ἀνθιμος δὲν ἔδειξε σ' αὐτὰ κανένα σημεῖο δυσσέβειας, παρὰ μόνο ζητεῖ νὰ προσθέσει ὁ Ἀνθιμος ἔκθεση λεπτομερέστερη καὶ ἀκριβέστερη καὶ νὰ ἀναθεματίσει τὸν Εὐτυχή καὶ τὰ δόγματα τοῦ Εὐτυχοῦς.

Γράφει ἐπίσης ἐπιστολὴ καὶ πρὸς τὸν Δομετιανό, ὁ ὅποιος διαβάζοντας (ὅπως λέγει ἡ ἐπιστολὴ) κάποιους λόγους τοῦ ἁγίου ἀνδρα ταράχθηκαν οἱ λογισμοὶ του καὶ ζήτησε νὰ λυθεῖ ἡ ἀπορία του. Οἱ λόγοι ἔλεγαν τὰ ἑξῆς: “Δὲν εἶναι δυνατὸ μὰ ὑπόσταση νὰ ἔνωθεῖ μὲ ἄλλη ὑπόσταση σὲ μὰ ὑπόσταση, ὅπως γιὰ παράδειγμα εἶναι ἀδύνατο ν' ἀποτελέσουν μὰ ὑπόσταση ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος. Ἄλλ' οὔτε καὶ μὰ οὐσία μὲ ἄλλη οὐσία, ἐπειδὴ εἶναι ἕτεροοῦσια, νὰ συνέλθουν σὲ ταυτότητα οὐσίας, ὅπως γιὰ παράδειγμα εἶναι ἀδύνατο ἢ οὐσία τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος νὰ ἀποτελέσουν μὰ οὐσία, ἂν δὲν τις ἀνάγει κάποιος σὲ κάποια ἐνότητα, κατὰ τὴν ὁποία καὶ πρὶν ἔνωθῶν δὲν διέφεραν μεταξὺ τους. ὅπως γιὰ παράδειγμα στὸ κτιστὸ ἂν ἀναφέρει ἢ τὸ ἔγχρονο ἢ τὰ ὅμοια. Γιατὶ τότε δὲν ἐνώθηκαν ἕτεροοῦσιες οὐσίες σὲ μὰ οὐσία, ἀλλ' οἱ οὐσίες ποὺ ἀπὸ τὴν ἀρχὴ εἶχαν τὸ ὁμοοῦσιο, ἀποδείχθηκαν ὅτι φυλάγουν αὐτὸ σὲ μὰ μακρότατη κοινότητα. Αὐτὰ λοιπὸν ποὺ ἀνησυχοῦσαν τὸν Δομετιανὸ καὶ ποὺ ἐπιζητοῦσε καὶ ἔλαβε τὴ λύση τους, εἶναι αὐτὰ. Ὁ συγγραφέας πρῶτα ἀποκρούει τὴν ἀμφισβήτηση μὲ ὄχι ἀπίθανα λογικὰ ἐπιχειρήματα, καὶ ἔπειτα καὶ μὲ Πατρικὲς μαρτυρίες βεβαιώνει ὅτι τὰ προκείμενα δικά του λόγια εἶναι ὀρθά. Αὐτὰ λοιπὸν πραγματεύεται καὶ ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Δομετιανό.

Ἄλλη δὲ πρὸς Συγκλητικὸν τοῦνομα (Ταρσοῦ δὲ μητροπολί-
την αὐτὸν τὸ γράμμα οἶδε) διαπέμπεται, τὸν ἀγῶνα καὶ αὐτὴ τὸν
κατὰ τῶν ἀκεφάλων προάγουσα. Ἐν ἧ μετὰ τὴν ἔνωσιν τὰς φύ-
σεις τοὺς πατέρας παράγει γνωρίζοντας, καὶ οὐδαμοῦ διὰ ταύτας
5 οὔτε τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν οὔτε τεμνομένην οὔτε διαίρεσιν
καὶ διχασμὸν ὑπομένουσαν. Καὶ μαρτυρίαι πάλιν προέρχονται θε-
βαιουῖσαι τὸ προκειμένον Κυρίλλου τε καὶ τοῦ θεολόγου Γρηγορί-
ου καὶ ἄλλων πατέρων. Καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ ἐν
Καλχηδόνι σύνοδος τὸν ἕνα τῆς ἁγίας Τριάδος Θεὸν Λόγον ὁμο-
10 λογεῖ σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπήσαι, οὗ καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν
οἶδε καὶ κηρύττει ἔνωσιν καὶ ὅτι μητέρα Θεοῦ πρῶτον μὲν ἡ Ἐλι-
σάβητ ἀνεῖπεν, ἐν οἷς λέγει: «Καὶ πόθεν μοι τοῦτο, ἵνα ἡ μήτηρ τοῦ
Κυρίου μου ἔλθῃ πρὸς με;». Σαφέστερον δὲ τῶν ἄλλων μετὰ ταῦτα
τὴν λέξιν πρῶτος ὁ ὅσιος Λέων ὁ πάπας προήνεγκεν. Ἐν γὰρ τῇ
15 πρὸς τὸν Λέοντα τὸν βασιλέα ἐπιστολῇ ῥήμασιν αὐτοῖς οὕτω γρά-
φει: "Ἀναθεματιζέσθω Νεστόριος ὁ τὴν μακαρίαν καὶ Θεοτόκον
Μαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπου δὲ μόνον πιστεύων εἶναι μητέ-
ρα". Ἄλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡ προκειμένη ἐπιστολή.

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς καὶ πρὸς Ἄνθιμον ἐπίσκοπον Τραπεζοῦν-
20 τος, ἐν ἧ τὸν τε βασιλέα Ἰουστινιανὸν τῆς εὐσεβείας ἀποδέχεται,
καὶ τὸν δυστυχῆ Εὐτυχῆ τὴν καθαίρεσιν ὑποστῆναι, διότι μὴ ἠνέ-
σχετο δύο φύσεων ἔνωσιν λέγειν ἐν μιᾷ ὑποστάσει διατείνεται,
καίτοι γε τρανῶς τῶν θεοφόρων πατέρων ἡμῶν τοῦτο δογματι-
ζόντων τε καὶ ἀνακηρυττόντων ἄλλ' ἐκεῖνον τὸν παράφορον μὴ
25 ἀνέχεσθαι, ἀλλ' ἐκ δύο μὲν φύσεων γεγενῆσθαι τὸν Κύριον, μετὰ
δὲ τὴν ἔνωσιν οὐκέτι δύο οὐδὲ ἐν δύο γνωρίζεσθαι, μίαν δὲ φύσιν
μετὰ τὴν ἔνωσιν τερατεύεσθαι. Οἷς συμφωνεῖν διελέγχει καὶ τὴν
ληστρικὴν ἐν Ἐφέσῳ σύνοδον, αὐτοῖς εἰποῦσαν ῥήμασι: "Τούτοις
καὶ ἡμεῖς πάντες συντιθέμεθα". Καὶ ὡς ἡ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος
30 τὸν τε Νεστόριον καὶ τὸν Εὐτυχῆ ὑπὸ ἴσῳ καὶ ὁμοίῳ τῶ ἀναθέματι
ἔθετο. Καὶ ὅτι τὸ εἰδέναί τὰς φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐν μιᾷ ὑπο-
στάσει πάσης ἐστὶν ἀλλότριον διαιρέσεως, καὶ τοῦτο αὐτὸς τε Κύ-
ριλλος καὶ ὁ λοιπὸς τῶν θεοφόρων ἀνδρῶν χορὸς λαμπραῖς ἀνα-

Ἡ ἄλλη ἐπιστολή στέλλει πρὸς κάποιον μὲ τὸ ὄνομα Συγκλητικὸς (στὸ γράμμα ἀναφέρεται ὡς μητροπολίτης Ταρσοῦ), προβάλλοντας κι αὐτὴ τὸν ἀγῶνα κατὰ τῶν Ἀκεφάλων. Σ' αὐτὴν παρουσιάζει τοὺς Πατέρες νὰ ἀναγνωρίζουν μετὰ τὴν ἔνωση τὶς φύσεις καὶ πουθενὰ ἔξαιτίας αὐτῶν ἢ καθ' ὑπόστασιν ἔνωση οὔτε νὰ τέμνεται οὔτε νὰ δέχεται διαίρεση καὶ διχασμὸ. Καὶ ἀναφέρονται πάλι μαρτυρίες τοῦ Κυρίλλου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Θεολόγου καὶ ἄλλων Πατέρων ποὺ βεβαιώνουν τὴν ἀποψη αὐτὴ, καὶ ὅτι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἕνας τῆς ἁγίας Τριάδας Θεὸς Λόγος σαρκώθηκε καὶ ἐνανθρώπησε, κι αὐτοῦ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωση γνωρίζει καὶ κηρύττει, καὶ ὅτι μητέρα τοῦ Θεοῦ πρώτη ἢ Ἐλισάβετ τὴν ἀνακήρυξε λέγοντας, «Καὶ ἀπὸ ποῦ μου ἔγινε αὐτὸ τὸ καλὸ, νὰ ρθεῖ σ' ἐμένα ἢ Μητέρα τοῦ Κυρίου μου;»²⁸, μὲ περισσότερη ὅμως σαφήνεια ἔπειτα ἀπὸ τὸ παραπάνω ἀνέφερε τὴ λέξη ὁ ὄσιος πάπας Λέων. Γιατὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν βασιλιὰ Λέοντα γράφει μὲ τὰ ἴδια λόγια αὐτά: “Ἄς εἶναι ἀναθεματισμένος ὁ Νεστόριος, ὁ ὁποῖος πιστεύει ὅτι ἡ μακαρία καὶ Θεοτόκος Μαρία εἶναι μητέρα τοῦ ἀνθρώπου μόνο καὶ ὄχι τοῦ Θεοῦ”. Αὐτὰ λοιπὸν λέγει καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὐτὴ πρὸς τὸν Συγκλητικὸ.

Ὁ ἴδιος γράφει ἐπιστολὴ καὶ πρὸς τὸν Ἄνθιμο, τὸν ἐπίσκοπο Τραπεζοῦντος, στὴν ὁποία ἀποδέχεται καὶ τὸν βασιλιὰ Ἰουστινιανὸν γιὰ τὴν εὐσέβειά του, καὶ προτείνει νὰ καθαιρεθεῖ ὁ δυστυχὴς Εὐτυχῆς, ἐπειδὴ δὲν θέλησε νὰ ὁμολογήσῃ τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων σὲ μία ὑπόστασιν, μολονότι οἱ θεοφόροι Πατέρες μας διδάσκουν καὶ ἀνακηρύττουν αὐτὴν τὴν ἀλήθεια. Ὅμως αὐτὸς ὁ παράφρονος δὲν δέχεται, ἀλλὰ ἐνῶ λέγει ὅτι ὁ Κύριος ἔγινε ἀπὸ δύο φύσεις, μετὰ τὴν ἔνωση δὲν τὸν ἀποδέχεται πλέον ὡς δύο οὔτε μὲ δύο φύσεις, ἀλλὰ τερατολογεῖ ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση εἶχε μία φύση. Μὲ αὐτὰ παρουσιάζει ὅτι συμφωνεῖ καὶ ἡ ληστροικὴ σύνοδος τῆς Ἐφέσου, ποὺ εἶπε αὐτολεξεί: “Μὲ αὐτὰ συμφωνοῦμε καὶ ὅλοι ἐμεῖς”. Καὶ ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνος περιέλαβε μὲ τὸ ἴδιο ἀνάθεμα καὶ τὸν Νεστόριο καὶ τὸν Εὐτυχῆ. Ἐπίσης ὅτι ἡ ἀναγνώριση ὅτι οἱ φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση εἶναι μία ὑπόστασιν εἶναι ξένη ἀπὸ κάθε διαίρεση καὶ αὐτὸ τὸ ἀνακηρύττουν μὲ λαμπρὰ λόγια καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος καὶ οἱ λοιποὶ θεο-

κηρύττουσι ταῖς φωναῖς, Εὐτυχῆς δὲ καὶ οἱ αὐτοῦ πρὸ τῆς ἐνώσεως μὲν, τουτέστι δίχα ἐνώσεως (ὡς λήρου καὶ δυσσεβείας ὑπερβολῆ) τὰς δύο κηρύττουσι φύσεις, οὐκέτι δὲ μετὰ τὴν ἐνωσιν. Καὶ οἱ οἱ τὸν Εὐτυχῆ ἀναθεματίζοντες καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα παραχρησ-
5 μα καὶ ἄκοντες τὴν οἰκουμενικὴν τετάρτην κηρύττουσι σύνοδον οὐκ ἄλλη γὰρ οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἀλλ' αὕτη μόνη δεχθέντα μετὰ τῶν βδελυκτῶν αὐτοῦ δογμάτων (καθὰ καὶ προεῖρηται) παρὰ τῆς ληστροικῆς ἐν Ἐφέσῳ δευτέρας συνόδου τοῦτον παντελῶς ἐξέ-
έτεμέ τε καὶ ἀπεκήρυξεν. Ἔοικε δὲ ταῦτα γράφειν Ἀνθίμῳ πα-
10 ρουσιάζοντι μὲν τῇ βασιλίδι πόλει, οὕτω δὲ τοὺς ἀρχιερατικούς αὐτῆς ὑπελθόντι νόμους, ὃν καὶ παραινεῖ κατὰ τε τῶν Νεστοριανῶν καὶ τῶν φρονούντων τὰ Εὐτυχοῦς ἀγωνίζεσθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ἡ παροῦσα λέγει ἐπιστολή.

Ἡ δὲ πρὸς Βράζην τὸν Πέροσην, ἐπεὶ τοῦτο ἤτησεν ἐκεῖνος, ἐκ
15 τῶν θειῶν Γραφῶν, ἀλλ' οὐκ ἐκ πατρικῶν μαρτυριῶν περὶ τε τῆς ἀγίας καὶ ὁμοουσίου Τριάδος διαλαμβάνει, καὶ περὶ τῆς ἐν σαρκὶ παρουσίας τοῦ Λόγου, καὶ περὶ τῆς ἀγίας καὶ ὑπερενδόξου παρθένου καὶ Θεοτόκου Μαρίας. Αἱ δὲ γραφαὶ εἰσιν αὐτῷ ἢ τε Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὰ κυριακὰ λόγια καὶ τὰ ἀποστολικὰ κηρύγμα-
20 τα, δι' ὧν αἱ προκειμένα τῶν ὑποθέσεων τὸ ἀληθὲς καὶ βέβαιον ἀπηνέγκαντο. Πλέον δὲ τῶν ἄλλων ἐμφιλοχωρεῖ τῇ ὑποθέσει, ἐν ἣ ἢ τοῦ Λόγου σάρκωσις ἀναδιδάσκεται, ἅτε δὴ καὶ τοῦ καιροῦ πλείονα τὴν περὶ αὐτῆς ἐξεργασίαν ἀπαιτοῦντος. Τοιοῦτον μὲν καὶ τὸ σπούδασμα ταυτησί τῆς ἐπιστολῆς.

25 Γράφει δὲ καὶ πρὸς μοναχοὺς τινας, οἱ τῆς τοῦ Θεοῦ καθολικῆς καὶ ἀποστολικῆς Ἐκκλησίας τὴν διάστασιν ἐνόσουν· οὓς διὰ πατρικῶν παραινέσεων πειρᾶται συνάψαι, δεικνὺς τὰς ἐκείνων φωνὰς οὐδὲν τῶν ἄλλων αἰρετικῶν διαφέρουσας, καὶ μηδεμίαν ἐξ αὐτῶν, ὥσπερ οὐδ' ἐκείνους, ὄνησιν κερδαίνειν. Συνίστησι δὲ δια-
30 φόροις πατέρων μαρτυρίαις ἐφ' ἐνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ προσώπου δι-
ἀφορον φυσικὴν ἐνέργειαν θεωρεῖσθαι, καὶ ἀρκεῖν πρὸς πᾶσαν εὐσεβῆ πληροφορίαν Θεοτόκον φρονεῖν καὶ λέγειν τὴν παναγίαν Παρθένον· ἐπειδὴν γὰρ τις εἶπη Θεὸν ἐνανθρωπήσαντα τεκεῖν

φόροι Πατέρες. Ὁ Εὐτυχῆς ὅμως καὶ οἱ ὄπαδοί του πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, δηλαδή χωρὶς ἔνωση (ἀλήθεια τί ὑπερβολικὴ φλυαρία καὶ δυσσέβεια), ἀνακηρύττουν τὶς δύο φύσεις, δὲν τὸ κάνουν ὅμως μετὰ τὴν ἔνωση. Ἀκόμα ὅσοι ἀναθεματίζουν τὸν Εὐτυχῆ καὶ τὴ διδασκαλία του αὐτόματα καὶ χωρὶς νὰ θέλουν ἀνακηρύττουν τὴν τέταρτη οἰκουμενικὴ σύνοδο. Γιατὶ καμμιά ἄλλη οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἀλλὰ μόνον αὐτή, τὸν ἀπέκοψε καὶ τὸν ἀποκήρυξε, ἐνῶ τὸν δέχθηκε μαζί μὲ τὰ μιὰ διδάγματα του (ὅπως λέχθηκε προηγουμένως) ἡ δευτέρη ληστροικὴ σύνοδος τῆς Ἐφέσου. Φαίνεται ὅτι αὐτὰ τὰ γράφει στὴν Ἄνθιμο ὅταν ζοῦσε στὴ βασιλίδα πόλη, ἀλλὰ δὲν εἶχε ἀκόμα παραδιάσει τοὺς ἀρχιερατικούς της νόμους, τὸν ὁποῖο καὶ προτρέπει νὰ ἀγωνίζεται καὶ κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ τῶν ὁμοφροόνων τοῦ Εὐτυχοῦς. Αὐτὰ λοιπὸν λέγει καὶ αὐτὴ ἡ ἐπιστολή.

Ἡ ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Βράζη τὸν Πέρση, ἐπειδὴ τοῦ τὴν εἶχε ζητήσῃ ἐκεῖνος, μιλάει γιὰ τὴν ἁγία καὶ ὁμοούσια Τριάδα ἀπὸ χωρία τῆς ἁγίας Γραφῆς καὶ ὄχι ἀπὸ μαρτυρίες τῶν Πατέρων, καθὼς καὶ γιὰ τὴν ἔνσαρκη παρουσία τοῦ Λόγου καὶ γιὰ τὴν ἁγία καὶ ὑπερένδοξη Παρθένο καὶ Θεοτόκο Μαρία. Οἱ Γραφές πού χρησιμοποιεῖ εἶναι καὶ ἡ Παλαιὰ Διαθήκη καὶ τὰ Κυριακὰ λόγια καὶ τὰ κηρύγματα τῶν ἀποστόλων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἐπαληθεύονται καὶ βεβαιώνονται τὰ ἐξεταζόμενα θέματα. Περισσότερο ἀπὸ τὰ ἄλλα ἐμφιλοχωρεῖ στὸ θέμα ἐκεῖνο μὲ τὸ ὁποῖο ἐπαναδιδάσκει ἡ σάρκωση τοῦ Λόγου, ἐπειδὴ ἐξάλλου καὶ οἱ συνθηκὲς ἀπαιτοῦσαν νὰ εἶναι περισσότερη ἢ συζήτηση γι' αὐτήν. Αὐτὸ εἶναι καὶ τὸ μελέτημα αὐτῆς τῆς ἐπιστολῆς.

Γράφει καὶ σὲ κάποιους μοναχοὺς πού εἶχαν ἔρθῃ σὲ διάσταση ἀπὸ τὴν καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία, τοὺς ὁποῖους ἐπιχειρεῖ μὲ πατρικὲς παραινέσεις νὰ τοὺς ἐπανασυνδέσει, δείχνοντας ὅτι οἱ γνῶμες τους δὲν διαφέρουν καθόλου ἀπὸ τῶν ἄλλων αἱρετικῶν καὶ δὲν ἀποκομίζουν κανένα ὄφελος ἀπὸ αὐτές, ὅπως οὔτε ἐκεῖνοι. Συνιστᾷ μὲ διάφορες μαρτυρίες Πατέρων νὰ γίνεται ἀποδεκτὴ σὲ ἓνα καὶ τὸ αὐτὸ πρόσωπο διαφορετικὴ φυσικὴ ἐνέργεια καὶ ἀρκεῖ γιὰ τὴν πλήρη εὐσέβεια νὰ πιστεύουν καὶ νὰ ὁμολογοῦν Θεοτόκο τὴν παναγία Παρθένο. Γιατὶ ὅταν δεχθεῖ κάποιος ὅτι ἡ παναγία Παρθένος

τὴν παναγίαν Παρθένον, τῇ τῶν ἀρχαγγέλων οὗτος θεολογία φαίνεται κεχρημένος.

Γράφει δὲ καὶ ἑτέραν ἐπιστολὴν ὁ αὐτὸς πρὸς τοὺς ἀποσχιστὰς Καλλινίκου, νουθετῶν μὲν τῇ τοῦ Θεοῦ τούτους ἐνωθῆναι 5 Ἐκκλησίᾳ, καθαρὰν ἀποφαίνων ταύτην πάσης αἰρετικῆς κηλίδος, καὶ ὅτι τὰ παρὰ ταύτην συνακτῆρια ληστῶν ἐστὶ σπήλαια. Καὶ μιμῆσθαι δεῖν εἰσηγεῖται Συμεῶνα καὶ Βαραδάτον καὶ Ἰάκωβον, ἄνδρας ἐπ' ἀρετῇ ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν βεβοημένους, οἱ τὴν ἐκκλησιαστικὴν διὰ θίου ἠσπάσαντό τε καὶ ἐξεθείασαν κοινωνίαν. 10 Ἄλλ' ἐν τούτοις μὲν καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολή.

Ὁ δὲ ἐφεξῆς λόγος συνοδικὴν ἀναπτύσσει προᾶξιν τοῦ αὐτοῦ ἀγιωτάτου πατριάρχου Ἐφραιμίου, ἐν ᾗ ὁ τε Συγκλητικὸς (τῆς Ταρσοῦ δὲ τοῦτον ὁ προλαβὼν λόγος ἐπίσκοπον εἶπε) λογοθετεῖται οὐκ ὀρθοδόξους λιβέλλους παρὰ τινων δεξάμενος, ἐξ ὧν καὶ 15 αἰρετικὴν παρέσχεν ὑπόνοιαν, καὶ Στέφανός τις μονάζων, σύγκελλος δὴ τοῦ Συγκλητικοῦ καλούμενος. Καὶ διελέγχεται μὲν κατὰ μικρὸν τοῦ λόγου προϊόντος ἑκάτερος μὴ τὰ ὀρθὰ τῆς Ἐκκλησίας στέργων δόγματα, ἀλλὰ πρὸς τὴν Εὐτυχοῦς νόσον ὑποσυρόμενος ὁμως οὖν τοῦ Συγκλητικοῦ τὴν εὐσέβειαν ἐπὶ τέλει συνελαθέντος 20 εἰπεῖν ἡ σύνοδος διαλύεται. Ἐν ταύτῃ τῇ πράξει τὸν θεσπέσιον Κύριλλον τῇ φύσει ἀνθ' ὑποστάσεως ἀλλαχοῦ τε παρεισάγει χρῆσασθαι, καὶ ἠνίκα λέγει μάλιστα «μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην»· οὐ γὰρ ἂν εἰπεῖν αὐτόν, πολλάκις τὰς δύο φύσεις ὡμολογηκότα, ὥσπερ ἐκ μεταμελείας μίαν φύσιν, εἰ μὴ τὸ ῥῆμα νυνὶ 25 τῆς φύσεως ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως παρειλήφει. Καὶ συγκροτεῖ τοῦτο ἐξ ἑτέρων τε φωνῶν τοῦ αὐτοῦ Κυρίλλου, καὶ ὅτι τοιοῦτον τὸ τῆς Ἐκκλησίας φρόνημα. Καὶ ἄλλα δὲ τινα χρήσιμα κατὰ τῆς συγχυτικῆς αἰρέσεως ἢ προᾶξις ἀγωνίσματα περιέχει.

Μετὰ ταῦτα δὲ ἐνεγέγραπτο τῇ βίβλῳ πρὸς Μέγαν τὸν ἐπίσκοπον Βεροίας ἐπιστολή, τὸ ἐν δύο φύσεσι χρῆναι γνωρίζειν τὸν Ἐμμανουήλ, ὡς καὶ τῇ ἀγία καὶ οἰκουμενικῇ τετάρτῃ συνόδῳ εἴρηται, δογματίζουσα τε καὶ ἐπικυροῦσα, καὶ ὅτι ἡ λέγουσα χρῆσις

γέννησε Θεὸ πού ἔγινε ἄνθρωπος, γίνεται φανερό ὅτι χρησιμοποιεῖ τὴ θεολογία τῶν ἀρχαγγέλων.

Ὁ ἴδιος γράφει κι ἄλλη ἐπιστολὴ στοὺς ἀποσχισμένους τοῦ Καλινίκου, καὶ τοὺς συμβουλεύει νὰ ἔνωθoῦν μὲ τὴν Ἐκκλησία τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποία παρουσιάζει καθαρὴ ἀπὸ κάθε αἵρετικὴ κηλίδα, καὶ ὅτι οἱ παρασυναγωγὲς σ' αὐτὴν εἶναι σπήλαια συγκέντρωσης ληστῶν. Ἐπίσης τοὺς συμβουλεύει ὅτι πρέπει μμοῦνται τὸν Συμεῶνα καὶ τὸν Βαραδάτο καὶ τὸν Ἰάκωβο, ἄνδρες πού ἔγιναν περιβόητοι σὲ ὅλη τὴ γῆ, οἱ ὁποῖοι ἀφιέρωσαν ὅλη τὴ ζωὴ τους στὴν κοινωνία μὲ τὴν Ἐκκλησία πού ἔξεθείασαν. Αὐτὰ λοιπὸν περιέχει καὶ ἡ παροῦσα ἐπιστολή.

Ὁ ἐπόμενος λόγος ἐξηγεῖ μιὰ συνοδικὴ πράξη τοῦ ἰδίου ἀγιότατου πατριάρχῃ Ἐφραιμίου, στὴν ὁποία καὶ ὁ Συγκλητικὸς (πού τὸν ἀναφέραμε ὡς ἐπίσκοπο τῆς Ταρσοῦ) ἀναφέρεται ὅτι δέχθηκε ἀπὸ κάποιους ὄχι ὀρθόδοξους λιβέλλους, ἀπὸ τοὺς ὁποίους δημιουργήθηκε ὑπόνοια αἵρετικοῦ, καὶ κάποιος Στέφανος μοναχός, ὀνομαζόμενος σύγκελλος τοῦ Συγκλητικοῦ. Κατηγορεῖται λοιπὸν ὁ καθέννας τους καθὼς προχωρεῖ ὁ λόγος, ὅτι δὲν πρεσβεύει τὰ ὀρθὰ δόγματα τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ παρασύρεται πρὸς τὴ νόσο τοῦ Εὐτυχοῦς. Ὅταν ὅμως ὁ Συγκλητικὸς παρακινήθηκε νὰ μιλήσει γιὰ τὴν ὀρθὴ πίστη τοῦ ὁ σύνοδος διαλύθηκε. Σ' αὐτὴ τὴ συνοδικὴ παρουσιάζει τὸν θεσπέσιο Κύριλλο νὰ ἔχει χρησιμοποιήσει σὲ ἄλλες περιπτώσεις τὴ φύση ἀντὶ τῆς ὑπόστασης, καὶ μάλιστα ὅταν λέγει «μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη». Δὲν θὰ ἔλεγε βέβαια αὐτός, ἀφοῦ πολλές φορὲς ἔχει ὁμολογήσει τὶς δύο φύσεις, σὰν ἀπὸ μεταμέλεια μία φύση, ἂν δὲν εἶχε παραλάβει τώρα τὴ λέξη φύση ἀντὶ τῆς ὑπόστασης. Καὶ αὐτὸ τό βεβαιώνει καὶ ἀπὸ ἄλλες διατυπώσεις τοῦ ἰδίου Κυρίλλου καὶ ἀπὸ τὸ ὅ,τι αὐτὴ εἶναι ἡ πίστη τῆς Ἐκκλησίας. Ἡ πράξη βέβαια περιέχει καὶ ἄλλα ἀγωνίσματα χρήσιμα κατὰ τῆς συγχυτικῆς αἵρεσης.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ γράφεται σὸ βιβλίο ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Μέγα, τὸν ἐπίσκοπο τῆς Βέροιας, γιὰ τὸ ὅτι πρέπει νὰ δεχόμεστε τὸν Ἐμμανουήλ μὲ δύο φύσεις, ὅπως ἀποφάσισε καὶ ἡ τετάρτη ἁγία οἰκουμενικὴ σύνοδος, δογματίζοντας καὶ ἐπικυρώνοντας αὐτό, καὶ

«μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην» κατὰ τῶν διαιρούντων ἀπ' ἀλλήλων τὰς φύσεις ἔχει τὸ κράτος προβάλλεσθαι, ἀλλ' οὐ κατὰ τῶν ἀναιρούντων τὴν τῶν φύσεων διαφορὰν διὰ τὴν ἔνωσιν. Ὡσπερ δὲ τὸ «μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη» τοῖς διαιροῦ-
 5 σιν ἀπ' ἀλλήλων τὰς φύσεις ἀπομάχεται, οὕτω καὶ τὸ ἐν δύο φύσε-
 σι τὴν καθ' ὑπόστασιν ὁμολογεῖν ἔνωσιν τοὺς συγχυτικούς ἐλέγχει καὶ καταισχύνει τούτων τὸ βούλημα. Οὕτως οὖν καὶ ἡ ἐν δύο φύ-
 σεσι καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις καὶ ἡ «μία τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη
 φύσις» κατὰ μὲν τῶν ἀντικειμένων αὐταῖς καὶ ἀλλήλοις δοξασιμά-
 10 των ἀγωνίζονται, οὐδετέρα δὲ κατὰ τῆς ἑτέρας ὀπλίζεται. Οὔτε
 γὰρ ἡ «μία τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη φύσις» ἐπ' ἀναιρέσει τῆς τῶν
 φύσεων διαφορᾶς λέγεται, οὔτε ἡ ἐν δύο φύσεσι γινωσκομένη
 καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις διαίρεσιν ἀπ' ἀλλήλων εἰσάγει τῶν φύσε-
 ων, ὥστε ἡ τῶν δύο φύσεων ἔνωσις, βεβαίωσίς ἐστι τῆς «μιας τοῦ
 15 λόγου σεσαρκωμένης ὑποστάσεως» ἀσυχύτου καὶ διαφορᾶς ἀδι-
 αιρέτου κηρυττομένης. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα οὐκ ὀλίγα διὰ
 τῆς προκειμένης ἀναγράφων ἐπιστολῆς τὰ μὲν τῆς εὐσεβείας κρα-
 τύνει δόγματα, τῆς δὲ συγχυτικῆς ἀναιδεΐας διελέγχει τὴν ἀπόνοι-
 αν. Καὶ παραινέσας τὸν τὴν ἐπιστολὴν δεξάμενον ἐπανεξῆσαι τε
 20 καὶ πληθῦναι τὰ γεγραμμένα, ἄτε καὶ δυνάμεως οὐκ ἄπορον, κα-
 ταλήγει γράφων τὸ γράμμα.

Μεθ' ὃ πρὸς Εὐνόϊον μοναχὸν ἑτέραν γράφει, ἐν ἣ διέξεισι μῆ-
 τε ἀλλήλοις μῆτε ἑαυτοῖς ἐναντιωθῆναι τοὺς ἱερούς ἡμῶν πατέ-
 ρας, ἐπειδὴν περὶ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας διαλαμβάνωσι. Καὶ ὅτι
 25 ἡ μὲν ἀφθαρσία ὑγεία τίς ἐστίν ἀλλ' οὐκ ἀναίρεσις τῆς ἡμετέρας
 φύσεως, ἡ δὲ φθορὰ νόσος ὅθεν καὶ τὸν Ἀδὰμ πρὸ τῆς παραβά-
 σεως ἀφθαρτον ἔχοντα σάρκα κατὰ πάντα ὑπάρχειν ἡμῖν ὁμοού-
 σιον. Ταῦτα χρήσει πατέρων διαβεβαιῶν, καὶ ἕτερα οὐκ ὀλίγα
 πρὸς τὴν εὐσέβειαν χρήσιμα συγκαταλέξας τῇ ἐπιστολῇ, πέρας
 30 αὐτῇ ἐπιτίθησιν.

Ἐπὶ ταύταις δὲ καὶ λόγοι αὐτῶ διελέχθησαν πανηγυρικοὶ ζ', ὃ
 μὲν εἰς τὰ ἐγκαίνια τῶν ἁγίων προφητῶν, ὃ δὲ εἰς τὰ γενέθλια τοῦ
 Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἕτερος δὲ πρὸ τῶν ἁγίων νηστει-

ὅτι ἡ ῥήσις πού λέγει, “Μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη” μπορεῖ νὰ προβάλλεται ἐναντίον ἐκείνων πού διαιροῦν τίς φύσεις τῆ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἀλλ’ ὄχι ἐναντίον ἐκείνων πού ἀναιροῦν τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης. “Ὅπως δηλαδὴ τὸ “Μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη” ἀντιμάχεται ἐκείνους πού διαιροῦν τίς φύσεις τῆ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη, ἔτσι καὶ τὸ “σὲ δύο φύσεις” κατηγορεῖ τοὺς συγχυτικοὺς ὅτι ὁμολογοῦν τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση καὶ καταντροπιᾶζει αὐτὸ πού ἐπιδιώκουν μὲ τὰ λεγόμενά τους.” Ἐτσι λοιπὸν καὶ ἡ ὑποστατικὴ ἔνωση σὲ δύο φύσεις καὶ ἡ μία σαρκωμένη φύσις τοῦ Λόγου ἀγωνίζονται ἐναντίον τῶν γνωμῶν πού ἀντίκεινται σ’ αὐτὲς καὶ μεταξὺ τους, καμμία ὅμως δὲν πολεμᾷ τὴν ἄλλη. Οὔτε δηλαδὴ “ἡ μία σαρκωμένη φύσις τοῦ Λόγου” λέγεται γιὰ τὴν ἀναίρεση τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων, οὔτε ἡ ὑποστατικὴ ἔνωση τῶν δύο φύσεων εἰσάγει διαίρεση τῆς μᾶς φύσεως ἀπὸ τὴν ἄλλη. “Ὡστε λοιπὸν ἡ ἔνωση τῶν δύο φύσεων εἶναι βεβαίωση τῆς μᾶς σαρκωμένης ἀσύγχυτης ὑπόστασης τοῦ Λόγου καὶ τῆς διδασκόμενης ἀδιαίρετης διαφορᾶς. Αὐτὰ καὶ ἄλλα τέτοια παρόμοια, ὄχι λίγα, γράφοντας μὲ αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ ἀπὸ τὴ μᾶ ἰσχυροποιεῖ τὰ δόγματα τῆς εὐσέβειας, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ἐλέγχει τὴν ἀνοησίαν τῆς συγχυτικῆς ἀναίδειας. Κι ἀφοῦ συμβούλευσε τὸν ἀποδέκτη τῆς ἐπιστολῆς νὰ ἐπαυξήσῃ καὶ νὰ πληθύνῃ ὅσα περιέχει, ἐπειδὴ δὲν τοῦ λείπει καὶ ἡ δύναμη, βάζει τέλος στὴν ἐπιστολὴν.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὴ γράφει ἄλλη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν μοναχὸν Εὐνόιο, στὴν ὁποία ἐξηγεῖ ὅτι οὔτε μεταξὺ τους οὔτε στοὺς ἑαυτοὺς των ἐναντιώθηκαν οἱ ἱεροὶ Πατέρες, ὅταν μιλοῦν περὶ φθορᾶς καὶ ἀφθαρσίας, καὶ ὅτι ἡ ἀφθαρσία εἶναι κάποια ὑγεία καὶ ὄχι ἀναίρεση τῆς φύσεως μας, ἐνῶ ἡ φθορὰ εἶναι νόσος. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Ἄδὰμ πρὶν ἀπὸ τὴν παράβαση εἶχε ἀφθαρτὴ σάρκα καὶ ἦταν σὲ ὅλα ὁμοούσιος μὲ μᾶς. Αὐτὰ βεβαιώνοντάς τα μὲ ῥήσεις τῶν Πατέρων καὶ περιλαμβάνοντας στὴν ἐπιστολὴν ὄχι λίγα ἄλλα χρήσιμα γιὰ τὴν εὐσέβεια, βάζει τέλος σ’ αὐτὴν.

Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὲς τίς ἐπιστολὰς ἐκφωνήθηκαν ἑπτὰ πανηγυρικοὶ λόγοι, ὁ ἕνας στὰ ἐγκαίνια τῶν ἀγίων προφητῶν, ὁ δεῦτερος στὰ γενέθλια τοῦ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ τρίτος πρὶν ἀπὸ τίς

ων, καὶ ἄλλος εἰς τὴν κατήχησιν τῶν νεοφωτίστων, καὶ δὴ καὶ εἰς τὰ ἐγκαίνια τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαὴλ τοῦ ἐν Δάφνῃ, καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Τεσσαρακοστήν, καὶ ἐν μιᾷ τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς ἐνάτη. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τούτοις ὄγδοος ὁ ἐν τῇ ἁγίᾳ τετραάδι λεχθεὶς εἰς
5 τοὺς νεοφωτίστους.

Τὸ μὲν οὖν πρῶτον περιελθὼν εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τεῦχος ταῦτα περιεῖχεν.

ΣΚΘ΄.

Τοῦ αὐτοῦ, ἄλλη δίβλος.

10 Ἀνεγνώσθη διβλίον τοῦ αὐτοῦ ἐν ἁγίοις Ἐφραι μίου, ὃς τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιοχείας θεσμῶν ἠγεῖτο, ἐν λόγοις δ΄, ὧν ὁ μὲν α΄ περὶ τῶν ἐπηρεαζομένων ῥημάτων Κυρίλλου, ᾧ ἐκεῖνος παρέθηκε πρὸς Σούκενσον κατὰ τὴν δευτέραν ἐπιστολὴν γράφων, διαλαμβάνει (τὴν ἐπήρειαν δὲ ἢ τοῦ Σεθήρου αἵρεσις ἐπάγει), ὁ δὲ β΄ ἀπόκρισις
15 ἐστὶ πρὸς τὸν σχολαστικὸν Ἀνατόλιον, περὶ ὧν ἐκεῖνος μαθεῖν ἠβουλήθη. Ὁ δὲ γ΄ ἀπολογία ὑπὲρ τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου γράφει πρὸς Δόμνον καὶ Ἰωάννην τοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ Κιλικίᾳ ἀσκοῦντας. Ὁ δὲ τέταρτος πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς μοναχοὺς, τῆς Σεθήρου δυσσεβείας καὶ αὐτοὺς ἀντεχομένους.

20 Προτίθησιν οὖν ἐν τῷ α΄ λόγῳ τὴν ἐπηρεαζομένην φωνήν, ὡσπερ ἔφημεν, ἐκ τῆς δευτέρας πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῆς, ἔχουσαν οὕτως “Ἐστω δὲ ἡμῖν εἰς παράδειγμα πάλιν ὁ καθ’ ἡμᾶς ἄνθρωπος. Δύο μὲν γὰρ καὶ ἐπ’ αὐτοῦ νοοῦμεν τὰς φύσεις, μίαν μὲν τῆς ψυχῆς, ἑτέραν δὲ τὴν τοῦ σώματος. Ἀλλ’ ἐν ψιλαῖς διελόντες
25 ἐννοίαις, καὶ ὡς ἐν ἰσχυραῖς θεωρίαις, ἦτοι νοῦ φαντασίαις τὴν διαφορὰν δεξάμενοι, οὐκ ἀνὰ μέρος τίθεμεν τὰς φύσεις, οὔτε μὴν καὶ διαμπαῖξ διατομῆς δύναμιν ἐφίεμεν αὐταῖς, ἀλλὰ μίαν ἐνὸς εἶναι νοοῦμεν, ὡστε τὰ δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι’ ἀμφοῖν δὲ τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον”. Αἱ μὲν οὖν ἐπηρεαζόμεναι φωναὶ αὗται ὁ
30 μὲν γὰρ ἱερός Κύριλλος ψυχῆς καὶ σώματος, ἐξ ὧν ὁ εἷς ἄνθρωπος ἀποτελεῖται, τὴν διαφορὰν ἠβουλήθη διὰ τῶν λέξεων παραστήσαι, διὸ καὶ εἶπεν, “Οὐκ ἀνὰ μέρος τίθεμεν τὰς φύσεις”, ἢ δὲ αἵρε-

ἅγιες νηστεῖες, ὁ τέταρτος στήν κατήχηση τῶν νεοφώτιστων, καὶ βέβαια καὶ ἄλλος στήν ἑορτή τοῦ ἀρχαγγέλου Μιχαήλ τῆς Δάφνης, ἄλλος στήν ἁγία Τεσσαρακοστή, καὶ ὁ ἕβδομος σὲ μία ἐνάτη τῆς ἁγίας Τεσσαρακοστῆς. Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ὑπάρχει καὶ ὁ ὄγδος λόγος πὺ εἰπώθηκε τὴν ἁγία Τετάρτη στοὺς νεοφώτιστους.

Αὐτὰ λοιπὸν περιεῖχε τὸ πρῶτο τεῦχος πὺ ἦρθε στὰ χέρια μας.

229.

Τοῦ ἰδίου συγγραφέα, ἄλλο βιβλίο.

Διαβάσαμε τοῦ ἰδίου ἁγίου Ἐφραιμίου, πὺ ἦταν προϊστάμενος τῶν ἱερῶν τῆς Ἀντιόχειας, βιβλίο σὲ τέσσερα λόγους, ἀπὸ τοὺς ὁποῖους ὁ πρῶτος ἀναφέρεται στὰ λόγια τοῦ Κυρίλλου πὺ κατηγοροῦνται, τὰ ὁποῖα ἐκεῖνος περιέλαβε στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ πὺ ἔγραψε πρὸς τὸν Σούκηνο. Τὴν κατηγορία διατυπώνει ἡ αἵρεση τοῦ Σεβήρου. Ὁ δεύτερος εἶναι ἀπάντηση πρὸς τὸν σχολαστικὸ Ἀνατόλιο, γιὰ ὅσα θέλησε ἐκεῖνος νὰ μάθει. Ὁ τρίτος λόγος περιέχει ἀπολογία τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, πρὸς τὸν Δόμνο καὶ τὸν Ἰωάννη πὺ ἔκαναν τὴν ἄσκησή τους στὴ δεύτερη Κιλικία. Ὁ τέταρτος ἀναφέρεται στοὺς ἀνατολικοὺς μοναχοὺς πὺ ὑπέφεραν κι αὐτοὶ ἀπὸ τὴ δυσσέβεια τοῦ Σεβήρου.

Στὸν πρῶτο λόγο λοιπὸν παραθέτει στήν ἀρχὴ τὴ συκοφαντούμενη διατύπωση, ὅπως εἶπαμε, ἀπὸ τὴ δεύτερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σούκηνο, πὺ εἶναι ἡ ἐξῆς: “Ἄς πάρουμε πάλι τὸ παράδειγμα τοῦ ὁμοίου μ’ ἐμᾶς ἀνθρώπου. Γιατὶ δύο φύσεις νοοῦμε καὶ σ’ αὐτόν, μία τῆς ψυχῆς καὶ μία τοῦ σώματος. Ἀλλὰ χωρίζοντας σὲ ἀπλὲς ἐννοίες καὶ δεχόμενοι τὴ διαφορὰ ὅπως φαίνεται σὲ λεπτὲς θεωρίες, ἦτοι φαντασίες τοῦ νοῦ, δὲν θέτομε σὲ ξεχωριστό μέρος τὶς φύσεις, οὔτε ὅμως ἀποδίδομε σ’ αὐτὲς καὶ δύναμη ριζικῆς διαίρεσης, ἀλλὰ νοοῦμε ὅτι εἶναι μία φύση ἑνός, ὥστε νὰ μὴν εἶναι πλέον δύο, ἀλλὰ καὶ μὲ τὶς δύο ν’ ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ὄν”. Οἱ διατυπώσεις λοιπὸν πὺ κατηγοροῦνται εἶναι αὐτὲς. Ὁ ἱερὸς βέβαια Κύριλλος θέλησε μὲ τὶς λέξεις νὰ παραστήσει τὴ διαφορὰ τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελεῖται ὁ ἓνας ἀνθρώπος. Γι’ αὐτὸ καὶ εἶπε, “Δὲν θέτομε σὲ διαφορετικὸ μέρος τὶς φύσεις”, ἐνῶ ἡ αἵρεση λέγει τὸ ἀντίθετο. Καὶ

σίς φησιν· “*Ἄλλ’ ἐπήγαγε, μίαν ἐνὸς εἶναι νοοῦμεν*”. Καὶ τί τοῦτο; Μίαν γὰρ ἐνταῦθα τὴν ὑπόστασιν, ἀλλ’ οὐ τὴν φύσιν εἶπε. Καὶ τοῦτο σαφέστερον ἐδήλωσεν, ἐπαγαγὼν· “*Δι’ ἀμφοῖν δὲ τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον*”. Πῶς γὰρ οἷόν τέ ἐστι νοεῖν σώματος καὶ ψυ-
 5 χῆς μίαν οὐσίαν; Ἄλλ’ ὄρα πάλιν ἑτέραν ἄνοιαν τῆς αἰρέσεως· “*Νοεῖν εἶπε*”, φησὶν, “*οὐ λέγειν*”. Καίτοι γε τίς οὐκ οἶδεν ὡς τὸ καλῶς νοούμενον καὶ καλῶς λέγεται, τὸ δὲ κακῶς νοούμενον οὐδὲ λέγεσθαι δίκαιον; Εἰ δὲ διότι λέγει· “*Μίαν ἐνὸς νοοῦμεν*”, τὸ δὲ μί-
 10 αν καθ’ ὑμᾶς τὴν φύσιν εἶπε, καὶ ἐνὸς μὲν εἶναι ζώου μόνον δεῖ νο-
 εῖν, λέγειν δὲ οὐκέτι, οὐκοῦν οὐ χρὴ λέγειν μίαν φύσιν, εἰ καὶ νοεῖν
 τισιν ἐπῆλθε τοῦτο. Πῶς δὲ καὶ αὐτὸς ὅλως εἶπεν ἂ λέγειν οὐκ
 ἔδει; Ἄλλ’ ὁ κενὸς οὗτος ἐρρέτω λῆρος.

Πάλιν δέ, φασὶν, εἶρηκεν· “*Ὡστε τὰ δύο μηκέτι μὲν εἶναι δύο, δι’ ἀμφοῖν δὲ τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον*”. Οὐκοῦν τὰς δύο φύσεις
 15 λέγει μὴ μένειν ἔτι δύο φύσεις. Εἰ δὲ ἐπὶ τοῦ παραδείγματος, φασί,
 τὰς δύο φύσεις οὐ λέγει διαμένειν δύο, δῆλον ὅτι καὶ ἐπὶ Χριστοῦ
 τοῦτο ἀκολουθῶς θεωρηθήσεται. Καὶ ταῦτά φασι μὴ συνιέντες
 πρῶτον μὲν ὡς οὐχὶ πάντα τὰ ἐν τῷ παραδείγματι ὀφείλει καὶ ἐν
 τῷ παραδειγματιζομένῳ θεωρεῖσθαι, δεύτερον δὲ ὅτι τὸ μηκέτι
 20 μὲν εἶναι δύο εἶπε, τουτέστι μὴ ἀνὰ μέρος καὶ ἰδιοσυστάτως ὑπάρ-
 χειν, ἀλλ’ ὡς προεἶπε, δι’ ἀμφοῖν τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον. Καὶ
 σκόπει ὡς οὐκ εἶπεν ἐξ ἀμφοῖν, ἀλλὰ δι’ ἀμφοῖν ἀποτελεῖσθαι ζῶ-
 ον σημαίνων ὡς ἑκατέρα φύσις ἐν τῷ ἀποτελεσθέντι σώζεται ζῶον.
 Ἐπεὶ τί ἐκώλυεν ἀντὶ τοῦ δι’ ἀμφοῖν εἶπεῖν, ὅτι διὰ μιᾶς τὸ ἐν ἀπε-
 25 τελέσθη ζῶον; Εἰ γὰρ αἱ δύο οὐκέτι μένουσι δύο, εἰς μίαν δὲ
 συνῆλθον φύσιν, διὰ μιᾶς ἔδει φάναι τὸ ἐν ἀποτελεῖσθαι ζῶον.
 Καὶ οὐδὲ πάλιν εἶπε· “*Δι’ ἀμφοῖν ἢ μία φύσις ἀπετελέσθη*”, ἀλλὰ
 τὸ ἐν ζῶον, τουτέστιν ἢ ὑπόστασις. Καὶ καλῶς οὐκ εἶπε, “*Μία φύ-
 σις ἀπετελέσθη*”. Τὸ γὰρ λέγειν τοῦτο τῆς Ἀπολιναρίου λώθης
 30 ἐστίν, ὃς ἔφη· “*Μίξις θεσπεσία, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μίαν καὶ τὴν
 αὐτὴν ἀπετέλεσαν φύσιν*”.

πρόσθεσε· “Νοοῦμε ὅτι εἶναι μία φύση ἑνὸς ὄντος”. Καί τί σημαίνει αὐτό; Ἐδῶ μία χαρακτηρίσει τὴν ὑπόστασις ὄχι τὴ φύση. Καί αὐτὸ τὸ δήλωσε μὲ περισσότερη σαφήνεια προσθέτοντας· “Μὲ τίς δύο ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ζῶο”. Πῶς δηλαδή εἶναι δυνατὸ νὰ νοοῦμε μία οὐσία τοῦ σώματος καὶ τῆς ψυχῆς; Πρόσεχε ὅμως πάλι ἄλλη ἀνοησία τῆς αἵρεσης: Νοοῦμε, εἶπε, ὄχι λέμε. Ἐάν καὶ βέβαια ποιὸς δὲν γνωρίζει ὅτι αὐτὸ πού νοεῖται μὲ καλὴ ἔννοια καὶ καλὰ λέγεται, ἐνῶ αὐτὸ πού νοεῖται κακῶς, δὲν εἶναι δίκαιο οὔτε νὰ λέγεται; Ἐάν ὅμως ἐπειδὴ λέγει, “Νοοῦμε μία φύση ἑνός”, καὶ τὸ “μία φύση”, τὸ εἶπε σύμφωνα μὲ ἡμᾶς καὶ ὅτι πρέπει νὰ νοοῦμε ὅτι εἶναι ἑνὸς μόνο ζώου, ἀλλὰ νὰ μὴν τὸ λέμε καθόλου, γι’ αὐτὸ λοιπὸν δὲν πρέπει νὰ λέμε μία φύση, ἔστω κι ἂν ἦρθε σὲ κάποιους νὰ τὸ σκεφθοῦν. Πῶς ὅμως κι αὐτὸς εἶπε ἀπερίφραστα αὐτὰ πού δὲν ἔπρεπε νὰ πεῖ; Ἐὰς ἀφήσομε λοιπὸν κατὰ μέρος αὐτὴ τὴν κούφια φλυαρία.

Πάλι, λένε, εἶπε· “Ὡστε τὰ δύο δὲν εἶναι δύο, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ δύο ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ζῶο”. Ἐπομένως οἱ δύο φύσεις λέγει ὅτι δὲν μένουν πλέον δύο φύσεις. Ἐάν ὅμως, λένε, τὸ παράδειγμά μας δὲν λέγει ὅτι παραμένουν δύο, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι κατ’ ἀκολουθία καὶ γιὰ τὸ Χριστὸ πρέπει νὰ θεωρήσομε τὸ ἴδιο. Καὶ αὐτὰ τὰ λένε χωρὶς νὰ καταλαβαίνουν, πρῶτον ὅτι ὅλα ὅσα λέγονται σ’ ἓνα παράδειγμα δὲν ὀφείλουν νὰ ἰσχύουν καὶ σ’ αὐτὸν πού ἀφορᾷ τὸ παράδειγμα· δεύτερον ὅτι εἶπε τὸ “Δὲν εἶναι πλέον δύο”, δηλαδή δὲν ὑπάρχουν σὲ διαφορετικὸ μέρος καὶ μὲ δική τους ὑπαρξή, ἀλλὰ ὅπως εἶπε προηγουμένως “Μὲ τὰ δύο ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ζῶο”. Καὶ πρόσεχε ὅτι δὲν εἶπε ἀπὸ τὰ δύο, ἀλλὰ μὲ τὰ δύο ἀποτελεῖται τὸ ζῶο, δηλώνοντας ὅτι μέσα στὸ ζῶο πού ἀποτελέσθηκε σώζονται καὶ ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη φύση. Γιατί τί θὰ ἐμπόδιζε ἀντὶ “μὲ τὰ δύο” νὰ πεῖ ὅτι μὲ μία φύση ἀποτελέσθηκε τὸ ἓνα ζῶο; Ἐάν δηλαδή οἱ δύο φύσεις δὲν μένουν πιά δύο, ἀλλὰ ἐνώθηκαν σὲ μία φύση, ἔπρεπε νὰ πεῖ ὅτι μὲ μία φύση ἀποτελεῖται τὸ ἓνα ὄν, δηλαδή ἡ ὑπόστασις. Οὔτε πάλι εἶπε, “Μὲ τίς δύο ἀποτελέσθηκε ἡ μία φύση”, ἀλλὰ τὸ ἓνα ζῶο, δηλαδή ἡ ὑπόστασις. Καὶ καλῶς δὲν εἶπε, “Ἀποτελέσθηκε μία φύση”. Γιατί ἡ ἰδέα αὐτὴ ἀνήκει στὴ νόσο τοῦ Ἀπολιναρίου, ὁ ὁποῖος εἶπε· “Μίξις θαυμασία, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ἀπέτελεσαν μία καὶ τὴν ἴδια φύση”.

Καὶ μὴν κὰν τῇ προτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος λέγει· “Καὶ εἰ δοκεῖ, δεξώμεθα πρὸς παράδειγμα τὴν καθ’ ἡμᾶς αὐτοὺς σύνθεσιν, καθ’ ἣν ἔσμεν ἄνθρωποι. Συντιθέμεθα δὲ ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ ὁρῶμεν δύο φύσεις, ἑτέραν σαρκὸς καὶ ἑτέραν ψυχῆς”, ὥστε ἐν τῇ συνθέσει τὰς δύο φύσεις θεωρεῖ. Οὐκοῦν τὸ “μηκέτι μὲν εἶναι δύο” οὐχὶ μίαν φύσιν ταύτας γενέσθαι λέγει, ἅπαγε, ἀλλὰ μὴ ἀνὰ μέρος καὶ ἰδιοσυστάτως ὑπάρχειν. Ὅτι δὲ διάφορος ἡ ψυχῆς καὶ σώματος φύσις καὶ μετὰ τὴν σύνθεσιν ἐν τῷ συνθέτῳ θεωρεῖται, καὶ ὁ θεολόγος Γρηγόριος μαρτυρεῖ ἐν τῷ περὶ τοῦ βαπτίσματος φάσκων λόγῳ· “Διττῶν δὲ ὄντων ἡμῶν ἐκ ψυχῆς καὶ σώματος, καὶ τῆς μὲν ὁρατῆς τῆς δὲ ἀοράτου φύσεως, διττὴ καὶ ἡ κάθαρσις” καὶ ἕξῃς.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος ἐν τῷ ἐνάτῳ λόγῳ τῶν ὑπομνημάτων, ἐν οἷς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνηματίζει, οὕτω φησί· “Πιστεύειν δὲ ἡμᾶς αἱ θεῖαι Γραφαὶ διδάσκουσιν εἰς τὸν σταυρωθέντα καὶ ἀποθανόντα καὶ ἐγηγερμένον ἐκ νεκρῶν, ὡς οὐχ ἕτερον ὄντα νιὸν παρὰ τὸν ἐν αὐτῷ Λόγον”. Εἶτα· “Οὐχ ὅσον εἰς οὐσίας ταυτότητά φημι (σῶμα γὰρ τὸ σῶμα καὶ οὐ Λόγος, εἰ καὶ σῶμα τοῦ Λόγου), ἀλλ’ ὅσον εἰς τὸ τῆς ἀληθοῦς νιότητος χρῆμα”. Πού οὖν ἡ τῆς οὐσίας, ἥτοι φύσεως, ψυχῆς καὶ σώματος ταυτότης; Ἡ πῶς ταῦτα μία, ὧν οὐκ ἔστι λαβεῖν ταυτότητα φύσεων καὶ οὐσίας; Τὰ αὐτά φησι καὶ Εὐστάθιος ὁ μέγας, ὁ τῆς Ἀντιοχείων ἀρχιερεὺς, καὶ Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαῖδος, ἐν οἷς φησι· “Κύριε, νιὸς Δαβὶδ, ὁ διπλοῦς καὶ ἀπλοῦς, ὁ δύο καὶ ἓν, μὴ μεριζομένης τῆς οἰκονομίας, μὴ διχοτομουμένης ἡμῶν τῆς σωτηρίας, ἵνα μήτε Θεὸς παθητὸς εὐρεθῇ μήτε ἄνθρωπος, καθ’ ἑαυτὸν τὴν οἰκουμένην σώζων”. Καὶ τὸ χρυσοῦν δὲ στόμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ μυρίος ἄλλος χορὸς τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων ἐν δυσὶν οὐσίαις καὶ φύσεσι τὸν ἓνα γνωρίζουσι Χριστόν.

Ὅτι μέντοι γε ἕξ ὧν ὁ εἰς σεσαρκωμένον λόγος συνετέθη, ἐν αὐτοῖς καὶ ἔστι καὶ γνωρίζεται, Κύριλλος πάλιν βοᾷ· “Ὡσπερ

Ἄλλὰ καὶ στὴν πρώτη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σούκενσο γιὰ τὸ ἴδιο παράδειγμα λέγει· “Καὶ ἂν σοῦ φαίνεται καλὸ ἄς δεχθοῦμε ὡς παράδειγμα τῆ δικῆ μας σύνθεση σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία εἴμαστε ἄνθρωποι. Εἴμαστε σύνθετοι ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα καὶ βλέπομε δύο φύσεις ἄλλη τῆς σαρκας καὶ ἄλλη τῆς ψυχῆς”. Ὡστε βλέπει στὴ σύνθεσή μας τίς δύο φύσεις. Ἐπομένως τό, “Δὲν εἶναι πιά δύο φύσεις”, δὲν ἐννοεῖ ὅτι αὐτὲς ἔγιναν μία φύση, μακριὰ μιὰ τέτοια σκέψη, ἀλλ’ ὅτι δὲν ὑπάρχουν σὲ ξεχωριστὸ μέρος καὶ μὲ δική τους χωριστὴ ὑπαρξή. Ὅτι βέβαια εἶναι διαφορετικὴ ἡ φύση τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος καὶ θεωρεῖται καὶ μετὰ τὴ σύνθεση μέσα στὸ σύνθετο, τὸ μαρτυρεῖ καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος λέγοντας στὸ λόγο του “Περὶ τοῦ βαπτίσματος”· “Ἐπειδὴ ἡμεῖς εἴμαστε διπλοὶ ἀπὸ ψυχὴ καὶ σῶμα, καὶ εἶναι τοῦτο ὁρατὸ καὶ ἐκείνη ἀόρατη, εἶναι διπλῆ καὶ ἡ κάθαρσή μας” καὶ τὰ ἑξῆς.

Ἄλλὰ καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος στὸν ἕνατο λόγο τῶν Ὑπομνημάτων του, μὲ τὰ ὁποία ὑπομνηματίζει τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, λέγει τὸ ἑξῆς· “Οἱ θεῖες Γραφὲς μᾶς διδάσκουν νὰ πιστεύομε σ’ ἐκεῖνον ποὺ σταυρώθηκε, πέθανε καὶ ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκρούς, γιὰτὶ δὲν εἶναι διάφορος ὁ Υἱὸς ἀπὸ τὸν Λόγο ποὺ ὑπάρχει σ’ αὐτόν”. Κι ἔπειτα· “Δὲν ἐννοῶ ταυτότητα ὡς πρὸς τίς οὐσίες (γιὰτὶ τὸ σῶμα εἶναι σῶμα καὶ ὄχι Λόγος, ἂν καὶ εἶναι σῶμα τοῦ Λόγου), ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ πρᾶγμα τῆς ἀληθινῆς υἰότητος”. Ποῦ εἶναι λοιπὸν ἡ ταυτότητα τῆς οὐσίας, δηλαδὴ τῆς φύσης τῆς ψυχῆς καὶ τοῦ σώματος; Ἡ πῶς αὐτὰ εἶναι μία οὐσία-φύση, αὐτὰ στὰ ὁποία δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ταυτότητα φύσεων καὶ οὐσίας; Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ μέγας Εὐστάθιος, ὁ ἀρχιερεὺς τῶν Ἀντιοχέων, καὶ ὁ Ἀντίοχος ὁ Πτολεμαῖδος, μ’ αὐτὰ ποὺ λέγει· “Κύριε, υἱὸ τοῦ Δαβὶδ, ποὺ εἶσαι διπλὸς καὶ ἀπλός, ὁ δύο καὶ ὁ ἕνας, χωρὶς ὅμως νὰ μερίζεται ἡ οἰκονομία τῆς ἐνανθρώπησης, χωρὶς νὰ διχοτομεῖται ἡ σωτηρία μας, γιὰ νὰ μὴ βρεθεῖ οὔτε Θεὸς παθητὸς οὔτε ἀπλῶς ἄνθρωπος αὐτὸς ποὺ σώζει τὴν οἰκουμένη”. Καὶ τὸ χρυσὸ στόμα τῆς Ἐκκλησίας καὶ ἄπειρο ἄλλο πλῆθος θεοφόρων Πατέρων μας δέχονται μὲ δύο οὐσίες καὶ φύσεις τὸν ἕνα Χριστό.

Ὅτι ὅμως ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὁποία ἔχει ἀποτελεσθεῖ ὁ ἕνας ἑνσαρκὸς Λόγος, μὲ αὐτὰ καὶ ὑπάρχει καὶ γίνεται δεκτὸς τὸ διακη-

γάρ”, φησίν, “ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι”. Καὶ πάλιν “Οὐκ αὐτὸν τὸν μονογενῆ τοῦ Θεοῦ Υἱόν, καθὸ νοεῖται καὶ ἔστι Θεός, παθεῖν εἰς ἰδίαν φύσιν τὰ σώματος ἰσχυριζόμεθα, παθεῖν δὲ μᾶλλον τῇ χοϊκῇ φύσει”. Καὶ πάλιν “Δεῖ γὰρ ἀναγκαίως 5 ἀμφοτέρωθεν σώζεσθαι τῷ ἐνὶ καὶ κατὰ ἀλήθειαν Υἱῷ, καὶ τὸ μὴ πάσχειν θεϊκῶς καὶ τὸ λέγεσθαι παθεῖν ἀνθρωπίνως ἢ αὐτοῦ γὰρ πέπονθε σὰρξ”.

Ἄλλ’ ὁ σοφὸς μὲν Κύριλλος ταῦτα, ἡ δὲ αἵρεσις λέγει· “Ἐπαθε θεϊκῶς ἅμα καὶ ἀνθρωπίνως”. Ἄλλ’ ὁ αὐτὸς πάλιν φησίν “Ἡ 10 ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ’ ἡμᾶς οὐσίας ἢ δῆλωσις εἰσκεκόμεσται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην”. Καὶ ἀνωτέρω περὶ τῆς τοῦ Λόγου σαρκὸς οὕτω φησίν “Οὔτε μεμείωται οὔτε (καθὰ φησιν) ὑποκέκλεπται· οὐκοῦν ἀναγκαίως σώζεται”. Καὶ ἀνωτέρω “Κὰν τοῖς τῆς συνθέσεως λόγοις ἐνυπάρχει τὸ διάφορον κατὰ 15 φύσιν τῶν εἰς ἐνότητα συγκεκομισμένων”. Καὶ ἀλλαγῶν “Οὐ πέφυρται κατὰ τοῦτο, κατὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν· οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἢ τοῦ Λόγου. Ἄλλ’ οὐδὲ ἢ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ’ ἐν ιδιότητι κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός τε καὶ νοουμένου, ἢ ἄρρητος καὶ ἀφραστός ἐνωσις μίαν ἡμῖν ἔδει- 20 ξεν Υἱοῦ φύσιν, πλήν, ὡς ἔφην, σεσαρκωμένην”. Ἴδου φανερῶς καὶ μετὰ τὴν σάρκωσιν ἑκάτερον τῶν ἐνωθέντων ἐν τοῖς κατὰ φύσιν μένειν εἶπε.

Ταῦτα διελθὼν ὁ συγγραφεὺς, φησὶ μὲν ὡς ὁμοούσιον μὲν ὁμοουσίῳ καθ’ ὑπόστασιν οὐχ ἐνούται (οὐδὲ γὰρ ψυχὴ ψυχῇ καθ’ 25 ὑπόστασιν ἐνούται, οὔτε σῶμα σώματι), τὰ δὲ ἑτεροούσια ἐνούμενα τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἐνωσιν ἀποτελεῖ· εἰς μίαν δὲ οὐσίας ταυτότητα τὰ ἐκ τῆς ἐνώσεως οὐ τρέπεται. Ὡστε, εἰ βουλοίμεθα τὴν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, τουτέστι τὴν μίαν ὑπόστασιν, κρατυνηθῆναι, ἐν αὐτῇ γνωρίζομεν τῶν ἐνωθέντων τὴν κατὰ 30 οὐσίαν διαφορὰν. Τὴν οὖν μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην μίαν ὑπόστασιν νοοῦμεν. Εἰ γὰρ μίαν φύσιν σεσαρκωμένην εἰπόντες τὴν κυρίως φύσιν σεσαρκωμένην νοήσομεν, τὸν Πατέρα καὶ τὸ πανάγιον Πνεῦμα σεσαρκωμένον εἰσφέρομεν ἢ αὐτὴ γὰρ

ρύπτει πάλι ὁ Κύριλλος· γιατί λέγει· “Ὅπως εἶναι τέλειος ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἔτσι εἶναι τέλειος καὶ ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του”. Καὶ πάλι· “Δὲν ἰσχυριζόμαστε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, πού τὸν νοοῦμε καὶ πού εἶναι Θεός, ἔπαθε τὰ σωματικὰ πάθη στὴν ἴδια του τὴ φύση, ἀλλὰ μάλλον τὰ ἔπαθε στὴ χοϊκὴ του φύση”. Καὶ πάλι· “Πρέπει κατ’ ἀνάγκη καὶ τὰ δύο νὰ διατηροῦνται στὸν ἕνα καὶ ἀληθινὸ Υἱό”, καὶ τό, “Δὲν πάσχει θεϊκῶς”, καὶ τό, “Λέγεται ὅτι ἔπαθε ὡς ἄνθρωπος· γιατί ἔπαθε ἡ σάρκα του”. Αὐτὰ βέβαια λέγει ὁ σοφὸς Κύριλλος, ἡ αἵρεση ὅμως λέγει ὅτι ἔπαθε ὡς Θεὸς καὶ ὡς ἄνθρωπος. Ἀλλὰ ὁ ἴδιος Κύριλλος πάλι λέγει· “Ἡ τελειότητά του ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του καὶ ἡ δήλωση τῆς ἀνθρώπινης οὐσίας του ἐκφράζεται μὲ τὴ λέξη σαρκωμένη”. Καὶ πιὸ πάνω λέγει γιὰ τὴ σάρκα τοῦ Λόγου· “Οὔτε ἔχει μειωθεί οὔτε (ὅπως λέγει) ἔχει ὑποκλαπεῖ· ἄρα κατ’ ἀνάγκη διατηρεῖται”. Καὶ πιὸ πάνω· “Καὶ ὡς πρὸς τὸ νόημα τῆς σύνθεσης ἐνυπάρχει ἡ διαφορὰ τῆς φύσης αὐτῶν πού ἔχουν προσέλθει σὲ ἐνότητα”. Καὶ σὲ ἄλλο σημεῖο· “Δὲν ἔχει ἀναμειχθεῖ ὡς πρὸς αὐτό, ὡς πρὸς αὐτό πού νομίζουν ἐκεῖνοι, οὔτε βέβαια στὴ φύση τῆς σάρκας μεταπήδησε ἡ φύση τοῦ Λόγου, οὔτε καὶ τῆς σάρκας ἡ φύση τοῦ Λόγου, ἀλλὰ μένοντας τὸ καθένα καὶ νοούμενο στὴν φυσικὴ του ιδιότητα, ἡ ἄρρητη καὶ ἀφραστη ἔνωση μᾶς ἔδειξε μία φύση τοῦ Υἱοῦ, πλὴν ὅμως, ὅπως εἶπα, σαρκωμένη”. Νὰ πού φανερὰ εἶπε ὅτι καὶ μετὰ τὴ σάρκωση καθένα ἀπὸ τὰ δύο πού ἐνώθηκαν μένει στὴ δική του φύση.

Ἐκθέτοντας ὁ συγγραφέας ὅλα αὐτὰ λέγει ὅτι τὸ ὁμοούσιο δὲν ἐνώνεται σὲ ὑπόσταση μὲ τὸ ὁμοούσιο (γιατί οὔτε ἡ ψυχὴ ἐνώνεται μὲ τὴν ψυχὴ σὲ ὑπόσταση οὔτε τὸ σῶμα μὲ τὸ σῶμα), ἐρχόμενα ὅμως σὲ ἔνωση τὰ ἑτεροούσια αὐτὰ ἀποτελοῦν τὴν ὑποστατικὴ ἔνωση, ἀλλὰ δὲν τρέπονται αὐτὰ πού ἐνώνονται σὲ μιὰ ταυτότητα οὐσίας. Ὡστε, ἂν θέλομε νὰ παραμείνει σαρκωμένη ἡ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου, δηλαδή ἡ μία ὑπόσταση, δεχόμεστε σ’ αὐτὴν τὴ διαφορὰ ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῶν φύσεων πού ἐνώθηκαν. Τὴ σαρκωμένη λοιπὸν φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου τὴ θεωροῦμε μία ὑπόσταση. Γιατί, ἂν λέγοντας μία φύση πού ἔχει σαρκωθεί, ἐννοήσομε σαρκωμένη τὴν κυρίως φύση, εἰσάγομε σαρκωμένον τὸν Πατέρα καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Γιατί

φύσιν Υἱοῦ καὶ Πατρὸς καὶ ἁγίου Πνεύματος. Ἀλλὰ τοῦτο μὲν ἀκριβέστερον ἐπισκεπτέον. Ἡ δὲ αἵρεσις τί φησι; “Δύο μὲν φύσεων ἔνωσιν λέγομεν, μετὰ δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν”. Ἀλλ’ εἰ μὲν φύσιν καὶ οὐσίαν λέγουσι, πῶς οὐ σύμφυσιν καὶ συνουσίωσιν φρονοῦν-
5 τες ἀλίσκονται; Εἰ δὲ πρόσωπον ἐν ἡ ὑπόστασιν μίαν, καλῶς φασὶ Γινωσκέτωσαν δὲ ὡς ἡ ἄκρα καὶ ἀδιάστατος ἔνωσις οὔτε τομὴν ἐπιδέχεται τῶν ἐνωθέντων οὔτε σύγχυσιν ἢ συνουσίωσιν.

Οὕτω γὰρ φησι καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην ὑπομνήματι. “Εἷς ἐστὶν ὁ Υἱὸς καὶ Χριστός, τομὴν οὐκ ἔχων
10 διὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, πλὴν ὅσον εἰπεῖν εἰς τὸ διαστεῖλαι μόνον Λόγου τε καὶ σαρκὸς φύσιν, οὐ τὴν αὐτὴν οὖσαν εἰς γνῶσιν”. Καὶ πάλιν πρὸς Εὐλόγιον γράφων “Κάκεινο δὲ μὴ ἀγνοεῖτωσαν ὅπου γὰρ ἔνωσις ὀνομάζεται, οὐχ ἑνὸς πράγματος σημαίνεται σύνοδος, ἀλλὰ δύο ἢ καὶ πλειόνων, καὶ διαφερόντων ἀλλήλοις
15 κατὰ τὴν φύσιν. Εἰ τοίνυν λέγομεν ἔνωσιν, ὁμολογοῦμεν ὅτι σαρκὸς ἐψυχωμένης νοερῶς καὶ Λόγου γέγονεν ἔνωσις”. Καὶ πάλιν ἐκ τῆς αὐτῆς πραγματείας τοῦ Λόγου. “Ἐπεὶ τί ποιήσεις, ὅταν ἡμῖν ὁ ἀπλοῦς τὴν φύσιν εἰσβαίῃ διπλοῦς;”. Καὶ μυριάκις εὐρεθήσεται ὁ ἱερός οὗτος ἀνὴρ τῆς τε τοῦ Πατρὸς ὁμοουσιότητος καὶ
20 τῆς ἡμετέρας τὸν ἕνα Χριστὸν ὁμολογῶν μὴ ἀφεστάναι. Καὶ ὁ ἐν ἁγίοις δὲ τοῦ Ἰκονίου πρόεδρος Ἀμφιλόχιος οὕτω φησὶν. “Ορᾶτε τοιγαροῦν ὅπως καὶ οἱ θεσπέσιοι πατέρες ὁμοούσιον εἰρήκασιν τὸν Υἱὸν τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, καὶ ὁμοούσιον τῇ μητρὶ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, διπλοῦν τὴν οὐσίαν, ἥτοι τὴν φύσιν, οὐ δι-
25 πλοῦν δὲ τὴν ὑπόστασιν”. Τῶν ἀξιολογωτάτων δὲ ὁ Ἀμφιλόχιος Κύριλλος γὰρ χρήσεις αὐτοῦ κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου προήγαγε.

Καὶ Ἀμβρόσιος δὲ ὁ θαυμάσιος ἐκεῖνος ὁμολογητῆς οὕτω φησί. “Πρόσχευ τὴν ἔνωσιν τῆς θεότητος καὶ τῆς σαρκὸς εἰς ἐν
30 ἐτέρῳ λαλεῖ, ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱός, ὅτι ἐν αὐτῷ ἢ ἑκατέρω φύσιν ἐστὶ”. Ταύτης δὲ τῆς χρήσεως καὶ κατὰ Νεστορίου κέχρηται ὁ ἱερός Κύριλλος. Ἐν δὲ τῷ λόγῳ, ὃς ἐπιγράφεται περὶ ἐρμηνείας τῆς πίστε-

εἶναι ἴδια ἢ φύση τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος. Αὐτὸ ὅμως πρέπει νὰ τὸ ἐξετάσομε λεπτομερέστερα. Ἡ αἴρεση δηλαδὴ τί λέγει; Δεχόμεστε βέβαια ἔνωση δύο φύσεων, μετὰ τὴν ἔνωση ὅμως μία φύση. Ἄλλὰ ἂν λένε φύση καὶ οὐσία, πῶς δὲν συλλαμβάνονται νὰ πιστεύουν σύμφυση καὶ συνουσίωση; Ἄν βέβαια λένε ἓνα πρόσωπο ἢ μία ὑπόσταση, καλῶς τὸ λένε. Ἄς γνωρίζουν ὅμως ὅτι ἡ ἄκρα καὶ ἀδιάσπατη ἔνωση οὔτε τομὴ ἐπιδέχεται αὐτῶν πού ἐνώθηκαν οὔτε σύγχυση οὔτε συνουσίωση.

Αὐτὸ βέβαια λέγει καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος στὸ ὑπόμνημά του στὸ κατὰ Ἰωάννη Εὐαγγέλιο· “Ἐνας εἶναι ὁ Υἱὸς καὶ Χριστὸς, πού δὲν δέχεται τομὴ ἐξαιτίας τῆς ἀνθρώπινης φύσης του, παρὰ ὅσο μπορούμε νὰ ποῦμε μόνο γιὰ νὰ διακρίνομε τὴ φύση τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας, ἢ γνῶση τῆς ὁποίας δὲν εἶναι ἡ ἴδια”. Καὶ πάλι γράφοντας πρὸς τὸν Εὐλόγιο λέγει· “Νὰ μὴν ἀγνοοῦν ὅμως καὶ ἐκεῖνο· ὅτι δηλαδὴ ὅπου γίνεται λόγος γιὰ ἔνωση, δὲν δηλώνεται σύνοδος ἑνὸς πράγματος, ἀλλὰ δύο ἢ καὶ περισσοτέρων, καὶ πού διαφέρουν μεταξύ τους ὡς πρὸς τὴ φύση. Ἄν λοιπὸν λέμε ἔνωση, ὁμολογοῦμε ὅτι ἔχει γίνει ἔνωση νοερῆ ἔμψυχης σάρκας καὶ Λόγου”. Καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἴδια πραγματεία τοῦ λόγου· “Τί δηλαδὴ θὰ κάνεις, ὅταν γιὰ μᾶς ὁ ἅπλως στὴ φύση γίνεται διπλός;”. Καὶ σὲ ἄπειρα σημεία θὰ βρεθεῖ ὁ ἅγιος αὐτὸς ἄνδρας νὰ ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἓνας Χριστὸς δὲν ἀπέχει ἀπὸ τὸ νὰ εἶναι ὁμοούσιος καὶ μὲ τὸν Πατέρα καὶ μ’ ἐμᾶς. Καὶ ὁ ἅγιος προκαθήμενος τοῦ Ἰκονίου Ἀμφιλόχιος λέγει τὸ ἐξῆς· “Βλέπετε λοιπὸν ὅτι καὶ οἱ θεσπέσιοι Πατέρες κήρυξαν ὁμοούσιο τὸν Υἱὸ μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ ὁμοούσιο μὲ τὴ Μητέρα ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη οὐσία του, διπλὸ βέβαια ὡς πρὸς τὴν οὐσία ἢ τὴ φύση, ὄχι ὅμως διπλὸ ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση”. Ὁ Ἀμφιλόχιος βέβαια εἶναι ἀπὸ τοὺς ἀξιολογότατους Πατέρες. Γιατὶ ὁ Κύριλλος χρησιμοποιεῖ μαρτυρίες του ἐναντίον τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου.

Ἄλλὰ καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, ἐκεῖνος ὁ θαυμάσιος ὁμολογητής, λέγει τὰ ἐξῆς· “Πρόσεξε τὴν ἔνωση τῆς θεότητος καὶ τῆς σάρκας· ἓνας ὁμλεῖ μέσα σὲ δύο, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐπειδὴ σ’ αὐτὸν ὑπάρχουν καὶ οἱ δύο φύσεις”. Αὐτὴ τὴ ρήση χρησιμοποιεῖ ὁ Κύριλλος καὶ κατὰ τοῦ Νεστορίου. Στὸ λόγο του πάλι πού ἐπιγράφεται, “Περὶ ἐρμηνείας τῆς

ως, οὕτω φησὶν ὁ αὐτὸς ὁμολογητῆς “Τοὺς δὲ λέγοντας ψιλὸν ἄνθρωπον τὸν Χριστόν, ἢ παθητὸν τὸν Θεόν, ἢ εἰς σάρκα τραπέντα, ἢ συνουσιουμένον ἐσχηκέναι τὸ σῶμα, ἢ οὐρανόθεν τοῦτο κεκομικέναι, ἢ φαντασίαν εἶναι, ἢ θνητὸν λέγοντας τὸν Θεὸν Λόγον, δε-
 5 δεῆσθαι δὲ τῆς παρὰ τοῦ Πατρὸς ἀναστάσεως, ἢ ἄψυχον σῶμα, ἢ ἄνουν ἄνθρωπον ἀνεληφέναι, ἢ τὰς δύο οὐσίας τοῦ Χριστοῦ κατὰ ἀνάκρασιν συγχυθείσας μίαν γεγενῆσθαι οὐσίαν, καὶ μὴ ὁμολογούντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν δύο εἶναι οὐσίας ἀσυγχύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθὸ εἷς Χριστός, εἷς Υἱός, τούτους
 10 ἀναθεματίζει ἢ καθολικὴ καὶ ἁγία Ἐκκλησία”. Οὕτε γὰρ τοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς ὁμοουσιότητα, τουτέστι μίαν φύσιν, εἶπον οἱ πατέρες μὴ γένοιτο· ὡς καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Ἀμβρόσιος κατὰ Ἀπολιναρίου γράφων φησὶν “Ἀλλ’ ἐν ὧσιν τούτους ἐλέγχουμεν, ἀνεφύησαν ἕτεροι λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν θεότητα μιᾶς
 15 φύσεως εἶναι. Ποῖος Ἄιδης τὴν τοσαύτην ἠρεύξατο βλασφημίαν; Ἀρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσι ἀνεκτότεροι, ὧν ἢ ἀπιστία διὰ τούτους κρατύνεται μείζονι φιλονεικίᾳ Πατέρα καὶ Υἱὸν καὶ ἅγιον Πνεῦμα μιᾶς οὐσίας μὴ λέγειν, ἐπειδὴ περ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σάρκα μιᾶς φύσεως εἶπεῖν ἐπεχείρησαν”. Τὰ
 20 αὐτὰ δὲ καὶ σαφέστερον Ἀθανάσιος ἐν τῇ πρὸς Ἐπίκτητον λέγει ἐπιστολῇ.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ συγγραφεὺς ἐφεξῆς περὶ φύσεως, ἦτοι οὐσίας, καὶ περὶ ὑποστάσεως, ἦτοι προσώπου, πατρικῶς προκομίζει μαρτυρίας, ὡς τὸ κοινὸν μὲν καλεῖται καὶ φύσις καὶ γένος καὶ οὐσία,
 25 ὑπόστασις δὲ καὶ πρόσωπον τὸ ἰδικόν. Καὶ κυριολεκτεῖ μὲν ὁ λέγων τὴν φύσιν οὐσίαν καὶ τὸ ἀνάπαλιν, καταχρηστικῶς δὲ δύναται τις λαμβάνειν καὶ τὸ τῆς φύσεως ὄνομα ἀντὶ ὑποστάσεως. Δεῖ μὲντοι γε τὰς λέξεις οὐ πρὸς τὴν τῶν ἀσεβούντων βούλησιν, πρὸς δὲ τὴν τῆς εὐσεβείας λαμβάνειν διάνοιαν. Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ προσώ-
 30 που λέγεται ἢ φωνὴ καὶ τοῦ ἀποτελεσθέντος ἐνός, ἀντὶ ὑποστάσεως δεῖ παραδέχεσθαι τὸ τῆς φύσεως ὄνομα, εἰ δὲ περὶ τῶν ἐξ ὧν

πίστεως”, ὁ ἴδιος ὁμολογητὴς λέγει τὰ ἐξῆς: “Αὐτοὶ ποὺ χαρακτηρίζουν τὸν Χριστὸ ἄπλῶ ἄνθρωπο, ἢ παθητὸ τὸν Θεό, ἢ ποὺ ἔχει μεταβληθεῖ σὲ σάρκα, ἢ ποὺ ἔχει στὴν οὐσία του τὸ σῶμα καὶ ποὺ τὸ ἔφερε ἀπὸ τὸν οὐρανό, ἢ ὅτι εἶναι φαντασία, ἢ ποὺ λένε θνητὸ τὸν Θεὸ Λόγο καὶ ὅτι εἶχε χρειασθεῖ νὰ τὸν ἀναστήσει ὁ Πατέρας, ἢ ὅτι εἶχε ἄψυχο σῶμα, ἢ ὅτι εἶχε ἀναλάβει ἕναν ἄνθρωπο χωρὶς νοῦ, ἢ ὅτι οἱ δύο οὐσίες τοῦ Χριστοῦ ἀναμίχθηκαν καὶ διαχύθηκαν ἢ μία στὴν ἄλλη καὶ ἔγιναν μία οὐσία, καὶ δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο ἀσύγχυτες οὐσίες, ἀλλὰ εἶναι ἕνα πρόσωπο, ἐπειδὴ εἶναι ἕνας Χριστός, ἕνας Υἱός, αὐτοὺς ὅλους τοὺς ἀναθεματίζει ἢ καθολικὴ καὶ ἁγία Ἐκκλησία”. Οὔτε δηλαδὴ οἱ Πατέρες εἶπαν ὁμοουσιότητα τοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκα, δηλαδὴ μία φύση, μὴ γένοιτο· γιατί καὶ ὁ ἅγιος Ἀμβρόσιος γράφοντας κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου λέγει: “Ἀλλ’ ἐνῶ ἐλέγχουμε αὐτούς, παρουσιάσθηκαν ἄλλοι ποὺ λένε ὅτι καὶ ἡ σωματικὴ ὑπόσταση τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θεότητα εἶναι μιᾶς φύσης. Ποιὸς ἄδης ξεστομίσει αὐτὴ τὴ βλασφημία; Γιατί οἱ Ἀρειανοὶ τώρα γίνονται πιὸ εὐκόλα ἀνεκτοί, ἢ ἀπιστία τῶν ὁποίων ἕξαιτίας αὐτῶν γίνεται μεγαλύτερη, ὥστε νὰ φτάνουν νὰ φιλονεικοῦν ἐντονότερα, μὲ τὸ νὰ μὴ δέχονται ὅτι ὁ Πατέρας, ὁ Υἱὸς καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα εἶναι τῆς ἴδιας οὐσίας, ἐπειδὴ αὐτοὶ ἐπιχείρησαν νὰ ποῦν ὅτι ἡ θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ σάρκα του εἶναι μιᾶς φύσης”. Τὰ ἴδια καὶ μὲ περισσότερη σαφήνεια λέγει ὁ Ἀθανάσιος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἐπίκτητο.

Ἄφοῦ ἐξέθεσε αὐτὰ ὁ συγγραφέας, στὴ συνέχεια προσκομίζει πατερικὲς μαρτυρίες γιὰ τὴ φύση, ἥτοι τὴν οὐσία, καὶ γιὰ τὴν ὑπόσταση, ἥτοι τὸ πρόσωπο, ἐπειδὴ τὸ κοινὸ στοιχεῖο καλεῖται καὶ φύση καὶ γένος καὶ οὐσία, ἐνῶ τὸ ἰδιαίτερο καλεῖται ὑπόσταση καὶ πρόσωπο. Καὶ κυριολεκτεῖ βέβαια αὐτὸς ποὺ λέγει τὴ φύση οὐσία καὶ τὸ ἀντίστροφο, καταχρηστικὰ ὅμως μπορεῖ κανεὶς νὰ χρησιμοποιεῖ καὶ τὸ ὄνομα φύση ἀντὶ τῆς ὑπόστασης. Πρέπει ὅμως νὰ χρησιμοποιοῦμε τις λέξεις ὄχι σύμφωνα μὲ αὐτὸ ποὺ θέλουν οἱ ἀσεβεῖς, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἔννοια τῆς εὐσέβειας. Καὶ ἂν βέβαια ἡ λέξη λέγεται γιὰ τὸ πρόσωπο καὶ γιὰ τὸν ἕνα ποὺ ἀποτελέσθηκε, πρέπει νὰ ἀποδεχῶμαστε τὸ ὄνομα φύση ἀντὶ τῆς ὑπόστασης, ἂν ὅμως λέγεται γιὰ τις φύ-

ἀπετελέσθη φύσεων ὁ εἷς Χριστός, τότε τὴν φωνὴν τῆς φύσεως ἀντὶ τῆς κυρίας φύσεως καὶ τῆς οὐσίας νοεῖν. Ταῦτα γὰρ παραφυλάττοντες οὐδαμοῦ τοὺς ἱεροὺς καὶ λογάδας ἡμῶν πατέρας εὐρήσομεν διαμαχομένους ἀλλήλοις. Καὶ ὅτι τοιοῦτον τὸ φρόνημα τῶν 5 πατέρων, ἄκουε τοῦ νικηφόρου Κυρίλλου ἐκ τῆς πρὸς Σούκηνσον πρώτης ἐπιστολῆς “Οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν ἐφικτῶν εἰς θεότητος οὐσίαν, ἥτοι φύσιν, μεταχωρῆσαί τι δύνασθαι τῶν κτισμάτων· κτίσμα δὲ καὶ ἡ σὰρξ”. Δῆλον γὰρ ὡς τὴν φύσιν ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς οὐσίας παρέλαβε. Καὶ πάλιν ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον ἐπιστολῆς: “Ἐφη 10 μὲν γὰρ Θεὸν ἑαυτοῦ τὸν Πατέρα, καίτοι Θεὸς ὢν φύσει καὶ τῆς οὐσίας αὐτοῦ”. Κἀνταῦθα γὰρ τὸ φύσει τῷ τῆς οὐσίας παρέλαβε σύνδρομον. Καὶ πάλιν: “Ὅταν μὲν γὰρ θεοπρεπῶς λέγῃ περὶ ἑαυτοῦ, «ὁ ἑώρακῶς ἐμὲ ἑώρακε τὸν Πατέρα», καί, «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ ἐν ἑσμεν», τὴν θείαν αὐτοῦ καὶ ἀπόρρητον ἐννοοῦμεν φύσιν, καθ’ 15 ἣν καὶ ἐν ἐστὶ πρὸς τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα διὰ τὴν ταυτότητα τῆς οὐσίας”. Παντὶ γὰρ δῆλον ὡς τὴν φύσιν καὶ τὴν οὐσίαν ταῦτ’ σημαίνουσαν ἐβεβαίωσε.

Καὶ ὁ ἐν ἀγίοις δὲ Ἀμφιλόχιος, ὡς ἐκ τῶν προειρημένων δῆλον, ὁμοίως. Ἄλλ’ ὅτι μὲν ἡ φύσις ἀντὶ τῆς οὐσίας παραλαμβάνεται, δέδεικται, ὅτι δὲ καταχρηστικῶς καὶ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, ὁ αὐτὸς μαρτυρήσει Κύριλλος ἐν γὰρ ταῖς ἀντιρρήσεσί φησιν: “Ἀναγκαίως οὖν ἡμεῖς τοῖς ἐκείνου μαχόμενοι τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν γενέσθαι φαμέν, τοῦ καθ’ ὑπόστασιν οὐδὲν ἕτερον ὑποφαίνοντος, πλην ὅτι μόνῃ ἡ τοῦ Λόγου φύσις, ἥγον ὑπόστασις, ὃ 25 ἐστὶν αὐτὸς ὁ Λόγος, ἀνθρωπεία φύσει κατὰ ἀλήθειαν ἐνωθείς, τροπῆς δίχα καὶ συγχύσεως, καθὰ πλειστάκις εἰρήκαμεν, εἰς νοεῖται καὶ ἔστι Χριστὸς ὁ αὐτὸς Θεὸς καὶ ἄνθρωπος”. Καὶ ὁ θαυμάσιος δὲ Βασίλειος, ὁ ἐκ Καππαδοκίας πᾶσαν φωτίσας τὴν οἰκουμένην, τὴν μορφήν καὶ τὴν οὐσίαν ταῦτ’ οὐδογματίζει. Καὶ Πρόκλος δὲ ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος ὡσαύτως ὁ μὲν γὰρ 30 τὴν μορφήν οὐσίαν ἀνόμασεν, ὁ δὲ φύσιν.

Οὕτως οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες τὸν Κύριον

σεις ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἀποτελέσθηκε ὁ ἕνας Χριστός, τότε πρέπει νὰ νοοῦμε τὴ λέξη φύση ἀντὶ τῆς κύριας φύσης καὶ τῆς οὐσίας. Γιατὶ φυλάγοντας αὐτὲς τὶς ἔννοιες, πουθενὰ δὲν θὰ βροῦμε τοὺς ἁγίους καὶ σοφοὺς Πατέρες μας νὰ διαφωνοῦν μεταξύ τους. Καὶ ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ φρόνημα τῶν Πατέρων ἄκουσε τὸν νικηφόρο Κύριλλο τί λέγει στὴν πρώτη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο· “Δὲν εἶναι ἀπὸ τὰ κατορθωτὰ νὰ μπορεῖ κάποιο ἀπὸ τὰ δημιουργήματα νὰ μεταβεῖ στὴν οὐσία, ἢτοι τὴ φύση τῆς θεότητος· κτίσμα βέβαια εἶναι καὶ ἡ σάρκα”. Εἶναι φανερό ὅτι ἐδῶ χρησιμοποιοεῖ τὴ φύση ἀντὶ τῆς οὐσίας. Καὶ πάλι ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Νεστόριο· “Εἶπε βέβαια Θεὸς τοῦ τὸν Πατέρα του, μολονότι ἦταν Θεὸς στὴ φύση καὶ εἶχε τὴν οὐσία αὐτοῦ”. Κι ἐδῶ δηλαδὴ παρέλαβε τὸ ‘στὴ φύση’ ὡς παράλληλο τῆς ‘οὐσίας’. Καὶ πάλι· “Ὅταν μὲ θεοπρεπῆ τρόπο λέγει γιὰ τὸν ἑαυτό του, «ὅποιος εἶδε ἐμένα, εἶδε τὸν Πατέρα», καὶ «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατέρας μου εἴμαστε ἕνα», ἐννοοῦμε τὴ θεία καὶ ἀπόρρητη φύση του, σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία εἶναι καὶ ἕνα μὲ τὸν Πατέρα ἑξατίας τῆς ταυτότητά τῆς οὐσίας”. Εἶναι λοιπὸν φανερό σὲ ὅλους ὅτι βεβαίωσε πὼς φύση καὶ οὐσία σημαίνουν τὸ ἴδιο. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἀμφιλόχιος, ὅπως εἶναι φανερό ἀπὸ τὰ προηγούμενα, λέγει τὸ ἴδιο.

Ὅτι λοιπὸν ἡ φύση χρησιμοποιεῖται στὴ θέση τῆς οὐσίας, ἀποδείχθηκε, ὅτι ὁμως καταχρηστικὰ χρησιμοποιεῖται καὶ στὴ θέση τῆς ὑπόστασης, θὰ τὸ ἐπιβεβαιώσῃ ὁ ἴδιος Κύριλλος· γιατί στίς Ἀντιορήσεις του λέγει· “Ὑποχρεωτικὰ λοιπὸν ἐμεῖς, πολεμώντας τὶς ἰδέες ἐκείνου, ὑποστηρίζομε ὅτι ἐγίνε ἡ καθ’ ὑπόστασις ἔνωση (ἔνωση τῶν δύο φύσεων σὲ μία ὑπόστασις), ἐπειδὴ τὸ “καθ’ ὑπόστασις” δὲν ὑποδηλώνει τίποτε ἄλλο, παρὰ μόνον ὅτι μόνη ἡ φύση, δηλαδὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ Λόγου, πού εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Λόγος, ἀφοῦ ἐνώθησαν ἀληθινὰ μὲ τὴν ἀνθρώπινη φύση, χωρὶς μεταβολὴ καὶ σύγχυσις, ὅπως πολλὰ φορὲς εἶπαμε, νοεῖται καὶ εἶναι ἕνας Χριστός, ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος”. Καὶ ὁ θαυμάσιος Βασίλειος, πού ἀπὸ τὴν Καππαδοκία φώτισε ὅλη τὴν οἰκουμένη, διδάσκει ὅτι ἡ μορφή καὶ ἡ οὐσία εἶναι τὸ ἴδιο. Ὁμοίως καὶ ὁ Πρόκλος, ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινοπόλεως. Γιατὶ ὁ ἕνας ὀνόμασε τὴ μορφή οὐσία, ἐνῶ ὁ ἄλλος φύση.

Ἔτσι οἱ Πατέρες μας, λέγοντας ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χρι-

ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν συγκεῖσθαι ἐκ δύο νοοῦσιν οὐσιῶν, ὥσπερ
 καὶ ἡνίκα ἐν δύο φύσεσιν, ἐν δυσὶν οὐσίαις. Καὶ ὁ τῆς βροντῆς δὲ
 υἱὸς τοῦτο διδάσκει ἐν τῷ λέγειν «Ὁ ἦν ἀπ' ἀρχῆς, ὃ ἐώρακαμεν
 καὶ αἱ χεῖρες ἡμῶν ἐψηλάφησαν, περὶ τοῦ Λόγον τῆς ζωῆς». Τὸν
 5 ἓνα γὰρ καὶ τὸν αὐτὸν, δι' ὧν ἔφημεν, καὶ ψηλαφητὴν οὐσίαν
 ἔχειν καὶ ἀψηλάφητον ἀνεκήρυξε. Λόγον γὰρ εἰπὼν, τὸν ἀψηλά-
 φητον ψηλαφηθῆναι προσεμαρτύρησε, καὶ ἐώρακέναι εἰπὼν τὸν
 ἀόρατον προανήγγειλεν ὥστε τὸν ἓνα Χριστὸν ἐν ψηλαφητῇ καὶ
 ἀψηλαφήτῳ οὐσίᾳ καὶ ἐν ὄρατῇ καὶ ἀοράτῳ γνωρίζει τε καὶ τοῖς
 10 ἄλλοις εἰδέναι διδάσκαλος γίνεται. Εἰ γὰρ καὶ ἐνὸς προσώπου
 ἐκάτερον, ἀλλ' οὐδεὶς ἂν εἰπεῖν δύναται νοῦν ἔχων ὡς ἡ αὐτὴ φύ-
 σις ψηλαφητοῦ καὶ ἀψηλαφήτου καὶ ὄρατοῦ καὶ ἀοράτου. Οὕτω
 καὶ τὸ παρὰ τῶν πιστῶν μεταλαμβάνομενον σῶμα Χριστοῦ καὶ
 τῆς αἰσθητῆς οὐσίας οὐκ ἐξίσταται καὶ τῆς νοητῆς ἀδιαίρετον μέ-
 15 νει χάριτος. Καὶ τὸ βάπτισμα δὲ πνευματικὸν ὅλον γενόμενον καὶ
 ἐν ὑπάρχον, καὶ τὸ ἴδιον τῆς αἰσθητῆς οὐσίας (τοῦ ὕδατος λέγω)
 διασώζει, καὶ ὃ γέγονεν οὐκ ἀπώλεσεν.

Ἄλλ' ὁ δυσσεβῆς Νεστόριος, ὃς πρόφασις θεομαχεῖν τοῖς ἐκ
 διαμέτρου τὴν ἀσέβειαν δοκεῖ γίνεσθαι, δύο φύσεις διηρημένας
 20 καὶ ἰδιοῦποστάτους ἐφαντάζετο, καὶ τὴν τῶν φύσεων κατὰ τὰς
 ὑποστάσεις διαίρεσιν τῇ μιᾷ προσκυνήσει ἐνοποιεῖν ἐσοφίζετο. Ὁ
 δὲ θεόμαχος Εὐτυχῆς τὴν μὲν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν οὐκ ἤρνεῖτο,
 οὐδ' ὅτι ἐσαρκώθη ἐκ τῆς Θεοτόκου Παρθένου ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰ-
 ησοῦς Χριστός, ἐκ μεταμελείας μαθὼν λέγειν ὃ οὐκ ἤθελεν ἀλλὰ
 25 καὶ ἀνεθεμάτισεν, ὃ πρότερον αὐτὸς ἔστεργε, τοὺς λέγοντας ἐκ τοῦ
 οὐρανοῦ κατενηνοχέναι τὴν σάρκα. Τὸ δὲ πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιον,
 καίτοι πολλὰ καὶ πολλάκις διασθεῖς, οὐδαμῶς ὁμολογήσαι ἠνέ-
 σχετο, ἀλλὰ μίαν οὐσίαν κηρύττων ἀντὶ τοῦ ἡμῖν ὁμοούσιον ὁμο-
 λογήσαι τὴν σάρκα, τῷ ἀναθέματι ὑπενήνεκται. Ὁ μὲν οὖν ἀ'
 30 Λόγος ταῦτα διελθὼν τὸν σκοπὸν ἐπεράνατο.

Ἐν δὲ τῷ ἅ' λόγῳ ἐ' τινῶν κεφαλαίων, ὧν ὁ σχολαστικὸς Ἀνα-
 τόλιος τὴν μάθησιν ἐπεζήτησεν, ἀποδίδωσι λόγον, ἐνὸς μὲν, εἰ καὶ

στός ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἐννοοῦν ἀπὸ δύο οὐσίες, ὅπως καὶ ὅταν λένε σὲ δύο φύσεις ἐννοοῦν σὲ δυὸ οὐσίες. Ἄλλὰ καὶ ὁ υἱὸς τῆς θροντῆς αὐτὸ διδάσκει λέγοντας: «Αὐτὸ πού ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή, αὐτὸ πού εἶδαμε καὶ ψηλάφησαν τὰ χέρια μας, γιὰ τὸν Λόγο τῆς Ζωῆς»²⁹, ἀνακήρυξε δηλαδὴ τὸν ἕνα καὶ ἴδιο μὲ ὅσα εἶπαμε ὅτι ἔχει καὶ ψηλαφητὴ καὶ ἀψηλάφητη οὐσία. Γιατὶ λέγοντας «Λόγο», ἐπιβεβαίωσε ὅτι ψηλαφήθηκε ὁ ἀψηλάφητος, καὶ λέγοντας «ἔχομε δεῖ», προανήγγειλε τὸν ἀόρατο. Ὡστε ἀναγνωρίζει τὸν ἕνα Χριστό μὲ ψηλαφητὴ οὐσία ἀλλὰ καὶ ἀψηλάφητη καὶ μὲ ὄρατὴ καὶ ἀόρατη καὶ γίνεται δάσκαλος νὰ τὸ μάθουν καὶ ἄλλοι. Γιατί, ἂν καὶ τὸ ἕνα καὶ τὸ ἄλλο εἶναι στοιχεῖα ἑνὸς προσώπου, κανένας ὅμως πού διαθέτει νοῦ δὲν μπορεῖ νὰ πεῖ ὅτι εἶναι ἴδια ἢ φύση τοῦ ψηλαφητοῦ μὲ τοῦ ἀψηλάφητου καὶ τοῦ ὄρατοῦ μὲ τοῦ ἀόρατου. Ἔτσι καὶ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ πού παίρνουν οἱ πιστοὶ καὶ τὴν αἰσθητὴ οὐσία του δὲν ἐγκαταλείπει, καὶ μένει ἀχώριστο ἀπὸ τὴ νοητὴ χάρη. Ἐπίσης καὶ τὸ βάπτισμα, ἐνῶ εἶναι ἐξολοκλήρου πνευματικὸ καὶ ἕνα, καὶ τὸ γνῶρισμα τῆς αἰσθητῆς οὐσίας διασώζει (ἐννοῶ τοῦ νεροῦ), καὶ αὐτὸ πού ἔγινε δὲν τὸ ἔχασε.

Ἄλλὰ ὁ αἵρετικὸς Νεστόριος, ὁ ὁποῖος νομίζει ὅτι ἡ ἀσέβεια γίνεται πρόφαση θεομαχίας στοὺς ἀντίθετους, φανταζόταν δύο φύσεις χωρισμένες καὶ μὲ δική τους ὑπόσταση, καὶ σοφιζόταν ὅτι ἐνοποιεῖ μὲ τὴ μία (κοινὴ) προσκύνηση τὴ διαίρεση τῶν φύσεων κατὰ τὶς ὑποστάσεις. Ὁ θεομάχος πάλι Εὐτυχῆς δὲν ἀρνιόταν τὴν καθ' ὑπόσταση ἔνωση, οὔτε ὅτι ὁ Κύριός μας ἔλαβε σάρκα ἀπὸ τὴ Θεοτόκο Παρθένο, μαθαίνοντας ἀπὸ μεταμέλεια νὰ λέγει αὐτὸ πού δὲν ἠθέλε. Ἄλλὰ καὶ ἀναθεμάτισε, ἐκεῖνο πού προηγουμένως δεχόταν ὁ ἴδιος, ὅσους ἔλεγαν ὅτι ἡ σάρκα κατέβηκε ἀπὸ τὸν οὐρανὸ. Τὴν ὁμοουσιότητα πάλι μ' ἐμᾶς, παρόλο πού δέχθηκε πολλὲς πιέσεις πολλὰς φορές, δὲν δέχθηκε καθόλου νὰ τὴν ὁμολογήσει, ἀλλὰ κηρύττοντας μία οὐσία, ἀντὶ νὰ ὁμολογήσει ὅτι ἡ σάρκα εἶναι ἡ ὁμοούσια μ' ἐμᾶς, ἀπέσπασε τὸ ἀνάθεμα. Ὁ πρῶτος λοιπὸν λόγος ἀφοῦ ἐξέτασε τὰ θέματα αὐτὰ ὀλοκλήρωσε τὸ σκοπὸ του.

Στὸν δεῦτερο λόγο μὲ πέντε κεφάλαια, δίνει ἀπαντήσεις σὲ ὅσα ὁ σχολαστικὸς Ἀνατόλιος ζήτησε νὰ μάθει. Στὸ ἕνα, ἂν καὶ τώρα ὁ

νῦν Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐν σαρκὶ γνωρίζεται, ἑτέρου δέ, εἰ σύνθετος ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη, πῶς ἀθάνατος ἐκτίσθη· τρίτου δέ, πόθεν δυνάμεθα τεκμηρίασθαι τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ἔτι μένειν· ἔτι δέ, εἰ ἀθάνατος ὁ Ἀδὰμ ἐπλάσθη, πῶς τὸ συμφέρον ἠγνόησε, καὶ
5 τελευταῖον, τί ἐστι τό, «Ἰδοὺ Ἀδὰμ γέγονεν ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν»;

Τὸ μὲν οὖν α' κεφάλαιον διὰ πολλῶν γραφικῶν τε καὶ πατρι-
κῶν φωνῶν συνίστησι καὶ ἀποδεικνύει. Καὶ πρῶτον μὲν ἐξ ὧν Ἡ-
σαΐας περὶ τῆς ἐνσάρκου Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀναβάσεως εἶπε·
«Τίς ἐστὶν οὗτος ὁ παραγενόμενος ἐξ Ἐδῶμ;», τουτέστιν ὁ γήϊνος.
10 Καὶ ὁ αὐτὸς πάλιν «Ἰμάτιον αὐτοῦ ἐκ Βοσόρ». Ἑβραῖοι δὲ τὸ Βο-
σόρ σάρκινον καλοῦσι. Καὶ πάλιν «Διὰ τί ἐρυθρά σου τὰ ἱμάτια
καὶ τὰ ἐνδύματα ὡς ἀπὸ πατητοῦ ληνοῦ;», ὅπερ τοῦ πάθους μετὰ
τὸ πάθος καὶ ἐν τῇ ἀνόδῳ μνηνεῖ τὸ μυστήριον. Καὶ πάλιν ἕτερος
προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ δεσπότη φησὶν, ὡς δῆθεν ὑπὸ
15 τῶν νοερῶν ἐρωτωμένου δυνάμεων· «Τίνες αἱ πληγαὶ αὐταὶ αἱ ἀνὰ
μέσον τῶν ὤμων σου;». Ἀποκρίνεται γὰρ ὁ Σωτὴρ λέγων· «Ἄς
ἐπλήγην ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ ἀγαπητοῦ μου». Ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ καιρῷ
τῆς ἀναλήψεως οἱ παρεστῶτες ἄγγελοι οὕτω φασὶν· «Ἐλεύσεται,
ὄν τρόπον ἐθέασασθε αὐτὸν πορευόμενον εἰς τὸν οὐρανόν». Καὶ ὁ
20 πρωτομάρτυς Στέφανος ἐν τῷ καιρῷ τῆς μαρτυρίας, ἐπιγνοὺς τὸν
Δεσπότην Χριστὸν ἐστῶτα ἐκ δεξιῶν τοῦ Πατρός, ἐν ἐκείνῳ τῷ
σχήματι ἐν ᾧ τοῖς μαθηταῖς συνηυλίζετο, τὸ σεπτὸν καὶ θεῖον θέα-
μα παρρησίᾳ ὠμολόγησε. Καὶ τὸ σκεῦος δὲ τῆς ἐκλογῆς, μυσταγω-
γούμενος πρὸς τὴν ἀλήθειαν, ἐξ οὐρανοῦ κράζοντος ἀκούει Χρι-
25 στοῦ· «Σαούλ, Σαούλ, τί με διώκεις;». Καὶ πυθόμενον· «Τίς εἶ, Κύ-
ριε;», «Ἐγὼ εἰμι», φησὶν, «Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, ὃν σὺ διώκεις».
Τὸ δὲ Ναζωραῖος καὶ Ἰησοῦς δῆλον ὅτι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μνηνεῖ
τὴν ἀλήθειαν. Καὶ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζοῦ τὰ αὐτὰ διαμαρτύρε-
ται, καὶ Κύριλλος ἐν τῷ κατὰ συνοσιαστών λόγῳ, καὶ Βασίλειος
30 ἐν τῷ περὶ πίστεως, ἀλλὰ καὶ Κύριλλος πάλιν πρὸς Ἀκάκιον Σκυ-
θοπόλεως ἐπίσκοπον γράφων, καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ δὲ τοῦ ἀποπομ-
παίου.

30. Γέν 3, 22.

33. Πράξ. 1, 11.

31. Ἦσ. 63, 1-2.

34. Πράξ. 7, 56 ἔ.

32. Ζαχ. 13, 6.

35. Πράξ. 9, 4-5.

Χριστὸς ὁ Θεὸς ἀναγνωρίζεται μὲ τὴ δική μας σὰρκα· στὸ ἄλλο, ἂν ὁ Ἄδὰμ πλάσθηκε σύνθετος, πῶς δημιουργήθηκε ἀθάνατος· στὸ τρίτο, ἀπὸ ποῦ μπορούμε νὰ λάβουμε ἀπόδειξη ὅ,τι ὁ Ἰωάννης ὁ Εὐαγγελιστῆς παραμένει ἀκόμα. Στὸ τέταρτο, ἂν ὁ Ἄδὰμ πλάσθηκε ἀθάνατος, πῶς ἄγνόησε τὸ συμφέρον του· καὶ πέμπτο καὶ τελευταῖο, τί σημαίνει ἡ φράση, «Νὰ ὁ Ἄδὰμ ἔγινε σὰν ἓνας ἀπὸ ἐμᾶς»³⁰.

Τὴν ἀπάντηση στὴν πρώτη ἐρώτηση τὴ συγκροτεῖ καὶ τὴν ἀποδεικνύει μὲ πολλές Γραφικὲς καὶ Πατερικὲς γνῶμες. Καὶ πρῶτα ἀπὸ ὅσα εἶπε ὁ Ἡσαΐας γιὰ τὴν ἔνσαρκη ἀνάβαση τοῦ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ μας· «Ποιὸς εἶναι αὐτὸς ποὺ ἦρθε ἀπὸ τὴν Ἐδώμ», δηλαδή ὁ γήινος. Καὶ ὁ ἴδιος πάλι λέγει· «Τὸ φόρεμά του εἶναι ἀπὸ τὴ Βοσόρ». Οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουν τὸ Βοσόρ σὰρκινο. Καὶ πάλι· «Γιατί τὰ ἐνδύματά σου εἶναι κόκκινα καὶ τὰ φορέματά σου σὰ νὰ βγῆκαν ἀπὸ ληνὸ σταφυλιῶν;»³¹. Αὐτὸ μνηνεῖ τὸ μυστήριον τοῦ πάθους μετὰ τὸ πάθος καὶ κατὰ τὴν ἀνοδο. Καὶ πάλι ἄλλος προφήτης, σὰν ἐκπρόσωπος τοῦ Κυρίου λέγει, σὰ νὰ ἐρωτᾶται τάχα ἀπὸ τίς νοερές δυνάμεις· «Τί εἶναι αὐτὲς οἱ πληγὲς ἀνάμεσα στοὺς ὤμους σου;». Κι ἀπαντᾷ ὁ Σωτήρας λέγοντας· «Αὐτὲς ποὺ δέχθηκα στὸ σπίτι τοῦ ἀγαπητοῦ μου»³². Ἀλλὰ καὶ στὸν καιρὸ τῆς ἀνάληψης οἱ παραστεκόμενοι ἄγγελοι λέγουν τὰ ἐξῆς· «Θὰ ρθεῖ ἔτσι ὅπως τὸν εἶδαν ν' ἀνεβαίνει στὸν οὐρανόν»³³. Καὶ ὁ πρωτομάρτυρας Στέφανος στὸν καιρὸ τοῦ μαρτυρίου του, βλέποντας τὸν Δεσπότη Χριστὸ νὰ στέκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα του, μὲ τὸν τρόπο ποὺ καθόταν ὅταν ἦταν μαζὶ μὲ τοὺς μαθητὲς του, ὁμολόγησε μὲ παρρησία τὸ σεβᾶσμιον καὶ θεῖον θέαμα³⁴. Καὶ τὸ σκεῦος τῆς ἐκλογῆς, διδασκόμενος μὲ μυστικὸν τρόπο τὴν ἀλήθεια, ἀκούει τὸν Χριστὸ νὰ τοῦ φωνάζει ἀπὸ τὸν οὐρανόν· «Σαοὺλ, Σαοὺλ, γιατί μὲ καταδιώκεις;». Κι ὅταν ρώτησε, «Ποιὸς εἶσαι, Κύριε;», τοῦ λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος, τὸν ὁποῖο ἐσὺ καταδιώκεις»³⁴. Τὸ Ναζωραῖος καὶ τὸ Ἰησοῦς δηλώνει προφανῶς τὴν ἀλήθεια τῆς σάρκας του. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Ναζιανζηνὸς τὰ ἴδια βεβαιώνει, καὶ ὁ Κύριλλος στὸ λόγο του, Κατὰ συνουσιαστῶν, καὶ ὁ Βασίλειος στὸ λόγο του, Περὶ πίστεως. Καὶ πάλι ὁ Κύριλλος γράφοντας πρὸς τὸν Ἀκάκιο, τὸν ἐπίσκοπον Σκυθουπόλεως, καθὼς καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀποδιοπομπαίου.

Τούτων γὰρ ἕκαστος, καὶ μυρίοι ἄλλοι, μετὰ τῆς σαρκὸς καὶ ἀνελθεῖν καὶ διαμένειν καὶ παραγενέσθαι κατὰ τὴν δευτέραν αὐτοῦ κηρύττουσιν ἐπιφάνειαν. Διὸ καὶ ὁ αὐτὸς ἐστὶν οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, ὄρατός καὶ ἀόρατος, ὄρατός μὲν μετὰ τῆς θεότητος, οὐ
 5 κατὰ τὴν θεότητα, ἀλλὰ κατὰ τὸ σῶμα, ἀόρατος δὲ πάλιν μετὰ τῆς ἀνθρωπότητος, οὐ κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, ἀλλὰ κατὰ τὴν θεότητα, κτιστός καὶ ἄκτιστος, καὶ ὅσα ἄλλα τοιαῦτα κατὰ τὴν εἰρημέ-
 νην εὐσεβῆ θεωρεῖται διάκρισιν. Καὶ γὰρ ἡ ἐξ ἡμῶν σὰρξ, ἐνωθεῖ-
 σα τῷ Θεῷ Λόγῳ καθ' ὑπόστασιν, οὐκ εἰς τὴν οὐσίαν μετεβλήθη
 10 τοῦ Λόγου, εἰ καὶ Θεοῦ γέγονε σὰρξ, οὐδὲ ὁ Λόγος εἰς σάρκα, εἰ καὶ ἰδίαν οἰκονομικῶς ἐποίησατο τὴν σάρκα. Ἄλλ' εἰς μὲν λέγεται καὶ ἔστι Χριστός, σφύζεται δὲ ἀκαινοτομήτως καὶ ἀχωρίστως καὶ τὰ ἐξ ὧν καὶ ἐν οἷς νοεῖται Χριστός, οὐκ ἄλλος καὶ ἄλλος, μὴ γέ-
 νοιτο, ἀλλ', ὥσπερ πολλάκις εἴρηται, εἰς καὶ ὁ αὐτός. Ὁ αὐτὸς γε-
 15 νεαλογεῖται καὶ ἔστιν ἀγενεαλόγητος, κατ' ἄλλο δῆλον ὅτι καὶ ἄλλο. Καὶ γὰρ τὰ ἱερὰ λόγια φησι· «Καὶ ἄνθρωπός ἐστι, καὶ τίς γνώ-
 σεται αὐτόν, καὶ τὴν γενεὰν αὐτοῦ τίς διηγήσεται;». Ἄλλὰ καὶ πάλιν βοᾷ· «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ Δαβὶδ».

Ὡστε κατὰ μὲν τὴν θεότητα αὐτοῦ ἀγενεαλόγητος, κατὰ δὲ
 20 τὴν ἀνθρωπότητα γενεαλογούμενος. Ὁ αὐτὸς πάντα προοινῶσκει (ἔστι γὰρ φύσει Θεός) καὶ πάλιν ἀγνοεῖν τὴν ἐσχάτην ἡμέραν διὰ τὸ ἡμέτερον λέγεται φύραμα. Καί· «Οὔτε ἐμὲ οἴδατε οὔτε τὸν Πατέρα μου οἴδατε». Καὶ πάλιν δῆλον ὅτι κατὰ τὸ ἀνθρώπινον· «Κἀ-
 μὲ οἴδατε καὶ πόθεν εἰμὶ οἴδατε». Ἔτι δέ· «Εἰ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ
 25 ἐμαντοῦ, ἡ μαρτυρία μου οὐκ ἔστιν ἀληθής». Καὶ ἀλλαχοῦ· «Εἰ ἐγὼ μαρτυρῶ περὶ ἐμαντοῦ, ἡ μαρτυρία μου ἀληθής ἐστι», τὸ μὲν διὰ τὴν θείαν αὐτοῦ φύσιν, τὸ δὲ διὰ τὴν ἀνθρωπότητα. Οὕτως οὖν ἐστὶν ὁ αὐτὸς ἀπερίγραπτος καὶ περίγραπτος, ὡς δύο γενέσεις ἔχων καὶ δύο οὐσίας ὁ εἷς. Εἰ δὲ μιᾶς οὐσίας ἐστὶ καὶ μετὰ τὴν σάρ-
 30 κωσιν κατὰ τὸν Μάνην, μίαν αὐτοῦ πάντως ὁμολογήσουσι καὶ

35. Ἐβρ. 7, 3.

36. Ἦσ. 53, 8.

37. Ματθ. 1, 1.

38. Μάρκ. 13, 32.

39. Ἰω. 7, 27.

40. Ἰω. 5, 31.

41. Ἰω. 8, 14.

Καθένας λοιπὸν ἀπὸ αὐτοῦς, καὶ πλῆθος ἄλλοι, διδάσκουν ὅτι μαζί με τὴ σάρκα καὶ ἀνέβηκε στὸν οὐρανὸ καὶ παραμένει ἐκεῖ καὶ θὰ ἔρθει κατὰ τὴ δευτέρη παρουσία του. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἴδιος εἶναι οὐράνιος καὶ ἐπίγειος, ὄρατος καὶ ἀόρατος, ὄρατός βέβαια μετὰ τὴ θεότητα, ὄχι ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ σῶμα, καὶ ἀόρατος πάλι μετὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση, ὄχι ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὴ θεότητα, κτιστὸς καὶ ἄκτιστος, καὶ ὅσα ἄλλα τέτοια ἀναφέρονται σύμφωνα μετὰ τὴν εὐσεβῆ διάκριση ποὺ εἶπαμε. Γιατὶ ἡ δική μας σάρκα, ποὺ ἐνώθη κατ' ὑπόστασιν μετὰ τὸν Θεὸ Λόγον, δὲν μεταβλήθηκε στὴν οὐσία τοῦ Λόγου, ἀν καὶ ἔγινε σάρκα Θεοῦ, οὔτε ὁ Λόγος μεταβλήθηκε σὲ σάρκα, ἀν καὶ κατ' οἰκονομία ἔκανε δική του τὴ σάρκα, ἀλλὰ λέγεται βέβαια καὶ εἶναι ἓνας Χριστός, σώζονται ὅμως κατὰ τρόπο ἀδιαίρετο καὶ ἀχώριστο καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια καὶ στὰ ὅποια νοεῖται ὁ Χριστός, ὄχι ἄλλος καὶ ἄλλος, μὴ γένοιτο, ἀλλὰ, ὅπως πολλὰ φορὲς ἔχει λεχθεῖ, ἓνας καὶ ὁ αὐτός. Ὁ ἴδιος γενεαλογεῖται καὶ εἶναι ἀγενεαλόγητος³⁵, σύμφωνα βέβαια μετὰ τὸ ἓνα καὶ μετὰ ἄλλο στοιχεῖο ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται. Γιατὶ ἡ ἁγία Γραφή λέγει: «Καὶ ἄνθρωπος εἶναι, καὶ ποιὸς θὰ τὸν κατανοήσῃ, καὶ τὴ γενεὰ του ποιὸς θὰ τὴ διηγηθεῖ;»³⁶. Ἀλλὰ καὶ πάλι φωνάζει: «Βίβλος γενέσεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, υἱοῦ τοῦ Δαβὶδ»³⁷.

Ὡστε ὡς πρὸς τὴ θεότητα εἶναι ἀγενεαλόγητος, ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη ὅμως φύση του γενεαλογεῖται. Ὁ ἴδιος προγνωρίζει τὰ πάντα (γιατὶ εἶναι κατὰ φύσιν Θεός) καὶ πάλι λέγεται ὅτι ἄγνοεῖ³⁸, ἕξαιτίας τῆς δικῆς μας φύσης, τὴν ἔσχατη ἡμέρα. Καὶ ἀκόμα: «Οὔτε ἐμένα γνωρίζετε οὔτε τὸν Πατέρα μου γνωρίζετε». Καὶ πάλι λέγει, καὶ βέβαια ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του: «Κι ἐμένα μετὰ γνωρίζετε καὶ γνωρίζετε ἀπὸ ποῦ εἶμαι»³⁹. Καὶ ἀκόμα: «Ἄν ἐγὼ δίνω μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου, ἡ μαρτυρία μου δὲν εἶναι ἀληθινή»⁴⁰ καὶ ἄλλου: «Ἄν ἐγὼ δίνω μαρτυρία γιὰ τὸν ἑαυτὸ μου ἡ μαρτυρία μου εἶναι ἀληθινή»⁴¹. τὸ ἓνα βέβαια ὡς πρὸς τὴ θεία φύση του, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη. Ἔτσι λοιπὸν εἶναι ὁ ἴδιος καὶ ἀπερίγραπτος καὶ περιγραπτὸς, ἐπειδὴ αὐτὸς ὁ ἓνας ἔχει δύο γενέσεις καὶ δύο οὐσίες. Ἄν ὅμως εἶναι μᾶς οὐσίας μετὰ τὴ σάρκωσή του, σύμφωνα μετὰ τὸν Μάνη, θὰ ὁμολογήσουν ὅπωςδήποτε μία καὶ τὴ γέννησή του,

τὴν γέννησιν, καὶ μάτην Υἱὸς ἀνθρώπου κέκληται. Τὸ μὲν οὖν πρῶτον κεφάλαιον οὕτω πως ἐπῆλθε.

Τὸ δὲ β' οὕτω διευθετεῖ. Εἴτε θνητός, φησὶν, εἴτε ἀθάνατος ἐπλάσθη τὴν ἀρχὴν ὁ Ἀδάμ, πρόδηλον ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ 5 ἐποίησεν οὐδὲ τέρεται ἐπ' ἀπωλεία ζώντων, φθόνῳ δὲ διαβόλου θάνατος εἰσῆλθεν εἰς τὸν κόσμον. Ὑπὸ δέ τινα μένειν ὄρον ἐν ἀφθαρσίᾳ τὸν ἄνθρωπον διεκελεύσατο, ἐντολὴν εἰς φύλακὴν παραθέμενος, ἣν παραβεβηκώς τὴν φθορὰν ἀντὶ τῆς ἀφθαρσίας εἰσήγαγε· τῷ γὰρ αὐτεξουσίῳ τιμηθεὶς ὁ ἄνθρωπος, εἴλετο τὸ χεῖρον, 10 ἐκὼν φυγῶν τὸ ἄμεινον. Ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἀθάνατον καὶ νοητὴν δημιουργηθεῖσαν ἐκ παραβάσεως ἴσμεν θανάτῳ παραδεδομένην, εἰ καὶ μὴ αἰσθητῷ, ἀλλὰ γε (τὸ χαλεπώτερον) νοητῷ. Ἡ ἁμαρτία γὰρ αὐτῆς ἐστὶν ὁ θάνατος, ὡς κόλασιν αὐτῇ καὶ φθορὰν προξενούσα ἀφθαρτον· «Φοβήθητε», γὰρ φησι, «τὸν 15 νόμιμον καὶ τὴν ψυχὴν καὶ τὸ σῶμα ἐν γεννῆ ἀπολέσαι». Ἀπλοῦς δὲ μόνος ἐστὶν ὁ Θεός, ἀπερίγραπτος ὢν· πᾶν γὰρ τὸ περίγραφτον οὐχ ἀπλοῦν. Τὰ δὲ παρὰ τὸ θεῖον πάντα σύνθετα.

Ὅτι δὲ τὸ σύνθετον δύναται καὶ ἀθάνατον μεῖναι, μαρτυροῦσι μὲν τὰ νοερά τάγματα καὶ ἡ ψυχὴ, μαρτυρεῖ δὲ μᾶλλον καὶ ἡ 20 ἀνάστασις, ἐν ἧ ἡ σύνθετος ὁ ἄνθρωπος οὐδὲν ἦττον ἢ πρότερον, ἀνιστάμενος εἰς ἀθανασίαν, μετὰ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνίσταται· «Δεῖ γὰρ τὸ θνητὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀθανασίαν, καὶ τὸ φθαρτὸν τοῦτο ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν». Καὶ οὐκ ἂν τις εἴποι τὸ σῶμα τότε εἰς τὴν οὐσίαν μεταβαλεῖν τῆς ψυχῆς· εἰ γὰρ καὶ λεπτότερον καὶ 25 διαυγέστερον γίνεται, ἀλλ' οὖν τὰ ἰνδάλματα σώζει τοῦ σώματος, καὶ ἄνθρωπός ἐστι, τὰ ἀνθρώπου φέρων γνωρίσματα. Μαρτυρεῖ δὲ τοῖς εἰρημένοις Ἐνώχ καὶ Ἡλίας καὶ ὁ τῆς βροντῆς υἱὸς Ἰωάννης, ἔτι περιόντες ἐν τῷ σώματι· καὶ γὰρ τούτους ὡς ἀπαρχὴν τοῦ ὄλου φυράματος ἡμῶν ὁ δημιουργὸς λαβῶν ἔδειξε πᾶσιν ὡς εἰ μὴ 30 ἡμαρτεν ὁ Ἀδάμ, ἔτι ἂν περιῆν μετὰ τοῦ σώματος Πλὴν καὶ οὗτοι πολυχρόνιον βίον ἀνύοντες γεύσονταί ποτε θανάτου, κἂν ἐν τῇ ῥιπῇ ὀφθαλμοῦ. Ὅρα δὲ τὴν δι' αὐτῶν πίστιν, ὡς ἐκ τῶν τριῶν προ-

καὶ μάταια ἔχει κληθεῖ Υἱὸς ἀνθρώπου. Τὸ πρῶτο λοιπὸν κεφάλαιο ἔτσι τὸ ἀνέπτυξε.

Τὸ δεύτερο τὸ ἀναπτύσσει ὡς ἑξῆς· Εἶτε θνητός, λέγει, εἶτε ἀθάνατος πλάσθηκε στὴν ἀρχὴ ὁ Ἀδάμ, εἶναι ὀλοφάνερο ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔκανε τὸ θάνατο οὔτε χαίρεται μὲ τὴν ἀπώλεια τῶν ζώντων, ἀλλὰ ὁ θάνατος εἰσῆλθε στὸν κόσμον ἕξαιτίας τοῦ φθόνου τοῦ διαβόλου. Ἔδωσε ὅμως ἐντολὴ νὰ μένει ὁ ἄνθρωπος στὴν ἀφθαρσία κάτω ἀπὸ κάποιον ὄρο, δίνοντάς του μία ἐντολὴ πρὸς φύλαξη, πού ἐπειδὴ τὴν εἶχε παραβεῖ εἰσήγαγε ἀντὶ τῆς ἀφθαρσίας τὴ φθορά. Γιατὶ ὁ ἄνθρωπος τιμημένος μὲ τὸ αὐτεξούσιο προτίμησε τὸ χειρότερο, ἀποφεύγοντας μὲ τὴ θέλησή του τὸ καλύτερο. Ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ πού δημιουργήθηκε ἀθάνατη καὶ νοητή, γνωρίζομε ὅτι ἀπὸ τὴν παράβαση ἔχει παρδοθεῖ στὸ θάνατο, ἂν καὶ ὄχι τὸν αἰσθητό, ἀλλὰ (τὸ βαρύτερο) στὸ νοητό. Γιατὶ ἡ ἁμαρτία αὐτῆς εἶναι ἀθάνατη, ἐπειδὴ προξενεῖ σ' αὐτὴν κόλαση καὶ φθορὰ ἀσταμάτητη· γιατί λέγει· «Φοθηθεῖτε αὐτὸν πού μπορεῖ νὰ καταστρέψει τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα μέσα στὴ γέεννα»⁴². Ἀπλὸς εἶναι μόνον ὁ Θεός, ὄντας ἀπερίγραπτος· γιατί κάθε περιγραφὰ δὲν εἶναι ἀπλό. Ἀντίθετα ὅλα ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Θεῖο εἶναι σύνθετα. Ὅτι βέβαια τὸ σύνθετο μπορεῖ νὰ μείνει καὶ ἀθάνατο, τὸ βεβαιώνουν τὰ νοερὰ τάγματα καὶ ἡ ψυχὴ, καλύτερα ὅμως τὸ βεβαιώνει καὶ ἡ ἀνάσταση, κατὰ τὴν ὁποία, ὄντας σύνθετος ὁ ἄνθρωπος, καθόλου λιγότερο ἀπὸ πρῶτα, ὅταν θὰ ἀναστηθεῖ γιὰ τὴν ἀθανασία, θὰ ἀναστηθεῖ μὲ τὴν ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα. «Γιατὶ πρέπει αὐτὸ τὸ θνητὸ νὰ ἐνδυθεῖ ἀθανασία καὶ αὐτὸ τὸ φθαρτὸ νὰ ἐνδυθεῖ ἀφθαρσία»⁴³. Καὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ πεῖ κάποιος, ὅτι τότε τὸ σῶμα θὰ μεταβληθεῖ στὴν οὐσία τῆς ψυχῆς. Γιατὶ, ἂν καὶ γίνεται καὶ λεπτότερο καὶ διαυγέστερο, ἀλλ' ὅμως διατηρεῖ τὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ σώματος, καὶ εἶναι ἄνθρωπος, ἔχοντας τὰ γνωρίσματα τοῦ ἀνθρώπου. Αὐτὰ πού λέγει τὰ βεβαιώνει ὁ Ἐνώχ καὶ ὁ Ἡλίας καὶ ὁ υἱὸς τῆς βροντῆς Ἰωάννης, πού βρῖσκονται ἀκόμα μέσα στὸ σῶμα. Γιατὶ, ἀφοῦ πῆρε ὁ Δημιουργὸς αὐτοὺς ὡς ἀπαρχὴ ὅλο τοῦ φυράματός μας, ἔδειξε σὲ ὅλους ὅτι, ἂν δὲν ἁμάρτανε ὁ Ἀδάμ, θὰ ζοῦσε ἀκόμα μὲ τὸ σῶμα του. Ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ διανύοντας πολυχρόνιο βίον, κάποτε θὰ γευθοῦν τὸ θάνατο ἔστω καὶ σὲ ριπὴ ὀφθαλμοῦ. Πρόσεχε ὅμως

ἀγεται γενεῶν, ἐκ μὲν τῶν πρὸ νόμου ληφθέντος τοῦ Ἐνώχ, ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὸν νόμον τοῦ Ἡλίου, ἐκ δὲ τῶν μετὰ τὴν χάριν τοῦ ἐπιστηθίου τῶν μαθητῶν. Οὐκοῦν καὶ ὁ Ἀδάμ, εἰ τὴν ἐντολὴν ἐφύλαττε, τούτοις ἂν ἀδιστάκτως συμπεριῆν.

5 Ὅτι δὲ περίεστιν ὁ παρθένος Ἰωάννης, ὅπερ ἐξήτησας, ὡσπερ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Ἡλίαν παράδοσις μαρτυρεῖ, οὕτω καὶ τοῦτον. Καὶ τὸ ἐν τοῖς εὐαγγελίοις δὲ εἰρημένον εἰς τὸν αὐτὸν ἡμᾶς νοῦν ἔλκει. Εἶπε μὲν γὰρ ὁ Χριστὸς τὸν τρόπον τοῦ θανάτου, ὃν ἔμελλεν ὑπὲρ αὐτοῦ ἀποθνήσκειν ὁ Πέτρος ὁ δὲ Πέτρος τὸν οἰκει-
10 ον θάνατον ἀκούσας εὐθύς ἐπερωτᾷ περὶ τοῦ εὐαγγελιστοῦ Ἰωάννου, δῆλον κακείνου οὐκ ἄλλο τι, ἀλλ' ἢ τὸν τρόπον τοῦ θανάτου αὐτοῦ μαθεῖν ἐπιζητῶν «Οὗτος δὲ τίς». Οὐ γὰρ ἄλλο μὲν ἤκουε παρὰ τοῦ Σωτῆρος περὶ αὐτοῦ, εἰς ἄλλο δὲ τι ἀνακόλουθον τὴν ἐρώτησιν μετήγεν, ὡσπερ παρορῶν καὶ παρὰ φαῦλον ποιούμενος
15 τὴν τοῦ διδασκάλου περὶ αὐτοῦ προφητείαν. Τῆς δὲ τοῦ Πέτρου ἐρωτήσεως περὶ τοῦ θανάτου, ὃν ἔμελλεν ἀποθνήσκειν ὁ Ἰωάννης, ἐπερωτῶντος, καὶ τοῦ Σωτῆρος εἰπόντος «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σε;», πῶς οὐχὶ τὴν μέχρι τῆς παρουσίας αὐτοῦ διαμονὴν ἢ ἀλήθεια προλέγει; Διὸ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος τό,
20 «Ἀκολουθεῖ μοι», περὶ τοῦ θανάτου τοῦ ἁγίου Πέτρου εἰρησθαι τῷ Σωτῆρι ἐκδέχεται. Τὸ δὲ ὅτι, «Ἐξῆλθεν ὁ λόγος οὗτος εἰς τοὺς μαθητάς, ὅτι ὁ μαθητὴς ἐκεῖνος οὐκ ἀποθνήσκει» καὶ τὰ ἐξῆς, οὐ μόνον οὐδὲν μάχεται, ἀλλὰ καὶ συνάδει. Οὐ γὰρ τις αὐτὸν ἀθάνατον εἶναι φησιν, ἀλλὰ διαμένειν μετὰ Ἐνώχ καὶ Ἡλία μέχρι τῆς
25 δευτέρας τοῦ Δεσπότητος παρουσίας, ὃ καὶ ὁ μαθητὴς αὐτὸς δεδαιῶν φησιν ὅτι· «Οὐκ εἶπε δὲ αὐτῷ ὁ Ἰησοῦς ὅτι οὐκ ἀποθνήσκει, ἀλλ', «Ἐὰν αὐτὸν θέλω μένειν ἕως ἔρχομαι, τί πρὸς σέ;»". Καὶ φανερόν ὅτι τὸ μὲν ἀθάνατον εἶναι ἀνέτρεψε, τὸ δὲ μένειν ἕως τῆς παρουσίας ἐδεδαίωσεν.

30 Εἰ δὲ ὁ Παμφίλου Εὐσέβιος, τὴν Ἐκκλησιαστικὴν γράφων Ἱστορίαν καὶ τοὺς χρόνους αὐτοῦ, καθ' οὓς ἐδίωσεν, ἀριθμητοὺς ἔθετο, καὶ ὡς μέχρι τῶν Τραιανου χρόνων διήρκεσεν, οὐδὲν μαχό-

44. Ἰω. 21, 21.

45. Ἰω. 21, 22.

46. Ἰω. 21, 23.

47. Ἰω. 21, 22.

τὴν πίστη μέσω αὐτῶν, πού προάγεται ἀπὸ τὶς τρεῖς γενεές, ἀπὸ τὸν Ἐνώχ πού λαμβάνεται ἀπὸ τοὺς πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο, ἀπὸ τὸν Ἡλία ἀπὸ ὅσους ἔζησαν μετὰ τὸ νόμο, καὶ ἀπὸ τὸν ἐπιστήθιο μαθητὴ ἀπὸ ὅσους ἔζησαν μετὰ τὴ χάρη. Καὶ ὁ Ἀδὰμ λοιπόν, ἂν τηροῦσε τὴν ἐντολή, θὰ παρέμενε ἀναμφισβήτητα ζωντανὸς μαζί με αὐτοὺς.

Ὅτι παραμένει ὁ παρθένος Ἰωάννης, πράγμα πού ζήτησες, ὅπως μαρτυρεῖ ἡ παράδοση γιὰ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Ἡλία, ἔτσι καὶ γι' αὐτόν. Καὶ αὐτὸ πού λέγεται στὰ Εὐαγγέλια μᾶς ὁδηγεῖ στὸ ἴδιο νόημα. Γιατὶ ὁ Χριστὸς εἶπε τὸν τρόπο τοῦ θανάτου, μετὰ τὸν ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει γιὰ χάρη του ὁ Πέτρος, καὶ ὁ Πέτρος ἀκούοντας τὸ θάνατό του, ἀμέσως ἐρωτᾷ γιὰ τὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ζητεῖ νὰ μάθει ὄχι κάτι ἄλλο, ἀλλὰ τὸν τρόπο τοῦ θανάτου ἐκείνου· «Αὐτὸς τί θὰ γίνεῖ;»⁴⁴. Γιατὶ δὲν ἄκουε ἄλλο ἀπὸ τὸ Σωτήρα γι' αὐτόν, καὶ σὲ ἄλλο ἀνακόλουθο μετέφερε τὴν ἐρώτηση, σὰν νὰ παρέβλεπε καὶ νὰ ἐξευτέλιζε τὴν προφητεία τοῦ Δασκάλου γι' αὐτόν. Μὲ τὴν ἐρώτηση ὅμως τοῦ Πέτρου γιὰ τὸ θάνατο μετὰ τὸν ὁποῖο ἐπρόκειτο νὰ πεθάνει ὁ Ἰωάννης, καὶ μετὰ τὴν ἀπάντηση τοῦ Σωτήρα πού εἶπε, «Ἄν θέλω αὐτὸς νὰ μείνει μέχρι πού νὰ ρθῶ ἐγώ, τί σὲ ἐνδιαφέρει;»⁴⁵, πῶς δὲν προλέγει ἡ ἀλήθεια τὴ διαμονή του μέχρι τὴν παρουσία του; Γι' αὐτὸ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος δέχεται ὅτι τὸ «Ἀκολούθησέ με» εἰπώθηκε ἀπὸ τὸν Σωτήρα γιὰ τὸ θάνατο τοῦ ἁγίου Πέτρου, ἐνῶ τό, «Κυκλοφόρησε αὐτὸς ὁ λόγος ἀνάμεσα στοὺς μαθητὲς, ὅτι ὁ μαθητὴς δὲν πεθαίνει»⁴⁶ καὶ τὰ ἐξῆς, ὄχι μόνο δὲν εἶναι ἀντίθετο καθόλου, ἀλλὰ καὶ συμφωνεῖ. Δὲν λέγει βέβαια κανεὶς ὅτι βεβαιώνει πῶς εἶναι ἀθάνατος, ἀλλὰ θὰ παραμείνει μαζί μετὰ τὸν Ἐνώχ καὶ τὸν Ἡλία ὡς τὴ δευτέρα παρουσία τοῦ Κυρίου. Αὐτὰ βεβαιώνει καὶ ὁ ἴδιος ὁ μαθητὴς καὶ λέγει ὅτι «Δὲν εἶπε σ' αὐτόν ὁ Ἰησοῦς ὅτι δὲν πεθαίνει, ἀλλὰ ἂν θέλω νὰ παραμείνει αὐτὸς μέχρι πού νὰ ρθῶ, τί σὲ ἐνδιαφέρει;»⁴⁷. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ἀναίρεσε τὸ νὰ εἶναι ἀθάνατος, ἀλλὰ βεβαίωσε τὸ ὅτι θὰ παραμείνει ὡς τὴν παρουσία του.

Ἄν ὅμως ὁ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου γράφοντας τὴν Ἐκκλησιαστικὴ Ἱστορία καὶ τὰ χρόνια του κατὰ τὰ ὁποῖα ἔζησε τὰ ὅρισε μετρημένα, καὶ ὅτι ἔζησε ὡς τὰ χρόνια τοῦ Τραϊανοῦ, δὲν λέγει τίποτε

μενον, κἂν δοκῆ, λέγει. Ἐκεῖνο γὰρ ἕκαστος κατὰ νοῦν λαμβανέ-
 τω, ὡς οἱ τοῦ Ἐνῶχ κατάδηλοι χρόνοι, καὶ ὅσα ἔτη ἐν τῷ κόσμῳ
 ἐβίω, σαφῶς ἢ θεία Γραφή παραδίδωσιν. Ἄλλ' οὐ διὰ τοῦτο τὴν
 μετὰ σώματος ἀρνήσεται τις τοῦ δικαίου μετάθεσιν. Ταύτη τῇ δό-
 5 ξῆ συνάδουσι καὶ αἱ πράξεις τοῦ ἠγαπημένου Ἰωάννου καὶ ὁ βί-
 ος, ὃς οὐκ ὀλίγοι προφέρουσι. Κατατεθείς γάρ, φασί, κατὰ τὴν
 αὐτοῦ ἐκείνου προτροπὴν ἐν τινι τόπῳ, ζητηθεὶς αἰφνίδιον οὐχ
 εὐρίσκετο, ἀλλὰ μόνον τὸ ἁγίασμα βρῦον ἐξ αὐτοῦ τοῦ τόπου ἐν ᾧ
 πρὸς βραχεῖαν ὁσπὴν ἐτέθη, ἀφ' οὗ πάντες, ὡς πηγὴν ἁγιασμοῦ,
 10 τὸ ἅγιον ἐκεῖνο μῦρον ἀρνούμεθα. Ἐκεῖνο δὲ δῆλον, ὡς τὸ παρὸν
 ζήτημα, κἂν τῆς ἀληθείας παρασφαλῆ, οὐ φέρει ψυχῆς κίνδυνον.
 Ἡ μὲν γὰρ περὶ πίστεως ἔρευνα τῆς ἀληθείας παρατραπεῖσα ναυ-
 ἄγιον μέγα τῇ ψυχῇ προξενεῖ, διὸ δὴ καὶ βραχείας τῆς εἰς αὐτὴν
 τελούσης ἀντέχεσθαι δεῖ συλλαβῆς, ἢ δὲ ζήτησις τῶν παρὰ τὴν εὐ-
 15 σέβειαν προβλημάτων καλὸν μὲν εἰ πρὸς τὸ τῆς ἀληθείας καταλή-
 γει τέλος· εἰ δέ γε ταύτης ἀστοχήσει, οὐ καλὸν μὲν, ὅμως ὄλεθρον
 ψυχῆς οὐ φέρει. Ἀλλὰ τὸ μὲν δεύτερον καὶ τρίτον οὕτω διελύσατο
 ζήτημα.

Ἀθάνατος δὲ πλασθεὶς ὁ Ἀδάμ τὸ λυσιτελὲς ἠγνόησεν, ὥσ-
 20 περ καὶ πρὸ αὐτοῦ ὁ διάβολος καὶ αἱ περὶ αὐτὸν ἀποστατικαὶ δυ-
 νάμεις. Τὸ δὲ «ἰδοὺ γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν», εἰ καὶ τισιν εἰ-
 ρῆσθαι παρ' εἰρωνείαν ἐνομίσθη, ἀλλ' οὐχ οὕτως ἔχει. Οὐ μὲν ἀλλ'
 οὐδ' ὅτι γέγονε τῇ ἀληθείᾳ Θεός τοῦτο γὰρ παντελῶς μετὰ τοῦ
 ἀδυνάτου καὶ βλάσφημον. Τί οὖν βούλεται τὸ «ἰδοὺ γέγονεν Ἀ-
 25 δάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν»; Ἰδοὺ νῦν, φησὶν, αἰσθησὶν ἐδέξατο οἷόν ἐστι
 τὸ φαντάζεσθαι γενέσθαι Θεόν. Πρὸς δὲ τὴν ἐκείνου γνώμην
 ταῦτα φθέγγεται Θεός, καὶ διελέγχει τὴν κακόνοιαν. Ὀνειδίζειν
 δὲ τὸ Θεῖον πρὸς νουθεσίαν ἡμετέραν πολλαχοῦ τῆς Γραφῆς εὐρί-
 σκομεν. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν καὶ ὁ ὅς λόγος. Δύναιτο δ' ἂν τό, «ἰδοὺ
 30 γέγονεν Ἀδάμ ὡς εἷς ἐξ ἡμῶν» καὶ ἐν εἰρωνείας σχήματι προελ-
 θεῖν, καὶ ὀνειδούς λόγον ἐπέχειν, καὶ ἐλεεινολογίαν ἐν οἰκτιρμοῖς
 ἐπιδείκνυσθαι αἰρείσθω δὲ τὸ δοκοῦν μᾶλλον ἕκαστος.

τὸ ἀντιφατικό, ἔστω κι ἂν φαίνεται αὐτό. Ἄς σκέπτεται δηλαδή ὁ καθένας ἐκεῖνο, ὅτι τὰ ὀλοφάνερα χρόνια τοῦ Ἐνώχ καὶ ὅσα χρόνια ἔζησε στὸν κόσμος ἡ ἁγία Γραφή τὰ παρδίδει μὲ σαφήνεια, δὲν θ' ἀρνηθεῖ ὅμως κανεὶς μ' αὐτὸ ὅτι ὁ δίκαιος μετατέθηκε ἀπὸ τὸν κόσμος μὲ τὸ σῶμα του. Μ' αὐτὴ τὴ γνώμη συμφωνοῦν καὶ οἱ πράξεις καὶ ὁ βίος τοῦ ἀγαπημένου Ἰωάννη, πού ὄχι λίγοι προβάλλουν. Γιατὶ λένε ὅτι, ἀφοῦ κατατέθηκε σύμφωνα μὲ τὴν προτροπὴ του σὲ κάποιον τόπο, ἐνῶ τὸν ζήτησαν ἔπειτα ξαφνικὰ δὲν τὸν ἔβρισκαν, ἀλλὰ μόνο τὸ ἁγίασμα ἀνάβλυζε ἀπὸ τὸν τόπο ἐκεῖνο στὸν ὁποῖο πρὸς στιγμήν εἶχε τεθεῖ, ἀπὸ τὸν ὁποῖο ὅλοι, σὰν ἀπὸ πηγὴ ἁγιασμοῦ, ἀντλοῦμε ἐκεῖνο τὸ ἅγιο μύρο. Φανερὸ ὥστόσο εἶναι ἐκεῖνο, ὅτι τὸ ζήτημα αὐτό, κι ἂν κάνει λάθος στὴν ἀλήθεια, δὲν προκαλεῖ κίνδυνο τῆς ψυχῆς. Γιατὶ ἡ ἔρευνα γιὰ τὴν πίστη ὅταν ξεφύγει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια προξενεῖ μεγάλο ναυάγιο στὴν ψυχὴ, καὶ γι' αὐτὸ πρέπει νὰ κρα-τοῦμε ἀκόμα καὶ μιὰ μικρὴ συλλαβὴ πού συντελεῖ σ' αὐτὴ, ἐνῶ ἡ συζήτηση τῶν προβλημάτων σχετικὰ μὲ τὴν εὐσεβεία εἶναι καλὴ ἂν καταλήγει στὸ τέλος τῆς ἀλήθειας, ἂν ὅμως ἀστοχήσει σ' αὐτὴν, δὲν εἶναι βέβαια καλὸ, δὲν προξενεῖ ὅμως τὸν ὄλεθρο τῆς ψυχῆς. Αὐτὴ λοιπὸν τὴ λύση ἔδωσε στὸ δεύτερο καὶ τὸ τρίτο ζήτημα.

Ὁ Ἀδὰμ ὅμως ἐνῶ πλάσθηκε ἀθάνατος, ἀγνόησε τὸ ὠφέλιμο, ὅπως καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ὁ διάβολος καὶ οἱ δυνάμεις τῆς ἀποστασίας πού ἦταν μαζί του. Ἡ δήλωση πάλι, «Νὰ ὁ Ἀδὰμ ἔγινε σὰν ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς»⁴⁸, ἂν καὶ μερικοὶ νόμισαν ὅτι εἰπώθηκε εἰρωνικά, δὲν εἶναι ἔτσι. Ὅχι βέβαια ὅτι ἔγινε καὶ ἀληθινὸς Θεός· γιατί αὐτό, ἐκτὸς ἀπὸ ἀδύνατο ἀποτελεῖ καὶ βλασφημία. Τί νόημα λοιπὸν ἔχει ἡ δήλωση, «Νὰ ὁ Ἀδὰμ ἔγινε σὰν ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς»; Νὰ, λέγει, τώρα δέχθηκε αἴσθησις, δηλαδή φαντάσθηκε ὅτι ἔγινε θεός. Καὶ αὐτὰ τὰ λέγει ὁ Θεὸς σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη τοῦ Ἀδὰμ καὶ κατηγορεῖ τὴ διαστραμμένη σκέψη του. Σὲ πολλὰ σημεία τῆς Γραφῆς βρῖσκομε τὸν Θεὸ νὰ ὀνειδίζει πρὸς σωφρονισμό μας. Αὐτὰ βέβαια ἐκθέτει καὶ ὁ δεύτερος λόγος. Θὰ μπορούσε ὅμως ὁ λόγος, «Νὰ ἔγινε ὁ Ἀδὰμ σὰν ἕνας ἀπὸ ἐμᾶς», καὶ σὰν εἰρωνεία νὰ διατυπωθεῖ, καὶ κατηγορία νὰ περιέχει· καὶ ἀκόμα δείχνει συμπάθεια καὶ λύπη. Ἄς πάρει κανένας αὐτὸ πού νομίζει καλύτερο.

Ἐν δὲ τῷ γ' λόγῳ πρὸς Δόμνον καὶ Ἰωάννην γράφων, τοὺς τὴν δευτέραν Κιλικίαν οἰκοῦντας ἀσκητάς, ταῦτα ὑπὲρ τῆς ἐν Καλχηδόνι λέγει συνόδου, ὅτι ὀρθοδοξίας ἐστὶ φρόνημα καὶ Κυρίλλῳ φίλον μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην κηρύττειν 5 καὶ ἓν πρόσωπον, καὶ τὸ φρονεῖν τὸν αὐτὸν ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα καὶ ὁμοούσιον ἡμῖν τὸν αὐτὸν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα, τουτέστι τὸ δύο φύσεις ὁμολογεῖν, ἐξ ὧν ὁ εἷς Χριστὸς ἀπετελέσθη. Δύο γὰρ γεννήσεις τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ ἡμῶν εἰδότες, οὐδὲ τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Λόγου τὴν κατ' οὐσίαν διαφο- 10 ρὰν ἀγνοοῦμεν. Αὕτη δὲ ἡ πίστις τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου δέδεικται κήρυγμα. Εἶτα τετρακόσιοι καὶ ἑβδομήκοντα ἀρχιερεῖς ταύτην ἐγγράφως ἐβεβαίωσαντο, ἐν οἷς καὶ οἱ θαυμαστοὶ τὸν βίον Συμεὼν καὶ Ἰάκωβος καὶ Βαραδάτος τὴν αὐτὴν γνώμην ἰδίως ἐπεκύρωσαν γράμμασι. Δῆλον δὲ ὡς, ἔνθα μία καθ' ὑπόστασιν 15 ἔνωσις, πᾶσα διαιρέσεως ὑπόνοια ἀπελήλαται· τὸ γὰρ γνωρίζειν τῶν οὐσιῶν τὸ διάφορον οὐκ ἔστι διαιρεῖν ταύτας, κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Κύριλλον.

Ὅτι τὸ πρὸς ἡμᾶς ὁμοούσιον τοῦ ἐνανθρωπήσαντος Θεοῦ Λόγου σαφῶς ἡ σύνοδος ἀνεκήρυξε, δογματιζόμενον μὲν παρὰ 20 τῶν ὁσίων ἡμῶν πατέρων, οὕτω δὲ τῆς φωνῆς οἰκουμενικῆς συνόδου ψηφίσμασι τὴν βεβαίωσιν λαβούσης. Διὸ πάντως ἂν ἐξεδέβλητο, τῆς δυσσεβοῦς μὲν δόξης Εὐτυχοῦς ἐν τῇ ληστρικῇ συνόδῳ παρρησιασαμένης, ὑφ' ἑτέρας δὲ μὴ κατακριθείσης, κἀκείνου μὲν τῆς δικαίας καθαιρέσεως ἀπολυθέντος, ἐπὶ Φλαβιανὸν δὲ τὸν ἀοί- 25 διμον, ὃς ἐκείνον καθεῖλε, τῆς δίκης ἀδίκως μετενεχθείσης, καίτοι λαμπρῶς κηρύττοντα “μίαν μὲν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην”, τουτέστιν ὑπόστασιν, συνανακηρύττοντα δὲ καὶ τὸ ἡμῖν ὁμοούσιον. Ὅτι φασὶν οἱ ἅγιοι Πατέρες μὴ χρῆναι τὴν λέξιν γυμνὴν καὶ κακούργως ἐξετάζειν, ἀλλὰ τῇ εὐσεβεῖ διανοίᾳ προσέ- 30 χεῖν τοῦ γράφοντος. Καὶ παρατίθησι τῆς παραινέσεως μαρτυρίας Ἀθανασίου μὲν ἐκ τοῦ κατὰ Ἀρειανῶν, Κυρίλλου δὲ ἐκ τῶν Θεσσαυρῶν, Ἰωάννου δὲ τοῦ Χρυσοστόμου ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τῆς πρὸς Γαλάτας ἐπιστολῆς.

Στὸν τρίτο λόγο, γράφοντας στὸν Δόμνο καὶ τὸν Ἰωάννη, τοὺς ἀσκητὲς ποὺ ζοῦσαν στὴ δεύτερη Κιλικία, λέγει γιὰ τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ὅτι εἶναι ἡ γνώμη τῆς Ὁρθοδοξίας καὶ στὸν Κύριλλο ἀρεστὸ νὰ κηρύττουν μία σαρκωμένη ὑπόσταση καὶ ἓνα πρόσωπο τοῦ Λόγου, καὶ νὰ φρονοῦμε ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ ὁμοούσιος μ' ἐμᾶς ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, δηλαδή νὰ ὁμολογοῦμε δύο φύσεις, ἀπὸ τίς ὁποῖες ἀποτελέσθηκε ὁ ἓνας Χριστός. Ἀφοῦ γνωρίζομε δύο γεννήσεις τοῦ ἑνὸς Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, ἀρα δὲν ἀγνοοῦμε οὔτε τὴ διαφορὰ τῆς σαρκας καὶ τοῦ Λόγου ὡς πρὸς τὴν οὐσία. Ἡ πίστη αὕτη εἶναι τὸ κήρυγμα τῆς συνόδου στὴ Χαλκηδόνα. Ἐπειτα τὴ βεβαίωσαν τετρακόσιοι ἑβδομήντα ἀρχιερεῖς ἐγγράφως, ἀνάμεσά τους καὶ οἱ θαυμαστοὶ γιὰ τὴ ζωὴ τους Συμεὼν καὶ Ἰάκωβος καὶ Βαραδάτης ἐπικύρωσαν τὴν ἴδια πίστη μὲ γραπτὰ τους. Εἶναι ὅμως φανερὸ ὅτι, ὅπου ὑπάρχει μία καθ' ὑπόσταση ἔνωση, ἔχει ἀπομακρυνθεῖ κάθε ὑπόνοια διαίρεσης· γιατί τὸ νὰ γνωρίζεις τὴ διαφορὰ τῶν οὐσιῶν δὲν ἀποτελεῖ διαίρεσή τους, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Κύριλλο.

Τὸ ὁμοούσιο δηλαδή μὲ ἐμᾶς τοῦ Θεοῦ Λόγου ποὺ ἐνανθρώπησε τὸ κήρυξε μὲ σαφήνεια ἡ σύνοδος, τὸ διδάσκουν οἱ ὅσοι Πατέρες μας, δὲν εἶχε ὅμως ἐπιβεβαιωθεῖ ὁ λόγος μὲ ψηφίσματα οἰκουμενικῆς συνόδου· γι' αὐτὸ θὰ μποροῦσε ὅπωςδὴποτε νὰ εἶχε ἀπορριφθεῖ, ἀφοῦ ἡ αἰρετικὴ δοξασία τοῦ Εὐτυχοῦς εἶχε ἐπικρατήσῃ μὲ θράσος στὴ ληστροικὴ σύνοδο καὶ δὲν εἶχε καταδικασθεῖ ἀπὸ ἄλλη, καὶ ἐκεῖνος βέβαια εἶχε ἀπαλλαγεῖ ἀπὸ τὴ δίκαια καθαίρεση, ἡ καταδίκη ὅμως μεταφέρθηκε ἄδικα στὸν ἀείμνηστο Φλαβιανὸ ποὺ καθαίρεσε τὸν Εὐτυχῆ, ἂν καὶ βέβαια κήρυττε ὀλοφάνερα μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη, δηλαδή μία ὑπόσταση, καὶ μαζὶ κήρυττε καὶ τὸ ὁμοούσιο μ' ἐμᾶς. Γιατὶ οἱ ἅγιοι Πατέρες συμβουλεύουν νὰ μὴ χρησιμοποιεῖται ἡ λέξη γυμνή καὶ νὰ μὴν ἐξετάζεται μὲ κακουργία, ἀλλὰ νὰ δίνεται προσοχὴ στὴν εὐσεβῆ γνώμη ἐκείνου ποὺ γράφει. Γιὰ τὴ συμβουλὴ του βέβαια παραθέτει μαρτυρίες τοῦ Ἀθανασίου ἀπὸ τὸ λόγο του, Κατὰ Ἀρειανῶν, τοῦ Κυρίλλου ἀπὸ τοὺς Θησαυροὺς, καὶ τοῦ Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου ἀπὸ τὸ Ὑπόμνημα στὴν ἐπιστολὴ πρὸς Γαλάτας.

Ὅτι φησὶ τὸ λέγειν σαρκὶ παθεῖν τὸν Θεὸν Λόγον φρόνημα
 τῆς Ἐκκλησίας ἐστίν, ὥσπερ καὶ βλάσφημον καὶ ἀπόβλητον τὸ
 κηρύττειν αὐτὸν παθεῖν τῇ φύσει τῆς θεότητος καὶ παράγει μαρ-
 τυρίας διαφόρους, Κυρίλλου μὲν ἐκ τῶν σχολίων, ἐκ τῆς πρὸς
 5 Σούκενσον β' ἐπιστολῆς, ἐκ τῆς πρὸς Νεστόριον α', ἐκ τῶν Θησαν-
 ρῶν, ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ ἀποπομπαίου, καὶ ἐκ τῆς ἀπολογίας
 τοῦ ιβ' ἀναθεματισμοῦ, καὶ ἐκ τῆς πρὸς τὰς βασιλίδας ἐπιστολῆς,
 καὶ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους, καὶ ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἡσαΐ-
 αν ὑπομνήματος, καὶ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τοῦ η' Ψαλμοῦ, καὶ ἐκ τοῦ
 10 περὶ ἀπαθείας Λόγου, καὶ ἐκ τοῦ περὶ πάθους Λόγου, καὶ ἐκ τοῦ
 εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην ὑπομνήματος διβλίου ζ, καὶ ἐκ τοῦ
 περὶ ἐνανθρωπήσεως, [καὶ ἐκ τῆς ἐρμηνείας τῆς πρὸς Ἑβραίους],
 καὶ ἐκ τοῦ ὑπομνήματος τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην διβλί-
 ου β, καὶ ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως Λόγου, καὶ ἐκ τοῦ ὑπομνή-
 15 ματος τοῦ εἰς τὸν εὐαγγελιστὴν Ἰωάννην διβλίου θ' καὶ η'. Συμπα-
 ρατίθησι μέντοι καὶ Γρηγορίου, καὶ Βασιλείου ἐκ τοῦ περὶ εὐχα-
 ριστίας καὶ ἐκ τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τῆς πρὸς
 Ἀπολινάριον, ναὶ δὴ καὶ Ἀθανασίου τοῦ πολυάθλου ἐκ διαφό-
 ρων λόγων. Ὅτι τῶν ἀπὸ Σεβήρου ληρούντων ὡς ἐννοεῖν μὲν χρῆ
 20 τὸ ἑτεροειδὲς καὶ ἑτεροφυνὲς τῶν εἰς ἐνότητα ἄφραστον συνεληλυ-
 θότων, μὴ χρῆναι δὲ λέγειν ταῦτα, πλατὺν μὲν γέλωτα τῆς ἀνοίας
 αὐτῶν ὁ ἱερός ἀνὴρ καταχεῖ, καὶ πρό γε τοῦ ἀνδρός αὐτῆ γε ἡ κοι-
 νὴ ἔννοια καὶ ἡ Παύλου φωνὴ λέγουσα· «Καρδιά μὲν πιστεύεται
 εἰς δικαιοσύνην, στόματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν».

25 Ὅτι φησὶν ἐν πρόσωπον, τουτέστι μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου
 σεσαρκωμένην κηρύττομεν, ἐπειδὴ καὶ ἀπλοῦς Ἰησοῦς συνετέθη
 κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Ἀρεοπαγίτην Διονύσιον. Καὶ ἐπὶ μὲν τῆς καθ'
 ὑπόστασιν ἐνώσεως δικαίως παρὰ τῆς εὐσεβείας τὸ σύνθετον λέ-
 γεται. Σύνθετον δὲ οὐσίαν οὐδεὶς εἰπεῖν ἐτόλμησε πλὴν Ἀπολινα-
 30 ρίου. Δηλῶν δὲ καὶ ὁ Κύριος ὅτι σύνθετος μὲν αὐτοῦ ἡ ὑπόστασις,
 οὐκέτι δὲ καὶ ἡ φύσις, τῶν μὲν θυρῶν κεκλεισμένων πρὸς τοὺς μα-
 θητὰς εἰσελθῶν· «Ψηλαφήσατέ με», λέγει, «καὶ ἴδετε, ὅτι πνεῦμα

Τὸ νὰ λέμε, λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ σάρκα του, εἶναι πίστη τῆς Ἐκκλησίας, ὅπως εἶναι καὶ βλασφημία καὶ πρέπει ν' ἀπορρίπτεται τὸ νὰ κηρύττεται ὅτι ἔπαθε ὡς πρὸς τὴ φύση τῆς θεότητάς του. Καὶ προσκομίζει διάφορες μαρτυρίες τοῦ Κυρίλλου ἀπὸ τὰ Σχόλια του, ἀπὸ τὴ δεύτερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σούκενσο, ἀπὸ τὴν πρώτη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Νεστόριο, ἀπὸ τοὺς Θησαυρούς, ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ἀποδιοπομπαίου, ἀπὸ τὴν Ἀπολογία τοῦ δωδέκατου ἀναθεματισμοῦ, ἀπὸ τὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὶς βασίλισσες, ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους, ἀπὸ τὸ Ὑπόμνημα στὸν Ἡσαΐα, ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τοῦ ὄγδου Ψαλμοῦ, ἀπὸ τὸ λόγο του Περί ἀπαθείας, ἀπὸ τὸν λόγο του Περί πάθους, ἀπὸ τὸ ἔβδομο βιβλίον τοῦ Ὑπομνήματος στὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, ἀπὸ τὸν λόγο Περί ἐνανθρωπήσεως, [ἀπὸ τὴν ἐρμηνεία τῆς ἐπιστολῆς πρὸς Ἑβραίους] ἀπὸ τὸ δεύτερο βιβλίον τοῦ Ὑπομνήματος στὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη, [ἀπὸ τὸν λόγο περὶ ἐνανθρωπήσεως], καὶ ἀπὸ τὸ ἕνατο καὶ ὄγδοο βιβλίον τοῦ Ὑπομνήματος στὸν εὐαγγελιστὴ Ἰωάννη. Παραθέτει βέβαια μαζὶ καὶ γνώμες τοῦ Γρηγορίου καὶ τοῦ Βασιλείου ἀπὸ τὸν λόγο Περί εὐχαριστίας, ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τοὺς Σωζοπολίτες, καὶ ἀπὸ τὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀπολινάριο, καὶ βέβαια καὶ ἀπὸ διάφορους λόγους τοῦ πολυάθλου Ἀθανασίου. Στὶς φλυαρίες τῶν Σεβηριανῶν ὅτι πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὸ ἑτεροειδὲς καὶ τὴν ἑτεροφυΐα ποὺ ἦρθαν σὲ ἀφραστὴ ἐνότητα, ἀλλὰ δὲν πρέπει νὰ τὰ ὁμολογοῦμε, ὁ ἱερός συγγραφέας ἀφήνει νὰ χυθεῖ πλατὺ γέλοιο γιὰ τὴν ἀνοησία τους, καὶ πρὶν ἀπὸ τὸν συγγραφέα ἢ ἴδια ἢ κοινὴ γνώμη καὶ ἢ διαπίστωση τοῦ Παύλου ποὺ λέγει· «Μὲ τὴν καρδιὰ πιστεύει γιὰ τὴ δικαίωση, ἐνῶ μὲ τὸ στόμα ὁμολογεῖ γιὰ τὴ σωτηρία»⁴⁹.

Γιατὶ λέγει κηρύττομε ἓνα πρόσωπο, δηλαδὴ μία ὑπόσταση σαρκωμένη, ἐπειδὴ καὶ ὁ Ἰησοῦς συνενώθηκε ἀπλὸς κατὰ τὸν ἅγιον Διονύσιον τὸν Ἀρεοπαγίτη. Καὶ γιὰ τὴν καθ' ὑπόστασιν βέβαια ἔνωση δίκαια ὁμολογεῖται ἀπὸ τὴν ὀρθὴ πίστιν ἢ σύνθεσιν, κανένας ὅμως δὲν τόλμησε νὰ πεῖ σύνθετη οὐσία ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀπολινάριο. Δηλώνοντας καὶ ὁ Κύριος ὅτι ἡ ὑπόστασίς του εἶναι σύνθετη, ὅχι ὅμως καὶ ἡ φύση, μπαίνοντας ὅπου ἦταν οἱ μαθητὲς μὲ κλειστὲς πόρτες τοὺς λέγει· «Ψηλαφῆστέ με καὶ δεῖτε ὅτι τὸ πνεῦμα δὲν ἔχει σάρκα

σάρκα και ὀστέα οὐκ ἔχει, καθὼς ἐμέ θεωρεῖτε ἔχοντα». Ἀλλαχοῦ δέ· «Πνεῦμα ὁ Θεός, καὶ τοὺς προσκυνοῦντας αὐτὸν ἐν πνεύματι καὶ ἀληθείᾳ δεῖ προσκυνεῖν». Πῶς οὖν οὐκ ἐναντία ταῦτα; Ἡ ὅτι κατὰ μὲν τὴν οὐσίαν τῆς θεότητος οὐκ ἔχει σάρκα ἐπειδὴ μηδὲ δύ-
5 νεται σύνθετος ἢ οὐσία εἶναι, τῷ δὲ προσώπῳ καὶ τῇ ὑπόστασει, ἔχει καθὼς αὐτὸς ἔχων ἐθεωρεῖτο. Καὶ ὅπερ οὐκ εἶχε κατὰ τὴν οὐ-
σίαν (οὐ γὰρ ἦν σύνθετος), τοῦτο κατὰ τὴν ὑπόστασιν ἔχει (σύν-
θετος γὰρ αὕτη) καὶ καθ' ἑτέραν μὲν οὐσίαν οὐκ ἔχει τὴν ἑτέραν,
κατὰ δὲ τὴν ὑπόστασιν ἑκατέραν ἔχει. Ὡστε καὶ σάρκα ἔχει καὶ
10 πνεῦμα κατὰ τὴν ὑπόστασιν κατὰ δὲ τὴν οὐσίαν οὔτε τὸ πνεῦμά
ἐστι σὰρξ, οὔτε ἡ σὰρξ τὴν τοῦ πνεύματος φύσιν ὑπέηλθε.

Τοῦτο δὲ ἐρμηνεύων καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος· “Ἡ γὰρ σὰρξ”,
φησί, “σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ Θεοῦ γέγονε σὰρξ· τὴν κατ'
οὐσίαν γὰρ», φησὶν, «εὐρίσκω διαφορὰν, κὰν τὸ τῆς υἰότητος μο-
15 ναδικὸν ὁμολογῶ”. Καὶ ἐν Εὐαγγελίοις δὲ λέγων ὁ Κύριος, “Ἰνα
ᾧσιν ἔν, καθὼς ἡμεῖς ἔν ἐσμεν, κἀγὼ ἐν αὐτοῖς, καὶ σὺ ἐν ἐμοί», τὸ
ὁμοούσιον ἑκατέρας ἐδήλωσε φύσεως· ἐν γὰρ ἐστὶ τῇ θεϊκῇ οὐσίᾳ
ἐν τῷ Πατρὶ ὁ εἷς Θεὸς Λόγος, καὶ ἐν πάλιν ἐν αὐτοῖς, τουτέστι τῇ
καθ' ἡμᾶς οὐσίᾳ. Ὁμονοῶν δὲ τοῖς εἰρημένοις ὁ Κύριλλος οὕτω
20 καὶ αὐτὸς ἐρμηνεύει τὸ ῥητόν· “Ὡσπερ”, φησὶν, “ἐγὼ εἰμι ἐν αὐ-
τοῖς διὰ τὸ τὴν αὐτὴν αὐτοῖς φορέσαι σάρκα, καὶ σὺ, ᾧ Πάτερ, ἐν
ἐμοί διὰ τὸ εἶναί με τῆς σῆς οὐσίας, οὕτω βούλομαι ἵνα καὶ αὐτοὶ
εἰς ἐνότητά τινα συναχθέντες ἀλλήλοις ἀνακραθῶσι καὶ ᾧσπερ ἐν
σῶμα γενόμενοι ἐν ἐμοί πάντες ᾧσιν, ὡς πάντας φοροῦντι διὰ τοῦ
25 ἐνὸς ἀναληφθέντος ναοῦ”. Ταῦτα δὲ καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας φη-
σὶν ἐν τῷ λέγειν· «Παιδίον ἐγεννήθη ἡμῖν, υἱὸς καὶ ἐδόθη ἡμῖν, καὶ
Θεὸς ἐστὶν ἐξουσιαστής ἰσχυρός». Διὰ μὲν γὰρ τοῦ παιδίου τὸ
ἡμῖν ὁμοούσιον, διὰ δὲ τοῦ Θεοῦ τὸ πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦ-
μα ἐκήρυξεν ὁμοούσιον. Καὶ ὁ Νύσσης δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ κατὰ
30 Ἀπολιναρίου γράφων· “Εἰ ἐν τοῖς ἐναντίοις”, φησὶν, “ιδιώμασιν
ἢ θατέρου τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκὸς λέγω καὶ τῆς θεό-
τητος, πῶς μία αἰ δύο;”.

50. Λουκᾶ 24, 39.

51. Ἰω. 4, 24.

52. Ἰω. 17, 21.

53. Ἦσ. 9, 6.

καὶ ὅσα, ὅπως βλέπετε νὰ ἔχω ἐγώ»⁵⁰. Καὶ ἄλλου λέγει· «Ὁ Θεὸς εἶναι Πνεῦμα καὶ ὅσοι τὸν προσκυνοῦν πρέπει νὰ τὸν προσκυνοῦν πνευματικὰ καὶ εἰλικρινά»⁵¹. Πῶς λοιπὸν αὐτὰ δὲν ἀντιφάσκουν μεταξύ τους; Ἐκτὸς βέβαια ἂν δεχθοῦμε, ὅτι ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς θεότητος δὲν ἔχει σάρκα, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ ἡ οὐσία νὰ εἶναι σύνθετη, ἔχει ὅμως σάρκα ὡς πρόσωπο καὶ ὡς ὑπόστασις, ὅπως ἔβλεπαν νὰ ἔχει αὐτός. Καὶ αὐτὸ πού δὲν εἶχε ὡς πρὸς τὴν οὐσία (γιατὶ δὲν ἦταν σύνθετος) αὐτὸ τὸ ἔχει στὴν ὑπόστασις (γιατὶ αὐτὴ ἦταν σύνθετη)· καὶ βέβαια στὴ μία οὐσία δὲν ἔχει τὴν ἄλλη, στὴν ὑπόστασις ὅμως τις ἔχει καὶ τις δύο. Ὡστε στὴν ὑπόστασις ἔχει καὶ σάρκα καὶ πνεῦμα, στὴν οὐσία του ὅμως οὔτε τὸ πνεῦμα εἶναι σάρκα οὔτε ἡ σάρκα ἔλαβε τὴ φύση τοῦ Πνεύματος.

Ἐρμηνεύοντας αὐτὸ καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος λέγει· “Ἡ σάρκα εἶναι σάρκα καὶ ὄχι θεότητα, ἂν καὶ ἔγινε σάρκα Θεοῦ. Γιατὶ βρίσκω, λέγει, τὴ διαφορὰ τῆς οὐσίας, ἔστω κι ἂν ὁμολογῶ τὴ μοναδικότητα τῆς υἰότητος”. Καὶ στὰ Εὐγγέλια λέγοντας ὁ Κύριος, «Γιὰ νὰ εἶναι ἓνα, ὅπως ἐμεῖς εἴμαστε ἓνα καὶ ἐγὼ εἶμαι μέσα σ’ αὐτοὺς καὶ ἐσὺ μέσα σ’ ἐμένα»⁵², δήλωσε τὴν ὁμοουσιότητα κάθε μᾶς φύσης· γιατί εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴ θεϊκὴ οὐσία μέσα στὸν Πατέρα ὁ ἓνας Θεὸς Λόγος, καὶ πάλι ἓνα μέσα σ’ αὐτοὺς, δηλαδή σύμφωνα μὲ τὴ δική μας οὐσία. Συμφωνώντας μὲ τὰ λεγόμενα ὁ Κύριλλος, ἔτσι κι αὐτὸς ἐρμηνεύει τὸ ρητὸ· “Ὅπως, λέγει, ἐγὼ εἶμαι μέσα σ’ αὐτοὺς, ἐπειδὴ ἔχω φορέσει τὴν ἴδια μ’ αὐτοὺς σάρκα, καὶ ἐσὺ, Πατέρα μου, εἶσαι μέσα σ’ ἐμένα, ἐπειδὴ ἔχω τὴν ἴδια οὐσία μαζί σου, ἔτσι θέλω κι αὐτοί, ἀφοῦ συγκεντρωθοῦν σὲ μιὰ ἐνότητα, νὰ ἐνωθοῦν μεταξύ τους καὶ ἀφοῦ γίνουν σὰν ἓνα σῶμα ὅλοι, νὰ εἶναι μέσα σ’ ἐμένα, ἐπειδὴ τοὺς περιλαμβάνω ὅλους στὸν ἓνα πού ἔχω ἀναλάβει ναό”. Αὐτὰ λέγει καὶ ὁ προφήτης Ἡσαΐας λέγοντας· «Γεννήθηκε γιὰ μᾶς ἓνα παιδί, ἓνας Υἱός, καὶ δόθηκε σὲ μᾶς, καὶ εἶναι Θεὸς ἐξουσιαστής καὶ ἰσχυρός»⁵³. Μὲ τὴ λέξη «παιδί» κήρυξε τὸ ὁμοούσιο μ’ ἐμᾶς, ἐνῶ μὲ τὴ λέξη «Θεός» τὸ ὁμοούσιο πρὸς τὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης γράφοντας στὸν λόγο κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου λέγει· “Ἄν στὰ ἀντίθετα ἰδιώματα θεωρεῖται ἡ φύση καθενὸς ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο, ἐννοῶ τῆς σάρκας καὶ τῆς θεότητος, πῶς εἶναι οἱ δύο μία;”.

Ταῦτα εἰπὼν ὁ ἱερός Ἐφραιΐμιος, δυσσεβῶς ἐρμηνευόντων τῶν περὶ Δόμνον τὸ «ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», ἐπιρραπίζει μὲν τούτους καὶ γὰρ ἀντὶ τοῦ «ἐπὶ γῆς ὤφθη καὶ τοῖς ἀνθρώποις συνανεστράφη» παρενόησαν τὴν φωνήν, ἐν ἴσῳ ταύτην νομίσαντες τῆς 5 λεγούσης «Λὼτ ἐσκήνωσεν ἐν πόλει τῶν περιχώρων». Καὶ πάλιν «Ἐσκήνωσεν ἐν Σοδόμοις», ἐπιρραπίζων δὲ καὶ τὸ ἀνόητον τῆς ἐκδοχῆς, αὐτὸς τὸ ἐσκήνωσεν ἀναπτύσσει σαφήνειαν εἶναι τοῦ «ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», καὶ ἔλεγχον τῶν τροπῆν τινα καὶ ἀλλοίωσιν τοῦ Λόγου μελλόντων κατηγορεῖν. Καὶ γὰρ καὶ εἰπὼν ὁ εὐαγγελι- 10 στής, «Ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο», εὐθύς συνῆψε, «Καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», τὴν τε εἰς μίαν ὑπόστασιν σύνοδον καὶ τὸ ἀμετάβλητον ἑκατέρας φύσεως δι' ἑκατέρας ἐκδιδάσκων φωνῆς. Οὕτω τὸ λόγιον θεωρήσας, τὸν τε Χρυσόστομον μάρτυρα καλεῖ καὶ σὺν αὐτῷ Κύριλλον καὶ Ἀθανάσιον καὶ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον, παρα- 15 πλησίως τὸ ῥητὸν ἐννοήσαντας.

Κακεῖθεν πάλιν παράγει ῥητά, ὧν Δόμνος καὶ Ἰωάννης γεννήτορες, καὶ δείκνυσιν αὐτοὺς δι' ἑαυτῶν καὶ ἄκοντας ὁμολογεῖν ἐν τοῖς πλείστοις ἃ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι ἐδόξασε σύνοδος, καὶ μάτην αὐτοὺς ταύτην ἐκτρέπεσθαι. Τὸ μέντοι λέγειν ἐκ δύο φύσεων 20 εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν πρὸ τῆς ἐνώσεως παντελῶς ἐλέγχει μετὰ τῆς ἀσεβείας καὶ ἄλογον. Ἡ μὲν γὰρ τοῦ Λόγου φύσις αἰεὶ καθὰ καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, συναΐδιος καὶ ὁμοούσιος ὑπῆρχε τῷ Πατρὶ, ἡ δὲ σὰρξ οὕπω τῷ Λόγῳ συναφθεῖσα, οὐδὲ τῶν ὑπαρχόντων ὅλως ἦν. Πῶς οὖν, εἰ μὴ τις ἔλοιτο Νεστο- 25 ρίῳ συνασεβεῖν, ἐκ δύο φύσεων τὸν Κύριον πρὸ τῆς ἐνανθρωπήσεως ἢ νοεῖν ἢ λέγειν δυνατόν; Τὸ μέντοι γε μετὰ τὴν ἔνωσιν λέγειν ἐκ δύο φύσεων, ὥσπερ καὶ ἐν δυοῖ, τὸν Χριστὸν θεωρεῖν εὐσεβές τε καὶ τῶν ὀρθοδόξων φρόνημα, ὃ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι ἐπρέσβευσε σύνοδος ἐν θεότητι γὰρ τέλειον τὸν Χριστὸν καὶ Θεὸν ἡ- 30 μῶν καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τρανῶς ἀνεκήρυξεν. Εἰ δὲ τις μέρους τῶν

54. Ἰω. 1, 14.

55. Βαρούχ 3, 38.

56. Γέν. 13, 12.

Λέγοντας αὐτὰ ὁ ἱερός Εὐφραΐμιος, ἐπειδὴ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Δόμνου ἐρμήνευαν μὲ δυσσέβεια τὴ φράση, «Κατοίκησε μέσα μας»⁵⁴, καταφέρει βέβαια ράπισμα ἐναντίον αὐτῶν, γιατί ἀντὶ τοῦ, «τὸν εἶδαν πάνω στὴ γῆ καὶ συνανεστράφη τοὺς ἀνθρώπους»⁵⁵ παρενόησαν τὸ λόγο καὶ νόμισαν πὼς ἦταν ἴδιος μ' αὐτόν ποὺ λέγει, «Ὁ Λῶτ κατοίκησε σὲ πόλη πέρα ἀπὸ τὰ περὶχωρα τοῦ Ἰορδάνη», καὶ πάλι «Κατοίκησε στὰ Σόδομα»⁵⁶, καταφέροντας ὅμως ράπισμα καὶ στὴν ἀνοησία τῆς ἐκδοχῆς, ὁ ἴδιος τὸ «κατοίκησε» ἐξηγεῖ ὅτι εἶναι διασαφήνιση τοῦ, «ὁ Λόγος ἐγινε σάρκα» καὶ ἔλεγχος ἐκείνων ποὺ μέλλουν νὰ κατηγορήσουν κάποια μεταβολὴ καὶ ἀλλοίωση τοῦ Λόγου. Γιατὶ ὁ εὐαγγελιστὴς μόλις εἶπε, «ὁ Λόγος ἐγινε σάρκα», πρόσθεσε ἀμέσως, «Καὶ κατοίκησε μέσα μας», διδάσκοντας μὲ κάθε μία πρόταση τὴ σύνοδο (ἔνωση) σὲ μιὰ ὑπόσταση καὶ τὸ ἀμετάβλητο καθεμιᾶς φύσης. Ἐξηγώντας ἔτσι τὴ ρήση, καλεῖ μάρτυρα καὶ τὸν Χρυσόστομο καὶ μαζί μὲ αὐτόν τὸν Κύριλλο, τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Θεολόγο Γρηγόριο, ποὺ ἐξέλαβαν μὲ παραπλήσιο νόημα τὸ ρητό.

Καὶ ἀπὸ ἐδῶ πάλι προσκομίζει ρητὰ, ποὺ διατύπωσαν ὁ Δόμνος καὶ ὁ Ἰωάννης, καὶ δείχνει ὅτι αὐτοὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό τους ὁμολογοῦν καὶ χωρὶς νὰ θέλουν στίς περισσότερες περιπτώσεις ἐκεῖνα ποὺ ἀποφάσισε καὶ ἡ σύνοδος στὴ Χαλκηδόνα καὶ μάταια αὐτοὶ προσπαθοῦν νὰ τὰ ἀνατρέψουν. Γιατὶ τὸ νὰ λέγουν ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση τὸ ἐλέγχει ὅτι ἐκτὸς ἀπὸ ἀσεβὲς εἶναι καὶ τελείως παράλογο. Γιατὶ ἡ φύση τοῦ Λόγου πάντοτε, ὅπως καὶ μετὰ τὴν ἐνανθρώπηση, ἦταν συναιώνια καὶ ὁμοούσια μὲ τὸν Πατέρα, ἐνῶ ἡ σάρκα, ἐπειδὴ δὲν εἶχε ἀκόμα συναφθεῖ στὸ Λόγο οὔτε κὰν ἦταν καθόλου ἀπὸ ἐκεῖνα ποὺ ὑπάρχουν. Πῶς λοιπόν, ἂν δὲν ἤθελε κάποιος νὰ ἀσεβεῖ μαζί μὲ τὸν Νεστόριο, θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ σκεφθεῖ ἢ νὰ λέγει ὅτι ὁ Κύριος πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνανθρώπησή του εἶχε δύο φύσεις; Τὸ νὰ λέγει ὅμως ὅτι μετὰ τὴν ἔνωση ὁ Χριστὸς ἀποτελοῦνταν ἀπὸ δύο φύσεις, ὅπως καὶ νὰ θεωρεῖ ὅτι εἶχε δύο φύσεις, εἶναι πίστη εὐσεβῆς καὶ ὀρθόδοξη, πρᾶγμα ποὺ ἀποδέχθηκε καὶ ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας. Γιατὶ ἀνακήρυξε περιλάμπρὰ ὅτι ὁ Χριστὸς καὶ Θεὸς μας εἶναι τέλειος στὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα. Ἄν ὅμως κάποιος ἀπὸ τοὺς Σεβη-

ἀπὸ Σεβήρου φαίη ὡς, εἰ δύο φύσεις ἐν τῷ Χριστῷ, καὶ πρόσωπα
 δύο ἔσται καὶ ὑποστάσεις (φύσις γὰρ οὐκ ἔστιν ἀπρόσωπος οὐδὲ
 ἀνυπόστατος), ἴστωσαν ὅτι τοῦ πατρὸς αὐτῶν τὴν ἀσχημοσύνην
 ἀνακαλύπτοντες οὐκ αἰσθάνονται· καὶ γὰρ καὶ Σεβήρος τὸ ἐκ δύο
 5 φύσεων λέγων, ἐκ δύο προσώπων καὶ δύο ὑποστάσεων τὸν Χρι-
 στὸν οὐκ ἐρυθριᾷ συντιθέναι καὶ ἀποφαίνεσθαι. Πλὴν εἰδέναι γε
 χρὴ ὡς πολλὰ τῶν ἐν τοῖς οὗσι φύσις μὲν λέγεται, οὐκ ἐξ ἀνάγκης
 δὲ συνεισάγει καὶ πρόσωπον, ὥσπερ φύσις ὕδατος καὶ φύσις ὀρ-
 γῆς καὶ φύσις πολέμου καὶ μάχης· ποῦ γὰρ τις τῶν εἰρημένων πο-
 10 τέ, ὥσπερ εἶπε φύσιν, οὕτω καὶ πρόσωπον ἀπελήρησε; Καὶ πάλιν
 φύσιν μὲν ψυχῆς καὶ φύσιν σώματος ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων ἔχειν
 λέγομεν, πρόσωπον δὲ ψυχῆς ἢ πρόσωπον σώματος, ἢ ψυχῆς ὑπό-
 στασιν ἢ σώματος, οὐδ' οἱ μῦθοι ἀνεπλάσαντο.

“Ὅτι δὲ δύο φύσεων ἔνωσιν καὶ μίαν ὑπόστασιν καὶ πρόσω-
 15 πον ἐν ὁμολογεῖν τοῦ ὀρθοῦ φρονήματός ἐστι καὶ τῶν πατέρων
 κήρυγμα, Ἰωάννης μὲν ὁ Χρυσόστομος, τὸ κατὰ Ἰωάννην ἀνα-
 πτύσσω εὐαγγέλιον, ἐν ἐνδεκάτῃ ὁμιλίᾳ μαρτυρεῖ, λέγων· “Ἐνώ-
 σει καὶ τῇ συναφείᾳ ἐν ἔστιν ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρξ, οὐ συγχύ-
 σεως γενομένης οὐδὲ ἀφανισμοῦ τῶν οὐσιῶν”. Καὶ Κύριλλος δὲ
 20 ἐν τῇ πρὸς ἀνατολικούς ἐπιστολῇ· “Εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χρι-
 στός, κἂν ἢ τῶν φύσεων μὴ ἀγνοῆται διαφορὰ”. Καὶ Ἀμβρόσιος
 ὁ Μεδιολάνων ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ· “Τοὺς δὲ μὴ ὁμο-
 λογοῦντας τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν δύο εἶναι οὐσίας
 ἀσυγχύτους, ἐν δὲ πρόσωπον, καθὸ εἷς Χριστὸς εἷς Υἱός, τούτους
 25 ἀναθεματίζει ἢ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία”. Ἐπὶ τού-
 τοις καὶ ὁ τῶν Ἱεροσολύμων Κύριλλος καὶ Ἀμφιλόχιος ὁ τοῦ
 Ἰκονίου, καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὃς καὶ φησιν ἐν τῇ
 τεσσαρακοστῇ· “Ἡ θεία φύσις ἄκτιστος, ἢ ἐξ ἐμοῦ πρόσληψις
 ἀνόθεντος καὶ ἔστιν εἷς Υἱός, οὐ τῶν φύσεων εἰς δύο ὑποστάσεις
 30 διαιρουμένων, ἀλλὰ τῆς φρικτῆς οἰκονομίας τὰς δύο φύσεις εἰς μί-
 αν ὑπόστασιν ἔνωσάσης”. Καὶ Παῦλος δὲ ὁ Ἐμίσης ἐπίσκοπος
 κατενώπιον ὁμιλήσας Κυρίλλου καὶ λίαν ἀποδεχθεὶς, οὕτω φησὶν

ριανούς λέγει ὅτι, ἂν τὸν Χριστὸ ὑπάρχουν δύο φύσεις, ὑπάρχουν καὶ δύο πρόσωπα καὶ ὑποστάσεις (γιατὶ ἡ φύση δὲν εἶναι ἀπρόσωπη οὔτε ἀνυπόστατη), ἅς γνωρίζουν ὅτι δὲν αἰσθάνονται πού ἀποκαλύπτουν τὴν ἀσχημοσύνη τοῦ πατέρα τους. Γιατὶ καὶ ὁ Σεβῆρος, ὑποστηρίζοντας ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, δὲν ντρέπεται νὰ διακηρύττει ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο πρόσωπα καὶ δύο ὑποστάσεις. Πλὴν ὅμως πρέπει νὰ γνωρίζομε ὅτι γιὰ πολλὰ ἀπὸ τὰ ὄντα λέμε τὴ λέξη φύση, ὅμως αὐτὸ δὲν εἰσάγει κατ' ἀνάγκη καὶ πρόσωπο, ὅπως γιὰ παραδειγμα λέμε φύση ὕδατος καὶ φύση ὀργῆς καὶ φύση πολέμου καὶ μάχης. Σὲ ποιά περίπτωση λοιπὸν κάποιος ἀπὸ ὅσα εἶπαμε ὅπως τὸ εἶπε φύση τόλμησε νὰ φλυαρήσει καὶ νὰ τὸ πεῖ πρόσωπο; Καὶ πάλι λέμε βέβαια ὅτι κάθε ἄνθρωπος ἔχει φύση ψυχῆς καὶ φύση σώματος, πρόσωπο ὅμως ψυχῆς ἢ πρόσωπο σώματος ἢ ψυχῆς ὑπόσταση ἢ σώματος οὔτε οἱ μῦθοι φαντάσθηκαν.

“Ὅτι τώρα τὸ νὰ ὁμολογεῖ κανεὶς ἔνωση δύο φύσεων καὶ μία ὑπόσταση καὶ ἓνα πρόσωπο εἶναι τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ κήρυγμα τῶν Πατέρων, τὸ μαρτυρεῖ ὁ Ἰωάννης ὁ Χρυσόστομος ἐξηγώντας τὸ κατὰ Ἰωάννη Εὐαγγέλιο στὴν ἐνδέκατη ὁμιλία ὅπου λέγει· “Μὲ τὴν ἔνωση καὶ τὴ συνάφεια ὁ Θεὸς Λόγος καὶ ἡ σὰρκα εἶναι ἓνα, χωρὶς νὰ γίνῃ σύγχυσις οὔτε ἐξαφάνισις τῶν οὐσιῶν”. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριλλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς γράφει· “Γιατὶ ἓνας εἶναι ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός, ἀκόμα κι ἂν δὲν ἀγονεῖται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων”. Καὶ ὁ Ἀμβρόσιος ὁ Μεδιολάνων στὸ λόγο του Περὶ ἑνανθρωπήσεως λέγει· “Αὐτοὺς πού δὲν ὁμολογοῦν ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶναι δύο οὐσίαι χωρὶς σύγχυσις, ἀλλὰ ἓνα πρόσωπο, ἀφοῦ εἶναι ἓνας Χριστός, ἓνας Υἱός, αὐτοὺς τοὺς ἀναθεματίζει ἡ καθολικὴ καὶ ἀποστολικὴ Ἐκκλησία”. Μαζὶ μ' αὐτοὺς καὶ ὁ Κύριλλος Ἱεροσολύμων καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος Ἱκονίου καὶ ὁ Πρόκλος Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ὁποῖος λέγει στὴν Τεσσαρακοστή· “Ἡ θεία φύση εἶναι ἀδημιούργητη καὶ ἡ πρόσληψη τῆς σὰρκας μου ἀνόθευτη· καὶ εἶναι ἓνας Υἱός πού μόνο δὲν διαιροῦνται οἱ δύο φύσεις σὲ δύο ὑποστάσεις, ἀλλὰ τὸ μυστήριον τῆς φρικτῆς οἰκονομίας ἔνωσε τὶς δύο φύσεις σὲ μία ὑπόσταση”. Καὶ ὁ Παῦλος, ὁ ἐπίσκοπος Ἐμίσης, πού μίλησε μὲ παρόντα τὸν Κύριλλο καὶ ἔτυχε μεγάλης

“Εὐθέως ὁ κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, ἔφη· «Σὺ εἶ ὁ Χριστὸς ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Σὺ ὁ Χριστὸς, ἡ διττὴ φύσις σὺ ὁ Χριστὸς, καὶ οὐκ εἶπεν Υἱός, ἀλλ’ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος. Ἐπέγνω καὶ τὸ μοναδικὸν πρόσωπον”.

5 Ἐφ’ οἷς καὶ Ἰλάριος ὁ ὁμολογητὴς καὶ ἐπίσκοπος Γαβάλων ἐν τῷ δ’ Περὶ πίστεως λόγῳ καὶ ἐν τῷ Περὶ ἐνώσεως ταῦτα κηρύσσει, καὶ Κυριακὸς ἐπίσκοπος Πάφου, εἷς τῶν τιῆ καὶ ἀγίων Πατέρων, καὶ Ἀμβρόσιος ἐπίσκοπος Μεδιολάνων ἐν τῷ λόγῳ ὃν ἔπεμψε Γρατιανῷ τῷ βασιλεῖ, καὶ ἐν τῷ περὶ Ἀπολιναρίου, καὶ ἐν τῷ περὶ
10 ἐνανθρωπήσεως λόγῳ. Ἀλλὰ καὶ Πέτρος ὁ Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυς, καὶ Βασίλειος ὁ Καισαρείας τῆς ἐν Καππαδοκίᾳ, καὶ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος ἐν τοῖς γενεθλίοις καὶ ἐν τῷ περὶ Υἱοῦ θ’ λόγῳ καὶ ἐν τῇ πρὸς Κληδόνιον δευτέρᾳ ἐπιστολῇ τὰ ὅμοια μαρτυρεῖ, καὶ Ἀμφιλόχιος δὲ ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῇ καὶ ὁ
15 Χρυσόστομος τὴν πρὸς Τιμόθεον πρώτην ἐρμηνεύων ἐπιστολήν, καὶ Πρόκλος ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐν τε τῷ εἰς τὸ γενέθλιον λόγῳ καὶ ἐν ἄλλοις διαφόροις, Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας ἐν τῇ πρὸς τὰς παρθένους ἐπιστολῇ, καὶ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκνενσον α’ καὶ μὴν καὶ ἐν τῇ β’, καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀνατολικούς, καὶ ἐν
20 τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν ἐπίσκοπον Μελιτηνῆς, καὶ ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ, καὶ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον τὸν πρεσβύτερον ἐπιστολῇ, καὶ ἐκ τῶν Θησαυρῶν, καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ διαφόροις Λόγοις. Τούτων τῶν θεοφόρων ἡμῶν πατέρων ἡ ἐν Καλχηδόνι ἀγία σύνοδος τὰς γνώμας ἐκμελετήσασα τὴν εὐσέβειαν ἐπεκύρω-
25 σεν, ὥστε τὸ κατ’ ἐκείνης σπουδάζειν κατὰ τούτων ἐστὶν εἰς ὕδριν ὀπλίζεσθαι.

“Ὅτι γε μὴν Χριστὸς, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἡμῶν, οὔτε τὰ τῆς θεότητος ἴδια οὔτε τὰ ἴδια τῆς ἀνθρωπότητος διηρημένως ἔπραττεν, ἐνώσει δὲ τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἅπαντα ὁ εἷς καὶ ὁ αὐτὸς τὰ τε θεῖα
30 καὶ τὰ ἀνθρώπινα ἐπετέλει, τοὺς θεοφόρους ἡμῶν πατέρας πάλιν παράγει μάρτυρας, Ἰούλιον τὸν ἐπίσκοπον Ῥώμης ἐκ τοῦ περὶ

ἀποδοχῆς, αὐτὰ λέγει· “Ἀμέσως ὁ κορυφαῖος, τὸ στόμα τῶν ἀποστόλων, εἶπε· «Ἐσὺ εἶσαι ὁ Χριστός, ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος»⁵⁸”. «Ἐσὺ εἶσαι ὁ Χριστός», ἡ διπλῆ δηλαδὴ φύση. «Σὺ εἶσαι ὁ Χριστός» καὶ δὲν εἶπε Υἱός, ἀλλὰ «ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ τοῦ ζῶντος». Ἀναγνώρισε καὶ τὸ μοναδικὸ πρόσωπο.

Μαζὶ μ’ αὐτοὺς καὶ ὁ Ἰλάριος, ὁ ὁμολογητὴς καὶ ἐπίσκοπος Γαβάλων, στὸν τέταρτο λόγο του Περί πίστεως καὶ στὸ λόγο Περί ἐνώσεως κηρῦσσει τὰ ἴδια, καὶ ὁ Κυριακός, ὁ ἐπίσκοπος Πάφου, ἕνας ἀπὸ τοὺς τριακόσιους δέκα ὀκτῶ πατέρες, καὶ ὁ Ἀμβρόσιος, ὁ ἐπίσκοπος τῶν Μεδιολάνων, στὸ λόγο του ποῦ ἀφιερώνει στὸν βασιλιὰ Γρατιανὸ καὶ στὸ λόγο του Περί Ἀπολιναρίου καὶ στὸ λόγο Περί ἐνανθρωπήσεως. Ἀλλὰ καὶ ὁ Πέτρος, ὁ ἐπίσκοπος Ἀλεξανδρείας καὶ μάρτυρας, καὶ ὁ Βασίλειος, ἐπίσκοπος τῆς Καισάρειας στὴν Καππαδοκία, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὴ Γέννηση τοῦ Κυρίου καὶ στὸν δεύτερο λόγο Περί τοῦ Υἱοῦ καὶ στὴ δεύτερη Ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Κληδόνιο, θεβαιώνει τὰ ἴδια, ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σέλευκο, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐρμηνεύοντας τὴν πρώτη πρὸς Τιμόθεο ἐπιστολή, καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Πρόκλος καὶ στὸ λόγο του στὴ Γέννηση καὶ σὲ ἄλλους διάφορους λόγους, καὶ ὁ Ἀθανάσιος ὁ Ἀλεξανδρείας στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς Παρθένους, καὶ ὁ Κύριλλος στὴν πρώτη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο, καὶ βέβαια καὶ στὴ δεύτερη, καθὼς καὶ στὴν ἐπιστολὴ τους πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Ἀκάκιο, τὸν ἐπίσκοπο Μελιτηνῆς, καὶ στὸ λόγο του Περί ἐνανθρωπήσεως, καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν πρεσβύτερο Εὐλόγιο καὶ στοὺς Θησαυρούς του καὶ σὲ ἄλλους διάφορους λόγους του. Τὶς γνώμες αὐτῶν τῶν θεοφόρων Πατέρων μας, ἀφοῦ μελέτησε καλὰ ἡ ἅγια σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, ἐπικύρωσε τὴν εὐσέβειά τους. Ὡστε τὸ νὰ καταφέρεται κανεὶς ἐναντίον ἐκείνης, εἶναι σὰ νὰ ὑβρίζει πολεμώντας αὐτούς.

Γιὰ τὸ ὅτι ὁμοῦς ὁ Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεὸς μας, οὔτε τὰ ἰδιαίτερα στὴ θεότητα ἔργα οὔτε τὰ ἰδιαίτερα ἔργα στὸν ἄνθρωπο ἔπραττε διαιρεμένα, ἀλλὰ μὲ τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωση ἔπραττε τὰ πάντα ὁ ἕνας καὶ ὁ αὐτός, καὶ τὰ θεῖα καὶ τὰ ἀνθρώπινα, φέρνει πάλι μάρτυρες τοὺς θεοφόρους Πατέρες μας, τὸν Ἰούλιο, τὸν ἐπίσκοπο τῆς

τῆς ἐν Χριστῷ ἐνώσεως τοῦ σώματος πρὸς τὴν θεότητα, καὶ Ἀθανάσιον τὸν Ἀλεξανδρείας, ἐκ τῆς πρὸς Μάξιμον τὸν φιλόσοφον ἐπιστολῆς καὶ ἐξ ἑτέρων διαφόρων λόγων, Γρηγόριόν τε τὸν Νύσσης ἐκ τοῦ γ' Λόγου κατ' Εὐνομίου καὶ ἐκ τοῦ Κατηχητικοῦ, καὶ
 5 Βασίλειον τὸν Καισαρείας ἐκ τῆς πρὸς Σωζοπολίτας ἐπιστολῆς, Κύριλλον τε τὸν σοφὸν ἐκ τοῦ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγου καὶ ἐκ τῶν Θησαυρῶν καὶ ἐκ τῆς πρὸς Σούκενσον 6 ἐπιστολῆς καὶ ἐκ τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐρμηνείας καὶ ἐκ τῶν σχολίων.

Ταῦτα δὲ διελθὼν ὁ συγγραφεὺς, ῥητὰ τοῦ ἐν ἀγίοις πάπα
 10 Λέοντος προκομίζει, ἃ καὶ φησι κατὰ τῶν δυσσεβῶν Οὐαλεντίνου καὶ Μαρκίωνος καὶ Μάνη καὶ Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχέως καὶ τῶν ὁμοίων αἵρετικῶν παρατάττεσθαι, καὶ διὰ τοῦτο παρὰ τῶν ὁμοφρόνων ἐπηρεάζεσθαι. Καὶ πρῶτον μὲν τοῦτο· “Ὡσπερ γὰρ ἐν τῷ ἔλεειν ὁ Θεὸς τροπὴν οὐχ ὑφίσταται, οὕτως ὁ ἄνθρωπος τῷ
 15 μεγέθει τῆς θείας ἀξίας οὐκ ἀναλίσκεται”, δεύτερον τό· “Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας”. Λέγει γὰρ ἡ αἵρεσις ὡς τὰ δύο τῶν ἄρθρων προτακτικά, ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, δύο πρόσωπά ἐστι καὶ ὑποστάσεων παραστατικά, καὶ σχέσει μόνῃ τὴν ἔνωσιν σχηματίζουσιν. Ἀλλὰ τὸ ἀναιδὲς τούτων Ἀθα-
 20 νάσιός τε καὶ οἱ Γρηγόριοι καὶ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Χρυσόστομος, καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος καταισχύνουσιν, ἴσαις φωναῖς καὶ ὁμοίαις καὶ αὐτοὶ πολλαχοῦ χρησάμενοι, καὶ δηλοῦντες διὰ τῆς τοιαύτης προταγῆς τῶν ἄρθρων οὐ τὸν τινα ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν ὅλικόν, οὐδὲ τὴν τοῦ Πατρὸς ἢ τὴν τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασιν, ἀλλὰ τὴν κοινήν φύ-
 25 σιν, καὶ οὐ κατ' εὐθειᾶν μόνον τὰ ἄρθρα, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς πῶσεις τοῖς ὀνόμασι συνδιαπλέκοντες Ἀντίκα Ματθαῖος «Ὅς ἐὰν εἴπη λόγον», φησί, «κατὰ τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου ἀφεθήσεται αὐτῷ» καὶ πάλιν «Μέλλει γὰρ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔρχεσθαι ἐν τῇ δόξῃ τοῦ Πατρὸς αὐτοῦ» καὶ πάλιν «Μηδενὶ εἶπητε τὸ ὄραμα,
 30 ἕως ἂν ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἐκ νεκρῶν ἀναστῆ». Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος «Εἰ γὰρ τῷ ἐνὸς παραπτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον, πολλῶ μᾶλλον τῇ χάριτι τοῦ Θεοῦ καὶ τῇ δωρεᾷ ἐν χάριτι τοῦ ἐνὸς

59. Μαθ. 12, 32.

60. Μαθ. 16, 27.

61. Μαθ. 17, 8.

Ρώμης, ἀπὸ τὸ λόγο του Περί τῆς ἐνώσεως στοῦ Χριστοῦ τοῦ σώματος μετὰ τῆ θεότητα, καὶ τὸν Ἀθανάσιον τῆς Ἀλεξανδρείας ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Μάξιμον τὸν φιλόσοφον καὶ ἀπὸ διάφορους ἄλλους λόγους, τὸν Γρηγόριον Νύσσης ἀπὸ τὸν τρίτον λόγον Κατὰ Εὐνομίου καὶ ἀπὸ τὸν Κατηχητικόν, καὶ τὸν Βασίλειον τῆς Καισάρειας ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τοὺς Σωζοπολίτες, καὶ τὸν σοφὸν Κύριλλον ἀπὸ τὸν λόγον του Περί ἐνανθρωπήσεως καὶ ἀπὸ τοὺς Θησαυροὺς καὶ ἀπὸ τὴν δευτέρην ἐπιστολή πρὸς τὸν Σούκενσον καὶ ἀπὸ τὴν Ἑρμηνείαν τῆς πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολῆς καὶ ἀπὸ τὰ Σχόλια.

Ἄφου ἐξέθεσε αὐτὰ ὁ συγγραφέας, προσκομίζει ρητὰ τοῦ ἁγίου πάπα Λέοντα, τὰ ὅποια λέγει ὅτι εἶναι ἀντίθετα στὰ λεγόμενα τῶν δυσσεβῶν Οὐαλεντίνου, Μαρκίωνα, Μάνη, Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχοῦς καὶ τῶν ὁμοίων αἵρετικῶν, καὶ γι' αὐτὸ κατηγοροῦνται ἀπὸ τοὺς ὁμόφρονές τους. Καὶ πρῶτον εἶναι αὐτό· “Ὅπως ὅταν ἐλεεῖ ὁ Θεὸς δὲν παθαίνει μεταβολή, ἔτσι ὁ ἄνθρωπος δὲν ἀναλίσκεται ἀπὸ τὸ μεγαλεῖο τῆς θείας ἀξίας”, ἐνῶ δεύτερον τό· “Κάθε μία ἀπὸ τις δύο μορφές ἐνεργεῖ μετὰ τὴν συμμετοχὴν τῆς ἄλλης”. Ἡ αἵρεσις δηλαδὴ λέγει ὅτι τὰ δύο προτακτικὰ ἄρθρα, ὁ Θεὸς καὶ ὁ ἄνθρωπος, εἶναι παραστατικὰ δύο προσώπων καὶ ὑποστάσεων καὶ μετὰ τὴν σχέσιν μόνον σηματοῦν τὴν ἔνωσιν. Ἀλλὰ τὴν ἀναίδειαν αὐτῶν τὴν κατατροπιάζουν καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Γρηγόριος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ ἴδιος ὁ Κύριος, χρησιμοποιοῦντας ἀνάλογες καὶ ὁμοιες ἐκφράσεις, οἱ ὅποιοι σὲ διάφορες περιπτώσεις δηλώνουν μὲ αὐτὴν τὴν πρόταξιν τῶν ἄρθρων ὅχι τὸν ὅποιον ἄνθρωπον, ἀλλὰ τὸν ὑλικόν, οὔτε τὴν ὑπόστασιν τοῦ Πατέρα ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἀλλὰ τὴν κοινὴ φύσιν, καὶ δὲν συνδιαπλέκουν κατ' εὐθειαν μετὰ τὰ ὀνόματα μόνον τὰ ἄρθρα, ἀλλὰ καὶ τὶς πτώσεις. Ἔτσι ὁ Ματθαῖος λέγει· «Ὅποιος πεῖ λόγον ἐναντίον τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώπου, θὰ τοῦ συγχωρηθεῖ»⁵⁹. Καὶ πάλιν· «Πρόκειται νὰ ἔρθῃ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μετὰ τὴν δόξαν τοῦ Πατέρα του»⁶⁰. Καὶ πάλιν· «Μὴν πεῖτε τὸ ὄραμα σὲ κανέναν, μέχρι ποῦ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ ἀναστηθεῖ ἀπὸ τοὺς νεκρούς»⁶¹. Καὶ ὁ θεσπέσιος Παῦλος γράφει· «Ἄν μετὰ τὸ παράπτωμα τοῦ ἑνὸς προέκλυσε γιὰ τοὺς πολλοὺς ὁ θάνατος, πολὺ περισσότερον μετὰ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν δωρεὰν περισσεύει σὺς πολλοὺς μετὰ τὴν χάριν τοῦ ἑνὸς ἀνθρώπου

ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσευσεν». Ἐν γὰρ τούτοις ἅπασιν ἢ τοῦ ἀνθρώπου μνήμη μετὰ τοῦ γενικοῦ προαγομένη ἄρθρου οὐδαμῶς διεῖλε τὸν ἕνα Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν εἰς διαφορὰν ὑποστάσεων.

5 Καὶ ὁ θεοφόρος δὲ Ἰγνάτιος καὶ μάρτυς, Σμυρναίσις ἐπιστέλλων, ὁμοίως κέχρηται τῷ ἄρθρῳ. Καὶ ὁ Ῥώμης Ἰούλιος ἐν τῇ πρὸς Δόκιον ἐπιστολῇ φησιν· “Ὡστε ἀνάθεμα ἔστω πᾶς ὁ τὸν ἐκ Μαρίας ἀνθρώπον οὐχ ὁμολογῶν εἶναι ἕνσαρκον Θεόν”. Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ πολυάθλος Ἀθανάσιος ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, καὶ ὁ Θεο-
10 λόγος Γρηγόριος ἐν τῇ πρὸς Κληδόνιον δευτέρα ἐπιστολῇ, καὶ μὴν καὶ ὁ Νύσσης Γρηγόριος ἐν διαφόροις λόγοις, καὶ Βασίλειος ὁ θεσπέσιος ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ, καὶ ὁ θαυμαστός Ἐπιφάνιος ἐν τῷ περὶ αἱρέσεων ἁ διβλίῳ, ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀτ-
15 τικὸς ἐν τῇ πρὸς Εὐψύχιον ἐπιστολῇ, καὶ ὁ Χρυσόστομος ἐν τῇ ἐρ-
μηνεῖᾳ τῆς πρὸς Ἐφεσίους ἐπιστολῆς, τρίτης ὁμιλίας, καὶ Κύριλλος δὲ ἐν τοῖς Θησαυροῖς καὶ ἐν τῇ ἐρμηνεῖᾳ τοῦ προφήτου Μαλαχίου καὶ ἐν τῇ ἐρμηνεῖᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου καὶ ἐν τῷ
20 Περὶ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας ἐνάτῳ διβλίῳ. Λέγει γὰρ οὕτω·
“Φύσεως γὰρ τῆς ἀνωτάτω καταπλουτεῖ τὸν ἐναυλισμὸν ὁ ἐκ
20 Παρθένου ναός”. Τούτων ἀπάντων μετὰ τῶν ἄρθρων τὴν τε θεῖαν φύσιν καὶ τὴν ἀνθρωπίνην προαγόντων, πῶς ὁ τὸν ἐν ἁγίοις Λέοντα αἰτιώμενος διὰ τὴν τῶν ἄρθρων προκομιδὴν οὐχὶ κατὰ πάντων ἡμῶν τῶν θεοφόρων Πατέρων ὑλακτεῖ;

Ἄλλ' ἴδωμεν καὶ τό· “Ἐνεργεῖ γὰρ ἑκατέρα μορφή μετὰ τῆς
25 θατέρου κοινωνίας ὅπερ ἴδιον ἔσχηκε, τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦτο ὅπερ ἔστι τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ὅπερ ἔστι τοῦ σώματος”. Καὶ γὰρ κἀνταῦθα ὁμόδοξός τε καὶ ὁμόφωνος τοῖς ἱεροῖς ἡμῶν ἀναδειχθήσεται πατράσι· πάντες γὰρ τὰ μὲν ἀνθρώπινα τῷ ἀνθρώπῳ ἀνατιθέασι, τῷ Θεῷ δὲ τὰ θεῖα, ὡς-
30 περ καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος ἐν τῇ ἐρμηνεῖᾳ τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου. “Εἰ δὲ δὴ”, φησὶ, “λέγοιτο προκόπτειν ὁ Ἰησοῦς ἡλικία καὶ σοφία καὶ χάριτι, τῆς οἰκονομίας ἔσται τὸ χρῆμα· συνεχώρει γὰρ ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος διὰ τῶν τῆς ἰδίας φύσεως ἐθῶν ἰέναι τὸ ἀνθρώπι-

Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁶². Μὲ ὅλα αὐτὰ προβαλλόμενη ἡ μνήμη τοῦ ἀνθρώπου μαζί μὲ τὸ γενικὸ ἄρθρο δὲν διαίρεσε καθόλου τὸν ἕνα Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ σὲ διαφορετικὲς ὑποστάσεις

Ὅμοια χρησιμοποιεῖ τὸ ἄρθρο καὶ ὁ θεοφόρος Ἰγνάτιος καὶ μάρτυς, γράφοντας ἐπιστολὴ στοὺς Σμυρναίους. Καὶ ὁ Ρώμης Ἰούλιος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Δόκιο λέγει: “Νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος ὅποιος δὲν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ ἀνθρώπος ποὺ προῆλθε ἀπὸ τὴ Μαρία δὲν εἶναι ἑνσαρκος Θεός». Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος στὸ λόγου Περὶ πίστεως, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὴν δευτέρη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Κληδόνιο, καὶ βέβαια καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης σὲ διάφορους λόγους, καὶ ὁ θεσπέσιος Βασίλειος στὸ λόγο του Περὶ πίστεως, καὶ ὁ θαυμαστός Ἐπιφάνιος στὸ πρῶτο βιβλίον Περὶ αἱρέσεως, ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινουπόλεως Ἀττικὸς στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Εὐψύχιο, καὶ ὁ Χρυσόστομος στὴν ἐρμηνεία τῆς ἐπιστολῆς Πρὸς Ἐφεσίους, ὁμιλία τρίτη, καὶ ὁ Κύριλλος στοὺς Θησαυροὺς καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ προφήτη Μαλαχία καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ Εὐαγγελίου τοῦ Ἰωάννη καὶ στὸ ἔργο του Περὶ τῆς πνευματικῆς λατρείας, βιβλίον ἕνατο· γιατί λέγει τὰ ἐξῆς: “Ὁ παρθενικός ναὸς καταπλουτεῖ μὲ τὴν ἐγκατοίκηση σ’ αὐτὸν τῆς ὑπέριστατης φύσης”. Ἀφοῦ ὅλα αὐτὰ προβάλλουν μαζί μὲ τὰ ἄρθρα τόσο τῆ θεία ὅσο καὶ τὴν ἀνθρώπινη φύση, πῶς αὐτὸς ποὺ κατηγορεῖ τὸν ἅγιο Λέοντα γιὰ τὴν χρησιμοποίησι τῶν ἄρθρων δὲν γαυγίζει ἐναντίον ὅλων τῶν θεοφόρων Πατέρων μας;

Ἄλλ’ ἄς δοῦμε καὶ τὴν ῥήσι: “Γιατὶ κάθε μία ἀπὸ τὶς μορφὲς μὲ τὴν κοινωνία τῆς ἄλλης ἐνεργεῖ αὐτὸ ποὺ εἶναι ἰδιώματά της, ὁ Λόγος ἐνεργώντας αὐτὸ ποὺ εἶναι τοῦ Λόγου, καὶ τὸ σῶμα ἐκτελώντας ὅσα εἶναι τοῦ σώματος». Καὶ μ’ αὐτὰ βέβαια θ’ ἀποδειχθεῖ ὁμόδοξος καὶ σύμφωνος μὲ τοὺς ἅγιους Πατέρες μας. Γιατὶ ὅλοι τὰ ἀνθρώπινα ἰδιώματα τὰ ἀποδίδουν στὸν ἀνθρώπο καὶ τὰ θεῖα στὸν Θεό, ὅπως γράφει καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος στὴν ἐρμηνεία τοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγελίου: “Κι ἂν λέγεται“, λέγει, “ὅτι ὁ Ἰησοῦς προόδευε στὴν ἡλικία καὶ στὴ σοφία καὶ στὴ χάρι, αὐτὸ ἀναφέρεται στὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σάρκωσης. Γιατὶ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ παραχωροῦσε νὰ προχωρεῖ τὸ ἀνθρώπινο σύμφωνα μὲ τοὺς τρόπους τῆς φύσης του”.

νον”. Καὶ ἐν τῷ κατὰ Νεστορίου λόγῳ “Ἀθρεὶ δὴ”, φησὶν, “ὅπως οὐδὲν καθυφείς αὐτός, οὔτε μὴν εἰς ἰδίαν φύσιν τὸ ἀσθενῆσαι παθῶν, συγκεχώρηκε τῇ σαρκὶ καὶ διὰ τῶν ἰδίων ἰέναι νόμων καὶ αὐτοῦ τὸ χρῆμα λέγεται διὰ τὸ ἴδιον εἶναι τὸ σῶμα αὐτοῦ”.
 5 Καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς “Τὸ μὲν ταράττεσθαι τῆς σαρκὸς ἴδιον πάθος, τὸ δὲ ἐξουσίαν ἔχειν θεῖναί τε καὶ πάλιν λαβεῖν τὴν ψυχὴν τῆς τοῦ Λόγου δυνάμεως ἔργον”. Καὶ μυρία ἂν τις βουλόμενος συλλέγειν ἔκ τε τούτου τοῦ θείου ἀνδρός καὶ ἐκ τῶν λοιπῶν ἡμῶν πατέρων οὐκ ἂν ἀπορήσῃ· οἳ τε γὰρ Γρηγόριοι καὶ Ἀθανάσιος,
 10 Ἀμφιλόχιός τε καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ ἄλλος τῶν ἁγίων χορὸς τὰ αὐτὰ διακεκράγασιν.

Ἐπεὶ δὲ προέτειναν οἱ δι’ ἐναντίας ὡς Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας καὶ Ἀθανάσιος καὶ Ἰούλιος καὶ Κύριλλος καὶ Ἐρέχθιος μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου δοξάζουσι σεσαρκωμένην, διασαφεῖ
 15 μὲν τῆς φωνῆς τὴν διάνοιαν λέγων, ὡς καὶ αὕτη τὸ διάφορον τῶν ἐνωθέντων ἐκδιδάσκει φύσεων. Εἰ γὰρ μὴ ἡ ἀνθρωπίνη φύσις καὶ ἡ θεία διάφορος, πάντως γε ἢ τὰ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν τῆς θεότητος οὐσίαν ἐτρέαπη ἢ εἰς τὴν τῆς σαρκὸς ἢ θεότης, καὶ οὕτω γέγονε μία, ὅπερ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν ὁμοστοίχων αἵρετικῶν ἄθεον
 20 φρόνημα. Ὁ μέντοι γε Κύριλλος ἐν τῇ δευτέρᾳ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ τὸ διάφορον τῶν φύσεων καὶ διὰ ταύτης τῆς φωνῆς ἀνομολογεῖσθαι δηλῶν, μετὰ τὸ εἰπεῖν αὐτὸν “μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, ἐπήνεγκεν “Εἰ δέ, ὡς ἔφην, ἐν τῷ σεσαρκῶσθαι λέγειν αὐτὸν σαφῆς ἐστὶ καὶ ἀναμφίλογος ὁμολογία
 25 τοῦ ὅτι γέγονεν ἄνθρωπος, οὐδὲν ἔτι κωλύει νοεῖν ὡς εἰς ὑπάρχων καὶ μόνος Υἱὸς ὁ Χριστός, ὁ αὐτός Θεός ἐστι καὶ ἄνθρωπος, ὥσπερ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι”. Ἴδου φανερῶς ἔδειξεν ὅπως εἴρηται αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἄλλοις ἡμῶν πατράσι τὸ «μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη».

30 Τὴν μὲν τῶν φύσεων διαφορὰν σαφῶς ἡ φωνὴ διδάσκει, παριστᾶ δὲ καὶ τὴν ἄκραν καὶ ἀδιάσπαστον ἔνωσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σαρκὸς, καὶ ὡς εἰς ὑπάρχει καὶ μόνος Υἱὸς ὁ Χριστός σεσαρκωμένος, καὶ οὐ δύο υἱοί, ὡς Νεστόριος ἐδυσφήμει, καθ’ ὃ καὶ

Καὶ στὸ λόγο του κατὰ τοῦ Νεστόριου λέγει· “Πρόσεχε λοιπὸν πῶς χωρὶς νὰ ὑποβιβασθεῖ καθόλου ὁ ἴδιος, οὔτε νὰ δείξει κάποια ἀδυναμία στὴ φύση του, παραχώρησε στὴ σάρκα νὰ ἐνεργεῖ μὲ τοὺς δικούς της νόμους. Κι αὐτὸ τὸ πρᾶγμα λέγεται ἐπειδὴ εἶναι δικό του τὸ σῶμα του”. Καὶ στοὺς Θησαυροὺς γράφει· “Τὸ νὰ νοιώθει ταραχὴ εἶναι πάθος τῆς ψυχῆς, ἐνῶ τὸ νὰ ἔχει ἐξουσία νὰ προσφέρει τὴ ζωὴ του καὶ πάλι νὰ τὴ λάβει εἶναι ἔργο τῆς δύνναμης τοῦ Λόγου”. Κι ἂν θέλει κάποιος νὰ συλλέξει ἄπειρες ρήσεις κι ἀπ’ αὐτὸν τὸν ἅγιο καὶ ἀπὸ τοὺς λοιποὺς Πατέρες μας δὲν θὰ δυσκολευθεῖ. Γιατὶ αὐτὰ διακηρύττουν καὶ οἱ Γρηγόριοι καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος καὶ ὁ Χρυσόστομος καὶ ὁ Ἀμβρόσιος καὶ ὁ ἄλλος χορὸς τῶν ἁγίων.

Κι ἀφοῦ πρότειναν οἱ ἀντίθετοι ὅτι ὁ Γρηγόριος ὁ Νεοκαισαρείας καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Ἰούλιος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Ἐρέχθιος πιστεύουν μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη, διασαφηνίζει βέβαια τὸ νόημα τῆς διατύπωσης, λέγοντας ὅτι κι αὐτὴ διδάσκει τὴ διαφορὰ τῶν ἐνωμένων φύσεων. Γιατί, ἂν δὲν εἶναι διαφορετικὴ ἢ θεία καὶ ἢ ἀνθρώπινη φύση, τότε ὅπωςδήποτε ἢ μεταβλήθηκε ἢ οὐσία τῆς σάρκας σὲ οὐσία τῆς θεότητος, ἢ ἢ οὐσία τῆς θεότητος στὴν οὐσία τῆς σάρκας, καὶ ἔτσι ἔγινε μία, πρᾶγμα ποὺ ἀποτελεῖ ἄθεο φρόνημα τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τῶν ὁμοφρόνων του αἵρετικῶν. Ὁ Κύριλλος ὁμως στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο, δηλώνοντας ὅτι καὶ μ’ αὐτὴ τὴ διατύπωση ὁμολογεῖται ἢ διαφορὰ τῶν φύσεων, ἀφοῦ εἶπε “μὰ φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη”, πρόσθεσε· “Ἄν ὁμως, ὅπως εἶπα, λέγοντας αὐτὸς ὅτι ἔχει σαρκωθεῖ, εἶναι σαφὴς καὶ ἀναντίρρητη ὁμολογία τοῦ ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος, τίποτε δὲν ἐμποδίζει ἐπίσης νὰ ἐννοήσομε ὅτι εἶναι ἓνας καὶ μόνος Υἱὸς ὁ Χριστὸς, καὶ ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς μαζὶ καὶ ἄνθρωπος, ὅπως εἶναι τέλειος ὡς Θεός, ἔτσι καὶ ὡς ἄνθρωπος”. Νὰ ἔδειξε φανερὰ μὲ ποιὰ ἔννοια εἰπώθηκε ἀπὸ αὐτὸν καὶ τοὺς ἄλλους Πατέρες μας ὁ λόγος, “Μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”.

Τὴ διαφορὰ λοιπὸν τῶν φύσεων τὴ διδάσκει μὲ σαφήνεια ἢ διατύπωση, παριστάνει ὁμως καὶ τὴν ἄκρα καὶ ἀδιάσπαστη ἔνωση τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ τῆς σάρκας, καὶ ὅτι ὑπάρχει ἓνας καὶ μόνος Υἱὸς ὁ Χριστὸς ποὺ ἔλαβε σάρκα, καὶ ὄχι δύο υἱοί, ὅπως ἔλεγε δυσφημώ-

αὐτὴ προδέβληται αὐτῶ ἢ φωνή· τί γὰρ ἂν ἄλλο καὶ σημανεῖ τό, “Ο αὐτός ἐστι Θεός καὶ ἄνθρωπος”, ἢ δύο φύσεις ἠνωμένας ἐν ὑποστάσει μιᾷ; “Ὡσπερ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος εἰπὼν “Δύο φύσεις Θεός καὶ ἄνθρωπος”, ἐρμηνεύων ἑαυτὸν εἶπεν “Ὡστε ὁ 5 λέγων τὸν Χριστὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, δύο φύσεις ἐνωθείσας καθ’ ὑπόστασιν ὁμολογεῖ”. Καὶ ὁ ἱερός δὲ Κύριλλος ἐπαγαγὼν “Ὡσ-περ ἐν θεότητι τέλειος, οὕτω καὶ ἐν ἀνθρωπότητι”, τὸ ἐν δύο φύσεσι γνωρίζεσθαι τὸν Κύριον ἐκδιδάσκει, ὥστε τὸ λέγειν αὐτὸν “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, οὐκ ἐπ’ ἀναιρέσει τοῦ 10 γνωρίζεσθαι τὰ ἐνωθέντα καθ’ ὑπόστασιν εἴρηται, ἀλλ’ εἰς παράστασιν τοῦ ἀδιαιρέτως ἄνθρωπον γενέσθαι τὸν Θεὸν Λόγον καὶ οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ὡς ἐνὶ τῶν προφητῶν κατακηκέναι. Καὶ πολλά τις ἄλλα ἐν τῇ αὐτῇ εὐροι ἐπιστολῇ, δι’ ὧν ἡ ὁμολογία μὲν τῶν δύο φύσεων ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ βεβαιοῦται, μόνον δὲ τὸ ἀνά μέρος τιθέ- 15 ναι τὰς φύσεις αἰρετικοῦ φρονήματος ἀπελέγχεται, τὸ δὲ “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” κατὰ Νεστορίου προάγων οὐ τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν ἀναιρεῖ, ἀλλὰ τὴν δυάδα τῶν ὑποστάσεων φανεροῖ· Νεστόριος γὰρ οὐ διὰ τὸ γνωρίζειν τὰς δύο φύσεις ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ διὰ τὸ διαιρεῖν τὸν ἀδιαίρετον εἰς ὑποστάσεις 20 δύο τῆς Ἐκκλησίας ἐξωστράκισται· ὥστε ἡ “μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη” τὸν Νεστόριον διελέγχουσα, οὐδὲν ἕτερον δηλοῖ, ἢ ὅτι μίαν ὑπόστασιν χρὴ τοῦ Θεοῦ Λόγου κηρύττειν σεσαρκωμένην, ὅπερ φρόνημά τε τῆς εὐσεβείας ἐστὶ καὶ ἡ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος ἐδογματίσεν.

25 Εἰπὼν μέντοι γε ὁ πολυάθλος Ἀθανάσιος “φύσιν μίαν τοῦ θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” οὐκ εἰς ἀναιρέσιν ἔφη τοῦ γνωρίζεσθαι τὴν διαφορὰν τῶν φύσεων, αἱ τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἐπλήρουν ἔνωσιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸς δεῖξαι βουλόμενος ὡς εἷς ἐστὶν ὁ Υἱὸς σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, καὶ μάλιστα κατὰ Παύλου τοῦ 30 Σαμωσατέως ἀγωνιζόμενος, ὃς ἄλλον μὲν τὸν πρὸ αἰώνων Υἱόν, ἕτερον δὲ τὸν ἐπ’ ἐσχάτων φρενοβλαβῶς ἐδογματίσεν. Καὶ ὁ ἐν ἀγίοις δὲ Ἰούλιος διὰ τῆς αὐτῆς ἐννοίας ᾤδεν· κατὰ Παύλου γὰρ καὶ αὐτὸς τοῦ Σαμωσατέως καὶ τῶν ὁμοίων διὰ τῆς αὐτῆς φωνῆς

ντας ὁ Νεστόριος, καθόσον καὶ αὐτὴ ἡ ρῆσις ἀποδίδεται σ' αὐτόν. Τί ἄλλο μπορεῖ νὰ σημάνει ἡ φράση, “ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος», παρὰ δύο φύσεις ἐνωμένες σὲ μία ὑπόσταση; “Ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, λέγοντας τὸν Χριστὸ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, ἐρμηνεύοντας τὸν ἑαυτό του, εἶπε: “Ὡστε, αὐτὸς ποὺ λέγει τὸν Χριστὸ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, ὁμολογεῖ δύο φύσεις ποὺ ἐνώθηκαν σὲ ὑπόσταση”. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Κύριλλος προσθέτοντας τό, «Ὅπως εἶναι τέλειος ὡς Θεός, ἔτσι εἶναι τέλειος καὶ ὡς ἄνθρωπος», διδάσκει τὸ νὰ ἀναγνωρίζομε τὸν Κύριο μὲ δύο φύσεις. “Ὡστε λέγοντας αὐτὸς “Μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, δὲν τὸ εἶπε γιὰ νὰ ἀναιρεθεῖ ἡ ἀποδοχὴ ὅτι ἐγίνε ἐνωσις καθ' ὑπόστασις, ἀλλὰ γιὰ νὰ παρασταθεῖ ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἐγίνε ἀδιαίρετα ἄνθρωπος καὶ δὲν κατοίκησε σὲ ἄνθρωπο, σὰν σὲ ἓνα ἀπὸ τοὺς προφήτες. Καὶ πολλὰ ἄλλα ἀκόμα θὰ μπορούσε νὰ βρεῖ κανεὶς σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστολή, μὲ τὰ ὁποῖα βεβαιώνεται ἡ ὁμολογία τῶν δύο φύσεων τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐλέγχεται ὡς αἰρετικὸ φρόνημα τὸ νὰ θέτονται χωριστὰ οἱ δύο φύσεις. Τὸ νὰ προβάλλει ὁμῶς ἐναντίον τοῦ Νεστόριου τὸ “Μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη” δὲν ἀναιρεῖ τὴ διαφορά τῶν δύο φύσεων, ἀλλὰ φανερώνει τὴ δυάδα τῶν ὑποστάσεων. Γιατὶ ὁ Νεστόριος ἔχει ἐξοστρακισθεῖ ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ὅχι ἐπειδὴ ἀναγνωρίζει στὸν Χριστὸ τις δύο φύσεις, ἀλλ' ἐπειδὴ διαιρεῖ τὸ ἀδιαίρετο σὲ δύο ὑποστάσεις. “Ὡστε ἡ φράση, «Μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ποὺ ἐλέγχει τὸν Νεστόριο, δὲν δηλώνει τίποτε ἄλλο, παρὰ ὅτι πρέπει νὰ κηρύττομε μία ὑπόστασις τοῦ Λόγου σαρκωμένη, πράγμα ποὺ ἀποτελεῖ φρόνημα τῆς ὀρθῆς πίστεως καὶ δογματίσε ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας.

“Ὅταν λοιπὸν ὁ πολυάθλος Ἀθανάσιος εἶπε, “Μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη”, δὲν τὸ εἶπε πρὸς ἀναίρεση τῆς γνώμης τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων, ποὺ συγκροτοῦσαν τὴν ὑποστασιακὴν ἐνωσις, ἀλλὰ θέλοντας καὶ αὐτὸς νὰ δείξει ὅτι εἶναι ἓνας ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποὺ ἔλαβε σάρκα καὶ ἐγίνε ἄνθρωπος, καὶ μάλιστα ἀγωνιζόμενος ἐναντίον τοῦ Παύλου τοῦ Σαμοσατέα, ὁ ὁποῖος δίδασκε μὲ φρενοβλάβεια, ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες Υἱός, καὶ ἄλλος αὐτὸς ποὺ φανερώθηκε τελευταῖα. Ἀλλὰ καὶ ὁ ἅγιος Ἰούλιος σκεφτόταν μὲ τὸν ἴδιον τρόπο· γιατί καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἴδια διατύπωση πολεμοῦσε τὸν Παῦλο

ἔξωπλίζετο. Ὁ μέντοι γε Ἐρέχθιος, εἰ μὲν ὡς Ἀθανάσιός τε καὶ Κύριλλος καὶ Ἰούλιος τὴν φωνὴν ἐκλαμβάνει, τοῦτο ἂν εἶη ἄμεινον, εἰ δὲ παρὰ τὴν ἐκείνων δόξαν, θαυμαστὸν οὐδέν· εἰς γὰρ τὴν Εὐτυχοῦς νόσον πολλοὶ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν τοῦτον ἐφώρασαν κεί-
 5 μενον, ἦν καὶ αὐτὸς ὑποδείκνυσιν ὡδὲ πως λέγων· “Εἰ μὲν ἀνθρω-
 πίνης σποραῖς ἦν βλάβη ὁ Χριστός, συνετιθέμην ἂν τὸν καρ-
 πὸν εἶναι κατὰ τὴν ῥίζαν· εἰ δὲ ἐκ Πνεύματος ἁγίου κατὰ τὴν τοῦ
 ἀρχαγγέλου φωνήν, Θεὸς ἐτέχθη, ἐπειδὴ καὶ Θεὸς ὁ τῆς γενέσεως
 πρόξενος”. Ὁ μὲν Ἐρέχθιος ταῦτα· ἔοικε δὲ ὁ ἀνὴρ μηδὲ τὰ τῆς
 10 Ἐλισάβετ συνιέναι ῥήματα, ἢ τὴν θεοτόκον Μαρίαν εὐλογοῦσα·
 «Εὐλογημένη σὺ ἐν γυναιξίν», ἀνακροᾷ, «καὶ εὐλογημένος ὁ
 καρπὸς τῆς κοιλίας σου». Ἄλλ’ οὐδὲ τὸν Ἡσαΐαν ἔγνω λέγοντα·
 «Καὶ ἔσται ἡ ῥίζα τοῦ Ἰεσσαί, καὶ ὁ ἀνιστάμενος ἄρχειν ἐθνῶν, ἐπ’
 αὐτῷ ἔθνη ἐλπιούσι». Καὶ μυρία ἄλλα.

15 Μετὰ δὲ ταῦτα περὶ τῆς διαφορᾶς, ἦν ἡ οὐσία καὶ τὸ γένος
 καὶ τὸ εἶδος πρὸς τὴν ὑπόστασιν ἔχει, διαλαμβάνει, ὅτι τὰ μὲν τὸ
 κοινὸν δηλοῦσι, τὸ δὲ τὸ πρόσωπον καὶ ὃ λέγεται τοῖς ἔξω καθ’
 ἕκαστον. Καὶ τῆς ἰδίας γνώμης, ὡς ἔθος αὐτῶ, διαφόρους παρί-
 στησι μάρτυρας, Βασίλειόν τε καὶ Ἀθανάσιον καὶ Ἰούλιον καὶ
 20 Κύριλλον, καὶ φησιν ὡς εἴ ποτέ τις εὐροί τινὰς τῶν εἰρημένων ἀν-
 δρῶν τὴν φύσιν εἰπόντας ὑπόστασιν, οὐ κυρίως τοῦτο, ἀλλ’ ἐν κα-
 ταχρήσει νοεῖτω εἰρησθαι· εἰ γὰρ μή, ἑαυτοῖς τε τὰναντία καὶ πρὸς
 ἀλλήλους λέγειν τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν ἐξυβρίσομεν πατέρας. Κατε-
 χρήσατο μέντοι τῇ φύσει ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως Ἀθανάσιος μὲν ἐν
 25 τῇ πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουδιανὸν ἐπιστολῇ, λέγων· “Μίαν τοίνυν
 λέγειν δεῖ, μᾶλλον δὲ καὶ ὁμολογεῖν τοῦ Λόγου φύσιν τε καὶ ὑπό-
 στασιν σεσαρκωμένην”.

Καὶ Ἰούλιος δὲ ἐν τῇ γραφείῳ παρ’ αὐτοῦ ἐπιστολῇ πρὸς
 τοὺς κατὰ τῆς θείας τοῦ Λόγου σαρκώσεως ἀγωνιζομένους, ἦν
 30 ἀλλαχοῦ μίαν φύσιν εἶπε τοῦ Λόγου, ἐνταῦθα ὑπόστασιν ὀνομά-
 ζει λέγει γὰρ τι Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Κύριλλος ἐν τοῖς Σχολί-

63. Λουκᾶ 1, 42.

64. Ἡσ. 11, 10.

τὸν Σαμοσατέα καὶ τοὺς ὁμοίους του. Ὁ Ἐρέχθιος ὅμως, ἂν ἐκλαμβάνει τὴ διατύπωση ὅπως ὁ Ἀθανάσιος, ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Ἰούλιος, θὰ ἦταν τὸ καλύτερο, ἂν πάλι ἀντίθετα μὲ ἐκείνους, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξο. Γιατὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἅγιους μας τὸν εἶδαν νὰ ἔχει προσβληθεῖ ἀπὸ τὴ νόσο τοῦ Εὐτυχοῦς, τὴν ὁποία δηλώνει καὶ ὁ ἴδιος λέγοντας τὰ ἐξῆς: “Ἄν ὁ Χριστὸς ἦταν ἀνθρώπινης σπορᾶς βλάστημα, θὰ συμφωνοῦσα ὅτι ὁ καρπὸς εἶναι ἀνάλογος μὲ τὴ ρίζα, ἂν ὅμως, σύμφωνα μὲ τὴ φωνὴ τοῦ ἀρχαγγέλου, προέρχεται ἀπὸ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, Θεὸς γεννήθηκε, ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς ὑπῆρξε πρόξενος τῆς γενέσεως”. Αὐτὰ λέγει ὁ Ἐρέχθιος· φαίνεται ὅμως ὁ ἄνθρωπος ὅτι δὲν ἐννοεῖ οὔτε τὰ λόγια τῆς Ἐλισάβετ, ποῦ εὐλογώντας τὴν Θεοτόκο Μαρία φωνάζει δυνατά, «Εὐλογημένη εἶσαι ἐσὺ ἀνάμεσα στίς γυναῖκες, καὶ εὐλογημένος ὁ καρπὸς ποῦ ἔχεις στὰ σπλάχνα σου»⁶³. Ἄλλ’ οὔτε τὸν Ἡσαΐα κατανόησε ποῦ λέγει· «Καὶ θὰ ἐμφανισθεῖ αὐτὸς ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὴ ρίζα τοῦ Ἰεσσαὶ ὡς κυβερνήτης τῶν ἐθνῶν, καὶ σ’ αὐτὸν θὰ στηρίξουν τὶς ἐλπίδες τοὺς οἱ λαοί»⁶⁴. Καὶ ἄπειρα ἄλλα.

Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ μιλάει γιὰ τὴ διαφορὰ ποῦ ἔχει ἡ οὐσία καὶ τὸ γένος καὶ τὸ εἶδος ὡς πρὸς τὴν ὑπόσταση· ὅτι τὰ τρία πρῶτα δηλώνουν τὸ κοινὸ γνῶρισμα, ἐνῶ ἡ ὑπόσταση δηλώνει τὸ πρόσωπο καὶ αὐτὸ ποῦ οἱ ἐθνικοὶ ὀνομάζουν καθ’ ἕκαστο. Καὶ ὅπως συνηθίζει, παρουσιάζει διάφορους μάρτυρες τῆς γνώμης του, τὸν Βασίλειο καὶ τὸν Ἀθανάσιο καὶ τὸν Ἰούλιο καὶ τὸν Κύριλλο, καὶ λέγει ὅτι, ἂν κάποτε συναντήσῃ κάποιος νὰ λένε κάποιοι ἀπὸ αὐτοὺς ποῦ ἀναφέραμε ὑπόσταση τὴ φύση, νὰ θεωρήσῃ ὅτι δὲν τὸ λένε κυριολεκτικᾶ, ἀλλὰ καταχραστικᾶ. Γιατὶ, ἂν δὲν τὸ ἐννοήσομε ἔτσι, θὰ προσβάλομε τοὺς ἅγιους Πατέρες μας, κατηγορώντας τοὺς ὅτι πέφτουν σὲ ἀντιφάσεις μὲ τὸν ἑαυτὸ τους καὶ μεταξύ τους. Χρησιμοποίησε βέβαια ὁ Ἀθανάσιος καταχρηστικᾶ τὴ φύση ἀντὶ τῆς ὑπόστασης στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν βασιλέα Ἰουλιανὸ λέγοντας· “Πρέπει λοιπὸν νὰ λέμε, ἢ καλύτερα καὶ νὰ ὁμολογοῦμε μία φύση καὶ ὑπόσταση τοῦ Λόγου ποῦ ἔχει λάβει σάρκα”.

Καὶ ὁ Ἰούλιος στὴν ἐπιστολὴ ποῦ ἔγραψε πρὸς ἐκείνους ποῦ ἀντιμάχονται τὴ θεία σάρκωση τοῦ Λόγου, ἐκείνη ποῦ σὲ ἄλλο σημεῖο τὴν εἶπε μία φύση τοῦ Λόγου, ἐδῶ τὴν ὀνομάζει ὑπόσταση.

οις οὕτω φησίν· “Ὅτι δὲ ἀσύγχυτοι μεμενήκασιν αἱ ὑποστάσεις, ἤγουν αἱ φύσεις, ἐντεῦθεν εἰσόμεθα”. Καὶ πάλιν ἐν τῷ τρίτῳ κεφαλαίῳ τῶν ἀναθεματισμῶν “Εἴ τις ἐπὶ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ διαιρεῖ τὰς φύσεις, ἤγουν τὰς ὑποστάσεις, μετὰ τὴν ἔνωσιν, μόνῃ συνάπτων 5 αὐτὰς συναφείᾳ τῇ κατὰ τὴν ἀξίαν, ἤγουν ἀνυθεντία, καὶ οὐχὶ δὴ μᾶλλον συνόδῳ τῇ καθ’ ἔνωσιν φυσικῆν, ἀνάθεμα ἔστω”. Καὶ ἐρμηνεύων αὐτὸς ἑαυτόν, καὶ ἅμα Νεστόριον στηλιτεύων καὶ δεικνὺς ποίῳ τρόπῳ οὗτος δύο φύσεις ἐφρόνησε, λέγει· “Οἱ διαιροῦντες τοίνυν τὰς ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ ἀνὰ μέρος τιθέντες 10 ἑκατέραν, τουτέστιν ἄνθρωπον χωρὶς καὶ Θεὸν χωρὶς, ἐπινοοῦντες δὲ συνάφειαν αὐταῖς τὴν κατὰ γε μόνην τὴν ἀξίαν, δύο που πάντως ἰστώσιν νιούς”. Ὁ αὐτὸς δὲ ἱερός Κύριλλος, ὁ ἀλλαχοῦ μίαν μὲν φύσιν εἰρηκῶς τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην, ἐν τῇ πρὸς Νεστόριον τρίτῃ ἐπιστολῇ φησι, “μίαν ὑπόστασιν τοῦ Λόγου σε- 15 σαρκωμένην”. Λέγει γάρ· “Τοιγαροῦν ἐνὶ προσώπῳ τὰς ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις πάσας ἀναθετέον φωνάς, ὑποστάσει μιᾷ τῇ τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη· εἷς γὰρ Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς κατὰ τὰς Γραφάς”. Οὐδὲν δὲ κοινὸν τοῖς δύο φύσεις λέγουσιν ἰδιοὑποστάτους καὶ ἀνὰ μέρος, ὡς Νεστόριος, καὶ τοῖς λέγουσι ταύτας ἠνωμένας 20 ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει τοῦ Λόγου, ὡς ἡ Ἐκκλησία τε καὶ ἡ ἁγία σύνοδος καὶ ὁ πάπας Λέων ἐπρέσβευεν. Ἀλλὰ καὶ μυρία ἄλλη διαφορὰ μεταξὺ τῆς ἀσεβείας καὶ τῆς εὐσεβείας, καὶ ὅση τοῦ φωτὸς πρὸς τὸ σκότος.

“Ὅτι ἐπειδὴν οἱ ἀπὸ Σεβήρου διελέγχωνται ταῖς τῶν θεοφό- 25 ρων ἡμῶν Πατέρων φωναῖς, οἱ πρὸ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου διέλαμπαν καὶ τὰς δύο φύσεις ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει τοῦ Λόγου ἐκήρυξαν εἰς διαβολὴν αὐτῶν εὐθύς τρέπονται, σχῆμα μὲν (ὡς δοκοῦσιν) εὐπρόσωπον τῇ διαβολῇ περιτιθέντες, βαθύτερον δὲ τῶν ἀπροσώπων αὐτοῦς ὑβρίζοντων διακωμωδοῦντες. Φασὶ 30 γὰρ ὡς εἴρηται μὲν αὐτοῖς τῶν φύσεων τὸ δυναδικόν, οὐκ ἀπὸ γνώ-

65. Ἐδῶ τὸ κείμενο εἶναι φθαρμένο.

Γιατί λέγει κάτι...⁶⁵ Ἄλλὰ ὁ ἅγιος Κύριλλος στὰ Σχόλια του λέγει τὰ ἐξῆς: “Ὅτι ὅμως οἱ ὑποστάσεις, δηλαδή οἱ φύσεις, ἔχουν μείνει ἀσύγχυτες, θὰ τὸ γνωρίσουμε ἀπὸ ἐδῶ”. Καὶ πάλι στὸ τρίτο κεφάλαιο τῶν Ἀναθεματισμῶν λέγει: “Ἄν κάποιος διαιρεῖ τις φύσεις, ἤτοι τις ὑποστάσεις τοῦ Χριστοῦ, μετὰ τὴν ἔνωση, συνάπτοντάς τις ὡς πρὸς τὴ συνάφεια τῆς ἀξίας, δηλαδή ὡς πρὸς τὴν αὐθεντία, καὶ ὄχι μᾶλλον ὡς πρὸς τὴ σύνοδο κατὰ φυσικὴ ἔνωση, αὐτὸς ἄς εἶναι ἀναθεματισμένος”. Καὶ ἐρμηνεύοντας ὁ ἴδιος τὸν ἑαυτό του καὶ στηλιτεύοντας συνάμα τὸν Νεστόριο, καὶ γιὰ νὰ δείξει μὲ ποιὸ τρόπο αὐτὸς σκέφθηκε δύο φύσεις, λέγει: “Αὐτοὶ λοιπὸν ποὺ διαιροῦν τις ὑποστάσεις μετὰ τὴν ἔνωση καὶ θέτουν τὴν κάθε μία χωριστά, δηλαδή χωριστά τὸν ἄνθρωπο καὶ χωριστά τὸν Θεό, καὶ ἐπινοοῦν συνάφεια γι’ αὐτὲς ὡς πρὸς τὴν ἀξία μόνο, ὀρίζουν ὅπωςδήποτε δύο Υἱούς”. Ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Κύριλλος, ὁ ὁποῖος ἄλλοῦ ἔχει μιλήσει γιὰ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη, στὴν τρίτη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Νεστόριο μιλάει γιὰ μία ὑπόσταση τοῦ Λόγου σαρκωμένη. Γιατί λέγει: “Ἐπομένως ὅλες τις μαρτυρίες τῶν Εὐαγγελίων πρέπει νὰ τις ἀποδώσομε σ’ ἓνα πρόσωπο, σὲ μιὰ ὑπόσταση, τὴ σαρκωμένη ὑπόσταση τοῦ Λόγου· γιατί ἓνας εἶναι σύμφωνα μὲ τις Γραφές ὁ Κύριος Ἰησοῦς Χριστός”. Καὶ δὲν ὑπάρχει κανένα κοινὸ σημεῖο ἀνάμεσα σ’ αὐτοὺς ποὺ λένε δύο φύσεις μὲ δική τους ὑπόσταση καὶ χωριστά, ὅπως ὁ Νεστόριος, καὶ σ’ αὐτοὺς ποὺ κηρύττουν ὅτι αὐτὲς εἶναι ἐνωμένες στὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση τοῦ Λόγου, ὅπως ἡ Ἐκκλησία καὶ ἡ ἀγία σύνοδος καὶ πρέσβευε καὶ ὁ πάπας Λέων. Ἄλλὰ ὑπάρχει καὶ ἄλλη ἄπειρη διαφορὰ ἀνάμεσα στὴν ἀσέβεια καὶ τὴν εὐσέβεια, ὅση ἀνάμεσα στὸ φῶς καὶ τὸ σκότος.

Ὅταν δηλαδή οἱ Σεβηριανοὶ ἐλέγχονται ἀπὸ τις μαρτυρίες τῶν θεοφόρων Πατέρων μας, ποὺ διέπρειψαν πρὶν ἀπὸ τὴ σύνοδο στὴν Χαλκηδόνα καὶ κήρυξαν τις δύο φύσεις ἐνωμένες στὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση τοῦ Λόγου, ἀμέσως τρέπονται στὴ συκοφάντηση αὐτῶν, περιβάλλοντάς τὴ συκοφάντηση μὲ ἓνα εὐπρόσωπο ἐξωτερικόν, ὅπως νομίζουν, σχῆμα, διακωμωδώντας βαθύτερα ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ ἀπροσημάτιστα τοὺς ὑβρίζουν. Γιατί λένε, ὅτι κηρύχθηκε βέβαια ἀπὸ αὐτοὺς ἡ δυαδικότητα τῶν φύσεων, ὄχι ὅμως ἀπὸ δική τους γνώμη,

μης δὲ οὐδ' ἔκουσίως οὐδὲ κατὰ πίστεως ὁμολογίαν, ἀλλ' ὡς ἐν ἀντιθέσει τῆς ψευδωνύμου γνώσεως καὶ κατ' οἰκονομίαν καὶ ἐπὶ καιροῦ καὶ ὑπὸ τινος αἵρετικῆς ἀνάγκης ἐκδιδασκόμενοι. Καὶ τί ἂν εἴη τοῦτο ἢ τοὺς διδασκάλους ὑποκριτὰς ἀποφαίνειν δειλοὺς τε 5 καὶ τῆς ἀληθείας προδότας, καὶ τῆς οἰκοθεν εὐσεβείας τὸ ἀλλότριον καὶ αἵρετικὸν δόγμα προτιμῶντας, καὶ ἐλκυσθέντας μᾶλλον πρὸς τὸ ἐκείνων θάραθρον, ἢ ἐκεῖθεν τινὰς ἀνελκύσαντας; Ποῦ γὰρ ἔστι τοῖς τοιούτοις μετὰ Παύλου λέγειν ὡς, «Ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὐ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονε», μυρί- 10 ας τροπὰς πρὸς τὸν θῆλον τρεπομένοις καὶ τὰς Εὐρύπου μεταβολὰς μιμουμένοις;

Ἄλλὰ τί πάλιν φησὶν ἡ αἵρεσις; "Συγγνώμη τοῖς πατράσιν ἢ γὰρ θία τῆς γνώμης ἐκράτησεν", ὥσπερ ἐξουσίαν λαβοῦσα λοιδορεῖν καὶ κατακρίνειν ὅτε βούλεται καὶ πάλιν ἀφιέναι τὸ ἁμάρτημα, 15 καὶ μονονουχί βοῶσα· «Τὰ χεῖλη ἡμῶν παρ' ἡμῖν ἔστι· τίς ἡμῶν κύριός ἐστι;». Πλὴν εἰ διότι πρὸς αἱρέσεις οἱ πατέρες ἐμάχοντο, καὶ τῆς εὐσεβείας ἐξέπιπτον, διὰ τοῦτο συγγνώμης ἐπάξιοι, πῶς τῆς ἴσης συμπαθείας ὑμῶν εἰ καὶ τι παραχαράσσειν ἔδοξαν, οἱ ἐν Καλχηδόνι οὐκ ἀπήλαυσαν; Καὶ πρὸς δύο γὰρ αἱρέσεις καὶ οὗτοι δια- 20 μαχεσάμενοι, τὴν Νεστορίου καὶ Εὐτυχοῦς, ἔδογματίσαν. Ἄλλ' οὕτως ἔστι πανταχοῦ τυφλὸν καὶ κωφὸν ἢ ἀσέβεια, καὶ οὔτε βλέπειν οἶδεν οὔτε ἀκούειν, οὐδ' ἄπερ αὐτὴ ἐκείνη προβάλλεται. Ἡ δὲ ἐν Καλχηδόνι σύνοδος εὐθὺς μὲν ἀρχομένη, ἃ κατὰ Νεστορίου Κύριλλος ἐν Ἐφέσῳ διεπράξατο, τούτοις τὸ κῦρος ἐπέθετο, καὶ τὰς 25 πρὸ ταύτης δύο συνόδους εἰς ὄρον ἐδέξατο πίστεως, καὶ Ἄρειον δὲ καὶ Μακεδόνιον καὶ Νεστόριον τῷ αὐτῷ συνέδησεν ἀναθέματι, καὶ τοὺς εἰς νείων δυνάδα τὸ τῆς οἰκονομίας διασπῶντας μυστήριον, ὥσπερ καὶ τοὺς παθητὴν τοῦ Μονογενοῦς τολμῶντας λέγειν τὴν θεότητα, καταδικάζει δι' ἰσότητος. Ναὶ δὴ καὶ τοὺς δύο μὲν πρὸ 30 τῆς ἐνώσεως φύσεις τοῦ Κυρίου μυθεύοντας, μίαν δὲ μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀναπλάττοντας, τοῖς αὐτοῖς συνέσφιγξε βρόχοις τοῦ ἀνα-

οὔτε ἀπὸ δικῆ του θέληση, οὔτε καθ' ὁμολογία τῆς πίστεώς τους, ἀλλὰ σὰν σὲ ἀντίθεση τῆς ψευδώνυμης γνώσης καὶ κατ' οἰκονομία καὶ κατὰ συγκυρία καὶ πιεζόμενοι ἀπὸ κάποιαν αἵρετικὴ ἀνάγκη. Καὶ τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ σημαίνει αὐτό, ἀπὸ τὸ νὰ ἐμφανίζομε τοὺς δασκάλους ὑποκριτές, δειλοὺς καὶ προδότες τῆς ἀλήθειας, καὶ ὅτι ἀντὶ τῆς δικῆς τους πίστεως προτιμοῦν τὴν ξένη καὶ αἵρετικὴ δοξασία, καὶ ὅτι παρασύρθηκαν μᾶλλον στὸ βάραθρο ἐκείνων, παρὰ ἀνέσυσσαν κάποιους ἀπὸ ἐκεῖ; Ποῦ δηλαδὴ μπορούν αὐτοὶ νὰ ποῦν μαζί μὲ τὸν Παῦλο, ὅτι, «Ὁ λόγος μας ποὺ κηρύξαμε σ' ἐσᾶς δὲν ἦταν ναὶ καὶ ὄχι, ἀλλ' ὑπῆρξε ναὶ σ' αὐτόν»⁶⁶, αὐτοὶ ποὺ ὁδηγοῦνται σὲ χίλιες ἀλλαγές στὴ ζωὴ καὶ μμοῦνται τὶς μεταβολές τοῦ Εὐρίπου;

Ἄλλὰ τί λέγει πάλι ἡ αἵρεση; Ἄς δοθεῖ συγγνώμη στοὺς Πατέρες. Γιατὶ ἐπικράτησε ἡ βία τῆς γνώμης, σὰ νὰ ἔχει λάβει ἐξουσία νὰ ὑβρίζει καὶ νὰ κατακρίνει ὅταν θέλει, καὶ πάλι νὰ συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα, καὶ ποὺ κατὰ κάποιο τρόπο φωνάζει· “Τὰ χεῖλη μας εἶναι δικὰ μας· ποιὸς μπορεῖ νὰ γίνεῖ κύριός μας καὶ νὰ μᾶς ἐξουσιάζει;»⁶⁷. Ἄν ὅμως ἐπειδὴ οἱ Πατέρες μάχονταν ἐναντίον τῶν αἱρέσεων, καὶ ἂν ἀκόμα ἐξέπιπταν ἀπὸ τὴν εὐσέβεια, ἦταν γι' αὐτὸ ἄξιοι συγγνώμης, πῶς δὲν ἀπήλαυσαν τὴν ἴση συμπάθειά σας, ἔστω καὶ ἂν φάνηκαν νὰ παραχαράσουν κάτι, οἱ Πατέρες τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας; Γιατὶ πολέμησαν καὶ αὐτοὶ δύο αἱρέσεις, τοῦ Νεστόριου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, καὶ διατύπωσαν τὰ δόγματά τους. Ἄλλ' ἔτσι ἡ ἀσέβεια εἶναι πάντοτε τυφλὴ καὶ κουφὴ, καὶ οὔτε νὰ βλέπει μπορεῖ οὔτε ν' ἀκούει, οὔτε ἐκεῖνα ποὺ ἡ ἴδια προβάλλει. Ἡ σύνοδος ὅμως στὴ Χαλκηδόνα εὐθύς μόλις ἄρχισε, ἐκεῖνα ποὺ ὁ Κύριλλος ἐπραξε στὴν Ἔφεσο κατὰ τοῦ Νεστόριου, αὐτὰ τὰ περιέβαλε μὲ τὸ κύρος της, καὶ τὶς δύο συνόδους πρὶν ἀπὸ αὐτὴν τὶς δέχθηκε ὡς κανόνα τῆς πίστεως, καὶ ἔδεσε μὲ τὸ ἴδιο ἀνάθεμα τὸν Ἄρειο, τὸν Μακεδόσιο καὶ τὸν Νεστόριο καὶ ἐκείνους ποὺ διασποῦσαν τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σάρκωσης σὲ δυάδα υἱῶν, ὅπως καὶ ἐκείνους ποὺ τολμοῦσαν νὰ χαρακτηρίζουν παθητὴ τὴ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς τοὺς καταδίκασε ἐξίσου. Καὶ βέβαια καὶ ἐκείνους ποὺ μυθολογοῦσαν δύο φύσεις τοῦ Κυρίου πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ ἀνέπλαθαν μία μετὰ τὴν ἔνωση, τοὺς ἔσφιξε μαζί μὲ τοὺς ἴδιους βρόχους τοῦ ἀναθέματος. Καὶ

θέματος. "Ωρισε δέ, καθάπερ και αἱ πρὸ αὐτῆς, "Μηδενὶ ἐξεῖναι πίστιν ἑτέραν προφέρειν", ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν, παρ' ἣν παρέδωκαν ἢ τε πρώτη και ἢ δευτέρα οἰκουμενικῆ ἀγία σύνοδος. Τοὺς δὲ τολμῶντας ἕτερον παρ' ἐκεῖνο σύμβολον 5 συγγράφειν ἢ διδάσκειν τοὺς θέλοντας ἐπιστρέφειν ἐξ Ἰουδαϊσμοῦ ἢ Ἑλληνισμοῦ, ἤγουν ἐξ αἱρέσεως οἰασθηποτοῦν, ἐπισκόπους μὲν ἢ κληρικούς ὄντας ἀλλοτριουῖσθαι τοῦ ἀξιώματος, μονάζοντας δὲ ἢ λαϊκοὺς ἀναθεματίζεσθαι.

Ταῦτα εἰπὼν και ῥητὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντος τῆς 10 πρὸς Φλαβιανὸν τὸν Κωνσταντινουπόλεως παρατίθησιν, ἐν οἷς αὐτοῦ λαμπρὰ διαλάμπει ἢ εὐσέβεια. Κάκειθεν εἰς παραίνεσιν και συμβουλήν συγκλείει τὸν λόγον, μεταθέσθαι τῆς πλάνης τοὺς δεχομένους τὴν ἐπιστολήν παρακαλῶν και τῷ τῆς εὐσεβείας συναφθῆναι φρονήματι. Οὕτω μὲν και ὁ γ' λόγος.

15 Ἔστι δὲ και ὁ δ' αὐτῷ πεπονημένος πρὸς τινὰς ἀνατολικοὺς μοναχοὺς, τῇ αὐτῇ τῶν Θεοπασχιτῶν κατεχομένους αἱρέσει. Ἐὼν ἐγκαλεσάντων τινά, ῥαδίως μὲν τὰς ἐγκλήσεις ψευδεῖς ἐπιδείξας τὸ ἐγκλημα ἀπολύεται, παραινεῖ δὲ και αὐτοὺς μεταθέσθαι τῆς αἰρετικῆς δόξης, φέρων ὑπὲρ τοῦ ὀρθοῦ δόγματος μαρτυρίας αἷς 20 και ἐν τῷ πρόσθεν λόγῳ ἐχρήσατο, Ἀθανασίου τέ φημι και Ἀμβροσίου και Κυρίλλου και τῶν ἁγίων Πατέρων δι' ὧν τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν ἐν θεότητι τέλειον και ἐν ἀνθρωπότητι τέλειον διαπρουσία τῇ φωνῇ ἀνεκήρυξεν. Ἐὼν ἐστι μία και ἡ τοῦ ἐν 25 ἐν τῷ κατ' Ἀπολιναρίου λόγῳ παρέθετο, ἔχουσα οὕτως "Ἄλλ' ἐν ὄσῳ", φησί, "τούτους ἐλέγχουμεν, ἀνεφύησαν ἕτεροι λέγοντες τό τε σῶμα τοῦ Κυρίου και τὴν θεότητα μιᾶς φύσεως. Ποῖος Ἄδης τὴν τοσαύτην ἠρεύξατο βλασφημίαν; Ἀρειανοὶ γὰρ ἤδη τυγχάνουσιν ἀνεκτότεροι, ὧν ἢ ἀπιστία διὰ τούτους κρατύνεται μείζονι φι- 30 λονεικία Πατέρα και Υἱὸν και ἅγιον Πνεῦμα μιᾶς οὐσίας μὴ λέ-

ὄρισε ὅπως καὶ οἱ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν, “Σὲ κανένα νὰ μὴν ἐπιτρέπεται νὰ ὁμολογεῖ ἄλλη πίστη”, δηλαδή νὰ παρουσιάζει γραπτῶς ἢ νὰ συμφωνεῖ ἢ νὰ πιστεύει ἀπὸ ἐκείνη πού παρέδωσαν καὶ ἡ πρώτη καὶ ἡ δεύτερη ἁγία οἰκουμενικὴ σύνοδος, ἐνῶ ἐκείνους πού τολμοῦν νὰ συγγράφουν ἄλλο σύμβολο ἀπὸ ἐκεῖνο ἢ νὰ διδάσκουν ὅσους θέλουν νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν Ἰουδαϊκὴ ἢ Ἑλληνικὴ θρησκεία ἢ ἀπὸ ὅποιαδήποτε αἵρεση, ἂν εἶναι ἐπίσκοποι ἢ κληρικοὶ νὰ καθαιροῦνται ἀπὸ τὸ ἀξίωμά τους, ἐνῶ ἂν εἶναι μοναχοὶ ἢ λαϊκοὶ ν’ ἀναθεματίζονται.

Ἄφοῦ ἀνέφερε αὐτὰ, παραθέτει καὶ ρητὰ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ πάπα Λέοντα πρὸς τὸν Φλαβιανό, τὸν ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως, μὲ τὰ ὅποια διαλάμπει περίλαμπρα ἢ εὐσέβεια. Μετὰ ἀπὸ αὐτὰ κατακλείει τὸ λόγο του μὲ παραίνεση καὶ συμβουλή, παρακαλώντας νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν πλάνη οἱ παραληήπτες τῆς ἐπιστολῆς καὶ ν’ ἀποδεχθοῦν τὴν πίστη τῶν εὐσεβῶν. Αὐτὰ λοιπὸν περιέχει καὶ ἔτσι τελειώνει καὶ ὁ τρίτος λόγος.

Ἄλλὰ καὶ ὁ τέταρτος λόγος του ἔχει γραφεῖ πρὸς κάποιους ἀνατολικούς μοναχοὺς, πού ἦταν κυριευμένοι ἀπὸ τὴν ἴδια αἵρεση τῶν Θεοπασχιτῶν. Αὐτοὶ κατήγγειλαν κάποιον, ἀλλ’ ἀποδεικνύοντας ψευδεῖς τὶς καταγγελίες τὸν ἀπαλλάσσει ἀπὸ τὴν κατηγορία καὶ προτρέπει καὶ τοὺς ἴδιους νὰ ἐπιστρέψουν ἀπὸ τὴν αἵρετικὴ πλάνη, προσκομίζοντας πρὸς ὑποστήριξη τῆς ὀρθῆς πίστεως μαρτυρίες πού χρησιμοποίησε καὶ στὸν προηγούμενο λόγο, καὶ ἐννοῶ μαρτυρίες τοῦ Ἁθανασίου καὶ τοῦ Ἀμβροσίου καὶ τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἁγίων Πατέρων, μὲ τὶς ὅποιες κήρυξαν μὲ περίλαμπρα λόγια τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ τέλειο Θεὸ καὶ τέλειο ἄνθρωπο. Μία ἀπὸ αὐτὲς εἶναι καὶ ἡ ρῆσις τοῦ ἁγίου Ἀμβροσίου, ἐπισκόπου Μεδιολάνων καὶ ὁμολογητοῦ, τὴν ὅποια παρέθεσε στὸ λόγο του ἐναντίον τοῦ Ἀπολιναρίου, πού εἶναι ἡ ἑξῆς: “Ἀλλὰ ἐνῶ”, λέγει, “ἐλέγχουμε αὐτούς, ἀναφύονται ἄλλοι πού διδάσκουν ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Κυρίου καὶ ἡ θεότητα εἶναι μιᾶς φύσεως. Ποιὸς Ἄδης ξεστόμισε τὴν τόσο μεγάλῃ βλασφημία; Γιατὶ οἱ Ἀρειανοὶ γίνονται τώρα πὶο ἀνεκτοί, τῶν ὁποίων ἡ ἀπιστία ἐξαιτίας αὐτῶν ἰσχυροποιεῖται γιὰ μεγαλύτερη φιλονεικία, μὲ τὸ νὰ μὴν λένε μιᾶς οὐσίας τὸν Πατέρα, τὸν Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο

γειν, ἐπειδήπερ οὗτοι τὴν θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴν σάρκα μίαν ἐκήρυξαν". Τοῦ δὲ ἱεροῦ τούτου ἀνδρὸς χρῆσιν ὁ νικηφόρος Κύριλλος κατὰ Νεστορίου προήνεγκεν, ἐξ ὧν αὐτοῦ τὸ ἀξιόπιστον καὶ θαυμαστὸν ἐπιδείκνυται.

5 Λέγει δὲ καὶ αὐτὸς ὁ ἅγιος Κύριλλος ἄλλα τε πολλὰ κρατύων τὴν εὐσέβειαν, καὶ ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ· "Λέλυται μὲν ὁ ναὸς ἐν τῷ καιρῷ τῆς τριημέρου ταφῆς βουλομένου αὐτοῦ", καὶ πάλιν· "Ἀνέστησε καὶ ἠνώθη αὐτῷ ἀρρήτῳ λόγῳ, τῇ τριημέρῳ οὐ κεκραμένος ἐν αὐτῷ ἢ ἀποσεσαρκωμένος, ἀλλὰ σῶζων ἐν ἑαυτῷ
10 τῶν δύο φύσεων τῶν ἑτεροουσιῶν ἀσύγχυτον τὴν ἰδιότητα". Καὶ πάλιν ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον ὑπομνήματι, βιβλίῳ α'· "Πλὴν οἶδεν ὁ Λόγος τῆς θεοπνεύστου Γραφῆς ἄνθρωπον ὄντα καὶ Θεὸν τὸν Χριστόν, εἰ καὶ εἷς νοοῖτο καὶ ὁ αὐτός. Ἀπονέμει τοιγαροῦν ὁ μακάριος εὐαγγελιστῆς τὸ οἶονεὶ τῶν μερῶν ἑκατέρῳ πρέπον, ἀπλα-
15 νῆ καὶ ἀσύγχυτον τοῦ μυστηρίου διατηρήσας τὸν Λόγον. Τὰ μὲν γὰρ ἰδικῶς οἶδεν ὄντα τε καὶ πρέποντα τοῖς τῆς ἀνθρωπότητος μέτροις, τὰ δὲ ταῖς ὑπεροχαῖς τῆς ἀφράστου θεότητος". Οὐ μόνον δὲ δύο φύσεις ὁ Κύριλλος, ἀλλὰ καὶ δύο ἐνεργείας κηρύττει, ὡς ἐν τοῖς Θησαυροῖς λέγει· "Οὐδὲν γὰρ τῶν ὄντων πρὸς τὸ ἑτερογενὲς
20 καὶ ἑτεροουσίον τὰς αὐτὰς ἀπαρράλλακτους φορήσει δυνάμεις τε καὶ ἐνεργείας". Καὶ πάλιν· "Ὡσπερ ἀπεσχοιτισμένον ἔχουσι τῆς οὐσίας, ἦτοι τῆς ποιότητος τὸν Λόγον, οὕτω καὶ διάφορον ἀποσῶζουσι τὴν ἐνέργειαν". Καὶ πάλιν· "Οὐ γὰρ δήπου μίαν εἶναι φυσικὴν τὴν ἐνέργειαν δώσομεν Θεοῦ καὶ ποιήματος, ἵνα μήτε τὸ
25 ποιηθὲν εἰς τὴν θείαν ἀναγάγωμεν οὐσίαν, μήτε μὴν τῆς θείας φύσεως τὸ ἐξαίρετον εἰς τὸν τοῖς γεννητοῖς πρέποντα καταγάγωμεν τρόπον".

Ἐπειδὴ δὲ οἱ πρὸς οὓς ἔγραφεν ἐζήτησαν ψιλῶς τὴν λέξιν τὴν ἑκατέρα παρὰ τίσιν εἴρηται τῶν Πατέρων, προκομίζει χρῆσιν
30 κεμένην ἐν τῇ πρὸς Ἑβραίους Κυρίλλου ἐρμηνείᾳ ἔχουσαν οὕτως· "Οὐκ ἀνάχυσίν τινα τῆς εἰς ἀλλήλας τῶν φύσεων πεπραχθαί φασιν μενούσης δὲ μᾶλλον ἑκατέρας, τοῦθ' ὅπερ ἐστίν, ἠνώσθαι σαρκὶ νοοῦμεν τὸν Λόγον". Καὶ πάλιν τοῦ αὐτοῦ ἐκ τῶν αὐτῶν

Πνεῦμα, ἐπειδὴ αὐτοὶ κήρυξαν μία τὴ θεότητα τοῦ Κυρίου καὶ τὴ σὰρκα”. Τοῦ ἁγίου αὐτοῦ ἀνδρα ὁ νικηφόρος Κύριλλος προσκόμισε μαρτυρία ἐναντίον τοῦ Νεστόριου, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀποδεικνύεται ἡ ἀξιοπιστία καὶ τὸ ἀξιοθαύμαστο αὐτοῦ.

Λέγει ὁμως καὶ ὁ ἴδιος ὁ ἅγιος Κύριλλος κι ἄλλα πολλὰ ἐνισχύοντας τὴν εὐσέβεια καὶ στὸ λόγο του Περί πίστεως: “Γκρεμίσθηκε βέβαια ὁ ναὸς κατὰ τὸν καιρὸ τῆς τριήμερης ταφῆς του μὲ τὴ θέλησή του, καὶ πάλι τὸν ἀνέστησε καὶ ἐνώθηκε μαζί του μὲ ἀνέκφραστο τρόπο χωρὶς νὰ εἶναι ἀναμειγμένος μαζί του τὸ τριήμερο αὐτό, ἢ χωρισμένος ἀπὸ τὴ σὰρκα, ἀλλὰ διατηροῦσε στὸν ἑαυτό του τῶν δύο ἑτεροουσίων φύσεων του ἀσύγχυτη τὴν ἰδιαιτερότητα”. Καὶ πάλι στὸ Ὑπόμνημα στὸ κατὰ Ματθαῖον Εὐαγγέλιο, βιβλίο πρῶτο, λέγει: “Πλὴν ὁμως γνωρίζει ἡ θεόπνευστη Γραφή ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι ἄνθρωπος καὶ Θεός, ἂν καὶ νοεῖται ὡς ἓνας καὶ ὁ αὐτός. Ἀπονέμει λοιπὸν ὁ μακάριος εὐαγγελιστὴς αὐτὸ πού ἀρμόζει σὲ καθένα ἀπὸ τὰ δύο μέρη, διατηρώντας γνήσιο καὶ ἀσύγχυτο τὸν λόγο τοῦ μυστηρίου. Γιατὶ ἀναγνωρίζει ὅτι ἄλλα ὑπάρχουν καὶ εἶναι πρέποντα στὰ μέτρα τῆς ἀνθρώπινης φύσης, καὶ ἄλλα ἀρμόζουν στὴν ὑπέριστα καὶ ἀνέκφραστη θεότητα”. Δὲν κηρύττει λοιπὸν ὁ Κύριλλος μόνο δύο φύσεις, ἀλλὰ καὶ δύο ἐνέργειες, ὅπως λέγει στοὺς Θησαυρούς: “Γιατὶ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δὲν θὰ παραγάγει τίς ἴδιες ἀπαράλλακτες δυνάμεις καὶ ἐνέργειες σχετικὰ μὲ τὸ ἑτερογενὲς καὶ ἑτεροοῦσιο”. Καὶ πάλι: “Ὅπως ἔχουν ξεχωριστὸ ἀπὸ τὴν οὐσία ἢ ἀπὸ τὴν ποιότητα τὸ λόγο, ἔτσι καὶ διατηροῦν διαφορετικὴ τὴν ἐνέργεια”. Καὶ πάλι: “Δὲν θὰ δεχθοῦμε βέβαια ὅτι εἶναι μία ἡ φυσικὴ ἐνέργεια τοῦ Θεοῦ καὶ τοῦ δημιουργήματος, γιὰ νὰ μὴν ἀνεβάσομε τὸ δημιουργήμα στὴ θεία οὐσία, οὔτε νὰ κατεβάσομε τὸ ἐξαίρετο γνῶρισμα τῆς θείας φύσης στὴ θέση πού ἀρμόζει στοὺς ἀνθρώπους”.

Ἐπειδὴ ὁμως οἱ ἀποδέκτες τῆς ἐπιστολῆς του ζήτησαν ἀπὸ ποιоὺς Πατέρες ἀκριδῶς εἰπώθηκε ἡ κάθε μία φράση, παραθέτει μαρτυρία πού ὑπάρχει στὴν ἐρμηνεία τοῦ Κυρίλλου στὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολή, πού εἶναι ἡ ἑξῆς: “Δὲν λέμε ὅτι ἐγινε κάποια ἀνάχυση στὴ μία ἀπὸ τὴν ἄλλη φύση, ἀλλὰ μᾶλλον μένοντας ἡ μία καὶ ἡ ἄλλη αὐτὸ πού εἶναι, ἐννοοῦμε ὅτι ἐνώθηκε ὁ Λόγος μὲ τὴ σὰρκα”. Καὶ πάλι

“Καὶ οὐ δῆπου φαιμέν ἀνάχυσιν ὥσπερ τινὰ συμβῆναι περὶ τὰς φύσεις, ὡς στήναι τὴν τοῦ Λόγου φύσιν εἰς τὴν τοῦ ἀνθρώπου τυχόν, ἀλλ’ οὐδ’ αὖ πάλιν τὴν ἀνθρωπίνην εἰς τὴν αὐτοῦ τοῦ Λόγου νοουμένης δὲ μᾶλλον καὶ ὑπαρχούσης ἑκατέρας ἐν τῷ τῆς ἰδίας 5 φύσεως ὄρω πεπραχθαί φαιμεν τὴν ἔνωσιν, ἐνοικήσαντος τοῦ Λόγου σωματικῶς τῷ ἐκ τῆς ἀγίας Παρθένου ναῶ”. Ὡσαύτως δὲ λέγει καὶ Βασίλειος ὁ Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας ἐν τῷ κατ’ Εὐνομίου λόγῳ· “Διὸ μετὰ πάσης ἀγωνίας τε καὶ εὐλαβείας δεῖ συνορᾶν ὅπως ἂν ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ ἑκατέρας φύσεως ἀποδει- 10 χθῆ ἡ ἀλήθεια”.

“Ὅτι μέντοι γε οὐ μίαν οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐπὶ Χριστοῦ, ἀλλὰ δύο φύσεις ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει κηρύττουσιν, εἴρηται μὲν καὶ πρότερον, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ νῦν παραστήσαι. Λέγει γὰρ ὁ ἐν ἀγίοις Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐν τῷ κατὰ Ἀπολιναρίου λόγῳ 15 “Εἰ οὖν ἐν τοῖς ἐναντίοις ἰδιώμασιν ἢ θατέρα τούτων θεωρεῖται φύσις, τῆς σαρκός τε λέγω καὶ τῆς θεότητος, πῶς μία αἱ δύο;”. Καὶ ὁ ἐν ἀγίοις δὲ Ἐφραῖμ ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως καὶ εἰς τὸν μαργαρίτην, “Οὐχ ἠτήθη”, φησί, “τῇ πλοκῇ τῆς προσλήψεως, ἵνα ἀπολέση ὃ ἔσχε, καὶ ὃ μὴ ἔσχε γένηται. Τέλειον ἔχει ὃ ἦν, καὶ τέλει- 20 ον ἔχει ὃ προσέλαβε”. Καὶ Κύριλλος δὲ ἐν τῇ πρὸς Εὐλόγιον ἐπιστολῇ ἀλλὰ καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον πρώτη καὶ ἐν τῷ περὶ πίστεως λόγῳ καὶ ἐν τῷ κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς τὰ αὐτὰ λέγει. Ὡσαύτως δὲ καὶ ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως λόγῳ. Φησὶ γάρ· “Ἀλλ’ εἰς ἐν ἄμφω συλλέγων κατὰ σύμβασιν 25 οἰκονομικὴν τὰ τῶν φύσεων ἰδιώματα διὰ μυρίων ὄσων ἡμῖν ὁρᾶται λόγων”. Καὶ μεθ’ ἕτερα· “Ἐπαγωνιεῖται δὲ αὖ καὶ συναθλήσει τῷ λόγῳ καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, μονονουχὶ καὶ συναγείρων τὰς φύσεις καὶ συνδέων τὴν φύσιν τῶν ἑκατέρα προσόντων ἰδιωμάτων τὴν δύναμιν”. Καὶ ἐκ μυρίων ἄλλων λόγων αὐτοῦ τὰ αὐτὰ ἐστὶ λα- 30 βεῖν. Ἐρμηνεύων δὲ τὸν προφήτην Ζαχαρίαν οὕτω φησὶν “Ὁ δὲ γε θεσπέσιος Ἰεζεκιήλ θρόνον τεθεῶσθαί φησιν, ἐπὶ στερεώματος

τοῦ ἰδίου ἀπὸ τὸ ἴδιο σύγγραμμα· “Καὶ βέβαια δὲν λέμε ὅτι ἔγινε ἓνα εἶδος ἀνάχυσης ἀνάμεσα στὶς φύσεις, ὥστε νὰ μετατραπῆ ἡ φύση τοῦ Λόγου στὴ φύση τυχόν τοῦ ἀνθρώπου, οὔτε κι ἀντίστροφα τοῦ ἀνθρώπου στὴ φύση τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μᾶλλον λέμε, ὅτι ἔχει πραγματοποιηθεῖ ἡ ἔνωση, ἐνῶ καθεμία νοεῖται καὶ ὑπάρχει μέσα στὰ ὅρια τῆς δικῆς τῆς φύσης, ἔχοντας κατοικήσει ὁ Λόγος σωματικὰ στὸ ναὸ πὸν προσφερε ἡ ἁγία Παρθένος”. Τὸ ἴδιο λέγει καὶ ὁ Βασίλειος ὁ ἐπίσκοπος Καισαρείας τῆς Καππαδοκίας στὸ λόγο του κατὰ τοῦ Εὐνομίου· “Γι’ αὐτὸ μὲ κάθε ἀγῶνα καὶ κάθε εὐλάβεια πρέπει νὰ προσέχουμε, πῶς ν’ ἀποδειχθεῖ ἡ ἀλήθεια τῆς παρουσίας τῆς μιᾶς καὶ τῆς ἄλλης φύσης στὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ”.

“Ὅτι ὅμως οἱ Πατέρες μας δὲν κηρύττουν κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση μία, ἀλλὰ δύο φύσεις στὸν Χριστό, ἔχει λεχθεῖ βέβαια καὶ πρῶτα, τίποτα ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ ἐκθέσουμε καὶ τώρα. Ὁ ἅγιος λοιπὸν Γρηγόριος ὁ Νύσσης στὸ λόγο του κατὰ τοῦ Ἀπολιναρίου λέγει· “Ἄν λοιπὸν ἡ κάθε μία φύση ἀπὸ αὐτὲς θεωρεῖται στὶς ἀντίθετες ιδιότητες, ἐννοῶ ἡ φύση τῆς σάρκας καὶ τῆς θεότητος, πῶς εἶναι μία οἱ δύο τους;”. Καὶ ὁ ἅγιος Ἐφραίμ στοὺς λόγους Περί ἐνανθρωπήσεως καὶ Εἰς τὸν μαργαρίτην λέγει· “Δὲν νικήθηκε μὲ τὴν πλοκὴ στὴν πρόσληψη τῆς σάρκας, ὥστε νὰ χάσει αὐτὸ πὸν εἶχε καὶ νὰ γίνῃ αὐτὸ πὸν δὲν εἶχε. Ἐχει τέλειο αὐτὸ πὸν ἦταν, καὶ ἔχει τέλειο αὐτὸ πὸν προσέλαβε”. Καὶ ὁ Κύριλλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Εὐλόγιο, ἀλλὰ καὶ στὴν πρώτη πρὸς τὸν Σούκενσο, καὶ στὸ λόγο Περί πίστεως, καὶ στὸ λόγο Κατὰ τοῦ δυσσεβοῦς Νεστορίου καὶ στοὺς Θησαυροὺς του τὰ ἴδια λέγει. Τὰ ἴδια καὶ στὸ λόγο Περί ἐνανθρωπήσεως. Γιατὶ λέγει· “Ἄλλ’ ὅτι, σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομικὴ ἔνωση, συλλέγει τὰ δύο ιδιώματα τῶν φύσεων σὲ ἓνα τὸ βλέπομε ἀπὸ ἀμέτρητους λόγους”. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἄλλα λέγει· “Θὰ ὑπερασπισθεῖ ὅμως καὶ θὰ συναγωνισθεῖ μὲ τὸ λόγο του καὶ ὁ σοφὸς Ἰωάννης, συγκεντρώνοντας κατὰ κάποιον τρόπο τὶς φύσεις καὶ συνδέοντας τὴ δύναμη τῶν ιδιωμάτων πὸν διαθέτει κάθε μία”. Τὰ ἴδια μπορούμε νὰ λάβουμε καὶ ἀπὸ ἀμέτρητους ἄλλους λόγους του. Ἐρμηνεύοντας ἐπίσης τὸν προφήτη Ζαχαρία λέγει τὰ ἐξῆς· “Ὁ θεσπέσιος Ἰεζεκιὴλ λέγει ὅτι εἶδε θρόνον στὸ στερέωμα νὰ βρῖσκεται πάνω ἀπὸ τὰ Χε-

ὑπερκείμενον τῶν Χερουβίμ· ἔφη δὲ ὅτι τὸν ἐπὶ θρόνου καθήμενον εἶώρακε διφυᾶ”. Καὶ πάλιν ἐρμηνεύων τὸ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιον, ἐν τῷ δευτέρῳ βιβλίῳ φησὶν “Ἐπεὶ τί ποιήσεις, ὅταν ἡμῖν ὁ ἀπλοῦς τὴν φύσιν εἰσθαίνη διπλοῦς;” Καὶ μυρία ἄλλα. Πῶς δὲ οὐκ
 5 ἐκ δύο φύσεων εἶπεν ἡ ἁγία σύνοδος τὸν Χριστὸν, διαρρηθῆναι βο-
 ῶσα πρὸ αἰῶνων τὸν αὐτὸν ἐκ τοῦ Πατρὸς γεννηθῆναι κατὰ τὴν
 θεότητα, καὶ ἐπ’ ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τὸν αὐτὸν δι’ ἡμᾶς καὶ διὰ
 τὴν ἡμετέραν σωτηρίαν ἐκ Μαρίας τῆς Θεοτόκου καὶ ἀεὶ Παρθέ-
 10 σατο ἐπιστολάς, αἱ πολλαχοῦ τὸ ἐκ δύο φύσεων διακεκράγασι,
 πῶς οὐ μάτην ἡ αἵρεσις κατὰ τῆς ἱεραῆς συνόδου φρονάττεται;

Ἄλλ’ ὄρα τὸ κακοῦργον τῆς αἱρέσεως Φαμένης γὰρ τῆς συν-
 ὁδου, “Περί τε γὰρ τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου Πνεύ-
 ματος ἐκδιδάσκουσι τὸ τέλειον, καὶ τοῦ Κυρίου τὴν ἐνανθρώπη-
 15 σιν τοῖς πιστῶς δεχομένοις παριστῶσι”, τετράδα εἰπεῖν ἐμμανῶς ἡ
 κατήγορος ἀνεδόησε. Διὰ τί; Διότι μετὰ τὸ εἰπεῖν Πατέρα καὶ Υἱ-
 ὸν καὶ Πνεῦμα ἅγιον, τὴν τοῦ Κυρίου ἐπήγαγεν ἐνανθρώπησιν.
 Ἄλλὰ καὶ ταύτην ὁ συγγραφεὺς τὴν συκοφαντίαν εἰς τὰς τῶν συ-
 κοφαντῶν ἔτρεψε κεφαλᾶς, μυρίαὶ μαρτυρίαις ἀρχαιοπαράδο-
 20 τον εἶναι τὴν τοιαύτην ἐπιδειξάμενος σύνταξιν, ὡς μετὰ τὴν τῆς
 ἁγίας καὶ ὑπερφυοῦς Τριάδος ἀνύμνησιν τὴν τοῦ ἐνός τῆς ἁγίας
 Τριάδος σάρκωσιν ἡ Ἐκκλησία θεολογεῖ, μηδαμῶς τετράδος ἐγ-
 κληθεῖσα συναρίθμησιν. Οὕτω Κύριλλος ἐν τῷ ἑβδόμῳ λόγῳ τῆς
 ἐν πνεύματι λατρείας λέγει, οὕτως ἐν τῷ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγε-
 25 λίῳ, οὕτως ἐν τῷ κατὰ Ματθαῖον, καὶ μυριοὶ ἄλλοι.

Λαμπρῶς δὲ καὶ ἐν πολλοῖς αὐτοῦ Λόγοις ὁ νικηφόρος Κύ-
 ριλλος τὸ ἐν θεότητι τέλειον καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τοῦ Χριστοῦ τέ-
 λειον ἀνακηρύττει καὶ παραδίδωσιν. Ὡς καὶ ἡ ἁγία συνάδουσα
 σύνοδος ἔνα τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν Κύριον μονογενῆ ἐν δυοῖ
 30 φύσεσιν ἀσυγχύτως τε καὶ ἀδιαιρέτως ἐκήρυξεν. Οἷς πάλιν ὁ ἱε-
 ρὸς Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ συμφθέγγεται λέ-

ρουδίμ· καὶ εἶπε ὅτι εἶδε ἐκεῖνον πού καθόταν πάνω στοῦ θρόνου νὰ εἶναι μὲ διπλῆ φύση”. Καὶ πάλι ἐρμηνεύοντας τὸ κατὰ Ἰωάννην Εὐ-αγγέλιο, στοῦ δεύτερο βιβλίο λέγει: “Τί δηλαδή θὰ κάνεις, ὅταν αὐτὸς πού ἔχει ἀπλῆ φύση ἔρχεται σὲ ἐμᾶς διπλός;”, καὶ ἀμέτρητα ἄλλα. Καὶ πῶς δὲν εἶπε ἡ ἁγία σύνοδος ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, τῆ στιγμῆ πού φωνάζει ὀλοκάθαρα, ὅτι ὁ ἴδιος πρὶν ἀπὸ τοὺς αἰῶνες γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ κατὰ τὶς τελευταῖες ἡμέρες ὁ ἴδιος γιὰ χάρις μας καὶ γιὰ τὴ σωτηρία μας γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Θεοτόκο καὶ Ἄειπαρθένο Μαρία ὡς ἄνθρωπος; Ἐξάλλου ἂν εἶχε ἀσπασθεῖ τὶς ἐπιστολὲς τοῦ Κυρίλλου, οἱ ὁποῖες σὲ πολλὰ σημεῖα τοὺς διακηρύττουν ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, πῶς δὲν κυριεύεται ἡ αἵρεση μάταια ἀπὸ μανιώδη ὀργὴ ἐναντίον τῆς ἱερᾶς συνόδου;

Ἄλλὰ πρόσεχε τὴν κακουργία τῆς αἵρεσης. Ἐνῶ δηλαδή ἡ σύνοδος εἶπε, “Γιατὶ γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸ Υἱὸ καὶ τὸ ἅγιο Πνεῦμα διδάσκουν τὴν τελειότητα καὶ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου τὴν παρουσιάξουν μπροστὰ στὰ μάτια σὲ ὅσους τὴ δέχονται μὲ πίστη”, ἡ κατηγορία αἵρεση φώναξε μὲ μανία ὅτι εἶπε τετράδα. Γιατί; Ἐπειδὴ, ἀφοῦ εἶπε Πατέρα, Υἱὸ καὶ ἅγιο Πνεῦμα, πρόσθεσε τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου. Ἄλλὰ καὶ αὐτὴ τὴ βλασφημία τὴν ἔστρεψε ὁ συγγραφέας στὰ κεφάλια τῶν συκοφαντῶν, ἀποδεικνύοντας μὲ ἄπειρες μαρτυρίες, ὅτι ἡ παράδοση αὐτὴ ἔρχεται ἀπὸ ἀρχαίους χρόνους, ἡ Ἐκκλησία νὰ θεολογεῖ μετὰ τὴν ἐξύμνηση τῆς ἁγίας καὶ ὑπερφυσικῆς Τριάδας, τὴ σάρκωση τοῦ ἑνὸς προσώπου τῆς ἁγίας Τριάδας, καὶ δὲν κατηγορήθηκε καθόλου γιὰ συναρίθμηση τετράδας. Αὐτὰ λέγει ὁ Κύριλλος στὸν ἕβδομο λόγο τῆς Πνευματικῆς λατρείας, αὐτὰ καὶ στοῦ κατὰ Ἰωάννην εὐαγγέλιο, αὐτὰ καὶ στοῦ κατὰ Ματθαῖον, καὶ ἄπειροι ἄλλοι.

Ἄλλὰ καὶ σὲ πολλοὺς λόγους τοῦ ὁ νικηφόρος Κύριλλος κηρύττει λαμπρὰ καὶ παραδίδει τὴν τελειότητα τοῦ Χριστοῦ ὡς πρὸς τὴ θεότητα καὶ τὴν τελειότητά του ὡς ἄνθρωπου. Συμφωνώντας μαζί του καὶ ἡ ἁγία σύνοδος κήρυξε ἕνα τὸν ἴδιο τὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ τὸν μονογενῆ μὲ δύο φύσεις ἀσύγχυτες καὶ ἀδιαίρετες. Μὲ αὐτοὺς συμφωνεῖ πάλι ὁ ἱερός Κύριλλος στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν

γων· “*Εννοοῦντες τοίνυν*”, ὡς ἔφην, “*τῆς ἐνανθρωπήσεως τὸν τρόπον, ὁρῶμεν ὅτι δύο φύσεις συνῆλθον ἀλλήλαις καθ’ ἔνωσιν ἀδιάσπαστον ἀσυγχύτως, ἀτρέπτως ἢ γὰρ σὰρξ σὰρξ ἐστὶ καὶ οὐ θεότης, εἰ καὶ γέγονε Θεοῦ σὰρξ· ὁμοίως δὲ καὶ ὁ Λόγος Θεός ἐστι*
5 καὶ οὐ σὰρξ, εἰ καὶ ἰδίαν ἐποίησατο τὴν σάρκα οἰκονομικῶς”. Καὶ μεθ’ ἕτερα· “*Οὐκοῦν ὅσον μὲν ἦκεν εἰς ἔννοιαν καὶ εἰς μόνον τὸ ὄρα^ν τοῖς τῆς ψυχῆς ὄμμασιν, ὃν τρόπον ἐνηθρώπησεν ὁ Μονογενῆς, δύο τὰς φύσεις εἶναί φαμεν, ἓνα δὲ Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἐνανθρωπήσαντα καὶ σεσαρκωμένον*”.
10 Καὶ ἐν τῇ πρὸς τοὺς ἀνατολικοὺς ἐπιστολῇ· “Δύο γὰρ φύσεων ἔνωσις γέγονε, διὸ ἓνα Χριστὸν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν”.

Καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν Μελιτηνῆς· “*Ὅτι τοίνυν ὁ τῆς σαρκώσεως πολυπραγμονεῖται τρόπος, δύο τὰ ἀλλήλοις ἀπορρήτως τε καὶ ἀσυγχύτως συνηνεγμένα καθ’ ἔνωσιν ὁρᾶ δὴ πάντως ὁ*
15 ἀνθρώπινος νοῦς, ἐνωθέντα τε μὴν διόστῃσιν οὐδαμῶς, ἀλλ’ ἓνα τὸν ἐξ ἀμφοῖν καὶ Υἱὸν καὶ Χριστὸν καὶ Θεὸν καὶ Κύριον εἶναι πιστεύει καὶ ἀραρότως εἰσδέχεται”. Καὶ ἐν τοῖς σχολίοις “*Γεγονότα δὲ σὰρκα καὶ ἐν ἡμῖν σκηνώσαι φησιν, ἵνα δι’ ἀμφοῖν ἀποδείξῃ καὶ γενόμενον ἄνθρωπον καὶ οὐ μεθέντα τὸ ἴδιον. Μεμένηκε γὰρ*
20 ὅπερ ἦν, νοεῖται δὲ πάντως ἕτερον ἐν ἑτέρῳ τὸ κατοικοῦν, τουτέστιν ἡ θεία φύσις ἐν ἀνθρωπότητι, καὶ οὐ παθοῦσα φυρμόν ἢ ἀνάχυσίν τινα καὶ μετάστασιν τὴν εἰς ὅπερ οὐκ ἦν. Τὸ γὰρ οἰκεῖν ἐν ἑτέρῳ λεγόμενον οὐκ αὐτὸ γέγονε, τοῦθ’ ὅπερ ἐστὶ τὸ ἐν ᾧ κατοικεῖ, νοεῖται δὲ μᾶλλον ἕτερον ἐν ἑτέρῳ”. Καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ δὲ τοῦ
25 Λευϊτικοῦ· “Διὰ τοῦτο καὶ δύο λαμβάνεται τὰ ὀρνίθια καὶ νοεῖται πάλιν ὡς ἐν ἀμφοτέρα, πλὴν ζῶντα καὶ καθαρὰ. Ζωῆς γὰρ καὶ καθαρότητος ἀπάσης παρεκτικὸς καὶ αὐτὸς καθ’ ἑαυτὸν ὁ Λόγος καὶ ὁ ἐκ Παρθένου ναὸς τὸν αὐτὸν Λόγον ἔχων ἐν ἑαυτῷ· ἦν γὰρ ἴδιον αὐτοῦ τὸ σῶμα, καὶ οὐχι ἀλλότριον φόρημα. Διὰ τοι τοῦτο
30 καὶ εἰς Κύριος Ἰησοῦς Χριστός”.

Καὶ ἐν τῇ ἐρμηνείᾳ δὲ τοῦ κατὰ Μάτθαιον εὐαγγελίου· “Οὐ-

67. Λευϊτ. 5,7.

68. Ματθ. 17,27.

Σούκενσο λέγοντας: “Ἐννοώντας λοιπὸν τὸν τρόπο τῆς ἐνανθρώπησης, ὅπως εἶπα, βλέπομε ὅτι συνῆλθαν δύο φύσεις μεταξύ τους σὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη, χωρὶς σύγχυση καὶ μεταβολή· γιατί ἡ σάρκα εἶναι σὰρκα καὶ ὄχι θεότητα, ἂν καὶ ἔγινε σὰρκα Θεοῦ. Ὁμοια καὶ ὁ Λόγος εἶναι Θεὸς καὶ ὄχι σὰρκα, ἂν καὶ κατ’ οἰκονομίαν ἔκανε δική του τῆ σὰρκα”. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἄλλα πού λέγει, προσθέτει: “Ὅσο λοιπὸν μποροῦμε νὰ σκεφθοῦμε καὶ νὰ δοῦμε μὲ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς, ὡς πρὸς τὸν τρόπο πού ἔγινε ἡ ἐνανθρώπηση τοῦ Μονογενοῦς, κηρύττομε ὅτι οἱ φύσεις εἶναι δύο, ἕνας ὅμως ὁ Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ πού ἐνανθρώπησε καὶ ἔλαβε σὰρκα”. Καὶ στὴν ἐπιστολή του στοὺς Ἀνατολικούς γράφει: “Γιατὶ ἔγινε ἔνωση δύο φύσεων, γι’ αὐτὸ ὁμολογοῦμε ἕνα Χριστό, ἕνα Υἱό, ἕνα Κύριο”.

Καὶ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Ἀκάκιο, τὸν ἐπίσκοπο Μελιτηνῆς, γράφει: “Ὅταν λοιπὸν ἐξετάζεται ὁ τρόπος τῆς σάρκωσης, ὁ ἀνθρώπινος νοῦς διαπιστώνει ὅπωςδὴποτε ὅτι εἶναι δύο αὐτὰ πού συνενώθηκαν μεταξύ τους κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο καὶ ἀσύγγιτο, κι ἀφοῦ ἐνώθηκαν δὲν τὰ διασπᾶ βέβαια καθόλου, ἀλλὰ πιστεύει ὅτι ἀπὸ τὰ δύο προέρχεται ἕνας Υἱὸς καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς καὶ Κύριος καὶ τὸν ἀποδέχεται ἀκράδαντα”. Καὶ στὰ Σχόλια λέγει: “Ἐγινε σὰρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας, ὥστε μὲ τὰ δύο ν’ ἀποδείξει ὅτι καὶ ἄνθρωπος ἔγινε καὶ δὲν ἄφησε αὐτὸ πού ἦταν ὁ ἴδιος. Γιατὶ ἔμεινε αὐτὸ πού ἦταν, νοεῖται ὅμως ὅπωςδὴποτε διαφορετικὸ αὐτὸ πού κατοκεῖ μέσα στὸ ἄλλο, δηλαδή ἡ θεία φύση μέσα στὴν ἀνθρώπινη, καὶ δὲν ἔπαθε μίξη οὔτε κάποια ἀνάχυση καὶ μετάσταση στὴ φύση πού δὲν ἦταν. Γιατὶ αὐτὸ πού λέγεται ὅτι κατοικεῖ μέσα στὸ ἄλλο, δὲν σημαίνει ὅτι ἔγινε αὐτὸ μέσα στὸ ὁποῖο κατοικεῖ, ἀλλὰ ἐννοεῖται ὡς ἄλλο μέσα σὲ ἄλλο”. Ἐπίσης καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ Λευϊτικοῦ: “Γι’ αὐτὸ καὶ λαμβάνονται δύο πτηνά⁶⁷, καὶ τὰ δύο ἐννοῦνται πάλι ὡς ἕνα, ἀλλ’ ὅμως ζωντανὰ καὶ καθαρὰ. Γιατὶ παρέχει ζωὴ καὶ κάθε καθαρότητα καὶ αὐτὸς καθεαυτὸν ὁ Λόγος καὶ ὁ ναὸς πού πρόσφερε ἡ Παρθένος ἔχοντας μέσα του τὸν ἴδιο τὸν Λόγο. Γιατὶ τὸ σῶμα ἦταν δικό του, καὶ δὲν ἦταν ξένο ὄχημα. Γι’ αὐτὸ βέβαια καὶ εἶναι ἕνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστός”.

Καὶ στὴν ἐρμηνεία τοῦ κατὰ Ματθαῖον εὐαγγελίου⁶⁸: “Ὁ στατή-

κοῦν ὁ στατήρ ὁ ἀληθινός τε καὶ νοητός καὶ ὡς ἐν τύπῳ τῷ ἐξ ὕλης δηλούμενος αὐτός ἐστιν ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστός, διπλοῦς χαρακτήρ”. Καὶ μεθ’ ἕτερα· “Ὁ στατήρ τοιγαροῦν ὁ νοητός, τουτέστι τὸ νόμισμα τὸ βασιλικόν, ὁ ἐν ἐνότητι διπλοῦς χαρακτήρ, ἑαυτὸν ὑπὲρ πάντων ὡς παρὰ πάντων προσκεκόμικε τῆς ἡμετέρας ζωῆς ἀντίλυτρον”. Καὶ ἐν τῷ κατὰ Ἀρείου λόγῳ πάλιν “Διπτός οὖν ἄρα ἐστὶν ὁ ἐφ’ υἱῷ Λόγος ἀναθετέον δὴ οὖν ὡς Θεῶ τὰ Θεοῦ καὶ ὡς καθ’ ἡμᾶς γεγονότι τὰ ἀνθρώπινα”. Καὶ πάλιν “Ἄρ’ οὖν, ἐρήσομαι γάρ, σοφοὶ καὶ ἀγχίνοι καταλογισθεῖεν ἂν οἱ 10 διφυᾶ καὶ διπλοῦν τὸν ἐν γε τούτοις προσιέμενοι Λόγον, καὶ καιροῖς ἀπονέμοντες τοῖς καθήκουσι τὴν μυσταγωγίαν”. Καὶ ἐν τῷ ἑλλόγῳ τῆς ἐν πνεύματι λατρείας “Ἐξ ἀργύρου δὲ καὶ ἐκ δυοῖν ἡ βάσις λαμπρὸς γάρ ἐν γῆ καὶ διαφανὴς ὁ Χριστός, κατὰ γε τὸ Θεός Κύριος καὶ ἐπέφανεν ἡμῖν, καὶ οἶονεὶ διφυᾶ τὴν γνώμην ἔχων. 15 Νοεῖται γάρ ἐν ταύτῳ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Τουτὶ γάρ, οἶμαι, ἐστὶ τὸ διπλὴν ἐξ ἀργύρου τὴν βάσιν ἔχειν”. Καὶ ἐν τῷ κατὰ Νεστορίου λόγῳ “Ἐτέρα μὲν γάρ παρὰ τὸν τοῦ Θεοῦ Λόγον ἡ σὰρξ, κατὰ γε τὸν τῆς ἰδίας φύσεως Λόγον, ἕτερα δὲ πάλιν οὐσιωδῶς ἢ αὐτοῦ τοῦ Λόγου φύσις”. Οὕτω σύμφωνος τῶν τῆς ἁγίας καὶ οἰκουμενι- 20 κῆς συνόδου δογμάτων ἢ Κυρίλλου πανταχοῦ δόξα.

Πάλιν μέντοι τῆς αὐτῆς ὁσίας συνόδου φημένης, “Οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, σφωζομένης δὲ μᾶλλον τῆς ιδιότητος ἑκατέρας φύσεως, καὶ εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν συντρεχούσης”, ὅρα πῶς κατ’ οὐδένα 25 τρόπον ὁ νικηφόρος Κύριλλος διαφωνεῖ. Ἐν γάρ τῇ πρὸς τὸν Νεστορίον ἀφιστολῇ· “Οὐχ ὡς τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, ἀποτελεσασῶν δὲ μᾶλλον ἡμῖν τὸν ἓνα Κύριον καὶ Υἱὸν καὶ Χριστόν, θεότητός τε καὶ ἀνθρωπότητος διὰ τῆς ἀφράστου καὶ ἀπορρήτου πρὸς ἐνότητα συνδρομῆς”. Καὶ 30 πάλιν ἐν τοῖς σχολίοις “Προσκυνεῖ μὲν γάρ ὡς τὴν προσκυνουσαν φύσιν λαβῶν, προσκυνεῖται δὲ πάλιν ὁ αὐτός ὡς τῆς προσκυνουμένης φύσεως ὑπάρχων ἐπέκεινα, καθὸ νοεῖται Θεός”. Καὶ

ρας λοιπὸν ὁ ἀληθινὸς καὶ νοητὸς καὶ ποῦ δηλώνεται μὲ τὸν ὑλικὸ τύπο εἶναι ὁ ἴδιος ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, σφραγίδα διπλῆ”. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ διάφορα ἄλλα λέγει· “Ὁ στατήρας λοιπὸν ὁ νοητὸς, δηλαδή τὸ βασιλικὸ νόμισμα, ἡ διπλῆ σφραγίδα σὲ ἐνότητα, προσφέρει τὸν ἑαυτὸ του, σὰν ἐκ μέρους ὄλων, γιὰ χάρη ὄλων ἀντίλυτρο τῆς ζωῆς μας”. Καὶ πάλι στὸ λόγο του ἐναντίον τοῦ Ἀρείου· “Ὁ λόγος λοιπὸν γιὰ τὸν Υἱὸ εἶναι διπλός· ἐπομένως πρέπει ὡς Θεὸς νὰ ἀναθέτομε σ’ αὐτὸν ὅσα ἀνήκουν στὸν Θεὸ καὶ ὅσα εἶναι ἀνθρώπινα ἀφοῦ ἔγινε ὅπως ἐμεῖς”. Καὶ πάλι· “Ἄρα λοιπὸν (θα ρωτήσω) σοφοὶ καὶ ἔξυπνοὶ θα θεωρηθοῦν ὅσοι δέχονται μὲ δύο φύσεις καὶ διπλὸ μέσα τους τὸν Λόγο καὶ ἀποδίδουν στοὺς κατάλληλους καιροὺς τὴ μυσταγωγία;”. Καὶ στὸ ἕνατο βιβλίον τῆς Πνευματικῆς λατρείας· “Ἀπὸ ἄργυρο λοιπὸν ἦταν καὶ ἀπὸ δύο στοιχεῖα ἡ βάση· γιὰτὶ εἶναι λαμπρὸς καὶ φωτεινὸς στὴ γῆ ὁ Χριστὸς σύμφωνα μὲ τὸ λόγο· «Εἶναι Θεὸς Κύριος καὶ φανερώθηκε σ’ ἐμᾶς”⁶⁹, καὶ ἔχει κατὰ κάποιον τρόπο διφυῆ τὴ γνώμη· γιὰτὶ νοεῖται μαζὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος”. Γιατὶ αὐτὸ, νομίζω, σημαίνει τὸ ὅτι ἔχει διπλῆ ἀπὸ ἄργυρο τὴ βάση. Καὶ στὸ λόγο κατὰ τοῦ Νεστόριου λέγει· «Γιὰτὶ ἄλλη εἶναι ἡ σὰρκα ποὺ ὑπάρχει στὸν Θεὸ Λόγο, σύμφωνα βέβαια μὲ τὸν λόγο τῆς φύσης τῆς, καὶ ἄλλη πάλι εἶναι ὡς πρὸς τὴν οὐσία τῆς ἡ φύση τοῦ ἴδιου τοῦ Λόγου”. Ἔτσι ἡ διδασκαλία τοῦ Κυρίλλου εἶναι σύμφωνη σὲ ὅλα μὲ τὰ δόγματα τῆς ἀγίας καὶ οἰκουμενικῆς συνόδου.

Καὶ πάλι ὅμως, ἐνῶ ἡ ἀγία σύνοδος ἀποφάσισε, “Πουθενὰ δὲν ἀναιρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἀλλὰ μᾶλλον διατηρεῖται ἡ ἰδιότητα κάθε μᾶς φύσης καὶ συνέρχονται σὲ ἕνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόσταση”, πρόσεχε πῶς μὲ κανένα τρόπο δὲν διαφωνεῖ ὁ νικηφόρος Κύριλλος. Πράγματι στὴν πρώτη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Νεστόριο λέγει· “Ὁχι ὅτι ἔχει ἀναιρεθεῖ ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἕξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἀλλὰ μᾶλλον ἀποτέλεσαν τὸν ἕναν Κύριο καὶ Υἱὸ καὶ Χριστὸ μὲ τὴν ἀνέκφραστη καὶ μυστηριώδη συνδρομὴ σὲ ἐνότητα τοῦ θεοῦ καὶ τοῦ ἀνθρώπινου στοιχείου”. Καὶ πάλι στὰ Σχόλια λέγει· “Προσκυνεῖ βέβαια, ἐπειδὴ ἔλαβε τὴ φύση ποὺ προσκυνεῖ, καὶ πάλι δέχεται προσκύνηση ὁ ἴδιος, ἐπειδὴ βρίσκεται πέρα καὶ πάνω ἀπὸ τὴ φύση ἢ ὁποῖα προσκυνεῖ, ἐπειδὴ νοεῖται Θεός”.

σκοπέει ὡς οὔτε τὰ κατ' εὐθειᾶν ἄρθρα, οὔτε τὰ κατ' αἰτιατικὴν μερισμὸν εἰσάγει τῷ ἱερῷ Κυρίλλῳ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ

Πάλιν δὲ ὁ αὐτὸς ἐν τοῖς αὐτοῖς σχολίοις φησὶν· “Οὐ διοριστέον ἄρα τὸν ἕνα Κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν ἰδικῶς καὶ εἰς Θεὸν ἰδικῶς, ἀλλ' ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦν Χριστὸν δεῖ φρονεῖν τοῖς τῶν φύσεων φαμεν εἰδόσι τὴν διαφορὰν καὶ ἀσυγχύτως ἀλλήλαις τηροῦσιν αὐτάς”. Καὶ ἐν τοῖς Θησαυροῖς “Τέλος δὲ τί ἂν ἕτερον εἶη ἢ ἄγνοιαν ἔφησεν οἰκονομικῶς, ἢ ἀποσώζειν πάλιν τῇ ἀνθρωπότητι τὴν αὐτῇ πρέπουσαν τάξιν; Ἀνθρωπότητος γὰρ ἴδιον τὸ μὴ εἰδέναι τὰ μέλλοντα”. Καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον δευτέρῃ ἐπιστολῇ· “Εἰ γὰρ καὶ εἰς λέγοιτο πρὸς ἡμῶν ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σεσαρκωμένος καὶ ἐνανθρωπήσας, οὐ πέφυρται διὰ τὸ ἐκείνοις δοκοῦν, οὔτε μὴν εἰς τὴν τῆς σαρκὸς φύσιν μεταπεφοίτηκεν ἢ τοῦ Λόγου φύσις, ἀλλ' οὐδὲ ἢ τῆς σαρκὸς εἰς τὴν αὐτοῦ, ἀλλ' ἐν ἰδιότητι τῇ κατὰ φύσιν ἑκατέρου μένοντός τε καὶ νοουμένου”. Ὁ ταῦτα οὕτω δεχόμενος λύει τὸ σκάνδαλον, ὁ δὲ ἐναντίως φερόμενος ὑπόκειται τῇ φοβερᾷ ἀποφάσει τῆς ἀχράντου φωνῆς λεγούσης ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις “Οὐαὶ δι' οὗ ἔρχεται τὸ σκάνδαλον”. Οὕτως ἢ σύνοδος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ οὐχ ὁ Κύριλλος μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶς ὁ ἅλλοσ τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν χορὸς, ὥσπερ ὁμόφρονες, οὕτω γνωρίζονται καὶ ὁμόφωνοι.

Ἄλλ' ἔτι σκοπέει τὸ ἀναίσχυντον τῆς αἰρέσεως ἐπικαλεῖ γὰρ αὐτῷ τὴν ἐπιστολὴν τόμον καλέσαντι, ἀγνοοῦντες οἱ παράπληγες ὡς αὐτὸς τε Κύριλλος καὶ ὁ πολύαθλος Ἀθανάσιος καὶ πολὺς ἄλλος τῶν ἁγίων ὁμιλος τοὺς ἰδίους ὑπὲρ εὐσεβείας πόνους τόμους ἐκάλεσαν, ὥστε μάτην αὐτοῖς τὸ τοῦ τόμου ὄνομα τὴν τομὴν ἐφάντασε καὶ διαίρεσιν.

Ἄλλ' οὐκ ἐπιλείπουσιν οἱ τῆς αἰρέσεως ἐρασταὶ καταισχνόμενοι καὶ ἀναιδευόμενοι τό, “ἐν ὅσῳ τὰ συναμψότερα μετ' ἀλλήλων ἐστίν”, ὡς χρονικὴν καὶ πρόσκαιρον ἐπαγγελλούμενον τὴν συνάφειαν τὸ γὰρ “ἐν ὅσῳ” ἀντὶ τοῦ “ἕως” λαμβάνεσθαι. Ἄλλ' ὁ μὲν ἱερὸς συγγραφεὺς δείκνυσι τὸ ἐπίρρημα παρὰ τοῖς ἱεροῖς λογίοις οὐ χρονικὴν μόνον διάνοιαν ὑποσημαῖνον, ἀλλ' ἐν πολλοῖς πολλά-

Καὶ πρόσεχε ὅτι οὔτε τὰ ἄμεσα ἄρθρα οὔτε τὰ κατὰ αἰτιατικὴ εἰσάγουσαν γιὰ τὸν ἱερό Κύριλλο μερισμὸ τοῦ ἐνὸς Χριστοῦ.

Καὶ πάλι ὁ ἴδιος στὰ ἴδια Σχόλια λέγει: “Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ διαιρεθεῖ χωριστὰ στὸν ἕνα Κύριο Ἰησοῦ Χριστό, καὶ χωριστὰ σὲ Θεό, ἀλλὰ πρέπει νὰ πιστεύουν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν Ἰησοῦ Χριστό ὅσοι, λέμε, γνωρίζουν τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων καὶ τὶς διατηροῦν ἀσύγχυτες, μεταξύ τους”. Καὶ στοὺς Θησαυρούς: “Τέλος, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι αὐτὸ ποῦ ὀνόμασε κατ’ οἰκονομίαν ἄγνοια, παρὰ τὸ νὰ διατηρεῖ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση τὴν τάξη ποῦ τῆς πρέπει; Γιατὶ γνῶρισμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι νὰ μὴ γνωρίζει τὰ μελλοντικά”. Καὶ στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Σούκενσο γράφει: “Γιατί, κι ἂν ἀκόμα λέγεται ἀπὸ μᾶς ἕνας ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ ποῦ ἔλαβε σὰρκα καὶ ἐγένε ἀνθρωπος, δὲν ἀναμείχθηκε ἐπειδὴ ἐκεῖνοι νομίζουν, οὔτε μεταβλήθηκε στὴ φύση τῆς σάρκας ἢ φύση τοῦ Λόγου, οὔτε ἐπίσης ἢ φύση τῆς σάρκας στὴ φύση ἐκείνου, ἀλλὰ μένει τὸ καθένα καὶ νοεῖται μὲ τὴ φυσικὴ του ἰδιότητα. Αὐτὸς ποῦ ἀποδέχεται αὐτὰ ἔτσι, διαλύει τὸ σκάνδαλο, ἐνῶ ἐκεῖνος ποῦ ἔχει ἀντίθετη γνώμη ὑπόκειται στὴ φοβερὴ ἀπόφαση τῆς ἀχραντῆς φωνῆς ποῦ φωνάζει στὰ Εὐαγγέλια: «Ἀλλοίμονο σὲ ἐκεῖνον ποῦ ἔξαιτίας του ἐρχεται τὸ σκάνδαλο»⁷⁰. Αὐτὰ διδάσκουν ἢ σύνοδος καὶ ὁ Κύριλλος καὶ ὄχι μόνο ὁ Κύριλλος, ἀλλὰ καὶ ὅλος ὁ ἄλλος χορὸς τῶν ἱερῶν ἀνδρῶν, ὅπως ἔχουν τὴν ἴδια πίστη, ἔτσι γνωρίζονται νὰ ἔχουν καὶ τὴν ἴδια γνώμη.

Πρόσεχε ὅμως ἀκόμα τὴν ἀδιαντροπιᾶ τῆς αἵρεσης: γιατί τὸν κατηγορεῖ ἐπειδὴ ὀνόμασε τὴν ἐπιστολὴ τόμο, ἀγνοώντας οἱ φρενοβλαβεῖς ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Κύριλλος καὶ ὁ πολὺαθλος Ἀθανάσιος καὶ πολλοὶ ἄλλοι ἅγιοι Πατέρες τὰ ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας πονήματά τους τὰ ὀνόμασαν τόμους. Ὡστε μάταια φαντάσθηκαν ὅτι τὸ ὄνομα τόμος σημαίνει τὴν τομὴ καὶ τὴ διαίρεση.

Ἀλλὰ δὲν παραλείπουν οἱ ἐραστὲς τῆς αἵρεσης καταντροπιασμένοι καὶ γεμᾶτοι ἀναίδεια νὰ ἰσχυρίζονται, ὅτι τὸ “Ἐνόσω τὰ δύο εἶναι μαζί” δηλώνει χρονικὴ καὶ πρόσκαιρη συνάφεια: γιατί τὸ “ἐνόσω” χρησιμοποιεῖται ἀντὶ τοῦ “ἔως”. Ἀλλὰ ὁ ἱερός συγγραφέας δείχνει ὅτι τὸ ἐπίρρημα (ἐνόσω) στὴν ἁγία Γραφή δὲν ἔχει μόνο χρο-

κίς καὶ τὸ ἀπέραντον· ἐμοὶ δὲ δοκεῖ τὸ “ἐν ὄσῳ” ἐνταῦθα οὐδὲ τὴν ἕως δύνάμιν ἔχειν, ἀλλ’ ἀντὶ τοῦ καθὸ παρειλῆφθαι μᾶλλον. Πλήν ἀλλὰ γὰρ καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος τὰς αὐτὰς προεῖπε φωνάς, οἷς ὁ ἐν ἁγίοις Λέων ἠκολούθησε.

5 Πάλιν δὲ ἡ αἵρεσις διαβάλλει τὸν ὄσιον Λέοντα διότι, φησὶν, εἶπε τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ τό τε ταπεινὸν τῆς σαρκὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότητος. Καίτοι γε, εἰ μὲν μὴ προεῖπὼν τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ, τάχα ἂν τοῖς ἄφροσι παρεῖχε λαβῆς ὑπόνοιαν ὡς ἀνά μέρος τίθησι τὴν σάρκα καὶ τὴν θεότητα, εἰ καὶ μηδὲ τοῦτο ἡ λέξις
10 μηδὲ τότε ἐδήλου· ἐπεὶ δὲ προεῖπὼν τοῦ ἐνός καὶ τοῦ αὐτοῦ ἐπήγαγε τό τε ταπεινὸν τῆς σαρκὸς καὶ τὸ μέγεθος τῆς θεότητος, πῶς οὐκ ἐσχάτης ἐστὶ μανίας ἐν αἰτίαις ποιεῖν τὸν ἀναίτιον; “Ὅτι δὲ καὶ τῶν ἱερῶν ἡμῶν πατέρων γέμει τὰ γράμματα τὰς τοιαύτας φωνάς, περιττὸν οἶμαι παριστάνειν τῇ παραθέσει τῶν χρήσεων. Καί-
15 τοι καὶ εἴ τι τοιοῦτον ὑπενοεῖτο τοῖς τοῦ μακαρίου Λέοντος ῥήμασιν, ἐχρῆν κατὰ τὸν ἐν ἁγίοις Γρηγόριον τὸ ἀμφίβολον πρὸς τὸ εὐσεδέστερον εὐλαβῶς ἐλκῦσαι, ἀλλὰ μὴ θρασέως οὕτω πρὸς τὴν ἀσέβειαν ἐκδιάσασθαι· εἰ δὲ ἐν οὐδενὶ λόγῳ αὐτοῖς ὁ Θεολόγος Γρηγόριος, ἀλλ’ οὖν γε δυσωπηθῆναι τὸν ἀπόστολον Παῦλον λέ-
20 γοντα· «Αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ».

Οἱ δὲ πάλιν ἐπιτηδῶσι τοῖς τοῦ ἀνδρός ῥήμασιν, ἐν οἷς φησιν· “Ἐνεργεῖ γὰρ ἐν ἑκατέρῃ μορφῇ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνίας ὅπερ ἰδιὸν ἐστὶ, τοῦ μὲν Λόγου κατεργαζομένου τοῦθ’ ὅπερ ἐστὶ
25 τοῦ Λόγου, τοῦ δὲ σώματος ἐκτελοῦντος ἅπερ ἐστὶ τοῦ σώματος”. Ἴδού, φασί, δύο πρόσωπα εἴρηκε, καὶ ἰδίᾳ τὰς ἐνεργείας ἐκήρυξε. Καίτοι γε οὐδὲν τοιοῦτον οὔτε ἡ λέξις οὔτε ἡ ἀκολουθία ἀπαιτεῖ τοῦ νοήματος. Ποῦ γὰρ εἶπεν ὡς ἀνά μέρος καὶ ἀνά μέρος μορφῇ ἑκατέρῃ ἐνεργεῖ; “Ἡ ποῦ παρελίπετε τὸ μετὰ τῆς θατέρου κοινωνί-
30 ας, τουτέστιν ἐν τῇ ἐνώσει τῶν φύσεων; Εἰ δ’ οὗτος ταῦτα εἰπὼν ὑπ’ αἰτίαν, καὶ Κύριλλος οὐκ ἄλλα λέγων ἐν τοῖς κατὰ Νεστορίου λόγοις τῆς αὐτῆς ἔνοχος μέμψεως· “Παρεχώρει μὲν γὰρ τὸ σῶ-

νική ἔννοια, ἀλλὰ σὲ πολλὰ σημεῖα πολλές φορές ὑποδηλώνει καὶ τὸ ἀπέραντο. Ἡ δική μου γνώμη εἶναι ὅτι τὸ “ἐνόσω” ἐδῶ δὲν ἔχει τὴ σημασία τοῦ ἔως, ἀλλὰ μᾶλλον ἔχει χρησιμοποιηθεῖ ἀντὶ τοῦ “καθό”. Ὡστόσο καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος χρησιμοποίησε παλαιότερα τὶς ἴδιες ἐκφράσεις, τὶς ὁποῖες ἀκολούθησε ὁ ἅγιος Λέων.

Πάλι ὅμως ἡ αἵρεση κατηγορεῖ τὸν ἅγιο Λέοντα, γιατί, λέγει, ἀπέδωσε στὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸ τὴν ταπεινότητα τῆς σάρκα καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητας. “Ἄν καὶ βέβαια, ἂν δὲν ἔλεγε προηγουμένως “τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ”, θὰ ἔδινε στοὺς ἀνόητους ἀφορμὴ γιὰ ὑπόνοια, ὅτι θέτει χωριστὰ τὴ σάρκα καὶ τὴ θεότητα, ἂν καὶ ἡ λέξη οὔτε αὐτὸ δήλωνε οὔτε τότε. Ἐπειδὴ ὅμως προεῖπε, “Τοῦ ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ”, καὶ πρόσθεσε, “τόσο τὴν ταπεινότητα τῆς σάρκα ὅσο καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς θεότητας”, πῶς δὲν εἶναι δεῖγμα ἔσχατης μανίας νὰ κατηγορεῖται ὁ ἁθῶς; Ὅτι ὅμως καὶ τῶν ἱερῶν Πατέρων μας τὰ συγγράμματα εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ τέτοιες ἐκφράσεις, εἶναι περιττό, νπιμίζω, νὰ τὸ ἀποδείξω μὲ τὴν παράθεση μαρτυριῶν. “Ἄν καὶ βέβαια, κι ἂν ἀκόμα κάτι τέτοιο ὑποννοεῖται ἀπὸ τὰ λεγόμενα τοῦ ἁγίου Λέοντα, ἔπρεπε, σύμφωνα μὲ τὸν ἅγιο Γρηγόριο, νὰ ἐκλάβει τὴν ἀμφίβολη ἐκφραση μὲ εὐσεβέστερο νόημα, καὶ ὄχι μὲ θρασύτητα νὰ τὴν ἐκβιάσει ἔτσι καὶ νὰ τὴ σύρει πρὸς τὴν ἀσεβεία. “Ἄν ὅμως δὲν ὑπολογίζουιν καθόλου τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, ἄς σεβασθοῦν τὸν ἀπόστολο Παῦλο ποῦ λέγει· “Αἰχμαλωτίζοντας κάθε νόημα στὴν ὑπακοή τοῦ Χριστοῦ”⁷¹.

Ἄλλὰ αὐτοὶ πάλι ἐπιτίθενται στὰ λόγια τοῦ ἱεροῦ ἀνδρα ποῦ λέγει· “Γιατὶ ἐνεργεῖ μὲ κάθε μία μορφή μὲ τὴν κοινωνία τῆς ἄλλης ἐκεῖνο ποῦ εἶναι ἰδιότητά της· ὁ Λόγος ἐνεργεῖ ὅ,τι εἶναι τοῦ Λόγου, καὶ τὸ σῶμα ἐκτελεῖ ὅσα εἶναι τοῦ σώματος”. Νά, λένε, εἶπε δύο πρόσωπα καὶ κήρυξε χωριστὲς τὶς ἐνέργειες. “Ἄν καὶ βέβαια τίποτε τέτοιο δὲν ἀφήνει νὰ ὑποννοηθεῖ οὔτε ἡ λέξη οὔτε ἡ ἀκολουθία τοῦ νοήματος. Ποῦ δηλαδή εἶπε ὅτι ἡ κάθε μορφή ἐνεργεῖ χωριστὰ;” Ἡ ποῦ παρέλειψε τὴ φράση “μὲ τὴν κοινωνία τῆς ἄλλης”, δηλαδή κατὴ τὴν ἔνωση τῶν φύσεων;” Ἄν ὅμως αὐτὸς ποῦ εἶπε αὐτὰ εἶναι ἔνοχος, καὶ ὁ Κύριλλος ποῦ δὲν λέγει διαφορετικὰ στοὺς λόγους του κατὰ τοῦ Νεστόριου εἶναι ἔνοχος μὲ τὴν ἴδια κατηγορία· γιατί λέγει· “Παρα-

μα”, φησί, “τοῖς τῆς ἰδίας χρᾶσθαι φύσεως νόμοις, καὶ τὴν τοῦ θανάτου γεῦσιν ἐδέχετο, καὶ τοῦτο παθεῖν ἐφέντος αὐτῷ χρησίμως τοῦ ἐνωθέντος Λόγου”. Καὶ πάλιν ἐν τοῖς Θησαυροῖς “Ἐπιτρέπει δὲ τῷ σώματι καὶ τῇ ἀνθρωπότητι τὰ αὐτοῖς φύσει προσόντα, εἰς 5 ἀπόδειξιν τοῦ ὄντως καὶ κατὰ ἀλήθειαν φορῆσαι σάρκα καὶ ἄνθρωπον γενέσθαι κατὰ τὰς Γραφάς”. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ταύτη.

Ὅτι δὲ ἡ μορφή οὐχ ὑπόστασις ἢ πρόσωπον νοεῖται, ἀλλ’ οὐσία, Βασίλειος μὲν ὁ λαμπρὸς τῆς Ἐκκλησίας κῆρυξ ἐν τῷ κατ’ Εὐνομίου λόγῳ τρανῶς διδάσκει, καὶ Κύριλλος δὲ ἐν τοῖς Θη- 10 σαυροῖς λέγων· “Ἦν ἔλαβε μορφήν ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, ὁμοουσία ἡμῶν ἐστίν, ὅτι καὶ ἐξ ἡμῶν. Ἔστι δὲ Θεοῦ μορφή ὁ Υἱὸς ὁμοούσιος ἄρα ἐκείνου οὗ καὶ ἔστιν ἐν μορφῇ”. Καὶ πρὸ τούτων ὁ μέγας Παῦλος· «Ὁ ἐν μορφῇ Θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴσα Θεῷ, ἀλλ’ ἐαυτὸν ἐκένωσε μορφήν 15 δούλου λαβῶν». Δῆλον γὰρ οὐχὶ πρόσωπον ὑπῆρχεν ὁ Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, οὐδὲ τῆς αὐτῆς ὑποστάσεως, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς οὐσίας, ἐν ἧ καὶ εἶναι λέγεται. Πάλιν δὲ ὁ ἐν ἀγίοις Βασίλειος ἐν τῷ κατ’ Εὐνομίου λόγῳ, ἐν τῷ πρώτῳ κεφαλαίῳ, οὕτω φησὶν· “Τὸ «ἐν μορφῇ» ἐν οὐσία ἐστὶ Θεοῦ. Οὐ γὰρ ἄλλο μορφή καὶ ἄλλο οὐσία Θε- 20 οῦ, ἵνα μὴ σύνθετος ᾖ. Ὁ οὖν κατὰ μορφήν ἴσος κατ’ οὐσίαν ἴσος”.

Τὰ αὐτὰ δὲ καὶ ὁ ἐν ἀγίοις Ἀμφιλόχιος ὁ Ἰκονίου ἐν τῇ πρὸς Σέλευκον ἐπιστολῇ· “Ὡς τὴν τοῦ Θεοῦ μορφήν καὶ τὴν τοῦ δούλου μορφήν συντελεῖν εἰς ἐν πρόσωπον Υἱοῦ τε καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χρι- 25 στοῦ, οὕτω Θεόν τε καὶ ἄνθρωπον ὁμολογῶ τὸν Χριστὸν τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, ἓνα δὲ Υἱὸν δύο φύσεων, παθητῆς τε καὶ ἀπαθοῦς, θνητῆς τε καὶ ἀθανάτου, νοητῆς καὶ ἀοράτου, ψηλαφητῆς καὶ ἀνεπάφου, ἀνάρχου καὶ ἀρχομένης, ἀπεριγράφου καὶ περιγεγραμμένης”. Τοῦ μέντοι γε προκειμένου ἀνδρός, ὡς τὸ ἐπίσημον ἐπ’ εὐσε- 30 βεία ἔχοντος, ὁ ἱερὸς Κύριλλος κατὰ τὴν ἱερὰν γ’ σύνοδον παρήγαγε μαρτυρίας κατὰ Νεστορίου. Καὶ μὴν καὶ Πρόκλος ὁ Κωνστα-

χωροῦσε τὸ σῶμα νὰ χρησιμοποιεῖ τοὺς νόμους τῆς φύσης του, καὶ δεχόταν νὰ γευθεῖ τὸ θάνατο, καὶ αὐτὸ τοῦ τὸ εἶχε ἐπιτρέψει νὰ τὸ πάθει πρὸς ὠφέλεια ὁ Λόγος πού ἐνώθηκε μαζί του”. Καὶ πάλι στοὺς Θησαυροὺς λέγει· “Ἐπιτρέπει στὸ σῶμα καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση τὰ φυσικὰ τοὺς ἰδιώματα, γιὰ ν’ ἀποδειχθεῖ ὅτι πραγματικὰ καὶ ἀληθινὰ φόρεσε σὰρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος σύμφωνα μὲ τὶς Γραφές. Ἔτσι λοιπὸν ἔχουν αὐτὰ.

“Ὅτι ὅμως ἡ μορφή δὲν νοεῖται ὑπόσταση ἢ πρόσωπο, ἀλλὰ οὐσία, τὸ διδάσκει περίλαμπρα ὁ λαμπρὸς κήρυκας τῆς Ἐκκλησίας Βασίλειος στὸ λόγο του κατὰ Εὐνομίου, καὶ ὁ Κύριλλος στοὺς Θησαυροὺς του, λέγοντας· “Ἡ μορφή πού ἔλαβε αὐτὸς πού ὑπάρχει μὲ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ εἶναι ὁμοούσια μ’ ἐμᾶς ἐπειδὴ προέρχεται καὶ ἀπὸ ἐμᾶς. Ὁ Υἱὸς εἶναι μορφή τοῦ Θεοῦ· ἄρα εἶναι ὁμοούσιος μ’ ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου ἔχει τὴ μορφή”. Καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ὁ μέγας Παῦλος λέγει· “Αὐτὸς πού ὑπάρχει μὲ τὴ μορφή τοῦ Θεοῦ, δὲν θεώρησε ὡς εὐκαιρία ἀρπαγῆς τὴν ἰσότητά του μὲ τὸν Θεό, ἀλλὰ κένωσε (ταπεινώσε) τὸν ἑαυτὸ του λαμβάνοντας μορφή δούλου»⁷². Εἶναι φανερὸ λοιπὸν ὅτι δὲν ἦταν πρόσωπο τοῦ Πατέρα ὁ Υἱός, οὔτε ἦταν τῆς αὐτῆς ὑπόστασης, ἀλλὰ τῆς ἴδιας οὐσίας, μὲ τὴν ὁποία καὶ λέγεται πὼς εἶναι. Πάλι ὅμως ὁ ἅγιος Βασίλειος στὸ λόγο του κατὰ Εὐνομίου, στὸ πρῶτο κεφάλαιο, λέγει τὰ ἑξῆς· “Τὸ «μὲ τὴ μορφή» σημαίνει μὲ τὴν οὐσία τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν εἶναι ἄλλο μορφή καὶ ἄλλο οὐσία τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ μὴν εἶναι σύνθετος. Γιατὶ αὐτὸς πού εἶναι ἴσος στὴ μορφή, εἶναι ἴσος καὶ στὴν οὐσία.

Τὰ ἴδια λέγει καὶ ὁ Ἀμφιλόχιος Ἰκονίου στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Σέλευκο. “Ὅπως ἡ μορφή τοῦ Θεοῦ καὶ ἡ μορφή τοῦ δούλου συντελοῦν στὸ ἓνα πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἔτσι καὶ ὁμολογῶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο τὸν Χριστό, τὸν Υἱὸ τοῦ Θεοῦ, ἓνα ὅμως Υἱὸ μὲ δύο φύσεις, παθητὴ καὶ ἀπαθῆ, θνητὴ καὶ ἀθάνατη, νοητὴ καὶ ἀόρατη, ψηλαφητὴ καὶ ἀνέπαφη, χωρὶς ἀρχὴ καὶ μὲ ἀρχή, ἀπερίγραπτη καὶ περιγραπτὴ”. Τοῦ ἀνδρα λοιπὸν αὐτοῦ πού ἀναφέραμε, ἐπειδὴ ἦταν σπουδαῖος ὡς πρὸς τὴν εὐσέβειά του, ὁ ἅγιος Κύριλλος κατὰ τὴν τρίτη ἱερὴ σύνοδο προσκόμισε μαρτυρίες κατὰ τοῦ Νεστορίου. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κωνσταντινοπόλεως Πρό-

ντινουπόλεως καὶ Κυριακὸς ὁ τῆς Πάφου ἐπίσκοπος, εἷς ὢν τῶν
 τη' ἁγίων Πατέρων, τὰ αὐτὰ φησιν, ὁ μὲν ἐν Πουλχεριαναῖς μετὰ
 τὸ γενέθλιον, ὁ δὲ ἐν τῷ εἰς τὰ Θεοφάνια λόγῳ. Ὁ αὐτὸς δὲ καὶ ἐν
 τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως τὰ αὐτὰ λέγει· ἀλλὰ γε δὴ καὶ ὁ Χρυσό-
 5 στομος ἐν τῷ περὶ τῆς ἀναλήψεως λόγῳ. Καὶ ὁ Γρηγόριος δὲ ὁ
 Νύσσης ἐν τοῖς κατ' Εὐνομίου ταῦτά φησι· “Τί τὸ τῆς δόξης ἀ-
 παύγασμα; Τί τὸ τοῖς ἥλοις καταπειρόμενον; Ποία μορφή ἐπὶ τοῦ
 πάθους ῥαπίζεται, καὶ ποία ἐξ αἰδίου δοξάζεται”. Οὕτω μὲν οὖν,
 οὕτω σύμφωνοι πανταχοῦ τῇ τε ἁγία συνόδῳ καὶ τῷ ἱερῷ ἀνδρὶ
 10 Λέοντι καὶ ὁ προγενέστερος ἅπας τῶν ἁγίων χορός

Ἄλλ' ἡ αἵρεσις πάλιν ἀναισχυντοῦσα κατὰ τοῦ ἱεροῦ Λέον-
 τὸς φησιν ἐν τῷ εἰπεῖν αὐτόν, “τὸ μὲν αὐτοῦ διαλάμπει τοῖς θαύ-
 μασι, τὸ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν”, υἱῶν δυνάδα συνεισάγει
 καὶ ὑποστάσεων. Καίτοι εἰ “ὁ μὲν”, ἔφη, “διαλάμπει τοῖς θαύμα-
 15 σιν, ὁ δὲ ταῖς ὕβρεσιν ὑποπέπτωκεν”, εἶχεν ἂν προφάσεως κἄν
 γοῦν σχῆμα ἢ λαβή. Ὅτε δὲ τοῦτο μὲν παντελῶς οὐ λέγει, ἀλλὰ
 “τὸ μὲν αὐτοῦ διαλάμπειν τοῖς θαύμασιν, τὸ δὲ ὑποκειῖσθαι ταῖς
 ὕβρεσι”, τοῦ αὐτοῦ εἶναι λέγων ἀμφότερα, τά τε πάθη καὶ τὰ θαύ-
 ματα, πῶς ἂν ἀσεθείας τινὸς λαβὴν παράσχοι; Τὸ αὐτὸ δὲ καὶ πάν-
 20 τες οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐκδιδάσκουσιν. Ὁ δὲ γε Νύσσης Γρηγόριος
 ἐν τῷ κατ' Εὐνομίου γράφων οὐδ' οἷς μᾶλλον ἀνασοβεῖται ἢ αἵρε-
 σις, οὐδὲ τούτοις χρήσασθαι παρητήσατο. Οὐ γὰρ κατὰ τὸ οὐδέ-
 τερον, ἀλλὰ κατὰ τῆς φωνῆς τὸ ἀρρενικὸν προάγει τὸν λόγον. Λέ-
 γει γάρ· “Τίς ὁ κοπιάσας ἐκ τῆς ὁδοιπορίας, καὶ τίς ὁ ἀπόνως ὄ-
 25 λον τὸν κόσμον ὑποστήσας τῷ λόγῳ;”. Καὶ κατὰ συνέχειαν “Τί τὸ
 τῆς δόξης ἀπαύγασμα, καὶ τί τὸ τοῖς ἥλοις καταπειρόμενον;”. Φα-
 νερὰ γὰρ ταῦτα, φησί, κἄν μὴ τις ἐρμηνεύσῃ τῷ λόγῳ.

Πάλιν δὲ διασύρουσι τὸν ἐν ἁγίοις Λέοντα φάμενον οὕτως,
 ὅτι “Καθάπερ ὁ λόγος ἀπὸ τῆς ἰσότητος τῆς τοῦ Πατρὸς δόξης
 30 ἐστὶν ἀχώριστος, οὕτω τὸ σῶμα τὴν φύσιν τοῦ ἡμετέρου γένους
 οὐκ ἀπολέλοιπε”. Καὶ τί διαφέρει ταῦτα τοῦ λέγειν ὁμοούσιον
 ἡμῖν αὐτόν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ ὁμοούσιον τῷ Πατρὶ κα-

κλος καὶ ὁ ἐπίσκοπος Πάφου Κυριακός, πού ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς τριακόσιους δεκαοκτῶ Πατέρες, λέγει τὰ ἴδια, ὁ ἓνας στὶς Πουλχεριανές μετὰ τῆ Γέννηση, καὶ ὁ ἄλλος στὸ λόγο του στὰ Θεοφάνια. Ὁ ἴδιος ἐπίσης λέγει τὰ ἴδια καὶ στὸ λόγο του Περί ἐνανθρωπήσεως. Ὅπως βέβαια καὶ ὁ Χρυσόστομος στὸ λόγο του Περί τῆς ἀναλήψεως. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης στὰ γραφόμενά του Κατὰ Εὐνόμιου λέγει τὰ ἴδια: “Τί εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξας; Τί σημαίνει τὸ κάρφωμά του μὲ τὰ καρφιά; Ποιὰ μορφή δέχεται κατὰ τὸ πάθος τὸ ράπισμα καὶ ποιὰ δοξάζεται ἐπανερχόμενη ἀπὸ τὸν Ἄδη;”. Ἔτσι λοιπὸν εἶναι παντοῦ σὲ συμφωνία μὲ τὴν ἁγία σύνοδο καὶ τὸν ἱερὸ Λέοντα καὶ ὅλος ὁ προηγούμενος χορὸς τῶν ἁγίων.

Ἀλλὰ ἡ αἵρεση, συνεχίζοντας πάλι τὴν ἀδιαντροπία τῆς ἐναντίον τοῦ ἱεροῦ Λέοντα, λέγει: “Μὲ τὸ νὰ λέγει ὅτι τὸ ἓνα μέρος αὐτοῦ λάμπει μὲ τὰ θαύματα, καὶ τὸ ἄλλο ὅτι εἶχε ὑποπέσει στὶς ὕβρεις, εἰσάγει δυάδα υἱῶν καὶ ὑποστάσεων”. Ἄν καὶ βέβαια, ἂν ἔλεγε, “Ὁ ἓνας διαλάμπει μὲ τὰ θαύματα καὶ ὁ ἄλλος ἔχει ὑποπέσει στὶς ὕβρεις”, θὰ μπορούσε νὰ ἔχει ἡ κατηγορία ἔστω καὶ κάποιο σχῆμα πρόφασης, ὅταν ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ λέγει καθόλου, ἀλλὰ λέγοντας τὸ ἓνα μέρος του διαλάμπει μὲ τὰ θαύματα, ἐνῶ τὸ ἄλλο ὑπόκειται στὶς ὕβρεις, λέγει πῶς καὶ τὰ δύο εἶναι τοῦ ἰδίου, καὶ τὸ πάθος καὶ τὰ θαύματα, πῶς μπορεῖ νὰ δώσει ἀφορμὴ γιὰ κατηγορία ἀσέβειας; Τὸ ἴδιο διδάσκουν καὶ ὅλοι οἱ Πατέρες μας. Ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης ἐξάλλου γράφοντας στὸ λόγο του Κατ’ Εὐνομίου, δὲν παρέλειψε οὔτε αὐτὸς νὰ χρησιμοποιῆσει αὐτὰ πού ἀναρριπίζουν τὴν αἵρεση περισσότερο. Γιατὶ δὲν διατυπώνει τὸ λόγο στὸ οὐδέτερο γένος, ἀλλὰ στὸ ἀρσενικό. Γιατὶ λέγει: “Ποιὸς κοπίασε ἀπὸ τὴν ὁδοιπορία καὶ ποιὸς εἶναι αὐτὸς πού χωρὶς κόπο ἔδωσε ὑπαρξὴ σ’ ὅλο τὸν κόσμον μὲ τὸ λόγο μόνο;”. Καὶ στὴ συνέχεια: “Τί εἶναι τὸ ἀπαύγασμα τῆς δόξας καὶ τί σημαίνει τὸ κάρφωμά του μὲ καρφιά;”. Αὐτὰ εἶναι φανερά, λέγει, ἀκόμα κι ἂν δὲν τὰ ἐρμηνεύσει κανεὶς μὲ τὸ λόγο.

Καὶ πάλι ὅμως διασύρουν τὸν Λέοντα πού εἶπε τὸ ἐξῆς: “Ὅπως ὁ Λόγος εἶναι ἀχώριστος ἀπὸ τὴ δόξα τοῦ Πατέρα ἐξαιτίας τῆς ἰσότητος, ἔτσι τὸ σῶμα δὲν ἔχασε τὴ φύση τοῦ ἀνθρώπινου γένους”. Καὶ τί διαφέρουν αὐτὰ ἀπὸ τὸ νὰ λέγει ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁμοούσιος μ’ ἐμᾶς

τὰ τὴν θεότητα; Ὁ τῷ Εὐτυχεῖ μόνον οὐκ ἀρέσει καὶ ὅσοι τῆς ἐκείνου μανίας ὑπόδικοι. Καίτοι ὁ ἐν ὁσίοις Λέων τοῖς εἰρημένοις ἐπιφέρει: “Εἷς γὰρ καὶ ὁ αὐτὸς ἀληθῶς Υἱὸς τε Θεοῦ καὶ ἀληθῶς υἱὸς ἀνθρώπου ὑπάρχει”, ὃ πᾶσαν ἀσεβούντων ἰσχὺν ἅμαχον 5 ἔχει κατασχῆναι κακόνοιαν.

Ταῦτα μὲν οὖν παρὰ τῶν αἰρετικῶν προτεινόμενα πρὸς λαθὴν τῆς εὐσεβείας γενναίως ὁ ἐν ἁγίοις Ἐφραΐμιος ἐπελύσατο. Τίθησι δὲ καὶ αὐτὸς οἴκοθεν τοῦ αὐτοῦ τόμου ῥήματα, ἐν οἷς τοῦ ἀρχιερέως αὐτοῦ τῆς εὐσεβείας ἐξαστραπτει τὸ κήρυγμα, καὶ 10 οὐδ’ ἡ ἀναίσχυντος τῶν ἀσεβούντων τόλμα ἐπιλαβέσθαι τινὸς τούτων οὐμενοῦν οὐδαμῶς ἀπηναισχύντησεν. Ὡν ἐκ πολλῶν ἐστὶν ἐν καὶ τὸ “ὁ ἀπαθὴς Θεὸς οὐκ ἀπηξίωσε παθητὸς γενέσθαι ἄνθρωπος, καὶ ὁ ἀθάνατος νόμοις ὑποκειῖσθαι θανάτου”. Ἀναθεματίζει δὲ τρανῶς ἡ σύνοδος καὶ Νεστορίον διὰ τοῦ αὐτοῦ Λέον- 15 τος, οὕτω λέγουσα: “Ἀναθεματιζέσθω Νεστορίος, ὁ τὴν μακαρίαν Παρθένον Μαρίαν οὐχὶ τοῦ Θεοῦ, ἀνθρώπου δὲ μόνον πιστεύων εἶναι μητέρα, ἵνα τῆς μὲν σαρκὸς ἄλλο, τῆς δὲ θεότητος ἄλλο πρόσωπον ἀπεργάζεται”. Πῶς οὖν τὰ Νεστορίου φρονεῖ ὁ Νεστορίον καὶ τὰ αὐτοῦ δόγματα οὕτω καταδικάζων;

20 Πάλιν δὲ ἐπηρεάζουσιν οἱ αἰρετικοὶ τὴν δ’ σύνοδον, λέγοντες ὡς ἐδογματίσε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν, ἤγουν συγγράφειν ἢ συντιθέναι ἢ φρονεῖν πίστιν ἑτέραν παρ’ ἣν ἐξέθετο αὐτή. Καίτοι οὐ τοῦτο ἡ σύνοδος διωρίσατο, κἂν ἀναισχύντως οὗτοι καταψεύδωνται, ἀλλὰ τὴν πίστιν ἣν οἱ τί καὶ ἡ ἅγιοι Πατέρες ἐξέθεντο τι- 25 μῶσά τε καὶ θειάζουσα, παρὰ ταύτην ἔφησε μηδενὶ ἐξεῖναι προφέρειν ἑτέραν πίστιν καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Δῆλον δὲ ἐστὶν ἐξ αὐτῶν μάλιστα τῶν συνοδικῶν φωνῶν, ὧν καὶ μόνον ἀναγινωσκομένων οὐδεμιᾶς ἄλλης δεῖσθαι κατασκευῆς ἢ συστάσεως ἐπιδειχθεῖσα ἢ ἀλήθεια. Καὶ οὐχ ὥρισε μὲν τοῦτο, ἔπραξε δὲ ἄλλως, ἀλλ’ ὡς ὥρι- 30 σεν, οὕτω πανταχοῦ καὶ διαπραττομένη γνωρίζεται· καὶ γὰρ τοὺς τῇ εὐσεβείᾳ προσιόντας οὐκ ἄλλο σύμβολον, ἀλλὰ τῶν τῆς ἁγίων

ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση καὶ ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, πρῶγμα πὺ δὲν ἀρέσει στὸν Εὐτυχή μόνο καὶ ὅσοι εἶναι ὑπόδικοι τῆς μανίας ἐκείνου. Ἄν καὶ βέβαια ὁ ὅσιος Λέων σὲ ὅσα εἶπε προσθέτει: “Γιατὶ ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι ἀληθινὰ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ ἀληθινὰ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου”, λόγος πὺ ἔχει ἀκαταμάχητη δύναμη νὰ καταντροπιᾶσει κάθε κακοβουλία τῶν ἀσεβῶν.

Αὐτὰ λοιπὸν πὺ οἱ αἵρετικοὶ πρότειναν γιὰ νὰ κατηγορήσουν τὴν εὐσεβῆ πίστη τὰ ἀπέκρυσσε γενναῖα ὁ ἅγιος Ἐφραίμιος. Παραθέτει καὶ ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του λόγια τοῦ βιβλίου του, ὅπου ἀστράφτει τὸ ὀρθόδοξο κῆρυγμα τοῦ ἀρχιερέα αὐτοῦ, καὶ οὔτε ἡ ἀδιάντροπη τόλμη τῶν ἀσεβῶν ἔφτασε σὲ τόσο βαθμὸ θράσους νὰ κατηγορήσει κάτι ἀπὸ αὐτά. Ἐνα ἀπὸ αὐτὰ τὰ πολλὰ εἶναι καὶ αὐτό: “Ὁ ἀπαθῆς Θεὸς δὲν θεώρησε ἀνάξιό του νὰ γίνεῖ παθητὸς ἄνθρωπος καὶ ὁ ἀθάνατος νὰ ὑποτασθεῖ στὸς νόμους τοῦ θανάτου”. Ἡ σύνοδος ἀναθεματίζει ἀπερίφραστα μέσω τοῦ Λέοντα καὶ τὸν Νεστόριο λέγοντας τὰ ἑξῆς: “Νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος ὁ Νεστόριος, ὁ ὅποιος πιστεύει ὅτι ἡ μακαρία δὲν εἶναι μητέρα τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ μόνο τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ δημιουργήσει ἄλλο πρόσωπο τῆς σάρκα καὶ ἄλλο τῆς θεότητας”. Πῶς λοιπὸν πιστεύει ὅ,τι καὶ ὁ Νεστόριος αὐτὸς πὺ καταδικάζει μ’ αὐτὸ τὸν τρόπο τὰ διδάγματά του;

Πάλι ὅμως οἱ αἵρετικοὶ κατηγοροῦν τὴν τέταρτη οἰκουμενικὴ σύνοδο, λέγοντας ὅτι θέσπισε ὡς δόγμα κανένας νὰ μὴ ἐκφράζει ἢ νὰ συγγράφει ἢ νὰ συντάσσει ἢ ν’ ἀσπάζεται ἄλλη πίστη, ἀπὸ αὐτὴ πὺ διατύπωσε ἐκείνη. Ἄν καὶ βέβαια ἡ σύνοδος δὲν θέσπισε αὐτὴ τὴν πίστη, ἔστω κι ἂν αὐτοὶ λένε μὲ ἀδιάντροπιὰ τὰ ψεύδη τους, ἀλλὰ τιμώντας καὶ ἐκθειάζοντας τὴν πίστη πὺ διατύπωσαν οἱ τριακόσιοι δέκα ὀκτῶ ἅγιοι Πατέρες, εἶπε ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὴν νὰ μὴν ἐπιτρέπεται νὰ διατυπώνει κανεὶς ἄλλη πίστη, καὶ τὰ ὑπόλοιπα. Εἶναι ὀλοφάνερο λοιπὸν ἀπὸ αὐτὲς τὶς συνοδικὲς ἀποφάσεις, πὺ καὶ μόνο νὰ διαβαστοῦν δὲν χρειάζεται ἡ ἀλήθεια ἄλλη καμμὶ ἀπόδειξη ἢ σύσταση νὰ βεβαιωθεῖ. Καὶ δὲν ὄρισε βέβαια αὐτό, ἔπραξε ὅμως διαφορετικά, ἀλλ’ ὅπως τὸ ὄρισε, ἔτσι φαίνεται παντοῦ καὶ νὰ τὸ πράττει. Καὶ πράγματι ὅσοι ἀσπάζονται τὴν ὀρθὴν πίστη τοὺς διδάσκει καὶ τοὺς παραδίδει τὸ σύμβολο ὄχι κάποιων ἄλλων, ἀλλὰ τῶν ἁγίων

πατέρων ἐκδιδάσκει καὶ παραδίδωσι. Γέλωτα δὲ μᾶλλον καθ' ἑαυτῶν ἢ διαβολὴν τῆς συνόδου καταχέουσιν ἐν οἷς φασιν αὐτὴν ὑπὸ πολλῶν διασύρεσθαι. Πόσαι γὰρ τῆς πρώτης καὶ οἰκουμενικῆς ἀγίας συνόδου κατεῖπον σύνοδοι, καὶ τότε ἀρχιερέων οὐσαι 5 πλήρωμα; Τὴν δὲ τῶν ρν' οὐδ' εἰ γέγονέ τινες τῶν Αἰγυπτίων εἰδέναι ἠθέλησαν. Ἄλλ' ἐάσωμεν τὸ ἀλόγιστον.

Ἐπεὶ δὲ χρῆσίν τινα τοῦ Ἰουλίου Ῥώμης οἱ πρὸς οὓς ἔγραφεν ὑπὲρ τῆς ἰδίας δυσσεβείας (ὡς ἐνόμιζον) προσεκόμισαν, τὴν μὲν χρῆσιν ὁ σοφὸς συγγραφεὺς ἐπεδείξατο κατὰ τε τοῦ Σαμω- 10 σατέως Παύλου καὶ τῆς Νεστοριανῆς δευτέρας αἰρέσεως εἰρησθαι, καὶ κωλύειν τὰς δύο φύσεις ἰδικῶς καὶ ἀνὰ μέρος φρονεῖν, ὥσπερ καὶ δύο ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα καὶ υἱούς. Καὶ γὰρ ἡ μία φύσις ἐπὶ Χριστοῦ τῷ Ἰουλίῳ ἐνταῦθα ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως εἴληπται, καὶ οὐδὲν οὔτε τῇ ἀληθείᾳ οὔτε τοῖς ἄλλοις θεοφόροις 15 ἡμῶν πατράσιν ἀπομάχεται, καὶ δῆλον τοῦτο ποιεῖ ὁ θεῖος Ἰούλιος κατὰ Μαρκίανος καὶ Οὐαλεντίνου καὶ Ἀπολιναρίου καὶ Εὐτυχεῶς διὰ τῶν ἱερῶν αὐτοῦ φωνῶν τὸ βέλος ἀφείς. Ἐφη γὰρ ἐν τῷ λόγῳ τῷ περὶ τοῦ ὁμοουσίου. “Ὅθεν ἐξ ἀνάγκης καὶ τὸ σωματικὸν κα θόλου καὶ τὸ θεϊκὸν καθόλου λέγεσθαι. Καὶ ὁ μὴ δυνά- 20 μενος ἐν τοῖς ἡνωμένοις διαφόροις εἰδέναι τί τὸ ἴδιον ἑκατέρου, ἐναντιώμασιν ἀσυμφώνοις περιπεσεῖται. Ὁ δὲ καὶ τὰ ἴδια γινώσκων καὶ τὴν ἔνωσιν φυλάττων οὔτε τὰς φύσεις ψεύδεται οὔτε τὴν ἔνωσιν ἀγνοήσειεν”. Ὡστε φανερόν ὡς ὁ θαυμαστός Ἰούλιος τὰς δύο φύσεις ἀνομολογῶν, τὴν μίαν φύσιν ἐν τῷ προτεθέντι ρη- 25 τῷ ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως παρέλαβεν.

Ἐλέγχει δὲ καὶ ἕτερά τινα οὐκ ὀλίγα ἄτοπα, ἃ οἱ πρὸς οὓς ἀντέγραφεν ὁ φιλόθεος Ἐφραΐμιος τῇ οἰκειᾷ ἐντεθείκασιν ἐπιστολῇ, δεικνὺς αὐτὰ δυσσεβείας γέμοντα. Ἐκεῖνο δὲ ἐστὶ θαυμά- 30 ζειν ἄξιον, ὅτι ἃ Κύριλλος μὲν προεῖπεν, ἐκεῖνα δὲ ἡ σύνοδος λαβοῦσα προήνεγκε (λέγω δὴ τὸ οὐδαμοῦ τῆς τῶν φύσεων διαφορᾶς ἀνηρημένης διὰ τὴν ἔνωσιν, καὶ πάλιν τὸ συντρεχουσῶν τῶν

τριακοσίων δέκα ὀκτώ Πατέρων. Καταχέουν λοιπὸν γέλωτα μᾶλλον στὸν ἑαυτό τους, παρὰ προσάπτουν κατηγορία στὴ σύνοδο, λέγοντας ὅτι αὐτὴ διασύρεται ἀπὸ πολλοὺς. Γιατὶ πόσες σύνοδοι κατηγόρησαν τὴν πρώτη οἰκουμενικὴ ἀγία σύνοδο, ποὺ μάλιστα τὰ μέλη της ποὺ τὴ συγκροτοῦσαν ἦταν ἀρχιερεῖς; ἀντίθετα τὴ σύνοδο τῶν ἑκατὸν πενήντα μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Αἰγυπτίους οὔτε κὰν ἂν ἔγινε θέλησαν νὰ μάθουν. Ἄλλ' ἄς ἀφήσομε κατὰ μέρος τὴν ἀνοησία τους.

Ἐπειδὴ ὅμως προσκόμισαν κάποια μαρτυρία τοῦ Ἰουλίου τῆς Ρώμης ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους ἔγραφε γιὰ νὰ ὑποστηρίξουν (ὅπως νόμιζαν) τὴν ἴδια τους τὴ δυσσέβεια, ὁ σοφὸς συγγραφέας ἀπέδειξε ὅτι εἶχε εἰπωθεῖ ἐναντίον τοῦ Παύλου Σαμοσατέα καὶ τῆς δεύτερης Νεστοριανῆς αἵρεσης, καὶ ἐμπόδιζε νὰ πιστεύομε ὅτι οἱ δύο φύσεις εἶναι χωριστὲς καὶ σὲ ἄλλο μέρος, ὅπως καὶ δύο ὑποστάσεις καὶ πρόσωπα καὶ υἱοὺς. Γιατὶ ἡ μία φύση γιὰ τὸ Χριστὸ ἐδῶ ἔχει παραληφθεῖ ἀπὸ τὸν Ἰούλιο ἀντὶ τῆς ὑπόστασης καὶ καθόλου δὲν ἀντιμάχεται οὔτε τὴν ἀλήθεια οὔτε στοὺς ἄλλους θεοφόρους Πατέρες μας. Κι αὐτὸ τὸ κάμνει φανερὸ ὁ θεῖος Ἰούλιος ρίχνοντας τὸ βέλος μὲ τὶς εὐσεβεῖς διατυπώσεις του ἐναντίον τοῦ Μαρκίωνα καὶ τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τοῦ Ἀπολινάριου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς. Γιατὶ εἶπε στὸ λόγο του Περὶ τοῦ ὁμοουσίου· “Γι’ αὐτὸ ἀναγκαστικὰ λέγονται καὶ τὸ σωματικὸ καθόλου καὶ τὸ θεϊκὸ καθόλου, καὶ ἐκεῖνος ποὺ δὲν μπορεῖ στὰ ἐνωμένα διαφορετικὰ νὰ διακρίνει ποιὸ εἶναι τὸ ἰδιαίτερο γνώρισμα τοῦ καθενὸς, θὰ περιπέσει σὲ ἀντιθέσεις ἀσύμφωνες, ἐνῶ ὅποιος τὰ ἰδιαίτερα γνώρισμα γνωρίζει καὶ τὴν ἔνωση τηρεῖ, οὔτε τὶς φύσεις ἀπορρίπτει οὔτε τὴν ἔνωση”. Ὡστε εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ θαυμαστὸς Ἰούλιος, ὁμολογώντας τὶς δύο φύσεις, στὸ ρητὸ ποὺ προαναφέραμε τὴ μία φύση τὴν παρέλαβε ἀντὶ τῆς ὑπόστασης.

Ἐλέγχει ὅμως καὶ κάποια ἄλλα ἄτοπα ὄχι λίγα, τὰ ὁποῖα παρενέβαλαν στὴ δική του ἐπιστολὴ ἐκεῖνοι ἐναντίον τῶν ὁποίων ἔγραψε ὁ φιλόθος Ἐφραίμιος, ἀποδεικνύοντας ὅτι αὐτὰ ἦταν γεμάτα ἀπὸ δυσσέβεια. Ἐκεῖνο ὅμως εἶναι ἄξιο νὰ θαυμάζει κανεὶς, ὅτι αὐτὰ ποὺ προεῖπε ὁ Κύριλλος καὶ ποὺ τὰ πῆρε ἡ σύνοδος καὶ τὰ πρόβαλε (καὶ ἐννοῶ βέβαια τό, “Χωρὶς νὰ ἀναιρεῖται πουθενὰ ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων”, καὶ ἐπίσης τό, “Ἐπειδὴ συντρέχουν οἱ

φύσεων εἰς ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν), ταῦτα οἱ ἐπὶ Κυ-
ρίλλῳ σεμννόμενοι διασύρουσιν.

Ἄλλὰ γὰρ ταῦτα διελθὼν ὁ θεοφιλῆς Ἐφραίμιος παρατίθη-
σιν ἐπιστολάς τοῦ τε ἐν ἁγίοις Συμεῶνος, τοῦ τὴν ἐν τῷ κίονι στά-
5 σιν ἀθλήσαντος, καὶ Βαραδάτου πρὸς Βασίλειον τὸν ἐπίσκοπον
Ἀντιοχείας ἐπεσταλμένας καὶ δὴ καὶ πρὸς Λέοντα τὸν βασιλέα
ἐκατέρου τούτων ἰδίᾳ πρὸς ἕκαστον τοῖν δυοῖν ἀνὰ μιᾶς γε-
γραμμένης. Τοῦ μέντοι γε Ἰακώβου μία καὶ αὐτὴ πρὸς τὸν αὐτὸν
εὐσεδέστατον ἐγράφη βασιλέα. Ἄπασαι δὲ ἀφελεῖ μὲν συντέθειν-
10 ται καὶ ἀπλῶ λόγῳ, Πνεύματος δὲ πεπλήρωνται καὶ τῆς ἱεραῆς
ἡμῶν σοφίας. Πρεσβεύουσι δ' ὁμοίως τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον,
ἐν τοῖς εὐσεβεστάτοις ταύτης δόγμασι διαμένειν τοὺς γεγραφό-
τας ἀνομολογοῦσαι, καὶ τοὺς δεχομένους αὐτὰς στέργειν καὶ κη-
ρύσσειν τὰ ἐν τῇ ὁσίᾳ σπουδῇ δογματισθέντα παράκλησίν τε καὶ
15 παραίνεσιν συνεισάγουσαι.

ΣΑ΄.

Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, λόγοι ια΄.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἐν ἁγίοις Εὐλογίου βίβλος πληρουμένη λό-
γοις ια΄. Τούτων ὁ πρῶτος Ῥώμης ἀρχιερέα ἔλεγε πρὸς ὃν ἔγρα-
20 φεν, ὃς ἐδέξατο παρὰ τοῦ συγγραφέως ἐπιστολὴν συνοδικήν, ἐν-
δεῖν δὲ αὐτὴν ἀντεδήλωσεν, ὅτι μήτε τῶν τεσσάρων συνόδων τὰς
προσηγορίας ῥήματι εἶπε, μήδ' ἔνθα συνέστησαν, ἀλλὰ μηδὲ τοῦ
πλήθους τὸν ἀριθμὸν ἐκάστης ἐσήμηνε· καὶ ὅτι οὐδ' ἡ τοῦ ἐν ἁγί-
οις Λέοντος ἐπιστολὴ ἐπὶ λέξεως μνήμης ἔτυχεν, ἀλλὰ μήδ' Εὐτυ-
25 χῆς μηδὲ Διοόσκορος μηδὲ Σεβῆρος ἀναθέματι παρεδόθησαν,
καὶ διότι ἡ ἐν δύο φωνῇ ἀμυδρότερον ἢ ὅσον ἐχρῆν ἀπηγγέλλε-
το. Ἄ μὲν ὁ τὰ συνοδικὰ δεξάμενος ἠτιᾶτο, ταῦτα ἦν ὁ μέντοι γε
θεοφιλῆς ἀνὴρ λόγον ὑπὲρ ὧν ἠτιᾶθη διδούς, πρῶτον μὲν περιει-
λῆφθαι πάντα φησὶν ἐπὶ κεφαλαίων τοῖς συνοδικοῖς ἃ ἔδοξε πα-
30 ραλελεῖφθαι, πλὴν πλατύτερον καὶ νῦν εἶπεῖν περὶ αὐτῶν μηδένα
λαβεῖν ὄκνον. Τοῦτο δὲ σπουδαίως τε καὶ θεοφρόνως ἐπιτελῶν

φύσεις σὲ ἓνα πρόσωπο καὶ μία ὑπόσταση”, αὐτὰ τὰ διασύρουν ὅσοι φέρονται μὲ ἀλαζονεία κατὰ τοῦ Κυρίλλου.

Ἄλλ’ ἀφοῦ ἐξέθεσε αὐτὰ ὁ θεοφιλῆς Εὐφραΐμιος, παραθέτει ἐπιστολὲς τοῦ ἁγίου Συμεῶν πού ἄθλησε ἐπάνω στὸ στύλο, καὶ τοῦ Βαραδάτη, σταλμένες πρὸς τὸν Βασίλειο τὸν ἐπίσκοπο Ἀντιοχείας, καὶ βέβαια καὶ πρὸς τὸν βασιλέα Λέοντα, καθένας ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἔγραψε ἀπὸ μία πρὸς καθένα ἀπὸ τοὺς δύο. Τοῦ Ἰακώβου ὅμως γράφτηκε μία ἐπιστολὴ καὶ μόνο πρὸς τὸν ἴδιο τὸν εὐεθέστατο βασιλέα. Ὅλες οἱ ἐπιστολὲς ἔχουν γραφεῖ μὲ ἀπερίτεχνο καὶ ἀπλὸ λόγο, εἶναι ὅμως γεμᾶτες ἀπὸ Πνεῦμα καὶ τὴν ἱερὴ σοφίας μας. Δέχονται ὅμοια τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας, ὁμολογώντας ὅτι αὐτοὶ πού τις ἔχουν γράψει παραμένουν στὰ εὐσεβέστατα δόγματα αὐτῆς, καὶ ἀπευθύνουν παράκληση καὶ προτροπὴ πρὸς ὅσους δέχονται τις ἐπιστολὲς νὰ ἀσπάζονται καὶ νὰ κηρύσσουν ὅσα δογματίσαν μὲ ἱερό ζῆλο.

230.

Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, λόγοι ἔνδεκα.

Διαβάσαμε ἔργο τοῦ ἁγίου Εὐλογίου ἀποτελούμενο ἀπὸ ἔνδεκα λόγους. Ἀπὸ αὐτοὺς ὁ πρῶτος ἀνέφερε τὸν ἀρχιερέα Ρώμης πρὸς τὸν ὁποῖον ἔγραψε, ὁ ὁποῖος δέχθηκε ἀπὸ τὸν συγγραφέα συνοδικὴ ἐπιστολὴ καὶ δήλωσε μὲ τὴ σειρά του ὅτι ἦταν ἐλλιπής, ἐπειδὴ οὔτε τις ὀνομασίες τῶν τεσσάρων συνόδων ἀνέφερε ὀνομαστικὰ οὔτε ποῦ ἔγιναν, ἀλλ’ οὔτε καὶ δήλωνε τὸν ἀριθμὸ τῆς κάθε μιᾶς· κι ἀκόμα ἐπειδὴ οὔτε μνημονεύθηκε ἐπὶ λέξει ἢ ἐπιστολὴ τοῦ ἁγίου Λέοντα, ἀλλ’ οὔτε ὁ Εὐτυχῆς οὔτε ὁ Διόσκουρος οὔτε ὁ Σεβῆρος ἀναθεματίσθηκαν, καὶ ὅτι ἡ διατύπωση, “σὲ δύο”, ἀναφέρθηκε ἀσαφέστερα ἀπὸ ὅσο ἔπρεπε. Αὐτὰ λοιπὸν ἦταν ἐκεῖνα πού κατηγοροῦσε αὐτὸς πού δέχθηκε τις συνοδικὲς ἀποφάσεις. Ὁ θεοφιλῆς ὅμως ἄνδρας, ἀπολογούμενος γιὰ ὅσες κατηγορίες δέχθηκε, πρῶτον λέγει ὅτι ὅλα ἔχουν περιληφθεῖ στὰ κεφάλαια ἀπὸ τις συνοδικὲς ἀποφάσεις ὅσα θεωρήθηκε ὅτι εἶχαν παραλειφθεῖ, ὥστόσο δὲν εἶναι καθόλου ἀπρόθυμος νὰ μιλήσει καὶ τῶρα πλατύτερα γι’ αὐτὰ. Κι αὐτὸ τὸ ἔργο ἐκτελώντας το καὶ μὲ προθυμία καὶ μὲ εὐλάβεια, ἐκθέτει μὲ τρόπο ἄριστο καὶ τελειότατο ὅλα τὰ ἄλλα καὶ τὴν ἱερὴ ὁμολογία μας γιὰ

εἰς τὸ ἄριστόν τε καὶ τελεώτατον τά τε ἄλλα καὶ τὴν περὶ τῆς πί-
 στεως ἱερὰν ἡμῶν ὁμολογίαν διατίθῃσιν, ἐμφιλοχωρῶν μάλιστα
 τῇ κατὰ τὴν οἰκονομίαν ἱερολογία, ἐν ᾗ τῶν τε δύο φύσεων ἀδιαί-
 ρετόν τε καὶ ἀσύγχυτον τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν ὑμνεῖ, καὶ τὰς
 5 ἐκατέρωθεν αἵρετικὰς παραφυάδας τῇ μαχαίρᾳ τέμνει τῆς ἀλη-
 θείας. Κέχρηται δὲ καὶ τῇ λέξει τῆς κράσεως εὐσεβῶς μὲν, πλὴν
 κέχρηται, μὴ κατὰ τὸν ἄνουν Ἀπολινάριον τῇ φωνῇ κεχρηῆσθαι
 διαμαρτυρόμενος, μὴ μέντοι γε μηδὲ κατὰ τὸν δυσσεβῆ Εὐτυχῆ,
 ἀλλ' ὡς ὁ τῆς εὐσεβείας νόμος βούλεται, ἅτε δὴ ἓνα τὸν Κύριον
 10 ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τρανολογεῖν ἐν δύο φύσεσιν ἀδιαϊρέτοις
 τε καὶ ἀσυγχύτοις εἰδῶς, ἐν τελείᾳ θεότητι καὶ τελείᾳ ἀνθρωπότη-
 τι, οὔτε τῆς κράσεως σύγχυσιν αὐτῷ δηλούσης, οὔτε τῆς ἐν δύο
 φωνῆς διαίρεσιν παρεισαγούσης. Τούτοις δὲ καὶ Ἀθανάσιον καὶ
 Κύριλλον συμβαίνειν ὑπαγορεύει, οἷς καὶ αὐτοὶ διωμολόγησαν
 15 “μίαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, ἐν ᾗ γὰρ ἔφησαν
 σεσαρκωμένην, τὴν προσληφθεῖσαν ἀνεκλήρουσαν φύσιν.

Ταῦτα διελθὼν, καὶ ὡς καὶ ἐν ἄλλοις αὐτοῦ πόνοις γυμνάζει
 τὴν προκειμένην φωνὴν ἐπισημηνάμενος, τριπλῆ φησι μερίζεσθαι
 διανοία τὴν παροῦσαν χρῆσιν. Καὶ γὰρ τὸ σεσαρκωμένη ἢ ἀντί
 20 τοῦ σαρκὶ ἐσχηματισμένη καὶ οἷον εἰδοποιηθεῖσα, ὥσπερ ὁ χαλ-
 κοῦς τῇ μορφῇ τοῦ ἀνδριάντος, ἐκλήφθει ἂν ἢ ὅτι εἰς σάρκα τῆς
 τοῦ Λόγου φύσεως τραπείσης καὶ οἷον ἀποσαρκωθείσης μία προ-
 ἤλθεν ἢ φύσις ἢ ὅτι μία οὐσα ἢ τοῦ Λόγου φύσις κατὰ τὴν οἰκο-
 νομίαν, οὐκέτι μία μόνη, ἀλλὰ καὶ μετὰ σαρκὸς θεωρεῖται, τὸ ἄ-
 25 τρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον ἐαυτῇ τε καὶ τῇ προσληφθείσῃ σαρκὶ δι-
 ασώζουσα. Αἱ μὲν οὖν πρῶται δύο ὑπολήψεις Ἀπολινάριον ἴσασι
 καὶ Εὐτυχέα, ἢ δὲ τρίτη δόξα τοῦ κηρύγματος ἐστὶ τῶν ἀποστό-
 λων, ἦν καὶ ὁ τῶν μακαρίων ἡμῶν πατέρων χορὸς ἐκεῖθεν μαθῶν
 συνετήρησε. Καὶ δῆλον ὡς, εἴ τις εὐσεβεῖν ἐθέλοι ἐν τῷ λέγειν “μί-
 30 αν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἂν χαριτω-
 θεῖται τοῖς δύο φύσεσι ἀδιαϊρέτους καὶ ἀσυγχύτους ἐν τῷ ἐνὶ καὶ τῷ
 αὐτῷ Χριστῷ θεωροῦσί τε καὶ δοξάζουσιν, εἰ δὲ μή, πρὸς Ἀπολι-

τὴν πίστη, ἐνδιατριβώντας κυρίως στὴν ἱερὴ διδασκαλία τῆς οἰκονομίας τῆς σάρκωσης, ὅπου κηρύττει καὶ τὸ ἀδιαίρετο καὶ τῶν δύο φύσεων καὶ τὸ ἀσύγχυτο τῆς καθ' ὑπόστασις ἔνωσης (δηλαδή τῆς ἔνωσης τῶν δύο φύσεων στὴ μία ὑπόστασις), καὶ κῶδει καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρὲς μὲ τὴ μάχαιρα τῆς ἀλήθειας τὶς αἰρετικὲς παραφυάδες. Χρησιμοποιεῖ ὅμως καὶ τὴ λέξη “κράσις”, μὲ εὐσέβεια βέβαια, ἀλλ' ὅμως τὴ χρησιμοποιεῖ, δείχνοντας ὅτι δὲν χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη ὅπως ὁ ἀνόητος Ἀπολιναρίου, οὔτε καὶ ὅπως ὁ δυσσεβὴς Εὐτυχής, ἀλλὰ ὅπως ἀπαιτεῖ ὁ νόμος τῆς εὐσέβειας, καθόσον γνωρίζει νὰ κηρύττει μὲ λαμπρότητα ὅτι εἶναι ἓνας ὁ Κύριος μας Ἰησοῦς Χριστὸς μὲ δύο φύσεις ἀδιαίρετες καὶ ἀσύγχυτες, τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, καὶ οὔτε μὲ τὴ χρῆσις τῆς ‘κράσις’ δηλώνει σύγχυσις, οὔτε ἡ διατύπωση “μὲ δύο” εἰσάγει διαίρεσις. Μὲ αὐτὰ λέγει ὅτι συμφωνοῦν καὶ ὁ Ἀθανάσιος καὶ ὁ Κύριλλος, μὲ ὅσα κι αὐτοὶ ὁμολόγησαν “μία φύσις τοῦ Θεοῦ Λόγου σαρκωμένη”· γιατί μὲ τὴ λέξη “σαρκωμένη” ἀνακήρυξε τὴ φύσις ποὺ προσέλαβε.

Ἀφοῦ ἐξέθεσε αὐτὰ κι ἀφοῦ ἐπισήμανε τὴν προκείμενη λέξη, ἐξετάζει αὐτὴν ὅπως καὶ σὲ ἄλλα πονήματά του καὶ λέγει ὅτι μπορεῖ νὰ ληφθεῖ ἡ λέξη αὐτὴ μὲ τρεῖς ἔννοιες. Ἡ λέξη δηλαδή “σαρκωμένη» μπορεῖ νὰ ἐκληφθεῖ ἢ ἀντὶ τοῦ, μὲ τὸ σχῆμα τῆς σάρκα καὶ ἀφοῦ κατὰ κάποιον τρόπο μορφοποιήθηκε, ὅπως ὁ χαλκὸς μὲ τὴ μορφὴ τοῦ ἀνδριάντα· ἢ ὅτι, ἀφοῦ ἡ φύσις τοῦ Λόγου μεταβλήθηκε σὲ σάρκα καὶ ἔγινε κατὰ κάποιον τρόπο πλήρης σάρκα, προῆλθε μία φύσις· ἢ ὅτι ὄντας ἡ φύσις τοῦ Λόγου μία κατὰ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας, δὲν θεωρεῖται πιά μία μόνη, ἀλλὰ μαζὶ μὲ τὴ σάρκα, διατηρώντας τὸ ἄτρεπτο καὶ τὸ ἀναλλεῖωτο γιὰ τὸν ἑαυτὸ τῆς καὶ τὴ σάρκα ποὺ προσέλαβε. Οἱ δύο βέβαια πρῶτες ἀπόψεις εἶναι τοῦ Ἀπολιναρίου καὶ τοῦ Εὐτυχοῦς, ἐνῶ ἡ τρίτη εἶναι τὸ νόημα τοῦ κηρύγματος τῶν ἀποστόλων, τὴν ὁποία διατήρησε παίρνοντάς τιν ἀπὸ αὐτοὺς καὶ ὁ χορὸς τῶν μακάριων Πατέρων μας. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι, ἂν θέλει κανεὶς ν' ἀκολουθεῖ τὴν εὐσέβεια, κηρύττοντας “μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, θὰ ἔχει τὴ χάρις νὰ πιστεύει τὸ ἴδιο μ' αὐτοὺς ποὺ θεωροῦν καὶ πιστεύουν ὅτι ὁ Χριστὸς ἔχει δύο φύσεις ἀδιαίρετες καὶ ἀσύγχυτες, ἂν ὅμως ὄχι, θὰ ὀδηγηθεῖ ὅπωςδὴποτε πρὸς τὸν Ἀπο-

νάριον ἢ Εὐτυχέα πάντως δραμεῖται. Καὶ γὰρ ἐνταῦθα τὴν “μίαν
 μὲν φύσιν” ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως εἰρηῆσθαι, τὸ δὲ “σεσαρκωμέ-
 νην” ἀντὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ὡς μηδὲν διαφωνεῖν τὸν λέ-
 γοντα “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” ἢ μίαν ὑπόστασιν
 5 τοῦ Λόγου ἀνθρωπίνην φύσιν ἀναλαβοῦσαν. Διὸ καὶ οἱ Πατέρες
 ἡμῶν ἐξηγούμενοι τὴν φωνὴν ἐπάγουσιν “Οὐκ ἀνηρημένης τῆς
 τῶν φύσεων διαφορᾶς καὶ μετὰ τὴν ἔνωσιν, σωζομένης δὲ μᾶλλον
 ἑκατέρας ἐν τῷ ἰδίῳ τῆς φύσεως ὄρω τε καὶ λόγῳ, ἐν τῷ αὐτῷ καὶ
 ἐνὶ Χριστῷ τῷ Θεῷ ἡμῶν”. Ὡστε, εἰ τὰ σωζόμενα μὲν θεωρεῖται,
 10 τὰ δὲ θεωρούμενα ὁμολογεῖται, ἃ δὲ ὁμολογεῖται, καὶ ἀριθμεῖται,
 φανερόν ὅτι τὸ λέγειν εὐσεβῶς “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκω-
 μένην”, καὶ τὸ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώ-
 σει, διαφορᾶν οὐδεμίαν εἰς τὸν τῆς εὐσεβείας ἐμποιεῖ λόγον. Ταῦ-
 τα καὶ τοιαῦτα ἕτερα εἰπὼν περατοῖ τὸν ἄ’ λόγον.

15 Ὁ δὲ β’ ἐπιγράφεται μὲν δογματικός, ἔκθεσιν δὲ καὶ οὗτος
 ἀπαγγέλλει πίστεως, ἐν ἧ τὴν τε Τριάδα εὐσεβοφρόνως θεολογεῖ
 καὶ τὰ περὶ τὴν οἰκονομίαν ὁμοίως διέξεισι, συνοπτικώτερον μὲν
 ἢ ἐν τῷ προτεταγμένῳ ταῦτα διεξιὼν, οὐδὲν μέντοι τῆς ἀκριθείας
 καθυφιεῖς. Καὶ ταῦτα διαδραμῶν, εἰς παραίνεσιν περαίνει τὴν
 20 σπουδὴν, δι’ ἧς τοὺς τῆς Ἐκκλησίας ἀποφοιτῶντας τὴν κοινὴν
 ὁμόνοιαν ἀσπάσασθαι παρακαλεῖ. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ φησὶν ὡς
 τῶν ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραδεδομένων ὑπὸ τῶν ὑπηρετῶν τοῦ Λό-
 γου διδαγμάτων τὰ μὲν ἐστὶ δόγματα, τὰ δὲ κηρύγματα. Καὶ ἡ δια-
 φορά, τὰ μὲν δόγματα μετ’ ἐπικρύψεως καὶ σοφίας ἀπαγγέλλεται,
 25 καὶ τὴν ἀσάφειαν πολλάκις ἐξεπίτηδες περιβάλλεται, ὡς ἂν μὴ
 βεβήλοις εἶεν τὰ ἅγια ἔκθετα καὶ οἱ μαργαρίται τοῖς χοίροις προ-
 κείμενοι, τὰ δὲ κηρύγματα χωρὶς τινος ἐπικρύψεως ἀπαγγέλλε-
 ται, καὶ μάλιστα ὅσα εἰς λόγον ἐντολῶν καὶ θείου φόβου συντήρη-
 σιν ἀναφέρεται. Εἶναι δὲ καὶ τῶν δογμάτων ἔτι τινὰ μυστικώτερα,
 30 ἃ παντελῶς, ὡς τὸ ἔπος φάναι, σεσίγηται, ἐκείνοις δὲ μόνοις μυ-
 στικῶς παραδέδοται, οἱ διὰ Λόγου ζῶντος ἔχουσι πνευματικὴν
 σοφίαν πιστοῖς ταῦτα παρατίθεσθαι. Ἔτι δὲ διαστολὴν τῶν ἐπὶ

λινάριο καὶ τὸν Εὐτυχή. Γιατὶ ἐδῶ “ἡ μία φύση” ἔχει λεχθεῖ ἀντὶ τῆς ὑπόστασης, ἐνῶ τὸ “σαρκωμένη” ἀντὶ τῆς ἀνθρώπινης φύσης, ὥστε νὰ μὴ διαφέρει καθόλου ἀν κάποιος λέγει “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ἢ “μία ὑπόσταση τοῦ Λόγου ποὺ ἔλαβε ἀνθρώπινη φύση”. Γι’ αὐτὸ καὶ οἱ Πατέρες μας, ἐξηγώντας τὴ λέξη, προσθέτουν “Δὲν ἀναιρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων ἐξαιτίας τῆς ἔνωσης, ἀλλὰ μᾶλλον διατηρεῖται κάθε μία μὲ τὸν δικό της ὀρισμὸ καὶ τὴν δική της ἔννοια, στὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸ Χριστὸ τὸν Θεό μας. Ὡστε, ἀν τὰ διατηρούμενα θεωροῦνται καὶ τὰ θεωρούμενα ὁμολογοῦνται, καὶ ὅσα ὁμολογοῦνται ἀριθμοῦνται, εἶναι φανερὸ ὅτι τὸ νὰ λέγει κανεὶς μὲ εὐσέβεια “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη” καὶ “δύο φύσεις ἀδιαιρέτες στὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση”, δὲν δημιουργεῖ καμμιά διαφορὰ στὴν εὐσεβῆ διδασκαλία. Λέγοντας αὐτὰ καὶ ἄλλα ὅμοια περατώνει τὸν πρῶτο λόγο.

Ὁ δεύτερος λόγος ἐπιγράφεται βέβαια δογματικός, περιέχει ὅμως καὶ αὐτὸς ἔκθεση τῆς πίστεως, στὴν ὁποία ἔκθεση θεολογεῖ μὲ φρόνημα εὐσεβὲς καὶ ἐκθέτει ὅμοια τὰ σχετικὰ μὲ τὸ μυστήριον τῆς οἰκονομίας τῆς σάρκωσης, ἐκθέτοντάς τα συνοπτικότερα βέβαια ἀπὸ ὅ,τι στὸν προηγούμενον λόγο, χωρὶς ὅμως νὰ ἀποφεύγει καθόλου λιγότερο τὴν ἀκρίβεια. Καὶ διατρέχοντας αὐτὰ τελειώνει τὴν ἔκθεσίν του μὲ παραίνεση, μὲ τὴν ὁποία προτρέπει ἐκείνους ποὺ ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία ν’ ἀσπασθοῦν τὴν κοινὴ ὁμόνοια. Σ’ αὐτὸν τὸν λόγο λέγει ὅτι ἀπὸ τὰ διδάγματα ποὺ παραδίδονται μέσα στὴν Ἐκκλησία ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες τοῦ Λόγου ἄλλα εἶναι δόγματα, καὶ ἄλλα κηρύγματα. Καὶ ἡ διαφορὰ τους εἶναι ὅτι τὰ δόγματα διατυπώνονται μὲ ἀπόκριψη καὶ σοφία καὶ συχνὰ περιβάλλονται ἐξεπίτηδες μὲ ἀσάφεια, ὥστε νὰ μὴ ἐκθέτονται τὰ ἅγια στοὺς βέβηλους καὶ τὰ μαραριτάρια νὰ μὴ ρίχνονται μπροστὰ στοὺς χοίρους, ἐνῶ τὰ κηρύγματα ἀπαγγέλλονται χωρὶς καμμιά ἀπόκριψη, καὶ μάλιστα ὅσα ἀναφέρονται στὴ διδασκαλία ἐντολῶν καὶ τὴ διατήρηση τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Μερικὰ ὅμως εἶναι πιὸ μυστικά ἀκόμα καὶ ἀπὸ τὰ δόγματα, τὰ ὁποῖα, ποὺ λέγει ὁ λόγος, παραμένουν τελείως στὴ σιγή καὶ παραδίδονται μὲ μυστικὸ τρόπο μόνο σ’ ἐκείνους, ποὺ ἔχουν ἀπὸ τὸν ζῶντα Λόγον τὴν πνευματικὴ σοφία νὰ τὰ παραδίδουν στοὺς πιστοὺς. Κάνει

Χριστοῦ λεγομένων ποιεῖται, τὰ μὲν ἀληθῶς καὶ κυρίως ὑποτιθέ-
 μενος λέγεσθαι, τὰ δὲ κατὰ ἀναφοράν. Ἀναφέρεται γὰρ ἀφ' ἡμῶν,
 ὡς κεφαλῆς ἐκείνου πάντων ἡμῶν ἀνασχομένου γενέσθαι, ἢ τε
 ἁμαρτία καὶ ἢ κατάρρα καὶ ὅσα παραπλήσια. Λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστο-
 5 λος “Τὸν μὴ γνόντα ἁμαρτίαν, ὑπὲρ ἡμῶν ἁμαρτίαν ἐποίησε”.
 Καὶ πάλιν “Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς κατάρρας τοῦ νόμου,
 γενόμενος ὑπὲρ ἡμῶν κατάρρα”. Οὕτω δὲ καὶ τὸ ἀνυπότακτον
 ἡμῶν καὶ τὴν ἄγνοιαν, ὡς κεφαλὴν τοῦ ὅλου σώματος, ἀναδέχε-
 σθαι, καὶ τό, «Θεέ μου Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;», δι' ἄφατον
 10 φιλανθρωπίαν ὡς ἐαυτοῦ τὰ ἡμέτερα οἰκειούμενον.

Ὁ δὲ γ' λόγος κατὰ τῶν συκοφαντησάντων τοὺς ἁγίους πατέ-
 ρας καὶ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον ἀγωνίζεται. Καὶ πρῶτον μὲν
 τὰς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολάς, αἱ τῷ μακαρίῳ Κυρίλλῳ ἐγράφη-
 σαν, καὶ ὅσα ἄλλα ταύταις συντρέχειν δοκοῦσι, διευκρινεῖ (καὶ γὰρ
 οἱ δι' ἐναντίας ἀπὸ τῶν τοιούτων φωνῶν, ὡσπερ ἀπὸ τινος ἀχρο-
 15 πόλεως, κατατρέχειν τῶν τῆς εὐσεβείας δογμάτων φρουράττονται),
 ἔπειτα δὲ καὶ τὰς ἄλλας συκοφαντίας ἀποσκευάζεται. Τὸ μὲν οὖν
 αἰρετικὸν φρόνημα πρῶτον μὲν προτείνει τῆς δευτέρας πρὸς Σού-
 κενσον ἐπιστολῆς χρῆσιν, ἣτις τὸ δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτους
 μετὰ τὴν ἔνωσιν ἐναντίον εἶναί φησι τοῖς μίαν πρεσβεύουσι τοῦ
 20 Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην. Οἷς ἀνθυποφέρων ὁ συνήγορος λέ-
 γει τῆς ἀληθείας, ὡς οἱ “μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην”
 δοξάζοντες σαφῆ μὲν βούλονται διὰ τῆς φωνῆς ποιεῖν τὴν καθ' ὑ-
 πόστασιν ἔνωσιν, καὶ ὡς ὁ Λόγος οὐκ ἄνθρωπον προῦποστάντα
 προσέλαβεν ἀλλὰ σὰρξ ὡς ἀληθῶς γέγονεν ἢ δὲ οὐκ ἔξαρκεῖ τοῦ
 25 μυστηρίου δεῖξαι τὸ τέλειον. Ποῦ γὰρ ἔστι διὰ τῆς φωνῆς λαβεῖν
 εἴτε ἔμψυχος ἦν ἢ ἀναληφθεῖσα σὰρξ ἢ μή, καὶ εἰ ἐσχημάτιστο μό-
 νον τῇ σαρκὶ ἢ ἀληθῶς ἐπεφύκει σὰρξ; Πόθεν δ' ὅτι τέλεια ἢ ὅτι ἀ-
 σύγχυτα τὰ συνελθόντα μεμενήκασιν; Οὐδὲν γὰρ τούτων διευκρι-
 νημένον ἐστὶν ἐξ αὐτῆς εὐρεῖν. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ Ἀπολιναρίῳ καὶ
 30 Εὐτυχεῖ τὸ προκειμένον χωρίον περιπτύσσεται, τῷ μὲν συγχέοντι
 τὰ συνελθόντα, Ἀπολιναρίῳ δὲ ἄψυχον τὴν σάρκα φανταζομένῳ.

καὶ ἄλλη διάκριση ὧσων λέγονται γιὰ τὸν Χριστό, διδάσκοντας πῶς ἄλλα λέγονται ἀληθινὰ καὶ κυριολεκτικά, καὶ ἄλλα μεταφορικά. Λέγεται μεταφορικά ἀπὸ ἐμᾶς, ὅτι ἐκεῖνος δέχθηκε νὰ γίνῃ ἡ κεφαλὴ ὄλων μας, καὶ ἡ ἁμαρτία καὶ ἡ κατάρρα καὶ ὅσα σχετικά. Γιατὶ λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Αὐτὸν ποὺ δὲν γνόρισε ἁμαρτία, τὸν ἔκανε γιὰ μᾶς ἁμαρτία»⁷³. Καὶ πάλι· «Ὁ Χριστὸς μᾶς ἔξαγόρασε ἀπὸ τὴν κατάρρα τοῦ νόμου, ἀφοῦ ἔγινε γιὰ μᾶς κατάρρα»⁷⁴. Ἔτσι ὡς κεφαλὴ τοῦ ὄλου σώματος ἀνέλαβε καὶ τὴν ἀνυπακοή μας καὶ τὴν ἄγνοιά μας, καθὼς καὶ ἐκεῖνο τό, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»⁷⁵. Ἀπὸ ἀνείπωτη φιλανθρωπία οἰκειοποιεῖται σὰν δικὰ του τὰ δικὰ μας.

Ὁ τρίτος λόγος ἀγωνίζεται ἐναντίον ἐκείνων ποὺ κατηγόρησαν τοὺς ἅγιους Πατέρες καὶ τὴ σύνοδο τῆς Χαλκηδόνας. Καὶ πρῶτα διευκρινίζει τὶς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Σούκενσο, ποὺ ἔγραψε ὁ μακάριος Κύριλλος, καὶ ὅσα ἄλλα φαίνεται νὰ συμφωνοῦν μ' αὐτὲς (γιατὶ οἱ ἀντίπαλοι ἀπὸ τέτοιες διατυπώσεις, σὰν ἀπὸ κάποια ἀκρόπολη, κατατρέχουν μὲ μανία τὰ δόγματα τῆς εὐσέβειας), καὶ ἔπειτα ἀνασκευάζει καὶ τὶς ἄλλες κατηγορίες. Ἡ αἵρετικὴ λοιπὸν γνώμη προτάσει στὴ δεύτερη πρὸς τὸν Σούκενσο ἐπιστολὴ τὴ ρήση ποὺ λέγει τὸ νὰ ἰσχυριζόμεσθε ὅτι εἶναι δύο φύσεις ἀδιαίρετες μετὰ τὴν ἔνωση ἀντιμάχεται, λέγει, ἐκείνους ποὺ πρεσβεύουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Σ' αὐτοὺς ἀποκρινόμενος ὁ συνήγορος τῆς ἀλήθειας λέγει, ὅτι ὅσοι πρεσβεύουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, θέλουν μὲ τὸ λόγο τους νὰ κάνουν σαφῆ τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση, καὶ ὅτι ὁ Λόγος δὲν προσέλαβε ἄνθρωπο ποὺ προϋπῆρχε, ἀλλ' ἔγινε ἀληθινὰ σάρκα. Αὐτὴ ὁμως ἡ λέξις δὲν ἐπαρκεῖ νὰ δείξει τὴν τελειότητα τοῦ μυστηρίου. Πῶς δηλαδὴ μπορούμε νὰ ἐννοήσομε μὲ τὴ λέξις ἂν εἶναι ἔμψυχη ἢ σάρκα ποὺ προσέλαβε ἢ ὄχι, κι ἂν εἶχε τὴ μορφή μόνο τῆς σάρκα ἢ ἔγινε σάρκα ἀληθινή; Ἀπὸ ποῦ ἐπίσης θὰ καταλάβομε ὅτι αὐτὰ ποὺ ἐνώθηκαν εἶναι τέλεια ἢ ὅτι ἔμειναν ἀσύγχυτα; Γιατὶ δὲν μπορούμε νὰ λάβομε ἀπὸ αὐτὴ τίποτε τὸ σαφὲς καὶ καθαρὸ. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ προκείμενο χωρίο ταιριάζει στὸν Ἀπολινάριο καὶ τὸν Εὐτυχή, στὸν ἕνα γιατί συγγέει αὐτὰ ποὺ ἐνώθηκαν, καὶ στὸν Ἀπολινάριο ποὺ φαντάζεται τὴ σάρκα ἀψυχη. Ἀλλὰ καὶ στὸν

74. Γαλ. 3, 13.

75. Ματθ. 27, 46.

Ἄλλὰ καὶ Μάνεντι φίλον ἢ φωνή, σχήματι καὶ φαντασίᾳ τὴν ἐν-
ανθρώπησιν πλάττοντι.

Οἱ μέντοι γε λέγοντες δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἀσύγχυτα μὲν
τὰ συνελθόντα φυλάττουσιν, οὐδ' οὗτοι μέντοι διὰ τῶν αὐτῶν
5 φωνῶν τὴν καθ' ὑπόστασιν κηρύττουσιν ἔνωσιν. Δυνατὸν γὰρ
πάλιν κακούργως λαβεῖν τὸ ἠνωμένον, ὡς ὁ Νεστόριος, τιμῇ καὶ
δόξῃ καὶ τοῖς ἄλλοις αἰρετικοῖς ἐπιτεχνάσμασι. Διὰ τοῦτο καὶ ὁ
θεῖος Κύριλλος κατὰ τὸ πέρας τῆς εἰρημένης ἐπιστολῆς “Τὸ δὲ
ἀδιαιρέτως”, ἔφη, “προστεθὲν δοκεῖ μὲν πως παρ' ἡμῖν ὀρθῆς δό-
10 ξης εἶναι σημαντικόν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσι. Τὸ γὰρ ἀδιαίρε-
τον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὰς Νεστορίου κενοφωνίας καθ' ἕτερον
λαμβάνεται τρόπον· φασι γὰρ ὅτι τῇ ἰσοτιμίᾳ, τῇ ταυτοβουλίᾳ, τῇ
αὐθεντίᾳ ἀδιαίρετός ἐστι τοῦ Θεοῦ Λόγου ὁ ἐν ᾧ κατώκησεν ἄν-
θρωπος”. Ὡστε διττὸν καὶ ὁ μέγας Κύριλλος οἶδε τὸ ἀδιαίρετον,
15 τὸ μὲν αἰρετικῆς δόξης, τὸ δὲ οἰκειὸν τε καὶ ὀρθοδόξου φρονήμα-
τος. Διχῆ δὲ τοῦ ἀδιαιρέτου λεγομένου, εὐλόγως ἔφησε μάχεσθαι
τὸ λέγειν “μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην” τοῖς κατὰ Νε-
στορίον φάσκουσι δύο φύσεις ἀδιαιρέτους. Αὐτὸ δὲ τοῦτο τὸ ῥη-
τὸν ὀρθῆς γίνεται δόξης, ἀπομερισθὲν τῆς ὁμωνυμίας Ἀπομερί-
20 ζεται δὲ κατ' ἄλλους τρόπους, μάλιστα δὲ ἐν τῷ καθ' ὑπόστασιν
προσλαβεῖν ἔνωσιν· αὕτη γὰρ ἡ προσθήκη τὸ ἀκριβὲς πληροῦσα
καὶ τὸν δόλον ἐλαύνει Νεστορίου καὶ τοὺς συκοφάντας τῆς εὐσε-
βείας καταισχύνει.

Ἄτελής οὖν ἑκατέρα φωνή, ὡς ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον κατέ-
25 στη, μὴ προσλαβοῦσα τὴν ἑτέραν, λέγω δὴ καὶ ἡ λέγουσα “μίαν
φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” καὶ ἡ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους,
τελειοῦται δὲ ἑκατέρα συμπλεκομένη τῇ ἑτέρᾳ· ἡ μὲν γὰρ τοῦ Λό-
γου φύσις σεσαρκωμένη τὴν καθ' ὑπόστασιν ἀπλῶς ἔνωσιν εἰσά-
γει, ὁ δὲ τὰς δύο φύσεις λέγων ἀδιαιρέτους τὸ ἄφυρτόν τε καὶ
30 ἀσύγχυτον τῶν συνελθόντων μηνύει. Οὐκοῦν ἀπομερισθεῖσα φω-
νὴ θατέρας ἢ ἑτέρα καὶ σοφιστικῶς προαγομένη δικαιωτάτην ἂν
τὴν κατάγνωσιν ἐνέγκοι. Ὡστε δικαίως καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος πρὸς
Νεστόριον ἀποτεινόμενος ὡς ἀτελῆ τὴν λέγουσαν ῥῆσιν δύο φύ-

Μάνεντα εἶναι ἀρεστή ἢ λέξι, πού πλάθει τήν ἐνανθρώπηση σχηματική καὶ μόνο κατὰ φαντασία.

“Ὅσοι ὅμως λένε δύο ἀδιαίρετες φύσεις, φυλάγουν βέβαια τὰ ἐνωμένα ἀσύγχυτα, ἀλλὰ οὔτε αὐτοὶ κηρύττουν μὲ τις ἴδιες λέξεις τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση. Γιατὶ εἶναι δυνατὸ νὰ ἐκλάβουν πάλι μὲ κακότητα τὰ ἐνωμένα, ὅπως ὁ Νεστόριος, μὲ τιμὴ καὶ δόξα καὶ μὲ τὰ ἄλλα αἰρετικὰ τεχνάσματα. Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος στὸ τέλος τῆς ἐπιστολῆς πού ἀναφέραμε λέγει· «Ὅταν ὅμως προστεθεῖ τὸ ἀδιαίρετο, ἀπὸ ἐμᾶς βεβαιὰ θεωρεῖται ὅτι σημαίνει τὴν ὀρθὴ γνώμη, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν τὸ ἀντιλαμβάνονται ἔτσι. Γιατὶ τὸ ἀδιαίρετο αὐτοί, σύμφωνα μὲ τις κενολογίες τοῦ Νεστορίου, τὸ ἐκλαμβάνουν μὲ ἄλλο τρόπο· λένε δηλαδή ὅτι στὴν ἰσότητα τιμῆς, στὴν ταυτότητα τοῦ θελήματος καὶ στὴν αὐθεντία εἶναι ἀδιαίρετος ὁ ἄνθρωπος μέσα στὸν ὁποῖο κατοίκησε ὁ Θεὸς Λόγος. Ὡστε καὶ ὁ μέγας Κύριλλος εἶδε μὲ δύο τρόπους τὸ ἀδιαίρετο, κατὰ ἓνα πού εἶναι ἄποψη αἰρετικῆς γνώμης, καὶ κατὰ τὸν ἄλλο πού εἶναι οἰκεῖος καὶ ἐκφράζει τὴν ὀρθόδοξη πίστη. Ἀφοῦ λοιπὸν τὸ ἀδιαίρετο λέγεται μὲ δύο τρόπους, εὐλόγα εἶπε ὅτι τὸ νὰ λέμε “μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη” μάχεται αὐτοὺς πού λένε, σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο, δύο ἀδιαίρετες φύσεις. Τὸ ἴδιο δηλαδή ρητὸ γίνεται ἐκφραση ὀρθῆς γνώμης, ὅταν ἀποχωρισθεῖ ἀπὸ τὴν ὁμωνυμία. Κι ἀποχωρίζεται μὲ ἄλλους τρόπους καὶ μάλιστα μὲ τὸ νὰ προσλάβει τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση· γιατί αὐτὴ ἢ προσθήκη πού ὀλοκληρώνει τὴν ἀκρίβεια, καὶ τὸν δόλο τοῦ Νεστορίου ἀπομακρύνει, καὶ τοὺς συκοφάντες τῆς εὐσέβειας καταντροπιάζει.

Κάθε μιὰ λοιπὸν ἐκφραση εἶναι ἀτελής, ὅπως ἐγινε φανερὸ ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, ἂν δὲν προσλάβει τὴν ἄλλη, ἐννοῶ καὶ ἢ ἐκφραση πού λέγει “μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, καὶ ἐκεῖνη πού λέγει “δύο φύσεις ἀδιαίρετες”, καὶ κάθε μία καθίσταται τέλεια ὅταν ἐνωθεῖ μὲ τὴν ἄλλη. Γιατὶ ἢ σαρκωμένη φύσις τοῦ Λόγου διδάσκει ἀπλῶς τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, ἐνῶ αὐτὸς πού λέγει ἀδιαίρετες τις δύο φύσεις δηλώνει ὅτι δὲν ἀναμιγνύονται καὶ δὲν συγχέονται αὐτὰ πού ἐνώθηκαν. Ἐπομένως ὅταν ἀποχωρισθεῖ ἢ μία ἐκφραση ἀπὸ τὴν ἄλλη καὶ διατυπωθεῖ σοφιστικά, δίκαια θὰ ἐπισύρει τὴν καταδίκη. Ὡστε δίκαια καὶ ὁ ἱερός Κύριλλος, ἀπευθυνόμενος πρὸς τὸν Νεστόριο, ἐγκα-

σεις ἀδιαιρέτους, καὶ μὴ ἐξαρκουῖσαν τὸ αἵρετικὸν σόφισμα διελέγ-
 ξαι, παραιτεῖται, καὶ μάχεσθαι αὐτῇ τὴν λέγουσαν “μίαν φύσιν τοῦ
 Λόγου σεσαρκωμένην”, μεθ’ ἧς ἡ συντεθειῖσα προῆλθεν, ἀκήρατον
 τὴν εὐσέβειαν ἐδήλου, τὰς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ’ ὑπό-
 5 στασιν ἐνώσει τραυολογοῦσα. Οὕτω δὴ καὶ μίαν τις προφέρει τοῦ
 Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην, καὶ μάλιστα πρὸς Ἀπολινάριον δια-
 μαχόμενος ἢ Μάνεντα ἢ Εὐτυχέα, ἀτελῶς τε ἂν προφερόμενος εἶη,
 καὶ τῶ ἐκείνων μᾶλλον φρονήματι συνεπαμύνων, καὶ τὴν τοῦ Κυ-
 ρίλλου δόξαν διαπολεμῶν τε καὶ ἀνατρέπων, συναπελαύνων δὲ
 10 καὶ τοὺς δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ὁμολογοῦν-
 τας ἐνώσει.

Ὅτι δὲ τὸ δύο φύσεις ὁμολογεῖν ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει
 σύνδρομόν ἐστι τῇ εὐσεβῶς δοξαζούσῃ γνώμῃ μίαν φύσιν τοῦ Λό-
 γου σεσαρκωμένην, ἐμαρτύρησε περιφανῶς ὁ φύλαξ τῆς ἀκριθεί-
 15 ας Κύριλλος. Τοὺς γὰρ ἀνατολικοὺς τοῦ Θεοῦ ἀρχιερεῖς μίαν μὲν
 τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην οὐδαμῶς εἰπόντας, δύο δὲ φύσεις
 ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει καὶ δογματίζοντας καὶ φρονούντας,
 εὗ μάλα καὶ μετὰ πολλῆς τῆς εὐφροσύνης ἀπεδέξατο. Ὁ μὲν γὰρ
 ἐν ἁγίοις Ἰωάννης, ὃς τὸν ἀρχιερατικὸν τῆς Ἀντιοχείας περιεῖπε
 20 θρόνον, ἔγραψεν ὅτι: “Δύο φύσεων ἔνωσις γέγονε· διὸ ἓνα Χρι-
 στὸν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Κατὰ ταύτην τὴν τῆς
 ἀσυγχύτου ἐνώσεως ἔννοιαν ὁμολογοῦμεν τὴν ἁγίαν Παρθένον
 Θεοτόκον διὰ τὸ τὸν Θεὸν Λόγον σαρκωθῆναι καὶ ἐνανθρωπή-
 σαι”. Ὁ δὲ θερμὸς τῆς ἀκριθείας ἐραστὴς Κύριλλος, ταῦτα καὶ τὰ
 25 τούτοις ἀκόλουθα τοῖς γράμμασι διομολογησάμενον, οὐ μόνον ἀ-
 σμένως καὶ περιχαρῶς προσήκατο, ἀλλὰ καὶ Παῦλον τὸν Ἐμίσης
 ἐπίσκοπον, ὃς ἐξ αὐτοῦ ἀπέσταλτο, ἐπὶ πανδήμου προσομιλήσα-
 ντα πανηγύρεως ὃ ὑπῆρχεν αὐτῶ τε καὶ τῶ ἀποστείλαντι φρόνημα,
 ἐγκωμίοις τε ἐδεξιώσατο καὶ ὡς ὁμογνώμονα ἐμεγάλυνεν. Ἡ δὲ
 30 ὁμιλία διεξήει ὡς ὁ Λόγος σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν,
 καὶ ὅτι τὸ δεύτερον τοῦ πρώτου ἐρμηνεία ἐστὶ τοῦ «Ὁ Λόγος σὰρξ
 ἐγένετο», τὸ, «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν», τουτέστιν ἐν τῇ ἡμετέρᾳ φύσει.
 Τοιαῦτα μὲν ὁμιλήσας ὁ Παῦλος, τῶν Κυριλλείων ἀπήλαυσεν ἐ-
 παίνων.

ταλείπει ὡς ἀτελῆ τὴν ἔκφραση ποὺ λέγει δύο ἀδιαίρετες φύσεις καὶ ἀνίκανη νὰ ἐλέγξει τὸ αἰρετικὸ σόφισμα, καὶ λέγει ὅτι τὴν ἀντιμάχεται αὐτὴ ποὺ λέγει “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ποὺ ἂν προῆλθε ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἔνωσή της μὲ αὐτὴν δήλωνε τέλεια τὴν εὐσέβεια, διακηρύττοντας ἀδιαίρετες τὶς δύο φύσεις στὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση. Ἔτσι λοιπὸν κι ἂν πεῖ κάποιος “μὰ φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, καὶ μάλιστα μαχόμενος πρὸς τὸν Ἀπολινάριο ἢ τὸν Μάνεντα ἢ τὸν Εὐτυχῆ, διατυπώνει μία ἔκφραση ἀτελῆ καὶ ὑπερασπίζεται μᾶλλον τὴν ἄποψη ἐκείνων, ἐνῶ καταπολεμᾷ καὶ ἀνατρέπει τὴν πίστη τοῦ Κυρίλλου, παρσύροντας μαζὶ καὶ ἐκείνους ποὺ ὁμολογοῦν δύο ἀδιαίρετες φύσεις κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση.

Ὅτι τὸ νὰ ὁμολογεῖ κανεὶς δύο φύσεις κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση εἶναι σύμφωνο μὲ τὴν ὀρθόδοξη γνώμη, ποὺ δέχεται “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, τὸ ἐπιβεβαίωσε περιλάμπρα ὁ φύλακας τῆς ἀκρίβειας Κύριλλος. Γιατὶ δέχθηκε πολὺ σωστὰ καὶ μὲ πολλὴ χαρὰ τοὺς Ἀνατολικοὺς ἀρχιερεῖς τοῦ Θεοῦ ποὺ δὲν εἶπαν καθόλου “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ἀλλὰ διδάσκουν καὶ πρεσβεύουν δύο φύσεις κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση. Ὁ ἅγιος Ἰωάννης δηλαδή, ποὺ κατεῖχε τὸν ἀρχιερατικὸ θρόνο τῆς Ἀντιόχειας, ἔγραψε ὅτι “ἔγινε ἔνωση δύο φύσεων· γι’ αὐτὸ ὁμολογοῦμε ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο. Σύμφωνα μ’ αὐτὴ τὴν ἔννοια τῆς ἀσύγχυτης ἔνωσης ὁμολογοῦμε Θεοτόκο τὴν ἁγία Παρθένο, ἐπειδὴ ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ ἔλαβε σὰρκα καὶ ἔγινε ἄνθρωπος”. Ὁ θερμὸς ὅμως κήρυκας τῆς εὐσέβειας Κύριλλος, ἐνῶ εἶχε ὁμολογήσει αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοιά τους στὶς ἐπιστολές του, ὅχι μόνον τὸν δέχθηκε μ’ εὐχαρίστηση καὶ χαρὰ, ἀλλὰ καὶ τὸν Παῦλο, τὸν ἐπίσκοπο Ἐμίσης, ποὺ εἶχε σταλεῖ ἀπὸ αὐτὸν καὶ μίλησε σὲ πάνδημη συνάθροιση, ἀποδέχθηκε μὲ ἐγκώμια τὸ φρόνημα ποὺ εἶχε αὐτὸς κι ἐκεῖνος ποὺ τὸν εἶχε στείλει, καὶ τὸν τίμησε σὰν ὁμόφρονά του. Ἡ ὁμιλία του ὡς θέμα εἶχε τὸ ὅτι «ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας»⁷⁶, καὶ ὅτι τὸ δεύτερο εἶναι ἑρμηνεία τοῦ πρώτου, τοῦ «ὁ Λόγος ἔγινε σὰρκα καὶ κατοίκησε μέσα μας», δηλαδή στὴ δική μας φύση. Τέτοια εἶπε στὴ συνάθροιση ὁ Παῦλος καὶ ἀπέσπασε τοὺς ἐπαίνους τοῦ Κυρίλλου.

76. Ἰω. 1, 14.

"Ορα δὲ πάλιν καὶ τὸν Ἰωάννην δύο φύσεις κηρύττοντα καὶ
 ἓνα Υἱόν· "Ἐτερον σκηνὴ καὶ ἕτερον τὸ σκηνοῦν, ἕτερον ναὸς καὶ
 ἕτερον ἐνοικῶν Θεός. Πρόσεχε τῷ λεγομένῳ. Οὐκ εἶπον ἕτερος καὶ
 ἕτερος, ὡς ἐπὶ δύο Χριστῶν ἢ δύο Υἱῶν, ἀλλ' ἕτερον καὶ ἕτερον, ὡς
 5 ἐπὶ δύο φύσεων". "Ὅτε οὖν εἶπεν «Ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν» καὶ ἐκή-
 ρυξε δύο φύσεις, τότε ἐπήγαγε· «Καὶ ἐθεασάμεθα τὴν δόξαν αὐ-
 τοῦ, δόξαν ὡς μονογενοῦς». Ταῦτα οὖν καὶ τοιουτότροπα τοῦ ἱε-
 ροῦ γεγραφότος Ἰωάννου, ἐπιμαρτύρεται μὲν τοῖς εἰρημένοις δο-
 γμάτων ὀρθότητα, τῆς δὲ οἰκειᾶς ἀπαρχόμενος διδασκαλίας ᾧδὲ
 10 φησιν· "Ὁ μακάριος Προφήτης Ἡσαΐας, τῶν ἐν Χριστῷ διδασκά-
 λων τὰς εὐστομίας προανακηρύττων, ἔλεγεν· ἀντλήσατε ὕδωρ μετ'
 εὐφροσύνης ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ σωτηρίου. Ἴδου τοίνυν ἠντλήσαμεν
 ἡμῖν ὕδωρ ἐξ ἁγίας πηγῆς, τοῦ προλαβόντος φημι Διδασκάλου, ὃς
 καὶ ταῖς τοῦ Πνεύματος δαδουχαῖς λελαμπρυσμένος διεσάφησεν
 15 ἡμῖν τὸ μέγα καὶ σεπτὸν τοῦ Σωτῆρος μυστήριον". Οὕτω τὸν ἱερὸν
 Ἰωάννην, δύο φύσεις ἄνω καὶ κάτω στρέφοντα, ὃ τῆς ἀληθείας
 θεομὸς ἐραστῆς Κύριλλος πηγὴν μὲν ἁγίαν ἀποκαλεῖ, τῆς δὲ τοῦ
 παναγίου Πνεύματος φωτοχυσίας ἔμπλεων καὶ λαμπρὸν ὑποφή-
 την τοῦ κατὰ Χριστὸν σεπτοῦ καὶ μεγάλου μυστηρίου. Οὐ μόνον
 20 δέ, ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ μνημονευθέντος ἀρχιερέως Παύλου, πρὸς
 τὸν αὐτὸν ἐν ἁγίοις Ἰωάννην ἀντιγράφων, ᾧδὲ φησιν ἐπὶ λέξεως
 "Αφικομένου τοίνυν εἰς τὴν Ἀλεξάνδρειαν τοῦ κυρίου καὶ θεοσε-
 βεστάτου ἀδελφοῦ καὶ συλλειτουργοῦ Παύλου θυμηδίας ἐμπεπλή-
 σμεθα, καὶ σφόδρα εἰκότως, ὡς ἀνδρὸς τοιούτου μεσιτεύοντος".
 25 Καὶ πάλιν· "Ὅτι δὲ περιττὴ παντελῶς καὶ οὐκ εὐάφορμος τῶν ἐκ-
 κλησιῶν ἢ διχαστασία γέγονε, νυνὶ μάλιστα πεπληροφορήμεθα,
 τοῦ κυρίου τοῦ θεοσεβεστάτου Παύλου τοῦ ἐπισκόπου χάριτην
 προσκομίσαντος ἀδιάβλητον ἔχοντα τῆς πίστεως τὴν ὁμολογίαν".
 Οὕτω μὲν οὕτω καὶ τὸν ἀρχιερέα Παῦλον θυμηδίας αἴτιον γενέ-
 30 σθαι καὶ τὴν προσκομισθεῖσαν δι' αὐτοῦ τῶν ἀνατολικῶν πίστιν,
 τὸ ἀδιάβλητον ἔχουσαν, ἀνακηρύττει.

Ἐπὶ δὲ τούτοις δεικνὺς ἐναργῶς ἐφ' οἷς τοῖς ἀνατολικοῖς
 συμβαίνει καὶ ἅ κοινῇ πρεσβεύουσιν, ἵνα μὴ τὸ φιλόνηκον μετα-

Πρόσεχε ὁμως πάλι καὶ τὸν Ἰωάννη πὺ κήρυττε δύο φύσεις καὶ ἓνα Υἱό· “Ἄλλο εἶναι ἡ κατοικία (σκηνή) καὶ ἄλλο ἐκεῖνο πὺ κατοικεῖ στή σκηνή, ἄλλο ναός, καὶ ἄλλο ὁ Θεὸς πὺ κατοικεῖ μέσα σ’ αὐτόν”. Πρόσεχε τὸ λεγόμενο. Δὲν εἶπε ἄλλος καὶ ἄλλος, σὰ νὰ μιλοῦσε γιὰ δύο Χριστοὺς ἢ δύο Υἱούς, ἄλλα ἄλλο καὶ ἄλλο, ἐπειδὴ πρόκειται γιὰ δύο φύσεις. “Ὅταν εἶπε λοιπὸν, “Κατοίκησε μέσα μας” καὶ κήρυξε δύο φύσεις, τότε πρόσθεσε· «Καὶ εἶδαμε τὴ δόξα του, δόξα ὡς Μονογενῆς πὺ εἶναι»⁷⁷. Αὐτὰ λοιπὸν καὶ ὅμοια μ’ αὐτὰ γράφει ὁ ἱερός Ἰωάννης, ἐπιβεβαιώνοντας τὴν ὀρθότητα τῶν δογμάτων μὲ τοὺς λόγους του. Ἀρχίζοντας πάλι τὴ δική του διδασκαλία λέγει· “ὁ μακάριος προφήτης Ἡσαΐας, προαναγγέλλοντας τὸ εὐγλωττο κήρυγμα ἐκείνων πὺ δίδασκαν σὺ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ ἔλεγε· «Ἐντλήστε νερὸ μὲ χαρὰ ἀπὸ τις πηγὲς τῆς σωτηρίας»⁷⁸. Νὰ λοιπὸν ἀντλήσαμε γιὰ σὰς νερὸ ἀπὸ ἱερὴ πηγὴ, ἐννοῶ τὸν δάσκαλο πὺ προηγήθηκε, ὁ ὁποῖος φωτισμένος ἀπὸ τις φωτοχυσίες τοῦ Πνεύματος διασαφήνισε σὲ μᾶς τὸ μέγα καὶ σεβαστὸ μυστήριον τοῦ Σωτήρα”. Ἔτσι ὁ θερμὸς ἐραστής τῆς ἀλήθειας Κύριλλος ἀποκαλεῖ τὸν ἱερὸ Ἰωάννη, πὺ διακήρυττε διαρκῶς δύο φύσεις, πηγὴ ἁγία καὶ πλημμυρισμένο ἀπὸ τις φωτοχυσίες τοῦ παναγίου Πνεύματος καὶ λαμπρὸ διδάσκαλο τοῦ σεπτοῦ καὶ μεγάλου μυστηρίου τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὄχι μόνο αὐτό, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸν ἀρχιερέα Παῦλο πὺ ἀναφέραμε, ἀπαντώντας σὸν ἴδιο ἅγιο Ἰωάννη, λέγει τὰ ἐξῆς ἐπιλέξει· “Ὅταν ἔφτασε λοιπὸν στὴν Ἀλεξάνδρεια ὁ κύριος καὶ θεοσεβέστατος ἀδελφὸς καὶ συλλειτουργὸς Παῦλος γεμίσαμε ἀπὸ μεγάλη χαρὰ, καὶ ἦταν πολὺ φυσικό, ἀφοῦ ἓνας τέτοιος ἄνθρωπος εἶναι ὁ μεσολαβητὴς ἀνάμεσά μας”. Καὶ πάλι· “Ὅτι ἦταν τελείως περιττὴ καὶ ἀδιακιολόγητη ἡ διάσταση τῶν Ἐκκλησιῶν, καὶ μάλιστα ἔχομε πληροφορηθεῖ τώρα κυρίως, ὅταν ὁ κύριος καὶ θεοσεβέστατος ἐπίσκοπος Παῦλος μᾶς ἔφερε τὴν ἐπιστολή σου πὺ περιέχει ἀδιάβλητη τὴν ὁμολογία τῆς πίστεως”. Ἔτσι λοιπὸν αὐτὸς ἀνακηρύττει, ὅτι καὶ ὁ ἀρχιερέας Παῦλος ἔγινε πρόξενος χαρᾶς, καὶ ἡ πίστη τῶν ἀνατολικῶν, τῆς ὁποίας ὑπῆρξε κομιστὴς τῆς, ἦταν ἀδιάβλητη.

Μαζὶ ὁμως μ’ αὐτὰ γιὰ νὰ δείξει καθαρὰ σὲ ποιά θέματα συμφωνεῖ μὲ τοὺς ἀνατολικούς καὶ ποιά εἶναι ἡ πίστη τους, γιὰ νὰ μὴ

φέρειν ἄδειαν λάβοι πρὸς ὃ θούλοιτο τὴν εἰρηνικὴν ὁμόνοιάν τε καὶ κατάστασιν, αὐτοῖς ῥήμασι κεφάλαιον τελευταῖον ταῦτα ποιεῖται. “Τὰς δὲ εὐαγγελικὰς καὶ ἀποστολικὰς περὶ τοῦ Κυρίου φωνὰς ἴσμεν τοὺς θεολόγους ἄνδρας τὰς μὲν κοινοποιοῦντας ὡς 5 ἐφ’ ἐνὸς προσώπου, τὰς δὲ διαιροῦντας ὡς ἐπὶ δύο φύσεων, καὶ τὰς μὲν θεοπρεπεῖς κατὰ τὴν θεότητα τοῦ Χριστοῦ, τὰς δὲ ταπεινὰς κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα παραδιδόντας”. Οἷς ἐπιφέρει καὶ τὴν οἰκοθεν κρίσιν, λέγων “Ταύταις ὑμῶν ἐντυχόντες ταῖς ἱεραῖς φωναῖς, οὕτω τε καὶ αὐτοὺς φρονοῦντας εὐρίσκοντες (εἷς γὰρ Κύ- 10 ριος, μία πίστις, ἓν βάπτισμα) ἐδοξάσαμεν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα Θεόν, ἀλλήλοις συγχαίροντες, ὅτι ταῖς θεοπνεύστοις Γραφαῖς καὶ τῇ παραδόσει τῶν ἁγίων Πατέρων συμβαίνουσαν ἔχουσι πίστιν αἷτε παρ’ ὑμῖν καὶ αἱ παρ’ ἡμῖν ἐκκλησίαι”. Καὶ τίς ἂν ἄλλος εἶη μεγαλοφωνότερος ἢ ἀξιοπιστότερος Κυρίλλου Κύριλλον ἐρμηνεύ- 15 σαι καὶ τὸ αὐτοῦ φρόνημα καθαρὸν καὶ ἀκατήλεuton αἰρετικῆς ἐπιμιξίας παραστήσαι; Ἐξ ὧν οὖν ἀδιαφόρως δοξάζειν αὐτόν τε καὶ τοὺς ἀνατολικούς τὴν εὐσέβειαν ἀνεῖπεν, ἔδειξε περιφανῶς ἀδιάφορον εἶναι καὶ τὸ ἐφ’ ἐνὸς προσώπου, ἥτοι μιᾶς ὑποστάσεως, δύο τὰς φύσεις ἀδιαιρέτους ὁμολογεῖν, καὶ τὸ “μίαν τοῦ Λό- 20 γου σεσαρκωμένην” ψυχῇ λογικῇ καὶ νοερᾷ.

Οὐ μόνον δὲ πρὸς τοὺς τῆς ἀνατολῆς γράφων τὸ ὁμόδοξον αὐτοῖς μαρτυρεῖ, ἀλλὰ καὶ τινων ἐγκαλούντων αὐτῷ ὅτι τὰς δύο φύσεις ὁμολογοῦντας τοὺς ἀνατολικούς ἐδέξατο, αὐτὸς πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν Ἰκονίου ἐπίσκοπον ὑπὲρ αὐτῶν γράφει, ὡς Νεστόρι- 25 ον μὲν οἱ ἀνατολικοὶ κατακρίνουσι καὶ τὴν τῶν Πατέρων ὁμολογίαν ἀκῆρατον διασώζουσι, τὴν ἁγίαν Παρθένον Θεοτόκον μεθ’ ἡμῶν ἀνομολογοῦντες, καὶ ἓνα εἶναι Χριστὸν καὶ Υἱὸν καὶ Κύριον, τὸν ἐκ Θεοῦ μὲν Πατρὸς γεννηθέντα Θεὸν Λόγον, ἐπ’ ἐσχάτων δὲ τὸν αὐτὸν ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα τεχθέντα, καὶ τέλειον εἶναι τὸν 30 αὐτὸν ἐν θεότητι καὶ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι, οὐ διαιροῦντες εἰς δύο Υἱοὺς ἢ Χριστοὺς ἢ Κυρίους καὶ τοὺς τολμῶντάς τι λέγειν κατ’ αὐτῶν ὡς ψεύστας καὶ ἀπατεῶνας καὶ τοῦ ψεύδους ἐαυτῶν προβαλλομένους πατέρα μυσάπτεσθαί τε παραινεῖ καὶ ἀποπέμπε-

βρεῖ εὐκαιρία νὰ μεταφέρει τὴ φιλονεικία γι' αὐτὸ πού ζητοῦσε, τὴν εἰρηνικὴ δηλαδὴ ὁμοφροσύνη καὶ κατάσταση, κἀνει μὴ τελικὴ ἀνακεφαίωση μὲ αὐτὰ ἀκριβῶς τὰ λόγια πού ἀκολουθοῦν: “Τὰ εὐαγγελικὰ καὶ ἀποστολικὰ λεγόμενα γιὰ τὸν Κύριο γνωρίζομε ὅτι ὅσοι θεολογοῦν ἄλλα τὰ ἀποδίδουν ἀπὸ κοινοῦ σὰ νὰ πρόκειται γιὰ ἓνα πρόσωπο, καὶ ἄλλα τὰ διαιροῦν σὰ νὰ πρόκειται γιὰ δύο φύσεις, καὶ τὰ θεοπρεπῆ ἀπὸ αὐτὰ τὰ παραδίδουν στὴ θεότητα τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ τὰ ταπεινὰ στὴν ἀνθρώπινη φύση αὐτοῦ”. Σ' αὐτὰ προσθέτει καὶ τὴ δική του κρίση λέγοντας: “Διαβάζοντας αὐτὰ τὰ ἱερὰ λόγια σας καὶ βρίσκοντας ὅτι καὶ ἐσεῖς ἔτσι πιστεύετε (γιατὶ εἶναι ἓνας Κύριος, μία πίστη, ἓνα θάπτισμα), δοξάσαμε τὸν Σωτήρα τῶν ὅλων Θεὸ χαίροντας κοινὴ μετὰξὺ μας χαρὰ, ἐπειδὴ ἔχομε πίστη πού συμφωνεῖ μὲ τὴ θεόπνευστη Γραφὴ καὶ τὴν παράδοση τῶν ἁγίων Πατέρων καὶ οἱ δικές σας καὶ οἱ δικές μας Ἐκκλησίες”. Καὶ ποιὸς ἄλλος θὰ μποροῦσε νὰ εἶναι κήρυκας πιο μεγαλόφωνος ἢ πιο ἀξιόπιστος ἀπὸ τὸν Κύριλλο νὰ ἐρμηνεύσει καὶ νὰ παραστήσει τὸ φρόνημα τοῦ Κυρίλλου καθαρὸ καὶ ἀκατήλετο ἀπὸ κάθε αἵρετικὴ ἐπιμῆξια; Ἄπ' ὅσα λοιπὸν εἶπε ὅτι αὐτὸς καὶ οἱ ἀνατολικοὶ πρεσβεύουν τὴν πίστη χωρὶς διαφορὰ, ἔδειξε περίλαμπρα, ὅτι δὲν ἔχει διαφορὰ νὰ ὁμολογεῖ κανεὶς καὶ δύο φύσεις ἀδιαίρετες σὲ ἓνα πρόσωπο, ἤτοι σὲ μία ὑπόσταση, καὶ μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη σὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή.

Καὶ ὄχι μόνο γράφοντας στοὺς ἀνατολικούς βεβαιώνει τὴν κοινὴ πίστη του μ' αὐτούς, ἀλλὰ καὶ ὅταν κάποιος τὸν κατηγοροῦν ὅτι δέχθηκε τοὺς ἀνατολικούς πού ὁμολογοῦν τὶς δύο φύσεις, αὐτὸς γιὰ νὰ τοὺς ὑπερασπισθεῖ γράφει στὸν Οὐαλεριανό, τὸν ἐπίσκοπο τοῦ Ἰκονίου, ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ κατακρίνουν τὸν Νεστόριο καὶ διατηροῦν χωρὶς παραχάραξη τὴν ὁμολογία τῶν Πατέρων, ὁμολογώντας μαζὶ μ' ἐμᾶς Θεότοκο τὴν ἁγία Παρθένο, καὶ ὅτι εἶναι ἓνας ὁ Χριστὸς καὶ Υἱὸς καὶ Κύριος, ὁ Θεὸς Λόγος, πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα καὶ τὸν τελευταῖο καιρὸ γεννήθηκε κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναῖκα, καὶ ὅτι εἶναι τέλειος Θεὸς καὶ τέλειος ἄνθρωπος, χωρὶς νὰ τὸν διαιροῦν σὲ δύο Υἱούς ἢ Χριστοὺς ἢ Κυρίους, καὶ ὅσοι τολμοῦν νὰ λέγουν κάτι ἐναντίον τους προτρέπει νὰ τοὺς ἀποδοκιμάζουν καὶ νὰ τοὺς ἀποφεύγουν ὡς ψεῦτες καὶ ἀπατεῶνες καὶ κήρυκες τοῦ πατέρα τους τοῦ

σθαι. Ἀλλὰ μὴν καὶ ἐν τῇ πρὸς Ἀκάκιον τὸν Μελιτηνῆς ἐπίσκοπον περὶ τῶν ἀνατολικῶν οὕτω φησὶν. “Οὐ διαιροῦσιν εἰς δύο τὸν ἕνα Υἱὸν καὶ Χριστόν, τὸν αὐτὸν δὲ εἶναί φασι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς ὡς Θεὸν καὶ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα ὡς ἄνθρωπον, καὶ ὡς
5 οὐκ ἂν νοοῖτο ὁμοούσιος ἡμῖν κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα οὐδὲ τῷ Πατρὶ κατὰ τὴν θεότητα, εἰ μὴ νοοῖτο Θεὸς τε ὁμοῦ καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός, ὁ Νεστόριος οὐκ ἀνείχετο”. Οὕτως οὐ μόνον δύο λέγοντας φύσεις τοὺς ἀνατολικοὺς κατασπάξεται, ἀλλὰ καὶ κατηγορητις, ὑπέρμαχος γίνεται, καὶ (τὸ παράδοξον) καὶ μὴ προσθῶσι τὸ
10 ἀδιαιρέτως, οὐ λέγει διαιρεῖν αὐτοὺς τὰς φύσεις. Οἶδε γὰρ ὡς ἕνα Χριστόν, ἐν πρόσωπον, μίαν ὑπόστασιν ὁ λέγων τὸν αὐτὸν Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, καὶ Θεοτόκον τὴν Παρθένον, οὐδὲν ἤττον, καὶ μὴ προσθῆ τὸ ἀδιαιρέτως, ὡς ὁμολογῶν ἐκ τῶν εἰρημένων τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν, συνεισάγει καὶ τὸ ἀληθῶς ἀδιαίρετον. Ὁ αὐ-
15 τὸς δὲ τῆς ἀσφαλοῦς καὶ θείας εἰρήνης ὄντως ἐραστῆς πάλιν πρὸς Ἀκάκιον γράφων “Ἐνεστι”, φησί, “καὶ δύο φύσεις εἰπεῖν, καὶ μὴ διαίρεσιν τῶν φύσεων ἐννοεῖν πως ἐπειδὴν τις συνάψοι τοῖς εἰρημένοις τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν”. Καὶ μὴν ἐπιστέλλων καὶ πρὸς Εὐλόγιον ὁμόδοξον ἠγεῖται τὸν “μίαν φύσιν λέγοντα τοῦ
20 Λόγου σεσαρκωμένην”, τῷ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει συνομολογοῦντι.

Ἐπιλαμβάνονται τινες τῆς ἐκθέσεως ἧς πεποιήνται οἱ ἀνατολικοί, καὶ φασι “Διὰ τί δύο φύσεις ὀνομαζόντων αὐτῶν ἠνέσχετο καὶ ἐπήνεσεν ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας”. Οἱ δὲ τὰ Νεστορίου φρονοῦν-
25 τες λέγουσι κάκεινον οὕτω φρονεῖν, συναρπάζοντες τοὺς οὐκ εἰδότας τὸ ἀκριβές. Χρὴ δὲ τοῖς μεμφομένοις ἐκεῖνα λέγειν, ὅτι οὐ πάντα ὅσα λέγουσιν οἱ αἵρετικοί, φεύγειν καὶ παραιτεῖσθαι χρὴ. ὥστε δύο φύσεις λέγοντας, τοὺς μὲν ἀνατολικοὺς ἀποδέχεται (εὐσεβῶς γὰρ οὕτοί φασι), Νεστόριον δὲ κατακρίνει, οὐχ ὅτι δύο φύσεις ἔλε-
30 γεν, ἀλλ’ ὅτι δύο φύσεις λέγων τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν οὐ προσίετο, ὥσπερ οὐδὲ τὸ “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”.

ψεύδους. Ἀλλά καὶ στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν Ἀκάκιο, τὸν ἐπίσκοπο Μελιτηνῆς, λέγει γιὰ τοὺς ἀνατολικοὺς τὰ ἑξῆς: “Δὲν διαιροῦν σὲ δύο τὸν ἕνα Υἱὸ καὶ Χριστό, ἀλλὰ διδάσκουν ὅτι εἶναι ὁ ἴδιος πού γεννήθηκε ὡς Θεὸς ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα, καὶ ὡς ἄνθρωπος κατὰ σάρκα ἀπὸ γυναῖκα, καὶ ὅτι δὲν θὰ μπορούσε νὰ νοηθεῖ ὡς ὁμοούσιος μὲ μᾶς ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση, οὔτε ὁμοούσιος μὲ τὸν Πατέρα ὡς πρὸς τὴ θεότητα, ἂν δὲν νοοῦνταν ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος μαζί, πράγμα πού δὲν δεχόταν ὁ Νεστόριος”. Ἐτσι ὄχι μόνο ἀποδέχεται τοὺς ἀνατολικοὺς πού ὁμολογοῦν δύο φύσεις, ἀλλὰ καὶ ἂν τοὺς κατηγορεῖ κάποιος, γίνεται ὑπερασπιστὴς τους καὶ (τὸ παράδοξο) ἀκόμα κι ἂν δὲν προσθέσουν τὸ “κατὰ τρόπο ἀδιαίρετο”, δὲν λέγει ὅτι διαιροῦν τὶς φύσεις. Γιατὶ γνωρίζει, ὅτι ὅποιος λέγει ἕνα Χριστό, ἕνα πρόσωπο, μία ὑπόσταση, τὸν ἴδιο Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, καὶ Θεοτόκο τὴν Παρθένο, ἀκόμα κι ἂν δὲν προσθέσει τὸ “κατὰ τρόπο ἀδιαίρετο”, εἰσάγει μαζί ἑξίσου καὶ τὸ ἀληθινὰ ἀδιαίρετο, ἐπειδὴ ἀπὸ ὅσα λέγει ὁμολογεῖ τὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση. Ὁ ἴδιος, πραγματικὸς ἐραστής τῆς σταθερῆς καὶ θείας εἰρήνης, γράφοντας πάλι στὸν Ἀκάκιο λέγει: “Μποροῦμε νὰ ποῦμε καὶ δύο φύσεις, χωρὶς βέβαια νὰ ἐννοοῦμε διαίρεση τῶν φύσεων, ὅταν συνάψει κανεὶς μὲ ὅσα εἰπώθηκαν τὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση”. Γράφοντας ἐπίσης ἐπιστολὴ καὶ στὸν Εὐλόγιο θεωρεῖ ὅτι ὅποιος λέγει “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη” εἶναι ὁμόδοξος μ’ ἐκεῖνον πού συνομολογεῖ δύο ἀδιαίρετες φύσεις κατὰ τὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση.

Κατηγοροῦν κάποιοι τὴν ἔκθεση πού ἔκαναν οἱ ἀνατολικοὶ καὶ λένε: “Γιατί, ἐνῶ δέχονται αὐτοὶ δύο φύσεις, τοὺς δέχθηκε καὶ τοὺς ἐπαίνεσε ὁ Ἀλεξανδρείας;”. “Ὅσοι πάλι εἶναι ὁμόφρονες τοῦ Νεστορίου λένε ὅτι κι ἐκεῖνοι ἔχουν τὸ ἴδιο φρόνημα, παραπλανώντας ἐκείνους πού δὲν γνωρίζουν τὴν ἀλήθεια. Πρέπει ὅμως σὲ ὅσους κατηγοροῦν ἐκεῖνες τὶς διατυπώσεις νὰ λέμε, ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἀποφεύγουμε καὶ νὰ ἀρνούμαστε ὅλα ὅσα διδάσκουν οἱ αἱρετικοί. Ὡστε ἀποδέχεται τοὺς ἀνατολικοὺς ὅταν ὁμολογοῦν δύο φύσεις (γιατὶ αὐτοὶ μιλοῦν μὲ εὐσέβεια), κατακρίνει ὅμως τὸν Νεστόριο, ὄχι γιατί κήρυττε δύο φύσεις, ἀλλ’ ἐπειδὴ, ἐνῶ μιλοῦσε γιὰ δύο φύσεις, δὲν δεχόταν τὴν καθ’ ὑπόσταση ἔνωση, ὅπως καὶ τὴ “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμέ-

Μετ' ὀλίγα γὰρ ἐπιφέρει ὡς “Κὰν δύο λέγη φύσεις Νεστορίος, τὴν διαφορὰν σημαίνων τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ἀλλ' οὐκέτι τὴν ἔνωσιν ὁμολογεῖ μεθ' ἡμῶν. Ἡμεῖς γὰρ ἐνώσαντες αὐτὰ ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν”. “Ὁ κοινόν
5 ἔστιν ὁμολόγημα αὐτοῦ τε καὶ τῶν ἀνατολικῶν

Εἶτα καὶ πάλιν ἐπάγει· “Μίαν τὴν τοῦ Υἱοῦ φύσιν ὁμολογοῦμεν σεσαρκωμένην”, ὡς εἰ ἔλεγεν, ἡμεῖς τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων ὁμολογοῦντες δύο μὲν λέγομεν φύσεις, ἀλλὰ καὶ τὴν ἔνωσιν ἐξακριβοῦντες συνάπτομεν αὐθις τὸ “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου
10 σεσαρκωμένην”. τὸ μὲν γὰρ ἔστι τῆς τῶν ἐνωθέντων διαφορᾶς, τὸ δὲ αὐτῆς τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως δηλωτικόν. Ἐξ ὧν δὲ περὶ Νεστορίου ἔφη, μονονουχὶ τοῦτο βοᾷ, ὡς εἶ γε τὴν ἔνωσιν μεθ' ἡμῶν καὶ Νεστορίος ἤδει, ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογῶν, ἐδεξάμεθα ἂν αὐτὸν καὶ δύο λέγοντα φύσεις, εἴτερ δια τῆς
15 τοιαύτης φωνῆς τὴν διαφορὰν τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου δηλοῦν ἐβούλετο, ἀλλὰ μὴ διασπᾶν τὴν ἔνωσιν ἐτεχνάζετο. Εἰ δὲ τὸ δύο φύσεις λέγειν, ὡς αὐτὸς εἶπε, τὴν διαφορὰν σημαίνει τῆς σαρκὸς καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ ταύτην δεῖ σώζεσθαι μετὰ τὴν ἔνωσιν, δῆλον ὅτι καὶ τὰς δύο διδάσκει φύσεις μετὰ τὴν ἔνωσιν
20 σώζεσθαι· τῆς γὰρ διαφορᾶς σωζομένης, ἀνάγκη καὶ τὰ ὧν ἡ διαφορὰ συνδιασώζεσθαι. Καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς δ' εἰπὼν συμφρονεῖν αὐτῶ, καίτοι μηδαμοῦ φαμένους “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, ἀλλὰ δύο μὲν λέγοντας τὰς φύσεις, ἠνωμένας δὲ τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει, ἀδιαφόρους τὰς φωνὰς περιφανῶς ἀπο-
25 φαίνεται. Ὡστε καὶ ἡ σύνοδος, κὰν μὴ τῇ γλώσσει ἀλλὰ τῇ γε γνώμῃ, “μίαν φύσιν κηρύττειν οἶδε τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”.

Οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων δὲ μόνον ῥᾶόν ἐστι τοῦτο καθορᾶν, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ λιβέλλου ὃν ἔγραψε μὲν οἰκείᾳ χειρὶ ὁ θεσπέσιος Φλαβιανός, ἐπιδέδωκε δὲ Θεοδοσίῳ τῷ βασιλεῖ. Ἡ δὲ σύνοδος
30 πρὸ τῶν ἄλλων ταύτην ἔκρινεν ἀναγνωσθῆναι. Ἔχει γὰρ ἐπὶ λέξεως ὧδε· “Καὶ γὰρ ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦντες τὸν Χριστόν μετὰ τὴν σάρκωσιν ἐν μιᾷ ὑποστάσει καὶ ἐν ἐνὶ προσώπῳ, ἓνα

νη”. Γιατί ἔπειτα ἀπὸ λίγα προσθέτει· “Κι ἂν ἀκόμα ὁ Νεστοῦριος μλάει γιὰ δύο φύσεις, δηλώνοντας τὴ διαφορὰ τῆς σάρκας καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, ὥστόσο δὲν ὁμολογεῖ τὴν ἔνωση πού ὁμολογοῦμε ἐμεῖς. Γιατί ἐμεῖς, ἀφοῦ τὰ ἐνώσαμε αὐτὰ, ὁμολογοῦμε ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο”, πράγμα πού εἶναι κοινὴ ὁμολογία τοῦ Κυρίλλου καὶ τῶν ἀνατολικῶν. Ἐπειτα προσθέτει καὶ πάλι· “Ὁμολογοῦμε μία φύση ἔνσαρκη τοῦ Υἱοῦ σαρκωμένη”, πού εἶναι σὰ νὰ ἔλεγε· Ἐμεῖς ὁμολογώντας τὴ διαφορὰ τῶν δύο ἐνωθέντων λέμε βέβαια δύο φύσεις, ἀλλὰ ἀκριβολογώντας καὶ τὴν ἔνωση συνάπτομε ἀμέσως καὶ τὸ “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Γιατί τὸ ἓνα εἶναι δηλωτικὸ τῆς διαφορᾶς τῶν φύσεων πού ἐνώθηκαν, ἐνῶ τὸ ἄλλο τῆς ἴδιας τῆς καθ’ ὑπόστασις ἔνωσης. Ἀπὸ αὐτὰ πάλι πού εἶπε γιὰ τὸν Νεστοῦριο διακηρύττει κατὰ κάποιον τρόπο τοῦτο, ὅτι, ἂν καὶ ὁ Νεστοῦριος ἀναγνώριζε τὴν ἔνωση ὅπως ἐμεῖς, ὁμολογώντας ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο, θὰ δεχόμεσταν αὐτὸν ἀκόμα κι ἂν μιλοῦσε γιὰ δύο φύσεις, ἐφόσον μ’ αὐτὴ τὴν ὁμολογία ἤθελε νὰ δηλώσει τὴ διαφορὰ τῆς σάρκας καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου, καὶ δὲν σοφιζόταν νὰ διασπάσει τὴν ἔνωση. Ἄν ὅμως λέγοντας δύο φύσεις, ὅπως εἶπε αὐτός, σημαίνει τὴ διαφορὰ τῆς σάρκας καὶ τοῦ Θεοῦ Λόγου καὶ ὅτι αὐτὴ πρέπει νὰ διατηρεῖται μετὰ τὴν ἔνωση, εἶναι φανερὸ ὅτι διδάσκει πὼς διατηροῦνται καὶ οἱ δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση. Γιατί, ἂν διατηρεῖται ἡ διαφορὰ, εἶναι ἀνάγκη κι αὐτὰ πού ἔχουν τὴ διαφορὰ νὰ διατηροῦνται μαζί τῆς. Καὶ λέγοντας ὅτι οἱ ἀνατολικοὶ πιστεύουν τὰ ἴδια μ’ αὐτόν, παρόλο πού δὲν ὁμολόγησαν πουθενὰ “μὴ φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ἀλλὰ μιλοῦν διὰ δύο φύσεις ἐνωμένες κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, ἀποφαίνεται λαμπρὰ ὅτι οἱ ἐκφράσεις δὲν παρουσιάζουν διαφορὰ. Ὡστε καὶ ἡ σύνοδος, κι ἂν ὄχι μὲ τοὺς λόγους, ἀλλὰ μὲ τὴ γνώμη, ἀναγνώριζε καὶ κηρύττει “μὴ φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”.

Κι αὐτὸ εἶναι εὐκόλο νὰ τὸ διαπιστώσουμε ὄχι μόνο ἀπὸ ὅσα εἰπώθηκαν, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὸ τομίδιο πού ἔγραψε μὲ τὰ ἴδια του τὰ χεῖρια ὁ θεσπέσιος Φλαβιανὸς καὶ τὸ ἐπέδωσε στὸν βασιλέα Θεοδόσιο καὶ ἡ σύνοδος ἔκρινε νὰ διαβασθεῖ πρὶν ἀπὸ τὰ ἄλλα. Λέγει λοιπὸν κατὰ λέξη τὰ ἑξῆς· “Γιατί, ὁμολογώντας τὸν Χριστὸ μὲ δύο φύσεις μετὰ τὴ σάρκωση σὲ μία ὑπόστασις καὶ ἓνα πρόσωπο, ὁμολογοῦμε

Χριστόν, ἓνα Υἱόν, ἓνα Κύριον ὁμολογοῦμεν. Εἶτα καὶ “μίαν μὲν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” μέντοι καὶ ἐνανθρωπήσασαν λέγειν οὐκ ἀρνούμεθα, διὰ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν εἶναι τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν”.

5 Σὺ δέ μοι σκόπει κάκεινο. Ἡ σύνοδος συνεχῶς τὸν αὐτὸν λέγει καὶ ἓνα Χριστόν. Τοῦτο δὲ τί ἐστὶν ἕτερον ἢ τὸ τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν ὁμολογεῖν, ἢ εἰ βούλει, τὴν “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”; Καὶ γὰρ χωρὶς τῶν αἵρετικῶν σοφισμάτων ἢ
10 χρῆσις αὕτη προφερομένη τὸ ἀδιάφορον ἔχει, πρὸς γε τὴν προειρημένην διάνοιαν. Ὡσπερ δὲ ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητος ἢ σύν-οδος λέγουσα τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστόν ἐκ δύο φύσεων ὁμοίως ἀνευφημεῖ, οὕτω καὶ ἐν θεότητι καὶ ἀνθρωπότητι λέγουσα ἐν δυοῖς δοξάζει φύσεις καὶ συνομολογεῖ. Οὐ γὰρ ἐκ τούτων μὲν ἐστὶν ὁ Χριστός, οὐχὶ ταῦτα δέ, οὐδὲ ταῦτα μὲν, οὐκ ἐν
15 τούτοις δέ, ἀλλ’ ἐξ ὧν ἐστὶ, καὶ ἐν τούτοις γνωρίζεται καὶ ταῦτά ἐστὶν. Οὕτω δὲ καὶ Ἀμβρόσιος ὁ θαυμάσιος ἐν τῷ περὶ ἐνανθρωπήσεως τετάρτῳ δογματίζει λόγῳ. “Ἐν τῷ Θεὸς εἶναι αἰώνιος τὰ τῆς σαρκὸς μυστήρια προσελάβετο, οὐ διηρημένος ἀλλ’ εἷς, ἐπειδὴ τὸ ἐκάτερον εἷς καὶ ὁ εἷς ἐν ἐκατέρῳ, τουτέστι καὶ θεότητι καὶ
20 σώματι”. Πάλιν δὲ ἐν ἄλλῳ λόγῳ, ἐξ οὗ καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος χρῆσιν κατὰ Νεστορίου προῆνεγκεν, οὕτως ὁ χρηστός Ἀμβρόσιος φησιν. “Εἷς Θεοῦ Υἱὸς ἐν ἐκατέρῳ λαλεῖ, ἐπειδήπερ ἐκατέρῳ φύσις ἐν αὐτῷ”.

Τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν ἐκακούρησε μὲν Σεβῆρος, οὐδὲν δὲ τῆς
25 κακουργίας ἀπώνατο. Μεταστρέφει μὲν γὰρ εἰς τὸ ἐκατέρῳ τὴν ἐκατέρῳ φωνὴν, ἵνα πείσῃ δηλοῦσθαι διὰ τῆς φωνῆς μὴ τὴν φύσιν, ἀλλὰ τὸν τρόπον τῆς λαλιᾶς, οἷον ἐν ἐκατέρῳ τρόπῳ θείῳ τε καὶ ἀνθρωπίνῳ λαλεῖ. Ὅπερ αὐτόθεν μὲν ἔχει τὸν ἔλεγχον, οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς προειρημένης ἐπιρραπίζεται χρήσεως. Ἐν
30 αὐτῇ γὰρ εἰπὼν αὐτὴν τὴν λέξιν ἐν ἐκατέρῳ αὐτὸς ἠρμήνευσε τί βούλεται αὐτῷ τὸ ἐν ἐκατέρῳ. “Τουτέστιν, ἐπισυνάψας καὶ θεϊότητι καὶ σώματι”. Ὡστε εἴτε ἐν ἐκατέρῳ λαλεῖ, ὡς ἔχει τὸ ἀκακούρητον τῶν Ἀμβροσίου ῥημάτων, εἴτε ἐν ἐκατέρῳ, ὡς ὁ τῆς

ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό, ἓνα Κύριο. Ἐπειτα δὲ ἀρνούμαστε νὰ ποῦμε καὶ μία φύση τοῦ Θεοῦ Λόγου, πού ἔλαβε ὅμως σάρκα καὶ ἐνανθρώπησε, ἐπειδὴ ἀπὸ τὶς δύο ἀποτελεῖται ὁ ἓνας καὶ ὁ αὐτός, ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός”.

Ἐσὺ ὅμως σὲ παρακαλῶ πρόσεχε καὶ ἐκεῖνο. Ἡ σύνοδος συνεχῶς ὀνομάζει τὸν ἴδιο καὶ ἓνα Χριστό. Αὐτὸ τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ ὅτι ὁμολογεῖ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση ἢ, ἂν θέλεις, “τὴ μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”; Γιατὶ καὶ χωρὶς τὰ αἰρετικὰ σοφίσματα ἢ ἔκφραση αὐτὴ ὅταν λέγεται δὲν διαφέρει μὲ τὸ προηγούμενο νόημα. Ὅπως λοιπὸν λέγοντας ἢ σύνοδος, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, διακηρύττει ὅμοια ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἔτσι λέγοντας ὅτι φέρει τὴ θεότητα καὶ τὴν ἀνθρωπότητα, πιστεύει καὶ συνομολογεῖ, ὅτι τὰ ἔχει σὲ δύο φύσεις. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἀποτελεῖται βέβαια ὁ Χριστός ἀπὸ αὐτά, νὰ μὴν εἶναι ὅμως αὐτά, οὔτε νὰ εἶναι αὐτά, νὰ μὴ βρισκεται ὅμως σ’ αὐτά, ἀλλὰ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια ἀποτελεῖται, σ’ αὐτὰ καὶ ἀναγνωρίζεται ὅτι ὑπάρχει καὶ εἶναι αὐτά. Ἐτσι καὶ ὁ θαυμάσιος Ἀμβρόσιος στὸν τέταρτο λόγο του Περὶ ἐνανθρωπήσεως δογματίζει: “Ἐνῶ εἶναι Θεὸς αἰώνιος, προσέλαβε τὰ μυστήρια τῆς σάρκας, ὄχι διαιρεμένος, ἀλλὰ ἓνας, ἐπειδὴ τὸ καθένα εἶναι ἓνας, καὶ ὁ ἓνας βρισκεται μέσα στὸ καθένα, δηλαδὴ στὴ θεότητα καὶ στὸ σῶμα”. Καὶ σὲ ἄλλο πάλι λόγο του, ἀπὸ τὸν ὅποιο καὶ ὁ σοφὸς Κύριλλος προσκόμισε μαρτυρία κατὰ τοῦ Νεστορίου, λέγει ὁ θαυμάσιος Ἀμβρόσιος τὰ ἑξῆς: “Ἐνας Υἱὸς τοῦ Θεοῦ σὲ κάθε μία ὁμιλεῖ, ἐπειδὴ ὑπάρχει σ’ αὐτὸν καὶ ἢ μία καὶ ἢ ἄλλη φύση”.

Αὐτὴ τὴ ρῆσις τὴν κακοποίησε βέβαια ὁ Σεβῆρος, δὲν κέρδισε ὅμως τίποτε ἀπὸ αὐτὴ τὴν κακοποίησις. Γιατὶ μεταστρέφει τὴ λέξις “στὴν κάθε μία” σὲ “κάθε ἓνα”, γιὰ νὰ πείσει ὅτι μὲ τὴ λέξις δὲν δηλώνεται ἢ φύση, ἀλλὰ ὁ τρόπος τῆς ὁμιλίας, ὅτι δηλαδὴ ὁμιλεῖ μὲ καθένα ἀπὸ τοὺς δύο τρόπους, θεῖο καὶ ἀνθρώπινο. Κι αὐτὸ βέβαια ἐλέγχεται ἀπὸ μόνο του, ἀλλὰ δέχεται ράπισμα κι ἀπὸ τὴ μαρτυρία πού προαναφέρθηκε. Γιατὶ, λέγοντας αὐτὴ τὴ φράσις “σὲ κάθε μία”, ἐρμήνευσε αὐτὸς τί σημαίνει γι’ αὐτὸν τὸ “σὲ κάθε μία”, δηλαδὴ τὴν ἔνωσε καὶ μὲ τὴ θεότητα καὶ μὲ τὸ σῶμα., Ὡστε εἴτε λέγει “μὲ κάθε μία”, ὅπως εἶναι ἢ ἀπαραιοποίητη φράσις τοῦ Ἀμβρόσιου, εἴτε “μὲ

κακίας σοφιστῆς τὴν φωνὴν διαφθείρει, οὐδὲν ἦττον αἱ δύο φύσεις δηλοῦνται, διότι ὁ αὐτὸς Ἀμβρόσιος, ὡς εἴρηται, τὸ “ἐν ἐκατέρῳ” εἰπὼν, τουτέστιν ἐν ἐκατέρῳ πράγματι, πρὸς τὴν θεότητα καὶ τὸ σῶμα τὴν φωνὴν ἀποδέδωκεν ἀναφέρεσθαι. Καὶ πρὸς Ἀλ-
5 βῆνον δὲ γράφων ὁ αὐτὸς “Ἰνα”, φησὶν, “τέλειος ἐν ἐκατέρῳ φύσει τυγχάνη”. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον.

Εἰ δέ τις ἡμῖν Ἀθανάσιον ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως προκομίζει λόγῳ, καὶ τὸν Νεοκαισαρείας Γρηγόριον ἐν τῷ περὶ τῆς κατὰ μέρος πίστεως, δύο λέγειν κωλύοντας ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ τὰς φύσεις,
10 μανθανέτω οὗτος ὅτι (καθάπερ εἴρηται πολλάκις) οὐδ’ οἱ λοιποὶ Πατέρες τὸ δύο λέγειν φύσεις οὔτε ἀπλῶς ἠσπάσαντο, ἀλλὰ καὶ πολλάκις ἀπώσαντο, μετὰ μέντοι γε τοῦ ἀδιαιρέτου προελθοῦσαν τὴν φωνὴν οὔτε προπετῶς ἀσπάσασθαι οὔτε ἀδασανίστως ταύτην περιπτύξασθαι οὐμενοῦν οὐκ ἐλάμβανον τὸ ἀδίστακτον· συν-
15 ομολογηθείσης δὲ τοῖς λεχθεῖσι τῆς καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσεως, οὐμενοῦν οὐδεὶς ᾤφθη τῶν εὐσεβῶν μὴ λῖαν τὴν φωνὴν ἀσπαζόμενος. Μὴ οὖν λεγέτω τις (οὐδὲν γὰρ τοῦτο πρὸς τὴν εὐσέβειαν) ὡς ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύσεις λέγειν οἱ Πατέρες ἐκώλυσαν, ἀλλὰ δεικνύτω πότε ἢ ποῦ τοὺς συνομολογοῦντας τὴν καθ’ ὑπόστασιν
20 ἔνωσιν δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτως ἐκώλυσαν. Καὶ γὰρ κἀνταῦθα ὄρα πῶς φησιν ὁ Ἀθανάσιος· “Οὐ δύο φύσεις ὁμολογοῦμεν τὸν ἕνα Υἱόν, μίαν προσκνητὴν καὶ μίαν ἀπροσκύνητον”. Ἀκούεις πῶς εἶπε προσκνητὴν καὶ ἀπροσκύνητον; Καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τὸ προσκνητὸν καὶ ἀπροσκύνητον εἰς δύο μὲν ὑποστά-
25 σεις τέμνουσι τὸν ἕνα, τὴν καθ’ ὑπόστασιν δὲ ἔνωσιν ἐκκηρύττουσιν;

Ἀλλ’ ἢ μὲν τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου διάνοια δῆλη, ἢ δὲ τὸν θαυματουργὸν Γρηγόριον ὑποβαλλομένη χρῆσις (λέγεται μὲν γὰρ ἐκείνου, τὸν δὲ Ἀπολινάριον εἰσκομίζει) κατάφωρον προβάλλεται
30 τὴν ἀτοπίαν. Λέγει γὰρ· “Καὶ ἔστι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς, τέλειος τῇ ἀληθινῇ καὶ θείᾳ τελειότητι, οὐ δύο πρόσωπα οὐδὲ δύο φύσεις· οὐδὲ γὰρ τέσσαρας προσκνεῖν λέγομεν”. Ὅρας ὅπως προφανῆς ἢ δυσσέβεια; Τὸ τέλειον γὰρ εἰπὼν

καθένα ἀπὸ τὰ δύο”, ὅπως διαφθείρει τὴ φράση ὁ σοφιστὴς τῆς κακίας, δηλώνονται ἐξίσου οἱ δύο φύσεις, γιατί ὁ ἴδιος ὁ Ἀμβρόσιος, ὅπως εἶπαμε, λέγοντας τὴ φράση “στὸ καθένα”, δηλαδή στὸ καθένα πράγμα, ἔκανε τὴ φράση νὰ ἀναφέρεται στὴ θεότητα καὶ τὸ σῶμα. Ὁ ἴδιος γράφοντας καὶ στὸν Ἀλβίνο, λέγει· “Γιὰ νὰ εἶναι τέλειος σὲ κάθε μία ἀπὸ τὶς δύο φύσεις”. Ἀλλὰ γι’ αὐτὰ ἄς μιλήσομε τόσο μόνο.

Ἄν ὅμως κάποιος μᾶς παρουσιάσει τὸν Ἀθανάσιο μὲ τὸ λόγο Περὶ σαρκώσεως καὶ τὸν Γρηγόριο Νεοκαισαρείας μὲ τὸ λόγο Περὶ τῆς κατὰ μέρος πίστεως, νὰ ἀπαγορεύουν νὰ λέμε δύο τὶς φύσεις τοῦ Χριστοῦ, ἄς μάθει αὐτὸς ὅτι (ὅπως πολλές φορές ἔχει λεχθεῖ) οὔτε οἱ ἄλλοι Πατέρες τὸ νὰ λέμε δύο φύσεις οὔτε ἀπλῶς τὸ δέχθηκαν, ἀλλὰ καὶ πολλές φορές τὸ ἀπέκρουσαν, μετὰ ὅμως ὅταν προέκυψε ἡ διατύπωση σχετικὰ μὲ τὸ ἀδιαίρετο οὔτε μὲ ἀπερισκεψία τὴ δέχθηκαν, οὔτε ἀβασάνιστα τὴν ἀσπάσθηκαν, ἀλλ’ οὔτε καὶ ἔδειχναν ἀμφιβολία γι’ αὐτήν, ὅταν ὅμως συνομολογήθηκε μὲ ὅσα εἰπώθηκαν ἡ καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, κανένας ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς δὲν παρουσιάσθηκε πού νὰ μὴν ἀποδέχεται μὲ πολλὴ προθυμία τὴ διατύπωση. Νὰ μὴ λέγει λοιπὸν κανένας (γιατὶ αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σχέση μὲ τὴν εὐσέβεια) ὅτι οἱ Πατέρες ἐμπόδισαν νὰ λέγονται γιὰ τὸν Χριστὸ δύο φύσεις, ἀλλὰ ἄς δείξει πότε ἢ πού ἐμπόδισαν ὅσους συνομολογοῦν τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση νὰ λένε δύο ἀδιαίρετες φύσεις. Γιατὶ καὶ ἐδῶ πρόσεχε πῶς λέγει ὁ Ἀθανάσιος· “Δὲν ὁμολογοῦμε δύο φύσεις στὸν ἕνα Υἱό, μία προσκνητὴ καὶ μία ἀπροσκνητὴ”. Ἀκοῦς πῶς εἶπε προσκνητὴ καὶ ἀπροσκνητὴ; Καὶ ποιὸς δὲν γνωρίζει ὅτι τὸ προσκνητὸ καὶ τὸ ἀπροσκνητὸ τέμνουν σὲ δύο ὑποστάσεις τὸν ἕνα καὶ ἐξορίζουν τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση;

Καὶ ἡ σκέψη βέβαια τοῦ μεγάλου Ἀθανασίου εἶναι φανερὴ, ἡ ῥήσις ὅμως πού ἀποδίδεται στὸν Γρηγόριο τὸν Θαυματουργὸ (γιατὶ λέγεται ὅτι εἶναι ἐκείνου, ἀναφέρει ὅμως τὸν Ἀπολινάριο) παρουσιάζει ὀλοφάνερο τὸν παραλογισμό. Γιατὶ λέγει· “Καὶ εἶναι Θεὸς ἀληθινὸς ὁ ἄσαρκος πού φανερώθηκε μὲ σάρκα, τέλειος μὲ τὴν ἀληθινή καὶ θεία τελειότητα, ὄχι δύο πρόσωπα, οὔτε δύο φύσεις. Γιατὶ δὲν λέμε ὅτι προσκυνοῦμε τέσσερις”. Βλέπεις πόσο ὀλοφάνερη εἶναι ἡ δυσσέβεια; Γιατί, ἐνῶ ἀνέφερε τὴν τελειότητα ὡς πρὸς τὴ θεότητα,

κατὰ τὴν θεότητα, τὴν ἀνθρωπότητα παντελῶς ἐσιώπησε. Καὶ τὸ προειπεῖν δέ, “Ὁ ἄσαρκος ἐν σαρκὶ φανερωθεὶς”, τῆς Ἀπολιναρίου φρενοβλαβοῦς γεωργίας πικρὸν ἐστὶ βλάστημα.

Ἀλλὰ γὰρ καὶ ἡ χρῆσις, ἣν ἡ αἵρεσις προκομίζει ἐκ τῆς πρὸς
 5 Διονύσιον ἐπιστολῆς τοῦ Ἰουλίου Ῥώμης, ἀναμφίβολον μὲν οὐκ ἔχει τὸ γνήσιον· ὁ γὰρ ἱερός Κύριλλος, ἐν τῇ κατ’ Ἐφεσον συνόδῳ ἐκ τῆς πρὸς Δόκιον ἐπιστολῆς αὐτοῦ χρεῖαν προενεγκῶν, οὐκ ἠξίωσεν εἰς μνήμην ταύτης ἐλθεῖν. Ἦν δὲ τῇ συνόδῳ προανέγνωσεν, οὕτω τοῖς ῥήμασιν ἔχει· “Ὁ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς σκηνώσας ἐν ἀν-
 10 θρώποις, οὐκ ἐν ἀνθρώπῳ ἐνεργήσας, τέλειος Θεὸς ἐν σαρκί, τέλειος ἄνθρωπος ἐν πνεύματι· οὐ δύο υἱοί, εἷς μὲν γνήσιος Υἱὸς ἀναλαβῶν ἄνθρωπον, ἕτερος δὲ θνητὸς ἄνθρωπος ἀναληφθεὶς ὑπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀλλ’ εἷς ἐν οὐρανῷ Μονογενής, Μονογενής ἐπὶ γῆς Θεός”. Ἡ μὲν τοῦ Ἰουλίου ῥῆσις ἢ τῇ συνόδῳ διαγνωσθεῖσα
 15 τοιαύτη· εἰ δὲ γνησίαν ἡδεὶ τὴν φωνὴν ἣν ἐκ τῆς πρὸς Διονύσιον προφέρουσιν ἐπιστολῆς καὶ μάλιστα Νεστόριον κατακρίνουσαν, οὐκ ἂν ὑπερεῖδε ταύτην.

Ἔτι δὲ κάκεῖνο δεῖ συνιδεῖν, ὡς ὁ σοφὸς Κύριλλος τὸν ἄνθρωπον εἰς παράδειγμα, οὐχ ἵνα δείξῃ μίαν φύσιν ἐπὶ τοῦ Χριστοῦ
 20 τοῦ παραλαμβάνει, ἀλλ’ ὡς ἂν δι’ αὐτοῦ τὴν καθ’ ὑπόστασιν ἔνωσιν παραστήσῃ. Καὶ γὰρ ἐπὶ μὲν τοῦ καθ’ ἡμᾶς συγκροήματος ἑτεροειδῆ φάμενος τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, καὶ ὡς ἐνωθέντα μίαν ἀνθρώπου ἀπετέλεσαν φύσιν, οὐκ ἐπήγαγεν οὔτε σεσωματωμένην οὔτε ἐψυχωμένην ἐπὶ δὲ τοῦ Λόγου μίαν φύσιν εἰπὼν, εὐθύς
 25 συνάπτει τὸ σεσαρκωμένην. Τὸ γὰρ σπανιάκις αὐτὴν ἀποσιωπήσαι οὐκ ἐναντιότητα τῆς αὐτοῦ γνώμης, βεβαίωσιν δὲ μᾶλλον μαρτυρεῖ· πολλάκις γάρ, ὅπερ τις συνεχῶς ἀναβοᾷ καὶ βεβαίαν τὴν περὶ αὐτοῦ δόξαν πᾶσιν ἐνιδρύσας οἶδεν, ὡς ὁμολογούμενον καὶ δῆλον ἐνίοτε ἀποσιωπᾷ, διὰ τῆς σιγῆς οὐκ ἀθετῶν ὁ πολλά-
 30 κισ ἀνεκήρουξεν, ἀλλὰ δεικνύς οὕτω βέβαιον εἶναι καὶ περιφανές, ὡς μηκέτι φωνῆς μηδὲ μνήμης δεῖσθαι. Οὕτω τοίνυν καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἀδίστακτος τὴν εὐσέβειαν Κύριλλος τὸ μίαν δοξάζειν φύσιν τοῦ Λόγου, καὶ ταύτην σεσαρκωμένην, καὶ οὐδὲ τοῦτο ἀπλῶς,

ἀποσιώπησε τελείως τὴν ἀνθρώπινη φύση. Καὶ ἡ διατύπωση στὴν ἀρχή, “ὁ ἄσαρκος πού φανερώθηκε μὲ σάρκα”, εἶναι πικρὸ βλάστημα τῆς φρενοβλαβοῦς γεωργίας τοῦ Ἀπολιναρίου.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ρήση τὴν ὁποία προσκομίζει ἡ αἴρεση ἀπὸ τὴν ἐπιστολή τοῦ Ἰουλίου Ρώμης πρὸς τὸν Διονύσιο, δὲν ἔχει ἀναμφίβολη τὴ γνησιότητα. Γιατὶ ὁ ἱερὸς Κύριλλος στὴ σύνοδο τῆς Ἐφέσου, ἐνῶ ἔφερε μαρτυρία ἀπὸ τὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Δόκιο, δὲν ἔκρινε ἄξιο νὰ τὴ μνημονεύσει. Ἐκείνη πού διάβασε στὴ σύνοδο ἔχει αὐτὰ τὰ λόγια: “Ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ πού κατοίκησε στοὺς ἀνθρώπους καὶ πού δὲν ἐνέργησε μέσα σὲ ἄνθρωπο, εἶναι τέλειος Θεὸς μέσα στὴ σάρκα καὶ τέλειος ἄνθρωπος μαζί μὲ τὸ Πνεῦμα· ὄχι δύο υἱοί, ἓνας γνήσιος Υἱὸς πού ἀνέλαβε τὴν ἀνθρώπινη φύση, καὶ ἄλλος θνητὸς ἄνθρωπος πού τὸν ἀνέλαβε ὁ Θεός, ἀλλὰ ἓνας μονογενῆς στὸν οὐρανό, μονογενῆς Θεὸς ἐπάνω στὴ γῆ”. Ἔτσι ἔχει ἡ ρήση τοῦ Ἰουλίου πού διαβάσθηκε στὴ σύνοδο. Ἄν θεωροῦσε γνήσια τὴ διατύπωση πού προσκομίζουν ἀπὸ τὴν ἐπιστολή πρὸς τὸν Διονύσιο, καὶ πού μάλιστα κατακρίνει τὸν Νεστόριο, δὲν θὰ τὴν παρέβλεπε.

Ἀκόμα πρέπει νὰ προσέξομε καὶ ἐκεῖνο, ὅτι ὁ σοφὸς Κύριλλος παίρνει τὸν ἄνθρωπο ὡς παράδειγμα, ὄχι γιὰ νὰ δείξει μία φύση στὸ Χριστό, ἀλλὰ γιὰ νὰ παραστήσει μέσω αὐτοῦ τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση. Γιατὶ στὴ σύγκριση μαζί μας λέγοντας ἕτεροειδῆ τὸ σῶμα καὶ τὴν ψυχὴ, καὶ ὅτι ἐνωμένα ἀποτελέσαν μία φύση ἀνθρώπου, δὲν πρόσθεσε οὔτε “σωματωμένη” οὔτε “ἐμψυχουμένη”, ὅταν ὅμως εἶπε “μία φύση τοῦ Λόγου, συνάπτει ἀμέσως τὸ “σαρκωμένη”. Τὸ ὅτι δηλαδὴ πολὺ σπάνια τὴν ἀποσιώπησε δὲν σημαίνει ἀντίθεση τῆς γνώμης του, ἀλλὰ μάλλον μαρτυρεῖ βεβαίωση. Γιατὶ πολλὲς φορές αὐτὸ πού ἐπαναλαμβάνει κανεῖς συνεχῶς καὶ γνωρίζει ὅτι ἔχει δημιουργήσει γι' αὐτὸ βέβαια γνώμη, ὡς ὁμολογημένο καὶ φανερὸ κάποτε τὸ ἀποσιωπᾶ, χωρὶς βέβαια μὲ τὴ σιωπὴ νὰ ἀθετεῖ αὐτὸ πού πολλὲς φορές διακήρυξε, ἀλλὰ δείχνει ὅτι εἶναι τόσο βέβαιο καὶ ὀλοφάνερο, ὥστε νὰ μὴ χρειάζεται οὔτε νὰ ἀναφερθεῖ οὔτε νὰ ὑπομνησθεῖ. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ σοφὸς καὶ ἀταλάντευτος στὴν πίστη Κύριλλος, ἀφοῦ προκατέβαλε καὶ προθεμελίωσε στὶς ψυχῆς ὄλων τὴν πίστη γιὰ μία φύση τοῦ Λόγου καὶ μάλιστα σαρκωμένη, καὶ ὄχι

ἀλλὰ ψυχῇ νοερά τε καὶ λογικῇ, τοῦτο δὴ τοῦτο προκαταβαλὼν καὶ προθεμελιώσας ἐν ταῖς ἀπάντων ψυχαῖς, διὰ τε τὸ γνώριμον καὶ ἀναμφισβήτητον καὶ τὸ σύντομον τῆς φωνῆς ἀπὸ μέρους εἰπὼν ἀφῆκε τὸ λοιπὸν συνεκφωνεῖσθαι καὶ συνεξακούεσθαι. Καὶ 5 γὰρ ἐστὶν οὗτος ὁ πολὺς ἐν διανοίᾳ οὐ τοῖς ῥήμασι καὶ τοῖς ὀνόμασιν ἀεὶ τὸν νοῦν καταπιστεύων, τοῖς δὲ νοήμασι καὶ τὰ ῥήματα καὶ τὰ ὀνόματα συμμεταφέρων τε καὶ μεθαρμοζόμενος. Ἄκουε γὰρ τί μὲν ἐν τῷ πρώτῳ τῶν Θησαυρῶν λέγει, τί δὲ ἐν ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς. Ἐν ἐκείνῳ μὲν γὰρ φησι τὸν θεῖον Λόγον, 10 ὑπὲρ ἡμῶν ἀρχιερέα γεγονότα, ὥσπερ τινὰ ποδῆρη τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον, ἢ τὸν ναὸν ἀναλαβεῖν ἐν ταύταις δέ· “Οὐκοῦν γέγονε”, φησὶν, “ἄνθρωπος, οὐκ ἄνθρωπον ἀνέλαβετο”. Πῶς οὖν ἐκεῖ μὲν ἄνθρωπον οὐκ ἀνέλαβεν, ἐνταῦθα δὲ ἀνέλαβεν; Αὐτὸς ἑαυτὸν ἐρμηνεύει ἐπάγει γὰρ· “Ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ”. Τοῦτο δὲ τί ἐστὶν ἄλλο, 15 ἢ μὴ τοῖς ῥήμασι καταπιστεύειν τὸν νοῦν, τὰ δὲ ῥήματα τῇ διανοίᾳ ζυγοστατεῖν; Ὡστε εἴ που λέγων εὐρεθείη τὸν Θεὸν Λόγον ἄνθρωπον μὴ ἀναλαβεῖν, ἐκ τῆς παρουσίας ἀνεκλήρουξε διδασκαλίας οὐχ ἀπλῶς αὐτὸν ἀπειροῦν τοῦτο μὴ λέγειν (πῶς γὰρ ἂν ἑτέρους κωλύσειεν, ὅπερ αὐτὸς λαμπρῶς διαπράττειτο;), ἀλλὰ μὴ λέγειν οὐ- 20 τως ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ.

Ὁ μέντοι γε κλεινὸς Εὐλόγιος τὴν “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” διευκρινῶν καὶ τοῦτό φησιν, ὡς εἴ τις τὸν νοῦν τοῦ διδασκάλου ἐξακριβώσασθαι βουληθῆ, εὐρήσει τοῦτον διὰ τῆς φωνῆς οὐδὲν ἕτερον βουλόμενον, ἢ τὸ ἄτρεπτον ἐπιδειξαι τοῦ Λό- 25 γου, ἵνα μὴ τὸ λεγόμενον μὴ εἰς ἄλλο τι, ἀλλ’ εἰς τὴν θεότητα τοῦ Μονογενοῦς ἀναφέροιτο. Ἐν γὰρ τῷ διαλόγῳ ὃς ἐπιγράφεται ὅτι εἰς ὁ Χριστὸς “Ἐνα γε μὴν Υἱὸν καὶ μίαν αὐτοῦ φύσιν φαμέν, κἂν εἴ ἐν προσλήψει νοοῖτο γενέσθαι σαρκὸς ψυχὴν ἐχούσης τὴν νοεράν”. Δι’ ὧν οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὸ ἄτρεπτον ἀποσημαίνεται τῆς θεό- 30 τητος Οὐκοῦν, εἴ τοῦ Υἱοῦ μία φύσις, καθάπερ εἴρηται, τὸ ἄτρεπτον ἀνυμνοῦσα τῆς θεότητος, οὐδαμῶς ἀναιρεῖ τὰς καθ’ ὑπόστασιν ἐνωθείσας δύο φύσεις, οὕτω δ’ ἂν νοήσειεν ὁ τῆς εὐσεβείας φίλος καὶ τὸ πρὸς Εὐλόγιον τῷ διδασκάλῳ εἰρημένον “Εἰς λοιπὸν

ἀπλῶς αὐτὸ μόνο, ἀλλὰ μὲ ψυχὴ νοερὴ καὶ λογικὴ, ἐπειδὴ ἦταν γνωστὸ καὶ ἀναμφισβήτητο, ἀφοῦ εἶπε ἓνα μέρος ἀπὸ τῆ σύντομη διατύπωση, ἄφησε τὸ ὑπόλοιπο νὰ ὑπονοεῖται καὶ νὰ συνακουῖται. Γιατὶ αὐτὸς ὁ μεγάλος διανοητής, δὲν ἐμπιστεύεται πάντα τὸ νοῦ του στὶς λέξεις καὶ τὰ ὀνόματα, ἀλλὰ μεταφέρει καὶ προσαρμόζει τὶς λέξεις καὶ τὰ ὀνόματα στὰ νοήματα. Ἔτσι λοιπὸν τί λέγει στὸν πρῶτο λόγο ἀπὸ τοὺς Θησαυροὺς του καὶ τί στὶς ἐπιστολές του πρὸς τὸν Σούκενσο. Σ' ἐκεῖνον τὸ λόγο λέγει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος, ποὺ ἔγινε γιὰ χάριμα ἡμῶν ἀρχιερέας, σὰν κάποιον ποδῆρη χιτῶνα ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπο ἢ τὸ ναὸ ἀπὸ τῆ Μαρία. Στὶς ἐπιστολές πάλι γράφει: “Ἐγινε λοιπὸν ἄνθρωπος, δὲν ἀνέλαβε ἄνθρωπο”. Πῶς λοιπὸν ἐκεῖ δὲν ἀνέλαβε ἄνθρωπο καὶ ἐδῶ ἀνέλαβε; Ὁ ἴδιος ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸ του· γιατί προσθέτει: “ὅπως νομίζει ὁ Νεστόριος”. Αὐτὸ τί ἄλλο σημαίνει, παρὰ ὅτι δὲν ἀφήνει τὸ νοῦ νὰ ἐμπιστευθεῖ τὰ λόγια, ἀλλὰ ζυγίζει τὰ λόγια μὲ τὴ διάνοια; Ὡστε, ἂν κάποιος τὸν βροῦμε νὰ λέγει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος δὲν ἀνέλαβε ἄνθρωπο, μὲ τὴν παρούσα διδασκαλία διακήρυξε ὅχι ἀπλῶς ὅτι αὐτὸς ἐμποδίζει νὰ λέμε κάτι τέτοιο (γιατὶ πῶς θὰ μπορούσε νὰ ἐμποδίσαι ἄλλους σὲ κάτι ποὺ αὐτὸς ἔκανε ὀλοφάνερα;), ἀλλὰ νὰ μὴ τὸ λέμε ἔτσι ὅπως πιστεύει ὁ Νεστόριος.

Ὁ ἔξοχος ὁμως Εὐλόγιος, διευκρινίζοντας τὴ φράση, “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, λέγει καὶ αὐτὸ, ὅτι ἂν θελήσει κάποιος νὰ ἐξακριβώσει τὴ σκέψη τοῦ δασκάλου, θὰ βρεῖ ὅτι αὐτὸς μὲ τὶς λέξεις δὲν θέλει ν' ἀποδείξει τίποτε ἄλλο, παρὰ τὸ ἀμετάβλητο τοῦ Λόγου, γιὰ νὰ μὴν ἀναφέρεται αὐτὸ ποὺ λέγει σὲ κάτι ἄλλο, ἀλλὰ στὴ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς. Γιατὶ στὸ διάλογο ποὺ ἐπιγράφεται, “Ἐνας ὁ Χριστός, γράφει: “Λέμε βέβαια ἓνα Υἱὸ καὶ μία φύση αὐτοῦ, ἀκόμα κι ἂν νοηθεῖ ὅτι ἔγινε μὲ τὴν πρόσληψη σάρκα ποὺ ἔχει ψυχὴ νοερὴ”. Μ' αὐτὰ τίποτε ἄλλο δὲν ὑποδηλώνεται, παρὰ τὸ ἀμετάβλητο τῆς θεότητας. Ἄρα ἢ μία φύση τοῦ Υἱοῦ, ὅπως ἔχει λεχθεῖ, διακηρύσσοντας τὸ ἀμετάβλητο τῆς θεότητας, μὲ κανένα τρόπο δὲν ἀναιρεῖ τὶς δύο φύσεις ποὺ ἐνώθηκαν σὲ ὑπόσταση. Ἔτσι θὰ μπορούσε ν' ἀντιληφθεῖ ὁ φίλος τῆς εὐσεβείας κι αὐτὸ ποὺ εἶπε ὁ δάσκαλος στὸν Εὐλόγιο, “Ἐνας λοιπὸν Υἱὸς καὶ μία ἢ φύση τοῦ Λόγου

Υἱός, καὶ μία φύσις αὐτοῦ τοῦ σαρκωθέντος Λόγου”, τουτέστιν οὐ
τραπεῖσα οὐδὲ τῆς οἰκείας ἀποστᾶσα τελειότητος

Κακεῖνο δὲ δεῖ κατὰ νοῦν φέρειν, ὡς ὁ θεῖος Κύριλλος οὐδα-
μοῦ φαίνεται μίαν φύσιν Χριστοῦ εἰπών, ἀλλ’ ἓνα μὲν Χριστὸν
5 καὶ ἓν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν Χριστοῦ πανταχοῦ, μίαν δὲ
φύσιν Χριστοῦ οὐκέτι· τὸναντίον μέντοι γε καὶ ἀποκωλύει ἐν
ταῖς ἐπιστολαῖς, αἱ τὸν Σούκενσον ἐπιγράφονται, μίαν φύσιν λέ-
γειν ἐπὶ τοῦ συνθέτου· “Ἐὰν γάρ”, φησὶν, “ἀνέλωμεν τὸ ὅτι ἐκ
δύο καὶ διαφόρων φύσεων ὁ εἷς καὶ μόνος ἐστὶ Χριστός, ἀδιά-
10 σπαστος ἂν μετὰ τὴν ἔνωσιν, ἐροῦσιν οἱ τῇ ὀρθῇ μαχόμενοι δόξῃ,
εἰ μία φύσις τὸ ὅλον, πῶς ἐνανθρώπησεν;”. “Ὅλον δὲ εἰπών, καὶ
μετὰ τὴν ἔνωσιν εἰπών, δῆλον ὡς οὐ τὰ πρὸ τῆς ἐνώσεως, ἀλλὰ τὰ
μετὰ τὴν ἔνωσιν, ὅπερ ἐστὶ τὸ σύνθετον, λέγει. Καὶ γὰρ ὅλον τί
ἐστὶν ὁ Χριστός· εἰ δὲ μὴ μία φύσις τὸ ὅλον, ὑπὲρ τὴν μίαν πάν-
15 τως. Τούτοις καὶ ὁ Θεολόγος συνάδων Γρηγόριος, εἰ καὶ τὸ συν-
αμφοτέρων ἐν φησιν, ἀλλ’ οὐ τῇ φύσει, τῇ δὲ συνόδῳ. Ὁ μέντοι
δυστυχῆς Εὐτυχῆς ἐκ δύο μὲν φύσεων τὴν ἔνωσιν ὁμολογεί, μετὰ
δὲ τὴν ἔνωσιν μίαν ἐδυσφήμει. Ἐφ’ οἷς αὐτὸν ἢ τε ἐν Καλχηδόνι
καὶ ἢ πρὸ αὐτῆς ἐν Κωνσταντινουπόλει δικαίως κατεδίκασε σύ-
20 νοδος. Ἄλλ’ ὁ γενναῖος Διόσκορος οὐδὲν αὐτὸν Ἀπολιναρίου
διαφέροντα μετὰ πλείστης ὄσης σπουδῆς ἀπεδέξατο. Ὁ γὰρ δυσ-
σεβῆς Ἀπολιναριος, ἐν τῷ περὶ σαρκώσεως αὐτοῦ λόγῳ πρόσεχε
οἷά φησιν· “Ὡ καινὴ κτίσις καὶ μίξις θεσπεσία· Θεὸς καὶ σὰρξ
μίαν ἀπετέλεσαν φύσιν”, ἐξ οὗ τοὺς ὀχετούς τῆς δυσσεβείας οἱ
25 μετ’ ἐκεῖνον ἠρύσαντο.

Σὺ δέ μοι καὶ τὸν ἀρχαιότερον ὄρα βόρβορον· Οὐαλεντῖνος
γὰρ κατὰ λέξιν οὕτω λέγει· “Τῶν Γαλιλαίων ἐπὶ Χριστοῦ δύο φύ-
σεις λεγόντων, πλατὺν καταχέομεν γέλωτα· ἡμεῖς γὰρ τοῦ ὄρα
τοῦ καὶ ἀοράτου μίαν εἶναι τὴν φύσιν φαμέν”. Ναὶ δὴ καὶ ὁ Μα-
30 νιχαῖος πρὸς Σκυθιανὸν ἐπιστέλλων, καὶ ὑπὸ μέμψεις ποιῶν τοὺς
δύο λέγοντας φύσεις, τοιαῦτά φησιν· “Ὁ δὲ τοῦ αἰδίου φωτὸς
Υἱὸς τὴν ἰδίαν οὐσίαν ἐν τῷ ὄρει ἐφάνερωσεν, οὐ δύο φύσεις
ἔχων, ἀλλὰ μίαν ἐν ὄρατῷ τε καὶ ἀοράτῳ”. Καὶ Πολέμων δὲ (τὸν

πού σαρκώθηκε”, δηλαδή πού δέν μεταβλήθηκε οὔτε στερήθηκε τήν τελειότητά της.

Πρέπει ὅμως νά φέρομε στό νοῦ μας καί ἐκεῖνο, ὅτι ὁ θεῖος Κύριλλος δέν φαίνεται πουθενά νά εἶπε μία φύση τοῦ Χριστοῦ, ἀλλά παντοῦ λέγει ἕνα Χριστό καί ἕνα πρόσωπο καί μία ὑπόσταση, ὄχι ὅμως μία φύση τοῦ Χριστοῦ. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, στίς ἐπιστολές πού ἀπευθύνονται πρὸς τὸν Σούκενσο ἐμποδίζει νά λέγεται μία φύση στὸν σύνθετο· γιατί λέγει· “Ἄν ἀφαιρέσουμε τὸ ὅτι ὁ ἕνας καί μόνος Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο διάφορες φύσεις, ὄντας ἀδιάσπαστος μετὰ τὴν ἔνωση, θὰ ποῦν οἱ πολέμοι τῆς ὀρθῆς πίστεως· Ἄν τὸ ὅλο εἶναι μία φύση, πῶς ἔγινε ἄνθρωπος;” Καί λέγοντας “ὅλο”, ὅπως καί λέγοντας “μετὰ τὴν ἔνωση”, εἶναι φανερό πῶς δέν λέγει τὰ πρὶν ἀπὸ τὴν ἔνωση, ἀλλὰ τὰ ἔπειτα ἀπὸ αὐτήν, πράγμα πού εἶναι τὸ σύνθετο. Γιατί ὁ Χριστὸς εἶναι ἕνα ὅλο· κι ἂν τὸ ὅλο δέν εἶναι μία φύση, ὅπως δὴποτε εἶναι πάνω ἀπὸ τὴ μία. Συμφωνώντας μ’ αὐτὰ καί ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, παρόλο πού λέγει καί τὰ δύο ἕνα, δέν τὸ λέγει γιὰ τὴ φύση, ἀλλὰ γιὰ τὴν ἔνωσή τους. Ὁ δυστυχῆς ὅμως Εὐτυχῆς ὁμολογοῦσε βέβαια τὴν ἔνωση τῶν δύο φύσεων, μετὰ τὴν ἔνωσή τους ὅμως βλασφημοῦσε λέγοντας αὐτὲς μία. Γι’ αὐτὰ καί ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας καί ἡ πρὶν ἀπὸ αὐτήν τῆς Κωσταντινουπόλεως τὸν καταδίκασε δίκαια. Ἀλλὰ ὁ εὐγενικός Διόσκουρος τὸν δέχθηκε μὲ πολλή προθυμία, ἂν καί εἶδε ὅτι δέν διέφερε καθόλου ἀπὸ τὸν Ἀπολινάριο. Γιατί ὁ δυσσεβῆς Ἀπολινάριος στό λόγο του Περί σαρκώσεως, πρόσεχε τί λέγει· “Ὡ πλάση καινούργια καί μίξη θεσπέσια! Ὁ Θεὸς καί ἡ σάρκα ἀπέτελεσαν μία φύση”. Ἀπὸ αὐτὸν ἀντλήσαν οἱ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν τοὺς ὄχτους τῆς δυσσέβειας.

Σὺ ὅμως σὲ παρακαλῶ πρόσεχε καί τὸν παλαιότερο βόρβορο. Γιατί ὁ Οὐαλεντῖνος λέγει κατὰ λέξη· “Ἔεσπᾶμε σὲ μεγάλια γέλια ἕξαιτίας τῶν Γαλιλαίων πού ἀποδίδουν στό Χριστὸ δύο φύσεις· γιατί ἐμεῖς ὑποστηρίζομε ὅτι εἶναι μία ἡ φύση τοῦ ὄρατου καί τοῦ ἀόρατου”. Καί ὁ Μανιχαῖος βέβαια γράφοντας στὸν Σκυθιανὸ καί μεμφόμενος ἐκείνους πού μιλοῦν γιὰ δύο φύσεις, λέγει τὰ ἑξῆς· “Ὁ Υἱὸς τοῦ αἰώνιου φωτὸς φανέρωσε στό ὄρος τὴν οὐσία του, ἔχοντας ὄχι δύο φύσεις, ἀλλὰ μία, καί ὄρατὴ καί ἀόρατὴ”. Καί ὁ Πολέμων (αὐτὸς

Ἐπολιναρίου δὲ διδάσκαλον οὕτως ἀνευφήμει) τοὺς ἱεροὺς ἡμῶν Πατέρας αἰτιώμενος ἃ τοὺς ἐν Καλχηδόνι οἱ ἀπὸ Σεθήρου, ὄρα τί φησιν “Οὐδὲν χεῖρον ἐννοῆσαι κάκεινο. Θεὸν γὰρ λέγοντες καὶ ἄνθρωπον τὸν αὐτόν, οὐκ αἰσχύνονται μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σε-
5 σαρκωμένην, καθάπερ μίαν σύνθετον, ὁμολογοῦντες. Εἰ γὰρ Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος ὁ αὐτός, δύο φύσεις ἄρα ὁ αὐτός, καθάπερ ἢ τῶν Καππαδοκῶν εἰσηγεῖται καινοτομία καὶ Ἀθανασίου ἢ οἴησις καὶ τῶν ἐν Ἰταλία ὁ τύφος. Καὶ σχηματίζονται μὲν, ὡς δῆθεν ἡμέτεροι, φρονεῖν τὰ τοῦ ἁγίου πατρὸς ἡμῶν Ἀπο-
10 λιναρίου, κηρύττουσι δὲ καθάπερ οἱ Γρηγόριοι τὴν τῶν φύσεων δυάδα”.

Πῶς οὖν ἐνῆν Εὐτυχοῦς τε καὶ Ἀπολιναρίου, Οὐαλεντίνου τε καὶ Μανιχαίου τὴν τοσαύτην τῆς ἀσεβείας ῥύμην ἐπισχεῖν καὶ τὴν νομὴν οὕτως ἔρπουσαν καὶ τὰς τῶν ἀνθρώπων ψυχὰς κατα
15 βοσκομένην ἀναστεῖλαι, εἰ μὴ τῆς ἱερᾶς ἐν Καλχηδόνι ὁμηγύρεως ὁ θεῖος ζῆλος δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσει τοῦ Χριστοῦ διαπρυσίως τε καὶ θεοφρόνως ἀνεκῆρυξε; Τῆς γὰρ αἵρετικῆς φορᾶς οὕτω μαινομένης, εἰ μὴ τῆς εὐσεβείας ὁ πύργος ἀνέτρεψε τὸ ῥεῦμα, οὐδὲν ἐκώλυεν ὑποβρυχίους πολλοὺς
20 τῇ πλάνῃ γενέσθαι. Ὡστε εἰ μὴ τοῖς ἔμπροσθεν Πατράσιν ἢ τῶν δύο φύσεων ἐγνωρίζετο φωνή, τὸ ἀναγκαῖον εἶχεν ἢ σύνοδος διὰ τὴν ἐκείνων λύσσαν ταύτην ἀνευρεῖν τε καὶ ἀνακηρύξαι. Μικροῦ δὲ πᾶσι τοῖς ἱεροῖς ἀνδράσιν ἐγνωσμένης, πῶς οὐκ ἀπαραίτητον ἦν κατὰ τῶν πολεμίων ταύτην πανδήμοις ψήφοις ἀναστηλῶσαι;
25 Ὡσπερ γὰρ πρὸς τὸν δυσσεβῆ Ἄρειον ἑτέραν οὐσίαν Πατὴρ καὶ Υἱοῦ δυσφημοῦντα, ἢ ἐν Νικαίᾳ σύνοδος τὸ ὁμοούσιον ἀντετάξατο, καίτοι τῆς λέξεως οὐπω τοῖς πατράσιν ἐπιπολαζούσης, τὸναντίον δὲ καὶ κεκωλυμένης, ὑφ’ ᾧ ὁ Σαμωσατεὺς Παῦλος καθαιρετικὴν ἀπόφασιν ἤνεγκεν, οὕτω δὴ καὶ κατὰ τῶν εἰρημέ-
30 νων δυσσεβῶν ἢ ἁγία σύνοδος διὰ τοῦ δύο φύσεις λέγειν ἐπὶ Χριστοῦ ἀνωπλίσατο, οὐκ αὐτῇ πρώτῃ τῆς εὐσεβείας φωνᾶς ἀνευροῦσα, ἀλλὰ καὶ πολλοὺς ἔχουσα πρὸ αὐτῆς τούτων διδασκάλους

καυχιόταν ὅτι εἶχε δάσκαλὸ τοῦ τὸν Ἀπολιναρίου), κατηγορώντας τοὺς ἱεροὺς Πατέρες μας γι' αὐτὸ πὺ οἱ ὄπαδοὶ τοῦ Σεβήρου κατηγοροῦσαν τοὺς Χαλκηδόνιους, πρόσεχε τί λέγει· “Τίποτε δὲν εἶναι χειρότερο ἀπὸ τὸ νὰ σκεφθεῖ κανεὶς καὶ ἐκεῖνο. Γιατὶ λέγοντας Θεὸ καὶ ἄνθρωπο τὸν ἴδιο, δὲν ντρέπονται νὰ ὁμολογοῦν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, σὰν μία σύνθετη. Γιατί, ἂν εἶναι ὁ ἴδιος Θεὸς τέλειος καὶ ἄνθρωπος τέλειος, ἄρα ὁ ἴδιος ἔχει δύο φύσεις, ὅπως εἰσηγοῦνται οἱ Καππαδόκες μὲ τὴν καινούργια διατύπωσή τους καὶ ἡ οἴηση τοῦ Ἀθανασίου καὶ ἡ ἀλαζονεία τῶν Ἰταλῶν. Καὶ ὑποκρίνονταν βέβαια, ὡς τάχα δικοὶ μας, ὅτι ἀσπάζονται τὸ φρόνημα τοῦ ἁγίου πατέρα μας Ἀπολιναρίου, ἀλλὰ κηρύττουν ὅπως οἱ Γρηγόριοι τὴ δυάδα τῶν φύσεων”.

Πῶς λοιπὸν ἦταν δυνατὸ νὰ συγκρατηθεῖ ἡ τόσο μεγάλο ὄρμη τῆς ἀσέβειας τοῦ Εὐτυχοῦς καὶ τοῦ Ἀπολιναρίου, τοῦ Οὐαλεντίνου καὶ τοῦ Μανιχαίου, καὶ νὰ ἀνασταλεῖ ἡ νόσος πὺ προχωροῦσε σὰν ἐρπετὸ καὶ κατέτρωγε τίς ψυχὲς τῶν ἀνθρώπων, ἂν ὁ θεῖος ζῆλος τῆς ἱερῆς Χαλκηδόνιας σύναξης δὲν εἶχε ἀνακηρύξει ὀλοκάθαρα καὶ μὲ πνεῦμα Θεοῦ δύο ἀδιαίρετες φύσεις κατὰ τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωσις τοῦ Χριστοῦ; ὄντας τέτοια ἡ μανία τῆς αἰρετικῆς ὄρμης, ἂν ὁ πύργος τῆς εὐσέβειας δὲν ἀνέστρεφε τὸ ρεῦμα, τίποτε δὲν θὰ ἐμπόδιζε νὰ καταποντισθοῦν πολλοὶ στὴν πλάνη. ὄστε, ἂν οἱ προηγούμενοι Πατέρες δὲν γνώριζαν τὴ διατύπωσις τῶν δύο φύσεων, ἡ σύνοδος θὰ βρισκόταν στὴν ἀνάγκη ἐξαιτίας τῆς λύσσης ἐκείνων νὰ τὴν ἀνακαλύψει καὶ νὰ τὴν ἀνακηρύξει. Ἀφοῦ ὅμως ὄλοι σχεδὸν οἱ ἅγιοι τὴ γνώριζαν, πῶς δὲν ἦταν ἀναγκαῖο νὰ τὴν προβάλουν ἐναντίον τῶν ἐχθρῶν μὲ τὴν ψῆφο ὄλων; ὄπως δηλ. πρὸς τὸν δυσσεβῆ Ἄρειο, πὺ δυσφημοῦσε γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ διαφορετικὴ οὐσία, ἡ σύνοδος τῆς Νίκαιας ἀντέταξε τὸ ὁμοούσιο, ἂν καὶ ἡ λέξις δὲν ἦταν συνηθισμένη στοὺς Πατέρες, ἀντίθετα μάλιστα καὶ ἐμποδιζόταν ἀπὸ ἐκείνους ἀπὸ τοὺς ὄποιους ὁ Παῦλος ὁ Σαμοσατεὺς δέχθηκε τὴν καθαιρετικὴ ἀπόφασις, ἔτσι λοιπὸν καὶ ἐναντίον τῶν δυσσεβῶν πὺ ἔχουν ἀναφερθεῖ ἔστρεψε τὰ ὄπλα ἡ ἁγία σύνοδος μὲ τὸ νὰ λέγει δύο φύσεις τοῦ Χριστοῦ, χωρὶς νὰ βρεῖ ἡ ἴδια τίς εὐσεβεῖς διατυπώσεις, ἀλλὰ ἔχοντας καὶ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν πολλοὺς δασκάλους τῶν διατυπώσεων αὐτῶν.

Εἰ δέ τις φιλονεικοῖ τὸν Ἰούλιον ἐπὶ Χριστοῦ μίαν εἰπεῖν φύσιν, πρῶτον μὲν οὕτω δῆλον εἰ γνήσιος ὁ λόγος, δεύτερον δὲ προσήκει γινώσκειν ὡς Ἰουλίου ὑστερον παρὰ Ῥωμαίους τὸ τῆς φύσεώς τε καὶ ὑποστάσεως ἐφυλοκρινήθη τε καὶ διεκρίθη ὄνομα, 5 καὶ μάτην τὰ αἰρετικὰ ζιζάνια τὴν σπορὰν ἐκεῖθεν σπουδάζει συλαγωγεῖν. Ἀδιακρίτων γὰρ ἔτι τῶν φωνῶν μενουσῶν οὐδὲν ἀπαντᾷ δυσχερές, μᾶλλον δὲ καὶ λίαν ἀκόλουθον, ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως τῇ λέξει τῆς φύσεως χρήσασθαι. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ὑπὲρ Ἰουλίου ἔστι φάναι.

10 Ἔτι δὲ τὸ αἰρετικὸν ἀναισχυντεῖ φρόνημα, καί φησι· “Διὰ τί μὴ, καθάπερ ἐκ δύο φύσεων λέγοντες τὸν ἄνθρωπον, εἶτα μετὰ τὴν ἔνωσιν καὶ μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν, μὴ καὶ τὸν Χριστὸν ἐκ δύο φύσεων λέγοντες μίαν αὐτοῦ τὴν φύσιν μετὰ τὴν ἔνωσιν ἀνομολογοῦμεν; Μίαν μὲν γὰρ ἴσμεν φύσιν τὸ σύνθετον, ἀναλυτικῶ δὲ κε- 15 χρημένοι τρόπον δύο τὰς συνελθούσας γνωρίζομεν”. Ἀλλ’ ἡ μὲν αἰρετικὴ ἀναισχυντία ἐπιζητεῖ ταῦτα. Μανθανέτωσαν δὲ οἱ ἀσύνετοι ὅτι τότε τὸ σύνθετον μία φύσις ἀκωλύτως λέγεται, ἡνίκα μὴ κυρίως ἐπ’ αὐτοῦ τὰ τῶν ἀπλῶν, ἐξ ὧν συνετέθη, ὀνόματα λέγεται. Οἷον τὸν ἄνθρωπον οὔτε σῶμα ἂν τις κυρίως οὔτε ψυχὴν εἴποι· 20 οὐδὲ γὰρ οὐδ’ ἐπιδέξαιτο ἂν οὔτε τὸν τοῦ σώματος οὔτε τὸν τῆς ψυχῆς ὄρον· καταχρηστικῶς μὲντοι πολλάκις ἢ τε ἀνὰ χεῖρα ὁμιλία τὸ ἀκριδὲς παρατρέχουσα, καὶ τὰ ἱερὰ λόγια τῇ ἐλευθερίᾳ κεχημένα τοῦ Πνεύματος, ἐκ μέρους τὸν ὅλον ἄνθρωπον ἐπονομάζουσι, ζυγῶ δουλείας τῆς διαλεκτικῆς ματαιότητος ὑπείκειν οὐκ 25 ἀνεχόμενα. Ἐπὶ δὲ γε τῆς ἀρρήτου καὶ ἀνεπινοήτου ἐνώσεως οὔτε παράδειγμα λαβεῖν οἰκειότερον δύναται ἂν τις, καὶ λέγοντες τὸν Χριστὸν ἐκ θεότητος καὶ ἀνθρωπότητός φαμεν αὐτὸν ὁμοίως καὶ Θεὸν τὸν αὐτὸν καὶ ἄνθρωπον· διὸ καὶ κυρίως καὶ ἀληθῶς ἡ παναγία Παρθένος Θεοτόκος πρεσβεύεται. Ὡστε μάτην ἐκακουρ- 30 γήθη τοῖς ἀσυνέτοις τὸ κατὰ τὸν ἄνθρωπον παράδειγμα εἰς διαβολὴν καὶ ἀνατροπὴν τῆς ἀσυγχύτου καὶ ἀδιαιρέτου τῶν δύο τοῦ Χριστοῦ φύσεων καθ’ ὑπόστασιν ἐνώσεως

Ἄν ὅμως κάποιος φιλονεικεῖ, ὅτι ὁ Ἰούλιος εἶπε μία φύση γιὰ τὸν Χριστό, πρῶτον δὲν εἶναι φανερό ὅτι ὁ λόγος του εἶναι γνήσιος, καὶ δεύτερον πρέπει νὰ γνωρίζει ὅτι ἔπειτα ἀπὸ τὸν Ἰούλιο διευκρινίσθηκε καὶ ἀποσαφηνίσθηκε στοὺς Ρωμαίους τὸ ὄνομα τῆς φύσης καὶ τῆς ὑπόστασης καὶ μάταια προσπαθοῦν τὰ αἰρετικά ζιζάνια νὰ λαφυραγωγῆσουν ἀπὸ ἐκεῖ τὴ σπορά. Γιατὶ παραμένοντας ἀκόμα ἀδιάκριτοι οἱ ὄροι, δὲν ἀνακύπτει καμμιά δυσκολία, ἢ καλύτερα εἶναι καὶ πολὺ ἀκόλουθο νὰ χρησιμοποιηθεῖ ἡ λέξη ὑπόσταση ἀντὶ τῆς φύσης. Αὐτὰ λοιπὸν μπορούμε νὰ ποῦμε πρὸς ὑποστήριξη τοῦ Ἰουλίου.

Ἄλλὰ συνεχίζει ἀκόμα τὴν ἀδιαντροπιά του τὸ αἰρετικὸ φρόνημα καὶ λέγει· Γιατί, ὅπως λέμε ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, καὶ ἔπειτα μετὰ τὴν ἔνωση λέμε πῶς ἔχει μία φύση, δὲν ὁμολογοῦμε καὶ γιὰ τὸν Χριστό, λέγοντας ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, μία φύση μετὰ τὴν ἔνωση; Γιατὶ τὴ σύνθεσή του τὴ χαρακτηρίζομε μία φύση καὶ χρησιμοποιώντας ἀναλυτικὸ τρόπο ἀναγνωρίζομε δύο τίς φύσεις πού συνενώθηκαν. Καὶ ἡ αἰρετικὴ βέβαια ἀδιαντροπιά ἐπιζητεῖ αὐτὰ. Ἄς μάθουν ὅμως οἱ ἀνόητοι, ὅτι τὸ σύνθετο τότε λέγεται ἀνεπιφύλακτα μία φύση, ὅταν δὲν κυριολεκτοῦνται σ' αὐτὸ τὰ ὀνόματα τῶν ἀπλῶν ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἔγινε ἡ σύνθεση. Γιὰ παράδειγμα τὸν ἄνθρωπο δὲν θὰ μπορούσε νὰ τὸν πεί κανεὶς στὴν κυριολεξία οὔτε σῶμα οὔτε ψυχὴ. Γιατὶ δὲν θὰ μπορούσε νὰ δεχθεῖ οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τῆς ψυχῆς τὸν ὄρισμό. Καταχρηστικὰ ὅμως πολλὲς φορὲς καὶ ἡ προφορικὴ ὁμιλία, παρατρέχοντας τὴν ἀκρίβεια, καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ χρησιμοποιώντας τὴν ἐλευθερία τοῦ πνεύματος, ἀπὸ τὸ ἓνα μέρος ὀνομάζουν ὅλο τὸν ἄνθρωπο, γιατί δὲν ἀνέχονται τὴ δουλεία τῆς διαλεκτικῆς ματαιολογίας. Γιὰ τὴν ἄρρητη ὅμως καὶ ἀκατανόητη ἔνωση οὔτε καταλληλότερο παράδειγμα μπορεῖ νὰ χρησιμοποιήσῃ κανεὶς, καὶ λέγοντας ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ Θεὸ καὶ ἀνθρώπινη φύση, λέμε ὅμοια τὸν ἴδιο καὶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο. Γι' αὐτὸ καὶ κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ἡ παναγία Παρθένος ὀνομάζεται Θεοτόκος. Ὡστε μάταια κακοποιήθηκε ἀπὸ τοὺς ἀνόητους τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου γιὰ νὰ διαβληθεῖ καὶ νὰ ἀνατραπεῖ ἡ ἀσύγχυτη καὶ ἀδιαίρετη ἔνωση τῶν δύο καθ' ὑπόσταση φύσεων τοῦ Χριστοῦ.

“Οτι δὲ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν κυρίως ἀμφότερα, ἐξ ὧν τέ ἐστι, λέγεται, οἷον Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἄλλοι τε πολλοὶ βοῶσι, καὶ ὁ θεῖος δὲ Κύριλλος ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ ἓνα φησὶ καὶ τὸν αὐτὸν τοῦτο κάκεῖνο ὑπάρχειν. Καὶ πρὸς Οὐαλεριανὸν δὲ τὸν 5 Ἰκονίου ἐπίσκοπον ὁμοίως γράφει· “Οὐκοῦν ὁμολογουμένως μὲν τὸ ἀπὸ σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεὸς ἐστὶ, κατὰ ταῦτὸν ἀμφότερα Χριστὸς, εἷς ὧν Υἱός, εἷς Κύριος μετὰ τῆς ἰδίας αὐτοῦ σαρκός”. Τὸ γὰρ ἀμφότερα, τί ἄλλο ἢ ὅτι ὁ αὐτὸς ἐστὶ καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος βεβαιοῖ; Ἀλλὰ καίτοι ταῦτα βοῶντος Κυρίλλου, 10 ὁμῶς ἐτόλμησάν τινες ὑλακτεῖν ὡς ὁ Χριστὸς ἐκ θεότητος μὲν ἐστὶ καὶ ἀνθρωπότητος, οὔτε δὲ ἄνθρωπος οὔτε Θεός, μηδὲ τοῦ Παύλου τὸ θεόπνευστον καὶ μεγαλόφωνον καταιδεσθέντες, ὃς κέκραγεν· «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερον ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας», διὰ μὲν τοῦ χθὲς καὶ σήμερον ἄνθρωπον τὸν αὐτὸν ὁμολο- 15 γῶν, διὰ δὲ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τὸν αὐτὸν ἀνακηρύττων Θεόν. Καὶ πάλιν ὁ αὐτὸς “Εἷς Θεός, εἷς καὶ μεσίτης Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος Χριστὸς Ἰησοῦς”, ὥστε κυρίως ὁ Χριστὸς καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεός. Καὶ Ἀθανάσιος δὲ γνήσιον ἑαυτὸν τοῦ Παύλου δεικνὺς μαθητὴν οὕτω φησὶν· “Ἐπεὶ καὶ Θεὸς ἐστὶν ὁ Χρι- 20 στός”.

Βασιλείου δὲ καὶ τῶν ἱερῶν Γρηγορίων καὶ τῶν ἄλλων δσίων Πατέρων, εἴ τις συλλέγειν πειραθείη, εἰς τὸ ἄπειρον ἂν αἰ μαρτυρίαι παρατενοῦσι τὸν λόγον. Ὁ μέντοι γε σοφὸς Κύριλλος τὸν τῆς οἰκουμένης διδάσκαλον Παῦλον μάρτυρα καλῶν κατὰ τῶν μὴ 25 βουλομένων ὁμολογεῖν Θεοτόκον τὴν ἁγίαν Παρθένον (οὕτω γὰρ ἐπιγράφει καὶ τὸν λόγον) ὄρα τί φησὶ· “Νῦν δὲ τὴν φωνὴν μὲν οὐκ εἶρηκεν, ἥτοι τὴν Θεοτόκος, Θεὸν δὲ τὸν Χριστὸν ἐπὶ πάντων ἀνεβόησε”. Καὶ πάλιν “Εἰ μὴ Θεὸν ἅμα καὶ ἄνθρωπον ἠπίστατο τὸν Χριστόν, οὐκ ἂν ἐπέφερε κατὰ σάρκα. Τοῦτο γὰρ φανερῶς ἐπὶ τοῦ 30 μὴ μόνον ἀνθρώπου, ἀλλὰ καὶ ἕτερόν τι τὴν οὐσίαν ὑπάρχοντος λέγεται”. Ὁ δὲ αὐτὸς θεοφόρος ἀνὴρ κἀν τῷ δευτέρῳ ἀναθεματισμῷ τὰ αὐτὰ βοᾷ· “Εἴ τις οὐχ ὁμολογεῖ καθ’ ὑπόστασιν σαρκὶ ἡνῶ-

“Ὅτι ὁμῶς ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας λέγεται κυριολεκτικὰ καὶ τὰ δύο, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποτελεῖται, δηλαδή Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, καὶ ἄλλοι πολλοὶ τὸ διακηρύττουν, ἀλλὰ καὶ ὁ θεῖος Κύριλλος στὴν ἐπιστολή του πρὸς τὸν Σούκενσο λέγει, ὅτι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς εἶναι καὶ αὐτὸ καὶ ἐκεῖνο. Τὸ ἴδιο γράφει καὶ στὸν Οὐαλεριανὸ τὸν ἐπίσκοπο τοῦ Ἰκονίου· “Ἄρα ὁμολογοῦμε ὅτι τὸ προερχόμενο ἀπὸ σὰρκα εἶναι σὰρκα, καὶ τὸ προερχόμενο ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι Θεός, καὶ τὰ δύο μαζὶ ἐνωμένα ὁ Χριστὸς, ἓνας Υἱός, ἓνας Κύριος μὲ τὴν ἴδια του τὴ σὰρκα”. Γιατὶ ἡ ἔκφραση “καὶ τὰ δύο” τί ἄλλο βεβαιώνει, παρὰ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος; Ἀλλὰ μολονότι διακηρύττει αὐτὰ ὁ Κύριλλος, ὁμῶς τὸλμησαν μερικοὶ νὰ γανγίζουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι βέβαια σύνθετος ἀπὸ θεότητα καὶ ἀνθρωπότητα, δὲν εἶναι ὁμῶς οὔτε ἄνθρωπος οὔτε Θεός, καὶ δὲν σεβάσθηκαν οὔτε τὸν θεόπνευστο Παῦλο καὶ τὴ διακήρυξή του, ὁ ὁποῖος φωνάζει μεγαλόφωνα· «Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς καὶ σήμερα ὁ ἴδιος καὶ στοὺς αἰῶνες»⁷⁹, μὲ τὸ «χθὲς καὶ σήμερα» ὁμολογώντας τὸν ἴδιο ἄνθρωπο, καὶ μὲ τὸ «στοὺς αἰῶνες» ἀνακηρύττοντας τὸν ἴδιο Θεό. Καὶ πάλι ὁ ἴδιος λέγει· «Ἐνας ὁ Θεός, ἓνας καὶ ὁ μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, ἄνθρωπος, Χριστὸς Ἰησοῦς»⁸⁰, ὥστε στὴν κυριολεξία ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ ἄνθρωπος καὶ Θεός. Ἀλλὰ καὶ ὁ Ἀθανάσιος, ἀποδεικνύοντας τὸν ἑαυτοῦ του γνήσιο μαθητὴ τοῦ Παύλου, λέγει αὐτὰ· “Ἐπειδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι καὶ Θεός”. Κι ἂν ἐπιχειρήσει κανεὶς νὰ συλλέξει τίς μαρτυρίες τοῦ Βασιλείου καὶ τῶν ἱερῶν Γρηγορίων καὶ τῶν ἄλλων ὁσίων Πατέρων θὰ παρατείνουν αὐτὲς τὸ λόγο μου στὸ ἄπειρο.

Ὁ σοφὸς ὁμῶς Κύριλλος καλώντας μάρτυρα τὸν Παῦλο, τὸν δάσκαλο τῆς οἰκουμένης, στὸ λόγο του, Ἐναντίον ἐκείνων πού δὲν θέλουν νὰ ὁμολογήσουν Θεοτόκο τὴν ἁγία Παρθένο (γιατὶ αὐτὴ εἶναι καὶ ἡ ἐπιγραφή τοῦ λόγου του), πρόσεχε τί λέγει· “Τώρα ὁμῶς δὲν εἶπε βέβαια τὴ λέξη, δηλαδή τὴ λέξη Θεοτόκος, διακήρυξε ὁμῶς τὸν Χριστὸ Θεὸ τῶν πάντων”. Καὶ πάλι· “Ἄν δὲν θεωροῦσε τὸν Χριστὸ Θεὸ μαζὶ καὶ ἄνθρωπο, δὲν θὰ πρόσθετε τὴ φράση ‘κατὰ σὰρκα’. Γιατὶ αὐτὸ λέγεται φανερὰ γιὰ ἐκεῖνον πού δὲν εἶναι μόνον ἄνθρωπος, ἀλλ’ εἶναι καὶ κάτι διαφορετικὸ στὴν οὐσία”. Ὁ ἴδιος θεοφόρος Πατέρας καὶ στὸν δεύτερο ἀναθεματισμὸ διακηρύττει τὰ ἴδια· “Ἄν

σθαι τὸν ἐκ Θεοῦ Πατρὸς Λόγον, ἓνα τε Χριστὸν εἶναι μετὰ τῆς
ιδίας σαρκός, τὸν αὐτὸν δηλονότι Θεὸν καὶ ἄνθρωπον, ἀνάθεμα
ἔστω". Καὶ ἐν τῷ πρὸς τὰς βασιλίδας προσφωνητικῷ ὁμοίως "Ἐ-
να τε ἡμῖν οὕτως ἀναδειχθῆναι Χριστὸν, τὸν αὐτὸν ὁμοῦ Θεὸν ὄν-
5 τα καὶ ἄνθρωπον". Καὶ μυρία ἄλλα. Κατάδηλον οὖν ὡς πολλή και
ἄπειρος ἡ διαφορὰ τοῦ κατὰ τὸν Χριστὸν μυστηρίου καὶ τοῦ κατὰ
τὸν ἄνθρωπον παραδείγματος ὃ μὲν γὰρ ἐξ ὧν ἐστιν, οὐ λέγεται
ταῦτα, ὃ δὲ ἐξ ὧν προῆλθε, καὶ διαπρυσίως ταῦτα ὀνομάζεται.

Ἄλλὰ γὰρ τῆς αἰρέσεως πάλιν ἡ ἀπόνοια τὴν τετάρτην μέμ-
10 φεται σύνοδον ὡς ὄρον ἐκθεμένην, διατεινομένη τὴν τοιαύτην
ἐπιχείρησιν ὑπὸ τῆς κατὰ τὴν Ἐφεσον πρώτης συνόδου παντε-
λῶς ἀποκεκωλύσθαι. Καίτοι γε εἰ κατὰ τὸν λῆρον αὐτῶν ἀπειρ-
γεν ἡ σύνοδος ἕτερον ὄρον μηδ' ὄλως προάγειν, αὐτὴ καθ' ἑαν-
τῆς πρὸ τῶν ἄλλων τὴν καταδικάζουσαν ἐξήνεγκε ψῆφον ὀρίζει
15 γὰρ αὐτὸ τοῦτο τυποῦσα, ἃ μηδ' ἑτέρα τῶν πρὸ αὐτῆς διωρίσατο.
Ἄλλὰ καὶ ἡ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις αὐτῆς ἐστὶν ὄρος, ὃ ταῖς πρε-
σβυτέραις τῶν συνόδων οὐ διώρισταί. Ναὶ δὴ καὶ τὴν ἐν Κωνστα-
ντινουπόλει, τῶν ρν ἁγίων Πατέρων, ἐξ ὧν αὐτοὶ ληροῦσι, παρα-
γράφεται τὸν πνευματομάχον γὰρ αὕτη καθελοῦσα, τῷ κατὰ τὴν
20 Νίκαιαν ἐκφωνηθέντι ὄρω τὴν περὶ τοῦ ἁγίου Πνεύματος θεολο-
γίαν προσθεῖσα συνήρμωσεν. Εἰ γὰρ αἱ προλαβοῦσαι προστιθεῖ-
σαι τὸν μῶμον ἐκφεύγουσιν, οὐδ' αἱ μετ' αὐτὰς ἐν τοῖς ὁμοίοις
ἀνομοίως ἔξουσι τὴν κατάγνωσιν. Οὕτω τὸ ἀσύνητον πάντα φύ-
ρει καὶ διαστρέφει. Καὶ γὰρ ἡ ἐν Ἐφέσῳ σύνοδος πίστιν μὲν ἐτέ-
25 ραν, ἥς ἐναντία τὰ δόγματα πρὸς τὴν ἐν Νικαίᾳ καθέστηκε σύνο-
δον, παντελῶς ἐκτίθεσθαι διεκάλυψεν. Ἀκηράτων δὲ τῶν ἐν αὐτῇ
σφισμένων, ἅπερ ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ προστιθέναι αὐτῆς τε γέγονεν
ἔργον, καὶ τῶν πραγμάτων ἡ φύσις διδάσκαλος, καὶ τῆς Ἐκκλη-
σίας ὁράται τοῦτο στέργουσα διὰ παντὸς ἡ παράδοσις. Διὸ καὶ
30 κατὰ τὴν Ἀλεξάνδρειαν, οὕτω τῆς οἰκουμενικῆς συγκροτηθεί-
σης συνόδου, τοὺς ἐν αὐτῇ τῶν ἱερέων λογάδας ὁ θεσπέσιος

κάποιος δὲν ὁμολογεῖ ὅτι ὁ Λόγος ὁ προερχόμενος ἀπὸ τὸν Θεὸ Πατέρα ἔχει ἔνωθεῖ σὲ ὑπόσταση μὲ σάρκα, καὶ ὅτι εἶναι ἓνας ὁ Χριστὸς μὲ τὴν ἴδια του τῆ σάρκα, ὁ ἴδιος δηλαδή Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, νὰ εἶναι ἀναθεματισμένος”. Καὶ στὸν προσφωνητικὸ λόγο του Πρὸς τὶς Βασιλίδες ὅμοια λέγει, ὅτι “Ἐνας παρουσιάσθηκε σ’ ἐμᾶς ὁ Χριστὸς, ὁ ἴδιος μαζὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος”. Καὶ ἄπειρα ἄλλα. Εἶναι λοιπὸν ὀλοφάνερο ὅτι εἶναι μεγάλη καὶ ἀπέραντη ἡ διαφορὰ ἀνάμεσα στὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ καὶ στὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἓνας δηλαδή δὲν λέγεται ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια προῆλθε, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὀνομάζεται περίλαμπρα καὶ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια προῆλθε.

Ἄλλὰ ὁ παραλογισμὸς τῆς αἵρεσης κατηγορεῖ πάλι τὴν τέταρτη σύνοδο ποὺ ἔθεσε ὄρο, μὲ τὸν ἰσχυρισμὸ ὅτι ἡ πράξις αὐτὴ ἔχει ἐντελῶς ἀπαγορευθεῖ ἀπὸ τὴν πρώτη σύνοδο στὴν Ἔφεσο, ἂν καὶ βέβαια ἂν, σύμφωνα μὲ τὴ φλυαρία τους, ἀπαγόρευε ἡ σύνοδος νὰ μὴν θεσπισθεῖ καθόλου κάποιος ἄλλος ὄρος, ἢ ἴδια κατὰ τοῦ ἑαυτοῦ της πρὶν ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἔρριξε ἐναντίον τοῦ ἑαυτοῦ της τὴν καταδικαστικὴ ψῆφο. Γιατὶ ὀρίζει μὲ τὴ διατύπωσή της αὐτὸ ἀκριβῶς ποὺ δὲν ὄρισε καμμιά ἀπὸ τὶς πρὶν ἀπὸ αὐτὴ συνόδους. Ἄλλὰ καὶ ἡ καθ’ ὑπόστασις ἔνωσις εἶναι ὄρος αὐτῆς, πράγμα ποὺ δὲν ὀρίσθηκε ἀπὸ τὶς προηγούμενες συνόδους. Καὶ βέβαια καταδικάζει καὶ τὴ σύνοδο τῶν ἑκατὸν πενήντα Πατέρων στὴν Κωνσταντινούπολι ἀπὸ ὅσα αὐτοὶ φλυαροῦν. Γιατὶ, καθαιρώντας αὐτὴ τὸν Πνευματομάχο⁸¹, συνάρμοσε μὲ τὸν ὄρο ποὺ ἐκφωνήθηκε στὴ Νίκαια τὴ θεολογία ποὺ προῆλθε γιὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα. Ἄν δηλαδή οἱ προηγούμενες ποὺ ἔκαναν τὴν προσθήκη διαφεύγουν τὴν κατηγορία, οὔτε οἱ μετὰ ἀπὸ αὐτὲς σὲ ὅμοια παράβασις θὰ ἔχουν ἀνόμοια καταδίκη. Ἔτσι ἡ ἀνοησία ἀναμυγνύει καὶ διαστρέφει τὰ πάντα. Γιατὶ ἡ σύνοδος τῆς Ἐφέσου ἀπαγόρευσε ρητὰ νὰ κηρύσσεται διαφορετικὴ πίστις, τῆς ὁποίας τὰ δόγματα ἦταν ἀντίθετα πρὸς τὴ σύνοδο τῆς Νίκαιας. Ἔτσι, παραμένοντας ἀπαραποίητα τὰ δόγματά της, ὅσα ὁ καιρὸς ἀπαιτεῖ νὰ προστίθενται ἔγινε ἡ φύσις δάσκαλος καὶ αὐτῆς καὶ τῶν πραγμάτων, καὶ βλέπομε ἡ παράδοσις τῆς Ἐκκλησίας νὰ φυλάσσει αὐτὸ γιὰ πάντα. Γι’ αὐτὸ καὶ στὴν Ἀλεξάνδρεια, ὅταν δὲν εἶχε ἀκόμα συγκληθεῖ ἡ οἰκουμενικὴ σύνοδος, συναθροίζοντας ὁ θεῖος Κύριλλος τοὺς

ἄθροισάμενος Κύριλλος καὶ πίστιν διαθέμενος ἔγγραφον, τῷ Νεστορίῳ διεπέμψατο.

Ἐκφεύγει μὲν οὖν οὕτω τὰς ἀδίκοις λαβὰς ἢ εὐσέβεια· τὸ αἰρετικὸν δὲ πάλιν ἑτέροις μῶμοις ἐπιπηδᾶν οὐκ αἰσχύνεται, καὶ
 5 φησιν ὡς ἢ κατὰ Καλχηδόνα σύνοδος τοῖς Κυρίλλου δόγμασι μάχεται. Ὁ μὲν γὰρ ἐν τε ταῖς πρὸς Σούνκενσον ἐπιστολαῖς καὶ ἀλλαχοῦ δὲ τὸν Χριστὸν δογματίζει ἐκ δύο φύσεων, ἢ δὲ τὴν τοιαύτην φωνὴν ὀστρακίζουσα δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἀντεχειροτόνησεν. Οὕτω τὸ συκοφαντεῖν τοῦ ἀληθεύειν πολὺ τῇ αἰρέσει σπουδαιότε-
 10 ρον. Καὶ γὰρ Διόσκορον ἢ σύνοδος, τὸ ἐκ δύο μὲν φύσεων δεχόμενον, τὸ δύο δὲ οὐκ ἀνεχόμενον δέξασθαι, ὡς τὰ τοῦ Εὐτυχοῦς νοσοῦντα διώσατο· καὶ οὐχ ἀπλῶς ἐξεκλήρουξε τὸ ἐκ δύο λέγειν φύσεων τὸν Χριστόν, ἀλλὰ τὸ λέγειν κατ' Εὐτυχέα καὶ Διόσκορον. Διὰ μέντοι τοῦ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους μετὰ τῆς εὐσεβοῦς διανοίας λέ-
 15 γειν αὐτὴν καὶ τὸ ἐκ δύο φύσεων συνεισηγάγεν. "Ὅτι γὰρ Εὐτυχῆς ἐκ δύο μὲν ἔλεγε φύσεων, δυσσεβῶς δέ, πρόδηλον. Οὐ τοίνυν τὴν Κυρίλλου φιλὴν φωνὴν, ἀλλὰ τὴν Εὐτυχοῦς δυσσεβείαι ἢ σύνοδος ἀπεπέμψατο. Καὶ γὰρ καὶ κατ' αὐτὸ τὸ μέσον τῶν ἐν Καλχηδόني πεπραγμένων τῆς πίστεως τοῦ ἐν ἁγίοις Φλαβιανοῦ ἀνα-
 20 γινωσκομένης, ἐν ᾗ ἐγγράπτο, "Ἐκ δύο φύσεων ὁμολογοῦμεν εἶναι τὸν Χριστὸν μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν, ἐν μιᾷ ὑποστάσει, ἐν ἐνὶ προσώπῳ, ἓνα Χριστόν, ἓνα Υἱὸν ὁμολογοῦντες", ἢ σύνοδος ἐξεβόησεν αὐτούς τε οὕτω φρονεῖν καὶ τῶν Πατέρων πίστιν εἶναι ταύτην ἐπίστασθαι. Πῶς οὖν ἢ ταῦτα λέγουσα ἢ Κυρίλλῳ μάχε-
 25 ται, ἢ τοὺς λέγοντας εὐσεβῶς ἐκ δύο φύσεων ἀποστρέφεται; Ταῦτα διεξελθὼν ὁ ἱεράρχης Εὐλόγιος, καὶ παραίνεσιν πρὸς ἔνωσιν ἐκκλησιαστικὴν τοὺς διεστῶτας παρακαλοῦσαν τοῖς εἰρημένοις ἐπιθείς, περατοῖ τὸν λόγον.

Καὶ ὁ ἐφεξῆς δὲ λόγος κατὰ τῶν συκοφαντῶν τῆς ἐν Καλχη-
 30 δόνη συνόδου τὴν σπουδὴν ἔχει. Γυμνάζει δὲ κἀνταῦθα τὸ κατὰ τὸν ἄνθρωπον παράδειγμα ᾧ κέχρηται μὲν Κύριλλος εὐσεβῶς,

λόγιους ἱερεῖς πού ὑπάγονταν σ' αὐτήν καί συντάσσοντας γραπτή πίστη, τὴν ἔστειλε στὸν Νεστόριο.

Ἔτσι λοιπὸν διαφεύγει τὶς ἄδικες κατηγορίες ἢ εὐσέβεια. Ἡ αἵρεση ὅμως δὲν ντρέπεται νὰ ἐπιτεθεῖ πάλι μὲ ἄλλες κατηγορίες, καὶ λέγει ὅτι ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας μάχεται τὰ διδάγματα τοῦ Κυρίλλου. Γιατὶ ὁ Κύριλλος καὶ στὶς ἐπιστολές του πρὸς τὸν Σούκενσο, ἀλλὰ καὶ ἀλλοῦ, δογματίζει ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἢ αἵρεση ὅμως, ἐξαστρακίζοντας αὐτὴ τὴ διατύπωση, ἀντιθέσπισε δύο ἀδιαίρετες φύσεις· ἔτσι γιὰ τὴν αἵρεση ἢ συκοφαντία εἶναι πολὺ σπουδαιότερη ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. Γιατὶ ἡ σύνοδος ἀπέπεμψε τὸν Διόσκορο πού δεχόταν τὴ ρήση “ἀπὸ δύο φύσεις”, ἀρνιόταν ὅμως νὰ δεχθεῖ τὴ ρήση “δύο φύσεις”, ἐπειδὴ ἔπασχε ἀπὸ τὴ νόσο τοῦ Εὐτυχοῦς. Καὶ δὲν ἀποκήρυξε ἀπλῶς τὸ νὰ λέγει κανεὶς ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἀλλὰ τὸ νὰ λέγει σύμφωνα μὲ τὸν Εὐτυχῆ καὶ τὸν Διόσκορο. Μὲ τὸ νὰ λέγει δηλαδὴ αὐτὴ δύο ἀδιαίρετες φύσεις μ' εὐσεβῆ πρόθεση εἰσήγαγε μαζὶ καὶ τὸ “ἀπὸ δύο φύσεις”. Γιατὶ τὸ ὅτι ὁ Εὐτυχῆς ἔλεγε ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις, ἀλλὰ μὲ δυσσεβῆ πρόθεση εἶναι ὀλοφάνερο. Δὲν ἀπέρριψε λοιπὸν ἡ σύνοδος τὴν εὐπρόσδεκτη διατύπωση τοῦ Κυρίλλου, ἀλλὰ τὴ δυσσέβεια τοῦ Εὐτυχοῦς. Γιατὶ καὶ στὴ μέση ἀκριβῶς τῶν πεπραγμένων τῆς Χαλκηδόνας, ἐνῶ διαβαζόταν ἡ ὁμολογία πίστεως τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ, πού ἔγραφε, “Ὁμολογοῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς ἀποτελεῖται ἀπὸ δύο φύσεις μετὰ τὴν ἐνανθρώπησή του, ὁμολογώντας τὴν ὑπαρξὴ αὐτῶν σὲ μία ὑπόσταση, σ' ἓνα πρόσωπο, ἓνα Χριστό, ἓνα Υἱό”, ἡ σύνοδος δέχθηκε διὰ βοῆς ὅτι καὶ αὐτοὶ ἔτσι πιστεύουν, καὶ γνωρίζουν ὅτι αὐτὴ εἶναι πίστη καὶ τῶν Πατέρων. Πῶς λοιπὸν αὐτὴ πού λέγει αὐτά, ἢ τὸν Κύριλλο πολεμᾷ ἢ ἀποστρέφεται ἐκείνους πού λέγουν μ' εὐσέβεια τὸ “ἀπὸ δύο φύσεις”; Αὐτὰ ἀφοῦ ἀνέπτυξε ὁ ἱεράρχης Εὐλόγιος, προσθέτοντας σὲ ὅσα εἶπε καὶ προτροπὴ πού καλοῦσε σὲ ἔνωση ἐκκλησιαστικὴ τοὺς διαφωνοῦντες, τελειώνει τὸ λόγο του.

Ἀλλὰ καὶ ὁ ἐπόμενος λόγος ἔχει στόχο του τοὺς συκοφάντες τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας. Χρησιμοποιεῖ κι ἐδῶ τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου, τὸ ὁποῖο χρησιμοποιεῖ ὁ Κύριλλος μ' εὐσέβεια, ἀλλὰ προ-

προφέρει δὲ δυσσεβῶς τὸ ἀλλόφυλον· προφέρει γὰρ ἵνα μίαν φύ-
 σιν ἐπὶ Χριστοῦ, ὡσπερ καὶ ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, λέγεσθαι δογματί-
 σθῃ. Πλὴν ἐξ ὧν ὑπὲρ τῆς ἀσεβείας σπουδάζει, κατ' αὐτῆς μᾶλλον,
 κἂν οὐκ ἔχη τὴν αἴσθησιν ἐξοπλίζεται. Λέγει γὰρ ὡς ἐπὶ τῶν ἀνο-
 5 μοιομερῶν τὸ ὅλον ταῖς τῶν μερῶν προσηγορίαις οὐκ ὀνομάζεται,
 ἀλλ' ἰδιαζούσῃ κλήσει γνωρίζεται· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ μιᾶς γνωσθή-
 σεται φύσεως. Ἡ μὲν αἵρεσις οὕτω συμπλέκει τὸ σόφισμα, ὃ δὲ τοῦ
 Λόγου μαθητῆς Εὐλόγιος τὸ ματαιολόγον αὐτῆς ἐξελέγξας, πα-
 τρικάως ἐπιδείκνυσι μαρτυρίαις κυρίως τε καὶ ἀληθῶς τὸν ἕνα Κύ-
 10 ριον Ἰησοῦν Χριστὸν καὶ Θεὸν καλεῖσθαι καὶ ἄνθρωπον, ὥστε εἰ
 ἐφ' ὧν τὸ ὅλον τὰς τῶν μερῶν προσηγορίας οὐ δέχεται, οὐδ' ἡ μία
 φύσις συνεισάγεται, ἐφ' ὧν τὸ ὅλον τῶν μερῶν τὰς κλήσεις κυρίως
 ἀναδέχεται ἐπ' ἐκείνων καὶ ἡ μία φύσις συνθεωρηθήσεται.

Ὁ μέντοι γε σοφὸς συγγραφεὺς παράγει τὸν ἱερὸν Κύριλλον
 15 ἐρμηνεύοντα ἑαυτὸν, ὅπως καὶ ἐφ' ᾧ τῷ κατὰ τὸν ἄνθρωπον ἐχρή-
 σατο παραδείγματι. Θεοδώρου γὰρ τοῦ Μοψουεστίας τὸ κατὰ τὸν
 ἄνθρωπον ἐνδιαβάλλοντος παράδειγμα ὡς ὑπάρχον τῷ κατὰ Χρι-
 στὸν μυστηριῶ ἀνάρμοστον, οὕτως ἐν τῷ λεγομένῳ πρώτῳ τόμῳ
 ἀνθυποφέρει ὁ Κύριλλος. “Ἐνα καὶ τὸν αὐτὸν ὄντα γινώσκομεν
 20 καὶ ἐκ Θεοῦ Πατρὸς θεϊκῶς καὶ ἐκ γυναικὸς κατὰ σάρκα· κεχρημέ-
 θα δὲ τῇ τοῦ παραδείγματος χρεία, τηροῦντες πανταχοῦ τῇ ἐνώσει
 τὸ ἀδιάσπαστον, καὶ τὴν διαίρεσιν παρωθούμενοι”. Ἀκούεις ἐφ' ᾧ
 Κύριλλος παραλαμβάνει τὸ παράδειγμα· οὐ γὰρ ἵνα σὺ μίαν τοῦ
 Χριστοῦ φύσιν καινολογήσῃς, ἀλλ' ἵνα Θεόδωρος καὶ Νεστόριος
 25 κατασχυνθῶσι τῇ τοῦ παραδείγματος χρεία, τηροῦντος τοῦ ἱεροῦ
 Κυρίλλου τῇ ἐνώσει τὸ ἄτμητόν τε καὶ ἀδιάσπαστον.

Σὺ δ' ἴσως ἀκολουθῶν τῷ παραδείγματι οὐδὲ Θεὸν οὐδὲ ἄν-
 θρωπον κυρίως εἰπεῖν ἀνάσχοιο ἂν τὸν Χριστόν, διότι οὐδὲ ὁ ἄν-
 θρωπος, τὸ παράδειγμα, οὔτε σῶμα κυρίως οὔτε ψυχὴ, εἰ ἐκδίαση
 30 ταῦτα λέγειν αὐτόν, διότι ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀπορρήτου ἐνώ-
 σεως, ἐξ ὧν αὐτὸς σύγκειται, ταῦτα κυρίως λέγεται. Οὐ τοίνυν

βάλλουν μὲ πρόθεση δυσσεβῆ οἱ ἀντίπαλοι· καὶ τὸ προβάλλουν, γιὰ νὰ δογματίσουν νὰ λέγεται καὶ γιὰ τὸν Χριστὸ μία φύση ὅπως λέγεται καὶ γιὰ τὸν ἄνθρωπο. Ὡστόσο ἀπὸ ὅσα πασχίζει νὰ πεῖ πρὸς ὑπεράσπιση τῆς ἀσέβειας, ἐπιτίθεται μᾶλλον ἐναντίον της, κι ἄς μὴν τὸ ἀντιλαμβάνεται. Γιατὶ λέγει ὅτι στὰ ἀνομοιομερῆ τὸ ὅλο δὲν ὀνομάζεται μὲ τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, ἀλλὰ ἀναγνωρίζεται μὲ μιὰ ἰδιαίτερη ὀνομασία· κι ἂν συμβαίνει αὐτό, τότε θὰ θεωρηθεῖ πῶς εἶναι καὶ μιᾶς φύσης. Ἡ αἵρεση λοιπὸν ἔτσι συμπλέκει τὸ σόφισμά της, ὁ Εὐλόγιος ὅμως, ὁ μαθητὴς τοῦ Λόγου, ἀφοῦ ἀπέδειξε ὅτι αὐτὰ ἀποτελοῦν ματαιολογία, ἀποδεικνύει μὲ μαρτυρίες ἀπὸ τοὺς Πατέρες ὅτι κυριολεκτικὰ καὶ ἀληθινὰ ὁ ἓνας Κύριος Ἰησοῦς Χριστὸς ὀνομάζεται καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὥστε, ἂν γιὰ ὅποια τὸ ὅλο δὲν δέχεται τὰ ὀνόματα τῶν μερῶν, δὲν συνάγεται βέβαια οὔτε τὸ ἓνα γιὰ ὅποια δέχονται τὶς ὀνομασίες κυρίως ἀπὸ τὰ μέρη τους, σ' αὐτὰ θὰ γίνῃ δεκτὴ καὶ ἡ μία φύση.

Ὁ σοφὸς ὅμως συγγραφέας παρουσιάζει τὸν ἅγιο Κύριλλο νὰ ἐρμηνεύει τὸν ἑαυτὸ του, πῶς καὶ γιὰ ποιὸ σκοπὸ χρησιμοποίησε τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου. Ἐπειδὴ δηλαδή ὁ Θεόδωρος Μοψουεστίας ἔλεγε κατηγορώντας ὅτι τὸ παράδειγμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ἀταίριαστο γιὰ τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ, ἔτσι στὸν λεγόμενο πρῶτο τόμο ἀνταπαντᾷ ὁ Κύριλλος: “Γνωρίζομε ὅτι εἶναι ἓνας καὶ ὁ αὐτὸς προερχόμενος καὶ ἀπὸ τὸν Πατέρα Θεὸ θεϊκῶς, καὶ ἀπὸ γυναίκα κατὰ σάρκα· καὶ χρησιμοποιοῦμε τὸ παράδειγμα, διατηρώντας παντοῦ τὸ ἀδιάσπαστο τῆς ἔνωσης καὶ ἀπορρίπτοντας τὴ διαίρεση”. Ἀκοῦς γιὰ ποιὸ λόγο ὁ Κύριλλος χρησιμοποιεῖ τὸ παράδειγμα; Ὁχι βέβαια γιὰ νὰ πεῖς καινολογώντας μία φύση γιὰ τὸν Χριστό, ἀλλὰ γιὰ νὰ ντροπιαστοῦν ὁ Θεόδωρος καὶ ὁ Νεστόριος μὲ τὴ χρῆση τοῦ παραδείγματος, ἐπειδὴ ὁ ἱερὸς Κύριλλος διατηρεῖ τὸ ἄτμητο καὶ ἀδιάσπαστο τῆς ἔνωσης.

Ἐπὶ ὅμως ἀκολουθώντας ἴσως τὸ παράδειγμα δὲν θὰ μπορούσες νὰ δεχθεῖς νὰ λεχθεῖ ὁ Χριστὸς κυριολεκτικὰ οὔτε Θεὸς οὔτε ἄνθρωπος, γιὰτὶ οὔτε τὸ παράδειγμά μας, ὁ ἄνθρωπος, εἶναι κυριολεκτικὰ οὔτε σῶμα οὔτε ψυχὴ, ἂν τὸν ἐκδιάσεις αὐτὸν νὰ ὀνομάσει αὐτὰ ἔτσι, ἐπειδὴ στὴν ἀπόρρητη ἔνωση τοῦ Χριστοῦ, ἀπὸ αὐτὰ ἀπὸ τὰ ὅποια

κἄν ὁ ἄνθρωπος μιᾶς λέγοιτο φύσεως, οὐδεὶς ἀκολουθίας ἀπαιτή-
 σει λόγος καὶ τὸν Χριστὸν μιᾶς ὑπάρχειν διὰ τοῦτο φύσεως. Διὸ
 καὶ Κύριλλον τὸν θαυμάσιον μίαν μὲν τὸν ἄνθρωπον φύσιν εὐρή-
 σεις λέγοντα, μίαν δὲ φύσιν εἰπόντα τοῦ Χριστοῦ οὐκ ἂν φωρά-
 5 σης. Εἰ δέ τις δύο φύσεις δέδοικεν εἰπεῖν, ἵνα μὴ διαίρεσιν συνει-
 σάξῃ, πρῶτον μὲν οὕτως ἀπλῶς μηδὲ λεγέτω δύο φύσεις, προστι-
 θέτω δὲ τὸ ἀδιαίρετον, εἶτα συνομολογείτω καὶ τὸ ἐν καθ' ὑπόστα-
 σιν πρόσωπον καὶ μίαν ὑπόστασιν, ἢ ἀντ' αὐτῶν εἰ θούλει, τὸ “μί-
 αν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην”. Ταῦτα γὰρ ὁ λέγων κατὰ
 10 τὸν γνώμονα τῆς ἀκριβείας Κύριλλον οὐκ ἂν οὐδὲ συκοφάνταις
 παράσχοι λαθῆν ὡς διαίρεσιν δογματίσας τῶν φύσεων. Καὶ γὰρ
 καὶ τῶν ἀνατολικῶν δύο φύσεις εἰπόντων, καὶ συκοφαντεῖν αὐ-
 τοὺς ὡς διαιροῦντας ἑτέρων κινηθέντων, πρὸς Ἀκάκιον γράφων,
 ἐπειδὴ μετὰ τοῦ εἰπεῖν δύο φύσεις καὶ τὸ ἀδιαίρετον συνῆψαν καὶ
 15 ἐν ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ Χριστῷ τὰς δύο φύσεις ὄραν ὡμολόγησαν, τέ-
 κνα μὲν διαδόλου τοὺς συκοφάντας ἀποφαίνει, τοὺς δὲ διομολο-
 γοῦντας κατὰ τὸ φρόνημα τῶν ἀνατολικῶν ἀδύνατόν ποτε διαίρε-
 σιν εἰσάγειν.

“Ὅρα δὲ καὶ Ἀθανάσιον, οἷα περὶ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ
 20 Λόγου γράφων κατὰ τῶν τὰ Ἀπολιναρίου νοσοῦντων ἐκτίθεται.
 Λέγων γὰρ διὰ τοῦ ἑκάτερα τὸ δύο παρ' οὐδενὸς τῶν εὐσεβῶν
 εἰσάγειν ὑπενοήθη διαίρεσιν. Λέγει δέ· “Ἄλλ' ὁ ὢν φύσει Θεός,
 γεννᾶται ἄνθρωπος, ἵνα εἷς ἦ τὰ ἑκάτερα τέλειος, κατὰ πάντα Θε-
 ὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ αὐτός”. Καὶ ὁ Θεολόγος δὲ Γρηγόριος ἐν τῷ
 25 ἀπολογητικῷ φησι· “Τοῦτο ἢ κενωθεῖσα θεότης, τοῦτο ἢ προσλη-
 φθεῖσα σὰρξ, τοῦτο ἢ καινὴ μίξις, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἐν ἐκ δυ-
 οῖν, καὶ δι' ἐνὸς ἀμφότερα”. Ναὶ δὴ καὶ πρὸς Οὐαλεριανὸν τὸν
 Ἰκονίου γράφων ὁ Κύριλλος “Οὐκοῦν ὁμολογουμένως μὲν”, φη-
 σί, “τὸ ἀπὸ σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ, τὸ δὲ ἐκ Θεοῦ Θεός”. Ἔστι δὲ κατὰ
 30 ταῦτόν ἀμφότερα ὁ Χριστός”. Ὡσπερ οὖν οὐ τέμνει τὸ Θεὸς καὶ
 ἄνθρωπος τὸν ἕνα Χριστόν, οὐδὲ τὸ ἀμφότερα, οὐδὲ τὸ ἑκάτερα,

αὐτὸς συνίσταται, αὐτὰ κυριολεκτικὰ λέγεται. Ἀκόμα κι ἂν λεγόταν ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιᾶς φύσης, καμμιά λογικὴ ἀκολουθία δὲν θ' ἀπαιτήσῃ γι' αὐτὸ τὸ λόγο καὶ ὁ Χριστὸς νὰ εἶναι μιᾶς φύσης. Γι' αὐτὸ θὰ βρεῖς καὶ τὸν θαυμαστὸ Κύριλλο νὰ λέγει ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἶναι μιᾶς φύσης, δὲν θὰ τὸν συλλάβεις ὅμως νὰ λέγει μία φύση τοῦ Χριστοῦ. Ἄν ὅμως κάποιος φοβᾶται νὰ πεῖ δύο φύσεις, γιὰ νὰ μὴν εἰσάγει διαίρεση, πρῶτον γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἀπλῶς νὰ μὴ λέγει οὔτε δύο φύσεις, ἀλλὰ ἅς προσθέσῃ τὸ ἀδιαίρετο, ἔπειτα ἅς συνομολογήσῃ καὶ ἓνα καθ' ὑπόστασις πρόσωπο καὶ μία ὑπόστασις, ἢ ἀντὶ αὐτῶν, ἂν θέλῃς, νὰ πεῖ “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Ὅποιος λοιπὸν λέγει αὐτὰ σύμφωνα μὲ τὸν γνώμονα τῆς ἀκριβείας Κύριλλο, δὲν θὰ καταστῆ δυνατὸν οὔτε στοὺς συκοφάντες νὰ δώσῃ ἀφορμὴ ὅτι δίδαξε τὴ διαίρεση τῶν δύο φύσεων. Γιατὶ καὶ οἱ ἀνατολικοὶ ποὺ εἶπαν δύο φύσεις, ἐπειδὴ κινήθηκαν ἄλλοι νὰ τοὺς συκοφαντήσουν ὅτι διαιροῦν τὸν Χριστό, γράφοντας στὸν Ἀκάκιο, ἐπειδὴ λέγοντας δύο φύσεις πρόσθεσαν καὶ τὸ ἀδιαίρετο καὶ ὁμολόγησαν ὅτι στὸν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸ Χριστὸ βλέπουν τὶς δύο φύσεις, ἀνακηρύττει τοὺς συκοφάντες παιδιὰ τοῦ διαβόλου, ἐνῶ ὅσους πιστεύουν σύμφωνα μὲ τὴν πίστη τῶν ἀνατολικῶν λέγει ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ εἰσάγουν διαίρεση.

Πρόσεχε ὅμως καὶ τὸν Ἀθανάσιο τί λέγει γιὰ τὴν ἐνανθρώπιση τοῦ Λόγου γράφοντας ἐναντίον ἐκείνων ποὺ νοσοῦν τὴ νόσο τοῦ Ἀπολιναρίου. Γιατὶ λέγει μὲ τὴ λέξη ἐκάτερα τὸ δύο ἀπὸ κανένα ἀπὸ τοὺς εὐσεβεῖς δὲν θεωρήθηκε ὅτι διδάσκει διαίρεση. Λέγει λοιπὸν “Ἄλλ' αὐτὸς ποὺ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση τοῦ Θεοῦ, γεννιέται ἄνθρωπος, γιὰ νὰ εἶναι ἓνας τέλειος καὶ σὰ δύο (ἐκάτερα) σὲ ὅλα, Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὁ ἴδιος”. Καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος στὸν Ἀπολογητικὸ τοῦ λέγει “Αὐτὸ ἢ θεότητα ποὺ κενώθηκε, αὐτὸ ἢ σάρκα ποὺ ἔχει προσληφθεῖ, αὐτὸ τὸ κοινὸ μίγμα Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ἓνα ἀπὸ δύο καὶ μὲ τὸ ἓνα καὶ τὰ δύο”. Ἀλλὰ καὶ ὁ Κύριλλος γράφοντας στὸν Οὐαλεριανό, τὸν ἐπίσκοπο Ἰκονίου, λέγει “Εἶναι ὁμολογημένο λοιπὸν πῶς ὅ,τι προέρχεται ἀπὸ τὴ σάρκα εἶναι σάρκα, καὶ ὅ,τι ἀπὸ τὸν Θεὸ εἶναι Θεός· καὶ ὁ Χριστὸς σύμφωνα μ' αὐτὸ εἶναι καὶ τὰ δύο”. Ὅπως λοιπὸν τὸ ὅτι εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος δὲν διαιρεῖ τὸν ἓνα Χριστό, οὔτε καὶ τὸ δύο οὔτε καὶ τὸ καθένα, ἔτσι οὔτε τὸ δύο, ἂν

οὕτως οὐδὲ τὸ δύο, εἰ μὴ τὸν νοῦν εἶησαν ἐκτετμημένοι τινὲς καὶ τοῦ καλοῦ σπορέως οὐδένα καρπὸν φῦναι δυνάμενοι.

Σὺ δέ μοι σκόπει πάλιν νεανιευομένην τὴν αἴρεσιν. Ὁ Κύριλλος, φησί, τὸ δύο λέγειν φύσεις ἀδιαιρέτους ἐξεκήρυξεν, ἀντίπα-
5 λον εἶναι νομίζων τῇ λεγούσῃ δόξῃ μίαν εἶναι φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Ῥᾶον δὲ αὐτῆς τὸ φρούαγμα καταβάλλεται. Διπλὸν γὰρ τὸ ἀδιαίρετον κἀνταῦθα, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις αὐτοῦ λόγοις, ὁ συγγραφεὺς ἐπιδειξάμενος φαίνεται, καὶ τὸ μὲν Νεστορίῳ φίλον, τὸ δὲ τῇ εὐσεβείᾳ τιμώμενον, καὶ διὰ τοῦτο ἀλλήλοις ἀντικείμενα
10 Τὸ γὰρ κατὰ σχέσιν ἀδιαίρετον, ὡς ὄπλον Νεστορίου ἀποβάλλεται, τὸ δὲ καθ' ὑπόστασιν ἀδιαίρετον, ἥτοι ἢ καθ' ὑπόστασιν ἔνωσις περιφανῶς καὶ κηρύσσεται καὶ περιπτύσσεται. Ὡσπερ οὖν εἴ τις ἔνωσιν ἐπὶ Χριστοῦ λέγων μὴ συνάπτοι τῇ ἐνώσει τὸ καθ' ὑπόστασιν, ὑποπτον τὸ ῥῆμα ποιεῖ, οὕτως εἴ τις δύο φύσεις ἀδιαιρέ-
15 τούς λέγει μὴ συνεπιφέρων τὸ καθ' ὑπόστασιν, εἰς τὴν αὐτὴν ὑποψίαν περιτρέπεται. Ὡσαύτως δὲ καὶ ὁ λέγων ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν τὸν Θεὸν Λόγον, εἰ μὴ τὴν φωνὴν ἄλλοθεν ἐρμηνεύσειε (δυνατὸν γὰρ αὐτὴν καὶ κατὰ Νεστόριον καὶ κατὰ τὸν ὀρθὸν εἶπεῖν λόγον λαβὴν παρασχεῖν τοῖς ἀκροαταῖς), οὐκ ἔστιν ἀναίτιος. Διὸ καὶ ὁ
20 διαιτᾶν σοφὸς Κύριλλος ἐν μὲν τῷ Θησαυρῷ τὸν Θεὸν Λόγον ὡσπερ τινὰ ποδῆρη τὸν ἐκ Μαρίας ἄνθρωπον ἢ ναὸν ἀναλαβεῖν λέγει, ἐν δὲ ταῖς πρὸς Σούκενσον ἐπιστολαῖς “Οὐκοῦν ἄνθρωπος”, φησί, “γέγονεν, οὐκ ἄνθρωπον ἀνέλαβεν, ὡς Νεστορίῳ δοκεῖ”.

Καὶ ὄρα τῆς διαίτης τὸ ἀγχίνουν καὶ νηφάλιον. Ὁ μὲν ἄνθρω-
25 πον καὶ ναὸν ἀναλαβεῖν ἱερολογεῖ, Νεστόριον δὲ ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν εἰπόντα παραγράφεται, εὐσεβῶς δὲ ἐκάτερον. Ὁ μὲν γὰρ ὑποστάντα τὸν ἄνθρωπον ἀναλαβεῖν Νεστόριος ἐσοφίζετο, ὁ δὲ οὐμενοῦν προὑποστάντα, ἐν ἑαυτῷ δὲ τοῦτον ὑποστήσαντα, κἀν τῷ ἀτρέπτῳ μεμενηκότα τῆς θεότητος, ἀληθῶς γενέσθαι καὶ ἄν-
30 θρωπον. Σοφῶς οὖν καὶ ὁμοίως διαπραττόμενος ὁ ἱερός Κύριλλος καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ἐπιστολῇ τὸ δύο φύσεις λέγειν ἀδιαιρέτους μετὰ τὴν ἔνωσιν, μὴ συνεπιφέροντα τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, μάχεσθαι τοῖς “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”

κάποιοι δὲν εἶχουν βλάβη στὸ νοῦ καὶ δὲν μποροῦν ν' ἀποδώσουν κανένα καρπὸ τοῦ καλοῦ σπορέα.

Ἐσὺ ὅμως προῤσεχε πάλι τὴν αἵρεση ποῦ θρασύνεται. Ὁ Κύριλλος, λέγει, ἀποδοκίμασε τὸ νὰ λέμε δύο φύσεις ἀδιαίρετες, θεωρώντας τὸ ἀντίθετο στὴ γνώμη ποῦ λέγει ὅτι εἶναι “μία ἢ φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Εὐκόλα ὅμως ἡ αὐθάδεια της καταπίπτει. Γιατὶ καὶ ἐδῶ, ὅπως καὶ στοὺς ἄλλους λόγους του, φαίνεται ὁ συγγραφέας νὰ ἔδειξε πὼς τὸ ἀδιαίρετο εἶναι διπλό, τὸ ἓνα ἀρεστὸ στὸν Νεστόριο καὶ τὸ ἄλλο σεβαστὸ στὴν ὀρθὴ πίστη, καὶ γι' αὐτὸ ἀντίθεται μεταξὺ τους. Γιατὶ τὸ ἀδιαίρετο στὴ σχέση τους ἀπορρίπτεται ὡς ὄπλο τοῦ Νεστόριου, ἐνῶ τὸ ἀδιαίρετο καθ' ὑπόσταση, ἢτοι ἢ καθ' ὑπόσταση ἔνωση περιλαμβάνει καὶ κηρῦσσεται καὶ γίνεται ἀποδεκτὴ. “Ὅπως λοιπὸν ἂν κάποιος λέγοντας ἔνωση γιὰ τὸν Χριστὸ δὲν συνάπτει στὴν ἔνωση τὸ “καθ' ὑπόσταση”, κάνει τὴ λέξη ὑποπτη, ἔτσι ἂν λέγει κάποιος δύο ἀδιαίρετες φύσεις, χωρὶς νὰ προσθέτει τὸ “καθ' ὑπόσταση”, ὑπόκειται στὴν ἴδια ὑποψία. Ἐπίσης καὶ ὅποιος λέγει ὅτι ὁ Θεὸς Λόγος ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπο, ἂν δὲν ἐρμηνεύσει τὴ διατύπωση ἀπὸ ἄλλοῦ (γιατὶ εἶναι δυνατὸ νὰ τὴν πεῖ καὶ σύμφωνα μὲ τὸν Νεστόριο καὶ σύμφωνα μὲ τὸν ὀρθόδοξο λόγο καὶ νὰ δώσει ἀφορμὴ στοὺς ἀκροατὲς του) δὲν εἶναι ἀνεύθυνος. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ σοφὸς στοὺς συμβιβασμοὺς Κύριλλος λέγει στὸν Θεσαυρὸ ὅτι “ὁ Θεὸς Λόγος ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπο, ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ τὴ Μαρία, σὰν ποδήρη χιτῶνα ἢ ναό”, ἐνῶ στίς ἐπιστολὲς πρὸς τὸν Σούκενσο λέγει: “Ἐγινε λοιπὸν ἄνθρωπος, δὲν ἀνέλαβε ἄνθρωπο, ὅπως νομίζει ὁ Νεστόριος”.

Καὶ προῤσεχε τὸν εὐφυῆ καὶ νηφάλιο συμβιβασμό. Ὁ ἓνας διδάσκει ὅτι ἀνέλαβε ἄνθρωπο καὶ ναό, ἐνῶ ἀποδοκιμάζει τὸν Νεστόριο ποῦ εἶπε ὅτι ἀνέλαβε ἄνθρωπο, δείχνοντας εὐσέβεια καὶ γιὰ τὰ δύο. Γιατὶ ὁ Νεστόριος δίδασκε σοφιστικὰ ὅτι ἀνέλαβε τὸν ἄνθρωπο ἔχοντας ὑπόσταση, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὅτι δὲν εἶχε προῦπόσταση, ἀλλὰ ἔλαβε τὴν ὑπόσταση τοῦ ἀνθρώπου μέσα του, καὶ ἐνῶ εἶχε μείνει ἀμετάβλητα Θεός, ἔγινε ἀληθινὰ ἄνθρωπος. Ἐνεργώντας λοιπὸν μὲ σοφία καὶ ὅμοια ὁ ἱερός Κύριλλος καὶ στὴν ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο λέγει τὸ νὰ ὑποστηρίξει κανεὶς δύο φύσεις μετὰ τὴν ἔνωση, χωρὶς νὰ προσθέτει τὴν καθ' ὑπόσταση ἔνωση, μάχεται ἐκείνους ποῦ δογματί-

δογματίζουσί φησιν. Οὐ γὰρ ἀντάρκης οὕτως ἡμίτομος ἢ φωνὴ
 ῥηθεῖσα συνελθεῖν καὶ ὁμοφρονῆσαι τοῖς μίαν φύσιν τοῦ Λόγου
 σεσαρκωμένην κηρύττουσιν. Εἰ δὲ δύο τις φύσεις ἀδιαιρέτους εἰ-
 πὼν συμπαραλάβοι καὶ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν, ὀρθῶς τε καὶ
 5 εὐσεβῶς ἔρει, καὶ Κύριλλον εὐρήσει ὁμότητον. Καὶ ἄκουσον κα-
 τὰ τὸ τέλος τῆς αὐτῆς ἐπιστολῆς οἷα διέξεισι. “Τὸ ἀδιαιρέτως”,
 φησί, “προστεθὲν δοκεῖ μὲν πως παρ’ ἡμῖν ὀρθῆς εἶναι δόξης ση-
 मानτικόν, αὐτοὶ δὲ οὐχ οὕτω νοοῦσιν”. “Ὡστε, εἰ οὕτως ἐνόουν,
 ὀρθοδόξως ἂν ἔλεγον καὶ τῇ Κυρίλλου γνώμῃ συνέβαινον. Ἔστι
 10 γὰρ τὸ ἀδιαίρετον αὐτῶ δόξης ὀρθῆς τοῖς συνάπτουσι τὴν φωνὴν
 ἢ συνεπινοοῦσι τῆς καθ' ὑπόστασιν ἐνώσεως, τοῖς αἰρετικοῖς δὲ
 διεσπασμένον καὶ τὸ ἀδιαίρετον τῆς γὰρ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσε-
 ως αὐτὸ διασχίζουσιν. Οὕτω δ' ἂν εἶη μεμφόμενος καὶ τοὺς λέγον-
 τας μὲν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους, τὴν καθ' ὑπόστασιν δὲ μὴ συνο-
 15 μολογοῦντας ἔνωσιν· μάχονται γὰρ ὡς ἀληθῶς οὗτοι τοῖς μίαν
 φύσιν φρονοῦσι τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Τοὺς μέντοι με-
 τὰ τοῦ λέγειν δύο φύσεις ἀδιαιρέτους ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει
 θεωρεῖν οὐτ' ἂν μεμψαίμην ἔρει, ὥσπερ οὐδὲ τοὺς ἀνατολικοὺς τὰ
 ὅμοια λέγοντας ἐμεμψάμην, ἀλλ' οὐτε ἐμοὶ τὰναντία φρονεῖν οὐτε
 20 διαμάχεσθαι πρὸς “τὴν μίαν τοῦ Λόγου φύσιν σεσαρκωμένην”
 οὐκ ἂν ψηφισαίμην.

Σὺν δέ μοι συνδιασκόπει ὅπως οὐδ' ἢ “μία φύσις τοῦ Λόγου σε-
 σαρκωμένη”, ἀπλῶς οὕτω προαγομένη, οὐμενοῦν τὸ ἀνεπίληπτον
 οὐ διασώζει. Λέγοιτο γὰρ ἂν “μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμέ-
 25 νη” καὶ οἷς ἄψυχος ἢ προσληφθεῖσα νομίζεται σὰρξ, καὶ οἷς τῶν
 συνελθόντων ἢ σύγχυσις δυσσεβεῖται, καὶ οἷς ἢ τοῦ Λόγου φύσις
 εἰς σάρκα φρενοβλαβῶς ἀναχεῖται. Ὁ δὲ τῆς ἀκριθείας διδάσκα-
 λος Κύριλλος, ἕκαστον τῶν αἰρετικῶν φρονημάτων ὁμοτίμως βδε-
 λυσσόμενος, διὰ τῆς κοινῆ προκεμένης φωνῆς τὸ ἀδιαίρετον μὲν
 30 καὶ ἀσύγχυτον τῶν συνελθόντων τρανολογεῖ φύσεων, ἀπευθύνει
 δὲ ταύτην ἔτι μᾶλλον, τὴν σεσαρκωμένην φύσιν, ἐψυχῶσθαι δο-
 γματίζων ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοερᾷ. Διὸ καὶ τοὺς ἀνατολικοὺς, ὡς

ζουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Γιατί δὲν εἶναι πλήρης ἡ διατύπωση ποὺ ἐγίνε κατὰ τὸ ἡμῖς, ὥστε νὰ συμβαδίσει καὶ νὰ συμφωνήσῃ μ’ αὐτοὺς ποὺ κηρύττουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Ἐὰν ὅμως κάποιος ποὺ λέγει δύο φύσεις ἀδιαίρετες συμπεριλάβῃ καὶ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, θὰ τὸ πεῖ ὀρθὰ καὶ μὲ εὐσέβεια, καὶ θὰ βρεῖ σύμφωνο καὶ τὸν Κύριλλο. Καὶ ἄκουσε τί λέγει στὸ τέλος τῆς ἴδιας ἐπιστολῆς: “Τὸ ἀδιαίρετο”, λέγει, “ποὺ προστέθηκε θεωροῦμε ἐμεῖς ὅτι σημαίνει τὴν ὀρθὴ γνώμη, ἐκεῖνοι ὅμως δὲν τὸ ἐννοοῦν ἔτσι”. Ὡστε, ἂν τὸ ἐννοοῦσαν ἔτσι, θὰ ἦταν ἡ ἀποψή τους ὀρθόδοξη καὶ θὰ συμφωνοῦσαν μὲ τὴ γνώμη τοῦ Κυρίλλου. Γιατί γι’ αὐτὸν τὸ ἀδιαίρετο τὸ σκέφτονται ὀρθὰ ὅσοι συνεπινοοῦν τὴ λέξη μαζί μὲ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, γιὰ τοὺς αἵρετικούς ὅμως εἶναι διασπασμένο καὶ τὸ ἀδιαίρετο· γιὰ τὸ ἀποχωρίζουν ἀπὸ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση. Ἐτσι μπορεῖ νὰ κατηγορεῖ καὶ αὐτοὺς ποὺ λένε βέβαια δύο φύσεις ἀδιαίρετες, δὲν συνομολογοῦν ὅμως τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση. Γιατί ἀληθινὰ αὐτοὶ μάχονται ἐκείνους ποὺ πιστεύουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. “Οὔτε βέβαια θὰ μπορούσα νὰ μεμφθῶ”, λέγει, “αὐτοὺς ποὺ ὁμολογοῦν δύο φύσεις ἀδιαίρετες καὶ δέχονται αὐτὲς κατὰ τὴν καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, ὅπως δὲν μέμφθηκα οὔτε τοὺς ἀνατολικούς ποὺ λένε τὰ ὅμοια, ἀλλ’ οὔτε θὰ μπορούσα νὰ πῶ ὅτι πιστεύουν τ’ ἀντίθετα μ’ ἐμένα, οὔτε ὅτι μάχονται τὴ μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”.

Ἐσὺ ὅμως, σὲ παρακαλῶ, πρόσεχε μαζί μου πῶς οὔτε “ἡ μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη” ὅταν λέγεται ἔτσι ἀπλά, δὲν διαφεύγει τὴν κατηγορία. Γιατί θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη” καὶ ἀπὸ αὐτοὺς ποὺ θεωρεῖται ἄψυχη ἢ σάρκα ποὺ προσέλαβε, καὶ αὐτοὶ ποὺ πιστεύουν μὲ δυσσάβεια τὴ σύγχυση τῶν φύσεων ποὺ ἐνώθησαν, καὶ αὐτοὶ ποὺ θεωροῦν μὲ φρενοφλάβεια ὅτι ἡ φύση τοῦ Λόγου ἀναχύθηκε σὲ σάρκα. Ὁ δάσκαλος ὅμως τῆς ἀκρίβειας Κύριλλος ποὺ θεωρεῖ βδελυρὸ ἐξίσου κάθε φρόνημα τῶν αἵρετικῶν, διακηρύσσει ρητὰ μὲ τὴν παρούσα κοινὴ ἔκφραση τὸ ἀδιαίρετο καὶ ἀσύγχυτο τῶν φύσεων ποὺ ἐνώθησαν, καὶ τὴν ἀνασκευάζει ἀκόμα περισσότερο διδάσκοντας ὅτι ἡ σαρκωμένη φύση ἔχει ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερή. Γι’ αὐτὸ καὶ τοὺς ἀνατολικούς, ὅπως πολλές

πολλάκις εἴρηται, ταύτην μὲν τὴν φωνὴν οὐκ εἰπόντας, τὴν δὲ ἰσο-
 δυναμουῦσαν προβαλλομένους (δύο γὰρ φύσεις εἶπον πρεσβεύειν
 ἐν τῇ καθ' ὑπόστασιν ἐνώσει) καὶ μηδὲ τὸ ἀδιαιρέτους ἐπενεγκόν-
 τας ὀρθοδόξους ἀνεκήρυξε· καίτοι γε οὐδ' αὐτοῖς ῥήμασι τὸ καθ'
 5 ὑπόστασιν ἔγραψαν, ἀλλ' ἐξ ἧν εἶπον ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ὁμολο-
 γεῖν τὸν ἐκ Πατρὸς ἀχρόνως γεννηθέντα καὶ ἐκ τῆς Θεοτόκου
 Μαρίας ἐπ' ἐσχάτων, καὶ τὸν αὐτὸν πρεσβεύειν Θεόν τε καὶ ἄν-
 θρωπον, ἅτε δὴ σύνδρομα εἰδὼς τὰ εἰρημένα τῇ καθ' ὑπόστασιν
 ἐνώσει φωνῇ, ὁμοδοξεῖν αὐτὸν αὐτοῖς περιφανῶς ἐμαρτύρησε.
 10 Δεῖ δ' οὖν εἰδέναι ὡς οἱ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἔνωσιν εἰπόντες
 Πατέρες ἡμῶν δύο τινῶν σύνοδον καθ' ἔνωσιν ἀδιάσπαστον διὰ
 ταύτης τῆς φωνῆς δογματίζουσιν· εἰ δὲ ἀσύγχυτα τὰ συνελθόντα
 μεμένηκεν, οὐδὲν ἢ προκειμένη φωνῇ παραδίδωσιν. Ὡσαύτως
 καὶ τὸ “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκακωμένην” λέγειν εἰς τὴν αὐ-
 15 τὴν μὲν ἔννοιαν σχεδὸν ὑποφέρεται, παρελκυσθῆναι δὲ πολλοῖς
 αἰρετικοῖς πρὸς τὸ βούλημα τὸ ῥάδιον ἐμπαρέχεται. Ὡστε οὐχ
 ἀπλῶς αὐτὴν παραδεκτέον, ἀλλ' ὡς ὁ τὰ θεῖα σοφὸς ἐχρήσατο Κύ-
 ριλλος, τουτέστι ψυχῇ λογικῇ τε καὶ νοεῶσιν συνάπτοντα ἐψυχωμέ-
 νην, καὶ τῶν συνελθόντων συνεπιθεωροῦντα τὸ ἀσύγχυτον. Οὕτω
 20 γοῦν ἑκατέρω φωνῇ τῆς ἀκριθείας οὐκ ἐπιστατούσης, ἐν μὲν δη-
 λουσι τὸ πρόσωπον, τῶν δὲ συνελθόντων οὐ τρανολογοῦσι τὸ
 ἀσύγχυτον. Πάλιν οἱ δύο φύσεις ἀδιαιρέτους δοξάζοντες τὸ μὲν
 ἀσύγχυτον διετράνωσαν, ἐν δὲ εἶναι τὸ πρόσωπον, ἥτοι τὴν ὑπό-
 στασιν, οὐ συνδιετράνωσαν, ὥστε δεῖ καὶ τοὺς δύο φύσεις ἀδιαιρέ-
 25 τους λέγον-τας ἢ τὴν καθ' ὑπόστασιν ἐπισυνάπτειν ἔνωσιν ἢ τὴν
 “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σαρκακωμένην”, ἢ τὸν αὐτὸν Θεόν τε καὶ
 ἄνθρωπον· ἄνευ γὰρ ἑνὸς τῶν εἰρημένων τὸ ἀτελὲς ἢ φωνῇ προ-
 βαλλομένη δικαίως ἂν διελέγχωτο. Ταῦτα καὶ τὰ τούτοις ὅμοια
 διεληλυθῶς ὁ συγγραφεύς, καὶ παραινεῖσιν παρακαλοῦσαν πρὸς
 30 ὁμόνοιαν καταβαλῶν, καὶ τὸν παρόντα διαναπαύει λόγον.

Ὁ δὲ ἐφεξῆς αὐτῷ λόγος πρὸς τοὺς οἰομένους ἀνθρωπίναις
 ἐπινοίαις δύνασθαι τὴν ἀληθῆ τῶν Χριστιανῶν ὑποβάλλειν θεο-

φορές εἶπαμε, πού δὲν εἶπαν αὐτὴ τὴν ἔκφραση, ἀλλὰ πρόβαλαν τὴν ἰσοδύναμή της (γιατὶ εἶπαν ὅτι πρεσβεύουν δύο φύσεις κατὰ τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση) καὶ πού δὲν πρόσθεσαν τὸ ἀδιαίρετες, τοὺς ἀνακήρυξε ὀρθόδοξους, ἂν καὶ βέβαια οὔτε μὲ τις ἴδιες λέξεις ἔγραψαν τὸ καθ' ὑπόστασις, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ ὅτι εἶπαν μόνο, ὅτι ὁμολογοῦν ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν πού γεννήθηκε ἀπὸ τὸν Πατέρα ἐκτὸς χρόνου καὶ τελευταῖα ἀπὸ τὴν Θεοτόκο Μαρία, καὶ πρεσβεύουν τὸν ἴδιο καὶ Θεὸ καὶ ἄνθρωπο, ἐπειδὴ γνώριζε ὅτι αὐτὰ εἶναι παράλληλα μὲ τὴν ἔκφραση “καθ' ὑπόστασις ἔνωση”, βεβαίωσε περίλαμπρα ὅτι αὐτὸς εἶναι ὁμόδοξος μὲ αὐτούς.

Πρέπει λοιπὸν νὰ γνωρίζομε ὅτι οἱ Πατέρες πού ὁμολόγησαν τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση, δογματίζουν μὲ αὐτὴ τὴν ἔκφραση τὴν ἔνωση δύο φύσεων σὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη, ἂν ὅμως τὰ ἐνωμένα παραμένουν ἀσύγχυτα, αὐτὴ ἢ ἔκφραση δὲν παραδίδει τίποτα σχεπικό. Ἐπίσης καὶ τὸ νὰ λέμε “μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη” ἔχει σχεδὸν τὸ ἴδιο νόημα, καὶ παρέχει τὴ δυνατότητα σὲ πολλοὺς αἰρετικούς νὰ παρασυρθοῦν στὴν εὐκόλη ἐπιλογή. “Ὡστε δὲν πρέπει ἀπλῶς αὐτὴ νὰ γίνῃ παραδεκτὴ, ἀλλὰ ὅπως τὴ χρησιμοποίησε ὁ σοφὸς στὰ θεῖα Κύριλλος, δηλαδὴ συνάπτοντάς τιν μὲ ψυχὴ λογικὴ καὶ νοερὴ ἐμψυχωμένη, καὶ ἀποδεχόμενοι μαζὶ καὶ τὸ ἀσύγχυτο τῶν φύσεων πού ἐνώθηκαν.” Ἔτσι λοιπὸν σὲ κάθε μία ἔκφραση ἀπὸ τις δύο ὅταν δὲν ὑπάρχει ἢ ἀκρίβεια, δηλώνουν ἓνα πρόσωπο, δὲν κηρύττουν ὅμως μὲ σαφήνεια τὸ ἀσύγχυτο τῶν ἐνωμένων φύσεων. “Ὅσοι πάλι πιστεύουν δύο φύσεις ἀδιαίρετες, κηρύττουν βέβαια μὲ σαφήνεια τὸ ἀσύγχυτο, δὲν κηρύττουν ὅμως μὲ σαφήνεια ὅτι τὸ πρόσωπο εἶναι ἓνα, ἢτοι ἢ ὑπόστασις. “Ὡστε πρέπει καὶ ὅσοι λένε δύο φύσεις ἀδιαίρετες ἢ νὰ ἐπισυνάπτουν τὴν καθ' ὑπόστασις ἔνωση, ἢ τὴ “μία φύσις τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ἢ ὅτι ὁ ἴδιος εἶναι Θεὸς καὶ ἄνθρωπος. Γιατὶ χωρὶς ἓνα ἀπὸ αὐτὰ ἢ ἔκφραση παρουσιάζοντας ἀτέλεια θὰ δεχόταν δίκαιο ἔλεγχο. Αὐτὰ καὶ τὰ ὅμοια μ' αὐτὰ ἀφοῦ ἀνέπτυξε ὁ συγγραφέας κι ἀφοῦ πρόσθεσε καὶ προτροπὴ γιὰ ὁμόνοια, τελειώνει κι αὐτὸν τὸν λόγο.

Ὁ ἐπόμενος λόγος τοῦ ἀνοίγει διάλογο μ' ἐκείνους πού νομίζουν ὅτι μποροῦν νὰ κατανοήσουν τὴν ἀληθινὴ θεολογία τῶν Χριστιανῶν

λογίαν διαλέγεται. Ἐν ᾧ θεολογήσας εὐσεβῶς, καὶ κρείττω πάσης ἐπιτεχνήσεως καὶ τῆς ἐκ λόγων σοφίας τὴν παρὰ Χριστιανοῖς ἀποδειξάμενος θεολογίαν, καὶ τὸ ἐξηρημένον αὐτῆς ἀνυμνήσας, διαλαμβάνει ὡς ἐφ' ἡμῶν μὲν αἱ τῶν ιδιωμάτων διφοραῶν φανερωῶς
 5 διεστήκασι, καθ' ἃς ἀπ' ἀλλήλων διακρινόμεθα, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς τινος ὑποστάσεως θατέρας οὐκ οἶδε κοινοποιεῖν ιδιώματα· ἐπὶ δὲ τῆς ἁγίας Τριάδος αἱ ιδιότητες ἀκίνητοι μένουσαι συνάπτονται πως, διὰ τῆς ἀδιαιρέτου ἐνώσεως καὶ τὸ μίαν εἶναι τῶν ὑποστάσεων τὴν ἐνέργειαν πλείστην ἔχουσαι κἂν τῇ διακρί-
 10 σει τὴν θεϊκὴν τε καὶ ἄρρητον πρὸς ἀλλήλας συνάφειαν, καθ' ἣν Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ καὶ Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πνεύματι καὶ Πνεῦμα ἐν Υἱῷ καὶ Πατρὶ θεωρεῖται, τῆς συναφείας πανταχόθεν ἐπικρατούσης καὶ μηδ' ἐν τοῖς ιδιώμασι καινοτομούσης τὸ ἀδιαίρετον. Καὶ δὴ καὶ τὸ εἶναι ἄλλο τί ἐστὶν ἐπὶ τῆς ὑπεραρχίου
 15 Τριάδος καὶ ἄλλο τὸ ἐν ἡμῖν· ἐκεῖ μὲν γὰρ τὸ ὄν ὑπὲρ τὸ εἶναι, ἐνταῦθα δὲ οὐδὲ κυρίως ὄν. Πῶς γὰρ ἂν εἴη κυρίως ὄν τὸ ἐκ μὴ ὄντων παρηγμένον, καὶ εἰς τὸ μὴ ὄν τῇ γε οἰκείᾳ φύσει ὑπορρέον, εἰ καὶ δῶρον ἐφιλοτιμήθη τοῦ δημιουργοῦ εἰς τὸ ἀεὶ εἶναι καὶ πρὸς ἀφθαρσίαν ἀναδιβάζεσθαι; Θεὸς οὖν ἡμῖν ἐστὶν εἷς καὶ Τρι-
 20 ἄς θεωρούμενος, πηγὴ τυγχάνων ἀπερινοήτου σοφίας καὶ ἁγιαστικῆς δυνάμεως.

“Ὅθεν εἷς Θεὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεύς, αὐτὸς τε ὁ Πατὴρ καὶ ἡ τελειοποιὸς σοφία αὐτοῦ καὶ ἡ ἁγιαστικὴ δύναμις. Ἀδιαίρετος γὰρ ὁ Πατὴρ πρὸς τε τὴν ἑαυτοῦ σοφίαν καὶ τὴν ἁγιαστι-
 25 κὴν δύναμιν, ἐν μιᾷ φύσει προσκυνούμενος, οὐκ εἷς ἓνα καὶ ἓνα μεριζόμενος Θεόν, καθάπερ ἐφ' ἡμῶν, οἱ τῷ ἀκοινωνήτῳ τῶν ιδιωμάτων καὶ τῷ διαφόρῳ τῆς ἐνεργείας μεριζόμεθά τε καὶ διαιρούμεθα, καὶ τῇ διόλου τομῇ τὴν πρὸς ἀλλήλους διαφορὰν ὑφιστάμεθα. Διὸ οὐδὲ ἐστὶν εἰπεῖν, ὥσπερ ἐφ' ἡμῶν, οὕτω καὶ ἐπ' αὐτῆς, ὅτι
 30 τόδε τοῦδε πρῶτον ἢ ἐκεῖνο τοῦδε δεύτερον ἢ τρίτον. Μονὰς γὰρ ἀληθῶς ἡ Τριάς, καὶ Τριάς ἡ μονὰς, οὔτε διότι μονὰς, τὴν Τριάδα συστέλλουσα, οὔτε διότι Τριάς, τὴν ἐνάδα διατέμνουσα· οὐδὲ γὰρ

μέ ἀνθρώπινες ἔννοιες. Σ' αὐτὸν ἀφοῦ μίλησε γιὰ τὸν Θεὸ μέ εὐσέβεια καὶ ἀπέδειξε ἀνώτερη ἀπὸ κάθε τέχνασμα καὶ φιλοσοφία τῆ θεολογία τῶν Χριστιανῶν, κι ἀφοῦ ἐξύμνησε τὴν ὑπεροχὴ αὐτῆς, ἐξηγεῖ ὅτι οἱ διαφορὲς τῶν ἰδιωμάτων σ' ἐμᾶς σύμφωνα μέ τίς ὁποῖες διακρινόμεστε μεταξύ μας βρίσκονται σὲ διάσταση φανερά, καὶ τὰ χαρακτηριστικὰ ὁποιασδήποτε ὑπόστασης δὲν μποροῦν νὰ κοινοποιήσουν τὰ ἰδιώματα τῆς ἄλλης, ἐνῶ στὴν ἁγία Τριάδα οἱ ἰδιότητες, μένοντας ἀκίνητες, ἐνώνονται κατὰ κάποιο τρόπο μέ τὴν ἀδιαίρετη ἔνωση καὶ ἐπειδὴ εἶναι μία ἢ ἐνέργεια τῶν ὑποστάσεων, ἔχουν σὲ μέγιστο βαθμὸ καὶ στὴ διάκριση τῆ θεϊκῆ καὶ ἄρρητη συνάφεια μεταξύ τους, κατὰ τὴν ὁποία ὁ Υἱὸς θεωρεῖται μέσα στὸν Πατέρα καὶ ὁ Πατέρας μέσα στὸν Υἱό, καὶ ὁ Υἱὸς μέσα στὸν Πατέρα καὶ τὸ Πνεῦμα, καὶ τὸ Πνεῦμα μέσα στὸν Υἱὸ καὶ τὸν Πατέρα, ὅπου ἡ συνάφεια ἐπικρατεῖ παντοῦ καὶ δὲν διασπᾶ τὸ ἀδιαίρετο στὰ ἰδιώματα. Καὶ βέβαια καὶ τὸ εἶναι στὴν ὑπεράρχια Τριάδα εἶναι κάτι ἄλλο ἀπὸ ὅ,τι εἶναι σ' ἐμᾶς. Γιατὶ ἐκεῖ τὸ ὄν εἶναι πάνω ἀπὸ τὸ εἶναι, ἐνῶ ἐδῶ οὔτε κἀν εἶναι κυριολεκτικὰ ὄν. Πῶς δηλαδὴ μπορεῖ νὰ εἶναι κυριολεκτικὰ ὄν αὐτὸ πού προῆλθε ἀπὸ τὰ μὴ ὑπάρχοντα, καὶ πού ρέει ἀπὸ τὴ φύση του στὸ μὴ ὄν, ἂν καὶ ἔχει δεχθεῖ ὡς τιμητικὸ δῶρο ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ τὸ νὰ ὑπάρχει παντοτινὰ καὶ νὰ ἀνυψωθεῖ στὴν ἀφθαρσία; Ὁ Θεὸς μας λοιπὸν εἶναι ἕνας, πού τὸν ἐννοοῦμε καὶ ὡς Τριάδα καὶ πού εἶναι πηγὴ ἀκατανόητης σοφίας καὶ ἁγιαστικῆς δύναμης.

Γι' αὐτὸ εἶναι ἕνας Θεὸς καὶ Κύριος καὶ βασιλεὺς, ὁ ἴδιος ὁ Πατέρας καὶ ἡ τελειοποιητικὴ σοφία του καὶ ἡ ἁγιαστικὴ του δύναμη. Γιατὶ ὁ Πατέρας εἶναι ἀδιαίρετος ἀπὸ τὴ σοφία του καὶ τὴν ἁγιαστικὴ του δύναμη, πού τὸν προσκυνοῦμε ὡς μία φύση, πού δὲν χωρίζεται σὲ ἕνα καὶ σὲ ἄλλο Θεό, ὅπως γίνεται σ' ἐμᾶς, πού χωρίζομαστε καὶ διαιρούμαστε μέ τὴν ἀκοινωνησία τῶν ἰδιωμάτων καὶ τὴν διαφορὰ τῆς ἐνέργειας, καὶ πού μέ τὴν ὀλικὴ διαίρεση ὑφιστάμεθα τὴ μεταξύ μας διαφορὰ. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅπως γιὰ μᾶς, ἔτσι καὶ γι' αὐτήν, ὅτι αὐτὸ εἶναι πρῶτο ἀπὸ αὐτό, ἢ ἐκεῖνο εἶναι δεύτερο ἀπὸ αὐτό ἢ τρίτο. Γιατὶ ἡ Τριάδα εἶναι ἀληθινὰ μονάδα καὶ ἡ Μονάδα Τριάδα, πού οὔτε, ἐπειδὴ εἶναι μονάδα, συστέλλει τὴν Τριάδα, οὔτε ἐπειδὴ εἶναι Τριάδα διαιρεῖ τὴ Μονάδα. Οὔτε βέβαια

τὸ ἐν ἐπὶ τῆς θείας οὐσίας ὡς ἐπὶ τῶν κτισμάτων νοοῦμεν, παρ' οἷς οὐδὲ τὸ κυρίως ἐν ἐστὶ θεωρῆσαι. Οὐ γὰρ τὸ ἐν ἀριθμῷ ἐφ' ἡμῶν καὶ κυρίως ἐν. Καὶ γὰρ τὸ ἐφ' ἡμῶν λεγόμενον ἐν οὐ κυρίως ἐν, ἀλλὰ τι ἐν. Τοῦτο δὲ ἐν τέ ἐστὶ καὶ οὐχ ἐν, ἅτε δὴ καὶ τοῦ ἐνός
5 φέρον τὴν κλησιν καὶ πρὸς τὸ πολλὰ εἶναι μεριζόμενον.

Εἰ δὲ καὶ ὡς νοῦν οἱ θεολόγοι τὸ ἐν ἐπὶ τῆς θείας ὑμνοῦσι φύσεως, ἀλλὰ διὰ μόνην τὴν ἀπαθῆ τοῦ Λόγου γέννησιν τοῦτο παραλαμβάνουσιν. Ἡ γὰρ εὐσεβῆς ἐννοια καὶ τῆς τοῦ νοῦ φύσεως ὑπεριδρυμένην θεολογεῖ τὴν θεότητα. Καὶ γὰρ καὶ κατὰ τὸν νοῦν
10 ταυτότης ὁραῖται καὶ ἑτερότης, κίνησίς τε καὶ στάσις, καὶ τῆς διπλότης παντελῶς οὐκ ἐξίσταται, ἀλλὰ στάσις μὲν αὐτῷ διὰ τὴν τῆς οὐσίας ἐνοραῖται ταυτότητα, ἑτερότης δὲ καὶ κίνησις διὰ τὴν αὐτεξούσιον ὁρμὴν καὶ ἐνέργειαν οὐ γὰρ ἐστὶ ταῦτόν ἐν εἰπεῖν καὶ μετὰ τῆς πρὸς ἕτερα παραθέσεως ἐν. Ὅθεν, εἰ καὶ εἷς τῷ ὑποκειμένῳ
15 τυγχάνει, ἀλλὰ νοῶν ἑαυτὸν καὶ ὑφ' ἑαυτοῦ γινωσκόμενος ἀνθ' ἀπλοῦ διπλοῦς ἀποδείκνυται. Ὅπερ, καὶ εἴ τι ὅμοιον, τοῦ κυρίως ἐνός καὶ τῆς μακαρίας φύσεως παντελῶς ἠλλοτριῶται. Διόπερ οὐκ ἐστὶν οὐδὲ τῷ ἀριθμῷ ἐν ἢ ὡς ἀρχὴ ἀριθμοῦ, οὐδὲ ὡς μέγεθος ἢ ὡς ἀρχὴ μεγέθους πάσης γὰρ ποσότητος καὶ μέρους καὶ συνθέ-
20 σεως ὑπερίδρυνται.

Ἄλλ' εἰ δεῖ θαρρηῆσαντα εἰπεῖν, ἐν ἐστὶ τὸ Θεῖον κατὰ τὴν ἀπλότητα τῆς ὑπάρξεως, οὐχ ὡς ἐν τριώνυμον θεωρούμενον ἢ εἰς μέρη διαιρούμενον ἢ ἐκ πλειόνων συγκείμενον ἄρρητον γὰρ ἐστὶ καὶ ἀκατονόμαστον τοῦτο τὸ ἐν, ἐπεὶ καὶ αὐτοῦ τοῦ ἐνός ἐστὶν αἰτι-
25 ον, πάσης ἐνάδος ἐνοποιὸν καὶ παντός ἐνός καὶ πλήθους ὑπεραπλούμενον, διὰ τὸ κυρίως ἐν εἶναι καὶ ἐν πᾶσιν εἶναι καὶ ὑπὲρ πάντα γινώσκεσθαι, οὐσιοποιὸν μὲν ἀπάντων τῶν ὄντων, ὑπεριδρυόμενον δὲ ἐν τῇ ὑπερουσίῳ καὶ ἰδίᾳ μονότητι, ἐνὰς καὶ μονὰς θεολογούμενον, Υἱὸς ἐν Πατρὶ καὶ Πατὴρ ἐν Υἱῷ γινωσκόμενον, Πνεῦ-
30 μα ἅγιον ἐκπορευόμενον ἐκ Πατρός, ἀρχὴν μὲν ἔχον τὸν Πατέρα, δι' Υἱοῦ δὲ εἰς κτίσιν ἐπ' εὐεργεσία τῶν δεχομένων ἐρχόμενον, οὐ

νοοῦμε τὸ ἓνα γιὰ τὴ θεία οὐσία ὅπως τὸ νοοῦμε στὰ κτίσματα, στὰ ὁποῖα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ δοῦμε οὔτε τὸ κυριολεκτικὰ ἓνα. Γιατὶ δὲν εἶναι κυριολεκτικὰ ἓνα αὐτὸ πού μετρεῖται ἀπὸ μᾶς μὲ ἀριθμὸ. Γιατὶ αὐτὸ πού λέγεται ἓνα γιὰ μᾶς δὲν εἶναι στὴν κυριολεξία ἓνα, ἀλλὰ κάποιον ἓνα. Αὐτὸ ὅμως καὶ εἶναι ἓνα καὶ δὲν εἶναι, ἐπειδὴ ἔχει καὶ τὴν ὀνομασία τοῦ ἑνὸς καὶ μερίζεται σὲ πολλὰ εἶναι.

Ἄν τῶρα καὶ ὡς νοῦ οἱ θεολόγοι κηρύττουν τὸ ἓνα γιὰ τὴ θεία φύση, ὅμως τὸ χρησιμοποιοῦν αὐτὸ μόνο γιὰ τὴν ἀπαθῆ γέννηση τοῦ Λόγου. Γιατὶ ἡ εὐσεβὴς γνώμη θεολογεῖ τὴ θεότητα πάνω καὶ ἀπὸ τὴ φύση τοῦ νοῦ. Γιατὶ καὶ στὸ νοῦ παρατηρεῖται ταυτότητα καὶ ἑτερότητα, κίνηση καὶ στάση, καὶ ἀπὸ τὴ διπλότητα δὲν εἶναι τελείως ἀπαλλαγμένος, ἀλλὰ παρατηρεῖται σ' αὐτὸν στάση ἑξαιτίας τῆς ταυτότητας τῆς οὐσίας, ὅπως καὶ ἑτερότητα καὶ κίνηση ἑξαιτίας τῆς αὐτεξούσιας ὀρμῆς καὶ ἐνέργειας. Γιατὶ δὲν εἶναι ἴδιο νὰ πεῖ κανεὶς ἓνα καὶ πάλι ἓνα σὲ συμπαράθεση μὲ τὰ ἄλλα. Γι' αὐτὸ, ἂν καὶ εἶναι ἓνας ὡς πρὸς τὸ ὑποκείμενο, ἀλλὰ αὐτονοούμενος καὶ αὐτογνωριζόμενος, ἀντὶ ἀπλὸς ἀποδεικνύεται διπλός, πρᾶγμα τὸ ὁποῖο, ἀλλὰ καὶ κάθε ὅμοιο, ἔχει ἀποξενωθεῖ ἀπὸ τὸ κυρίως ἓνα καὶ τὴ μακάρια φύση. Γι' αὐτὸ δὲν εἶναι οὔτε ὡς πρὸς τὸν ἀριθμὸ ἓνα ἢ ὡς ἀρχὴ ἀριθμοῦ, οὔτε ὡς μέγεθος ἢ ὡς ἀρχὴ μεγέθους. Γιατὶ βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε ποσότητα καὶ μέρος καὶ σύνθεση.

Ἄλλὰ ἂν πρέπει νὰ μιλήσω πρὸ ἐλεύθερα, τὸ Θεῖο εἶναι ἓνα ὡς πρὸς τὴν ἀπλότητα τῆς ὑπαρξῆς, θεωρούμενο ὄχι ὡς ἓνα μὲ τριπλῆ ὀνομασία ἢ πού διαιρεῖται σὲ μέρη ἢ πού ἀποτελεῖται ἀπὸ περισσότερα. Γιατὶ αὐτὸ τὸ ἓνα εἶναι ἀνέκφραστο καὶ δὲν ἔχει ὄνομα, ἐπειδὴ εἶναι αἴτιον καὶ αὐτοῦ τοῦ ἑνὸς καὶ προκαλεῖ τὴν ἐνοποίηση κάθε ἐνάδας καὶ βρίσκεται πάνω ἀπὸ κάθε ἓνα καὶ κάθε πλῆθος, ἐπειδὴ εἶναι κυριολεκτικὰ ἓνα καὶ θεωρεῖται ὅτι ὑπάρχει σὲ ὅλα καὶ πάνω ἀπὸ ὅλα, πού εἶναι αἰτία τῆς οὐσίας ὅλων τῶν ὄντων, ἀλλὰ βρίσκεται πάνω ἀπὸ ὅλα στὴν ὑπερούσια καὶ δική του μονότητα, καὶ θεολογεῖται ἓνα καὶ μονάδα, ἀναγνωρίζεται ὡς Υἱὸς μέσα στὸν Πατέρα καὶ Πατέρας μέσα στὸν Υἱὸ, Πνεῦμα ἅγιο πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα, πού ἔχει ἀρχὴ τὸν Πατέρα καὶ πού ἔρχεται στὴν κτίση μέσω τοῦ Υἱοῦ πρὸς ὠφέλεια ὅσων τὸ δέχονται, πού δὲν θεωρεῖται ἢ γέν-

καθ' ὕφεισιν γινωσκομένης τῆς γεννήσεως, οὐ κατὰ τομὴν θεωρουμένης τῆς ἐκπορεύσεως. Εἰ γὰρ τις δοίῃ ταῦτα, καὶ ἐπὶ τετράδα καὶ πεντάδα καὶ ἐπ' ἄπειρον τὴν πρόοδον ῥυθῆναι κατὰ τοὺς Ἑλλήνων μύθους συγκατασκευάσειεν.

5 Ἐν οὖν κυρίως τὸ Θεῖον, πληθυσμὸν οὐδένα παραδεχόμενον, ὡς ἀκριβῆς τε καὶ ἀληθῆς ἐνότης κατὰ τὴν φυσικὴν, εἰ χρὴ φάναι, θεωρούμενον ταυτότητα. Ὅθεν εἰ καὶ ὑποστάσεις ἢ πρόσωπα ἢ ἰδιότητος ὀνομάζομεν, ἃ ὁ νοῦς ἔγνω, καθ' ὅσον δυνατὸν ἐστίν, ἐρμηνεύσαι βουλόμενοι, οὐ τὸ ἐν διαιροῦμεν, οὐ τὴν μονάδα μερί-
10 ζομεν, οὐ τὴν ἐνάδα διασπῶμεν, ἀλλὰ τῇ αἰδίῳ μονότητι θεολογοῦντες ταύτην ἐν τρισὶν αὐτὴν συνθεολογοῦμεν ὑποστάσεσιν, οὐκ ἀνθρωπίνους λογισμοῖς τὰ ὑπὲρ νοῦν ὑποβάλλοντες, οὐδὲ περινοητικαῖς ἐρεῦναις τὰ ὑπὲρ εὗρεσιν ἐνυδρίζοντες. Διὸ τοὺς παρὰ ταῦτα ἢ τὴν ἄρρητον ἐνότητα διατέμνοντας ἢ τὸ τριαδικὸν
15 τῶν ὑποστάσεων εἰς μοναδικὴν πενίαν συγκλείοντας ὡς τῆς εὐσεβείας πολεμίους ἐκτρεπόμεθα.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα διεξελθῶν πρὸς τοὺς ἰδίωμα μόνον εἶναι κενολογήσαντας τὴν ὑπόστασιν ἀντιφθέγγεται, καὶ πλείοσι τῆς εὐσεβείας λογισμοῖς τὴν αὐτῶν ἐπιστομίζει κακόνοιαν. Εἰ γὰρ
20 ταῦτὸν ὑπόστασις καὶ ἰδίωμα, ἐνανθρωπηῆσαι δὲ τὴν τοῦ Λόγου φαιμέν ὑπόστασιν – ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθον γνώριμον ὄν, καὶ πρὸς βλασφημίαν γνωριμώτερον, εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν ῥηθῆναι διασαμένων σιγῇ ἀπερρίφθω – πῶς δὲ καὶ τὸ Πνεῦμα, εἴπερ ἰδίωμα, δύναιτ' ἂν τοῦ Πατρὸς ἐκπορεύεσθαι καὶ παρὰ τοῦ Πατρὸς ἐπ' εὐ-
25 εργεσίᾳ τοῦ πλάσματος ἀποστέλλεσθαι; Ἀλλὰ καὶ πᾶσα ὑπόστασις τῶν ὑφεστηκότων ἐστὶ καθ' ἑαυτὰ ἰδίωμα δέ, πῶς ἂν ὑποσταίῃ καθ' ἑαυτό, μὴ ἐκείνῳ ἐδρασθὲν οὐ καὶ εἶναι ἰδίωμα λέγεται; Καὶ ἐν τρισὶ μὲν ὑποστάσεσιν ὁ ἱερός τῶν Πατέρων χορὸς τὴν θεϊκὴν οὐσίαν δογματίζει, ἐν τρισὶ δὲ ἰδιώμασιν οὐδεὶς ἂν φαίῃ. Τούναν-
30 τίον γὰρ ἐν μὲν τῇ οὐσίᾳ καὶ περὶ τὴν οὐσίαν ὁράται τὰ ἰδιώματα, αὐτὴν δὲ ἐν ἰδιώμασιν οὐκ ἂν τις φαίῃ. Εἰ γὰρ καὶ τῷ Θεολόγῳ εἴρηται τὴν μίαν φύσιν ἐν τρισὶν ὑπάρχειν ἰδιότησιν, ἀλλὰ πρῶ-

νηση μείωσή του καί ἡ ἐκπόρευση δὲν νοεῖται σὰν διαίρεση. Γιατί, ἂν κάποιος τὰ δεχθεῖ αὐτὰ, θὰ φτᾶσει νὰ κυλήσει ἡ πρόοδος καὶ σὲ τετράδα καὶ σὲ πεντάδα καὶ ἐπ' ἄπειρον σύμφωνα μὲ τοὺς μύθους τῶν εἰδωλολατρῶν.

Τὸ Θεῖο λοιπὸν εἶναι ἓνα κυριολεκτικᾶ, πού δὲν δέχεται καμμιά πλήθυνση, ἐπειδὴ θεωρεῖται ἀκριβῆς καὶ ἀληθινὴ ἐνότητα ὡς πρὸς τὴ φυσικὴ του, ἂν πρέπει νὰ τὸ πῶ, ταυτότητα. Γι' αὐτό, ἂν καὶ λέμε ὑποστάσεις ἢ πρόσωπα ἢ ιδιότητες, πού ὁ νοῦς γνώρισε, ὅσο εἶναι δυνατό, θέλοντας νὰ τὸ ἐρμηνεύσομε, δὲν διαιροῦμε τὸ ἓνα, δὲν μερίζομε τὴ μονάδα, δὲν διασποῦμε τὴν ἐνάδα, ἀλλὰ ἐξηγώντας τὴν θεο-ογικᾶ μὲ τὴν αἰώνια μονότητα, θεολογοῦμε αὐτὴν μὲ τρεῖς μαζὶ ὑποστάσεις, χωρὶς νὰ προσεγγίζομε τὰ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ μὲ ἀνθρώπινους λογισμοὺς, οὔτε νὰ ὑβρίζομε τὰ πέρα ἀπὸ εὕρεση μὲ ἐπινοητικὲς ἔρευνες. Γι' αὐτό ἀποφεύγομε αὐτοὺς πού παρ' ὅλα αὐτὰ ἢ διαροῦν τὴν ἀνέκφραστη ἐνότητα ἢ περιορίζουν στὴν πενία τῆς μονάδας τὸ τριαδικὸ τῶν ὑποστάσεων ὡς ἐχθροὺς τῆς εὐσέβειας.

Ἄφοῦ ἐξέθεσε αὐτὰ καὶ τὰ παρόμοια, ἀνταπαντᾷ πρὸς ἐκείνους πού διατύπωσαν τὴν ἀερολογία, ὅτι ἡ ὑπόσταση εἶναι ἰδίωμα καὶ μὲ πάρα πολλοὺς συλλογισμοὺς τῆς εὐσέβειας ἀποστομώνει τὴν κακό-νοιά τους. Γιατί, ἂν εἶναι τὸ ἴδιο ἡ ὑπόσταση καὶ τὸ ἰδίωμα, καὶ λέμε ὅτι ἡ ὑπόσταση τοῦ Λόγου ἐνανθρώπησε –ἀλλὰ τὸ ἀκόλουθο, πού εἶναι γνώριμο καὶ πιὸ γνώριμο γιὰ βλασφημία, ἄς ἀπορριφθεῖ σω-πηλὰ στὰ κεφάλια ἐκείνων πού ἀσκησαν βία γιὰ νὰ εἰπωθεῖ– πῶς τότε καὶ τὸ Πνεῦμα, ἂν εἶναι ἰδίωμα, θὰ μπορούσε νὰ ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Πατέρα καὶ ν' ἀποστέλλεται ἀπὸ τὸν Πατέρα πρὸς εὐεργε-σία τοῦ πλάσματος; Ἀλλὰ καὶ κάθε ὑπόσταση εἶναι ἐκείνων πού ὑφί-στανται καθεαυτὰ, ἰδίωμα ὅμως πῶς θὰ μπορέσει νὰ ὑπάρξει καθε-αυτό, χωρὶς νὰ ἔχει τὴν ἕδρα του σ' ἐκεῖνο τοῦ ὁποίου εἶναι ἰδίωμα; Καὶ ὁ ἱερὸς βέβαια χορὸς τῶν Πατέρων δογματίζει ὅτι ἡ θεία οὐσία ὑπάρχει σὲ τρεῖς ὑποστάσεις, σὲ τρία ὅμως ἰδιώματα δὲν θὰ μπορού-σε νὰ τὸ πεῖ κανένας. Τὸ ἀντίθετο μάλιστα, τὰ ἰδιώματα βλέπομε νὰ ὑπάρχουν στὴν οὐσία καὶ σὲ σχέση μὲ τὴν οὐσία, κανεὶς ὅμως δὲν θὰ πεῖ ὅτι ἡ οὐσία ὑπάρχει στὰ ἰδιώματα. Γιατί, ἂν καὶ ἔχει πεῖ καὶ ὁ Θεολόγος ὅτι ἡ μία φύση ὑπάρχει μὲ τρεῖς ιδιότητες, ἀλλὰ πρῶτον

τον μὲν οὐ ταυτὸν ἰδιότης καὶ ἰδιώματα, ἔπειτα δὲ οὐδ' εἰ ὁ πατήρ
κατεχρήσατο τῆ φωνῆ, ταύτην λαδῶν ἀντὶ τῆς ὑποστάσεως, ἤδη
ταυτὸν τις εἶναι δογματίσει τὴν ὑπόστασιν καὶ τὴν κυρίως ἰδιώ-
τητα.

5 Εἰ δὲ καὶ χαρακτηριστικὸν καθέστηκεν ἡ ἰδιότης τῆς ὑποστά-
σεως, ὥσπερ Βασιλείῳ τε καὶ πολλοῖς τῶν πατέρων δοκεῖ, οὐδὲν
μὲν ἄτοπον τὸν ἱερὸν Γρηγόριον εἰπεῖν ἐν τρισὶν ἰδιότησιν, οὐ
ταυτὸν ὑπάρχειν νομοθετοῦντα τῆ ὑποστάσει τὴν ἰδιότητα, ἀλλ'
ὡς ἐκ τοῦ μάλιστα χαρακτηριστικοῦ, τουτέστι τῆς ἰδιότητος, ἐπο-
10 νομάζοντα τὴν ὑπόστασιν, διὰ καὶ ἐπαίγει κηραῖς, τελείαις, κατ'
ἑαυτὰς ὑφεστώσαις, ὅπερ οὐδεὶς ἂν κούν ἔχον ἐπὶ τῶν ἰδιωμάτων
παραδέξαιτο. Χωρὶς δὲ τῶν εἰρημένων, τὰς μὲν ὑποστάσεις ἡ ἀγία
πρώτη σύνοδος ὁμοουσίους ἀνεκήρυξε, τὰ δὲ ἰδιώματα πῶς ἂν τις
μὴ μελαγχολῶν ἀποφήνοι ὁμοουσία; Εἰ δὲ τις ὁμοουσία ἀπο-
15 θρασυνθείη λέγειν τὰ ἰδιώματα, ὅτι ἐν τῇ αὐτῇ πολλαῖς οὐσίαισιν
τρέχοντα ὄραται, λέληθε μὲν αὐτὸς ἑαυτὸν ἕτερον ἀκαπλάττω
ὁμοουσίου σημαινόμενον, ἄλλως τε δὲ καὶ τὰ ἑτερογενῆ οὕτως,
ποσότητά φημι καὶ ποιότητα καὶ ὅσα ἄλλα ἀδύνατον εἰς μίαν φύ-
σιν συνελθεῖν, ταῦτα πάντα ὁ καινὸς νομοθέτης οὗτος παρακελεύ-
20 εται νοεῖν τε καὶ λέγειν ὁμοφυῆ τε καὶ ὁμοουσία· ἐν γὰρ τῇ ἡμετέ-
ρα οὐσία φανερώς ὄραται καὶ ποιότης καὶ ποσότης καὶ πρὸς τι
καὶ εἴ τι τούτοις εἰς ἀκοινωνήτους ἀρχὰς συνδήρηται. Ἀλλὰ τοῦ-
το μὲν αὐτάρκως ἔδωκε τὸν ἔλεγχον τὸ ἀτόπημα.

Ἄλλ' οὐδ' οὕτω σιγᾶν οἶδε τὸ φίλερι. Φασὶ γάρ τινες συμπλο-
25 κῆν οὐσίας καὶ ἰδιώματος εἶναι τὴν ὑπόστασιν, ὁ περιφανῶς συν-
εισάγειν οἶδε τὴν σύνθεσιν, καὶ ποῦ ἂν εἴη τὸ ἀπλοῦν καὶ ἀσύνθε-
τον τῆς ἐν τῇ Τριάδι Θεότητος; Οἱ δὲ καὶ Βασίλειον προϊστώσι
τὸν μέγαν τῆς φωνῆς διδάσκαλον, οὐκ ἐθέλοντες νοεῖν ὡς ὁ σοφὸς
ἐκεῖνος ἀνὴρ οὔτε ὄρον οὔτε ὑπογραφὴν ἀποδιδούς ὑποστάσεως
30 τὸ τῆς συμπλοκῆς παρέλαβεν ὄνομα, ἀλλὰ βουλόμενος ἐπιστομί-
σαι τὸν Ἀνόμοιον τὴν ἀγεννησίαν καὶ τὴν οὐσίαν εἰς ταυτὸν ἀγα-
γεῖν φιλονεικήσαντα, καὶ τὴν πρὸς τὸ γεννητὸν τοῦ ἀγεννήτου

δὲν εἶναι τὸ ἴδιο ἰδιότητα καὶ ἰδιώμα, καὶ ἔπειτα οὔτε ἂν ὁ πατέρας χρησιμοποιήσῃ αὐτὴ τὴ λέξι λαμβάνοντάς τὴν ἀντὶ τῆς ὑπόστασης, θὰ δογματίσῃ κανεὶς ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ ὑπόστασις καὶ ἢ κυρίως ἰδιότητα.

"Ἄν ὁμως ἡ ἰδιότητα εἶναι καὶ χαρακτηριστικὸ τῆς ὑπόστασης, ὅπως ἔχουν τὴ γνώμη ὁ Βασίλειος καὶ πολλοὶ Πατέρες, δὲν εἶναι παράλογο νὰ πεῖ ὁ Γρηγόριος σὲ τρεῖς ἰδιότητες, χωρὶς νὰ νομοθετῇ ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο ἢ ἰδιότητα μὲ τὴν ὑπόστασις, ἀλλὰ ἀπὸ τὸ κυριότατο χαρακτηριστικὸ, δηλαδὴ τὴν ἰδιότητα, ἐπονομάζει τὴν ὑπόστασις. Γι' αὐτὸ καὶ προσθέτει, "Νοερὲς καὶ τέλειες ποὺ ὑπάρχουν καθ'αυτὰς", πρᾶγμα ποὺ κανένας ἔχοντας νοῦ θὰ παραδεχόταν γιὰ τὰ ἰδιώματα. Ἐκτὸς ἀπὸ ὅσα εἶπαμε, ἡ ἁγία πρώτη σύνοδος ἀνακήρυξε τὶς ὑποστάσεις ὁμοούσιες, ἐνῶ τὰ ἰδιώματα πῶς θὰ μπορούσε κάποιος, ποὺ δὲν κατέχεται ἀπὸ μανία, νὰ τὰ ὀνομάσῃ ὁμοούσια; "Ἄν ὁμως κάποιος λάβῃ τὸ θράσος νὰ λέγει ὅτι τὰ ἰδιώματα εἶναι ὁμοούσια, ἐπειδὴ τὰ βλέπομε νὰ ὑπάρχουν πολλὰς φορὰς στὴν ἴδια οὐσία, ἀπὸ αὐτὸν διαφεύγει ὅτι ἀναπλάθει ἄλλο σημαίνοντο (ἐννοία) τοῦ ὁμοουσίου, καὶ ἄλλοτε λέγει ἔτσι καὶ τὰ ἑτερογενῆ, ἐννοῶ τὴν ποσότητα καὶ τὴν ποιότητα καὶ ὅσα ἄλλα εἶναι ἀδύνατο νὰ συμπέσουν σὲ μιὰ φύση, ὅλα αὐτὰ αὐτὸς ἐδῶ ὁ νέος νομοθέτης μᾶς διατάζει νὰ τὰ ἐννοοῦμε καὶ νὰ τὰ λέμε τῆς ἴδιας φύσης καὶ οὐσίας. Γιατὶ στὴ δικὴ μας οὐσία παρατηρεῖται φανερὰ ἡ ποιότητα καὶ ἡ ποσότητα καὶ ἡ σχέση πρὸς κάτι καὶ ὅ,τι ἀπὸ αὐτὰ συνδιαίρεται σὲ ἀκοινωνήτες ἀρχές. Αὐτὸ τὸ ἀτόπημα λοιπὸν μᾶς ἔδωσε τὴ δυνατότητα νὰ κάνομε ἐπαρκῆ τὸν ἔλεγχό του.

"Ἄλλ' αὐτοὶ ποὺ ἀγαποῦν τὴ φιλονεικία δὲν γνωρίζουν νὰ σιωποῦν οὔτε ἔτσι. Γιατὶ λένε κάποιος, ὅτι ἡ ὑπόστασις εἶναι συνένωσις οὐσίας καὶ ἰδιώματος, πρᾶγμα ποὺ εἰσάγει μὲ τρόπο λαμπρὸ τὴ σύνθεσις. Καὶ ποῦ θὰ μπορούσε νὰ εἶναι τὸ ἀπλὸ καὶ ἀσύνθετο τῆς τριαδικῆς θεότητος; Ἄλλοι τοποθετοῦν τὸν Μέγα Βασίλειο πρῶτο δάσκαλο αὐτῆς τῆς γνώμης, μὴ θέλοντας νὰ κατανοήσουν, ὅτι ὁ σοφὸς ἐκεῖνος ἀνδρὰς χρησιμοποίησε τὴν ἐννοία τῆς συμπλοκῆς χωρὶς νὰ ἔχει δώσει οὔτε τὸν ὀρισμὸ οὔτε τὴν περιγραφὴ τῆς ὑπόστασης, ἀλλὰ θέλοντας νὰ κλείσῃ τὸ στόμα τοῦ Ἄνομοίου, ποὺ φιλονείκησε

διαφορὰν εἰς τὸν τῆς οὐσίας λόγον μεταγαγεῖν, ἵνα μὴ μόνον διαφόρους, ἀλλὰ καὶ ἀντικειμένας οὐσίας εἰσάγοι ἐπὶ τε τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ. Διὰ τοῦτο ὁ τοὺς λόγους οἰκονομῶν ἐν κρίσει Βασίλειος, ἐν τῷ πρὸς τὸν ἀνόμοιον ἀγῶνι, τῷ κοινῷ συμπλέκει τὸ ἴδιον, ἀσύγχυτον ἡμῖν καὶ διακεκριμένην μεθοδεύων τὴν τῆς ἀληθείας κατάληψιν.

Ἄπορεῖ μὲν γὰρ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς ἀπλῆ καὶ μιᾷ προσβολῇ τὸ ἐνιαῖον ἅμα καὶ ἀπλοῦν καὶ τὸ τρισσὸν καταλαβεῖν τῶν ὑποστάσεων διὸ τῆ τῶν ιδιωμάτων, ὡς ὁ διδάσκαλος ἔφη, προσθήκη τὴν ἰδιάζουσαν ἀφορίζει τῶν ὑποστάσεων ἔννοιαν καὶ ἔστι μὲν ἡ μέθοδος ἀσθενείας ἐπίκουρος καὶ τῆς περὶ τὸ ἀκατάληπτον συνεργὸς καταλήψεως, οὐ μὴν γε συμπεπλεγμένον τὸ ἀπλοῦν τῆς θεότητος ἢ ὅλως τινὰ τῶν ταύτης ὑποστάσεων οὐμενοῦν οὐδαμῶς ἀπεργάσαιτο. Διὸ καὶ ἐπήγαγεν ὡς ἀμήχανον ἰδιάζουσαν ἔννοιαν Πατρὸς λαβεῖν ἢ Υἱοῦ, μὴ τῆ τῶν ιδιωμάτων προσθήκη τῆς διανοίας διαρθρουμένης. Καὶ ὅπερ ἐν τοῖς προλαβοῦσι συμπλοκὴν ἐκάλεσε, τοῦτο νῦν προσθήκην ὠνόμασε. Σαφέστερον δὲ τὸ εἰρημένον ποιῶν “Οὐ γὰρ οἱ δεικτικοί”, φησί, “τῆς ἰδιότητος αὐτοῦ τρόποι τὸν τῆς ἀπλότητος αὐτοῦ λόγον παραλυπήσουσιν ἢ οὕτω γε ἂν πάντα, ὅσα περὶ Θεοῦ λέγεται, σύνθετον ἡμῖν τὸν Θεὸν ἀναδείξῃ”.

Ταῦτα διελθὼν ὁ καλὸς Εὐλόγιος, ἄλλην ἀπορίαν κινουμένην ἴστησιν. Ἔρα γάρ, φησὶν, ἠνίκα τὸ ἴδιον συμπλέκομεν τῷ κοινῷ, ψευδόμενοι τοῦτο ποιούμεν, ἢ ἀληθεύοντες; Ἄλλ’ εἰ μὲν ψευδόμενοι, τί καὶ προσφέρομεν λέξεις ἂν μὴ ἔστι λαβεῖν ὑποκείμενον; Εἰ δ’ ἀληθεύοντες, συμπεπλεγμένον ἂν εἶη καὶ ἡ τῆς Τριάδος, ἐφ’ ἣν τὴν φωνὴν φέρομεν, ὑπόστασις Ἡ μὲν ἀπορία τοιαύτη ἀνασκευάζει δὲ αὐτὴν δι’ ὧν εἶπε πρότερον. Ἐξασθενῶν γάρ, φησὶ, περὶ τὴν τοῦ ὄντος ὄντως θεωρίαν ὁ νοῦς ὁ ἀνθρώπινος διάζεται πῶς συμπεπλεγμέναις χρῆσθαι φωναῖς καὶ τῷ κοινῷ συνάπτειν τὸ ἴδιον, τὸ ἀπλοῦν ἅμα καὶ διακεκριμένον τῶν ὑποστάσεων ἀπλῶς καὶ καθ’ αὐτὸ ὑποδηλῶσαι μὴ δυνάμενος ὡς, εἴ γε οἶόν τε ἦν ἀπλῆ τὸ

νά ἀναγάγει σέ ταυτότητα τὴν ἀγεννησία καὶ τὴν οὐσία, καὶ τὴ διαφορὰ τοῦ ἀγεννήτου πρὸς τὸ γεννητὸ νά τὴ μεταφέρει στὴν ἔννοια τῆς οὐσίας, γιὰ νά εἰσάγει γιὰ τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ ὄχι μόνο διαφορετικές, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετες οὐσίες. Γι' αὐτὸ ὁ Βασίλειος πού ρυθμίζει τοὺς λόγους του μὲ κρίση στὸν ἀγῶνα του κατὰ τοῦ Ἄνομοίου συμπλέκει μὲ τὸ κοινὸ τὸ ἴδιο, μεθοδεύοντας νά μᾶς δώσει ἀσύγχυτη καὶ σαφὴ τὴν κατανόηση τῆς ἀλήθειας.

Γιατὶ ἀδυνατεῖ ὁ ἀνθρώπινος νοῦς μὲ ἀπλὴ καὶ μία σκέψη νά κατανοήσῃ τὸ ἐνιαῖο καὶ ἀπλὸ συνάμα, καὶ τὸ τριπλὸ τῶν ὑποστάσεων. Γι' αὐτὸ, ὅπως εἶπε ὁ δάσκαλος, μὲ τὴν προσθήκη τῶν ιδιωμάτων καθορίζει τὴν ἰδιάζουσα ἔννοια τῶν ὑποστάσεων. Καὶ εἶναι βέβαια ἡ μέθοδος βοηθὸς τῆς ἀδυναμίας καὶ συμβάλλει στὴν κατανόηση τοῦ ἀκατάληπτου, δὲν κατέστησε ὅμως καθόλου συμπεπλεγμένη τὴν ἀπλότητα τῆς θεότητος ἢ γενικὰ κάποια ἀπὸ τὶς ὑποστάσεις τῆς. Γι' αὐτὸ καὶ πρόσθεσε ὅτι εἶναι ἀδύνατο νά συλληφθεῖ ἡ ἰδιάζουσα ἔννοια τοῦ Πατρὸς ἢ τοῦ Υἱοῦ, ἂν δὲν συνδεθεῖ ὁ νοῦς μὲ τὴν προσθήκη τῶν ιδιωμάτων. Καὶ αὐτὸ πού στὰ προηγούμενα ὀνόμασε συμπλοκή, αὐτὸ τώρα τὸ ὀνόμασε προσθήκη, διασαφηνίζοντας περισσότερο τὸ λόγο του· γιὰτὶ λέγει· “Οἱ τρόποι πού δείχνουν τὴν ιδιότητά του δὲν θὰ παρενοχλήσουν τὸ λόγο τῆς ἀπλότητάς του· ἀλλιῶς ὅλα ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Θεὸ θὰ ἀποδείξουν τὸν Θεὸ σύνθετο.

Ἐξήγησε αὐτὲς τὶς ἀπορίες ὁ καλὸς Εὐλόγιος, παρουσιάζει μὲ ἄλλη ἀπορία· γιὰτὶ λέγει· “Ἀραγε ὅταν συμπλέκομε τὸ ἴδιο μὲ τὸ κοινό, τὸ κάνομε αὐτὸ ψευδόμενοι ἢ λέγοντας τὴν ἀλήθεια;” Ἄν τὸ κάνομε ψευδόμενοι, γιὰτὶ χρησιμοποιοῦμε λέξεις τῶν ὁποίων δὲν εἶναι δυνατόν νά συλλάβομε τὸ νόημα;” Ἄν πάλι τὸ κάνομε λέγοντας τὴν ἀλήθεια, θὰ εἶναι κάποιο συμπεπλεγμένο καὶ σύνθετο καὶ ἡ ὑπόσταση τῆς Τριάδας γιὰ τὴν ὁποία λέμε τὴ λέξη. Αὐτὴ βέβαια εἶναι ἡ ἀπορία, τὴν ὁποία διαλύει μὲ ὅσα εἶπε προηγουμένως. Γιατὶ, λέγει, ἀδυνατώντας ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου νά κατανοήσῃ τὸ ἀληθινὸ “Ὀν, ἐξαναγκάζεται κατὰ κάποιο τρόπο νά χρησιμοποιεῖ συμπεπλεγμένες λέξεις καὶ νά συνάπτει μὲ τὸ κοινὸ τὸ ἴδιον, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νά ὑποδηλώσῃ τὸ ἀπλὸ καὶ συνάμα χωριστὸ τῶν ὑποστάσεων μὲ τρόπο ἀπλὸ καὶ καθευατό. Γιατὶ, ἂν ἦταν δυνατό νά εἰπωθεῖ τὸ ἀπλὸ

ἀπλοῦν ἀπαγγεῖλαι φωνῇ, τῇ συμπλοκῇ τῶν λέξεων οὐκ ἂν ὁ νοῦς ἀπεκέρχρητο. Ἄλλ' οὐ συμφέρεται τῇ εὐτελείᾳ τῶν ῥημάτων τῆς θείας οὐσίας τὸ ἀκατάληπτον, ἐπεὶ καὶ αὐτὸς ὁ διδάσκαλος συμπλοκὴν εἰπὼν ἐφεξῆς τὸ Θεῖον ἀπλοῦν πάντη καὶ ἀσύνθετον καὶ
5 ἀλλαγῶν πολλάκις ἀνύμνησε, μονονουχὶ βοῶν ὡς ἀσθενείας ἐστὶν ἢ προσθήκη καὶ ἢ συμπλοκὴ πρόβλημα, πρὸς κατάληψιν ἡμᾶς τῆς ἀληθείας χειραγωγούσα, οὐ μέντοι γε τὸ ἀπλοῦν τῆς φύσεως καὶ ἀσύνθετον εἰς διπλόην καὶ σύνθεσιν καταγαγεῖν ποθὲν τόλμαν εἴληφεν. Ἀρρήτως γὰρ καὶ ἀνεπινοήτως ἔν τε ὑπάρχον καὶ Τριάδος
10 θεωρούμενον τὸ προσκυνούμενον τὸ μὲν κατὰ τὴν ἄσχετόν τε καὶ ὑπὲρ ἡμᾶς θεολογίαν κατανοεῖται, τὸ δὲ κατὰ τὴν σχετικὴν τε καὶ περὶ ἡμᾶς τὴν μὲν οὖν ἀπορίαν οὕτως ἔδοξεν ἐπιλύεσθαι.

Εἰ δέ τις οὐδὲν ἤττον ἐρεῖν οἶεται τὸ ἠπορημένον τοῖς ἀπ' ἀρχῆς ἐπερείδεσθαι, προσλαβέτω τῷ λόγῳ ὅτι καὶ ὅπερ ἄφραστον
15 λέγομεν ῥήμασιν ἀπαγγέλλομεν, καὶ τὸ ἀπερινόητον σκιαγραφοῦμεν διὰ νοήσεως, καὶ τὸ ἄχρονον χρονικαῖς ἐπιβολαῖς καὶ κινήσεσιν ὑποβάλλομεν, καὶ τὸ ἀδιάστατον καὶ ἀκίνητον κινουμέναις τε καὶ δισταμέναις φαντασίαις ἀνατυπούμεθα. Ὡστε εἰ, ἃ πάσχομεν περὶ τὴν τοῦ Θεοῦ θεωρίαν ἀναγόμενοι, ταῦτά τις ἐνο-
20 ρᾶν καὶ περὶ αὐτὸ ἐκδιάσαιτο, τὰ ἄνω κάτω ποιήσει, καὶ πρὸ πάντων αὐτὸς ἑαυτὸν ἀμηχανίας θυθῶ παραπέμψει.

Ὁ δὲ ἱερός Εὐλόγιος ἀπὸ τῆς προταθείσης ἀπορίας ἕτεραν ἀναφυομένην διέξεισιν. Εἰ γὰρ μήτε ιδιώμα φησὶν ἢ ὑπόστασις μήτε συμπλοκὴ οὐσίας καὶ ιδιώματος, τί ἂν εἴη ἕτερον; Καὶ ἐπιλύ-
25 εται λέγων, ὡς ὑπόστασιν μὲν καλεῖν τὸν ἕνα τῆς Τριάδος παρὰ τῆς Ἐκκλησίας μεμαθήκαμεν. Τί δὲ ἐστὶν ὑπόστασις; Εἰ μὲν ἐπικτισμάτων ἢ ἐρώτησις, οὐ πάνυ χαλεπὸν ἐστὶν ἀποκρίνασθαι διὰ τὸ καὶ τὴν περὶ ταῦτα ἁμαρτίαν τε καὶ ἀποτυχίαν μὴ λίαν εἶναι ὑπεύθυνον, εἰ δὲ περὶ τῆς ἀπλῆς καὶ μακαρίας φύσεως, οὐδὲν παρ'
30 ὁ παρέδωσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες ἀσφαλές ἐστὶν ἀποκρίνασθαι. Πλὴν οὐδὲν κωλύει γραφικῶς φάναι ὡς ἢ τοῦ Υἱοῦ ὑπόστασις εἰκὼν ἐστὶ τοῦ Θεοῦ τοῦ ἀοράτου, ὅλον ἐν ἑαυτῇ τὸν Πατέρα δει-

μὲ ἀπλῆ λέξη, δὲν θὰ χρησιμοποιοῦσε ὁ νοῦς τῆ συμπλοκῆ τῶν λέξεων. Ἀλλὰ δὲν συμβαδίζει τὸ ἀκατάληπτο τῆς θείας οὐσίας μὲ τὴν εὐτέλεια τῶν λέξεων, ἐπειδὴ καὶ ὁ δάσκαλος αὐτός, ἀφοῦ εἶπε τῆ λέξη “συμπλοκῆ”, στὴ συνέχεια ἐξύμνησε ἄλλοῦ πολλές φορές τὸ Θεῖο ὡς τελείως ἀπλό καὶ ἀσύνθετο, διακηρύσσοντας κατὰ κάποιον τρόπο ὅτι ἢ προσθήκη καὶ ἢ συμπλοκῆ ἀποτελοῦν προκάλυμμα τῆς ἀδυναμίας, ποῦ μᾶς καθοδηγεῖ στὴν κατανόηση τῆς ἀλήθειας, ἀλλὰ δὲν εἶχε ποτὲ τὴν τόλμη νὰ ὑποβιδᾷσει τὸ ἀπλό καὶ ἀσύνθετο τῆς φύσης σὲ διπλότητα καὶ σύνθεση. Γιατί, ὄντας αὐτὸ ποῦ προσκυνοῦμε μὲ ἄρρητο τρόπο καὶ ἀδιανόητο ἓνα καὶ ἐννοούμενο ὡς Τριᾶδα, ἀπὸ τῆ μᾶ κατανοεῖται σύμφωνα μὲ τὴν ἀπόλυτη καὶ πάνω ἀπὸ τὸ νοῦ μας θεολογία, κι ἀπὸ τὴν ἄλλη σύμφωνα μὲ τὴ σχετικὴ καὶ ἀνθρώπινη. Μὲ αὐτὸ λοιπὸν τὸν τρόπο φαίνεται ὅτι ἐξήγησε τὴν ἀπορία.

Ἄν ὅμως κάποιος θεωρεῖ καλὸ νὰ πεῖ ὅτι ἡ ἀπορία στηρίζεται ἐξίσου σὲ ὅσα εἰπώθηκαν ἀπὸ τὴν ἀρχή, ἃς προσθέσει σ’ αὐτὰ ὅτι κι αὐτὸ ποῦ λέμε ἄφραστο (γιὰ τὸν Θεὸ) τὸ ἐκφράζομε μὲ λόγια, καὶ τὸ ἀπερινόητο τὸ σκιαγραφοῦμε μὲ τὴ νόηση, καὶ τὸ ἄχρονο τὸ ἀποδίδομε μὲ χρονικὲς ἐξηγήσεις καὶ κινήσεις, καὶ τὸ δίχως διάσταση καὶ κίνηση τὸ παριστάνομε μὲ ἐννοιες κινούμενες καὶ ἀναφερόμενες σὲ διάσταση. Ὡστε, ἂν αὐτὰ ποῦ μᾶς συμβαίνουν ὅταν ὑψωνόμαστε πρὸς τὴ θεώρηση τοῦ Θεοῦ, αὐτὰ μᾶς ἐξαναγκάσει κάποιος νὰ τὰ δοῦμε καὶ γι’ αὐτὸ, θὰ ἀνατρέψει τὰ πάντα, καὶ προπάντων αὐτὸς θὰ βυθίσει τὸν ἑαυτὸ του σὲ βυθὸ ἀμηχανίας.

Ὁ ἱερός Εὐλόγιος ὅμως ἐξηγεῖ ἄλλη ἀπορία ποῦ ἀναφέρεται ἀπὸ τὴν προηγούμενη. Γιατὶ λέγει, ἂν ἡ ὑπόσταση δὲν εἶναι οὔτε ἰδίωμα οὔτε σύνθεση οὐσίας καὶ ἰδιώματος, τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι; Καὶ λύνει τὴν ἀπορία λέγοντας, ὅτι ὑπόσταση ἔχομε μάθει ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία νὰ ὀνομάζομε τὸν ἓνα τῆς Τριᾶδας. Καὶ τί εἶναι ὑπόσταση; Ἄν ἡ ἐρώτηση γίνεται γιὰ δημιουργήματα, δὲν εἶναι πολὺ δύσκολο ν’ ἀπαντήσομε, γιατί καὶ τὸ σφάλμα καὶ ἡ ἀποτυχία σ’ αὐτὰ δὲν προκαλεῖ μεγάλη βλάβη. Ἄν ὅμως γίνεται γιὰ τὴν ἀπλῆ καὶ μακάρια φύση, τίποτα ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ ποῦ παρέδωσαν οἱ θεοφόροι Πατέρες δὲν εἶναι ἀσφαλὲς ν’ ἀποκριθοῦμε. Πλὴν ὅμως τίποτε δὲν ἐμποδίζει νὰ ποῦμε σύμφωνα μὲ τὴ Γραφή, ὅτι ἡ ὑπόσταση τοῦ Υἱοῦ εἶναι εἰκό-

κνύουσα. Εἰ δὲ καὶ σοφίαν αὐτὴν πατρικὴν εἶναι ἀποκριθήσομαι ἢ λόγον ἢ δύναμιν τοῦ Πατρὸς, τῇ ἱερολογίᾳ συμφθέγγομαι. Καὶ περὶ τῆς τοῦ Πατρὸς δὲ καὶ Πνεύματος ὑποστάσεως τοιαῦτα ἄν τις ἐκ τῶν ἱερῶν λογίων ἀναλεγόμενος, καὶ διδοὺς τοῖς ἐπερωτῶσιν ἀπόκρισιν, εὐσεβῶς τε καὶ ἀνεπηρεάστως ἀποκρίνοιτο.

Σὺ δ' ἂν δυνήσῃ λέγειν, ἀποδιδούς τὸν λόγον τῆς ὑποστάσεως τοῦ Υἱοῦ, Θεὸν ἐκ Θεοῦ ἀχρόνως τε καὶ ἀπαθῶς γεννηθέντα. Ὅμοίως δὲ καὶ τοῦ Πνεύματος, Θεὸν ἐκ Θεοῦ αἰδίως τε ἐκπορευόμενον καὶ ἀρρεύστως Ὁσαύτως δὲ καὶ τοῦ Πατρὸς τὴν ὑπόστα-
 10 σιν λόγῳ παριστάναί μελλων φήσεις, ἐξ οὗ γεγέννηται ὁ Θεὸς Λόγος, τομῆς ἀπάσης καὶ παντὸς πάθους μηδὲ κατ' ἐπίνοιαν θεωρουμένης τῇ προόδῳ τῆς γεννήσεως· εἰ βούλει δέ, καὶ ἐξ οὗ τὸ Πνεῦμα ἀφράστως τε καὶ ἀνεπινοήτως καὶ ἀπαθῶς καὶ συναϊδίως ἐκπορεύεται, καὶ εἴ τι ἄλλο τοιουτότροπὸν ἐστὶν εἰπεῖν, τῆς θε-
 15 σπνεύστου Γραφῆς τὴν πνευματικὴν σοφίαν πηγαζούσης ἡμῖν καὶ συνεργούσης τῷ βουλήματι. Καίτοι οὐδὲ τὰ ῥηθέντα παντελῶς ἐστὶν ἐλεύθερα φαντασίας ἀνατυπούμενης τὴν σύνθεσιν, ἀλλὰ τῷ γε μὴ τῷ ῥήματι τῆς συνθήκης καὶ τῆς συμπλοκῆς καὶ τῶν τοιούτων προσχρήσασθαι οὐ δοκεῖ θορυβεῖν τὸν ἀκροατὴν οὐδὲ
 20 προσίστασθαι. Ἄλλ' ἐν τούτοις μὲν αὐτῷ καὶ ὁ παρὼν ἀπαρτίζεται λόγος

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς ἱερός ἀνὴρ καὶ πρὸς Δομετιανὸν (Μελιτηνῆς δὲ οὗτος ἐπίσκοπος) οὐκ ἀπρόσφορον εἶναι παριστῶν τὸ μίαν λέγειν φύσιν τοῦ Θεοῦ Λόγου σεσαρκωμένην. Ὁ μὲν γὰρ οὐκ
 25 ἀνεύθυνον ἐτίθει τὸν ἱερόν Εὐλόγιον κεχρημένον τῷ ῥήματι, ὁ δὲ οἷς πολλάκις ἐν τοῖς προλαβοῦσι λόγοις τὴν φωνὴν ἐπικουρήσας καὶ τοῖς ὀρθῶς αὐτὴν ἐκλαμβάνουσιν εὐσεβῶς ἔχουσιν παρασχών, καὶ ὡς οἱ λέγοντες “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, οὐ μίαν φύσιν ἀπλῶς φασὶν ἐξ ἀμφοτέρων γεγονέναι τῶν φύσεων, ὥστε
 30 καὶ συγχύσει τὰ συνελθόντα περιπεσεῖν, ἐκεῖνο δὲ μᾶλλον βούλεσθαι ὡς ὁ μονογενὴς τοῦ Πατρὸς Υἱὸς ἠνώθη σαρκὶ καθ' ὑπόστασιν, ὁ αὐτὸς καὶ Θεὸς καὶ ἄνθρωπος ὢν, ὡς καὶ τῷ Θεολόγῳ δοκεῖ

να τοῦ ἄορατου Θεοῦ πού δείχνει μέσα της ὅλον τὸν Πατέρα. Ἐν ὅμως ἀποκριθῶ, ὅτι αὐτὴ εἶναι καὶ σοφία Πατρικὴ ἢ Λόγος ἢ δύναμη τοῦ Πατέρα, θὰ συμφωνήσω μὲ τὴν ἁγία Γραφή. Ἐν καὶ γιὰ τὴν ὑπόσταση τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ Πνεύματος ἐκλέγοντας κανεῖς τέτοια ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή καὶ δίνοντας σ' αὐτοὺς πού ρωτοῦν τὴν ἀνάλογη ἀπάντηση, ἢ ἀπόκρισή του θὰ ἦταν εὐσεβῆς καὶ ὀρθή.

Ἐσὺ ὅμως θὰ μπορέσεις νὰ πεῖς, ἐξηγώντας τὸν λόγο τῆς ὑπόστασης τοῦ Υἱοῦ, ὅτι Θεὸς γεννήθηκε ἀπὸ Θεοῦ ἐκτὸς χρόνου καὶ χωρὶς πάθος, ὅμοια καὶ τὴν ὑπόσταση τοῦ Πνεύματος, ὅτι εἶναι Θεὸς πού ἐκπορεύεται ἀπὸ τὸν Θεὸ αἰώνια καὶ χωρὶς ρεῦση, τὸ ἴδιο ὅταν, θέλοντας νὰ ἐκφράσεις τὸν λόγο καὶ τῆς ὑπόστασης τοῦ Πατέρα, πεῖς, Ἀπὸ αὐτὸν γεννήθηκε ὁ Θεὸς Λόγος πού κατὰ τὴ γέννησή του οὔτε σκέψη περνᾷ γιὰ ὅποιαδήποτε διαίρεση καὶ ὅποιαδήποτε πάθος, καὶ ἂν θέλεις, Ἀπὸ αὐτὸν ἐκπορεύεται τὸ Πνεῦμα κατὰ τρόπο ἀνέκφραστο καὶ ἀκατανόητο καὶ ἀπαθῆ καὶ συναιώνιο, καὶ ὅποιαδήποτε ἄλλο παρόμοιο ἐπίρρημα μποροῦμε νὰ ποῦμε, ἐνῶ ἡ θεία Γραφή πηγάζει γιὰ μᾶς τὴν πνευματικὴ σοφία καὶ συνεργεῖ σ' αὐτὸ πού θέλομε. Ἐν καὶ βέβαια οὔτε ὅσα εἰπώθηκαν εἶναι τελείως ἐλεύθερα ἀπὸ φαντασία πού περιφράφει τὴ σύνθεση. Ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴ ἔχουν χρησιμοποιοῦναι τὴ λέξη τῆς σύνθεσης καὶ τῆς συμπλοκῆς καὶ τῶν ὁμοίων τους δὲν φαίνεται νὰ θορυβοῦν τὸν ἀκροατὴ οὔτε νὰ τὸν δυσαρεστοῦν. Μὲ αὐτὰ λοιπὸν ὁλοκληρώνεται καὶ ὁ λόγος αὐτός.

Ὁ ἴδιος ὅμως ἅγιος ἄνδρας γράφει καὶ στὸν Δομετιανὸ (αὐτὸς ἦταν ἐπίσκοπος Μελιτηνῆς), δείχνοντας ὅτι δὲν εἶναι ἀπαίριαστο τὸ νὰ λέγεται “μία φύση τοῦ Θεοῦ πού ἔλαβε σάρκα”. Γιατὶ ὁ ἕνας δὲν θεωροῦσε ἀνεύθυνο τὸν ἅγιο Εὐλόγιο πού χρησιμοποιοῦσε τὴ λέξη, ἐνῶ ὁ ἄλλος μὲ ὅσα ἐπιχειρήματα στὰ προηγούμενα βιβλία ὑποστήριζε συχνὰ τὴ λέξη βεβαίως ὅσους τὴ δέχονται ὀρθὰ ὅτι δὲν εἶναι ἀντίθετη στὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ ὅτι ὅσοι λέγουν “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, δὲν μιλοῦν ἀπλῶς γιὰ μία φύση πού ἔχει ἀποτελεσθεῖ ἀπὸ δύο φύσεις, ὥστε οἱ δύο φύσεις πού ἐνώθηκαν νὰ περιπέσουν καὶ σὲ σύγχυση ἀκόμα, ἀλλὰ μᾶλλον θέλουν ἐκεῖνο, ὅτι ὁ μονογενῆς Υἱὸς τοῦ Πατέρα ἐνώθηκε μὲ τὴ σάρκα καθ' ὑπόσταση, ὄντας ὁ ἴδιος Θεὸς καὶ ἄνθρωπος, ὅπως πιστεύει καὶ ὁ Θεολόγος

(«Ὁ λόγος», γὰρ φησι, «σὰρξ ἐγένετο καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν»), ταῦτα διὰ πλάτους εἰπὼν καὶ ἀπολογησάμενος οὕτω δοξάζειν καὶ Κύριλλον ἐπαγγέλλεται, ἐν οἷς μάλιστα λέγει· “Εἰ μὲν γὰρ μίαν εἰπόντες τοῦ Λόγου φύσιν σεσιγήκαμεν, οὐκ ἐπενεγκόντες τὸ σεσαρκωμένην, ἀλλ’ οἷον ἔξω τιθέντες τὴν οἰκονομίαν, ἣν αὐτοῖς τάχα πού καὶ οὐκ ἀπίθανος ὁ λόγος προσποιουμένοις ἐρωτᾶν ποῦ τὸ τέλειον ἐν ἀνθρωπότητι ἢ πῶς ὑφέστηκεν ἢ καθ’ ἡμᾶς οὐσία· ἐπειδὴ δὲ καὶ ἐν ἀνθρωπότητι τελειότης καὶ τῆς καθ’ ἡμᾶς οὐσίας ἢ δῆλωσις εἰσκεκόμισται διὰ τοῦ λέγειν σεσαρκωμένην, πανσά-
5
10 σθωσαν καλαμίνην ῥάβδον ἑαυτοῖς ὑποστήσαντες”.

Οὐκοῦν τὰς δύο φύσεις ἢ παρούσα φωνὴ τῷ ἀδιδαιρέτῳ εἰσηνεγκεν ἐπισφίγγουσα, ὡς αὐτὸς ἐμφοᾶται ὁ Κύριλλος. Διὸ καὶ μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην πολλάκις φαίνεται φάμενος, μίαν δὲ φύσιν Χριστοῦ ἀπλῶς εἰπὼν οὐκ ἂν ἀλοίη. Τί δ’ ἂν εἴη
15 φύσις ἀνθρωπότητος ἢ, ὡς αὐτὸς πάλιν ἐν ἄλλοις ἐδίδαξε, σὰρξ ἐψυχωμένη νοερῶς; Ὡς καὶ διὰ τοῦτο πάλιν σῶζεσθαι τῶν συνδραμόντων εἰς ἔνωσιν ἀδιδαιρέτως ἐκάτερον. Δῆλον οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς οἱ ὀρθοδόξως λέγοντες καὶ κατὰ Κύριλλον “μίαν φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” οὐ πρὸς ἄλλον ἀφορῶσι σκοπόν,
20 ἢ ὅστις αὐτοῖς τὴν τοιαύτης φωνὴν ἐπιδείκνυσι τὰς δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Δεσπότητος Χριστοῦ τῷ ἀδιδαιρέτῳ πάντως συνεισάγουσαν. Ἐν τῷ γὰρ εἰπεῖν τὸν μακάριον Κύριλλον σῶζεσθαι δι’ αὐτῆς τῶν συνδραμόντων εἰς ἔνωσιν ἀδιδαιρέτως ἐκάτερον, ποῖος ἂν ἄλλος παρεισαχθεῖη σκοπὸς ἢ ὁ τὰς δύο φύσεις ἐπὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ σῶζομένας κηρύττων ἀδιδαιρέτους καὶ ἀποδεχόμενος; Καὶ τοῦτο φανερώτερον καὶ ἐν τῇ πρὸς Σούκενσον ὁ αὐτὸς δευτέρῳ ποιεῖται ἐπιστολῇ. Ἐρμηνεύων γὰρ ἐν αὐτῇ τί ποτέ ἐστιν αὐτῷ δηλοῦσα ἢ “μία φύσις τοῦ Λόγου σεσαρκωμένη”, καὶ εἰπὼν ὡς ἔστιν Υἱὸς ὁ φύσει καὶ ἀληθῶς, εἰ καὶ κατὰ πρόσληψιν σαρκὸς οὐκ ἀψύ-
30 χου, ἀλλ’ ἐψυχωμένης νοερῶς προῆλθεν ἄνθρωπος ἐκ γυναικός, καὶ ἐπενεγκῶν ὡς οὐ διὰ τοῦτο μερισθήσεται εἰς δύο πρόσωπα ἢ υἱούς, ἀλλὰ καὶ οὕτω διαμένει εἷς, προστίθησι πῶς οὐκ ἄσαρκος

Γρηγόριος, γιατί λέγει. «Ὁ Λόγος ἔγινε σάρκα καὶ κατοίκησε μέσα σ' ἐμᾶς». Αὐτὰ ἀφοῦ ἐξέθεσε καὶ ὑπερασπίσθηκε πλατιά, βεβαιώνει ὅτι τὴν ἴδια γνώμη ἔχει καὶ ὁ Κύριλλος, καὶ μάλιστα μὲ ὅσα λέγει· «Γιατί, ἂν ὁμολογήσομε μία φύση τοῦ Λόγου καὶ σταματήσομε χωρὶς νὰ προσθέσομε τὸ σαρκωμένη, ἀλλ' ἀγνοήσομε κατὰ κάποιον τρόπο τὴν οἰκονομία τῆς σάρκωσης, δὲν θὰ ἦταν ἴσως γι' αὐτοὺς ἀπίθανος ὁ λόγος ποὺ προσποιούμενοι ἐρωτοῦν, ποῦ εἶναι ἡ τέλεια ἀνθρώπινη φύση του ἢ πῶς ὑπάρχει ἡ δική μας ἀνθρώπινη οὐσία. Ἐπειδὴ ὅμως ὑπάρχει τελειότητα καὶ στὴν ἀνθρώπινη φύση του καὶ δηλώθηκε καὶ ἡ δική μας φύση λέγοντας 'σαρκωμένη', ἄς παύσουν νὰ στηρίζουν τὸν ἑαυτό τους σὲ καλαμένιο ραβδί».

Ἄρα λοιπὸν ἡ λέξις 'σαρκωμένη' δίδαξε τίς δύο φύσεις συσφίγγοντας αὐτὲς μὲ τὸ ἀδιαίρετο, ὅπως διακηρύττει ὁ Κύριλλος. Γι' αὐτὸ καὶ πολλὰ φορὲς φαίνεται νὰ λέγει «μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη, δὲν θὰ βρεθεῖ ὅμως νὰ ἔχει πεῖ ἀπλῶς μία φύση τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τί μπορεῖ νὰ εἶναι ἀνθρώπινη φύση, παρὰ, ὅπως ὁ ἴδιος πάλι διδάσκει σὲ ἄλλα, σάρκα μὲ ψυχὴ νοερή; Ὡστε καὶ γι' αὐτὸ πάλι νὰ διασώζεται καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ συνήλθαν σὲ ἀδιαίρετη ἔνωση. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ἀπὸ ὅσα ἔχουν λεχθεῖ, ὅτι ὅσοι διδάσκουν μὲ ὀρθόδοξο φρόνημα καὶ ἀκολουθώντας τὸν Κύριλλο λένε, «μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη», δὲν ἀποβλέπουν σὲ ἄλλο σκοπὸ, παρὰ στὸ νὰ δείξουν ὅτι ἡ ἔκφραση αὐτὴ διδάσκει τίς δύο καὶ ὀπωσδήποτε ἀδιαίρετες φύσεις τοῦ Θεοῦ Χριστοῦ. Μὲ τὸ νὰ πεῖ δηλαδὴ ὁ μακάριος Κύριλλος, ὅτι μὲ αὐτὴ τὴν ἔκφραση διασώζεται καθένα ἀπὸ τὰ δύο ποὺ συνήλθαν σὲ ἔνωση ἀδιαίρετη, ποῖος ἄλλος σκοπὸς μπορεῖ νὰ ὑπείσθῃ, παρὰ αὐτὸς ποὺ κηρύττει καὶ ἀποδέχεται ὅτι σώζονται στὸ Σωτήρα Χριστὸ οἱ δύο φύσεις ἀδιαίρετες; Καὶ αὐτὸ τὸ κάνει φανερότερο ὁ ἴδιος στὴ δεύτερη ἐπιστολὴ του πρὸς τὸν Σούκενσο. Γιατί, ἐρμηνεύοντας σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστολὴ τί τέλος πάντων σημαίνει γι' αὐτὸν ἡ φράσις «μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη», καὶ λέγοντας ὅτι εἶναι ὁ Υἱός, ὁ ὁποῖος κατὰ φύση καὶ ἀληθινὰ, ἂν καὶ μὲ πρόσληψη σάρκας ὄχι ἄψυχης, ἀλλὰ μὲ ψυχὴ νοερὴ ἔγινε ἀνθρώπος ἀπὸ γυναῖκα, καὶ προσθέτοντας ὅτι δὲν θὰ διαιρεθεῖ γι' αὐτὸ σὲ δύο πρόσωπα ἢ Υἱούς, ἀλλὰ καὶ ἔτσι θὰ παραμείνει ἕνας, προσθέτει πῶς δὲν

οὐ δὲ ἔξω σώματος, ἀλλ' ἴδιον ἔχων αὐτὸ (δηλονότι τὸ σῶμα) καθ' ἑνωσιν ἀδιάσπαστον. Κὰν τῇ πρὸς (Σούκενσον) δὲ ἐπιστολῇ καὶ ἐν ἄλλοις πολλοῖς τὰ αὐτὰ διδάσκων εὐρίσκεται.

Ἄλλ' οἱ περὶ Σεβῆρον τὴν διαφορὰν τῶν συνελθόντων μετὰ
5 τὴν ἑνωσιν ὁμολογεῖν οὐκ ἀνεχόμενοι, κακούργως τε καὶ δυσσε-
βῶς πρῶτον μὲν τάττουσι τὰς φωνὰς αἱ τὴν διαφορὰν δηλοῦσι
τῶν φύσεων, ἔπειτα δέ, ὡς δῆθεν ἀνατρέποντες αὐτάς, τὴν “μίαν
φύσιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην” ἐπάγουσιν. Οὐχ οὕτω δὲ ποιεῖ
ἢ εὐσέβεια, ἀλλὰ ταύτην προσθεῖσα τὴν φωνήν, εὐθύς ἐφεξῆς δει-
10 κνυσι καὶ διὰ ταύτης σφύζεσθαι πάλιν τῶν συνελθόντων εἰς ἑνωσιν
ἀδιαιρέτως ἐκότερον, ἐλέγχουσα τοὺς δυσσεβεῖς ὡς ἢ “μία τοῦ
Λόγου φύσις σεσαρκωμένη” οὐδὲν ἕτερον, ἢ τὴν ἀδιάσπαστον καὶ
καθ' ὑπόστασιν ἑνωσιν δηλοῖ, φυλαττομένων κατὰ πάντα καιρὸν
ἐν τῷ ἀσυγχύτῳ τῶν φύσεων Δύο γὰρ φύσεις ἀδιαιρέτους δοξά-
15 ζει, ὡς τὸ διάφορον τῶν συνελθόντων κηρύττουσα, καὶ “μίαν φύ-
σιν τοῦ Λόγου σεσαρκωμένην”, ὡς τὸν αὐτὸν τοῦ Πατρὸς προαιώ-
νιον Λόγον ἐνανθρωπήσαι καὶ σαρκωθῆναι δογματίζουσα.

Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ὑπὲρ τῆς προκειμένης ἀπολογησάμενος
φωνῆς, καὶ τὰ αὐτὰ τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον φρονουσάν τε καὶ
20 κηρύττουσαν ἐπιδειξάμενος διὰ τε ἄλλων καὶ ἐξ ὧν τοῦ ἐν ἁγίοις
Φλαβιανοῦ ιδιόχειρον πίστιν ἀναγνωσθεῖσαν ἢ σύνοδος ἐπεκύ-
ρωσεν, ἀπαλλάττει μὲν τὴν φωνήν αἰρετικῆς ὑπολήψεως, ἀπαλ-
λάττει δὲ καὶ ἑαυτὸν οὐκ εὐαγοῦς ὑπονοίας, ἣν περὶ αὐτοῦ ὁ Δο-
μετιανὸς ὑπετόπαξε, νομίζων αὐτὸν οὐ κατὰ γνώμην ἐνδιάθετον
25 τὴν τοιαύτην οἰκειοῦσθαι καὶ προάγειν φωνήν, ἐξ οἰκονομίας δέ,
καὶ ὥστε δι' αὐτῆς τοὺς ἀκροατὰς εὐμηχάνως ἄγειν πρὸς ἐνότητα,
καὶ τὰς προφάσεις περικόπτειν τῶν τῆς Καθολικῆς Ἐκκλησίας
διαστάσεων. Ταῦτα καὶ τοιαῦτα ἕτερα ἐπιστεῖλας, ἅπερ κὰν τοῖς
προλαβοῦσι λόγοις διεξηλήλυθε, καὶ θερμὸν ἑαυτὸν τῆς τε κατὰ
30 Καλχηδόνα συνόδου πρόμαχον καὶ τῆς τοῦ ἐν ἁγίοις πάπα Λέον-
τος ἐπιστολῆς διὰ πολλῶν, ὧνπερ διαφόρως ἔγραψε, παρασησά-
μενος, πέρασ τῷ γράμματι ἐπιτίθησι.

Γράφει δὲ ὁ αὐτὸς θεσπέσιος ἀνὴρ καὶ πρὸς Χριστοφόρον τι-

θὰ μείνει χωρὶς σάρκα οὔτε ἔξω ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ ἔχει δικό του (ἐννοεῖται τὸ σῶμα) σὲ ἔνωση ἀδιάσπαστη. Καὶ στὴν ἐπιστολὴ (πρὸς Σούκενσο) καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα βρίσκομε νὰ διδάσκει τὰ ἴδια.

Ἄλλὰ οἱ ὀπαδοὶ τοῦ Σεβήρου ἐπειδὴ δὲν θέλουν νὰ ὁμολογήσουν τὴ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωση ἐκείνων ποὺ συνενώθηκαν, μὲ κακουργία καὶ ἀσέβεια παραθέτουν πρῶτα τὶς λέξεις ποὺ δηλώνουν τὴ διαφορὰ τῶν φύσεων, καὶ ἔπειτα, ἀνατρέποντας τάχα αὐτές, προσθέτουν τὴ φράση, “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”. Δὲν ἐνεργοῦν ὅμως ἔτσι οἱ ὀρθόδοξοι, ἀλλὰ προσθέτοντας αὐτὴ τὴν ἔκφραση, δείχνουν εὐθύς ἀμέσως ὅτι καὶ μ’ αὐτὴν διασώζεται πάλι καθένα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐνώθηκαν ἀδιαίρετα, κατηγορώντας τοὺς δυσσεβεῖς ὅτι ἡ φράση, “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη” δὲν δηλώνει τίποτα ἄλλο, παρὰ τὴν ἀδιάσπαστη καὶ καθ’ ὑπόστασις ἔνωση, κατὰ τὴν ὁποία διασώζονται καθ’ ὅλο τὸν καιρὸ οἱ φύσεις ἀσύγχυτες. Γιατὶ πιστεύουν δύο φύσεις ἀδιαίρετες, ἐπειδὴ κηρύττουν τὴν διαφορετικότητα αὐτῶν ποὺ ἐνώθηκαν, καὶ “μία φύση τοῦ Λόγου σαρκωμένη”, ἐπειδὴ διδάσκουν ὅτι ὁ ἴδιος ὁ προαιώνιος Λόγος τοῦ Πατέρα ἔγινε ἄνθρωπος καὶ ἔλαβε σάρκα.

Μὲ αὐτὰ καὶ παρόμοια ἀφοῦ ὑπερασπίσθηκε τὴν ἔκφραση αὐτὴ καὶ ἀφοῦ ἔδειξε ὅτι τὰ ἴδια καὶ ἡ σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας πιστεύει καὶ κηρύττει καὶ μὲ ἄλλα καὶ μὲ ὅσα ἐπικύρωσε ἡ σύνοδος ποὺ περιεῖχε ἡ ιδιόχειρη ὁμολογία τοῦ ἁγίου Φλαβιανοῦ ποὺ διαβάσθηκε, ἀπαλλάσσει βέβαια τὴν ἔκφραση ἀπὸ ὑπόνοια αἵρεσης, ἀπαλλάσσει ὅμως καὶ τὸν ἑαυτὸ του ἀπὸ μὴ εἰλικρινῆ ὑπόνοια, τὴν ὁποία ὑποψιαζόταν ὁ Δομετιανὸς γι’ αὐτόν, νομίζοντας ὅτι αὐτὸς δὲν ἀποδεχόταν καὶ δὲν πρότεινε συνειδητὰ τὴν ἔκφραση, ἀλλὰ μὲ σκοπιμότητα, ὥστε μὲ ἔξυπνο τρόπο μ’ αὐτὴν νὰ ὀδηγήσει τοὺς ἀκροατές του σὲ ἐνότητα καὶ νὰ περικόψει τὶς προφάσεις γιὰ διάσπασις τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας. Αὐτὰ καὶ ἄλλα παρόμοια γράφοντας στὴν ἐπιστολὴ του, τὰ ὁποία ἐξέθεσε καὶ στοὺς προηγούμενους λόγους του, καὶ ἀφοῦ παρουσίασε μὲ πολλὰ, ποὺ μὲ διάφορους τρόπους ἔγραψε, τὸν ἑαυτὸ του θερμὸ πρόμαχο τόσο τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, ὅσο καὶ τῆς ἐπιστολῆς τοῦ ἁγίου πάπα Λέοντα, βάζει τέλος στὴν ἐπιστολὴ του.

Ὁ ἴδιος θεῖος ἄνδρας γράφει καὶ σὲ κάποιον Χριστοφόρο, ποὺ

νά, ὃν αὐτὸς ὀσιώτατον ἐπιγράφει, γραφικῶν ἐρωτήσεων αἰτησάμενον λύσεις. Τὰ δὲ ἠρωτημένα ἐστὶ πρῶτον μὲν, πῶς δεῖ νοεῖν τὸ ἐν τῇ δευτέρᾳ τῶν Βασιλειῶν εἰρημένον, «Καὶ ἐπέσεισεν ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν», καὶ μετὰ ταῦτα, «ὅτι ἠρίθμησεν, 5 ἠγανάκτησε κατ' αὐτοῦ». Καὶ ἐπιλύεται, ὅτι Θεὸν πολλάκις ἡ Γραφή, ὡσπερ καὶ Κύριον, οὐ μόνον τὸν ἀληθινὸν ὀνομάζει Θεόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν τὸν τῆς πονηρίας ἄρχοντα. Κατὰ τοῦτο γὰρ τὸ σημαίνον καὶ τὸν Παῦλον φάναι· «Ἐν οἷς ὁ Θεὸς τοῦ αἰῶνος τούτου ἐτύφλωσε τὰς καρδίας τῶν ἀπίστων». Καὶ ὁ Σωτὴρ· «Οὐ 10 δύνασθε δυοὶ κυρίοις δουλεύειν». Διὸ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν Παραλειπομένων ἀπαρακαλύπτως τὸν διάβολον λέγει τὸν ἐπισείσαντα τὸν Δαβὶδ ἀριθμῆσαι τὸν λαόν. Πλὴν καὶ τὸ παρ' ἡμῖν ἀντίγραφον οὐχ ὡς τὸ ἀποσταλὲν παρὰ σοῦ περιέχει. Ἔχει γὰρ· «Καὶ προσέθετο ὄργη Κυρίου ἐγκαῆναι ἐν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐπέσεισε 15 τὸν Δαβὶδ ἐν αὐτοῖς» καὶ ἐξῆς, ὡς δοκεῖν πως ὄργην ἐν ταῦθα λέγεσθαι Κυρίου τὸν εἰρημένον ἐν Παραλειπομένοις διάβολον. Εἴτε δὲ οὕτως εἴτε ὡς γέγραφας ἔχει τὸ ῥητόν, οἶμαι φανερῶς τὴν λύσιν ἀναμφίδολον προελθεῖν.

Ἔστι δὲ ὁμώνυμον καὶ τὸ Κύριος καὶ τὸ Θεός, καὶ (ὡς ἐρρήθη 20 πολλάκις) καὶ ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου παραλαμβάνεται τῇ ἱερᾷ Γραφῇ, εἴρηται μὲν, οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ δι' ἑτέρων πιστώσασθαι. Ἐν γὰρ τῇ νομοθεσίᾳ τῇ περὶ τοῦ Πάσχα, μετὰ τὸ χρίσαι τῷ αἵματι τὴν φλιᾶν καὶ τοὺς σταθμούς· «Ἡμεῖς δὲ οὐκ ἐξελεύσεσθε», φησὶν, ἕκαστος τὴν θύραν αὐτοῦ ἕως πρωῆ, καὶ παρελεύσεται Κύριος πα- 25 τάξαι τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ὄψεται τὸ αἷμα ἐπὶ τῆς φλιᾶς καὶ ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν σταθμῶν, καὶ παρελεύσεται Κύριος τὴν θύραν, καὶ οὐκ ἀφήσει τὸν ὀλοθρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς οἰκίας ὑμῶν πατάξαι». Δῆλον γὰρ ὡς ἄλλος κύριος ὃν λέγει παρελεύσεσθαι καὶ τοὺς Αἰγυπτίους πατάξαι, καὶ ἄλλος ὁ μὴ συγχωρῶν τὸν ὀλο- 30 θρεύοντα εἰσελθεῖν εἰς τὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν οἰκίας καὶ πατάξαι αὐτούς.

82. Β' Βασ. 24, 1.

85. Λουκᾶ 16, 13.

83. Ὅπ. π. 2.

86. Α' Παραλ. 21, 1. Β' Βασ. 24, 1.

84. Β' Κορ. 4, 4.

τὸν προσφωνεῖ ὁσιότατο καὶ ποῦ τοῦ εἶχε ζητήσῃ τὴ λύση διαφόρων ἀποριῶν ἀπὸ τῆ Γραφῆ. Οἱ ἐρωτήσεις του ἦταν, πρῶτον, Πῶς πρέπει νὰ ἐννοοῦμε τὸ χωρίο τῆς Β΄ Βασιλειῶν, «Καὶ προέτρεψε ὁ Θεὸς τὸν Δαβὶδ νὰ μετρήσῃ τὸν λαόν»⁸². Καὶ στῆ συνέχεια: «Ἐπειδὴ τὸν μέτρησε ἀγανάκτησε ἐναντίον του»⁸³. Σὺ αὐτὲς ἀπαντᾷ, ὅτι πολλές φορές ἡ Γραφὴ Θεὸ καθὼς καὶ Κύριος, δὲν ἀποκαλεῖ μόνο τὸν ἀληθινὸ Θεό, ἀλλὰ καὶ τὸν ἴδιο τὸν ἄρχοντα τῆς κακίας. Σύμφωνα βέβαια μὲ αὐτὴ τὴ σημασία λέγει καὶ ὁ Παῦλος: «Ἀνάμεσα ἀπὸ τοὺς ὁποίους ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνα αὐτοῦ τύφλωσε τὶς καρδιὰς τῶν ἀπίστων»⁸⁴. Καὶ ὁ Σωτήρας λέγει: «Δὲν μπορεῖτε νὰ δουλεύετε σὲ δύο κυρίους»⁸⁵. Γι' αὐτὸ καὶ στὸ πρῶτο βιβλίον τῶν Παραλειπομένων λέγει ἀπροκάλυπτα ὅτι ὁ διάβολος προέτρεψε τὸν Δαβὶδ νὰ μετρήσῃ τὸν λαόν. Πλὴν ὅμως καὶ τὸ ἀντίγραφο ποῦ ἔχω ἐγὼ δὲν ἔχει τὸ ἴδιο περιεχόμενο μὲ αὐτὸ ποῦ ἔστειλες ἐσὺ. Γιατὶ γράφει: «Καὶ φούντωσε ἡ ὄργη τοῦ Κυρίου ἐναντίον τῆς Ἱερουσαλήμ, καὶ παρακίνησε τὸν Δαβὶδ ἐναντίον τους»⁸⁶ καὶ ἐξῆς: ὥστε φαίνεται ὅτι ὄργη Κυρίου λέγεται ἐδῶ ὁ διάβολος ποῦ ἀναφέρει τὸ βιβλίον τῶν Παραλειπομένων. Εἴτε ὅμως ἔτσι ἔχει τὸ ρητό, εἴτε ὅπως ἔγραψες ἐσὺ, νομίζω πῶς θὰ προκύψῃ φανερὰ ἀδι-αμφισβήτητη ἡ λύση.

Ὅτι ὅμως εἶναι ὁμώνυμα καὶ τὸ Κύριος καὶ τὸ Θεός, καί, ὅπως ἔχει λεχθεῖ πολλές φορές, χρησιμοποιοῦνται στὴν ἁγία Γραφὴ καὶ γιὰ τὸν ἐχθρό⁸⁷, τὸ ἐξηγήσαμε βέβαια, τίποτα ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ ἐπιβεβαιώσωμε καὶ μὲ ἄλλα παραδείγματα. Στῆ νομοθεσία λοιπὸν γιὰ τὸ Πάσχα, ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἐπάληψη τοῦ κατωφλίου καὶ τῶν παραστάδων μὲ αἷμα, λέγει: «Ἔσεῖς ὅμως δὲν θὰ βγεῖτε ἀπὸ τὴν πόρτα σας κανένας ὡς τὸ πρῶτ' ἂν περάσῃ ὁ Κύριος μπροστὰ ἀπὸ τὴν πόρτα σας γιὰ νὰ χτυπήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους καὶ βλέποντας τὸ αἷμα στὸ κατώφλι καὶ στοὺς δύο παραστάδες θὰ περάσῃ τὴν πόρτα σας καὶ δὲν θὰ ἀφήσῃ τὸν ἐξολοθρευτὴ νὰ μπεῖ στὰ σπίτια σας καὶ νὰ σᾶς χτυπήσῃ»^{87α}. Εἶναι λοιπὸν φανερὸ ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ Κύριος ποῦ λέγει ὅτι θὰ περάσῃ καὶ θὰ χτυπήσῃ τοὺς Αἰγυπτίους, καὶ ἄλλος ἐκεῖνος ποῦ δὲν ἐπιτρέπει νὰ μπεῖ ὁ ἐξολοθρευτὴς στὰ σπίτια τῶν Ἰσραηλιτῶν καὶ νὰ τοὺς χτυπήσῃ.

87. Ἡ “καὶ μὲ ἀντίθετο νόημα”.

87α. Ἐξ 12, 22-23.

Τοιοῦτον δέ ἐστι καὶ τὸ περὶ τοῦ Βαλαάμ εἰρημένον. Λέγει γὰρ ἡ Γραφή ἐπιτρέψαι μὲν αὐτῷ τὸν Θεὸν ἀπελθεῖν πρὸς τοὺς καλοῦντας, ὀργισθῆναι δὲ θυμῷ τὸν Θεὸν ὅτι ἐπορεύετο πρὸς αὐτούς. Κάνταῦθα γὰρ ἄλλον αἰνίττεσθαί φησι Θεὸν τὸν ἐπιτρέψαντα αὐτῷ καὶ ἄλλον τὸν ὀργισθέντα θυμῷ ἐπ' αὐτόν· οὐ γὰρ ἂν ὁ ἐπιτρέψας ὀργίζετο τῷ πληρώσαντι τὸ ἐπιτραπέν, ἀλλ' ἢ ἐπιτρέψαντα οὐκ ἔδει θυμοῦσθαι, ἢ θυμοῦσθαι μέλλοντα ἀπελθεῖν οὐκ ἔδει ἐπιτρέπειν. Αὐτὸς μὲν οὕτω δοκεῖ πως διὰ τῆς ὁμωνυμίας τὴν ἀμφιβολίαν ἐπιλύεσθαι· ἄμεινον δέ μοι δοκεῖ Θεοδωρήτῳ τε καὶ 10 τοῖς ἄλλοις ἱεροῖς ἀνδράσι πραγματευθῆναι τῆς προκειμένης ἀπορίας τὴν ἐπίλυσιν. Λέγει δὲ καὶ τοῦ Δαβὶδ ἐν τῇ ἀριθμῆσει ἁμαρτήσαντος τὸ πλῆθος ὑποσχεῖν τὴν τιμωρίαν, οὐ διότι ἐκεῖνος ἠρίθμησεν, ἀλλ' ὅτι τῷ πατραλοῖα Ἀβεσσαλώμ, χεῖρα πολεμίαν ἐπανατείναντος τῷ πατρί, συναντήρῃ τε ὁ λαὸς καὶ συνεστασίασε, 15 προτιμήσας τὸν ἐξ ἀνθαδείας ἀρπάσαντα τὴν ἀρχὴν τοῦ παρὰ Θεοῦ εἰς βασιλέα χρισθέντος

Τὴν οὖν πρώτην ἐπιλυσάμενος (ὡς ἔδοξεν) ἀπορίαν ἐπιλύεται καὶ τὴν δευτέραν ἔχουσαν οὕτω· Πῶς δεῖ νοῆσαι πῆ μὲν λέγοντος τοῦ Ἀποστόλου ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν κατοικεῖν τὸν Χριστόν, πῆ δέ· «⁸⁸ Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε», μεγάλης οὔσης τῆς διαφορᾶς οἰκῆσεώς τε καὶ ἐνδύσεως ἢ μὲν γὰρ τὸ ἐπιπόλαιον, ἢ δὲ τὸ διὰ θάτους παρίστησι. Λέγει δὲ τὸν νοῦν διακρίνων ὅτι καθάπερ αὐτὸς καὶ βασιλεὺς ὑπάρχει καὶ ποιμὴν, καὶ βασιλεὺς μὲν τῶν λογικῶν, ποιμὴν δὲ τῶν ἀλόγων, 25 πρὸς τὴν διάφορον χρεῖαν τῶν τὴν εὐεργεσίαν δεχομένων ὀνομαζόμενος (οὔτε γὰρ τις ἀλόγων βασιλεύειν εἰκότως λεχθείη οὔτε ποιμαίνειν τὰ λογικά), οὕτω δεῖ νοεῖν καὶ τὸ προκειμένον. Κατοικεῖ μὲν γάρ, ὡς αὐτὸς ὁ θεσπέσιος λέγει Παῦλος, ἢ τοῦ Θεοῦ σοφία ἐν οἷς πολιτεύεται καὶ οἱ καθεστήκασιν «ἐρριζωμένοι τε καὶ 30 τεθεμελιωμένοι ἐν αὐτῷ», ἐνδύεται δὲ τὸν Χριστὸν καὶ ὁ πάλιν αὐτὸν δυνάμενος ἀποδύσασθαι. Διὸ φάμεν, ἐρριζωμένοις ἐν αὐ-

88. Ἐφ. 3, 17.

89. Γαλ. 3, 27.

90. Κολ. 2, 7.

Ἐνάλογο εἶναι κι αὐτὸ πού λέγεται γιὰ τὸν Βαβυλωνίαν. Γιατὶ λέγει ἡ Γραφή ὅτι τοῦ ἐπέτρεψε ὁ Θεὸς νὰ φύγει καὶ νὰ πάει σὲ ἐκείνους πού τὸν καλοῦσαν, ἀλλὰ ὀργίσθηκε ὁ Θεὸς γιατί πήγαινε πρὸς αὐτούς. Κι ἐδῶ δηλαδή λέγει ὅτι ὑπαινίσσεται ἄλλον Θεὸ πού τοῦ ἐπέτρεψε, καὶ ἄλλον πού ὀργίσθηκε ἐναντίον του. Γιατὶ δὲν θὰ ὀργιζόταν αὐτὸς πού ἐπέτρεψε ἐναντίον ἐκείνου πού ἔπραξε αὐτὸ πού τοῦ εἶχε ἐπιτραπῆ, ἀλλὰ ἢ ἀφοῦ τοῦ ἐπέτρεψε δὲν ἔπρεπε νὰ θυμώσει, ἢ ἂν ἦταν νὰ θυμώσει ὅταν θὰ πήγαινε (σὲ ἐκείνους πού τὸν καλοῦσαν), δὲν ἔπρεπε νὰ τοῦ ἐπιτρέψει. Αὐτὸς βέβαια κάπως ἔτσι φαίνεται ὅτι διαλύει μὲ τὴν ὁμωνυμία τὴν ἀμφιβολία. Ἄλλὰ καλύτερα νομίζω πέτυχε τὴ λύση τῆς ἀπορίας αὐτῆς ὁ Θεοδώρητος καὶ οἱ ἄλλοι ἱεροὶ ἄνδρες. Λέγει λοιπὸν ὅτι καὶ ὁ Δαβὶδ ὅταν ἔκανε τὸ λάθος νὰ κάνει τὴν ἀρίθμηση, δέχθηκε τὸ πλῆθος τὴν τιμωρία, ὄχι γιατί αὐτὸς τοὺς μέτρησε, ἀλλ' ἐπειδὴ μαζί μὲ τὸν Ἀβεσσαλώμ, τὸν ἐπίδοξο πατροκτόνο, πού ὑψωσε χέρι ἐναντίον τοῦ πατέρα του, ξεσηκώθηκε καὶ ὁ λαὸς καὶ στασίασε μαζί του, προτιμώντας αὐτὸν πού ἄρπαξε μὲ τὸ ἔτσι θέλω τὴν ἐξουσία, καὶ ὄχι ἐκείνον πού χρίσθηκε βασιλιάς ἀπὸ τὸν Θεό.

Ἐφοῦ ἐξήγησε τὴν πρώτη ἀπορία, ὅπως νόμιζε, ἐξηγεῖ καὶ τὴ δεύτερη πού εἶναι ἡ ἐξῆς· Πῶς πρέπει νὰ ἐννοήσουμε αὐτὸ πού ἄλλοτε λέγει ὁ Ἀπόστολος, ὅτι «ὁ Χριστὸς κατοικεῖ μέσα στὶς καρδιές μας»⁸⁸, καὶ ἄλλοτε, «Ὅσοι βαπτισθήκατε στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ, ἔχετε ντυθεῖ τὸν Χριστό»⁸⁹, καθόσον εἶναι μεγάλη ἡ διαφορὰ τῆς κατοίκησης καὶ τῆς ἐνδυσης· γιατί ἡ μία δείχνει τὴν ἐπιφάνεια, ἐνῶ ἡ ἄλλη αὐτὸ πού ὑπάρχει στὸ βάθος. Διευκρινίζοντας τὸ νόημα λέγει, ὅτι ὅπως αὐτὸς εἶναι καὶ βασιλιάς καὶ ποιμένας, βασιλιάς τῶν λογικῶν καὶ ποιμένας τῶν ἄλογων ζώων, παίρνοντας τὴν ὀνομασία ἀπὸ τὴ διαφορετικὴ ἀντιμετώπιση αὐτῶν πού δέχονται τὴν εὐεργεσία του (γιατὶ οὔτε μπορεῖ κάποιος νὰ λεχθεῖ ὀρθὰ βασιλιάς ἀλόγων ζώων, οὔτε βοσκὸς λογικῶν ἀνθρώπων), ἔτσι πρέπει νὰ ἐννοήσουμε καὶ τὸ ἐξεταζόμενο θέμα. Κατοικεῖ δηλαδή, ὅπως λέγει ὁ ἴδιος ὁ θεοπέσιος Παῦλος, ἡ σοφία τοῦ Θεοῦ σ' αὐτούς νὰ κυβερνᾷ καὶ πού εἶναι ριζωμένοι καὶ θεμελιωμένοι σ' αὐτόν⁹⁰, ντύνεται ὅμως τὸν Χριστὸ αὐτὸς πού μπορεῖ καὶ πάλι νὰ τὸν ξεντυθεῖ. Γι' αὐτὸ λέμε· «Δίκαια κατοικεῖ

τῷ δικαίως ἐγκατοικεῖ, τοῖς δὲ ἄλλοις διὰ τὴν ἄφατον φιλαν-
θρωπίαν ἔνδυμα γίνεται, παρέχων σκέπην, ἵνα μὴ ἀπὸ τοῦ βορρᾶ,
τοῦ σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἀνέμου, τοῖς ἐπιστρέφουσι πρὸς αὐτὸν
ἐπιτρίβοιτο ἄδικα καὶ ψυχοφθόρα ἐπιπνέοντος. «Ἀπὸ προσώπου
5 γὰρ βορρᾶ ἐκκαυθήσεται τὰ κακά». Τὰς οὖν δύο ταύτας ἀπορίας
ἐπιλυσάμενος ἐν ταύτῃ τῇ ἐπιστολῇ, εἰς ἐξαίτησιν προσευχῶν τε-
λευτᾷ.

Ἔτι δὲ ὁ αὐτὸς καθωμίλησεν ἐν τῷ θ' σημείῳ, δι' ὧν ἐγκώμι-
ον μὲν διαπλέκεται τοῦ μονάδος θίου, καὶ τί ποτέ ἐστιν ὁ μονα-
10 χός, ὑπογράφει, καὶ αὐτὸν δὲ τῆς αὐτῆς πολιτείας ἀπαγγέλλει.
Παραινεῖ δὲ τοὺς τῆς μονάδος πολιτείας ἐραστὰς κατὰ τὸ ἐπάγ-
γελμα πολιτεύεσθαι, καὶ τῇ μονότητι καὶ τῇ ἐνότητι τῆς Ἐκκλη-
σίας συναρμόζεσθαι. Εἶησαν δέ, πρὸς οὓς ἀφεώρα ἢ παραίνεις,
τῆς Σεβήρου διασπορᾶς καὶ κατατομῆς μερίδες οὐκ ἄσημοι, οἷς
15 ὅπως μὲν μάχονται τῶν πατέρων αὐτῶν αἱ δόξαι πρὸς ἑαυτάς,
ὅπως δὲ πρὸς ἀλλήλας, καὶ οὐδαμῇ τὸ στάσιμον οὐδὲ τὸ πάγιον
ἔχουσι, ἀπογυμνώσας τε καὶ ἀνακαλυψάμενος, ἐκ τῆς ἐκεῖθεν
ἀτοπίας ὄραν αὐτοὺς πρὸς τὴν ἔνωσιν τῆς Ἐκκλησίας ὑποτίθε-
ται. Τοὺς μὲν γὰρ παράγει λέγοντας σῶζεσθαι τὰς διαφορὰς μετὰ
20 τὴν ἔνωσιν, ὥσπερ καὶ Σεβῆρον, τοὺς δὲ σῶζεσθαι μηδαμῶς, ὥ-
σπερ καὶ Τιμόθεον ἐν ἄλλοις τε καὶ ἐν οἷς κατὰ τοῦ ἐν ἀγίοις ἀγω-
νίζεται Λέοντος. Οὐ μόνον δὲ αὐτὸς οὐκ ἀνέχεται φάναι σῶζε-
σθαι, ἀλλὰ καὶ ἀσεβείας ἐνόχους ἀποφαίνει τοὺς, εἴ τινες σῶζε-
σθαι τῶν φύσεων τὴν διαφορὰν μετὰ τὴν ἔνωσιν δογματίζουσι.
25 Ἀλλὰ καὶ Σεβῆρος πάλιν σῶζεσθαι λέγων τὰς διαφορὰς, τὰ πρά-
γματα οἷς ἢ διαφορὰ ἐπιθεωρεῖται οὐ συνομολογεῖ σῶζεσθαι· καὶ
οὐ πανταχοῦ δογματίζει τοῦτο· παλίντροπος γὰρ ἐστὶ τὴν πίστιν
καὶ πολύμορφος καὶ γὰρ ἐν τισιν αὐτοῦ λόγοις καὶ αὐτὰ διομο-
λογεῖ τὰ πράγματα σῶζεσθαι. Οὕτως οὐ πρὸς ἀλλήλους μόνον,
30 ἀλλὰ καὶ πρὸς ἑαυτοὺς τὸ ἀλλόφυλον τῆς εὐσεβείας στασιάζουσι
σύνταγμα.

στοὺς ριζωμένους σ' αὐτόν», ἐνῶ στοὺς ἄλλους ἀπὸ ἀνέκφραστη φιλανθρωπία γίνεται ἔνδυμα δίνοντάς τους σκέπασμα, γιὰ νὰ μὴ συμβοῦν σὲ ὄσους ἐπιστρέφουν σ' αὐτόν πάθη νοσηρὰ καὶ ψυχοφθόρα ἀπὸ τὸ φύσημα τοῦ βοριᾶ, τοῦ σκληροῦ καὶ ψυχροῦ ἀνέμου. Γιατὶ λέγει, «ἀπὸ τὸ φύσημα τοῦ βοριᾶ θὰ φουντώσουν τὰ δεινὰ»⁹¹. Διαλύοντας λοιπὸν αὐτὲς τὶς δύο ἀπορίες σ' αὐτὴ τὴν ἐπιστολή, τελειώνει αὐτὴν ζητώντας προσευχές.

Ὁ ἴδιος ὁ Εὐλόγιος στὸ ἕνατο βιβλίο ἐξέθεσε αὐτὰ μὲ τὰ ὁποῖα πλέκεται τὸ ἐγκώμιο τῆς μοναστικῆς ζωῆς καὶ ὑπογραμμίζοντας τί εἶναι ὁ μοναχός, λέγει ὅτι καὶ ὁ ἴδιος ἀκολουθεῖ τὸν ἴδιο τρόπο ζωῆς. Προτρέπει ἐπίσης τοὺς ἐραστὲς τῆς μοναστικῆς ζωῆς νὰ εἶναι ὁ τρόπος ζωῆς τους ἀνάλογος μὲ τοὺς κανόνες τοῦ μοναχικοῦ βίου καὶ νὰ προσαρμόζονται στὴ μοναστικὴ ζωὴ καὶ στὴν ἐνότητα τῆς Ἐκκλησίας. Κι αὐτοὶ τοὺς ὁποίους ἀφοροῦσε ἡ προτροπὴ ἦταν ὄχι ἄγνωστοι ἀπὸ τὴ διασπορὰ καὶ τὴ μερίδα τοῦ Σεβήρου. Ἀφοῦ ἀπογύμνωσε καὶ ἀποκάλυψε ὅτι οἱ γινῶμες τῶν πατέρων τους μάχονται τὸν ἑαυτό τους καὶ μεταξύ τους καὶ δὲν ἔχουν καμμιά σταθερότητα καὶ συνοχή, τοὺς συμβουλεύει ἀπομακρυνόμενοι ἀπὸ αὐτόν τὸν παραλογισμό, νὰ στρέψουν τὴν προσοχή τους στὴν ἔνωση τῆς Ἐκκλησίας. Ἄλλους ἀπὸ αὐτοὺς τοὺς παρουσιάζει νὰ λένε ὅτι διατηροῦνται οἱ διαφορὲς μετὰ τὴν ἔνωση, ὅπως καὶ τὸν Σεβήρο, καὶ ἄλλους ὅτι δὲν διατηροῦνται καθόλου, ὅπως καὶ τὸν Τιμόθεο καὶ σὲ ἄλλα καὶ σὲ ὅσα ἀγωνίζεται ἐναντίον τοῦ ἁγίου Λέοντα. Καὶ δὲν εἶναι μόνον αὐτὸς ποὺ δὲν θέλει νὰ πεῖ ὅτι διατηροῦνται, ἀλλὰ καὶ καταγέλλει ὡς ἐνόχους ἀσέβειας ὁποιοὺς τυχὸν διδάσκουν ὅτι διατηρεῖται ἡ διαφορὰ τῶν φύσεων μετὰ τὴν ἔνωση. Ἀλλὰ καὶ ὁ Σεβήρος πάλι, ἐνῶ λέγει ὅτι διατηροῦνται οἱ διαφορὲς, δὲν συνομολογεῖ ὅτι διατηροῦνται τὰ πράγματα στὰ ὁποῖα παρατηρεῖται ἡ διαφορὰ. Καὶ δὲν διδάσκει τὸ ἴδιο πα-ντοῦ καθόσον ὡς πρὸς τὴν πίστη του εἶναι πολίνδρομος καὶ πολύμορφος. Γιατὶ σὲ μερικοὺς λόγους του δέχεται ὅτι σώζονται καὶ τὰ ἴδια τὰ πράγματα. Ἔτσι ὄχι μόνον μεταξύ τους, ἀλλὰ καὶ πρὸς τὸν ἴδιο τὸν ἑαυτό τους παρουσιάζουν γεμάτη διχοστασίαι τὴν ξένη πρὸς τὴν ὀρθὴ πίστη διδασκαλία τους.

91. Ἱερ. 6, 1.

Ἐκ τούτου παραινῶν τοὺς στασιάζοντας τῷ φρονήματι τῆς εὐσεβείας συνδραμεῖν, κατ' ἐπιδρομὴν ἱστορεῖ Μαρκιανὸν μὲν συγκροτῆσαι τὴν ἐν Καλχηδόνι σύνοδον, καὶ ὡς ἐκείνου τὸν βίον λιπόντος, Λέων μὲν κατέστη τῶν πραγμάτων κύριος, οἱ δὲ Αἰγύπτιοι τῆς ἱεραῆς ἐπαναστρέψαντες συνόδου ταραχῆς ἐπλήρωσαν τὴν οἰκουμένην, δυσσεβῶς τε καὶ πεπλασμένως φημίσαντες ὡς ἡ σύνοδος Κύριλλον ἀπεβάλετο καὶ Νεστόριον ἀπεδέξατο. Ὡν τὸν ἄλογον ὁ Λέων καταστέλλων θόρυβον, τὰ ψηφισθέντα ἐν Καλχηδόνι καὶ τὰ πραχθέντα πανταχοῦ διαπέμψας τῆς οἰκουμένης μετ' ἐγκυκλίων κελεύσεων ἕκαστον τῶν ἀρχιερέων καὶ ἱερέων, ἀλλὰ καὶ τοὺς ὅσοι ἐν τῷ μοναδικῷ διέλαμπον βίῳ, τὸ φρόνημα αὐτῶν ἐγγράφως ἀνομολογήσαι διετάξατο. Ὁ καὶ προθυμῶς πεπράχασι, τῶν ἀρχιερέων τοῦ ἀριθμοῦ εἰς ἑξακοσίους καὶ χιλίους συγκεφαλαιωθέντος, μηδενὸς ἕτερογνωμονήσαντος πλὴν Ἀμφιλοχίου τοῦ Σίδης, ὃς μετ' οὐ πολὺ καὶ αὐτὸς δι' ὑπογραφῆς συνεφώνησε. Μεθ' ὧν καὶ ὁ μέγας Συμεών, ὁ ἐν τῷ στύλῳ τὸν ἀγγελικὸν ἐκείνον βίον διανυσάμενος, καὶ Βαράδατος, καὶ ἄλλοι τὸν αὐτὸν βαθμὸν τῆς πολιτείας φθάσαντες ταῦτα διαδραμῶν καὶ δικαίως Σεβῆρον τῷ ἀναθέματι παραπεμφθῆναι παραστησάμενος εἰς τέλος διέστειλε τὴν διάλεξιν.

Καὶ ὁ ἐφεξῆς δὲ λόγος προδιαβάλλεται μὲν τὴν αὐτὴν ἐπιγραφὴν, παραινέειν δὲ πρὸς τοὺς διεστῶτας τῆς Ἐκκλησίας εἰσηγεῖται, ἐκ τῆς πρὸς ἀλλήλους τῶν αἵρετιζόντων κἀνταῦθα μάχης τε καὶ διαφορᾶς συνιδεῖν τὸ τῆς Ἐκκλησίας ὀρθὸν φρόνημα παρακαλῶν. Λέγει δὲ καὶ ὅθεν κατετιμήθη εἰς μυριάς διαιρέσεις καὶ τομὰς ἡ αἵρετικὴ δόξα. Ἐπερωτῶσα γὰρ τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας εἰ καθάπερ δύο τὰς φύσεις λέγουσιν, οὕτω καὶ τὰς ὑποστάσεις λέγειν ἀνέχονται, καὶ ἐπεὶ μίαν λέγουσιν ἐπὶ Χριστοῦ τὴν ὑπόστασιν, ἄρα καὶ μίαν φύσιν ἐπ' αὐτοῦ δογματίζουσι, ταῦτα ἐπερωτῶσα ἡ αἵρεσις ὧν μὲν ἐξήτησε τέως οὐδὲν ἀκούει, ἀντεπερωτᾶται δὲ παρὰ τῆς Ἐκκλησίας τί δήποτε ταῦτα ἐρωτᾷ. ἄρα γὰρ ταῦτὸν ἡγεῖται φύσιν καὶ ὑπόστασιν, καὶ διὰ τοῦτο τοὺς δύο λέγοντας φύσεις νομίζει δύο καὶ ὑποστάσεις δοξάζειν, ἢ ἀνάπαλιν τοὺς μίαν ὑπόστασιν λέγοντας, καὶ μίαν φύσιν συνομολογεῖν νομίζει;

Ἐξαιτίας αὐτοῦ προτρέπει νὰ συμφωνήσουν οἱ στασιαστὲς μετὰ τὴν ὀρθὴ πίστι καὶ ἐπιτροχάδην ἱστορεῖ ὅτι ὁ Μαρκιανὸς συγκρότησε τὴν σύνοδος τῆς Χαλκηδόνας, καὶ ὅτι ὅταν αὐτὸς πέθανε, ὁ Λέων ἔγινε κύριος τῶν πραγμάτων, ἐνῶ οἱ Αἰγύπτιοι συνοδικοὶ ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴν ἱερὴν σύνοδο γέμισαν μετὰ ταραχὴν τὴν οἰκουμένην, διαδίδοντας κακόπιστα καὶ ψευδῶς, ὅτι ἡ σύνοδος ἀπέρριψε τὸν Κύριλλο καὶ ἀποδέχθηκε τὸν Νεστόριο. Καταπραΰνοντάς ὁ Λέων τὸν παράλογο θόρυβο ποὺ δημιουργήσαν, ἀφοῦ ἔστειλε σὲ ὅλην τὴν οἰκουμένην μετὰ ἐγκύκλιες διαταγὰς τὰ ψηφίσματα καὶ τὰ πρακτικὰ τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, διέταξε καθένα ἀπὸ τοὺς ἀρχιερεῖς καὶ ἱερεῖς, ἀλλὰ καὶ ὅσοι διέπρεπαν στὸν μοναχικὸ βίον, νὰ ὁμολογήσουν ἐγγράφως τὴν πίστιν τους, πράγμα ποὺ τὸ ἔπραξαν πρόθυμα, καὶ ἔφτασε στὸν χίλιον ἑξακόσιον ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀρχιερέων, χωρὶς νὰ διαφωνήσῃ κανένας, ἐκτὸς ἀπὸ τὸν Ἀμφιλόχιον τὸν Σίδης, ποὺ ὅμως μετὰ ἀπὸ λίγον συμφώνησε καὶ αὐτὸς μετὰ ὑπογραφήν του. Μᾶζι μὲ αὐτοὺς ἦσαν καὶ ὁ μέγας Συμεὼν ποὺ πέρασε τὴν ἀγγελικὴν ἐκείνην ζωὴν τὸν πάνω στὸν στύλον, καὶ ὁ Βαρᾶδατος καὶ ἄλλοι ποὺ εἶχαν ἀνεβῆ σ' αὐτὴν τὴν βαθμίδα τῆς πολιτείας. Ἀφοῦ ἐξέθεσε αὐτὰ καὶ ἀφοῦ πρότεινε δίκαια νὰ παραπεμφθῆ ὁ Σεβῆρος σὲ ἀναθεματισμό, τελείωσε τὸν λόγον του.

Καὶ ὁ ἐπόμενος λόγος προτάσσει τὴν ἴδιαν ἐπιγραφὴν καὶ προτείνει παραίνεσιν πρὸς ὅσους ἦρθαν σὲ διάστασιν μετὰ τὴν Ἐκκλησίαν, προτρέποντάς τοὺς ἀπὸ τὴν μεταξὺ τῶν αἰρετικῶν καὶ τὴν ἐδῶ μάχην καὶ διαφορὰν νὰ ἀποδεχθῶν τὸ ὀρθὸν φρόνημα τῆς Ἐκκλησίας. Ἀναφέρει ἐπίσης καὶ πῶς χωρίσθηκε σὲ ἄπειρες διαιρέσεις καὶ κομμάτια ἡ αἰρετικὴ διξασία. Ἐρωτώντας δηλαδὴ τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ἂν, ὅπως λένε δύο τίς φύσεις, ἔτσι δέχονται νὰ ποῦν καὶ τίς ὑποστάσεις, καὶ ἐπειδὴ μιλοῦν γιὰ μίαν ὑπόστασιν τοῦ Χριστοῦ, ἄρα διδάσκουν καὶ μίαν φύσιν αὐτοῦ, αὐτὲς τίς ἐρωτήσεις κάνοντας ἢ αἵρεσιν, ἀπὸ αὐτὰ βέβαια ποὺ εἶχε ζητήσει δὲν ἄκουσε τίποτα, τοὺς ρωτᾷ ὅμως μετὰ τὴν σειράν τῆς ἡ Ἐκκλησία γιὰ ποιὸν λόγον κάνει αὐτὲς τίς ἐρωτήσεις. Ἄραγε θεωρεῖ τὸ ἴδιον φύσιν καὶ ὑπόστασιν καὶ γι' αὐτὸ νομίζει ὅτι ὅσοι ὁμολογοῦν δύο φύσεις, ἀποδέχονται καὶ δύο ὑποστάσεις, ἢ τὸ ἀντίθετον νομίζει πῶς ὅσοι διδάσκουν μίαν ὑπόστασιν, συνομολογοῦν καὶ μίαν φύσιν;

Ἀρχὴν οὖν τοιαύτην τῆς κινήσεως λαβούσης, καὶ ὁ πολὺς ἐκεῖνος καὶ ἄσπονδος τῶν αἵρετιζόντων ἐν ἑαυτοῖς συνερράγη πόλεμος, εἰ ταῦτόν φύσις καὶ ὑπόστασις, ἐπεὶ μίαν φύσιν ἐπὶ τῆς Τριάδος φασίεν, καὶ μίαν ὁμολογεῖν ἀνάγκη τὴν ὑπόστασιν, ἢ ἐπεὶ τὰς 5 ὑποστάσεις τρεῖς, καὶ ἡ φύσις εἰς τρεῖς διαιρεῖσθαι. Κάκειθεν ἄλλο μὲν σημαίνει τὴν φύσιν, ἄλλο δὲ σημαίνει τὴν οὐσίαν ἀνέπλασαν, καὶ τὴν φύσιν πάλιν εἰς γενικὴν φύσιν καὶ ἰδικὰς φύσεις κατεμέρισαν. Καὶ πρὸς μὲν τὸν γραμματικὸν Σέργιον ὁ Σεβῆρος γράφων “Μίαν οὐσίαν”, φησὶν, “εἰπεῖν τὸν Χριστὸν ἐβουλόμεθα, ἵνα 10 τῶν συνελθόντων τὴν διαφορὰν μὴ ἀνέλωμεν. Μιᾶς γὰρ καθάπαξ γεγενημένης οὐσίας ἢ καὶ ποιότητος, πῶς ἔτι μεμένηκε τῶν φύσεων, ἐξ ὧν εἰς ὁ Χριστός, ἢ κατ’ οὐσίαν διαφορὰ; Εἰ γὰρ μία ποιότης καὶ οὐσία, τὰ τῆς διαφορᾶς λοιπὸν φροῦδα κατέστηκε”. Καί-τοι γε ἐξ ὧν τὴν μίαν οὐσίαν εἰπεῖν ὁ Σεβῆρος παραιτεῖται, ἐκ τῶν αὐ- 15 τῶν καὶ τὸ μίαν λέγειν φύσιν ἐπὶ Χριστοῦ, κἂν μὴ βούλοιο, παρητήσατο.

Τινὲς δὲ τῶν ἀπηρυσθριασμένως φύσιν καὶ ὑπόστασιν καὶ οὐσίαν ταῦτόν εἰπεῖν ἐκδεξαμένων, καὶ ἐπὶ τῆς ἁγίας Τριάδος τρεῖς οὐσίας λέγειν οὐκ ἔφριξαν, δι’ ὧν καὶ τὸ τρεῖς θεοὺς καὶ θεότη- 20 τας, εἰ καὶ μὴ τῇ φωνῇ, τοῖς γε νοήμασι δογματίζουσι. Καὶ οἱ μὲν κατακρίνονται ὡς τρεῖς οὐσίας ἐπὶ τῆς Τριάδος τερατευόμενοι, οἱ δὲ ὡς οὐ κυρίως Θεὸν τὸν Πατέρα ἢ τὸν Υἱὸν ἢ τὸ Πνεῦμα δοξάζοντες οὗτοι δ’ ἂν εἶεν οἱ μόναι τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα τὰς ὑποστάσεις εἶναι δογματίζοντες. Καὶ εἰς πολλὰ ἄλλα τοιαῦτα ὁ 25 μερισμὸς αὐτοῖς καὶ ἡ κατατομὴ προελήλυθεν, ὥσπερ καὶ περὶ τῆς διαφορᾶς τῶν συνελθουσῶν ἐπὶ Χριστοῦ φύσεων. Τοῖς μὲν γὰρ μετὰ τὴν ἔνωσιν μὴ φυλάττεσθαι τὴν διαφορὰν ἐπῆλθε φαντάζεσθαι, τοῖς δὲ σώζεσθαι τὴν διαφορὰν ἢ ὁμολογία γέγονε. Δι- 30 χῆ δὲ καὶ οὗτοι διετμήθησαν· οἱ μὲν γὰρ τὴν διαφορὰν ὁμολογοῦντες σώζεσθαι τὰ ὧν ἡ διαφορὰ σώζειν οὐ βούλονται, οἱ δὲ κάκεινα ὑπὸ τῆς ἀναγκαζούσης ἀκολουθίας συγχωροῦντες πολ- λάκις (ἄλλος λῆρος τοῦτο καὶ ἄλλη παράνοια) δύο ταύτας λέγειν οὐμενοῦν οὐδ’ ὅλως ἀνέχονται· ἢ γὰρ δύο φωνῆ, φασίεν, ἀνὰ μέ- ρος καὶ καθ’ ἑαυτὰ τὰ διαφέροντα τίθησι. Ταῦτα καὶ τὰ τοιαῦτα

Ἐφοῦ λοιπὸν ἡ κίνησις ἔλαβε τέτοια ἀρχὴν καὶ ξέσπασε ὁ μεγάλος ἐκεῖνος καὶ ἄσπονδος πόλεμος ἀνάμεσά τους, ἂν εἶναι τὸ ἴδιο φύσις καὶ ὑπόστασις, ἐπειδὴ γιὰ τὴν Τριάδα λέμε μία φύσις, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογοῦμε καὶ μία ὑπόστασις, ἢ ἐπειδὴ λέμε τρεῖς τὶς ὑποστάσεις πρέπει καὶ ἡ φύσις νὰ διαιρεθεῖ στὰ τρία. Κι ἀπὸ αὐτὰ ἐπλάσαν πῶς ἄλλο σημαίνει ἡ φύσις, καὶ ἄλλο ἡ οὐσία, καὶ τὴ φύσις πάλι τὴν κομμάτιασαν σὲ γενικὴ φύσις καὶ μερικὲς φύσεις. Ἐτοί ὁ Σεβῆρος γράφοντας στὸν γραμματικὸ Σέργιο λέγει· «Δὲν θέλομε νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι μία οὐσία, γιὰ νὰ μὴν ἀναιρέσομε τὴ διαφορὰ ἐκείνων πού ἐνώθησαν. Γιατί, ἀφοῦ ἔγινε μιὰ γιὰ πάντα μία οὐσία ἢ καὶ ποιότητα, πῶς παρέμεινε ἀκόμα ἢ κατ' οὐσίαν διαφορὰ τῶν φύσεων ἀπὸ τὶς ὁποῖες εἶναι ἕνας ὁ Χριστός; Γιατί, ἂν εἶναι μία ποιότητα καὶ οὐσία, τότε τὰ τῆς διαφορᾶς εἶναι κενὸς λόγος.» Ἄν καὶ βέβαια, αὐτὰ πού κάνουν τὸν Σεβῆρο ν' ἀρνηθεῖ νὰ πεῖ μία οὐσία, τὰ ἴδια θὰ τὸν κάνουν, κι ἂς μὴ θέλει, νὰ πεῖ γιὰ τὸν Χριστὸ μία φύσις.

Μερικοὶ ὅμως πού δέχθηκαν νὰ ποῦν χωρὶς ντροπὴ ὅτι εἶναι τὸ ἴδιο φύσις καὶ ὑπόστασις καὶ οὐσία καὶ δὲν ἔνοιωσαν φρίκη νὰ ποῦν τρεῖς οὐσίες γιὰ τὴν ἁγία Τριάδα, μὲ τὶς ὁποῖες καὶ διδάσκουν, ἂν καὶ ὄχι μὲ τὰ λόγια τους, ὅμως μὲ τὶς ἔνοιες, τρεῖς θεοὺς καὶ θεότητες. Καὶ αὐτοὶ βέβαια κατακρίνονται γιὰ τὴν τερατολογία τους ὅτι εἶναι τρεῖς οἱ οὐσίες τῆς Τριάδας, ἐνῶ ἐκεῖνοι, ἐπειδὴ δὲν θεωροῦν πραγματικὰ Θεὸ τὸν Πατέρα ἢ τὸν Υἱὸ ἢ τὸ Πνεῦμα· κι αὐτοὶ ἴσως εἶναι ὅσοι διδάσκουν ὅτι ὑποστάσεις εἶναι μόνο τὰ χαρακτηριστικὰ ἰδιώματα. Καὶ σὲ πολλὰ ἄλλα τέτοια ἔφτασε ὁ τεμαχισμὸς τους καὶ ἡ διαίρεσις, καθὼς καὶ γιὰ τὴν διαφορὰ τῶν φύσεων πού ἐνώθησαν στὸν Χριστὸ. Γιατί ἄλλοι ἔφτασαν νὰ φαντάζονται ὅτι δὲν διατηρεῖται ἡ διαφορὰ μετὰ τὴν ἔνωσις, ἐνῶ ἄλλοι ἔχουν ὁμολογήσει ὅτι ἡ διαφορὰ διατηρεῖται. Ἄλλὰ κι αὐτοὶ χωρίσθηκαν στὰ δύο· γιὰτί ἄλλοι ἀπὸ αὐτοὺς ὁμολογοῦν βέβαια ὅτι διατηρεῖται ἡ διαφορὰ, δὲν θέλουν ὅμως νὰ σώσουν κι αὐτὰ πού ἔχουν τὴν διαφορὰ, καὶ ἄλλοι πάλι, ἐνῶ δέχονται πολλὰς φορές καὶ ἐκεῖνα ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴν λογικὴ ἀκολουθία (ἄλλη φλυαρία αὕτη καὶ ἄλλος παραλογισμὸς), δὲν δέχονται μὲ κανένα τρόπο νὰ ποῦν ὅτι αὐτὲς εἶναι δύο. Γιατί λένε ὅτι ἡ λέξις δύο θέτει αὐτὰ πού διαφέρουν ἀνὰ μέρος καὶ καθ' ἑαυτὰ. Αὐτὰ καὶ

διὰ βραχέων προθείς, καὶ τὴν παραίνεσιν πλατυνόμενος, καὶ τὸν παρόντα καταπαύει λόγον.

Γράφει δὲ λόγον ἕτερον κατὰ Ἀγνοητῶν. Μοναχοὺς δὲ τινὰς τῶν ἐκ τῆς κατὰ τὰ Ἱεροσόλυμα ἐρήμου κινήσαι λέγει τὸ δόγμα, 5 οἱ ἄγνοιαν τῷ Κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστῷ περιάπτειν ὑπήχθησαν ἐξ ὧν τε εἶπεν αὐτός «Ποῦ τεθείκατε Λάζαρον;», καί, «Οὐδεὶς οἶδε τὴν ὥραν ἐκείνην ἢ τὴν ἡμέραν, οὐδὲ ὁ Υἱός», καὶ ἐξ ἄλλων τοιουτοτρόπων ῥημάτων. Ὁ δὲ ἱερός Εὐλόγιος οὗτος οὔτε κατὰ τὸ ἀνθρώπινον, πολλῶ δὲ μᾶλλον οὐδὲ κατὰ τὸ θεῖον ἀγνοεῖν τὸν 10 Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν οὔτε τὸν τάφον τοῦ Λαζάρου οὔτε τὴν τέλειον ἡμέραν διατείνεται. Οὔτε γὰρ τὸ ἀνθρώπινον, εἰς μίαν ὑπόστασιν συνελθὸν τῇ ἀπροσίτῳ καὶ οὐσιώδει σοφίᾳ, ἀγνοήσει ἂν τι, ὥσπερ οὐδὲν τῶν παρόντων, οὕτω δὴ οὐδὲ τῶν μελλόντων οὔτε διαψευσθῆναι δύναται τὸ εἰρημένον παρ' αὐτοῦ. «Πάντα 15 ὅσα ἔχει ὁ Πατήρ, ἐμὰ ἐστίν», εἰ μὴ ἄρα καὶ τὸν Πατέρα πρὸς τὴν ἄγνοιαν οἱ πάντα τολμῶντες παρελκύσωσι. Τὸ μέντοι γε φάναι τὸν Σωτῆρα, «Ποῦ τεθείκατε Λάζαρον», εἰς ἐπίστασιν καὶ μνήμην ἐνάγοντα τοὺς παρόντας τῶν Ἰουδαίων εἰπεῖν, καὶ οὐ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἕτερα τινὰ διαπράξασθαι ὥσπερ τό. «Λύσατε αὐτὸν 20 καὶ ἄφετε ὑπάγειν», ἵνα ἐξ ὧν τε κατὰ μέρος εἶδον καὶ ἐξ ὧν ἤκουσαν, πιστὸν μὲν τὸ ὁρᾶσθαι καὶ ἀναμφισβήτητον, ἀνεξάλειπτον δὲ παραδοθεῖη τῇ μνήμῃ.

Λέγει δὲ ὅτι καὶ τὰ ἐπὶ Χριστοῦ λεγόμενα τὰ μὲν κατὰ ἀναφορὰν τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν λέγεται, κατὰ ἀναφορὰν μὲν τὸ ἁμαρτίαν 25 αὐτὸν καὶ κατάραν ὑπὲρ ἡμῶν γενέσθαι (οὐ γὰρ γέγονε ταῦτα, ἀλλ' οἷα τῆς κεφαλῆς οἰκειουμένης τὰ τοῦ ἰδίου σώματος, αὐτὸς τὰ τοῦ σώματος ἀναδέχεται) κατὰ ἀλήθειαν δὲ λέγεται ἄνθρωπός τε γεγονέναι καὶ πεινῆσαι καὶ διψῆσαι καὶ τὰ ὅμοια. Ὡστε, εἴ τις ἐθέλοι λέγειν ἀγνοεῖν αὐτὸν κατὰ ἀναφορὰν, ὡς οὐκ ἐκτὸς ἀγνοίας 30 ὄντος αὐτοῦ τοῦ σώματος, ἦτοι τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, ἧς ἐστὶν αὐτὸς κεφαλή, οὐκ ἂν μὲν ἔξω τοῦ εἰκότος περιενεχθεῖη, οὐ μὴν ἀγνοοῦντα τὴν τοῦ Πατρὸς σοφίαν δοξάσειεν. Ἀλλ' εἰ τό, «Ποῦ τεθείκατε αὐτόν», ἄγνοιαν τοῦ Χριστοῦ κατηγορεῖν τοὺς ἀπαιδεύ-

91. Ἰω. 11, 34.

92. Μάρκ. 13, 32.

93. Ἰω. 16, 15.

94. Ὁπ. π. 33.

τὰ παρόμοια ἀφοῦ ἐξέθεσε μὲ συντομία κι ἀφοῦ μεγάλωσε τὴν παραίνεση, τελειώνει κι αὐτὸ τὸ λόγο.

Γράφει καὶ ἄλλο λόγο ἐναντίον τῶν Ἀγνοητῶν. Λέγει ὅτι κάποιοι μοναχοὶ ἀπὸ τὴν ἔρημο κοντὰ στὰ Ἱεροσόλυμα ξεκίνησαν τὴ διδασκαλία, οἱ ὁποῖοι ἔφτασαν νὰ καταλογίσουν ἀγνοια στὸν Κύριό μας Ἰησοῦ Χριστὸ ἀπὸ αὐτὰ πού εἶπε· «Ποῦ ἔχετε θάψει τὸν Λάζαρο;»⁹¹ καί, «Κανένας δὲν γνωρίζει ἐκείνη τὴν ὥρα ἢ τὴν ἡμέρα, οὔτε ὁ Υἱὸς»⁹² καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια. Ὁ ἱερός ὅμως αὐτὸς Εὐλόγιος ὑποστηρίζει ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς δὲν ἀγνοοῦσε οὔτε κατὰ τὸ ἀνθρώπινο καὶ πολὺ περισσότερο οὔτε κατὰ τὸ θεῖο οὔτε τὸν τάφο τοῦ Λαζάρου οὔτε τὴ ἡμέρα τοῦ τέλους. Γιατὶ οὔτε ἡ ἀνθρώπινη φύση, πού συνῆλθε σὲ μιὰ ὑπόσταση μὲ τὴν ἀπρόσιτη καὶ οὐσιώδη σοφία, μπορεῖ νὰ ἀγνοήσει κάτι, ὅπως κανένα ἀπὸ τὰ παρόντα, ἔτσι οὔτε κι ἀπὸ τὰ μελλοντικά, οὔτε μπορεῖ νὰ διαψευθεῖ ὁ λόγος πού εἶπε, «Ὅλα ὅσα ἔχει ὁ Πατέρας μου, εἶναι δικὰ μου»⁹³, ἐκτὸς βέβαια ἂν συμπεριλάβουν στὴν ἀγνοια αὐτοὶ πού τολμοῦν τὰ πάντα καὶ τὸν Πατέρα. Ἡ ἐρώτηση λοιπὸν τοῦ Σωτήρα, «Ποῦ ἔχετε θάψει τὸν Λάζαρο», διατυπώνεται γιὰ νὰ τὸ μάθουν οἱ παρόντες Ἰουδαῖοι καὶ ἔπειτα νὰ τὸ θυμοῦνται. Καὶ ὄχι αὐτὸ μόνο, ἀλλὰ καὶ κάποια ἄλλα πού εἶπε, ὅπως τὸ «Λύστε τον καὶ ἀφήστε τον νὰ φύγει»⁹⁴, λέγονται καὶ γίνονται, ὥστε ἀπὸ ὅσα ἐπιμέρους εἶδαν καὶ ἀπὸ ὅσα ἀκουσαν νὰ γίνεαι βέβαιο καὶ ἀναμφισβήτητο αὐτὸ πού ἔβλεπαν καὶ νὰ παραδοθεῖ στὴ μνήμη ἀσβεστο.

Λέγει ἐπίσης ὅτι καὶ ὅσα λέγονται γιὰ τὸν Χριστὸ, ἄλλα λέγονται μεταφορικὰ κι ἄλλα πραγματικά. Μεταφορικὰ λέγεται τὸ ὅτι ἔγινε γιὰ μᾶς ἁμαρτία καὶ κατάρρα (γιατὶ δὲν ἔγινε αὐτὰ, ἀλλὰ, ὅπως τὸ κεφάλι ἰδιοποιεῖται τὶς ιδιότητες τοῦ ἰδίου τοῦ σώματός του, ἔτσι αὐτὸς ἀναδέχεται τὶς ιδιότητες τοῦ σώματος), ἐνῶ πραγματικὰ λέγεται ὅτι ἔγινε ἄνθρωπος καὶ πείνασε καὶ δίψασε καὶ τὰ ὅμοια. Ὡστε, ἂν θέλει κάποιος νὰ λέγει, ὅτι ὁ Χριστὸς ἀγνοεῖ μεταφορικὰ, ἐπειδὴ αὐτὸς δὲν εἶναι ἄπειρος ἀγνοιας τοῦ σώματος, ἦτοι τῆς ἀνθρώπινης φύσης, τῆς ὁποῖα αὐτὸς εἶναι κεφαλὴ, δὲν θὰ βρεθεῖ βέβαια ἔξω ἀπὸ τὸ λογικὸ, δὲν πρέπει νὰ νομίζει ὅμως ὅτι ἀγνοεῖ τὴ σοφία τοῦ Πατέρα. Ἀλλὰ ἂν τό, «ποῦ τὸν ἔχετε θάψει», ἔπεισε τοὺς ἀπαίδευ-

τους ανέπεισε, πῶς οὐχὶ καὶ τῷ Πατρὶ τὴν αὐτὴν ἄγνοιαν ἐπιρρίψουσι, διαπνυθανομένῳ καὶ λέγοντι πρὸς τὸν Ἀδάμ, «Ποῦ εἶ;», καὶ πρὸς τὸν ἀδελφοκτόνον, «Ποῦ ἔστιν ἡ ἀδελφός σου;», καί, «Κραυγὴ Σοδόμων καὶ Γομόρρας πεπλήθυνται, καὶ αἱ ἁμαρ-
 5 τία αὐτῶν μεγάλαι σφόδρα· καταβάς οὖν ὄψομαι εἰ κατὰ τὴν κραυγὴν αὐτῶν συντελοῦνται· εἰ δὲ μή, ἵνα γινῶ;». Ἐρωτᾷ δὲ καὶ ὁ Ἰησοῦς τὸ δαιμόνιον «Τί ὄνομά σοι;», καὶ κέειν ἀποκρίνεται «Λεγεῶν ὄνομά μοι, ὅτι πολλοὶ ἔσμεν». Ἀλλὰ καὶ τοῖς τυφλοῖς λέγει «Τί θέλετε ποιήσω ὑμῖν;». Καὶ πῶς οὐκ ἔστι ταῦτα φανερόν ὡς
 10 οὐκ ἀγνοίας ἦν, ἀλλὰ τὸ μὲν ἐπερωτᾷ ἀπ' αὐτοῦ τοῦ δαιμονίου τὸ πλῆθος τῶν κατοικούντων τοῖς μαθηταῖς ἐπιδειξάι βουλόμενος, ὡς ἂν μάθοιεν ὡς καὶ τῶν πολλῶν ἤδη περιγέγονε, πίστιν αὐτοῖς καὶ θάρσος ἐντιθεῖς τοῦ πατεῖν ἐπάνω ὄφρων καὶ σκορπίων καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν δύναμιν τοῦ ἐχθροῦ. Τοὺς τυφλοὺς δὲ ἐπερωτᾷ οἰ-
 15 κονομῶν ἐξ αὐτῶν προσαχθῆναι τὴν αἴτησιν ὅσον γὰρ αἰτοῦντες τῆς ὠφελείας τυγχάνομεν, τοσοῦτον τὴν αἴσθησιν τῆς εὐεργεσίας δεχόμεθα. Τὸ δὲ περὶ τῆς ἐσχάτης ἡμέρας εἰρημένον, ὡς οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ, τινὲς μὲν κατ' οἰκονομίαν εἰρηῆσθαί φασιν, ἵνα τῶν μαθητῶν κατὰ πᾶσαν ἡμέραν
 20 νομιζόντων ἐπελεύσεσθαι τὴν τελευταίαν ἡμέραν αἰεὶ γρηγοροῦντες διατελῶσιν οὐδὲν δὲ κωλύει καὶ τοῦτο ἐκλαβεῖν ὡς κατὰ ἀναφορὰν εἰρημένον, καθάπερ καὶ τό· «Σὺ ἔγνωσ τὴν ἀφροσύνην μου», καὶ τό, «Θεέ μου, Θεέ μου, ἵνα τί με ἐγκατέλιπες;».

Ἐνιοὶ δὲ φασιν αὐτὸν ἀγνοεῖν φάναι τὴν ἐσχάτην ἡμέραν τὸ
 25 ἰδίως προσὸν τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει γνώρισμα δεικνύοντά τε καὶ ἐμφανίζοντα, οὐχ ὡς αὐτοῦ ἀγνοοῦντος (ἄπαγε· οὔτε γὰρ κατὰ τὴν θεότητα οὔτε κατὰ τὴν ἀνθρωπότητα τὴν ἄγνοιαν λέγειν ἐπ' αὐτοῦ θράσους ἐπισφαλοῦς ἠλευθέρωται), ἀλλ' ἐπειδὴ, ὡς ὁ μακάριος Κύριλλός φησιν, ἐν ἰσχυαῖς διαιροῦντες ἐννοίαις ἦτοι νοῦ φαν-
 30 τασίαις τῷ τρόπῳ τῆς θεωρίας ἑκατέρας φύσεως ὁρῶμεν ἴδια καὶ καθ' ἑαυτὰ γνωρίσματα, ἧ καὶ ὡς ὁ Θεολόγος Γρηγορίος, ἠνίκα

95. Γέν. 3, 9.

96. Γέν. 4, 9.

97. Γέν. 18, 20.

98. Μάρκ. 5, 9.

99. Ματθ. 20, 32. 1. Λουκᾶ 10, 19. 2. Ψαλμ. 68, 6. 3. Ψαλμ 21, 2. Ματθ. 26, 46.

τους νὰ καταλογίζουν ἄγνοια στὸν Χριστό, πῶς δὲν θὰ ἀποδώσουν καὶ στὸν Πατέρα τὴν ἴδια ἄγνοια, ὅταν ἐρωτᾷ καὶ λέγει στὸν Ἀδὰμ, «Ποῦ εἶσαι;»⁹⁵, καὶ στὸν φονέα τοῦ ἀδελφοῦ του, «Ποῦ εἶναι ὁ ἄδελφός σου;»⁹⁶, καί, «Πλήθυνε ἡ κραυγὴ τῶν Σοδόμων καὶ τῆς Γομόρρας καὶ οἱ ἁμαρτίες τους εἶναι ὑπερβολικὰ μεγάλες· Θὰ κατεβῶ λοιπὸν γιὰ νὰ δῶ ἂν γίνεται σύμφωνα μὲ τὴν κραυγὴ τους, ἂν ὄχι, γιὰ νὰ μάθω»⁹⁷. Καὶ ὁ Χριστὸς ἐρωτᾷ τὸ δαιμόνιο, «Ποιὸ εἶναι τὸ ὄνομά σου;», καὶ ἐκεῖνο ἀποκρίνεται· «Τὸ ὄνομά μου εἶναι λεγεών, ἐπειδὴ εἴμαστε πολλοί»⁹⁸. Ἀλλὰ καὶ στοὺς τυφλοὺς λέγει· «Τί θέλετε νὰ σᾶς κάνω;»⁹⁹. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι φανερό, ὅτι αὐτὰ δὲν μαρτυροῦν ἄγνοια, ἀλλὰ ἀπὸ τῆ μὰ ἐρωτᾷ θέλοντας νὰ δείξει στοὺς μαθητὲς ἀπὸ τὸ ἴδιο τὸ ἐρωτώμενο δαιμόνιο τὸ πλῆθος ἐκείνων ποὺ ἦταν μέσα στὸν δαιμονιζόμενο, γιὰ νὰ μάθουν ὅτι ἔχει καταβάλλει ἤδη καὶ τὰ πολλὰ δαιμόνια, βάζοντας ἔτσι στὴν ψυχὴ τους πίστη καὶ θάρρος «νὰ πατοῦν πάνω σὲ φίδια καὶ σκορπιούς καὶ νὰ συντριβουν ὅλη τὴ δύναμη τοῦ ἐχθροῦ»¹. Τοὺς τυφλοὺς πάλι τοὺς ἐρωτᾷ σκόπιμα, γιὰ νὰ κάνει νὰ προέλθει ἀπὸ αὐτοὺς ἡ αἴτηση· γιατί ὅσο μὲ τὴν αἴτησή μας πετυχαίουμε τὴν ὠφέλεια, τόσο ἀποκτοῦμε τὴν αἴσθησι τῆς εὐεργεσίας. Αὐτὸ πάλι ποὺ λέγει γιὰ τὴν ἔσχατη ἡμέρα, ὅτι δὲν τὴν γνωρίζει κανένας, οὔτε καὶ οἱ ἄγγελοι οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας, μερικοὶ λένε ὅτι εἰπώθηκε σκόπιμα, ὥστε νομίζοντας οἱ μαθητὲς ὅτι κάθε μέρα ποὺ ἔρχεται θὰ εἶναι ἡ τελευταία, νὰ εἶναι πάντοτε ἔτοιμοι. Τίποτα ὅμως δὲν ἐμποδίζει νὰ τὸ ἐκλάβουμε καὶ αὐτὸ ὅτι εἰπώθηκε μεταφορικὰ, ὅπως καὶ τό, «Ἐσὺ γνωρίζεις τὴν ἀφροσύνη μου»², ἐπίσης καὶ τό, «Θεέ μου, Θεέ μου, γιατί μὲ ἐγκατέλειψες;»².

Μερικοὶ ὅμως λένε ὅτι δὲν γνωρίζει νὰ πει τὴν τελευταία ἡμέρα, δείχνοντας καὶ φανερώνοντας τὸ κύριο γνῶρισμα τῆς ἀνθρώπινης φύσης του, ὅχι ὅτι αὐτὸς δὲν τὴ γνωρίζει (μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη· γιατί οὔτε ὡς πρὸς τὴ θεότητα οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἀνθρώπινη φύση του ἂν τοῦ καταλογίζει κανεὶς ἄγνοια εἶναι ἀπαλλαγμένος ἀπὸ ἐπικίνδυνο θράσος), ἀλλ' ἐπειδὴ, ὅπως λέγει ὁ μακάριος Κύριλλος, διαιρώντας σὲ ἀπλὲς ἐννοίες, ἤτοι φαντασίες τοῦ νοῦ, μὲ τὸν τρόπο τῆς θεωρίας βλέπομε τὰ ἰδιώματα καὶ τὰ ξεχωριστὰ γνῶρισμα τῆς κάθε μᾶς φύσεως, ἢ καὶ ὅπως λέγει ὁ Γρηγόριος ὁ Θεολόγος, ὅταν οἱ

αἱ φύσεις διίστανται ταῖς ἐπινοίαις, συνδιαίρεϊται καὶ τὰ ὀνόματα, ἴδιον δὲ γνώρισμα ψιλῆς ἀνθρωπότητος ἢ ἄγνοια, κατὰ τοῦτο ρη-
 θείῃ ἂν ἐπὶ τῆς κατὰ Χριστὸν ἀνθρωπότητος, ὡς ἀπλῶς ἀνθρωπό-
 5 τητος, θεωρεῖσθαι τὴν ἄγνοιαν. Καὶ τοῦτο καὶ ὁ Θεολόγος ἐτρά-
 νωσεν, εἰπὼν “Γινώσκει μὲν ὡς Θεός, ἀγνοεῖ δὲ ὡς ἄνθρωπος, ἂν
 τις τὸ φαινόμενον χωρίσῃ τοῦ νοουμένου”. Ταῦτα εἰπὼν ἐπάγει
 ὡς, εἰ καὶ τινες τῶν πατέρων τὴν ἄγνοιαν ἐπὶ τῆς κατὰ τὸν Σωτή-
 ρα παρεδέξαντο ἀνθρωπότητος, οὐχ ὡς δόγμα τοῦτο προήνεγ-
 καν, ἀλλὰ πρὸς τὴν τῶν Ἀρειανῶν μανίαν ἀντιφερόμενοι, οἳ καὶ
 10 τὰ ἀνθρώπινα πάντα ἐπὶ τὴν θεότητα τοῦ μονογενοῦς μετέφερον,
 ὡς ἂν κτίσμα τὸν ἄκτιστον Λόγον τοῦ Θεοῦ παραστήσωσιν, οἰκο-
 νομικώτερον ἐδοκίμασαν ἐπὶ τῆς ἀνθρωπότητος ταῦτα φέρειν ἢ
 παραχωρεῖν ἐκείνους μεθέλκειν ταῦτα κατὰ τῆς θεότητος. Εἰ δὲ
 κατὰ ἀναφορὰν κἀκείνους δοίῃ ταῦτά τις εἰπεῖν, τὸν εὐσεδέστε-
 15 ρον λόγον ἀποδέξεται. Ταῦτα διελθὼν πέρατι περιβάλλει τὸν λό-
 γον.

Τελευταῖον δὲ περιεῖχε τὸ βιβλίον λόγον ἐπιγραφὴν φέροντα
 “Ὁρος ἐκφωνηθεῖς τοῖς Σαμαρείταις”. Ἡ δὲ ὑπόθεσις πρόκειται
 τοιαύτη. Τῶν Σαμαρειτῶν τὸ πλῆθος εἰς ἀντικειμένας μερίδας δι-
 20 αιρεθέντες καὶ στασιάζσαντες πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀλλοφύλοις ἑαν-
 τοὺς ἀπο διατειχίσαντες δόξαις, οἳ μὲν Ἰησοῦν τὸν Ναυῆ ἐδόξα-
 ζον εἶναι περὶ οὗ Μωσῆς εἶπε· «Προφήτην ὑμῖν ἀναστήσει Κύριος
 ὁ Θεὸς ἐκ τῶν ἀδελφῶν ὑμῶν ὡς ἐμέ», οἳ δὲ τοῦτον μὲν παρεγρά-
 φοντο, Δοσθὴν δὲ τινα τοῦνομα ἢ Δοσίθεον ἀνεκήρυττον, Σαμα-
 25 ρεῖτην μὲν καὶ αὐτὸν τὸ γένος, συνακμάσαντα δὲ κατὰ γε τοὺς χρό-
 νους Σίμωνι τῷ μάγῳ καὶ τοῦτον εἶναι τὸν προφητευθέντα τερα-
 τευόμενοι ἐξ αὐτοῦ τὴν ἐπωνυμίαν ἔφερον, Δοσθηνοὶ καλούμενοι.
 Οὗτος δὲ ὑβριστῆς μὲν γέγονε τῶν τοῦ Θεοῦ Προφητῶν, ὑβριστῆς
 δὲ μάλιστα τοῦ Ἰούδα τοῦ ἐνὸς τῶν δώδεκα Πατριαρχῶν, μηδὲ
 30 τοὺς περὶ αὐτοῦ μυρίους ἐπαίνους παρὰ τῆς Μωσαικῆς γραφῆς
 αἰσχυνθεῖς. Τοὺς οὖν εἰρημένους πάντας πλύνων καὶ διαγελῶν, εἰς
 ἑαυτὸν πάντα καὶ τὴν προφητείαν καὶ τὴν ἄλλην περιέσπα θειότη-

φύσεις διαιροῦνται μὲ τὶς σκέψεις, διαιροῦνται μαζὶ καὶ τὰ ὀνόματα. Καὶ ἡ ἀγνοία εἶναι γνῶρισμα τῆς ἀπλῆς ἀνθρώπινης ὑπαρξῆς. Ὡς πρὸς αὐτὸ θὰ μπορούσε νὰ λεχθεῖ γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Χριστοῦ, ὅτι παρατηρεῖται σ' αὐτὸν ἡ ἀγνοία σὰν σὲ ἀπλὸν ἄνθρωπο. Αὐτὸ διακήρυξε καὶ ὁ Θεολόγος (Γρηγόριος) λέγοντας: “Γνωρίζει βέβαια ὡς Θεός, ἀγνοεῖ ὅμως ὡς ἄνθρωπος, ἂν χωρίσει κανεὶς τὸ φαινόμενο ἀπὸ τὸ νοούμενο”. Ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ, προσθέτει ὅτι, ἂν καὶ κάποιοι ἀπὸ τοὺς Πατέρες δέχθηκαν τὴν ἀγνοία γιὰ τὴν ἀνθρώπινη φύση τοῦ Σωτήρα, ὅμως δὲν τὸ διατύπωσαν αὐτὸ σὰν δόγμα, ἀλλὰ ἀντιφερόμενοι πρὸς τὴ μανία τῶν Ἀρειανῶν, οἱ ὁποῖοι καὶ ὅλα τὰ ἀνθρώπινα τὰ μετέφεραν στὴ θεότητα τοῦ Μονογενοῦς, γιὰ νὰ παρουσιάσουν σὰν κτίσμα τὸν ἄκτιστο Λόγο τοῦ Θεοῦ, σκοπιμότερα ἐπιχείρησαν νὰ τὰ μεταφέρουν αὐτὰ στὴν ἀνθρώπινη φύση του, παρὰ νὰ δώσουν τὴν εὐκαιρία σ' ἐκείνους νὰ τὰ ἐπισύρουν ἐναντίον τῆς θεότητας. Ἄν ὅμως κάποιος σὲ σχέση μ' αὐτὰ παραχωρήσει καὶ σ' ἐκείνους νὰ τὰ ποῦν αὐτὰ, θὰ δεχθεῖ τὴν πιὸ εὐσεβῆ ἐξήγηση. Ἀφοῦ ἐξέθεσε ὅλα αὐτὰ, βάζει τέλος στὸ λόγο του.

Τὸ βιβλίον περιεῖχε ἓνα τελευταῖο λόγο ποὺ ἔφερε τὴν ἐπιγραφή “Διάταγμα ποὺ ἐκφωνήθηκε στοὺς Σαμαρεῖτες”. Ἡ ὑπόθεση εἶναι ἡ ἐξῆς: Τὸ πλῆθος τῶν Σαμαρειτῶν ἀφοῦ χωρίσθηκε σὲ ἀντιμαχόμενες μερίδες καὶ ἀφοῦ στασίασαν μεταξύ τους καὶ ἀπέκλεισαν τοὺς ἑαυτοὺς τοὺς μὲ ἀλλόφυλες δοξασίες, ἄλλοι πίστευαν ὅτι εἶναι ὁ Ἰησοῦς τοῦ Ναυῆ αὐτὸς γιὰ τὸν ὁποῖο ὁ Μωυσῆς εἶπε, «Ὁ Κύριος ὁ Θεὸς θ' ἀναστήσει προφήτη ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς σας σὰν ἐμένα»³, ἐνῶ ἄλλοι ἀπέρριπταν τὸν Ἰησοῦ, καὶ πρόβαλλαν κάποιον μὲ τὸ ὄνομα Δόσθη ἢ Δοσίθεο, ποὺ ἦταν Σαμαρεῖτης καὶ αὐτὸς στὴν καταγωγὴ καὶ ἔζησε κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Σίμωνα τοῦ μάγου. Τερατολογώντας λοιπὸν ὅτι αὐτὸν ἀφοροῦσε ἡ προφητεία, πῆραν ἀπὸ αὐτὸν τὴν ἐπωνυμία ὀνομαζόμενοι Δοσθηνοί. Αὐτὸς ὑπῆρξε ὑβριστῆς τῶν προφητῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ μάλιστα ὑβριστῆς τοῦ Ἰούδα, τοῦ ἑνὸς ἀπὸ τοὺς δώδεκα πατριάρχες, χωρὶς νὰ νοιώσει ντροπὴ οὔτε γιὰ τοὺς ἀμέτρητους ἐπαίνους τῆς Μωσαϊκῆς Γραφῆς περὶ αὐτοῦ. Περιλοῦντας λοιπὸν μὲ ὑβρεις καὶ περιπαίζοντας ὅλους αὐτοὺς ποὺ ἔχουν ἀναφερθεῖ, ἀπέδιδε στὸν ἑαυτό του τὰ πάντα καὶ τὴν προφητεία καὶ τὴν ἄλλη θεία

τα Μυρίαις δὲ καὶ ποικίλαις ἄλλαις νοθείαις τὴν Μωσαϊκὴν Ὀκτάτευχον κατακιβδηλεύσας, καὶ ἕτερα ἅπαντα συγγράμματα μωρά τε καὶ ἀλλόκοτα καὶ ἀπεναντία πνευματικῆς νομοθεσίας συντεταχώς τοῖς πειθομένοις κατέλιπεν. Ἀπεκήρυττε δὲ καὶ τὴν ἀνάστασιν. Αἱ μὲν οὖν μερίδες οὕτως εἰς ἀντιπάλους καὶ βλασφήμους δόξας διετέμηντο. Ἐπιδιδόασιν δὲ καὶ λιβέλλους, ὑπὲρ τε τοῦ οἰκείου φρονήματος καὶ κατὰ τοῦ ἀντικειμένου μερὶς ἑκατέρω τὸν παρ' αὐτοῖς πρεσβευόμενον προφήτην εἶναι προτιμῶσα.

Καθίζει δὲ τούτων δικαστὴς ὁ ἱερός Εὐλόγιος μετὰ συνόδου 10 ἀρχιερεῖς τε τῶν ἐπισήμων καὶ τοὺς λαμπροὺς τῶν ἐν ἀξιώμασι πλήρωμα ποιουμένης Μαυρίκιος δὲ τηνικαῦτα, ὃς τοῖς Ῥωμαϊκοῖς ἐνίδρυτο σκήπτροις, ἔβδομον ἔτος ἤννε τῆς βασιλείας. Γυμνάσας δὲ τὰ παρ' ἑκατέρων λεγόμενα ὁ ἱερός Εὐλόγιος, καὶ τῆς ἀληθείας ἑκατέρους διελέγξας μακρὰν ἀφισταμένους, τὸν μὲν προφητευόμενον γραφικοῖς παρέστησε ῥητοῖς τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν ἀληθινὸν Θεὸν εἶναι, τοὺς δὲ μακρὰν τε καὶ χαλεπωτάτην ἀποπλανηθῆναι πλάνην, τοὺς μὲν Ἰησοῦν τὸν τοῦ Ναυῆ τὸν προφητευόμενον εἶναι κενολογοῦντας, τοὺς δὲ Δόσθην ἢ Δοσίθεον τὸν δυσσεβῆ τερατολογοῦντας. Καὶ οὕτω τὸν σύλλογον διαλύει, 20 συντελευτώσης αὐτῶ καὶ τῆς ὑποθέσεως καὶ τῆς ἐκφωνήσεως καὶ τοῦ περιελθόντος εἰς τὰς ἡμετέρας χεῖρας τρίτου τεύχους.

Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ τὴν ἀνάστασιν ὁ συγγραφεὺς ἐκ τῶν μωσαϊκῶν μαρτυριῶν ἐπιδεικνύει σπεύδων, τοιαῦτά φησιν. Εἰ μὴ πανάληθες ἦν τὸ τῆς ἀναστάσεως χρῆμα, πῶς ἔλεγε πρὸς Ἀβραάμ ὁ Θεός, «Σὺ δὲ ἀπελεύση πρὸς τοὺς πατέρας σου μετ' εἰρήνης ταφεῖς ἐν γήρῳ καλῶ»; Πῶς γὰρ ἂν ἀπήει καὶ πρὸς ποίους, εἰ μηδαμῶς μηκέτι μήτε οὗτος ἔμελλεν εἶναι μήτε πρὸς οὓς ἀπήει; Πῶς δὲ πάλιν μετ' ὀλίγα τὸ ἱερόν λόγιόν φησι περὶ αὐτοῦ, «Καὶ ἐκλιπὼν ἀπέθανεν Ἀβραάμ ἐν γήρῳ καλῶ, πρεσβύτης καὶ πλήρης 30 ἡμερῶν, καὶ προσετέθη πρὸς τὸν λαὸν αὐτοῦ»; Τίς γὰρ τοῦ μῆ ὄντος προσθήκη, καὶ πῶς προστίθεται τοῖς μὴ οὔσι τὸ ὄν; Τί δὲ λέγει καὶ περὶ τοῦ Ἰακώβ ὅτι, «Συνήχθησαν πάντες οἱ υἱοὶ αὐτοῦ καὶ

4. Γέν. 15, 15.

5. Γέν. 25, 8.

ικανότητα. Κι ἄφου μὲ ἄπειρες ἄλλες κσι διάφορες νοθεῖες κατακιβδήλευσε τῇ Μωσαϊκῇ ὀκτάτευχο κι ἔγραψε κσι κάποια ἄλλα συγγράμματα ἀνόητα κσι ἄλλοπρόσαλλα κσι ἀντίθετα στὴν πνευματικὴ νομοθεσία, τὰ κληροδότησε στοὺς ὀπαδοὺς του. Ἐπίσης ἀπέρριπτε κσι τὴν ἀνάσταση. Ἔτσι λοιπὸν εἶχαν χωρισθεῖ οἱ παρατάξεις σὲ ἀντίπαλες κσι βλάσφημες γνῶμες. Ἐξέδωσαν ἐπίσης αὐτὲς κσι δημοσιεύματα πρὸς ὑπεράσπιση τῆς πίστεώς τους κσι κατὰ τῆς ἀντίθετης πίστεως, προτιμώντας κάθε μὰ μερίδα ὅτι προφήτης ἦταν ὁ προφήτης πού πίστευαν αὐτοί.

Γίνεται λοιπὸν δικαστῆς αὐτῶν ὁ ἱερὸς Εὐλόγιος μὲ σύνοδο ἀποτελούμενη ἀπὸ τοὺς ἐπίσημους ἀρχιερεῖς κσι τοὺς λαμπροὺς ἀξιωματούχους. Τῇ διακυβέρνηση τῶν Ρωμαίων εἶχε τότε ὁ Μαρκιανὸς κσι διήγνε τὸ ἔβδομο ἔτος τῆς βασιλείας του. Ἀφου ὁ ἱερὸς Εὐλόγιος ἐξέτασε τὰ λεγόμενα κσι τῶν δύο, κι ἄφου κατηγόρησε τοὺς δύο ὅτι ἦταν πολὺ μακριὰ ἀπὸ τὴν ἀλήθεια, ἀπέδειξε μὲ ρήσεις τῆς Γραφῆς ὅτι αὐτὸς πού ἔλεγε ἡ προφητεία ἦταν ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἀληθινὸς Θεός, κι ὅτι αὐτοὶ ἔπесαν σὲ βαρύτατη πλάνη, κσι αὐτοὶ πού ἔλεγαν ἀβάσιμα ὅτι ἡ προφητεία ἀφοροῦσε τὸν Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ, κσι ὅσοι τερατολογοῦσαν ὅτι ἦταν ὁ δυσσεβῆς Δόσθης ἡ Δοσίθεος. Κσι ἔτσι δίνει τέλος στὶς ἐργασίες τῆς συνόδου, τελειώνοντας μαζί μ' αὐτὴν κσι ἡ ἐκφώνηση κσι τὸ τρίτο τεῦχος πού περιῆλθε στὰ χέρια μας.

Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο θέλοντας ὁ συγγραφέας ν' ἀποδείξει τὴν ἀνάσταση ἀπὸ τὶς Μωσαϊκὲς μαρτυρίες λέγει τὰ ἑξῆς: Ἄν δὲν ἦταν ἀπόλυτα ἀληθινὸ τὸ γεγονὸς τῆς ἀνάστασης, πῶς ἔλεγε ὁ Θεὸς στὸν Ἀβραάμ, «Ἐσὺ θὰ μεταβεῖς εἰρηνικὰ στοὺς πατέρες σου, κσι ἡ ταφή σου θὰ γίνε σὲ καλὰ γηρατεία»⁴; Πῶς λοιπὸν μπορούσε νὰ μεβεῖ κσι σὲ ποιούς, ἂν οὔτε αὐτὸς ἐπρόκειτο νὰ ζῆσει μελλοντικὰ οὔτε ἐκεῖνοι πρὸς τοὺς ὁποίους πῆγαινε; Κσι πῶς πάλι λίγο παρακάτω ὁ ἱερὸς λόγος λέγει γι' αὐτόν, «Ἐχασε τὶς δυνάμεις του ὁ Ἀβραάμ κσι πέθανε σὲ καλὰ γηρατεία, γέροντας κσι πλήρης ἡμερῶν, κσι προστέθηκε στὸ λαό του»⁵; Ποιὰ δηλαδὴ προσθήκη ἀποτελεῖ κάτι πού δὲν ὑπάρχει, κσι πῶς μπορεῖ νὰ προστεθεῖ τὸ ὄν σ' αὐτὰ πού δὲν ὑπάρχουν; Τὶ λέγει ἐπίσης κσι γιὰ τὸν Ἰακώβ; «Συγκεντρώθηκαν ὅλοι οἱ υἱοὶ του

πᾶσαι αἱ θυγατέρες, καὶ ἤθελον παρακαλέσαι αὐτόν, καὶ οὐκ ἤθελε παρακαλεῖσθαι, λέγων ὅτι καταβήσομαι πρὸς τὸν υἱόν μου πενθῶν εἰς Ἄδην»; Πῶς γὰρ ἂν ἐπινοηθεῖη κάθοδος τοῦ μὴ ὄντος; Πῶς δὲ κατέβαινε καὶ πρὸς τὸν υἱὸν τὸν μηδαμῆ μηδαμῶς κατὰ
5 τὸν Δοσιθέου δύσφημον λῆρον δυνάμενον εἶναι; Πάλιν δὲ τοὺς υἱοὺς εὐλογήσας ὁ Ἰακώβ φησιν «Ἐγὼ δὲ προστίθεμαι πρὸς τὸν λαόν μου». Εἰ γὰρ περατουμένην ἤδει τὴν ὑπαρξιν αὐτοῦ τῷ πέρατι τοῦ παρόντος βίου, πῶς ἔλεγε προστίθεσθαι μὴ ὢν αὐτὸς τῷ μηδαμῆ μηδαμῶς ὄντι αὐτοῦ λαῷ;

10 Ὅρα δὲ καὶ αὐτὸς ὁ δεσπότης καὶ Θεὸς τῶν ὅλων τί λέγει τῷ Μωσῆϊ, ὅτε αὐτόν εἰς τὸ ὄρος ἀναβιδάξει τὸ πέραν Ναβαῦ, καὶ τὴν γῆν ἐπιδεικνύει ἣν ἔμελλε κατακληροδοτεῖν τῷ Ἰσραήλ. Ἐπάγει γάρ· «Καὶ ὄψει αὐτήν»· εἶτα· «Καὶ προστεθήσῃ πρὸς τὸν λαόν σου καὶ σύ, καθὰ προσετέθη Ἀαρὼν ὁ ἀδελφός σου». Ἐκεῖνο δὲ τίνας
15 οὐκ ἂν δυσωπήσειεν, αὐτοῦ τοῦ Θεοῦ διακεκραγόςτος καὶ λέγοντος, «Ἐγὼ εἰμι ὁ Θεὸς Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς Ἰακώβ»; Πῶς γὰρ ἂν εἴη Θεὸς ὁ ἀληθινὸς Θεὸς τῶν μηκέτι ἔσομένων, ἀλλὰ ἀποφθαρέντων εἰς τὸ μὴ ὄν; Τί δὲ καὶ τὸν κατὰ ἀνατολὰς παράδεισον ἐφύτευσε τὸν ἐν Ἐδέμ, ἐν ᾧ τὸν ἄνθρωπον ὃν
20 ἔπλασεν ἔθετο, εἰ ἐκεῖνον μὲν εὐθύς παραδήσεσθαι ἤδει καὶ τοῦ χωρίου γενησόμενον ὑπερόριον, μηδένα δὲ τῶν μετὰ ταῦτα ἀνθρώπων μέλλοντα πάλιν οἰκήσειν αὐτόν; Εἰ γὰρ ἕκαστος καὶ τῶν εὐσεβῶς θεβιωκότων καὶ τῶν δυσσεβῶς πολιτευσαμένων μετὰ τὸ στάδιον τοῦ παρόντος βίου πρὸς τὸ μὴ ὄν ἀναλύεται, καὶ οὐδεὶς
25 οὐκέτι διαμένει ὥστε καὶ παράδεισον κληρονομεῖν καὶ τῆς ἐν αὐτῷ τρυφῆς ἀπολαύειν ἱερᾶς, πῶς οὐ μάτην αὐτόν γεγενῆσθαι ἢ τοιαύτη ἀγνώμων καὶ δυσσεβῆς ὑπόληψις ἀποφανεῖ, καὶ διὰ τῆς εἰς ἐκεῖνον ὑβρεως τὸν κοινὸν ἐξυβρίσει δημιουργόν, ἐκεῖνα πράττειν κατηγορῶν, ἃ μηδὲ μέτριος ἂν τις διαπράξειτο ἀνήρ;

30 Οὕτω τὸ δυσσεβὲς περὶ ἀναστάσεως διὰ τῶν ἱερολογιῶν Δοσιθέου κήρυγμα καταβαλὼν, καὶ ὅτι φθαρτὸς ὁ κόσμος (ἐκεῖνος

6. Γέν. 37, 35.

7. Γέν. 49, 29.

8. Δευτ. 32, 49-50.

9. Ἀριθμ. 20, 24.

καὶ ὅλες οἱ θυγατέρες του καὶ ἦρθαν νὰ τὸν παρηγορήσουν, καὶ δὲν ἤθελε νὰ παρηγορηθεῖ, λέγοντας· Θὰ κατεβῶ στὸ υἱό μου, πενθώντας στὸν Ἄδη»⁶. Πῶς λοιπὸν μπορεῖ νὰ ἐπινοηθεῖ κάθοδος ἐκείνου ποὺ δὲν ὑπάρχει; Πῶς ἐπίσης καὶ πορευόταν καὶ πρὸς τὸν υἱό του πού, σύμφωνα μὲ τὴ βλάσφημη φλυαρία τοῦ Δοσίθεου, ἦταν τελείως ἀδύνατο νὰ ὑπάρχει; Καὶ πάλι ὅταν εὐλόγησε ὁ Ἰακώβ τοὺς υἱοὺς του εἶπε· «Ἐγὼ πηγαίνω νὰ προστεθῶ στὸ λαὸ μου»⁷. Ἄν λοιπὸν θεωροῦσε ὅτι ἡ ὑπαρξὴ του τελείωνε μαζὶ μὲ τὸ τέλος τῆς ζωῆς αὐτῆς, πῶς ἔλεγε ὅτι ἤθελε προστεθεῖ αὐτὸς ποὺ δὲν ὑπῆρχε στὸ λαὸ του ποὺ καὶ αὐτὸς δὲν ὑπῆρχε καθόλου;

Ἄλλὰ πρόσεχε τί λέγει καὶ αὐτὸς ὁ ἴδιος ὁ Δεσπότης καὶ Θεὸς τῶν ὅλων στὸν Μωυσῆ, ὅταν τὸν ἀνεβάξει στὸ βουνὸ τὸ πέρα ἀπὸ τὴ Ναβαῦ καὶ τοῦ δείχνει τὴ γῆ ποὺ ἐπρόκειτο νὰ κληροδοτήσῃ στὸν Ἰσραηλιτικὸ λαό. Γιατὶ προσθέτει· «Καὶ θὰ τὴ δεῖς»· καὶ στὴ συνέχεια· «Καὶ θὰ προστεθεῖς καὶ ἐσὺ στὸ λαὸ σου, ὅπως ἔχει προστεθεῖ καὶ ὁ ἀδελφός σου Ἄαρών»⁸. Καὶ σὲ ποιούς δὲν θὰ προκαλέσει φόβο ἐκεῖνο ποὺ κραυγάζει ὁ Θεὸς καὶ λέγει, «Ἐγὼ εἶμαι ὁ Θεὸς τοῦ Ἀβραάμ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰσαὰκ καὶ ὁ Θεὸς τοῦ Ἰακώβ»⁹; Πῶς δηλαδὴ μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ ἀληθινὸς Θεὸς ἐκείνων ποὺ δὲν θὰ ὑπάρξουν πιά, ἀλλὰ ἔχουν ἀφανισθεῖ στὴν ἀνυπαρξία; Γιατὶ ἐπίσης φύτεψε καὶ τὸν παράδεισο ἀνατολικά τῆς Ἐδέμ, ὅπου ἔβαλε τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔπλασε, ἐφόσον γνῶριζε ὅτι ἐκεῖνος ἀμέσως θὰ ἔκανε τὴν παράβαση καὶ θὰ ἐξοριζόταν ἀπὸ τὸν παράδεισο καὶ κανένας ἀπὸ τοὺς κατοπινοὺς ἀνθρώπους δὲν ἐπρόκειτο νὰ κατοικήσῃ σ' αὐτόν; Γιατὶ, ἂν καθένας ἀπὸ ὅσους ἔζησαν μ' εὐσέβεια καὶ ἀπὸ ὅσους συμπεριφέρθηκαν μὲ ἀσεβεία μετὰ τὸ στάδιο αὐτῆς τῆς ζωῆς ἀφανίζεται στὴν ἀνυπαρξία καὶ δὲν ἐπιζεῖ κανένας πιά, ὥστε καὶ τὸν παράδεισο νὰ κληρονομήσῃ καὶ τὴν ἱερὴ τρυφή του ν' ἀπολαύσῃ, πῶς ἢ ἀνόητη καὶ ἀσεβῆς αὐτὴ γνῶμη δὲν θὰ ἀποδείξει ὅτι πλάσθηκε μάταια, καὶ ὑβρίζοντας ἐκεῖνον δὲν θὰ ἐξυβρίσῃ τὸν κοινὸ Δημιουργό, κατηγορώντας τὸν ὅτι πράττει ἐκεῖνα ποὺ δὲν θὰ ἐπραττε οὔτε ἓνας μέτριας διανοητικότητος ἄνθρωπος;

Ἄφου κατέβαλε μ' αὐτόν τὸν τρόπο μὲ τίς ἱερῆς μαρτυρίες τὸ δυσσεβὲς κήρυγμα τοῦ Δοσίθεου γιὰ τὴν ἀνάσταση, καὶ ὅτι εἶναι

γὰρ φθαρτὴν μὲν τὴν ψυχὴν, ἄφθαρτον δὲ τοῦτον ἑτερατολόγει), καὶ ὅτι τῶν ἀγγέλων ἢ φύσις παρὰ Θεοῦ ὑπέστη (τῶν γὰρ μὴ ὄντων καὶ τούτων τὴν φύσιν ἐκεῖνος ὁ ληρώδης ἐνόμιζε), ναὶ δὴ καὶ ὅτι τὸ δαμόνιον γέγονέ τε καὶ διαμένει φύλον (οἱ γὰρ Δοσθη-
5 νοὶ τὰ μὲν εἰδῶλα δαίμονας ἔλεγον, ἄλλο δέ τι δαμόνιον φύλον οὐκ ἐγίνωσκον), εἰς πολλὴν αὐτὸν ἐλάσαι φρενοβλάβειαν διήλεγ-
ξεν.

Ἐν τούτῳ τῷ βιβλίῳ ἀπορίαν προθεῖς, ὅτι πολλῶν ὄντων ζώ-
ων ἂ τῆς τῶν καθαρῶν ἐτάχθη μερίδος, διὰ τί πέντε μόνον ἔθυσιά-
10 ζοντο τοῖς παλαιοῖς καὶ ἱερουργοῦντο, τράγος καὶ κριὸς καὶ βοῦς,
τρυγῶν καὶ περιστερᾶ; Καὶ ἐπιλύεται, τύπον μὲν εἶναι λέγων τὰ
παλαιά, καὶ τὰ πλείω εἰς αἰνιγμάτων ἀναφέρεσθαι θεωρίαν, πέντε
δὲ ἐκ τῶν καθαρῶν ἱερουργεῖσθαι, ἅτε δὴ καὶ τὰς ἡμετέρας αἰ-
σθήσεις τὸν ἴσον ἀριθμὸν ὑποβαλλόμενος ταύτας γὰρ ἡμᾶς κεκα-
15 θαρμένας προσάγειν τῷ Λόγῳ νομοθετεῖ τε καὶ βούλεται ὁ νομο-
θέτης. Ἄλλὰ τὰ μὲν τῆς ἐκλογῆς ἐν τούτοις.

ΣΛΑ΄.

Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, συνοδικὴ Ἐπιστολή.

Ἀνεγνώσθη Σωφρονίου, Ἱεροσολύμων πατριάρχου, συνοδι-
20 κή, ἢ ἀπεστάλη ἐν Ῥώμῃ Ὀνωρίῳ τῷ ταύτης ἐπάρχοντι. Αὕτη ἢ ἐ-
πιστολή πλήρης μὲν ἐστὶν εὐσεβείας, ἐννεωτερίζει δὲ πολλαχοῦ
τοῖς ῥήμασι, καθάπερ τις πῶλος ἐπιγαυρούμενος τοῖς σκιροτήμασι.
Πλὴν τὴν τε ὀρθόδοξον ὡς μάλιστα γνώμην ἐξακριβοῖ, καὶ τῶν ἱε-
ρῶν δογμάτων οὐ τὴν τυχοῦσαν μάθησιν ἐπιδείκνυται. Ἐν ταύτῃ
25 τῇ ἐπιστολῇ εὐρήσεις καὶ Μάγνον σὺν Ἀπολιναρίῳ ἀναθεματιζό-
μενον, καὶ Θεοδώρητον τῆς Ἐκκλησίας οὐκ ἀποκηρυττόμενον, εἰ
καὶ ἐν οἷς Κυρίλλου κατεψηφίσατο τὸ ἀδόκιμον καὶ μεμπτὸν ἀπη-
νέγκατο. Ἄλλὰ καὶ ὡς ἄλλος μὲν ἐστὶν Ὁριγένης ὁ παλαιός, ἕτε-
ρος δὲ ὁ μετ' ἐκεῖνον, ἐπικληθεὶς Ἀδαμάντιος, καὶ ὡς τοῖς ἄλλοις
30 αἰρετικοῖς συναναθεματίζεται ὁ Σῦρος Ἰάκωβος, ἐξ οὗ τὴν ἐπωνυ-
μίαν τὸ τῶν Ἀκεφάλων αἰρετικῶν εἴλκυσε σύστημα. Αἰτεῖται δὲ

φθαρτὸς ὁ κόσμος (γιατὶ ἐκεῖνος ἔλεγε τερατολογώντας φθαρτὴ τὴν ψυχὴ κι ἄφθαρτο τὸν κόσμο), καὶ ὅτι ἡ φύση τῶν ἀγγέλων ἔλαβε ὑπαρξὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ (γιατὶ αὐτὸς ὁ ἀνόητος καὶ τῶν ἀγγέλων τὴ φύση τὴ θεωροῦσε ἀπὸ τὰ μὴ ὑπάρχοντα), καὶ βέβαια καὶ ὅτι τὸ φύλο τῶν δαιμόνων ἔγινε καὶ παραμένει (γιατὶ οἱ Δοσθηνοὶ ἔλεγαν τὰ εἰδῶλα δαίμονες καὶ ἄλλη τάξη δαιμόνων δὲν γνώριζαν), τὸν κατηγοροῦσε ὅτι ἔφτασε σὲ πολλὴ φρενοβλάβεια.

Σ' αὐτὸ τὸ βιβλίο πρόβαλε τὴν ἀπορία, ὅτι, ἐνῶ ὑπάρχουν πολλὰ ζῶα ποὺ κατατάσσονται στὴν καθαρὴ μερίδα, γιατί μόνο πέντε θυσιάζονταν καὶ προσφέρονταν ἀπὸ τοὺς παλαιούς, ὁ τράγος, τὸ κριάρι, τὸ μοσχάρι, ἡ τρυγὸνα καὶ ἡ περιστερὰ; Καὶ λύνει τὴν ἀπορία λέγοντας, ὅτι τὰ παλαιὰ εἶναι τύπος, καὶ τὰ περισσότερα ἀναφέρονται μὲ αἰνιγματικὸ τρόπο, ἐνῶ μόνο πέντε χρησιμοποιοῦνται στὶς θυσίες ἀπὸ τὰ καθαρὰ, ἐπειδὴ ὑπνοοεῖ μὲ τὸν ἴδιο ἀριθμὸ καὶ τὶς αἰσθήσεις μας. Γιατὶ ὁ νομοθέτης νομοθετεῖ καὶ θέλει νὰ προσφέρουμε αὐτὲς στὸ Λόγο καθαρές. Αὕτὴ λοιπὸν εἶναι ἡ ἐπιλογὴ ποὺ κάναμε ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Εὐλόγιου.

231.

Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, Συνοδικὴ Ἐπιστολή.

Διαβάσαμε τὴ Συνοδικὴ Ἐπιστολή τοῦ πατριάρχου Ἱεροσολύμων Σωφρονίου, ἡ ὁποία στάλθηκε στὴ Ρώμη στὸν βασιλιὰ αὐτῆς Ὀνώριο. Ἡ ἐπιστολή αὕτη εἶναι βέβαια γεμάτη εὐσέβεια, ἀλλὰ σὲ πολλὰ νεωτερίζει στὸ λεκτικὸ, ὅπως κάποιο πουλάρι ποὺ χαίρεται μὲ τὰ σκιρτήματα. Πλὴν ὅμως ἐκθέτει μὲ πάρα πολλὴ ἀκρίβεια τὴν ὀρθόδοξη πίστη καὶ παρουσιάζει ὄχι τυχαία γνώση τῶν ἱερῶν δογμάτων. Σ' αὕτη τὴν ἐπιστολή θὰ βρεῖς καὶ τὸν Μάγνο ν' ἀναθεματίζεται μαζὶ μὲ τὸν Ἀπολινάριο, καὶ τὸν Θεοδώρητο νὰ μὴν ἀποκλείεται ἀπὸ τὴν Ἐκκλησία, ἂν καὶ μὲ τὴν καταδικαστικὴ ψῆφο του γιὰ τὸν Κύριλλο δέχθηκε τὸν χαρακτηρισμὸ τοῦ ἀδόκιμου καὶ μεμπτοῦ. Ἐπίσης θὰ βρεῖς σ' αὕτην ὅτι ἄλλος εἶναι ὁ παλαιὸς Ὠριγένης, καὶ ἄλλος ὁ μετὰ ἀπὸ ἐκεῖνον ποὺ ὀνομάσθηκε Ἀδαμάντιος, καὶ ὅτι μαζὶ μὲ τοὺς ἄλλους αἰρετικούς ἀναθεματίζεται ὁ Σύρος Ἰάκωβος, ἀπὸ τὸν ὁποῖο πῆρε τὴν ἐπωνυμία της ἡ αἵρεση τῶν Ἀκέφαλων. Ἡ ἐπι-

ἡ ἐπιστολή, καὶ εἴ τι παρώφθη τῶν ὀφειλόντων ῥηθῆναι, τὸν Ῥώ-
 μης Ὀνώριον οἶα δὴ καὶ δυνάμενον ταύτης ποιήσασθαι καὶ τὴν
 διόρθωσιν καὶ τὴν ἀναπλήρωσιν μεγάλην δ' ἂν ὁμολογήσειν τὴν
 χάριν, εἰ μὴ διαμάρτοι τῆς αἰτήσεως, καὶ μηδέποτε φανῆναι τῆς
 5 εὐεργεσίας ἀγνώμονα. Ἀλλὰ ταῦτα μὲν ἐν τῷ βιβλίῳ ἔλεγεν ἡ συν-
 οδικὴ Σωφρονίου τοῦ ἀγιωτάτου ἐπιστολή.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ περιείχοντο τεύχει χρήσεις ἁγίων καὶ διαφόρων
 πατέρων τῶν τε προγενεστέρων τῆς τετάρτης συνόδου καὶ τῶν κατ'
 αὐτὴν ἀκμασάντων καὶ τῶν ἔτι μεταγενεστέρων. Αἱ δὲ χρήσεις τὴν
 10 διπλῆν ἐνέργειαν ἐπὶ Χριστοῦ τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἀνεκλήρουτον, ὧν
 Πατέρες καὶ γεννήτορες ἦσαν Λέων τε ὁ τῆς πρεσβυτέρας Ῥώμης
 ἀρχιερεὺς, καὶ αὐτὴ ἡ τετάρτη καὶ οἰκουμενικὴ ἁγία σύνοδος, Πέ-
 τρος τε ὁ Μύρων ὀσιώτατος ἐπίσκοπος, καὶ Γεννάδιος ὁ Κωνστα-
 ντινουπόλεως, καὶ ὁ τῆς Φωτικῆς ἐπίσκοπος ὄνομα Διάδοχος, καὶ
 15 Ἐφραΐμιος ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιερεὺς, ὃς καὶ κατὰ τῶν Ἀκεφά-
 λων ἐν πολλοῖς συντάγμασι γενναίως ἠνδρίσατο, καὶ Διονύσιος ὁ
 πολὺς μὲν τὴν γλῶσσαν, πλείων δὲ τὴν θεωρίαν, ὁ μαθητὴς Παύλου
 καὶ τοῦ Χριστοῦ μάρτυς καὶ τῶν Ἀθηνῶν ἐπίσκοπος, καὶ Ἰουσι-
 νος ὁ μαρτυρικοῖς αἵμασι βεβαιώσας τὸ φιλόσοφον, καὶ ὁ πολὺα-
 20 θλος Ἀλεξανδρείας Ἀθανάσιος, Γρηγόριος τε ὁ τῆς θεολογίας μυ-
 σταγωγός, καὶ τῆς Ἐκκλησίας ὁ κόσμος Βασίλειος, καὶ ὁ ποταμὸς
 τῶν λόγων ὁ Νύσσης Γρηγόριος, καὶ ὁ νικηφόρος Κύριλλος, καὶ ὁ
 τῆς ἐνθέου παρρησίας γνώμων ἀκίνητος καὶ τῆς εὐσεβείας, ὁ Μεδι-
 ολάνων Ἀμβρόσιος, καὶ ὁ χρυσοῦς τὴν γλῶσσαν καὶ τὸ στόμα
 25 Ἰωάννης, ὁ Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπος, καὶ Σεβηριανὸς ὁ Γα-
 βάλων, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Θεόδοτος (Ἀγκύρας οὗτος ἐπεστάτησε), καὶ
 Ἰωάννης ὁ Κωνσταντινουπόλεως, ὁ ἐκ Καππαδοκίας ἔλκων τὸ γένος
 καὶ τὸ ἐπώνυμον, ἀνὴρ ἀρετῆς οὐκ ἠτήριον, καὶ ὁ ἐν ἁγίοις Εὐλόγι-
 ος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιεπίσκοπος, ὁ πολλοῖς λόγοις καταβα-
 30 λὼν τὴν τῶν Ἀκεφάλων δυσσέβειαν, καὶ Ἰωάννης ὁ ἐν ἁγίοις ἐπί-
 σκοπος Σκυθοπόλεως, ὃς καὶ ὑπὲρ τῆς ἐν Καλχηδόνι συνόδου σο-
 φῶς τε καὶ θεοφρόνως ἐσπούδασε, καὶ Ἡρακλειανὸς ὁ Καλχηδό-
 νος ἐπίσκοπος, ὁ πολὺν κατὰ τῶν θεομάχων Μανιχαίων ἀγῶνα

στολή ζητεῖ ἀπὸ τὸν Ρώμης Ὀνώριο ἂν κάτι παραλείφθηκε νὰ λεχθεῖ ἀπὸ ὅσα ἔπρεπε, νὰ ἐπιφέρει καὶ τὴ διόρθωση καὶ τὸ συμπληρώσει, ἐπειδὴ ἔχει τὴ δυνατότητα γι' αὐτό. Καὶ θὰ τοῦ ὀφείλει μεγάλη χάρη ἂν δὲν ἀποτύχει στὸ αἴτημά του, καὶ ποτὲ δὲν θὰ φανεῖ ἀχάριστος γι' αὐτὴ τὴν εὐεργεσία. Αὐτὰ λοιπὸν ἔλεγε στὸ βιβλίον ἢ Συνοδικὴ Ἐπιστολὴ τοῦ ἁγιοτάτου Σωφρονίου.

Στὸ ἴδιο τεῦχος περιλαμβάνονταν μαρτυρίες καὶ διαφόρων ἁγίων Πατέρων, καὶ τῶν προγενεστέρων τῆς τέταρτης συνόδου, καὶ συγχρόνων τῆς, καὶ τῶν ἀκόμα μεταγενεστέρων. Οἱ μαρτυρίες ἀνακήρυτταν τὴ διπλῆ ἐνέργεια τοῦ Χριστοῦ καὶ Θεοῦ μας, τῶν ὁποίων πατέρες καὶ γεννήτορες ἦταν καὶ ὁ Λέων, ὁ ἀρχιερέας τῆς παλαιᾶς Ρώμης, καὶ ἡ ἴδια ἢ τέταρτη καὶ οἰκουμενικὴ ἁγία σύνοδος, καὶ ὁ ὀσιότατος ἐπίσκοπος Μύρων Πέτρος, καὶ ὁ Γεννάδιος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ ἐπίσκοπος τῆς Φωτικῆς ὀνομαζόμενος Διάδοχος, καὶ ὁ Ἐφραίμος ὁ ἀρχιερέας Ἀντιοχείας, ὁ ὁποῖος καὶ πολέμησε γενναῖα μὲ πολλὰ γραπτὰ τοὺς Ἀκέφαλους, καὶ ὁ Διονύσιος μὲ τὴ δυνατὴ γλῶσσα καὶ τὴ δυνατώτερη θεωρία, ὁ μαθητὴς τοῦ Παύλου καὶ μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ καὶ ἐπίσκοπος τῶν Ἀθηνῶν, καὶ ὁ Ἰουστῖνος πού μὲ τὸ μαρτυρικὸ αἷμα του ἐπιβεβαίωσε τὸ φιλοσοφικὸ φρόνημά του, καὶ ὁ πολυάθλος Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ μυσταγωγὸς τῆς θεολογίας, καὶ τὸ κόσμημα τῆς Ἐκκλησίας ὁ Βασίλειος, καὶ ὁ ποταμὸς τῶν λόγων Γρηγόριος Νύσσης, καὶ ὁ Νικηφόρος Κύριλλος, καὶ ὁ ἀμετακίνητος κανόνας τῆς ἐνθεης παρησίας καὶ εὐσέβειας ὁ Ἀμβρόσιος Μεδιολάνων, καὶ ὁ χρυσὸς κατὰ τὴ γλῶσσα καὶ τὸ στόμα Ἰωάννης, ὁ ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως, καὶ ὁ Γαβάλων Σεβηριανός, καὶ ὁ ἅγιος Θεόδοτος (αὐτὸς ἦταν προϊστάμενος τῆς Ἀγκύρας), καὶ ὁ Ἰωάννης Κωνσταντινουπόλεως, πού καταγόταν ἀπὸ τὴν Καππαδοκία καὶ εἶχε ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἐπωνυμία του, ἄνδρας κατοικητήριον τῆς ἀρετῆς, καὶ ὁ ἅγιος Εὐλόγιος, ὁ ἀρχιεπίσκοπος Ἀλεξανδρείας, ὁ ὁποῖος μὲ πολλοὺς λόγους κατέβαλε τὴ δυσσέβεια τῶν Ἀκεφάλων, καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ ἅγιος ἐπίσκοπος Σκυθουπόλεως, πού ἔγραψε μὲ σοφία καὶ φρόνημα θεῖο πρὸς ὑπεράσπιση τῆς συνόδου τῆς Χαλκηδόνας, καὶ ὁ Ἡρακλειανός ὁ ἐπίσκοπος Χαλκηδόνας, ὁ ὁποῖος ἀνέλαβε μεγάλο ἀγῶνα κατὰ τῶν θεομάχων

βαλλόμενος, καὶ Λεόντιος ὁ τὴν ἐρημικὴν πολιτείαν καὶ τὸν μονάδα
 βίον ἐλόμενος, Ἄνα στάσιός τε ὁ ἐν ἁγίοις Θεουπόλεως ἐπίσκοπος,
 καὶ Συμεώνιος μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος (ἢ δὲ χρῆσις ἢ τὸν ὄσιον
 ἐπιγινώσκουσα ἐξ ἐπιστολῆς ἐστίν, ἣν πρὸς τὸν Ἰουστινιανὸν βασι-
 5 λέα διεπέμψατο, ἣ καὶ κατὰ Νεστοριανῶν τε καὶ Εὐτυχιανιστῶν
 τὸν ἀγῶνα ἔχει. Αὐτὸς τε Ἰουστινιανὸς ὁ εὐσεβῆς βασιλεύς, ἐν οἷς
 πρὸς Ζώϊλον ἔγραψε –πατριάρχης δ' Ἀλεξανδρείας οὗτος ἦν– καὶ
 τὴν ἐπιστολὴν θησαυρὸν ἐπωνόμασε), ναὶ δὴ καὶ Κωνσταντῖνός τις
 τῶν κναισιτῶρων φέρων τὸ ἀξίωμα· καὶ γὰρ οὗτος λόγον κατὰ Θεο-
 10 δοσίου τοῦ δυσσεβοῦς ἐσπούδασεν, ἐξ οὗ χρήσεις περὶ τῶν δύο
 ἐνεργειῶν συναναγράφονται. Ἐπὶ πᾶσι καὶ Θεόφιλός τις τῶν θεο-
 φιλῶν καὶ λογίων, ὃς κατὰ Σεβήρου πολὺν ἐν λόγοις ἀγῶνα διήνε-
 γκεν, ὃν καὶ δυσχεραίνων καὶ διαπληκτιζόμενος ὁ δυσσεβῆς, καλλι-
 γράφον ὁ κακογράφος, οἷα δὴ ἐνυθρίζων, ὠνόμαζεν.

15 Αἱ μὲν οὖν χρήσεις, αἷς ἡ βίβλος περιεῖχε, τοὺς εἰρημένους ἱε-
 ροὺς ἄνδρας πατέρας ἐπεγράφοντο, χρήσιμοι δ' ἂν εἶεν πρὸς ἔλεγ-
 χον τῶν φρονούντων ἐπὶ Χριστοῦ δυσσεβῶς μίαν ἐνέργειαν. Περι-
 εῖχετο μέντοι ταῖς εἰρημέναις καὶ ἐξ ἀνεπιγράφου χρήσις. τὸ δὲ
 σύνταγμα, ἐξ οὗ ἡ χρῆσις, Σεβήρον ὑπεδείκνυ γενναίως τοῖς λό-
 20 γοις καταβαλλόμενον.

ΣΛΒ΄.

Στεφάνου Τροθεῖτου, τοῦ ἐπόκλην Γοδάρου,
 βιβλίον.

Ἄνεγνώσθη βιβλίον Στεφάνου τινὸς τριθεῖτου, ᾧ ἐπίκλην ὁ
 25 Γόδαρος. Τὸ δὲ βιβλίον πόνων μὲν ἐδόκει μακρῶν, κέρδος δ' ἔφε-
 ρε τῆς πολλῆς οὐχ ὁμοιον σπουδῆς φιλοτιμίαν γὰρ μᾶλλον ἢ χρεί-
 αν ἐπεδείκνυτο περιττήν. Ἀλλὰ γὰρ τὰ μὲν κεφάλαια περὶ ὧν ἡ
 σπουδὴ, καὶ ὅσα εἰς κοινὰς καὶ ἐκκλησιαστικὰς ἀνεφέρετο ζη-
 τήσεις, μικροῦ ᾖ καὶ ἦν, μερικωτέρων τινῶν οὐ πολλῶν τούτοις
 30 παρεμβεβλημένων. Ταῦτα δὲ διτταὶ δόξαι κατεμερίζοντο, καὶ οὐ
 διτταὶ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀντικείμεναι. Τὰς δὲ δόξας οὐ λογισμοί τι-
 νες οὐδὲ λόγια συνεκρότουν ἱερά, χρήσεις δὲ μόνον, ὡς ὁ γράφων

Μανιχαίων, καὶ ὁ Λεόντιος, ὁ ὁποῖος προτίμησε τὴν ἐρημικὴ πολιτεία καὶ τὴ μοναστικὴ ζωὴ, καὶ ὁ ἅγιος Ἀναστάσιος ὁ ἐπίσκοπος Θεουπόλεως, καὶ ὁ μοναχὸς καὶ πρεσβύτερος Συμιώνιος (ἡ μαρτυρία ποὺ ἀναφέρει τὸν ὅτιο εἶναι ἀπὸ ἐπιστολὴ ποὺ ἔστειλε στὸν βασιλῆα Ἰουστινιανό, στὴν ὁποία καὶ ἀγωνίζεται κατὰ τῶν Νεστοριανῶν καὶ Εὐτυχανιστῶν, καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἰουστινιανός, ὁ εὐσεβῆς βασιλιάς, μὲ αὐτὰ ποὺ ἔγραψε πρὸς τὸν Ζώιλο, τὸν πατριάρχη Ἀλεξανδρείας, καὶ ποὺ τὴν ἐπιστολὴ τὴν ὠνόμασε Θησαυρὸ), καὶ βέβαια καὶ κάποιος Κωνοτνατῖνος, ποὺ εἶχε τὸ ἀξίωμα τοῦ ταμία. Γιατὶ καὶ αὐτὸς ἔγραψε λόγο ἐναντίον τοῦ αἰρετικοῦ Θεοδοσίου, ἀπὸ τὸν ὁποῖο μαρτυρίες ἀναφέρονται μαζὶ μὲ τὶς ἄλλες γιὰ τὶς δύο ἐνέργειες τοῦ Χριστοῦ. Καὶ τέλος καὶ κάποιος Θεόφιλος, ἀπὸ τοὺς θεοφιλεῖς καὶ λογίους, ποὺ ἔκανε μεγάλο ἀγῶνα μὲ τοὺς λόγους του ἐναντίον τοῦ Σεβήρου, τὸν ὁποῖο θέλοντας νὰ δυσχεράνει καὶ διαπληκτιζόμενος μαζὶ του ὁ δυσσεβῆς, αὐτὸς ὁ κακογράφος, τὸν ὠνόμασε, εἰρωνευόμενός τον κατὰ κάποιον τρόπο, καλλιγράφος. Οἱ μαρτυρίες λοιπὸν ποὺ περιεῖχε τὸ βιβλίον εἶχαν συγγραφεῖς τους τοὺς ἁγίους ποὺ ἀναφέραμε, καὶ ἦταν χρήσιμες γιὰ τὸν ἔλεγχο τῶν δυσσεβῶν, ποὺ ἀπέδιδαν στὸν Χριστὸ μία ἐνέργεια. Περιεῖχε τὸ ἔργο καὶ μαρτυρία ἀπὸ ἀνεπίγραφο βιβλίον. Τὸ σύγγραμμα ὅμως ἀπὸ τὸ ὁποῖο προερχόταν ἡ μαρτυρία ὑποδείκνυε τὸν Σεβήρον, ἐλεγχόμενο γενναῖα ἀπὸ τὰ ἐπιχειρήματα.

232.

**Βιβλίον τοῦ Στεφάνου τοῦ Τριθεῖτη
τοῦ ἀποκαλούμενου Γοδάρου.**

Διαβάσαμε τὸ βιβλίον κάποιου Στεφάνου Τριθεῖτη, ὁ ὁποῖος ἀποκαλοῦνταν Γόδαρος. Τὸ βιβλίον φαινόταν καρπὸς πολλῶν κόπων, τὸ κέρδος ὅμως ἀπὸ αὐτὸ δὲν ἦταν ἴσο μ' αὐτούς. Γιατὶ ἔδειχνε φιλοδοξία μᾶλλον περιττή, παρὰ ἐξυπηρετοῦσε κάποια ἀνάγκη. Τὰ κεφάλαια ποὺ πραγματευόταν καὶ ὅσα ἀναφέρονταν σὲ κοινὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ ζητήματα ἦταν κάπου πενήντα δύο καὶ σ' αὐτὰ παρεμβάλλονταν κάποια μερικότερα, ὄχι πολλὰ. Αὐτὰ χωρίζονταν σὲ διπλὲς γνῶμες, καὶ ὄχι διπλὲς μόνο, ἀλλὰ καὶ ἀντίθετες. Τὶς γνῶμες αὐτὲς δὲν τὶς ἐπιβεβαίωναν συλλογισμοὶ οὔτε ρητὰ τῆς ἁγίας Γραφῆς, ἀλλὰ

ἐνόμιζε, διαφόρων πατέρων, ὧν αἱ μὲν τὸ ἐκκλησιαστικὸν φρόνημα, αἱ δὲ συνεκρότουσαν τὸ ἀπόβλητον. Ἀλλὰ τὸ μὲν ἀπόβλητον παλαιαί τε χρήσεις καὶ παλαιῶν ἀνδρῶν, οὐ πάντα πρὸς ἀκρίθειαν ἐξετασάντων, περιέθαλπον, ὧν ἐνίων μὲν οὐδ' ἔθαλπον, ἐδόκουν
5 δὲ θάλπειν ὅμως τῷ συλλέγοντι ταύταις, τὸ δὲ φρόνημα τὸ ἐκκλησιαστικὸν αἱ τῶν μάλιστα τὴν ἀλήθειαν ἐξακριβωσάντων ἱερῶν ἀνδρῶν ἐβεβαίουν μαρτυρίαί. Ἔστι δὲ τὰ κεφάλαια, περὶ ὧν ἡ διὰ τῶν χρήσεων διπλῆ καὶ ἀντικειμένη σπουδάζει κατασκευή, ταῦτα.

10 Ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ μορφή ὑπόστασις ἐστίν, ἀλλ' οὐχὶ συμπλοκὴ τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἰδιώματος, οὐδὲ τὸ αὐθιπόστατον.— Τοῦτο μὲν αἱ χρήσεις κατασκευάζουσι πρότερον, εἶτα πάλιν ὕστερον τὸ ἐναντίον ἕτεροι, τουτέστι ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ἡ μορφή καὶ ὁ χαρακτήρ οὐκ ἐστίν ὑπόστασις, ἀλλὰ τῆς ὑποστάσεως
15 ὡς χαρακτήρ. Καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων κεφαλαίων, ἵνα μὴ τὰ αὐτὰ καθ' ἕκαστον λέγειν συναναγκασθῆμεν, τὴν ἀντίθεσιν αἱ διάφοροι χρήσεις ἀπολαμβάνουσαι δοκοῦσιν ἐκατέρωθεν συνιστᾶν τὸ προτεινόμενον.— Ὡς ὁ βαπτιστὴς Ἰωάννης Ὀκτωβρίῳ μηνὶ συνελήφθη. Οὐ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐκ ἐν τούτῳ ἀλλ' ἐν τῷ Νοεμβρίῳ.—
20 Ὡς ἡ Θεοτόκος τὴν δεσποτικὴν σύλληψιν ἐν τῷ μηνὶ τῶν νέων εὐηγγελίσθη, οἷον Ἀπριλλίῳ, ὃν Ἑβραῖοι Νισὰν καλοῦσι, τέτοκε δὲ τὸν Κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν Χριστὸν τὸν μηνῶν συντελεσθέντων θ', τουτέστιν Ἰανουαρίου ε', κατὰ τὸ μέσον τῆς νυκτός, ἧτις ἐστὶ πρὸ ὀκτῶ εἰδῶν Ἰανουαρίων. Τὸ δὲ τούτου ἀντικείμενον, ὡς οὐκ ἐν τῷ εἰρη-
25 μένῳ μηνί, ἀλλ' ἐν πέμπτῃ καὶ εἰκάδι τοῦ Μαρτίου εὐηγγελίσθη, ἐτέχθη δὲ ὁ Σωτὴρ ἡμῶν οὐκ Ἰανουαρίῳ πέμπτῃ, ἀλλὰ πρὸ ὀκτῶ καλανδῶν Ἰανουαρίων.

Ὅτι ἐν τῇ ἀναστάσει τὸ αὐτὸ σῶμα κατὰ πάντα, ὃ καὶ νῦν περικείμεθα, ἀποληψόμεθα, μηδεμίαν διαφορὰν ἐπὶ τὸ ἀφθάρτον
30 προσειληφότες καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐ τὸ αὐτὸ σῶμα τῷ νῦν ἀναληψόμεθα φθειρομένῳ. — Ὅτι ἐν τῷ αὐτῷ σχήματι ἀναστησόμεθα καὶ ὅτι οὐκ ἐν τῷ αὐτῷ, ἀλλ' ἐν ἑτέρῳ. — Ὅτι καθ' ἣν ἡλικίαν

μόνο μαρτυρίες διαφόρων Πατέρων κατὰ τὴν κρίση τοῦ συγγραφέα, ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἄλλες συγκροτοῦσαν τὸ ἐκκλησιαστικὸ φρόνημα, κι ἄλλες ἀναφέρονταν στὸ φρόνημα ποὺ ἔπρεπε ν' ἀποβληθεῖ. Ἀλλὰ τὸ δεύτερο τὸ ὑποστήριζαν γνῶμες παλαιῆς παλαιῶν ἀνδρῶν, ποὺ δὲν ἐξέτασαν μὲ ἀκρίβεια ὅλες τὶς λεπτομέρειες, ἀπὸ τὶς ὁποῖες μερικὲς βέβαια οὔτε κἄν τὶς ὑποστήριζαν, ἀλλὰ ἀπλῶς ὁ συλλέκτης νόμιζε ὅτι τὶς ὑποστήριζαν, τὴν ἐκκλησιαστικὴ ὅμως πίστη τὴν ἐπιβεβαίω-
ναν οἱ μαρτυρίες τῶν ἁγίων ἀνδρῶν ποὺ εἶχαν μιλήσει μὲ μεγάλη ἀκρίβεια γιὰ τὴν ἀλήθεια. Τὰ κεφάλαια ποὺ θέλει ν' ἀποδείξει μὲ τὴ διπλῇ καὶ ἐπιθετικῇ παράθεση τῶν μαρτυριῶν εἶναι τὰ ἄκόλουθα:

“Ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ὁ χαρακτήρας καὶ ἡ μορφή εἶναι ὑπόστασις, ἀλλ' ὄχι ἔνωση τῆς οὐσίας καὶ τοῦ ἰδιώματος, οὔτε τὸ αὐτοῦπόστατο. Αὐτὸ ἀποδεικνύουν πρῶτα οἱ διάφορες μαρτυρίες, κι ἔπειτα πάλι ἄλλες μαρτυρίες τὸ ἀντίθετο, δηλαδή ὅτι τὸ ἰδίωμα καὶ ἡ μορφή καὶ ὁ χαρακτήρας δὲν εἶναι ὑπόστασις, ἀλλὰ χαρακτήρας τῆς ὑπόστα-
σης. Καὶ στὰ ἄλλα κεφάλαια, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθοῦμε νὰ λέμε τὰ ἴδια στὸ καθένα, ἐνῶ οἱ διάφορες μαρτυρίες προβάλλουν τὴν ἀντίθε-
ση, φαίνονται ὅτι βεβαιώνουν τὸ προτεινόμενον καὶ μὲ τοὺς δύο τρό-
πους. “Ὅτι δηλαδή ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς συνελήφθη τὸ μῆνα Ὀκτώβριον, καὶ τὸ ἀντίθετο ὅτι συνελήφθη ὄχι αὐτὸ τὸ μῆνα, ἀλλὰ τὸν Νοέμβριον. – “Ὅτι ἡ Θεοτόκος δέχθηκε τὸν Εὐαγγελισμόν γιὰ τὴ σύλληψη τοῦ Κυρίου τὸ μῆνα τῶν νέων, δηλαδή τὸν Ἀπρίλιον, τὸν ὁποῖον οἱ Ἑβραῖοι ὀνομάζουν Νισάν, καὶ γέννησε τὸν Κύριόν μας Ἰη-
σοῦ Χριστὸν ὅταν συμπληρώθηκαν ἐννέα μῆνες, δηλαδή στίς πέντε Ἰανουαρίου τὰ μεσάνυχτα, ποὺ εἶναι ὄχτῳ ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὶς εἶδους τοῦ Ἰανουαρίου· τὸ ἀντίθετο σ' αὐτό, ὅτι δὲν δέχθηκε τὸν εὐαγγελισμόν τὸ μῆνα ποὺ εἶπαμε, ἀλλὰ τὴν εἰκοστὴν πέντε Μαρτίου, καὶ ὁ Σωτὴρας μας γεννήθηκε ὄχι στίς πέντε Ἰανουαρίου, ἀλλὰ ὄχτῳ μέρες πρὶν ἀπὸ καλένδες τοῦ Ἰανουαρίου.

– “Ὅτι κατὰ τὴν ἀνάστασιν θὰ λάβομε τὸ ἴδιον σὲ ὅλα σῶμα τὸ ὁποῖον ἔχομε καὶ τώρα, χωρὶς νὰ προσλάβομε καμμιά διαφορὰ στὸ ἄφθαρτον καὶ τὸ ἀντίθετον, ὅτι δὲν θὰ λάβομε τὸ ἴδιον μὲ τὸ τωρινὸ σῶ-
μα ποὺ φθείρεται. – “Ὅτι θ' ἀναστηθοῦμε μὲ τὴν ἴδια μορφήν· καὶ τὸ ἀντίθετον, ὄχι μὲ τὸ ἴδιον σῶμα, ἀλλὰ μὲ ἄλλο. – “Ὅτι σὲ ὅποια ἡλικία

ἕκαστος τὸν βίον μετήλλαξε, κατὰ ταύτην καὶ ἀναστήσεται· τὸ δὲ ἀντικείμενον, ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλὰ καὶ τὰ παιδία ἐν τελείῳ σχήματι ἀναστήσονται, καὶ οὐκ ἀθρόον πάντες ἀλλὰ παρὰ μέρος. – Ὅτι λεπτόν καὶ ἀερῶδες καὶ αἰθέριον καὶ πνευματικὸν ἐν τῷ καιρῷ τῆς
 5 ἀναστάσεως ἀποληψόμεθα τὸ σῶμα, καὶ ὅτι οὐ τοιοῦτον, ἀλλὰ γήινον καὶ παχὺ καὶ ἀντίτυπον. – Ὅτι τὸ Θεῖον ἀνθρωπόμορφον καὶ ἔμψυχον, καὶ ὅτι τὸ κατ' εἰκόνα τὸ σωματικὸν σχῆμα δηλοῖ, καθὸ καὶ ὁ ἄνθρωπος πρὸς μίμησιν τοῦ ἀρχετύπου διαπέπλασται, καὶ ὡς οἱ ἄγγελοι σώματά τε ἔχουσιν ὁμοίωσῆμα τῶν ἀνθρωπί-
 10 νων σωμάτων, καὶ ὡς ἐκ τῆς θείας οὐσίας ἢ ἀνθρωπίνῃ προελήλυθε ψυχῇ· καὶ τὰ ἀντικείμενα τούτοις, ὡς οὔτε τὸ Θεῖον ἀνθρωπόμορφον, οὔτε ὄλως ἐσχηματισμένον, ἀλλ' οὔτε ἄλλο τι πέφυκεν εἶναι τῶν προειρημένων· ὡσαύτως δὲ οὔδὲ οἱ ἄγγελοι σώματα, ἀλλ' ἀσώματοι, καὶ ὡς ἢ τῶν ἀνθρώπων ψυχῇ οὐκ ἐκ τῆς θείας οὐ-
 15 σίας. – Ὅτι ἄλλο ἦν τὸ πρὸ τῆς παραβάσεως τοῦ ἀνθρώπου σῶμα, ὅπερ καὶ αὐγοειδὲς καλοῦσι, καὶ ἄλλο τὸ μετὰ τὴν παράβασιν, ὃ νυνὶ περικείμεθα σάρκινον, καὶ τοῦτό ἐστιν οἱ δερμάτινοι χιτῶνες, ὅπερ καὶ ἀποτιθέμεθα ἐν τῇ ἀναστάσει· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι οὐχ ἢ σὰρξ ἡμῶν οἱ δερμάτινοι χιτῶνες.

20 – Ὅτι πρότερον οἱ δίκαιοι ἀναστήσονται, καὶ σὺν αὐτοῖς πάντα τὰ ζῶα, καὶ ἐπὶ χίλια ἔτη τρουφήσουσιν ἐσθίοντες καὶ πίνοντες καὶ τεκνοῦντες, καὶ μετὰ τοῦτο ἢ καθολικῇ ἐπιστήσεται ἀνάστασις καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι τῶν δικαίων προανάστασις οὐκ ἔστιν, οὐδὲ ἢ χιλιονταετῆς τρουφή οὐδὲ ὁ γάμος. – Ὅτι μετὰ τὴν ἀνάστασιν
 25 ἐν παραδείσῳ τῶν δικαίων ἔσται ἢ διατριβή, καὶ ὅτι οὐκ ἐν παραδείσῳ ἀλλ' ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ὡς ὁ παράδεισος οὔτε ἐν τῷ οὐρανῷ, οὔτε ἐπὶ τῆς γῆς ἀλλὰ τούτων μεταξύ. – Ὡς ὁ παράδεισος ἢ ἄνω ἐστὶν Ἱερουσαλήμ, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ ἐστὶν οὐρανῷ, καὶ τὰ ἐν αὐτῷ ξύλα νοερά τέ εἰσι καὶ σύνεσιν ἔχουσι καὶ λόγον, καὶ ὡς ὁ ἄν-
 30 θρωπος μετὰ τὴν παράβασιν ἐκεῖθεν ἐπὶ τὴν γῆν κατηνέχθη. Εἶτα καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὅτι ὁ παράδεισος οὐκ ἔστιν ἐν τῷ τρίτῳ οὐρανῷ ἀλλ' ἐπὶ τῆς γῆς. – Ὅτι τὰ ἠτομιασμένα τοῖς δικαίοις ἀγαθὰ οὔτε ὀφθαλμὸς εἶδεν οὔτε οὖς ἤκουσεν οὔτε ἐπὶ καρδίαν ἀνθρώπου ἀνέβη. Ἡγήσωππος μέντοι, ἀρχαῖός τε ἀνὴρ καὶ ἀποστολικός, ἐν τῷ

ἄλλαξε ὁ καθένας αὐτὴ τὴ ζωὴ μὲ τὴν ἄλλη, μ' αὐτὴ καὶ θ' ἀναστηθεῖ· τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν θὰ γίνεῖ ἔτσι, ἀλλὰ καὶ τὰ παιδιὰ θ' ἀναστηθοῦν μὲ τέλειο ἀνθρώπινο σῶμα καὶ ὄχι ὄλοι μαζί, ἀλλὰ λίγοι-λίγοι. – “Ὅτι τὸν καιρὸ τῆς ἀνάστασης θὰ λάβομε τὸ σῶμα μας λεπτὸ καὶ ἀέρινο καὶ αἰθέριο καὶ πνευματικὸ· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὄχι τέτοιο, ἀλλὰ γήινο καὶ πυκνὸ καὶ τραχύ. – “Ὅτι τὸ Θεῖο εἶναι ἀνθρωπόμορφο καὶ ἔμψυχο, καὶ ὅτι τὸ κατ' εἰκόνα δηλώνει τὸ σωματικὸ σχῆμα, ἐπειδὴ καὶ ὁ ἄνθρωπος ἔχει πλασθεῖ πρὸς μίμηση τοῦ ἀρχέτυπου, καὶ οἱ ἄγγελοι ἔχουν σώματα πανομοιότυπα μὲ τὰ ἀνθρώπινα σώματα, καὶ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ προῆλθε ἀπὸ τὴ θεία οὐσία· καὶ τὰ ἀντίθετα αὐτῶν, ὅτι οὔτε ἀνθρωπόμορφο εἶναι τὸ Θεῖο, οὔτε καὶ ἔχει κάποιον σχῆμα, ἀλλ' οὔτε καὶ εἶναι κάποιον ἄλλο ἀπὸ ὅσα προείπαμε· ἐπίσης οὔτε οἱ ἄγγελοι ἔχουν σώματα, ἀλλ' εἶναι ἀσώματοι, καὶ ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ δὲν προῆλθε ἀπὸ τὴ θεία οὐσία. – “Ὅτι ἄλλο ἦταν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου πρὶν ἀπὸ τὴν παράβαση, τὸ ὁποῖο καὶ ὀνομάζουν αὐγοειδές, καὶ ἄλλο τὸ μετὰ τὴν παράβαση, τὸ σάρκικο πού ἔχομε τώρα, καὶ αὐτὸ εἶναι οἱ δερμάτινοι χιτῶνες, τὸ ὁποῖο καὶ ἀποθέτομε κατὰ τὴν ἀνάσταση· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν εἶναι ἡ σάρκα μας οἱ δερμάτινοι χιτῶνες.

– “Ὅτι πρῶτα θ' ἀναστηθοῦν οἱ δίκαιοι καὶ μαζί τους ὅλα τὰ ζῶα, καὶ ἐπὶ χίλια χρόνια θὰ ζήσουν στὴν ἀπόλαυση τρώγοντας καὶ πίνοντας καὶ τεκνοποιώντας, καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸ θὰ γίνεῖ ἡ καθολικὴ ἀνάσταση ὄλων· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν θὰ προηγηθεῖ ἡ ἀνάσταση τῶν δικαίων οὔτε ἡ χιλιόχρονη τρυφή οὔτε ὁ γάμος. – “Ὅτι μετὰ τὴν ἀνάσταση οἱ δίκαιοι θὰ ζήσουν μέσα στὸν παράδεισο, καὶ ὅτι δὲν θὰ ζήσουν στὸν παράδεισο, ἀλλὰ στοὺς οὐρανοὺς, καὶ ὅτι ὁ παράδεισος δὲν εἶναι οὔτε στὸν οὐρανὸ οὔτε στὴ γῆ, ἀλλὰ ἀνάμεσά τους. – “Ὅτι ὁ παράδεισος εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλήμ καὶ βρῖσκεται στὸν τρίτον οὐρανόν, καὶ τὰ φυτὰ του εἶναι νοερὰ καὶ ἔχουν νόηση καὶ λόγο, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος μετὰ τὴν παράβαση ἐκδιώχθηκε ἀπὸ ἐκεῖ στὴ γῆ. Ἐπειτα καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ὁ παράδεισος δὲν εἶναι στὸν οὐρανόν, ἀλλὰ στὴ γῆ. – “Ὅτι τὰ ἀγαθὰ πού ἔχουν ἐτοιμασθεῖ γιὰ τοὺς δικαίους οὔτε μάτια τὰ εἶδαν οὔτε αὐτιά τὰ ἀκουσαν οὔτε νοῦς ἀνθρώπου τὰ σκέφθηκε. Ὁ Ἠγίσιππος ὁμως, ἄνδρας ἀρχαῖος καὶ ἀποστολικός, στὸ

πέμπτω τῶν ὑπομνημάτων, οὐκ οἶδ' ὅ τι καὶ παθῶν, μάτην μὲν εἰ-
 ρῆσθαι ταῦτα λέγει, καὶ καταψεύδεσθαι τοὺς ταῦτα φημένους τῶν
 τε θειῶν Γραφῶν καὶ τοῦ Κυρίου λέγοντος «Μακάριοι οἱ ὀφθαλ-
 μοὶ ὑμῶν οἱ βλέποντες καὶ τὰ ὦτα ὑμῶν τὰ ἀκούοντα» καὶ ἔξης.—
 5 Ὅτι οἱ ἐν τῇ κολάσει παραδιδόμενοι τῶν ἁμαρτωλῶν καθαίρονται
 τῆς κακίας ἐν αὐτῇ, καὶ μετὰ τὴν κάθαρσιν ἀπολύονται τῆς κολά-
 σεως. Εἶτα καὶ ὅτι οὐ πάντες οἱ παραδοθέντες τῇ κολάσει καθαί-
 ρονται καὶ ἀπολύονται, ἀλλὰ τινες καὶ ὅτι, ὅπερ ἐστὶν ἀληθές τῆς
 Ἐκκλησίας φρόνημα, οὐδεὶς ἀπολύεται τῆς κολάσεως.

10 Ὅτι τὸ καίεσθαι καὶ μὴ κατακαίεσθαι φθορὰν ἐστὶν ἄφθαρ-
 τον φθείρεσθαι. Τίτος δὲ ὁ ἐπίσκοπος Βόστρων, κατὰ Μανιχαίων
 γράφων, ἐν τῷ πρώτῳ λόγῳ φησί· "Πῶς ἂν εἶη φθορὰ ἑαυτῆς ἢ
 φθορὰ; Πάντως γὰρ ἕτερόν τι φθείρει, οὐχ ἑαυτήν. Εἰ δὲ ἑαυτὴν
 ἔφθειρεν, οὐδὲ τὴν ἀρχὴν ἂν ὑπέστη· φθαρήσεται γὰρ ἑαυτὴν μᾶλ-
 15 λον φθείρουσα ἢ οὕσα· φθορὰν γὰρ ἄφθαρτον ἀδύνατον κατὰ γε
 τὰς κοινὰς ἐννοίας ἐπινοηθῆναί ποτε". Καὶ δῆλον ὅτι ὁ μὲν ἱερός
 οὗτος ἀνὴρ καθ' ἑτέραν ἐννοίαν εἶπεν ἀδύνατον εἶναι τὴν φθορὰν
 ἄφθαρτον, ὁ δὲ θεσπέσιος Ἰωάννης καθ' ἑτέραν· ὁ μὲν γὰρ τὴν
 φθορὰν ἄφθαρτον εἶπεν ἀντὶ τοῦ διαιωνίζουσαν καὶ διὰ παντός
 20 γινομένην, ὁ δὲ τὴν φθορὰν ἄφθαρτον μὴ εἶναι, τουτέστι μὴ δύνα-
 σθαι τὴν φθορὰν ἀπάθειαν εἶναι καὶ ἀφθαρσίαν καὶ σωστικὴν τῶν
 ὑποκειμένων. Ἄλλ' οὕτως ἐχούσης ἑκατέρας διανοίας, ὁ πατὴρ
 τῆς παρουσίας σπουδῆς Γόδαρος τὴν διάφορον ἐννοίαν οὐ συνιεῖς,
 ὡς ἀντικειμένας ἀλλήλαις παρέθηκε τὰς φωνάς.— Ὅτι ὁ μέλλων
 25 αἰὼν ὄγδοός ἐστι, καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐκ ὄγδοος ἀλλ' ἕνατος.

Ὅτι τὸ τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ σῶμα λεπτομερές
 μετὰ τὴν ἀνάστασιν γέγονε καὶ πνευματικὸν καὶ οὐράνιον καὶ
 κοῦφον καὶ μηδὲ ὑποπίπτον ἀφῆ, καὶ διὰ τοῦτο καὶ τῶν θυρῶν
 εἰσῆλθε κεκλεισμένων. Καὶ ὡς τὸ ἀπτὸν καὶ παχυμερές σῶμα ἔτε-
 30 ρόν ἐστὶ παρὰ τὸ λεπτομερές, καὶ ἀντίτυπον, καὶ οὐσίας διαφόρου.
 Καὶ τοῦ εἰρημένου τὸ ἀντικείμενον, ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ
 Χριστός μετὰ τὴν ἀνάστασιν οὔτε ἀνέπαφον οὔτε λεπτομερές οὔτε

πέμπτο Ὑπόμνημά του λέγει, δὲν ξέρω αὐτὸ ποῦ ἔπαθα, αὐτὰ εἶναι λόγια τοῦ ἀέρα, καὶ ὅτι ὅσοι τὰ λένε ψεύδονται, ἀφοῦ οἱ ἅγιες Γραφές καὶ ὁ Κύριος λέγει· «Μακάρια τὰ μάτια σας ποῦ βλέπουν καὶ τὰ αὐτιά σας ποῦ ἀκοῦνε»¹⁰. – “Ὅτι οἱ ἁμαρτωλοὶ ποῦ παραδίδονται στὴν κόλαση καθαρίζονται σ’ αὐτὴν ἀπὸ τὴν κακία τους καὶ μετὰ τὴν κάθαρση ἀπαλλάσσονται ἀπὸ τὴν κόλαση· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν καθαρίζονται καὶ δὲν ἀπολύονται ὅλοι ὅσοι ἔχουν παραδοθεῖ στὴν κόλαση, ἀλλὰ μερικοί, καὶ πάλι, ὅτι κανένας δὲν ἐλευθερώνεται ἀπὸ τὴν κόλαση, πρῶγμα ποῦ εἶναι ἡ ἀληθινὴ πίστη τῆς Ἐκκλησίας.

–“Ὅτι τὸ νὰ καίονται ἀλλὰ μὴν κατακαίονται σημαίνει τὸ θὰ ὑφίστανται ἀφθαρτὴ φθορᾶ. Ὁ Τίτος ὁμως, ὁ ἐπίσκοπος Βόστρον, γράφοντας ἐναντίον τῶν Μανιχαίων, στὸν πρῶτο τοῦ λόγου λέγει· “Πῶς μπορεῖ ἡ φθορὰ νὰ εἶναι φθορὰ τοῦ ἑαυτοῦ της; Ὅπωςδήποτε λοιπὸν κάποιο ἄλλο φθείρει, ὄχι αὐτὴ τὸν ἑαυτὸ της. Ἄν ἔφθειρε τὸν ἑαυτὸ της, δὲν θὰ ὑπῆρχε οὔτε ἀπὸ τὴν ἀρχή· γιατί θὰ φθαρεῖ φθείροντας μᾶλλον τὸν ἑαυτὸ της, παρὰ θὰ ὑπάρχει· γιατί εἶναι ἀδύνατο νὰ ἐννοηθεῖ ἀφθαρτὴ φθορᾶ σύμφωνα μὲ τὶς κοινὲς ἐννοιες”. Καὶ εἶναι φανερὸ ὅτι ὁ ἅγιος αὐτὸς ἄνθρωπος εἶπε μὲ ἄλλο νόημα ὅτι εἶναι ἀδύνατο ἡ φθορὰ νὰ εἶναι ἀφθαρτὴ, καὶ μὲ ἄλλο ὁ θεῖος Ἰωάννης. Ὁ Ἰωάννης δηλαδὴ εἶπε τὴ φθορὰ ἀφθαρτὴ ἀντὶ νὰ πεῖ ὅτι κρατεῖ στὸν αἰῶνα καὶ γίνεται γιὰ πάντα, ἐνῶ ὁ ἄλλος ὅτι ἡ φθορὰ δὲν εἶναι ἀφθαρτὴ, δηλαδὴ δὲν μπορεῖ ἡ φθορὰ νὰ εἶναι ἀπάθεια καὶ ἀφθαροσία καὶ σωτηρία ἐκείνων ποῦ ὑπόκεινται σ’ αὐτὴν. Ἀλλὰ ἐνῶ αὐτὸ εἶναι τὸ καθένα νόημα, ὁ συγγραφέας αὐτοῦ τοῦ ἔργου Γόβαρος, ἐπειδὴ δὲν κατάλαβε τὴ διαφορετικὴ σημασία, παρέθεσε τὶς διατυπώσεις ὡς ἀντίθετες. –“Ὅτι ὁ μέλλον αἰῶνας εἶναι ὄγδοος, καὶ τὸ ἀντίθετο, δὲν εἶναι ὄγδοος, ἀλλὰ ἕνατος.

–“Ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Σωτήρα μας Ἰησοῦ Χριστοῦ ἔγινε λεπτὸ μετὰ τὴν ἀνάσταση καὶ πνευματικὸ καὶ οὐράνιο καὶ ἐλαφρὸ, χωρὶς νὰ δέχεται ἀγγιγμα, καὶ γι’ αὐτὸ καὶ μπῆκε ἐνῶ οἱ θύρες ἦταν κλειστές· καὶ ὅτι τὸ ἀπὸ σῶμα καὶ παχυμερές εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ λεπτὸ καὶ τραχὺ καὶ διαφορετικῆς οὐσίας· καὶ τὸ ἀντίθετο αὐτοῦ ποῦ λέχθηκε, ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς μετὰ τὴν ἀνάστασή του εἶχε σῶμα ποῦ δὲν δεχόταν ἀφή οὔτε λεπτὸ ἦταν οὔτε πνευματικὸ, ἀλλὰ

πνευματικὸν εἶχε σῶμα, κατὰ θαυματουργίαν δὲ καὶ οὐ τῆ τοῦ σώματος φύσει τῶν θυρῶν εἰσῆλθε κεκλεισμένων – “Οτι ὁ Χριστὸς οὐκ ἀπέθετο τὴν σάρκα μετὰ τὴν ἀνάστασιν, ἀλλὰ μετὰ τῆς σαρκὸς ἐν δεξιᾷ καθέζεται τοῦ Πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὡς
 5 ἐλεύσεται μὲν κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, οὐκέτι δὲ σάρκα ἔχων ἀλλὰ θεοειδέστερον σῶμα. –“Οτι οὐ μετὰ σαρκὸς, ἀλλὰ γυμνῆ τῆ θεότητι κατὰ τὴν δευτέραν παρουσίαν ὁ Δεσπότης παραγίνεται. Τοῦτο δὲ θέμενος ὁ Γόβαρος εἰς κεφάλαιον, καὶ χρήσεις παραγαγὼν Τίτου ἐπισκόπου Βόστρων, μυρίας ἔχων ἐτέρας συναγαγεῖν
 10 αἱ κατασκευάζουσι τὸ μὴ γυμνῆ τῆ θεότητι παραγενέσθαι τὸν Δεσπότην Χριστόν, πάσας παρήκε καὶ οὐδεμιᾶς ἐμνήσθη, πανταχοῦ προπηδῶσαν αὐτοῦ τῆς ψυχῆς ἐπιδεικνύς τὴν ἀσέβειαν, ἥτις ἐν τῆ ἀπαρνήσει τῆς σαρκὸς μίαν φύσιν δογματίζειν ἀναιδεύεται. –“Οτι τὸ ἀπαθὲς καὶ ἄτρωτον καὶ ἀθάνατον σῶμα ἑτεροουσίον
 15 ἔστι καὶ ἑτερογενὲς τῷ ἡμετέρῳ σώματι· καὶ ὅτι τὰ φθαρτὰ καὶ θνητὰ εἰς ἀφθαρσίαν καὶ ἀθανασίαν μεταβάλλοντα τὴν κατ’ οὐσίαν τροπὴν ἐπιδέχεται.

–“Οτι ἕκαστος ὄρος μένων ἐντελής τὴν τῶν ὀριστῶν διασώζει φύσιν. Εἰ δέ τις τούτου ἀφέλοι τι ἢ προσθήσει, τὸ ὀριστὸν διαλύεται. Ταῦτα τοίνυν τὰ δύο κεφάλαια, ὥσπερ καὶ τὰ μικρῶ πρόσθεν εἰρημένα, μονομερῶς καὶ οὐκ ἐξ ἑκατέρου τῶν ἀντικειμένων τὰς χρήσεις ἐδέξαντο. –“Οτι ὁ τοῦ Θεοῦ Λόγος ὅλος ἔστιν ἐν τῷ παντὶ καὶ ὑπὲρ τὸ πᾶν, καὶ ὅλος ἔστιν ἐν τῷ σώματι ὃ καθ’ ὑπόστασιν ἦνωσεν ἑαυτῷ· καὶ ἀπλῶς ἢ τῆς θεότητος οὐσία καὶ φύσει καὶ τῆ
 25 δυνάμει καὶ τῆ ἐνεργείᾳ πάντα πληροῖ, καὶ δι’ ἑκάστου τῶν ὄντων δίεισι τῆ πρὸς τὸ πᾶν ἀνακράσει. Καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλ’ ὁ Θεὸς ἐκτός ἔστι τοῦ παντός κατ’ οὐσίαν, ἐν πᾶσι δὲ ἔστι ταῖς ἑαυτοῦ δυνάμεισιν. –“Οτι πρὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως καὶ ἀγγέλους ὁ Θεὸς ἔκτισε· καὶ ὅτι οὐχ οὕτως, ἀλλ’ ἐν τῇ πρώτῃ τῆς κοσμογενείας ἡμέ-
 30 ρα. –“Οτι οἱ ἄγγελοι καὶ οἱ δαίμονες σώμασιν ἦνωνται, καὶ ὅτι οὐδέτεροι αὐτῶν σώμασιν ἦνωνται. –“Οτι οἱ ἄγγελοι καὶ αἱ λογικαὶ ψυχαὶ καὶ πάντα τὰ νοερὰ κτίσματα φύσει καὶ κατὰ φύσιν εἰσὶν

μέ θαυματουργικό τρόπο και ὄχι ἐξαιτίας τῆς φύσης τοῦ σώματός του μπῆκε ἐνώ οἱ θύρες ἦταν κλειστές. –“Οτι Χριστός δὲν ἀπέβαλε τὴ σάρκα μετὰ τὴν ἀνάσταση, ἀλλὰ μέ σάρκα κἀθεται στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα· και τὸ ἀντίθετο, ὅτι θὰ ρθεῖ νὰ κρίνει ζωντανούς και νεκρούς, ὄχι φέροντας σάρκα, ἀλλ’ ἔχοντας θεόμορφο σῶμα. –“Οτι κατὰ τὴ δευτέρα παρουσία ὁ Κύριος δὲν θὰ ρθεῖ μέ σάρκα, ἀλλὰ μέ καθαρή τὴ θεότητα. Θέτοντας ὁ Γόδαρος τὴν ἀποψη αὐτὴ ὡς κεφάλαιο και προσκομίζοντας μαρτυρίες τοῦ ἐπισκόπου Βόστρων Τίτου, ἐνώ μποροῦσε νὰ φέρει ἄπειρες ἄλλες πού ἀποδεικνύουν ὅτι δὲν θὰ ρθεῖ ὁ Κύριός μας ὁ Χριστός μέ καθαρή τὴ θεότητα, τίς παρέβλεψε ὄλες και δὲν ἀνέφερε καμμιά, δείχνοντας παντοῦ νὰ προβάλλει ἢ ἀσέβεια τῆς ψυχῆς του, ἢ ὅποια μέ τὴν ἀπάρνηση τῆς σάρκας δογματίζει μέ ἀσέβεια μία φύση. –“Οτι τὸ ἀπαθὲς και ἄτρωτο και ἀθάνατο σῶμα εἶναι ἄλλης οὐσίας και ἄλλης κατηγορίας ἀπὸ τὸ δικὸ μας σῶμα, και ὅτι τὰ φθαρτὰ και θνητὰ μεταβαλλόμενα σὲ ἀφθαρτα και ἀθάνατα, ἐπιδέχονται μεταβολὴ στὴν οὐσία τους.

–“Οτι κάθε ὀρισμὸς διατηρώντας τὴν τελειότητά του διασώζει τὴ φύση ἐκείνων πού ὀρίζει· ἂν ὅμως κάποιος ἀφαιρέσει ἀπὸ αὐτὸν ἢ προσθέσει κάτι, αὐτὸ πού ὀρίζεται διαλύεται. Αὐτὰ λοιπὸν τὰ δύο κεφάλαια, ὅπως και τὰ ἀναφερθέντα λίγο πιὸ πάνω δέχθηκαν τίς μαρτυρίες τῆς μιᾶς πλευρᾶς, και ὄχι κι ἀπὸ τίς δύο ἀντίθετες. –“Οτι ὁ Λόγος τοῦ Θεοῦ εἶναι ὄλος μέσα στὸ πᾶν και πέρα ἀπὸ τὸ πᾶν και ὑπάρχει ὄλος μέσα στὸ σῶμα πού ἔνωσε σὲ μιά ὑπόσταση μέ τὸν ἑαυτὸ του· και γενικὰ ἢ οὐσία τῆς θεότητας γεμίζει τὰ πάντα και μέ τὴ φύση και μέ τὴ δύναμη και μέ τὴν ἐνέργειά της και περνᾷ μέσα ἀπὸ κάθε ὄν μέ τὴν ἀνάμιξή της μέ τὸ σύμπαν· και ἀντίθετα, ὅτι δὲν συμβαίνει αὐτό, ἀλλὰ ὁ Θεὸς βρίσκεται ἔξω ἀπὸ τὸ πᾶν ὡς πρὸς τὴν οὐσία, βρίσκεται ὅμως μέσα σὲ ὄλα μέ τίς δυνάμεις του. –“Οτι πρὶν ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου δημιούργησε ὁ Θεὸς και ἀγγέλους· και ἀντίθετα δὲν συνέβη αὐτό, ἀλλὰ τοὺς δημιούργησε κατὰ τὴν πρώτη ἡμέρα τῆς κοσμογονίας. –“Οτι οἱ ἄγγελοι και οἱ δαίμονες ἔχουν ἐνωθεῖ μέ σώματα, και ὅτι οὔτε οἱ μὲν οὔτε οἱ δὲ ἐνώθηκαν μέ σώματα. –“Οτι οἱ ἄγγελοι, και οἱ λογικὲς ψυχὲς και ὄλα τὰ νοερὰ δημιουργήματα, εἶναι ἀπὸ τὴν ἴδια τὴ φύση τους και σύμφωνα μέ τὴ

σιν ἄφθαρτα· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ φύσει, ἀλλὰ χάριτί
εἰσιν ἀθάνατοι, φύσει δὲ μόνος ὁ Θεός.

“Οτι οἱ ἄγγελοι κατελθόντες ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν γῆν σάρ-
κα τε ἔσχον καὶ παιδοποιᾶ μόρια, καὶ ταῖς γυναιξὶν ὁμιλήσαντες
5 τοὺς γίγαντας ἐγέννησαν, καὶ ἐδίδαξαν αὐτοὺς τέχνας τε καὶ κα-
κοτεχνίας· οἱ δὲ γίγαντες ἀλόγοις μιγέντες ἐγέννησαν τερατώδεις
ἀνθρώπους καὶ δαμόνια ἄρρενά τε καὶ θήλεα· κολάζονται δὲ οἱ
ἄγγελοι ἐκεῖνοι ἔνθα τῆς γῆς πῦρ ἀναδίδοται καὶ θερμὰ ὕδατα·
καὶ ὅτι αἱ ψυχαὶ τῶν ἁμαρτωλῶν δαμόνια γίνονται· καὶ τοῦναντί-
10 ον ὅτι ἄσαρκοι ὄντες οἱ ἀποστατήσαντες ἄγγελοι οὐ δι’ ἑαυτῶν,
ἀλλὰ διὰ μέσων ἀνθρώπων ἐμίγησαν ταῖς γυναιξί, μᾶλλον δὲ οὔτε
δι’ ἑαυτῶν οὔτε διὰ μέσων ἀνθρώπων· καὶ ὅτι οὐ μεταβάλλουσιν
αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαὶ εἰς δαμόνια.— “Οτι ὁ οὐρανὸς σφαιρικός
ἐστι καὶ κύκλω κινεῖται· καὶ ὅτι οὔτε σφαιρικός ἐστὶν οὔτε κύκλω
15 κινεῖται.— “Οτι τὸ εἰρημένον «Πνεῦμα Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ
ὑδάτος», τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἦν· καὶ ὅτι οὐ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον
ἦν ἀλλὰ τὸ ἐν τῶν τεσσάρων στοιχείων.

“Οτι ἡ κυριακὴ ἡμέρα ἡ αὐτὴ ἐστὶν ἡ ὀγδόη καὶ πρώτη καὶ
ὅτι οὐχί.— “Οτι σώματά εἰσι νοερὰ αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχαί, καὶ
20 διατετυπωμένοι κατὰ τὸ φαινόμενον ἔξωθεν τοῦ σώματος σχῆμα·
καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι ἀσώματός ἐστιν ἡ ψυχὴ καὶ σωματι-
κοῖς οὐχ ὑπόκειται τύποις.— “Οτι αἱ ψυχαὶ πρὸ τῆς τοῦ κόσμου
ὑπέστησαν καταβολῆς, καὶ ὅτι ἐκ τῶν οὐρανῶν εἰς τὰ σώματα κα-
τέβησαν, ὡσπερ Μωσῆς καὶ οἱ Προφῆται καὶ Σωκράτης καὶ Πλά-
25 των καὶ ὁ Βαπτιστῆς Ἰωάννης καὶ τῶν Ἀποστόλων αἱ ψυχαί, ἀλ-
λὰ καὶ αὐτὴ γε ἡ τοῦ Κυρίου. Καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι πρὸ
τῶν σωμάτων οὐκ ἦσαν αἱ ψυχαὶ ἐν οὐρανῶ, ἀλλ’ ἐν τῇ τοῦ σώμα-
τος γενέσει ὑπέστησαν, προϋπάρχει μέντοι τὸ σῶμα, εἶτα ἡ ψυχὴ·
ἢ μᾶλλον, ὅτι οὔτε προϋπάρχουσιν οὔτε μεθυπάρχουσιν, ἀλλὰ
30 συνυπάρχουσιν ἀλλήλοις.— “Οτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ ἀπὸ γῆς ἐπλα-
σεν ὁ Θεός· καὶ ὅτι οὐκ ἀπὸ γῆς ἀλλ’ ἐξ ὑδάτος καὶ πνεύματος.
“Οτι ἡ πνοή, ἣν ἐνεφύσησεν ὁ Θεός εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Ἀδάμ,
πρόσκαιρος ἦν καὶ οὐχ ὡς τὸ Πνεῦμα αἰώνιον· καὶ ὅτι οὐ πρόσ-

φύση ἄφθαρτα· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν εἶναι ἀπὸ τῆ φύση τους, ἀλλὰ κατὰ χάρη ἀθάνατοι· ἀπὸ τῆ φύση του εἶναι μόνον ὁ Θεός.

—Ὅτι οἱ ἄγγελοι κατεβαίνοντας ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς στὴ γῆ ἔλαβαν σὰρκα καὶ γεννητικὰ μόρια, κι ἀφοῦ ἦρθαν σ' ἐπαφή μὲ γυναῖκες, γέννησαν τοὺς γίγαντες καὶ τοὺς δίδαξαν τέχνες ὠφέλιμες καὶ καταστρεπτικές. Οἱ γίγαντες μὲ τὴ σειρὰ τους ἦρθαν σ' ἐπαφή μὲ ἄλογα ζῶα καὶ γέννησαν ἀνθρώπους τέρατα καὶ δαιμόνια ἀρσενικά καὶ θηλυκά. Ἐκεῖνοι οἱ ἄγγελοι τιμωρῶνται στὰ μέρη ἐκεῖνα τῆς γῆς ποὺ ἀναδίδεται φωτιὰ καὶ θερμὰ νερά, καὶ ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἁμαρτωλῶν γίνονται διαμόνια. Καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἐπειδὴ οἱ ἄγγελοι ποὺ ἀποστάτησαν δὲν εἶχαν σὰρκα, ἦρθαν σὲ ἐπαφή μὲ τὶς γυναῖκες ὄχι ἀπ' εὐθείας, ἀλλὰ μέσω ἀνθρώπων, ἢ καλύτερα οὔτε ἀπ' εὐθείας οὔτε μὲ ἐνδιάμεσους ἀνθρώπους, καὶ ὅτι δὲν μεταβάλλονται οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων σὲ δαιμόνια. —Ὅτι ὁ οὐρανὸς εἶναι σφαιρικός καὶ κινεῖται κυκλικά, καὶ ὅτι οὔτε σφαιρικός εἶναι οὔτε κυκλικά κινεῖται. —Ὅτι ὁ λόγος, «Πνεῦμα Θεοῦ περιφερόταν πάνω ἀπὸ τὸ νερό»¹¹, σημαίνει τὸ ἅγιο Πνεῦμα, καὶ ἀντίθετα, δὲν ἦταν τὸ ἅγιο Πνεῦμα, ἀλλὰ ἓνα ἀπὸ τὰ τέσσερα στοιχεῖα.

—Ὅτι ἡ Κυριακὴ ἡμέρα εἶναι ἢ ἴδια ἢ ὀγδόη καὶ ἡ πρώτη ἡμέρα, καὶ ὅτι δὲν εἶναι. —Ὅτι οἱ ψυχές τῶν ἀνθρώπων εἶναι σώματα νοερὰ κι ἔχουν τὸν τύπο ποὺ δείχνει ἐξωτερικά τὸ σχῆμα τοῦ σώματος, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀσώματη καὶ δὲν ὑπόκειται σὲ σωματικούς τύπους. —Ὅτι οἱ ψυχές ἔλαβαν ὑπαρξὴ πρὶν ἀπὸ τὴ θεμελίωση τοῦ κόσμου καὶ κατέβηκαν στὰ σώματα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὅπως ὁ Μωυσῆς καὶ οἱ προφῆτες καὶ ὁ Σωκράτης καὶ ὁ Πλάτων καὶ ὁ Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς καὶ οἱ ψυχές τῶν ἀποστόλων, ἀλλὰ καὶ ἡ ἴδια ἡ ψυχὴ τοῦ Κυρίου· καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι πρὶν ἀπὸ τὰ σώματα δὲν ὑπῆρχαν οἱ ψυχές στὸν οὐρανό, ἀλλ' ἔλαβαν ὑπαρξὴ μὲ τὴ δημιουργία τοῦ σώματος, προϋπάρχει ὁμως τὸ σῶμα καὶ ἀκολουθεῖ ἡ ψυχὴ. Ἡ καλύτερα οὔτε προϋπάρχουν οὔτε μετὰ ἔρχονται στὴν ὑπαρξὴ, ἀλλὰ συνυπάρχουν μεταξύ τους. —Ὅτι τὸ σῶμα τοῦ Ἀδάμ τὸ ἔπλασε ὁ Θεὸς ἀπὸ τῆ γῆ, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν τὸ ἔπλασε ἀπὸ γῆ, ἀλλὰ ἀπὸ νερό καὶ πνοή. —Ὅτι ἡ πνοὴ ποὺ φύσηξε ὁ Θεὸς στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀδάμ ἦταν πρόσκαιρη καὶ ὄχι αἰώνια ὅπως τὸ Πνεῦ-

καιρος ἦν ἀλλὰ ψυχὴ ἀθάνατος. –^ο Οτι οὐ πρόσκαιρος ἦν οὔτε ψυχή, ἀλλὰ νοῦς, ὡς ἐκ τριῶν συγκεῖσθαι μερῶν τῶν ἀνθρώπων, νοῦ τε καὶ ψυχῆς καὶ σώματος. καὶ ὅτι οὐδὲν τῶν εἰρημένων ἦν ἡ ἐμφυσηθεῖσα πνοή, ἀλλὰ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, καὶ οὐκ αὐτὸ ψυχὴ 5 οὐδὲ νοῦς χρηματίσαν, ἀλλὰ δεδημιουργηκὸς τὴν ψυχὴν.

–^ο Οτι ἡ γῆ καὶ τὸ ὕδωρ καὶ τὰ λοιπὰ στοιχεῖα μεταβάλλει εἰς τοὺς καρπούς καὶ τὰ φυτὰ, καὶ ἡ τροφή εἰς σάρκα καὶ νεῦρα καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ μεταβάλλει ἡ γῆ εἰς τὰ φυτὰ καὶ τοὺς καρπούς, οὔτε ἡ τροφή εἰς τὸ ἡ- 10 μέτερον σῶμα. –^ο Οτι μετὰ θάνατον ἡ ψυχὴ οὔτε τοῦ σώματος οὔτε τοῦ τάφου χωρίζεται· καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐ παραμένει τῷ σώματι ἡ ψυχὴ οὔτε τῷ τάφῳ. Ἐνταῦθα δὲ μυρίων εὐπορῶν ὁ Γόβαρος χρήσεων Σεβηριανοῦ μόνον τοῦ Γαβάλων καὶ Εἰρηναίου παρέθηκε χρήσεις. –^ο Οτι πᾶν γενητὸν φθαρτὸν ἐστὶ καὶ θνη- 15 τόν, βουλήσει δὲ Θεοῦ διαμένει ἄλυτον καὶ ἀφθαρτον· καὶ ἐκ τοῦ ἐναντίου, ὅτι τὸ φύσει φθαρτὸν οὐ δύναται ἀφθαρτον εἶναι βουλήσει Θεοῦ· ἐναντία γὰρ δοξάζει ἑαυτῷ ὁ τοῦτο λέγων, καὶ ἀδύνατα χαρίζεται τῷ δημιουργῷ. Ταύτης δὲ τῆς δόξης χρησίν μὲν παρέθηκεν ἐκ τοῦ μάρτυρος Ἰουστίνου· τῷ δὲ πρὸς τὴν ἑλληνικὴν 20 μὲν δόξαν συνενήνεκτο μάχη, καὶ τοῦ Πλάτωνος ἔλεγχος κατεσκευάζετο εἰρηκότος· “Ἐπεὶπερ ἐγένεσθε, ἀθάνατοι μὲν οὐκ ἔστε οὐδὲ ἄλυτοι πάμπαν, οὔτε γε μὴν λυθήσεσθε οὐδὲ τεύξεσθε θανάτου μοίρης, τῆς ἐμῆς βουλήσεως ἰσχυροτέρου δεσμοῦ λαχόντες”. Καὶ ὁ μὲν μάρτυς, τὸ πλατωνικὸν διελέγχων σόφισμα, ἐπιδείκνυσι 25 τὸν Πλάτωνα τὸν τε δημιουργὸν εἰσάγοντα τὰναντία λέγοντα ἑαυτῷ, καὶ εἰρμὸν ἀκολουθίας οὐδένα τοῖς εἰρημένοις ἀρμόζοντα· ἡ γὰρ ἀνάγκη πᾶσα τὸ γενητὸν φθαρτὸν εἶναι κατὰ τὸν πρότερον ὄρον, ἢ ψεύδεσθαι λέγοντα πᾶν τὸ γενόμενον φθαρτὸν εἶναι. Ὁ δὲ Γόβαρος τὸν ἑλληνικὸν ἔλεγχον εἰς ἀνατροπὴν ἐκ διάζεται 30 χρησθαι τοῦ φρονήματος τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ. *

Τὰ τοίνυν εἰρημένα κεφάλαια διπλαῖς καὶ ἀντικειμέναις χρή-

12. Τὸ τρισύνθετο τοῦ ἀνθρώπου ποὺ ὑποστήριξε ὁ Ἄπ. Μακρόακης καὶ καταδίκασε ἡ Ἐκκλησία.

13. Ἀπὸ τὸν Τίμαιο.

μα· και τὸ ἀντίθετο, δὲν ἦταν πρόσκαιρη, ἀλλὰ ἦταν ψυχὴ ἀθάνατη. –Ὅτι δὲν ἦταν οὔτε ψυχὴ οὔτε πρόσκαιρη, ἀλλὰ νοῦς, ἐπειδὴ ὁ ἄνθρωπος ἀποτελεῖται ἀπὸ τρία μέρη, νοῦ και ψυχὴ και σῶμα¹². και ἀντίθετα, ὅτι ἡ πνοὴ ποῦ ἐμφύσησε ὁ Θεὸς δὲν ἦταν κανένα ἀπὸ αὐτὰ ποῦ εἶπαμε, ἀλλὰ τὸ ἅγιο Πνεῦμα, και αὐτὸ δὲν ἦταν ψυχὴ οὔτε νοῦς, ἀλλ’ εἶχε δημιουργήσει τὴν ψυχὴν.

–Ὅτι ἡ γῆ και τὸ νερὸ και τὰ ἄλλα δύο στοιχεῖα μεταβάλλονται στοὺς καρπούς και στὰ φυτὰ, και ἡ τροφή σὲ σάρκα και νεῦρα και τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ σώματος· και τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν μεταβάλλεται ἡ γῆ στὰ φυτὰ και τοὺς καρπούς, οὔτε ἡ τροφή γίνεται τὸ δικὸ μας σῶμα. –Ὅτι μετὰ τὸ θάνατο ἡ ψυχὴ οὔτε ἀπὸ τὸ σῶμα χωρίζεται οὔτε ἀπὸ τὸν τάφο· και τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν παραμένει ἡ ψυχὴ οὔτε στὸ σῶμα οὔτε στὸν τάφο. Στὸ σημεῖο αὐτὸ ὁ Γόδαρος ἐνῶ εἶχε στὴ διάθεσή του ἀμέτρητες μαρτυρίες, παρέθεσε τις μαρτυρίες μόνο τοῦ Σεβηριανοῦ Γαβάλων και τοῦ Εἰρηναίου. –Ὅτι κάθε τί ποῦ γεννιέται εἶναι φθαρτὸ και θνητὸ και μόνο μετὰ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ παραμένει ἀδιάλυτο και ἄφθαρτο· και τὸ ἀντίθετο, ὅτι αὐτὸ ποῦ εἶναι ἀπὸ τὴ φύση του φθαρτὸ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄφθαρτο μετὰ τὴ θέληση τοῦ Θεοῦ. Ὅποιος ὑποστηρίζει αὐτὴ τὴν ἄποψη διδάσκει ἀντίθετα πρὸς τὸν ἑαυτό του και ἀποδίδει ἀδυναμία στὸ Δημιουργὸ. Μαρτυρία γι’ αὐτὴ τὴ γνώμη παραθέτει ἀπὸ τὸν μάρτυρα Ἰουστίνου. Αὐτὸς ὅμως πολέμησε τὴν Ἑλληνικὴ ἄποψη και ἔλεγε τὸν Πλάτωνα, ποῦ εἶχε πεῖ: “Ἀφοῦ γεννηθήκατε, δὲν εἶστε ἀθάνατοι οὔτε ἀδιάλυτοι γενικά, ἀλλ’ οὔτε θὰ διαλυθεῖτε, οὔτε θὰ σᾶς βρεῖ ἡ μοῖρα τοῦ θανάτου, ἐπειδὴ σᾶς ἔλαχε νόμος ἰσχυρότερος ἀπὸ τὴ βούλησή μου”¹³. Και ὁ μάρτυρας ἐλέγχοντας τὸ Πλατωνικὸ σόφισμα, παρουσιάζει τὸν Πλάτωνα και τὸν Δημιουργὸ νὰ εἰσάγει ὅτι λέγει τ’ ἀντίθετα μετὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ και τὰ λεγόμενά του νὰ μὴν ἔχουν κανένα εἰρμὸ και ἀκολουθία. Γιατὶ ἡ κατ’ ἀπόλυτη ἀνάγκη ὅτι γεννιέται εἶναι φθαρτὸ σύμφωνα μετὰ τὸν προηγούμενο ὁρισμὸ, ἢ ψεύδεται λέγοντας ὅτι κάθετι ποῦ γεννιέται εἶναι φθαρτὸ. Ὁ Γόδαρος ὅμως ἐκβιάζει τὸν Ἑλληνικὸ ἔλεγχον χρησιμοποιώντας τον γιὰ ἀνατροπὴ τοῦ Ἐκκλησιαστικοῦ φρονήματος.

Τὰ προηγούμενα λοιπὸν κεφάλαια ἀφοῦ τὰ ἀπέδειξε, ὅπως νόμι-

σεσιν, ὡς ἐνόμιζε, κατασκευάζων, ἐπὶ τὰ μονομερῆ πάλιν μεταβαίνει. Καὶ πρῶτον μὲν φησιν, ὅπερ ἐστὶ τῆς ὅλης συντάξεως ἢ καὶ λ' κεφάλαιον, ὅπως ἐδόξασε περὶ τῆς τοῦ Κυρίου ἡμῶν ἐνανθρωπήσεως ὁ ἐν ἁγίοις Εὐστάθιος, ὁ τῆς Ἀντιοχείας ἀρχιερωσύνης προσεδρεύσας, ἐφεξῆς δὲ ὅπως ὁ ἁγιώτατος Κύριλλος, ὁ τῆς Ἀλεξανδρείας ἀρχιερεύς, καὶ ὅπως ἐνόησαν οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι τό: «Περὶ δὲ τῆς ἡμέρας ἐκείνης καὶ τῆς ὥρας οὐδεὶς οἶδεν, οὐδὲ οἱ ἄγγελοι, οὐδὲ ὁ Υἱός, εἰ μὴ ὁ Πατήρ», καὶ ὅπως τοῦτο Σεβήρος ἐνόησε.

- 10 Ταῦτα μονομερῶς διελθὼν τὰ κεφάλαια μεταβαίνει πάλιν ἐπὶ τὴν διπλῆν προκομιδὴν τῶν χρήσεων, καὶ ποιεῖται κεφάλαιον θ' καὶ μ', ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς ἐγαλακτοτροφήθη ἐκ τῆς Θεοτόκου Μαρίας, καὶ ὅτι οὐκ ἐγαλακτοτροφήθη. —^ο Ὅτι τό, «Ὁ δὲ μικρότερος ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν οὐρανῶν μείζων ἐστὶν Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ», περὶ ἑαυτοῦ εἶπεν ὁ Σωτὴρ καὶ ὅτι οὐ περὶ ἑαυτοῦ, ἀλλὰ περὶ Ἰωάννου τοῦ εὐαγγελιστοῦ. —^ο Ὅτι ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς ὁ Χριστὸς λ' ἐνιαυτῶν ὑπάρχων ἐσταυρώθη· καὶ ὅτι οὐ λ', ἀλλὰ γ' καὶ λ'· καὶ ὅτι οὐ γ' καὶ λ', ἀλλὰ μ'· καὶ ὅτι οὔτε λ' ἐτῶν οὔτε μ' μόνον, ἀλλὰ καὶ πλεον, οὐ πόλυ τῶν ν' ἀφεστηκώς.
- 20 ^ο Ὅτι ἐν ᾧ καιρῷ παρέδωκε τοῖς μαθηταῖς ὁ Κύριος τὸ τῆς καινῆς διαθήκης μυστήριον, τὸ νομικὸν ἔφαγε πᾶσχα· καὶ ὅτι οὐκ ἔφαγε τηνικαῦτα τὸ νομικὸν πᾶσχα. —^ο Ὅτι ὁ χαλκοῦς ὄφεις, ὃν ὕψωσεν ἐν τῇ ἐρήμῳ ὁ Μωσῆς, τύπος ἦν τοῦ Δεσπότη, καὶ ὅτι οὐχὶ τύπος ἀλλὰ ἀντίτυπος.
- 25 —^ο Ὅτι ὁ τὸ ὠτίον ἀποκόψας τοῦ δούλου τοῦ ἀχιερέως Θωμᾶς ἦν καὶ ὅτι οὐχὶ Θωμᾶς ἦν, ἀλλὰ Πέτρος. ^ο Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἢ Θεότης ἐχωρίσθη τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ· καὶ ὅτι οὔτε τῆς ψυχῆς οὔτε τοῦ σώματος ἢ Θεότης ἐχωρίσθη. —^ο Ὅτι λύτρον ἀντὶ τοῦ κατεχομένου ἀνθρώπου τῷ ἐχθρῷ τὸ οἰκεῖον ὁ Σωτὴρ ἔδωκεν αἷμα, τοῦ ἐχθροῦ τοῦτο αἰρησαμένου· καὶ τὸ ἀντικείμενον, ὡς οὐχὶ τῷ ἐχθρῷ, ἀλλὰ τῷ Θεῷ καὶ Πατρὶ προσήνεγκε τοῦτο. —^ο Ὅτι κρεῖσσον καὶ θαυμασιώτερον τῆς ἐν τῷ ὄρει μετα-

ζε, μὲ διπλὲς ἀντιτιθέμενες μαρτυρίες, μεταβαίνει πάλι στὰ μονομερῆ. Καὶ πρῶτα λέγει, πρᾶγμα πού ἐκτίθεται στὸ τριακοστὸ ὄγδοο κεφάλαιο τῆς ὅλης συγγραφῆς, τί πίστεψε γιὰ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Κυρίου μας ὁ ἅγιος Εὐστάθιος, ὁ πρόεδρος τοῦ ἀρχιερατικοῦ θρόνου τῆς Ἀντιοχείας, καὶ στὴ συνέχεια πῶς ὁ ἀγιότατος ἀρχιερέας τῆς Ἀλεξάνδρειας Κύριλλος, καὶ πῶς ἐνόησαν οἱ διδάσκαλοι τῆς Ἐκκλησίας τὸ χωρίο· «Γιὰ τὴν ἡμέρα ἐκείνη καὶ τὴν ὥρα δὲν γνωρίζει κανένας, οὔτε οἱ ἄγγελοι οὔτε ὁ Υἱός, παρὰ μόνο ὁ Πατέρας»¹⁴, καὶ πῶς ἐνόησε αὐτὸ ὁ Σεβῆρος.

Αὐτὰ τὰ κεφάλαια ἀφοῦ τὰ ἐξέθεσε μὲ τις γνώμες τῆς μᾶς πλευρᾶς, μεταβαίνει πάλι στὴ διπλῆ χρῆση τῶν μαρτυριῶν καὶ ἀφιερώνει τὸ τεσσαρακοστὸ δεύτερο κεφάλαιο στὸ ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς γαλουχήθηκε ἀπὸ τὴ Θεοτόκο Μαρία, καὶ ὅτι δὲν γαλουχήθηκε ἀπὸ αὐτὴ. – Ὅτι τό, «Ὁ μικρότερος στὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ τὸν Ἰωάννη τὸν Βαπτιστή»¹⁵, τὸ εἶπε ὁ Χριστὸς γιὰ τὸν ἑαυτό του, καὶ ὅτι δὲν τὸ εἶπε γιὰ τὸν ἑαυτό του, ἀλλὰ γιὰ τὸν Ἰωάννη τὸν Εὐαγγελιστή. – Ὅτι ὁ Κύριός μας Ἰησοῦς Χριστὸς σταυρώθηκε σὲ ἡλικία τριάντα ἐτῶν, καὶ ὅτι δὲ σταυρώθηκε τριάντα, ἀλλὰ τριάντα τριῶν ἐτῶν· καὶ ὅτι ὄχι τριάντα τριῶν ἐτῶν ἀλλὰ σαράντα· καὶ ὅτι οὔτε τριάντα οὔτε μόνο σαράντα, ἀλλὰ καὶ περισσότερο, πού δὲν ἀπέχει πολὺ ἀπὸ τὰ πενήντα. – Ὅτι τὸν καιρὸ πού ὁ Κύριος παρέδωσε στοὺς μαθητὲς του τὸ μυστήριον τῆς Καινῆς Διαθήκης, ἔφαγε τὸ Πάσχα τοῦ νόμου· καὶ ὅτι δὲν ἔφαγε τότε τὸ Πάσχα τοῦ νόμου. – Ὅτι τὸ χάλκινο φίδι πού ὑψωσε ὁ Μωυσῆς στὴν ἔρημο ἦταν τύπος τοῦ Κυρίου· καὶ ὅτι δὲν ἦταν τύπος, ἀλλὰ ἀντίτυπος.

– Ὅτι ἐκεῖνος πού ἔκοψε τὸ αὐτὶ τοῦ δούλου τοῦ ἀρχιερέα ἦταν ὁ Θωμᾶς· καὶ ὅτι δὲν ἦταν ὁ Θωμᾶς, ἀλλὰ ὁ Πέτρος. – Ὅτι κατὰ τὸν καιρὸ τοῦ πάθους ἡ θεότητα χωρίσθηκε ἀπὸ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι ἡ θεότητα οὔτε ἀπὸ τὴν ψυχὴ οὔτε ἀπὸ τὸ σῶμα χωρίσθηκε. – Ὅτι ὁ Σωτήρας ἔδωσε στὸν ἐχθρὸ γιὰ τὸν αἰχμαλωτισμένο ἄνθρωπο τὸ αἷμα του, πού τοῦ τὸ ζήτησε ὁ ἐχθρός· καὶ τὸ ἀντίθετο, δὲν τὸ πρόσφερε αὐτὸ στὸν ἐχθρὸ, ἀλλὰ στὸν Θεὸ καὶ Πατέρα του. – Ὅτι ὁ Χριστὸς ἀναστήθηκε κατὰ τρόπο ἀνώτερο καὶ θαυμα-

μορφώσεως ἀνέστη ὁ Χριστός· καὶ ὅτι οὐ μετεστοιχείωσεν ἀνα-
 στας τὸ σῶμα πρὸς δόξαν τὴν αὐτῶ κεχρεωστημένην, ἀλλὰ τοιοῦ-
 τον ἔδειξεν οἷον ἦν καὶ πρὸ τοῦ θανάτου. Καὶ τοῦτο μὲν λέγει Κύ-
 ριλλος, τὸ δὲ ἀντίθετον ὁ Ἀλεξανδρείας Διονύσιος –^ο Ὅτι ἐν τῇ
 5 δωδεκάτῃ τοῦ πρώτου μηνὸς ἤλειψε τὸν Κύριον ἡ Μαρία μύρω ἐν
 οἰκίᾳ Σίμωνος τοῦ λεπροῦ, ἐν δὲ τῇ γ' τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ Κύρι-
 ος παραδίδωσι τοῖς μαθηταῖς, ἐν δὲ τῇ ιδ' τὸ σωτήριον ὑπέστη πά-
 θος, ἐν δὲ τῇ ιε' ἐκ νεκρῶν ἀνέστη καὶ τῇ ι' ἀνελήφθη· ἢ οὐχ οὕτως,
 ἀλλὰ τῇ μὲν ιδ' τὸ μυστικὸν ἔφαγε δεῖπνον, τῇ δὲ ιε' ἐσταυρώθη,
 10 ἀνέστη δὲ τῇ ι' ἢ ὅτι οὐδὲ τοῦτο, ἀλλ' ὅτι τριήμερος μὲν καὶ ἐν τῇ
 Κυριακῇ γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου ἀνάστασις, καὶ μετὰ μί ἡμέρας
 ἀνελήφθη. ^ο Ὅτι ἀπὸ τῆς ἑσπέρας τῆς ε', ὅτε τὸ μυστικὸν δεῖπνον ὁ
 Κύριος παρεδίδου τοῖς μαθηταῖς, τότε τὸ σῶμα αὐτοῦ ἐτέθητο.

Μέχρι μὲν οὖν τούτων περὶ τῶν κοινῶν τῆς Ἐκκλησίας δο-
 15 γμάτων τε καὶ ζητημάτων μικροῦ διὰ πάντων τῶν κεφαλαίων
 ἐποιεῖτο τὸν λόγον, τὰ πλεῖστα μὲν δι' ἀντικεμένων χρήσεων ἐκά-
 τερον μέρος τῆς ἀντιθέσεως ἐπικουρῶν, ὀλίγα δὲ καὶ μονομερέσι
 μαρτυρίαις ἐπιβεβαιῶν. Ἐντεῦθεν δὲ περὶ τινῶν ἰδικῶν κεφαλαί-
 ων τὸν ἀριθμὸν ὀκτωκαίδεκα διαλαμβάνει, οἷον τίνας εἶχεν ὑπο-
 20 λήψεις Σεβῆρος περὶ τῶν τῆς Ἐκκλησίας ὁσίων μυσταγωγῶν, καὶ
 ὅπως διετέθη πρὸς τὰ εἰρημένα παρὰ Κυρίλλου καὶ Ἰωάννου ἐν
 τῇ πρὸς Θωμᾶν τὸν ἐπίσκοπον Γερμανικείας, καὶ ὅτι τῶ ἐν ἀγίοις
 Γρηγορίῳ, τῶ ἐπισκόπῳ Νύσσης, τὰ εἰρημένα περὶ ἀποκαταστά-
 σεως οὐκ ἀποδέχεται, οὐ μὴν ἀλλ' οὐδὲ Παπίαν τὸν Ἱεραπόλεως
 25 ἐπίσκοπον καὶ μάρτυρα, οὐδὲ Εἰρηναῖον τὸν ὄσιον ἐπίσκοπον
 Λουγδούνων, ἐν οἷς λέγουσιν αἰσθητῶν τινῶν βρωμάτων ἀπόλαυ-
 σιν εἶναι τὴν τῶν οὐρανῶν βασίλειαν.

–^ο Ὅτι Βασίλειος ὁ ἐν ἀγίοις τὸν ἐν ἀγίοις Διονύσιον Ἀλεξαν-
 δρείας οὐκ ἐν πολλοῖς ἀποδέχεται, μάλιστα δὲ ἐν οἷς τὸ Ἀρειανῶν
 30 ἔθνος ἐπερείδεται. Ἀπολογεῖται δὲ ὑπὲρ αὐτοῦ ὡς οὐκ ἀσεβεῖ
 γνώμη, μάχη δὲ τῇ πρὸς Σαβέλλιον εἰς τὴν ἀντίθετον κατὰ τοὺς
 λόγους περιτραπῆναι δυσφημίαν. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ περὶ τοῦ Πνεύ-

σπότερο ἀπὸ τῆ μεταμόρφωσή του στὸ ὄρος, καὶ ὅτι μὲ τὴν ἀνάστασή του δὲν μεταστοιχείωσε τὸ σῶμα στὴ δόξα ποῦ τοῦ ὀφειλόταν, ἀλλὰ τὸ ἔδειξε τέτοιο ὅπως ἦταν πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του. Κι αὐτὴ βέβαια εἶναι ἡ γνώμη τοῦ Κυρίλλου, ὁ Διονύσιος Ἀλεξανδρείας ὁμως λέγει τὸ ἀντίθετο.

—“Ὅτι ἡ Μαρία ἄλειψε τὸν Κύριο μὲ μύρο στὶς δώδεκα τοῦ πρώτου μήνα στὸ σπίτι τοῦ Σίμωνα τοῦ λεπροῦ καὶ στὶς δεκατρεῖς παρέδωσε ὁ Κύριος τὸ μυστικὸ δεῖπνο στοὺς μαθητές του, στὶς δεκατέσσερες ἔπαθε τὸ σωτήριο πάθος του, στὶς δεκαπέντε ἀναστήθηκε ἀπὸ τοὺς νεκροὺς, καὶ στὶς δέξα ἕξι ἔγινε ἡ ἀνάληψή του· ἡ δὲν ἔγινε ἔτσι, ἀλλὰ στὶς δεκατέσσερες ἔφαγε τὸ μυστικὸ δεῖπνο, στὶς δεκαπέντε σταυρώθηκε, καὶ στὶς δεκαἕξι ἀναστήθηκε· ἡ δὲν ἔγινε οὔτε ἔτσι, ἀλλὰ ἡ ἀνάστασις τοῦ Κυρίου ἔγινε τὴν Κυριακῇ, τρίτῃ ἡμέρα, καὶ ἡ ἀνάληψις ἔπειτα ἀπὸ σαράντα ἡμέρες. “Ὅτι ἀπὸ τὴν ἑσπέρα πέντε τοῦ μηνός, ὅταν ὁ Κύριος παρέδιδε στοὺς μαθητές του τὸ μυστικὸ δεῖπνο, τότε θυσίασε τὸ σῶμα του.

Ὡς ἔδῳ λοιπὸν σὲ ὅλα σχεδὸν τὰ κεφάλαια ἔκανε λόγο γιὰ τὰ κοινὰ δόγματα καὶ τὰ ζητήματα τῆς Ἐκκλησίας, πραγματευόμενος κατὰ τὸ πλεῖστον κἄθε μέρος μὲ ἀντιθετικὲς μαρτυρίες, λίγα ὁμως ἐπιβεβαιώνοντάς τα μὲ μαρτυρίες τῆς μιᾶς πλευρᾶς. Στὴ συνέχεια ἀναφέρεται σὲ κάποια εἰδικὰ κεφάλαια, δέκα ὅχτῳ συνολικᾶ· λόγου χάρις τί ιδέες εἶχε ὁ Σεβῆρος γιὰ τοὺς ὄσιους διδασκάλους τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ποιά θέσις ἔλαβε σ’ αὐτὰ ποῦ εἶπαν ὁ Κύριλλος καὶ ὁ Ἰωάννης στὴν ἐπιστολὴ πρὸς τὸν ἐπίσκοπο Γερμανικείας Θωμᾶ, καὶ ὅτι δὲν δέχεται ὅσα εἶπε ὁ ἅγιος Γρηγόριος ὁ ἐπίσκοπος Νύσσης γιὰ τὴν ἀποκατάστασις, καὶ βέβαια οὔτε τὸν Παπία, τὸν ἐπίσκοπο Ἱεραπόλεως καὶ μάρτυρα, οὔτε τὸν Εἰρηναῖο, τὸν ὅσιον ἐπίσκοπο Λουγδούνων, γι’ αὐτὰ ποῦ διδάσκουν ὅτι ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν εἶναι ἡ ἀπόλαυσις κάποιων ὑλικῶν τροφῶν.

—“Ὅτι ὁ ἅγιος Βασίλειος δὲν ἀποδέχεται σὲ πολλὰ τὸν ἅγιον Διονύσιον Ἀλεξανδρείας, καὶ κυρίως αὐτὰ ὅπου στηρίζεται ἡ παράταξις τῶν Ἀρειανῶν. Τὸν ὑπερασπίζεται ὁμως μὲ τὴ δικαιολογία ὅτι δὲν παρασύρθηκε στὴν ἀντίθετη δυσφήμιση μὲ λόγους ἀπὸ ἀσεβῆ πεποίθησις, ἀλλὰ πολεμώντας τὸν Σαβέλλιο. Ἀλλὰ καὶ γιὰ τὸ ἅγιον

ματος οὐκ εὐαγεῖς αὐτὸν ἀφεῖναι φωνάς. Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος τοῦ αὐτοῦ ἀνδρὸς Διονυσίου ὑπεραπολογεῖται. “Τὰ γὰρ Ἀρείου”, φησί, “Διονύσιος οὔτε ἐφρόνησέ ποτε, οὔτε ἠγγνόησε τὴν ἀλήθειαν· οὔτε γὰρ ὑφ’ ἐτέρων ἐπισκόπων ἐπ’ ἀσεβεία κα-
5 τεγνώσθη, οὔτε τὰς ἀρειανικὰς φωνὰς ἐφθέγγετο ὡς δογματί-
ζων”. Ἀλλὰ καὶ Θεοδώρητος τοὺς αὐτοὺς ὑπὲρ τοῦ εἰρημένου Διονυσίου λογισμοὺς ἀποδίδωσιν. – Ἐτι μὴν παρατίθησι μαρτυ-
ρίας καὶ ὅπως μὲν διετέθη Θεόφιλος καὶ ἡ σὺν αὐτῷ σύνοδος πρὸς τὸν ἐν ἀγίοις Ἰωάννην τὸν Χρυσόστομον, καὶ ποίας ἔσχε δό-
10 ξας Ἀττικὸς καὶ Κύριλλος περὶ τοῦ αὐτοῦ ἀγιοτάτου Ἰωάννου Κωνσταντινουπόλεως, καὶ οἷας ἔσχεν ὑπολήψεις ὁ εὐλαδέστατος Ἰσιδώρος ὁ τοῦ Πηλουσίου περὶ Θεοφίλου καὶ Κυρίλλου τῶν Ἀλεξανδρείας ἱεραρχῶν καὶ περὶ τοῦ ἐν ἀγίοις Ἰωάννου τοῦ Χρυσσοστόμου, ὡς τοὺς μὲν ἔνεκα τῆς πρὸς τὸν Χρυσόστομον ἀπεχθεί-
15 ας ἐκάκιζε, τὸν δὲ ἐπῆνει τε καὶ ἐθαύμαζεν.

– Ὅτι Σεβῆρος τὸν ἐν ἀγίοις Ἰσιδώρον μέμψασθαι μὲν ὀρη-
θεῖς, οὐκ ἔχων δὲ ὄθεν, φήμην αὐτῷ περιπλάττει Ὠριγενισμοῦ, εἰ
καὶ ταύτην αὐτὸς πάλιν ἀποσκευάζεται δι’ ἑαυτοῦ, ὑπὸ τῆς ἀλη-
θείας νικώμενος. – Ἐτι δὲ ποίας ὑπολήψεις ἔσχεν Ἰππόλυτος καὶ
20 Ἐπιφάνιος περὶ Νικολάου τοῦ ἐνός τῶν ζ’ διακόνων, καὶ ὅτι ἰσχυ-
ρῶς αὐτοῦ καταγινώσκουσιν. Ἰγνάτιος μέντοι ὁ θεοφόρος καὶ
Κλήμης ὁ Στρωματεὺς καὶ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου καὶ Θεοδώρητος
ὁ Κύρου τὴν μὲν Νικολαϊτῶν καταγινώσκουσιν αἴρεσιν, τὸν δὲ Νι-
κόλαον μὴ τοιοῦτον εἶναι ἀποφαίνονται. – Ὅτι Ἰππόλυτος καὶ Εἰ-
25 ρηναῖος τὴν πρὸς Ἑβραίους ἐπιστολὴν Παύλου οὐκ ἐκεῖνου εἶναι
φασί, Κλήμης μέντοι καὶ Εὐσέβιος καὶ πολὺς ἄλλος τῶν θεοφόρων
Πατέρων ὁμιλος ταῖς ἄλλαις συναριθμοῦσι ταύτην ἐπιστολαῖς, καί
φασιν αὐτὴν ἐκ τῆς Ἑβραίδος μεταφράσαι τὸν εἰρημένον Κλή-
μεντα. – Ὅτι Ὠριγένην καὶ Θεόγνωστον ὃ τε μέγας Ἀθανάσιος ὁ
30 Ἀλεξανδρείας ἐν πολλοῖς ἀπεδέχετο λόγοις, καὶ Τίτος ὁ Βόστρων,
καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος ἐν ἐπιστολαῖς φιλόκαλον αὐτὸν λέγει,
καὶ ὁ Νύσσης δὲ εὐφήμως εἰς μνήμην ἄγει. Ἀλλὰ καὶ Διονύσιος ὁ
Ἀλεξανδρείας πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον γράφων, ἔτι δὲ καὶ μετὰ θά-

Πνεῦμα δὲν διατύπωσε ὀρθὲς ἀπόψεις. – Ἀλλὰ καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος ὑπερασπίζεται τὸν ἴδιο Διονύσιο λέγοντας· “Τὶς ἀπόψεις τοῦ Ἀρείου οὔτε τίς δέχθηκε ὁ Διονύσιος οὔτε ἀγνόησε τὴν ἀλήθεια· γιατί οὔτε ἀπὸ ἄλλους ἐπισκόπους κατηγορήθηκε γιὰ ἀσέβεια, οὔτε κήρυττε τίς ἀπόψεις τοῦ Ἀρείου ὡς δόγματα. Ἀλλὰ καὶ ὁ Θεοδώρητος διατυπώνει τίς ἴδιες σκέψεις γιὰ τὸν ἀναφερόμενο Διονύσιο. – Ἀκόμα παραθέτει μαρτυρίες καὶ γιὰ τὴν ποιά θέση πῆρε ὁ Θεόφιλος καὶ ἡ σύνοδος ποὺ συγκάλεσε ἔναντι τοῦ ἁγίου Ἰωάννη τοῦ Χρυσοστόμου, ποιὲς γνώμες εἶχε ὁ Ἀττικὸς καὶ ὁ Κύριλλος γιὰ τὸν ἴδιο τὸν ἀγιότατο ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως Ἰωάννη, καὶ τί ιδέες εἶχε ὁ εὐλαδέστατος ἐπίσκοπος Πηλουσίου Ἰσίδωρος γιὰ τὸν Θεόφιλο καὶ τὸν Κύριλλο, τοὺς ἱεράρχες τῆς Ἀλεξανδρείας, καὶ γιὰ τὸν ἅγιο Ἰωάννη τὸν Χρυσόστομο, ὁ ὁποῖος κατηγοροῦσε αὐτοὺς γιὰ τὸ μῖσος τους ἔναντι τοῦ Χρυσοστόμου, ἐνῶ ἐκεῖνον τὸν ἐπαινοῦσε καὶ τὸν θαύμαζε.

– Ὅτι ὁ Σεβῆρος, θέλοντας νὰ κατηγορήσει τὸν ἅγιο Ἰσίδωρο, μὴ βρίσκοντας ὅμως αἰτία, πλάθει γι’ αὐτὸν διάδοχη γιὰ Ὠριγενισμό, ἂν καὶ ὁ ἴδιος πάλι τὴν ἀρνεῖται νικημένος ἀπὸ τὴν ἀλήθεια. – Ἀκόμα λέγει καὶ ποιὲς γνώμες εἶχε ὁ Ἰππόλυτος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος γιὰ τὸν Νικόλαο, τὸν ἕνα ἀπὸ τοὺς ἑπτὰ διακόνους, καὶ ὅτι τὸν καταδικάζουν ἔντονα· ἀλλὰ ὁ Ἰγνάτιος ὁ θεοφόρος καὶ ὁ Κλήμης ὁ στρωματεὺς καὶ ὁ Εὐσέβιος ὁ Παμφίλου καὶ ὁ Θεοδώρητος ὁ Κύρου, ἐνῶ καταδικάζουν τὴν αἵρεση τῶν Νικολαιϊτῶν, διατυπώνουν ὅμως τὴ γνώμη ὅτι ὁ Νικόλαος δὲν ἔχει τέτοια φρονήματα. – Ὅτι ὁ Ἰππόλυτος καὶ ὁ Εἰρηναῖος λένε ὅτι ἡ ἐπιστολὴ τοῦ Παύλου πρὸς Ἑβραίους δὲν εἶναι δική του, ὁ Κλήμης ὅμως καὶ ὁ Εὐσέβιος καὶ πολὺ ἄλλο πλῆθος τῶν θεοφόρων Πατέρων τὴν συναριθμοῦν μαζὶ μὲ τίς ἄλλες ἐπιστολὰς καὶ λένε ὅτι τὴ μετέφρασε ἀπὸ τὸ Ἑβραϊκὰ ὁ Κλήμης ποὺ ἀναφέραμε. – Ὅτι τὸν Ὠριγένη καὶ τὸν Θεόγνωστο καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος Ἀλεξανδρείας τὸν ἀποδεχόταν σὲ πολλοὺς λόγους του, καὶ ὁ Τίτος ὁ ἐπίσκοπος Βόστρων, καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος σὲ ἐπιστολὰς του τὸν ἀποκαλεῖ φιλόκαλο, καὶ ὁ Γρηγόριος ὁ Νύσσης τὸν μνημονεύει μὲ ἐπαίνους. Ἀλλὰ καὶ ὁ Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας γράφοντας στὸν ἴδιο ἐκεῖνο, καὶ ἀκόμα γράφοντας μετὰ τὸ θάνατο

νατον ἐκείνου πρὸς Θεότεκνον τὸν τῆς Καισαρείας ἐπίσκοπον γράφων, δι' ἐπαίνων τὸν Ὠριγένην ἄγει. Καὶ Ἀλέξανδρος ὁ Ἱεραπόλεως ἐπίσκοπος καὶ μάρτυς, πρὸς τὸν αὐτὸν Ὠριγένην γράφων, λίαν οἰκειοῦται τὸν ἄνδρα τοῖς λόγοις. — Ὅτι Θεόφιλος μὲν 5 καὶ Ἐπιφάνιος λίαν ἐκτρέπονται τὸν Ὠριγένην. — Τίνας ὑπολήψεις εἶχεν ὁ ἁγιώτατος Ἰππόλυτος περὶ τῆς τῶν Μοντανιστῶν αἵρέσεως, καὶ τίνας ὁ ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριος.

Τὰ μὲν οὖν μερικώτερα τῶν κεφαλαίων ἐν τούτοις. Πάλιν δὲ ἐπὶ τι κοινότερον μεταβαίνει, καὶ παρατίθησι χρήσεις, ὅτι παντὸς 10 τεθνεῶτος ψυχὴ ὠφελεῖται μέγιστα διὰ τῶν ὑπὲρ αὐτοῦ ἐπιτελουμένων εὐχῶν καὶ προσφορῶν καὶ ἐλεημοσυνῶν, καὶ ἐκ τοῦ ἀντικειμένου, ὅτι οὐχ οὕτω.

Τὸν μὲν οὖν Γόβαρον μέχρι τούτων τῶν κεφαλαίων τὸν πόνον εὔρομεν ἀναδεξάμενον.

15

ΣΛΓ.

Γερμανοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, βίβλος.

Ἐνεγνώσθη βιβλίον τὸν ἐν ἁγίοις Γερμανὸν φέρον συγγραφέα, ὃς μετὰ τὸ Κυζίκου χειροτονηθῆναι, Κωνσταντινουπόλεως ἐχρημάτισεν ἀρχιερεὺς, Ἀνταποδοτικὸς δὲ ἢ Ἀνόθευτος τὴν ἐπι- 20 γραφὴν ἔχει, ὃ ἴσον ἂν εἴη Περὶ τῆς ἀνοθεύτου τῶν θεβιωμένων ἀνθρώποις ἀνταποδόσεως. Τῆς μὲν οὖν ἐπιγραφῆς ἢ ἐπαγγελία τοιαύτη, ἀγωνίζεται δὲ ὁ λόγος τὸν ἐν ἁγίοις τῆς Νύσσης Γρηγόριον καὶ τὰ τούτου συγγράμματα τῆς Ὠριγενείου παρασχεῖν ἐλεύθερα λώβης. Καὶ γὰρ οἷς τοῦ δαιμονίου φύλου καὶ τῶν εἰς κόλα- 25 σιν ἀτελεύτητον παραπεμπομένων ἀνθρώπων ἢ λῆρος ἀποκατάστασις φίλον, οὗτοι δὴ, ἅτε τὸν ἄνδρα ὑψηλὸν τε τοῖς δόγμασι καὶ πολὺν τοῖς τῶν λόγων ρεύμασιν εἰδότες, καὶ λαμπρὰν τῆς εὐσεβείας τὴν ὑπόληψιν εἰς πάντας ἀνθρώπους περιηγηθεῖσαν ὁρῶντες, ἐπεδάλοντο παρενεῖραι τοῖς ἐκείνου φωτιστικοῖς καὶ σωτηρίοις 30 λόγοις τὰ ζοφώδη καὶ ολέθρια τῆς Ὠριγένους ὄνειρώξεως ἀμβλωθρίδια, τῇ τοῦ ἀνδρὸς περιωνύμῳ ἀρετῇ τε καὶ γνώσει τὴν αἰρετικὴν ὑποβαλεῖν λαθραίως διανοηθέντες ἀπόνοϊαν. Διὸ τοῦτο μὲν προσθήκαις νόθοις, τοῦτο δὲ καὶ διαστροφῇ τῶν ὀρθῶν λογι-

ἐκείνου στὸν ἐπίσκοπο Καισαρείας Θεότεκνο, περιβάλλει μὲ ἐπαίνους τὸν Ὁριγένη. Καὶ ὁ ἐπίσκοπος Ἱεραπόλεως καὶ μάρτυρας Ἀλέξανδρος γράφοντας στὸν ἴδιο Ὁριγένη, διατυπώνει τοὺς λόγους του μὲ πολλή οἰκειότητα. — Ὅτι ὁ Θεόφιλος καὶ ὁ Ἐπιφάνιος ἀποστρέφονταν πολὺ τὸν Ὁριγένη. — Ποιῆς γνώμες εἶχε ὁ ἀγιότατος Ἰππόλυτος γιὰ τὴν αἵρεση τῶν Μοντανιστῶν καὶ ποιῆς ὁ ἅγιος Γρηγόριος Νύσσης.

Αὐτὰ λοιπὸν εἶναι τὰ μερικώτερα κεφάλαια. Πάλι ὅμως μεταβαίνει σὲ κάτι πιὸ κοινοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ παραθέτει μαρτυρίες γιὰ τὸ ὅτι κάθε νεκροῦ ψυχὴ ὠφελεῖται πάρα πολὺ ἀπὸ τὶς προσευχὲς καὶ τὶς προσφορὰς καὶ τὶς ἐλεημοσύνες ποὺ γίνονται γι' αὐτόν, καὶ τὸ ἀντίθετο, ὅτι δὲν εἶναι ἔτσι.

Μὲ αὐτὰ λοιπὸν τὰ κεφάλαια βρήκαμε ὅτι ὁ Γόβαρης τελειώνει τὸ πόνημά του.

233.

Βίβλος Γερμανοῦ, πατριάρχῃ Κωνσταντινουπόλεως.

Διαβάσαμε βιβλίον ποὺ ἔφερε συγγραφέα του τὸν ἅγιον Γερμανὸν, ὁ ὁποῖος μετὰ τὴ χειροτονία του σὲ ἐπίσκοπο Κυζίκου χρημάτισε ἀρχιερέας Κωνσταντινουπόλεως· τὸ βιβλίον ἐπιγράφεται, “Ἀνταποδοτικὸς ἢ ἀνόθευτος”, ποὺ μπορεῖ νὰ ἀποδοθεῖ ἰσοδύναμα, Περὶ τῆς ἀνόθευτης ἀνταπόδοσης τῶν πράξεων τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὸ βέβαια ὑπόσχεται ἡ ἐπιγραφή, ὁ λόγος ὅμως ἐπιχειρεῖ νὰ παραδώσει ἐλεύθερα ἀπὸ τὴν Ὁριγενική νόσον τὸν ἅγιον Γρηγόριον Νύσσης καὶ τὰ συγγράμματά του. Γιατὶ αὐτοὶ ποὺ ἀρέσκονται μὲ τὴ φλύαρη ἀποκατάσταση τῶν δαιμονικῶν ταγμάτων καὶ τῶν ἀνθρώπων ποὺ παραπέμπονται σὲ δίχως τέλος κόλαση, αὐτοὶ λοιπὸν, ἐπειδὴ γνωρίζουν ὅτι ὁ Γρηγόριος διαθέτει ὑψηλὴ γνώση καὶ μεγάλη εὐροια λόγων, καὶ βλέποντας τὴ λαμπρὴ ὑπόληψη τῆς εὐσέδειάς του νὰ ἔχει γίνῃ περιλάλητη σὲ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους, θέλησαν νὰ παρεμβάλλουν στοὺς φωτιστικούς καὶ σωτήριους λόγους ἐκείνου τὰ σκοτεινὰ καὶ ὀλέθρια ἑξαμβλώματα τῆς Ὁριγενικῆς ὄνειροφαντασίας, κάνοντας τὴ σκέψη νὰ ὑποβάλουν λαθραῖα τὴν αἵρετικὴ ἀνοησία στὴν περιώνυμη ἀρετὴ καὶ γνώση τοῦ ἁγίου. Γι' αὐτό, ἀπὸ τὴ μὰ μὲ νόθες προσθήκες καὶ ἀπὸ

σμῶν βεβιασμένη, πολλὰ τῶν ἀμωμήτων ἐκείνου συνταγμάτων
 κατακιβδηλεύειν ἐπειράθησαν. Καθ' ὧν Γερμανός, ὁ τῆς εὐσεβεί-
 ας συνήγορος, ὃξὺ τῆς ἀληθείας ἐπαφείς τὸ ξίφος καὶ νεκρούς τῆ
 πληγῇ λιπῶν τοὺς πολεμίους, νικηφόρον καὶ πρωταγωνιστὴν τὸν
 5 καθ' οὗ τὰς ἐπιβουλάς ἢ αἰρετικὴ φάλαγξ ἐρραδιούργει καὶ κατε-
 σκεύαζε παρεστήσατο. Ἔστι μὲν οὖν ὁ ἀνὴρ ἐν τῷ παρόντι λόγῳ
 καθαρὸς τε καὶ διειδής, καὶ τὰς ἐν ὀνόμασι τροπὰς εὐστόχως ὑπο-
 βαλλόμενος, καὶ τὴν μὲν φράσιν ἠδύνων, οὐχ ὑφελκόμενος δὲ
 πρὸς ψυχρότητα· γενναῖος μὲν ἐπιβαλεῖν τῇ προθέσει, ὅμοιος δὲ
 10 διελθεῖν τὰ ἀγωνίσματα, καὶ τοῦ μὲν ἀναγκαίου μηδὲν ἔξωθεν πα-
 ραπλέκων, οὐδὲν δὲ τῶν ὀφειλόντων ῥηθῆναι παρορῶν, οὔτε ταῖς
 κατασκευαῖς οὔτε τοῖς ἐπιχειρήμασιν οὔτε τοῖς ἐνθυμήμασιν.
 Ἄλλ' ἔστιν ὥσπερ τῶν εὐσεβῶν δογμάτων κανὼν ἀπαρέγκλιτος,
 οὔτω καὶ τῶν, εἴ τις ἐθέλει λόγους γράφειν δυνατοὺς καὶ σαφεῖς
 15 καὶ χαρίεντας καὶ πνευματικὴν διδασκαλίαν προτιμῶντας τῆς
 ἐπιδείξεως, καλὸν παράδειγμα καὶ ἀξιοζήλωτον.

Ἐπιρραπίζει μὲν οὖν πρότερον τὸ αἰρετικὸν δόγμα, ὃ τῆς
 ἀποκαταστάσεως τῶν δαμόνων εἰς τὸ ἀρχαῖον καὶ τῶν ἐν ἁμαρτί-
 αῖς καταλυσάντων τὸν βίον μετὰ τινὰς ποινὰς ὠρισμένας εἰς τὸν
 20 χορὸν τῶν δικαίων μετελθεῖν τερατεύεται. Ἐλέγχει δὲ τὸ μυθῶδες
 τοῦτο δυσσέδημα πρῶτον μὲν ἐξ αὐτῶν τῶν δεσποτικῶν φωνῶν,
 δεύτερον ἐκ τῶν ἀποστολικῶν κηρυγμάτων, οἷς καὶ προφητικὰς
 ἐπισυνάπτει μαρτυρίας, τρανολογούσας ὥσπερ αἰώνιον τὴν τῶν
 δικαίων ἀνεκκλάητον ἀπόλαυσιν, οὔτω καὶ τὴν τῶν ἁμαρτωλῶν
 25 ἀτελεύτητόν τε καὶ ἀνυπόστατον κόλασιν. Οὐκ ἐκ τῶν εἰρημένων
 δὲ μόνον χρήσεων τὸ αἰρετικὸν καὶ ἀλλόφυλον καταβάλλει φρού-
 αγμα, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, ναὶ δὴ (τὸ κραταιότερον)
 καὶ ἐκ λογίων αὐτοῦ ἐκείνου, ὃν κακομηχάνως ἢ αἰρεσις συνήγο-
 ρον λαβεῖν ἠγωνίζετο. Διὰ δὴ τούτων ἀπασῶν τῶν ἱερολογιῶν τὸ
 30 μὲν παθοποιὸν καὶ ψυχοφθόρον πάσης ἐκκλησιαστικῆς χοροστα-
 σίας ἀπελαύνων ἀνεδείχθη μυθολόγημα, τὸ δὲ τῆς εὐσεβείας μι-

τὴν ἄλλη μὲ βίαια διαστρέβλωση τῶν ὀρθῶν λογισμῶν, ἀποπειράθη-
καν νὰ παραχαράξουν πολλὰ ἀπὸ τὰ ἄψογα συγγράμματα ἐκείνου.
Ἐναντίον αὐτῶν στρέφοντας ὁ ὑπερασπιστὴς τῆς εὐσέβειας Γερμα-
νὸς ἀκονισμένο τὸ ξίφος τῆς ἀλήθειας καὶ ἀφήνοντας νεκροὺς τοὺς
ἐχθροὺς ἀπὸ τὸ χτύπημα, παρουσίασε νικηφόρο καὶ πρωταγωνιστὴ
ἐκεῖνον τοῦ ὁποίου χάλκευε καὶ τεχνουργοῦσε τὶς ἐπιβουλές ἢ φά-
λαγγα τῶν αἵρετικῶν. Εἶναι λοιπὸν ὁ ἄνδρας στὸ λόγο του αὐτὸν κα-
θαρὸς καὶ διανυγῆς καὶ χρησιμοποιεῖ εὐστοχα τὴ μεταφορικὴ σημα-
σία τῶν ὀνομάτων, εἶναι γλυκὺς στὴ φράση καὶ δὲν σύρεται πρὸς τὴν
ψυχρότητα, σταθερὸς καὶ δυνατὸς στὸ νὰ φέρει εἰς πέρας τὸ σκοπὸ
του καὶ τὸ ἴδιο τέτοιος στὸ νὰ περᾶσει ὅλα τὰ ἀγωνίσματα· δὲν ἐμπλέ-
κει τίποτε ἄσχετο πρὸς τὸ ἀναγκαῖο, οὔτε παραβλέπει κάτι ἀπὸ ὅσα
πρέπει νὰ λεχθῶν, οὔτε στίς ἀποδείξεις οὔτε στὰ ἐπιχειρήματα οὔτε
στοὺς συλλογισμοὺς. Ἄλλὰ ὅπως εἶναι κανόνας ἀπαρέγκλιτος τῶν
εὐσεβῶν δογμάτων, ἔτσι εἶναι καὶ καλὸ παράδειγμα καὶ ἀξιομίμητο
γι' αὐτοὺς ποὺ θέλουν νὰ γράφουν λόγους δυνατοὺς, ποὺ διαθέτουν
σαφήνεια καὶ χάρη καὶ προτιμοῦν τὴν πνευματικὴν διδασκαλίαν ἀπὸ
τὴν ἐπίδειξιν.

Ἐξαπολύει λοιπὸν πρῶτα τὰ πλήγματα ἐναντίον τῆς αἵρετικῆς
δοξασίας, ποὺ διδάσκει τὸ τερατῶδες τῆς ἀποκατάστασης τῶν δαι-
μόνων στὴν ἀρχαία κατάστασή τους, καὶ ὅτι ὅσοι τελείωσαν τὴ ζωὴ
τους στὴν ἁμαρτία ἔπειτα ἀπὸ ὀρισμένες ποινὲς θὰ ἐπανέλθουν στὴν
τάξιν τῶν δικαίων. Καὶ ἐλέγχει τὸ παραμῦθον αὐτὸ τῆς ἀσέβειας
πρῶτα μὲ τὰ ἴδια τὰ λόγια τοῦ Κυρίου, δεύτερον ἀπὸ τὰ κηρύγματα
τῶν ἀποστόλων, στὰ ὁποῖα ἐπισυνάπτει καὶ προφητικὰ μαρτυρίες,
ποὺ διακηρύττουν περίλαμπρα ὅτι, ὅπως εἶναι αἰῶνια καὶ ἀνεκκλή-
τη ἢ ἀπόλαυση τῶν δικαίων, ἔτσι εἶναι καὶ ἡ κόλασις τῶν ἁμαρτωλῶν
ἀτελεύτητη καὶ ἀδιάκοπη. Καὶ δὲν καταβάλλει τὴν αἵρετικὴν καὶ εἰ-
δωλολατρικὴν λύσσα μὲ τὶς μαρτυρίες ποὺ ἀναφέραμε, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ
ρήσεις ἄλλων ἱερῶν ἀνδρῶν, καὶ βέβαια (τὸ πιὸ ἰσχυρὸ) καὶ ἀπὸ λό-
για τοῦ ἰδίου ἐκείνου, ποὺ ἡ αἵρεσις ἀγωνιζόταν μὲ ἀνεπίτρεπτα τε-
χνάσματα νὰ τὸν πάρει συνήγορό της. Μὲ ὅλες αὐτὰς λοιπὸν τὶς ἱερὰς
μαρτυρίας ἀποδείχθηκε ὅτι ἀπομακρύνει κάθε νοσογόνο καὶ ψυχο-
φθόρο μυθολόγημα ἀπὸ ὅλον τὸν κλῆρον τῆς Ἐκκλησίας, καὶ ὅτι

σοπόνηρον κρατύνων τε καὶ ἀννυψῶν φρόνημα. Οὕτω δὲ προδια-
σκευάσας καὶ κραταιωσάμενος τὸ τῆς ἀληθείας ὀχύρωμα, ἐξ οὗ
καταβαλεῖν ῥᾶον ἔμελλε τὸ πολέμιον, τὰ ῥητὰ λοιπὸν μετὰ ταῦτα
τοῦ ἱεροῦ προάγει πατρός, οἷς οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ τῶν δογμα-
5 των κάπηλοι τὸν οἶνον ὕδατι μιγνύντες κιβδηλεύειν αὐτά, μᾶλλον
δὲ τὰ τῆς Ἐκκλησίας ἐμελέτησαν διδάγματα.

Ταῦτα δὴ τὰ ἱερὰ ῥήματα προθείς, ἐαλωκότας ἐπ' αὐτοφώρω
τοὺς ὠριγενειαστάς οἷς ἐκακούργουν ἐθριάμβευσε, τοῦτο μὲν
ἀπηρυθριασμέναις καὶ ἀναισχύντοις προσθήκαις ἐπινοθεύοντας
10 διελέγχων τὰ ἀνόθευτα, τοῦτο δὲ καὶ τὸ συνεχὲς ὑφορωμένους τῆς
προσθήκης, ἐκ πολλῆς ἄλλης αὐθαδεΐας τε καὶ ἀπονοΐας, πρὸς
τὴν αἵρετικὴν αὐτῶν ἐπίνοιαν ἀποθρασυνθέντας ἐκδιάζεσθαι.
Καί, ὡς ἔπος εἰπεῖν, πάσης τοὺς τοῦ ἀνδρὸς ἀπηλλαγμένους πό-
15 νους ἀποφαίνει αἵρετικῆς τε ἐπιβουλῆς καὶ συκοφαντίας ἀφορώ-
σης εἰς ἀσέβειαν. Ἡ δ' ἀπαλλαγὴ καὶ τῆς κακουργίας ὁ ἔλεγχος
ἐκ τε τῶν προηγουμένων τοῦ κεκακουργημένου χωρίου καὶ τῶν
ἐπομένων κατασκευάζεται τε καὶ ἀνακαλύπτεται, καὶ ἐξ ἄλλων δὲ
τοῦ θεσπεσίου Γρηγορίου μυρίων λόγων, τὸ ὀρθὸν διασφζόντων
καὶ ἀνόθευτον. Καὶ ταῦτα καλῶς ἀγωνισάμενος, καὶ ὡς οὐκ ἂν τις
20 ἄλλος ἄμεινον, εἰς σωτηρίους εὐχὰς καὶ δοξολογίας Θεοῦ ἀποπε-
ρατοῖ τὸ φιλοπόνημα. Οἱ δὲ λόγοι, οὓς ὑπελθεῖν ἐνέδραις τὸ ἀλλό-
φυλον ἐτεχνάσατο καὶ ὁ παρὰ τῆς ἀληθείας ταχθεὶς στρατηγὸς
τῆς ληστρικῆς ἐφόδου κακῶν ἀπαθείς διεσώσατο, ὃ τε Περὶ ψυ-
χῆς ἐστὶ πρὸς τὴν ἀδελφὴν Μακροῖναν διάλογος, καὶ δὴ καὶ ὁ Κα-
25 τηχητικὸς καὶ ὁ Περὶ τελείου βίου τὴν εἰσήγησιν ἀναδεξάμενος.

ΣΛΔ'.

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ Περὶ ἀναστάσεως λόγου.

Ἀνεγνώσθη τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου καὶ μάρτυρος,
ἐκ τοῦ Περὶ ἀναστάσεως λόγου, οὗ ἢ ἐκλογὴ τὰ ὑποκείμενα λέ-

τονώνει καὶ ὑψώνει τὸ μισοπόνηρο φρόνημα τῆς εὐσέβειας. Ἄφου ἔτσι προετοίμασε καὶ ἐνίσχυσε τὸ ὀχύρωμα τῆς ἀλήθειας, ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἔμελλε νὰ καταβάλλει εὐκολότερα τὸν ἐχθρὸ, παραθέτει στὸ ἔξις ἔπειτα ἀπὸ αὐτὰ τὶς ρήσεις τοῦ ἱεροῦ Πατέρα, σὶς ὁποῖες οἱ κακοὶ καὶ πονηροὶ κάπηλοι τῶν δογμάτων, ἀναμιγνύοντας τὸ κρασί μὲ νερό, μηχανεύθησαν νὰ νοθεύσουν τὶς ρήσεις, ἢ καλύτερα τὰ διδάγματα τῆς Ἐκκλησίας.

Προβάλλοντας λοιπὸν αὐτὲς τὶς ἱερὲς μαρτυρίες, νίκησε θριαμβευτικὰ τοὺς Ὠριγενικούς, συλλαμβάνοντας ἐπ' αὐτοφώρῳ σὶς κακουργίες τους, ἀπὸ τῆ μὰ ἀποδεικνύοντας ὅτι νόθευαν τὰ ἀνόθευτα βάζοντας προσθήκες χωρὶς νὰ κοκκινίζουν καὶ νὰ ντρέπονται, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὑποβλέποντας τὴ συνέχεια τῆς προσθήκης μὲ πολλὴ ἄλλη αὐθάδεια καὶ ἀνοησία, νὰ τοὺς σύρουν ἐκβιαστικὰ μὲ μεγάλο θράσος στὸ αἵρετικό τους κατασκευάσμα. Καί, γιὰ νὰ τὸ ποῦμε ἔτσι, παρουσιάζει τοὺς μόχθους τοῦ ἱεροῦ Πατέρα ἀπαλλαγμένους ἀπὸ κάθε αἵρετική ἐπιβουλή καὶ συκοφαντία πὺ κλίνει στὴν ἀσέβεια. Ἡ ἀπαλλαγὴ καὶ ὁ ἔλεγχος τῆς κακουργίας ἀποδεικνύεται καὶ ἀποκαλύπτεται καὶ ἀπὸ τὰ προηγούμενα καὶ ἀπὸ τὰ ἐπόμενα τοῦ κακοποιημένου χωρίου, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ ἄλλους ἀμέτρητους λόγους τοῦ θείου Γρηγορίου, πὺ διασώζουν τὸ ὀρθὸ καὶ ἀνόθευτο. Κι ἀφου διεξήγαγε μὲ ἐπιτυχία τὸν ἀγῶνα αὐτό, ἔτσι πὺ κανένας δὲν θὰ τὸν ἔκανε καλύτερα, τελειώνει τὸ φιλοπόνημά του μὲ προσευχὴ σωτηρίας καὶ δοξολογίας τοῦ Θεοῦ. Οἱ λόγοι, τοὺς ὁποῖους οἱ αἵρετικοὶ σοφίσθησαν νὰ τοὺς συλλάβουν μὲ ἐνέδρες, καὶ ὁ στρατηγὸς πὺ τάχθηκε ἀπὸ τὴν ἀλήθεια καὶ τοὺς φύλαξε ἀπαθεῖς ἀπὸ τὰ κακὰ τῆς ληστρικής ἐφόδου εἶναι καὶ ὁ Διάλογος περὶ ψυχῆς πρὸς τὴν ἀδελφὴ του Μακρίνα, καὶ βέβαια καὶ ὁ Κατηχητικὸς καὶ αὐτὸς πὺ περιέχει τὴν εἰσήγησιν Περί τελείου βίου.

234.

Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἀπὸ τὸν λόγο περὶ ἀναστάσεως.

Διαβάσαμε τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐπισκόπου καὶ μάρτυρα, ἀπὸ τὸν λόγο του Περί ἀναστάσεως, ἢ ἐκλογὴ ἀπὸ τὸν ὁποῖο λέγει τὰ ἀκόλουθα:

“Οτι οὐ δεσμὸν φησι τὸ σῶμα τῆς ψυχῆς εἶναι, ὡς Ὁριγένης ᾤετο, οὐδὲ δεσμοτίδας τὰς ψυχὰς παρὰ τοῦ προφήτου Ἰερεμίου καλεῖσθαι διὰ τὸ ἐν σώμασιν αὐτὰς τυγχάνειν. Οὐ γὰρ ἐμποδίζειν τὰς τῆς ψυχῆς ἐνεργείας τὸ σῶμα τίθεται, συμπεριιάγεσθαι δὲ μᾶλλον τὸ σῶμα καὶ συνεργεῖν πρὸς ἃ ἡ ψυχὴ ἐπιτρέπει. Ἀλλὰ πῶς τὸ τοῦ Θεολόγου Γρηγορίου νοητέον καὶ ἄλλων πολλῶν;

“Οτι Ὁριγένης δεσμὸν τὸ σῶμα ἔλεγε δεδῶσθαι τῇ ψυχῇ μετὰ τὴν παράδασιν, πρὶν δὲ ἀσώματον αὐτὴν βιοτεύειν. Ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ σῶμα, ὃ περικείμεθα, αἴτιον εἶναι τῶν ἁμαρτιῶν διὰ τοῦτο καὶ δεσμὸν ἔλεγεν, ὡς ἀπὸ τῶν ἀγαθῶν ἔργων κωλύειν δυνάμενον τὴν ψυχὴν.

“Οτι εἰ δεσμὸς ἐδόθη τὸ σῶμα μετὰ τὴν παράδασιν, ἢ τῶν κακῶν ἢ τῶν ἀγαθῶν ἐδόθη τῇ ψυχῇ. Τῶν μὲν οὖν ἀγαθῶν ἀδύνατον· οὐδὲ γὰρ ἰατρὸς ἢ τεχνιτῶν ἄλλος τῶ ἁμαρτήσαντι δίδωσι φάρμακον ὥστε πλέον ἐξαμαρτῆσαι, μὴ ὅτι γε Θεὸς Λείπεται δὴ τῶν κακῶν. Ἀλλὰ μὴν ὁρῶμεν ὡς κατ’ ἀρχὰς ὁ μὲν Κάϊν περικείμενος τοῦτο τὸ σῶμα ἐφόνευσεν, οἱ δ’ ἐφεξῆς πρὸς ἅς ἀθεμιτοῦργίας ἐξώκειλαν δῆλον· οὐδὲ τῶν κακῶν ἄρα δεσμὸς τὸ σῶμα. Οὐδ’ ὅλως ἄρα δεσμὸς, οὐδ’ ὕστερον αὐτὸ ἠμφιάσατο μετὰ τὴν παράδασιν ἢ ψυχῇ.

“Οτι ἄνθρωπος, φησί, λέγεται ἀληθέστατα κατὰ φύσιν οὔτε ψυχὴ χωρὶς σώματος, οὔτε αὖ πάλιν σῶμα χωρὶς ψυχῆς, ἀλλὰ τὸ ἐκ συστάσεως ψυχῆς καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν τοῦ καλοῦ μορφήν συντεθέν. Ὁ δὲ Ὁριγένης τὴν ψυχὴν μόνην ἔλεγεν ἄνθρωπον, ὡς ὁ Πλάτων.

“Οτι διαφορὰν ἀνθρώπου καὶ τῶν ἄλλων ζώων φησί· καὶ τοῖς μὲν διάφορα σχήματα φύσεως δέδοται καὶ μορφαί, ὅποσας ἢ στερέμνιος καὶ ὄρατὴ φύσις κελεύοντος ἐγέννησε Θεοῦ, τῶ δὲ τὸ θεοειδὲς καὶ θεοεἶκελον καὶ πάντα πρὸς ἐκείνην ἀπηκριβωμένον τὴν πρωτότυπον τοῦ Πατρὸς καὶ μονογενῆ εἰκόνα. Καὶ πῶς τοῦτο λέγει ὁ ἅγιος, ἐπισκεπτέον.

“Οτι φησί Φειδίαν τὸν ἀγαματοποιὸν τὸ Πισαῖον εἶδωλον

16. Ἱερ. 3, 34.

17. Τὸ χρυσελεφάντινο ἀγαλμα τοῦ Διὸς στὴν Ὀλυμπία.

“Ὅτι δὲν εἶναι, λέγει, δεσμός τῆς ψυχῆς τὸ σῶμα, ὅπως νόμιζε ὁ Ὠριγένης, οὔτε οἱ ψυχές εἶναι δεσμώτιδες πού καλοῦνται ἔτσι ἀπὸ τὸν προφήτη Ἰερεμία ἐπειδὴ βρίσκονται μέσα στὸ σῶμα¹⁶. Γιατὶ θεωρεῖ ὅτι τὸ σῶμα δὲν ἐμποδίζει τίς ἐνέργειες τῆς ψυχῆς, ἀλλὰ μᾶλλον τὸ σῶμα ἀκολουθεῖ καὶ συνεργεῖ σ’ αὐτὰ πού ἡ ψυχὴ διατάζει. Πῶς ὅμως πρέπει νὰ ἐννοήσομε αὐτὸ πού λέγει ὁ Θεολόγος Γρηγόριος καὶ πολλοὶ ἄλλοι;

“Ὅτι ὁ Ὠριγένης ἔλεγε, ὅτι τὸ σῶμα εἶχε δοθεῖ ὡς δεσμός στὴν ψυχὴ μετὰ τὴν παράβαση, ἐνῶ προηγουμένως ζοῦσε αὐτὴ χωρὶς σῶμα. Ἀλλὰ καὶ αὐτὸ τὸ σῶμα πού μᾶς περιβάλλει, εἶναι ὑπεύθυνο γιὰ τίς ἁμαρτίες. Γι’ αὐτὸ καὶ τὸ ἔλεγε δεσμό, ἐπειδὴ μπορεῖ νὰ ἐμποδίσει τὴν ψυχὴ ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ ἔργα.

“Ὅτι, ἂν τὸ σῶμα δόθηκε ὡς δεσμός τῆς ψυχῆς μετὰ τὴν παράβαση, δόθηκε στὴν ψυχὴ ἢ γιὰ τὰ κακὰ ἢ γιὰ τὰ ἀγαθὰ. Νὰ δόθηκε δεσμός γιὰ τὰ ἀγαθὰ εἶναι ἀδύνατο· γιατί οὔτε ὁ γιατρὸς ἢ κάποιος ἄλλος ἐπιστήμων δίνει φάρμακο σ’ αὐτὸν πού ἁμάρτησε γιὰ νὰ ἁμαρτήσῃ περισσότερο, πολὺ περισσότερο ὁ Θεός· γιατί λείπουν ἀπὸ αὐτὸν τὰ κακὰ. Βλέπομε ὅμως ὅτι στὴν ἀρχὴ ὁ Καὶν ντυμένος μὲ αὐτὸ τὸ σῶμα ἔκανε φόνο, σὲ ποιές ἐπίσης ἀθέμιτες πράξεις ἐξώκειλαν οἱ μεταγενέστεροι εἶναι φανερό. Ἐπομένως οὔτε τῶν κακῶν δεσμός εἶναι τὸ σῶμα. Ἄρα δὲν εἶναι σὲ καμμιά περίπτωση δεσμός, οὔτε ἡ ψυχὴ τὸ ντύθηκε μετὰ ἀπὸ τὴν παράβαση.

“Ὅτι ἄνθρωπος, λέγει, ἀληθινά, σύμφωνα μὲ τὴ φύση του λέγεται οὔτε ψυχὴ χωρὶς σῶμα, οὔτε πάλι σῶμα χωρὶς ψυχὴ, ἀλλ’ ἐκεῖνο πού ἀποτέλεσε μιὰ σύνθεση ὁμορφιάς ἀπὸ τὴν ἔνωση ψυχῆς καὶ σώματος. Ἀντίθετα ὁ Ὠριγένης ἔλεγε ἄνθρωπο μόνο τὴν ψυχὴ, ὅπως ὁ Πλάτων.

“Ὅτι ὑπάρχει διαφορὰ ἀνάμεσα στὸν ἄνθρωπο καὶ τὰ ἄλλα ζῶα. Στὰ ζῶα ἔχουν δοθεῖ διάφορα σχήματα καὶ διάφορες μορφές, ὅσες ἢ ἀκάματη καὶ ὄρατὴ φύση γέννησε μὲ πρόσταγμα τοῦ Θεοῦ, ἐνῶ στὸν ἄνθρωπο τὸ θεοειδές καὶ θεόμορφο καὶ σὲ ὅλα ἀκριβές ἀντίγραφο πρὸς ἐκείνη τὴν πρωτότυπη καὶ μοναδικὴ εἰκόνα τοῦ Πατέρα. Πρέπει ὅμως ν’ ἐξετάσομε πῶς τὸ ἐννοεῖ αὐτὸ ὁ ἅγιος.

“Ὅτι ὁ ἀγαματοποιὸς Φειδίας ὅταν ἔκανε τὸ Πισαῖο εἶδωλο¹⁷

ποιήσαντα ἐξ ἐλέφαντος προστάξει ἔλαιον ἔμπροσθεν τοῦ ἀγάλματος ἐκχέειν, ὥστε ἀθάνατον ἐς δύναμιν αὐτὸ φυλάσσεσθαι.

“Οτι, φησίν, ὁ διάβολός ἐστι πνεῦμα περὶ τὴν ὕλην γενόμενον ὑπὸ τοῦ Θεοῦ καθάπερ καὶ Ἀθηναγόρα ἐλέχθη, ὥσπερ δὴ καὶ οἱ
5 λοιποὶ γεγόνασιν ὑπ’ αὐτοῦ ἄγγελοι, καὶ τὴν ἐπὶ τῇ ὕλῃ καὶ τοῖς τῆς ὕλης εἶδεσι πεπιστευμένον διοίκησιν. Τοῦτο γὰρ ἢ τῶν ἀγγέλων σύστασις τῷ Θεῷ ἐπὶ προνοίᾳ γεγονέναι τοῖς ὑπ’ αὐτοῦ διακεκοσμημένοις, ἵνα τὴν μὲν παντελικὴν καὶ γενικὴν ὁ Θεὸς ἔχων τῶν ὄλων πρόνοιαν ἢ τὸ κῦρος καὶ τὸ κράτος ἀπάντων αὐτὸς
10 ἀνηρημένος Ἀλλ’ οἱ μὲν λοιποὶ, ἐφ’ ὧν αὐτοὺς ἐποίησε καὶ διετάξατο ὁ Θεός, ἔμειναν, αὐτὸς δὲ ἐνύβρισε καὶ πονηρὸς περὶ τὴν τῶν πεπιστευμένων ἐγένετο διοίκησιν, φθόνον ἐγκισσῆσας καθ’ ἡμῶν, ὥσπερ καὶ οἱ μετὰ ταῦτα σαρκῶν ἐρασθέντες καὶ ταῖς τῶν ἀνθρώπων εἰς φιλοτησίαν ὀμιλήσαντες θυγατρᾶσιν. Αὐθαίρετον
15 γὰρ καὶ αὐτοῖς ἔχειν πρὸς ἐκάτερα διετάξατο βούλησιν ὁ Θεός, οἷα δὴ καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. Καὶ πῶς τοῦτο ληπτέον;

“Οτι δερματίνους χιτῶνας τὸν θάνατόν φησι. Λέγει γὰρ περὶ τοῦ Ἀδάμ, ὃν ὁ Θεὸς ὁ Παντοκράτωρ ἀθάνατον κακὸν ἐξ ἐπιβουλήσιν ἰδὼν γεγεννημένον, καθάπερ καὶ ὁ πλανήσας αὐτὸν διάβολος
20 ἦν, τοὺς δερματίνους χιτῶνας διὰ τοῦτο κατεσκεύασεν, οἷονεὶ νεκρότητι περιβαλὼν αὐτόν, ὅπως διὰ τῆς λύσεως τοῦ σώματος πᾶν τὸ ἐν αὐτῷ γεννηθὲν κακὸν ἀποθάνῃ.

“Οτι δύο ἀποκαλύψεις φησὶ γεγονέναι τῷ ἀγίῳ Παύλῳ. Λέγει γὰρ, ἀλλ’ οὐδὲ ὁ Ἀπόστολος ὑποτίθεται εἶναι τὸν παράδεισον
25 ἐν τῷ τρίτῳ οὐρανῷ τοῖς λεπτιῶν ἀκροᾶσθαι λόγων ἐπισταμένοις «Οἶδα γὰρ τὸν τοιοῦτον ἀρπαγέντα ἕως τρίτου οὐρανοῦ», λέγων, «Καὶ οἶδα τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν τῷ σώματι, εἴτε χωρὶς τοῦ σώματος, ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἠρπάγη εἰς τὸν παράδεισον», δύο ἀποκαλύψεις μεγάλας ἑωρακέμαι μηνύει, δις ἀναληφθεὶς ἑναρ-
30 γῶς, ἅπαξ μὲν ἕως τρίτου οὐρανοῦ, ἅπαξ δὲ εἰς τὸν παράδεισον. Τὸ γὰρ, «Οἶδα ἀρπαγέντα τὸν τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ», ιδί-

ἀπὸ ἐλεφαντόδοντο, πρόσταξε νὰ χύσουν μπροστὰ στὸ ἄγαλμα λάδι, ὥστε νὰ διατηρήσει ἀθάνατη τὴ δύναμή του.

Ὅτι ὁ διάβολος, λέγει, εἶναι πνεῦμα ποῦ στρέφεται γύρω ἀπὸ τὴν ὕλη καὶ ἔγινε ἀπὸ τὸν Θεό, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ἀθηναγόρας, ὅπως ἔγιναν ἀπὸ αὐτὸν καὶ οἱ λοιποὶ ἄγγελοι, καὶ ποῦ τοῦ εἶχε ἀνατεθεῖ ἡ διοίκηση τῆς ὕλης καὶ τῶν εἰδῶν τῆς ὕλης. Ἡ σύσταση τῶν ἀγγέλων ἀπὸ τὸν Θεὸ ἔγινε γιὰ νὰ προνοοῦν γιὰ ὅσα αὐτὸς εἶχε δημιουργήσει, γιὰ νὰ ἔχει ὁ Θεὸς τὴν πλήρη καὶ γενικὴ πρόνοια τῶν ὄλων ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξάρτησε ὁ ἴδιος τὴ δύναμη καὶ τὴν ἐξουσία ὄλων. Οἱ ἄλλοι βέβαια ἄγγελοι ἔμειναν σ' αὐτὰ γιὰ τὰ ὁποῖα τοὺς δημιούργησε καὶ τοὺς διέταξε ὁ Θεός, ὁ διάβολος ὅμως φέρθηκε ὑβριστικὰ καὶ ἀποδείχθηκε ἄπιστος στὴ διοίκηση ὅσων τοῦ εἶχε ἐμπιστευθεῖ ὁ Θεός, κυοφόρησε φθόνον ἐναντίον μας, ὅπως καὶ μεταγενέστερα ὅσοι ἀγάπησαν τὴ σάρκα καὶ ἦρθαν σ' ἐρωτικὴ ἐπαφὴ μὲ τὶς θυγατέρες τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ καὶ γι' αὐτοὺς ὄρισε ὁ Θεὸς νὰ ἔχουν ἐλευθερία ἐκλογῆς πρὸς τὸ ἓνα ἢ τὸ ἄλλο, ὅπως καὶ γιὰ τοὺς ἀνθρώπους. Καὶ πῶς πρέπει αὐτὸ νὰ τὸ ἐννοήσουμε;

Ὅτι δερμάτινους χιτῶνες λέγει τὸν θάνατο. Γιατὶ λέγει γιὰ τὸν Ἀδάμ, ποῦ τὸν ἔκανε ὁ Θεὸς ὁ παντοκράτορας ἀθάνατο, ὅταν τὸν εἶδε νὰ ἔχει γίνει κακὸς ἀπὸ τὴν ἐπιβουλὴ τοῦ διαδόλου, ὅπως κακὸς ἦταν καὶ ὁ διάβολος ποῦ τὸν εἶχε παραπλανήσει, ὅτι κατασκεύασε γι' αὐτὸ τοὺς δερμάτινους χιτῶνες, σὰ νὰ τὸν τύλιξε μὲ τὴ νεκρότητα, ὥστε μὲ τὴ διάλυση τοῦ σώματος, ὅλο τὸ κακὸ ποῦ γεννήθηκε μέσα του νὰ πεθάνει.

Ὅτι δύο ἀποκαλύψεις, λέγει, ἔγιναν στὸν ἀπόστολο Παῦλο. Γιατὶ λέγει· Ἀλλ' οὔτε ὁ Ἀπόστολος θεωρεῖ ὅτι ὁ παράδεισος βρίσκεται στὸν τρίτο οὐρανὸ γι' αὐτοὺς ποῦ ξέρουν νὰ διακρίνουν τὴ λεπτότητα τῶν λόγων ποῦ ἀκοῦν, λέγοντας· «Γνωρίζω ὅτι ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς ἔγινε ἀνάρπαστος ὡς τὸν τρίτο οὐρανὸ»¹⁸. Καὶ πάλι· «Γνωρίζω αὐτὸν τὸν ἄνθρωπο εἴτε μὲ τὸ σῶμα του εἴτε χωρὶς τὸ σῶμα, τὸ γνωρίζει ὁ Θεός, ὅτι ἔγινε ἀνάρπαστος στὸν παράδεισο»¹⁹. Μ' αὐτὰ φανερώνει ὅτι εἶδε δύο μεγάλα ἀποκαλυπτικὰ θεάματα, ἔχοντας ἀναληφθεῖ δύο φορές μὲ ἐνάργεια, μία φορὰ μέχρι τὸν τρίτο οὐρανὸ, καὶ μία φορὰ στὸν παράδεισο. Γιατὶ ἡ ῥῆση, «Γνωρίζω ὅτι ἔγινε ἀνάρπαστος ὡς

ως ἀποκάλυψιν αὐτῶ κατὰ τὸν τρίτον οὐρανὸν πέφηνέναι συνίστησι· τὸ δέ, «Καὶ οἶδα», πάλιν ἐπιφερόμενον, «τὸν τοιοῦτον ἄνθρωπον, εἴτε ἐν σώματι εἴτε ἐκτὸς σώματος, ὁ Θεὸς οἶδεν, ὅτι ἤρπάγη εἰς τὸν παράδεισον», ἑτέραν αὐθις αὐτῶ πεφανερῶσθαι κατὰ τὸν παράδεισον ἀποκάλυψιν δείκνυσι. Ταῦτα δὲ λέγει, ἐπεὶ οἱ δι' ἐναντίας τὸν παράδεισον νοητὸν ἐτίθεντο ἐκ τοῦ ἀποστολικοῦ ῥητοῦ, ὡς ὄντα ὑπὲρ τὸν οὐρανόν, ἵνα τὸ ἀσωμάτως γενέσθαι τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ διαγωγὴν συνάξωσιν.

Ὅτι, φησί, τὸ μὲν προᾶξαι ἢ μὴ προᾶξαι τὰ κακὰ ἐφ' ἡμῖν, ἐπεὶ 10 οὐκ ἂν δίκας ἐδίδομεν τῶν κακῶς δρωμένων ἢ ἀμοιβὰς ἐλαμβάνομεν τῶν καλῶς· τὸ δ' ἐνθυμηθῆναι τὰ κακὰ ἢ μὴ οὐκ ἐφ' ἡμῖν. Διὰ τοῦτο καὶ τὸν θεῖον Παῦλόν φησι λέγειν· «Οὐ γὰρ ὁ θέλω, τοῦτο πράσσω, ἀλλ' ὁ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ», τουτέστιν οὐχ ὁ θέλω ἐννοεῖν τοῦτο ἐννοῶ, ἀλλ' ὁ μὴ θέλω. Ἐκριζωθῆναι δὲ φησι καὶ τὸ 15 τὰ κακὰ ἐνθυμεῖσθαι διὰ τῆς τοῦ φυσικοῦ θανάτου παρουσίας, ἐπεὶ καὶ διὰ τοῦτο θάνατος ἐδόθη παρὰ Θεοῦ τῷ ἐξημαρτηκότι, ἵνα μὴ ἀθάνατον μείνη τὸ κακόν. Ἀλλὰ πῶς τοῦτο εἴρηται; Σημειωτέον ὅτι καὶ ἄλλοις ἡμῶν πατράσιν εἴρηται, εἴπερ ὁ θάνατος τοῖς τοῦτον μετερχομένοις κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον οὔτε προσθήκη 20 οὔτε ὑφέσεις ἀμαρτημάτων γίνεται.

Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου

ἀποστολικῶν ρητῶν ἐρμηνεία κατὰ σύνοψιν.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποστολικῶν ρητῶν ἐρμηνεία κατὰ σύνοψιν.

25 Ἴδωμεν δὲ τί ἦν ὅπερ πρῶτον εἰς τὸν Ἀπόστολον προήχθημεν εἰπεῖν. Τὸ γάρ, «Ἐγὼ δὲ ἔζων», λεχθὲν αὐτῶ «χωρὶς νόμου ποτέ», ἄνω τὴν ἐν τῷ παραδείσῳ, καθάπερ ἐξ ἀρχῆς ὑπεθέμεθα, πρὸ τῆς ἐντολῆς, οὐκ ἐκτὸς σώματος, ἀλλὰ μετὰ σώματος ἡμῶν ἐν τοῖς πρωτοπλάστοις διαγωγὴν παρεγγυᾷ. Ἐκτὸς δ' ἐπιθυμίας διήγο- 30 μεν, οὐ γινώσκοντες ὅλως ἐπιθυμίας προσβολάς. Τὸ γὰρ μὴ ἔχειν διορισμὸν καθ' ὃν δεῖ πολιτεύεσθαι, μηδὲ ἐξουσίαν αὐτοδέσποτον λογίου ποίῳ δεῖ χρῆσθαι πολιτεύματι, ἵνα δικαίως ἢ τιμηθῇ ἢ ψε-

τὸν τρίτο οὐρανό», δηλώνει ὅτι τοῦ φανερώθηκε ἓνα ἰδιαίτερο ἀποκαλυπτικὸ ὄραμα στὸν τρίτο οὐρανό. Τὸ χωρίο ποὺ προστίθεται πάλι, «Γνωρίζω τὸν ἄνθρωπο αὐτὸν ποὺ ἔγινε ἀνάρπαστος στὸν παράδεισο, εἴτε μὲ τὸ σῶμα του εἴτε χωρὶς τὸ σῶμα, ὁ Θεὸς τὸ ξέρει», δείχνει ὅτι τοῦ ἔγινε ἄλλη ἀποκάλυψη στὸν παράδεισο. Αὐτὰ τὰ λέγει ἐπειδὴ οἱ ἀντίθετοι θεωροῦσαν τὸν παράδεισο νοητὸ, ἀπὸ τὸν ἀποστολικὸ λόγο, ὅτι βρίσκεται πάνω ἀπὸ τὸν οὐρανό, γιὰ νὰ συμπεράνουν ἀπὸ αὐτὸ ὅτι ἡ ζωὴ στὸν παράδεισο θὰ εἶναι χωρὶς σῶμα.

Ὅτι, ἡ διάπραξη, λέγει, ἢ μὴ τῶν κακῶν βρίσκεται στὴν ἐξουσία μας, γιὰτι ἀλλιῶς δὲν θὰ τιμωρούμασταν γιὰ ὅσα κακὰ πράττομε, οὔτε θὰ δεχόμεσταν ἀμοιβὲς γιὰ τὰ καλά. Τὸ νὰ ἔρθουν ὅμως στὸ νοῦ μας τὰ κακὰ ἢ ὄχι δὲν ἀνήκει στὴν ἐξουσία μας. Γι' αὐτὸ ἀναφέρει ὅτι ὁ θεῖος Παῦλος λέγει· «Δὲν κάνω αὐτὸ ποὺ θέλω, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θέλω»²⁰, δηλαδή, δὲν σκέπτομαι αὐτὸ ποὺ θέλω νὰ σκεφθῶ, ἀλλ' αὐτὸ ποὺ δὲν θέλω. Θὰ ἐκριζωθοῦν ὅμως λέγει καὶ οἱ κακὲς σκέψεις μὲ τὴν δύναμη τοῦ φυσικοῦ θανάτου, ἐπειδὴ γι' αὐτὸ δόθηκε ὁ θάνατος ἀπὸ τὸν Θεὸ σ' αὐτὸν ποὺ ἁμάρτησε, γιὰ νὰ μὴ μείνει τὸ κακὸ ἀθάνατο. Πῶς ὅμως εἰπώθηκε αὐτό; Ἄς σημειωθεῖ ὅτι τὸ εἶπαν καὶ ἄλλοι Πατέρες, ἂν βέβαια ὁ θάνατος ποὺ ἔρχεται δὲν φέρνει σ' αὐτοὺς ποὺ πεθαίνουν οὔτε προσθήκη οὔτε ἄφεση ἁμαρτημάτων.

**Τοῦ ἰδίου, ἀπὸ τὸν ἴδιο λόγο,
συνοπτικὴ ἐρμηνεία ἀποστολικῶν ρητῶν.**

Διαβάσαμε ἀπὸ τὸν ἴδιο λόγο τοῦ ἰδίου συγγραφέα συνοπτικὴ ἐρμηνεία ἀποστολικῶν ρητῶν.

Ἄς δοῦμε λοιπὸν τί ἦταν τὸ πρῶτο ποὺ θελήσαμε νὰ ποῦμε ἀπὸ τὸν Ἀπόστολο. Αὐτὸ ποὺ εἶπε, «Ἐγὼ κάποτε ζοῦσα χωρὶς νόμο»²¹, δηλώνει τὴ διαβίωση ἀνάμεσα στοὺς πρωτόπλαστους πάνω στὸν παράδεισο, ὅπως τὸ θέσαμε ἀπὸ τὴν ἀρχή, πρὶν ἀπὸ τὸ νόμο, ὄχι χωρὶς σῶμα, ἀλλὰ μὲ τὸ σῶμα μας. Ζούσαμε μακριὰ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία, χωρὶς νὰ αἰσθανόμαστε καθόλου τίς ἐπιθέσεις τῆς ἐπιθυμίας. Γιατί, τὸ νὰ μὴν ὑπάρχει καθορισμένος κανόνας σύμφωνα μὲ τὸν ὁποῖο πρέπει νὰ ζεῖ κάποιος, οὔτε ἐλεύθερη ἐξουσία γιὰ ἐξήγηση τῆς ἐντολῆς, ποιο πολίτευμα πρέπει ν' ἀκολουθεῖ γιὰ νὰ ἐπαινεθεῖ ἢ νὰ κατηγορηθεῖ,

χθῆ, ἀνυπεύθυνον παντός λέλεκται ὑπάρχειν τοῦτο ἐγκλήματος, ὅτι μὴ δύναται τούτων τις ἐπιθυμῆσαι, ὧν μὴ κεκώλυται. Καὶ ἐπιθυμῆσι δέ, οὐκ αἰτιαθήσεται. Τὸ γὰρ ἐπιθυμῆσαι οὐκ ἐπὶ τῶν παρόντων καὶ ὑποκειμένων ἐν ἐξουσίᾳ πίπτει, ἀλλ' ἐπὶ τῶν παρόντων μὲν, μὴ ὄντων δὲ ἐν ἐξουσίᾳ· πῶς γάρ, οὐ μὴ κεκώλυταί τις μηδ' ἐνδεής ἐστι, τούτου ἐρᾷ; Ὅθεν διὰ τοῦτο, «Τὴν ἐπιθυμίαν οὐκ ἤδειν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν οὐκ ἐπιθυμήσεις». Ἀκούσαντες γάρ, «Ἀπὸ δὲ τοῦ ξύλου τοῦ γινώσκειν καλὸν καὶ πονηρόν, οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ· ἢ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε», τότε τὸ ἐπιθυμῆσαι συνέλαβον καὶ ἐκίσσησαν. Διὸ δὴ «Τὴν ἐπιθυμίαν» καλῶς «οὐκ ἤδειν», ἐλέχθη, «εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγεν οὐκ ἐπιθυμήσεις», οὐδὲ ἐσθίειν, εἰ μὴ εἴρητο· «Οὐ φάγεσθε ἀπ' αὐτοῦ».

Ἐντεῦθεν γὰρ ἐκτῆσατο ἀφορμὴν εἰς τὸ διαπαῖξαι με ἡ ἁμαρτία· δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς ἔσχε λαθῆν ὁ διάβολος κατεργάσασθαι ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν· «Χωρὶς γὰρ νόμου ἡ ἁμαρτία νεκρά», οἷον οὐ δοθείσης γὰρ τῆς ἐντολῆς ἄπρακτος ἦν ἡ ἁμαρτία. Ἐγὼ δὲ ἔζων πρὸ τῆς ἐντολῆς βίον ἀμεμπτον, οὐκ ἔχων ἐπιταγὴν καθ' ἣν ἔδει πολιτεύεσθαι. «Ἐλθούσης δὲ τῆς ἐντολῆς, ἡ ἁμαρτία ἀνέζησεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον, καὶ εὐρέθη μοι ἡ ἐντολή ἢ εἰς ζωὴν, αὕτη εἰς θάνατον», ὅτι μετὰ τὸ νομοθετῆσαι τὸν Θεόν, καὶ διαστείλασθαι μοι ἃ ποιητέον καὶ μὴ ποιητέον, κατειργάσατο ἐν ἐμοὶ τὴν ἐπιθυμίαν ὁ διάβολος. Ἡ γὰρ ἐπαγγελία τοῦ Θεοῦ ἢ δοθεῖσά μοι αὕτη εἰς ζωὴν καὶ ἀφθαρσίαν, ἵνα πειθόμενος αὐτῇ αἰεὶ θάλλοντα πρὸς ἀθανασίαν βίον ἔχω καὶ χαράν, ἀθετήσαντι αὐτὴν εἰς θάνατον ἀπέδη, ἐπειδὴ ὁ διάβολος, ὃν ἁμαρτίαν νῦν οὗτος ἐκάλεσε διὰ τὸ δημιουργὸν αὐτὸν ἁμαρτίας ὑπάρχειν, διὰ τῆς ἐντολῆς ἀφορμὴν λαβὼν πρὸς παρακοὴν ἀπατήσαί με, ἀπατήσας ἀπέκτεινε, τῷ «Ἡ δ' ἂν ἡμέρα φάγητε ἀπ' αὐτοῦ, θανάτῳ ἀποθανεῖσθε», κατακρίματι ὑπεύθυνον γενέσθαι κατεργασάμενος. Ὡστε, «Ὁ μὲν νόμος ἅγιος, καὶ ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή», ὅτι

22. Ρωμ. 7,7. Ἔξ. 20,17. 23. Γέν 2,17. 24. Ρωμ. 7,8. 25. Ρωμ. 7,9-10.

αὐτὸ δὲν συνεπάγεται εὐθύνη γιὰ κανένα ἀπολύτως ἔγκλημα, γιατί δὲν μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπιθυμήσει κάτι ἀπὸ ὅσα δὲν τοῦ ἐμποδίζονται, ἀλλὰ κι ἂν ἐπιθυμήσει, δὲν θὰ κατηγορηθεῖ. Γιατί ἐπιθυμοῦμε ὄχι ὅσα εἶναι παρόντα καὶ στὸ χέρι μας, ἀλλ' ὅσα εἶναι παρόντα βέβαια, ἀλλὰ δὲν βρίσκονται στὴν ἐξουσία μας. Πῶς δη-λαδὴ κάποιος ἀγαπᾷ αὐτὸ πού δὲν τοῦ ἀπαγορεύεται οὔτε τοῦ λείπει; Γι' αὐτὸ λέγει, «Δὲν θὰ γνῶριζα τὴν ἐπιθυμία, ἂν ὁ νόμος δὲν μοῦ ἔλεγε, Δὲν θὰ ἐπιθυμήσεις»²². Ὅταν δηλαδὴ ἄκουσαν, «Ἀπὸ τὸ δένδρο τῆς γνώσεως τοῦ καλοῦ καὶ τοῦ κακοῦ δὲν θὰ φάγετε ἀπ' αὐτό· ὅποια τυχὸν μέρα φάγετε ἀπὸ αὐτὸ θὰ πεθάνετε ὅπως δὴποτε»²³, τότε συνέλαβαν τὴν ἐπιθυμία καὶ ἐπιθύμησαν. Γι' αὐτὸ λοιπὸν εἰπώθηκε ὀρθά, «δὲν θὰ γνῶριζα τὴν ἐπιθυμία, ἂν δὲν ἔλεγε ὁ νόμος, Δὲν θὰ ἐπιθυμήσεις»²⁴, οὔτε θὰ ἔτρωγα, ἂν δὲν εἶχε λεχθεῖ τό, «Δὲν θὰ φάγετε ἀπὸ αὐτό».

Γιατί ἀπὸ αὐτὸ ἔλαβε ἀφορμὴ νὰ μὲ ἐμπαίξει ἡ ἁμαρτία· ὅταν δηλαδὴ δόθηκε ἡ ἐντολή, βρῆκε ἀφορμὴ ὁ διάβολος νὰ δημιουργήσει μέσα μου τὴν ἐπιθυμία· γιατί λέγει, «χωρὶς τὸ νόμο ἡ ἁμαρτία εἶναι νεκρή»²⁵, δηλαδή, πρὶν δοθεῖ ἡ ἐντολή ἡ ἁμαρτία ἦταν ἄπρακτη. «Ἐγὼ ὅμως ζοῦσα πρὶν ἀπὸ τὴν ἐντολή ἄμεμπτα», ἐπειδὴ δὲν εἶχα ἐντολή σύμφωνα μὲ τὴν ὁποία ἔπρεπε νὰ ζῶ. «Ὅταν ὅμως ἦρθε ἡ ἐντολή, ἡ ἁμαρτία ξανάζησε καὶ ἐγὼ πέθανα· καὶ ἔτσι ἡ ἐντολή πού δόθηκε γιὰ νὰ μὲ ὀδηγήσει στὴ ζωὴ, αὐτὴ βρέθηκε νὰ μὲ ὀδηγεῖ στὸ θάνατο», ἐπειδὴ μετὰ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ πού μοῦ διαχώρισε τί πρέπει νὰ κάνω καὶ τί νὰ μὴν κάνω, ὁ διάβολος δημιούργησε μέσα μου τὴν ἐπιθυμία. Γιατί ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ πού μοῦ δόθηκε γιὰ ζωὴ καὶ ἀφθαρσία, ὥστε ὑπακούοντας σ' αὐτὴν νὰ ἔχω ζωὴ πού νὰ βλαστάνει πάντοτε καρπούς πρὸς ἀθανασία καὶ χαρὰ, ὅταν τὴν ἀθέτησα μεταστράφηκε στὸ θάνατό μου, ἐπειδὴ ὁ διάβολος, τὸν ὁποῖο αὐτὸς τώρα τὸν ὀνόμασε ἁμαρτία, ἀφοῦ αὐτὸς εἶναι δημιουργὸς τῆς ἁμαρτίας, βρίσκοντας ἀφορμὴ μὲ τὴν ἐντολή νὰ μὲ ἀπατήσῃ γιὰ νὰ παρακούσω, ἀφοῦ μὲ ἀπάτησε, μὲ θανάτωσε²⁶, κάνοντας νὰ γίνω ὑπεύθυνος γιὰ καταδίκη μὲ τό, «Ὅποια τυχὸν ἡμέρα θὰ φάγετε ἀπὸ αὐτό, θὰ σᾶς κυριεύσει ὁ θάνατος»²⁷. «Ὡστε ὁ νόμος εἶναι ἅγιος καὶ ἡ ἐντολή τοῦ Θεοῦ ἀγία καὶ δίκαια καὶ καλή»²⁸, ἐπειδὴ δὲν δόθηκε γιὰ νὰ βλά-

26. Ρωμ. 7, 11.

27. Γέν. 2, 17.

28. Ρωμ. 7, 12.

μη ἐπὶ τῷ βλάβῃ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ σώσει ἐδόθη· μη γὰρ οἰώμεθα ἀνωφελές τι ἢ βλαβερόν ποιεῖν τὸν Θεόν.

Τί οὖν; «Τὸ ἀγαθὸν ἐμοὶ ἐγένετο θάνατος», ὃ τοῦ μεγίστου μοι ὡς αἷτιον ἐσόμενον ἀγαθοῦ νομοθέτημα ἐδόθη; Μὴ γένοιτο, ὅτι μὴ 5 ἢ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ εἰς τὸ καταδουλωθῆναί με ἐγένετο τῇ φθορᾷ αἰτία, ἀλλ' ὁ διάβολος, ἵνα φανερωθῇ διὰ τοῦ ἀγαθοῦ τὸ κακὸν ἐμοὶ κατασκευάσας, ἵνα γένηται καὶ ἐλεγχθῇ καθ' ὑπερβολὴν ὁ εὐρετῆς τῆς ἁμαρτίας ἁμαρτωλός «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ὁ νόμος ἐστὶ πνευματικός», διὸ καὶ οὐδὲν αἷτιος βλάβης οὐδενὶ πόρρω γὰρ ἐπιθυμίας 10 ἀλόγου καὶ ἁμαρτίας ἐσκήνηνται τὰ πνευματικά «Ἐγὼ δὲ σάρκινός εἰμι, πεπραμένος ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν», οἷον ἐγὼ δὲ σάρκινος ὢν, καὶ ἐν μέσῳ τοῦ ἀγαθοῦ καὶ πονηροῦ κατασταθεὶς ὡς ἀντεξούσιος, ἵνα ἐπ' ἐμοὶ ἐλέσθαι ὁ βούλομαι ἢ («Τέθεικα», γὰρ φησι, «πρὸ προσώπου σου τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον»), νεύσας πρὸς τὸ παρα- 15 κοῦσαι μὲν τοῦ πνευματικοῦ νόμου, οἷον τῆς ἐντολῆς, ἐπακοῦσαι δὲ τοῦ ὑλικοῦ, οἷον τοῦ ὄψεως τῆς συμβουλίας «Πέπραμαι» διὰ τὴν τοιαύτην αἴρεσιν, πεσῶν «ὑπὸ τὴν ἁμαρτίαν», τῷ διαδόλῳ. Ὁθεν ἐντεῦθεν πολιορκῆσάν με τὸ κακὸν ἐνιζάνει, καὶ ἐμπολιτεύεται εἰσοικῆσαν ἐν τῇ σαρκί μου, δίκης ἐπιτεθείσης μοι τὴν ἐντολὴν 20 ἀθετήσαντι πραθῆναι τῷ κακῷ. Διὸ καὶ τό, «Οὐ γινώσκω ὃ κατεργάζομαι» καὶ «ποιῶ ὃ μισῶ» λεγόμενον οὐκ ἐπὶ τοῦ δραῖσαι τὸ φαῦλον παραληπτέον, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ μόνον ἐνθυμηθῆναι.

Οὐ γὰρ ἐφ' ἡμῖν τὸ ἐνθυμεῖσθαι ἢ μὴ ἐνθυμεῖσθαι κεῖται τὰ ἄτοπα, ἀλλὰ τὸ χρῆσθαι ἢ μὴ χρῆσθαι τοῖς ἐνθυμήμασι. Κωλύσαι 25 μὲν γὰρ πίπτειν εἰς ἡμᾶς τοὺς λογισμοὺς οὐ δυνάμεθα, προσδεχομένων ἡμῶν ἕξωθεν εἰσπνεομένους· μὴ πεισθῆναι μέντοι ἢ μὴ χρῆσθαι δυνάμεθα. Διὸ τὸ μὲν θέλειν αὐτὰ μὴ ἐνθυμηθῆναι παρακεῖσθαι, τὸ δὲ κατεργάσασθαι εἰς τὸ ἀφανίσει, ἵνα μὴ αὐθις περὶ τὸν λογισμὸν ἀνέλθωσιν οὐ, ὅτι μὴ κεῖται τοῦτο ἐφ' ἡμῖν, ὡς ἔφην. 30 Ὡς εἶναι τὸν νοῦν τοιοῦτον τοῦ ῥητοῦ «Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν». Θέλω γὰρ μὴ ἐνθυμεῖσθαι ἃ βλάπτει με, ἐπειδὴ τοῦτο τὸ ἀγαθὸν πανάμωμον. Καὶ τοῦτο μὲν, «Ὁ θέλω ἀγαθόν, οὐ ποιῶ, ὃ

29. Ρωμ. 7, 13.

32. Δευτ. 30, 15.

30. Ὁπ. π. 14.

33. Ρωμ. 7, 15.

31. Ὁπ. π.

34. Ὁπ. π. 19.

ψει, ἀλλὰ γιὰ νὰ σώσει. Νὰ μὴ νομίζουμε δηλαδή ὅτι ὁ Θεὸς κάνει κάτι ἀνώφελο ἢ βλαβερό.

Τί λοιπόν; «Τὸ ὠφέλιμο ἔγινε γιὰ μένα θάνατος»²⁹, νομοθέτημα ποῦ μοῦ δόθηκε γιὰ νὰ μοῦ γίνει αἴτιο τοῦ μέγιστου ἀγαθοῦ; «Μὴ γένοιτο»²⁹· δὲν μοῦ ἔγινε ἡ ἐντολὴ τοῦ Θεοῦ αἰτία ὑποδούλωσής μου στὴ φθορά, ἀλλὰ ὁ διάβολος, γιὰ νὰ φανερωθεῖ ὅτι μοῦ προκάλεσε μὲ τὸ καλὸ τὸ κακό, γιὰ νὰ γίνει καὶ ν' ἀποδειχθεῖ ὑπερβολικὰ ἁμαρτωλὸς ὁ εὐρετὴς τῆς ἁμαρτίας. «Γνωρίζουμε ὅτι ὁ νόμος εἶναι πνευματικὸς»³⁰, γι' αὐτὸ καὶ δὲν εἶναι καθόλου αἴτιος βλάβης σὲ κανένα. Γιατὶ τὰ πνευματικὰ βρίσκονται μακριὰ ἀπὸ τὴν ἄλογη ἐπιθυμία καὶ τὴν ἁμαρτία. «Ἐγὼ ὅμως εἶμαι σαρκικός, πουλημένος ἀπὸ τὴν ἁμαρτία»³¹· σὰ νὰ λέγει, ἐγὼ ἐπειδὴ εἶμαι σαρκικός κι ἔχω σταθεῖ ἀνάμεσα στὸ ἀγαθὸ καὶ στὸ πονηρὸ ὡς αὐτεξούσιος, γιὰ νὰ εἶναι στὴν ἐξουσία μου νὰ διαλέξω αὐτὸ ποῦ θέλω (γιατὶ λέγει, «ἔθεσα μπροστά σου τὴ ζωὴ καὶ τὸ θάνατο»³²), ἀφοῦ ἔκλινα στὴν παρακοὴ τοῦ πνευματικοῦ νόμου, δηλαδή τῆς ἐντολῆς, καὶ στὴν ὑπακοὴ στὸν ὑλικό, δηλαδή στὴ συμβουλὴ τοῦ φιδιοῦ, πουλήθηκα γι' αὐτὴν τὴν ἐκλογή μου στὸ διάβολο, ἀφοῦ περιέπεσα στὴν ἁμαρτία. Γι' αὐτὸ ἀπὸ τότε μὲ πολιορκήσε τὸ κακὸ, ποῦ ἐγκαταστάθηκε καὶ κατοίκησε μέσα στὴ σάρκα μου, ἀφοῦ τιμωρήθηκα ἐπειδὴ ἀθέτησα τὴν ἐντολὴ νὰ πουληθῶ στὸ κακό. Γι' αὐτὸ καὶ τὸ λεγόμενο, «Δὲν γνωρίζω αὐτὸ ποῦ κάνω», καὶ «κάνω αὐτὸ ποῦ μισῶ»³³, δὲν πρέπει νὰ τὸ ἐκλάβουμε ὡς διάπραξη τοῦ φαύλου, ἀλλὰ μόνο ὡς σκέψη τοῦ φαύλου.

Γιατὶ δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας τὸ νὰ σκεπτόμαστε ἢ νὰ μὴ σκεπτόμαστε τὰ φαῦλα, ἀλλὰ τὸ νὰ ἐκτελοῦμε ἢ νὰ μὴν ἐκτελοῦμε τίς σκέψεις μας. Δὲν μπορούμε δηλαδή νὰ ἐμποδίσουμε νὰ μᾶς ἔρχονται οἱ λογισμοί, ἀφοῦ τοὺς δεχόμαστε μὲ εἰσπνοὴ ἀπ' ἔξω, μπορούμε ὅμως νὰ πεισθοῦμε σ' αὐτοὺς ἢ νὰ μὴν τοὺς χρησιμοποιήσουμε. Γι' αὐτὸ διαθέτομε τὴ θέληση νὰ μὴν τὰ σκεφθοῦμε, δὲν τὴ διαθέτομε ὅμως γιὰ νὰ ἐπιτύχομε τὸν ἀφανισμό τους, ὥστε νὰ μὴν ξεναέρθουν στὸ νοῦ μας, γιατί αὐτὸ, ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι στὴν ἐξουσία μας. Ὡστε τὸ νόημα τοῦ ρητοῦ, «Δὲν κάνω τὸ ἀγαθὸ ποῦ θέλω»³⁴, εἶναι τέτοιο. Θέλω δηλαδή νὰ μὴ σκέπτομαι αὐτὰ ποῦ μὲ βλάπτουν, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸ ἀγαθὸ εἶναι τελείως ἄμεμπτο. Κι αὐτὸ βέβαια τὸ ἀγαθὸ ποῦ

δὲ μὴ θέλω, πράσσω κακόν», οὐ θέλων ἐννοεῖσθαι, καὶ ἐννοούμενος ἂ μὴ θέλω. Καὶ ἐπισκέψασθε εἰ μὴ διὰ ταῦτα αὐτὰ καὶ ὁ Δαβὶδ ἐνετύγχανε τῷ Θεῷ, δυσχεραίνων ἐπὶ τῷ λογίζεσθαι καὶ αὐτὸν ἂ μὴ ἤθελεν· «Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με, καὶ ἀπὸ ἄλλο-
5 τριῶν φεῖσαι τοῦ δούλου σου. Ἐὰν μὴ μου κατακυριεύσωσι, τότε ἄμωμος ἔσομαι καὶ καθαρισθήσομαι ἀπὸ ἁμαρτίας μεγάλης». Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Ἀπόστολος ἐν ἑτέρῳ· «Λογισμοὺς καθαιροῦντες καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμαλωτίζοντες πᾶν νόημα εἰς τὴν ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ».

10 Εἰ δέ τις ὁμοίᾳ τῷ λόγῳ ἰέναι τολμῶν ἀποκρίνοιτο ὡς ἄρα διδάσκει ὁ Ἀπόστολος ὡς οὐ μόνον ἐν τῷ λογίζεσθαι τὸ κακὸν μισοῦμεν καὶ ὃ οὐ θέλομεν πράσσομεν, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ κατεργάζεσθαι αὐτό, διὰ τό· «Οὐ γὰρ ὃ θέλω ποιῶ ἀγαθόν» λελέχθαι, «ἀλλ' ὃ οὐ θέλω κακόν, τοῦτο πράσσω», ἀξιωσομένῳ, εἰ ἀληθῆ λέγει
15 ὃ ταῦτα λέγων, διασαφῆσαι τί ἦν τὸ κακὸν ὃ ἐμίσει μὲν ὁ Ἀπόστολος καὶ οὐκ ἐβούλετο ποιεῖν, ἐποίει δέ, καὶ τὸ ἀγαθὸν ὃ ἐβούλετο μὲν ποιεῖν οὐκ ἐποίει δέ, ἀλλ' ἀντιστρόφως, ὅσάκις μὲν ἤθελε ποιῆσαι τὸ ἀγαθόν, τοσαυτάκις οὐ τὸ ἀγαθόν, ὃ ἤθελεν, ἐποίει, ἀλλὰ τὸ πονηρόν, ὃ μὴ ἤθελεν, ἐποίει. Πῶς δὲ καὶ ἡμᾶς εἰς τὸ παν-
20 τάπασιν ἀποτινάξασθαι τὸ ἁμαρτάνειν προτρεπόμενος, «Μιμηταί», ἀποφαίνεται, «γίνεσθε, καθὼς καὶ γὰρ Χριστοῦ»; Οὕτως οὐ τῷ ποιεῖν ἂ μὴ ἤθελεν ὑπέθετο τὰ προειρημένα, ἀλλὰ τῷ μόνον λογίζεσθαι· ἐπεὶ πῶς ἂν ἦν μιμητῆς Χριστοῦ ἀκριδῆς;

Καλὸν μὲν οὖν, εἰ μὴ εἶχομεν, ἦν ἂν καὶ χαρμιώτατον, τοὺς
25 ἀντιπράσσοντας ἡμῖν καὶ μαχομένους· ἐπεὶ δὲ τοῦτο ἀδύνατον καὶ ὃ θέλομεν οὐ δυνάμεθα (θέλομεν γὰρ μὴ ἔχειν τοὺς ἐξέλκοντας εἰς πάθη· ἦν γὰρ ἂν ἀνιδρωτὶ σωθῆναι· καὶ ὃ θέλομεν τοῦτο οὐ γίνεται, ἀλλ' ὃ οὐ θέλομεν· δεῖ γὰρ ἡμᾶς δοκιμάζεσθαι ὡς ἐχρήν), μὴ ἐνδιδῶμεν, ὡς ψυχῇ, μὴ ἐνδιδῶμεν τῷ πονηρῷ, ἀλλ', «Ἀναλαβόν-
30 τες τὴν πανοπλίαν τοῦ Θεοῦ ὑπερασπίζουσαν ἡμῶν, ἐνδυσώμεθα «τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης, καὶ ὑποδησώμεθα τοὺς πόδας ἐν

θέλω, δὲν τὸ κάνω, πράττω ὅμως τὸ κακὸ πού δὲν θέλω², πού δὲν θέλω νὰ τὸ σκέπτομαι καὶ σκεπτόμενος αὐτὰ πού δὲν θέλω. Καὶ σκεφθεῖτε μήπως γι' αὐτὰ τὰ ἴδια καὶ ὁ Δαβὶδ ἀπευθυνόταν στὸν Θεό, ἀγανακτώντας ἐπειδὴ σκεπτόταν κι αὐτὸς αὐτὸ πού δὲν ἤθελε· «Καθάρισέ με ἀπὸ τὰ μυστικά μου καὶ προστάτευσε τὸν δοῦλο σου ἀπὸ τοὺς ξένους⁵. Ἄν δὲν μὲ κατακυριεύσουν, τότε θὰ εἶμαι ἄμεμπτος καὶ θὰ καθαρῶ ἀπὸ ἁμαρτία μεγάλη»³⁵. Ἄλλὰ καὶ ὁ ἴδιος ὁ Ἀπόστολος λέγει ἄλλοῦ· «Γκρεμίζοντας λογισμοὺς καὶ κάθε τι πού ὑψώνεται μὲ ὑπερηφάνεια κατὰ τῆς γνώσης τοῦ Θεοῦ, αἰχμαλωτίζοντας κάθε σκέψη στὴν ὑπακοή τοῦ Χριστοῦ»³⁶.

Ἄν ὅμως κάποιος ἀρπάζοντας ἀμέσως τὸ λόγο ἀποκριθεῖ μὲ τόλμη καὶ πεῖ, ἄρα ὁ Ἀπόστολος διδάσκει ὅτι δὲν μισοῦμε τὸ κακὸ στὴ σκέψη μας μόνο καὶ πράττομε ὅ,τι δὲν θέλομε, ἀλλὰ καὶ πράττοντας αὐτό, ἐπειδὴ ἔχει λεχθεῖ, «Δὲν κάνω τὸ ἀγαθὸ πού θέλω, ἀλλὰ τὸ κακὸ πού δὲν θέλω, αὐτὸ πράττω»³⁷, θὰ ἀπαιτήσομε τότε, ἂν λέγει ἀλήθεια αὐτὸς πού τὰ λέγει αὐτά, νὰ διασαφήσει, τί ἦταν τὸ κακὸ πού μισοῦσε βέβαια ὁ Ἀπόστολος καὶ δὲν ἤθελε νὰ τὸ πράξει, ἀλλὰ τὸ ἔπραττε, καὶ τὸ ἀγαθὸ πού ἤθελε ἀσφαλῶς νὰ πράξει, ὅμως δὲν τὸ ἔπραττε ἀλλὰ ἀντίστροφα, ὅσες φορές ἤθελε νὰ κάνει τὸ ἀγαθὸ, τόσες φορές δὲν ἔκανε τὸ ἀγαθὸ πού ἤθελε, ἀλλ' ἔπραττε τὸ κακὸ, πού δὲν ἤθελε. Πῶς ὅμως προτρέποντάς μας ν' ἀποτινάξομε τελείως τὴν ἁμαρτία, λέγει, «Μιμητές μου γίνεσθε, ὅπως κι ἐγὼ τοῦ Χριστοῦ»³⁸; Ἔτσι ὅσα προείπαμε δὲν θέλουν νὰ ποῦν ὅτι ἔκανε αὐτὰ πού δὲν ἤθελε, ἀλλὰ ὅτι τὰ σκεπτόταν μόνο. Γιατί πῶς θὰ ἦταν ἀκριβῆς μιμητῆς τοῦ Χριστοῦ;

Θὰ ἦταν λοιπὸν καλό, ὅπως θὰ ἦταν καὶ πολὺ εὐχάριστο, ἂν δὲν εἶχαμε τοὺς ἐχθροὺς καὶ τοὺς ἀνταγωνιστῆς μας. Ἐπειδὴ ὅμως αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο κι αὐτὸ πού θέλομε δὲν μπορούμε (θέλομε νὰ μὴν ὑπάρχουν αὐτοὶ πού μᾶς σέρνουν στὰ δεινά· γιατί θὰ μπορούσαμε νὰ σωθοῦμε χωρὶς ἰδρώτα, καὶ αὐτὸ πού θέλομε αὐτὸ δὲν γίνεται, ἀλλὰ γίνεται αὐτὸ πού δὲν θέλομε, γιατί πρέπει νὰ δοκιμασθοῦμε), ἄς μὴν ὑποχωρήσομε, ψυχῆ, ἄς μὴν ὑποκίψομε στὸν πονηρὸ, ἀλλὰ, «ἀφοῦ ἀναλάβομε τὴν πανοπλία τοῦ Θεοῦ, ἢ ὅποια μᾶς προφυλάσσει, κι ἀφοῦ φορέσομε τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης καὶ ζώσομε τὰ πόδια

έτοιμασία του εὐαγγελίου, ἐπὶ πᾶσί τε ἀναλάβωμεν τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾗ δυνησόμεθα πάντα τὰ βέλη τοῦ πονηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι, καὶ τὴν περικεφαλαίαν τοῦ σωτηρίου καὶ τὴν μάχαιραν τοῦ Πνεύματος, ὃ ἐστὶ ῥῆμα Θεοῦ», «πρὸς τὸ δύνασθαι 5 στήναι πρὸς τὴν μεθοδείαν τοῦ διαδόλου», «λογισμούς τε καθελεῖν καὶ πᾶν ὕψωμα ἐπαιρόμενον κατὰ τῆς γνώσεως τοῦ Χριστοῦ», «ὅτι μὴ ἔστιν ἡμῖν ἡ πάλη πρὸς αἷμα καὶ σάρκα».

«Οὐ γὰρ ὃ θέλω πράσσω, ἀλλ' ὃ μισῶ, τοῦτο ποιῶ. Εἰ δὲ ὃ οὐ θέλω, τοῦτο ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ ὅτι καλός νυνὶ δὲ οὐκέτι ἐγὼ 10 κατεργάζομαι αὐτό, ἀλλ' ἡ ἐνοικοῦσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία. Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν» ὀρθῶς λέγων. Μέμνησθε γὰρ ὡς ἐν τοῖς ἔμπροσθεν διωριζόμεθα, ἀφ' οὗ τὸν ἄνθρωπον πλανηθέντα τὴν ἐντολὴν ἀθετῆσαι συνέδη, ἐντεῦθεν ἐκ τῆς παρακοῆς τὴν ἁμαρτίαν λαβοῦσαν γένεσιν εἰς αὐ- 15 τὸν εἰσσηκνεῖν. Οὕτω γὰρ στάσις ἐπέπεσε, σφαδασμῶν τε καὶ λογισμῶν ἀνοικείων ἐπληρώθημεν, κενωθέντες μὲν τοῦ ἐμφυσηματος τοῦ Θεοῦ, πληρωθέντες δὲ ἐπιθυμίας ὑλικῆς, ἣν ὁ πολύτροπος ἐνεφύσησεν εἰς ἡμᾶς ὄφρις. Διὸ καὶ τὸν θάνατον ὁ Θεὸς πρὸς ἀναίρεσιν τῆς ἁμαρτίας ὑπὲρ ἡμῶν ἀνεύρατο, ἵνα μὴ ἐν ἀθα- 20 νάτοις ἡμῖν ἀνατεῖλασα, ὡς ἔφη, ἀθάνατος ᾗ.

Ὅθεν ὁ Ἀπόστολος «Οἶδα γὰρ ὅτι οὐκ οἰκεῖ ἐν ἐμοί, τουτέστιν ἐν τῇ σαρκί μου, τὸ ἀγαθόν», λέγων τὴν ἀπὸ τῆς παραβάσεως διὰ τῆς ἐπιθυμίας εἰσοικισθεῖσαν εἰς ἡμᾶς ἁμαρτίαν βούλεται μηνύειν, ἥς δὴ καθάπερ βλαστήματα νέα οἱ φιλήδονοι περὶ ἡμᾶς αἰ- 25 λογισμοὶ συνίστανται. Δισσὰ γὰρ ἐν ἡμῖν λογισμῶν γένη, τὸ μὲν ἀπὸ τῆς ἐπιθυμίας τῆς ἐμφωλευνούσης ἐν τῷ σώματι συνιστάμενον, ἥτις ἐξ ἐπιπνοίας, ὡς ἔφη, συνέστη τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος, τὸ δὲ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ κατὰ τὴν ἐντολήν, ὃν ἐμφυτον ἐλάβομεν ἔχειν καὶ φυσικὸν νόμον, πρὸς τὸ καλὸν ἡμῶν ἐξεγείροντα τὸν λογισμόν. 30 Ὅθεν, τῇ μὲν νομοθεσίᾳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν νοῦν συνηδόμεθα, (τοῦτο γὰρ ὁ ἔσω ἄνθρωπος), τῇ δὲ νομοθεσίᾳ τοῦ διαδόλου «κατὰ

39. Ἐφ. 6, 11-17.

40. Β' Κορ. 10, 5.

41. Ἐφ. 6, 12.

42. Ρωμ. 7, 15-18.

μὲ ὑποδήματα γιὰ νὰ εἶμαστε ἕτοιμοι γιὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, πάνω ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ἃς θέσομε τὸν θυρεὸ τῆς πίστεως, πού μὲ τὴ δύναμή της θὰ μπορέσομε νὰ σθήσομε ὅλα τὰ φλογισμένα βέλη τοῦ πονηροῦ, καὶ τὴν περικεφαλαία τῆς σωτηρίας καὶ τὴ μάχαιρα τοῦ Πνεύματος, πού εἶναι ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ»³⁹, γιὰ νὰ μπορέσομε ν' ἀντισταθοῦμε στὰ τεχνάσματα τοῦ διαβόλου καὶ νὰ διώξομε τοὺς λογισμοὺς καὶ κάθε τι πού ὑψώνεται μὲ ὑπερηφάνεια κατὰ τῆς γνώσης τοῦ Χριστοῦ»⁴⁰. «Γιατὶ ἡ πάλη μας δὲν εἶναι πρὸς αἷμα καὶ σάρκα»⁴¹.

Δὲν πράττω λοιπὸν αὐτὸ πού θέλω, ἀλλὰ αὐτὸ πού μισῶ, αὐτὸ πράττω. Ἐάν ὅμως πράττω αὐτὸ πού θέλω, συμφωνῶ μὲ τὸ νόμο ὅτι εἶναι καλός. Τώρα ὅμως αὐτὸ δὲν τὸ πράττω ἐγώ, ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία πού κατοικεῖ μέσα μου. Γιατὶ γνωρίζω ὅτι δὲν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδή στὴν σάρκα μου, τὸ ἀγαθόν»⁴², καὶ τὸ λέγει σωστά. Γιατὶ θυμᾶστε ὅπως στὰ προηγούμενα ἐξηγούσαμε, ἀφοῦ συνέβη νὰ πλανηθεῖ ὁ ἄνθρωπος καὶ ν' ἀθετήσῃ τὴν ἐντολή, ἀπὸ ἐδῶ ἀπὸ τὴν παρακοή ἡ ἁμαρτία γεννήθηκε καὶ κατοίκησε μέσα σ' αὐτόν. Γιατὶ ἔτσι ἔγινε στάση μέσα μας καὶ γέμισε ἡ ψυχὴ μας ἀπὸ σφαιδασμοὺς καὶ λογισμοὺς ἀνάρμαστους, καὶ ἀφοῦ στερηθήκαμε τὴν ἐμπνοή τοῦ Θεοῦ, γεμίσαμε ἀπὸ ὑλικὲς ἐπιθυμίες, τίς ὁποῖες ἐμφύσησε μέσα μας τὸ πολύτροπο φίδι. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Θεὸς βρῆκε γιὰ χάρη μας τὸ θάνατο πρὸς ἀναίρεση τῆς ἁμαρτίας, ὥστε αὐτὴ πού ἐμφανίσθηκε σ' ἐμᾶς πού εἶμαστε ἀθάνατοι, ὅπως εἶπα, νὰ μὴν εἶναι ἀθάνατη.

Γι' αὐτὸ ὁ Ἀπόστολος ὅταν λέγει, «Γνωρίζω ὅτι δὲν κατοικεῖ μέσα μου, δηλαδή μέσα στὴ σάρκα μου, τὸ ἀγαθόν», θέλει νὰ μᾶς δηλώσει τὴν ἁμαρτία πού εἰσῆλθε μέσα μας ἀπὸ τὴν παράβαση μέσω τῆς ἐπιθυμίας, τῆς ὁποίας σὰν νέα βλαστήματά της γεννιοῦνται ἀδιάκοπα μέσα μας οἱ φιλήδονοι λογισμοί. Γιατὶ ὑπάρχουν μέσα μας δύο κατηγορίες λογισμῶν, τὸ ἓνα ξεκινᾷ ἀπὸ τὴν ἐπιθυμία πού φωλιάζει μέσα στὸ σῶμα μας, ἡ ὁποία, ὅπως εἶπα, γεννήθηκε ἀπὸ τὴ σκέψη τοῦ ὑλικοῦ πνεύματος, καὶ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὸ νόμο πού προῆλθε ἀπὸ τὴν ἐντολή, τὸν ὁποῖο ἐλάβουμε νὰ τὸν ἔχομε ἐμφυτο καὶ φυσικό, παρακινώντας πρὸς τὸ καλὸ μας τὸ λογισμό. Γι' αὐτὸ μὲ τὴ νομοθεσία βέβαια τοῦ Θεοῦ εὐχαριστοῦμεθα μέσα στὸ νοῦ μας (γιατὶ αὐτὸ εἶναι ὁ ἐσωτερικὸς ἄνθρωπος), ἐνῶ μὲ τὴ νομοθεσία τοῦ διαβόλου μὲ τὴν

τὴν ἐνοικοῦσαν ἐπιθυμίαν ἐν τῇ σαρκί· ὁ γὰρ ἀντιστρατευόμενος καὶ ἀντιπράσσω τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ, οἷον τῇ πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁρμῇ τοῦ νοός, αὐτός ἐστιν ὁ τοὺς ἐμπαθεῖς ἀναφύων ἀεὶ καὶ ὑλικοὺς πρὸς ἀνομίαν περισπασμούς. Τρεῖς γὰρ νόμους ὑποτιθέμενος ὁ
 5 Παῦλος ἀναφανδὸν ἐνταῦθά μοι καταφαίνεται, ἓνα μὲν τὸν κατὰ τὸ ἔμφυτον ἐν ἡμῖν ἀγαθόν, ὃν καὶ νόμον σαφῶς ἐκάλεσε νοός, ἓνα δὲ τὸν ἐκ προσβολῆς συνιστάμενον νόμον τοῦ πονηροῦ καὶ εἰς τὰς ἐμπαθεῖς ἐξέλκοντα πολλάκις φαντασίας τὴν ψυχὴν, ὃν ἀντιστρατεύεσθαι τῷ νόμῳ τοῦ νοός ἔφη, καὶ τρίτον τὸν κατὰ τὴν ἁμαρτίαν
 10 ἐκ τῆς ἐπιθυμίας σκιρῶσαντα ἐν τῇ σαρκί, ὃν ἁμαρτίας νόμον οἰκοῦντα ἐν τοῖς μέλεσιν ἐκάλεσεν, ᾧ ἐποχούμενος πολλάκις καθ' ἡμῶν ἐγκελεύεται πρὸς ἀδικίαν καὶ πράξεις συνελάνων κακίας

Φαίνεται γὰρ ὡς ἑαυτοῖς ἡμῖν τὸ μὲν βέλτιον τὸ δὲ χειρὸν ὄν, καὶ ὅταν μέλλῃ τὸ βέλτιον φύσει τοῦ χειρόνος ἐγκρατέστερον γενη-
 15 θῆναι, φέρεται ὅλος πρὸς τὸ ἀγαθὸν ὁ νοός, ὅταν δὲ τὸ χειρὸν ἐπιδρίσῃ πλεονάσῃ, ἄγεται πάλιν ἀντιστρόφως πρὸς λογισμοὺς χειρὸς ὁ ἄνθρωπος οὗ δὴ καὶ χάριν ὁ Ἀπόστολος εὐχεται ὄυσθῆναι, θάνατον αὐτὸ καὶ ὄλεθρον ἠγούμενος, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ Προφήτης «Ἀπὸ τῶν κρυφίων μου καθάρισόν με» λέγων. Αὐτὰ οὖν
 20 τὰ ῥήματα τοῦτο συνιστῶσι «Συνήδομαι γὰρ τῷ νόμῳ τοῦ Θεοῦ κατὰ τὸν ἔσω», λέγοντος, «ἄνθρωπον, βλέπω δ' ἕτερον νόμον ἀντιστρατευόμενον τοῖς μέλεσί μου τῷ νόμῳ τοῦ νοός μου, καὶ αἰχμαλωτίζοντά με τῷ νόμῳ τῆς ἁμαρτίας τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσί μου. Ταλαίπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος, τίς με ῥύσεται ἐκ τοῦ σώματος τοῦ θά-
 25 νάτου τούτου;», οὐ τὸ σῶμα θάνατον ἀποφαινόμενος, ἀλλὰ τὸν νόμον τῆς ἁμαρτίας τὸν ἐν τοῖς μέλεσι διὰ τῆς παραβάσεως ἐν ἡμῖν ἐμφωλεύοντα καὶ πρὸς θάνατον ἀεὶ τὸν τῆς ἀδικίας τὴν ψυχὴν ἐμφαντάζοντα. Ἐπιφέρει γοῦν εὐθέως ἀμέλει, διαλυόμενος ὁποίου θανάτου ἐγλίχετο ὄυσθῆναι καὶ τίς αὐτὸν ὁ ῥύόμενος ἦν «Χάρις
 30 δὲ τῷ Θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ». Προσεκτέον δέ, εἰ τὸ σῶμα θάνατον τοῦτο, ᾧ Ἀγλαοφῶν, ὡς ὑπειλήφατε, ἔλεγεν, οὐκ ἂν τὸν Χρι-

44. Ρωμ. 7,24.

45. Ψαλμ. 18,13.

46. Ρωμ. 7,22-24.

47. Ὁπ. π. 25.

ἐπιθυμία πού κατοικεῖ μέσα στή σάρκα μας. Γιατί αὐτός πού ἀντιστρατεύεται καί ἀντιπράττει στό νόμο τοῦ Θεοῦ, δηλαδή στήν πρὸς τὸ ἀγαθὸ ὁρμή τοῦ νοῦ μας, εἶναι αὐτός πού γεννᾷ ἀδιάκοπα τὶς ἐμπαθεῖς καί ὑλικές παρορμήσεις πρὸς τὴν ἀνομία. Ἐδῶ λοιπὸν μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Παῦλος καθορίζει ὀλοφάνερα τρεῖς νόμους· ἓνα σύμφωνα μὲ τὸ ἔμφυτο μέσα μας ἀγαθὸ, τὸν ὁποῖο καί κάλεσε μὲ σαφήνεια νόμο τοῦ νοῦ, ἄλλον πού προέρχεται ἀπὸ τὶς προσβολές τοῦ πονηροῦ καί πού πολλές φορές σέρνει στὶς ἐμπαθεῖς φαντασίες τὴν ψυχὴ, καί πού μᾶς λέγει ὅτι ἀντιστρατεύεται στό νόμο τοῦ νοῦ, καί τρίτον αὐτὸν πού παγιώθηκε στή σάρκα μας ἀπὸ τὴν ἁμαρτία ἐξαιτίας τῆς ἐπιθυμίας, τὸν ὁποῖο κάλεσε νόμο τῆς ἁμαρτίας πού κατοικεῖ μέσα στὰ μέλη μας, ἀπὸ τὸν ὁποῖο καθοδηγούμενος (ὁ νοῦς) πολλές φορές δίνει διαταγές ἐναντίον μας, ὠθώντας μας στήν ἀδικία καί σὲ πράξεις κακές.

Φαίνεται δηλαδή σ' ἐμᾶς τοὺς ἴδιους τὸ ἓνα καλύτερο καί τὸ ἄλλο χειρότερο, καί ὅταν συμβαίνει νὰ ἀποβεῖ τὸ ἀπὸ τὴ φύση του καλύτερο ἰσχυρότερο ἀπὸ τὸ χειρότερο, ὁρμᾷ ὁ νοῦς πρὸς τὸ ἀγαθὸ, ἐνῶ ὅταν τὸ χειρότερο πλεονάσει καί βαρύνει, ὀδηγεῖται πάλι ὁ ἄνθρωπος ἀντίστροφα σὲ λογισμοὺς χειρότερους. Γι' αὐτὸ καί ὁ Ἀπόστολος εὐχεται νὰ σωθεῖ⁴⁴, θεωρώντας τὸ αὐτὸ θάνατο καί ὄλεθρο, ὅπως βέβαια καί ὁ Προφήτης λέγοντας, «Καθάρισέ με ἀπὸ τὶς ἀποκρυφές σκέψεις μου»⁴⁵. Γιατί οἱ λόγοι αὐτοὶ δηλώνουν αὐτὸ πού λέγει ὁ Ἀπόστολος· «Εὐχαριστοῦμαι μὲ τὸ νόμο τοῦ Θεοῦ μέσα στὸν ἐσωτερικὸ ἄνθρωπο, βλέπω ὅμως ἓνα ἄλλο νόμο μέσα στὰ μέλη μου, πού ἀντιστρατεύεται στό νόμο τοῦ νοῦ μου καί μ' αἰχμαλωτίζει στό νόμο τῆς ἁμαρτίας πού ὑπάρχει στὰ μέλη μου. Εἶμαι ἓνας ταλαίπωρος ἄνθρωπος, ποιὸς θὰ μὲ σώσει ἀπὸ αὐτὸ τὸ σῶμα τὸ καταδικασμένο σὲ θάνατο;»⁴⁶. Δὲν λέγει τὸ σῶμα θάνατο, ἀλλὰ τὸν νόμο τῆς ἁμαρτίας στὰ μέλη μας, πού φωλιάζει μέσα μας ἐξαιτίας τῆς παράβασης καί δείχνει πάντοτε στήν ψυχὴ τὸ θάνατο τῆς ἀδικίας. Καί ἀμέσως βέβαια προσθέτει ἀπὸ ποιὸ θάνατο ἐπιθυμοῦσε νὰ σωθεῖ καί ποιὸς ἦταν αὐτὸς πού θὰ τὸν ἔσωζε· «Εὐχαριστῶ τὸν Θεὸ πού μὲ ἔσωσε μέσω τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ»⁴⁷. Πρέπει ὅμως νὰ προσέξετε, ἂν ἔλεγε, ὅπως νομίσατε, ὡ Ἀγλαοφῶν, θάνατο αὐτὸ τὸ σῶμα, δὲν θὰ ἀνέφερε ἔπειτα τὸν

ὡς ῥυόμενον αὐτὸν ὑστερον ἐκ τοῦ τοιούτου κακοῦ παρελάμβανεν, ἐπεὶ τί παράδοξον ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ τῆς παρουσίας ἐσχήκαμεν; Τί δὲ καὶ ὁ Ἀπόστολος ἄλλως, ὡς διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ δυναμούμενος τοῦ θανάτου ὑπὸ τοῦ Θεοῦ ἐλευθερωθῆναι, 5 τοῦτο ἐφθέγγετο, ὁπότε πᾶσι καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν ἐλθεῖν εἰς τὸν κόσμον συνέβαινε θνήσκειν; Ὡστε οὐ τὸ σῶμα τοῦτο, ὡ Ἀγλαοφῶν, θάνατον, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτίαν τὴν κατοικήσασαν διὰ τῆς ἐπιθυμίας ἐν τῷ σώματι λέγει, ἧς ὁ Θεὸς αὐτὸν διὰ τῆς παρουσίας τοῦ Χριστοῦ ἐρρύσατο.

10 «Ὁ γὰρ νόμος τῆς ζωῆς τοῦ Πνεύματος ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου». Ὅπως ὁ ἐγείρας Ἰησοῦν ἐκ νεκρῶν διὰ τὸ ἐνοικοῦν αὐτοῦ πνεῦμα ἐν ὑμῖν ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ἡμῶν, τῆς ἁμαρτίας τῆς ἐν τῷ σώματι κατακριθείσης πρὸς ἀναίρεσιν, «ἵνα τὸ δικαίωμα τοῦ 15 κατὰ τὴν ἐντολὴν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἡμᾶς ἐφελκομένου φυσικοῦ νόμου φανερωθῇ ἔξαφθέν». Τὸ γὰρ ἀδύνατον τοῦ ἐν ἡμῖν φυσικοῦ ἀγαθοῦ, «ἐν ᾧ ἠσθένει», ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας ἠττώμενον τῆς ἐγκεμιμένης ἐν τῷ σώματι, «ὁ Θεός» ἀνερρώσατο, «πέμψας τὸν Υἱὸν ἐαυτοῦ τὴν ὁμοίαν τῆς σαρκὸς τῆς ἁμαρτίας σάρκα» ἀνειληφότα, ἵνα 20 τῆς ἁμαρτίας κατακεκομιμένης πρὸς ἀναίρεσιν, «εἰς τὸ μηκέτι καρποφορῆσαι» ἐν τῇ σαρκί, τὸ ἰδίωμα «τοῦ φυσικοῦ νόμου πληρωθῇ», πλεονάσῃ τῇ ὑπακοῇ τοῖς μὴ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τῆς σαρκὸς περιπατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πνεύματος καὶ τὴν ὑφήγησιν. «Ὁ γὰρ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς», ὅς δὴ ἐστὶ τὸ 25 Εὐαγγέλιον, ἕτερος ὢν τῶν προειρημένων νόμων, διὰ τοῦ κηρύγματος πρὸς ὑπακοὴν τεθείς καὶ ἄφεσιν ἁμαρτημάτων, «ἠλευθέρωσεν ἡμᾶς ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου», νικήσας ἐκ παντὸς τὴν ἁμαρτίαν βασιλεύουσιν τῆς σαρκός

Ὅτι φησὶ μὴ τρέφεσθαι ἢ αὐξάνειν ἀπὸ τῆς γῆς τὰ φυτὰ. Λέγει γάρ, διαπορήσαι δ' ἂν τις πῶς εἰς τὸν ὄγκον ἀναλαμβάνεσθαι δύναται τῶν δένδρων ἢ γῆ μεταλλοιομένη· ἐχρῆν γάρ, ἅτε τῆς ὑποκειμένης γῆς ἀναρπαζομένης ἀεὶ διὰ τῶν ῥιζῶν εἰς ὅλην τὴν ἔξιν τοῦ ξύλου, τὸν τόπον, καθ' ὃν τὸ δένδρον θεβλάστηκε, κοιλαί-

Χριστὸ ὡς σωτήρα του ἀπὸ αὐτὸ τὸ κακό. Γιατὶ τί παράδοξο εἶχαμε ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ; Καὶ γιατί ὁ Ἀπόστολος, σὰ νὰ δυνάμωνα ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ νὰ ἐλευθερωθεῖ ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ ἀπὸ τὸ θάνατο, ἔλεγε αὐτὸ, τὴ στιγμὴ πού σὲ ὄλους συνέβαινε νὰ πεθαίνουν καὶ προτοῦ ἔρθει στὸν κόσμο ὁ Χριστός; Ὡστε δὲν λέγει, ὡ Ἀγλαοφῶν, θάνατο αὐτὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὴν ἁμαρτία πού μέσω τῆς ἐπιθυμίας κατοίκησε στὸ σῶμα μας, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐπιθυμία ὁ Θεὸς τὸν ἔσωσε μὲ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ.

«Γιατὶ ὁ νόμος τῆς ζωῆς τοῦ Πνεύματος μέσω Ἰησοῦ Χριστοῦ μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου»⁴⁸. Ὡστε αὐτὸς πού ἀνάστησε τὸν Ἰησοῦ ἀπὸ τοὺς νεκροὺς μὲ τὸ Πνεῦμα τοῦ πού κατοικεῖ μέσα μας, νὰ ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματά μας, μὲ τὴν κατάκριση πρὸς ἐξάλειψη τῆς μέσα στὸ σῶμα μας ἁμαρτίας, γιὰ νὰ φανερωθεῖ ἰσχυρὸ τὸ δίκαιο τοῦ φυσικοῦ νόμου πού μᾶς ἔλκει σύμφωνα μὲ τὴν ἐντολὴ πρὸς τὸ ἀγαθό. Γιατὶ τὴν ἀδυναμία τοῦ φυσικοῦ ἀγαθοῦ μέσα μας, ἐξαιτίας τῆς ὁποίας ἀσθενοῦσε καὶ τὸ νικοῦσε ἡ ἐπιθυμία πού βρίσκεται στὸ σῶμα μας, ὁ Θεὸς τὴν ἐνίσχυσε, στέλνοντας τὸν Υἱό του πού ἀνέλαβε τὴ σάρκα τὴν ὅμοια μὲ τὴ σάρκα τῆς ἁμαρτίας, ὥστε μὲ τὴν κατάκριση πρὸς ἐξάλειψη τῆς ἁμαρτίας, γιὰ νὰ μὴν καρποφορήσῃ στὸ ἐξῆς στὴ σάρκα, νὰ πληρωθεῖ τὸ ἰδίωμα τοῦ φυσικοῦ νόμου, ξεπερνώντας στὴν ὑπακοὴ αὐτοῦ πού δὲν περπατοῦν σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τῆς σάρκας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἐπιθυμία τοῦ Πνεύματος καὶ τὴν ἐντολή. Γιατὶ ὁ νόμος τοῦ Πνεύματος τῆς ζωῆς, πού εἶναι τὸ Εὐαγγέλιο, ἐπειδὴ εἶναι διαφορετικὸς ἀπὸ τοὺς νόμους πού προείπαμε, καὶ πού δέθηκε μὲ τὸ κήρυγμα γιὰ ὑπακοὴ καὶ ἄφεση ἁμαρτιῶν, μᾶς ἐλευθέρωσε ἀπὸ τὸ νόμο τῆς ἁμαρτίας καὶ τοῦ θανάτου, νικώντας σὲ ὅλα τὴν ἁμαρτία πού βασίλευε στὴ σάρκα.

Ὅτι τὰ φυτὰ, λέγει (ὁ Μεθόδιος) δὲν τρέφονται οὔτε μεγαλώνουν ἀπὸ τὴ γῆ. Γιατὶ λέγει· Θ' ἀποροῦσε κάποιος, πῶς μπορεῖ ἡ γῆ νὰ μεταβληθεῖ καὶ νὰ πάρει τὸν ὄγκο τῶν δένδρων. Γιατὶ θὰ ἔπρεπε, ἐπειδὴ ἡ γῆ πού βρίσκεται κάτω ἀπὸ τὸ δένδρο καὶ ἀπορροφᾶται ἀδιάκοπα μέσω τῶν ριζῶν ἀπὸ ὅλο τὸ δένδρο, ὁ τόπος ὅπου βλάστη-

48. Ρωμ. 8,2.

νεσθαι ὥστε μάταιος αὐτῶν ὁ τοιοῦτος τῆς περὶ τὰ σώματα ῥύσεως ἀναλογισμός. Πῶς γὰρ ὄλως ἡ γῆ διὰ τῶν ῥιζῶν εἰς τοὺς κορμούς τῶν φυτῶν εἰσδουμένη, καὶ διὰ τῶν πόρων εἰς πάντας αὐτῶν κατακερματιζομένη τοὺς κλάδους, εἰς φύλλα καὶ καρπὸν μετα-
 5 θάλλεται; Εὐμήκη μὲν οὖν δένδρα, κέδροι ἢ πίτυες ἢ ἐλάται, καὶ πολλὴν φέροντα κατ' ἔτος κόμην καὶ καρπὸν, ἰδεῖν ἔστιν ὡς οὐδὲν τῆς ὑποκειμένης γῆς εἰς τὸν ἑαυτῆς ὄγκον τῆς δρυάδος καταναλίσκουσιν. Ἐχρῆν γάρ, εἰ ἀληθὲς ἦν διὰ τῶν ῥιζῶν ἀνερχομένην ἀποξυλοῦσθαι τὴν γῆν, ἅπαντα τὸν περὶ αὐτὰ τόπον τῆς γῆς κοι-
 10 λαίνεσθαι, ὅτι μὴ ἐπιρρέειν πέφυκε τὸ ξηρόν, καθάπερ καὶ τὸ ὑγρόν, αἰεὶ πρὸς τὸ κινούμενον. Ἦδη δὲ καὶ συκαὶ καὶ ἄλλα τοιαῦτα φυτὰ μνημείων ἐν οἰκοδομήμασι πολλάκις βλαστήσαντα οὐδὲν εἰς ἑαυτὰ τῆς οἰκοδομῆς ὄλως ἱστοροῦνται καταναλωθέναι. Εἰ γοῦν ἐτῶν πολλῶν συλλογίσασθαι τις τὸν καρπὸν αὐτῶν καὶ τὰ
 15 φύλλα βουληθείη, κατίδοι ἂν πολλαπλασίονα τῆς ἐπὶ τῶν μνημείων γῆς τὸν ὄγκον αὐτῶν γεγενημένον. Ὅθεν ἀτοπώτατον ἠγεῖσθαι τὴν γῆν εἰς καρπῶν φορὰν μεταβαλλομένην καὶ φύλλα καταναλίσκεσθαι, κἂν δι' αὐτῆς ἅπαντα γίνωνται, ἔδρα αὐτῇ χρώμενα καὶ τόπων. Οὐδὲ γὰρ ἄρτος δίχα μύλου καὶ τόπου καὶ χρόνου καὶ
 20 πυρὸς γίνεται, καὶ οὐδὲν ἔστιν ἢ γίνεται τούτων ὁ ἄρτος. Καὶ ἐπὶ ἄλλων μυρίων ὡσαύτως.

Ὅτι τό, «Οἶδαμεν γὰρ ὅτι ἐὰν ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τοῦ σκῆ-
 νους καταλυθῇ» καὶ ἐξῆς, οἱ Ὁριγενιασταὶ εἰς ἀναίρεσιν τῆς τῶν
 σωμάτων ἀναστάσεως προβάλλονται, σκῆνος τὸ σῶμα καὶ ἀχει-
 25 ροποιήτον ἐν οὐρανοῖς οἰκίαν τὰ παρ' αὐτῶν πνευματικὰ ἐνδύματα λέγοντες. Διό φησιν ὁ ἅγιος Μεθόδιος, ἐπίγειον οἰκίαν τὴν ἐνταῦθα βραχύδιον ζωὴν καταχρηστικῶς ληπτέον, καὶ οὐ τὸ σκῆ-
 νος τοῦτο. Εἰ γὰρ ἐπίγειον οἰκίαν καταλυομένην τὸ σῶμα τίθεσθαι αὐτὸν νομίζετε, φράσατε τὸ σκῆνος τί ἐστιν, οὐ ἢ οἰκία κατα-
 30 λύεται; Ἐτερον γὰρ τὸ σκῆνος, καὶ ἄλλο τοῦ σκῆνους ἡ οἰκία, καὶ ἕτερον ἡμεῖς, ὧν ἐστι τὸ σκῆνος. «Ἐὰν γὰρ ἡ ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία», φησί, «τοῦ σκῆνους καταλυθῇ», οἷον ἡμᾶς μὲν τὰς ψυχὰς εἶναι δηλώσας, σκῆνος δὲ τὸ σῶμα, οἰκίαν δὲ τοῦ σκῆνους τὴν κατὰ τὴν

σε τὸ δένδρο νὰ γίνεται κοῖλο. Ὡστε εἶναι ἀβάσιμη αὐτὴ ἢ σκέψη γιὰ τὴ μεταβολὴ τῶν σωμάτων. Πῶς δηλαδὴ γενικὰ ἡ γῆ εἰσχωρῶντας ἀπὸ τὴ ρίζα στοὺς κορμούς τῶν φυτῶν καὶ ἀπὸ τοὺς πόρους διοχετευμένη σὲ ὅλα τὰ κλαδιὰ μεταβάλλεται σὲ φύλλα καὶ καρπούς; Γιατὶ μπορεῖς νὰ δεῖς δένδρα πανύψηλα, κέδροι καὶ πεῦκα καὶ ἔλατα, ποὺ βγάζουν κάθε χρόνο πλούσιο φύλλωμα καὶ πολὺ καρπὸ, καὶ ὅτι δὲν ξοδεύει τίποτα ἀπὸ τὴ γῆ ὅπου φύτεωσε ἡ δρῦς γιὰ τὸ μεγάλο ὄγκο της. Γιατὶ ἔπρεπε, ἂν ἦταν ἀλήθεια, ἀνεβαίνοντας ἀπὸ τὶς ρίζες ἡ γῆ νὰ ξυλοποιεῖται, ὅλος ὁ γύρω της τόπος νὰ γίνεται κοῖλος, ἐπειδὴ δὲν εἶναι στὴ φύση του τὸ ξηρὸ, ὅπως τὸ ὑγρὸ, νὰ κυλάει πάντα σ' αὐτὸ ποὺ κινεῖται. Κι ὡς τώρα συκιές καὶ ἄλλα τέτοια φυτὰ ποὺ βλάστησαν πολλὲς φορὲς σὲ οἰκοδομήματα καὶ μνημεῖα κανέννας δὲν λέγει ὅτι ξόδεψαν κάτι ἀπὸ τὸ οἰκοδόμημα γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους. Ἄν λοιπὸν θελήσει νὰ συλλογισθεῖ κάποιος τὸν καρπὸ καὶ τὰ φύλλα τους γιὰ πολλὰ χρόνια, θὰ διαπιστώσει ὅτι ὁ ὄγκος αὐτὸς θὰ εἶναι πολλαπλάσιος ἀπὸ τὴ γῆ ποὺ καταλαμβάνουν τὰ μνημεῖα. Γι' αὐτὸ εἶναι ἀτοπώτατο νὰ νομίζουν ὅτι ἡ γῆ μεταβάλλεται καὶ καταναλίσκεται σὲ καρποφορία καὶ φυλλοφορία, ἔστω κι ἂν ὅλα γίνονται ἀπὸ αὐτήν, χρησιμοποιώντας αὐτὴ σὰν ἔδρα καὶ θέση τους. Γιατὶ οὔτε ψωμί γίνεται χωρὶς μύλο καὶ τόπο καὶ χρόνο καὶ φωτιά, καὶ κανένα ἀπὸ αὐτὰ οὔτε εἶναι οὔτε γίνεται τὸ ψωμί. Τὸ ἴδιο καὶ γι' ἀμέτρητα ἄλλα.

Ὅτι τὴ ρήση τοῦ Παύλου, «Γνωρίζομε ὅτι, ἂν ἡ ἐπίγεια κατοικία τοῦ σκῆνους μας καταλυθεῖ»⁴⁹ καὶ ἔξῃς, οἱ Ὁριγενιαστὲς τὴν προβάλλουν γιὰ νὰ ἀναιρέσουν τὴν ἀνάστασι τῶν σωμάτων, λέγοντας σκῆνος τὸ σῶμα καὶ ἀχειροποίητη κατοικία στὸν οὐρανὸ τὰ πνευματικά τους ἐνδύματα. Γι' αὐτὸ λέγει ὁ ἅγιος Μεθόδιος: Ἐπίγεια κατοικία πρέπει μὲ καταχρηστικὸ νόημα νὰ θεωρήσομε τὴν ἐδῶ σύντομη ζωὴ, κι ὄχι αὐτὸ τὸ σωματικὸ σκῆνος. Ἄν δηλαδὴ νομίζετε ὅτι θεωρεῖ ἐπίγεια κατοικία ποὺ καταστρέφεται τὸ σῶμα, πέστε τί εἶναι τὸ σκῆνος τοῦ ὁποίου καταλύεται ἡ κατοικία;. Γιατὶ ἄλλο εἶναι τὸ σκῆνος, καὶ ἄλλο ἡ κατοικία τοῦ σκῆνους, καὶ ἄλλο ἐμεῖς, τῶν ὁποίων εἶναι τὸ σκῆνος. Γιατὶ λέγει: «Ἄν ἡ ἐπίγεια κατοικία τοῦ σκῆνους μας καταλυθεῖ», δηλώνοντας ὅτι ἐμεῖς εἴμαστε οἱ ψυχές, σκῆνος τὸ

παρούσαν ζωὴν ἀπόλαυσιν τῆς σαρκὸς τροπικῶς Ἐὰν οὖν ἡ νῦν δὴ αὕτη τοῦ σώματος ζωὴ δίκην οἰκίας καταλυθῆ, ἔξομεν τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἀχειροποιήτον. Ἀχειροποιήτόν φησι διὰ τὸ χειροποιήτον ταύτην λέγεσθαι τὴν ζωὴν κατὰ ἀντιδιαστολήν, παρὰ τὸ 5 πάντα ἡμῶν τὰ κοσμήματα καὶ σπουδάσματα τοῦ βίου χερσὶν παλαμᾶσθαι ἀνθρώπων. Τὸ γὰρ σῶμα δημιουργήμα ὑπάρχον Θεοῦ χειροποιητόν οὐ λέγεται, ὅτι μὴ ἐπαλαμῆθη τέχναις ἀνθρώπων. Εἰ δὲ διότι ὑπὸ Θεοῦ ἐδημιουργήθη χειροποιήτον αὐτὸ λέξουσι, χειροποίητοι ἄρα καὶ αἱ ψυχαὶ καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ τὰ ἐνδύματα 10 αὐτὰ τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς Θεοῦ γὰρ αὐτουργήματα καὶ ταῦτα

Τίς οὖν ἐστὶν ἡ χειροποίητος οἰκία; Ἡ βραχύδιος, ὡς ἔφην, αὕτη ζώη, ἡ ἀπ' ἀνθρωπίνων χειρῶν δραματουρουμένη («Φαγῆ», γὰρ φησιν, «ἐν ἰδρωτί τοῦ προσώπου σου τὸν ἄρτον σου»), ἧς καταλυθείσης ἐκείνην τὴν ἀχειροποιήτον ζωὴν ἔχομεν. Καθά- 15 περ καὶ ὁ Κύριος εἰπὼν ἐδήλωσε· «Ποιήσατε φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας τοῦ Μαμωνᾶ, ἵνα, ὅταν ἐκλίπῃσι, δέξωνται ὑμᾶς εἰς τὰς αἰωνίους σκηνάς». Ὁ γὰρ ἐκεῖ «σκηνάς» ὁ Κύριος ἐκάλεσε, τοῦτο ἐνταῦθα ὁ Ἀπόστολος «ἐνδύματα»· ὁ δὲ ἐκεῖ «φίλους ἐκ τῆς ἀδικίας», ἐνταῦθα «καταλυόμενας» ὁ Ἀπόστολος «οἰκίας». Καθά- 20 περ γοῦν ἐὰν ἐκλείψωσιν ἡμῶν αἱ τῆς παρούσης ζωῆς ἡμέραι, τὰ πρὸς εὐπορίαν τὰς ψυχὰς ἡμῶν ὑποδέξονται ἀγαθοεργήματα, ἃ ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἀδικίᾳ ζωῆς ἐκτησάμεθα τῷ τὸν κόσμον «ἐν τῷ πονηρῷ» κείσθαι, οὕτω τῆς ζωῆς καταλυθείσης τῆς ὠκνύμου τὴν πρὸ τῆς ἀναστάσεως ἔξομεν οἴκησιν αἱ ψυχαὶ παρὰ τῷ Θεῷ, ἔστ' 25 ἂν ἀνακαινοποιηθεῖσαν ἡμῖν ἄπτωτον ἀναλάβωμεν οἰκίαν. Ὁθεν καὶ στενάζομεν, μὴ θέλοντες τὸ σῶμα ἀπεκδύσασθαι, ἀλλ' «ἐπ' αὐτῷ τὴν λουπήν» ἐπενδύσασθαι ζωὴν. Τὸ γὰρ οἰκητήριον τὸ ἐξ οὐρανοῦ, ὃ ἐπιθυμοῦμεν ἐπενδύσασθαι, ἡ ἀθανασία ἐστίν, ἣν ἐὰν ἐπενδυσώμεθα, καταποθήσεται πᾶν τὸ ἐν αὐτῇ ὄλοσχερῶς 30 ἀσθενές ὑπὸ τῆς ἀχρόνου ζωῆς καταναλωθὲν καὶ θνητόν. «Διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν, οὐ διὰ εἰδους», τουτέστι διὰ πίστεως

50. Γέν. 3, 19.

53. Β' Κορ. 5, 2.

51. Λουκᾶ 16, 19.

54. Β' Κορ. 5, 7.

52. Α' Ἰω. 5, 19.

σῶμα, καὶ κατοικία τοῦ σκήνου μεταφορικὰ τὴν ἀπόλαυση τῆς σάρκας κατὰ τὴν παρούσα ζωὴ. Ἐὰν λοιπὸν αὐτὴ ἐδῶ ἢ σωματικὴ ζωὴ καταστραφεῖ ὅμοια μὲ κατοικία, θὰ ἀποκτήσουμε τὴν ἀχειροποίητη στοὺς οὐρανοὺς. Τὴ λέγει ἀχειροποίητη, ἐπειδὴ κατὰ ἀντιδιαστολή λέγεται χειροποίητη αὐτὴ ἐδῶ ἢ ζωὴ, ἀφοῦ ὅλα ὅσα κατασκευάζομε καὶ δημιουργοῦμε γιὰ τὴ ζωὴ κατασκευάζονται μὲ τὰ χέρια τῶν ἀνθρώπων. Γιατὶ τὸ σῶμα ποὺ εἶναι δημιούργημα τοῦ Θεοῦ δὲν λέγεται χειροποίητο, ἐπειδὴ δὲν κατασκευάσθηκε ἀπὸ ἀνθρώπινες τέχνες. Ἐὰν ὅμως, ἐπειδὴ δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ τὸ χαρακτηρῖσθαι χειροποίητο, ἄρα χειροποίητες θὰ εἶναι καὶ οἱ ψυχῆς καὶ οἱ ἄγγελοι καὶ αὐτὰ τὰ ἐνδύματα στοὺς οὐρανοὺς, ἀφοῦ καὶ αὐτὰ εἶναι ἔργα τοῦ ἴδιου τοῦ Θεοῦ.

Ποιὰ λοιπὸν εἶναι ἡ χειροποίητη κατοικία; Ἡ σύντομη αὐτὴ ζωὴ, ὅπως εἶπα, ποὺ δραματολογεῖται ἀπὸ ἀνθρώπινα χέρια. Γιατὶ λέγει· «Μὲ τὸν ἰδρώτα τοῦ προσώπου σου θὰ φᾶς τὸ ψωμί σου»⁵⁰. Καὶ ὅταν καταλυθεῖ αὐτὴ ἢ ζωὴ, ἔχομε ἐκεῖνη τὴν ἀχειροποίητη ζωὴ. Ὅπως βέβαια φανέρωσε καὶ ὁ Κύριος λέγοντας· «Κάνετε φίλους ἀπὸ τὴν ἀδικία τοῦ μαμωνᾶ, ὥστε, ὅταν πεθάνετε, νὰ σᾶς δεχθοῦν στὶς αἰώνιες σκηνές»⁵¹. Αὐτὸ δηλαδὴ ποὺ ὁ Κύριος κάλεσε ἐκεῖ σκηνές, ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸ ὀνόμασε ἐνδύματα. Καὶ αὐτὸ ποὺ ἐκεῖ τὸ εἶπε φίλους τῆς ἀδικίας, ἐδῶ ὁ Ἀπόστολος τὸ λέγει κατοικίες ποὺ καταστρέφονται. Ὅπως λοιπὸν ἂν τελειώσουν οἱ ἡμέρες τῆς παρούσας ζωῆς, θὰ ὑποδεχθοῦν τὶς ψυχῆς μας οἱ καλὲς πράξεις τῆς ἀγαθοεργίας, τὶς ὁποῖες ἀποκτήσαμε ἀπὸ τὴ ζωὴ μέσα στὴν ἀδικία μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ κόσμος κάτω ἀπὸ τὴν ἐξουσία τοῦ πονηροῦ⁵², ἔτσι ὅταν ἡ ταχυπρόθεσμη ζωὴ καταλυθεῖ, θὰ βροῦμε τὴν πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάστασι κατοικία κοντὰ στὸ Θεό, ὥσπου ν' ἀποκτήσουμε ἀνακαινισμένη καὶ χωρὶς φόβο νὰ πέσει κατοικία. Γι' αὐτὸ καὶ στενάζομε καὶ δὲν θέλομε ν' ἀποθέσουμε τὸ σῶμα, ἀλλὰ φορῶντας αὐτὸ νὰ περάσουμε τὴν ὑπόλοιπη ζωὴ⁵³. Γιατὶ ἡ κατοικία ἢ οὐράνια ποὺ ἐπιθυμοῦμε νὰ φορέσουμε εἶναι ἡ ἀθανασία, τὴν ὁποῖα ἂν φορέσουμε, θὰ καταποθεῖ ὀλότελα μέσα σ' αὐτὴν κάθε τι τὸ ἀσθενικὸ καὶ θνητὸ καταναλωμένο ἀπὸ τὴν ἄχρονη ζωὴ. «Γιατὶ βαδίζομε μὲ τὴν πίστη, ὄχι βλέποντας μὲ τὰ μάτια μας»⁵⁴, δηλαδὴ βαδίζομε ἀκόμα μὲ τὴν πίστη, προσπαθῶ-

γὰρ ἐπιδαίνομεν ἔτι ἀτρανωτάτῳ λογισμῷ τὰ ἐκεῖ πράγματα κατοπτρεύοντες, καὶ οὐ σαφῶς, ὥστε καὶ ὄραν καὶ ἀπολαύειν καὶ ἐν αὐτοῖς εἶναι.

«Τοῦτο δέ φημί, ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ καὶ αἷμα κληρονομησαί 5
 βασιλείαν Θεοῦ οὐ δύνανται, οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ». Σάρκα, φησὶν, οὐ τὴν σάρκα αὐτὴν ἐδήλωσεν, ἀλλὰ τὴν ἄλογον πρὸς τὰς μαχλώσας τῆς ψυχῆς ὁρμὴν ἡδονάς. Εἰπὼν οὖν, «Σὰρξ καὶ αἷμα βασιλείαν Θεοῦ κληρονομησαί οὐ δύναται», ἐπαπεφήνατο· «Οὐδὲ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν κληρονομεῖ». Φθορὰ 10
 δὲ οὐκ αὐτό ἐστι τὸ φθειρόμενον, ἀλλὰ τὸ φθεῖρον. Ἐπικρατήσαντος μὲν γὰρ τοῦ θανάτου κλίνεται τὸ σῶμα εἰς φθοράν· ἐπιμενούσης δὲ ἔμπαλιν τῆς ζωῆς ἐν αὐτῷ ἔστηκε μὴ καθαιρούμενον Ἐπειδὴ μεθόριον τῆς ἀφθαρσίας ἐγενήθη καὶ τῆς φθορᾶς ἡ σὰρξ, οὐκ οὕσα οὐδὲ φθορὰ οὐδὲ ἀφθαρσία, ἐκρατήθη τε διὰ τὴν ἡδονὴν ὑ- 15
 πὸ τῆς φθορᾶς, ποιήμα τῆς ἀφθαρσίας καὶ κτήμα ὑπάρχουσα, διὰ τοῦτο γεγένηται εἰς φθοράν καὶ ἐπεὶ συνεκρατήθη ὑπὸ τῆς φθορᾶς καὶ θανάτῳ διὰ παιδείαν παρεδόθη, εἰς νίκος αὐτὴν τῇ φθορᾷ καθάπερ κληρονομίαν οὐ κατέλιπεν, ἀλλὰ πάλιν διὰ τῆς ἀναστάσεως νικήσας τὸν θάνατον ἀπέδωκε τῇ ἀφθαρσίᾳ, ἵνα μὴ κληρο- 20
 νομήσῃ ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν, ἀλλ' ἡ ἀφθαρσία τὸ φθαρόν. Ἐπαποκρίνεται γοῦν· «Δεῖ γὰρ τὸ φθαρόν τοῦτο ἐνδύσασθαι τὴν ἀφθαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τὴν ἀθανασίαν». Φθαρόν δὲ καὶ θνητὸν ἐνδύμενον ἀθανασίαν καὶ ἀφθαρσίαν τί δ' ἂν ἕτερον εἶη παρὰ τὸ σπειρόμενον ἐν φθορᾷ καὶ ἀνιστάμενον ἐν ἀφθαρσίᾳ, ἵνα, 25
 «Καθὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, φορέσωμεν καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουρανίου». Ἡ γὰρ εἰκὼν τοῦ χοϊκοῦ, ἦν ἐφορέσαμεν, τό, «Γῆ εἶ καὶ εἰς γῆν ἀπελεύση» ἐστίν, ἡ δὲ εἰκὼν τοῦ ἐπουρανίου ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις καὶ ἡ ἀφθαρσία.

Ἰουστίνος δὲ ὁ Νεαπολίτης, ἀνὴρ οὔτε τῷ χρόνῳ πόρρω ὢν 30
 τῶν Ἀποστόλων οὔτε τῇ ἀρετῇ, κληρονομεῖσθαι μὲν τὸ ἀποθνήσκον, κληρονομεῖν δὲ τὸ ζῶν λέγει, καὶ θνήσκειν μὲν σάρκα, ζῆν δὲ τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν. Ὅπότεν δὴ σάρκα ὁ Παῦλος καὶ

55. Α' Κορ. 15, 50.

56. Ὁπ. π. 53.

57. Ὁπ. π. 49.

58. Γέν. 3, 19.

ντας νὰ δοῦμε τὰ ἐκεῖ πράγματα μὲ ἀμυδρὸ λογισμό, καὶ ὄχι μὲ σαφήνεια, ὥστε καὶ νὰ τὰ βλέπομε καὶ νὰ τ' ἀπολαμβάνομε καὶ νὰ εἶμαστε μέσα σ' αὐτὰ.

«Αὐτὸ σᾶς βεβαιώνω, ἀδελφοί μου, ὅτι σάρκα καὶ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, οὔτε ἡ φθορὰ κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσία»⁵⁵. Λέγοντας, λέγει, σάρκα δὲν δήλωσε τὴν ἴδια τὴ σάρκα, ἀλλὰ τὴν ἄλογη ὁρμὴ τῆς ψυχῆς πρὸς τὶς ἀσελγεῖς ἡδονές. Ἐφοῦ εἶπε δηλαδή, «Ἡ σάρκα καὶ τὸ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τῶν οὐρανῶν», πρόσθεσε στὴ σκέψη του· «Οὔτε ἡ φθορὰ κληρονομεῖ τὴν ἀφθαρσία». Καὶ φθορὰ δὲν εἶναι αὐτὸ πού φθείρεται, ἀλλ' αὐτὸ πού φθείρει. Γιατὶ ἀπὸ τότε πού ἐπικράτησε ὁ θάνατος, τὸ σῶμα ὀλισθαίνει πρὸς τὴ φθορὰ. Κι ὅταν ἀντίθετα παραμένει σ' αὐτὸ ἡ ζωὴ, παραμένει κι αὐτὸ καὶ δὲν καταστρέφεται. Γι' αὐτό, ἐπειδὴ ἡ σάρκα γενήθηκε στὸ μεταίχμιο τῆς ἀφθαρσίας καὶ τῆς φθορᾶς, καὶ δὲν εἶναι οὔτε φθορὰ οὔτε ἀφθαρσία, ἐξαιτίας τῆς ἡδονῆς αἰχμαλωτίσθηκε ἀπὸ τὴ φθορὰ, ἐνῶ εἶναι δημιουργημα καὶ κτῆμα τῆς ἀφθαρσίας, γι' αὐτὸ ἔχει γενηθεῖ γιὰ τὴ φθορὰ. Κι ἐπειδὴ καταπολεμήθηκε ἀπὸ τὴ φθορὰ καὶ παραδόθηκε στὸ θάνατο πρὸς τιμωρία, δὲν τὴν ἄφησε γιὰ πάντα κληρονομιά στὴ φθορὰ, ἀλλὰ πάλι νικώντας μὲ τὴν ἀνάστασι τὸ θάνατο τὸν ἀπέδωσε στὴν ἀφθαρσία, γιὰ νὰ μὴν κληρονομήσει ἡ φθορὰ τὴν ἀφθαρσία, ἀλλὰ ἡ ἀφθαρσία τὸ φθαρτό. Σ' αὐτὰ προσθέτει λοιπόν· «Πρέπει αὐτὸ ἐδῶ τὸ φθαρτὸ νὰ ντυθεῖ τὴν ἀφθαρσία καὶ τὸ θνητὸ τὴν ἀθανασία»⁵⁶. Φθαρτὸ ὅμως καὶ θνητὸ πού ντύνεται τὴν ἀθανασία καὶ τὴν ἀφθαρσία τί ἄλλο μπορεῖ νὰ εἶναι, παρὰ αὐτὸ πού σπείρεται ὡς φθαρτὸ καὶ φυτρώνει ὡς ἀφθαρτο, ὥστε, «Ὅπως φορέσαμε τὴν εἰκόνα τοῦ χοϊκοῦ, νὰ φορέσουμε καὶ τὴν εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου»⁵⁷; Ἡ εἰκόνα βέβαια τοῦ χοϊκοῦ πού φορέσαμε εἶναι τό, «Χῶμα εἶσαι καὶ στὸ χῶμα θὰ ἐπιστρέψεις»⁵⁸, ἐνῶ ἡ εἰκόνα τοῦ ἐπουράνιου εἶναι ἡ ἀνάστασι ἀπὸ τοὺς νεκροὺς καὶ ἡ ἀφθαρσία.

Ὁ Ἰουστίνος ὅμως ὁ Νεαπολίτης, πού δὲν ἀπειχε οὔτε ὡς πρὸς τὸ χρόνο ἀπὸ τοὺς ἀποστόλους, οὔτε ὡς πρὸς τὴν ἀρετὴ, λέγει ὅτι κληρονομεῖται αὐτὸ πού πεθαίνει καὶ κληρονομεῖ αὐτὸ πού ζεῖ, καὶ πεθαίνει βέβαια ἡ σάρκα, ζεῖ ὅμως ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Κι ὅταν

αἷμα μὴ δύνασθαι τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ κληρονομηῆσαι λέγει, οὐχ ὡς ἐκφανλίζων, φησί, τῆς σαρκὸς τὴν παλιγγενεσίαν ἀποφαίνεται, ἀλλὰ διδάσκων οὐ κληρονομεῖσθαι βασιλείαν Θεοῦ, αἰώνιον ὑπάρχουσαν ζωὴν, ὑπὸ τοῦ σώματος, ἀλλὰ τὸ σῶμα ὑπὸ τῆς ζωῆς. Εἰ γὰρ ἐκληρονομεῖτο ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ ὑπὸ τοῦ σώματος ζωὴ ὑπάρχουσα, συνέβαινε ἂν τὴν ζωὴν ὑπὸ τῆς φθορᾶς καταπίνεσθαι. Νῦν δὲ τὸ τεθνηκὸς ἢ ζωὴ κληρονομεῖ, ἵνα «εἰς νίκος καταποθῆ ὁ θάνατος» ὑπὸ τῆς ζωῆς καὶ τὸ φθαρόν τῆς ἀφθαρσίας κτῆμα ἀναφανῆ, ἐλεύθερον μὲν θανάτου καὶ ἁμαρτίας γεγεννη-
 10 μένον, δούλον δὲ καὶ ὑπήκοον ἀθανασίας, ὅπως τῆς ἀφθαρσίας τὸ σῶμα ἦ, καὶ μὴ τοῦ σώματος ἢ ἀφθαρσία. Ὅτι «Καὶ οἱ νεκροὶ ἐν Χριστῷ ἀναστήσονται πρῶτον, ἔπειτα καὶ ἡμεῖς οἱ ζῶντες», ὁ ἅγιος Μεθόδιος οὕτω φησί· τουτέστιν αὐτὰ ἡμῶν ταῦτα τὰ σώματα· «Ἡμεῖς» γὰρ «οἱ ζῶντες» αἱ ψυχαὶ ἐσμεν, οἱ ἀπολαμβάνοντες
 15 ἐγερθέντας ἐκ τῆς γῆς τοὺς νεκρούς, ἵνα «εἰς ἀπάντησιν» ἅμα αὐτοῖς ἀρπασθέντες τοῦ Κυρίου ἐνδόξως ἐορτάσωμεν αὐτῷ τὴν φαιδρὰν τῆς ἀναστάσεως ἐορτήν, ἀνθ' ὧν αἰωνίους ἡμῶν τὰς σκηνάς, οὐκέτι τεθηξομένας ἢ λυθησομένας, ἀπειλήσαμεν.

Ὅτι φησὶν, Ἐθεασάμην ἐν Ὀλύμπῳ ἐγὼ (ὄρος δὲ ἐστὶν ὁ Ὀ-
 20 λυμπος τῆς Λυκίας) πῦρ αὐτομάτως κατὰ τὴν ἀκρόρειαν τοῦ ὄρους κάτωθεν ἐκ τῆς γῆς ἀναδιδόμενον, περὶ ὃ πῦρ ἄγνος φυτὸν ἐστὶν, οὕτω μὲν εὐθαλὲς καὶ γλοερὸν, οὕτω δὲ σύσκιον, ὡς ὑπὸ πηγῆς μᾶλλον αὐτὸ δοκεῖν βεβλαστηκέναι· δι' ἣντινα οὖν αἰτίαν, εἰ φύσεις εἰσὶ φθαρτῶν καὶ ὑπὸ πυρὸς καταναλουμένων σωμάτων, οὐ
 25 μόνον οὐ καταφλέγεται τὸ φυτὸν τοῦτο, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον ἀκμαιότερον ὑπάρχει, εἰ τῆ φύσει ἐστὶν εὐκαυστον, καὶ ταῦτα περὶ αὐτὰς αὐτοῦ τὰς ῥίζας τοῦ πυρὸς ἐντυφωμένου; Κλάδους γοῦν ἐγὼ δένδρων ἐκ τῆς παρακειμένης ὕλης ἐπέρριψα, καθ' ὃν ἀνερεύγεται τὸ πῦρ τόπον, καὶ εὐθέως εἰς φλόγα ἀρθέντες ἐτεφρώθησαν. Τί οὖν
 30 βούλεται τὸ παράδοξον; Δειγμα τοῦτο τῆς μελλούσης ὁ Θεὸς ἡμέρας καὶ προοίμιον ἔθετο, ἵνα γινώσκωμεν, ὅτι πάντων πυρὶ κατομβρουμένων τὰ ἐν ἀγνεῖα σώματα διατρίψαντα καὶ δικαιοσύνη, καθάπερ ψυχρῷ ὕδατι, τῷ πυρὶ ἐπιθήσονται.

ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι «ἡ σάρκα καὶ τὸ αἷμα δὲν μποροῦν νὰ κληρονομήσουν τὴ βασιλεία τοῦ Θεοῦ», δὲν τὸ λέγει ὁ Παῦλος, λέγει, ἐξευτελίζοντας τὴν παλιγγενεσία τῆς σάρκας, ἀλλὰ γιὰ νὰ διδάξει ὅτι δὲν κληρονομεῖται ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι αἰώνια ζωὴ, ἀπὸ τὸ σῶμα, ἀλλὰ τὸ σῶμα ἀπὸ τὴ ζωὴ. Γιατί, ἂν μπορούσε νὰ κληρονομηθεῖ ἡ βασιλεία τοῦ Θεοῦ, πού εἶναι ζωὴ, ἀπὸ τὸ σῶμα, τότε θὰ συνέβαινε ἡ ζωὴ νὰ καταπίνεται ἀπὸ τὴ φθορά. Τώρα ὅμως ἡ ζωὴ κληρονομεῖ αὐτὸ πού παθαίνει, γιὰ νὰ καταποθεῖ ἐξολοκλήρου ὁ θάνατος νικημένος ἀπὸ τὴ ζωὴ, καὶ τὸ φθαρτὸ νὰ παρουσιασθεῖ κτῆμα τῆς ἀφθαρσίας, ἐλεύθερο πιά ἀπὸ τὸ θάνατο καὶ τὴν ἁμαρτία, καὶ ὄχι ἡ ἀφθαρσία τοῦ σώματος. Ὅτι «Καὶ οἱ νεκροὶ θ' ἀναστηθοῦν μὲ τὴ δύναμη τοῦ Χριστοῦ πρῶτοι, καὶ ἔπειτα ἐμεῖς πού ζοῦμε»⁵⁹, λέγει τὰ ἑξῆς ὁ ἅγιος Μεθόδιος· Δηλαδή αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ σώματά μας· γιατί ἐμεῖς πού ζοῦμε εἴμαστε οἱ ψυχὲς πού θὰ δεχθοῦμε τοὺς νεκροὺς πού ἀναστήθηκαν, γιὰ νὰ ἐορτάσομε μὲ δόξα τὴ λαμπρὴ ἐορτὴ τῆς ἀνάστασης ἀρπαγμένοι μαζί μ' αὐτοὺς πρὸς ὑποδοχὴ τοῦ Κυρίου, γιὰ τὰ ὁποῖα ἀπολαύσαμε τὶς σκηνὲς μας αἰώνιες, πού πιά δὲν θὰ πεθάνουν οὔτε θὰ διαλυθοῦν.

Ὅτι, λέγει, Ἐγὼ εἶδα στὸν Ὀλυμπο (ὁ Ὀλυμπος εἶναι ὄρος τῆς Λυκίας) μιὰ φλόγα ν' ἀναπηδᾷ ἀπὸ μόνη τῆς μέσα ἀπὸ τὴ γῆ στὴν κορυφὴ τοῦ βουνοῦ, καὶ κοντὰ στὴ φλόγα ἦταν τὸ φυτὸ λυγαριά, τόσο ἀκμαῖο καὶ τόσο πράσινο καὶ τόσο σκιερὸ, ὥστε νὰ νομίζεις ὅτι μᾶλλον αὐτὸ εἶχε ἀναβλαστήσει ἀπὸ κάποια πηγὴ. Γιὰ ποιὸ λόγο λοιπόν, ἂν εἶναι φύσεις φθαρτῶν σωμάτων πού τὶς κατατρῶγει ἡ φωτιᾶ, ὄχι μόνον τὸ φυτὸ αὐτὸ δὲν καταφλέγεται, ἀλλὰ καὶ ὅλο γίνεται πιὸ ἀκμαῖο, ἂν ἀπὸ τὴ φύση του καίγεται εὐκόλα, καὶ ὅλα αὐτὰ τὴ στιγμὴ πού ἡ φωτιᾶ καίει στὶς ρίζες του; Πῆρα κλαδιὰ δένδρων ἀπὸ τὸ πλησίον δάσος καὶ τὰ ἔριξα στὸν τόπο πού ὑψωνόταν ἡ φωτιᾶ, καὶ ἀμέσως ἔγιναν στάχτη καθὼς φούντωσε ἡ φλόγα. Τί σημαίνει λοιπόν αὐτὸ τὸ παράδοξο; Τὸ ἔδωσε αὐτὸ ὁ Θεὸς ὡς δεῖγμα καὶ προοίμιο τῆς μέλλουσας ἡμέρας, γιὰ νὰ γνωρίζομε ὅτι, ἐνῶ ὅλα θὰ καταφαγωθοῦν ἀπὸ τὶς φλόγες, τὰ σώματα πού ἔζησαν μὲ ἀγιότητα καὶ δικαιοσύνη θὰ ἀντιμετωπίσουν τὴ φωτιᾶ σὰν νὰ εἶναι δροσερὸ νερό.

59. Α' Θεσσ. 4, 15-16.

“Οτι φησίν, Ἐπίστησον δὲ μήποτε καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, «Ἐδωκεν ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ», λέγων, καὶ «Ὁ θάνατος καὶ ὁ Ἄδης ἔδωκαν τοὺς νεκροὺς τοὺς ἐν αὐτοῖς», τὰ ἀπὸ τῶν στοιχείων ἀναδιδόμενα πρὸς ἀποκατάστασιν ἐκάστου 5 μόρια ἐδήλωσε· τὴν μὲν γὰρ θάλασσαν εἶναι τὴν ὑγρὰν οὐσίαν, Ἄδην δὲ τὸν αἶρα παρὰ τὸ αἰδέες, διὰ τὸ μὴ ὀραῖσθαι, καθάπερ ἐλέχθη καὶ Ὠριγένει, καὶ θάνατον τὴν γῆν παρὰ τὸ ἐν αὐτῇ κλίνεσθαι τὰ θνήσκοντα, ὅθεν καὶ χοῦς ἐκλήθη θανάτου ἐν ψαλμοῖς, εἰς χοῦν θανάτου κατῆχθαι εἰρηκότος Χριστοῦ.

10 “Οτι, φησί, πᾶν γὰρ τὸ ἐκ καθαροῦ αἵρος καὶ καθαροῦ πυρός συνιστάμενον σύγκρομα, καὶ τοῖς ἀγγελικοῖς ὁμοούσιον ὑπάρχον, οὐ δύναται γῆς ἔχειν ποιότητα καὶ ὕδατος, ἐπεὶ συμβήσεται ἔσεσθαι αὐτὸ γεῶδες. Τοιοῦτον καὶ ἐκ τούτων τὸ ἀναστῆναι μέλλον σῶμα ἀνθρώπου ὁ Ὠριγένης ἐφαντάζετο, ὃ καὶ πνευματικὸν ἔφη.

15 “Οτι φησί, Ποδαπὸν ἄρα σοι καὶ σχῆμα τὸ ἀνιστάμενον, εἰ ὄλως τὸ ἀνθρωποειδὲς τοῦτο, ὡς ἄχρηστον ὄν κατ’ αὐτόν, ἐξάφανίζεται· ὁ πάντων ἐστὶ τῶν εἰς ζῶα συγκεκομημένων σχημάτων ἐρασιμώτερον, ᾧ καὶ τὸ Θεῖον χρῆται εἰκόνι, καθάπερ καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος δηλοῖ· «Ἀνὴρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφείλει κατακαλύπτεσθαι 20 τὴν κεφαλὴν, εἰκὼν καὶ δόξα Θεοῦ ὑπάρχων», εἰς ὃ καὶ τὰ νοερὰ τῶν ἀγγέλων σώματα διεκοσμήθησαν. Ἐὰρ κυκλοτερές ἢ πολυγώνιον ἢ κυβικὸν ἢ πυραμοειδές; Πλεῖσται γὰρ τῶν σχημάτων αἱ παραλλαγαί. Ἀλλὰ τοῦτο ἀμήχανον. Οὐκοῦν τίς ἢ ἀποκλήρωσις, τὸ μὲν θεοεἶκελον σχῆμα (ὁμολογεῖ γὰρ καὶ αὐτὸς ὁμοειδῆ εἶναι 25 τὴν ψυχὴν τῷ σώματι) ἀπαγορεύεσθαι ὡς ἀκλεέστερον, ἄπουν δὲ καὶ ἄχειρον ἀνίστασθαι;

“Οτι φησίν, Ὁ μετασχηματισμὸς ἢ εἰς τὸ ἀπαθὲς καὶ ἔνδοξόν ἐστὶν ἀποκατάστασις· νῦν μὲν γὰρ σῶμα ἐπιθυμίας ἐστὶ καὶ ταπεινώσεως (διὸ καὶ Δανιὴλ ἀνὴρ ἐπιθυμιῶν ἦκουε), τότε δὲ μετασχηματισθήσεται εἰς σῶμα ἀπαθὲς, οὐ τῇ ἐξαλλαγῇ τῆς διακοσμήσεως τῶν μελῶν, ἀλλὰ τῷ μὴ ἐπιθυμεῖν τῶν ὑλικῶν ἡδονῶν.

Ὅτι, λέγει, Πρόσεξε μήπως καὶ ὁ μακάριος Ἰωάννης, λέγοντας, «Ἐδωσε ἡ θάλασσα τοὺς νεκροὺς ποὺ ἦταν σ' αὐτή, καὶ ὁ θάνατος ἐπίσης καὶ ὁ ἄδης ἔδωσαν τοὺς νεκροὺς ποὺ ὑπῆρχαν σ' αὐτούς»⁶⁰, δήλωσε τὰ μέρη ποὺ ἀναδίδονται ἀπὸ τὰ στοιχεῖα πρὸς ἀποκατάτα-ση τοῦ καθενός· γιατί ἡ θάλασσα εἶναι ἡ ὑγρὴ οὐσία, ὁ ἀέρας εἶναι ὁ ἄδης ἀπὸ τὸ αἰδέες, ἐπειδὴ δὲν εἶναι ὄρατός, ὅπως εἶπε καὶ ὁ Ὁρι-γένης, καὶ ἡ γῆ εἶναι θάνατος, ἐπειδὴ σ' αὐτὴν ἐπιστρέφουν ὅσοι πε-θαίνουν, καὶ γι' αὐτὸ καὶ ὀνομάσθηκε χῶμα ὁ θάνατος στοὺς Ψαλ-μούς, ἔχοντας πεῖ ὅτι ὁ Χριστὸς κατῆλθε στὸ χῶμα τοῦ θανάτου⁶¹.

Ἐπίσης λέγει, Κάθε κράμα ἀπὸ καθαρὸ ἀέρα καὶ καθαρὴ φωτιᾶ, καὶ ποὺ εἶναι ὁμοούσιο μὲ τὴν ἀγγελικὴ φύση, δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ἔχει τὴν ποιότητα τοῦ χῶματος καὶ τοῦ νεροῦ, γιατί τότε αὐτὸ θὰ εἶναι γεῶδες. Τέτοιο κι ὅτι ἀποτελεῖται ἀπὸ αὐτὰ τὰ στοιχεῖα φαντα-ζόνταν ὁ Ὁριγένης τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου ποὺ πρόκειται ν' ἀνα-στηθεῖ, τὸ ὁποῖο καὶ κάλεσε πνευματικό.

Ἀκόμα λέγει· Τί λογῆς ἄραγε εἶναι καὶ τὸ σχῆμα ποὺ ἀνασταίνε-ται, ἂν αὐτὸ τὸ ὄλότελα ὅμοιο μὲ ἀνθρώπο, ἐπειδὴ εἶναι ἄχρηστο κατ' αὐτόν, ἔξαφανίζεται; Αὐτὸ ποὺ εἶναι πιὸ ὠραῖο ἀπὸ ὅλες τὶς μορφές ποὺ δόθηκαν στὰ ζῶα, τὸ ὁποῖο καὶ τὸ Θεῖο χρησιμοποιεῖ ὡς εἰκόνα του, ὅπως καὶ ὁ σοφώτατος Παῦλος δηλώνει, «Ὁ ἀνδρας δὲν ὀφείλει νὰ φορεῖ κάλυμμα τῆς κεφαλῆς, ἐπειδὴ εἶναι εἰκόνα καὶ δόξα τοῦ Θεοῦ»⁶², σύμφωνα μὲ τὸ ὁποῖο διαμορφώθηκαν καὶ τὰ νοερὰ σώματα τῶν ἀγγέλων. Ἄραγε εἶναι κυκλοτεροῦ ἢ πολυγωνικὸ ἢ κυβικὸ ἢ σχήματος πυραμίδας; Γιατί οἱ παραλλαγές τῶν σχημάτων εἶναι πολ-λές. Ἄλλ' αὐτὸ εἶναι ἀδύνατο. Ποιὰ λοιπὸν θὰ εἶναι ἡ κληρονομία αὐτῆ, ἀφοῦ ἡ ὅμοια μὲ τὸν Θεὸ μορφή (γιατί ὁμολογεῖ κι αὐτὸς ὅτι ἡ ψυχὴ ἔχει τὴν ἴδια μὲ τὸ σῶμα μορφή) ἀποκλείεται, ἐπειδὴ εἶναι τάχα λιγότερο ἔνδοξο, ἀλλὰ καὶ ἀνασταίνεται χωρὶς πόδια καὶ χωρὶς χέρια;

Ὅτι, λέγει, ὁ μετασχηματισμὸς εἶναι ἡ ἀποκατάσταση στὴν ἀπά-θεια καὶ στὴ δόξα. Γιατί τώρα εἶναι σῶμα ἐπιθυμίας καὶ ταπείνωσης (γι' αὐτὸ καὶ ὁ Δανιὴλ λεγόταν ἀνθρώπος ἐπιθυμῶν⁶³), τότε ὅμως θὰ μετασχηματισθεῖ σὲ σῶμα ἀπαθές, ὄχι μὲ τὴν ἀλλαγὴ τῆς διάταξης τῶν μελῶν, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ μὴν ἐπιθυμεῖ τὶς ὑλικές ἡδονές.

Ὅτι φησὶν ἐξελέγχων τὸν Ὁριγένην Βούλεται τοίνυν ὁ Ὁρι-
 γένης τὴν μὲν αὐτὴν σάρκα μὴ ἀποκαθίστασθαι τῇ ψυχῇ, τὴν δὲ
 ποιὰν ἐκάστου μορφήν, κατὰ τὸ εἶδος τὸ τὴν σάρκα καὶ νῦν χαρα-
 κτηρίζον, ἐν ἑτέρῳ πνευματικῷ ἐντετυπωμένην ἀναστήσεσθαι σώ-
 5 ματι, ἵνα ἕκαστος πάλιν ὁ αὐτὸς φανῆ κατὰ τὴν μορφήν, καὶ τοῦτο
 εἶναι τὴν ἐπαγγελιομένην ἀνάστασιν. Ρευστοῦ γὰρ φησὶν ὑπάρ-
 χοντος τοῦ ὑλικοῦ σώματος, καὶ μηδέποτε μένοντος ἐφ' ἑαυτῷ, ἀλ-
 λά ἀπογινομένου καὶ ἐπιγινομένου περὶ τὸ εἶδος τὸ χαρακτηρίζον
 τὴν μορφήν, ὑφ' οὗ καὶ συγκρατεῖται τὸ σχῆμα, ἀνάγκη δὴ τὴν
 10 ἀνάστασιν ἐπὶ μόνου εἶδους ἔσεσθαι. Εἶτα μετ' ὀλίγον φησὶν· Οὐκ
 οὖν, ὡς Ὁριγένες, εἰ ἐπὶ τοῦ εἶδους μόνον προσδοκᾶσθαι διῆσχυρί-
 ζη τὴν ἀνάστασιν ἐν πνευματικῷ μεταθησομένου σώματι, ἀπόδει-
 ξὴν τε δοκιμωτάτην τὴν κατὰ τὸν Ἡλίαν ἡμῖν ὀπτασίαν καὶ Μωσέα
 παρέχεις “Ὡσπερ ἐκεῖνοι», φάμενος, μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ βίου ἔξο-
 15 δον ὤφθησαν οὐχ ἕτερον παρ' ὃ εἶχον εἶδος ἐξ ἀρχῆς διασώζοντες,
 κατὰ τὰ αὐτὰ καὶ ἡ πάντων ἔσται ἀνάστασις”, ὁ Μωσῆς δὲ καὶ ὁ
 Ἡλίας πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν καὶ ἀναστῆναι ἤδη τὸ εἶδος
 τοῦτο ὃ φῆς ἔχοντες ἀνέστησαν καὶ ὤφθησαν, πῶς δὴ ἔτι ὁ Χρι-
 στὸς πρωτότοκος εἶναι τῶν νεκρῶν ὑπὸ τῶν Προφητῶν καὶ τῶν
 20 Ἀποστόλων ἄδεται;

Εἰ γὰρ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν Χριστὸς εἶναι πεπίστευται,
 πρωτότοκος δὲ ἔστι τῶν νεκρῶν ὁ πρὸ πάντων ἀναστάς, ὁ δὲ Μω-
 σῆς ἤδη καὶ πρὸ τοῦ τὸν Χριστὸν παθεῖν ἔχων τὸ εἶδος τοῦτο
 ἐφάνη τοῖς ἀποστόλοις, περὶ ὃ πληροῦσθαι φῆς αὐτὸς τὴν ἀνά-
 25 στασιν, οὐκ ἄρα τοῦ εἶδους χωρὶς τῆς σαρκὸς ἔστιν ἡ ἀνάστασις
 ἢτοι γὰρ τοῦ εἶδους ἔστιν, ὥσπερ ἐγγυᾶ, μόνου ἢ ἀνάστασις, καὶ
 οὐ δύναται ἔτι πρωτότοκος εἶναι ὁ Χριστὸς τῶν νεκρῶν τῷ πρὸ
 αὐτοῦ ἐχούσας τοῦτο μετὰ τὴν τελευταίαν τὸ εἶδος πεφηνέναι ψυ-
 χάς ἢ πρωτότοκος ἀληθῶς, ὥσπερ ἔστι, καὶ ἀδύνατον ὄλως ἠξιῶ-
 30 σθαι πρὸ αὐτοῦ τινος τῆς εἰς τὸ μὴ αὐθις ἀποθανεῖν ἀναστάσεως
 Εἰ δὲ ἀνέστη οὐδεὶς πρὸ αὐτοῦ, οἱ δὲ ἀμφὶ τὸν Μωσέα καὶ τὸν Ἡ-
 λίαν σάρκας μὲν ἔχοντες τοῖς Ἀποστόλοις οὐκ ὤφθησαν, μόνον
 δὲ τὸ εἶδος, ἢ ἄρα ἀνάστασις ἐπὶ τῆς σαρκὸς προφανῶς δηλοῦ-

Λέγει ἀκόμα ἐλέγχοντας τὸν Ὁριγένη· Θέλει λοιπὸν ὁ Ὁριγένης νὰ μὴν ἀποκαθίσταται ἡ σὰρκα μὲ τὴν ψυχὴ, ἐνῶ ἡ ὅποια μορφή καθενός, σύμφωνα μὲ τὸ εἶδος ποῦ καὶ τώρα χαρακτηρίζει τὴ σὰρκα, θ' ἀναστηθεῖ ἀποτυπωμένη σὲ ἄλλο σῶμα πνευματικὸ, ὥστε καθένας θὰ φανεῖ πάλι ὁ ἴδιος κατὰ τὴ μορφή, κι αὐτὸ εἶναι ἡ ἀνάστασις ποῦ ὑπόσχεται. Γιατὶ λέγει, ἐπειδὴ τὸ ὑλικὸ σῶμα ὑπόκειται στὴ ροὴ καὶ ποτὲ δὲν μένει στὴν ἴδια κατάστασις, ἀλλὰ ἄλλοτε ἀπομακρύνεται καὶ ἄλλοτε πλησιάζει στὴν εἰκόνα ποῦ χαρακτηρίζει τὴ μορφή καὶ συγκρατεῖ καὶ τὸ σχῆμα, εἶναι ἀνάγκη ἡ ἀνάστασις νὰ γίνεται μόνο στὴν εἰκόνα. Καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγα λέγει· Ἄν λοιπὸν, ὦ Ὁριγένη, ἰσχυρίζεσαι ὅτι προσδοκοῦμε τὴν ἀνάστασις στὴ μορφή μόνο, ποῦ θὰ μετατεθεῖ σὲ πνευματικὸ σῶμα, καὶ μᾶς παρέχεις ἀπόδειξις βεβαιότατη τὴν ὀπτασίαν τὴ σχετικὴ μὲ τὸν Ἡλία καὶ τὸν Μωυσῆ, λέγοντας, Ὅπως ἐκεῖνοι ἔπειτα ἀπὸ τὴν ἔξοδόν τους ἀπὸ τὴ ζωὴ παρουσιάσθηκαν νὰ μὴν διασώζονται ἄλλη μορφή ἀπὸ αὐτὴν ποῦ εἶχαν ἀπὸ τὴν ἀρχή, σύμφωνα μ' αὐτὰ θὰ γίνῃ καὶ ἡ ἀνάστασις ὅλων, ἐνῶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἡλίας, πρὶν ὁ Χριστὸς ὑποστῆ τὸ πάθος καὶ ἀναστηθεῖ, εἶχαν ἤδη αὐτὴ τὴν ὄψη ποῦ ἀναφέρεις, καὶ ἀναστήθηκαν καὶ παρουσιάσθηκαν, πῶς λοιπὸν οἱ ἀποστόλοι καὶ οἱ προφῆτες παραδίδουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι πρωτότοκος ἀπὸ τοὺς νεκρούς;

Ἄν δηλαδὴ ὁ Χριστὸς πιστεῦται ὅτι εἶναι πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, καὶ πρωτότοκος τῶν νεκρῶν εἶναι αὐτὸς ποῦ ἀναστήθηκε πρὶν ἀπὸ ὅλους, ἐνῶ ὁ Μωυσῆς ἤδη καὶ προτοῦ πάθει ὁ Χριστὸς φανερώθηκε στοὺς ἀποστόλους νὰ ἔχει αὐτὴ τὴν ὄψη καὶ μ' αὐτὴ, ὅπως ὑποστηρίζεις ἐσὺ ἀναστήθηκε, ἄρα δὲν εἶναι ἡ ἀνάστασις τῆς σάρκας χωρὶς τὸ εἶδος. Ἡ δηλαδὴ ἡ ἀνάστασις εἶναι μόνο ἀνάστασις εἶδους, ὅπως διδάσκει, καὶ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ὁ Χριστὸς πρωτότοκος τῶν νεκρῶν, ἀφοῦ ἔχουν ἐμφανισθεῖ πρὶν ἀπὸ αὐτὸν ψυχῆς ποῦ εἶχαν αὐτὴ τὴ μορφή μετὰ τὴν τελευτὴν τους, ἢ εἶναι ἀληθινὰ πρωτότοκος, ὅπως καὶ εἶναι, καὶ εἶναι ἀδύνατο τελείως νὰ ἀξιωθοῦν μερικοὶ τὴν ἀνάστασις πρὶν ἀπὸ αὐτόν, ὥστε νὰ μὴν πεθάνουν ξανά. Ἄν ὅμως δὲν ἀναστήθηκε κανένας πρὶν ἀπὸ αὐτόν, καὶ ὁ Μωυσῆς καὶ ὁ Ἡλίας δὲν παρουσιάσθηκαν στοὺς ἀποστόλους χωρὶς νὰ ἔχουν σὰρκα, ἀλλὰ μόνο τὸ εἶδος, ἡ ἀνάστασις ἐπομένως δηλώνεται γιὰ τὴ

ται. Καὶ γὰρ ἀτοπώτατον ἐπὶ μόνου τοῦ εἴδους τὴν ἀνάστασιν διορίζεσθαι, ὅποτε αἱ ψυχαὶ καὶ μετὰ τὴν σαρκὸς ἐξοδὸν οὐδέποτε φαίνονται τὸ εἶδος, ὃ φησὶν ἀνίστασθαι ἀποτιθέμεναι. Εἰ δὲ συμπαρέσται αὐταῖς τοῦτο ἀναφαίρετον, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῆς Μωϋσέως καὶ Ἡλίου ψυχῆς, καὶ οὔτε φθείρεται κατὰ σέ οὔτε ἀπόλλυται, σὺν αὐταῖς πανταχοῦ συμπαρόν, οὐκ ἄρα τὸ εἶδος ἀνίσταται, ὃ μηδέποτε πέπτωκεν.

Ἐὰν δέ τις δυσχεράνας καὶ πῶς δὴ, ἀποκριθῆ, εἰ μηδεὶς ἀνέστη πρὸ τοῦ κατελθεῖν εἰς τὸν Ἄδην τὸν Χριστόν, ἀναστάντες 10 ἤδη τινὲς ἱστορήθησαν πρὸ αὐτοῦ ἐν οἷς τῆς Σαραφθίνης χήρας ὁ υἱὸς καὶ τῆς Σωμανίτιδος καὶ ὁ Λάζαρος, λεκτέον ἄλλ' οὔτοι εἰς τὸ καὶ αὐθις ἀποθανεῖν ἀνέστησαν, ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν μηκέτι μετὰ τὴν ἔγερσιν διοριζόμεθα τεθνηξομένων. Ἐὰν δὲ καὶ περὶ τῆς ψυχῆς διαπορήσας φράση τοῦ Ἡλίου, ὡς τῶν μὲν Γραφῶν ἀνειλη- 15 φθαι αὐτὸν λεγουσῶν ἐν σαρκί, ἡμῶν δὲ ἀσύμπλοκον σαρκὸς τοῖς Ἀποστόλοις ὄφθαι φασκόντων, λεκτέον ὅτι καὶ μὴν μᾶλλον τὸ λέγειν αὐτὸν ὄφθαι τοῖς Ἀποστόλοις ἐν σαρκί, πρὸς ἡμῶν ἐστὶ. Δείκνυται γὰρ καὶ διὰ τοῦτο ἀφθαρσίας ἡμῶν ὑπάρχον τὸ σῶμα δεκτικόν, καθάπερ ἐδείχθη καὶ ἐπὶ τοῦ Ἐνώχ μετατιθεμένου. Εἰ μὴ 20 γὰρ ἀφθαρσίαν ἠδύνατο δέξασθαι, οὐκ ἂν οὐδὲ διέμεινεν ἐν ἀπαθείᾳ τοσοῦτω χρόνῳ. Εἰ τοίνυν ὄφθη μετὰ τοῦ σώματος, καὶ ἦν τελευτήσας μὲν, ἀναστὰς δὲ ἤδη ἐκ νεκρῶν οὐδέπω. Καὶ ταῦτα ἵνα δὴ συγχωρήσωμεν τῷ Ὠριγένη, καθ' ἑαυτὸ τὸ εἶδος λέγοντι μετὰ τὴν τελευτὴν ἀποξευγνύμενον ἀπὸ τοῦ σώματος τῇ ψυχῇ δίδο- 25 σθαι, ὅπερ ἐστὶν ἀπάντων ἀδύνατον τῷ προαπόλλυσθαι τὸ εἶδος τῶν σαρκῶν ἐν ταῖς ἀλλοιώσεσι, καθάπερ καὶ τὸ σχῆμα τοῦ συγχωνευομένου ἀνδριάντος πρὸ τῆς διαλύσεως τοῦ ὄλου, ὅτι μὴ δύναται χωρίζεσθαι καθ' ὑπόστασιν ἀπὸ τῆς ὕλης ἢ ποιότης. Χωρίζεται μὲν γὰρ ἀπὸ τοῦ ἀνδριάντος χωνευθέντος ἢ περὶ τῷ χαλκῷ 30 μορφή ἀφανιζομένη, οὐ μὴν ὑφεστῶσα ἔτι κατ' οὐσίαν. Ἐπεὶ δὲ λέγεται ἐν τῷ θανάτῳ τὸ εἶδος χωρίζεσθαι ἀπὸ τῆς σαρκὸς, φέρεται τὸ χωριζόμενον ποσαχῶς λέγεται χωρίζεσθαι ἐπισκεψώμεθα.

Λέγεται τοίνυν χωρίζεσθαι τι ἀπὸ τινος ἢ ἐνεργείᾳ καὶ ὑπο-

σάρκα. Γιατί εἶναι παράλογο νὰ περιορίζεται ἡ ἀνάσταση στὸ εἶδος μόνο, ὅποτε οἱ ψυχές καὶ μετὰ τὴν ἔξοδο τῆς σάρκας οὐδέποτε φαίνονται νὰ ἀποβάλλουν τὸ εἶδος, πὺ λέγει ὅτι ἀνασταίνεται. Ἐὰν ὅμως αὐτὸ θὰ εἶναι μαζί τους ἀναφαίρετο, ὅπως καὶ στὴν ψυχὴ τοῦ Μωυσῆ καὶ τοῦ Ἡλία καί, σύμφωνα μὲ ἐσένα, δὲν φθείρεται οὔτε χάνεται, ἀλλὰ εἶναι παντοῦ παρὸν μαζί τους, δὲν ἀνασταίνεται ἄρα τὸ εἶδος, πὺ δὲν πέθανε ποτέ.

Ἐὰν ὅμως κάποιος δυσανασχετώντας ἀποκριθεῖ καὶ πεί, Καὶ πῶς λοιπόν, ἂν δὲν ἀναστήθηκε κανένας προτοῦ κατεβεῖ ὁ Χριστὸς στὸν ἅδη, ἔχουν ὅμως ἀναφερθεῖ μερικοὶ ὅτι ἀναστήθηκαν πρὶν ἀπὸ αὐτόν, μεταξὺ τῶν ὁποίων καὶ ὁ υἱὸς τῆς Σαραφθίνης χήρας καὶ τῆς Σωμανίτιδας καὶ ὁ Λάζαρος; πρέπει νὰ λεχθεῖ, Ἐλλὰ αὐτοὶ ἀναστήθηκαν γιὰ νὰ πεθάνουν πάλι, ἐνῶ ἐμεῖς ἀναφερόμαστε σ' αὐτοὺς πὺ δὲν θὰ πεθάνουν πιά μετὰ τὴν ἀνάσταση. Κι ἂν ἀπορήσεις γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Ἡλία καὶ πεί, ὅτι οἱ Γραφές λένε πῶς αὐτὸς ἀναλήφθηκε μὲ τὴ σάρκα, ἐνῶ ἐμεῖς λέμε ὅτι φανερώθηκε στοὺς ἀποστόλους χωρὶς σάρκα, πρέπει νὰ ποῦμε, πῶς τὸ νὰ λέμε ὅτι ἐμφανίσθηκε στοὺς ἀποστόλους μὲ σάρκα εἶναι μᾶλλον πρὸς ὄφελός μας. Γιατί ἀποδεικνύεται ὅτι καὶ γι' αὐτὸ τὸ σῶμα εἶναι δεκτικὸ ἀφθαρσίας, ὅπως παρουσιάσθηκε καὶ στὸν Ἐνώχ κατὰ τὴ μετάθεσή του ἀπὸ ἐδῶ. Γιατί, ἂν δὲν μπορούσε νὰ δεχθεῖ ἀφθαρσία, οὔτε καὶ θὰ ἔμενε ἐπὶ τόσον καιρὸ χωρὶς νὰ πάθει κατι. Ἐὰν λοιπόν ἔγινε ὄρατὸς μὲ τὸ σῶμα καὶ πέθανε, δὲν ἀναστήθηκε πιά καθόλου ἀπὸ τοὺς νεκροὺς. Καὶ αὐτὰ, γιὰ νὰ συμφωνήσομε μὲ τὸν Ὁριγένη, πὺ λέγει ὅτι τὸ εἶδος μετὰ τὴν τελευτὴ ἀποσυνδέεται ἀπὸ τὸ σῶμα καὶ ἀποδίδεται στὴν ψυχὴ, πὺ εἶναι τὸ πιὸ ἀδύνατο ἀπὸ ὅλα, γιὰ τὸ εἶδος χάνεται πρὶν ἀπὸ τὴ σάρκα καὶ τίς ἀλλοιώσεις τῆς, ὅπως καὶ τὸ σχῆμα τοῦ ἀνδριάντα πὺ ἔχει χυτευθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴ διάλυση τοῦ ὄλου, ἐπειδὴ δὲν μπορεί νὰ χωριθεῖ σὲ χωριστὴ ὑπόσταση ἢ ποιότητα ἀπὸ τὴν ὕλη. Γιατί χωρίζεται βέβαια ἀπὸ τὸν ἀνδριάντα πὺ χυτεύθηκε ἑξαφανιζόμενη ἢ μορφὴ τοῦ χαλκοῦ, πὺ κατ' οὐσία δὲν ὑπάρχει πιά. Ἐπειδὴ ὅμως λέγεται ὅτι κατὰ τὸ θάνατο χωρίζεται τὸ εἶδος ἀπὸ τὴ σάρκα, ἄς ἐξετάσομε μὲ πόσους τρόπους λέγεται ὅτι χωρίζεται τὸ χωριζόμενο.

Λέγεται λοιπόν ὅτι κάποιον χωρίζεται ἀπὸ ἓνα ἄλλο ἢ κατ' ἐνέρ-

στάσει, ἢ ἐπινοία, ἢ ἐνεργεία μὲν, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει. Ὡς εἰ πυ-
 ροὺς τις καὶ κριθὰς μεμιγμένα χωρίσειεν ἀπ' ἀλλήλων, ἢ μὲν γὰρ
 κατὰ κίνησιν χωρίζεται, ἐνεργεία λέγεται, ἢ δὲ χωρισθέντα ὑφέ-
 στηκεν, ὑποστάσει λέγεται κεχωρίσθαι. Ἐπινοία δέ, ὅταν τὴν
 5 ὕλην ἀπὸ τῶν ποιότητων χωρίζωμεν καὶ τὰς ποιότητας ἀπὸ τῆς
 ὕλης. Ἐνεργεία δέ, οὐ μὴν καὶ ὑποστάσει, ὅταν χωρισθέν τι ἀπό-
 τινος μηκέτι ὑπάρχοι, ὑπόστασιν οὐσίας οὐκ ἔχον. Γνοίῃ δ' ἂν τις
 καὶ ἐν τοῖς χειροτεχνήμασιν ὡς ἔχει, ἀνδριάντα ἰδὼν ἢ ἵππον χαλ-
 κοῦν. Ταῦτα γὰρ λογιζόμενος ὄψεται τὴν ἔμφυτον μορφήν διαλ-
 10 λάττοντα, εἰς δὲ ἑτέραν ὄψιν μεθιστάμενα ὑφ' ἧς τὸ ξυγγενόμενον
 εἶδος ἀφανίζεται· εἰ γὰρ τις τὰ ἔργα τὰ σχηματιζόμενα εἰς εἶδος
 ἀνθρώπου ἢ ἵππου συντήκοι, εὐρήσει τὸ μὲν τοῦ σχήματος εἶδος
 ἀφανιζόμενον, αὐτὴν δὲ τὴν ὕλην μένουσαν. Ὡστε ἀσύστατον τὸ
 λέγειν τὸ μὲν εἶδος ἀνίστασθαι ἡμαυρωμένον μηδέν, τὸ δὲ σῶμα,
 15 ἐν ᾧ ἦν τὸ εἶδος ἐντετυπωμένον, διαφθείρεσθαι. Ἀλλὰ ναί, φησιν,
 ἐν πνευματικῷ γὰρ μετατεθήσεται σώματι. Οὐκοῦν ἀνάγκη τὸ μὲν
 εἶδος ἰδίως ὁμολογεῖν αὐτὸ τὸ πρῶτον μὴ ἀνίστασθαι, τῷ συνηλ-
 λοιῶσθαι αὐτὸ συμφθῖνον τῇ σαρκί. Κἂν γὰρ ἐν πνευματικῷ μετα-
 πλασθῆ σώματι, αὐτὸ μὲν ἰδίως τὸ πρῶτον ὑποκείμενον ἐκεῖνο
 20 οὐχ, ὁμοιότης δέ τις ἐκεῖνου ἐν λεπτομερεῖ μεταπεπλασμένη σώμα-
 τι. Εἰ δὲ μήτε τὸ εἶδος τὸ αὐτὸ μήτε τὸ σῶμα ἀνίσταται, ἀλλ' ἕτε-
 ρον ἀντὶ τοῦ προτέρου (τὸ γὰρ ὅμοιον ἕτερον τοῦ ἑαυτοῦ ὁμοίου
 ὄν), αὐτὸ ἐκεῖνο τὸ πρῶτον, πρὸς ὃ ἐγένετο, εἶναι οὐ δύναται. Ὅτι
 εἶδος φησιν εἶναι τὸ τὴν ταυτότητα τῶν μελῶν ἐν τῷ χαρακτηρι
 25 τῆς μορφῆς ἐκάστου ἐμφαῖνον.

Ὅτι τὸ παρὰ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ περὶ τῆς ἀναστάσεως
 τῶν νεκρῶν ῥητὸν εἰρημένον τοῦ Ὠριγένους ἀλληγοροῦντος, καὶ
 εἰς τὴν τῶν εἰς Βαβυλῶνα αἰχμαλωτισθέντων Ἰσραηλιτῶν ἐπάνο-
 δον ἐκδίαζομένου εἰρηῆσθαι, ἐξελέγχων μετὰ πολλὰ ὁ ἅγιος καὶ
 30 τοῦτό φησιν. Οὐδὲ γὰρ οὐδὲ αὐτοὶ πρὸς ἐλευθερίαν ἀνέσφηλαν κα-
 θαράν, οὐδὲ τῶν ἐχθρῶν κατακρατήσαντες ἐξουσιαστικώτερον κα-

γεια καὶ ὑπόστασις, ἢ μόνο μὲ τὴ σκέψη, ἢ κατ' ἐνέργεια, ὄχι ὅμως καὶ κατὰ ὑπόστασις. Ὅπως δηλαδὴ ἂν χωρίσει κάποιος σιτάρι καὶ κριθάρι πού ἔχει ἀνακατωθεῖ· ἂν χωρίζονται μὲ κίνηση λέγεται αὐτὸ τὸ χώρισμα ὅτι γίνεται μὲ ἐνέργεια, ἐνῶ ὅταν ὑπάρχουν χωρισμένα λέγεται τὸ χώρισμα κατὰ ὑπόστασις. Μὲ τὴ σκέψη, ὅταν χωρίζομε τὴν ὕλη ἀπὸ τὶς ποιότητές της καὶ τὶς ποιότητες ἀπὸ τὴν ὕλη. Κατ' ἐνέργεια, ὄχι ὅμως καὶ κατὰ ὑπόστασις, ὅταν χωρισθεῖ τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο καὶ δὲν ὑπάρχει πιά, μὴ ἔχοντας ὑπαρξὴ οὐσίας. Καὶ μπορεῖ κανεὶς νὰ καταλάβει πῶς ἔχει τὸ πρᾶγμα καὶ στὰ χειροτεχνήματα, ὅταν δεῖ ἓνα ἀνδριάντα ἢ ἓναν ἵππο χάλκινο. Γιατὶ σκεπτόμενος κανεὶς αὐτά, θὰ δεῖ ὅτι μεταβάλλεται ἡ φυσικὴ μορφή τους, καὶ παίρνουν ἄλλη ὄψη πού ἀφανίζει τὸ εἶδος πού εἶχαν συναποτελέσει. Ἄν δηλαδὴ κάποιος λειώσει τὰ ἔργα πού εἶχαν πάρει μορφή ἀνθρώπου ἢ ἵππου, θὰ δεῖ τὸ εἶδος τῆς μορφῆς νὰ ἀφανίζεται, αὐτὴ ὅμως ἢ ἴδια ἢ ὕλη νὰ παραμένει. Ὡστε εἶναι ἀβάσιμο νὰ λέγεται ὅτι τὸ εἶδος ἀνασταίνεται χωρὶς νὰ ἀλλοιωθεῖ καθόλου, ἐνῶ διαφθείρεται τὸ σῶμα ὅπου ἦταν ἀποτυπωμένο τὸ εἶδος. Καὶ βέβαια ναί, λέγει· γιατί θὰ μετατεθεῖ σὲ πνευματικὸ σῶμα. Ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη νὰ ὁμολογοῦμε, ὅτι χωριστὰ τὸ εἶδος αὐτὸ τὸ πρῶτο δὲν ἀνασταίνεται, ἐπειδὴ ἀλλοιώνεται αὐτὸ καταστρεφόμενο μαζὶ μὲ τὴ σάρκα. Γιατί, κι ἂν ἀκόμα μεταπλασθεῖ σὲ πνευματικὸ σῶμα, δὲν θὰ εἶναι βέβαια αὐτὸ πού ἦταν στὴν ἀρχή, ἀλλὰ θὰ ἔχει κάποια ὁμοιότητα μ' ἐκεῖνο πού ἔχει μεταπλασθεῖ σὲ σῶμα πιὸ λεπτὸ. Κι ἂν δὲν ἀνασταίνεται οὔτε τὸ ἴδιο τὸ εἶδος οὔτε τὸ σῶμα, ἀλλὰ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ προηγούμενο (γιατὶ τὸ ὅμοιο εἶναι διαφορετικὸ ἀπὸ τὸ ὅμοιο μὲ τὸν ἑαυτό του), δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι τὸ ἴδιο τὸ πρῶτο ἐκεῖνο, πρὸς τὸ ὁποῖο ἔχει γίνει. Καὶ εἶδος, λέγει, εἶναι αὐτὸ πού φανερώνει τὴν ταυτότητα τῶν μελῶν στὸ χαρακτήρα τῆς μορφῆς καθενός.

Ἐλέγχοντας ἐπίσης ὁ ἅγιος ἔπειτα ἀπὸ πολλὰ τὴν προφητεία τοῦ προφήτη Ἰεζεκιήλ γιὰ τὴν ἀνάστασις τῶν νεκρῶν⁶⁴, τὴν ὁποία ἐξηγώντας ὁ Ὁριγένης ἀλληγορικὰ λέγει ὅτι σημαίνει καὶ τὴν ἐπάνοδο τῶν Ἰσραηλιτῶν πού εἶχαν μεταφερθεῖ αἰχμάλωτοι στὴ Βαβυλώνα, λέγει καὶ αὐτό· Οὔτε βέβαια αὐτοὶ (οἱ Ἰουδαῖοι) ἀπέκτησαν καθαρὴ ἐλευθερία, οὔτε μετὰ τὴν κατανίκησι τῶν ἐχθρῶν τους

τώκησαν τὴν Ἱερουσαλήμ. Εἵργοντο γοῦν ὑπὸ τῶν ἄλλων ἔθνῶν
 πολλάκις οἰκοδομησαί θελήσαντες μᾶλλον ὄθεν καὶ ἐν μὲν αὐτὸν καὶ
 ἔτεσι μόλις ἠδυνήθησαν δεύμασθαι, τοῦ Σολομῶντος ἐν ἑπταετεί
 χρόνῳ ἐκ θεμελίων αὐτὸν συμπληρώσαντος. Καὶ τί χρὴ λέγειν; Ἀπὸ
 5 γὰρ δὴ Ναβουχοδονόσορ καὶ τῶν μετ' αὐτὸν Βαβυλῶνος βασιλευ-
 σάντων ἄχρι τῆς Περσῶν ἐπὶ τοὺς Ἀσσυρίους καθόδου, τῆς τε Ἀ-
 λεξάνδρου ἡγεμονίας, καὶ τοῦ Ῥωμαίων τοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους
 συρραγέντος πολέμου, ἑξάκις κατεστράφησαν ὑπὸ τῶν πολεμίων
 τὰ Ἱεροσόλυμα. Καὶ τοῦτο Ἰώσηπος ἱστορεῖ λέγων «Ἔτει δευτέρῳ
 10 τῆς Οὐεσπασιανοῦ ἡγεμονίας, ἀλοῦσα δὲ καὶ πρότερον πεντάκις,
 τοῦτο δεύτερον ἠρημώθη. Ἀσωχαῖος μὲν γὰρ ὁ τῶν Αἰγυπτίων βα-
 σιλεύς, καὶ μετ' αὐτὸν Ἀντίοχος, ἔπειτα Πομπηῖος, καὶ ἐπὶ τούτοις
 σὺν Ἡρώδη Σόσσιος ἐλόντες ἐνέπρησαν τὴν πόλιν πρὸ δὲ τούτων ὁ
 τῶν Βαβυλωνίων βασιλεύς κρατήσας, ἠρήμωσεν αὐτήν».

15 Ὅτι Ὠριγένης τάδε φησί· Περὶ δὲ τοῦ Λαζάρου καὶ τοῦ
 πλουσίου ἀπορεῖσθαι δύναται, τῶν μὲν ἀπλουστέρων οἰομένων
 ταῦτα λελέχθαι, ὡς ἀμφοτέρων μετὰ τῶν σωμάτων λαμβανόντων
 τὰ ἄξια τῶν τῷ θίῳ πεπραγμένων, τῶν δὲ ἀκριβεστέρων, ἐπεὶ μετὰ
 τὴν ἀνάστασιν οὐδεὶς ἐν θίῳ καταλείπεται, οὐκ ἐν τῇ ἀναστάσει
 20 οἰομένων ταῦτα γεγονέναι (λέγει γὰρ ὁ πλούσιος ὅτι· «Πέντε ἀδελ-
 φούς ἔχω, καὶ ἵνα μὴ ἔλθωσιν εἰς τὸν τόπον τοῦτον τῆς βασάνου,
 πέμψον Λάζαρον ἀπαγγέλλοντα αὐτοῖς τὰ ἐνταῦθα»), καὶ διὰ
 τούτων ζητούντων τὴν γλῶσσαν καὶ τὸν δάκτυλον καὶ τοὺς κόλ-
 πους Ἀβραάμ καὶ τὴν ἀνάκλησιν. Καὶ τάχα τὸ τῆς ψυχῆς ἅμα τῇ
 25 ἀπαλλαγῇ σχῆμα, ὁμοιοειδὲς ὄν τῷ παχεῖ καὶ τῷ γῆϊνῳ σώματι,
 δύναται οὕτω λαμβάνεσθαι. Εἴ ποτε γοῦν ἱστόρηται τις τῶν κεκοι-
 μημένων φαινόμενος, ὅμοιος ἐώραται τῷ ὅτε τὴν σάρκα εἶχε σχή-
 ματι. Εἶτα, ἀλλὰ καὶ ὁ Σαμουὴλ φαινόμενος, ὡς δηλόν ἐστιν, ὄρα-
 τὸς ὡν παρίστησιν ὅτι σῶμα περιέκειτο, μάλιστα εἰάν ἀναγκασθῶ-
 30 μεν ὑπὸ τῶν ἀποδείξεων τὴν οὐσίαν τῆς ψυχῆς ἀσώματον εἶναι
 καὶ ταύτην ἀποφῆνασθαι. Ἀλλὰ καὶ ὁ κολαζόμενος πλούσιος καὶ

κατοίκησαν τὴν Ἱερουσαλήμ μὲ ἐξουσία μεγαλύτερη. Γιατὶ ἐμποδίζονταν πολλές φορές ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς ὅταν θέλησαν νὰ οἰκοδομήσουν τὸ ναό. Γι' αὐτὸ μόλις καὶ μπόρεσαν νὰ τὸν οἰκοδομήσουν σὲ σαράντα ἕξι ἔτη, ἐνῶ ὁ Σολομὼν τὸν ὀλοκλήρωσε σὲ ἑπτὰ χρόνια ἀπὸ τὰ θεμέλια. Τί χρειάζονται ὅμως τὰ λόγια; Γιατὶ ἀπὸ τὸν Ναβουχοδονόσορα καὶ ὅσους βασίλεψαν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν στὴ Βαβυλώνα μέχρι τὴν ἐκστρατεία τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἀσσυρίων καὶ τὴν ἡγεμονία τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ τὸν πόλεμο τῶν Ρωμαίων ἐναντίον τῶν Ἰουδαίων, τὰ Ἱεροσόλυμα καταστράφηκαν ἕξι φορές ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς. Καὶ αὐτὸ τὸ ἱστορεῖ ὁ Ἰώσηπος λέγοντας: “Τὸ δεύτερο ἔτος τῆς βασιλείας τοῦ Βεσπασιανοῦ, ἔχοντας κυριευθεῖ πέντε φορές καὶ πρωτύτερα, τώρα ἐρημώθηκε γιὰ δεύτερη φορά. Γιατὶ ὁ Ἀσωχαῖος, ὁ βασιλιάς τῆς Αἰγύπτου, καὶ ἔπειτα ὁ Ἀντίοχος καὶ ἔπειτα ὁ Πομπτήιος καὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτοὺς ὁ Σόσσιος μαζί μὲ τὸν Ἡρώδη κυρίεψαν τὴν πόλη καὶ τὴν πυρπόλησαν. Πρὶν ἀπὸ αὐτοὺς ἐρήμωσε αὐτὴν ἀφοῦ τὴ νίκησε ὁ βασιλιάς τῶν Βαβυλωνίων.

“Ὅτι ὁ Ὠριγένης λέγει τὰ ἑξῆς: Γιὰ τὸν Λάζαρο καὶ τὸν πλούσιο μπορεῖ νὰ ἐκφρασθεῖ ἀπορία, ἄλλων πού νομίζουν ὅτι ἡ παραβολὴ εἰπώθηκε μὲ γενικὸ καὶ ἀπλό τρόπο, ἐπειδὴ καὶ οἱ δύο ἐπαιρναν μὲ τὰ σώματά τους ὅσα τοὺς ἄξιζαν γιὰ τὰ πεπραγμένα τῆς ζωῆς τους, καὶ ἄλλων πού ἐξετάζουν τὸ πρᾶγμα ἀκριβέστερα, ἐπειδὴ μετὰ τὴν ἀνάσταση κανένας δὲν ἀπομένει στὴ ζωὴ, καὶ νομίζουν ὅτι αὐτὰ δὲν ἔγιναν κατὰ τὴν ἀνάσταση (γιατὶ λέγει ὁ πλούσιος, “Ἔχω πέντε ἀδελφούς, καὶ γιὰ νὰ μὴ ρθοῦν σ' αὐτὸν ἐδῶ τὸν τόπο τοῦ βασανισμοῦ, στείλε τὸν Λάζαρο νὰ τοὺς πεῖ τὰ ὅσα γίνονται ἐδῶ»⁶⁵), ζητοῦν γι αὐτὸ τὴ γλώσσα καὶ τὸ δάχτυλο καὶ τοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ καὶ τὴν ἀνάκληση σ' αὐτούς· καὶ ἴσως τὸ σχῆμα τῆς ψυχῆς ἀμέσως μετὰ τὴν ἀπαλλαγὴ τῆς ἀπὸ τὸ σῶμα, πού εἶναι ὅμοιο μὲ τὸ πυκνὸ καὶ γήινο σῶμα, μπορεῖ νὰ ἐκληφθεῖ ἔτσι.” Ἄν κάποτε λοιπὸν γίνεται λόγος γιὰ ἐμφάνιση κάποιου νεκροῦ, ἐμφανίζεται ὅμοιος μὲ τὸ σχῆμα πού εἶχε τότε τὴ σάρκα.” Ἐπειτα καὶ ὁ Σαμουὴλ ἐμφανιζόμενος, ὅπως εἶναι γνωστὸ, παρουσιάζεται νὰ φορᾷ σῶμα, μάλιστα ἂν μᾶς ἀναγκάσουν οἱ ἀποδείξεις νὰ ἀποφανθοῦμε, ὅτι ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς εἶναι καθεαυτὴν ἀσώματη. Ἀλλὰ καὶ ὁ πλούσιος πού κολάζε-

καὶ ὁ ἐν κόλποις Ἀβραάμ πένθης ἀναπαυόμενος, πρὸ τῆς παρουσί-
 ας τοῦ Σωτῆρος καὶ πρὸ τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος καὶ διὰ τοῦτο
 πρὸ τῆς ἀναστάσεως λεγόμενοι ὁ μὲν ἐν Ἄδου κολάζεσθαι, ὁ δὲ
 ἐν κόλποις Ἀβραάμ ἀναπαύεσθαι, διδάσκουσιν ὅτι καὶ ἐν τῇ
 5 ἀπαλλαγῇ σώματι χρῆται ἡ ψυχὴ.

Πρὸς ταῦτα ὁ ἅγιος τάδε φησί· Σχῆμα ἄλλο ὁμοιοειδὲς τῷ αἰ-
 σθητῷ τούτῳ μετὰ τὴν ἐντεῦθεν ἐκδημίαν ἔχειν ἐκτιθέμενος τὴν
 ψυχὴν ἀσώματον ὑπὸ τι πλατωνικῶς ἀποφαίνεται αὐτήν. Τὸ γὰρ
 καὶ μετὰ τὴν ἀπὸ τοῦ κόσμου ἀποφοίτησιν ὀρήματος αὐτήν δέε-
 10 σθαι καὶ περιβολῆς λέγειν, ὡς οὐ δυναμένην κατασχεθῆναι γυ-
 μνήν, πῶς οὐκ ἂν καθ' ἑαυτὴν ἀσώματος εἴη; Ἀσώματος δὲ οὕσα
 πῶς οὐκ ἔσται καὶ ἀνεπίδεκτος παθῶν; Ἀκολουθεῖ γὰρ τῷ ἀσώ-
 ματον αὐτήν ὑπάρχειν καὶ τὸ ἀπαθῆ εἶναι καὶ ἀπερίσπαστον. Εἰ
 μὲν οὖν ὑπὸ ἀλόγου οὐ παρείλκετο ὄλως ἐπιθυμίας οὐδὲ συμμετε-
 15 θάλλετο ἀλγοῦντι καὶ πάσχοντι τῷ σώματι (ἀσώματον γὰρ σώμα-
 τι ἢ σῶμα ἀσωμάτῳ οὐκ ἂν ποτε συμπάθοι) ἦν ἂν ἀσώματον δό-
 ξαι αὐτήν ἀκολούθως τοῖς εἰρημένοις. Εἰ δὲ συμπάσχοι τῷ σώμα-
 τι, καθάπερ καὶ διὰ τῆς ἐπιμαρτυρήσεως τῶν φαινομένων ἀποδεί-
 κνυται, ἀσώματος εἶναι οὐ δύναται. Ἡ γοῦν ἀγένητος καὶ ἀνενδε-
 20 ἡς καὶ ἀκάματος φύσις ὁ Θεὸς μόνος ἄδεται, ἀσώματος ὢν διὸ
 καὶ ἀόρατος «Θεὸν γὰρ οὐδεὶς ἑώρακεν». Αἱ δὲ ψυχαὶ ἀπὸ τοῦ
 δημιουργοῦ καὶ Πατρὸς τῶν ὄλων, σώματα νοερὰ ὑπάρχουσαι,
 εἰς λόγῳ θεωρητὰ μέλη διακεκόσμηνται, ταύτην λαβοῦσαι τὴν δι-
 ατύπωσιν. Ὅθεν καὶ ἐν τῷ Ἄϊδη, καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ Λαζάρου
 25 καὶ τοῦ πλουσίου, καὶ γλῶσσαν καὶ δάκτυλον καὶ τὰ ἄλλα μέλη
 ἱστοροῦνται ἔχειν, οὐχ ὡς σώματος ἑτέρου συνυπάρχοντος αὐταῖς
 αἰδοῦς, ἀλλ' ὅτι αὐταὶ φύσει αἱ ψυχαί, παντὸς ἀπογυμνωθεῖσαι
 περιβλήματος, τοιαῦται κατὰ τὴν οὐσίαν ὑπάρχουσιν.

Ὅτι φησὶν ὁ ἅγιος ἐν τέλει· Ὡστε τό, «Διὰ τοῦτο Χριστὸς
 30 ἀπέθανε», λεγόμενον, «ἵνα ζώντων καὶ νεκρῶν κυριεύσῃ» ἐπὶ τῶν
 ψυχῶν καὶ ἐπὶ τῶν σωμάτων παραληπτέον, ζώντων μὲν τῶν ψυ-
 χῶν, καθὸ ἀθάνατοι, νεκρῶν δὲ τῶν σωμάτων.

ται καὶ ὁ φτωχὸς ποὺ ἀναπαύεται στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Σωτήρα καὶ πρὶν ἀπὸ τὴ συντέλεια τοῦ αἰῶνα καὶ γι' αὐτὸ πρὶν ἀπὸ τὴν ἀνάσταση, λέγοντας ὅτι ὁ ἕνας κολάζεται στὸν ἄδην καὶ ὁ ἄλλος ἀναπαύεται στοὺς κόλπους τοῦ Ἀβραάμ, διδάσκουν ὅτι καὶ τώρα μετὰ τὸ θάνατο ἡ ψυχὴ χρησιμοποιοεῖ τὸ σῶμα.

Σ' αὐτὰ ὁ ἅγιος λέγει τὰ ἑξῆς: Λέγοντας ὅτι ἡ ψυχὴ μετὰ τὴν ἐκδημία της ἀπὸ ἐδῶ ἔχει ἕνα ἄλλο σχῆμα ὁμοειδὲς μὲ αὐτὸ τὸ αἰσθητό, διατυπώνει τὴ γνώμη, σύμφωνα μὲ κάποια πλατωνικὴ ἔννοια, ὅτι ἡ ψυχὴ εἶναι ἀσώματη. Τὸ νὰ λέγει δηλαδὴ ὅτι καὶ μετὰ τὴν ἐκδημία της ἀπὸ τὸν κόσμον ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὄχημα καὶ περιβολή, ἐπειδὴ δὲν μπορεῖ νὰ παραμείνει γυμνή, πῶς δὲν θὰ εἶναι καθεαυτὴν ἀσώματη; Κι ἀφοῦ εἶναι ἀσώματη, πῶς δὲν θὰ εἶναι ἀνεπίδεκτη παθῶν; γιατί ἀκολουθία τῆς ἀσώματης ὑπαρξῆς της εἶναι τὸ νὰ εἶναι αὐτὴ καὶ ἀπαθὴς καὶ ἀπερίσπαστη. Ἄν λοιπὸν δὲν παρασυρόταν καθόλου ἀπὸ ἄλογη ἐπιθυμία, οὔτε μεταβαλλόταν μαζὶ μὲ τὸ σῶμα ὅταν πονᾷ καὶ ὑποφέρει (γιατί δὲν θὰ συμβεῖ ποτὲ νὰ συμπάσχει ἀσώματο μὲ σῶμα ἢ σῶμα μὲ ἀσώματο), θὰ ἦταν δυνατὸ νὰ τὴ θεωρήσομε ἀσώματη σύμφωνα μ' αὐτὰ ποὺ εἶπαμε. Ἄν ὅμως συμπάσχει μὲ τὸ σῶμα, ὅπως ἀποδεικνύεται κι ἀπὸ τὴν προσημαρτυρία τῶν φαινομένων, δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ εἶναι ἀσώματη. Μόνος λοιπὸν ὁ Θεὸς διακηρύσσεται ὅτι εἶναι ἡ φύση ἡ ἀγέννητη καὶ χωρὶς ἕλλειψη καὶ ἀκάματη, ἐπειδὴ εἶναι ἀσώματος καὶ γι' αὐτὸ καὶ ἀόρατος· γιατί «τὸν Θεὸ δὲν τὸν ἔχει δεῖ κανένας»⁶⁶. Ἐνῶ οἱ ψυχὲς ποὺ εἶναι σώματα νοερὰ καὶ ἔλαβαν αὐτὴ τὴ μορφή ἀπὸ τὸν Δημιουργὸ καὶ Πατέρα τῶν ὅλων διαμορφώθηκαν μὲ μέλη θεωρητὰ μὲ τὸ λόγο. Γι' αὐτὸ καὶ στὸν ἄδην, ὅπως καὶ ὁ Λάζαρος καὶ ὁ πλούσιος ἱστοροῦνται, ἔχουν καὶ γλῶσσα καὶ δάκτυλο καὶ ἄλλα μέλη, ὅχι ὅτι συνυπάρχει μ' αὐτὲς ἕνα ἄλλο χωρὶς μορφή σῶμα, ἀλλ' ἐπειδὴ οἱ ἴδιες οἱ ψυχὲς, ἀπογυμνωμένες ἀπὸ τὴ φύση τους ἀπὸ κάθε περιβολή, εἶναι τέτοιες ὡς πρὸς τὴν οὐσία.

Στὸ τέλος ὁ ἅγιος λέγει: Ὡστε τὸν λόγο, «Γι' αὐτὸ πέθανε ὁ Χριστός, γιὰ νὰ γίνῃ ἐξουσιαστὴς ζώντων καὶ νεκρῶν»⁶⁷, πρέπει νὰ τὸν θεωρήσομε ὅτι λέγεται καὶ γιὰ τὶς ψυχὲς καὶ γιὰ τὰ σώματα, γιὰ τὶς ψυχὲς ποὺ εἶναι ζωντανές, ἀφοῦ εἶναι ἀθάνατες, καὶ γιὰ τὰ σώματα ποὺ εἶναι νεκρά.

“Οτι εἰ τιμιώτερον σῶμα ἀνθρώπου τῶν ἄλλων ζώων, ὅτι χερσὶ τε Θεοῦ λέγεται πεπλάσθαι καὶ ὅτι τιμιωτέρου τῆς ψυχῆς τετύχηκεν ὄχημα, πῶς τοῦτο μὲν ὀλιγοχρόνιον, ἀλόγων δέ τινων πολὺ ἀπολυχρονιώτερα;” Ἡ δὲ ὁμολογία ὡς ἡ τούτου πολυχρόνιος ὑπαρξὶς μετὰ τὴν ἀνάστασιν ἔσται;

ΣΛΕ΄.

Τοῦ αὐτοῦ, Περί τῶν γενητῶν ἐκλογή κατὰ σύνοψιν.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἁγίου μάρτυρος Μεθοδίου καὶ ἐπισκόπου τοῦ περὶ τῶν γενητῶν ἐκλογή κατὰ σύνοψιν.

10 “Οτι τό, «Μὴ θάλητε τὸ ἅγιον τοῖς κνσί μηδὲ τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων», μαργαρίτας μὲν τοῦ Ὁριγένους τὰ μυστικώτερα τῆς θεοσοδότης θρησκείας ἐκλαμβάνοντος μαθήματα, χοίρους δὲ τοὺς ἔτι ἀσεβεῖα καὶ ἡδοναῖς παντοίας δίκην χοίρων ἐν βορβόρῳ κυλινδουμένους (τούτοις γὰρ εἰρησθαι παρὰ
15 Χριστοῦ ἔλεγε μὴ παραβαλεῖν τὰ θεῖα μαθήματα, διὰ τὸ μὴ δύνασθαι αὐτὰ φέρειν ἄτε τῆ ἀσεβεῖα καὶ ταῖς ἀγρίαις ἡδοναῖς προκατισχημένους), ὁ μέγας Μεθόδιός φησιν εἰ μαργαρίτας τὰ σεμνοπρεπῆ καὶ θεῖα μαθήματα δεῖ ἐξακούειν, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβεῖα καὶ ἡδοναῖς συζῶντας, οἷς καὶ ἀπαράβλητα καὶ ἀπόκρυφα τὰ
20 πρὸς εὐσέβειαν καὶ τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν ἀποστολικά διεγείροντα κηρύγματα δεῖ εἶναι, ὅρα ὡς οὐδένα λέγεις τῶν Χριστιανῶν τοῖς τῶν Ἀποστόλων κηρύγμασιν ἐξ ἀσεβεῖας αὐτῶν τῆς προτέρας ἐπιστρέψαι· οὐδὲ γὰρ ἂν πάντως παρέβαλον τὰ κατὰ Χριστὸν μυστήρια τοῖς δι’ ἀπιστίαν χοίροις ἐοικόσιν.” Ἡ οὖν πᾶσι τοῖς
25 λησι καὶ τοῖς ἄλλοις ἀπίστοις ταῦτα παρεβλήθη παρὰ τῶν τοῦ Χριστοῦ μαθητῶν καὶ ἐκηρύχθη, καὶ ἀπὸ τῆς ἀσεβεῖας μετέβαλεν αὐτοὺς εἰς τὴν εἰς Χριστὸν πίστιν, ὥσπερ οὖν καὶ πιστεύοντες ὁμολογοῦμεν, καὶ οὐκέτι δύναται νοεῖσθαι τό· «Μὴ θάλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν τῶν χοίρων ἔμπροσθεν» ὡς ἐρρήθη. Ἡ τούτου ὡς
30 ἐλέχθη νοουμένου, ἀνάγκη ἡμᾶς λέγειν, ὡς οὐδενὶ τῶν ἀπίστων,

“Ὅτι, ἂν τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολυτιμότερο ἀπὸ τὸ σῶμα τῶν ἄλλων ζώων, ἐπειδὴ λέγεται ὅτι ἔχει πλασθεῖ ἀπὸ τὰ χέρια τοῦ Θεοῦ καὶ ἐπειδὴ τοῦ ἔλαχε πρὸ πολύτιμο ὄχημα, ἢ ψυχὴ, πῶς αὐτὸ εἶναι ὀλιγοχρόνιο, ἐνῶ τὰ σώματα κάποιων ἄλλων ζώων εἶναι μακροβιότερα; Ἡ εἶναι φανερὸ ὅτι ἢ μακροχρόνια ὑπαρξὴ τοῦ σώματος θὰ εἶναι μετὰ τὴν ἀνάστασις;

235.

Τοῦ ἰδίου, Ἐπιλογὴ συνοπτικὴ περὶ τῶν δημιουργημάτων.

Διαβάσαμε τοῦ ἁγίου μάρτυρα καὶ ἐπισκόπου Μεθοδίου μία συνοπτικὴ ἐπιλογὴ ἀπὸ τὸ ἔργο του, Περὶ τῶν δημιουργημάτων.

“Ὅτι στὸ λόγο, «Μὴ ρίξετε τὸ ἅγιο σὰ σκυλιά, οὔτε τὰ μαργαριτάρια σας μπροστὰ στοὺς χοίρους»⁶⁸, ὅπου μαργαριτάρια ὁ Ὁριγένης θεωρεῖ τὰ μυστικότερα μαθήματα τῆς θεόδοτης θρησκείας μας, ἐνῶ χοίρους αὐτοὺς πὺν κυλιοῦνται, ὅπως οἱ χοίροι, στὸν βουρκο, στὴν ἀσέβεια καὶ τὶς ἡδονές (γιατὶ ἔλεγε, ὁ Χριστὸς εἶπε σ’ αὐτοὺς νὰ μὴ ρίξουν μπροστὰ τους τὰ θεῖα μαθήματα, ἐπειδὴ δὲν μποροῦν νὰ σηκώσουν τὸ βάρος τους αἰχμαλωτισμένοι ἀπὸ τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς ἄγριες ἡδονές), ὁ μέγας Μεθόδιος λέγει, ἂν λέγοντας μαργαριτάρια πρέπει νὰ ποῦμε τὰ σεμνοπρεπῆ καὶ θεῖα μαθήματα, καὶ χοίρους αὐτοὺς πὺν συνέδεσαν τὴ ζωὴ τους μὲ τὴν ἀσέβεια καὶ τὶς ἡδονές, στοὺς ὁποίους δὲν πρέπει νὰ πετιοῦνται, ἀλλὰ νὰ μένουν ἀπόκρυφα τὰ ἀποστολικά κηρύγματα πὺν διεγείρουν στὴν εὐσέβεια καὶ στὴν πίστη στὸ Χριστό, πρόσεχε ὅτι λέγεις πὺν κανένας χριστιανὸς δὲν ἔχει ἐπιστρέψει ἀπὸ τὴν προηγούμενη ἀσέβειά του μὲ τὰ κηρύγματα τῶν ἀποστόλων. Γιατὶ δὲν θὰ πετοῦσαν ὅπως ὅποτε τὰ μυστήρια τοῦ Χριστοῦ σ’ αὐτοὺς πὺν ἢ ἀπιστία τους τοὺς ἔκανε ὁμοίους μὲ χοίρους. Ἡ λοιπὸν αὐτὰ πετάχθηκαν καὶ κηρύχθηκαν ἀπὸ τοὺς μαθητὲς τοῦ Χριστοῦ σ’ ὅλους τοὺς Ἕλληνας καὶ τοὺς ἄλλους ἄπιστους καὶ ἀπὸ τὴν ἀσέβειά τους τοὺς ὀδήγησαν στὴν πίστη τοῦ Χριστοῦ, ὅπως βέβαια πιστεύουμε καὶ ὁμολογοῦμε, καὶ ὅτι δὲν μπορεῖ νὰ ἐννοεῖται ἢ ῥήσι, «Μὴ ρίξετε τὰ μαργαριτάρια σας μπροστὰ στοὺς χοίρους», ὅπως λέχθηκε, ἢ, ἂν πρέπει νὰ τὸ ἐννοοῦμε ὅπως εἶπαμε, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅτι σὲ κανέναν ἀπὸ τοὺς ἄπιστους, τοὺς ὁποίους παρομοιάζο-

οὓς χοίροις ἀπεικάζομεν, ἐκ τῶν ἀποστολικῶν διδαγμάτων μαρ-
γαριτῶν δίκην τὰς ψυχὰς καταυγαζόντων, ἢ εἰς Χριστὸν πίστις
καὶ ἡ τῆς ἀσεβείας ἐλευθερία γεγένηται. Βλάσφημον δὲ τοῦτο.

Οὐκ ἄρα δεῖ μαργαρίτας μὲν τὰ μυστικώτερα τῶν μαθημάτων
5 ἐκλαμβάνειν ἐνταῦθα, χοίρους δὲ τοὺς ἀσεβεῖς, οὐδὲ τό· «Μὴ βά-
λητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων» εἰς τὸ μὴ πα-
ραβάλητε τοῖς ἀσεβέσι καὶ ἀπίστοις τὰ μυστικά καὶ τελειοποιὰ
τῆς εἰς τὸν Χριστὸν πίστεως διδάγματα παραλαμβάνειν, ἀλλὰ
μαργαρίτας μὲν τὰς ἀρετὰς ἐκδέχεσθαι χρή, αἷς ὥσπερ πολυτίμοις
10 μαργαρίταις ἡ ψυχὴ καθωραϊζεται, μὴ παραβαλεῖν δὲ αὐτοὺς τοῖς
χοίροις, τουτέστι μὴ παραβαλεῖν αὐτὰς τὰς ἀρετὰς, οἷον ἀγνείαν
καὶ σωφροσύνην καὶ δικαιοσύνην καὶ ἀλήθειαν, ταύτας δὴ μὴ
παραβαλεῖν ταῖς μαχλώσαις ἠδοναῖς (χοίροις γὰρ εἰκόασιν αὐ-
ται), ἵνα μὴ, τὰς ἀρετὰς αὐταὶ καταφαγοῦσαι, χοιρώδη βίον καὶ
15 πολυπαθῆ τὴν ψυχὴν βιοτεύειν παρασκευάσωσιν.

“Ὅτι ὁ Ὁριγένης, ὃν Κένταυρον καλεῖ, ἔλεγε συναῖδιον εἶναι
τῷ μόνῳ σόφῳ καὶ ἀπροσδεεῖ Θεῷ τὸ πᾶν. Ἐφασκε γάρ· Εἰ οὐκ
ἔστι δημιουργὸς ἄνευ δημιουργημάτων ἢ ποιητῆς ἄνευ ποιημά-
των, οὐδὲ παντοκράτωρ ἄνευ τῶν κρατουμένων (τὸν γὰρ δημι-
20 ουργὸν διὰ τὰ δημιουργήματα ἀνάγκη καὶ τὸν ποιητὴν διὰ τὰ
ποιήματα καὶ τὸν παντοκράτορα διὰ τὰ κρατούμενα λέγεσθαι),
ἀνάγκη ἐξ ἀρχῆς αὐτὰ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ γεγενῆσθαι, καὶ μὴ εἶναι
χρόνον ὅτε οὐκ ἦν ταῦτα. Εἰ γὰρ ἦν χρόνος ὅτε οὐκ ἦν τὰ ποιήμα-
τα, ἐπεὶ τῶν ποιημάτων μὴ ὄντων οὐδὲ ποιητῆς ἔστιν, ὄρα οἷον
25 ἀσεβὲς ἀκολουθεῖ. Ἀλλὰ καὶ ἀλλοιοῦσθαι καὶ μεταβάλλειν τὸν
ἄτρεπτον καὶ ἀναλλοίωτον συμβῆσεται Θεόν· εἰ γὰρ ὕστερον πε-
ποίηκε τὸ πᾶν, δῆλον ὅτι ἀπὸ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν μετέβαλε.
Τοῦτο δὲ ἄτοπον μετὰ τῶν προειρημένων. Οὐκ ἄρα δυνατὸν λέ-
γειν μὴ εἶναι ἄναρχον καὶ συναῖδιον τῷ Θεῷ τὸ πᾶν.

30 Πρὸς ὃν φησι δι’ ἐτέρου προσώπου ὁ ἅγιος ἐρωτῶν· Ἐὰρ γε
σοφίας καὶ δόξης καὶ συλλήβδην πάσης ἀρετῆς ἀρχὴν καὶ πηγὴν

με μὲ χοίρους, δὲν δημιουργήθηκε ἡ πίστη στὸν Χριστὸ καὶ ἡ ἐλευθερία ἀπὸ τὴν ἀσέβεια ἀπὸ τὰ ἀποστολικά διδάγματα ποὺ καταφωτίζουν τὶς ψυχὲς σὰν τὰ μαργαριτάρια. Αὐτὸ εἶναι βλασφημία.

Ἐπομένως δὲν πρέπει νὰ θεωροῦμε ἐδῶ μαργαριτάρια τὰ πιὸ μυστικά ἀπὸ τὰ μαθήματα, καὶ χοίρους τοὺς ἀσεβεῖς, οὔτε τὴ ρήση, «Μὴν ρίξετε τὰ μαργαριτάρια σας μπροστὰ στοὺς χοίρους», νὰ τὴν ἐκλαμβάνομε μὲ τὴν ἔννοια, Μὴν παρουσιάζετε στοὺς ἀσεβεῖς καὶ ἄπιστους τὰ μυστικά καὶ τελειοποιὰ διδάγματα τῆς πίστεως στὸν Χριστό, ἀλλὰ πρέπει ν' ἀποδεχόμαστε ὡς μαργαριτάρια τὶς ἀρετὲς, μὲ τὶς ὁποῖες στολίζεται ἡ ψυχὴ σὰν μὲ πολὺτιμα μαργαριτάρια, καὶ νὰ μὴν τὰ πετᾶμε στοὺς χοίρους, δηλαδή νὰ μὴν πετᾶμε τὶς ἀρετὲς, ὅπως τὴν ἀγνότητα, τὴ σωφροσύνη, τὴ δικαιοσύνη καὶ τὴν ἀλήθεια· αὐτὲς λοιπὸν νὰ μὴν τὶς πετᾶμε στὶς ἀσελγεῖς ἡδονές (γιατὶ μοιάζουν μὲ χοίρους), γιὰ νὰ μὴ καταβροχθίσουν αὐτὲς τὶς ἀρετὲς καὶ νὰ κάνουν τὴ ζωὴ χοιρώδη καὶ τὴν ψυχὴ νὰ ζεῖ μέσα σὲ πλῆθος παθῶν.

Ἔτσι ὁ Ὁριγένης, τὸν ὁποῖο καλεῖ Κένταυρο, ἔλεγε ὅτι τὸ πᾶν εἶναι συναιώνιο μὲ τὸν μόνον σοφὸ καὶ χωρὶς ἀνάγκες Θεό. Ἐλεγε δηλαδή· Ἄν δὲν ὑπάρχει δημιουργὸς χωρὶς δημιουργήματα, ἢ ποιητὴς χωρὶς ποιήματα, οὔτε καὶ παντοκράτωρ χωρὶς τοὺς ὑπηκόους (γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ ὀνομάζονται ὁ δημιουργὸς ἀπὸ τὰ δημιουργήματά του, ὁ ποιητὴς ἀπὸ τὰ ποιήματά του, καὶ ὁ παντοκράτωρ ἀπὸ αὐτὰ ποὺ ἐξουσιάζει), εἶναι ἀνάγκη αὐτὰ νὰ ἔχουν γίνεῖ ἐξασχῆς ἀπὸ τὸν Θεό, καὶ νὰ μὴν ὑπάρχει χρονικὴ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχαν αὐτά. Γιατί, ἂν ὑπῆρχε χρονικὴ περίοδος κατὰ τὴν ὁποία δὲν ὑπῆρχαν τὰ δημιουργήματα, ἐπειδὴ ἂν δὲν ὑπάρχουν δημιουργήματα δὲν ὑπάρχει καὶ δημιουργός, πρόσεχε τί ἀσέβεια ἐπακολουθεῖ. Ἄλλὰ θὰ συμβεῖ καὶ τὸ νὰ ἀλλοιώνεται καὶ νὰ μεταβάλλεται ὁ ἀμετάβλητος καὶ ἀναλλοίωτος Θεός. Ἄν δηλαδή ἔχει δημιουργήσει μετέπειτα τὸ πᾶν, εἶναι φανερὸ ὅτι μετέβαλε τὴ στάση του ἀπὸ τὸ νὰ μὴ δημιουργεῖ, στὸ νὰ δημιουργεῖ. Αὐτὸ μαζὶ μὲ ὅσα προείπαμε εἶναι καὶ παράλογο. Ἐπομένως δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ λέμε ὅτι δὲν εἶναι ἀναρχο καὶ συναιώνιο τὸ πᾶν μὲ τὸν Θεό.

Σ' αὐτὸν λέγει ὁ ἅγιος ἐρωτώντας σὰν ἓνα ἄλλο πρόσωπο· Ἄραγε θεωρεῖς τὸν Θεὸ ἀρχὴ καὶ πηγὴ σοφίας καὶ δόξας καὶ γενικὰ κάθε

οὔσιωδῶς, ἀλλὰ μὴ ἐπικτήτως ἠγγῆ τὸν Θεόν; Ὁ δέ, Ναί. Τί δέ
 πρὸς τούτοις; Οὐχὶ τέλειος πάντῃ δι' ἑαυτὸν καὶ ἀπροσδεής; Ἀ-
 ληθῆ. Ἀμήχανον γὰρ τὸ ἀπροσδεές δι' ἕτερον εἶναι τι ἀπροσδε-
 εές; Ἀμήχανον. Πᾶν γὰρ τὸ δι' ἕτερον πλήρες ὄν καὶ ἀτελές λε-
 5 πτέον; Ἀνάγκη. Τὸ γὰρ αὐτὸ δι' ἑαυτὸ ἑαυτοῦ πλήρωμα ὄν, καὶ
 αὐτὸ ἐν ἑαυτῷ μένον, τέλειον εἶναι τοῦτο μόνον δοξαστέον; Ἀ-
 ληθέστατα λέγεις. Τὸ δὲ μήτε αὐτὸ δι' ἑαυτὸ μήτε αὐτὸ ἑαυτοῦ
 πλήρωμα ὄν φαίης ἂν ἀπροσδεές; Οὐδαμῶς. Οὐκ ἄρα ὁ Θεὸς τέ-
 λειος διὰ τι νομισθήσεται· ὁ γὰρ διὰ τι τέλειόν ἐστιν, αὐτὸ καθ'
 10 ἑαυτὸ ἀτελές ἀνάγκη τυγχάνειν. Ἀνάγκη. Οὐκοῦν καὶ ὁ Θεὸς
 αὐτὸς δι' ἑαυτὸν τέλειος, ἀλλ' οὐ δι' ἕτερον λογισθήσεται; Ὁρθό-
 τατα. Ἔτερον Θεὸς κόσμου, καὶ ἕτερον κόσμος Θεοῦ; Παντελῶς.
 Οὐκ ἄρα τέλειον φατέον καὶ δημιουργὸν καὶ παντοκράτορα διὰ
 κόσμον τὸν Θεόν; Οὐ. Ὅπως δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ μὴ διὰ κόσμον,
 15 καὶ ταῦτα τρεπτόν, αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν τέλειος εὐρίσκειτο. Προσ-
 ηκόντως.

Τί δέ; τὸν πλούσιον διὰ τὸν πλοῦτον λεκτέον πλούσιον; Ὁρ-
 θῶς. Καὶ τὸν σοφὸν κατὰ μετοχὴν τῆς οὔσιώδους σοφίας, οὐκ
 αὐτὸν σοφίαν ὄντα, σοφὸν προσαγορευτέον; Ναί. Τί δέ; καὶ τὸν
 20 Θεόν, ἕτερον ὄντα κόσμου, διὰ κόσμον ταύτῃ πλούσιον καὶ εὐερ-
 γέτην καὶ δημιουργὸν κλητέον; Ἀπαγε, οὐδαμῶς. Οὐκοῦν αὐ-
 τὸς ἑαυτοῦ πλοῦτος, καὶ δι' αὐτὸν πλούσιος καὶ δυνατὸς τυγχά-
 νει; Ἐοικεν. Ἦν ἄρα καὶ πρὸ κόσμου πάντῃ ἀπροσδεής ὢν καὶ
 Πατὴρ καὶ παντοκράτωρ καὶ δημιουργός, ὅπως δι' ἑαυτὸν, ἀλλὰ
 25 μὴ δι' ἕτερον ταῦτα ἦ; Ἀνάγκη. Εἰ γὰρ διὰ κόσμον καὶ οὐχὶ δι'
 ἑαυτὸν, ἕτερος ὢν κόσμου, παντοκράτωρ γνωρίζοιτο (συγγνώ-
 μην ὁ Θεός, ἀναγκάζομαι γὰρ τοῦτο εἰπεῖν), αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν

ἀρετῆς κατ' οὐσία καὶ ὄχι ἐπίκτητα; Ναί, λέγει ἐκεῖνος. Τί λοιπόν, ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ, δὲν εἶναι ἀπόλυτα τέλειος γιὰ τὸν ἑαυτοῦ καὶ χωρὶς καμμιά ἔλλειψη; Ἀληθινά. Εἶναι λοιπόν ἀδύνατο αὐτὸ πού δὲν ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ τίποτε, νὰ εἶναι ἀπροσδεὲς ἐξαιτίας ἑνὸς ἄλλου; Εἶναι ἀδύνατο. Καθένα πού εἶναι πλήρες ἐξαιτίας ἑνὸς ἄλλου μπορεῖ νὰ ὀνομασθεῖ καὶ ἀτελής; Ἀναγκαστικά. Αὐτὸ λοιπόν πού ἀποτελεῖ πληρότητα μόνο του τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ πού παραμένει στὸν ἑαυτό του, δηλαδή διατηρεῖ τὴν ταυτότητά του, πρέπει νὰ θεωροῦμε ὅτι αὐτὸ μόνο εἶναι τέλειο; Ἀληθινά πέρα ὡς πέρα τὸ λέγεις. Κι αὐτὸ πού δὲν εἶναι οὔτε ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ του οὔτε τὸ ἴδιο πλήρωμα τοῦ ἑαυτοῦ του θὰ τὸ ἔλεγε ἀπροσδεὲς; Καθόλου. Ἐπομένως δὲν θὰ θεωρηθεῖ ὁ Θεὸς τέλειος γιὰ κάτι. Αὐτὸ λοιπόν πού εἶναι τέλειο ἐξαιτίας κάποιου ἄλλου, εἶναι ὑποχρεωτικά αὐτὸ καθεαυτὸ ἀτελής; Ὑποχρεωτικά. Καὶ ὁ Θεὸς λοιπόν ἐξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ του θὰ θεωρηθεῖ ὅτι εἶναι τέλειος καὶ ὄχι γιὰ κάτι ἄλλο; Πολὺ ὀρθά. Εἶναι ἄλλο ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ ἄλλο ὁ κόσμος ἀπὸ τὸν Θεό; Τελείως ἄλλο. Δὲν πρέπει λοιπόν νὰ ποῦμε τέλειο τὸν Θεὸ καὶ δημιουργὸ καὶ παντοκράτορα ἐξαιτίας τοῦ κόσμου; Ὁχι. Γιὰ νὰ εἶναι τέλειος χάρις στὸν ἑαυτό του καὶ ὄχι ἐξαιτίας τοῦ κόσμου πού μεταβάλλεται, ἀλλὰ αὐτὸς καθεαυτὸν; Πολὺ σωστά.

Τί λοιπόν, τὸν πλούσιο θὰ τὸν ποῦμε πλούσιο ἐξαιτίας τοῦ πλούτου του; – Σωστά. Καὶ τὸν σοφὸ, πού εἶναι μέτοχος σοφίας, χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος σοφία, θὰ τὸν ὀνομάσομε σοφὸ; Βέβαια. Τί λοιπόν, καὶ τὸν Θεὸ πού εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν κόσμον, ἐξαιτίας τοῦ κόσμου θὰ τὸν ὀνομάσομε γι' αὐτὸ πλούσιο καὶ εὐεργέτη καὶ δημιουργό; Καθόλου, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη. Εἶναι λοιπόν ὁ ἴδιος πλοῦτος τοῦ ἑαυτοῦ του καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του εἶναι πλούσιος καὶ δυνατός; Εἶναι φανερό. Ἦταν ἐπομένως καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν δημιουργία τοῦ κόσμου τελείως χωρὶς καμμιά ἔλλειψη καὶ Πατέρας καὶ παντοκράτορας καὶ δημιουργός, γιὰ νὰ ἔχει χάρις στὸν ἑαυτό του αὐτὲς τὶς ιδιότητες καὶ ὄχι ἐξαιτίας ἄλλου; Εἶναι ἀνάγκη. Ἄν λοιπόν ἐξαιτίας τοῦ κόσμου καὶ ὄχι χάρις στὸν ἑαυτό του, ἐνῶ εἶναι διάφορος ἀπὸ τὸν κόσμον, ἀναγνωρίζοταν ὡς παντοκράτωρ (ὁ Θεὸς ἃς μὲ συγχωρήσει, γιὰτὶ ἀναγκάζομαι νὰ τὸ πῶ αὐτό), αὐτὸς καθ' ἑαυτὸν θὰ εἶναι

ἀτελής ἔσται καὶ προσδεής τούτων δι' ἃ παντοκράτωρ καὶ δημιουργός ἐστιν. Ὑπερφυῶς. Οὐκ ἄρα ἀποδεκτέον ταύτην τὴν ὀλέθριον ἁμαρτίαν περὶ Θεοῦ τῶν λεγόντων παντοκράτορα εἶναι καὶ δημιουργόν διὰ τὰ κρατούμενα καὶ δημιουργούμενα τρεπτά,
5 ἀλλ' οὐ δι' ἑαυτὸν εἶναι τὸν Θεόν.

Ὅρα δὲ καὶ ᾧδε· Εἰ ὕστερον, ἔφησ, πεποιήται ὁ κόσμος, μὴ πρότερον ᾧν, μεταβάλλειν ἀνάγκη τὸν ἀπαθῆ καὶ ἀναλλοίωτον Θεόν τὸν γὰρ ποιῶντα πρότερον μηδέν, ὕστερον δέ, ἀπὸ τοῦ μὴ ποιεῖν εἰς τὸ ποιεῖν μεταβάλλειν καὶ ἀλλοιοῦσθαι ἀνάγκη. Ἔλε-
10 γον γάρ· Πέπανται δὲ τοῦ ποιεῖν ποτε τὸν κόσμον ὁ Θεός, ἢ οὐ; Πέπανται. Οὐπω γὰρ ἦν τετελειωμένος ἄν. Ἀληθές. Εἰ οὖν τὸ ποιεῖν ἐκ τοῦ μὴ ποιεῖν ἀλλοίωσιν τοῦ Θεοῦ καταψηφίζεται, οὐχὶ καὶ τὸ μὴ ποιεῖν ἐκ τοῦ ποιεῖν; Ἀνάγκη. Ἡλλοιωῦσθαι δὲ αὐτὸν φαίης μὴ ποιῶντα σήμερον παρ' ὃ ἦν ὅτ' ἐποίει; Οὐδαμῶς. Οὐδ'
15 ἄρα ὅτ' ἐποίει τὸν κόσμον, ἠλλοιωῦσθαι αὐτὸν ἀνάγκη παρ' ὃ ἦν ὅτε οὐκ ἐποίει καὶ οὔτε ἀνάγκη συννυπάρχειν αὐτῷ τὸ πᾶν δεῖν λέγειν διὰ τὸ μὴ ἀναγκάζεσθαι λέγειν ἠλλοιωῦσθαι, οὔτε συναῖδιον δι' αὐτὸ τοῦτο.

Καὶ μοι φάθι καὶ ᾧδε· Γενητὸν τὸ μὴ γενέσεως ἔχον ἀρχὴν
20 φαίης ἄν; Οὐ δῆτα· εἰ γὰρ μὴ ὑποπίπτει γενέσεως ἀρχῇ, ἐξ ἀνάγκης ἀγένητόν ἐστιν. Εἰ δὲ γέγονεν, ὑπὸ αἰτίου τινὸς δίδως αὐτὸ γεγονέναι· πάντη γὰρ ἀδύνατον χωρὶς αἰτίου γένεσιν ἔχειν; Ἀδύνατον. Κόσμον δὲ οὖν, καὶ ὅσα ἐν αὐτῷ, ἄλλου τινὸς ἢ Θεοῦ δημιουργοῦντος φήσομεν γεγονέναι ὕστερον, πρότερον οὐκ ὄντα; Δῆ-
25 λον ὅτι Θεοῦ. Ἀδύνατον γὰρ τὸ γενέσεως ἀρχῇ περιορισθὲν συναπέραντον εἶναι τῷ ἀπεράντῳ; Ἀδύνατον.

Πάλιν δὲ οὖν, ᾧ Κένταυρε, ἐξ ἀρχῆς διαλεγώμεθα. Θεία ἐπιστήμη τὰ ὄντα φατέ γεγονέναι, ἢ οὐ; Ὡ βάλε, λέξουσιν, οὐδαμῶς. Ἀλλ' ἀπὸ τῶν στοιχείων ἢ ὕλης ἢ στηριγμάτων, ἢ ὅπως αὐτοὶ
30 ταῦτα θούλεσθε ὀνομάζειν οὐδὲν γὰρ διαφέρει. Τούτων ἀγενή-

ἀτελής καὶ θὰ ἔχει ἔλλειψη αὐτῶν ἕξαιτίας τῶν ὁποίων εἶναι παντοκράτορας καὶ δημιουργός; Θαυμάσια. Δὲν πρέπει λοιπὸν νὰ δεχθοῦμε αὐτὸ τὸ ὀλέθριο σφάλμα περὶ Θεοῦ ἐκείνων ποὺ τὸν λένε παντοκράτορα καὶ δημιουργὸ ἕξαιτίας τῶν μεταβλητῶν ποὺ εἶναι κύριός τους καὶ ποὺ τὰ δημιουργεῖ, καὶ ὄχι Θεὸ χάρι στὸν ἑαυτό του.

Σκέψου ὅμως αὐτὸ καὶ ἔτσι: Ἐάν εἶπες ὅτι ὁ κόσμος ἐγίνε ὕστερα, ἐνῶ δὲν ὑπῆρχε προηγουμένως, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβάλλεται ὁ ἀπαθὴς καὶ ἀναλλοίωτος Θεός· γιατί αὐτὸς ποὺ πρῶτα δὲν ἔκανε τίποτα, ἀλλὰ ἔπειτα, ἀπὸ τὸ νὰ μὴν πράττει νὰ φθάνει στὸ νὰ πράττει, εἶναι ἀνάγκη νὰ μεταβάλλεται καὶ ν' ἀλλοιώνεται. Γιατί ἔλεγα: Σταμάτησε ὁ Θεὸς κάποτε νὰ δημιουργεῖ τὸν κόσμο ἢ ὄχι; Ἐπαυσε. Δὲν ἦταν τότε τελειωμένος. Ἀληθινά. Ἐάν λοιπὸν ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ νὰ μὴ πράττει στὸ νὰ πράττει προκαλεῖ ἀλλοίωση στὸν Θεό, τὸ ἴδιο δὲν προξενεῖ καὶ ἡ μετάβαση ἀπὸ τὸ νὰ πράττει στὸ νὰ μὴ πράττει; Εἶναι ἀνάγκη. Θὰ πεῖς λοιπὸν ὅτι ἐπειδὴ δὲν δημιουργεῖ σήμερα ἀλλοιώθηκε ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἦταν ὅταν δημιουργοῦσε; Καθόλου. Οὔτε ἐπομένως εἶναι ἀνάγκη ὅταν ἔκανε τὸν κόσμο νὰ εἶχε ἀλλοιωθεῖ σὲ ἄλλο ἀπὸ αὐτὸ ποὺ ἦταν ὅταν δὲν δημιουργοῦσε. Καὶ οὔτε πρέπει νὰ λέμε, ὅτι εἶναι ἀνάγκη νὰ συνυπάρχει μαζί του τὸ πᾶν, γιὰ νὰ μὴν ἀναγκασθῶμαστέ νὰ λέμε ὅτι ἀλλοιώθηκε, οὔτε συναιώνιο γιὰ τὸν ἴδιο λόγο.

Πές μου σὲ παρακαλῶ καὶ τοῦτο: Μπορεῖς νὰ πεῖς γενητὸ αὐτὸ ποὺ δὲν ἔχει ἀρχὴ γένεσης; Ὁχι βέβαια. – Γιατί, ἂν δὲν ἔχει ἀρχὴ γένεσης, εἶναι ἀναγκαστικὰ ἀγένητο. Ἐάν ὅμως ἔχει γίνε, πρέπει νὰ δεχθεῖς ὅτι ἔχει γίνε ἀπὸ κάποιον αἴτιο. Εἶναι δηλαδὴ τελείως ἀδύνατο νὰ ἔχει γίνε χωρὶς αἴτιο; Ἀδύνατον. Ὁ κόσμος λοιπὸν καὶ ὅσα ὑπάρχουν σ' αὐτὸν θὰ ποῦμε ὅτι ἐγίναν ἀργότερα ἀπὸ κάποιον ἄλλο, ἢ ἀπὸ τὸν Θεὸ δημιουργό, ἐνῶ προηγουμένως δὲν ὑπῆρχαν; – Εἶναι φανερὸ ὅτι ἐγίναν ἀπὸ τὸν Θεό. Εἶναι λοιπὸν ἀδύνατο αὐτὸ ποὺ περιορίσθηκε ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς γένεσής του νὰ εἶναι συναπέραντο μὲ τὸ ἀπέραντο; Ἀδύνατον.

Καὶ πάλι λοιπὸν, Κένταυρε, ἄς πάρομε τὸ διάλογό μας ἀπὸ τὴν ἀρχή. Λέτε ὅτι τὰ ὄντα ἔχουν γίνε ἀπὸ τὴ θεία ἐπιστήμη, ἢ ὄχι; Θὰ ποῦν πάλι, ὦ, καθόλου, ἀλλὰ ἀπὸ τὰ στοιχεῖα ἢ τὴν ὕλη ἢ τὰ στηρίγματα, ἢ ὅπως ἐσεῖς θέλετε νὰ τὰ ὀνομάζετε αὐτὰ· γιατί δὲν διαφέρουν

τως προϋφεστηκότων καὶ πλημμελῶς φερομένων ὁ Θεὸς διακρί-
 νας ἐτεχνάσατο τὰ πάντα, ὥσπερ ἀγαθὸς ζωγράφος ἀπὸ πολλῶν
 χρωμάτων μίαν τεχνησάμενος ἰδέαν; Οὐδὲ τοῦτο πάντως γὰρ
 ἀποφεύξονται ὁμολογῆσαι καθ' ἑαυτῶν, ἵνα μὴ τῆς μετακρίσεως
 5 καὶ τῆς μεταμορφώσεως τὴν ὕλην συγχωροῦντες ἀρχὴν ἐσχηκυ-
 ἴαν, ἀναγκασθῶσι τῷ λόγῳ κατὰ πάντα τὸν Θεὸν ἦρχθαι τοῦ δι-
 οικεῖν λέγειν καὶ κατακοσμεῖν τὴν πρότερον ἄμορφον οὕσαν
 ὕλην.

Φέρε γάρ, ἐπειδὴ (σὺν Θεῷ φάναι) ἐνταῦθα τοῦ λόγου γεγό-
 10 ναμεν, εἴτω τις ἀνδριάς, ἐστῶς ἐπὶ θάσεως, καλός· οὗ θαυμάζον-
 τες οἱ θεώμενοι τὴν εὐρυθμον καλονὴν διαφερέσθωσαν πρὸς ἀλ-
 λήλους, πῆ μὲν γενητόν, πῆ δὲ καὶ ἀγένητον πειροῶμενοι λέγειν.
 Ἐροίμην γὰρ σφᾶς δι' ἣν αἰτίαν ἀγένητον αὐτόν φατε· πότερον
 διὰ τὸν τεχνίτην, ὅπως μηδαμῶς ἀργήσας τῆς δημιουργίας νομί-
 15 ζοιτο, ἢ δι' ἑαυτόν; Ἄν μὲν γὰρ διὰ τὸν τεχνίτην, πῶς ἀγένητος
 ὦν πρὸς τοῦ τεχνίτου δημιουργεῖται; Εἰ γὰρ ὅλως ἐν ἐνδείᾳ τῆς
 τέχνης καθέστηκε χαλκουρούμενος πρὸς τὸ σχεῖν ὅποιον ὁ δημι-
 ουργὸς ἐθέλοι χαρακτηῖρα, ποίῳ τρόπῳ ἀγένητος ἔσται πάσχων
 τε καὶ δρώμενος; Εἰ δὲ αὐτὸν δι' ἑαυτόν τέλειος καὶ ἀγένητος λέγοι-
 20 το μὴ δεῖσθαι τέχνης ὁ ἀνδριάς, κατὰ τὸ ὀλέθριον δόγμα, ἀνάγκη
 αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. Ἡ οὐδὲ τοῦτον ἴσως ἐβελήσαντες
 προσήκασθαι τὸν λόγον πικρότερον ἀποκρινοῦνται, τὸ μὲν βρέ-
 τας ἀγένητον οὐκ εἶναι λέγοντες, γενητόν δὲ εἶναι αἰεὶ γενέσεως
 ἀρχὴν οὐκ ἔχον, ὅπως ἀνάρχως λέγοιτο κρατεῖν τοῦ τεχνά-
 25 σματος ὁ τεχνίτης.

Οὐκοῦν, ὡς οὗτοι, λέξομεν αὐτοῖς, εἰ μὴ χρόνος μήτε αἰὼν εὐ-
 ρίσκοιτο ἐπάνω, ὅτε οὐκ ἦν τέλειος ὁ ἀνδριάς, τί παρέσχεν αὐτῷ ὁ
 τεχνίτης ἢ τί ἐνήργησεν εἰς αὐτόν, φάτε· εἰ γὰρ ὁ αὐτὸς ἀνευδής
 ὦν καὶ οὐκ ἔχων ἀρχὴν γενέσεως τυγχάνει, ταύτη μᾶλλον καθ'
 30 ὑμᾶς ὁ δημιουργὸς οὐδέποτε δημιουργήσας οὔτε δημιουργῶν εὐ-
 ρεθήσεται. Καὶ πάλιν εἰς αὐτὸ ἔοικεν ὁ λόγος περιδεδραμηκέναι,

καθόλου. Αὐτὰ λοιπὸν προϋπῆρχαν ἀγέννητα καὶ κινουῦνταν ἄτακτα καὶ ὁ Θεὸς ποὺ τὰ πρόσεξε ἔκανε μὲ τέχνη τὰ πάντα, σὰν ἓνας ἱκανὸς ζωγράφος δημιουργώντας ἀπὸ πολλὰ χρώματα μιὰ εἰκόνα; Οὔτε αὐτό· γιατί θ' ἀποφύγουν ὅπωςδήποτε νὰ ὁμολογήσουν ἀντίθετα στὸν ἑαυτὸ τους, γιὰ νὰ μὴ δεχθοῦν ὅτι ἡ ὕλη ἔλαβε ἀρχὴ διάκρισης καὶ μεταμόρφωσης, καὶ ἀναγκασθοῦν νὰ ὁμολογήσουν μὲ κάθε τρόπο ὅτι ὁ Θεὸς ἄρχισε κάποτε νὰ διοικεῖ καὶ νὰ διαμορφώνει τὴν ὕλη ποὺ ἦταν προηγουμένως ἀμορφη.

Ἔλα πάλι· ἐπειδὴ (θὰ μιλήσω μαζί μὲ τὸν Θεό), φτάσαμε σ' αὐτὸ τὸ σημεῖο τοῦ λόγου, ἃς φαντασθοῦμε ἓνα ἀνδριάντα ὠραῖο, στημένο σὲ βάθρο, τοῦ ὁποίου θαυμάζοντας οἱ θεατῆς τὴν ἀρμονικὴ ὁμορφιά του, ἃς ὑποθέσουμε ὅτι διαφοροποιοῦνται μεταξύ τους καὶ ἐπιχειροῦν νὰ τὸν χαρακτηρίσουν, ἄλλοι δημιουργημένο καὶ ἄλλοι ἀδημούρητο. Θὰ τοὺς ρωτοῦσα λοιπὸν γιὰ ποῖο λόγο λέτε ὅτι εἶναι ἀδημούρητος; Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο, ἕξαιτίας τοῦ τεχνίτη, γιὰ νὰ θεωρηθεῖ ὅτι οὐδέποτε σταμάτησε τὴ δημιουργία, ἢ ἕξαιτίας τοῦ ἑαυτοῦ του; Ἄν ἕξαιτίας τοῦ τεχνίτη, πῶς, ἐνῶ εἶναι ἀδημούρητος, δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν τεχνίτη; Ἄν δηλαδή εἶχε πλήρη ἔλλειψη τέχνης, ὅταν χαλκεύεται γιὰ νὰ λάβει ὅποιαδήποτε μορφή ἤθελε ὁ δημιουργός, μὲ ποῖο τρόπο θὰ εἶναι ἀδημούρητος ἀφοῦ πάσχει καὶ κατασκευάζει; Ἄν πάλι λέγεται ὅτι εἶναι ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ του τέλειος καὶ ἀδημούρητος καὶ δὲν χρειάζεται ὁ ἀνδριάντας τέχνη, σύμφωνα μὲ τὸ ὀλέθριο δόγμα, πρέπει νὰ τοῦ καταλογίσουμε αὐτοδημιουργία. Ἡ ἴσως ἐπειδὴ οὔτε αὐτὸ τὸ λόγο θὰ θελήσουν νὰ δεχθοῦν, θὰ δώσουν πικρότερες ἀπαντήσεις, λέγοντας ὅτι ὁ ἀνδριάντας δὲν εἶναι ἀδημούρητος, ἀλλ' εἶναι δημιουργημένος καὶ δὲν ἔχει ἀρχὴ γένεσης, γιὰ νὰ λέγεται ὅτι ὁ τεχνίτης ἔχει χωρὶς ἀρχὴ στὴν κυριαρχία του τὸ τεχνούρημά του.

Ἔ, ἐσεῖς λοιπὸν, θὰ τοὺς ποῦμε, ἂν δὲν ὑπῆρχε πρωτύτερα, ὅταν δὲν ἦταν τέλειος ὁ ἀνδριάντας, οὔτε χρόνος οὔτε αἰώνας, τί τοῦ ἔδωσε ὁ τεχνίτης, ἢ τί ἐνέργησε πάνω σ' αὐτόν; Ἀπαντήστε. Γιατί, ἂν ὁ ἴδιος εἶναι τέλειος, ὥστε νὰ μὴν τοῦ λείπει τίποτε, καὶ δὲν ἔχει ἀρχὴ γενέσεως, μ' αὐτόν τὸν τρόπο, σύμφωνα μὲ τὴ γνώμη σας, θὰ βρεθεῖ ὁ δημιουργός οὔτε νὰ ἔχει δημιουργήσει ποτέ, οὔτε νὰ δημιουργεῖ. Στὸ ἴδιο πάλι μοιάζει νὰ περιφέρεται ὁ λόγος, νὰ ὁμολογεῖ αὐτοδημιουργία.

αὐτοματισμὸν ὁμολογεῖν. Ἐὰν γὰρ κἂν τὸ ἀκαριαίτατον ἀνδριάν-
 τα κινήσας ὁ δημιουργὸς λεχθῆ, ἀρχῇ ὑποπεσεῖται, καθ' ἣν πρότε-
 ρον αὐτὸν ἄκοσμον καὶ ἀκίνητον ὄντα ἤρξατο κινεῖν καὶ κοσμεῖν.
 Οὐκοῦν καὶ ἦν καὶ ἔσται διηνεκῶς ὁ αὐτὸς αἰεὶ κόσμος ἀπεικα-
 5 στέον γὰρ τῷ μὲν Θεῷ τὸν τεχνίτην, τὸν δὲ ἀνδριάντα τῷ κόσμῳ.
 Πῆ δὴ οὖν, ὡς ἠλίθιοι, οἴεσθε τὴν κτίσιν συναπέραντον οὔσαν τῷ
 δημιουργῷ μὴ δεῖσθαι τοῦ δημιουργοῦ; Τὸ γὰρ συναπέραντον,
 μηδαμῶς ἀρχὴν γενέσεως ἔχον, καὶ συναγένητον καὶ ἰσοδύναμον
 ἀνάγκη τυγχάνειν. Τὸ δὲ ἀγένητον, αὐτοτελὲς καὶ ἄτρεπτον φαν-
 10 θέν, καὶ ἀπροσδεές καὶ ἀφθορον ἔσται. Καὶ εἰ τοῦτο οὕτως ἔχει,
 οὐκέτι ὁ κόσμος τρεπτός καθ' ὑμᾶς.

ᾠΟτι ἐκκλησία παρὰ τὸ ἐκκεκλικέναι τὰς ἡδονὰς λέγεσθαί
 φησιν.

ᾠΟτι φησὶν ὁ ἅγιος, Δύο δὲ δυνάμεις ἐν τοῖς προωμολογημέ-
 15 νοις ἔφαμεν εἶναι ποιητικάς, τὴν ἐξ οὐκ ὄντων γυμνῷ τῷ βουλή-
 ματι χωρὶς μελλησμοῦ ἅμα τῷ θελῆσαι αὐτουργοῦσαν ὃ βούλεται
 ποιεῖν τυγχάνει δὲ ὁ Πατήρ· θατέραν δὲ κατακοσμοῦσαν καὶ ποι-
 κίλλουσαν κατὰ μίμησιν τῆς προτέρας τὰ ἤδη γεγονότα· ἔστι δὲ ὁ
 Υἱός, ἡ παντοδύναμος καὶ κραταιὰ χεὶρ τοῦ Πατρός, ἐν ἧ μετὰ τὸ
 20 ποιῆσαι τὴν ὕλην ἐξ οὐκ ὄντων κατακοσμεῖ.

ᾠΟτι τὸ Ἰωβ βιβλίον Μωσέως εἶναι ὁ ἅγιός φησιν.

ᾠΟτι περὶ τοῦ, «Ἐν ἀρχῇ ἐποίησε τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν»,
 φησιν, ἀρχὴν δὲ αὐτὴν τὴν σοφίαν λέγων τις οὐκ ἂν ἀμάροτι. Λέ-
 γεται γὰρ παρὰ τινι τῶν ἐκ τοῦ θείου χοροῦ λέγουσα περὶ αὐτῆς
 25 τὸν τρόπον τοῦτον· «Κύριος ἔκτισέ με ἀρχὴν ὁδῶν αὐτοῦ, εἰς ἔργα
 αὐτοῦ πρὸ τοῦ αἰῶνος ἐθεμελίωσέ με». Ἦν γὰρ ἀκόλουθον καὶ
 προεπωδέστερον πάντα ἃ εἰς γενέσιν ἦλθον εἶναι ταύτης νεώτερα,
 ἐπεὶ καὶ δι' αὐτῆς γεγόνασιν. Ἐπίστησον γὰρ, εἰ μὴ καὶ τό, «Ἐν
 ἀρχῇ ἦν ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος ἦν πρὸς τὸν Θεόν», κατὰ τὸν εὐαγ-
 30 γελιστήν, «καὶ Θεὸς ἦν ὁ Λόγος οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θε-
 ὄν», εἰ μὴ τούτοις ὁμαρτεῖ. Τὴν μὲν γὰρ ἀρχὴν, ἀφ' ἧς ἀνεβλάστη-

για. Γιατί, κι ἂν μιὰ στιγμή ποῦμε, ὅτι ὁ δημιουργός κίνησε τὸν ἀνδριάντα του, θὰ βρεθεῖ ὁ ἀνδριάντας νὰ ἔχει ἀρχή, κατὰ τὴν ὁποία, ἐνῶ πρῶτα ἦταν ἀνεπεξέργαστος καὶ ἀκίνητος, ἀρχισε νὰ τὸν κινεῖ καὶ νὰ τὸν ἐπεξεργάζεται. Ἐπομένως, οὔτε ἦταν οὔτε θὰ εἶναι συνεχῶς στὸν αἰῶνα ὁ ἴδιος κόσμος. Ἄς παρομοιάσουμε λοιπὸν μὲ τὸν Θεὸ τὸν τεχνίτη καὶ τὸν ἀνδριάντα μὲ τὸν κόσμο. Πῶς λοιπὸν, ὡς ἡλίθιοι, νομίζετε ὅτι ἡ κτίση εἶναι συναπέραντη μὲ τὸν δημιουργὸ καὶ δὲν χρειάζεται τὸν δημιουργό; Γιατὶ αὐτὸ πού εἶναι συναπέραντο, ἐπειδὴ δὲν ἔχει καθόλου ἀρχὴ γένεσης, κατ' ἀνάγκην θὰ εἶναι καὶ συναδημιούργητο καὶ ἰσοδύναμο. Αὐτὸ ὅμως πού χαρακτηρίσθηκε ἀγέννητο, αὐτοτελές καὶ ἀτρεπτο, θὰ εἶναι χωρὶς ἀνάγκη καὶ ἀφθαρτο. Καὶ ἂν αὐτὸ ἔτσι εἶναι, τότε ὁ κόσμος κατὰ τὴ γνώμη σας δὲν εἶναι μεταβλητός.

Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία, λέγει, λέγεται ἔτσι ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχει ἐκκλίνει ἀπὸ τὶς ἡδονές.

Λέγει ἀκόμα ὁ ἅγιος Σὲ ὅσα εἶπαμε προηγουμένως δεχθήκαμε δύο δυνάμεις ποιητικές· ἢ μία ἀπὸ τὸ μὴ ὄν μὲ ἀπλή θέληση χωρὶς βραδύτητα μὲ τὴ θέληση μόνο πράττει ἢ ἴδια αὐτὸ πού θέλει· αὐτὴ ἡ δύναμη εἶναι ὁ Πατέρας. Ἡ ἄλλη μιμούμενη τὴν πρώτη διαμορφώνει καὶ κατακοσμεῖ αὐτὰ πού ἤδη ἔχουν γίνε· καὶ αὐτὴ εἶναι ὁ Υἱός, τὸ παντοδύναμο καὶ κραταιὸ χεῖρ τοῦ Πατέρα, μὲ τὸ ὁποῖο κατακοσμεῖ τὴν ὕλη μετὰ τὴ δημιουργία ἀπὸ τὸ μὴ ὄν.

Ἔτσι τὸ βιβλίον τοῦ Ἰωβ, λέγει ὁ ἅγιος, εἶναι τοῦ Μωυσῆ.

Ἐπίσης γιὰ τὴ ρήση, «Στὴν ἀρχὴ ἔκανε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ»⁶⁹, λέγει ἂν πεῖ κάποιος ἀρχὴ τὴν ἴδια τὴ σοφία δὲν θὰ κάνει λάθος. Γιατὶ παρουσιάζεται ἀπὸ κάποιον ἀπὸ τοὺς ἁγίους συγγραφεῖς νὰ λέγει γιὰ τὸν ἑαυτὸ της τὰ ἑξῆς· «Ὁ Κύριος μὲ δημιούργησε ὡς ἀρχὴ τῶν σχεδίων του, μὲ ἔβαλε θεμέλιο τῶν ἔργων του πρὶν ἀπὸ τὸν αἰῶνα»⁷⁰. Γιατὶ εἶναι λογικὸ καὶ πιὸ πρέπον νὰ εἶναι νεώτερα ἀπὸ αὐτὴν ὅλα ὅσα ἦρθαν στὴ γένεση, ἀφοῦ ἀπὸ αὐτὴν ἔγιναν. Πρόσεχε λοιπὸν μήπως καὶ τὸ λεγόμενον ἀπὸ τὸν Εὐαγγελιστὴ, «Στὴν ἀρχὴ ὑπῆρχε ὁ Λόγος, καὶ ὁ Λόγος βρισκόταν κοντὰ στὸν Θεό, καὶ ὁ Λόγος ἦταν Θεός· αὐτὸς βρισκόταν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ κοντὰ στὸν Θεό»⁷¹, μπορεῖ νὰ παρομοιασθεῖ μὲ αὐτά. Ἡ ἀρχὴ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν ὁποία

σεν ὁ ὀρθότατος Λόγος, τὸν Πατέρα καὶ ποιητὴν τῶν ὅλων φατέ-
 5 ον, ἐν ᾧ ἦν, τὸ δέ «Οὗτος ἦν ἐν ἀρχῇ πρὸς τὸν Θεόν», τὸ ἐξουσια-
 στικὸν τοῦ Λόγου, ὃ εἶχε παρὰ τῷ Πατρὶ καὶ πρὸ τοῦ τὸν κόσμον
 εἰς γένεσιν παρελθεῖν, ἔοικε σημαίνειν, τὴν ἐξουσίαν ἀρχὴν εἰπών.
 5 Οὐκοῦν ἀρχὴ μετὰ τὴν ἰδίαν ἀναρχον ἀρχὴν τὸν Πατέρα, αὐτὸς
 τῶν ἄλλων γίνεται, δι' ἧς ἅπαντα δημιουργεῖται.

Ἔστι Ὁριγένης μετὰ τὸ πολλὰ μυθήσασθαι περὶ τῆς τοῦ παν-
 τὸς αἰδιότητος ἐπάγει καὶ τοῦτο· Οὔτε οὖν ἀπὸ Ἀδάμ, ὡς φασί-
 10 τινες, πρότερον οὐκ ὦν ὁ ἄνθρωπος τότε πρώτως πλασθεὶς εἰς κό-
 σμον παρῆλθεν, οὔτε αὖ κόσμος πρὸ ἐξ ἡμερῶν τῆς τοῦ Ἀδάμ γε-
 νέσεως ἤρξατο δημιουργεῖσθαι. Εἰ δὲ φιλοφρονοῖτο διαφέρεσθαι
 πρὸς ταῦτά τις, πρότερον φρασάτω εἰ μὴ εὐαρίθμητος ἀπὸ τῆς
 τοῦ κόσμου γενέσεως κατὰ τὴν Μωσέως βίβλον τοῖς οὕτως αὐτὴν
 15 ἐκλαμβανομένοις ὁ χρόνος ἔσται τῆς προφητικῆς καὶ ἐνθάδε βο-
 ῶσης φωνῆς· «Ἀπὸ τοῦ αἰῶνος καὶ ἕως τοῦ αἰῶνος σὺ εἶ· ὅτι χί-
 λια ἔτη ἐν ὀφθαλμοῖς σου ὡς ἡμέρα ἢ χθές, ἣτις διῆλθε, καὶ φυλα-
 κὴ ἐν νυκτί». Χιλίων γὰρ ἐτῶν περιοριζομένων εἰς μίαν ἡμέραν ἐν
 ὀφθαλμοῖς Θεοῦ, ἀπὸ τῆς τοῦ κόσμου γενέσεως μέχρις ἡμῶν, ὡς
 οἱ περὶ τὴν ἀριθμητικὴν φάσκουσι δεινοί, ἐξ ἡμέραι συμπεραι-
 20 οῦνται. Ἐξακισχιλιοστὸν ἄρ' ἔτος φασὶν ἀπὸ Ἀδάμ εἰς δεῦρο
 συντείνειν· τῇ γὰρ ἐβδομάδι τῷ ἑπτακισχιλιοστῷ ἔτει κρίσιν ἀφί-
 ξεσθαί φασιν. Οὐκοῦν αἱ πᾶσαι ἡμέραι δέκα καὶ τρεῖς ἀφ' ἡμῶν
 ἕως εἰς τὴν ἐν ἀρχῇ, ἐν ἣ ἔποίησεν ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν
 γῆν, μετροῦνται. Ἐν ὃν ὁ Θεὸς ἀνώτερον κατὰ τὴν σφῶν αὐτῶν
 25 ἄνοιαν οὐδὲν οὐδαμῶς δημιουργήσας ἐγεγύμνωτο τοῦ Πατῆρ
 καὶ παντοκράτωρ εἶναι. Εἰ δὲ τρισκαίδεκά εἰσιν ἡμέραι ἐν
 ὀφθαλμοῖς Θεοῦ ἀπὸ γενέσεως κόσμου, πῶς φησιν ἢ ἐν τῷ Σει-
 ρᾶχ σοφία, «Ἄμμον θαλασσῶν καὶ σταγόνας ὑετοῦ καὶ ἡμέρας
 αἰῶνος τίς ἐξαριθμήσει;». Ταῦτά φησιν ὁ Ὁριγένης σπουδάζων,
 30 καὶ ὄρα οἷα παίζει.

ἀναβλάστησε ὁ ὀρθότατος Λόγος, πρέπει νὰ ὁμολογήσομε πῶς εἶναι ὁ Πατέρας καὶ δημιουργὸς τῶν ὄλων, κοντὰ στὸν ὅποιο ἦταν ὁ Λόγος. Ὁ λόγος πάλι, «Αὐτὸς ἦταν στὴν ἀρχὴ κοντὰ στὸν Θεό», φαίνεται νὰ σημαίνει τὴ δύναμη ἐξουσίας τοῦ Λόγου, πού εἶχε κοντὰ στὸν Πατέρα ἀκόμα καὶ πρὶν γίνεи ὁ κόσμος, λέγοντας τὴν ἐξουσία ἀρχή. Ἐπομένως ἀρχὴ μετὰ τὴν ἴδια τὴν ἀναρχὴ ἀρχὴ τὸν Πατέρα, γίνεται αὐτὸς ἀρχὴ τῶν ἄλλων, ἀπὸ τὴν ὅποια δημιουργοῦνται τὰ πάντα.

Ὅτι ὁ Ὁριγένης, ἔπειτα ἀπὸ τὰ πολλὰ πού εἶπε γιὰ τὴν αἰωνιότητα τοῦ σύμπαντος, προσθέτει καὶ τοῦτο· Οὔτε λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἀδάμ, ὅπως λένε μερικοί, ἐνῶ προηγουμένως δὲν ὑπῆρχε ὁ ἄνθρωπος, τότε πρώτη φορὰ πλάσθηκε καὶ εἰσῆλθε στὸν κόσμος, οὔτε πάλι ὁ κόσμος ἀρχισε νὰ δημιουργεῖται ἕξι ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ Ἀδάμ. Ἄν ὅμως ἐπιθυμεῖ κάποιος νὰ διαφοροποιηθεῖ ἀπὸ αὐτὰ, ἃς πεῖ πρῶτα ἂν δὲν εἶναι λίγος ὁ χρόνος ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ κόσμου, σύμφωνα μὲ τὸ βιβλίον τοῦ Μωυσῆ, γι' αὐτοὺς πού ἔτσι τὸ ἀντιλαμβάνονται, ἀφοῦ ἡ φωνὴ τοῦ προφήτη φωνάζει καὶ ἐδῶ· «Ἀπὸ τὸν αἰῶνα καὶ ἕως τὸν αἰῶνα ἐσὺ ὑπάρχεις· χίλια χρόνια μπροστὰ στὰ μάτια σου εἶναι ὡς τὴ χθεσινὴ ἡμέρα πού πέρασε, καὶ ὡς μιὰ περίοδος νυχτερινῆς φρουρᾶς»⁷². Ἐπειδὴ λοιπὸν περιορίζονται χίλια ἔτη σὲ μιὰ ἡμέρα μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ, ἀπὸ τὴ δημιουργία τοῦ κόσμου μέχρι τις ἡμέρες μας ἀποφαίνονται οἱ δεινοὶ στὴν ἀριθμητικὴ συμπληρώνονται ἕξι ἡμέρες. Ἄρα λοιπὸν, λένε, μεσολαβοῦν ἕξι χιλιάδες χρόνια ἀπὸ τὸν Ἀδάμ μέχρι τώρα. Γιατὶ τὴν ἕβδομη ἡμέρα, στίς ἑφτά χιλιάδες δηλαδή χρόνια, λένε ὅτι θὰ γίνεи ἡ κρίση. Στὸ σύνολο λοιπὸν μετροῦνται δεκατρεῖς ἡμέρες ἀπὸ ἐμᾶς μέχρι τὴν ἡμέρα τῆς ἀρχῆς, πού ὁ Θεὸς ἔκανε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Ὄντας ἀπὸ αὐτὰ παλαιότερος ὁ Θεός, σύμφωνα μὲ τὴν ἀνοησία τους, ἔπειδὴ τίποτε δὲν δημιούργησε, ἀπογυμνώθηκε ἀπὸ τὴν ιδιότητα τοῦ Πατέρα καὶ τοῦ παντοκράτορα. Ἄν λοιπὸν μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ Θεοῦ εἶναι δεκατρεῖς ἡμέρες ἀπὸ τὴ γένεση τοῦ κόσμου, πῶς λέγει ἡ σοφία τοῦ Σειράχ, «Τὴν ἄμμο τῶν θαλασσῶν καὶ τις ψυχάλες τῆς βροχῆς καὶ τις ἡμέρες τῆς αἰωνιότητος ποίος θὰ τις μετρήσει;»⁷³. Αὐτὰ ἔλεγε μὲ σοβαρότητα ὁ Ὁριγένης, καὶ πρόσεχε ποιά περιπαίξει.

73. Σοφ. Σειρ. 1, 2.

ΣΛΣΤ.

Τοῦ αὐτοῦ, Περί τοῦ αὐτεξουσίου.

Ἀνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Περί αὐτεξουσίου, τῆς ἴσης καὶ αὐτὸς τυχῶν συντομίας. Πόθεν τὰ κακὰ καὶ τίς ὁ τούτων ποιητής; 5 Ὁ μὲν γὰρ Θεὸς οὐκ ἔστιν, ὅτι μηδὲ τούτοις ἤδεται, ἀλλὰ καὶ τοὺς δρωῦντας αὐτὰ βδελύσσεται. Διόπερ ἔδοξέ μοι συννυπάρχειν τι αὐτῷ τοῦνομα ὕλη, ἐξ ἧς τὰ ὄντα ἐδημιούργησεν, ἐξ ἧς καὶ τὰ κακὰ εἶναί μοι δοκεῖ ἀποίου τε γὰρ καὶ ἀσχηματίστου οὔσης αὐτῆς, πρὸς δὴ τούτοις καὶ ἀτάκτως φερομένης, οὐ διὰ παντὸς κατέλιπεν 10 αὐτὴν οὕτω φέρεσθαι, ἀλλὰ δημιουργεῖν ἤρχετο, καὶ ἀπὸ τῶν χειρίστων αὐτῆς τὰ κάλλιστα διακρίνειν ἤθελε. Καὶ οὕτω γοῦν ἐδημιούργησεν ὅσα ἐξ αὐτῆς ἤρμοξε Θεῷ δημιουργεῖν. Τὰ δὲ ὅσα αὐτῆς ὡς ἔπος εἰπεῖν τρυγῶδη ἐτύγχανε, ταῦτα ἀνάρμοστα ὄντα πρὸς δημιουργίαν ὡς εἶχε κατέλιπεν· ἐξ ἧν δοκεῖ μοι νῦν ἐπιρρεῖν 15 τὰ κακὰ. Ταῦτα μὲν οὕτως πρὸς αὐτὸν δέ φησιν, ὅτι μὲν οὖν ἀδύνατον ἀγένητα δύο ἅμα, οὐδέ σε ἀγνοεῖν νομίζω. Ἡ γὰρ ἠνωῦσθαι ἢ κεχωρίσθαι αὐτὰ λέγειν ἀνάγκη. Εἰ μὲν οὖν ἠνωῦσθαι λέξοι, ἐν τὸ ἀγένητον· ἕκαστον γὰρ τούτων μέρος ἔσται τοῦ πλησίον, ἀλλήλων δὲ μέρη τυγχάνοντα ἀγένητον, ἀλλ' οὐκ ἀγένητα ἔσται· οὐδέ 20 γὰρ τὸν ἄνθρωπον μέρη ἔχοντα κατακερματίζομεν εἰς πολλὰ γενητά. Εἰ δὲ κεχωρίσθαι φήσει τις, ἀνάγκη εἶναί τι τὸ ἀνά μέσον ἀμφοτέρων, ὅπερ καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν δείκνυσι. Τοῦτο δὲ ἦτοι ταῦτόν ὃν ἠνωται θατέρω τῶν δύο, καὶ ἀνάγκη πάλιν ἢ ἔνωσιν ἢ χωρισμὸν πρὸς τὸ ἕτερον ζητεῖν. Ἐνωσιν μὲν ἀδύνατον 25 ἰδεῖν, εἴπερ θατέρω ταῦτόν εἶναι καὶ ἠνωῦσθαι δέδοται. Ἐνοῦτο γὰρ ἂν οὕτω καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, ᾧ ταῦτόν εἶναι τοῦτο ἐδόθη. Εἰ δὲ κεχωρίσθαι ἀπαιτεῖ ὁ λόγος, πάλιν τὸ χωρίζον ἀπαιτητέον, ἕως ἂν ἀπειρώων ἡμῖν ἀγενήτων ἔσμός ἀναφανῇ.

Ἄν δ' ἄρα τις καὶ τρίτον λέξει λόγον, τουτέστι τὸ μήτε κεχω-

236.

Τοῦ ἰδίου, γιὰ τὸ αὐτεξούσιο.

Διαβάσαμε ἀπὸ τὸ ἔργο τοῦ ἰδίου, Περὶ αὐτεξουσίου, τὸ κεφάλαιο, “Ἀπὸ ποῦ προέρχονται τὰ δεινὰ καὶ ποιὸς εἶναι ὁ ποιητὴς αὐτῶν;”, ἀκολοθώντας καὶ αὐτὸ τὴν ἴδια συντομία. Δὲν εἶναι βέβαια αἷτιος ὁ Θεός, γιὰτὶ δὲν εὐχαριστεῖται μὲ τὰ κακὰ, ἀλλὰ καὶ σιχαίνεται αὐτοὺς ποὺ τὰ πράττουν. Γι’ αὐτὸ σχημάτισα τὴ γνώμη, ὅτι συνυπάρχει μαζί του κάτι ποὺ ὀνομάζεται ὕλη, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιουργήσε τὰ ὄντα καὶ ἀπὸ τὴν ὁποία προέρχονται νομίζω τὰ κακὰ. Καθὼς λοιπὸν αὐτὴ δὲν ἔχει συγκεκριμένη ποιότητα καὶ εἶναι ἀσχημάτιστη, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὸ κινεῖται ἄτακτα, δὲν τὴν ἄφησε νὰ συμπεριφέρεται ἔτσι παντοπινά, ἀλλὰ ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ καὶ ἤθελε ἀπὸ τὰ χειρότερα στοιχεῖα τῆς ὕλης νὰ ξεχωρίσει τὰ ὠραιότερα. Καὶ ἔτσι λοιπὸν δημιούργησε ἀπὸ αὐτὴν ὅσα ἄρμοζε νὰ δημιουργήσῃ ὁ Θεός. Ὅσα ἀπὸ τὴ δημιουργία τύχαινε νὰ εἶναι, ποὺ λέγει ὁ λόγος, κατακάθια, αὐτὰ ἐπειδὴ ἦταν ἀκατάλληλα γιὰ δημιουργία τὰ ἄφησε ἔτσι ὅπως ἦταν, καὶ ἀπὸ αὐτὰ μοῦ φαίνεται τώρα ὅτι προέρχονται τὰ κακὰ. Αὐτὰ βέβαια λέγει αὐτός. Πρὸς αὐτὸν ἀπαντᾷ (ὁ Μεθόδιος). “Ὅτι βέβαια εἶναι ἀδύνατο νὰ εἶναι μαζί δύο ἀγέννητα, οὔτε σύ, νομίζω, τὸ ἀγνοεῖς. Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη νὰ πεῖ ἢ ὅτι εἶναι ἐνωμένα, ἢ ὅτι εἶναι χωριστά. Ἄν λοιπὸν πεῖ ὅτι εἶναι ἐνωμένα, τὸ ἀγέννητο θὰ εἶναι ἕνα· γιὰτὶ καθένα ἀπὸ αὐτὰ θὰ εἶναι μέρος τοῦ γειτονικοῦ του, καὶ ἐπειδὴ εἶναι μέρος τὸ ἕνα τοῦ ἄλλου, θὰ εἶναι ἕνα ἀγέννητο, καὶ ὄχι ἀγέννητα. Γιατὶ οὔτε τὸν ἄνθρωπο ποὺ ἔχει μέρη τὸν κατακερματίζομε σὲ πολλὰ γενητά. Ἄν ὅμως πεῖ κάποιος, ὅτι εἶναι χωρισμένα κατ’ ἀνάγκη, θὰ ὑπάρχει κάτι ἐνδιάμεσο τῶν δύο, τὸ ὁποῖο ὑποδηλώνει καὶ τὸν χωρισμὸ τους. Γιατὶ αὐτὸ ἢ εἶναι τὸ ἴδιο καὶ ἐνώθηκε μὲ τὸ ἄλλο ἀπὸ τὰ δύο τους, καὶ εἶναι ἀνάγκη πάλι νὰ ζητεῖ ἢ ἐνωση ἢ χωρισμὸ ἀπὸ τὸ ἄλλο. Νὰ δοῦμε ἐνωση αὐτοῦ εἶναι ἀδύνατο, ἀφοῦ τὸ ἕνα εἶναι τὸ ἴδιο μὲ τὸ ἄλλο καὶ εἶναι δεδομένο ὅτι ἔχουν ἐνωθεῖ· γιὰτὶ ἔτσι θὰ ἐνωνόταν καὶ τὸ ἐξ ἀρχῆς, μὲ τὸ ὁποῖο δόθηκε ὅτι αὐτὸ εἶναι τὸ ἴδιο. Ἄν ὅμως ὁ λόγος ἀπαιτεῖ τὸν χωρισμὸ τους, πάλι πρέπει νὰ ζητηθεῖ αὐτὸ ποὺ τὰ χωρίζει, ὡς ποὺ νὰ ἀνακλύσῃ πλῆθος ἀπειρων ἀγέννητων.

Κι ἂν τυχὸν κάποιος προβάλλῃ καὶ τρίτο λόγο, δηλαδὴ ὅτι οὔτε

ρίσθαι τὸν Θεὸν τῆς ὕλης μὴ δ' αὐτὸν πάλιν ὡς ἐν μέρει ἠνώσθαι, εἶ-
 ναι δὲ ὡς ἐν τόπῳ καθάπερ τῇ ὕλῃ τὸν Θεὸν καὶ τὴν ὕλην ἐν τῷ
 Θεῷ, ἀκουέτω ὅτι, εἰάν τόπον τοῦ Θεοῦ τὴν ὕλην εἴπωμεν, ἐξ ἀνάγ-
 κης καὶ χωρητὸς ἔσται, τῇ ὕλῃ περιγραφόμενος, καὶ τῇ ὕλῃ ὁμοίως
 5 ἀτάκτως φερόμενος· τοῦ γὰρ ἐν ᾧ ἔστι πλημμελῶς κινουμένου,
 ἀνάγκη καὶ τὸ ἐν αὐτῷ συγκινεῖσθαι. Πότερον δέ, ἐπλήρου τὴν
 ὕλην ὁ Θεός, ἢ ἐν μέρει αὐτῆς ἐτύγχανεν; Εἰ μὲν γὰρ ἐν μέρει, μι-
 κρότερος αὐτῆς ἄτε δὴ ἐν μέρει αὐτῆς χωρηθεῖς· εἰ δὲ ἐπλήρου,
 πῶς ταύτην ἐδημιούργησεν; Ἀνάγκη γὰρ ἢ συστολήν τινα τοῦ
 10 Θεοῦ λέγειν, ἣς γενομένης ἐδημιούργησεν ἐκεῖνο ἀφ' οὗ ὑπεχώ-
 ρησεν, ἢ καὶ αὐτὸν τῇ ὕλῃ συνδημιουργεῖν, οὐκ ἔχοντα ὑποχωρή-
 σεως τόπον. Εἰ δὲ τὴν ὕλην ἐν τῷ Θεῷ εἶναι λέγοι τις, ῥητέον πότε-
 ρον ὡς διῦσταμένου αὐτοῦ ἀφ' αὐτοῦ, καὶ ὥσπερ ἐν ἀέρι ζῶων
 ὑπάρχειν γένη, μεριζομένου αὐτοῦ εἰς ὑποδοχὴν τῶν γενομένων
 15 ἐν αὐτῷ, ἢ ὥσπερ ἐν γῆ ὕδωρ; Εἰ μὲν γὰρ ὡς ἐν ἀέρι, μεριστὸν
 ἀνάγκη λέγειν τὸν Θεόν· εἰ δὲ ὡς ὕδωρ ἐν τῇ γῆ, ἣν δὲ ἄτακτος καὶ
 ἄκοσμος ἢ ὕλη, πρὸς δὴ τούτοις ἔχουσα καὶ κακά, τὸν Θεὸν λέ-
 γειν ἀνάγκη τῶν ἀκοσμήτων καὶ κακῶν τούτων αἴτιον. Καὶ ὄρα
 γὰρ ὡς ὕλην ὑποτιθέμενος, ἵνα μὴ τῶν κακῶν ποιητὴν εἴπῃς τὸν
 20 Θεὸν, δοχεῖον αὐτὸν τῶν κακῶν εἶναι λέγεις.

Λέγε δὲ καὶ ὧδε· Φῆς τοίνυν ἄποιον ὕλην συνυπάρχειν τῷ
 Θεῷ, ἐξ ἣς τὴν τοῦ κόσμου γένεσιν ἐδημιούργησεν; Οὕτω μοι δο-
 κεῖ. Οὐκοῦν, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἢ ὕλη, γέγονε δὲ κόσμος πρὸς
 τοῦ Θεοῦ, ἐν δὲ τῷ κόσμῳ αἱ ποιότητες, τῶν ποιότητων γέγονε
 25 ποιητῆς ὁ Θεός; Οὕτως ἔχει. Ἐπεὶ δέ σοι δοκεῖ καὶ ὡς ἀδύνατον
 ἐξ οὐκ ὄντων γίνεσθαι τι, πρὸς τὴν ἐρώτησιν ἀποκρίναι. Δοκεῖ σοι
 τὰς ποιότητας τοῦ κόσμου μὴ ἐξ ὑποκειμένων γεγονέναι ποιότη-
 των; Δοκεῖ. Ἐτερον δέ τι παρὰ τὰς οὐσίας ὑπάρχειν αὐτάς; Οὕ-
 τως ἔχει. Οὐκοῦν, εἰ μήτε ἐξ ὑποκειμένων ποιότητων τὰς ποιότη-
 30 τας ἐδημιούργησεν ὁ Θεός, μήτε ἐκ τῶν οὐσιῶν ὑπάρχουσι τῷ μη-

ἔχει χωρισθεῖ ὁ Θεὸς ἀπὸ τὴν ὕλη, οὔτε πάλι ὅτι ἔχουν ἔνωθεῖ κατὰ μέρος, ἀλλ' εἶναι ὁ Θεὸς μέσα στὴν ὕλη σὰ νὰ εἶναι τόπος του καὶ ἡ ὕλη μέσα στὸν Θεό, ἄς ἀκούσει ὅτι, ἂν ποῦμε τὴν ὕλη τόπο τοῦ Θεοῦ, ὑποχρεωτικά ὁ Θεὸς θὰ εἶναι χωρητός, περικλειόμενος ἀπὸ τὴν ὕλη, καὶ θὰ κινεῖται ὅμοια ἄτακτα μὲ τὴν ὕλη. Γιατὶ ὅταν αὐτὸ στὸ ὁποῖο βρίσκεται κινεῖται λανθασμένα, εἶναι ἀνάγκη καὶ τὸ περικλειόμενο σ' αὐτὸ νὰ συμμετέχει στὴν ἴδια κίνηση. Ποιὸ λοιπὸν ἀπὸ τὰ δύο ἀπλωνόταν ὁ Θεὸς σὲ ὅλη τὴν ὕλη, ἢ περιοριζόταν σ' ἓνα μέρος της; Γιατὶ ἂν περιοριζόταν σ' ἓνα μέρος, θὰ ἦταν μικρότερός της ἐπειδὴ ἔγινε χωρητός σ' ἓνα μέρος της· ἂν ὅμως κάλυπτε ὅλη τὴν ὕλη, πῶς τὴ δημιούργησε; Γιατὶ εἶναι ἀνάγκη ἢ νὰ μιλοῦμε γιὰ κάποιο περιορισμὸ τοῦ Θεοῦ, ἔπειτα ἀπὸ τὸν ὁποῖο δημιούργησε ἐκεῖνο ἀπὸ τὸ ὁποῖο ἀποσύρθηκε, ἢ ὅτι κι αὐτὸς συνδημιουργεῖ μαζὶ μὲ τὴν ὕλη, ἀφοῦ δὲν ἔχει τόπο ν' ἀποσυρθεῖ. Ἄν πάλι ὑποστηρίζει κάποιος ὅτι ἡ ὕλη εἶναι μέσα στὸν Θεό, πρέπει νὰ πεῖ ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· βρίσκεται σὲ διάσταση ὁ ἴδιος ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, καὶ ὅπως στὸν ἀέρα ὑπάρχουν γένη ζώων, μοιράζεται κι αὐτὸς γιὰ τὴν ὑποδοχὴ ὅσων γίνονται μέσα σ' αὐτόν, ἢ ὅπως γίνεται μὲ τὸ νερὸ στὴ γῆ; Ἄν γίνεται ὅπως στὸν ἀέρα, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε, ὅτι ὁ Θεὸς μερίζεται· ἂν ὅπως μὲ τὸ νερὸ στὴ γῆ, καὶ ἡ ὕλη ἦταν ἄτακτη καὶ ἀδιαμόρφωτη, καὶ ἐκτὸς ἀπὸ αὐτὰ περιέχει καὶ τὰ κακὰ, εἶναι ἀνάγκη νὰ λέμε, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι αἷπιος αὐτῶν τῶν ἀκόσμητων καὶ τῶν κακῶν. Καὶ πρόσεχε, ὅτι βάζοντας προϋπόθεση τὴν ὕλη, γιὰ νὰ μὴν πείσ ποιητὴ τῶν κακῶν τὸν Θεό, τὸν παρουσιάζεις νὰ εἶναι δοχεῖο τῶν κακῶν.

Πές το ὅμως καὶ ὡς ἐξῆς: Ὑποστηρίζεις λοιπὸν ὅτι συνυπάρχει μὲ τὸν Θεὸ ὕλη ἄποιος, ἀπὸ τὴν ὁποία δημιούργησε τὸν κόσμον; Ἔτσι νομίζω. Ἄν λοιπὸν ἡ ὕλη εἶναι ἄποιος καὶ διακοσμήθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ μέσα στὸν κόσμον ὑπάρχουν οἱ ποιότητες, ὁ Θεὸς ἔγινε ποιητὴς τῶν ποιότητων; Ἔτσι εἶναι. Ἐπειδὴ ὅμως ἐσὺ νομίζεις ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ δημιουργηθεῖ κάτι ἀπὸ τὸ μὴ ὄν, ἀπάντησε στὴν ἐρώτησή μου· Πιστεύεις ὅτι οἱ ποιότητες τοῦ κόσμου δὲν ἔχουν γίνεαι ἀπὸ ὑποκείμενες ποιότητες; Πιστεύω. Καὶ αὐτὸς εἶναι κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τίς οὐσίες αὐτές; Ἔτσι εἶναι. Ἐπομένως ἂν ὁ Θεὸς δὲν δημιούργησε τίς ποιότητες οὔτε ἀπὸ ὑποκείμενες ποιότητες, οὔτε καὶ ἀπὸ τίς

δέ οὐσίας αὐτάς εἶναι, ἐκ μὴ ὄντων αὐτάς ὑπὸ Θεοῦ γεγονέναι ἀνάγκη εἶπεῖν. Περιττὸν ἄρα τὸ δοξάζειν ὡς οὐδὲν ἐξ οὐκ ὄντων γίνεται πρὸς τοῦ Θεοῦ.

Ἄλλ' ὁ μὲν περὶ τούτου λόγος ὧδε ἐχέτω. Καὶ γὰρ παρ' ἡμῶν 5 ὁρῶμεν ἀνθρώπους ἐξ οὐκ ὄντων ποιούντας τινα, οἷον ἐπὶ τῶν ἀρχιτεκτονικῶν τὸ παράδειγμα λάβωμεν. Ἡ γὰρ οὔτοι ποιοῦσι πόλεις οὐκ ἐκ πόλεων καὶ ναοὺς οὐκ ἐκ ναῶν. Εἰ δ' ὅτι τούτοις οὐσίαι ὑπόκεινται οἷει ἐξ ὄντων αὐτοῦς ταῦτα ποιεῖν, τῷ λόγῳ σφάλλη. Οὐδὲ γὰρ ἡ οὐσία ἐστὶν ἡ ποιούσα τὴν πόλιν ἢ τοὺς ναοὺς, ἀλλ' ἡ 10 περὶ τὴν οὐσίαν τέχνη, ἢ οὐκ ἐξ ὑποκειμένης τινὸς τέχνης ἐν ταῖς οὐσίαις γίνεται, ἀλλ' ἐξ οὐκ οὔσης ἐν αὐταῖς γίνεται. Ἀπαντήσειν δέ μοι δοκεῖς οὕτω τῷ λόγῳ, ὅτι τεχνίτης τῇ ἐν τῇ οὐσίᾳ τέχνη ποιεῖ. Φημί δὲ πρὸς τοῦτο, ὅτι οὐδὲ ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἐκ τινος ὑποκειμένης τέχνης προσγίνεται. Οὐδὲ γὰρ ἔνεστι τὴν ἐφ' ἑαυτῆς οὐσίαν 15 δοῦναι τὴν τέχνην τῶν γὰρ συμβεβηκότων ἐστί, καὶ τῶν τότε τὸ εἶναι ἐχόντων, ὁπότεν ἐν οὐσίᾳ τινὶ γένηται. Ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος καὶ χωρὶς τῆς τεκτονικῆς ἔσται, ἢ δὲ οὐκ ἔσται ἐὰν μὴ πρότερον ἄνθρωπος ᾖ. Ὅθεν τὰς τέχνας ἐξ οὐκ ὄντων εἰς ἀνθρώπους πεφυκέναι γίνεσθαι λέγειν ἀναγκαῖον. Εἰ τοίνυν τοῦτο οὕτως ἔχει 20 ἐπ' ἀνθρώπων ἐδείξαμεν, πῶς οὐχὶ προσῆκε τὸν Θεὸν μὴ μόνον ποιότητος ἐξ οὐκ ὄντων φάναι δύνασθαι ποιεῖν, ἀλλὰ καὶ οὐσίας; Τῷ γὰρ δυνατὸν φανῆναι, τὸ γίνεσθαι τι ἐξ οὐκ ὄντων, καὶ τὰς οὐσίας οὕτως ἔχειν δείκνυται.

Πάλιν δὲ διαληπτέον τῶν κακῶν πέρι. Τὰ κακὰ πότερον, οὐ- 25 σίαι σοι δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν; Ποιότητες Ἡ δὲ ὕλη ἄποιος ἦν καὶ ἀσχημάτιστος; Οὕτω. Πέπλεκται ἄρα τὰ ὀνόματα ταῦτα τῇ οὐσίᾳ ἐκ τῶν συμβεβηκότων αὐτῇ· οὔτε γὰρ ἐστὶν ὁ φόνος ἢ οὐσία, οὔτε τι τῶν ἄλλων κακῶν, ἀλλ' ἐκ τῶν ἐνεργειῶν παρονομάζεται. Οὔτε γὰρ φόνος ὁ ἄνθρωπος, ἀλλὰ τῷ ἐνηρηγκέ-

74. Συμβεβηκός κάτι ποὺ γίνεται καὶ ἀπογίνεται, χωρὶς νὰ εἶναι μόνιμο.

οὐσίες ὑπάρχουν, ἐπειδὴ οὔτε κὰν εἶναι οὐσίες, εἶναι ἀνάγκη νὰ ποῦμε, ὅτι αὐτὲς δημιουργήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀπὸ μὴ ὑπάρχουσες. Εἶναι ἄρα περιττὸ νὰ πιστεύουμε ὅτι τίποτα δὲν δημιουργεῖται ἀπὸ τὸν Θεὸ ἀπὸ μὴ ὄντα.

Ἄλλ' ὁ λόγος μας γι' αὐτὸ τὸ ζήτημα ἄς ἀρκεσθεῖ σ' αὐτά. Γιατὶ καὶ σ' ἐμᾶς βλέπομε ἀνθρώπους νὰ κάνουν κάποτε πράγματα ἀπὸ τὸ μηδέν· γιὰ παράδειγμα ἄς πάρομε τοὺς ἀρχιτέκτοντες· γιατί αὐτοὶ πράγματι κάνουν πόλεις ὄχι ἀπὸ προηγούμενες πόλεις, οὔτε ναοὺς ἀπὸ προηγούμενους ναοὺς. Ἄν τώρα ἐπειδὴ ἔχουν στὴ διάθεσή τους ὑλικά οὐσίες, νομίζεις ὅτι δημιουργοῦν αὐτὰ ἀπὸ προϋπάρχοντα, ἢ σκέψη σου εἶναι ἐσφαλμένη. Γιατὶ δὲν εἶναι τὸ ὑλικὸ πὺν κάνει τὴν πόλη ἢ τοὺς ναοὺς, ἀλλὰ ἢ τέχνη πὺν χρησιμοποιεῖ τὸ ὑλικό, ἢ ὁποῖα δὲν προέρχεται ἀπὸ μιὰ τέχνη πὺν ὑπάρχει μέσα στὰ ὑλικά, ἀλλὰ ἀπὸ τέχνη πὺν δὲν ὑπάρχει σ' αὐτά. Θὰ μοῦ ἀπαντήσεις νομίζω κάνοντας τὴν ἐξῆς σκέψη· ὁ τεχνίτης δημιουργεῖ μὲ τὴν τέχνη πὺν προϋπάρχει στὸ ὑλικό. Σ' αὐτὸ θὰ σοῦ ἀπαντήσω, ὅτι οὔτε μέσα στὸν ἄνθρωπο δημιουργεῖται ἀπὸ κάποια προϋπάρχουσα τέχνη. Οὔτε βέβαια εἶναι δυνατὸ νὰ παράσχει ἢ ὕλη τὴν τέχνη ἀπὸ τὸν ἑαυτὸ της. Γιατὶ ἢ τέχνη εἶναι ἀπὸ τὰ συμβεθηκότα⁴, πὺν λαμβάνουν ὑπαρξη τότε, ὅταν βρεθοῦν σὲ κάποια ὕλη/οὐσία. Ὁ ἄνθρωπος δηλαδὴ θὰ εἶναι ἄνθρωπος καὶ χωρὶς τὴν ἀρχιτεκτονική, ἢ ἀρχιτεκτονική ὅμως δὲν μπορεῖ νὰ ὑπάρξει ἂν προηγουμένως δὲν ὑπάρξει ἄνθρωπος. Ὡστε εἶναι ἀναγκαῖο νὰ λέμε, ὅτι οἱ τέχνες παρουσιάζονται στοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὸ μὴ εἶναι. Ἄν λοιπὸν δείξαμε ὅτι αὐτὸ συμβαίνει στοὺς ἀνθρώπους ἔτσι, πῶς δὲν θὰ ἦταν πρέπον νὰ ποῦμε ὅτι ὁ Θεὸς ἔχει τὴ δύναμη ὄχι μόνο νὰ κάνει ποιότητες ἀπὸ τὸ μηδέν, ἀλλὰ καὶ οὐσίες; Γιατὶ σὲ ὅποιον εἶναι δυνατὸ νὰ φανεῖ ὅτι γίνεται κάτι ἀπὸ τὸ μὴ ὄν, γίνεται φανερὸ ὅτι καὶ στὶς οὐσίες ἔτσι γίνεται.

Πρέπει ὅμως νὰ μιλήσομε πάλι γιὰ τὰ κακά. Τὰ κακά ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο εἶναι· νομίζεις ὅτι εἶναι οὐσίες, ἢ ποιότητες οὐσιῶν; Ποιότητες. Ἡ ὕλη ἦταν χωρὶς ποιότητα καὶ χωρὶς μορφή; Ἔτσι εἶναι. Ἄρα ἔχουν ἐμπλακεῖ αὐτοὶ οἱ χαρακτηρισμοὶ μὲ τὴν οὐσία ἀπὸ τὰ συμβεθηκότα σ' αὐτήν. Γιατὶ οὔτε ὁ φόνος εἶναι ἢ οὐσία οὔτε κάτι ἀπὸ τὰ ἄλλα κακά, ἀλλὰ παίρνει τὸ ὄνομά του ἀπὸ τὶς ἐνέργειες. Οὔτε ὁ

ναι τούτον παρωνύμως φονεύς παρονομάζεται, μὴ ὦν φόνος αὐ-
 τός· οὔτε συλλήβδην εἶπειν τι τῶν ἄλλων κακῶν ἔστιν ἢ οὐσία, ἀλ-
 λά τῷ προᾶξαι τι τῶν κακῶν κακὴ λέγεσθαι δύναται. Ὅμοίως ἐπι-
 νόησον, εἴ τι ἕτερον ἀναπλάττεις ἐν τῷ κῶ κακῶν τοῖς ἀνθρώποις
 5 αἴτιον, ὡς κακεῖνος κακὸν ἐν τῷ τούτοις ἐνεργεῖν καὶ ὑποβάλλειν
 ποιεῖν τὰ κακά. Ἔστι γὰρ καὶ αὐτὸς κακὸς ἐξ ὧν ποιεῖ διὰ τοῦτο
 γὰρ κακὸς εἶναι λέγεται, ὅτι τῶν κακῶν ἔστι ποιητής. Ἄ δέ τις
 ποιεῖ, οὐκ ἔστιν αὐτός, ἀλλ' ἐνέργεια αὐτοῦ, ἀφ' ὧν τὴν προσηγο-
 ρίαν τοῦ κακὸς λέγεσθαι λαμβάνει. Εἰ γὰρ αὐτὸν εἶπομεν εἶναι ᾧ
 10 ποιεῖ, ποιεῖ δὲ φόνους καὶ μοιχείας καὶ ὅσα ὅμοια, αὐτὸς ἔσται
 ταῦτα· εἰ δὲ αὐτός ἔστι ταῦτα, ὅτε γίνεται, τὴν σύστασιν ἔχει, οὐ γι-
 νόμενα δὲ καὶ τοῦ εἶναι παύεται, γίνεται δὲ ταῦτα πρὸς ἀνθρώ-
 πων. Ἔσονται ἄρα τούτων οἱ ἀνθρώποι ποιηταὶ καὶ τοῦ εἶναι καὶ
 τοῦ μηκέτι εἶναι αἴτιοι. Ἄλλ' εἰ ἐξ ὧν ἐνεργεῖ ἕκαστος ὑπάρχει κα-
 15 κός, ᾧ δὲ ἐνεργεῖ, ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει, ἥρξατο κακεῖνος εἶ-
 ναι κακός, ἥρξατο δὲ καὶ ταῦτα τὰ κακά. Εἰ δ' οὕτως ἔχει, οὐκ
 ἔστιν ἀνάρχως τις κακός, οὐδὲ ἀγένητα τὰ κακά.

Ἄλλὰ τὸ μὲν πρὸς τὸν ἐταῖρον λόγον ἱκανῶς, ὧ φίλε, πεποιη-
 κέναι μοι δοκεῖς. Ἐξ ὧν γὰρ προλαβὼν ἔδωκε τῷ λόγῳ, ἐκ τούτων
 20 συνάγειν ἔδοξας καλῶς. Ὡς ἀληθῶς γάρ, εἰ ἄποιος ἐτύγχανεν ἢ
 ὕλη τῶν δὲ ποιότητων δημιουργὸς ὁ Θεός, ποιότητες δὲ τὰ κακά,
 ποιητής τῶν κακῶν ὁ Θεός. Ἐμοὶ δὲ ψεῦδος δοκεῖ τὴν ὕλην ἄποι-
 ον λέγειν· οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν εἶπειν περὶ τῆς τινος οὐσίας ὡς ἔστιν
 ἄποιος. Ἄλλὰ μὴν καὶ ἐν ᾧ ἄποιον εἶναι λέγει, τὴν ποιότητα αὐ-
 25 τῆς μηνύει, ὅποια ἔστιν ἢ ὕλη διαγραφόμενος, ὅπερ ἔστι ποιότη-
 τος εἶδος. Ὅθεν, εἴ σοι φίλον ἔστιν, ἀνωθεν ἀρχου τοῦ λόγου.
 Ἐμοὶ γὰρ ἢ ὕλη ποιότητος ἀνάρχως ἔχειν δοκεῖ· οὕτω γὰρ καὶ τὰ
 κακά ἐκ τῆς ἀπορροίας αὐτῆς εἶναι λέγω. Ὡ φίλε, εἰ ἔμποιος ἦν
 ἀνάρχως ἢ ὕλη, τίνος ἔσται ποιητής ὁ Θεός; Εἴτε γὰρ οὐσίας
 30 ἐροῦμεν, προεῖναί φαμεν εἴτε αὐτῆς ποιότητος, καὶ αὐτὰς ὑπάρχειν

ἄνθρωπος εἶναι φόνος, ἀλλ' ἐπειδὴ τὸν ἔχει διαπραΰξει κατὰ παρωνυμία ὀνομάζεται φονιάς, χωρὶς νὰ εἶναι ὁ ἴδιος ὁ φόνος. Οὔτε κανένα ἀπὸ τὰ ἄλλα κακὰ γενικὰ εἶναι ἡ οὐσία, ἀλλὰ μὲ τὸ νὰ πράξει κατὰ ἀπὸ τὰ κακὰ, μπορεῖ νὰ λέγεται κακὴ. "Ὁμοια σκέψου, ἂν φαντάζεσαι κάποιον ἄλλο αἴτιον τῶν κακῶν στοὺς ἄνθρώπους, ὅτι κι ἐκεῖνο εἶναι κακὸ μὲ τὸ νὰ ἐνεργεῖ καὶ νὰ ὑποβάλλει σ' αὐτοὺς νὰ κάνουν τὰ κακὰ. Εἶναι δηλαδή κι αὐτὸς κακὸς ἀπὸ αὐτὰ πού κάνει· γιατί γι' αὐτὸ λέγεται ὅτι εἶναι κακός, ἐπειδὴ εἶναι δράστης τῶν κακῶν. Κι αὐτὰ πού κάνει κάποιος, δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ ἴδιος, ἀλλὰ κάποια ἐνεργεία του, ἀπὸ τὴν ὁποία παίρνει τὴν ὀνομασία νὰ λέγεται κακός. "Ἄν δηλαδή ποῦμε ὅτι αὐτὸς εἶναι αὐτὰ πού κάνει, καὶ κάνει φόνους καὶ μοιχεῖες καὶ ἄλλα ὅμοια, αὐτὸς θὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ. Κι ἂν ὁ ἄνθρωπος αὐτὸς εἶναι ὅλα αὐτὰ, ὅταν πράττονται αὐτὰ, θὰ εἶναι ὅλα αὐτὰ. Κι ὅταν δὲν πράττονται, θὰ παῦει καὶ νὰ εἶναι. Γίνονται αὐτὰ ἀπὸ τοὺς ἄνθρώπους. Ἐπομένως δράστες τους θὰ εἶναι οἱ ἄνθρωποι καὶ αἴτιοι τοῦ νὰ εἶναι καὶ νὰ μὴν εἶναι. Ἄλλ' ἂν κάποιος εἶναι κακὸς ἀπὸ ὅσα πράττει, κι αὐτὰ πού πράττει ἀρχίζουν νὰ ὑπάρχουν, ἄρχισε κι ἐκεῖνος νὰ εἶναι κακός καὶ ἄρχισαν κι αὐτὰ τὰ κακὰ. Κι ἂν ἔχει ἔτσι τὸ πρᾶγμα, δὲν εἶναι κανένας κακὸς χωρὶς νὰ ἀρχίσει οὔτε εἶναι ἀδημιούργητα τὰ κακὰ.

Ἄλλὰ νομίζω, φίλε μου, ὅτι ἔχεις κάνει ἐπαρκῆ λόγο ἐναντίον τοῦ ἄλλου. Γιατὶ ἀπὸ ὅσα εἶπες προηγουμένως, ἀπὸ αὐτὰ φαίνεται ὅτι ἔβγαλες καλὰ συμπεράσματα. Γιατὶ ἀληθινὰ, ἂν ἡ ὕλη ἦταν ἄποιος καὶ τῶν ποιότητων δημιουργὸς εἶναι ὁ Θεός, καὶ τὰ κακὰ εἶναι ποιότητες, δημιουργὸς τῶν κακῶν εἶναι ὁ Θεός. Ἐγὼ ὅμως πιστεύω ὅτι εἶναι ψεῦδος νὰ λέγεται ἡ ὕλη ἄποιος· γιατί οὔτε εἶναι δυνατὸ νὰ λεχθεῖ γιὰ μιὰ οὐσία ὅτι εἶναι χωρὶς ποιότητα. "Ὁμως καὶ μὲ τὸ νὰ λέγει ὅτι εἶναι ἄποιος, δηλώνει τὴν ποιότητά της, περιγράφοντας τὴν λογῆς εἶναι ἡ ὕλη, πρᾶγμα πού εἶναι εἶδος ποιότητας. Γι' αὐτὸ, ἂν ἐπιθυμεῖς, ἄρχισε τὸ λόγο σου ἀπὸ τὴν ἀρχή. Γιατὶ ἐγὼ νομίζω ὅτι ἡ ὕλη ἔχει ποιότητες προαιωνίως· ἔτσι λοιπὸν λέγω ὅτι καὶ τὰ κακὰ εἶναι ἀπόρροιας αὐτῆς. "Ἄν, φίλε μου, ἦταν ἡ ὕλη μὲ ποιότητα προαιωνία, τότε τίνος δημιουργὸς θὰ ἦταν ὁ Θεός; Γιατί, εἴτε οὐσίαι ποῦμε, θὰ δεχθοῦμε ὅτι προϋπάρχουν· εἴτε πάλι ποῦμε ποιότητες, κι αὐτὲς

λέγομεν. Οὐκοῦν οὐσίας τε οὐσης καὶ ποιότητων, περιττὸν εἶναι μοι δοκεῖ δημιουργὸν λέγειν τὸν Θεόν.

Ἄλλ' ἀπόκριται ἐρωτώμενος· τίνι τρόπῳ δημιουργὸν εἶναι φῆς τὸν Θεόν; Πότερον, ὅτι τὰς οὐσίας ἔτρεψεν ἐκείνας εἰς τὸ μη-
5 κέτι ὑπάρχειν, αἵτερ ἦσαν ποτε, ἢ ὅτι τὰς μὲν οὐσίας ἐφύλαξε, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῶν ἔτρεψεν; Οὔτι μοι δοκεῖ ἀλλαγὴν οὐσιῶν γε-
γονέναι, ἀλλὰ μόνων ποιότητων, καθ' ἃς δημιουργὸν εἶναι λέ-
γομεν τὸν Θεόν· καὶ ὥσπερ εἰ τύχοι λέγειν ἐκ λίθων οἰκίαν γεγόνε-
10 ναι, ἐφ' ᾧ οὐκ ἔνεστιν εἰπεῖν ὡς οὐκέτι λίθοι μένουσι τῇ οὐσίᾳ οἰ-
κία λεγόμενοι οἱ λίθοι (τῇ γὰρ ποιότητι τῆς συνθέσεως τὴν οἰκίαν
γεγονέναι φημί), οὕτω μοι δοκεῖ καὶ τὸν Θεόν, ὑπομενούσης τῆς
οὐσίας, τροπὴν τινα τῶν ποιότητων αὐτῆς πεποιηκέναι, καθ' ἣν
τὴν τοῦδε τοῦ κόσμου γένεσιν πρὸς τοῦ Θεοῦ γεγονέναι φημί. Πό-
15 τερον καὶ σοι δοκεῖ τὰ κακὰ ποιότητες οὐσιῶν εἶναι; Δοκεῖ. Ἄνω-
θεν δὲ ἦσαν αἱ ποιότητες αὐταὶ ἐν τῇ ὕλῃ, ἢ ἀρχὴν ἔσχον τοῦ εἶναι;
Συνεῖναι φημι ἀγενήτως τῇ ὕλῃ ταύτας, ἢ τὰς ποιότητας. Οὐχὶ δὲ
τὸν Θεὸν φῆς τροπὴν τινα τῶν ποιότητων πεποιηκέναι; Τοῦτό
φημι. Εἰς τὸ κρεῖττον; Ἐμοὶ δοκεῖ. Οὐκοῦν, εἰ ποιότητες ὕλης τὰ
κακὰ, τὰς δὲ ποιότητας αὐτῆς εἰς τὸ κρεῖττον ἔτρεψεν ὁ Θεός, πό-
20 θεν τὰ κακὰ, ζητεῖν ἀνάγκη. Ἡ γὰρ πᾶσαι κακαὶ οὐσαι ἐπὶ τὸ
κρεῖττον ἐτράπησαν, ἢ αἱ μὲν οὐσαι κακαί, αἱ δὲ μὴ, αἱ μὲν κακαὶ
οὐκ ἐτράπησαν ἐπὶ τὸ κρεῖττον, αἱ δὲ λοιπαί, ὅσαι διάφοροι ἐτύγ-
χανον, τῆς διακοσμήσεως ἕνεκα πρὸς Θεοῦ ἐτράπησαν. Οὕτως
ἄνωθεν εἶχον ἐγώ.

25 Πῶς τοίνυν τὰς τῶν φαύλων ποιότητας ὡς εἶχον καταλελοιπέ-
ναι λέγεις; Πότερον δυνάμενον μὲν ἐκείνας ἀνελεῖν, ἢ βουληθέντα
μὲν μὴ δυνάμενον δέ; Εἰ μὲν γὰρ δυνάμενον λέγεις μὴ βουληθέντα
δέ, αὐτὸν τούτων ποιητὴν εἰπεῖν ἀνάγκη, ὅτι δυνάμενος ποιῆσαι
μὴ εἶναι κακὰ συνεχώρησεν αὐτὰ μένειν ὡς ἦν, καὶ μάλιστα ὅτε
30 δημιουργεῖν τὴν ὕλην ἤρξατο. Εἰ γὰρ μηδὲ ὅλως ἔμελεν αὐτῷ τῆς
ὕλης, οὐκ ἂν αἴτιος ἦν ᾧν συνεχώρησε μένειν ἐπεὶ δὲ μέρος μὲν τι

λέμε ὅτι ὑπάρχουν. Ἄν λοιπὸν ὑπάρχει οὐσία/ὑλη καὶ ποιότητες, μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι περιττὸ νὰ λέμε τὸν Θεὸ δημιουργό.

Ἄλλὰ ἀπάντησε στὴν ἐρώτησή μου Μὲ ποιὸ τρόπο πιστεύεις ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι δημιουργός; μὲ τὸ ὅτι μετέβαλε ἐκεῖνες τὶς οὐσίες στὸ νὰ μὴ ὑπάρχουν πιά τέτοιες πού ἦταν κάποτε, ἢ μὲ τὸ ὅτι φύλαξε βέβαια τὶς οὐσίες, μετέβαλε ὅμως τὶς ποιότητές τους; Δὲν μοῦ φαίνεται ὅμως ὅτι ἐγίνε ἀλλαγὴ οὐσιῶν, ἀλλὰ μόνον ποιότητων, σύμφωνα μὲ τὶς ὁποῖες λέμε δημιουργὸ τὸν Θεό. Καὶ ὅπως ἂν τύχει νὰ ποῦμε ὅτι ἡ οἰκία ἐγίνε ἀπὸ πέτρες, γιὰ τὶς ὁποῖες δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ποῦμε ὅτι δὲν μένουν στὴν οὐσία πέτρες ὅταν ποῦμε τὶς πέτρες οἰκία (γιατὶ ἀπὸ τὴν ποιότητα τῆς σύνθεσης τῶν λιθαρῶν νομίζω ὅτι ἔχει γίνε ἡ οἰκία), ἔτσι νομίζω καὶ γιὰ τὸν Θεό· παραμένοντας ἡ οὐσία, ἔχει κάνει κάποια μεταβολὴ τῶν ποιότητων της, καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴ μεταβολὴ λέγω ὅτι ἔχει γίνε ἡ δημιουργία τοῦ κόσμου ἀπὸ τὸν Θεό. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· πιστεύεις λοιπὸν κι ἐσὺ ὅτι τὰ κακὰ εἶναι ποιότητες οὐσιῶν; Μοῦ φαίνεται. Ὑπῆρχαν ἀπὸ τὴν ἀρχὴ αὐτὲς οἱ ποιότητες μέσα στὴν ὑλη, ἢ ἄρχισαν κάποια στιγμή νὰ ὑπάρχουν. Νομίζω ὅτι οἱ ποιότητες αὐτὲς συνυπάρχουν μὲ τὴν ὑλη χωρὶς νὰ ἔχουν δημιουργηθεῖ. Δὲν θὰ πεῖς λοιπὸν ὅτι ὁ Θεὸς ἔκανε κάποια μεταβολὴ τῶν ποιότητων; Αὐτὸ λέγω. Τὴ μετέβαλε στὸ καλύτερο; ἔτσι νομίζω. Ἄν λοιπὸν τὰ κακὰ εἶναι ποιότητες τῆς ὑλης καὶ αὐτὲς τὶς ποιότητες τὶς μετέβαλε ὁ Θεὸς στὸ καλύτερο, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναζητήσομε ἀπὸ ποῦ προῆλθαν τὰ κακὰ. Ἡ δηλαδὴ ἦταν ὅλες κακὲς καὶ μεταβλήθηκαν στὸ καλύτερο, ἢ ἄλλες ἦταν κακὲς καὶ ἄλλες ὄχι, καὶ οἱ κακὲς δὲν μεταβλήθηκαν στὸ καλύτερο, ἐνῶ οἱ ἄλλες, οἱ διαφορετικὲς, μεταβλήθηκαν ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ τὴ διακόσμηση τοῦ κόσμου. ἔτσι ἐγὼ νομίζω πὼς ἦταν ἀπὸ τὴν ἀρχή.

Πὼς λοιπὸν ἐννοεῖς ὅτι οἱ φαῦλες ποιότητες ἔμειναν ὅπως ἦταν; Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· μπορούσε νὰ τὶς μεταβάλλει κι ἐκεῖνες, ἢ θέλησε βέβαια ἀλλὰ δὲν μπόρησε; Γιατί, ἂν λέγεις ὅτι μπορούσε, ἀλλὰ δὲν θέλησε, αἴτιος τότε αὐτῶν εἶναι αὐτός, ἐπειδὴ, ἐνῶ μπορούσε νὰ κάνει νὰ μὴ εἶναι κακὰ, ἐπέτρεψε νὰ μείνουν αὐτὰ ὅπως ἦταν, καὶ μάλιστα ὅταν ἄρχισε νὰ δημιουργεῖ τὴν ὑλη. Γιατί, ἂν δὲν ἔδειχνε καμμιά φροντίδα γιὰ τὴν ὑλη, δὲν θὰ ἦταν αὐτὸς αἴτιος γιὰ ὅσα ἐπέ-

αὐτῆς δημιουργεῖ, μέρος δέ τι αὐτῆς ἔα, δυνάμενος κάκεινο τρέ-
 πειν εἰς τὸ κρεῖττον, αἰτιὸς μοι τῶν κακῶν δοκεῖ, καταλιπὼν μέρος
 ὕλης πονηρὸν ἐπ' ὀλέθρῳ οὗ ἐδημιούργησε μέρους. Ἀλλὰ μὴν καὶ
 τὰ μέγιστα κατὰ τοῦτο τὸ μέρος ἠδικῆσθαι μοι δοκεῖ, ὅπερ κατε-
 5 σκεύασε τῆς ὕλης μέρος ἀντιλαμβανόμενον τὰ ἐκ τῶν κακῶν.
 Πρὶν γὰρ αὐτὴν διακριθῆναι, τὸ μηδὲ αἰσθῆσθαι τῶν κακῶν πα-
 ρῆν αὐτῇ· νῦν δὲ ἕκαστον τῶν μερῶν αὐτῆς αἰσθησιν λαμβάνει
 τῶν κακῶν. Καί μοι ἐπ' ἀνθρώπου λαβὴ τὸ παράδειγμα. Πρὶν γὰρ
 ζῶον γένηται, ἀναίσθητον ἦν τῶν κακῶν, ἀφ' οὗ δὲ εἰκονισθὲν ἀν-
 10 θρωπος πρὸς Θεοῦ γίνεται, τότε καὶ τὴν αἰσθησιν τοῦ προσπελά-
 ζοντος κακοῦ προσλαμβάνει. Καὶ τοῦτο, ὅπερ ἐπ' εὐεργεσίᾳ τῆς
 ὕλης πρὸς Θεοῦ γεγονέναι λέγεις, εὐρίσκεται μᾶλλον ἐπὶ τῷ χείρο-
 νι προσγενόμενον αὐτῇ. Εἰ δὲ μὴ δύνασθαι παῦσαι τὰ κακὰ τὸν
 Θεὸν φῆς, τὸ δὲ ἀδύνατον, ἥτοι τῇ φύσει ἀσθενῆ ὑπάρχειν ἐστὶν ἢ
 15 τῷ νικᾶσθαι τῷ φόβῳ δεδουλωμένον πρὸς τινος κρείττονος, ὅρα
 ὅποῖον τούτων προσάπτειν ἐθέλοις τῷ παντοκράτορι καὶ ἀγαθῷ
 Θεῷ.

Ἀλλὰ πάλιν περὶ τῆς ὕλης ἀπόκριναι· πότερον, ἀπλῆ τίς ἐστὶν
 ἢ ὕλη, ἢ σύνθετος; Εἰ γὰρ ἀπλῆ τις ἐτύγχανεν ὕλη καὶ μονοειδής,
 20 σύνθετος δὲ ὁ κόσμος καὶ ἐκ διαφόρων οὐσιῶν συνεστῶς ἐστὶν,
 ἀδύνατον τοῦτον ἐξ ὕλης γεγονέναι λέγεις, τῷ τὰ σύνθετα μὴ οἷόν
 τε ἐξ ἑνὸς ἀπλοῦ τὴν σύστασιν ἔχειν· τὸ γὰρ σύνθετον ἀπλῶν τι-
 νῶν μίξιν μηνύει. Εἰ δ' αὖ πάλιν σύνθετον λέγεις τὴν ὕλην, πάντως
 ἐξ ἀπλῶν συνετέθη, καὶ ἦν ποτε καθ' ἑαυτὰ ἀπλᾶ, ὧν συνεθέντων
 25 γέγονεν ἢ ὕλη· τὰ δὲ σύνθετα ἐξ ἀπλῶν τὴν σύστασιν ἔχει, ἦν ποτε
 καιρὸς ὅτε ἢ ὕλη οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν τὰ ἀπλᾶ συνελθεῖν. Εἰ δὲ
 ἦν ποτε καιρὸς ὅτε ἢ ὕλη οὐκ ἦν, οὐκ ἦν δὲ ποτε καιρὸς ὅτε ἀγέ-
 νητον οὐκ ἦν, οὐκ ἔσται ἀγένητος ἢ ὕλη· τὸ δ' ἐντεῦθεν ἔσται πολ-
 λά τὰ ἀγένητα. Εἰ γὰρ ἦν ἀγένητος ὁ Θεός, ἦν δὲ ἀγένητα καὶ τὰ
 30 ἀπλᾶ ἐξ ὧν ἢ ὕλη συνετέθη, οὐκ ἔσται δύο καὶ μόνα τὰ ἀγένητα,

τρεψε νὰ μείνουν κακὰ· ἐπειδὴ ὅμως ἓνα μέρος τῆς ὕλης τὸ δημιουργεῖ, ἐνῶ ἓνα μέρος τῆς τὸ ἀφήνει, παρόλο πὺν μποροῦσε νὰ τὸ μεταβάλλει κι αὐτὸ στὸ καλύτερο, μοῦ φαίνεται πὺν εἶναι αἷτιος τῶν κακῶν, ἀφήνοντας κακὸ ἓνα μέρος τῆς ὕλης πρὸς ὄλεθρο τοῦ μέρους πὺν δημιουργήσε. Ἀλλὰ νομίζω ὅτι καὶ σ' αὐτὸ τὸ μέρος τῆς ὕλης διέπραξε μεγάλη ἀδικία, τὸ μέρος τῆς ὕλης πὺν δημιουργήσε χωρισμένο ἀπὸ τὰ κακὰ. Γιατὶ προτοῦ αὐτὴ χωρισθεῖ, οὔτε κἂν εἶχε αἷσθησι τῶν κακῶν, τώρα ὅμως καθένα μέρος τῆς αἰσθάνεται τὰ κακὰ. Καὶ πάρε, σὲ παρακαλῶ, παραδειγμα τὸν ἄνθρωπο. Γιατὶ προτοῦ λάβει ζωὴ, δὲν εἶχε αἷσθησι τῶν κακῶν, ἀπὸ τότε ὅμως πὺν διαμορφώθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἐγινε ἄνθρωπος, τότε ἀποκτᾷ αἷσθησι καὶ τοῦ κακοῦ πὺν τὸν ἀπειλεῖ. Κι αὐτὸ πὺν λέγεις ὅτι ἐγινε ἀπὸ τὸν Θεὸ γιὰ νὰ εὐεργετηθεῖ ἡ ὕλη, ἀποδεικνύεται ὅτι ἐγινε γι' αὐτὴν μᾶλλον πρὸς τὸ χειρότερο. Κι ἂν πεις ὅτι ὁ Θεὸς δὲν μπορεῖ νὰ ἐξαλείψει τὰ κακὰ καὶ ἡ ἀδυναμία ἐγκείται εἶτε στὸ ὅτι εἶναι ἀσθενὴς στὴ φύσι, εἶτε ἐπειδὴ νικεῖται ἀπὸ τὸ φόβο κάποιου ἀνώτερου του στὸν ὅποιο εἶναι ὑπόδουλος, πρόσεχε ποιὸ ἀπὸ αὐτὰ τὰ δύο θέλεις νὰ προσάψεις στὸν παντοκράτορα καὶ ἀγαθὸ Θεό.

Πάλι ὅμως ἀπάντησέ μου γιὰ τὴν ὕλη. Ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· εἶναι κάτι ἀπλὸ ἢ ὕλη, ἢ κάτι σύνθετο; Γιατὶ, ἂν εἶναι κάτι ἀπλὸ καὶ μονοειδές, καὶ ὁ κόσμος εἶναι σύνθετος, συγκροτημένος ἀπὸ διάφορες οὐσίες, εἶναι ἀδύνατο νὰ λέμε ὅτι ἔχει συσταθεῖ ἀπὸ ὕλη, ἐπειδὴ τὰ σύνθετα δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ἔχουν τὴ σύστασή τους ἀπὸ ἓνα ἄποιο στοιχεῖο· γιὰτὶ τὸ σύνθετο ὑποδηλώνει τὴ μίξι κάποιων ἀπλῶν. Ἄν πάλι δέχεσαι σύνθετη τὴν ὕλη, ὅπωςδήποτε ἔχει συντεθεῖ ἀπὸ κάποια ἀπλά, καὶ ἦταν κάποτε ἀπλά καθ' ἑαυτὰ καὶ μετὰ τὴ σύνθεσή τους ἐγινε ἡ ὕλη· γιὰτὶ τὰ σύνθετα ἔχουν τὴ σύστασή μας ἀπὸ ἀπλά. Ὑπῆρχε κάποτε καιρὸς πὺν ἡ ὕλη δὲν ὑπῆρχε, δηλαδὴ προτοῦ συνενωθοῦν τὰ ἀπλά. Κι ἂν ὑπῆρχε κάποτε καιρὸς πὺν δὲν ὑπῆρχε ἡ ὕλη, δὲν ὑπῆρχε ὅμως κάποτε καιρὸς πὺν δὲν ἦταν ἀδημιούργητη, ἄρα ἡ ὕλη δὲν εἶναι ἀδημιούργητη. Τὸ σήμεραςμα ἄρα ἀπὸ αὐτὸ εἶναι ὅτι θὰ εἶναι πολλὰ τὰ ἀδημιούργητα. Ἄν δηλαδὴ ἦταν ἀγέννητος ὁ Θεός, καὶ ἦταν ἀγέννητα καὶ τὰ ἀπλά ἀπὸ τὰ ὅποια ἐγινε σύνθετη ἡ ὕλη, ἄρα δὲν θὰ εἶναι μόνο δύο τὰ ἀγέννητα, γιὰ νὰ ἀφήσω τὸ

ἵνα παρήσω τὸ ἐπιζητῆσαι τί ὄντα ἐστὶν ἀπλᾶ, ὕλη ἢ εἶδος· πολλὰ γὰρ καὶ οὕτως ἄτοπα ἀκολουθήσειαν.

Δοκεῖ δέ σοι μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντικεῖσθαι; Δοκεῖ ἂντίκειται δὲ τῷ πυρὶ τὸ ὕδωρ, καὶ τῷ φωτὶ τὸ σκότος, καὶ τῷ ψυχρῷ τὸ θερμὸν καὶ τῷ ξηρῷ τὸ ὑγρὸν; Οὕτως ἔχει μοι δοκεῖ. Οὐκοῦν, εἰ μηδὲν τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτῷ ἀντίκειται, ἀλλήλοις δὲ ταῦτα ἀντίκειται, οὐκ ἔσονται ὕλη μία, οὐδὲ μὴν ἐξ ὕλης μιᾶς.

Πάλιν δὲ πυθέσθαι βούλομαι· Δοκεῖ σοι τὰ μέρη μὴ ἀναιρετικὰ ἀλλήλων εἶναι; Δοκεῖ. Εἶναι δὲ τῆς ὕλης μέρος τό τε πῦρ καὶ τὸ ὕδωρ, ὡσαύτως δὲ καὶ τὰ λοιπά; Οὕτως ἔχω. Τί δέ, οὐ δοκεῖ σοι ἀναιρετικὸν μὲν εἶναι τοῦ πυρὸς τὸ ὕδωρ, τοῦ δὲ σκότους τὸ φῶς, καὶ τὰ ἄλλα ὅσα τούτοις παραπλήσια; Δοκεῖ. Οὐκοῦν, εἰ τὰ μέρη οὐκ ἔστιν ἀλλήλων ἀναιρετικά, ταῦτα δὲ ἀναιρετικὰ τυγχάνει, οὐκ ἄρα ἔσται ἀλλήλων μέρη· εἰ δ' οὐκ ἔσται ἀλλήλων μέρη, οὐκ ἔσονται ὕλης μιᾶς. Ἄλλὰ μὴν οὐδ' αὖ ἔσονται ὕλη, τῷ μηδέν τι τῶν ὄντων αὐτὸ ἑαυτοῦ ἀναιρετικὸν εἶναι. Οὕτως οὖν τῶν ἀντικειμένων ἐχόντων τὸ μὴ εἶναι τὴν ὕλην δείκνυται.

Περὶ μὲν τῆς ὕλης αὐτάρκως ἔχει, ἐπὶ δὲ τὴν τῶν κακῶν ἐξέτασιν ἔρχεσθαι δεῖ, καὶ ἀναγκαίως ἀναζητεῖν τὰ παρὰ ἀνθρώποις. Τὰ παρ' ἀνθρώποις κακὰ πότερον, εἶδη τυγχάνει κακοῦ ἢ μέρη; Εἰ γὰρ εἶδη, οὐκ ἔσται ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν καθ' αὐτό, τῷ τὰ γένη ἐν τοῖς εἶδεσιν ἐξετάζεσθαι καὶ ὑφεστάναι. Εἰ δὲ τοῦτο, γενητὸν ἔσται τὸ κακόν· τὰ γὰρ εἶδη γενητὰ δείκνυται, οἷον φόνος καὶ μοιχεία καὶ τὰ τούτοις παραπλήσια. Εἰ δὲ μέρη τινὸς κακοῦ ταῦτα εἶναι ἐθέλοις, ἔστι δὲ ταῦτα γενητὰ, ἀνάγκη κάκεινο γενητὸν ὑπάρχειν. Ὡν γὰρ τὰ μέρη γενητὰ, ταῦτα ὁμοίως ἐξ ἀνάγκης ἐστὶ γενητὰ· τὸ γὰρ ὅλον ἐκ μερῶν συνέστηκε. Καὶ τὸ μὲν ὅλον οὐκ ἔσται μὴ ὄντων μερῶν, ἔσται δὲ τινὰ τῶν μερῶν, κἂν μὴ τὸ ὅλον παρῆ. Οὐδενὸς δὲ τῶν ὄντων μέρος μὲν ἐστὶ γενητὸν, μέρος δὲ ἀγένητον· εἰ δὲ καὶ τοῦτο συγχωρήσαιμι τῷ λόγῳ, ἦν ποτε τὸ κακὸν ὅτε ὀλόκληρον οὐκ ἦν, τουτέστι πρὶν δημιουργῆσαι τὴν ὕλην τὸν Θεόν· τότε δὲ ὀλόκληρον γίνεται, ὅτε πρὸς τοῦ Θεοῦ γέγονεν

ζήτημα τί εἶναι αὐτὰ τὰ ἀπλά, ὕλη ἢ εἶδος. Γιατί καί ἔτσι θά ἀκολουθήσουν πολλὰ ἄτοπα.

Νομίζεις ὅτι κανένα ἀπό τὰ ὄντα δέν ἀντιτίθεται στόν ἑαυτό του; Νομίζω. Εἶναι ἀντίθετο ὅμως τὸ νερὸ στή φωτιά, καί τὸ σκότος στὸ φῶς, καί τὸ θερμὸ στὸ ψυχρὸ, καί τὸ ὑγρὸ στὸ ξηρὸ; Ἔτσι νομίζω ὅτι εἶναι. Ἐπομένως, ἂν κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δέν εἶναι ἀντίθετο στόν ἑαυτό του, εἶναι ὅμως ἀντίθετα μεταξύ τους, τότε δέν εἶναι μία ὕλη, οὔτε ἀπὸ μία ὕλη.

Πάλι θέλω νὰ μάθω. Νομίζεις ὅτι τὰ μέρη δέν ἀναιροῦν τὸ ἓνα τὸ ἄλλο; Νομίζω. Καί εἶναι μέρη τῆς ὕλης καί ἡ φωτιά καί τὸ νερὸ, ὅπως καί ἄλλα; Ἔτσι νομίζω. Τί λοιπόν, δέν νομίζεις ὅτι τὸ νερὸ εἶναι ἀναιρετικὸ τῆς φωτιᾶς, τὸ φῶς τοῦ σκότους καί τὰ ὅλα ὅσα εἶναι παραπλήσια; Νομίζω. Ἄν λοιπόν δέν εἶναι ἀναιρετικὸ τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου, καί αὐτὰ εἶναι ἀναιρετικά, ἄρα δέν εἶναι μέρη τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου· κι ἂν δέν εἶναι μέρη τὸ ἓνα τοῦ ἄλλου, δέν θά εἶναι μᾶς ὕλης. Ἄλλ' ὅμως οὔτε πάλι θά εἶναι ὕλη, ἐπειδὴ κανένα ἀπὸ τὰ ὄντα δέν ἀναιρεῖ τὸ ἴδιο τὸν ἑαυτό του. Ἄφου λοιπόν εἶναι ἔτσι τὰ ἀντίθετα, ἀποδεικνύεται ὅτι αὐτὰ δέν εἶναι ὕλη.

Ὅσο γιὰ τὴν ὕλη αὐτὰ εἶναι ἐπαρκῆ· πρέπει νὰ ρηθοῦμε στὴν ἐξέταση τῶν κακῶν καί ἀναγκαστικά νὰ ἀναζητήσουμε τὰ κακὰ στοὺς ἀνθρώπους. Τὰ κακὰ ποὺ συναντοῦμε στοὺς ἀνθρώπους ποιὸ ἀπὸ τὰ δύο· εἶναι εἶδη κακοῦ ἢ μέρη; Ἄν εἶναι εἶδη, δέν εἶναι διάφορο τὸ κακὸ καθεαυτὸ ἀπὸ αὐτά, ἐπειδὴ τὰ γένη ἀναζητοῦνται στὰ εἶδη καί ὑπάρχουν σ' αὐτά. Ἄν εἶναι ἔτσι, τότε τὸ κακὸ εἶναι γενητό, γιατί τὰ εἶδη ἀποδεικνύονται γενητά, ὅπως ὁ φόνος καί ἡ μοιχεία καί τὰ παραπλήσιά τους. Ἄν ὅμως θέλεις ν' ἀποτελοῦν μέρη ἑνὸς κακοῦ καί εἶναι αὐτὰ γενητά, εἶναι ἀνάγκη νὰ εἶναι κι ἐκεῖνο γενητό. Γιατί ὅποια ἔχουν μέρη γενητά, εἶναι ἀνάγκη κι αὐτὰ νὰ εἶναι ὅμοια γενητά· γιατί τὸ ὅλο ἀποτελεῖται ἀπὸ μέρη. Καί ὅλο δέν ὑπάρχει ἂν δέν ὑπάρχουν μέρη, ὑπάρχουν ὅμως κάποια μέρη, ἔστω κι ἂν δέν ἔχομε ὅλο. Καί κανενὸς ἀπὸ τὰ ὄντα δέν εἶναι κάποιο μέρος γενητό καί κάποιον ἀγένητο. Ἄν τὸ δεχθῶ καί αὐτὸ στὴ συζήτησή μας, ὑπῆρχε κάποτε καιρὸς ποὺ τὸ κακὸ δέν ἦταν ὀλόκληρο, δηλαδή πρὶν ὁ Θεὸς δημιουργήσει τὴν ὕλη. Καί τότε γίνεται ὀλόκληρο, ὅταν ὁ ἄν-

ἄνθρωπος τῶν γὰρ μερῶν τοῦ κακοῦ ἄνθρωπος ὑπάρχει ποιητής
καὶ τὸ ἐντεῦθεν ὀλόκληρον εἶναι τὸ κακὸν αἴτιος ἔσται δημιου-
ργήσας ὁ Θεός, ὅπερ ἀσεβές. Εἰ δ' οὐδ' ὀπότερον τούτων λέγεις τὸ
κακὸν, προᾶξιν δέ τινος κακοῦ εἶναι λέγεις, γενητὸν αὐτὸ ὑπάρχειν
5 μηνύεις ἢ γὰρ τοῦ τινὸς προᾶξις ἀρχὴν τοῦ εἶναι λαμβάνει. Πρὸς
δὴ τούτοις οὐδὲν ἕτερον παρὰ ταῦτα τὸ κακὸν εἶπεῖν ἔχεις. Ποίαν
γὰρ προᾶξιν κακὴν ἑτέραν παρὰ τὸ ἐν ἀνθρώποις δεικνύειν ἔχεις;
ᾠτι γὰρ ὁ ἐνεργῶν οὐ κατὰ τὸν τῆς οὐσίας λόγον ὑπάρχει κακία,
ἀλλὰ κατ' αὐτὸ τὸ ἐνεργεῖν τὸ κακὸν ἤδη δέδεικται.

10 ᾠτι τῇ φύσει κακὸν οὐδὲν ἔστιν, ἀλλὰ τῇ χρήσει γίνεται κακὰ
τὰ κακά.

ᾠτι αὐτεξούσιον, φησί, γεγονέναι φημι τὸν ἄνθρωπον, οὐχ
ὡς προῦποκειμένου τινὸς ἤδη κακοῦ, οὐ τὴν ἐξουσίαν τοῦ ἐλέ-
σθαι, εἰ θούλοιο, ἄνθρωπος ἐλάμβανεν, ἀλλὰ τὴν τοῦ ὑπακούειν
15 τῷ Θεῷ καὶ μὴ ὑπακούειν αἴτιον μόνον ἦν. Τοῦτο γὰρ τὸ αὐτεξού-
σιον ἐβούλετο τότε. Καὶ γενόμενος ὁ ἄνθρωπος ἐντολὴν λαμβάνει
παρὰ τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐντεῦθεν ἤδη τὸ κακὸν ἄρχεται· οὐ γὰρ πείθε-
ται τῷ θεῷ προστάγματι. Καὶ τοῦτο καὶ μόνον ἦν τὸ κακὸν, ἢ πα-
ρακοή, ἣτις τοῦ εἶναι ἤρξατο.

20

ΣΛΖ'.

Τοῦ αὐτοῦ, Περί ἀγνεΐας.

Ἐνεγνώσθη τοῦ αὐτοῦ ἐκ τοῦ Περί ἀγνεΐας, ὅς καὶ ἐν ὁμοίᾳ
συνόψει ἐξεδόθη τύπω. ᾠτι φησὶν, ὁ γοῦν Ἀβραάμ πρῶτος ἐν
διαθήκῃ τὴν περιτομὴν λαβὼν οὐδὲν ἕτερον αἰνίττεσθαι δοκεῖ τὸ
25 οἰκειὸν ἀποτεμνόμενος τῆς σαρκὸς αὐτοῦ μέλος ἢ τοῦτο, τὸ μηκέτι
εἰς τὴν ἐκ τοῦ αὐτοῦ αἵματος σάρκα δημιουργηθεῖσαν παιδοσπο-
ρίαν ἐπιτελεῖν, ἀπὸ τῆς ἰδίας ἕκαστον διδάσκων ἀδελφῆς οἷα σαρ-
κὸς ἀποτεμνεῖν τὴν κατὰ συνουσίαν ἡδονήν.

ᾠτι φησὶν, ἐγὼ γὰρ καθεωρακέναι μοι δοκῶ σαφῶς ἀπὸ τῶν
30 Γραφῶν, ὅτι παρθενίας ἐλθούσης ὁ λόγος οὐκ ἀνεῖλε πάντῃ τεκνο-
γονίαν· οὐ γὰρ ἐπειδὴ τῶν ἄστρον ἢ σελήνη μείζων ἐστί, παρὰ

θρῶπος δημιουργήθηκε ἀπὸ τὸν Θεό. Γιατὶ τῶν μερῶν τοῦ κακοῦ δράστης εἶναι ὁ ἄνθρωπος. Καὶ τὸ νὰ εἶναι ἑξαιτίας αὐτοῦ ὀλόκληρου τοῦ κακοῦ αἴτιος ὁ δημιουργὸς Θεός, αὐτὸ ἀποτελεῖ ἀσέβεια. Ἐὰν ὅμως κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν δέχεσαι ὅτι εἶναι τὸ κακὸ, καὶ λέγεις ὅτι τὸ κακὸ εἶναι διάπραξη ἑνὸς κακοῦ, δηλώνεις ὅτι αὐτὸ εἶναι γενητό. Γιατὶ ἡ διάπραξη κάποιου γίνεται ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του. Ἐκτὸς ἀπὸ αὐτά, τίποτε ἄλλο δὲν ἔχεις νὰ πεῖς ὅτι εἶναι τὸ κακὸ πέρα ἀπὸ αὐτά. Ποιὰ δηλαδή ἄλλη κακὴ πράξη μπορεῖς νὰ δείξεις ὅτι ὑπάρχει στους ἀνθρώπους; Γιατί, ὅτι ὁ δράστης δὲν εἶναι κακία σύμφωνα μὲ τὸ νόημα τῆς οὐσίας, ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὸν λόγο ὅτι πράττει τὸ κακὸ, ἤδη ἀποδείχθηκε.

Ἐπιπλέον, ὅτι στὴ φύση δὲν ὑπάρχει κανένα κακὸ, ἀλλὰ τὰ κακὰ γίνονται κακὰ μὲ τὴ χρήση.

Ἐπιπλέον, ὅτι ὁ ἄνθρωπος, λέγει, ἔγινε αὐτεξούσιος, ὅχι ἐπειδὴ προὔπῃρχε ἤδη κάποιο κακὸ, ποῦ εἶχε τὴν ἐξουσία νὰ τὸ ἐπιλέξει ὁ ἄνθρωπος ἂν ἤθελε, ἀλλὰ μοναδικὸ αἴτιο ἦταν ἡ ὑπακοὴ στὸν Θεὸ ἢ ἡ μὴ ὑπακοή. Αὐτὸς ἦταν τότε ὁ σκοπὸς τοῦ αὐτεξοῦσιου. Κι ὅταν ἔγινε ὁ ἄνθρωπος, δέχεται ἐντολὴ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ἀπὸ τότε πᾶ ἀρχίζει τὸ κακὸ· γιατί δὲν ὑπακούει στὴ θεία προσταγή. Κι αὐτὸ καὶ μόνο ἦταν τὸ κακὸ, ἡ παρακοή, ἢ ὁποῖα ἔγινε ἀρχὴ τῆς ὑπαρξῆς του.

237.

Τοῦ ἰδίου, Περί ἀγνότητος.

Διαβάσαμε τοῦ ἰδίου συγγραφέα ἀπὸ τὸ λόγο του Περί ἀγνείας, ποῦ ἐκδόθηκε στὴν ἴδια μὲ τὸ προηγούμενο συνοπτικὴ μορφή. Λέγει λοιπὸν σ' αὐτή. Ὁ Ἀβραάμ, ποῦ πρῶτος στὴ διαθήκη ἔλαβε τὴν περιτομή, δὲν φαίνεται νὰ συμβολίζει τίποτε περισσότερο, ὅταν τοῦ κόπηκε τὸ σχετικὸ τμῆμα τῆς σάρκας του, παρὰ τοῦτο· νὰ μὴν γίνε-ται τεκνοποιία ἀπὸ τὴ σάρκα τοῦ ἰδίου αἵματος, διδάσκοντας νὰ ἀπομακρύνει καθένας ἀπὸ τὸν ἀδελφὴ του, σὰν σάρκα του, τὴν ἡδονὴ τῆς συνουσίας.

Λέγει ἀκόμα· Νομίζω ὅτι ἔχω ἑξακριβώσει μὲ σαφήνεια ἀπὸ τίς Γραφές⁷⁵, ὅτι ὅταν παρουσιάσθηκε ἡ παρθενία, αὐτὸ δὲν ἀναίρησε τελείως τὴν τεκνογονία. Ἐπειδὴ δηλαδή ἡ σελήνη εἶναι μεγαλύτερη

τοῦτο τῶν ἄλλων ἀστέρων τὸ φῶς ἀναιρεῖται. Ἡ ἐπειδὴ τῶν ἄλλων ἐστὶ γλυκύτερον τὸ μέλι καὶ ἠδύτερον, τὰ λοιπὰ πικρὰ καὶ ἀνήδονα νομιστέον.

Ὅτι τό, «Τέκνα δὲ μοιχῶν ἀτελεσφόρητα», περὶ τῶν τὴν ἀλή-
5 θειαν μοιχωμένων φησὶν εἰρησθαι, οἵτινες κλεψίσσοφοι, νοθεύον-
τες τὰς Γραφάς, ἀτελεσφόρητον γεννῶσι σοφίαν, τῇ θεοσεβείᾳ συγ-
κρίνοντες τὴν πλάνην. Ἄλλως γὰρ νοηθῆναι οὐκ ἐγχωρεῖ. Οὔτε
γὰρ ἐπὶ τοῦ μὴ τίκτεσθαι τὰ ἐκ μοιχείας τέκνα καὶ εἰς φῶς αἰ-
σθητὸν ἄγεσθαι δύναται νοεῖσθαι, ὅτι πολλοὶ οὐ μόνον ἐτέχθη-
10 σαν, ἀλλὰ καὶ τετόκασιν ἐκ μοιχείας τεχθέντες, οὔτε ἐπὶ τοῦ πνευ-
ματικῶς καὶ θείως τελεσφορηθῆναι. Πολλῶν γὰρ μοιχῶν τέκνα
πλήρη ἐγένοντο ἁγίου Πνεύματος

Ὅτι ἀπορεῖ λέγων, εἰ παρὰ Θεοῦ δίδονται αἱ ψυχαί, ἀλλ' οὐ
παρὰ τοῦ πατρὸς τοῖς τικτομένοις, πῶς δίδωσι καὶ τοῖς ἐκ μοιχεί-
15 ας τικτομένοις; Εἰ γὰρ δίδωσι, συνεργεῖν ἂν δόξειε τοῖς μοιχευο-
μένοις εἰ γὰρ μὴ ἔδωκε τὴν ψυχὴν, οὐκ ἂν ἐτίκτοντο. Λύει δὲ τὴν
ἀπορίαν διὰ πλειόνων καὶ σαφῶν παραδειγμάτων.

Ὅτι τὰ ἐν τῇ γενέσει φερόμενα οἷον τό, «Τοῦτο οὖν ὅστουν
ἐκ τῶν ὀστέων μου καὶ σὰρξ ἐκ τῶν σαρκῶν μου· αὕτη κληθήσεται
20 γυνή, ὅτι ἐκ τοῦ ἀνδρὸς αὐτῆς ἐλήφθη· ἕνεκεν τούτου καταλείψει
ἄνθρωπος τὸν πατέρα αὐτοῦ καὶ τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθή-
σεται τῇ γυναικὶ αὐτοῦ, καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα μίαν», ταῦ-
τα οὖν οὐ κατὰ τὸ γράμμα, φησί, δεῖν μόνον νοεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ
πνευματικῶς εἰς Χριστὸν καὶ εἰς τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ φησιν ὅτι
25 καὶ ὁ θεῖος Παῦλος μετὰ τὴν τῶν ῥητῶν τούτων ἔκθεσιν λέγει
«Τὸ μυστήριον τοῦτο μέγα ἐστὶ, λέγω δὲ ἐγὼ εἰς Χριστὸν καὶ εἰς
τὴν Ἐκκλησίαν». Ἄλλὰ καὶ τό, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»
οὐκ ἐπὶ τῶν ἐκ σπέρματος καὶ μίξεως γεννωμένων ἀνθρώπων καὶ
σιτίοις ἀυξομένων, φησὶν, εἰρησθαι μόνον, ἀλλὰ καὶ περὶ τῶν κα-
30 τὰ Πνεῦμα τελειομένων καὶ γεννωμένων, καθὼς καὶ Παῦλος
βοᾷ, τέκνα καλῶν τοὺς οὕτω δι' αὐτοῦ γεννηθέντας «Τέκνα»,
γὰρ φησιν, «οὓς πάλιν ὠδίνω, ἕως οὗ Χριστὸς ἐν ὑμῖν μορφωθῇ»,

76. Σοφ. Σολ. 3, 16.

77. Γέν. 2, 23-24.

78. Ἐφ. 5, 32.

79. Γέν. 1, 28.

ἀπὸ τὰ ἄστρον δὲν ἀφανίζεται γι' αὐτὸ τὸ φῶς τῶν ἄλλων ἄστρον, ἢ ἐπειδὴ τὸ μέλι εἶναι γλυκύτερον ἀπὸ ἄλλα καὶ πιὸ νόστιμον, πρέπει νὰ νομίσωμε τὰ ἄλλα πικρὰ καὶ ἄνοστα.

Ἔστι ἡ ῥῆσις, «Τὰ παιδιὰ τῶν μοιχῶν εἶναι ἀτελέσφορα»⁷⁶, λέγει πῶς ἔχει λεχθεῖ μ' αὐτοὺς ποὺ παραχαράζουν τὴν ἀλήθεια, οἱ ὅποιοι, ἐπειδὴ εἶναι κλεψίσοφοι, νοθεύοντας τὶς Γραφές, γεννοῦν σοφία νοθευμένη, ἀναμιγνύοντας στὴ θεοσέβεια τὴν πλάνη. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἄλλιῶς. Οὔτε δηλαδὴ μποροῦμε νὰ ποῦμε ὅτι τὰ παιδιὰ τῆς μοιχείας δὲν γεννιοῦνται καὶ δὲν ἄρχονται στὸ αἰσθητὸ φῶς, γιατί πολλοὶ ἄνθρωποι, ὅχι μόνο γεννήθηκαν, ἀλλὰ καὶ ἔκαναν παιδιὰ, ἂν καὶ εἶχαν γεννηθεῖ ἀπὸ μοιχεία· οὔτε πάλι ὅτι δὲν ἔχουν πνευματικὴ καὶ θεία τελείωσις. Γιατὶ πολλῶν μοιχειῶν τὰ παιδιὰ δέχθησαν μὲ ὑπεραφθονία τὴ χάρις τοῦ ἁγίου Πνεύματος.

Ἐπίσης ἀπορεῖ λέγοντας· Ἄν οἱ ψυχές δίνονται στὰ παιδιὰ ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ ὄχι ἀπὸ τὸν πατέρα τους, πῶς δίνονται καὶ στὰ παιδιὰ ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ μοιχεῖες; Γιατί, ἂν τὴ δίνει ὁ Θεός, θὰ θεωρηθεῖ συνεργὸς τῶν μοιχῶν· ἀφοῦ, ἂν δὲν ἔδινε τὴν ψυχὴν, δὲν θὰ γεννιοῦνταν. Λύνει ὅμως τὴν ἀπορία μὲ πολλὰ σαφῆ παραδείγματα.

Ἔστι αὐτὰ ποὺ λέγονται στὴ Γένεσις, ὅπως τό, «Αὐτὸ εἶναι ὅστοῦν ἀπὸ τὰ ὀστέα μου καὶ σάρκα ἀπὸ τὴ σάρκα μου· αὕτη θὰ ὀνομασθεῖ γυναίκα, ἐπειδὴ ἔχει ληφθεῖ ἀπὸ τὸν ἄνδρα της. Ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ ἄνδρας θὰ ἐγκαταλείψει τὸν πατέρα του καὶ τὴ μητέρα του καὶ θὰ προσκολληθεῖ στὴ γυναίκα του, καὶ θὰ ἀποτελέσουν οἱ δύο μία σάρκα»⁷⁷, δὲν πρέπει νὰ τὰ ἐξηγοῦμε αὐτὰ μόνο κατὰ γράμμα, ἀλλὰ καὶ πνευματικά, ἀναφερόμενα στὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν. Καὶ παρατηρεῖ ὅτι καὶ ὁ θεῖος Παῦλος μετὰ τὴν παράθεσις αὐτῶν τῶν ῥημάτων λέγει· «Αὐτὸ τὸ μυστήριον εἶναι μέγαλον, ἀλλὰ ἐγὼ λέγω ὅτι ἀναφέρεται στὸν Χριστὸ καὶ τὴν Ἐκκλησίαν»⁷⁸. Ἄλλὰ καὶ ἡ προτροπή, «Αὐξάνεσθε καὶ πληθύνεσθε»⁷⁹, δὲν ἔχει λεχθεῖ μόνο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ποὺ γεννιοῦνται ἀπὸ τὴ συνεύρεσις ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν καὶ μεγαλύνουν μὲ τροφές, ἀλλὰ καὶ γι' αὐτοὺς ποὺ τελειοποιοῦνται καὶ γεννιοῦνται πνευματικά, ὅπως φωνάζει καὶ ὁ Παῦλος, καλώντας παιδιὰ τοῦ αὐτοῦ ποὺ γεννήθηκαν ἀπὸ αὐτὸν μ' αὐτὸν τὸν τρόπο· γιατί λέγει· «Παιδιὰ μου, σᾶς ποὺ πάλι σᾶς γεννῶ μὲ πό-

καὶ πάλιν· «*Ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννησα.*»

“*Οτι τὸ ἐν τοῖς Εὐαγγελίοις εἰρημένον παραβολικῶς, «Τίς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν ἄνθρωπος, ὃς ἔχει ἑκατὸν πρόβατα καὶ ἀπώλεσεν ἐν 5 ἐξ αὐτῶν» καὶ ἐξῆς, ἐνενηκονταεννέα μὲν πρόβατα τὰς οὐρανίους δυνάμεις φησὶν ἐκδέχασθαι χρῆ, ἐν δὲ τὸ ἀπολωλὸς τὸν ἄνθρωπον, ἤγουν τὴν ἀνθρωπεῖαν φύσιν, δι’ ἣν καὶ κατεληλυθέναι τὸν Λόγον τοῦ Πατρὸς ἐκ τῶν οὐρανῶν.*”

“*Οτι τό, «Ἐπὶ τῶν ποταμῶν Βαβυλῶνος» καὶ ἐξῆς αἱ ψυχαὶ 10 φησι λέγουσιν ὄργανα καλοῦσαι τὰ σκηνώματα ἐαυτῶν, ἃ ἐκρέμασαν ἀπὸ τῶν πεισμάτων τῆς ἀγνείας ἐξάψασαι τοῦ ξύλου, ἵνα μὴ δυνηθῶσιν ἐξαρπασθεῖσαι πάλιν παρασυρῆναι τῷ ρεύματι τῆς ἀκρασίας. Βαβυλὼν γὰρ, τάραχος ἢ σύγχυσις ἐρμηνευομένη, τὸν περιόρουτον δῖον δείκνυσι τοῦ τον, οὗ ἐν μέσῳ καθεσθέντες περι- 15 κλυζόμεθα τῶν ποταμῶν τῆς κακίας ἐφορμώντων. Διὸ καὶ βοῶμεν μετὰ κλαυθμοῦ πρὸς τὸν Θεόν, ἵνα μὴ κατολισθήσωσιν ἡμῶν ἀπορρηχθέντα τοῖς κύμασι τῆς ἡδονῆς ἀπὸ τοῦ φυτοῦ τῆς ἀγνείας τὰ ὄργανα. Ἐν τύπῳ γὰρ τῆς παρθενίας τὴν ἰτέαν πανταχοῦ παραλαμβάνουσι αἱ Γραφαί, ἐπειδήπερ τὸ ἄνθος αὐτῆς εἰς ὕδωρ 20 ἀποτριβὲν ἂν ποθῆ, πᾶν ὅσον εἰς ὀχείας ἀναζεῖ καὶ ἐρεθισμοὺς ἀποσθέννυσι ἔστ’ ἂν εἰς ἄρδην ἀποστειωῶση τὴν ἐπὶ παιδοποιῖαν φορᾶν, ὥσπερ δὴ καὶ ὁ Ὅμηρος ἐμήνυσε, διὰ τοῦτο καλέσας “ὠλεσικάρπους” τὰς ἰτέας.*”

“*Οτι φησὶν, ἀμέλει τὸ «μὴ ἐπιλαθέσθαι νύμφην τὸν κόσμον, 25 μηδὲ παρθένον τὴν στηθοδεσμίδα», λεγόμενον ἐν Ἱερεμίᾳ τὸ μὴ ἐνδοῦναι καὶ χαλάσαι τὸν δεσμὸν τῆς σωφροσύνης ἀπάταις δηλοῦ. Στήθη γὰρ αἱ φρένες εἰκότι λόγῳ καὶ ὁ νοῦς ἡμῶν εἶναι νομίζεται, ἡ δὲ στηθοδεσμίς, ἡ συνδοῦσα ζώνη τὴν πρόθεσιν τῆς ψυχῆς εἰς ἀγνεῖαν, ἐστὶν ἡ πρὸς Χριστὸν ἀγάπη.*”

30 “*Οτι τό, «Λαβέ μοι δάμαλιν τριετίζουσιν καὶ αἶγα τριετίζουσιν καὶ κριὸν τριετίζοντα καὶ τρυγόνα καὶ περιστερᾶν», αἰνίττεσθαί, φησὶν, ὅτι προσένεγκέ μοι ἄζυγον καὶ ἀκάκωτόν σου τὴν*”

80. Γαλ. 4, 19. 81. Α' Κορ. 4, 15. 82. Λουκᾶ 15, 4. 83. Ψαλμ. 136, 1.

84. Ὅμηρ. Ὀδύσ. 10, 510.

85. Ἱερ. 2, 32.

86. Γέν. 15, 9.

νους, ὥσπου νὰ μορφοποιηθεῖ μέσα σας ὁ Χριστός»⁸⁰· καὶ πάλι· «Στὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ μέσω τοῦ Εὐαγγελίου ἐγὼ σᾶς γέννησα»⁸¹.

Ἐπίσης τὸ λεγόμενον μὲ τὴ μορφὴ παραβολῆς στὸ Εὐαγγέλιο, «Ποιὸς ἄνθρωπος ἀπὸ σᾶς, ποὺ ἔχει ἑκατὸ πρόβατα καὶ ἔχασε ἓνα ἀπὸ αὐτὰ...»⁸² καὶ τὰ λοιπὰ, ἐνενήντα ἐννιά πρόβατα λέγει πρέπει νὰ δεχθοῦμε ὅτι εἶναι οἱ οὐράνιες δυνάμεις, καὶ τὸ ἓνα ποὺ χάθηκε εἶναι ὁ ἄνθρωπος, δηλαδή ἡ ἀνθρώπινη φύση, γιὰ τὴν ὁποία καὶ ἔχει κατεβεῖ ὁ Λόγος τοῦ Πατέρα ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς.

Ἐπιπλέον, «Δίπλα στοὺς ποταμοὺς τῆς Βαβυλώνας»⁸³ καὶ τὰ λοιπὰ, λέγει ὅτι τὸν λένε οἱ ψυχές. Γιατὶ στέναζαν καλώντας ὄργανα τὰ σώματά τους, ποὺ εἶχαν κρεμάσει ἀπὸ τὰ σχοινιά τῆς ἀγνότητας, δεμένα στὸ δένδρο, γιὰ νὰ μὴ καταστεῖ δυνατόν νὰ ἀρπαχθοῦν πάλι καὶ νὰ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὸ ρεῦμα τῆς ἀκρασίας. Γιατὶ Βαβυλώνα, ποὺ ἐρμηνευόμενη σημαίνει ταραχὴ ἢ σύγχυση, δείχνει τὸν περίβρεκτο αὐτὸν βίο, ποὺ καθισμένοι στὴ μέση αὐτοῦ, κατακλυζόμαστε ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς τῆς κακίας ποὺ ὀρμοῦν ἐναντίον μας. Γι' αὐτὸ καὶ φωνάζομε στὸν Θεὸ κλαίγοντας, γιὰ νὰ μὴν ἀποσπασθοῦν ἀπὸ ἐμᾶς καὶ παρασυρθοῦν ἀπὸ τὰ κύματα τῆς ἡδονῆς τὰ σώματα/ὄργανα ἀπὸ τὸ φυτὸ τῆς ἀγνότητας. Γιατὶ οἱ Γραφεῖς γιὰ νὰ συμβολίσουν τὴν παρθενία χρησιμοποιοῦν παντοῦ τὴν ἱπιά, ἐπειδὴ τὰ ἄνθη της, ὅταν τριφθοῦν στὸ νερὸ καὶ καταποθοῦν, σβήνουν κάθε τάση ποὺ ὑπάρχει γιὰ συνουσία καὶ ἐρεθισμό, ὥσπου νὰ στεριώσει τελείως τὴ φορὰ γιὰ τεκνοποιία, ὅπως ἐξάλλου ἐξήγησε τὸ πρᾶγμα καὶ ὁ Ὅμηρος, καὶ γι' αὐτὸ κάλεσε τὶς ἱτιές «ὠλεσικάρπους»⁸⁴, καρποφθόρες.

Ἐπιπλέον, «Ὅτι τὸ λεγόμενον στὸν Ἱερεμία, «Ἡ νύφη δὲν πρέπει νὰ λησιμονεῖ τὸ στολισμὸ της οὔτε ἡ παρθένα τὸ στηθόδεσμό της»⁸⁵, σημαίνει τὸ νὰ μὴν ὑποχωρήσει καὶ καταστρέψει μὲ ἀπάτες τὸν δεσμὸ τῆς σωφροσύνης. Γιατὶ κατὰ φυσικὸ λόγο στήθη θεωροῦνται οἱ φρένες καὶ ὁ νοῦς τῶν ἀνθρώπων, ἐνῶ ὁ στηθόδεσμος, ποὺ εἶναι ἡ ζώνη ποὺ συνδέει τὴν πρόθεση τῆς ψυχῆς μὲ τὴν ἀγνεία, εἶναι ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.

Ἐπιπλέον, «Ὅτι ἡ ἐντολή, «Πάρε μὰ τρίχρονη δαμάλα καὶ μὰ γίδα τρίχρονη καὶ ἓνα τρίχρονο κριάρι καὶ ἓνα τρυγόνι καὶ ἓνα περιστέρι»⁸⁶, ὑπαινίσσεται λέγει τὸ ἐξῆς· Πρόσφερε μου σὰν δαμάλα ἀκακοποίητη

ψυχὴν δαμάλεως δίκην, καὶ τὴν σάρκα καὶ τὸν λογισμόν, τὴν μὲν ὡς αἶγα, ἐπειδὴ τὰ μετέωρα καὶ κρημνώδη περιπολεῖ, τὸν δὲ ὡς κριόν, ἵνα μηδαμιῶς ἀποσκορτήσας ἐξολισθήσῃ τῆς ἀληθείας Οὕτω γὰρ ἀνεπίληπτος ἔση ὡς Ἀβραάμ, ἂν ἀναθῆς ἐμοὶ καὶ τὴν ψυ-
 5 χὴν καὶ τὴν αἴσθησιν καὶ τὸν νοῦν, ἃ συμβολικῶς δάμαλιν ἔφη καὶ αἶγα καὶ κριόν τριετίζοντα, οἶονεὶ τὴν γνῶσιν ἀκακέμφατον τῆς Τριάδος ἐπανηρημένα. Τάχα δὲ καὶ τὴν πρώτην καὶ τὴν μέσην καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου τῆς ἡλικίας ἡμῶν αἰνίσσεται τρίβον, βουλόμενος ὡς ὅτι μάλιστα καὶ τὸν τῶν παιδῶν καὶ τὸν τῶν ἀν-
 10 δρῶν καὶ τὸν τῶν γεραιτέρων χρόνον σωφρόνως διώσαντας αὐτῶ προσενέγκασθαι, καθ' ὃν τρόπον καὶ ἐν εὐαγγελίοις ὁ Κύριος νομοθετεῖ· «Διὰ τοῦτο καὶ ὑμεῖς ὅμοιοι γίνεσθε ἀνθρώποις προσδεχομένοις τὸν κύριον αὐτῶν, πότε ἀναλύσει ἐκ τῶν γάμων, ἵνα ἔλθόντι καὶ κρούσαντι αὐτῶ εὐθέως ἀνοιξῶσι. Μακάριοί ἐστε, ὅτι
 15 ἀνακλινεῖ ὑμᾶς καὶ παρελθὼν διακονήσῃ, κἂν τῇ δευτέρᾳ καὶ τῇ τρίτῃ μακάριοί ἐστε».

Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅτι τρεῖς ὑποθέμενος φυλακᾶς νυκτός, ἔσπερινὴν καὶ δευτέραν καὶ τρίτην, καὶ τρεῖς ἡμῶν τὰς τῆς ἡλικίας ἠνίξατο μεταβολᾶς, τὴν μειρακιώδη καὶ τὴν πρόσηβον καὶ τὴν
 20 πρεσβυτικὴν, βουλόμενος ἵνα καὶ παιδας ὄντας, ἐὰν ἔλθῃ παραληψόμενος τὸν κόσμον, ἐτοίμους καταλάβοι καὶ καθαρούς, καὶ τὴν δευτέραν ὁμοίως καὶ τὴν τρίτην. Ἐσπερινὴ γὰρ φυλακὴ ὁ καιρὸς ἐστὶ τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου, καθ' ἣν ἄρχεται ταράσσεσθαι τὸ ἡγεμονικὸν ἐπιθολούμενον τοῖς πάθεσι· δευτέρα δέ, ὀπηνίκα λοι-
 25 πὸν «εἰς ἄνδρα τέλειον» ἐλάσας ἄρχεται βεβαιότητα τῶν θορύβων ὁ νοῦς προσλαμβάνειν· τρίτη δέ, ὅτε αἱ πλεῖσται φαντασίαι τῶν ἐπιθυμιῶν φθίνουσιν, ἀπομαραινομένης ἤδη τῆς σαρκὸς καὶ εἰς γῆρας προκοπτούσης· Διὸ προσῆκεν ἄσθεστον ἐν τῇ καρδίᾳ τῆς πίστεως ἐξάψαντας τὸν λύχνον, καὶ τὴν ὀσφῦν ἀναξωσαμένους τῇ
 30 σωφροσύνῃ ἐγρηγορέναι καὶ προσδοκᾶν τὸν Κύριον.

Ὅτι σίκερά φησι πᾶν τὸ μέθην φέρον μετὰ τὸν οἶνον τὸν ἐξ ἀμπέλων.

ἀπὸ τὸν ζυγὸ τῆς δουλείας τὴν ψυχὴ σου, καὶ τὴ σάρκα σου καὶ τὸ λογισμό σου, τὴν πρώτη σὰν γίδα, ἐπειδὴ αὐτὴ περιφέρεται σὲ ψηλά κι ἀπόκρημνα μέρη, καὶ τὸ δεύτερο σὰν κριάρι, γιὰ νὰ μὴν ἀποσκορπίσει καὶ ἐξολισθήσει ἀπὸ τὴν ἀλήθεια Ἔτσι θὰ εἶσαι ἄμεμπτος ὅπως ὁ Ἀβραὰμ, ἂν ἀναθέσεις σ' ἐμένα καὶ τὴν ψυχὴ καὶ τὴν αἴσθησι καὶ τὸν νοῦ, πού συμβολικὰ ὀνόμασε δαμάλα καὶ γίδα καὶ κριάρι τριῶν χρόνων, σὰ νὰ ἔχουν ἀναλάβει ἀνόθευτη τὴ γνώση τῆς Τριάδας. Ἴσως ὑπαινίσσεται καὶ τὸ πρῶτο στάδιο τῆς ζωῆς μας καὶ τὸ μεσαῖο καὶ τελευταῖο, θέλοντας, ἀφοῦ ζήσουν ὅσο τὸ δυνατὸ μὲ περισσότερη σωφροσύνη τὸν χρόνο καὶ τῆς παιδικῆς ἡλικίας καὶ τῆς ἀνδρικῆς καὶ τῶν ἡλικιωμένων, νὰ τοῦ τὸν προσφέρουν. Ὅπως νομοθετεῖ καὶ ὁ Κύριος στὰ Εὐαγγέλια: «Γι' αὐτὸ καὶ ἐσεῖς νὰ γίνεστε ὅμοιοι μὲ αὐτοὺς πού περιμένουν τὸν κύριό τους, πότε θὰ ἐπιστρέψει ἀπὸ τοὺς γάμους, ὥστε, ἀφοῦ ρθεῖ καὶ χτυπήσει τὴν πόρτα, νὰ τοῦ τὴν ἀνοίξουν ἀμέσως. Εἴσατε μακάριοι, γιὰτι θὰ σᾶς βάλει νὰ καθίσετε καὶ θὰ ρθεῖ νὰ σᾶς ὑπηρετήσῃ. Καὶ εἴτε ἔρθῃ κατὰ τὴ δεύτερη καὶ τὴν τρίτη περίοδο φρουρᾶς, εἴστε μακάριοι»⁸⁷.

Σκεφθεῖτε λοιπόν, ὅτι ἀναφέροντας τρεῖς φρουρῆς τῆς νύχτας, ἐσπερινή (πρώτη), δεύτερη καὶ τρίτη, ὑπαινίχθηκε τὶς τρεῖς μεταβολές τῆς ἡλικίας μας, τὴν παιδική, τὴν ἐφηβική, καὶ τὴ γεροντική, θέλοντας ἀκόμα κι ἂν εἴμαστε παιδιὰ ὅταν ἔρθῃ νὰ παραλάβῃ τὸν κόσμον, νὰ μᾶς βρεῖ ἔτοιμους καὶ καθαρούς, τὸ ἴδιο καὶ στὰ ἄλλα δύο στάδια, δεύτερο καὶ τρίτο. Γιατὶ ἐσπερινή φυλακὴ εἶναι ὁ καιρὸς τῆς ἀκμῆς τοῦ ἀνθρώπου, κατὰ τὸν ὁποῖο ἀρχίζει νὰ ταράζεται τὸ λογικὸ καθὼς τὸ θολώνουν τὰ πάθη. Ἡ δεύτερη φυλακὴ, ὅταν πιά προχωρώντας σὲ τέλειον ἄνδρα, ἀρχίζει ὁ νοῦς ν' ἀποκτᾶ βεβαιότητα γιὰ τοὺς θεοὺς. Καὶ ἡ τρίτη, ὅταν φθίνουν οἱ περισσότερες φαντασίες καὶ ἐπιθυμίες καθὼς ἀπομαραίνεται ἡ σάρκα καὶ βαδίζει πρὸς τὰ γηρατεία. Γι' αὐτὸ πρέπει, ἀφοῦ ἀνάψομε ἄσθηστο στὴν καρδιά μας τὸ λύχνον τῆς πίστεως κι ἀφοῦ ζώσομε τὴ μέση μας μὲ τὴ ζώνη τῆς σωφροσύνης, νὰ εἴμαστε ἐπάγρυπνοι καὶ νὰ περιμένομε ἀνυπόμονοι πάντοτε τὸν Κύριον.

Σίκερα λέγει εἶναι, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ κρασί τοῦ ἀμπελιοῦ, κάθε ποτὸ πού προκαλεῖ μέθη.

“Οτι δύο εἶδη ἀμπέλων παρὰ τῆ Γραφῆ, λίαν ἀγαθὴ καὶ λίαν κακὴ. Καὶ γὰρ φησιν ὁ Κύριος· «Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀμπελος ἡ ἀληθινή, ὑμεῖς τὰ κλήματα». Ἡ δὲ κακὴ καὶ ἀγρία ἐστὶν ὁ διάβολος, λύσαν ἀποστάζων, ὡς καὶ Μωσῆς διαγράφων περὶ αὐτοῦ φησιν
5 «Ἐκ γὰρ ἀμπέλου Σοδόμων ἡ ἀμπελος αὐτῶν, καὶ ἡ κληματὶς αὐτῶν ἐκ Γομόρρας» καὶ ἐξῆς

“Οτι ὁ χρυσὸς ἰὸν οὐ παραδέχεται.

“Οτι φησί, τὸ γὰρ λεγόμενον «ὁμοιωθῆναι τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν δέκα παρθένοις» σημαίνει βούλεται τὴν αὐτὴν ὁδὸν τοῦ
10 ἐπιτηδεύματος πάσας ἐπανηρημένας, διὰ τὴν ἔμφασιν τοῦ ἰῶτα στοιχείου. Ἐστείλαντο μὲν γὰρ παραπλησίως ἑαυτάς εἰς τοῦτο καθομολογήσασαι, καὶ ταύτη κικλήσκονται δέκα, οὐκέτι δὲ ὁμοίως ἐξῆλθον ὑπαντήσουσαι τῷ νυμφίῳ· αἱ μὲν γὰρ τροφὴν ἄφθονον ἐπορίσαντο ταῖς ἐλαιοθρέπτους λαμπάσιν, αἱ δὲ κατερραθύμησαν.
15 Διὸ δὴ καὶ ἰσάριθμοι πρὸς εἴ διαιροῦνται, ἐπειδήπερ τὰς πέντε αἰσθήσεις αἱ μὲν αὐτῶν ἐφυλάξαντο καθαρὰς, ὡς οἱ πλείστοι σοφίας πύλας προσηγόρευσαν, αἱ δὲ τοῦναντίον κατελωδήσαντο κακία. Ἐγκρατευσάμεναι γὰρ καὶ ἀγνεύσασαι δικαιοσύνης μᾶλλον εὐφόρεσαν παραπτώμασιν, ἐξ οὗ καὶ συνέβη αὐτάς ἀπαγορευθῆναι.
20 Εἴτε γὰρ κατορθοῦμεν, εἴτε πλημμελοῦμεν, διὰ τούτων ἐκάτερα καὶ τὰ ἀνδραγαθήματα κρατύνεται καὶ τὰ κακὰ πράγματα. Καὶ ὡσπερ ἡ θάλλουσα καὶ ὀφθαλμῶν ἀγνείαν ἔφη καὶ ὄτων εἶναι καὶ γλώσσης καὶ τῶν λοιπῶν καθεξῆς αἰσθητηρίων, οὕτω δὴ καὶ τὰ ἐνταῦθα τὴν πίστιν ἄσυλον ἢ φυλαξαμένη τῶν πέντε διόδων τῆς
25 ἀρετῆς, ὀράσεως, γεύσεως, ὀσφρήσεως, ἀφῆς τε καὶ ἀκοῆς, πέντε προσαγορεύεται παρθένοι, διὰ τὸ τὰς πέντε τῆς αἰσθήσεως ἀγνάς ἀποκαταστῆσαι τῷ Χριστῷ φαντασίας, ἀφ’ ἐκάστης αὐτῆς οἷα λαμπάδα τὴν ὀσιότητα λάμπουσαν τρανώς· ἡ γὰρ πεν-τάφωτος ἡμῶν ἀληθῶς λαμπὰς ἢ σάραξ ἐστὶν, ἣν ἡ ψυχὴ βαστάζουσα δαδὸς
30 δίκην τῷ νυμφίῳ παρίσταται Χριστῷ, τῇ ἡμέρᾳ τῆς ἀναστάσεως παραφαίνουσα, διὰ πασῶν τῶν αἰσθήσεων διεκθρώσκουσαν λαμπρὰν τὴν πίστιν, καθὼς αὐτὸς ἐδίδαξεν εἰπὼν· «Πῦρ ἦλθον βαλεῖν ἐπὶ τὴν γῆν, καὶ τί ἤθελον εἰ ἤδη ἀνήφθη», γῆν ἡμῶν τὰ σκηνώμα-

88. Ἰω. 15, 5.

89. Δευτ. 32, 32.

90. Ματθ. 25, 1.

Ἔστι δύο εἶδη ἀμπελιοῦ ἀναφέρονται στή Γραφή· τὸ ἓνα τὸ καλὸ καὶ τὸ ἄλλο τὸ κακὸ. Γιατὶ ὁ Κύριος λέγει· «Ἐγὼ εἶμαι τὸ ἀμπέλι τὸ ἀληθινόν, ἐσεῖς τὰ κλήματα»⁸⁸. Τὸ κακὸ καὶ ἄγριο κλῆμα εἶναι ὁ διάβολος, πὺν στάζει λύσσα, ὅπως καὶ ὁ Μωυσῆς περιγράφωντας αὐτὸν λέγει· «Τὰ κλήματα τους εἶναι ἀπὸ τὰ κλήματα τῶν Σοδομῶν καὶ οἱ κληματόβεργές τους ἀπὸ τὰ Γόμορρα»⁸⁹ καὶ τὰ λοιπά.

Ἔστι ὁ χρυσός, λέγει, δὲν σκουριάζει.

Ἔστι ὁ λόγος, «Ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν μοιάζει μὲ δέκα παρθένους»⁹⁰, θέλει, λέγει, νὰ δηλώσει, ὅτι εἶχαν ὅλες διαλέξει τὸν ἴδιον δρόμον στή ζωὴ τους χάρις στήν ἔμφαση τοῦ στοιχείου ἰώτα (1,ι). Ἔκαναν βέβαια παραπλήσια προετοιμασία συμφωνώντας σ' αὐτὸ, καὶ ἔτσι ὀνομάζονται δέκα, δὲν βγήκαν ὅμως μὲ ὅμοιο τρόπο νὰ προῦπανθήσουν τὸν Νυμφίον. Γιατὶ οἱ μισὲς προμηθεύθηκαν ἀφθονή τροφή γιὰ τὶς λαμπάδες τους πὺν ἀναβαν μὲ λάδι, ἐνῶ οἱ ἄλλες ἔδειξαν μεγάλη ραθυμία. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ διαιροῦνται σὲ δύο μέρη ἀνὰ πέντε, γιὰ τὸ οἱ μισὲς φύλαξαν καθαρὲς τὶς πέντε αἰσθήσεις, τὶς ὁποῖες οἱ περισσότεροὶ ἐρμηνευτὲς ὀνόμασαν πύλες τῆς σοφίας, οἱ ἄλλες μισὲς ἀντίθετα καταστράφηκαν ἀπὸ τὴν κακία τους. Γιατὶ, ἂν καὶ ἄσκησαν ἐγκράτεια καὶ ἀγνεία, βρέθηκαν πὺν πλούσιες σὲ παραπτώματα παρὰ σὲ ἔργα δικαιοσύνης, καὶ ἐξαιτίας αὐτοῦ ἀπαγορεύθηκε σ' αὐτὲς ἡ εἴσοδος στὸν Νυμφώνα. Εἴτε δηλαδὴ κατορθώνομε εἴτε ἀστοχοῦμε, μὲ αὐτὰ ἰσχυροποιοῦνται καὶ τὰ δύο, καὶ οἱ πράξεις ἀρετῆς καὶ τὰ κακὰ πράγματα. Καὶ ὅπως ἡ ἀκμαία παρθένος εἶπε ὅτι ἔχει ἀγνότητα καὶ ματιῶν καὶ αὐτιῶν καὶ γλώσσας καὶ ὅλων τῶν ἄλλων αἰσθητηρίων, ἔτσι ἀκριβῶς ὅποια φύλαξε καὶ ἐδῶ ἀπαραιτήτως τὴν πίστη τῶν πέντε διόδων τῆς ἀρετῆς, τῆς ὄρασης, τῆς γεύσης, τῆς ὄσφρησης, τῆς ἀφῆς καὶ τῆς ἀκοῆς, ὀνομάζονται πέντε παρθένοι, ἐπειδὴ ἀποκατέστησαν πέντε αἰσθήματα ἀγνὰ μπροστὰ στὸν Χριστὸ, ἀπὸ κάθε μία ἀπὸ τὶς ὁποῖες ἡ ὁσιότητα λάμπει δυνατὰ σὰν λαμπάδα. Γιατὶ ἀληθινὰ ἡ δικὴ μας πεντάφωτη λαμπάδα εἶναι ἡ σάρκα, τὴν ὁποία κρατώντας ἡ ψυχὴ σὰ λαμπάδα παρουσιάζεται στὸν Νυμφίον Χριστὸν λάμποντας τὴν ἡμέρα τῆς ἀνάστασης, ἀκτινοβολώντας ἀπὸ ὅλες τὶς αἰσθήσεις ὀλόλαμπρη τὴν πίστη, ὅπως ὁ ἴδιος δίδαξε λέγοντας «Φωτιά ἦρθα νὰ βάλω στή γῆ, καὶ τί ἄλλο θὰ ἤθελα ἂν

τα φράσας, εἰς ἃ ἐβούλετο ταχέως ἀναφθῆναι τὴν ὀξύκίνητον τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ καὶ διάπτυρον προᾶξιν (τὸ γὰρ ἔλαιον τῆ δικαι-
οσύνη καὶ τῆ σοφία παραβλητέον), χρονισμόν δὲ τὸ πρὸ τῆς πα-
ρουσίας διάστημα τοῦ Χριστοῦ, νυσταγμὸν δὲ καὶ κοίμησιν τῆς
5 παρθένου τὴν ἔξοδον τὴν ἀπὸ τοῦ θίου, μεσονύκτιον δὲ τὴν βασι-
λείαν τοῦ Ἀντιχρίστου, καθ' ἣν ὁ ὀλοθρευτὴς ἄγγελος ἐπιπορεύε-
ται τὰς οἰκίας, κραυγὴν δὲ λέγουσαν· «Ἴδου ὁ νυμφίος· ἔρχεσθε
εἰς ἀπάντησιν», τὴν ἀπὸ τῶν οὐρανῶν φωνὴν καὶ σάλπιγγα, ὅπο-
τε πάντες ἐξαναστάντων αὐτοῖς τῶν σωμάτων ἐπὶ νεφελῶν ὀχῆ-
10 σονται, εἰς τὴν ἀπάντησιν ἀρπασθέντες τοῦ Κυρίου.

Ὅτι περὶ τῶν παρθένων καὶ ἀγνῶν ψυχῶν πλεῖστα εἰπῶν, ἐπι-
φέρει καὶ τοῦτο. Ἀμέλει ταύτας μόνον ἐκλεκτὴν νύμφην τὰς ψυχὰς
ὁ Λόγος ἑαυτοῦ καλεῖ, τὰς λοιπὰς δὲ παλλακὰς καὶ νεάνιδας καὶ
θυγατέρας λέγων ὡδε· «Ἐξήκοντά εἰσι βασιλίσσαι, καὶ ὀγδοήκον-
15 τα παλλακαί, καὶ νεάνιδες ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμὸς Μία ἐστὶ περιστε-
ρά μου, τελεία μου μία ἐστὶ τῆ μητρὶ αὐτῆς, ἐκλεκτὴ τῆ τεκούσῃ
αὐτήν. Εἶδον αὐτήν θυγατέρες, καὶ μακαριοῦσιν αὐτήν, βασι-
λίσσαι καὶ γε παλλακαὶ αἰνέσουσιν αὐτήν». Πολλῶν γὰρ οὐσῶν
δηλονότι τῆς Ἐκκλησίας τῶν θυγατέρων, μία ἐστὶ μόνη ἢ ἐκλεκτὴ
20 καὶ τιμιωτάτη ἐν ὀφθαλμοῖς αὐτῆς ὑπὲρ πάσας, τὸ τάγμα τῶν παρ-
θένων. Βασιλίσσας δὲ αἰνίττεσθαι ἢ προφητεία βούλεται, ὅτι οὐχ
ὑφ' ἓνα ἦγοντο βασιλέα βασιλευόμενα, ἀλλ' ἐκάστη ὡσπερ αὐτο-
δέσποτος καὶ βασιλίσα ἦν, καὶ ὅτι τῶν μετὰ ταύτας ἀρχαὶ καὶ
πρῶται ἦσαν, τὰς βασιλικὰς ἐκεῖνας, τὰς πρὸ τοῦ κατακλυσμοῦ
25 ψυχὰς εὐαρέστους τῷ Θεῷ γεγεννημένας, τουτέστι τὰς ἀμφὶ τὸν Ἄ-
βελ καὶ τὸν Σήθ καὶ τὸν Ἐνώχ, παλλακὰς δὲ τὰς μετὰ τὸν κατακλυ-
σμόν τῶν Προφητῶν, αἷς πρὸ τοῦ τὴν Ἐκκλησίαν ἀρμοσθῆναι τῷ
Κυρίῳ παλλακίδων δίχην συγγινόμενος ἀληθεῖς ὑπέσπειρε λόγους
ἐν ἀφθόνῳ καὶ καθαρᾷ φιλοσοφία, ἵνα γεννήσωσιν αὐτῷ συλλα-
30 βούσαι πίστιν σωτηρίας. Παλλακὰς δὲ προσηγόρευσε τὰς προφη-
τικὰς ψυχὰς ὁ Λόγος, ὅτι μὴ φανερῶς αὐτάς, ὡσπερ δὴ καὶ τὴν
Ἐκκλησίαν ἐπηγάγετο, θύσας δι' αὐτήν «μόσχον τὸν σιτευτόν».
Ἐξήκοντα δὲ βασιλίσσας ἐντεῦθεν, ὡς οἶμαι δὴ, τοὺς ἀπὸ τοῦ

τώρα ἔχει ἀνάψει;»⁹¹. Γῆ ὀνόμασε τὰ σώματά μας, στὰ ὅποια ἤθελε νὰ ἀνάψει γρήγορα ἢ ταχυκίνητη καὶ διάπυρη φλόγα τῆς διδασκαλίας του (γιατὶ τὸ λάδι πρέπει νὰ παραβληθεῖ μὲ τὴ σοφία καὶ τὴ δικαιοσύνη), καθυστέρηση θεωρεῖ τὸ πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ διάστημα, νυσταγμὸ καὶ ἀποκοίμηση τῆς παρθένου τὴν ἔξοδο ἀπὸ τὴ ζωὴ, μεσάνυχτα τὴ βασιλεία τοῦ ἀντιχρίστου, κατὰ τὴν ὅποια ὁ ἄγγελος ὁ ἔξολοθρευτῆς περνᾷ ἀπὸ τὶς κατοικίες, ἢ κραυγὴ ποὺ λέγει δυνατά, «Νὰ ὁ Νυμφίος· ἐλάτε νὰ τὸν προὔπαντήσομε»⁹², δηλώνει τὴ φωνὴ καὶ τὴ σάλπιγγα ἀπὸ τοὺς οὐρανούς, ὅποτε ὅλοι μὲ τὴν ἔξανάσση τῶν σωμάτων τους θὰ μεταφερθοῦν ἐπάνω στὰ σύννεφα, καθὼς θὰ ἔχομε ἀρπαγεῖ γιὰ τὴν ὑποδοχὴ τοῦ Κυρίου⁹³.

Ἄφοῦ εἶπε πολλὰ γιὰ τὶς παρθένους καὶ τὶς ἄγνές ψυχές, προσθέτει καὶ αὐτό. Καὶ βέβαια αὐτὲς μόνο τὶς ψυχές ὁ Λόγος καλεῖ ἐκλεκτὴ Νύμφη του, ἐνῶ τὶς ἄλλες παλλακὲς καὶ νεάνιδες καὶ θυγατέρες, λέγοντας τὰ ἑξῆς· «Εἶναι ἑξήντα βασιλίσσης καὶ ὀγδόντα παλλακίδες καὶ νεάνιδες ποὺ δὲν ἔχουν μετροημό. Ἡ περισσότερὰ μου εἶναι μία, ἢ τέλειά μου, ποὺ εἶναι μοναχοκόρη τῆς μητέρας της καὶ ἐκλεκτὴ τῆς μάνας ποὺ τὴ γέννησε. Τὴν εἶδαν οἱ θυγατέρες καὶ θὰ τὴν μακαρίσουν, οἱ βασιλίσσης καὶ οἱ παλλακίδες θὰ τῆς πλέξουν ἐπαίνους»⁹⁴. Ἐνῶ δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία ἔχει πολλὰ θυγατέρες, μία εἶναι μόνο ἡ ἐκλεκτὴ, ἢ πιὸ τιμημένη στὰ μάτια της πάνω ἀπὸ ὅλο τὸ χορὸ τῶν παρθένων. Μιλᾷ γιὰ βασιλίσσης ἢ προφητεία, θέλοντας νὰ ὑπονοήσομε, ὅτι δὲν ἦταν στὴν ἔξουσία ἐνὸς βασιλιᾶ, ἀλλὰ καθεμιά ἦταν αὐτεξούσια καὶ βασίλισσα, καὶ ὅτι ἦταν ἀρχὲς καὶ πρῶτες τῶν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὲς, οἱ βασιλικὲς ἐκεῖνες ψυχές, οἱ πρὶν ἀπὸ τὸν κατακλυσμὸ ποὺ ἔγιναν εὐάρεστες στὸν Θεό, οἱ ψυχές τοῦ Ἰαβὲλ καὶ τοῦ Σὴθ καὶ τοῦ Ἐνώχ. Παλλακίδες πάλι λέγει τὶς ψυχές τῶν μετὰ τὸν κατακλυσμὸ προφητῶν, τὶς ὅποιες πρὶν νυμφευθεῖ ὁ Κύριος τὴν Ἐκκλησία τὶς εἶχε σὰν παλλακίδες του, καὶ ἔστειρε λόγους ἀφθονοὺς καθαρῆς φιλοσοφίας, ὥστε συλλαμβάνοντας νὰ τοῦ γεννήσουν τὴν πίστη τῆς σωτηρίας. Παλλακίδες ὀνόμασε ὁ Λόγος τὶς προφητικὲς ψυχές, ἐπειδὴ δὲν τὶς εἶχε νυμφευθεῖ φανερά, ὅπως τὴν Ἐκκλησία, ποὺ θυσίασε γι' αὐτὴν τὸν μόσχο τὸ σιτευτό. Ἐξήντα βασιλίσσης ἐδῶ νομίζω κάλεσε ἐκεῖνους ποὺ ἀπὸ τὸν πρωτόπλαστο μέχρι τὸν Νῶε εὐαρέστησαν

πρωτοπλάστου μέχρι Νῶε κατὰ διαδοχὴν εὐαρεστήσαντας ἐκάλεσε
 τῷ Θεῷ, ἐπειδήπερ ἑτέρων οὗτοι παραγγελμάτων εἰς τὸ σωθήσε-
 σθαι χρεῖαν οὐκ ἐσχήκασιν, ἔτι δὲ προσφάτου τῆς κατὰ τὴν ἑξαή-
 μερον οὔσης αὐτοῖς τοῦ κόσμου συστάσεως ἐμέμνητο γὰρ ὅτι ἐν
 5 ἑξ ἡμέραις ὁ Θεὸς ἐτεκτῆνατο τὴν κτίσιν τὰ τε ἐν τῷ παραδείσῳ γε-
 γονότα. Ἐντεῦθεν οὖν δὴ τὰς ἀπὸ τῆς συστάσεως εὐθέως τοῦ κό-
 σμου κατὰ διαδοχὴν τὸν Θεὸν ποθεῖν ἐλομένας ψυχάς, καὶ σχεδόν
 (εἰ χρὴ φάναι) τὰς τοῦ πρώτου αἰῶνος οὔσας ἕγγονα καὶ γείτονας
 τῆς μεγάλης ἑξαήμερου, ἐξήκοντα βασιλίσσας ἔφη συμβολικῶς,
 10 διὰ τὸ μετὰ τὴν ἑξαήμερον ταύτας, ὡς ἔφην, γεγονέναι μεγάλην
 γὰρ οὗτοι τιμὴν ἐσχήκασιν ἀγγέλοις ὁμιλήσαντες καὶ τὸν Θεὸν
 ὕπαρ, οὐκ ὄναρ, θεασάμενοι. Ἐπισκέψασθε γὰρ ὅσῃν ἔσχε παρη-
 σίαν ὁ Σὴθ πρὸς τὸν Θεόν, ὅσῃν ὁ Ἄβελ, ὅσῃν ὁ Ἐνώχ, ὅσῃν ὁ
 Μαθουσάλα, ὅσῃν ὁ Νῶε, πρῶτοι δικαιοσύνης ὄντες ἐρασταί. Καὶ
 15 περὶ τούτων μὲν αὐτάρκως, περὶ δὲ τῶν παλλακῶν πάλιν λεκτέον.

Τοῖς μετὰ τὸν κατακλυσμὸν ἀπωτέρω λοιπὸν ἢ γινῶσις ἦν τοῦ
 Θεοῦ, καὶ ἔχρηζον ἑτέρας διδαχῆς ἐρπούσης ἤδη τῆς εἰδωλολα-
 τρίας Ὁ οὖν Θεός, ἵνα μὴ πάντῃ τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀίστω-
 θῆ ἰλήθη τῶν καλῶν, τὸν ἴδιον παῖδα τοῖς Προφήταις ἐκέλευσεν
 20 ὑφηγήσασθαι τὴν ἐσομένην ἑαυτοῦ παρουσίαν διὰ σαρκὸς εἰς τὸν κό-
 σμον, καθ' ἣν ἡ τῆς πνευματικῆς ὀγδοάδος χαρὰ καὶ γινῶσις κη-
 ρυχθήσεται, ἀφέσεως ἁμαρτημάτων οὔσα καὶ ἀναστάσεως παρε-
 κτικῆ· περιτομηθῆσθαι γὰρ δι' αὐτῆς τὸν ἄνθρωπον τὰ πάθη καὶ
 τὴν φθοράν. Καὶ διὰ τοῦτο τὸν κατάλογον τῶν ἀπὸ τοῦ Ἀβραάμ
 25 Προφητῶν, διὰ τὴν τῆς περιτομῆς πρεσβεΐαν τὸν ὀκτῶ περιεχού-
 σης ἀριθμὸν, ἧς ἐξήρηται καὶ ὁ νόμος, παλλακῶς ἐκάλεσεν, ὅτι
 πρὸ τοῦ τὴν νύμφην, τὴν Ἐκκλησίαν, κατεγγυηθῆναι τῷ λόγῳ, τὰ
 θεῖα προσλαβόντες σπέρματα, τῆς νοητῆς προεξήγγειλαν ὀγδοά-
 30 σας ὄμιλον τὰ ὑπὸ τοῖς κρείττοσι δικαιοπραγήσαντα πλήθη, καὶ
 νεανικῶς καὶ γενναίως διαθλήσαντα πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, καλεῖ.
 Ἀλλὰ τούτων οὔθ' αἱ βασιλίσσαι οὔθ' αἱ παλλακαὶ συγκρίνονται
 τῇ Ἐκκλησίᾳ· ἡ γὰρ τελεία καὶ ἐκλεκτὴ παρὰ πάσας ὀνομαζομένη

διαδοχικὰ τὸν Θεό, ἐπειδὴ βέβαια δὲν χρειάσθηκαν ἄλλα παραγγέλματα γιὰ νὰ σωθοῦν, ἀφοῦ ἦταν πρόσφατη σ' αὐτοὺς ἡ σύσταση τοῦ κόσμου κατὰ τὴν ἑξαήμερη δημιουργία· γιατί θυμοῦνταν ὅτι ὁ Θεὸς σὲ ἕξι ἡμέρες εἶχε δημιουργήσει τὴν κτίση καὶ ὅσα ἔγιναν στὸν παράδεισο. Ἀπὸ ἐδῶ λοιπὸν τίς ψυχές πού διαδεχόμενες οἱ μεταγενέστερες τίς προγενέστερες ἀμέσως ἀπὸ τὴ σύσταση τοῦ κόσμου καὶ σχεδόν, ἂν πρέπει νὰ τὸ πῶ, τίς ψυχές τοῦ πρώτου αἰῶνα πού εἶναι γεννήματα καὶ γείτονες τῆς μεγάλης ἑξαήμερης δημιουργίας, τοὺς ὀνόμασε ἑξήντα βασίλισσες συμβολικὰ, ἐπειδὴ αὐτὲς ἔγιναν, ὅπως εἶπα, μετὰ τὴν ἑξαήμερο. Γιατὶ αὐτὲς ἀξιώθηκαν μεγάλη τιμὴ νὰ συνομιλήσουν μὲ ἀγγέλους καὶ νὰ δοῦν τὸν Θεὸ ξύπνοι, κι ὄχι στὸν ὕπνο τους. Σκεφθεῖτε δηλαδὴ πόση παρησιία εἶχε ὁ Σὴθ ἀπέναντι στὸν Θεό, πόση ὁ Ἄβελ, ὁ Ἐνώχ, ὁ Μαθουσαλά, ὁ Νῶε, πού ἦταν οἱ πρώτοι φίλοι τῆς δικαιοσύνης. Ἀρκετὰ ὅμως εἶπαμε γι' αὐτούς. Γιὰ τίς παλλακίδες ὅμως πρέπει νὰ κάνουμε πάλι λόγο.

Αὐτοὶ πού ἔζησαν μετὰ τὸν κατακλισμὸ εἶχαν κάπως μακρυνὴ γνώση γιὰ τὸν Θεὸ καὶ χρειάζονταν κι ἄλλη διδασκαλία, ἐπειδὴ ἤδη ἐκδηλωνόταν ἡ εἰδωλολατρία. Ὁ Θεὸς λοιπὸν γιὰ νὰ μὴν ἀφανισθεῖ τελείως τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων ἀπὸ τὴ λησμοσύνη τῶν καλῶν, διέταξε τὸν Υἱὸ του νὰ ἀποκαλύψει στοὺς προφῆτες τὴν παρουσία του πού ἔμελλε νὰ γίνει μὲ σάρκα στὸν κόσμος, κατὰ τὴν ὁποία ἐπρόκειτο νὰ κηρυχθεῖ ἡ χαρὰ καὶ ἡ γνώση τῆς πνευματικῆς ὀγδοάδας, πού παρέχει τὴν ἄφεση τῶν ἁμαρτημάτων καὶ τὴν ἀνάσταση· γιατί μ' αὐτὴν θ' ἀποκόπτονταν ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο τὰ πάθη καὶ ἡ φθορὰ. Καὶ γι' αὐτὸ τὸν κατάλογο τῶν προφητῶν ἀπὸ τὸν Ἀβραάμ κι ἐδῶ, πού ἕξαιτίας τῆς ἀρχαιότητος τῆς περιτομῆς περιεῖχε τὸν ἀριθμὸ ὀκτώ, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαρτᾶται ὁ νόμος, τὸν κάλεσε παλλακίδες, ἐπειδὴ προτοῦ δοθεῖ ἡ ὑπόσχεση τοῦ Λόγου στὴν Ἐκκλησία νύμφη, ἀφοῦ συνέλαβαν τὰ θεῖα σπέρματα, προκήρυξαν τὴν περιτομὴ τῆς νοσητῆς ὀγδοάδας. Νεάνιδες πάλι καλεῖ τὸ ἀναρίθμητο σύνολο πού ἀποτελοῦν τὰ πλήθη, πού κάτω ἀπὸ τοὺς δυνατοὺς ἔζησαν μὲ δικαιοσύνη καὶ μὲ νεανικὴ γενναιότητα ἀγωνίσθηκαν ἐναντίον τῆς ἁμαρτίας. Ἀλλὰ ἀπὸ αὐτὲς οὔτε οἱ βασίλισσες, οὔτε οἱ παλλακίδες συγκρίνονται μὲ τὴν Ἐκκλησία. Γιατὶ αὐτὴ πού ὀνομάζεται τέλεια καὶ ἐκλεκτὴ

ἢ ἐκ πάντων συνεστῶσά τε καὶ συνημμένη τῶν Ἀποστόλων ἐστὶν ἢ ὑπερβάλλουσα νύμφη τῷ κάλλει τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρθενίας πάσας. Διὸ καὶ μακαρίζεται πρὸς τῶν ἄλλων, ὅτι αὕτη εἶδε καὶ ἤκουσεν ἀφθόνως ἃ ἐκεῖνοι ἐπεπόθησαν ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι καὶ οὐκ εἶδον οὐδ' ἤκουσαν· «Μακάριοι γὰρ οἱ ὀφθαλμοί», φησὶν, «ὑμῶν», ὁ Κύριος τοῖς μαθηταῖς, «οἱ βλέποντες ἃ βλέπετε. Λέγω γὰρ ὑμῖν ὅτι πολλοὶ Προφῆται ἐπεθύμησαν ἰδεῖν ἃ βλέπετε, καὶ οὐκ εἶδον, καὶ ἀκοῦσαι ἃ ἀκούετε, καὶ οὐκ ἤκουσαν».

Οὐκοῦν διὰ ταῦτα μακαρίζουσιν αὐτὴν οἱ Προφῆται, ὅτι ὧν 10 αὐτοὶ μὴ ἐπέτυχον ἢ Ἐκκλησία μετείληφε καὶ ἠξιώθη. Δύναται δέ τις καὶ ἑτέρως τὴν νύμφην φάναι τὴν σάρκα τὴν ἀμόλυντον εἶναι τοῦ Κυρίου, ἧς χάριν καταλείψας τὸν Πατέρα κατῆλθεν ἐνταῦθα καὶ προσεκολλήθη αὐτῇ ἐνανθρωπήσας. Διὸ δὴ καὶ περὶ αὐτὴν ἔφη τροπικῶς ἐπειδὴ τιθασὸν τὸ ζῶον καὶ ὑπωρό- 15 φιον καὶ διαίτη τῇ ἀνθρώπων ἀσμενίζον. Καὶ ἐν τῷ μ' καὶ δ' ψαλμῷ ἐκ τῶν δεξιῶν παρισταμένη τοῦ Θεοῦ μερῶν βασίλισσα ἢ τῷ διαχρύσῳ τῆς ἀρετῆς κόσμῳ κατεστολισμένη, ἧς ἐπεθύμησε τοῦ κάλλους ὁ βασιλεύς, ἢ σάρξ ἐστίν, ὡς ἔφην, ἢ ἄχραντος ἐκείνη καὶ μακαρία, ἦν αὐτὸς ἀνακομίσας ὁ Λόγος εἰς οὐρανούς ἐκ δεξιῶν 20 παρέστηκε τοῦ Πατρὸς, ἐν ἱματισμῷ διαχρύσῳ κεκοσμημένην, ὃ δὴ ἐστὶ συμβολικῶς τοῖς ἐπιτηδεύμασι τῆς ἀφθαρσίας.

Ἐπισημαίνεται ὅτι παρθεῖα ἢ παρθενία κατὰ μίαν ὑπαλλαγὴν καλεῖται στοιχείου, ὡς δὴ μόνη τὸν ἔχοντα αὐτῆς τὰς ἀφθόρους τελετὰς Θεῶ ἀπεικάζουσα οὐ μείζον ἀγαθὸν ἀδύνατον εὐρεῖν.

25 Ἐπισημαίνεται ὅτι φησὶν, ἢ ἀρετὴ ἦτοι δι' ἑαυτὴν, εἴτε διὰ τὸ αἶρειν καὶ μετεωρίζειν πρὸς οὐρανὸν τὰς ψυχὰς ταύτην ἔσχηκε τὴν ἐπωνυμίαν.

Ἐπισημαίνεται ὅτι φησὶν, Ἐοικε δὲ τοῖς εἰρημένοις καὶ τοῦτο μάλιστα συμφωνεῖν τὸ χρησιμωδούμενον ἄνωθεν ἐξ αὐτοῦ τοῦ Πατρὸς τῷ Χριστῷ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ· «Υἱός μου εἶ σύ, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε». 30 Παρατηρητέον γὰρ ὅτι τὸ μὲν Υἱὸς αὐτοῦ εἶναι ἀορίστως ἀπεφήνατο καὶ ἀχρόνως. Εἰ γὰρ Υἱὸς αὐτῷ ἔφη, καὶ οὐ γέγονας, ἐμφαί-

ἀπὸ ὅλες πού συνίσταται καὶ ἱκανοποιεῖται ἀπὸ ὅλους, εἶναι τῶν ἀποστόλων, ἡ νύμφη πού ξεπερνᾷ ὅλες στὸ κάλλος τῆς ἀκμῆς καὶ τῆς παρθενίας. Γι' αὐτὸ καὶ μακαρίζεται ἀπὸ τὶς ἄλλες, ἐπειδὴ εἶδε καὶ ἄκουσε μὲ ἀφθονία ὅσα ἐκεῖνες πόθησαν νὰ δοῦν καὶ ν' ἀκούσουν καὶ οὔτε εἶδαν οὔτε ἄκουσαν. Γιατὶ λέγει ὁ Κύριος στοὺς μαθητές του· «Μακάρια τὰ μάτια σας, πού βλέπουν αὐτὰ πού βλέπετε. Σᾶς λέγω ὅτι πολλοὶ προφῆτες ἐπιθύμησαν νὰ δοῦν ὅσα βλέπετε καὶ δὲν τὰ εἶδαν, καὶ ν' ἀκούσουν αὐτὰ πού ἀκοῦτε, καὶ δὲν τὰ ἄκουσαν»⁹⁵.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν τὶς μακαρίζουν οἱ προφῆτες, ἐπειδὴ ὅσα αὐτοὶ δὲν ἐπέτυχαν, αὐτὰ τὰ ἔλαβε καὶ τὰ ἀξιώθηκε ἡ Ἐκκλησία. Μπορεῖ ὅμως κάποιος καὶ διαφορετικᾶ νὰ πεῖ ὅτι νύμφη εἶναι ἡ ἀμόλυπτη σάρκα τοῦ Κυρίου, πού γιὰ χάρη τῆς ἐγκατέλειψε τὸν Πατέρα του καὶ κατεβαίνοντας ἐδῶ προσκολλήθηκε σ' αὐτὴν γενόμενος ἄνθρωπος. Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ μεταφορικᾶ τὴν εἶπε περιστερά, ἐπειδὴ τὸ πτηνὸ εἶναι ἡμερο καὶ ζεῖ στὰ σπίτια καὶ εὐχαριστεῖται μὲ τὴν συναναστροφή τῶν ἀνθρώπων. Καὶ στὸν τεσσαρακοστὸ τέταρτο ψαλμὸ λέγει· «Στέκεται στὰ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ ἡ βασίλισσα»⁹⁶, ἡ καταστολισμένη ἀπὸ τὸ διάχρυσο στολισμὸ τῆς ἀρετῆς, πού ὁ βασιλιάς πόθησε τὴν ὁμορφιά τῆς, ἡ ὁποία εἶναι, ὅπως εἶπα, ἐκείνη ἡ ἄχραντη καὶ μακάρια σάρκα, πού ὁ ἴδιος ὁ Λόγος ἀνέβασε στοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν ἔβαλε στὰ δεξιὰ τοῦ Πατέρα, στολισμένη μὲ χρυσοκεντημένα ροῦχα, πού συμβολίζει τὰ ἔργα τῆς ἀφθαρσίας.

Ὅτι μὲ τὴν ἀπάλειψη, λέγει, ἐνὸς στοιχείου ἡ παρθενία προφέρεται παρθεῖα, ἐπειδὴ μόνον αὐτὴ παρομοιάζει μὲ τὸν Θεὸ αὐτὸν πού ἔχει τὰ ἀφθαρτα μυστήριά της, ἀπὸ τὸ ὁποῖο εἶναι ἀδύνατο νὰ βρεθεῖ μεγαλύτερο ἀγαθό.

Λέγει ἐπίσης ὅτι ἡ ἀρετὴ ἔλαβε αὐτὸ τὸ ὄνομα εἴτε γι' αὐτὸ πού εἶναι ἡ ἴδια (εἶναι αἰρετή), ἢ ἐπειδὴ ὑψώνει (αἶρει) καὶ ἀνεβάζει τὶς ψυχὲς πρὸς τὸν οὐρανό.

Λέγει ἀκόμα ὅτι φαίνεται νὰ συμφωνεῖ ἀπόλυτα μὲ ὅσα εἰπώθηκαν καὶ ἡ μαρτυρία ἀπὸ τὸν οὐρανὸ ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸν Πατέρα γιὰ τὸν Χριστὸ στὸν Ἰορδάνη· «Ἐσὺ εἶσαι ὁ Υἱός μου· ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα»⁹⁷. Γιατὶ πρέπει νὰ σημειώσουμε, ὅτι τὸ ὅτι εἶναι Υἱός του τὸ εἶπε μὲ τρόπο ἀόριστο καὶ δίχως χρονικὸ προσδιορισμό· ἂν δηλαδὴ εἶπε

νων μήτε πρόσφατον αὐτὸν τετυχηκέναι τῆς υἰοθεσίας, μήτε αὐ³
 προῦπάροξαντα τέλος ἐσχηκέναι, ἀλλὰ εἶναι αἰεὶ τὸν αὐτόν. Τὸ δέ,
 «Ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε», ὅτι προόντα ἤδη πρὸ τῶν αἰώνων
 λέγει ἐν τοῖς οὐρανοῖς ἐβουλήθη καὶ τῷ κόσμῳ γεννηῆσαι, ὃ δὴ
 5 ἐστὶ πρόσθεν ἀγνοούμενον γνωρίσαι. Ἀμέλει τοῖς μηδέπω τῶν ἀν-
 θρώπων συνησθημένοις τὴν πολυποίκιλον τοῦ Θεοῦ σοφίαν ὁ
 Χριστὸς οὐδέπω γεγέννηται, ὅπερ ἐστὶν οὐδέπω ἐγνώσθη, οὐδέ-
 πω πεφανέρωται.

Ὅτι τὰ πλεῖστα τῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου Ἀποκαλύψεως ῥητὰ
 10 εἰς τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὰς παρθενενοῦσας ψυχὰς ἀνάγει. Ἀλλὰ
 σχεδὸν καὶ ὅσα ἂν ῥητὰ καὶ ἄλλοθεν ἔλαβεν, ἀλληγορικῶς αὐτὰ
 καὶ οὐ κατὰ τὸ γράμμα διηγεῖται ἐν τῷδε τῷ διαλόγῳ.

Ὅτι ἀναιρῶν τοὺς εἰμαρμένην δοξάζοντάς φησιν. Εἰ τὰς τῶν
 θνητῶν συμφορὰς καὶ κακοφροσύνας τὰ ἄστρα τεκταίνεται, περὶ
 15 τὰς ἀσελγείας καὶ τροπὰς τοῦ βίου ἀσχολούμενα ἄρα ἀθλιώτερα
 τῶν ἀνθρώπων ἐστίν, ὅτι οὐ μόνον αὐτὰ τῶν κακῶν ἐρῶσιν, ἀλλὰ
 καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἀναγκάζουσι ταῦτα πράττειν. Ἔτι εἰ πᾶσα
 προᾶξις χωρὶς ἐπιθυμίας οὐ γίνεται, οὐδὲ μὴν ἐπιθυμία χωρὶς ἐν-
 δείας, ἀνευδεῆς δὲ τὸ θεῖον, ἀνευνόητον ἄρα πονηρίας. Ἡ δὲ τῶν
 20 ἄστρον φύσις ἐγγυτέρω τέτακται Θεοῦ, κρείσσων οὕσα τῆς τῶν
 κρείσσωνων ἀνθρώπων ἀρετῆς ἀνευνόητα κακίας ἄρα καὶ ἀνευ-
 δεῆ ἐστὶ τὰ ἄστρα. Ἔτι εἰ τὸ ἀνελεῖν τινα γένεσις ἐργάζεται, τοῦτο
 δὲ νόμος κωλύει, κολάζων τοὺς ἀλάστορας καὶ δι' ἀπειλῆς ἀπειρί-
 γων τὰ τῆς γενέσεως δόγματα, ἐναντίον ἄρα νόμος γενέσει ὅσα
 25 μὲν γὰρ νόμος κωλύει, ταῦτα γένεσις ὤρισεν, ὅσα δὲ γένεσις ποι-
 εῖν διάζεται, ταῦτα νόμος κωλύει. Πολέμιον ἄρα γενέσει νόμος. Εἰ
 δὲ πολέμιον, οὐκ ἄρα κατὰ γένεσιν οἱ νομοθέται νομοθέται· τὰ
 γὰρ ἐναντία δογματίζοντες, γενέσει γένεσιν λύουσιν. Ἦτοι οὖν
 γένεσις ἐστὶ, καὶ οὐ χρὴ εἶναι νόμους, ἢ εἰσὶ νόμοι, καὶ οὐκ εἰσὶ
 30 κατὰ γένεσιν. Ἀλλὰ ἀμήχανον χωρὶς γενέσεως φῦναί τινί τινα καὶ

ὅτι εἶναι Υἱός του [καὶ δὲν ἔχει γίνε], φανερώνει ὅτι οὔτε πρόσφατη εἶναι ἡ υἰοθεσία του, οὔτε πάλι ὅτι προϋπῆρξε καὶ ἔλαβε τέλος, ἀλλὰ εἶναι πάντοτε ὁ ἴδιος. Ἡ δήλωση πάλι, «Ἐγὼ σὲ γέννησα σήμερα», σημαίνει ὅτι προϋπῆρχε προαιώνια στοὺς οὐρανούς, ἀλλὰ θέλησα νὰ σὲ γεννήσω καὶ γιὰ τὸν κόσμον, πράγμα ποὺ θέλει νὰ πεῖ νὰ τὸν γνωρίσω σ' αὐτοὺς ποὺ πρωτύτερα τὸν ἀγνοοῦσαν. Καὶ βέβαια στοὺς ἀνθρώπους ποὺ δὲν συναισθάνθηκαν τὴν πολύμορφη σοφία τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει γεννηθεῖ ποτέ· πράγμα ποὺ σημαίνει ποτέ δὲν ἔγινε γνωστός, ποτέ δὲν φανερώθηκε.

Ἐπισημαίνει ὅτι τὰ πιὸ πολλὰ ρητὰ τῆς Ἀποκάλυψης τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τὰ ἀποδίδει στὴν Ἐκκλησία καὶ τὶς παρθενικὲς ψυχές. Ἀλλὰ καὶ ὅσα σχεδὸν ρητὰ ἔλαβε καὶ ἀπὸ ἄλλου, τὰ ἐκθέτει σ' αὐτὸν τὸ διάλογο ἀλληγορικά, καὶ ὄχι κατὰ γράμμα.

Ἐπίσης, ἀντικρούοντας ὅσους πιστεύουν στὴν εἰμαρμένη, λέγει· Ἄν τις συμφορὲς καὶ τὶς στραβοκεφαλίες τῶν θνητῶν τὶς προκαλοῦν τὰ ἄστρα, ἀφοῦ ἀσχολοῦνται μὲ ἀσέλγειες καὶ μεταβολές τῆς ζωῆς, εἶναι ἄρα πιὸ ἀξιολύπητα ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ὄχι μόνο ἐπειδὴ ἀγαποῦν τὰ κακά, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ ἀναγκάζουν τοὺς ἀνθρώπους νὰ τὰ πράττουν. Κι ἀκόμα· ἂν κάθε πράξις δὲν γίνεται χωρὶς ἐπιθυμία οὔτε καὶ ἐπιθυμία γεννιέται χωρὶς ἔλλειψη, καὶ τὸ Θεῖο δὲν ἔχει καμμιά ἔλλειψη, ἄρα δὲν μπορεῖ νὰ σκεφθεῖ τὴν πονηρία. Ἡ φύση τῶν ἀστρῶν βρῖσκεται πιὸ κοντὰ στὸν Θεό, γιὰτὶ εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν ἀρετὴ τῶν ἀνώτερων ἀνθρώπων· ἄρα τὰ ἄστρα δὲν μποροῦν νὰ σκεφτοῦν τὴν κακία καὶ δὲν ἔχουν καὶ ἔλλειψη. Περιλαμβάνει καὶ τοῦτο ἡ ἀναίρεση· Ἡ γένεση (εἰμαρμένη) ἐνεργεῖ μερικῶς, ἀλλὰ ὁ νόμος τὸ ἐμποδίζει, τιμωρώντας τοὺς ὑβριστὲς καὶ ἐμποδίζει μὲ τὴν ἀπειλή τὰ δόγματα τῆς γένεσης· ἐπομένως εἶναι ἀντίθετος ὁ νόμος στὴ γένεση (εἰμαρμένη). Γιὰτὶ ὅσα ἐμποδίζει ὁ νόμος τὰ ἔχει ὀρίσει ἡ γένεση, καὶ ὅσα ἡ γένεση βιάζεται νὰ κάνει, αὐτὰ τὰ ἐμποδίζει ὁ νόμος. Ἄρα ὁ νόμος εἶναι πολέμος τῆς γένεσης. Κι ἂν εἶναι πολέμος, ἄρα οἱ νομοθέτες δὲν εἶναι νομοθέτες σύμφωνα μὲ τὴ γένεση. Γιὰτὶ δογματίζοντας τὰ ἀντίθετα στὴ γένεση, καταργοῦν τὴ γένεση. Ἡ λοιπὸν ὑπάρχει γένεση, καὶ δὲν πρέπει νὰ ὑπάρχουν νόμοι, ἢ ὑπάρχουν νόμοι καὶ δὲν εἶναι σύμφωνα μὲ τὴ γένεση. Ἀλλ' εἶναι ἀδύνατο

διαπράξασθαι τι· οὐδὲ γὰρ τὸν δάκτυλον ἐξεῖναι φασὶ χωρὶς εἰ-
μαρμένης κινήσαι. Κατὰ γένεσιν ἄρα καὶ Μίνως καὶ Ῥαδάμανθους
καὶ Δράκων καὶ Λυκούργος καὶ Σόλων καὶ Ζάλευκος νομοθέται
φύντες διετάξαντο τοὺς νόμους, ἀπαγορεύοντας κλοπὰς, φόνους
5 καὶ τὰ ὅμοια, ἃ κατὰ γένεσιν ἐπισυμβαίνειν δογματίζουσιν, ὅπερ
ἀδύνατον αὐτῇ γὰρ ἂν ὑφ' ἑαυτῆς ἀνηρεῖτο ἢ γένεσις, αὐτῇ ἑαυ-
τὴν ἀκυροῦσα, καὶ ἐνταῦθα μὲν ἀπαγορευτικούς μοιχείας καὶ τῶν
ἄλλων νόμους τι θεμένη, ἐνταῦθα δὲ τοὺς νόμους καὶ τὰς μοιχείας
ἐργαζομένη· οὐδὲν γὰρ ἀλλόκοτον αὐτὸ ἑαυτοῦ μαχόμενον καὶ
10 αὐτὸ ἑαυτὸ καταλύειν σπεῦδον. Οὐκ ἄρα γένεσις.

Ὅτι, φησὶν, Ἡ κατὰ σωφροσύνην ἀρετὴ κρείστων ἐστὶ τῆς
κατὰ ἀκρασίαν κακίας, μαθεῖν ἔστι καὶ ἀπὸ βασιλέων, ἀπὸ ἀρχόν-
των, ἀπὸ στρατηγῶν, ἀπὸ τέκνων, ἀπὸ πολιτῶν, ἀπὸ οἰκετῶν, ἀπὸ
παιδαγωγῶν. Ἐκαστος γὰρ τούτων ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ ὠφέλιμος
15 γίνεται σωφρονῶν, ἀκολασταίνων δὲ ἑαυτῷ καὶ τῷ κοινῷ βλαβε-
ρός.

Ὅτι φησὶν, Ὁ μὲν νόμος τύπος ἐστὶ καὶ σκιά τῆς εἰκόνης, του-
τέστι τοῦ Εὐαγγελίου, ἢ δὲ εἰκὼν τὸ Εὐαγγέλιον αὐτῆς τῆς ἀλη-
θείας τῆς ἐσομένης ἐν τῇ δευτέρᾳ τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ.

20 Ὅτι τὸ ἐν τῷ Λευϊτικῷ περὶ τῆς σκηνοπηγίας λεγόμενον εἰς
τὴν ἐν τῇ θ' τοῦ Κυρίου παρουσίᾳ ἐσομένην τῶν ἀνθρώπων ἀνά-
στασιν ἐκδέχεται, σκηνὴν ἐκάστου τὸ οἰκεῖον τιθεὶς σῶμα, τὰς δὲ
ἑπτὰ ἡμέρας εἰς τύπον τῶν ἑπτὰ αἰώνων, καὶ τὰ ἄλλα ἀναλόγως.

Ὅτι ἀναγωγικῶς ἐκδέχεται τὸ εἰς τοὺς Κριτὰς εἰρημένον,
25 «Πορευόμενα ἐπορεύοντο τὰ ξύλα τοῦ χριστοῦ ἐφ' ἑαυτῶν βασιλεῖα,
καὶ εἶπαν τῇ ἐλαίᾳ, Βασιλευσον ἐφ' ἡμῶν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ
ἐλαία· Ἀφεῖσα τὴν πλιότητά μου, ἣν ἐδόξασεν ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄν-
θρωποι, πορευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα πάντα τῇ
συκῇ· Δεῦρο σὺ βασιλευσον ἐφ' ἡμῶν· καὶ εἶπεν αὐτοῖς ἡ συκὴ·
30 Ἀφεῖσα τὴν γλυκύτητά μου καὶ τὸ γέννημά μου τὸ ἀγαθὸν πο-

χωρίς γένεση νὰ συμβοῦν σὲ κάποιον κάποια πράγματα καὶ νὰ κάνει κάτι. Γιατὶ οὔτε τὸ δάκτυλό του, λένε, δὲν μπορεῖ νὰ κινήσει χωρὶς τὴν εἵμαρμένη. Ἐπομένως σύμφωνα μὲ τὴ γένεση καὶ ὁ Μίνως καὶ ὁ Ραδάμανθυς καὶ ὁ Δράκων καὶ ὁ Λυκοῦργος καὶ ὁ Σόλων καὶ ὁ Ζάλευκος ποὺ γεννήθηκαν νομοθέτες, ἔθεσαν τοὺς νόμους, ἀπαγορεύοντας τὶς κλοπές, τοὺς φόνους καὶ τὰ ὅμοια, τὰ ὁποῖα ἰσχυρίζονται ὅτι συμβαίνουν κατὰ γένεση, πράγμα ποὺ εἶναι ἀδύνατο. Γιατὶ ἡ ἴδια ἡ γένεση θ' ἀναιροῦσε τὸν ἑαυτό της καὶ θὰ τὸν ἀκύρωνε, θέτοντας ἀπὸ τὴ μὰ νόμους ποὺ ἀπαγορεύουν τὴ μοιχεία καὶ τὰ ἄλλα κακὰ, καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη ὀρίζοντας νόμους καὶ διαπράττοντας μοιχεῖες· γιατί τίποτε δὲν εἶναι τόσο ἀλλόκοτο τὸ ἴδιο νὰ μάχεται τὸν ἑαυτό του, καὶ τὸ ἴδιο νὰ σπεύδει νὰ ἀναιρέσει τὸν ἑαυτό του." Ἄρα ἡ γένεση δὲν εἶναι αἰτία ὄλων.

Ἐπιπλέον ἡ ἀρετὴ τῆς σωφροσύνης, λέγει, εἶναι ἀνώτερη ἀπὸ τὴν κακία τῆς ἀκράτειας, καὶ αὐτὸ μπορεῖ νὰ τὸ μάθει κανεὶς καὶ ἀπὸ βασιλιάδες καὶ ἀπὸ ἄρχοντες καὶ ἀπὸ στρατηγούς καὶ ἀπὸ παιδιά καὶ ἀπὸ πολίτες καὶ ἀπὸ δούλους καὶ ἀπὸ παιδαγωγούς. Γιατὶ καθένας ἀπὸ αὐτοὺς ἂν ἔχει σωφροσύνη εἶναι ὠφέλιμος γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τὸ κοινό, ἐνῶ ὅταν διαπράττει ἀκολασίεις εἶναι βλαβερός καὶ γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ γιὰ τὸ κοινό.

Ἐπιπλέον ὁ νόμος, λέγει, εἶναι τύπος καὶ σκιά τῆς εἰκόνας, δηλαδὴ τοῦ Εὐαγγελίου, ἐνῶ τὸ Εὐαγγέλιο εἶναι ἡ εἰκόνα τῆς ἴδιας τῆς ἀλήθειας ποὺ θὰ πραγματοποιηθεῖ κατὰ τὴ δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου.

Ἐπιπλέον τὸ λεγόμενο στὸ Λευϊτικὸ γιὰ τὴ σκηνοποιία ὑποδηλώνει τὴν ἀνάστασι τῶν ἀνθρώπων ποὺ θὰ συμβεῖ κατὰ τὴ δεύτερη παρουσία τοῦ Κυρίου, θεωρώντας σκηνη τὸ οἰκεῖο σῶμα τοῦ καθενός, ἐνῶ τὶς ἑπτὰ ἡμέρες τύπο τῶν ἑπτὰ αἰώνων, καὶ τὰ ἄλλα ἀνάλογα.

Ἐπιπλέον μεταφορικῶς ἀναφέρει τὸ λεγόμενο στοὺς Κριτές, «Πορεύονταν καὶ πήγαιναν τὰ δένδρα γιὰ νὰ χρίσουν τὸ βασιλιά τους· καὶ εἶπαν στὴν ἑλιά· Γίνε βασίλισσά μας. Καὶ ἡ ἑλιά εἶπε σ' αὐτὰ· Ἄφήσω τὴ θέση μου ποὺ τὴν τίμησε ὁ Θεὸς καὶ οἱ ἄνθρωποι, καὶ νὰ πάω νὰ διοικῶ τὰ δένδρα; Καὶ εἶπαν τὰ δένδρα στὴ συκιά· Ἐλα ἐσὺ καὶ γίνε βασίλισσά μας. Καὶ εἶπε ἡ συκιά σ' αὐτὰ· Ἄφήσω τὴ γλυκύτητά μου καὶ τοὺς ὠφέλιμους καρπούς μου καὶ νὰ πάω νὰ διοικῶ

ρευθῶ ἄρχειν τῶν ξύλων; Καὶ εἶπαν τὰ ξύλα τῇ ἀμπέλῳ καὶ εἶπαν
 τῇ ῥάμνῳ» καὶ ἐξῆς. Φησὶ γάρ, ταῦτα δὲ ὅτι μὴ περὶ ξύλων ἐλέχθη,
 σαφές ἐστίν, ἀλλὰ περὶ ψυχῶν ἱστορεῖται ταῦτα, αἶ πρό τῆς ἐναν-
 θρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ καθυλομανήσασαι τοῖς παραπτώμασι,
 5 προσίασιν, οἷκτον αὐτῶν ἀξιούσαι λαβεῖν τὸν Θεὸν καὶ βασιλεῦ-
 σαι τὸν ἔλεον ἐπ' αὐτὰς ἤδη καὶ τὴν εὐσπλαγχνίαν, ἣν ἐλαίας τύπων
 παρέλαβεν ἡ Γραφή. Καὶ ἐπισκέψασθε μήποτε τὰς ἐπὶ τοῦ πρωτο-
 πλάστου μέχρι τοῦ Χριστοῦ καθεξῆς ἡ Γραφή νομοθεσίας δηλοῖ,
 ὧν ὁ διάβολος ἀντιμίμοις ἐξηπάτησε πλάσμασι τὸ ἀνθρώπων γέ-
 10 νος. Τὴν μὲν οὖν συκῆν ἀπεικάζουσα τῇ κατὰ τὸν παράδεισον δο-
 θείσῃ τῷ ἀνθρώπῳ ἐντολῇ, ἐπειδὴ τὴν γύμνωσιν ἀπατηθεὶς οὗτος
 πετάλοις ἐπεκάλυψε συκῆς, τὴν δὲ ἄμπελον τῇ ἐπὶ τοῦ κατακλυ-
 σμοῦ τῷ Νῶε, διὰ τὸ οἶνον χλευασθέντα κοιμηθῆναι, τὴν δὲ ἐλαίαν
 τῇ κατὰ τὴν ἔρημον τῷ Μωσεῖ, ἐπειδὴ τὸ χροῖσμα τὸ προφητικόν, τὸ
 15 ἔλαιον τὸ ἅγιον, ἀνομησάντων αὐτῶν ἐκλελοίπει τῆς κληρονομίας,
 τὴν δὲ ῥάμνον τῇ ἐπὶ τῇ σωτηρίᾳ τοῦ κόσμου τοῖς Ἀποστόλοις,
 ἐπειδὴ περ δι' αὐτῶν ἐδιδάχθημεν ἀγνεΐαν, ἥς ἀπατηλὸν μόνης
 εἰδωλον ὁ διάβολος οὐκ ἴσχυσε σκευάσαι.

Καὶ διὰ τοῦτο καὶ Εὐαγγέλια τέσσαρα παραδέδοται, τετράκις
 20 εὐαγγελισαμένου τοῦ Θεοῦ τὴν ἀνθρωπότητα καὶ παιδαγωγήσα-
 ντος τέτρασι νόμοις, ὧν οἱ καιροὶ σαφῶς ἀπὸ τῆς διαφορότητος
 δηλοῦνται τῶν καρπῶν. Ἡ μὲν γὰρ συκῆ διὰ τὴν γλυκασίαν καὶ
 τὴν τρυφήν τὴν πρό τῆς παραβάσεως τοῦ ἀνθρώπου παρίστησι
 γεγεννημένην ἔστι γὰρ ὅτε τῆς συκῆς ὁ καρπὸς τῇ Γραφῇ ἐπὶ τὸ
 25 κρεῖττον ἐκλαμβάνεται. Ἡ δὲ ἄμπελος διὰ τὴν ἰλαρότητα τὴν ἐκ
 τοῦ οἴνου καὶ τὴν εὐφροσύνην τῶν περισωθέντων τῆς ὀργῆς καὶ
 τοῦ κατακλυσμοῦ, τὴν ἀπὸ τοῦ φόβου καὶ τῆς φροντίδος τὴν εἰς
 τὴν χαρὰν αὐτῶν μεταβολὴν αἰνίσσεται. Ἡ δὲ ἐλαία διὰ τὸν καρ-
 πὸν τοῦ ἐλαίου τὴν εὐσπλαγχνίαν τοῦ Θεοῦ μηνύει, πάλιν ἀνεξι-
 30 κακήσαντος τοῦ Θεοῦ μετὰ τὸν κατακλυσμόν, τῶν ἀνθρώπων
 ἐκτραπέντων εἰς ἀθεότητα, δοῦναι νόμον καὶ ἐμφανισθῆναί τισιν.
 Ἡ δὲ ῥάμνος τὴν ἀγνεΐαν συνίστησι τὸ γὰρ αὐτὸ δένδρον ῥάμνος
 καὶ ἄγνος ἐστί, καὶ τάχα διὰ τὸ συγγενὲς τὸ φυτὸν τοῦτο τῇ παρ-

τὰ δένδρα;». Καὶ τὰ δέντρα ἀπευθύνθηκαν στὸ κλῆμα, καὶ μετὰ στὴ ράμνο⁸ καὶ στὰ λοιπὰ. Αὐτὰ, λέγει, εἶναι σαφές ὅτι δὲν λέχθηκαν γιὰ τὰ δένδρα, ἀλλὰ ἡ ἱστορία αὐτὴ ἀναφέρεται στὶς ψυχές, ποὺ πρὶν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπηση τοῦ Χριστοῦ, ἀφοῦ κυλίσθηκαν στὶς ἀσέλγειες, προσῆλθαν καὶ ζητοῦσαν νὰ τὶς λυπηθεῖ ὁ Θεός, καὶ νὰ βασιλεύσει πλέον τὸ ἔλεος καὶ ἡ εὐσπλαχνία σ' αὐτές, ποὺ τὴν παρουσίασε ἡ Γραφή μὲ τὸν τύπο τῆς ἐλιάς. Σκεφθεῖτε ἀκόμα μήπως ἡ Γραφή δηλώνει τὶς νομοθεσίες γιὰ τὸν πρωτόπλαστο καὶ στὴ συνέχεια ὡς τὸ Χριστό, ποὺ ὁ διάβολος ἐξαπάτησε τοὺς ἀνθρώπους μὲ δικὰ του πλασματικά ἀντινομοθετήματα, παρομοιάζοντας τὴ συκιὰ μὲ τὸν ἐντολὴ ποὺ δόθηκε στὸν ἄνθρωπο μέσα στὸν παράδεισο, ἐπειδὴ ὅταν ἀπατήθηκε σκέπασε τὴ γύμνωσή του μὲ φύλλα συκιᾶς, τὸ κλῆμα μὲ τὴν ἐντολὴ ποὺ δόθηκε μετὰ τὸν κατακλυσμό στὸν Νῶε, ἐπειδὴ τὸν χλεύασαν ποὺ ἤπιε κρασί καὶ κοιμήθηκε· τὴν ἐλιά ποὺ βρῆκε ὁ Μωυσῆς στὴν ἔρημο, ἐπειδὴ τοὺς εἶχε λείψει ἀπὸ τὴν κληρονομία τὸ προφητικὸ χάρισμα, τὸ ἅγιο ἔλαιο, ὅταν παρανόμησαν. Τὴ ράμνο πάλι μὲ τὶς ἐντολές ποὺ δόθηκαν στοὺς ἀποστόλους γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ κόσμου, ἐπειδὴ ἀπὸ αὐτοὺς διδαχθήκαμε τὴν ἀγνότητα, ποὺ μόνο αὐτῆς δὲν μπόρεσε νὰ κατασκευάσει ἀπατηλὸ εἶδωλο.

Γι' αὐτὸ λοιπὸν καὶ παραδίδονται τέσσερα Εὐαγγέλια, ἐπειδὴ τέσσερις φορές εὐαγγελίσθηκε ὁ Θεὸς τὴν ἀνθρωπότητα καὶ τὴν παιδαγωγῆσε μὲ τέσσερες νόμους, ποὺ οἱ καιροὶ τοὺς δηλώνονται μὲ σαφήνεια ἀπὸ τὴ διαφορὰ τῶν καρπῶν τους. Ἡ συκιὰ ἕξαιτίας τῆς γλυκύτητάς της παριστάνει καὶ τὴν τρυφή τοῦ ἀνθρώπου ποὺ γεύθηκε πρὶν ἀπὸ τὴν παράβαση· γιὰ τὴ μερικὴς φορές ὁ καρπὸς τῆς συκιᾶς χρησιμοποιεῖται γιὰ καλὸ. Τὸ κλῆμα, ἕξαιτίας τῆς εὐχαρίστησης ποὺ προκαλεῖ τὸ κρασί καὶ τῆς χαρᾶς σὲ ὅσους σώθηκαν ἀπὸ τὴν ὀργὴ καὶ τὸν κατακλυσμό, συμβολίζει τὴ μεταβολὴ τους ἀπὸ τὸ φόβο καὶ τὴ μέριμνα στὴ χαρὰ. Ἡ ἐλιά πάλι ἕξαιτίας τοῦ προϊόντος τοῦ λαδιοῦ δηλώνει τὴν εὐσπλαχνία τοῦ Θεοῦ, ποὺ πάλι ἔδειξε τὴν ἀνεξικακία του μετὰ τὸν κατακλυσμό, ὅταν οἱ ἄνθρωποι εἶχαν ἐκτραπεῖ στὴν ἀθεΐα, καὶ τοὺς ἔδωσε νόμο καὶ ἐμφανίσθηκε σὲ κάποιους. Ἡ ράμνος πάλι παριστάνει τὴν ἀγνότητα· τὸ ἴδιο αὐτὸ δένδρο λέγεται ράμνος καὶ ἄγνος, καὶ ἴσως ἕξαιτίας τῆς συγγένειάς του μὲ τὴν παρθενία τὸ

θηνία ταύτη ῥάμιος καὶ ἄγνος προσηγορεύθη, ῥάμιος μὲν παρὰ τὸ στερέμνιον καὶ καρτερόν πρὸς τὰς ἡδονάς, ἄγνος δὲ παρὰ τὸ διὰ παντός ἀγνεύειν. Ὅθεν καὶ τὸν Ἥλιαν, ἐκ προσώπου τῆς Ἰεζάβελ γυναικὸς φεύγοντα, λόγος ὑπὸ ῥάμιον ἐλθεῖν πρῶτον, καὶ
5 εἰσακουσθῆναι καὶ λαβεῖν τροφήν, ὅτι τῶν φευγόντων τὸν οἶστρον καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν ἡδονὴν τὸ καταγώγιον καὶ ἡ σκέπη τὸ τῆς ἀγνεΐας ἐβλάστησε ξύλον, ἀπὸ τῆς παρουσίας τοῦ ἀρχιπαρθένου Χριστοῦ βασιλεύσαν τῶν ἀνθρώπων.

Ταύτην γὰρ μόνην τὴν τῆς ἀγνεΐας βασιλείαν ἀπὸ τῆς τοῦ
10 Χριστοῦ παρουσίας ἀμεταμελητὶ προσήκαντο οἱ ἄνθρωποι, ἐκάστης τῶν προδεδομένων αὐτοῖς ἐντολῶν πρὸ τῆς τοῦ Χριστοῦ παρουσίας κατὰ τάχος βασιλείας ἑαυτοὺς ἀφηνιάζοντες, καὶ τῇ ἀντιμίμῳ μᾶλλον πειθαρχεῖν καὶ ὑπ' αὐτῆς βασιλεύεσθαι προαιρούμενοι, εἰ καὶ μεταμελόμενοι πολλάκις ἐπεζήτουν πάλιν τὴν πρὸς Θε-
15 οῦ δεδομένην αὐτοῖς βασιλικωτάτην ἐντολὴν καὶ ἀνακαινισμόν τῶν διαφθαρέντων αὐτῶν ἐκ κακίας ψυχικῶν κατορθωμάτων. Παραδιδόμενοι γὰρ εἰς χεῖρας ἐχθρῶν καὶ πάθη ἀτιμίας, ἐπεζήτουν βασιλεύεσθαι τῇ ἐντολῇ καὶ τοῖς προστάγμασι τοῦ Θεοῦ, ἵνα γένηται αὐτοῖς λύσις τῶν πολυπλόκων συμφορῶν καὶ ἀπαλλαγὴ
20 τῶν κακῶν. Αἱ δὲ διὰ τὸ προσόζειν αὐτῶν καὶ ἀνιάτως ἔχειν τοὺς τῆς ψυχῆς μώλωπας οὐκ ἐβούλοντο βασιλεύειν αὐτῶν, μέχρις ὃ Θεὸς τέταρτον κατελεῆσας τὸν ἄνθρωπον τὴν ἀγνεΐαν ἀπέστειλε βασιλεύσαι, ἣν ῥάμιον ἀκολούθως ἐκάλεσεν ἡ Γραφή, ἣτις, καταναλώσασα τὰς ἡδονὰς καὶ ἀπειλήσασα λοιπὸν, εἰ μὴ αὐτῇ πείθονται
25 πάντες καὶ ἐν ἀληθείᾳ προσέρχονται, πυρὶ καταδαπανῆσαι πάντας οὐκέτι γὰρ μετὰ ταύτην ἔσεσθαι νόμον ἢ διδασκαλίαν ἑτέραν, ἀλλὰ καὶ κρίσιν καὶ πῦρ· καὶ διὰ τοῦτο λοιπὸν ἀπεντεῦθεν δικαιοπραγεῖν ὁ ἄνθρωπος ἤρξατο καὶ πιστεύειν βεβαίως τῷ Θεῷ καὶ ἀποσχίζεσθαι τοῦ διαδόλου.

30 Ὅτι σημειωτέον ὡς οὗτος ὁ διάλογος ᾧ ἐπιγραφή, Συμπόσιον ἢ Περί ἀγνεΐας, παρὰ πολὺ ἐστὶ νενοθευμένος· εὐρήσεις γὰρ ἐν αὐτῷ παρεμβεβλημένας καὶ ἀρειανικὰς δοξοκοπίας καὶ ἑτέρων τινῶν κακοδοξούντων μυθολογήματα.

φυτὸ αὐτὸ ὀνομάσθηκε ράμνος καὶ ἄγνος, ράμνος λόγῳ τῆς στερεότητος καὶ τῆς ἀνθεκτικότητος ἔναντι τῶν ἡδονῶν, καὶ ἄγνος λόγῳ τῆς ἀδιάκοπης ἀγνότητος. Γι' αὐτὸ καὶ γιὰ τὸν Ἡλία πού ἔφυγε ἀπὸ τὴν Ἰεζάβελ πού τὸν κυνηγοῦσε, λέγεται ὅτι πρῶτα κατέφυγε κάτω ἀπὸ ράμνο, καὶ εἰσακούσθηκε καὶ ἔλαβε τροφή, καὶ ὅτι γιὰ ὅσους ἀποφεύγουν τὸν οἶστρο καὶ τὴ γυναῖκα καὶ τὴν ἡδονή, τὸ καταγώγιον καὶ ἡ σκέπη βλάστησε τὸ δένδρον τῆς ἀγνότητος, πού βασιλεύσει τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ ἀρχηγοῦ τῆς παρθενίας Χριστοῦ.

Γιατὶ αὐτὴ μόνο τῇ βασιλείᾳ τῆς ἀγνότητος δέχθησαν καὶ δὲν μετανόησαν οἱ ἄνθρωποι ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ, ἐνῶ κάθε μία ἀπὸ τὶς ἐντολές αὐτὲς πού εἶχαν δοθεῖ πρὶν ἀπὸ τὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ ἀφηνιάζοντας γρήγορα ἀπὸ τὴ βασιλεία καὶ πειθαρχώντας στὰ ἀντινομοθετήματα μᾶλλον καὶ προτιμώντας νὰ διοικοῦνται ἀπὸ αὐτὴ, ἂν καὶ μετανοώντας πολλές φορές, ἀναζητοῦσαν πάλι τὴ βασιλικότατη ἐντολή πού τοὺς δόθηκε ἀπὸ τὸν Θεὸ καὶ τὴν ἀνακαίνιση τῶν κατορθωμάτων τῆς ψυχῆς τους πού εἶχαν διαφθαρεῖ ἀπὸ τὴν κακία. Γιατὶ παραδιδόμενοι στὰ χέρια τῶν ἐχθρῶν τους καὶ σὲ πάθη ἀτιμίας, ἐπιζητοῦσαν νὰ τοὺς κυβερνᾷ ἡ ἐντολή καὶ τὰ προστάγματα τοῦ Θεοῦ, γιὰ νὰ βροῦν λύση σὲ τὶς πολύπλοκες συμφορές καὶ ν' ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ τὰ δεινά. Αὐτὲς ὅμως, ἐπειδὴ εἶχαν σαπίσει τὰ τραύματα τῆς ψυχῆς τους καὶ εἶχαν καταντήσει ἀθεράπευτα, δὲν ἤθελαν νὰ βασιλεύουν σ' αὐτούς, μέχρι πού ὁ Θεός, ἐλεώντας γιὰ τέταρτη φορὰ τὸν ἄνθρωπον, ἔστειλε τὴν ἀγνότητα νὰ βασιλέψει, πού στή συνέχεια ἡ Γραφή τὴν ὀνόμασε ράμνο. Αὐτὴ ἀφάνισε τὶς ἡδονές καὶ τέλος ἀπέιλησε πὼς ἂν δὲν πειθοῦν σ' αὐτὴν ὅλοι καὶ δὲν προσέλθουν μὲ ἀληθινὰ πίστη, θὰ τοὺς ἀφανίσει ὅλους μὲ φωτιά. Γιατὶ ἔπειτα ἀπὸ αὐτὴ τὴ φορὰ δὲν θὰ ὑπάρξει ἄλλος νόμος καὶ ἄλλη διδασκαλία, ἀλλὰ κρίση καὶ φωτιά. Καὶ γι' αὐτὸ λοιπὸν ἀπὸ ἐδῶ ὁ ἄνθρωπος ἄρχισε νὰ κάνει δίκαια ἔργα, νὰ πιστεύει σταθερὰ στὸν Θεὸ καὶ ν' ἀπομακρύνεται ἀπὸ τὸν διάβολο.

Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθεῖ, ὅτι αὐτὸς ὁ διάλογος, πού ἐπιγράφεται, Συμπόσιον ἢ περὶ ἀγνείας, εἶναι νοθευμένος πάρα πολὺ. Θὰ βρεῖς σ' αὐτὸν νὰ ἔχουν παρεμβληθεῖ καὶ Ἀρειανικὰ φαντασιοκοπήματα καὶ μυθολογήματα κάποιων ἄλλων κακοδόξων.

"Οτι σημειωτέον τί ποτέ ἔστι τὸ κατ' εἰκόνα, ὁ μόνος ἐσχηκέναι λέγεται ἄνθρωπος τῶν ὑπὸ Θεοῦ γεγενημένων. Οὐδὲ γὰρ ἂν εὗροι τις ἐπ' ἀνθρώπου τι τῶν τιμίων, οὐ μὴ ἀγγέλων μετέσχε φύσις οὔτε γὰρ τὸ ἀθάνατον, καὶ γὰρ καὶ ἀγγέλοις, οὔτε τὸ αὐτεξούσιον· εἰ γὰρ ὅτι ἀγγέλοις κατὰ τὸν θεολόγον ἐπὶ τὸ ἀγαθὸν μᾶλλον ἢ ῥοπή, κατὰ τοῦτο ὄρα ὅτι μηδ' ὄλως δυνατὸν τὸ κατ' εἰκόνα τοῦτο ἐννοεῖν. Εἰ δὲ τὸ ἀρχικὸν λέγεις (ἄρχειν γὰρ τῶν ἰχθύων καὶ τῶν ἄλλων ὁ ἄνθρωπος πρὸς Θεοῦ ἠξίωται ἐν τῇ τῆς κοσμογενείας ξυγγραφή), οὐδ' οὕτως ἀλλοτριώσεις τὸν ἄγγελον· ἀρχειν γὰρ τῶν ἀγγέλων τοὺς πλείους ἔθνους καὶ φυλῆς παρὰ τῆς Γραφῆς ἰδίως δεδιδάμεθα. Εἰ δ' ὅτι μὴ χειροήθεις αὐτοῖς τοὺς ἀρχομένους τελοῦσι τὴν διαφορὰν εἰσάγεις, καθάπερ ἐκεῖνοι τὰ πολλὰ τῶν ζώων, οὐδὲν πρὸς τῷ γέλωτι κομπάζεις οὐδὲ γὰρ οὐ εἰκόνα φέρειν ὁ ἄνθρωπος λέγεται, χειροήθεις τοὺς ἀρχομένους (ἅπαγε) 15 δεικνύει.

Τί οὖν ἔστι τὸ κατ' εἰκόνα; Ὅσοι γὰρ τὴν τοῦ σωματικοῦ σχήματος εὐπρέπειαν ἐρραψώδησαν, πρὸς τοῖς μυρίοις ἐλέγχοις, οὐδὲ τῆς πρὸς τὸν ἄγγελον κοινωνίας κατὰ τοῦτο, ὅπερ ἔστι τὸ ζητούμενον, τὸν ἄνθρωπον ἠλευθέρωσαν· ἀνθρωπόμορφον γὰρ αἰθεῖαι 20 Γραφαὶ τοὺς ἀγγέλους ἡμῖν ἐνδεδύσθαι σχῆμα ὑπετύπωσαν. Εἰ δὲ τὸ δημιουργικὸν καὶ πρακτικὸν εἰς ὑπαρξιν τὸ κατ' εἰκόνα φυλάσσειν ἔχεις ἐπ' ἀνθρώπου (δημιουργεῖ γὰρ Θεὸς τὸ πᾶν, ἀφροστωσ καὶ ἀνεπινοήτως προάγων τὰ μὴ ὄντα, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἐνίστε μὲν ἐκ τῆς ἰδίας οὐσίας καὶ φύσεως σποραῖς καταβολῇ ὁμοι- 25 ον ἄνθρωπον γεωργῶν, ἐνίστε δὲ τέχνη πολλὰ τῶν τεχνητῶν δημιουργῶν, εἰ καὶ μὴ ἐκ τοῦ μηδαμῆ ὄντος), ἀλλὰ καὶ τοῦτο τὸ πιθανὸν ἔχον ῥαδίως ἐλέγχεται. Οἷ τε γὰρ μονάζοντες, καὶ διὰ τὸ δοκεῖν φυλάσσειν τὸ κατ' εἰκόνα παντὸς ἀνθρωπίνου τεχνήματος (ἢ

Ἄκόμα πρέπει νὰ σημειωθεῖ τί σημαίνει τὸ «κατ' εἰκόνα»⁹⁹ πού λέγεται ὅτι ἔχει μόνο ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ ὅλα τὰ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ. Γιατὶ δὲν μπορεῖ νὰ βρεῖ κανένας στὸν ἄνθρωπο κάτι ἀπὸ τὰ πολύτιμα πού νὰ μὴν τὸ ἔχει καὶ ἡ φύση τῶν ἀγγέλων. Οὔτε τὴν ἀθανασία δηλαδή, πού τὴν ἔχει καὶ ὁ ἄγγελος, οὔτε τὸ αὐτεξούσιο. Γιατί, ἂν, σύμφωνα μὲ τὸν Γρηγόριο τὸν Θεολόγο, ἡ ροπή τῶν ἀγγέλων εἶναι μᾶλλον πρὸς τὸ ἀγαθό, σύμφωνα μ' αὐτὸ πρόσεχε ὅτι δὲν εἶναι καθόλου δυνατὸν νὰ ἐννοεῖται ὅτι ἔχουν λάβει τὸ «κατ' εἰκόνα». Ἄν πάλι προβάλεις καὶ τὴν ιδιότητα νὰ ἐξουσιάζει (γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸ σύγγραμμα τῆς κοσμογονίας ἔχει ἀξιωθεῖ ὁ ἄνθρωπος ἀπὸ τὸν Θεὸ νὰ ἐξουσιάζει καὶ τὰ ψάρια καὶ τὰ ἄλλα), οὔτε κι ἔτσι θὰ δείξεις διαφορετικὸ τὸν ἄγγελο· γιατί οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς ἀγγέλους ἔχουν τὴν ἐξουσία σὲ ἔθνη καὶ φυλές, ὅπως ἔχομε διδαχθεῖ ἰδίως ἀπὸ τὴ Γραφή. Ἄν ὅμως παρουσιάσεις διαφορὰ μεταξύ τους, ἐπειδὴ δὲν θέτουν ὑποχείριους τοὺς ὑπηκόους τους, ὅπως οἱ ἄνθρωποι κάνουν ὑποχέρια τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ζῶα, δὲν εἶναι γιὰ κομπασμό, ἀλλὰ γιὰ γελιοποίηση. Γιατὶ οὔτε αὐτὸς πού λέγεται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ἔχει τὴν εἰκόνα του, δείχνει ὑποχείριους, μακριὰ μὰ τέτοια σκέψη, τοὺς ὑπηκόους του.

Τί εἶναι λοιπὸν τὸ «κατ' εἰκόνα»; Γιατὶ ὅσοι ἐξύμνησαν στὰ ποιήματα τους τὴν ὁμορφιὰ τοῦ σώματος, ἔπειτα ἀπὸ τόσα ἐπιχειρήματα δὲν ἐλευθέρωσαν τὸν ἄνθρωπο οὔτε ἀπὸ τὴν κοινωνία μὲ τὸν ἄγγελο σύμφωνα μ' αὐτὸ, πού εἶναι τὸ ζητούμενο. Γιατὶ οἱ θεῖες Γραφές παρουσίασαν τοὺς ἀγγέλους νὰ ἔχουν ντυθεῖ ἀνθρωπόμορφο σχῆμα. Ἄν πάλι νομίζεις ὅτι ἡ δημιουργικὴ καὶ πρακτικὴ ἱκανότητα διαφυλάγουν σὲ ὑπαρξη τὸ «κατ' εἰκόνα» στὸν ἄνθρωπο (γιατὶ ὁ Θεὸς δημιουργεῖ τὸ πᾶν μὲ τρόπο ἀνέκφραστο καὶ ἀκατανόητο, φέρνοντας στὴν ὑπαρξη ὅσα δὲν ὑπῆρχαν, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος μερικὲς φορές ἀπὸ τὴν ἴδια του τὴν οὐσία καὶ φύση φέρει στὴν ὑπαρξη μὲ τὴν καταβολὴ σπόρου ὁμοίῳ τοῦ ἄνθρωπο καὶ ἄλλες φορές δημιουργεῖ μὲ τέχνη πολλὰ τεχνικὰ ἔργα, ἂν καὶ ὄχι ἀπὸ αὐτὸ πού μὲ κανένα τρόπο δὲν ὑπάρχει κἄν), ἀλλὰ καὶ αὐτὸ ἀποδεικνύεται εὐκόλα ὅτι ἔχει κάτι τὸ πιθανό. Γιατὶ καὶ ὅσοι μονάζουν, καὶ ἐπειδὴ πιστεύουν ὅτι φυλάγουν τὸ «κατ' εἰκόνα» κάνοντας τὸν ἑαυτὸ τους ἀνώτερο

τεχνάσματος) ἀνωτέρω ἑαυτοὺς ἐργασάμενοι, ἄθλιοι ἂν φανεῖεν, τὸ κατ' εἰκόνα δι' αὐτὸ ἐκεῖνο ἀπολέσαντες. Τί οὖν τὸ κατ' εἰκόνα; Ἡ τῶν ἀρετῶν δι' ἐπιμελείας κτῆσις ἄγγελοι μὲν γὰρ ἔχειν ἀρετὴν, ἀλλ' οὐ τὴν δι' ἐπιμελείας καὶ κόπου, ὅτι μὴ μεθέλκονται ὑπὸ 5 κακίας, δοξάζονται. Ἄλλ', εἰ καὶ τοῦτο συγχωρηθεῖ, ἄκοπον ἀρετῶν κτῆσιν τοῖς ἀγγέλοις ἀποκεκληρωῶσθαι, ἢ καὶ οὗτοι τὸ κατ' εἰκόνα τῷ ἀκόπως ἔχειν Θεῷ μᾶλλον πλησιάζοντες ἔξουσιν, ἢ, εἰ μὴ οὗτοι, πολλῷ μᾶλλον οὐδ' ὁ ἂν θρωπος, ὅτι μετὰ ταύτης ἢ πρὸ ταύτης τὴν κτῆσιν πολλῶν ταράχων καὶ πόνων ἐμπιμπλάμε- 10 νος ταύτην ἐκδέχεται.

ΣΛΗ.

Ἰωσήπου, Τῆς Ἀρχαιολογίας ἢ ἐκλογῆς.

Ἀνεγνώσθη Ἰωσήπου ἢ Ἀρχαιολογία, ἧς ἢ ἐκλογῆς, ὅσα τε ἱστορεῖ περὶ Ἡρώδη, καταλέγει, τὴν τε ἀνοικοδομὴν τοῦ ναοῦ, 15 ὅπως τε τὴν Ἰουδαϊκὴν ὑπεισηλθε βασιλείαν, καὶ ὅπως αὐτοῦ τὴν ἀρχὴν οἱ ἐκ γένους διεδέξαντο, ὅπως τε αὕτη εἰς ἀριστοκρατίαν καταλέλυται, τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους τῶν ἀρχιερέων ἀναδεξαμένων, καὶ ὅσα ἄλλα τούτοις συνδιαπλέκεται.

Ὅτι Ἰώσηπος πρὸς τῷ τέλει τῆς ἰε' κατὰ τὴν Ἀρχαιολογίαν 20 ἱστορίας, ὀκτωκαιδέκατον ἔτος τῆς βασιλείας Ἡρώδη ἀνύοντα τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις νεών, ὃν ἔκτισε Σολομὼν ὁ βασιλεύς, καταστραφέντα δὲ πάλιν οἱ ἐκ Βαβυλῶνος ἀναχθέντες αἰχμάλωτοι Δαρείου τοῦ Περσῶν βασιλέως συναραμένου αὐτοῖς ἀνέστησαν ἐν ἔτεσι 5 καὶ 6, τοῦτόν φησι τὸν περιώνυμον νεών μετὰ ἔτη ἑξακό- 25 σια, ἀνελόντα μὲν τοὺς ἀρχαίους θεμελίους, ἑτέρους δὲ καταβαλόντα ἐπ' αὐτῶν τὸν Ἡρώδη διπλάσιον τοῦ προτέρου ἀναστῆσαι. Λεῖπεσθαι γὰρ τὸν ὑπὸ τῶν αἰχμαλώτων τοῦ Σολομωντείου μέτροις κατὰ τὸ ὕψος τισίν. Εἶχε δὲ ὁ Ἡρώδου νεὼς μῆκος μὲν πη- 30 συνησάντων, ὃ καὶ κατὰ τοὺς Νέρωνος καιροὺς Ἰουδαῖοι ἐγνώκεισαν ἐπεγείρειν. Οἰκοδομηθῆναι δ' Ἡρώδη τὸν ναὸν Ἰώσηπος

ἀπὸ κάθε ἀνθρώπινο τέχνασμα, θὰ φαίνονταν ἀξιολύπητοι, ἂν χάσουν γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ λόγο τὸ «κατ' εἰκόνα». Τί εἶναι λοιπὸν τὸ «κατ' εἰκόνα»; Ἡ ἀπόκτηση μὲ πολλή ἐπιμέλεια τῶν ἀρετῶν. Γιατὶ οἱ ἄγγελοι θεωροῦνται ὅτι ἔχουν τὴν ἀρετὴ, ἀλλ' ὄχι τὴν ἀρετὴ τῆς ἐπιμέλειας καὶ τοῦ μόχθου, ἐπειδὴ δὲν ἔλκονται ἀντίθετα ἀπὸ τὴν κακία. Ἀλλὰ ἂν παραχωρηθεῖ κι αὐτὸ, ἔχει λάχει στοὺς ἀγγέλους ἢ ἄκοπη ἀπόκτηση τῶν ἀρετῶν, ἢ καὶ αὐτοὶ ἔχουν χωρὶς κόπο τὸ «κατ' εἰκόνα» ἐπειδὴ εἶναι πλησιέστεροι στὸν Θεό, ἢ ἂν ὄχι αὐτοί, πολὺ περισσότερο οὔτε ὁ ἄνθρωπος, ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν ἢ πρὶν ἀπὸ αὐτὴν δέχεται αὐτὸ τὸ ἀπόκτημα, ἀφοῦ γεμίσει μὲ πολλή ταραχὴ καὶ πολλοὺς κόπους.

238.

Ἰωσήπου, ἐκλογή ἀπὸ τὴν Ἀρχαιολογία.

Διαβάσαμε τὴν Ἀρχαιολογία τοῦ Ἰωσήπου. Τὰ θέματα τῆς ἐκλογῆς εἶναι ὅσα διηγεῖται γιὰ τὸν Ἡρώδη, ἢ ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ, πῶς κατέλαβε τὴν Ἰουδαϊκὴ βασιλεία, πῶς τὸν διαδέχθηκαν στὴν ἐξουσία ὅσοι κατὰγονταν ἀπὸ τὴ γενιὰ του, πῶς ἢ ἐξουσία μετατράπηκε σὲ ἀριστοκρατία, ὅταν ἀνέλαβαν οἱ ἀρχιερεῖς τὴν προστασία τοῦ ἔθνους, καὶ ὅσα ἄλλα συνδιαπλέκονται μ' αὐτὰ.

Στὸ τέλος τῆς δέκατης πέμπτης ἱστορίας τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ ὁ Ἰώσηπος διηγεῖται ὅτι διανύοντας τὸ δέκατο ὄγδοο ἔτος τῆς βασιλείας του ὁ Ἡρώδης ἀνοικοδόμησε τὸ ναὸ τῶν Ἱεροσολύμων πού εἶχε χτίσει ὁ βασιλεὺς Σολομών, πού εἶχε ὅμως καταστραφεῖ καὶ τὸν ἀνήγειραν πάλι μὲ τὴ βοήθεια τοῦ Πέρση βασιλιᾶ Δαρείου οἱ αἰχμαλῶτες πού ἐπέστρεψαν ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα, σὲ σαράντα ἕξι χρόνια. Αὐτόν, λέγει ὁ Ἰώσηπος, τὸν περιώνυμο ναὸ μετὰ ἑξακόσια ἔτη, ἀφαιρώντας ὁ Ἡρώδης τὰ ἀρχαῖα θεμέλια καὶ τοποθετώντας νέα πάνω στὰ παλαιὰ, ἀνήγειρε τὸ ναὸ διπλάσιο ἀπὸ τὸν πρῶτο. Ὁ ναὸς τῶν αἰχμαλῶτων ἦταν λίγο χαμηλότερος ἀπὸ τὸ ναὸ τοῦ Σολομώντα. Ὁ ναὸς τοῦ Ἡρώδη εἶχε ἑκατὸ πῆχες μῆκος, ὕψος εἴκοσι πῆχες περισσότερους, πού μὲ τὸν καιρὸ λιγόστεψε, ἐπειδὴ ἔπαθαν τὰ θεμέλια καθίζηση, καὶ οἱ Ἰουδαῖοι στὰ χρόνια τοῦ Νέρωνα ἀποφάσισαν νὰ τὸ ἀποκαταστήσουν. Ὁ Ἰώσηπος λέγει ὅτι ὁ ναὸς ἀνοικοδομήθη-

φησιν ἐνιαυτῶ ἐνὶ καὶ μηνσὶν ἕξ, τὸν δὲ περὶ τὸν νεῶν οἶκον καὶ περιόλον ἔτεσιν ὅλοις ἠ'. Λίθους δ', ἐξ ὧν ἠγείρετο ὁ νεῶς, λευκοὺς μὲν εἶναι καὶ κραταιοὺς, ἔχειν δ' ἕκαστον αὐτῶν μήκους μὲν πήχεις κ' καὶ ε', ὕψους δὲ ἠ' καὶ εὗρους περὶ ἰθ'. Τελεσθῆναι δὲ τὸ ἔργον φησὶν ἐπινοία τοιαύτη. Ἡρώδη πολλή τις ἐγένετο περὶ τὸ ἔργον φιλοτιμία· ἀγείρει οὖν πρότερον ἅπασαν ὕλην, καὶ χίλια αὐτῶ ἄμαξαι λίθους ἄγειν εὐτρεπεῖς ἦσαν, ἐργάται δὲ ἄλλοι μὲν μύριοι, τῶν δὲ ἱερέων, οἱ τῶν ἀδύτων ἔργων ἔμελλον ἄπτεσθαι, χίλιοι τοσοῦτους γὰρ οἰκοδομεῖν καὶ ξυλουργεῖν ἐξεπαίδευσεν, ἱερα-
10 τικὰς αὐτοῖς ἅπασιν ὠνησάμενος στολάς. Καὶ ἦδε ἡ παρασκευὴ θᾶπτον μὲν ἐλπίδος εἰς πέρας τὸ βούλημα ἤγαγε, μεγάλας δὲ καὶ πολλὰς ἀπὸ τοῦ πλήθους τὰς εὐχαριστίας ἐν τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀχθομένου Ἡρώδη προὔξενησε. Θύει δ' Ἡρώδης ἅμα τοῦ συντελέσαι τὸν νεῶν θοῦς τριακοσίας, τῶν δ' ἄλλων Ἰουδαίων ὅσα θύ-
15 σειαν, οὐδ' ἐγένετο λαβεῖν ἀριθμῶ.

Οὗτος Ἡρώδης ἐστὶν ὁ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἰδουμαίου καὶ τῆς Ἀραβίσης (Κύπρις δ' ὄνομα αὐτῆ) παῖς, ἐφ' οὗ καὶ Χριστὸς ὁ Θεὸς ἡμῶν ἐπὶ σωτηρία τοῦ ἡμετέρου γένους παρθενικῆς ἀποτίκτεται μήτρας καθ' οὗ καὶ μανεῖς Ἡρώδης τοῦ μὲν Δεσπότητος διή-
20 μαρτε, φονεὺς δὲ πολλῶν νηπίων γίνεται. Εἰς ὠμότητα δὲ καὶ μιαιφονίαν πάντας ὅσοι τύραννοι ὑπερβαλέσθαι ἰστόρηται. Καὶ γυναικὸς δὲ τῆς Μαριάμνης (θυγάτηρ δ' ἦν αὕτη Ἀλεξάνδρου τῆς Ὑρκανοῦ τοῦ ἀρχιερέως παιδός, ὧρα σώματος οὐδενὶ χρόνῳ λείπουσα δεῖξαι ταύτης ἐφάμιλλον), ταύτης οὖν καὶ δύο τῶν ἐξ αὐ-
25 τῆς αὐτῶ γεννηθέντων παίδων, Ἀριστοβούλου καὶ Ἀλεξάνδρου, οἱ κάλλει τε καὶ λόγων ἀσκήσει καὶ χειρῶν ἔργοις οὐδὲν ἦττον ἢ ὅτι βασιλέως ἦσαν παῖδες ἀνὰ πάντων ἐφέροντο στόμασι, τούτων συμπάντων διαβολαῖς Ἀντιπάτρου μανεῖς δήμιος γίνεται, πρῶτον μὲν τῆς γαμετῆς, εἶτα καὶ τῶν παίδων, καὶ τελευταῖον Ἀντιπά-
30 τρου καὶ αὐτοῦ, παιδός ἐκ προτέρας γυναικός. Νόσῳ δὲ πικρᾷ παραδοθεῖς (ἔλκωσις γὰρ ἐντέρων εἶχε τὸν δύστηνον ὄρθιόν τε

κε σὲ ἓνα καὶ μισὸ χρόνο, ἐνῶ τὰ κτίσματα ὅλα καὶ οἱ περίβολοι τοῦ ναοῦ σὲ ὀκτῶ συνολικὰ χρῶνια. Οἱ πέτρες ποὺ χρησιμοποιήθηκαν στὴν οἰκοδομὴ ἦταν λευκὲς καὶ ἰσχυρὲς, καὶ κάθε μία εἶχε εἴκοσι πέντε πήχεις μῆκος, ὕψος ὀκτῶ, καὶ πλάτος γύρω στους δώδεκα. Καὶ τὸ ἔργο ἐγίνε, λέγει, μὲ τὴν ἐξῆς σκέψη· ὁ Ἡρώδης εἶχε μεγάλη φιλοδοξία γι' αὐτὸ τὸ ἔργο· συγκέντρωσε λοιπὸν πρῶτα ὅλα τὰ ὑλικά· διέθεσε γιὰ τὴ μεταφορὰ τῆς πέτρας ἔτοιμες χίλιες ἄμαξες, ἄλλους δέκα χιλιάδες ἐργάτες, καὶ ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς, αὐτοὶ ποὺ ἦταν νὰ ἀσχοληθοῦν μὲ τὰ ἄδυστα ἦταν χίλιοι· τόσους πολλοὺς εἶχε ἐκπαιδεύσει στὸ χτίσιμο καὶ στὴν ξυλουργικὴ, καὶ εἶχε ἀγοράσει σὲ ὅλους στολὲς ἱερατικὲς. Ὅλη λοιπὸν αὐτὴ ἡ προετοιμασία ἔφερε τὴν ἐπιθυμία του εἰς πέρας γρηγορότερα ἀπὸ ὅ,τι περίμενε, καὶ δέχθηκε ὁ Ἡρώδης πολλὰ καὶ μεγάλα εὐχαριστίες ἀπὸ τὸ πλῆθος, ἐνῶ σὲ ὅλα τὰ ἄλλα μισοῦσαν τὸν Ἡρώδη. Κι ἀμέσως μόλις τελείωσε ὁ ναὸς θυσίασε ὁ Ἡρώδης τριακόσια βόδια, ἐνῶ ὅσα θυσίασαν οἱ ἄλλοι Ἰουδαῖοι εἶναι πέρα ἀπὸ κάθε ἀριθμὸ.

Αὐτὸς ὁ Ἡρώδης εἶναι υἱὸς τοῦ Ἰδουμαίου Ἀντίπατρου καὶ τῆς Ἀράδισσας (τῆς ὁποίας τὸ ὄνομα ἦταν Κύπρις) στὰ χρόνια τοῦ ὁποίου γεννήθηκε ἀπὸ τὴν Παρθένο καὶ ὁ Χριστὸς ὁ Θεὸς μας γιὰ τὴ σωτηρία τοῦ γένους μας, ἐναντίον τοῦ ὁποίου φέρθηκε σὰν τρελλὸς ὁ Ἡρώδης, δὲν πέτυχε ὅμως νὰ φονεύσει τὸν Κύριο, ἀλλὰ ἐγίνε δολοφόνος πολλῶν νηπίων. Διηγοῦνται ὅτι ὑπερέβαλε στὴν ὠμότητα καὶ στους φόνους ὅλους ὅσοι ἐγίναν τύραννοι. Καὶ τῆς γυναίκας του τῆς Μαριάμης (αὐτὴ ἦταν κόρη τῆς Ἀλεξάνδρας, κόρης τοῦ ἀρχιερέα Ὑρκανοῦ, ποὺ στὴν ὁμορφιά ποτὲ δὲν εἶχε βρεθεῖ ἐφ'ἀμιλλή της), αὐτῆς καὶ τῶν δύο παιδιῶν ποὺ εἶχε ἀποκτήσει μαζί της, τοῦ Ἀριστόβουλου καὶ τοῦ Ἀλέξανδρου, ποὺ ἀναφέρονται γιὰ τὴν ὁμορφιά τους καὶ τὴν ἄσκηση τῶν λόγων καὶ τὰ ἔργα τῶν χειρῶν τους, κυκλοφοροῦσαν στὰ στόματα ὅλων ὄχι λιγότερο ἀπὸ τὸ ὅτι ἦταν παιδιὰ τοῦ βασιλιᾶ, ὅλων αὐτῶν γίνεται δῆμιος μὲ τίς διαβολὰς τοῦ Ἀντίπατρου, τῆς γυναίκας του πρῶτα καὶ ἔπειτα καὶ τῶν παιδιῶν του, καὶ τέλος καὶ τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀντίπατρου, ποὺ ἦταν καὶ αὐτὸς υἱὸς του ἀπὸ προηγούμενη γυναίκα του. Ἐχοντας ὅμως παραδοθεῖ σὲ βαριὰ ἀρρώστια (εἶχε ἔλκος στὰ ἔντερα ὁ δύστηχος, ὄρθιο ἄσθμα καὶ πρή-

ἄσθμα καὶ ποδῶν λευκοῦ φλέγματος οἴδημα, δειναί τε τοῦ κόλου ἀλγηδόνες, καὶ αἰδοίου σῆψις σκώληκας ἐμποιοῦσα, καὶ μυρία ἄλλα) μετὰ πέμπτην δ' ἡμέραν τῆς Ἀντιπάτρου σφαγῆς τοῦ παιδός καὶ αὐτὸς τὸν βίον κατέστρεψε, διαβιούς μὲν ἔτη σύμπαντα ὁ, 5 βασιλεύσας δ' ἐξ αὐτῶν ζ' καὶ λ'. Βασιλεύει δ' οὗτος παρανόμως τε καὶ παρ' ἐλπίδας καὶ αὐτοῦ ἐκείνου, σπουδῇ μὲν Ἀντωνίου τοῦ στρατηγοῦ Ῥωμαίων, χρήμασιν ὑπερητοῦντος, καὶ Αὐγούστου καταινέσει, ψήφῳ δὲ πρὸς ἀφοσίωσιν καὶ τῆς βουλῆς Ῥωμαίων.

Ὅτι Ἡρώδου τοῦδε, τοῦ πρώτου ἐξ ἄλλοφύλων παρὰ τοὺς 10 νόμους βασιλεύσαντος Ἰουδαίων, τούτου πατήρ ἦν Ἰδουμαῖος γένος ἐξ Ἀσκάλωνος πόλεως, παῖς Ἀντίπα, Ἀντίπας καὶ αὐτὸς ἐπικαλούμενος πρότερον, Ἀντίπατρος δ' ἔπειτα. Οὗτος πολλῶν μὲν χρημάτων εὐπορῶν, δραστήριος δὲ τὴν φύσιν ὦν καὶ στασιαστής, Ὑρκανῶ τῷ Ἰουδαίων ἀρχιερεῖ δι' εὐνοίας ἐτύγχανεν, Ἀριστο- 15 βούλῳ δὲ τῶν ἀδελφῶν Ὑρκανοῦ διάφορος· διὸ πείθει Ὑρκανόν, πολλάκις ἐνοχλήσας, τὴν βασιλείαν πάλιν ἀναζητεῖν ἅπασι τρόποις, ἦν ἐκείνου συγχωρήσαντος. ἀφελόμενος Ἀριστόβουλος εἶχεν ὁ ἀδελφός. Αὕτη τῶν ἀδελφῶν ἡ στάσις μεγάλη κακῶν αἰτία αὐτοῖς τε καὶ γένει καὶ τῷ Ἰουδαίων ἔθνει κατέστη, καὶ τῆς εἰς ἄλλο φύ- 20 λους τῆς βασιλείας μεταπτώσεως. Ἐν τῇ στάσει ταύτῃ πολλὰ φαίνεται Ἀντίπατρος ὑπὲρ Ὑρκανοῦ κατ' Ἀριστοβούλου πράξας.

Τέλος δ' Ἀριστόβουλος μὲν εἰς Ῥώμην ἅμα παισὶν αἰχμάλω- 25 τος ἄγεται, ἐκεῖθεν δὲ φυγὼν πάλιν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἰουδαίαν παραγίνεται, πάλιν τε πολιορκηθεὶς ὑπὸ Ῥωμαίων ἅμα τῷ παιδί Ἀντιγόνῳ (οὗτος γὰρ ἔτυχεν ἐκ Ῥώμης τῷ πατρὶ συμφυγών), ἀλί- σκεται καὶ εἰς Ῥώμην ἀναπέμπεται, καὶ δεθεὶς κατεῖχεται, βασιλεύ- σασ μὲν καὶ ἀρχιερατεύσας ἔτη γ' μῆνας ζ', λαμπρὸς δὲ καὶ μεγαλό- ψυχος ἐν τῇ ἀρχῇ γεγονώς. Ὑρκανῶ δ' ἡ μὲν ἀρχιερωσύνη δίδο- 30 ται, οὐκέτι δ' ἡ βασιλεία· ἀλλ' ἦν τὸ ἔθνος αὐτονομούμενον, ἐθνάρ- χης ὅμως δ' ἀντὶ βασιλέως τῆς δεδομένης αὐτῷ ἐξουσίας εἶχεν ὄνομα. Ἀντιπάτρῳ δ' Ὑρκανοῦ ἀρχιερατεύοντος ἐπὶ πλεῖστον τὰ τῆς δυναστείας ηὔξεται. Ῥωμαίων τε γὰρ τοῖς στρατηγοῖς κατὰ

ξιμο στὰ πόδια μὲ λευκὸ φλέγμα καὶ φοβεροὺς πόνους στὸ κόλο, καὶ σήψη τοῦ αἰδοίου πού δημιουργοῦσε σκουλήκια, καὶ πολλὰ ἄλλα) πέμπτη ἡμέρα μετὰ τὴ σφαγὴ τοῦ υἱοῦ του Ἀντίπατρου, ἔφυγε κι αὐτὸς ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἀφοῦ ἔζησε ἑβδομήντα ὀλόκληρα χρόνια, ἀπὸ τὰ ὁποῖα βασίλευσε τριάντα ἑπτὰ. Ὁ Ἡρώδης βασίλευσε παρὰ νόμον καὶ χωρὶς νὰ τὸ ἐλπίζει κι αὐτὸς ὁ ἴδιος, μὲ ἐνέργειες τοῦ Ἀντωνίου, στρατηγοῦ τῶν Ῥωμαίων, πού ἀγαποῦσε τὸ χρῆμα, καὶ μὲ τὴ συναίνεση τοῦ Αὐγούστου καὶ πρὸς ἐπιβεβαίωση μὲ ἀπόφαση καὶ τῆς βουλῆς τῶν Ῥωμαίων.

Ὁ Ἡρώδης αὐτὸς, λέγει, ὁ πρῶτος ἀπὸ τοὺς ἀλλόφυλους πού παρὰ τοὺς νόμους βασίλευσε στοὺς Ἰουδαίους, εἶχε πατέρα Ἰδουμαῖο στὴν καταγωγὴ ἀπὸ τὴν πόλιν Ἀσκάλωνα, υἱὸς τοῦ Ἀντίπα, ὀνομαζόμενος Ἀντίπας κι αὐτὸς προηγουμένως, καὶ ἔπειτα Ἀντίπατρος. Αὐτὸς ὄντας πλούσιος μὲ ἀφθονα χρήματα, χαρακτηήρας δραστήριος καὶ στασιαστικός, εἶχε τὴν εὐνοία τοῦ ἀρχιερέα τῶν Ἰουδαίων Ὑρκανοῦ, ἐνῶ ἦταν ἐχθρὸς τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Ὑρκανοῦ Ἀριστοβούλου. Γι' αὐτὸ πείθει τὸν Ὑρκανὸ, ἔπειτα ἀπὸ πολλὰς ἐνοχλήσεις, νὰ ἀναζητήσῃ τὴ βασιλεία πάλι μὲ ὅλα τὰ μέσα πού τοῦ εἶχε ἀφαιρέσει ὁ ἀδελφός του Ἀριστόβουλος. Αὕτῃ ἡ στάση τῶν ἀδελφῶν στάθηκε αἰτία μεγάλων κακῶν γιὰ τοὺς ἴδιους καὶ τὴ γεννιά τους καὶ τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος, καὶ τῆς μεταδίβασης τῆς βασιλείας στὰ χέρια ἀλλοφύλων. Στὴ στάση αὕτῃ φαίνεται ὅτι ἔπραξε πολλὰ ὁ Ἀντίπατρος ὑπὲρ τοῦ Ὑρκανοῦ ἐναντίον τοῦ Ἀριστοβούλου. Τελικὰ ὁ Ἀριστόβουλος μαζί μὲ τὰ παιδιά του ὁδηγεῖται αἰχμάλωτος στὴ Ῥώμη καὶ διαφεύγοντας ἀπὸ ἐκεῖ φτάνει πάλι στὰ μέρη τῆς Ἰουδαίας, καὶ ἐκεῖ πολιορκημένος μαζί μὲ τὸν υἱὸ του Ἀντίγονο (γιατὶ αὐτὸς εἶχε φύγει μαζί μὲ τὸν πατέρα του ἀπὸ τὴ Ῥώμη), αἰχμαλωτίζεται καὶ στέλνεται πάλι στὴ Ῥώμη καὶ κλείνεται στὴ φυλακὴ. Βασίλευσε καὶ ἀρχιεράτευσε τρία ἔτη καὶ ἕξι μῆνες καὶ ἄσκησε τὴν ἐξουσία μὲ λαμπρότητα καὶ μεγαλοψυχία. Στὴν Ὑρκανὸ δίνεται ἡ ἀρχιερωσύνη, ὄχι ὅμως καὶ ἡ βασιλεία. Τὸ ἔθνος εἶχε αὐτονομία, χαρακτηριζόταν ὅμως ἀντιβασιλιάς ἐθναρχῆς γιὰ τὴν ἐξουσία πού τοῦ εἶχε δοθεῖ. Ἡ δύναμη τοῦ Ἀντιπάτρου ὅσο ἀρχιεράτευε ὁ Ὑρκανὸς μεγάλωνε ὀλοένα. Γιατὶ συμμαχοῦσε μὲ τοὺς στρατηγοὺς τῶν Ῥωμαίων ἐναντίον ὅσων τοὺς

τῶν ἀνθισταμένων συνεμάχει, καὶ τὸ Ἰουδαίων διὰ χειρός, τῇ ἀπραγμοσύνῃ καὶ τῷ συγκεχωρηκότι Ὑρκανῷ, αὐτὸς εἶχε πράγματα. Ἀριστόβουλον δὲ Ἰούλιος ὁ Καῖσαρ, λύσας τῶν δεσμῶν, εἰς Συρίαν κατὰ τῶν Πομπηίου πέμπειν ἐγνώκει. Ἄλλ' αὐτὸν
5 φθάσαντες οἱ τὰ Πομπηίου φρονοῦντες φαρμάκῳ φθείρουσι. Καὶ Σκιπίων δ' ἐπιστείλαντος αὐτῷ Πομπηίου τὸν Ἀριστοβούλου παῖδα Ἀλέξανδρον ἐπικαλοῦντος ἃ πρότερον εἰς Ῥωμαίους ἀμάρτοι, πελέκει διεχρήσατο.

Ἀποδείκνυται δὲ ὑπὸ Ἰουλίου Καίσαρος Ἀντίπατρος μετὰ
10 τὴν κατὰ Πομπηίου νίκην καὶ ἐπίτροπος Ἰουδαίας, ὃς ἐπὶ ταύτην παραγεγονῶς Φασαήλῳ μὲν τῷ παιδί Ἱεροσολυμιτῶν καὶ τῶν πέριξ τὴν στρατηγίδα ἀρχὴν δίδωσι, τὸν δὲ μετ' αὐτὸν Ἡρώδην νέον ὄντα κομιδῇ (πεντεκαίδεκα γὰρ αὐτῷ ἀπὸ γενέσεως ἔτη ἦν) τῆς Γαλιλαίας ἀποφαίνει ἐπίτροπον, οὐδὲν ὑπὸ τῆς νεότητος τὸ
15 μὴ οὐχὶ τὸ δεινὸν αὐτοῦ καὶ γενναῖον ἐκφῆναι κωλυόμενον. Καὶ ταῦτα πράττων Ἀντίπατρος, καὶ θαυμαζόμενος οὐδὲν ἦττον ὑπὸ τοῦ ἔθνους ἢ κατὰ βασιλέα, ὅμως τῆς πρὸς Ὑρκανὸν τὸν ἀρχιερέα εὐνοίας καὶ πίστεως οὐδὲν ὅλως ἠλλοίωσεν. Ἀναιρεῖται δ' Ἀντίπατρος, εὖρον καὶ λαμπρὸν διὰ παντὸς ἀναφαίνων βίον, ἐξ ἐπι-
20 βουλῆς φαρμάκῳ, Μαλίχου τὸν οἰνοχόον χρήμασι πείσαντος στάξαι τῷ πόματι τοῦ φαρμάκου. Μάλιχος δ' οὗτος Ἰουδαῖος μὲν ἦν, δεινὸς δὲ δόλον ῥάψαι καὶ δοθείσης ὑπονοίας ὄρκους τὴν ὑπόνοιαν θεραπεῦσαι καὶ ὑποκρίσει φιλίας. Ἄλλ' οὐδὲν ἦττον, ὡς ἔοικεν, Ἡρώδῃ τοιαῦτα μηχανᾶσθαι φύσιν λαχόντι ἢ καὶ δεινότερω
25 περιτυχῶν, δίκην εἰσπραττομένῳ τοῦ πατρῶου φόνου, ξιφιδίους κατακεντούμενος κτίννυται.

Ἀντίγονος δ' ὁ Ἀριστοβούλου παῖς, Φαβίου χρήμασι θεραπευθέντος, καὶ Πτολεμαίου τοῦ Μεναίου διὰ τὸ κήδευμα (ἀδελφῇ γὰρ αὐτοῦ ἐγεγάμητο) συλλαμβανομένου καὶ ἐτέρων τινῶν, ἐπε-
30 χείρησε κατάγεσθαι ἐπὶ Ἰουδαίαν. Ἄλλ' Ἡρώδης μάχῃ συμπλακείς νικᾷ καὶ τῆς Ἰουδαίων γῆς ἀπελαύνει, καὶ ὑπὸ Ἱεροσολύμων καὶ αὐτοῦ Ὑρκανοῦ λαμπρῶς ἐπὶ τῇ νίκῃ ἐδέχθη παραγεγονῶς. Καὶ Ἀντώνιος χρήμασιν, ὁ Ῥωμαίων στρατηγός, Ἡρώδῃ καὶ τῷ

ἐναντιώνονταν καὶ διαχειριζόταν αὐτὸς τὶς ὑποθέσεις τῶν Ἰουδαίων ἐξαιτίας τῆς ἀπραγμοσύνης καὶ τῆς συγκατάθεσης τοῦ Ὑρκανοῦ. Ὁ Ἰούλιος Καίσαρας ὅμως, ἀφοῦ ἐλευθέρωσε τὸν Ἀριστόβουλο, ἀποφάσισε νὰ τὸν στείλει στὴ Συρία ἐναντίον τοῦ Πομπηίου. Τὸν πρόλαβαν ὅμως οἱ φίλοι τοῦ Πομπηίου καὶ τὸν δηλητηρίασαν. Καὶ ὁ Σκιπίων, ὅταν ὁ Πομπήιος τοῦ ἔστειλε τὸν υἱὸ τοῦ Ἀριστόβουλου Ἀλέξανδρο, ἐπικαλούμενος προηγούμενα ἁμαρτήματά του ἐναντίον τῶν Ρωμαίων, διέταξε νὰ τὸν ἀποκεφαλίσουν μὲ τσεκούρι.

Μετὰ τὴ νίκη τοῦ Ἰουλίου Καίσαρα κατὰ τοῦ Πομπηίου ὁ Ἀντίπατρος ἀναδεικνύεται ἐπίτροπος τῆς Ἰουδαίας. Ὄταν αὐτὸς ἔφτασε ἐκεῖ παραδίδει τὴ στρατιωτικὴ διοίκηση τῶν Ἱεροσολύμων καὶ τῶν γύρω στὸν υἱὸ τοῦ Φασαῆλο, ἐνῶ τὸν ἔπειτα ἀπὸ αὐτὸν Ἡρώδη, ποὺ ἦταν πολὺ νέος (ἦταν δεκαπέντε μόνο ἐτῶν), τὸν ὀρίζει ἐπίτροπο τῆς Γαλιλαίας, χωρὶς ὅμως νὰ ἐμποδίζεται καθόλου ἀπὸ νεότητά του νὰ φανερώσει τὴν ἱκανότητά του καὶ τὴ γενναιότητα. Αὐτὰ πράττοντας ὁ Ἀντίπατρος καὶ ἐνῶ τὸ ἔθνος τὸν θαύμαζε ὄχι λιγότερο ἀπὸ βασιλιά, δὲν ἄλλαξε καθόλου στὴν φιλία καὶ στὴν πίστη του πρὸς τὸν Ὑρκανό. Φονεύεται ὅμως ὁ Ἀντίπατρος ἀπὸ ἐπιβουλή μὲ δηλητήριο, ἀφοῦ ἔζησε βίον ἐπιτυχημένο καὶ λαμπρό· εἶχε πείσει ὁ Μαλίχος τὸν οἰνοχόο του νὰ στάξει δηλητήριο στὸ ποτήρι του. Ὁ Μαλίχος ἦταν Ἰουδαῖος, ἱκανότατος μηχανορράφος, καὶ ὅταν γεννιόταν ὑπόνοια δεινὸς νὰ ἐξαλείψει τὴν ὑπόνοια μὲ ὄρκους καὶ ὑποκρισία φιλίας. Ἀλλὰ συναντώντας τὸν Ἡρώδη, ποὺ τοῦ ἔλαχε φύση νὰ μηχανεύεται καθόλου λιγότερο, ὅπως φαίνεται, τὰ ὅμοια ἢ καὶ χειρότερα καὶ ἤθελε νὰ πάρει ἐκδίκηση γιὰ τὸ φόνο τοῦ πατέρα του, σκοτώνεται κατατροπημένος ἀπὸ μαχαίρια.

Ὁ Ἀντίγονος, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου, ἀφοῦ διέφθειρε τὸν Φάβιο μὲ χρήματα μὲ τὴ συνεργασία καὶ τοῦ Πτολεμαίου τοῦ Μεναίου ἐξαιτίας τῆς συγγενείας τους (γιατὶ εἶχε νυμφευθεῖ τὴν ἀδελφὴ του), καὶ κάποιων ἄλλων, ἐπιχείρησε νὰ κατεβεῖ στὴν Ἰουδαία. Ἀλλὰ ὁ Ἡρώδης ποὺ συγκρούσθηκε μαζί τους, τοὺς νικᾷ καὶ τοὺς διώχνει ἀπὸ τὴ γῆ τῶν Ἰουδαίων, καὶ ἐξαιτίας τῆς νίκης του γίνεται δεκτὸς μὲ λαμπρότητα ἀπὸ τοὺς Ἱεροσολυμίτες καὶ τὸν ἴδιο τὸν Ὑρκανό ὅταν ἔφθασε ἐκεῖ. Ὁ Ἀντώνιος, ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων,

ἀδελφῶ Φασαήλῳ τὰς τῶν Ἰουδαίων τετραρχίας δίδωσιν, οὐδὲν πρὸς ταῦτα δυσχεραίνοντος Ὑρκανοῦ. Τοῦ δὲ πλήθους τῶν περὶ Ἡρώδην κατηγορούντων οὐδὲν πλέον πλὴν τοῦ τιμωρίαν ὑπέχειν ἀντὶ τοῦ λαβεῖν ὧν ἐπεκάλουν ἐγένετο διὰ τὸ χρήμασιν Ἀντώνιον 5 διεφθάρθαι καὶ Ὑρκανὸν τοῖς περὶ Ἡρώδην τίθεσθαι ἤδη γὰρ καὶ τὴν τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ παῖδα Μαριάμμην Ἡρώδης ἐγγεγύητο.

Πτολεμαίου δὲ τοῦ Μεναίου τὸν θῖον λιπόντος ὁ παῖς λαμβάνει τὴν ἀρχὴν Λυσανίας. Καὶ Πάκορος δὲ ὁ βασιλέως παῖς καὶ 10 Βαζαφαρμάνης σατραπίης Πάρθος κατέσχον τὴν Συρίαν. Λυσανίας δὲ τὸν σατραπὴν ἔχων σὺν αὐτῷ ποιεῖται πρὸς Ἀντίγονον τὸν Ἀριστοβούλου φίλιαν καὶ Ἀντίγονος ὑπισχνεῖται Πάρθοις χίλια τάλαντα δώσειν καὶ πεντακοσίας γυναικας, εἰ τὴν πατρῴαν ἀρχὴν αὐτῷ δώσουσιν Ὑρκανὸν ἀφελόμενοι καὶ τοὺς περὶ Ἡρώδην ἀνέ- 15 λοιεν. Διὸ Πάκορος καὶ Βαζαφαρμάνης κατάγουσιν Ἀντίγονον, καὶ πολέμου αὐτοῖς ὑπὸ τῶν περὶ Ἡρώδην συστάντος, πολλοὶ ἀφ' ἐκατέρων κτείνονται, εὐδοκμοῦντος μάλιστα τοῖς πόνοις Ἡρώδου. Τέλος Ὑρκανὸς καὶ Φασάηλος δόλῳ συλλαμβάνεται ὑπὸ Πάρθων, καὶ ὁ μὲν Φασάηλος τῶν ἐχθρῶν προφθάσας τὴν σφα- 20 γήν, πέτρα τὴν κεφαλὴν προσαράξας ἔξεισι τοῦ θείου, Ὑρκανὸς δὲ δέσμιος εἶχετο. Καὶ οἱ Παρθοὶ λοιπὸν τὰ Ἱεροσόλυμα λαβόντες, μόλις αὐτοὺς Ἡρώδου δεινότητι γνώμης καὶ τάχει τοῦ προμηθοῦς καὶ χειρῶν ἀρετῆ γενναία διαφυγόντος, τὰ τῶν Ἱεροσολυμιτῶν δι- 25 ηῤαξον χρήματα πλὴν τῶν Ὑρκανοῦ (π' δ' ἦν τάλαντα) καὶ οὕτως εἰς τὴν πατρῴαν ἀρχὴν Ἀντίγονον ἐγκαθιστῶσιν. Ἀντίγονος δ' Ὑρκανοῦ τοῦ θείου ὑπὲρ τοῦ μὴ πάλιν ἀναλαβεῖν τὴν ἱερωσύνην (τὸ γὰρ σεσινωμένον κατὰ τι τοῦ σώματος μέρος ἀπειρήται Ἰουδαίοις ἱεραῖσθαι), περιτέμνει τὰ ὦτα, καὶ Πάρθοις ἄγειν σὺν αὐτοῖς δίδωσιν.

30 Ἡρώδης δ' οὐδαμῶς ἠρέμει, ἀλλὰ πρῶτον μὲν εἰς Μάλιχον

ἔδωσε μὲ χρήματα σπὸν Ἡρώδη καὶ τὸν ἀδελφὸ του Φασαῆλο τὶς τετραρχίες τῶν Ἰουδαίων, χωρὶς νὰ φέρει καμμιά ἀντίρρηση ὁ Ὑρκανός. Ὁ λαὸς κατηγοροῦσε τὸ περιβάλλον τοῦ Ἡρώδη, ὅμως τίποτε περισσότερο δὲν πέτυχαν, παρὰ νὰ ὑποστοῦν τιμωρία ἀντὶ νὰ λάβουν αὐτὰ ποὺ ζητοῦσαν, ἐπειδὴ εἶχε διαφθαρεῖ ὁ Ἀντώνιος μὲ χρήματα καὶ ὁ Ὑρκανός εἶχε συνταχθεῖ μὲ τὸ περιβάλλον τοῦ Ἡρώδη. Γιατὶ ἤδη ὁ Ἡρώδης εἶχε ἀρραβωνιασθεῖ τὴν κόρη τῆς θυγατέρας του Μαριάμμη.

Ὅταν ὁ Πτολεμαῖος ὁ Μεναιῖος ἄφησε τὴ ζωὴ, παίρνει τὴν ἐξουσία ὁ υἱὸς του Λυσανίας, ἐνῶ ὁ Πάκορος, ὁ υἱὸς τοῦ βασιλιᾶ καὶ Βαζαφαρμάνης ὁ Πάρθος σατράπης κατέλαβαν τὴ Συρία. Ὁ Λυσανίας ἔχοντας σύμμαχό του τὸν σατράπη συμφιλιώνονται μὲ τὸν Ἀντίγονο τὸν υἱὸ τοῦ Ἀριστοβούλου. Ὁ Ἀντίγονος ὑπόσχεται στοὺς Πάρθους νὰ τοὺς δώσει χίλια τάλαντα καὶ πεντακόσιες γυναῖκες, ἂν τοῦ ἀποδώσουν τὴν πατρικὴ ἐξουσία, ἀφαιρώντας τὴν ἀπὸ τὸν Ὑρκανό, καὶ σκοτώσουν τοὺς φίλους τοῦ Ἡρώδη. Γι' αὐτὸ ὁ Πάκορος καὶ ὁ Βαζαφαρμάνης κατεβάζουν τὸν Ἀντίγονο, ἀλλὰ συγκροτώντας οἱ Ἡρωδιανοὶ πόλεμο ἐναντίον τους, σκοτώνονται πολλοὶ καὶ ἀπὸ τὶς δύο πλευρές, ἀναδεικνύεται ὅμως νικητὴς ὁ Ἡρώδης. Τέλος ὁ Ὑρκανός καὶ ὁ Φασαῆλος συλλαμβάνονται μὲ δόλο ἀπὸ τοὺς Πάρθους. Ὁ Φασαῆλος προλαβαίνοντας τὴ σφαγὴ του ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς χτυπώντας μὲ πέτρα τὸ κεφάλι του φεύγει ἀπὸ τὴ ζωὴ, ἐνῶ τὸν Ὑρκανὸ τὸν κρατοῦσαν φυλακισμένο. Οἱ Πάρθοι λοιπὸν ὅταν κατέλαβαν τὰ Ἱεροσόλυμα, κι ἀφοῦ μὲ δυσκολία εἶχε διαφύγει ὁ Ἡρώδης ἀπὸ αὐτοὺς μαζὶ μὲ τὴν οἰκογένειά του χάρη στὴ δεινότητά τῆς γνώμης καὶ τὴν ταχύτητα τῆς πρόνοητικότητάς του καὶ μὲ τὴ δύναμη τῶν χειρῶν του, ἄρχισαν νὰ διαρπάζουν τὰ χρήματα τῶν Ἱεροσολυμιτῶν, ἐκτὸς τῶν ἀνθρώπων τοῦ Ὑρκιανοῦ (ἔφταναν αὐτὰ σὰ ὀγδόντα τάλαντα) καὶ ἔτσι ἐγκαθιστοῦν τὸν Ἀντίγονο στὴν πατρικὴ του ἀρχή. Ὁ Ἀντίγονος τότε, γιὰ νὰ μὴν ἀναλάβει πάλι τὴν ἀρχιερωσύνη ὁ θεῖος του Ὑρκανός (γιατὶ ὅποιος εἶχε κάποια ἀναπηρία σ' ἓνα μέρος τοῦ σώματος ἀπαγορευόταν στοὺς Ἰουδαίους νὰ ἱερωθεῖ), τοῦ ἔκοψε τὰ αὐτιά, καὶ τὸν δίνει στοὺς Πάρθους νὰ τὸν πάρουν μαζὶ τους.

Ὁ Ἡρώδης ὅμως δὲν ἠσύχαζε καθόλου, ἀλλὰ πρῶτα φεύγει

τὸν Ἀράβων ἀπῆει βασιλέα, ἐπικουρίαν κατὰ πατρῶαν φιλίαν ἐλπίδας ἔχων εὐρεῖν, ἀποτυχῶν δ' ἐπὶ Βρενθήσιον πρὸς Ἀντώνιον τὸν Ῥωμαίων στρατηγόν, κἀκεῖθεν εἰς Ῥώμην σὺν αὐτῷ ἀνάγεται, ἀπολοφυράμενος τὰ συνενεχθέντα καὶ τὸν τᾶδελφοῦ θάνατον. Ἐποιεῖτο δὲ γνώμην τῷ τῆς γαμετῆς ἀδελφῷ, Ὑρκανοῦ δὲ θνηγατρὸς παιδί, εἴ πως δύναιτο, τὴν βασιλείαν καταπράξασθαι· αὐτῷ γὰρ ἀνέλπιστον ἦν παντάπασιν ταύτην περιελθεῖν ἄλλοφύλω ὄντι. Ἄλλ' Ἀντώνιος καὶ Αὔγουστος, σύμψηφον λαβόντες τὴν βουλήν, καὶ βασιλέα Ἰουδαίων ἀποφαίνουσι, καὶ κατὰ Ἀντιγό-
10 νου πολλάκις αὐτῷ συμμαχήσαντες μετὰ πολλὰς σφαγὰς καὶ πολέμους Ἀντίγονον μὲν αἰχμάλωτον ἄγουσι, Σοσίου στρατηγοῦ Ῥωμαίων τέλος τοῦτο τοῖς πολέμοις ἐπιθεμένου, αὐτῷ δὲ τὰ τῆς ἀρχῆς ἐπὶ μᾶλλον κρατύνουσι. Ἀντώνιος δὲ ὁ στρατηγὸς λαβὼν αἰχμάλωτον τὸν Ἀντίγονον δέσμιον ἔγνω μέχρι τοῦ θριάμβου φυ-
15 λάττειν· μαθὼν δὲ νεωτερίζειν τὸ Ἰουδαίων ἔθνος ἐκ τοῦ πρὸς Ἡρώδην μίσους, τοῦτον ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπελέκισεν.

Ὑρκανὸς δ' ἐπεὶ Ἡρώδην βασιλεύειν ἤκουσεν, ἐδεήθη Φραάτου βασιλέως, καὶ συνδεηθέντος Ἡρώδου ἀφίεται εἰς τὴν πατρίδα, πολλῶν ἐλπίσας παρὰ Ἡρώδη τυχεῖν. Ἡρώδης δὲ σχήματα
20 μὲν εὐνοίας καὶ τιμῆς τῆς πρωτευούσης πολλὰ εἰς αὐτὸν ἐδείκνυ, ἐν ὑστέρω δὲ διαβολὰς ἐπενεγκῶν δωροδοκίας καὶ τῆς πρὸς Ἄραβας προδοσίας ἀνεῖλεν ἄνδρα ὑπὲρ τὰ π' ἔτη ἐνιαυτῷ ἐνὶ μετὰ πολλῆς καὶ ἀφάτου τῆς ἐπιεικειᾶς καὶ ἀπραγμοσύνης δεδιωκότα. Καὶ Ἀριστόβουλον δὲ τὸν υἱόνον μὲν Ὑρκανοῦ, Μαριάμμης
25 δὲ τῆς γαμετῆς ἀδελφόν, ἐνοχλησάσης Ἀλεξάνδρας τῆς τῶν παιδῶν μητρὸς καὶ αὐτῆς Μαριάμμης, ἀρχιερέα μὲν καθίστησιν ἰς ἔτος ἄγοντα, καὶ μετ' ὀλίγον ἐν Ἱεριχοῦντι ταῖς ἐκεῖσε κολυμβήθραις ἐναποπνιγῆναι κατεπράξατο. Ἄλλ' Ἡρώδης μὲν τοιοῦτος, καὶ οἷος εἶναι προεῖρηται.

30 Ὅτι τελευτῶν Ἡρώδης Ἀρχέλαον τὸν υἱὸν διατίθεται, Καίσαρος διδοῦντος, τῆς βασιλέας γενέσθαι διάδοχον. Καίσαρ δὲ (ὁ Αὔγουστος δ' ἦν) τῆς ἡμισείας Ἀρχέλαον ἀποφήνας κύριον, καὶ

στον Μάλιχο, τὸν βασιλιὰ τῶν Ἀράβων, ἐλπίζοντας νὰ βρεῖ βοήθεια ἔξαιτίας τῆς πατρικῆς φιλίας τους. Ἀπέτυχε ὅμως καὶ ἀπέπλευσε γιὰ τὸ Βρεντήσιο, πρὸς τὸν Ἀντώνιο τὸν Ρωμαῖο στρατηγό, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ πηγαίνει μαζί του στὴ Ρώμη, διεκτραγωδώντας ὅσα εἶχε πάθει καὶ τὸ θάνατο τοῦ ἀδελφοῦ του. Πρότεινε τὴ γνώμη στὸν ἀδελφὸ τῆς γυναί-
 κας του, υἱὸ τῆς θυγατέρας τοῦ Ὑρκανοῦ, ἂν μπορούσε κατὰ κάποιον τρόπο νὰ πάρει τὴ βασιλεία. Γιατὶ ὁ ἴδιος ἦταν τελείως ἀνέλπιστο νὰ λάβει αὐτὴν, ἐπειδὴ ἦταν ἀλλόφυλος. Ἀλλὰ ὁ Ἀντώνιος καὶ ὁ Αὐγουστος, ἔξασφαλίζοντας τὴν ψῆφο τῆς συγκλήτου, καὶ βασιλιὰ τῶν Ἰουδαίων τὸν ἀνακηρύττουν καὶ πολλές φορές συμμαχώντας μαζί του ἐναντίον τοῦ Ἀντιγόνο, ἔπειτα ἀπὸ πολλές σφαγῆς καὶ πολέμους αἰχμαλωτίζουν τὸν Ἀντίγονο, καὶ ἀφοῦ ἐπέβαλε στὸν πόλεμο αὐτὸ τὸ τέλος ὁ στρατηγὸς τῶν Ρωμαίων Σόσσιος, στερεώνουν περισσότερο τὴν ἐξουσία τοῦ Ἡρώδη. Ὁ στρατηγὸς ὅμως Ἀντώνιος συνέλαβε αἰχμάλωτο τὸν Ἀντίγονο καὶ ἀποφάσισε νὰ τὸν κρατήσει φυλακισμένο ὡς τὴν ὥρα τοῦ θριάμβου του. Ὅταν ὅμως ἔμαθε ὅτι τὸ Ἰουδαϊκὸ ἔθνος στασίαζε ἀπὸ τὸ μῖσος του γιὰ τὸν Ἡρώδη, σκότωσε τὸν Ἀντίγονο μὲ τσεκούρι στὴν Ἀντιόχεια. Ὁ Ὑρκανὸς ὅταν ἄκουσε ὅτι βασιλεύει ὁ Ἡρώδης, παρακάλεσε τὸν Φραάτη τὸν βασιλιά, καὶ μετὰ ἀπὸ παράκληση καὶ τοῦ Ἡρώδη, τοῦ ἐπιτρέπεται νὰ γυρίσει στὴν πατρίδα του, ἐλπίζοντας ὅτι πολλὰ θὰ ἐπιτύχει ἀπὸ τὸν Ἡρώδη. Ὁ Ἡρώδης τοῦ ἔδειξε πολλές ἐκδηλώσεις φιλίας καὶ τιμῆς ἔξαιρειτικῆς, ἀλλὰ στὸ τέλος κατηγορώντας τον γιὰ δωροδοκία καὶ γιὰ προδοσία στοὺς Ἀραβες σκότωσε ἕναν ἄνθρωπο ὀγδόντα ἐνὸς ἐτῶν, πού εἶχε ζήσει μὲ πολλὴ καὶ ἀνέκφραστη ἐπιείκεια καὶ ἀπραγμοσύνη. Καὶ τὸν Ἀριστόβουλο, υἱὸ τοῦ Ὑρκανοῦ καὶ ἀδελφὸ τῆς γυναίκας του Μαριάμης, ἔπειτα ἀπὸ ἐνοχλήσεις τῆς Ἀλεξάνδρας, τῆς μητέρας τῶν παιδιῶν καὶ τῆς ἴδιας τῆς Μαριάμης, τὸν ἔκανε ἀρχιερέα σὲ ἡλικία δέκα ἐπτὰ ἐτῶν, καὶ μετὰ ἀπὸ λίγο στὴν Ἱερικῶ ἐνέργησε νὰ πνιγεῖ σὶς ἐκεῖ κολυμβῆθρες. Τέτοιος ἦταν ὁ Ἡρώδης, ὅπως ἀναφέραμε καὶ προηγουμένως.

Πεθαίνοντας ὅμως ὁ Ἡρώδης ἐνεργεῖ, λέγει, νὰ γίνῃ διάδοχος τῆς βασιλείας του μὲ τὴν ἄδεια τοῦ Καίσαρα ὁ υἱὸς του Ἀρχέλαος. Ὁ Καίσαρας ὅμως (πού ἦταν Αὐγουστος) ὄρισε κύριο τῆς μισῆς

βασιλεία τιμήσειν εἶπεν εἰ ἐπιεικῶς καὶ δικαίως τὴν ἀρχὴν μάθοι
 χειρίζοντα, τὴν δ' ἄλλην μοῖραν διελὼν τετραρχίας Φίλιππον καὶ
 Ἀντίπατρον, καὶ αὐτοὺς Ἡρώδου παῖδας ὄντας, καθίστησιν.
 Ἀλλ' Ἀρχέλαος ἐπεὶ ὠμῶς καὶ κατὰ τὸν πατέρα Ἰουδαίων ἦρχεν,
 5 Καίσαρος δεηθέντων τῶν τυραννουμένων δεκάτῳ ἔτει τῆς βασι-
 λείας ἐκπέπτωκε, καὶ Βιένναν οἰκεῖν τῆς Γαλλίας καταδικάζεται,
 καὶ μεταπίπτει ἐντεῦθεν Ἰουδαία ἐκ βασιλείας εἰς ἐπαρχίαν.

Ὅτι Ἡρώδης, ὁ τετραρχῆς Γαλιλαίας καὶ Περαιίας, παῖς Ἡ-
 ρώδου τοῦ μεγάλου, ἠράσθη (ὡς Ἰώσηπός φησιν) ἀδελφοῦ Ἡ-
 10 ρώδου γυναῖκα ὄνομα Ἡρωδιάδα· ἀπόγονος δ' ἦν αὕτη τοῦ με-
 γάλου Ἡρώδου, Ἀριστοβούλῳ τῷ παιδί, ὃν ἐκεῖνος ἀνεῖλε γεγε-
 νημένη· ἦν δ' αὐτῇ καὶ ὁ ἀδελφὸς Ἀγρίππας. Ταύτην Ἡρώδης
 τὰνδρὸς διαστήσας ἠγάγετο γυναῖκα. Οὗτός ἐστιν ὁ τὸν μέγαν
 ἀνελὼν Ἰωάννην τὸν Πρόδρομον, δεδιώς (Ἰώσηπός φησι) μὴ τὸ
 15 ἔθνος αὐτοῦ διαστήσει· πάντες γὰρ δι' ὑπερβολὴν ἀρετῆς τοῖς
 Ἰωάννου λόγοις εἶποντο. Κατὰ τοῦτον καὶ τὸ σωτήριον ἐγεγόνει
 πάθος.

Ὅτι Ἀγρίππας, ὁ Ἡρώδου μὲν ἀπόγονος τοῦ πρώτου, Ἀρι-
 στοβούλου δὲ τοῦ ἀνηρημένου παῖς, ἀδελφὸς δ' Ἡρωδιάδος, μυ-
 20 ρίαις τύχαις καὶ μεταβολαῖς περιπεσὼν, ὅμως ἐκ φυλακῆς καὶ δε-
 σμῶν, οἷς αὐτὸν κατεχόμενον Τιβέριος Καῖσαρ τελευτῶν ἀπολε-
 λοίπει, ἐκ τούτων ἀπαλλαγείς Γαῖου Καίσαρος προνοία καὶ βασι-
 λεὺς χειροτονεῖται τετραρχίας Φιλίππου (Ἡρώδου δ' ἦν οὗτος
 ἀδελφὸς τοῦ πρώτου), προσλαμβάνει δὲ καὶ τὴν Λυσανίου τε-
 25 τραρχίαν, καὶ ἀποπλεῖ πρὸς τὴν Ἰουδαίαν, πάντων ἐν ἐκπλήξει
 καὶ θαύματι τὸ τῆς μεταβολῆς ἀθρόον ποιουμένων. Μεθ' ὧν καὶ
 Ἡρωδιάς ἐκτεπλεγμένη καιρίαν δέχεται πληγὴν ἐκ φθόνου, καὶ
 οὐκ ἀνίει διενοχλοῦσα τὸν ἄνδρα, ἕως κατειργάσατο ἀνελθεῖν εἰς
 Ῥώμην καὶ βασιλείαν ἐαυτῷ σπουδὴν ποιεῖσθαι καταπράξασθαι.
 30 Ἀλλ' ὁ μὲν ἀνήει σὺν αὐτῇ, εἶπετο δ' Ἀγρίππας καὶ καταλαμβάνει
 ἄρτι κατάραντας. Κατηγορήσας δ' Ἡρώδην παρὰ Γαῖῳ Καίσαρι
 ὡς δύσωνος εἶη Ῥωμαίοις αἰεὶ (Τιβερίου μὲν γὰρ ἔτι περιόντος

ἐξουσίας τὸν Ἀρχέλαο, καὶ εἶπε ὅτι θὰ τὸν τιμοῦσε μὲ τὸν τίτλο τοῦ βασιλιᾶ, ἂν μάθει νὰ ἀσκεῖ τὴν ἐξουσία μὲ ἐπιείκεια καὶ δικαιοσύνη. Τὸ ἄλλο μισὸ τὸ διαίρεσε σὲ δύο, καὶ ἔκανε τετράρχες τὸν Φίλιππο καὶ τὸν Ἀντίπατρο, πού ἦταν καὶ αὐτοὶ υἱοὶ τοῦ Ἡρώδη. Ἐπειδὴ ὅμως ὁ Ἀρχέλαος κυβερνοῦσε τοὺς Ἰουδαίους μὲ σκληρότητα καὶ κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ πατέρα του, ἀφοῦ παρακάλεσαν αὐτοὶ πού ὑπέφεραν τὴν τυραννία του τὸν Καίσαρα, στὰ δέκα χρόνια ἐξέπεσε ἀπὸ τὴ βασιλεία καὶ καταδικάζεται νὰ ζήσει στὴ Βίεννα, πόλη τῆς Γαλιλαίας, καὶ ἡ Ἰουδαία μεταβάλλεται ἀπὸ βασιλείο σὲ ἐπαρχία.

Ὁ Ἡρώδης, ὁ τετράρχης τῆς Γαλιλαίας καὶ τῆς Περαιάς, υἱὸς τοῦ Ἡρώδη τοῦ μεγάλου, ἐρωτεύθηκε, ὅπως λέγει ὁ Ἰώσηπος, τὴ γυναίκα τοῦ ἀδελφοῦ του Ἡρωδιάδα· αὐτὴ ἦταν ἀπόγονος τοῦ μεγάλου Ἡρώδη, κόρη τοῦ γιοῦ του Ἀριστοβούλου, τὸν ὁποῖο ἐκεῖνος εἶχε σκοτώσει. Ἀδελφός της ἦταν ὁ Ἀγρίππας. Αὐτὴν ὁ Ἡρώδης χωρίζοντάς την ἀπὸ τὸν ἄνδρα της, τὴν ἔκανε σύζυγό του. Αὐτὸς εἶναι πού σκότωσε τὸν μεγάλο Ἰωάννη τὸν Πρόδρομο, ἐπειδὴ φοβόταν (λέγει ὁ Ἰώσηπος) μήπως διχάσει τὴ χώρα του· γιατί ὅλοι ἀκολουθοῦσαν τοὺς λόγους τοῦ Ἰωάννη ἐξαιτίας τῆς ὑπερβολικῆς ἀρετῆς του. Στὶς ἡμέρες αὐτοῦ τοῦ Ἡρώδη ἔγινε καὶ τὸ σωτήριο πάθος.

Ὁ Ἀγρίππας, ἀπόγονος τοῦ Ἡρώδη τοῦ πρώτου, υἱὸς τοῦ Ἀριστοβούλου πού εἶχε φονευθεῖ, καὶ ἀδελφός τῆς Ἡρωδιάδας, ἀφοῦ ἔζησε ἄπειρες περιπέτειες, ἀφοῦ μὲ φροντίδα τοῦ Γαίου ἐλευθερώθηκε ἀπὸ τὴ φυλακὴ καὶ τὰ δεσμά, ὅπου πεθαίνοντας τὸν εἶχε ἀφήσει ὁ Τιβέριος Καίσαρ, χειροτονεῖται βασιλιάς τῆς τετραρχίας Φιλίππου (αὐτὸς ἦταν ἀδελφός τοῦ Ἡρώδη τοῦ πρώτου), ἀναλαμβάνοντας ἐπὶ πλέον καὶ τὴν τετραρχία τοῦ Λυσανίου, καὶ ἀποπλέει πρὸς τὴν Ἰουδαία, πρὸς ἐκπληξὴ ὄλων καὶ θαυμασμὸ γιὰ τὴν ἔξαφνη μεταβολή. Μαζὶ τους ἐκπληκτὴ καὶ ἡ Ἡρωδιάδα δέχεται καιρὶο χτύπημα ἀπὸ τὸν φθόνου, καὶ δὲν ἔπαυε νὰ ἐνοχλεῖ τὸν ἄνδρα της, μέχρι πού ἐπέτυχεν νὰ ἀνεβεῖ στὴ Ρώμη καὶ νὰ φροντίσει νὰ περιέλθει ἡ βασιλεία σ' αὐτόν. Καὶ αὐτὸς βέβαια τὴ συνόδεψε, ἀκολουθοῦσε ὅμως ὁ Ἀγρίππας πού τοὺς πρόλαβε μόλις εἶχαν καταπλεύσει. Κι ἀφοῦ κατηγόρησε τὸν Ἡρώδη στὸν Γάιο Καίσαρα, ὅτι ἦταν ἐχθρικός πάντοτε πρὸς τοὺς Ρωμαίους (ὁ Τιβέριος βέβαια ἐπέμενε νὰ συνάψει φιλία μὲ τὸν

πρὸς Σηϊανὸν ἐχθρὸν ὄντα Ῥωμαίοις θέσθαι φιλίαν, καὶ νῦν δὲ πρὸς Ἀρτάβανον τὸν Πάρθων βασιλέα τὰ αὐτὰ φρονεῖν κατὰ Ῥωμαίων) παρασκευάζει ἀντὶ τῆς ὄνειροποληθείσης βασιλείας τῆς τε οἰκείας ἐκπεσεῖν τετραρχίας καὶ εἰς Λουγδούνων αἰδῖω φυ-
5 γῆ ζημιωθέντα ἐλαθῆναι. Καὶ Ἡρωδιάς δ' ἐκοῦσα τῷ ἀνδρὶ συμ-
φυγαδεύεται· τὴν δὲ τετραρχίαν αὐτοῦ Γάϊος Ἀγρίππα προστίθη-
σιν.

Τοῦτον τὸν Ἀγρίππαν πρὸς ἀντιδιαστολὴν τοῦ υἱοῦ καὶ μέ-
γαν Ἀγρίππαν καλοῦσι, καὶ εἰς τὸ μάλιστα κεχαρισμένον Ἰώση-
10 πὸς φησιν Ἰουδαίων ἄρξαι. Οὗτος ἐκείνοις, ὡς ἔοικε, χαριζόμενος
καὶ Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν Ἰωάννου μαχαίρα ἀνεῖλε, καὶ τὸν κορυ-
φαῖον τῶν μαθητῶν Πέτρον ἐπεχείρησεν, εἰ καὶ διήμαρτεν, ἀνε-
λεῖν. Οὗτος ἐσθῆτα ἀργύρου πεποιημένην περιθέμενος καὶ τῷ
πλήθει δημηγορήσας, ἐπεὶ φωνὰς παρ' αὐτῶν μετὰ τὸ ὑπερβολὴν
15 κολακείας ἔχειν καὶ ἀσεβείας εἰς ἔσχατον ἤκειν ἀκούων οὐκ ἐπετί-
μησε, παραυτίκα δίκην δίδωσιν· ἀλγήματος γὰρ αὐτῷ κατὰ γασ-
τέρα σφοδροῦ γεγονότος δι' ἡμερῶν ε' τὸν βίον κατέστρεψεν,
ἄγων ἀπὸ γενέσεως ἔτος δ' καὶ ν', τῆς δὲ βασιλείας ζ', ὧν δ' Γαίου
βασιλεύοντος ἤρξε, τὰ μὲν γ' τὴν Φιλίππου ἔχων τετραρχίαν, τῷ δ'
20 δὲ προσλαβὼν καὶ τὴν Ἡρώδου, τὰ δὲ λοιπὰ γ' ἐπὶ Κλαυδίου, ἐν
οἷς Ἰουδαίαν τε καὶ Σαμαρείαν καὶ Καισάρειαν Καίσαρος δόντος
προσεκτήσατο. Οὕτως Ἀγρίππας τελευτᾷ, τοῦ βουδῶνος (τοῦ
πτηνοῦ δὲ γένους παρὰ Ῥωμαίοις ἐστὶν οὕτω καλούμενον ζῶον)
πρὸ πέντε τῆς τελευτῆς ἡμερῶν ὑπὲρ κεφαλῆς φανέντος, ᾧ καὶ τὴν
25 βασιλείαν προσαγγεῖλαι νομίζει Ἰώσηπος. Τελευτᾷ δ' οὖν παῖδας
λιπῶν δ', ἄρρενα μὲν Ἀγρίππαν, ιζ' ἔτος ἄγοντα, θηλείας δὲ γ', Βε-
ρενίκην, Μαριάμμην καὶ Δρουσίλαν. Ἐὼν ἡ μὲν ἔτος ἄγουσα ις'
Ἡρώδη πατρὸς ἀδελφῷ ἐγεγάμητο, Μαριάμμη δ' ἠνύετο δέκατον
καὶ Δρουσίλα ἑκτόν, ἃς οἱ Σεβαστηνοὶ κατ' οὐδεμίαν ἄλλην πρό-
30 φασιν πλὴν τοῦ μανῆναι ἀρπάσαντες ἀθρόον καὶ πορνείοις ἐγκα-
ταστήσαντες, πᾶσαν αὐταῖς ὕβριν ῥητὴν καὶ ἄρρητον ἐπεδείξαν-

Σηιανὸ (Ἰανὸ) ποὺ ἦταν ἐχθρὸς τῶν Ρωμαίων, καὶ τώρα καὶ πρὸς τὸν Ἀρτάβανο τὸν βασιλιὰ τῶν Πάρθων, ποὺ εἶχε τὶς ἴδιες διαθέσεις ἀπέναντι στοὺς Ρωμαίους), πετυχαίνει ἀντὶ τῆς βασιλείας ποὺ ὄνειροπολοῦσε, νὰ ἐκπέσει καὶ ἀπὸ τὴν ἱεραρχία του καὶ νὰ ἀπελαθεῖ στὰ Λούγδουνα καταδικασμένος σὲ διαρκῆ φυγή. Ἀλλὰ καὶ Ἡρωδιάδα μὲ τὴ θέλησή της ἀκολουθεῖ τὸν ἄνδρα τῆς στήν ἔξορία, ἐνῶ τὴν τετραρχία του τὴν προσθέτει ὁ Γαῖος στὸν Ἀγρίππα.

Αὐτὸν τὸν Ἀγρίππα, πρὸς ἀντιδιαστολὴ μὲ τὸν υἱὸ του, τὸν ὀνομάζουν καὶ μέγα Ἀγρίππα, καὶ ὁ Ἰώσηπος λέγει ὅτι μὲ τὴν κυβέρνησή του ἦταν πάρα πολὺ εὐχαριστημένοι οἱ Ἰουδαῖοι. Αὐτὸς γιὰ νὰ ἱκανοποιήσει ἐκείνους, σκότωσε μὲ ξίφος καὶ τὸν Ἰάκωβο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Ἰωάννη, κι ἔκανε ἀπόπειρα νὰ σκοτώσει καὶ τὸν κορυφαῖο ἀπὸ τοὺς μαθητὲς Πέτρο, ἂν καὶ ἀπέτυχε. Αὐτὸς, φορώντας φόρεμα ἀργυροῦφαντο καὶ μιλώντας στὸ πλῆθος, ἐπειδὴ ἀκούγοντας τὶς φωνές τους, οἱ ὁποῖες ἐκτὸς ἀπὸ τὶς ὑπερβολικὲς κολακεῖες ποὺ περιεῖχαν ἔφταναν καὶ στὸ ἔσχατο τῆς ἀσέβειας, ποὺ ὥστόσο δὲν τοὺς ἐπιτίμησε, τιμωρεῖται ἀμέσως. Τὸν ἔπιασε ὀξὺς πόνος στήν κοιλιὰ καὶ σὲ πέντε ἡμέρες πέθανε, σὲ ἡλικία πενήντα τεσσάρων ἐτῶν, μὲ βασιλεία ἑπταετῆ, τῆς ὁποίας τὰ τέσσερα ἔτη τὰ διήνυσε ἐπὶ βασιλείας τοῦ Γαῖου, τὰ τρία ἔχοντας καὶ τὴν τετραρχία τοῦ Φιλίππου, καὶ τὸ τέταρτο εἶχε πάρει καὶ τὴν τετραρχία τοῦ Ἡρώδη, ἐνῶ τὰ ὑπόλοιπα τρία τὰ διήνυσε ἐπὶ Κλαυδίου, καὶ τότε εἶχε προσθέσει στὶς κτήσεις του μὲ παραχώρηση τοῦ Καίσαρα τὴν Ἰουδαία, τὴ Σαμάρεια καὶ τὴν Καισάρεια. Ὁ Ἀγρίππας πέθανε ὡς ἑξῆς· Πέντε ἡμέρες πρὶν ἀπὸ τὸ θάνατό του ἐμφανίσθηκε πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι του ἓνας βουβώνας (ἓνα εἶδος πτηνοῦ ποὺ καλεῖται ἔτσι ἀπὸ τοὺς Ρωμαίους), τὸ ὁποῖο νομίζει ὁ Ἰώσηπος εἶχε ἀναγγεῖλει καὶ τὴ βασιλεία του. Πέθανε λοιπὸν καὶ ἄφησε τέσσερα παιδιά, ἄρρενα τὸν Ἀγρίππα δεκαεπτὰ ἐτῶν, καὶ τρία κορίτσια, τὴ Βερονίκη, τὴ Μαριάμμη καὶ τὴ Δρουσίλα. Ἡ πρώτη ἦταν δεκαῆξι ἐτῶν καὶ πῆρε σύζυγο τὸν Ἡρώδη, τὸν ἀδελφὸ τοῦ πατέρα τῆς ἢ Μαριάμμη ἦταν στὰ δέκα καὶ ἡ Δρουσίλα στὰ ἕξι. Αὐτὲς οἱ Σεβαστηνοὶ μὲ καμμιά ἄλλη δικαιολογία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ μανία τους, τὶς ἄρπαξαν ξαφνικὰ καὶ τὶς ἐγκατέστησαν στὰ πορνεία καὶ τὶς ἐξευτέλισαν μὲ ὅσες ρητὲς καὶ ἄρρητες προσ-

το. Οἷς χαλεπήνας Κλαύδιος ὁμως οὐδὲν ἄξιον τῆς παρανομίας εἰσεπράξατο.

᾽Οτι Ἀγρίππας, ὁ τοῦ Ἀγρίππου παῖς, τελευτήσαντος αὐτῶ τοῦ πατρός, εἰς Ῥώμην ἀπαίρει, Κλαύδιος δ' αὐτῶ τὴν πατρώαν 5 ἀρχὴν ἐγνώκει χειρίζειν, ἀνακοπεῖς δ' ἐνίαν βουλαῖς τὸ νέον τῆς ἡλικίας Ἀγρίππα αἰτιασαμένων, Φάδον μὲν ἐπίτροπον ἐκπέμπει τῆς Ἰουδαίας, Ἀγρίππαν δὲ Χαλκίδος, Ἡρώδου τελευτήσαντος τοῦ ταύτης ἔχοντος τὴν βασιλείαν, εἰς βασιλέα καθίστησι. Μετὰ δὲ τέταρτον ἔτος δωρεῖται αὐτὸν τῇ τε Φιλίππου τετραρχία καὶ Βα- 10 ταναία, προσθεῖς αὐτῶ καὶ τὴν Τραχωνῖτιν Λυσανίου δ' αὕτη τετραρχία ἐγεγόνει. Καὶ ταῦτα δούς ἀφαιρεῖται τὴν Χαλκίδα. Ἀγρίππας δὲ Δρουσίαν τὴν ἀδελφὴν Ἀζιζῶ τῶ Ἐμέσων βασιλεῖ περιτμηθέντι δίδωσι γυναῖκα. Ἐπιφανῆς γὰρ Ἀντιόχου, καίτοι ὑποσχόμενος, οὐκ ἐδέχετο τὴν περιτομήν, ἐξ οὗ καὶ ἡ τῆς ἐγγνή- 15 σεως διάλυσις ἠκολούθει. Δρουσία δὲ καὶ Ἀζιζοῦ διαλύεται καὶ Φήλικι τῶ τῆς Ἰουδαίας ἐπιτρόπῳ, πολλὰ σπουδάσαντος ἐκείνου διὰ τὸ κάλλος, γαμεῖται. Καὶ Μαριάμμην δὲ δίδωσιν Ἀρχελάῳ, παιδί τῶ Ἐλκιοῦ, ᾧ καὶ ζῶν ὁ πατὴρ ἠρμόσατο, ἐξ ᾧν τίκτεται Βε- ρενίκη. Κλαυδίου δὲ τελευτήσαντος, Νέρων καταστάς διάδοχος, 20 δωρεῖται Ἀγρίππαν μοῖρα τινὶ τῆς Γαλιλαίας, Τιβεριάδα καὶ Τα- ριχαίαν κελεύσας αὐτῶ ὑπακούειν, προστίθησι δὲ καὶ Ἰουλιάδα πόλιν τῆς Περαιάς, καὶ κώμας τὰς περὶ αὐτὴν δέκα. Οὗτός ἐστιν Ἀγρίππας, ἐφ' οὗ ὁ θεῖος Παῦλος Φήστου συνεδριάζοντος ἐδη- μηγόρησεν.

25 ᾽Οτι μετὰ Φάδον ἐπίτροπον Ἰουδαίας Κουμανὸς πέμπεται, μεθ' ὃν εἰς Ῥώμην ἀναχθέντα ἐπ' αἰτίαις Φήλιξ πέμπεται, μεθ' ὃν Φῆστος, εἶτα Ἀλβῖνος, λοιπὸς Φλῶρος. Οὗ δευτέρῳ ἔτει διὰ τὴν ὑπερβολὴν τῶν παρ' αὐτῶ κακῶν ὁ πρὸς Ῥωμαίους Ἰουδαίων πόλεμος ἀρχὴν δέχεται, Νέρωνος ἔτος δωδέκατον ἐν τῇ ἀρχῇ δια- 30 νύοντος. ᾽Οτι Ἄνανος, ὁ Ἀνάνου παῖς, τὴν ἀρχιερωσύνην παρα- λαβὼν, ἀφαιρεθέντος αὐτὴν Ἰωσήπου, θρασὺς ἦν καὶ τολμητῆς

βολές ὑπάρχουν. Ὁ Κλαύδιος βέβαια δυσανασχέτησε μὲ αὐτούς, ἀλλὰ δὲν τοὺς ἐπέβαλε καμμιά τιμωρία ἄξια τῆς παρανομίας τους.

Ὁ Ἀγρίππας, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀγρίππα, ὅταν πέθανε ὁ πατέρας του ἀποπλέει στὴ Ρώμη. Ὁ Κλαύδιος εἶχε ἀποφασίσει νὰ τοῦ παραδώσει τὴν πατρικὴ ἐξουσία, ἐπειδὴ ὅμως τὸν ἀνέκοιψαν κάποιοι μὲ τὶς σκέψεις τους προβάλλοντας ὡς αἰτία τὸ νεαρό τῆς ἡλικίας του, ἀποστέλλει ἐπίτροπο τῆς Ἰουδαίας τὸν Φάδο, ἐνῶ τὸν Ἀγρίππα, ἀπὸ ἐπίτροπο τῆς Χαλκίδας, τὸν ὅρισε βασιλέα ὅταν πέθανε ὁ Ἡρώδης πού εἶχε μέχρι τότε τὴ βασιλεία. Μετὰ τὸ τέταρτο ἔτος τοῦ δωρίζει καὶ τὴν τετραρχία τοῦ Φιλίππου καὶ τὴ Βαταναία, προσθέτοντάς του καὶ τὴν Τραχωνίτιδα, πού εἶχε γίνει τετραρχία τοῦ Λυσανίου. Ὅταν τοῦ ἔδωσε αὐτά, τοῦ ἀφαίρεσε τὴ Χαλκίδα. Ὁ Ἀγρίππας ἔδωσε τὴν ἀδελφή του Δρουσίλα σύζυγο στὸν Ἀζιζό, βασιλιὰ τῶν Ἑμέσων, ἀφοῦ πρῶτα ἔκανε περιτομή. Γιατὶ ὁ Ἐπιφανής, ὁ υἱὸς τοῦ Ἀντίοχου, παρόλο πού ὑποσχέθηκε, δὲν δεχόταν τὴν περιτομή, ὁπότε ἀκολούθησε ἡ διάλυση τοῦ συνοικεσίου. Χωρίζει καὶ ἡ Δρουσίλα ἀπὸ τὸν Ἀζιζό καὶ κάνει γάμο μὲ τὸν Φήλικα, τὸν ἐπίτροπο τῆς Ἰουδαίας, πού πολὺ τὸν ἐπιδίωξε ἐκεῖνος γιὰ τὸ κάλλος της. Τὴ Μαριὰμμη πάλι τὴ δίνει στὸν Ἀρχέλαο, υἱὸ τοῦ Ἐλκιοῦ, μὲ τὸν ὁποῖο ὅταν ζοῦσε τὴν εἶχε συζεύξει ὁ πατέρας της, ἀπὸ τοὺς ὁποίους γεννήθηκε ἡ Βερενίκη. Ὅταν πέθανε ὁ Κλαύδιος καὶ τὸν διαδέχθηκε ὁ Νέρων, δωρίζει στὸν Ἀγρίππα ἓνα μέρος τῆς Γαλιλαίας, δίδοντας διαταγὴ στὴν Τιβεριάδα καὶ Ταριχαία νὰ ὑπακούουν σ' αὐτόν· τοῦ προσθέτει καὶ τὴν Ἰουλιάδα, πόλη τῆς Περσίας, καὶ δέκα κωμοπόλεις γύρω ἀπὸ αὐτήν. Αὐτὸς εἶναι ὁ Ἀγρίππας πού μπροστά του ἔκανε τὴν δημηγορία του ὁ θεῖος Παῦλος, μὲ πρόεδρο τὸν Φῆστο.

Μετὰ τὸν Φάδο, τὸν ἐπίτροπο τῆς Ἰουδαίας, ἀποστέλλεται ὁ Κουμανός, κι ἔπειτα ἀπὸ αὐτόν, πού ἀνακλήθηκε στὴ Ρώμη ἕξαιτίας διαφόρων κατηγοριῶν, ἀποστέλλεται ὁ Φῆλιξ, μετὰ ἀπὸ αὐτόν ὁ Φῆστος, ἔπειτα ὁ Ἀλβῖνος καὶ τέλος ὁ Φλῶρος. Στὸ δεύτερο ἔτος τῆς ἐπιτροπείας του γιὰ τὰ ὑπερβολικὰ κακὰ πού προκάλεσε ἀρχίζει ὁ πόλεμος τῶν Ἰουδαίων μὲ τοὺς Ρωμαίους, στὸ δωδέκατο ἔτος τῆς ἐξουσίας τοῦ Νέρωνα. Ὁ Ἄνανος, υἱὸς τοῦ Ἀνάνου, πού παρέλαβε τὴν ἀρχιερωσύνη, ἀφοῦ ἀφαιρέθηκε ἀπὸ τὸν Ἰώσηπο, ἦταν θρασὺς

διαφερόντως· αἴρεσιν γὰρ τὴν Σαδδουκαίων μετήει· οὗτοι γὰρ ὤμοί τε περὶ τὰς κρίσεις καὶ πρὸς πᾶσαν ἀνθάδειαν ἔτοιμοι. Οὗτος οὖν ὁ Ἄνανος, Φήστου μὲν ἐν Ἰουδαίᾳ τελευτήσαντος, Ἀλδίου δὲ οὕτω καταλαβόντος, αὐθεντήσας καθίζει συνέδριον, καὶ 5 Ἰάκωβον τὸν ἀδελφὸν τοῦ Κυρίου σὺν ἑτέροις, παρανομίαν αἰτιασάμενος, λίθοις ἀναιρεθῆναι παρασκευάζει. Ἐφ' ὧν τῶν Ἰουδαίων ὑπεραλγήσαντες οἱ ἐπιεικέστεροι, καὶ αὐτὸς Ἀγρίππας ὁ βασιλεύς, ἐκβάλλουσιν ἄρξαντα μηνὶ γ', Ἰησοῦν δ' ἀντ' αὐτοῦ τὸν Δάμνεον ἐγκατέστησαν.

10 Ὅτι Ἀαρῶν τελευτήσαντος, Μωυσέως ἀδελφοῦ, οἱ παῖδες ἐκδέχονται τὴν ἀρχιερωσύνην, εἶτα ἐξῆς οἱ τούτων ἔκγονοι νόμος γὰρ μηδένα ἢ τὸν ἐξ αἵματος Ἀαρῶν τὴν ἀρχιερωσύνην εἰσδέχεσθαι πάτριος ἐκράτει. Ἐγένοντο οὖν ἀπὸ Ἀαρῶνος μέχρι Φανάσου τοῦ κατὰ τὸν πόλεμον ὑπὸ τῶν στασιαστῶν ἀναδειχθέντος 15 ἀρχιερέως πγ' ἔτη. Ἐκ τούτων ἀπὸ τῆς ἐν τῇ ἐρήμῳ διαγωγῆς, ἐν ἧ καὶ ἡ σκηνὴ ἐπήγνυτο, μέχρι τοῦ νεῶ ὃν ἤγειρεν ὁ βασιλεὺς Σολομών, ἀρχιεράτευσαν δεκατρεῖς, τὴν ἀρχιερωσύνην διὰ βίου κατασχόντες ἕκαστος. Ἐγένετο δὲ αὐτῶν ἀριστοκρατορικὴ μὲν ἡ πρώτη πολιτεία, εἶτα μοναρχία, εἶτα βασιλέων ἡ τρίτη. Ἀπὸ γοῦν τῆς 20 ἀπ' Αἰγύπτου ἐξόδου ἕως τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις νεῶ τῆς οἰκοδομῆς ἔτη γίνεται ιδ' καὶ χ'. Μετὰ δὲ τοὺς ιγ' ἀρχιερεῖς καὶ τὴν οἰκοδομὴν τοῦ νεῶ ι' καὶ ἡ τὴν ἀρχιερωσύνην ἔσχον ἀπὸ Σολομῶνος βασιλέως ἐν τῷ ναῷ ἱερούμενοι, ἕως Ναβουχοδονόσορ ὁ Βαβυλωνίων βασιλεὺς τὸν νεῶν ἐμπροῆς αἰχμαλώτους τὸ Ἰουδαίων ἔθνος εἰς 25 Βαβυλῶνα μετήνεγκεν ἅμα Ἰωσεδέκ τοῦ ἀρχιερέως. Τούτων χρόνος ἐστὶ τῆς ἀρχιερωσύνης τξ', μῆνες ἡμέραι ι'. Μετὰ δὲ τὴν ἄλωσιν ἐτῶν σ' διελθόντων, Κῦρος ὁ Περσῶν βασιλεὺς τοὺς αἰχμαλώτους ἀπέλυσεν εἰς τὴν ἰδίαν ἐλθεῖν πατρίδα. Εἰς οὖν τῶν ἀναχθέντων αἰχμαλώτων λαμβάνει τὴν ἀρχιερωσύνην, καὶ ἐκεῖθεν οἱ ἐξ 30 αὐτοῦ ἔκγονοι ιε' μέχρις Ἀντιόχου τοῦ Εὐπάτορος, πολιτείας οὐσης ἐν αὐτοῖς δημοκρατορικῆς. Καὶ τούτων δὲ χρόνος ἔτη υἰδ'.

1. Ἡ Ἀμαίη ἢ Ἰωσεδέκ.

καὶ ὑπερβολικὰ τολμηρός, γιατί ἀκολουθοῦσε τὴν αἵρεση τῶν Σαδδουκαίων. Αὐτοὶ διατύπωσαν ὡμὰ τίς κρίσεις τους καὶ ἦταν ἔτοιμοι γιὰ κάθε αὐθάδεια. Αὐτὸς λοιπὸν ὁ Ἄνανος, ὅταν πέθανε ὁ Φῆστος στὴν Ἰουδαία καὶ δὲν εἶχε ἀναλάβει ἀκόμα ὁ Ἀλβῖνος, ἀσκώντας τὸ δικαίωμα τοῦ ἐπιτρόπου, συγκαλεῖ συνέδριο καὶ κατηγορώντας γιὰ παρανομία τὸν Ἰάκωβο, τὸν ἀδελφὸ τοῦ Κυρίου, δίνει διαταγὴ νὰ λιθοβοληθεῖ μαζί μὲ ἄλλους. Ὅμως ὀργίσθηκαν γι' αὐτὸ οἱ πιὸ ἐπεικειῖς ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, καθὼς καὶ ὁ ἴδιος ὁ βασιλιάς Ἀγρίππας, καὶ τὸν ἀπομακρύνουν ἀπὸ τὴν ἐξουσία, ἀφοῦ κυβέρνησε τρεῖς μῆνες, καὶ στὴ θέση του ἐγκατέστησαν τὸν Ἰησοῦ τὸν Δάμνεο.

Ὅταν πέθανε ὁ Ἀαρών, ὁ ἀδελφὸς τοῦ Μωυσῆ, διαδέχθηκαν τὴν ἱερωσύνη τὰ παιδιά του, κι ἔπειτα στὴ συνέχεια τὰ παιδιά ἐκείνων. Γιατὶ ἴσχυε ἓνας νόμος πατριος νὰ μὴν παίρνει τὴν ἀρχιερωσύνη κανένας, παρὰ μόνο ὅποιος ἦταν ἀπὸ τὸ αἷμα τοῦ Ἀαρών. Πέρασαν λοιπὸν ἀπὸ τὸν Ἀαρών μέχρι τὸν Φάνασο, πὺ ἀναδείχθηκε ἀρχιερέας κατὰ τὸν πόλεμο ἀπὸ τοὺς στασιαστῆς, ὀγδόντα τρία χρόνια. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτούς, ἀπὸ τὴ διαμονή τους στὴν ἔρημο, ὅπου εἶχε στηθεῖ καὶ ἡ σκηνή, μέχρι τὴν ἀνέγερση τοῦ ναοῦ ἀπὸ τὸν βασιλιὰ Σολομώντα, ἔγιναν δεκατρεῖς ἀρχιερεῖς, καὶ καθένας κράτησε τὴν ἱερωσύνη διὰ βίου. Ἡ πρώτη πολιτεία τῶν Ἰουδαίων ἦταν ἀριστοκρατική, ἔπειτα ἔγινε μοναρχία, καὶ ἡ τρίτη ὑπῆρξε βασιλεία. Ἀπὸ τὴν ἔξοδο λοιπὸν ἀπὸ τὴν Αἴγυπτο μέχρι τὴν ἀνοικοδόμηση τοῦ ναοῦ τῶν Ἱεροσολύμων πέρασαν ἑξακόσια δώδεκα χρόνια. Μετὰ τοὺς δεκατρεῖς ἀρχιερεῖς καὶ τὴν οἰκοδομὴ τοῦ νοῦ δεκαοκτῶ ἀρχιερεῖς ἀνέλαβαν τὴν ἀρχιερωσύνη στὸ ναὸ ἀπὸ τὸν βασιλιὰ Σολομώντα μέχρι πὺ ὁ βασιλιάς τῶν Βαβυλωνίων Ναβουχοδονόσορ πυρπόλησε τὸν ναὸ καὶ μετέφερε τοὺς Ἰουδαίους αἰχμαλώτους στὴ Βαβυλώνα, ὅταν ἀρχιεράτευε ὁ Ἀμαίε'. Ὁ χρόνος τῆς ἱερωσύνης αὐτῶν εἶναι τριακόσια ἑξήντα ἕξι χρόνια, ἕξι μῆνες καὶ δέκα ἡμέρες. Μετὰ τὴν ἄλωση πέρασαν ἑβδομήντα χρόνια καὶ ὁ βασιλιάς τῶν Περσῶν Κύρος ἄφησε τοὺς αἰχμαλώτους νὰ γυρῖσουν στὴν πατρίδα τους. Ἐνας ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους πὺ ἐπέστρεψαν ἔλαβε τὴν ἀρχιερωσύνη, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ οἱ ἀπόγονοί του δεκαπέντε ἀρχιερεῖς μέχρι τὸν Ἀντίοχο τὸν Εὐπάτορα, ἐνῶ εἶχαν πολίτευμα δημοκρατικὸ. Αὐτοὶ ἀρχιεράτευσαν τετρακόσια δεκατέσσερα ἔτη.

Πρῶτος δ' οὗτος Ἀντίοχος καὶ ὁ στρατηγὸς αὐτοῦ Λυσίας
 τὸν Ὀνίαν, ᾧ Μενέλαος ἐπέκλην, παύουσι τῆς ἀρχιερωσύνης, ἀνε-
 λόντες αὐτὸν ἐν Βεροίᾳ, καὶ ἀντικαθιστῶσιν Ἰάκιμον, γένους μὲν
 τοῦ Ἀαρῶνος, οὐ τῆς αὐτῆς δ' οἰκίας. Διὰ τοῦτο καὶ Ἀνανίας ὁ
 5 τοῦ τελευτήσαντος Ὀνίου ἐξάδελφος, εἰς Αἴγυπτον ἀφικόμενος
 καὶ Πτολεμαίῳ τῷ Φιλομήτορι καὶ Κλεοπάτρᾳ τῇ γυναικὶ διὰ φι-
 λίας ἐλθὼν, πείθει τούτους κατὰ τὸν Ἡλιουπολίτην νομὸν δεμιά-
 μενος τῷ Θεῷ παραπλήσιον τοῦ ἐν Ἱεροσολύμοις αὐτὸν ἀρχιερέα
 καταστήσαι. Ὁ μὲντοι Ἰάκιμος ἔτη γ' ἀρχιερατεύσας τελευτᾷ, οὗ
 10 διάδοχος οὐδεὶς κατέστη ἐπὶ ἔτεσιν ἑπτὰ. Πάλιν δὲ οἱ τῶν Ἀσα-
 μοναίου παίδων ἔκγονοι τὴν προστασίαν τοῦ ἔθνους πιστευθέν-
 τες καὶ Μακεδόσι πολεμήσαντες, Ἰωάννην ἀρχιερέα καθιστῶσιν,
 ὃς ἄρξας ἑνιαυτοὺς ἑπτὰ τελευτᾷ, Τρύφωνος ἐπιβουλαῖς διαμηχα-
 νηθείσης αὐτῷ τῆς τελευτῆς, οὗ διάδοχος Σίμων καθίσταται ὁ
 15 ἀδελφός. Καὶ τοῦτον δὲ δόλω παρὰ τὸ συμπόσιον διαφθαρέντα
 ὑπὸ τοῦ γαμβροῦ διαδέχεται παῖς Ὑρκανὸς ὄνομα, ὃς τελευτῶν
 Ἰούδα, τῷ καὶ Ἀριστοβούλῳ κληθέντι, καταλείπει τὴν ἀρχήν.

Κληρονομεῖ δὲ καὶ τοῦτον ἀδελφός Ἀλέξανδρος, ὑπὸ νόσου
 μὲν τελευτήσαντα, τὴν ἱερωσύνην δὲ κατασχόντα μετὰ τῆς βασι-
 20 λείας (καὶ γὰρ διάδημα περιέθετο πρῶτος Ἰούδας) ἑνιαυτὸν ἕνα
 Βασιλεύσας δ' ὁ Ἀλέξανδρος καὶ ἱερατεύσας ἔτη κζ' καταστρέφει
 τὸν θίον, Ἀλεξάνδρα δὲ τῇ γυναικὶ καταστήσαι τὸν ἀρχιερατευ-
 σόμενον ἐπιτρέψας. Ἡ δὲ τὴν μὲν ἀρχιερωσύνην Ὑρκανῷ δίδωσι
 τῶν υἱῶν τῷ πρεσβυτέρῳ, αὐτῇ δὲ τὴν βασιλείαν ἔτη θ' κατασχού-
 25 σα τελευτᾷ, τὸν ἴσον δὲ χρόνον ἀρχιερατεύει καὶ Ὑρκανός. Μετὰ
 γὰρ τὸν ἐκείνης θάνατον ὁ νεώτερος παῖς πρὸς τὸν ἀδελφὸν πολε-
 μήσας (Ἀριστόβουλος αὐτῷ ὄνομα) καὶ ἀφελὼν τὴν ἀρχιερωσύ-
 νην, ταύτην τε καὶ τὴν τῆς μητρὸς βασιλείαν αὐτὸς περιβάλλεται.
 Ἔτει δὲ τῆς ἀρχῆς τρίτῳ, καὶ πρὸς μησὶ τοῖς ἴσοις, Πομπτήϊος ἐλ-
 30 θὼν καὶ τὴν πόλιν κατ' ἄκρας ἐλών, αὐτὸν μὲν εἰς Ῥώμην μετὰ
 τῶν τέκνων δήσας ἔπεμψε, τῷ δ' Ὑρκανῷ τὴν ἀρχιερωσύνην ἀπο-
 δούς, τὴν μὲν τοῦ ἔθνους προστασίαν ἐπέτρεψε, διάδημα δὲ φο-
 ρεῖν ἐκώλυσεν. Ἦρξε δὲ πρὸς τοῖς θ' τοῖς πρώτοις ἔτη τέσσαρα
 καὶ εἴκοσι.

Πρῶτος αὐτὸς ὁ Ἀντίοχος καὶ ὁ στρατηγὸς τοῦ Λυσίας παύουν ἀπὸ τὴν ἀρχιερωσύνη τὸν Ὀνία, πού ἐπονομαζόταν Μενέλαος, φονεύοντάς τον στὴ Βέροια, καὶ βάζουν στὴ θέση τοῦ τὸν Ἰάκιμο, ἀπὸ τὴ γενιὰ βέβαια τοῦ Ἀαρών, ὅχι ὅμως ἀπὸ εὐθεία γραμμὴ. Γι' αὐτὸ καὶ ὁ Ἀνανίας, ἐξάδελφος τοῦ Ὀνία πού εἶχε πεθάνει, πῆγε στὴν Αἴγυπτο καὶ συνάπτοντας φιλία μὲ τὸν Πτολεμαῖο τὸν Φιλομήτορα καὶ τὴ γυναῖκα τοῦ Κλεοπάτρα, πείθει αὐτούς, χτίζοντας στὸν Θεὸ στὸν Ἡλιουπολίτη νομὸ ναὸ παραπλήσιο μὲ τοῦ Σολομώντα, νὰ τὸν ὀρίσουν ἀρχιερέα. Ὁ Ἰάκιμος ἀρχιεράτευσε τρία ἔτη καὶ πέθανε, καὶ γιὰ ἑπτὰ ἔτη δὲν ὑπῆρξε κανένας διάδοχός του. Πάλι ὅμως οἱ ἀπόγονοι τῶν παιδιῶν τοῦ Ἀσαμωναίου, πού τοὺς εἶχαν ἐμπιστευθεῖ τὴν προστασία τοῦ ἔθνους καὶ εἶχαν πολεμήσει μὲ τοὺς Μακεδόνες, ὀρίζουν ἀρχιερέα τὸν Ἰωάννη, πού πέθανε, ἀφοῦ ἀρχιεράτευσε ἑπτὰ χρόνια, μὲ θάνατο πού προῆλθε ἀπὸ ἐπιβουλή καὶ σκευωρία τοῦ Τρύφωνα· διάδοχός του ἔγινε ὁ ἀδελφός του Σίμων. Ἀλλὰ κι αὐτόν, πού τὸν σκότωσε μὲ δόλο στὸ συμπόσιο ὁ γαμπρός του, τὸν διαδέχθηκε ὁ υἱός του Ὑρκανός, ὁ ὁποῖος πεθαίνοντας ἄφησε τὴν ἀρχὴ στὸν Ἰούδα πού ὀνομάσθηκε καὶ Ἀριστόβουλος.

Αὐτὸν πάλι τὸν κληρονόμησε ὁ ἀδελφός του Ἀλέξανδρος, ἐνῶ εἶχε πεθάνει ἀπὸ ἀσθένεια καὶ εἶχε καταλάβει τὴν ἱερωσύνη μαζί καὶ τὴ βασιλεία (γιατὶ πρῶτος ὁ Ἰούδας φόρεσε διάδημα) γιὰ ἓνα ἔτος. Ὁ Ἀλέξανδρος χρημάτισε βασιλιάς καὶ ἀρχιερέας εἴκοσι ἑπτὰ χρόνια καὶ πεθαίνει, ἀφοῦ ἀνέθεσε στὴ γυναῖκα τοῦ Ἀλεξάνδρα νὰ ὀρίσει τὸν μέλλοντα ἀρχιερέα. Αὕτὴ δίνει τὴν ἀρχιερωσύνη στὸν μεγαλύτερο υἱό της Ὑρκανό, κρατώντας ἢ ἴδια τὴ βασιλεία γιὰ ἑπτὰ χρόνια ὡς τὸ θάνατό της. Μετὰ τὸ θάνατό της ὁ νεότερος υἱός της (Ἀριστόβουλος τὸ ὄνομά του), πολεμώντας μὲ τὸν ἀδελφό του, ἀφοῦ τοῦ ἀφαίρεσε τὴν ἀρχιερωσύνη, τὴν ἀναλαμβάνει ὁ ἴδιος μαζί μὲ τὴ βασιλεία τῆς μητέρας του. Στὸ τρίτο ἔτος τῆς ἀρχῆς του καὶ σὲ τρεῖς μῆνες, ὁ Πομπήιος ἐρχόμενος καὶ κυριεύοντας μὲ πόλεμο τὴν πόλη, δένοντας τὸν Ἀριστόβουλο, τὸν ἔστειλε μαζί μὲ τὰ παιδιά του στὴ Ρώμη, καὶ ἔδωσε τὴν ἀρχιερωσύνη στὸν Ὑρκανό, ἀναθέτοντάς του καὶ τὴν κυβέρνησις τοῦ ἔθνους, τὸν ἀπαγόρευσε ὅμως νὰ φορεῖ διάδημα. Κυβέρνησε μαζί μὲ τὰ ἑννέα πρῶτα ἔτη εἴκοσι τέσσερα ἔτη.

Βαζαφαρμάνης δὲ καὶ Πάκορος, οἱ τῆς Παρθηνῆς δυνά-
 σται, πολεμήσαντες Ὑρκανῶ αὐτὸν μὲν ζωγρίαν ἔλαβον, Ἀντίγο-
 νον δὲ τὸν Ἀριστοδοῦλου υἱὸν βασιλέα κατέστησαν. Γ' δὲ ἔτη καὶ
 μῆνας γ' ἄρξαντα τοῦτον Σόσσιος καὶ Ἡρώδης ἐξεπολιόρκησαν,
 5 Ἀντώνιος δὲ ἀναχθέντα ἐν Ἀντιοχείᾳ ἐπελέκισε. Τὴν δὲ βασιλεί-
 αν Ἡρώδης παρὰ Ῥωμαίων ἐγχειρισθεὶς οὐκέτι ἐκ τοῦ Ἀσσιω-
 ναίου γένους καθίστησιν ἀρχιερεῖς, ἀσήμους δὲ τινὰς καὶ μόνον
 ἐξ ἱερέων ὄντας, πλὴν ἑνὸς Ἀριστόδουλος δ' ἦν οὗτος, υἱὸν δ'
 ἦν οὗτος ἐκ θυγατρὸς Ὑρκανοῦ τοῦ ὑπὸ Πάρθων ληφθέντος, οὗ
 10 καὶ τῆ ἀδελφῆ συνώκει Μαριάμμη. Τοῦτον δὲ τὸν Ἀριστόδουλον
 δεδιώς, ἅτε γένους ὄντα λαμπροῦ καὶ αὐτὸν καθ' ἑαυτὸν περίβλε-
 πτον, μὴ τὸ πλῆθος νεύσῃ πρὸς αὐτόν, ἐν Ἱεριχοῖ κολυμβῶντα πνι-
 γῆναι διεμηχανήσατο. Περὶ δὲ τῆς τῶν ἱερέων καταστάσεως
 ὁμοία διεπράξατο Ἀρχελάος τε ὁ παῖς αὐτοῦ καὶ μετ' αὐτόν οἱ
 15 τὴν ἀρχὴν παραλαβόντες Ῥωμαῖοι. Εἰσὶν οὖν ἀπὸ τῶν Ἡρώδου
 χρόνων ἀρχιερατεύσαντες μέχρι τῆς ἡμέρας ἧ τὸν ναὸν καὶ τὴν
 πόλιν ἐλὼν ἐπυρπόλησεν, καὶ ἡ, χρόνος δ' αὐτῶν ἔτη πρὸς τοῖς
 ρζ'. Καὶ τινες μὲν ἐπολιτεύσαντο ἐπὶ τῆ Ἡρώδου δηλονότι καὶ
 Ἀρχελάου βασιλείᾳ, μετὰ δὲ τοῦτο ἀριστοκρατεία μὲν ἦν ἡ πολι-
 20 τεία, τὴν δὲ προστασίαν τοῦ ἔθνους οἱ ἀρχιερεῖς ἐπιστεύοντο.

ΣΛΘ'.

Πρόκλου, Χριστομαθίας ἐκλογαί.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ ἐπιγραφομένου βιβλίου Πρόκλου «Χρη-
 στομαθίας γραμματικῆς ἐκλογαί». Ἔστι δὲ τὸ βιβλίον εἰς δ' διηρη-
 25 μένον λόγους. Λέγει μὲν ἐν τῷ α' ὡς αἱ αὐταὶ εἰσιν ἀρεταὶ τοῦ λό-
 γου καὶ ποιήματος, παραλλάσσουσι δὲ ἐν τῷ μᾶλλον καὶ ἥττον,
 καὶ ὅτι τοῦ πλάσματος τὸ μὲν ἐστὶν ἀδρόν, τὸ δὲ ἰσχνόν, τὸ δὲ μέ-
 σον. Καὶ τὸ μὲν ἀδρόν ἐπληκτικώτατόν ἐστι καὶ κατεσκευασμένον
 μάλιστα καὶ ποιητικὸν ἐπιφαινὸν κάλλος, τὸ δὲ ἰσχνὸν τὴν τροπι-
 30 κὴν μὲν καὶ φιλοκατάσκευον σύνθεσιν μεταδιώκει, ἐξ ἀνεμμένων
 δὲ μᾶλλον συνήρτηται, ὅθεν ὡς ἐπίπαν τοῖς γοεροῖς ἄριστά πως
 ἐφαρμόττει, τὸ δὲ μέσον καὶ τοῦνομα μὲν δηλοῖ, ὅτι μέσον ἐστὶν

2. Νεοπλατωνικὸς ἀπὸ τὴν Κωνσταντινούπολη φιλόσοφος (412-485). Δίδαξε
 στὴν Ἀθήνα 50 ἔτη, ὅπου καὶ πέθανε. Ἐγραψε ἔργα φιλοσοφικὰ καὶ μαθηματικά.

Ὁ Βαζαφαρμάνης ὄμωσ καὶ ὁ Πάκορος, οἱ ἔξουσιαστὲς τῆς Παρθυηνῆς, πολεμώντας τὸν Ὑρκανό, ἔπιασαν ζωντανὸ τὸν ἴδιο καὶ ἐγκατέστησαν βασιλιὰ τὸν Ἀντίγονο, τὸν υἱὸ τοῦ Ἀριστοβοῦλου. Κράτησε τὴν ἀρχὴν τρία ἔτη καὶ τρεῖς μῆνες, ὅποτε ὁ Σόσσιος καὶ ὁ Ἡρώδης τὸν νίκησαν, ἀφοῦ τὸν πολιορκήσαν, καὶ πηγαίνοντας στὴν Ἀντιόχεια τὸν σκότωσε ὁ Ἀντώνιος μὲ τσεκούρι. Ἡ βασιλεία ἀνατέθηκε ἀπὸ τοὺς Ρωμαῖους στὸν Ἡρώδη, αὐτὸς ὅμωσ δὲν ὄρισε πιά ἀρχιερεῖς ἀπὸ τῆ γενιὰ τῶν Ἀσαμωναίων, ἀλλ' ἔβαλε κάποιους ἀσημους, ποὺ προέρχονταν μόνο ἀπὸ ἱερεῖς, ἐκτὸς ἀπὸ ἓνα. Αὐτὸς ἦταν ὁ Ἀριστόβουλος, ἕγγονὸς ἀπὸ θυγατέρα τοῦ Ὑρκανοῦ, ποὺ τὸν εἶχαν αἰχμαλωτίσει οἱ Πάρθοι, ποὺ μὲ τὴν ἀδελφῆ του συγκατοικοῦσε καὶ ἡ Μαριάμμη. Αὐτὸν τὸν Ἀριστόβουλο, ἐπειδὴ τὸν φοβόταν, καθὼς καταγόταν ἀπὸ λαμπρὴ γενιά, ἀλλὰ ἦταν ἐπιφανῆς καὶ ἀπὸ τὸν ἑαυτό του, ἐνέργησε ὥστε νὰ πνιγεῖ κολυμπώντας στὴν Ἰεριχώ. Τὰ ἴδια ἔκανε γιὰ τὴν ἐγκατάσταση τῶν ἱερέων καὶ ὁ Ἀρχέλαος ὁ υἱὸς του καὶ οἱ Ρωμαῖοι ποὺ ἔλαβαν τὴν ἐξουσία μετὰ ἀπὸ αὐτόν. Ἀπὸ τοὺς χρόνους λοιπὸν τοῦ Ἡρώδη μέχρι τὴν ἡμέρα ποὺ κυρίευσε καὶ πυρπόλησε τὸ ναὸ καὶ τὴν πόλη ὑπῆρξαν εἴκοσι ὀκτὼ ἀρχιερεῖς, καὶ ἀρχιεράτευσαν γύρω στὰ ἑκατὸν ἑπτὰ χρόνια. Μερικοὶ ὑπηρέτησαν προφανῶσ κατὰ τὴ βασιλεία τοῦ Ἡρώδη καὶ τοῦ Ἀρχέλαου. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὸ ἴσχυσε τὸ ἀριστοκρατικὸ πολίτευμα, ἐνῶ τὴν προστασία τοῦ ἔθνους τὴν ἐμπιστεύονταν στοὺς ἀρχιερεῖς.

239.

Πρόκλου², Ἐκλογές ἀπὸ τὴ Χρηστομάθεια.

Διαβάσαμε Ἐκλογές ἀπὸ τὴ Χρηστομάθεια γραμματικῆς τοῦ Πρόκλου. Τὸ ἔργο εἶναι χωρισμένο σὲ τέσσερα βιβλία. Στὸ πρῶτο βιβλίο λέγει ὅτι εἶναι κοινὲς οἱ ἀρετὲς τοῦ πεζοῦ λόγου καὶ τοῦ ποιητικοῦ, ἀλλὰ παραλλάσσουν ἄλλοτε περισσότερο καὶ ἄλλοτε λιγότερο, καὶ ὅτι ἡ σύνθεσις εἶναι ἄλλοτε ἰσχνή, ἄλλοτε ἀδρῆ, καὶ ἄλλοτε ἐνδιάμεση. Τὸ ἀδρὸ εἶδος εἶναι τὸ πιὸ ἐκπληκτικὸ καὶ περίτεχνο καὶ ἐμφανίζει κάλλος ποιητικόν· τὸ ἰσχνὸ ἐπιδιώκει τὴ μεταφορικὴ καὶ ἐπιμελημένη σύνθεσις καὶ ἀποτελεῖται ἀπὸ ἀτεχνα μᾶλλον στοιχεῖα, γι' αὐτὸ συνήθως ἐφαρμόζεται ἄριστα στὰ θρηνητικά. Τὸ ἐνδιάμεσο τὸ

ἀμφοῖν. Ἄνθρωπὸν δὲ κατ' ἰδίαν οὐκ ἔστι πλάσμα, ἀλλὰ συνεκφέ-
 ρεται καὶ συμμέμικται τοῖς εἰρημένοις, ἀρμόζει δὲ τοπογραφίαις
 καὶ λεμιῶνων ἢ ἄλσων ἐκφράσεσιν. Οἱ δὲ τῶν εἰρημένων ἀποσφα-
 λέντες ἰδεῶν ἀπὸ μὲν τοῦ ἀδρου εἰς τὸ σκληρὸν καὶ ἐπηρμένον
 5 ἐτρόπησαν, ἀπὸ δὲ τοῦ ἰσχνοῦ εἰς τὸ ταπεινὸν, ἀπὸ δὲ τοῦ μέσου
 εἰς τὸ ἀργὸν καὶ ἐκλελυμένον. Διαλαμβάνει δὲ καὶ περὶ κρίσεως
 ποιήματος, ἐν ᾧ παραδίδωσι τίς ἦθους καὶ πάθους διαφορὰ. Καὶ
 ὅτι τῆς ποιητικῆς τὸ μὲν ἔστι διηγηματικόν, τὸ δὲ μιμητικόν. Καὶ
 τὸ μὲν διηγηματικὸν ἐκφέρεται δι' ἔπους, ἰάμβου τε καὶ ἐλεγείας
 10 καὶ μέλους, τὸ δὲ μιμητικὸν διὰ τραγωδίας, σατύρων τε καὶ κωμω-
 δίας.

Καὶ ὅτι τὸ ἔπος πρῶτον μὲν ἐφεῦρε Φημονόη ἢ Ἀπόλλωνος
 προφήτις, ἑξαμέτροις χρησιμοῖς χρησαμένη, καὶ ἐπειδὴ τοῖς χρη-
 σμοῖς τὰ πράγματα εἶπετο καὶ σύμφωνα ἦν, ἔπος τὸ ἐκ τῶν μέτρων
 15 κληθῆναι. Οἱ δὲ φασιν ὅτι διὰ τὴν κατασκευὴν καὶ τὴν ἄγαν ὑπε-
 ροχὴν τὴν ἐν τοῖς ἑξαμέτροις θεωρουμένην τὸ κοινὸν ὄνομα παν-
 τὸς τοῦ λόγου τὸ ἑξάμετρον ἰδιώσατο καὶ ἐκλήθη ἔπος καθάπερ
 καὶ Ὅμηρος τὸν ποιητὴν καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν ῥήτορα ᾠκείω-
 σατο, ἐπεὶ καὶ τὰ τρίμετρα ἔπη προσηγόρευον. Γεγόνασι δὲ τοῦ
 20 ἔπους ποιηταὶ κράτιστοι μὲν Ὅμηρος, Ἡσίοδος, Πείσανδρος,
 Πανύαισις, Ἀντίμαχος. Διέρχεται δὲ τούτων, ὡς οἶόν τε, καὶ γένος
 καὶ πατρίδας καὶ τινὰς ἐπὶ μέρος πράξεις. Διαλαμβάνει δὲ καὶ
 περὶ τοῦ λεγομένου ἐπικοῦ κύκλου, ὃς ἄρχεται μὲν ἐκ τῆς Οὐρα-
 νοῦ καὶ Γῆς μυθολογουμένης μίξεως, ἐξ ἧς αὐτῶ καὶ τρεῖς παῖδας
 25 ἑκατοντάχειρας καὶ τρεῖς γεννῶσι Κύκλωπας, διαπορεύεται δὲ τὰ
 τε ἄλλως περὶ θεῶν τοῖς Ἑλλησι μυθολογούμενα καὶ εἴ ποῦ τι καὶ
 πρὸς ἱστορίαν ἐξαληθίζεται. Καὶ περατοῦται ὁ ἐπικὸς κύκλος ἐκ
 διαφόρων ποιητῶν συμπληρούμενος, μέχρι τῆς ἀποδόσεως Ὀ-
 δυσεύος τῆς εἰς Ἰθάκην, ἐν ἧ ὑπὸ τοῦ παιδὸς Τηλεγόνου ἀγνο-
 30 οῦντος κτείνεται. Λέγει δὲ ὡς τοῦ ἐπικοῦ κύκλου τὰ ποιήματα δι-
 ασκάζεται καὶ σπουδάζεται τοῖς πολλοῖς οὐχ οὔτω διὰ τὴν ἀρετὴν,
 ὡς διὰ τὴν ἀκολουθίαν τῶν ἐν αὐτῶ πραγμάτων. Λέγει δὲ καὶ τὰ
 ὀνόματα καὶ τὰς πατρίδας τῶν πραγματευσαμένων τὸν ἐπικὸν κύ-
 κλον. Λέγει δὲ καὶ περὶ τινῶν Κυπρίων ποιημάτων, καὶ ὡς οἱ μὲν

δηλώνει καὶ τὸ ὄνομα ὅτι εἶναι τὸ μέσο τῶν δύο. Δὲν ἔχει ἰδιαίτερα ἀνθηρὸ ὕφος, ἀλλὰ συνεκφέρεται καὶ συμμειγνύεται μὲ ὅσα λέγονται, καὶ εἶναι κατάλληλο γιὰ τοπογραφίες καὶ περιγραφές λιβαδιῶν καὶ δασῶν. Ὅσοι ὅμως ἔκαναν λάθος στὰ εἶδη ποὺ εἶπαμε ἐξέκλιναν ἀπὸ τὸ ἄδρὸ στὸ σκληρὸ καὶ ἀλαζονικό, ἀπὸ τὸ ἰσχνὸ γλίστρησαν στὸ ταπεινὸ, καὶ ἀπὸ τὸ ἐνδιάμεσο στὸ ἀργὸ καὶ χαλαρὸ. Μιλᾷ καὶ γιὰ τὴν κρίση τοῦ ποιήματος, ὅπου παραδίδει τὴ διαφορὰ ἤθους καὶ πάθους. Ἐπίσης λέγει ὅτι τῆς ποίησης ἓνα εἶδος εἶναι τὸ διηγηματικό, καὶ ἓνα ἄλλο τὸ μμητικό· τὸ διηγηματικὸ διαιρεῖται στὸ ἔπος, τὸν ἴαμβο, τὴν ἔλεγεία καὶ τὸ μέλος, ἐνῶ τὸ μμητικὸ στὴν τραγωδία, τὴ σάτυρα, καὶ τὴν κωμωδία.

Ἐφευρέτης τοῦ ἔπους εἶναι, λέγει, ἡ Φημονόη, ἡ προφήτισσα τοῦ Ἀπόλλωνα, ποὺ ἔδινε τοὺς χρησμούς της σὲ ἑξάμετρα. Κι ἐπειδὴ στοὺς χρησμούς ἀκολουθοῦσαν τὰ πράγματα καὶ συμφωνοῦσαν, αὐτὸ τὸ εἶδος ὀνομάσθηκε ἔπος. Ἄλλοι πάλι λένε ὅτι χάρη στὴν κατασκευὴ καὶ τὴν ἐξαιρετικὴ ὑπεροχὴ ποὺ παρατηρεῖται στὰ ἑξάμετρα, τὸ ἑξάμετρο ἰδιοποιήθηκε τὸ κοινὸ ὄνομα ὅλου τοῦ λόγου καὶ ὀνομάσθηκε ἔπος, ὅπως ἰδιοποιήθηκε καὶ ὁ Ὅμηρος τὸν ποιητὴ καὶ ὁ Δημοσθένης τὸν ρήτορα, ἐπειδὴ καὶ τὰ τρίμετρα τὰ ὀνόμαζαν ἔπη. Ἀριστοὶ ποιητὲς τοῦ ἔπους ὑπῆρξαν ὁ Ὅμηρος, ὁ Ἡσίοδος, ὁ Πείσανδρος, ὁ Πανύασις, ὁ Ἀντίμαχος. Ἐκθέτει, ὅσο εἶναι δυνατόν, καὶ τὴν καταγωγὴ καὶ τὶς πατρίδες καὶ κάποιες ἐπιμέρους πράξεις. Μιλáει καὶ γιὰ τὸν λεγόμενον ἐπικὸ κύκλο, ὁ ὁποῖος ἀρχίζει ἀπὸ τὴ μυθολογούμενη συνουσία τοῦ Οὐρανοῦ καὶ τῆς Γῆς, ἀπὸ τὴν ὁποία ἀπέκτησε τρεῖς υἱοὺς ἑκατόγχειρες καὶ τρεῖς Κύκλωτες· διηγεῖται καὶ αὐτὰ ποὺ κατὰ διάφορο τρόπο μυθολογοῦν οἱ Ἕλληνες γιὰ τοὺς θεοὺς καὶ ἂν κἀτι ἀληθεύει ἱστορικά. Ὁ ἐπικὸς κύκλος ὀλοκληρῶνεται συμπληρούμενος ἀπὸ διάφορους ποιητὲς, μέχρι τὴν ἀποδίβαση τοῦ Ὀδυσσεῆ στὴν Ἰθάκη, ὅπου τὸν σκοτάνει χωρὶς νὰ γνωρίζει ὁ υἱὸς τοῦ Τηλέγονος. Λέγει ἐπίσης ὅτι τὰ ποιήματα τοῦ ἐπικοῦ κύκλου διασώζονται καὶ σπουδάζονται ἀπὸ τοὺς πολλοὺς, ὅχι τόσο γιὰ τὴν ἀρετὴ, ὅσο γιὰ τὴν ἀκολουθία καὶ συνέχεια αὐτῶν ποὺ πραγματεύεται. Ἀναφέρει ἀκόμα καὶ τὰ ὀνόματα καὶ τὶς πατρίδες ὄσων πραγματεύθηκαν τὸν ἐπικὸ κύκλο. Ὅμηλῃ καὶ γιὰ κάποια Κυπριακὰ ποιή-

ταῦτα εἰς Στασίνον ἀναφέρουσι Κύπριον, οἱ δὲ Ἑγησίον τὸν Σαλαμίτιον αὐτοῖς ἐπιγράφουσι, οἱ δὲ Ὀμηρον γράφαι, δοῦναι δὲ ὑπὲρ τῆς θυγατρὸς Στασίω καὶ διὰ τὴν αὐτοῦ πατρίδα Κύπρια τὸν πόνον ἐπικληθῆναι. Ἄλλ' οὐ τίθεται ταύτῃ τῇ αἰτίᾳ· μηδὲ γὰρ
5 Κύπρια προπαροξυτόνως ἐπιγράφεσθαι τὰ ποιήματα.

Τὴν δὲ ἔλεγείαν συγκεῖσθαι μὲν ἐξ ἡρώου καὶ πενταμέτρου στίχου, ἀρμόζειν δὲ τοῖς κατοικομένοις. Ὅθεν καὶ τοῦ ὀνόματος ἔτυχε· τὸ γὰρ θρηῆνος ἔλεγον ἐκάλουν οἱ παλαιοὶ καὶ τοὺς τετελευτηκότας δι' αὐτοῦ εὐλόγουν. Οἱ μέντοι γε μεταγενέστεροι ἔλεγεία
10 πρὸς διαφόρους ὑποθέσεις ἀπεχρήσαντο. Λέγει δὲ καὶ ἀριστεῦσαι τῷ μέτρῳ Καλλῖνόν τε τὸν Ἐφέσιον καὶ Μίμνερμον τὸν Κολοφώνιον, ἀλλὰ καὶ τὸν τοῦ Τηλέφου Φιλίταν τὸν Κῶον καὶ Καλλίμαχον τὸν Βάπτου· Κυρηναῖος οὗτος δ' ἦν.

Ἄλλὰ γὰρ καὶ τὸν ἱαμβὸν τάττεσθαι μὲν ἐπὶ λοιδορίας τὸ πα-
15 λαιόν· καὶ γὰρ καὶ τὸ ἱαμβίζειν κατὰ τινα γλῶσσαν λοιδορεῖν ἔλεγον. Οἱ δὲ ἀπὸ τινος Ἰάμβης θεραπαινίδος, Θράττης τὸ γένος, ταύτην φασίν, τῆς Δήμητρος ἀνιωμένης ἐπὶ τῇ τῆς θυγατρὸς ἀρπαγῇ, προσελθεῖν περὶ τὴν Ἐλευσίνα ἐπὶ τῇ νῦν Ἀγελάστῳ καλουμένη πέτρᾳ καθημένην καὶ διὰ τινων γλευασμάτων εἰς γέλωτα
20 προαγαγέσθαι τὴν θεόν. Ἔοικε δὲ ὁ ἱαμβὸς τὸ μὲν παλαιὸν ἐπὶ τῶν εἰς ψόγον καὶ ἔπαινον γραφομένων ὁμοίως λέγεσθαι, ἐπεὶ δὲ τινες ἐπλεόνασαν ἐν ταῖς κακολογίαις τὸ μέτρον, ἐκεῖθεν τὸ ἱαμβίζειν εἰς τὸ ὑβρίζειν ὑπὸ τῆς συνηθείας ἐκπεσεῖν, ὥσπερ ἀπὸ τῶν κωμικῶν τὸ κωμωδεῖσθαι. Ἰάμβων δὲ ποιηταὶ Ἀρχίλοχος τε ὁ
25 Πάριος ἀριστος καὶ Σιμωνίδης ὁ Ἀμόργιος ἦ, ὡς ἔνιοι, Σάμιος, καὶ Ἰππῶναξ ὁ Ἐφέσιος, ὧν ὁ μὲν πρῶτος ἐπὶ Γύγῳ, ὁ δὲ ἐπ' Ἀμύντου τοῦ Μακεδόνοιο, Ἰππῶναξ δὲ κατὰ Δαρεῖον ἠκμαζε.

Περὶ δὲ μελικτῆς ποιήσεώς φησιν ὡς πολυμερεστάτη τε καὶ διαφόρους ἔχει τομάς. Ἄ μὲν γὰρ αὐτῆς μεμέριστα θεοῖς, ἃ δὲ ἀν-
30 θρώποις, ἃ δὲ θεοῖς καὶ ἀνθρώποις, ἃ δὲ εἰς τὰς προσπιπτούσας περιστάσεις. Καὶ εἰς θεοὺς μὲν ἀναφέρεσθαι ὕμνον, προσόδιον, παιᾶνα, διθύραμβον, νόμον, Ἀδωνίδα, Ἰόδακχον, ὑπορχήματα, εἰς δὲ ἀνθρώπους ἐγκώμια, ἐπίνικον, σκολιά, ἐρωτικά, ἐπιθαλά-

ματα, καὶ ὅτι ἄλλοι τὰ ἀποδίδουν στὸν Κύπριο Στασίνο, καὶ ἄλλοι τὰ ἐπιγράφουν στὸν Ἡγίσινο τὸν Σαλαμίνιο, καὶ ἄλλοι στὸν Ὅμηρο. Ἀποδόθηκαν ὅμως στὸ Στασίνο γιὰ χάρη τῆς κόρης του, καὶ χάρη στὴν πατρίδα του τὰ ποιήματα ὀνομάσθηκαν Κύπρια. Ἀλλὰ ὁ συγγραφέας δὲν συμφωνεῖ μ' αὐτὴ τὴν γνώμη· γιατί βέβαια οὔτε ἡ ἐπιγραφή τῶν ποιημάτων Κύπρια παροξύνεται (ὡς Κυπρία).

Ἡ ἐλεγεία ἀποτελεῖται ἀπὸ ἠρωικό (ἑξάμετρο) καὶ πεντάμετρο στίχο καὶ ταιριάζει σὲ ὅσους ἔχουν πεθάνει, ἀπ' ὅπου καὶ προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα· γιατί οἱ παλαιοὶ ἔλεγαν τὸ θρηνητικὸ ἄσμα ἔλεγο, καὶ μὲ αὐτὸν ἐγκωμιάζαν τοὺς νεκροὺς. Οἱ μεταγενέστεροὶ ὅμως χρησιμοποίησαν τὴν ἐλεγεία σὲ διάφορες ὑποθέσεις. Σ' αὐτὸ τὸ μέτρο λέγεται ὅτι ἀρίστευσε ὁ Καλλίνος ὁ Ἐφέσιος καὶ ὁ Μίμνερος ὁ Κολοφώνιος ἀλλὰ καὶ ὁ Κῶος Φιλίτας υἱὸς τοῦ Τηλέφου, καὶ ὁ Καλλίμαχος ὁ υἱὸς τοῦ Βάπτου, ποὺ ἦταν Κυρηναῖος.

Ἀλλὰ καὶ τὸν ἴαμβο παλαιὰ τὸν χρησιμοποιοῦσαν στὴ λαιδορία. Γιατὶ τὸν ἴαμβο κατὰ μία σημασία τὸ ἔλεγαν λαιδορία. Ἄλλοι λένε ὅτι ἡ λέξη προῆλθε ἀπὸ κάποια Ἰάμβη, ὑπηρέτρια ἀπὸ τὴ Θράκη. Αὐτὴ, λένε, ὅταν ἡ Δήμητρα ἦταν λυπημένη γιὰ τὴν ἀρπαγὴ τῆς κόρης της, πῆγε στὴν Ἐλευσίνα, κάθισε σὲ μιὰ πέτρα, ποὺ τώρα λέγεται Ἀγέλαστη, καὶ μὲ κάποια πειράγματα προκάλεσε τὸ γέλιο τῆς θεᾶς. Ὁ ἴαμβος φαίνεται ὅτι παλαιὰ χρησιμοποιοῦνταν ὅμοια καὶ γιὰ μομφὴ καὶ γιὰ ἔπαινο· ἐπειδὴ ὅμως μερικοὶ ξεπέρασαν μὲ τὶς κα-κολογίες τους τὸ μέτρο, ἐξαιτίας αὐτοῦ ὁ ἴαμβος μὲ τὴ συνήθεια κατάντησε νὰ σημαίνει ὕβρη, ὅπως καὶ ἀπὸ τοὺς κωμικοὺς ἢ διακωμώδηση. Ποιητὲς ἰάμβων εἶναι ἄριστος ὁ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, ὁ Σιμωνίδης ἀπὸ τὴν Ἀμοργὸ ἢ κατ' ἄλλους ἀπὸ τὴ Σάμο, καὶ ὁ Ἰππώναξ ὁ Ἐφέσιος. Ὁ πρῶτος ἦκμασε στὰ χρόνια τοῦ Γύγου, ὁ δεύτερος τοῦ Ἀμύντα τοῦ Μακεδόνα, καὶ ὁ Ἰππώναξ στὰ χρόνια τοῦ Δαρείου.

Γιὰ τὴ μελικὴ ποίηση λέγει ὅτι εἶναι πολλῶν εἰδῶν καὶ ἔχει (στὸ στίχο) διάφορε τομές. Ἄλλοι ἀναφέρονται στοὺς θεοὺς, ἄλλοι στοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἄλλοι σὲ δυσάρεστες καταστάσεις. Στοὺς θεοὺς ἀναφέρονται ὁ ὕμνος, τὸ προσόδιο, ὁ παιάνας, ὁ διθύραμβος, ὁ νόμος, τὰ Ἀδωνίδα, ὁ Ἰόδακχος, τὰ ὑπορχήματα, ἐνῶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ ἐγκώμια, οἱ ἐπίνικοι, τὰ σκολιά, τὰ ἐρωτικά, τὰ ἐπιθαλάμια, οἱ ὕμνοι,

μα, ὕμναίους, σίλλους, θρήνους, ἐπικήδεια. Εἰς θεοὺς δὲ καὶ ἀνθρώπους παρθένια, δαφνηφορικά, τριποδηφορικά, ὠσχοφορικά, εὐκτικά· ταῦτα γὰρ εἰς θεοὺς γραφόμενα καὶ ἀνθρώπων περιείληφεν ἐπαίνους. Τὰ δὲ εἰς τὰς προσπιπτούσας περιστάσεις οὐκ ἔστι 5 μὲν εἶδη τῆς μελικῆς, ὑπ' αὐτῶν δὲ τῶν ποιητῶν ἐπικεχειρήται· τούτων δὲ ἔστι πραγματικά, ἐμπορικά, ἀποστολικά, γνωμολογικά, γεωργικά, ἐπισταλτικά.

Καὶ φησι τὸν ὕμνον μὲν ὠνομάσθαι ἀπὸ τοῦ ὑπόμονόν τινα εἶναι καὶ οἶον εἰς μνήμην καὶ ὑπόμνησιν ἄγειν τὰς πράξεις τῶν 10 ὕμνουμένων, ἢ ἀπὸ τοῦ ὕδριν αὐτάς, ὅπερ ἔστι λέγειν. Ἐκάλουν δὲ καθόλου πάντα τὰ εἰς τοὺς ὑπερόντας γραφόμενα ὕμνους· διὸ καὶ τὸ προσόδιον καὶ τὰ ἄλλα τὰ προειρημένα φαίνονται ἀντιδιαστέλλοντες τῷ ὕμνῳ ὡς εἶδη πρὸς γένος· καὶ γὰρ ἔστιν αὐτῶν ἀκούειν γραφόντων ὕμνος προσοδίου, ὕμνος ἐγκωμίου, ὕμνος παιᾶνος καὶ 15 τὰ ὅμοια. Ἐλέγετο δὲ τὸ προσόδιον ἐπειδὴν προσίωσι τοῖς θωμοῖς ἢ ναοῖς, καὶ ἐν τῷ προσιέναι ἤδετο πρὸς αὐλόν· ὁ δὲ κυρίως ὕμνος πρὸς κιθάραν ἤδετο ἐστῶτων.

Ὁ δὲ παιᾶν ἔστιν εἶδος ᾠδῆς εἰς πάντας νῦν γραφόμενος θεοῦς, τὸ δὲ παλαιὸν ἰδίως ἀπενέμετο τῷ Ἀπόλλωνι καὶ τῇ Ἀρτέμιδι 20 ἐπὶ καταπαύσει λομιῶν καὶ νόσων ἀδόμενος. Καταχρηστικῶς δὲ καὶ τὰ προσόδια τινες παιᾶνας λέγουσιν.

Ὁ δὲ διθύραμβος γράφεται μὲν εἰς Διόνυσον, προσαγορεύεται δὲ ἐξ αὐτοῦ, ἦτοι διὰ τὸ κατὰ τὴν Νύσαν ἐν ἄντρῳ διθύρῳ τραφῆναι τὸν Διόνυσον ἢ διὰ τὸ λυθέντων τῶν ῥαμμιάτων τοῦ Διὸς 25 εὐρεθῆναι αὐτόν, ἢ διότι δις δοκεῖ γενέσθαι, ἅπαξ μὲν ἐκ τῆς Σεμέλης, δεύτερον δὲ ἐκ τοῦ μηροῦ. Εὐρεθῆναι δὲ τὸν διθύραμβον Πίνδαρος ἐν Κορίνθῳ λέγει, τὸν δὲ ἀρξάμενον τῆς ᾠδῆς Ἀριστοτέλης Ἀρίονά φησιν εἶναι, ὃς πρῶτος τὸν κύκλιον ἤγαγε χορόν.

Ὁ μέντοι νόμος γράφεται μὲν εἰς Ἀπόλλωνα, ἔχει δὲ καὶ τὴν 30 ἐπωνυμίαν ἀπ' αὐτοῦ (Νόμιμος γὰρ ὁ Ἀπόλλων), Νόμιμος δὲ ἐκλήθη, ὅτι τῶν ἀρχαίων χοροὺς ἰσάντων καὶ πρὸς αὐλὸν ἢ λύραν ἀδόντων τὸν νόμον, Χρυσόθεμις ὁ Κρής πρῶτος στολῆ χρη-

οἱ σίλλοι, οἱ θρηῖνοι, τὰ ἐπικήδεια. Στους θεοὺς καὶ στοὺς ἀνθρώπους τὰ παρθένια, τὰ δαφνηφορικά, τὰ τριποδηφορικά, τὰ ὠσχοφορικά, τὰ εὐκτικά. Γιατὶ αὐτὰ, ἐνῶ γράφονται γιὰ τοὺς θεοὺς, περιέχουν καὶ ἐπαίνους ἀνθρώπων. Ὅσα πάλι ἀναφέρονται σὲ δυσάρεστες καταστάσεις δὲν εἶναι βέβαια εἶδη τῆς μελικῆς ποίησης, ὥστόσο τὰ ἔχουν ἐπιχειρήσει οἱ ἴδιοι οἱ ποιητές. Ἀπὸ αὐτὰ εἶναι τὰ πραγματικά, τὰ ἐμπορικά, τὰ ἀποστολικά, τὰ γνωμολογικά, τὰ γεωργικά, τὰ ἐπισταλτικά.

Ὁ ὕμνος, λέγει, ὀνομάσθηκε ἀπὸ τὸ ὅτι εἶναι κάποια ὑπόμνηση, καὶ εἶναι σὰ νὰ φέρνει στὴ μνήμη καὶ νὰ κάνει ὑπόμνηση τῶν πράξεων αὐτῶν πού ὑμνοῦνται, ἢ ἀπὸ τὸ ὑδεῖν αὐτές, δηλαδή ἀπὸ τὴ διήγηση αὐτῶν. Καλοῦσαν ὅλα ὅσα γράφονταν γιὰ τοὺς ὑπηρέτες τοῦ Θεοῦ (ἐνάρετους) ὕμνους· γι' αὐτὸ καὶ τὸ προσόδιο καὶ ὅλα ὅσα προαναφέραμε φαίνονται νὰ τὰ διακρίνουν στὸν ὕμνο ὡς εἶδη πρὸς τὸ γένος. Γιατὶ μπορούμε ν' ἀκούσομε νὰ γράφετε· Ὑμνος προσοδίου, ὕμνος ἐγκωμίου, ὕμνος παιᾶνος, καὶ τὰ ὅμοια. Τὸ προσόδιο λεγόταν, ὅταν προσέρχονταν στοὺς βωμοὺς ἢ στοὺς ναοὺς, καὶ προσερχόμενοι τὸ τραγουδοῦσαν μὲ συνοδεία αὐλοῦ. Ὁ κυρίως ὅμως ὕμνος ψαλλόταν σὲ στάση μὲ τὴ συνοδεία κιθάρας.

Ὁ παιάνας εἶναι ἓνα εἶδος ὠδῆς πού γράφεται τώρα γιὰ ὅλους τοὺς θεοὺς, ἐνῶ παλαιὰ ἀπευθυνόταν στὸν Ἀπόλλωνα καὶ τὴν Ἀρτέμιδα, πού τὸν ἔψαλλαν γιὰ κατάπαυση λοιμῶν καὶ νόσων. Καταχρηστικά ὅμως μερικοὶ ὀνομάζουν παιᾶνες καὶ τὰ προσόδια.

Ὁ διθύραμβος γράφεται βέβαια γιὰ τὸν Διόνυσο καὶ ὀνομάζεται ἀπὸ αὐτόν, ἢ ἐπειδὴ ὁ Διόνυσος μεγάλωσε στὸ δίθυρο ἄντρο κοντὰ στὴ Νύσσα, ἢ ἐπειδὴ λύθηκεν τὰ ράμματα τοῦ Δία καὶ βρέθηκε, ἢ ἐπειδὴ νομίζεται ὅτι γεννήθηκε δύο φορές, μιὰ φορὰ ἀπὸ τὴ Σεμέλη, καὶ δεύτερη ἀπὸ τὸν μηρὸ (τοῦ Δία). Ὁ Πρόκλος λέγει ὅτι τὸν διθύραμβο τὸν βρῆκε ὁ Πίνδαρος στὴν Κόρινθο, ἐνῶ ὁ Ἀριστοτέλης λέγει, ἥτι αὐτὸς πού βρῆκε τὴν ὠδὴ εἶναι ὁ Ἀρίων, ὁ ὁποῖος πρῶτος εἰσήγαγε τὸν κύκλιο χορὸ.

Ὁ νόμος γράφεται στὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἔχει ἀπὸ αὐτόν καὶ τὸ ὄνομά του (γιατὶ ὁ Ἀπόλλων ὀνομάσθηκε νόμμος), γιατὶ ὅταν οἱ ἀρχαῖοι ἔστηναν χοροὺς καὶ τραγουδοῦσαν τὸ νόμο μὲ τὴ συνοδεία αὐλοῦ ἢ λύρας, ὁ Κρήτας Χρυσόθεμης πρῶτος, ντυμένος μὲ φαντα-

σάμενος ἐκπρεπεῖ καὶ κιθάραν ἀναλαβὼν εἰς μίμησιν τοῦ Ἀπόλλωνος μόνος ἦσε νόμον, εὐδοκμήσαντος δὲ αὐτοῦ διαμένει ὁ τρόπος τοῦ ἀγωνίσματος. Δοκεῖ δὲ Τέρπανδρος μὲν πρῶτος τελειῶσαι τὸν νόμον, ἠρώφῳ μέτρῳ χρησάμενος, ἔπειτα Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος οὐκ ὀλίγα συναυξῆσαι, αὐτὸς καὶ ποιητὴς καὶ κιθαρωδὸς γενόμενος. Φρύνις δὲ ὁ Μιτυληναῖος ἐκαινοτόμησεν αὐτόν· τό τε γὰρ ἐξάμετρον τῷ λελυμένῳ συνῆψε καὶ χορδαῖς τῶν ζ' πλείοσιν ἐχρήσατο, Τιμόθεος δὲ ὕστερον εἰς τὴν νῦν αὐτὸν ἤγαγε τάξιν.

Ἔστι δὲ ὁ μὲν διθύραμβος κεκινημένος καὶ πολὺ τὸ ἐνθουσιῶδες μετὰ χορείας ἐμφαίνων, εἰς πάθη κατασκευαζόμενος τὰ μάλιστα οἰκειὰ τῷ θεῷ, καὶ σεσόβηται μὲν καὶ τοῖς ῥυθμοῖς καὶ ἀπλουστέρως κέχρηται ταῖς λέξεσιν. Ὁ δὲ νόμος τούναντίον διὰ τὸν θεὸν ἀνεῖται τεταγμένως καὶ μεγαλοπρεπῶς καὶ τοῖς ῥυθμοῖς ἀνεῖται καὶ διπλασίους ταῖς λέξεσι κέχρηται. Οὐ μὴν ἀλλὰ καὶ ταῖς ἀρμονίαις οἰκειαῖς ἐκάτερος χρῆται· ὁ μὲν γὰρ τὸν φρύγιον καὶ ὑποφρύγιον ἀρμόζεται, ὁ νόμος δὲ τῷ συστήματι τῷ τῶν κιθαρωδῶν Λυδίῳ. Ἔοικε δὲ ὁ μὲν διθύραμβος ἀπὸ τῆς κατὰ τοὺς ἀγροὺς παιδιᾶς καὶ τῆς ἐν τοῖς πότοις εὐφροσύνης εὐρεθῆναι, ὁ δὲ νόμος δοκεῖ μὲν ἀπὸ τοῦ παιᾶνος ῥυθῆναι· ὁ μὲν γὰρ ἐστὶ κοινότερος, εἰς κακῶν παραίτησιν γεγραμμένος, ὁ δὲ ἰδίως εἰς Ἀπόλλωνα. Ὅθεν τὸ μὲν ἐνθουσιῶδες οὐκ ἔχει, ὡς ὁ διθύραμβος. Ἐκεῖ μὲν γὰρ μέθαι καὶ παιδιαί, ἐνταῦθα δὲ ἰκετεῖαι καὶ πολλὴ τάξις καὶ γὰρ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐν τάξει καὶ συστήματι κατεσταλμένῳ περιέρχεται τὸν κρουσμόν.

Ἀδωνίδα δὲ λέγεται τὰ εἰς Ἀδωνιν ἀναφερόμενα. Ἦδετο δὲ ὁ Ἰόβακχος ἐν ἑορταῖς καὶ θυσίαις Διονύσου, βεβαπτισμένος πολλῷ φρονάγματι. Ὑπόρρημα δὲ τὸ μετ' ὀρχήσεως ἀδόμενον μέλος ἐλέγετο· καὶ γὰρ οἱ παλαιοὶ τὴν "ὑπὸ" ἀντὶ τῆς "μετὰ" πολλάκις ἐλάμβανον. Εὐρέτας δὲ τούτων λέγουσιν οἱ μὲν Κουρητας, οἱ δὲ Πύρρον τὸν Ἀχιλλέως, ὅθεν καὶ πυρρίχην εἰδός τι ὀρχήσεως λέγουσιν. Ὁ δὲ ἐπίνικος ὑπ' αὐτὸν τὸν καιρὸν τῆς νίκης τοῖς προτερουσιν ἐν τοῖς ἀγῶσιν ἐγράφετο. Τὸ δὲ σκολιὸν μέλος ἦδετο παρὰ τοὺς πότους διὸ καὶ παροίνιον αὐτὸ ἔσθ' ὅτε καλοῦσιν ἀνεμμένον

χτερή στολή καὶ παίζοντας κιθάρα, ὅπως ὁ Ἀπόλλων, τραγούδησε μόνος τὸ νόμο, καὶ ἀφοῦ ἐπέτυχε, συνεχίσθηκε ὁ τρόπος τοῦ ἀγωνίσματος. Πιστεύεται ὅτι ὁ Τέρπανδρος τελειοποίησε πρῶτος τὸν νόμο, χρησιμοποιώντας ἠρωϊκὸ μέτρο, ἔπειτα ὁ Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος τὸν αὐξήσε ὄχι λίγο, ἀφοῦ ἔγινε ὁ ἴδιος ποιητῆς καὶ κθαρωδός, καὶ ὁ Φρύνις ὁ Μυτιληναῖος τὸν παρουσίασε μὲ νῆο τρόπο. Συνδύασε δηλαδὴ τὸ ἑξάμετρο μὲ τὸ λυτὸ, καὶ χρησιμοποίησε χορδὲς περισσότερες ἀπὸ τὶς ἑπτὰ. Ὁ Τιμόθεος τὸν ἔφερε ὕστερα στὴ σημερινή του μορφή.

Ὁ διθύραμβος εἶναι πολὺ ζωηρὸς καὶ δείχνει ἐνθουσιασμὸ συνοδευόμενον ἀπὸ χορὸ, καὶ ἀπεικονίζει κυρίως πάθη οἰκεῖα στὸν θεὸ· ἐπίσης ἔχει ἔντονους ρυθμούς καὶ χρησιμοποιεῖ ἀπλοῦστερες λέξεις. Ἀντίθετα ὁ νόμος μέσω τῶν θεῶν ἐκφράζεται μὲ τάξη καὶ μεγαλοπρέπεια, στοὺς ρυθμούς εἶναι ἡπιότερος, καὶ χρησιμοποιεῖ διπλάσιες λέξεις. Ἀλλὰ καὶ κάθε εἶδος χρησιμοποιεῖ τὶς δικές του ἀρμονίες. Ὁ ὕμνος ἐφαρμόζει τὸ Φρύγιο καὶ Ὑποφρύγιο, ἐνῶ ὁ νόμος τὸ Λύδιο σύστημα τῶν κιθαρωδῶν. Φαίνεται ὅτι ὁ διθύραμβος ἔχει βρεθεῖ ἀπὸ τὰ παιγνίδια στοὺς ἀγροὺς καὶ τὴ χαρὰ τῆς διασκέδασης, ἐνῶ ὁ νόμος φαίνεται νὰ προέρχεται ἀπὸ τὸν παιᾶνα. Ὁ ἕνας εἶναι λαϊκότερος-κοινότερος, καὶ εἶναι γραμμένος γιὰ ἀποτροπὴ κακῶν, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἀναφέρεται ἰδίως στὸν Ἀπόλλωνα, γι' αὐτὸ δὲν ἔχει τὸ ἐνθουσιαστικὸ στοιχεῖο, ὅπως ὁ διθύραμβος. Γιατὶ ἐκεῖ ὑπάρχουν μέθες καὶ παιγνίδια, ἐνῶ ἐδῶ ἰκεσίες καὶ πολλὴ τάξη. Γιατὶ ὁ ἴδιος ὁ θεὸς μὲ τάξη καὶ σχῆμα μέτριο περιέχεται τὴ μουσικὴ ἀρμονία.

Ἀδωνίδια λέγονται τὰ ποιήματα ποὺ ἀναφέρονται στὸν Ἄδωνη. Ὁ Ἰόδακχος ψαλλόταν στὶς ἑορτὲς καὶ τὶς θυσίαι τοῦ Διονύσου ἀνάμικτος μὲ πολλὴ μανία. Ὑπόρχημα λεγόταν ἡ μελωδία ποὺ συνοδευόταν ἀπὸ ὄρχηση, γιατί οἱ παλαιοὶ συχνὰ χρησιμοποιοῦσαν τὴν “ὑπὸ” ἀντὶ τῆς “μετά”. Τὰ ὑπορχήματα λένε ὅτι τὰ ἐπινόησαν οἱ Κουρῆτες, καὶ ἄλλοι ὁ Πύρρος τοῦ Ἀχιλλέα, ἀπὸ ὅπου λένε καὶ προῆλθε ἡ πυρρίχη, ἓνα εἶδος χοροῦ. Ὁ ἐπίνικος πάλι ψαλλόταν ἀμέσως μετὰ τὴ νίκη καὶ γραφόταν γιὰ ἐκείνους ποὺ πρῶτευαν στοὺς ἀγῶνες. Τὸ σκολιὸ μέλος τραγουδιόταν στὶς διασκεδάσεις, γι' αὐτὸ καὶ κάποιοι τὸ λένε καὶ παροίνιο. Ἔχει χαλαρὴ σύνθεση καὶ εἶναι

δέ ἐστὶ τῆ κατασκευῆ καὶ ἀπλούστατον μάλιστα. Σκόλιον δὲ εἴρηται οὐχ, ὡς ἐνίοις ἔδοξε, κατὰ ἀντίφρασιν (τὰ γὰρ κατὰ ἀντίφρασιν ὡς ἐπίπαν τοῦ εὐφημισμού στοχάζεται, οὐκ εἰς κακοφημίαν μεταβάλλει τὸ εὐφημον), ἀλλὰ διὰ τὸ προκατειλημμένων ἤδη τῶν 5 αἰσθητηρίων καὶ παρειμένων οἴκῳ τῶν ἀκροατῶν, τῆνικαῦτα εἰσφέρεισθαι τὸ θάρβιτον εἰς τὰ συμπόσια καὶ διονυσιάζοντα ἔκαστον ἀκροσφαλῶς συγκόπτεσθαι περὶ τὴν προφορὰν τῆς ᾠδῆς. Ὅπερ οὖν ἔπασχον αὐτοὶ διὰ τὴν μέθην, τοῦτο τρέψαντες εἰς τὸ μέλος, σκόλιον ἐκάλουν τὸ ἀπλούστατον.

10 Τὰ δὲ ἐρωτικά δῆλον ὅτι γυναικῶν καὶ παίδων καὶ παρθένων ἐρωτικὰς ἄδει περιστάσεις. Καὶ τὰ ἐπιθαλάμια δὲ τοῖς ἄρτι θαλαμενομένοις ἅμα οἱ ἡἴθεοι καὶ αἱ παρθένοι ἐπὶ τῶν θαλάμων ἦδον. Ὑμεναῖον δὲ ἐν γάμοις ἄδεσθαί φησι κατὰ πόθον καὶ ζήτησιν Ὑμεναίου τοῦ Τερψιχόρας, ὃν φασὶ γήμαντα ἀφανῆ γενέσθαι, οἱ δὲ 15 κατὰ τιμὴν τοῦ Ἀττικοῦ Ὑμεναίου· τοῦτον γὰρ φησί ποτε διώξαντα ἀφελέσθαι κούρας Ἀττικὰς ληστῶν. Ἐγὼ δὲ οἶμαι θίου τινὰ εὐτυχοῦς προαναφώνησιν ὑπάρχειν καὶ συνεύχεσθαι τοῖς συνιούσι πρὸς γάμου κοινωνίαν μετὰ φιλοστοργίας, αἰολικῆ παραπλέκοντας τὴν εὐχὴν διαλέκτω, οἷον ὑμεναίειν καὶ ὁμονοεῖν τούτους 20 αἰεὶ ὁμόσε ναίοντας. Ὁ δὲ σῖλλος λαιδορίας καὶ διασυρμούς πεφεισμένως ἀνθρώπων ἔχει. Διαφέρει δὲ τοῦ ἐπικηδείου ὁ θρηῆνος, ὅτι τὸ μὲν ἐπικηδεῖον παρ' αὐτὸ τὸ κῆδος, ἔτι τοῦ σώματος προκειμένου, λέγεται, ὁ δὲ θρηῆνος οὐ περιγράφεται χρόνῳ.

Τὰ δὲ λεγόμενα παρθένια χοροῖς παρθένων ἐνεγράφετο. Οἷς 25 καὶ τὰ δαφνηφορικά ὡς εἰς γένος πίπτει· δάφνας γὰρ ἐν Βοιωτίᾳ διὰ ἐννεαετηρίδος εἰς τὰ τοῦ Ἀπόλλωνος κομίζοντες ἱερεῖς ἐξύμνουν αὐτὸν διὰ χοροῦ παρθένων. Καὶ ἡ αἰτία τῶν Αἰολέων ὅσοι κατώκουν Ἄρην καὶ τὰ ταύτῃ χωρία κατὰ χρησὸν ἀναστάντες ἐκεῖθεν καὶ προκαθεζόμενοι Θήβας ἐπόρθουν προκατεχομένας 30 ὑπὸ Πελασγῶν. Κοινῆς ἀμφοῖν ἑορτῆς Ἀπόλλωνος ἐνοστάσης ἀνοχὰς ἔθεντο καὶ δάφνας τέμνοντες οἱ μὲν ἐξ Ἐλικῶνος, οἱ δὲ ἐγ-

πάρα πολὺ ἄπλό. Ὀνομάσθηκε σκολιὸ ὄχι ὅπως νόμισαν μερικοὶ κατ' ἀντίφραση (γιατὶ ὅσα λέγονται κατὰ ἀντίφραση γενικὰ ἔχουν στόχο τὸν εὐφημισμό, καὶ δὲν μεταβάλλουν τὸ εὐφημο σὲ κακόφημο), ἀλλὰ ἐπειδὴ τὰ αἰσθητήρια εἶχαν ἤδη προδιατεθεῖ καὶ οἱ ἀκροατὲς εἶχαν χαλαρώσει ἀπὸ τὸ κρασί, παιζόταν τότε ἡ βάρβιτος στὰ συμπόσια, καὶ καθένας στὴν ἔξαρση τοῦ Διονυσιασμοῦ λυγιζόταν ὄχι χωρὶς κίνδυνο σύμφωνα μὲ τὴν ἐκφώνηση τῆς ὠδῆς. Αὐτὸ λοιπὸν ποὺ πάθαιναν αὐτοὶ ἔξαιτίας τῆς μέθης, αὐτὸ τὸ μετέτρεψαν σὲ μελωδία καὶ τὸ ὀνόμαζαν πολὺ ἄπλά σκολιό.

Τὰ ἐρωτικά ποιήματα προφανῶς ψάλλουν ἐρωτικά περιστατικά γυναικῶν, παιδιῶν καὶ κοριτσιῶν. Καὶ τὰ ἐπιθαλάμια στοὺς νεόνυμφους τὰ ἔψαλλαν ἀγόρια καὶ κορίτσια μαζί, ὅταν ἔμπαιναν στὸν νυφικὸ θάλαμο. Ὁ Ὑμέναιος, λέγει, ψαλλόταν στοὺς γάμους, ἐκφράζοντας τὸν πόθο καὶ τὴν ἀναζήτηση τοῦ Ὑμέναιου τῆς Τερψιχόρης, ποὺ λένε ὅτι ὅταν νυμφεύθηκε ἔξαφανίσθηκε. Ἄλλοι λένε ὅτι ψαλλόταν πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπτικοῦ Ὑμεναίου· αὐτὸς διηγοῦνται ὅτι κάποτε κατεδίωξε ληστὲς καὶ ἀφαίρεσε ἀπὸ τὰ χέρια τους Ἀπτικές κοπέλλες. Ἐγὼ ὅμως νομίζω πὼς εἶναι μιὰ προεξαγγελία ἑνὸς εὐτυχισμένου βίου καὶ κοινὴ εὐχὴ ἀπὸ φιλοστοργία γιὰ ἐκείνους ποὺ συνέρχονται σὲ γάμο, πλέκοντας τὴν εὐχὴ στὴν Αἰολικὴ διάλεκτο, νὰ ὑμεναίουν κατὰ κάποιον τρόπο καὶ νὰ ὁμονοοῦν αὐτοὶ πάντοτε μένοντας μαζί. Ὁ σίλλος περιέχει μὲ προσεκτικὸ καὶ κατάλληλο τρόπο λοιδορίες καὶ διασυρμούς ἀνθρώπων. Ὁ θρηῆνος διαφέρει ἀπὸ τὸν ἐπικήδειον, γιατί ὁ ἐπικήδειος λέγεται κατὰ τὴν ὥρα τῆς κηδείας, ἐνῶ εἶναι ἀκόμα μπροστὰ τὸ σῶμα, ἐνῶ ὁ θρηῆνος δὲν περιορίζεται ἀπὸ τὸ χρόνο.

Τὰ λεγόμενα παρθένια ἀναφέρονταν στοὺς χοροὺς τῶν παρθένων. Σ' αὐτὰ περιλαμβάνονται καὶ τὰ δαφνηφορικά, ὡς εἶδος αὐτὰ σὲ γένος. Προσκομίζοντας δηλαδή κάθε ἑννέα χρόνια δάφνες στὴ Βοιωτία· στὰ ἱερά τοῦ Ἀπόλλωνα, οἱ ἱερεῖς τὸν ἔξυμνοῦσαν μὲ χορὸ παρθένων. Ἡ αἰτία εἶναι ἡ ἑξῆς: Ὅσοι ἀπὸ τοὺς Αἰολεῖς κατοικοῦσαν τὸν Ἄρνη καὶ τὰ γύρω μέρη σύμφωνα μ' ἓνα χρησμὸ ξεσηκώθηκαν ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πολιορκώντας τὴ Θήβα τὴ λεηλατοῦσαν, ποὺ τὸ ἴδιο τὴν πολιορκοῦσαν καὶ οἱ Πελασγοί. Σὲ μιὰ κοινὴ ἑορτὴ καὶ τῶν δύο τοῦ Ἀπόλλωνα ἔκαναν ἀνακωχὴ, καὶ κόβοντας δάφνες, οἱ μὲν

γὺς τοῦ Μέλανος ποταμοῦ ἐκόμιζον τῷ Ἀπόλλωνι. Πολεμάτας δέ, ὁ τῶν Βοιωτῶν ἀφηγούμενος, ἔδοξεν ὄναρ νεανίαν τινὰ πανοπλίαν αὐτῷ διδόναι καὶ εὐχὰς ποιῆσθαι τῷ Ἀπόλλωνι δαφνηφοροῦντας διὰ ἐννεαετηρίδος προστάττειν. Μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν 5 ἐπιθέμενος κρατεῖ τῶν πολεμίων καὶ αὐτός τε τὴν δαφνηφορίαν ἐτέλει, καὶ τὸ ἔθος ἐκεῖθεν διατηρεῖται. Ἡ δὲ δαφνηφορία ξύλον ἐλαίας καταστέφουσι δάφναις καὶ ποικίλοις ἄνθεσι καὶ ἐπ' ἄκρου μὲν χαλκῇ ἐφαρμόζεται σφαῖρα, ἐκ δὲ ταύτης μικροτέρας ἑξαροτῶσιν· κατὰ δὲ τὸ μέσον τοῦ ξύλου περιθέντες ἐλάσσονα τῆς ἐπ' 10 ἄκρου σφαίρας καθάπτουσι πορφυρᾷ στέμματα, τὰ δὲ τελευταῖα τοῦ ξύλου περιστέλλουσι κροκωτῷ. Βούλεται δὲ αὐτοῖς ἢ μὲν ἀνωτάτω σφαῖρα τὸν ἥλιον (ᾧ καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ἀναφέρουσιν), ἢ δὲ ὑποκειμένη τὴν σελήνην, τὰ δὲ προσηροτημένα τῶν σφαιρίων ἄστρα τε καὶ ἀστέρας, τὰ δὲ γε στέμματα τὸν ἐνιαύσιον δρόμον 15 καὶ γὰρ καὶ τξέ' ποιοῦσιν αὐτά. Ἄρχει δὲ τῆς δαφνηφορίας παῖς ἀμφιθαλής, καὶ ὁ μάλιστα αὐτῷ οἰκεῖος βαστάζει τὸ κατεστεμμένον ξύλον ὃ κώπῳ (κοπῷ) καλοῦσιν. Αὐτὸς δὲ ὁ δαφνηφόρος ἐπόμενος τῆς δάφνης ἐφάπτεται, τὰς μὲν κόμας καθειμένος, χρυσοῦν δὲ στέφανον φέρων καὶ λαμπρὰν ἐσθῆτα ποδήρη ἐστολισμένος 20 ἐπικρατίδας τὲ ὑπο δεδεμένος, ᾧ χορὸς παρθένων ἐπακολουθεῖ προτείνων κλῶνας πρὸς ἱκετηρίαν ὑμῶν. Παρέπεμπον δὲ τὴν δαφνηφορίαν εἰς Ἀπόλλωνος Ἰσμηνίου καὶ Χαλαζίου.

Τὸ δὲ τριποδηφορικὸν μέλος τρίποδος προηγουμένου παρὰ τοῖς Βοιωτοῖς ἦδετο. Ἔσχε δὲ καὶ τοῦτο αἰτίαν τοιαύτην. Πελα- 25 σγῶν τινες Πάνακτον τῆς Βοιωτίας ἐπόρθουν, Θηβαῖοι δὲ ἤμνον, καὶ πέμψαντες εἰς Δωδώνην περὶ τῆς τοῦ πολέμου νίκης ἐχρῶντο. Χρησιμὸς δὲ τοῖς Θηβαίοις ἐξέπεσεν ὥς, εἰ μέγιστον ἀσεβημα ἀσεβήσουσι, νικήσουσιν. Ἔδοξεν οὖν αὐτοῖς ἀσεβημάτων εἶναι μέγιστον τὸ τὴν χρησιμωδήσασαν αὐτοῖς τὸν χρησιμὸν ἀνε- 30 λεῖν, καὶ ἀνεῖλον. Αἰ δὲ περὶ τὸ τέμενος συνιέρειαι δίκην λαβεῖν ἀπῆτουν τοῦ φόνου τοὺς Θηβαίους. Θηβαῖοι δὲ οὐκ ἐπιτρέπουσι γυναιξὶ μόναις τὴν περὶ αὐτῶν δίκην ἀξιοῦν· κοινῆς δὲ κρίσεως ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν γεγεννημένης καὶ τῶν ἀνδρῶν λευκὰς αὐ-

ἀπὸ τὸν Ἐλικῶνα, οἱ δὲ κοντὰ ἀπὸ τὸν ποταμὸ Μέλανα, τὶς πηγαίνουσι στὸν Ἀπόλλωνα. Ὁ Πολεμάτας, ὁ ἡγέτης τῶν Βοιωτῶν, εἶδε στὸ ὄνειρό του ἓνα νέο νὰ τοῦ δίνει μὴ πανοπλία καὶ νὰ κάνει εὐχὴ νὰ ὀριθεῖ κάθε ἑννέα χρόνια δαφνηφορία πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνα. Μετὰ τὴν τρίτη ἡμέρα κάνει ἐπίθεση καὶ νικά τοὺς ἐχθρούς. Ἔτσι τελοῦσε καὶ ὁ ἴδιος τὴ δαφνηφορία καὶ ἀπὸ τότε διατηρεῖται ἡ συνήθεια. Ἡ δαφνηφορία γίνεται ὡς ἑξῆς· στεφανώνουν μὲ δάφνες ἓνα ξύλο ἐλιᾶς καὶ μὲ διάφορα ἄλλα ἄνθη, καὶ στὴν ἄκρη τοῦ ἐφαρμόζεται χάλκινη σφαῖρα, ἀπὸ τὴν ὁποία κρεμοῦν μικρότερες· στὸ μέσο τοῦ ξύλου βάζοντας γύρω μὴ μικρότερη ἀπὸ τὴ σφαῖρα τῆς κορυφῆς, προσκολλοῦν κόκκινα στέμματα, ἐνῶ τὸ τέλος τοῦ ξύλου τὸ ντύνουν μὲ ὕφασμα κροκωτό. Ἡ ψηλότερη σφαῖρα συμβολίζει τὸν ἥλιο, μὲ τὸν ὁποῖο δηλώνουν τὸν Ἀπόλλωνα· ἡ πιὸ κάτω δηλώνει τὴ σελήνη, τὰ προσαρτημένα σφαιρίδια τοὺς ἀστερισμοὺς καὶ τὰ ἄστρα, καὶ τὰ στέμματα τὴν ἐτήσια τροχιά· γι' αὐτὸ καὶ τὰ κάνουν τριακόσια ἑξήντα πέντα στὸν ἀριθμὸ. Ἐπικεφαλῆς τῆς δαφνηφορίας εἶναι ἓνας νεανίας μὲ ζωντανούς καὶ τοὺς δύο γονεῖς, καὶ ὁ πιὸ στενὸς οἰκεῖος του κρατεῖ τὸ στεφανωμένο ξύλο, πού τὸ καλοῦν κωπώ. Ὁ ἴδιος ὁ δαφνηφόρος ἀκολουθώντας ἀγγίζει τὴ δάφνη μὲ ριγμένα τὰ μαλλιά, φορώντας χρυσὸ στεφάνι καὶ λαμπρὴ φορεσιὰ ποδήρη, καὶ στὰ πόδια ἰφικρατίδες³. Ἀκολουθοῦσε χορὸς νεανίδων, προτείνοντας κλαδιὰ ἰκεσίας πού συνοδεύονταν ἀπὸ ὕμνους. Ἡ δαφνηφορία κατέληγε στὸ ναὸ τοῦ Ἰσμηνίου καὶ Χαλαζίου Ἀπόλλωνα.

Τὸ τριποδηφορικὸ μέλος ψαλλόταν ἀπὸ τοὺς Βοιωτοὺς, ἐνῶ προηγοῦνταν ἓνας τρίποδας. Εἶχε καὶ αὐτὸ τὴν αἰτία του, τὴν ἑξῆς· Μέρη τῶν Πελασγῶν πολιορκοῦσαν τὴν Πάνακτο τῆς Βοιωτίας· οἱ Θηβαῖοι ἀμύνονταν καὶ στέλνοντας στὴ Δωδώνη ζητοῦσαν χρησμὸ γιὰ τὴ νίκη στὸν πόλεμο. Δόθηκε ὁ χρησμὸς γιὰ τοὺς Θηβαίους, πὼς ἂν διαπράξουν μὴ μεγάλη ἀσέβεια, θὰ νικήσουν. Θεώρησαν ὅτι ἡ μεγαλύτερη ἀσέβεια εἶναι νὰ σκοτώσουν αὐτὴ πού τοὺς ἔδωσε αὐτὸν τὸν χρησμὸ· καὶ τὴ σκότωσαν. Οἱ συνιέρειές της τότε στὸ ναὸ ζητοῦσαν νὰ τιμωρηθοῦν οἱ Θηβαῖοι γιὰ τὸ φόνο. Οἱ Θηβαῖοι ὅμως ἀρνοῦνταν νὰ βγάλουν ἀπόφαση γι' αὐτοὺς μόνο γυναῖκες. Γίνεται λοιπὸν κοινὴ δίκη ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν, καὶ ἐπειδὴ οἱ ἄνδρες ἔρι-

τοῖς ἐπενεγκόντων ψήφους ἀπέφυγον Θηβαῖοι. Ὑστερον δὲ ἐπιγνόντες αὐτοῖς τὸ ὑπὸ τοῦ χρησιμοῦ προστασσόμενον βαστάσαντες τῶν κατὰ τὴν Βοιωτίαν ἱερῶν τριπόδων ἓνα καὶ κατακαλύψαντες ὡς ἱερόσυλοι ἀνέπεμψαν εἰς Δωδώνην. Εὐπραγήσαντες δὲ ἐξ
5 ἐκείνου τοῦ λοιποῦ τὴν προᾶξιν ἐορτὴν ἐποίουν.

Ὡσχοφορικὰ δὲ μέλη παρὰ Ἀθηναίοις ἦδετο. Τοῦ χοροῦ δὲ δύο νεανῖαι κατὰ γυναῖκας ἐστολισμένοι κλημὰ τ' ἀμπέλου κομίζοντες μεστὸν εὐθαλῶν βοτρύων (ἐκάλουν δὲ αὐτὸ ὄσχην, ἀφ' οὗ καὶ τοῖς μέλεσιν ἢ ἐπωνυμία) τῆς ἐορτῆς καθηγούντο. Ἀρξαι δέ
10 φασὶ Θησέα πρῶτον τοῦ ἔργου· ἐπεὶ γὰρ ἐκούσιος ὑποστάς τὸν εἰς Κρήτην πλοῦν ἀπήλλαξε τὴν πατρίδα τῆς κατὰ τὸν δασμὸν συμφορᾶς, χαριστήρια ἀποδιδούς Ἀθηνᾶ καὶ Διονύσω, οἱ αὐτῶ κατὰ τὴν νῆσον τὴν Δίαν ἐπεφάνησαν, ἔπραττε τοῦτο δυοῖ νεανῖαις ἐσκιατραφημένοις χρησάμενος πρὸς τὴν ἱερουργίαν ὑπηρε-
15 ταις. Ἦν δὲ τοῖς Ἀθηναίοις ἡ παραπομπὴ ἐκ τοῦ Διονυσιακοῦ ἱεροῦ εἰς τὸ τῆς Ἀθηνᾶς τῆς Σκιριάδος τέμενος. Εἶπετο δὲ τοῖς νεανῖαις ὁ χορὸς καὶ ἦδε τὰ μέλη. Ἐξ ἐκάστης δὲ φύλης ἔφηβοι διημιλλῶντο πρὸς ἀλλήλους δρόμῳ· καὶ τούτων ὁ πρότερος ἐγεύετο ἐκ τῆς πενταπλῆς λεγομένης φιάλης, ἢ συνεκιονᾶτο ἐλαίῳ καὶ οἶ-
20 νῳ καὶ μέλιτι καὶ τυρῶ καὶ ἀλφίτοις.

Εὐκτικὰ δὲ μέλη ἐγράφετο τοῖς αἰτουμένοις τι παρὰ θεοῦ γενέσθαι. Πραγματικὰ δέ, ἃ τινων περιεῖχε πράξεις. Ἐμπορικὰ δὲ ὅσα κατὰ τὰς ἀποδημίας καὶ ἐμπορίας ἐπιδεικνύμενά τισιν ἐγράφη. Καὶ ἀποστολικὰ δὲ ὅσα διαπεμπόμενοι πρὸς τινὰς ἐποίουν.
25 Τὰ δὲ γνωμολογικὰ δῆλον ὅτι παραίνεσιν ἠθῶν ἔχει. Καὶ τὰ γεωργικὰ δὲ χώρας καὶ φυτῶν καιροῦς καὶ ἐπιμελείας. Καὶ τὰ ἐπισταλτικὰ δέ, ὅσα κατ' ἐντολὰς πρὸς τινὰς ποιοῦντες διέπεμπον.

Οἱ μὲν δύο λόγοι τῆς Πρόκλου γραμματικῆς Χρηστομαθίας ἐν τούτοις.

Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τῶν Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, «Εἰς τὴν Ἑξαήμερον».

ξαν λευκή ψῆφο οἱ Θηβαῖοι ἀθωώθηκαν. Ἀργότερα ὁμως κατάλαβαν τί τοὺς πρόσταζε ὁ χρησμός καὶ κρατώντας ἓνα ἀπὸ τοὺς ἱερούς τρίποδες τῆς Βοιωτίας καὶ καλυμμένοι σὰν ἱερόσυλοι τὸν ἔστειλαν στὴ Δωδώνη. Τὸ πρᾶγμα εἶχε εὐνοϊκὸ τέλος καὶ στὸ ἕξῃς τὸ ἔκαναν ἑορτή.

Τὰ Ὠσχοφορικὰ μέλη ψάλλονταν στὴν Ἀθήνα. Δύο νέοι τοῦ χοροῦ, ντυμένοι σὰν γυναῖκες, κρατώντας βλαστοὺς ἀπὸ κλῆμα ἀμπέλου γεμᾶτο ἀπὸ καλωόριμα τσαμπιά (τὸ ἔλεγαν ὄσχη, ἀπὸ τὸ ὅποιο προέρχεται καὶ τὸ ὄνομα τῶν τραγουδιῶν), διηύθυναν τὴν ἑορτή. Τὸ ἔργο λένε πρῶτος τὸ ἄρχισε ὁ Θεσέας. Ἀφοῦ δηλαδή, κἀνοντας ἐθελοντικὰ τὸ ταξίδι στὴν Κρήτη, ἀπάλλαξε τὴν πατρίδα ἀπὸ τὴ συμφορὰ τοῦ δασμοῦ, ἀποδίδοντας τὰ εὐχαριστήρια στὴν Ἀθηνᾶ καὶ στὸν Διόνυσο, πού τοῦ φανερώθηκαν στὴ νῆσο Δία, ἀνέλαβε τὸ ἔργο αὐτό, χρησιμοποιώντας δύο νέους πού εἶχαν μεγαλώσει στὴ σκιά, ὡς βοηθοὺς του στὶς ἱερὲς τελετές. Οἱ Ἀθηναῖοι ἔκαναν αὐτὴ τὴν πομπὴ ἀπὸ τὸ ἱερὸ τοῦ Διονύσου στὸ ναὸ τῆς Σκιράδας Ἀθηνᾶς. Τοὺς νέους ἀκολουθοῦσε ὁ χορὸς καὶ ἔψαλλε τὶς μελωδίες. Ἀπὸ κἀθε φυλὴ συναγωνίζονταν ἔφηβοι μεταξὺ τους στὸ τρέξιμο. Ὁ πρῶτος ἔτρωγε ἀπὸ τὴ λεγόμενη πενταπλῆ φιάλη, ὅπου ἀναμιγνύονταν λάδι καὶ κρασί καὶ μέλι καὶ τυρὶ καὶ ἄλφιτα.

Εὐκτικὰ (εὐχαιρικὰ) μέλη γράφονταν ἀπὸ ἐκείνους πού ζητοῦσαν κάτι ἀπὸ τὸν θεό. Πραγματικὰ αὐτὰ πού περιέχουν τὶς πράξεις κάποιων, Ἐμπορικὰ ὅσα φαίνονται ὅτι γράφηκαν ἀπὸ μερικοὺς κατὰ τὰ ταξίδια τους καὶ τὶς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις τους, Ἀποστολικά ὅσα ἔγραφαν ὅταν στέλνονταν κάπου. Τὰ γνωμολογικὰ εἶναι φανερὸ ὅτι περιέχουν ἠθικὲς παραινέσεις, τὰ γεωργικὰ ἀναφέρονται σὲ εἶδη γῆς καὶ ἐποχὲς φυτῶν καὶ καλλιέργειες, καὶ τέλος τὰ ἐπισταλτικὰ τὰ ἔγραφαν σύμφωνα μὲ ἐντολὲς καὶ τὰ ἔστελναν σὲ κάποιους.

Ἐδῶ τελειώνουν τὰ δύο πρῶτα βιβλία τῆς Γραμματικῆς Χρησιμότητος τοῦ Πρόκλου.

240.

Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, στὴν Ἑξαήμερο.

Διαβάσαμε ἀπὸ τὰ σχόλια τοῦ Ἰωάννη τοῦ Φιλίππου στὴν

μερον». Ὅτι τὸ σύγγραμμα Σεργίῳ τῷ Κωνσταντινουπόλεως προσφωνεῖ, ἐκείνου προτροπῇ τοῦτον ὑπελθεῖν τὸν πόνον προομιμαζόμενος. Τὸν δὲ σκοπὸν εἶναι φησι σύμφωνον δεῖξαι τοῖς φαινομένοις τὴν τοῦ θεσπεσίου Μωσέως κοσμογένειαν.

5 Ὅτι σκοπὸς ἦν τῷ Μωσεῖ οὔτε φυσιολογῆσαι οὔτε ἀστρονομῆσαι, ἀλλ' εἰς θεογνωσίαν καὶ διὰ τῆς κοσμογονίας ἀνθρώπους ἀγαγεῖν, καὶ παραστήσαι ὅτι δὴ τὸ μέγα τοῦτο καὶ λαμπρὸν τοῦ κόσμου δημιουργήμα ἔχει τὸν Θεὸν ποιητὴν, καὶ οὔτε αὐτόματον ἔσχε τὴν ὑπαρξιν οὔτε ἀγένητον τὴν ὑπόστασιν καὶ τῷ Θεῷ συν-
10 αἶδιον. Καὶ Πλάτωνα δὲ τὸν παρ' Ἑλλησι νομισθέντα σοφώτατον, καίτοι πολλαῖς ὕστερον γενεαῖς γεγονότα καὶ οὐ πλήθει τυχόντι τοὺς λόγους ποιούμενον, ἀλλὰ τοῖς ἐπὶ φιλοσοφία τῶν ἄλλων προὔχουσιν, ὅμως Μωσέα δείκνυσιν ἐν τῇ τῆς κοσμογονίας αὐτοῦ διηγήσει ἐκμιμούμενον. Πολὺ μεγαλοπρεπέστερον Μωσέα Πλά-
15 τῶνος τεθεολογηκέναι παρίστησιν. Ὅτι οὐδὲν φησιν οὐδ' ὄλως τῶν ἐν τῇ κοσμογονίᾳ τοῦ Προφήτου τῆ τοῦ παντός διατάξει ἀσύμφωνον· τούναντίον δὲ καὶ πολλὰ τῶν ὕστερον αἰτιολογηθέντων ὑπὸ τῶν φυσικῶν ἐκ τῶν Μωσέως γραφέντων εἴληφε τὴν ἀρχήν. Ὅτι ἐν πολλοῖς ἀξίως τὸν μέγαν ἀποθειάζει Βασίλειον, καὶ
20 Θεόδωρον τὸν Μοψουεστίας, εἰ καὶ μὴ ἐν πᾶσιν οἷς ἐπαιτιᾶται, ἀλλ' οὖν οὐκ ἐν ὀλίγοις ἐπιλαμβάνεται δικαίως.

Ὅτι τῆς ἀρχῆς πολλαχῶς φησι λεγομένης τὸ ἐν ἀρχῇ νῦν τὴν κατὰ χρόνον ἀρχὴν δηλοῦν. Κατὰ χρόνον δὲ λέγειν φησὶν οὐχ οὗ τῆς γενέσεως προηγεῖται χρόνος, ὡς ἡμῶν ἐκάστου, ἀλλὰ τὸ πρῶτον τοῦ χρόνου νῦν, ἐν ᾧ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν παρήγαγεν ὁ Θεός, παντός χρονικοῦ χωρὶς διαστήματος. Πᾶσιν γὰρ ἀρχὴν ἐτέραν εἶναι πάντως φησί, οὐπερ λέγεται ἀρχή· καὶ τοῦτο διὰ παραδειγμάτων κατασκευάζει. Ὡστε ἐν ἀρχῇ τοῦ χρόνου καὶ οὐκ ἐν χρόνῳ τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐποίησεν ὁ Θεός. Ἄλλ' ἐν τούτῳ
30 σημαίνόμενον τῆς ἐν ᾧ γέγονεν ἀρχῆς ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Δεύτερον τὸ πρῶτον τοῦ κατασκευάσματος μόριον, ὡς ἀρχὴ ἢ τρόπις τοῦ πλοίου καὶ οἱ θεμέλιοι τῆς οἰκίας. Δήλον δ' ὅτι καὶ κατὰ τοῦ-

Ἐξαήμερο. Τὸ σύγγραμμα τὸ ἀφιερώνει στὸν ἐπίσκοπο Κωνσταντινουπόλεως Σέργιο, ἀναφέροντας στὸ προοίμιο ὅτι μὲ τὴν προτροπὴ ἐκείνου ἀνέλαβε αὐτὸν τὸν κόπο. Σκοπὸς του, λέγει, εἶναι νὰ δείξει τὴν κοσμογονία τοῦ θείου Μωυσῆ ὅτι συμφωνεῖ μὲ τὰ φαινόμενα.

Σκοπὸς, λέγει, τοῦ Μωυσῆ δὲν ἦταν οὔτε νὰ μιλήσει γιὰ τὴ φύση οὔτε γιὰ τὸν οὐρανὸ, ἀλλὰ καὶ μέσω τῆς κοσμογονίας νὰ ὀδηγήσει τοὺς ἀνθρώπους στὴν γνώση τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ δείξει ὅτι αὐτὸ τὸ μεγάλο καὶ λαμπρὸ δημιούργημα τοῦ κόσμου ἔχει δημιουργό του τὸν Θεό, καὶ οὔτε εἶχε αὐτόματη ἢ ὑπαρξή του οὔτε ἢ ὑπόστασή του εἶναι ἀγέννητη καὶ συναιώνια μὲ τὸν Θεό. Καὶ ὁ Πλάτων, πού θεωρήθηκε ἀπὸ τοὺς Ἕλληνες σοφώτατος, παρόλο πού ἔζησε ὕστερα ἀπὸ πολλές γενεές καὶ δὲν ἀπευθυνόταν σὲ τυχαῖο πλῆθος, ἀλλὰ σ' αὐτοὺς πού ὑπερεῖχαν ἀπὸ τοὺς ἄλλους στὴ φιλοσοφία, ὅμως δείχνει στὴ διήγησή του γιὰ τὴν κοσμογονία ὅτι ἀντιγράφει τὸν Μωυσῆ. Ὁ συγγραφέας δείχνει ὅτι ὁ Μωυσῆς μίλησε γιὰ τὸν Θεὸ πολὺ μεγαλοπρεπέστερα ἀπὸ ὅ,τι ὁ Πλάτων. Γιατί, λέγει, κανένα ἀπὸ ὅσα περιέχονται στὴν κοσμογονία τοῦ προφήτη δὲν εἶναι ἀσύμφωνο μὲ τὴ διάταξη τοῦ κόσμου. Ἀντίθετα, πολλὰ ἀπὸ ὅσα ἐξηγήθηκαν ἀργότερα ἀπὸ τοὺς φυσικοὺς ἐπιστήμονες, ξεκίνησαν ἀπὸ τὰ γραπτὰ τοῦ Μωυσῆ. Σὲ πολλὰ ἐκθειάζει ἐπάξια τὸν μέγα Βασίλειο καὶ τὸν Θεόδωρο Μοψουεστίας, ἂν καὶ δὲν τὸν κατηγορεῖ σὲ ὅλα, ὡστόσο τὸν κατηγορεῖ δίκαια σὲ ὄχι λίγα.

Λέγει ἐπίσης ὅτι, ἂν καὶ ἡ λέξη ἀρχὴ ἔχει πολλές σημασίες, τὸ «Στὴν ἀρχή», ἐδῶ δηλώνει τὴ χρονικὴ ἀρχή. Καὶ τὸ νὰ ὀμιλεῖ χρονικά, λέγει ὁ συγγραφέας, δὲν πρόκειται γιὰ τὸ χρόνο πού προσηγεῖται ἀπὸ τὴ γένεση, ὅπως σὲ καθέναν ἀπὸ ἐμᾶς, ἀλλὰ τὸ πρῶτο τώρα τοῦ χρόνου, κατὰ τὸ ὁποῖο ὁ Θεὸς ἔκανε τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ, χωρὶς κανένα χρονικὸ διάστημα. Κάθε ἀρχή, λέγει, εἶναι ὁπωσδήποτε διαφορετικὴ ἀπὸ αὐτὸ πού λέγεται ἀρχή, κι αὐτὸ τὸ ἀποδεικνύει μὲ ἐπιχειρήματα. Ὡστε στὴν ἀρχὴ τοῦ χρόνου, καὶ ὄχι μέσα στὸ χρόνο ἔκανε ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸ καὶ τὴ γῆ. Αὐτὸ εἶναι τὸ ἓνα σημαινόμενο τῆς ἀρχῆς κατὰ τὸ ὁποῖο ἐγίνε ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ. Δεύτερο σημαινόμενο εἶναι τὸ πρῶτο στοιχεῖο τοῦ κατασκευάσματος, ὅπως ἀρχὴ εἶναι ἡ τρόπιδα τοῦ πλοίου καὶ τὰ θεμέλια τῆς. Εἶναι φανερὸ ὅτι καὶ μὲ τὴν

το φησι τὸ σημαινόμενον τῆς ἀρχῆς δυνατὸν ἐννοῆσαι τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν ἐν ἀρχῇ γεγενῆσθαι, οἷον γὰρ θεμέλιον καὶ ἀρχὴν τῶν γεγονότων ὁ Θεὸς τὸν οὐρανὸν καὶ τὴν γῆν προκατεβάλετο. Κατὰ δὲ τὰ ἄλλα τῆς ἀρχῆς σημαινόμενα οὐκέτι.

5 Ὅτι ἀντὶ τοῦ «Ἐν ἀρχῇ» «ἐν κεφαλαίῳ» εἰπὼν ὁ Ἀκύλας δίδωσιν ἐννοεῖν ἀντὶ τοῦ συνηρημένως καὶ ὁμοῦ γενέσθαι τὸν οὐρανὸν σημαίνειν τὸ «ἐν ἀρχῇ»· οὐδὲ γὰρ τὸ μὲν αὐτῶν πρότερον, τὸ δὲ ὕστερον γέγονεν. Εἰώθαμεν γὰρ κεφάλαιον καλεῖν τὴν ἐν ἐνὶ πολλῶν ἅμα συναίρεσιν καὶ πολλῇ ἢ χρῆσις Ἐδήλωσε δὲ καὶ ἡ
10 τῆς «σὺν» προσθήκη, συνδυασμὸν ὡς τὰ πολλὰ δηλοῦσα. Καὶ γὰρ εἰπὼν, «Ἐν κεφαλαίῳ ἔκτισε σὺν τὸν οὐρανὸν, σὺν τὴν γῆν» ἐν ἀρχῇ παρέσχε τὴν δήλωσιν τοῦ ἅμα γενέσθαι τὰ δύο. Τινὲς τὸ ἐν κεφαλαίῳ οὐχ οὕτως, ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ σώματος τῆς κεφαλῆς αὐτὸ λογιζόμενοι ἐσηματίσθαι, εἰς τοιαύτην ἀρχὴν αὐτὸ με-
15 τειλήφασιν.

Ὅτι, φησὶν, Οὐρανὸν καὶ γῆν εἰπὼν, διὰ τῶν ἄκρων καὶ τὰ μέσα συμπαρείληφεν, ὡς καὶ πάντα φασὶν. Ἄκρα δὲ εὐλόγως ταῦτα καλεῖται, ὅτι γῆ μὲν κέντρον τοῦ παντός ἐπέχουσα κάτωθεν πάντων ἐστὶν ἀρχή, πέρασ δὲ ὁ πάντα περιέχων οὐρανός. Πάλιν
20 ἄνωθεν ἀρχὴ μὲν ἐστὶν ὁ οὐρανός, πέρασ δὲ ἡ γῆ, μέσα δὲ ὕδωρ καὶ ἀήρ καὶ πῦρ. Διὸ φησιν ἐφεξῆς «Καὶ σκότος ἐπάνω τῆς ἀβύσσου», τὸ μὲν ὕδωρ ἄβυσσον εἰπὼν, τὸ δὲ σκότος τὸν ἀφώτιστον ἀέρα· καὶ γὰρ κυρίως σκότος ἐστὶν ἡ τοῦ φωτὸς ἀπουσία. Καὶ ἡ συνήθεια δὲ σκότος τὸν ἀφώτιστον λέγει ἀέρα, ἥτοι τὸ νυκτερινὸν
25 τοῦ ἀέρος κατάστημα ἢ καὶ τὸ ἄλλως πως συμβαῖνον.

Ὅτι τὸ ψηλαφητὸν σκότος τοῖς Αἰγυπτίοις σκότος ψηλαφητὸν εἰρησθαι διὰ δύο αἰτίας, ἢ ὅτι μηδεμία ἀκτὶς τῶν οὐρανίων εἰσεκρίνετο τῷ ἀέρι διὰ τὴν πολλὴν αὐτοῦ παχύτητα καὶ οἷον ψηλαφητὴν καὶ δυναμένην αἰσθησὶν ἀντιτυπίας τοῖς ἐπαφωμένοις
30 παρέχειν, ἢ ὅτι διὰ τὸ ψηλαφητὸν τὰ στερεμνιώτερα τῶν σωμά-

5. Γέν. 1,2.

6. Ἐξ. 10,21.

παραπάνω σημασία τῆς ἀρχῆς εἶναι δυνατό νὰ ἐννοήσομε ὅτι ἔχουν γίνει στήν ἀρχή ὁ οὐρανός καί ἡ γῆ. Σάν ἓνα θεμέλιο δηλαδή καί ἀρχή τῶν δημιουργημάτων ὁ Θεός κατέβαλε πρῶτα τόν οὐρανόν καί τή γῆ. Ὁχι ὅμως σύμφωνα μέ τις ἄλλες σημασίες τῆς ἀρχῆς.

Λέγει, ὅτι ἀντικαθιστώντας ὁ Ἀκύλας τό «ἐν ἀρχῇ» μέ τό «ἐν κεφαλαίῳ», μᾶς δίνει νὰ ἐννοήσομε ὅτι τό «στήν ἀρχή» τό λέγει γιά νὰ δηλώσει τή συνηρημένη καί ταυτόχρονη δημιουργία τοῦ οὐρανοῦ καί τῆς γῆς. Δέν ἔγινε δηλαδή τό ἓνα ἀπό αὐτά πρωτύτερα καί τό ἄλλο ἀργότερα. Γιατί ἔχομε συνηθίσει νὰ λέμε κεφάλαιο τήν ταυτόχρονη συναίρεση (συγχώνευση) πολλῶν σέ ἓνα. Καί τὰ παραδείγματα εἶναι πολλά. Τό δηλώνει βοηθητικά καί ἡ προσθήκη τοῦ σύν, πού συνήθως δηλώνει τόν συνδυασμό. Γιατί λέγοντας, «ἐν κεφαλαίῳ ἔκτισε σύν τόν οὐρανόν σύν τήν γῆ», μᾶς ἔδωσε στήν ἀρχή τή δήλωση τῆς ταυτόχρονης δημιουργίας καί τῶν δύο. Ἀλλά μερικοί δέν δέχονται ἔτσι τό «ἐν κεφαλαίῳ», ἀλλά σκεπτόμενοι ὅτι αὐτό σχηματίσθηκε ἀπό τήν ἀρχή τοῦ σώματος πού εἶναι ἡ κεφαλή, τό ἀποδέχθηκαν σάν μιᾶ τέτοιου εἴδους ἀρχή.

Λέγοντας, λέγει, «οὐρανόν καί γῆ», μαζί μέ τὰ ἄκρα, λένε, συμπεριέλαβε καί τὰ ἐνδιάμεσα, ὅπως καί ὅλα. Αὐτά δικαιολογημένα καλοῦνται ἄκρα, ἐπειδή ἡ γῆ ἔχοντας τό κέντρο τοῦ παντός, εἶναι ἀρχή ὅλων τῶν κάτω, καί πέρασ ὁ οὐρανός πού περιέχει τά πάντα. Καί πάλι ἀρχή τῶν ἄνω εἶναι ὁ οὐρανός καί πέρασ ἡ γῆ, ἐνδιάμεσα εἶναι τό νερό, ὁ ἀέρας καί ἡ φωτιά. Γι' αὐτό λέγει στή συνέχεια· «Καί σκότος περιφερόταν πάνω ἀπό τήν ἄβυσσο»⁵, ἄβυσσο λέγοντας τό νερό, ἐνῶ σκότος τόν ἀφώτιστο ἀέρα, γιατί σκότος εἶναι κυρίως ἡ ἀπουσία τοῦ φωτός. Ἀλλά καί στήν καθημερινή ζωή σκοτάδι λέμε τόν ἀφώτιστο ἀέρα, ἥτοι τή νυχτερινή κατάσταση τοῦ ἀέρα, ἡ καί αὐτό πού συμβαίνει κάπως ἄλλιως.

Τό «ψηλαφητό σκότος»⁶ εἰπώθηκε ἀπό τοὺς Αἰγυπτίους ἔτσι γιά δύο αἰτίες· ἡ ἐπειδή καμμιᾶ ἀκτίνα ἀπό τόν οὐρανόν δέν εἰσχωροῦσε στόν ἀέρα ἕξαιτίας τῆς πολλῆς πυκνότητάς του, πού εἶναι κατὰ κάποιον τρόπο ψηλαφητή καί μπορεῖ νὰ δώσει τήν αἴσθησι ὅτι ἀντιστέκεται σ' αὐτοὺς πού τήν ἀγγίζουσιν, ἡ ἐπειδή τὰ πιό σκληρὰ σώματα γιά τό λόγο τῆς ψηλάφησης εἶναι σάν τοὺς τυφλοὺς καί κάνουν τις

των δίκην τυφλῶν καὶ οὕτω τὰς μεταβάσεις ποιεῖσθαι, ἢ καὶ αὐτὸ τοῦτο γνωρίζειν οὕτω τὰ ψηλαφώμενα.

Ὅτι ἄβυσσος παρὰ πᾶσι τὸ πολὺ καλεῖται ὕδωρ καὶ εἰς βάθος χωροῦν ἄληπτον ἡμῖν, παρὰ τὸ μὴ δύειν εἰς αὐτό· διὸ καὶ Μωσῆς 5 ἄβυσσον ἐκεῖνο τὸ ὕδωρ καλεῖ. Πλὴν καὶ ὕδωρ αὐτὸ κατονομάζει «Καὶ πνεῦμα» γάρ «Θεοῦ ἐπεφέρετο ἐπάνω τοῦ ὕδατος»· τοῖς ὕδασι γὰρ ὁ ἀήρ ἐπινήχεται. Αὐτὸ δὲ τὸ τοῦ ἀέρος ὄνομα παρὰ τῆ Μωυσέως οὐκ ἔστι γραφῆ, ἢ μῆπω ἐχούσης τότε τῆς Ἑβραϊδος διαλέκτου ἀφωρισμένον ὄνομα τῷ ἀέρι, ἢ ἀρκουμένου Μωυσέως 10 διὰ τοῦ ὕδατος τῆς φωνῆς ἄμφω δηλοῦν· πολλὴ γὰρ ὕδατος καὶ ἀέρος ἢ κοινωνία, καὶ πολλάκις ἐν τοῖς ἑξῆς ἐπ' ἀμφοῖν κέχρηται τῷ ὀνόματι.

Ὅτι τοὺς ἀγγέλους καὶ μηδαμοῦ τῆς προαγωγῆς αὐτῶν ἐμνήσθη Μωσῆς, ἅτε τῶν ἐγκοσμίων ἱστορίαν παραδιδούς, ἀλλ' 15 οὐδὲ δεῖ λέγειν ὡς συννυπέστησαν, φησὶν, ἢ καὶ ὕστερον γεγόνασιν οὐρανοῦ, πρότερον δέ. Καὶ τοῦτο πειρᾶται καὶ φυσικώτερον καὶ ἐκ τῶν θείων λογίων παριστάνειν, ὡς δῆθεν πρὸς Θεόδωρον ἀπομαχόμενος, καὶ τὰς παρ' αὐτοῦ κομιζόμενας ἀποδείξεις ὅτι σὺν οὐρανῷ γεγόνασιν ἀνασκευαζόμενος, καὶ σύμφωνον τὸν 20 μέγαν ἐπικομιζόμενος Βασιλείον, ὑπὲρ οὗ καὶ δοκεῖ Θεοδώρῳ διαμάχεσθαι. Ἀνακεφαλαιούμενος οὐν τὰς ἀποδείξεις δι' ὧν τοὺς ἀγγέλους μὴ συννυποστῆναι τῷ κόσμῳ παριστάνειν ἠγώνιστο, φησί· “Σκόπει τοίνυν ἐκ πόσων αὐτῶν ἢ ὑπερκόσμιος συνῆκται γένεσις, ἐκ τοῦ μήτε Μωσέα μήτ' ἄλλην θεόπνευστον Γραφὴν ἅμα τῷ 25 κόσμῳ γεγονέναι αὐτοὺς εἰπεῖν, ἐκ τοῦ μήτε σώματα εἶναι μήτε συνδεδέσθαι σώμασιν ὀργανικοῖς ὥσπερ τὴν ἡμετέραν ψυχὴν, ἐκ τῆς ὑπερκοσμίου δυνάμεως αὐτῶν, ἐξ ὧν τὸ Θεῖον διηνεκῶς θεωροῦσιν, ὧν οὐδὲν τῶν ἐγκοσμίων μετέχει· ἐκ τοῦ μηδὲ τὰς ἀλόγους ψυχὰς συγκαταβε βλησθαι τοῖς σώμασι, καίτοι χωρὶς σωμάτων μὴ 30 δυναμένας εἶναι· ἐκ τοῦ μὴ τὴν ἀνθρωπίνην ψυχὴν μηδὲ τῷ ἰδίῳ συννυποστῆναι σώματι· τὸ μὲν γὰρ ἐκ γῆς, ἢ δὲ καθ' ἑαυτὴν θειότερας ὑπὸ Θεοῦ μετέσχε γενέσεως”.

μεταβάσεις τους ψηλαφώντας, ἢ καὶ αὐτὴν τὴν ἴδια τὴ γνώση τὴν ἀποκτοῦν μὲ τὴν ψηλάφηση .

“Ὅτι «ἄβυσσος» ἀπὸ ὅλους καλεῖται τὸ πολὺ νερὸ ποὺ προχωρεῖ σὲ βάθος ἀσύλληπτο ἀπὸ ἐμᾶς, καὶ καλεῖται ἔτσι ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν εἰσδύει σ’ αὐτὸ (τὸ φῶς). Γι’ αὐτὸ καὶ ὁ Μωυσῆς ἄβυσσο καλεῖ ἐκεῖνο τὸ νερό. Τὸ ὀνομάζει ὡστόσο καὶ νερό. Γιατὶ λέγει· «Καὶ ἡ πνοὴ τοῦ Θεοῦ περιφερόταν πάνω ἀπὸ τὸ νερό»⁷· γιατί ἐπάνω στὰ νερὰ περιφέρεται ὁ ἀέρας. Τὸ ὄνομα “ἀέρας” δὲν τὸ γράφει ὁ Μωυσῆς ἢ ἐπειδὴ δὲν εἶχε τότε ὀρισμένο ὄνομα μὲ τὸν ἀέρα ἢ Ἑβραϊκὴ γλῶσσα, ἢ ἦταν ἀρκετὸ γιὰ τὸ Μωυσῆ μετὰ τὴ λέξη νερὸ νὰ δηλώνει καὶ τὰ δύο. Γιατὶ εἶναι στενὴ ἢ ἐπικοινωνία τοῦ νεροῦ καὶ τοῦ ἀέρα, καὶ συχνὰ στὰ ἐπόμενα χρησιμοποιεῖ τὴ λέξη καὶ γιὰ τὰ δύο.

“Ὅτι πουθενὰ ὁ Μωυσῆς δὲν ἀναφέρει τοὺς ἀγγέλους καὶ τὴ δημιουργία τους, ἐπειδὴ παραδίδει τὴν ἱστορία τοῦ κόσμου, ἀλλὰ βέβαια οὔτε καὶ πρέπει, λέγει ὁ Φιλόπονος, νὰ λέμε ὅτι ἔλαβαν μαζὶ ὑπαρξή, ἢ ὅτι ἔγιναν ἔπειτα ἀπὸ τὸν οὐρανὸ· ἔγιναν προηγουμένως. Κι αὐτὸ ἐπιχειρεῖ νὰ ἀποδείξει καὶ μὲ τρόπο πιὸ φυσικὸ καὶ ἀπὸ τὴν ἁγία Γραφή, ὅτι τάχα πολεμώντας τὸν Θεόδωρο καὶ ἀνακσευάζοντας τὶς ἀποδείξεις ποὺ ἐκεῖνος φέρνει ὅτι ἔγιναν μαζὶ μὲ τὸν οὐρανὸ, παρουσιάζει σύμφωνο καὶ τὸν μέγα Βασίλειο, τὸν ὁποῖο φαίνεται ὅτι ὑπερασπίζεται στὴ διαμάχη του μὲ τὸν Θεόδωρο. Ἀνακεφαλαιώνοντας λοιπὸν τὶς ἀποδείξεις μὲ τὶς ὁποῖες ἀγωνίσθηκε νὰ ἀποδείξει, ὅτι οἱ ἄγγελοι δὲν ἔλαβαν ὑπαρξή μαζὶ μὲ τὸν κόσμο, λέγει· “Πρόσεχε λοιπὸν ἀπὸ τὶς μαρτυρίες πόσων συμπεραίνεται ἢ ὑπερκόσμια γένεσή τους· ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε ὁ Μωυσῆς οὔτε ἄλλη θεόπνευστη Γραφή εἶπε ὅτι δημιουργήθηκαν μαζὶ μὲ τὸν κόσμο, ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε σώματα εἶναι οὔτε ἔχουν συνδεθεῖ μὲ ὀργανικὰ σώματα, ὅπως ἡ δική μας ψυχὴ, ἀπὸ τὸ ὅτι ἔχουν ὑπερκόσμια δύναμη, ἀπὸ τὸ ὅτι θεωροῦν συνεχῶς τὴ θεότητα, ἀπὸ τὸ ὅτι δὲν μετέχουν καθόλου τὰ ἐγκόσμια, ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε οἱ ἄλογες ψυχῆς ἔχουν δημιουργηθεῖ μαζὶ μὲ τὰ σώματα, παρόλο ποὺ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ ὑπάρχουν χωρὶς σώματα, καὶ ἀπὸ τὸ ὅτι οὔτε ἡ ἀνθρώπινη ψυχὴ ἔχει δημιουργηθεῖ μαζὶ μὲ τὸ σῶμα, γιατί τὸ σῶμα δημιουργήθηκε ἀπὸ χῶμα, ἐνῶ ἡ ψυχὴ καθ’ ἑαυτὴν εἶχε ἐκ μέρους τοῦ Θεοῦ κάποια θεϊκότερη δημιουργία.

ΣΜΑ΄.

Βίος Ἀπολλωνίου ἀπὸ φωνῆς Φιλοστράτου.

Ἀνεγνώσθη ἐκ τοῦ εἰς τὸν Ἀπολλώνιον ἀπὸ φωνῆς Φιλοστράτου. Ὅτι Βαβυλώνά φησι τετειχίσθαι ὀγδοήκοντα καὶ τε-
 5 τρακόσια στάδια κύκλῳ· τεῖχος δὲ αὐτῆς τρία μὲν τὸ ὕψος ἡμίπλε-
 θρα, πλέθρου δὲ μείον τὸ εὖρος. Ποταμῶ δὲ Εὐφράτῃ τέμνεται ξὺν
 ὁμοιότητι τοῦ εἶδους, ὃν ἀπόρρητος ὑποστείχει γέφυρα, τὰ βασι-
 λεια τὰ ἐπὶ ταῖς ὄχθαις ἀφανῶς ξυνάπτουσα. Γυνὴ γὰρ λέγεται
 Μήδεια, τῶν ἐκείνη ποτὲ ἄρχουσα, τὸν ποταμὸν ὑποξεῦξαι τρό-
 10 πον ὃν μήπω τις ποταμῶν ἐξεύχθη. Λίθους γὰρ δὴ καὶ χαλκὸν καὶ
 ἄσφαλτον καὶ ὁπόσα ἐς ἔφυδρον ξύνδεσιν ἀνθρώποις εὖρηται,
 παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ ποταμοῦ νήσασα, τὸ ῥεῦμα εἰς λίμνας ἔτρεψε,
 ξηρόν τε ἤδη τὸν ποταμὸν ὠρουγεν, ὀργυιάς ἐς δύο σήραγγα ἐργα-
 ζομένη κοίλην, ἵνα ἐς τὰ βασίλεια τὰ περὶ ταῖς ὄχθαις ὥσπερ ἐκ
 15 γῆς ἀναφαίνοιτο, καὶ ἤρεψεν αὐτὴν ἴσως τῷ τοῦ ῥεύματος δαπέ-
 δῳ. Οἱ μὲν δὴ θεμέλιοι ἐβεβήκεσαν καὶ οἱ τοῖχοι τῆς σήραγγος,
 ἅτε δὲ τῆς ἀσφάλτου δεομένης τοῦ ὕδατος ἐς τὸ λιθοῦσθαι καὶ πῆ-
 γνυσθαι, ὁ Εὐφράτης ἐπαφείθη ὑγρῷ τῷ ὀρόφῳ, καὶ ὤδε ἔσθη τὸ
 ζεῦγμα. Τὰ δὲ βασίλεια χαλκῷ μὲν ἤρεπται καὶ ἀπ' αὐτῶν ἀστρά-
 20 πτει· θάλαμοι δὲ καὶ ἀνδρῶνες καὶ στοαὶ τὰ μὲν ἀργύρῳ, τὰ δὲ
 χρυσοῖς ὑφάσμασιν, τὰ δὲ χρυσῷ αὐτῷ, καθάπερ γραφαῖς, ἠγλαί-
 σται. Φασὶ δὲ φῆσαι τὸν Ἀπολλώνιον καὶ ἀνδρῶνι ἐντυχεῖν, οὗ
 τὸν ὄροφον εἰς θόλου ἀνῆχθαι σχῆμα, οὐρανῷ τινι εἰκασμένον
 σαπφειρίνῃ δὲ αὐτὸν κατηρέφθαι λίθῳ, κυανωτάτῃ δὲ ἢ λίθος καὶ
 25 οὐρανία ἰδεῖν. Θεῶν τε ἀγάλματα οὕς νομίζουσιν, ἴδρυνται ἄνω
 καὶ χρυσᾷ φαίνεται καθάπερ ἐξ αἰθέρος. Δικάζει μὲν δὴ ὁ βασι-
 λεύς, χρυσαῖ δὲ ἴνγγες ἀποκρέμανται τοῦ ὀρόφου τέτταρες, τὴν
 ἀδράστειαν αὐτῷ παρεγγυῶσαι καὶ τὸ μὴ ὑπὲρ τοὺς ἀνθρώπους
 αἰρεσθαι. Ταύτας οἱ μάγοι αὐτοὶ φασιν ἀρμόττεσθαι, φοιτῶντες
 30 εἰς τὰ βασίλεια· καλοῦσι δὲ αὐτὰς θεῶν γλώττας.

Ὅτι φησὶν Ἀπολλώνιον καὶ τοὺς μετ' αὐτὸν ἐξιόντας τῆς
 Περσῶν ἀρχῆς καὶ προσιόντας τῷ Καυκάσῳ εὐωδεστέρᾳ τῆς γῆς

241.

Βίος τοῦ Ἀπολλωνίου ἀπὸ τὸν Φιλῶστρατο.

Διαβάσαμε τὸν βίο τοῦ Ἀπολλωνίου ἀπὸ τὴ γραφίδα τοῦ Φιλοστράτου. Ἡ Βαβυλώνα, λέγει, ἔχει κυκλικὰ τεῖχη τετρακόσια ὀγδόνα στάδια. Τὸ τεῖχος τῆς εἶναι τρία ἡμίπλευρα, ἐνῶ τὸ πᾶχος λιγότερο ἀπὸ ἓνα πλῆθρο. Τὴ διασχίζει ὁ ποταμὸς Εὐφράτης, μὲ ὁμοιότητα τοῦ εἴδους, πὺ τὸν ὑποτρέχει κρυφὴ γέφυρα, ἐνώνοντας χωρὶς νὰ φαίνεται τὰ ἀνάκτορα σὶς δύο ὄχθεις. Διηγοῦνται ὅτι γιὰ μιὰ γυναῖκα, μὲ τὸ ὄνομα Μήδεια, πὺ κυβερνοῦσε κάποτε ἐκεῖ, ὅτι ἔξευξε τὸν ποταμὸ μὲ τρόπο πὺ δὲν ζεύχθηκε ποτὲ κανέναν ποταμὸς. Ἀφοῦ σώριασε σὶς ὄχθεις τοῦ ποταμοῦ πέτρες καὶ χαλκὸ καὶ ἄσφαλτο καὶ ὅσα ἔχουν ἐφεύρει οἱ ἄνθρωποι γιὰ τὴ σύνδεση πάνω σὲ νερά, μετέβαλε τὸ ρεῦμα σὲ λίμνες, καὶ ὅταν εἶχε στεγνώσει ὁ ποταμὸς τὸν ἔσκαψε κᾶνοντας μιὰ κοίλη σήραγγα δύο ὀργυές περίπου, γιὰ νὰ παρουσιάζεται σὶς ἀνάκτορα σὶς ὄχθεις σᾶν μέσα ἀπὸ τὴ γῆ, καὶ τὴ στέγασε σὸ ἐπίπεδο τῆς κοίτης τοῦ ποταμοῦ. Εἶχαν τεθεῖ λοιπὸν τὰ θεμέλια καὶ οἱ τοῖχοι τῆς σήραγγας. Ἐπειδὴ ἡ ἄσφαλτος χρειαζόταν νερὸ γιὰ νὰ πετρώσει καὶ νὰ πήξει, ἀφέθηκε ὁ Εὐφράτης νὰ κυλήσει στὴν ὑγρὴ ὀροφή, καὶ ἔτσι τὸ ζεῦγμα σταθεροποιήθηκε. Τὰ ἀνάκτορα εἶχαν ὀροφὴ ἀπὸ χαλκὸ πὺ ἄστραφτε. Οἱ θάλαμοι καὶ τὰ ἀνδρικὰ διαμερίσματα καὶ οἱ στοῆς ἦταν διακοσμημένα ἄλλα ἀπὸ ἄργυρο, ἄλλα ἀπὸ χρυσὰ ὑφάσματα, καὶ ἄλλα ἀπὸ καθαρὸ χρυσό, σᾶν μὲ ζωγραφιές. Μᾶς λέγει, ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ἀνέφερε πὺς εἶδε καὶ ἓνα ἀνδρικὸ διαμέρισμα, πὺ ἡ ὀροφὴ του εἶχε πάρει σχῆμα θόλου μὲ ζωγραφισμένο μέρος τοῦ οὐρανοῦ· ἡ ὀροφὴ του ἦταν ἀπὸ ζαφείρι· ἡ πέτρα αὐτὴ εἶναι καταγάλανη καὶ ἔχει τὴν ὄψη τοῦ οὐρανοῦ. Ἀγάλματα χρυσὰ θεῶν, τοὺς ὁποίους πίστευαν, εἶχαν στηθεῖ ψηλά καὶ φαίνονταν σᾶ νὰ εἶναι στὸν ἀέρα. Ὁ βασιλιάς δίκαιζε καὶ ἀπὸ τὴν ὀροφὴ κρέμονταν τέσσερα χρυσὰ πουλιὰ σουσουράδες, πὺ τοῦ ὑπενθυμίζαν τὴν Ἀδράστεια⁸, καὶ νὰ μὴν ὑψώνεται πάνω ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Αὐτὲς εἶπαν οἱ μάγοι οἱ ἴδιοι νὰ τοποθετηθοῦν, πηγαίνοντας σὶς ἀνάκτορα, καὶ τὶς ὀνομάζουν γλῶσσες τῶν θεῶν.

Ὁ Ἀπολλώνιος λέγει καὶ οἱ σύντροφοί του βγαίνοντας ἀπὸ τὴν ἐπικράτεια τῶν Περσῶν καὶ πλησιάζοντας στὸν Καύκασο αἰσθάνθη-

αἰσθέσθαι. Τὸ δὲ ὄρος τοῦτο ἀρχὴν ποιούμεθα τοῦ Ταύρου τοῦ δι' Ἀρμενίας τε καὶ Κιλικίων ἐπὶ Παμφύλους τε καὶ Μυκάλην στείχοντος, ἣ τελευταῖα εἰς θάλασσαν, ἣν Κᾶρες οἰκοῦσι, τέρμα τοῦ Καυκάσου νομίζοιτ' ἄν, ἀλλ' οὐχ ὡς ἔνιοί φασιν, ἀρχή· τό τε γὰρ 5 τῆς Μυκάλης ὕψος οὕτω μέγα, καὶ αἱ ὑπερβολαὶ τοῦ Καυκάσου τοσοῦτον ἀνεστᾶσιν, ὡς σχίζεσθαι περὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον. Περιβάλλει δὲ Ταύρω ἐτέρω καὶ τὴν ὁμορον τῆ Ἰνδικῆ Σκυθίαν πᾶσαν, κατὰ Μαιωτίν τε καὶ ἀριστερόν Πόντον, σταδίων μάλιστα διαμυρίων μῆκος· τοσοῦτον γὰρ ἐπέχει μέτρον τῆς γῆς ὁ ἀγκῶν τοῦ Καυκά- 10 σου. Τὸ δὲ περὶ τοῦ ἐν τῇ ἡμεδαπῇ Ταύρου λεγόμενον, ὡς ὑπὲρ τὴν Ἀρμενίαν πορεύοιτο, χρόνῳ ἀπιστηθὲν πιστοῦνται λοιπὸν αἱ πορδάλεις ἃς οἶδα ἀλισκομένας ἐν τῇ Παμφύλων ἀρωματοφόρῳ· χαίρουσι γὰρ τοῖς ἀρώμασι, καὶ ἐκ πολλοῦ τὰς ὀσμάς ἔλκουσαι φοιτῶσιν ἐξ Ἀρμενίας διὰ τῶν ὄρων πρὸς τὸ δάκρυον τοῦ στύρα- 15 κος ἐπειδὴν οἷ τε ἄνεμοι ἀπ' αὐτῶν πνεύσωσι καὶ τὰ δένδρα ὀπώδη γένηται. Καὶ ἀλῶναι ποτέ φασιν ἐν Παμφυλία πορδάλιον στρεπτῶ ἅμα, ὃν περὶ τῆ δέσῃ ἔφερε· χρυσοῦν δὲ ἦν καὶ ἐπεγέγραπτο Ἀρμενίοις γράμμασι· “Βασιλεὺς Ἀρσάκης θεῶ Νυσοίῳ”. Βασιλεὺς μὲν δὴ Ἀρμενίας τότε ἦν Ἀρσάκης, καὶ αὐτός, οἶμαι, ἰδὼν 20 τὴν πόρδαλιν ἀνῆκε τῷ Διονύσῳ διὰ μέγεθος τοῦ θηρίου· Νύσσιος γὰρ ὁ Διόνυσος ἀπὸ τῆς ἐν Ἰνδοῖς Νύσσης Ἰνδοῖς τε ὀνομάζεται καὶ πᾶσι τοῖς πρὸς ἀκτῖνα ἔθνεσιν. Ἡ δὲ χρόνον μὲν τινα ὑπεξεύχθη ἀνθρώπῳ, καὶ χεῖρα ἠνέσχετο ἐπαφωμένην τε καὶ καταψῶσαν ἐπεὶ δὲ ἀνοίστησεν αὐτὴν ἔαρ, ἀνέθορεν ἐς τὰ ὄρη πόθῳ ἀρσένων 25 ὡς εἶχε τοῦ κόσμου, καὶ ἦλω περὶ τὸν κάτω Ταῦρον ὑπὸ τοῦ ἀρώματος ἐλχθεῖσα. Ὁ δὲ Καύκασος ὀρίζει μὲν τὴν Ἰνδικὴν καὶ τὴν Μηδικὴν, καθήκει δὲ ἐπὶ τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν ἐτέρω ἀγκῶνι.

“Οτι παραμείψαντας τὸν Καύκασον τετραπήχεις ἀνθρώπους ἰδεῖν φασιν οὕς ἤδη μελαίνεσθαι, καὶ πενταπήχεις δὲ ἑτέρους, 30 ὑπὲρ τὸν Ἰνδὸν ποταμὸν ἐλθόντας. Ὅτι ὑπερδάντας φησὶ τὸ ὄρος τὸν Καύκασον ἐντυχεῖν ἐπὶ ἐλεφάντων ἤδη ὄχουμένοις ἀνδράσιν.

καν ὅτι ἡ γῆ ἦταν εὐωδέστερη. Αὐτὸ τὸ ὄρος τὸ θεωροῦμε ἀρχὴ τοῦ Ταύρου πού προχωρεῖ μέσω τῆς Ἀρμενίας καὶ τῆς Κιλικίας πρὸς τὴν Παμφυλία καὶ τὴ Μυκάλη, ἡ ὁποία καταλήγοντας στὴ θάλασσα, ὅπου κατοικοῦν οἱ Κᾶρες, μπορεῖ νὰ θεωρηθεῖ τέρμα τοῦ Καυκάσου, καὶ ὄχι ἀρχή, ὅπως μερικοὶ λένε. Γιατὶ τὸ ὕψος τῆς Μυκάλης δὲν εἶναι μεγάλο, ἐνῶ οἱ κορυφές τοῦ Καυκάσου ὑψώνονται τόσο πολύ, ὥστε νὰ διασχίζεται γύρω ἀπὸ αὐτὲς ὁ ἥλιος. Μὲ τὴν ἄλλη πλευρὰ τοῦ Ταύρου περιβάλλει καὶ ὅλη τὴ γειτονικὴ τῆς Ἰνδικῆς Σκυθίας κατὰ τὴν κατεύθυνση τῆς Μαιώτιδας καὶ ἀριστερὰ τοῦ Πόντου, σὲ μῆκος εἴκοσι χιλιάδων σταδίων. Γιατὶ τόση ἀπόσταση γῆς καλύπτει ὁ βραχίονας τοῦ Καυκάσου. Αὐτὸ πού λέγεται στὴ χώρα μας γιὰ τὸν Ταῦρο, ὅτι προχωρεῖ πάνω ἀπὸ τὴν Ἀρμενία καὶ μὲ τὸν καιρὸ δὲν τὸ πιστεύουν, τὸ βεβαιώνουν οἱ παρδάλεις πού ξέρω ὅτι συλλαμβάνονται στὴν ἀρωματοφόρο χώρα τῆς Παμφυλίας. Γιατὶ ἀγαποῦν τὰ ἀρώματα καὶ συλλαμβάνοντας τὶς ὁσμές ἀπὸ μακριὰ συχνάζουν μέσω τῶν βουνῶν πρὸς τὸ δάκρυ τοῦ στύρακα, ὅταν πνεύσουν ἀπὸ αὐτὰ οἱ ἄνεμοι καὶ τὰ δένδρα κυκλοφοροῦν οἱ χυμοί. Κάποτε λένε ὅτι αἰχμαλωτίσθηκε στὴν Παμφυλία μὲ μικρὴ πάρδαλη μὲ ἓνα περιλαίμιο· ἦταν χρυσὸ καὶ εἶχε ἐπιγραφή μὲ χρυσὰ γράμματα, “Βασιλεὺς Ἀρσάκης Θεῶ Νυσσίω”. Τὰ χρόνια ἐκεῖνα βασιλιάς τῆς Ἀρμενίας ἦταν ὁ Ἀρσάκης, καὶ αὐτὸς νομίζω ὅταν εἶδε τὴν πάρδαλη τὴν ἀφιέρωσε στὸν Διόνυσο, ἐξαιτίας τοῦ μεγέθους τοῦ θηρίου. Ὁ Διόνυσος ἀπὸ τὴν Ἰνδικὴ Νύσσα ὀνομάζεται ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς καὶ ἀπὸ τὰ γύρω ἔθνη Νύσσιος. Ἡ πάρδαλη αὐτὴ γιὰ ἓνα διάστημα ἔμεινε ὑποταγμένη κοντὰ στὸν ἄνθρωπο καὶ δεχόταν τὰ χὰδια καὶ τὶς κολακεῖες του, ὅταν ὅμως ἦρθε ἡ ἀνοιξη καὶ ἔνωσε τὴν ἀνοιξιάτικη διέγερση ἔτρεξε στὰ βουνὰ ἀπὸ ἐπιθυμία τοῦ ἀρσενικοῦ, ἔτσι μὲ τὸ περιλαίμιο πού τὴ στόλιζε, καὶ αἰχμαλωτίσθηκε στὸν πάνω Ταῦρο ἔχοντας ἐλθθεῖ ἀπὸ τὸ ἄρωμα. Ὁ Καύκασος ἀποτελεῖ ὄριο μεταξὺ Ἰνδικῆς καὶ Μηδικῆς καὶ κατεβαίνει στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα μὲ ἄλλο βραχίονά του.

Διηγεῖται ὅτι παρακάμπτοντας τὸν Καύκασο εἶδαν ἄνθρώπους τέσσερις πῆχεις ψηλοὺς καὶ πολὺ μελαχροινούς, καὶ ἄλλους ψηλοὺς πέντε πῆχεις, πού ἦρθαν πάνω ἀπὸ τὸν Ἰνδοὺ ποταμό. Ὅταν πέρασαν τὸν Καύκασο λέγει ὅτι εἶδαν ἄνδρες πάνω σὲ ἐλέφαντες. Αὐτοὶ

Εἰσὶ δ' οὗτοι μέσοι Κανκάσου καὶ ποταμοῦ Κώφηνος, ἄβιοί τε καὶ ἱππῶται τῆς ἀγέλης ταύτης. Καὶ κάμηλοι δὲ ἐνίους ἤγον, αἷς χρωῶνται Ἴνδοι ἐς τὰ δρομικά· πορεύονται δὲ χίλια στάδια διὰ τῆς ἡμέρας, γόνυ οὐδαμοῦ κάμψασαι. Ὅτι Ἴνδὸν ἐπεραιώθησαν οἱ περὶ
 5 Ἀπολλώνιον σταδίους μάλιστα μ'· τὸ γὰρ πλώϊμον αὐτοῦ τοσοῦτον. Ἀρχεσθαι δὲ αὐτόν φασιν ἐκ τοῦ Κανκάσου μείζω αὐτόθεν, ἢ οἱ κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμοὶ πάντες, προχωρεῖν δὲ πολλοὺς τῶν ναυσιπόρων ἑαυτοῦ ποιούμενον.

Ὅτι φησί, Πορευθέντας αὐτοὺς ὑπὲρ τὸν Ἴνδὸν ποταμὸν
 10 ἤγεν ὁ παρὰ τοῦ σατραπῆος ἡγεμῶν εὐθὺ τῶν Ταξίλων, οὗ τὰ βασίλεια ἦν τῷ Ἰνδῷ. Στολὴν δ' εἶναι τοῖς μετὰ τὸν Ἴνδὸν λίνου φασιν ἐγχωρίου καὶ ὑποδήματα βύβλου. Καὶ βύσσω δὲ τοὺς φανερωτέρους αὐτῶν ἐστάλθαι, τὴν δὲ βύσσον φύεσθαι δένδρου φασιν ὁμοίου μὲν τῇ λεύκῃ τὴν θάσιν, παραπλήσιον δὲ τῇ ἰτέα τὰ πέταλα
 15 Καὶ ἠσθηναί φησι τῇ βύσσω ὁ Ἀπολλώνιος, ἐπειδὴ ἔοικε φαιῶ τρίβωνι. Τὰ δὲ Τάξιλα μέγεθος μὲν εἶναι κατὰ τὴν Νῆνον, τετειχίσθαι δὲ συμμέτρως ὥσπερ αἱ Ἑλλάδες, βασίλεια δὲ εἶναι ἀνδρός τὴν Πώρου ποτὲ ἀρχὴν ἄρχοντος.

Ὅτι αἱ πηγαὶ τοῦ Ὑφάσιος ποταμοῦ, ᾧ πλησιάσαι, φησί,
 20 τοὺς περὶ Ἀπολλώνιον τὸν Ὑδραώτην ὑπερβάντας καὶ πολλὰ διαμείψαντας ἔθνη, τούτου δὴ τοῦ ποταμοῦ αἱ πηγαὶ βλύζουσι μὲν ἐκ πεδίου ναυσιπόροι αὐτόθεν, προϊούσαι δὲ καὶ ναυσὶν ἤδη ἄποροί εἰσιν· ἀκρωνυχίαι γὰρ παραλλάξ πετρῶν ὑπανίσχουσι τοῦ ὕδατος, περὶ ἃς ἀνάγκη τὸ ρεῦμα ἐλίπτεσθαι καὶ ποιεῖν τὸν ποτα-
 25 μὸν ἄπλουν. Εὐρὸς δὲ αὐτῷ κατὰ τὸν Ἰστρον ποταμῶν δὲ οὗτος δοκεῖ μέγιστος, ὅπόσοι δι' Εὐρώπης ῥέουσι. Δένδρα δ' ὁ Ὑφασίς προσόμοια φύει περὶ τὰς ὄχθας, καί τι καὶ μύρον ἐκδίδεται τῶν δένδρων, ὃ ποιοῦνται Ἴνδοι γαμικὸν χρίσμα. Καὶ τοὺς ἰχθύς δέ, τοὺς ταῶς λεγομένους, μόνος οὗτος ποταμῶν τρέφει πεποιήνται
 30 δὲ αὐτοὺς ὁμωνύμους τοῦ ὄρνιθος, ἐπεὶ κνάνεοι μὲν αὐτοῖς οἱ λόφοι, στικταὶ δὲ αἱ φολίδες, χρυσᾶ δὲ τὰ οὐραῖα καὶ ὁπότε θούλοιντο ἀνακλώμενα. Ἔστι δὲ τι θηρίον ἐν τῷ ποταμῷ σκῶληκι εἰκα-

κατοικοῦν ἀνάμεσα σὸν Καύκασο καὶ σὸν ποταμὸ Κωφήνα, ἄνθρωποι ἀπελέκητοι καὶ καθαλάρηδες αὐτῶν τῶν ἑλεφάντων. Μερικοὶ μεταφέρονταν μὲ καμηῆλες πού οἱ Ἴνδοι χρησιμοποιοῦν σὲ ἀγῶνες δρόμου. Περπατοῦν χίλια στάδια τὴν ἡμέρα χωρὶς νὰ λυγίζου τὰ γόνατα πουθενά. Οἱ σύντροφοί του καὶ ὁ Ἀπολλώνιος ταξίδεψαν, λέγει, σὸν Ἴνδὸ σὲ πλάτος σαράντα στάδια καὶ περισσότερο· γιατί σὲ τόσο πλάτος ταξιδεύεται. Λένε ὅτι ἀρχίζει ἀπὸ τὸν Καύκασο καὶ εἶναι μεγαλύτερος ἀπὸ ὅλους τοὺς ποταμοὺς τῆς Ἀσίας καὶ προχωρεῖ δημιουργώντας πολλοὺς πλωτοὺς ποταμούς.

Λέγει ὅτι, ἀφοῦ πέρασαν πάνω ἀπὸ τὸν Ἴνδὸ ποταμὸ, ὁ ὀρισμένος ἀπὸ τὸν σατράπη ὁδηγὸς τους τοὺς ὀδήγησε κατ' εὐθείαν στὰ Τάξιλα, ὅπου ἦταν τὸ ἀνάκτορο τοῦ βασιλιᾶ τῶν Ἰνδῶν. Τὰ φορέματα ὅσων ζοῦν μετὰ τὸν Ἴνδὸ εἶναι ἀπὸ ἐγγῶριο λινάρι καὶ τὰ ὑποδήματα τους ἀπὸ πάπυρο. Οἱ πῖο ἐπιφανεῖς ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι ντυμένοι μὲ βύσσο. Ἡ βύσσος λένε βγαίνει ἀπὸ δένδρο ὅμοιο μὲ τὴ λεύκη στὴ βάση, παραπλήσιο ὅμως στὰ φύλλα μὲ τὴν ἰτιά. Εὐχαριστήθηκε λέγει ὁ Ἀπολλώνιος μὲ τὴ βύσσο ἐπειδὴ ἔμοιαζε μὲ φαιὸ τρίβωνα. Τὰ Τάξιλα ἔχουν τὸ μέγεθος τῆς Νίνου καὶ ἔχουν συμμετρικὰ τείχη, ὅπως τὰ ἑλληνικά, καὶ τὰ ἀνάκτορα τοῦ ἄρχοντα εἶναι τοῦ παλαιοῦ Πύρου.

Οἱ πηγὲς τοῦ Ὑφαση ποταμοῦ, πού λέγει ὅτι πλησίασαν ἢ συντροφιά τοῦ Ἀπολλώνιου, περνώντας τὸν Ὑδραώτη καὶ παρακάμπτοντας πολλὰ ἔθνη, ἀναβλύζουν βέβαια οἱ πηγὲς αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀπὸ τὴν πεδιάδα καὶ εἶναι πλωτὸς σ' αὐτὸ τὸ μέρος, προχωρώντας ὅμως τὰ πλοῖα δὲν μποροῦν νὰ πλεύσουν. Γιατὶ διαδοχικὰ πετρῶδες ἀκρωτήρια προβάλλουν ἀπὸ τὰ νερὰ καὶ ἐκεῖ εἶναι ἀνάγκη νὰ κάνει τὸ ρεῦμα ἑλιγμούς, ὅποτε κάνει τὸν πλοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀδύνατο. Ἐξαιρῶ τὸ πλάτος τοῦ Ἰστροῦ, πού εἶναι ὁ μεγαλύτερος ποταμὸς ἀπὸ ὅσους ρέουν στὴν Εὐρώπη. Στὶς ὄχθες τοῦ Ὑφαση φυτρώνουν δένδρα ὅμοια μὲ τοῦ Ἰστροῦ, πού βγάζουν καὶ κάποιον μύρο, τὸ ὁποῖο οἱ Ἴνδοι κάνουν ἄρωμα γιὰ τὸ γάμο. Ψάρια καὶ τοὺς λεγόμενους ταῶς μόνος αὐτὸς ὁ ποταμὸς τρέφει. Τοὺς φωνάζουν μὲ τὸ ἴδιο ὄνομα τῶν παγωνιῶν, γιατί τὰ λοφία τους εἶναι κυανὰ, τὰ φτερά τους στικτὰ, διαφόρων χρωμάτων, χρυσὰ τὰ φτερὰ τῆς οὐρᾶς καὶ ὅποτε θέλουν τὰ ἀνοίγουν. Στὸ ποτάμι ζεῖ καὶ ἓνα θηρίο ὅμοιο μὲ

σμένον λευκῶ, τοῦτον δ' οἱ τήκοντες ἔλαιον ποιοῦνται· πῦρ δὲ ἄρα τοῦ ἐλαίου τούτου ἐκδίδεται, καὶ στέγει αὐτὸ πλήν ὑέλου οὐδέν. Ἀλίσκεται δὴ μόνῳ τῷ βασιλεῖ τὸ θηρίον τοῦτο πρὸς τειχῶν ἄλωσιν· ἐπειδὴν γὰρ θίγη τῶν ἐπάλλξεων ἢ πιμελή, πῦρ ἐκκα-
 5 λεῖται κρεῖττον σβεσθηρίων ὅποσα ἀνθρώποις πρὸς τὰ πυρφόρα εὔρηται. Καὶ τοὺς ὄνους δὲ τοὺς ἀγρίους ἐν τοῖς ἔλεσι τούτοις ἀλίσκεσθαί φασιν. Εἶναι δὲ τοῖς θηρίοις τούτοις ἐπὶ μετώπου κέρας, ᾧ ταυρηδόν τε καὶ οὐκ ἀγεννῶς μάχονται. Καὶ ἀποφαίνειν τοὺς Ἰνδοὺς ἔκπωμα τὸ κέρας τοῦτο· οὐ γὰρ οὔτε νοσῆσαι τὴν
 10 ἡμέραν ἐκείνην ὃ ἀπ' αὐτοῦ πιών, οὔτε ἂν τρωθεῖς ἀλγήσαι, πυρός τε διεξελθεῖν ἂν, καὶ μηδ' ἂν φαρμάκοις ἀλῶναι, ὅποσα ἐπὶ κακῶ πίνεται. Βασιλέων δὲ τὸ ἔκπωμα εἶναι, καὶ βασιλεῖ μόνῳ ἀνεῖσθαι τὴν θήραν. Μῦθον δὲ ἄρα δεικνύει ταῦτα τῶν ἐν Ἰνδοῖς βασιλέων καὶ νόσοι καὶ θάνατοι. Τὸ δὲ θηρίον, οἶον εἴρηται, τοι-
 15 οὔτον ὁρᾶται.

Ἐντεῦθεν ὑπερβαλεῖν τοῦ Κανκάσου τὸ κατατεῖνον εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν· εἶναι δὲ αὐτὸ συνηρεφές ἰδέαις ἀρωμάτων. Τοὺς μὲν δὴ πρῶνας τοῦ ὄρους τὸ κιννάμωμον φέρειν, προσσεικέναι δὲ αὐτὸ νέοις κλήμασι. Βάσανον δὲ τοῦ ἀρώματος τὴν αἶγα
 20 εἶναι· κινναμώμου γὰρ εἴ τις αἰγὶ ὀρέξειε, κνυζήσεται πρὸς τὴν χεῖρα καθάπερ κύων, ἀπιόντι τε ὁμαρτήσῃ τὴν ρῖνα εἰς αὐτὸν ἐρείσασα, κἂν ὁ αἰπόλος ἀπάγη, θρηνήσῃ καθάπερ λωτοῦ ἀποσπασμένη. Ἐν δὲ τοῖς κρημνοῖς τοῦ ὄρους λίβανοί τε ὑψηλαὶ πεφύκασιν καὶ πολλὰ εἶδη ἕτερα. Καὶ τὰ δένδρα δὲ αἰ πεπερίδες, ἃν
 25 οἱ γεωργοὶ πίθηκοι, εἵκασται μὲν τῷ παρ' Ἑλλησιν ἄγνω τά τε ἄλλα καὶ τὸν κόρυμβον τοῦ καρποῦ, φύεται δὲ ἐν τοῖς ἀποτόμοις, οὐκ ἐφικτὸς τοῖς ἀνθρώποις, οὗ λέγεται πιθήκων οἴκεῖν δῆμος ἐν μυχοῖς καὶ ὅ τι αὐτοῦ κοῖλον. Οὗς πολλοῦ ἀξίους οἱ Ἰνδοὶ νομίζοντες, ἐπειδὴ τὸ πέπερι ἀποτρυνῶσιν, τοὺς λέοντας ἀπ' αὐτῶν
 30 ἐρύκουσι κυσί τε καὶ ὄπλοις Ἐπιτίθεται δὲ πιθήκῳ λέων νοσῶν μὲν ὑπὲρ φαρμάκου (τὴν γὰρ νόσον αὐτῷ τὰ κρέα ἴσχει ταῦτα), γεγηρακῶς δὲ ὑπὲρ σίτου· τῆς γὰρ τῶν ἐλάφων καὶ σουῶν θήρας

σκουλήκι λευκό, τὸ ὁποῖο λειώνοντας τὸ κάνουν λάδι. Τὸ λάδι αὐτὸ δίνει φωτιὰ πού δὲν τὴν ἀντέχει τίποτε, παρὰ μόνο τὸ γυαλί. Αὐτὸ τὸ θηρίο τὸ πιάνουν μόνο γιὰ τὸν βασιλιὰ γιὰ τὴν ἄλωση τειχῶν. Ὅταν δηλαδή τὸ πάχος αὐτὸ ἀγγίξει τις ἐπάλξεις, προκαλεῖται φωτιὰ, πού δὲν ὑπάρχουν μέσα νὰ τὴ σβήσουν, ἀπὸ ὅσα βρῆκαν οἱ ἄνθρωποι γιὰ ὅσα προκαλοῦν τὴ φωτιὰ. Λένε ἀκόμα ὅτι μέσα σ' αὐτὰ τὰ ἔλη πιάνουν καὶ ἄγριους ὄνους. Στὸ μέτωπό τους τὰ θηρία αὐτὰ ἔχουν ἓνα κέρατο, μὲ τὸ ὁποῖο πολεμοῦν μεταξύ τους σὰν τοὺς ταύρους μὲ γενναιότητα. Τὸ κέρατο αὐτὸ οἱ Ἴνδοι τὸ ἀποκαλοῦν ἔκπωμα· γιατί οὔτε ἄρρωσταίνει τὴ μέρα ἐκείνη ὅποιος πιεῖ ἀπὸ αὐτὸ, οὔτε ἂν πληγωθεῖ πονᾶ, μπορεῖ νὰ περάσει κι ἀπὸ φωτιὰ, καὶ οὔτε πεθαίνει ἀπὸ δηλητήριο ἀπὸ ὅσα πίνονται γιὰ κακό. Τὸ ἔκπωμα εἶναι μόνο γιὰ τοὺς βασιλεῖς, καὶ μόνο στὸν βασιλιὰ ἐπιτρέπεται τὸ σχετικὸ κυνήγι. Αὐτὰ ὅμως εἶναι μῦθοι καὶ δείχνουν τις νόσους καὶ τοὺς θανάτους τῶν Ἰνδῶν βασιλέων. Ἀλλὰ τὸ θηρίο, τέτοιο πού ἔχει περιγραφεῖ, τέτοιο καὶ φαίνεται νὰ εἶναι

Ἐκτὸ ἐδῶ μπορεῖ νὰ περάσει κανεὶς τὸ τμήμα τοῦ Καυκάσου πού καταλήγει στὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα, κι αὐτὸ εἶναι καλυμμένο ἀπὸ διάφορα ἀρώματα· στὶς κορυφές τοῦ βουνοῦ ὑπάρχει τὸ κιννάμωμο, πού μοιάζει μὲ νεαρὰ κλήματα. Ὁ ἔλεγχος τοῦ ἀρώματος γίνεται ἀπὸ τὴ γίδα. Ἄν δηλαδή κάποιος προτείνει στὴ γίδα κιννάμωμο, θὰ γουργουρίζει στὸ χέρι ὅπως τὸ σκυλί, κι ὅταν φεύγει, θὰ τὸν ἀκολουθήσει μὲ τὴ μουσούδα στραμμένη σ' αὐτὸν, κι ἂν ὁ βοσκὸς θελήσει νὰ τὴν ἀπομακρύνει, θὰ θρηνήσει σὰ νὰ τὴν ἀποσπᾶ ἀπὸ λωτὸ. Στὶς χαράδρες τοῦ βουνοῦ φυτρώνουν κέδροι ψηλοὶ καὶ πολλὰ ἄλλα εἶδη φυτῶν. Καὶ τὰ δένδρα οἱ πιπεριές, πού γεωργοὶ τους εἶναι οἱ πίθηκοι, μοιάζουν μὲ τὴ λυγαριὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ στὰ ἄλλα καὶ στὴ διάταξη τῶν καρπῶν· φυτρώνουν στὰ ἀπόκρημνα μέρη πού δὲν τὰ πλησιάζει ἄνθρωπος, ὅπου λέγεται ὅτι κατοικεῖ τὸ πλῆθος πῶν πιθήκων στοὺς μυχοὺς καὶ ὅπου ὑπάρχει κοιλότητα. Αὐτούς, ἐπειδὴ οἱ Ἴνδοι τοὺς θεωροῦν πολύτιμους, ἀφοῦ εἶναι οἱ τρυγητὲς τοῦ πιπεριοῦ, τοὺς προφυλάγουν ἀπὸ τὰ λιοντάρια μὲ σκυλιὰ καὶ ὅπλα. Στὸν πίθηκο ἐπιτίθεται τὸ λιοντάρι ὅταν εἶναι ἄρρωστο ὡς φάρμακο (γιατί αὐτὰ τὰ κρέατα περιορίζουν τὴ νόσο του), καὶ ὅταν γεράσει γιὰ τροφή. Γιατί

ἔξωροι γεγονότες τοὺς πιθήκους λαφύσσουσιν, ἐς τοῦτο χρώμενοι τῇ λοιπῇ ῥώμῃ. Τὰ δὲ περὶ τὰς πεπερίδας πραττόμενα ὧδε ἔχει. Προσελθόντες οἱ Ἴνδοι τοῖς κάτω μέρεσι καὶ τὸν καρπὸν ἀποθερίσαντες ἄλλως ποιῶνται μικρὰς περὶ τὰ δένδρα, καὶ τὸ πέπερι περὶ 5 αὐτὰς ξυμφέρουσιν, οἷον ῥίπτουντες ὡς ἄτμιόν τι καὶ μὴ ἐν σπουδῇ τοῖς ἀνθρώποις. Οἱ δὲ ἄνωθεν κακ τῶν ἀδάτων καθεωρακότες ταῦτα, νυκτὸς ὑποκρίνονται τὸ τῶν Ἰνδῶν ἔργον, καὶ τοὺς βοστρούχους τῶν δένδρων περισπῶντες, ῥίπτουσι φέροντες ἐς τὰς ἄλλως, οἱ δὲ Ἴνδοι ἀπόνως συλλέγουσιν.

10 Ὑπεράραντες δὲ τοῦ ὄρους πεδίον φασιῖν ἰδεῖν λεῖον κατατεμημένον εἰς τάφρους πλήρεις ὕδατος· εἶναι δὲ αὐτῶν τὰς μὲν ἐπικαρσίους, τὰς δὲ ὀρθὰς διηγμένας ἐκ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Γάγγου, τῆς τε χώρας ὄρια οὔσας, τοῖς τε πεδίοις ἐπαγομένας, ὁπότε ἡ γῆ διψῶῃ. Τὴν δὲ γῆν ταύτην ἀρίστην φασι τῆς Ἰνδικῆς εἶναι, καὶ 15 μεγίστην τῶν ἐκεῖ λήξεων, πεντεκαίδεκα ἡμερῶν ὁδοῦ μῆκος ἐπὶ τὸν Γάγγην, ὀκτωκαίδεκα δὲ ἀπὸ θαλάσσης ἐπὶ τὸ τῶν πιθήκων ὄρος, ὃ ξυμπαρατείνει πεδιάς. Μέλαινα πᾶσα ἡ χώρα καὶ πάντων εὐφορος· ἰδεῖν μὲν γὰρ στάχνας ἀνεσιῶτας ὅσον οἱ δόνακες, ἰδεῖν δὲ κυάμους τριπλασίους τῶν Αἰγυπτίων τὸ μέγεθος, σήσαμόν τε 20 καὶ κέγχρον, ὑπερφυᾶ πάντα, καὶ τὰ κάρνα φύεσθαι φασι. Τὰς δὲ ἀμπέλους φύεσθαι μικρὰς, καθάπερ Λυδῶν καὶ Μαιόνων, ποτίμους δὲ εἶναι καὶ ἀνθοσμίας ὁμοῦ τῷ ἀποτρογᾶν. Ἐνταῦθα καὶ δένδρω, φησί, ἐντετυχηκέναι προσεοικότε τῇ δάφνῃ, φύεσθαι δὲ αὐτοῦ κάλυκα εἰκασμένην τῇ μεγίστῃ ῥοᾷ, καὶ μῆλον ἐγκεισθαι τῇ 25 κάλυκι κυάνεον μὲν ὥσπερ τῶν ὑακίνθων αἰ καλάί, πάντων δὲ ἡδιστον ὁπόσα ἐξ ὠρῶν ἦκει.

Καταβαίνοντες δὲ τὸ ὄρος δρακόντων θήρα περιτυχεῖν φασι· δρακόντων μὲν γὰρ δὴ ἀπείροις μῆκεσι διέζωσται πᾶσα ἡ Ἰνδικῆ χώρα, καὶ μεστὰ μὲν αὐτῶν ἔλη, μεστὰ δὲ ὄρη, κενὸς δὲ οὐδεὶς λό- 30 φος. Οἱ μὲν δὴ ἔλειοι νωθροὶ τέ εἰσι καὶ τριακοντάπηχυ μῆκος ἔχουσι, καὶ κράνος αὐτοῖς οὐκ ἀνέστηκεν, ἀλλ' εἰσι ταῖς δρακαίναις ὅμοιοι, μέλανες δὲ ἱκανῶς τὸν νῶτον, καὶ ἦττον φολιδωτοὶ

ὅταν περάσει πλέον ὁ καιρός τους νὰ κυνηγοῦν ἐλάφια καὶ ἀγριόχοιρους, κατασπαράζουν τοὺς πιθήκους μὲ τὴ λίγη δύναμη ποὺ τοὺς ἔχει μείνει. Τὰ σχετικά μὲ τὶς πιπεριές γίνονται ὡς ἑξῆς· Πηγαίνοντας οἱ Ἴνδοὶ στά χαμηλὰ μέρη τοῦ βουνοῦ κι ἀφοῦ μαζέψουν τὸν καρπὸ, κάνουν μικρὰ ἀλώνια κοντὰ στὰ δένδρα καὶ συγκεντρώνουν ἐκεῖ τὸ πιπέρι, σὰ νὰ τὸ πετοῦν ὡς ἀχρηστο ποὺ δὲν ἐνδιαφέρει τοὺς ἀνθρώπους. Οἱ πίθηκοι βλέποντας ἀπὸ ψηλὰ καὶ ἀπὸ τὰ ἀπάτητα μέρη, τὴ νύχτα ὑποκρίνονται τὴν ἐργασία τῶν Ἰνδῶν καὶ ἀποσπώντας ἀπὸ τὰ δέντρα τὰ κλωνάρια, πηγαίνουν καὶ τὰ ρίχνουν στὰ ἀλώνια. Οἱ Ἴνδοὶ τότε τὰ μαζεύουν χωρὶς κόπο.

Ἄφοῦ πέρασαν πάνω ἀπὸ τὸ βουνὸ λένε πὼς εἶδαν μιὰ πεδιάδα ὁμαλὴ μοιρασμένη σὲ τάφρους γεμᾶτες νερό, ποὺ ἄλλες ἀπὸ αὐτὲς ἦταν λοξές καὶ ἄλλες εὐθεῖες ποὺ ξεκινοῦσαν ἀπὸ τὸν ποταμὸ Γάγγη καὶ ἀποτελοῦσαν ὄρια τῆς χώρας καὶ ποὺ διοχέτευαν τὰ νερὰ τους στὶς πεδιάδες, ὅταν ἡ γῆ διψοῦσε. Ἡ γῆ αὐτὴ λένε πὼς εἶναι ἡ πιὸ εὐφορὴ τῆς Ἰνδικῆς καὶ ἔχει τοὺς μεγαλύτερους κλήρους, δέκα ἡμέρες πορεία πρὸς τὸ Γάγγη καὶ δεκαοχτὼ ἀπὸ τὴ θάλασσα πρὸς τὸ βουνὸ τῶν πιθήκων, μέχρι τὸ ὁποῖο ἐκτείνεται ἡ πεδιάδα. Τὸ χῶμα τῆς πεδιάδας εἶναι μαῦρο καὶ παράγει τὰ πάντα· μπορεῖς νὰ δεῖς στὰ χυκα ψηλὰ ὅσο τὰ καλάμα, νὰ δεῖς κουκιὰ τριπλάσια στὸ μέγεθος ἀπὸ ὅ,τι τὰ Αἰγυπτιακά, σουσάμι καὶ κεχρί, ὅλα ὑπερβολικὰ μεγάλα. Λένε ὅτι παράγει ἐπίσης καὶ καρύδια. Τὰ κλήματα εἶναι μικρά, ὅπως τῶν Λυδῶν καὶ τῶν Μαιδῶν, τὸ κρασι ὅμως ποὺ βγάζουν εἶναι εὐχάριστο στὴν πόση καὶ μοσχοβολᾷ ἀμέσως μόλις κοποῦν τὰ σταφύλια. Ἐδῶ, λέγει, ὅτι συνάντησαν ἓνα δένδρο ὅμοιο μὲ δάφνη, ποὺ βγάζει ἓνα κάλυκα ὅμοιο μὲ τῆς πολὺ μεγάλης ροδιᾶς, καὶ μέσα στὸν κάλυκα ὑπάρχει ἓνα μῆλο γαλάζιο ὅπως οἱ ὠραῖοι ὑάκινθοι καὶ γλυκύτερο ἀπὸ ὅλα τὰ φροῦτα τοῦ χρόνου.

Ὅταν κατέβαιναν τὸ βουνὸ βρέθηκαν, λέγει, σὲ κυνήγι δρακόντων. Ὅλη ἡ Ἰνδικὴ χώρα ἔχει ἄπειρους δράκοντες, καὶ εἶναι γεμᾶτα ἀπὸ αὐτοὺς τὰ ἔλη, γεμᾶτα τὰ βουνά, καὶ χωρὶς αὐτὰ δὲν ὑπάρχει οὔτε ἓνας λόφος. Οἱ δράκοντες τῶν ἐλῶν εἶναι νωθροί, ἔχουν μῆκος τριάντα πήχεις, καὶ δὲν σηκώνουν τὸ κεφάλι τους, ἀλλ' εἶναι ὅμοιοι μὲ τὶς δράκαινες, μαῦροι στὴν πλάτη καὶ μὲ λιγότερα λέπια ἀπὸ τοὺς

τῶν ἄλλων. Οἱ δὲ πεδινοὶ πλεονεκτοῦσι τῶν ἐλείων πάντα· καὶ γὰρ ἐς πλεόν τοῦ μήκους ἐλαύνουσι, καὶ ταχύτεροι τῶν ὀξυτάτων ποταμῶν φέρονται, καὶ διαφεύγει αὐτοὺς οὐδέν. Τούτοις καὶ λοφιά φύεται, νέοις μὲν ὑπανίσχουσα τὸ μέτριον, συναυξομένη δὲ τελευ-
 5 μένοις καὶ ἀνίσχουσα ἐς πολὺ, ὅτε δὴ πυρσοῖται καὶ προιονωτοὶ γίνονται. Οὗτοι καὶ γενειάσκουσι, καὶ τὸν ἀνχένα ὑψοῦ αἴρουσι, καὶ τὴν φολίδα στίλβουσι δίκην ἀργύρου· αἱ δὲ τῶν ὀφθαλμῶν κόραι λίθος ἐστὶ διάπτυρος· ἰσχὺν δὲ αὐτῶν ἀμῆχανον εἶναι, φησὶν, ἐς
 10 πολλὰ τῶν ἀποθέτων. Γίνεται δὲ τοῖς θηρῶσιν ὁ πεδινὸς εὖρημα, ἐπειδὴν τῶν ἐλεφάντων τινὰ ἐπισπάσῃται· τουτὶ γὰρ ἀπόλλυσιν ἄμφω τὰ θηρία. Καὶ κέρδος τοῖς ἐλοῦσι δράκοντας ὀφθαλμοὶ καὶ δορὰ καὶ ὀδόντες· εἰσὶ δὲ τὰ μὲν ἄλλα ὅμοιοι τοῖς τῶν μεγίστων συῶν, λεπτότεροι δὲ καὶ διάστροφοι καὶ τὴν αἰχμὴν ἄτριπτοι, καθάπερ οἱ τῶν μεγάλων ἰχθύων. Οἱ δὲ ὄρειοι δράκοντες τὴν μὲν φολί-
 15 δα χρυσοῖ φαίνονται, τὸ δὲ μήκος ὑπὲρ τοὺς πεδινούς· γένεια δὲ αὐτοῖς βοστρυχώδη, χρυσᾶ κάκεινα. Καὶ κατωφρούωνται μᾶλλον ἢ οἱ πεδινοί, ὅμματά τε ὑποκάθηται τῇ ὀφρυῖ δεινὸν καὶ ἀναιδὲς δεδορκότα· Ὑπόχαλκόν τε ἦχον φέρουσι ἐπειδὴν τῇ γῇ ὑποκυμαίνωσι. Ἀπὸ δὲ τῶν λόφων πυρσῶν ὄντων πῦρ αὐτοῖς ἄττει λαμπά-
 20 δος πλεόν. Οὗτοι καὶ τοὺς ἐλέφαντας αἴρουσι.

Αὐτοὶ δὲ ὑπὸ τῶν Ἰνδῶν οὕτως ἀλίσκονται· Κοκκοβαφεῖ πέπλω χρυσᾶ ἐνειρόντες γράμματα, τίθενται πρὸ τῆς χειᾶς, ὕπνον ἐγγοητεύσαντες τοῖς γράμμασιν, ὑφ' οὗ νικᾶται καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἀτρέπτους ὄντας ὁ δράκων, καὶ πολλὰ τῆς ἀπορρήτου σοφί-
 25 ας ἐπ' αὐτὸν ἄδουσι, οἷς ἄγεται τε καὶ τὸν ἀνχένα ὑποβαλὼν τῆς χειᾶς ἐπικαθεύδει τοῖς γράμμασι. Προσπεσόντες οὖν οἱ Ἰνδοὶ κειμένῳ πελέκει ἐναράττουσι, καὶ τὴν κεφαλὴν ἀποτεμόντες, ληΐζονται τὰς ἐν αὐτῇ λίθους. Λίθοι δὲ τούτοις ἀπόκεινται τὸ μὲν εἶδος ἀνθηραὶ καὶ πάντα ἀπαυγάζουσαι χρώματα, τὴν δὲ ἰσχὺν ἄρ-
 30 ρητοὶ κατὰ τὸν δακτύλιον ὃν γενέσθαι φασὶ τῷ Γύγῃ. Πολλάκις δὲ τὸν Ἰνδὸν αὐτῷ πελέκει καὶ αὐτῇ τέχνῃ συλλαβῶν ἐς τὴν αὐτοῦ χειὰν φέρων ὄχετο, μόνον οὐ σείων τὸ ὄρος. Οὗτοι καὶ τὰ ὄρη τὰ

ἄλλους. Οἱ πεδινοὶ πλεονεκτοῦν σὲ ὅλα ἀπὸ τῶν ἐλῶν. Ἔχουν μεγαλύτερο μῆκος, ἔρπουν ταχύτερα ἀπὸ τοὺς ὄρμητικoὺς ποταμούς, καὶ δὲν τοὺς διαφεύγει τίποτε. Ἔχουν λοφίο στὸ κεφάλι, ποὺ στοὺς νέους δράκοντες προεξέχει μέτρια, καὶ μεγαλώνει ὅσο ἐνηλικιώνονται καὶ ὑψώνεται πολὺ. Παίρνει τὸ χροῶμα τῆς φωτιᾶς καὶ γίνεται πριονωτό. Αὐτοὶ βγάζουν καὶ γένεια καὶ τὸ κεφάλι τους ὑψώνουν καὶ τὰ λέπια τους γυαλίζουν σὰν ἀσημένια. Τὰ μάτια τους εἶναι λίθος διάπτυρος. Ἡ δύναμή τους εἶναι, λέγει, ἐκπληκτικὴ στὴν καταπολέμηση πολλῶν ἀσθενειῶν. Τὸν πεδινὸν τὸν βρίσκουν οἱ κυνηγοὶ ὅταν προσελκύσει κάποιον ἐλέφαντα· αὐτὸ ὀδηγεῖ στὸ θάνατο καὶ τὰ δύο θηρία. Τὸ κέρδος γι' αὐτοὺς ποὺ πιάνουν δράκοντες εἶναι τὰ μάτια, τὸ δέρμα καὶ τὰ δόντια, ποὺ εἶναι ὅμοια μὲ τῶν μεγαλύτερων ἀγριόχοιρων, εἶναι ὅμως πιὸ λεπτὰ καὶ γυριστά, καὶ ἡ μύτη τους εἶναι ἀλύγιστη, ὅπως τῶν μεγάλων ψαριῶν. Οἱ ὄρεινοὶ φαίνονται μὲ τὰ λέπια τους χρυσοῖ, τὸ μῆκος τους εἶναι μεγαλύτερο ἀπὸ τῶν πεδινῶν, τὰ γένεια τους εἶναι βοστρυχωτὰ καὶ χρυσοῦ καὶ ἐκεῖνα. Τὰ φρύδια τους εἶναι πιὸ μεγάλα ἀπὸ τῶν πεδινῶν καὶ τὰ μάτια τους κάτω ἀπὸ τὰ φρύδια ἀστράφτουν φοβερὰ καὶ μὲ ἀναίδεια. Ὅταν ἔρπουν στὴ γῆ βγάζουν ἓνα κάπως χάλκινο ἤχο. Ἀπὸ τὰ λοφία τους, ποὺ ἔχουν χροῶμα κόκκινο, σπιθίζει φωτιὰ πιὸ ἔντονη ἀπὸ τῆς λαμπάδας. Αὐτοὶ οἱ δράκοντες πιάνουν καὶ τοὺς ἐλέφαντες.

Οἱ Ἴνδοι συλλαμβάνουν αὐτοὺς μὲ τὸν ἑξῆς τρόπο· Ἀπλώνουν μπροστὰ στὴ φωλιά τους ἓνα κόκκινο πέπλο μέσα στὸ ὅποιο ἔχουν ὑφάνει χρυσοῦ γράμματα· μὲ τὰ γράμματα τοὺς ὑπνωτίζουν ὅταν κοιμοῦνται οἱ δράκοντες μὲ ἀνοιχτὰ τὰ μάτια καὶ τοὺς τραγουδοῦν πολλὰ ἀπὸ τὴν ἀπόρρητη σοφία ποὺ τοὺς παρασύρουν, καὶ κλίνοντας τὸν αὐχένα τους στὴ φωλιά κοιμοῦνται πάνω στὰ γράμματα. Ὅρμoῦν τότε οἱ Ἴνδοι στὸν ξαπλωμένο δράκοντα μὲ τσεκούρια καὶ τὸν χτυποῦν καὶ κόβοντας τὸ κεφάλι του ἀφαιροῦν τὶς πέτρες ποὺ ἔχει. Ὑπάρχουν σ' αὐτοὺς πέτρες λαμπερὲς ποὺ ἀκτινοβολοῦν ὅλα τὰ χρώματα, καὶ ἡ δύναμή τους δὲν περιγράφεται καὶ εἶναι ἀνάλογη μὲ τὸ δαχτυλίδι τοῦ Γύγη. Πολλὲς φορὲς τὸν Ἴνδὸ μαζί μὲ τὸ τσεκούρι του καὶ τὰ τεχνάσματά του τὸν παίρνει τρέχοντας στὴ φωλιά του καὶ μόνο ποὺ δὲν τραντάζει τὸ βουνό. Αὐτοὶ οἱ δράκοντες λένε ὅτι ζοῦν

περὶ τὴν ἐρυθρὰν οἰκεῖν λέγονται. Τὰ δ' ἔτη τῶν θηρίων τούτων γινῶναι τε ἄπορον καὶ εἰπεῖν ἄπιστον. Προϊόντες δέ φησιν ἀυλοῦ μὲν ἀκοῦσαι δόξαι νομέως δὴ τινος ἀγέλην τάττοντος, ἐλάφους δὲ ἄρα θουκολεῖσθαι λευκάς ἀμέλγουσι δὲ Ἴνδοι ταύτας, εὐτραφῆς 5 ἠγούμενοι τὸ ἀπ' αὐτῶν γάλα.

Ἐντεῦθεν ἡμερῶν τεττάρων πορευόμενοι δι' εὐδαίμονος καὶ ἐνεργοῦ τῆς χώρας, προσελθεῖν φασὶ τῇ τῶν σοφῶν, ἧτοι τῶν λεγομένων Βραχμάνων, τύρσει, καὶ συγγενέσθαι αὐτοῖς ἐφ' ἱκανόν περὶ οὓς αὐτοὺς φασὶν εἰρηκέναι τε καὶ ἰδεῖν καὶ ἀκοῦσαι ἃ οὐ 10 δεῖς τῶν νοῦν ἐχόντων πιστεύσειε. Τὸ δὲ τῆς μετεμψυχώσεως βδελυκτὸν δόγμα ἐκεῖθεν δι' Αἰγυπτίων ἔφασαν καὶ Πυθαγόρα ἐνσκηψαι. Κομῶσι δὲ οὗτοι οἱ Ἴνδοι ὥσπερ Λακεδαιμόνιοι πάλαι καὶ Θούριοι, μίτραν τε ἀναδοῦνται λευκὴν καὶ γυμνὸν αὐτοῖς βάδισμα. Καὶ τὴν ἐσθῆτα ἐσχηματίζοντο παραπλήσιον ταῖς ἐξωμί- 15 σιν. Ἡ δὲ ὕλη τῆς ἐσθῆτος, ἔριον αὐτοφυῆς ἢ γῆ φύει, λευκὸν μὲν ὥσπερ τὸ Παμφύλων, μαλακώτερον δέ. Τοῦτο ἱερὰν ἐσθῆτα ποιῶνται, καὶ μόνοις αὐτοῖς ἀνασπᾶται τῆς γῆς. Φοροῦσι δὲ καὶ δακτύλιον καὶ ῥάβδον.

Ὅτι λίθον, φησί, παντάρθην ὄνομα, γίνεσθαι τὴν μεγίστην 20 κατὰ ὄνυχα δακτύλου τοῦ ἀντίχειρος κυῖσκεσθαι δὲ αὐτὴν ἐν γῇ κοίλῃ βάθος ὀργυαὶ τέσσαρες. Τοσοῦτον δὲ αὐτῇ περιεῖναι τοῦ πνεύματος, ὡς ὑποῖδειν τὴν γῆν καὶ κατὰ πολλὰ ῥήγνυσθαι κυῖσκομένης ἐν αὐτῇ τῆς λίθου. Οὐ πᾶσι δὲ ἀνασπᾶσθαι, ἀλλὰ τοῖς τὰς ἐπ' αὐτῇ τελετὰς ἐπισταμένοις. Αὕτη νύκτωρ μὲν ἡμέραν ἀνα- 25 φαίνει καθάπερ τὸ πῦρ (ἔστι γὰρ πυρσὴ καὶ ἀκτινώδης), εἰ δὲ μεθ' ἡμέραν ὀρῶτο, βάλλει τοὺς ὀφθαλμοὺς μαρμαρυγαῖς μυρίαις. Τὸ δὲ ἐν αὐτῇ φῶς πνευμά ἐστιν ἀρρήτου ἰσχύος λίθους γὰρ ὀπόσας θούλει καὶ σποράδην καὶ θαλάσση διαρρίψας, καὶ ταύτην αὐταῖς καθμῆσας, ξυλλέγοις ἂν πάσας τῇ τοῦ πνεύματος διαδόσει· ὑπο- 30 κείσονται γὰρ αὐτῇ βοτρυδὸν αἱ λίθοι, καθάπερ σμῆνος. Καὶ φησιν ὁ μυθογράφος οὗτος Φιλόστρατος, ὡς ταῦτα εἰπὼν Ἰάργας τῷ Ἀπολλωνίῳ ἔδειξε τὴν λίθον αὐτὴν καὶ ὀπόσα ἐργάζεται.

καὶ στὰ βουνὰ κοντὰ στὴν Ἐρυθρὰ. Πόσα χρόνια ζοῦν αὐτὰ τὰ θηρία εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸ μάθομε καὶ νὰ τὸ ποῦμε εἶναι ἀπίστευτο. Προχωρώντας ὁ Ἀπολλώνιος μὲ τὴ συντροφιά του λένε ὅτι τοὺς φάνηκε πὼς ἄκουσαν τὴ φλογέρα ἑνὸς βοσκοῦ πὺ καθοδηγοῦσε τὸ κοπάδι του, ἀλλὰ ἔβοσκε ἐλάφια λευκὰ. Ἀρμέγουν οἱ Ἴνδοὶ αὐτὰ τὰ ἐλάφια καὶ θεωροῦν τὸ γάλα του θρεπτικό.

Ἀπὸ ἐδῶ προχωρώντας τέσσερες ἡμέρες μέσα σὲ μιὰ αὐδαιμόνα χώρα καλλιεργημένη καλὰ, λένε ὅτι ἔφτασαν στὸ μέρος τῶν σοφῶν, ἦτοι τῶν λεγομένων Βραχμάνων, καὶ ἔζησαν μαζί τους ἄρκετὸ διάστημα. Γι' αὐτοὺς λένε ὅτι εἶδαν καὶ ἄκουσαν πράγματα πὺ κανένας φρόνιμος ἄνθρωπος δὲν θὰ πιστέψει. Κι αὐτὸ τὸ μισητὸ δόγμα τῆς μετεμψύχωσης ἀπὸ ἐκεῖ λένε μέσω τῶν Αἰγυπτίων ἔφτασε στὸν Πυθαγόρα. Ἐχουν μακριὰ μαλλιά αὐτοὶ οἱ Ἴνδοί, ὅπως παλαιὰ οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ Θούριοι, δένουν στὸ κεφάλι διάδημα λευκὸ, καὶ περπατοῦν μὲ γυμνὰ πόδια. Στὸ φόρεμά τους δίνουν σχῆμα παρόμοιο μὲ τὶς ἐξωμίδες. Τὸ ὑλικὸ τοῦ φορέματός τους εἶναι μαλλι πὺ βγαίνει αὐτοφυῆς στὴ γῆ, λευκὸ ὅπως τῶν Παμφύλων, ἀλλὰ πιὸ μαλακό. Αὐτὸ τὸ κάνουν ἱερὸ φόρεμα καὶ μόνοι τους τὸ ἀποσποῦν ἀπὸ τὴ γῆ. Φοροῦν δαχτυλίδι καὶ κρατοῦν ραβδί.

Λένε ὅτι δημιουργεῖται μιὰ πέτρα πὺ λέγεται παντάρθης, στὸ μέγεθος τοῦ νυχιοῦ τοῦ ἀντίχειρα, πὺ κυφορεῖται σὲ κοίλη γῆ σὲ βάθος τεσσάρων ὀργυιῶν. Ἐχει τόση δύναμη μέσα της, ὥστε ἡ γῆ φουσκώνει καὶ πολλές φορὲς σκάζει, ὅταν κυφορεῖται μέσα της ἡ πέτρα. Δὲν ἐξορύσσεται ὅμως ἀπὸ ὅποιονδήποτε, ἀλλὰ ἀπὸ αὐτοὺς πὺ γνωρίζουν τὶς τελετὲς πὺ χρειάζονται. Αὕτη κάνει τὴ νύχτα μέρα, ὅπως ἡ φωτιά (γιατὶ εἶναι πυρσὴ καὶ ἀκτινοβολεῖ), κι ἂν τὴ δεῖ κανεὶς μετὰ τὴν ἡμέρα, θαμπώνει τὰ μάτια μὲ ἄπειρες ἀνταύγειες. Τὸ φῶς της ἔχει τόση δύναμη πὺ δὲν λέγεται. Ὅσες πέτρες κι ἂν θελήσεις νὰ διασπείρεις καὶ νὰ τὶς ρίξεις μέσα στὴ θάλασσα, κατεβάζοντας αὐτὴν ἀνάμεσά τους, μπορεῖς νὰ τὶς μαζέψεις ὅλες μὲ τὴ διάδοση τῆς δυνάμεις της· γιατί θὰ κρεμαστοῦν οἱ πέτρες ἀπὸ κάτω σὰν τσαμπιά, ὅπως ἓνα σμῆνος μέλισσες. Καὶ λέγει αὐτὸς ὁ παραμυθογράφος Φιλόστρατος, ὅτι αὐτὰ τὰ εἶπε στὸν Ἀπολλώνιο ὁ Ἰάρχας καὶ τοῦ ἔδειξε τὴν πέτρα καὶ ὅσα αὕτη κάνει.

Τούς δὲ Πυγμαίους, φησίν, οἰκεῖν μὲν ὑπογείους, κειῖσθαι δὲ
 ὑπὲρ τὸν Γάγγην, ζῶντας τρόπον ὃς πᾶσιν εἴρηται. Σκιάποδας δὲ
 ἀνθρώπους ἢ Μακροκεφάλους ἢ ὅποσα Σκύλακος ξυγγραφαὶ πε-
 ρὶ τούτων ἄδουσι, οὔτε ἄλλοσέ ποι βιοτεύειν τῆς γῆς οὔτε ἐν Ἰν-
 5 δοῖς. Ὅτι φησίν, ὃν ὀρύπτουσι χρυσὸν οἱ γρυῦπες, πέτραι εἰσὶν οἴο-
 νει σπινθῆρσιν ἐστιγμέναι ταῖς τοῦ χρυσοῦ ῥανίσιν, ἅς λιθοτομεῖν
 τὸ θηρίον τοῦτο τῇ τοῦ ῥάμφους ἰσχύϊ. Τὰ γὰρ θηρία ταῦτα εἶναί
 τε ἐν Ἰνδοῖς καὶ μέγεθος καὶ ἀλκὴν εἰκάσθαι αὐτούς τοῖς λέουσιν,
 ὑπὸ δὲ πλεονεξίας τῶν πτερῶν αὐτοῖς τε ἐκείνοις ἐπιτίθεσθαι καὶ
 10 τῶν ἐλεφάντων καὶ δρακόντων ὑπερτέρους εἶναι. Πέτονται δὲ οὐ-
 πω μέγα, ἀλλ' ὅσον οἱ βραχυπόροι ὄρνιθες· μὴ γὰρ ἐπιτιλῶσθαι
 σφᾶς ὡς ὄρνισι πάτριον, ἀλλ' ὑμέσι τοὺς ταρσοὺς ὑφάνθαι πυρ-
 σοῖς. Τὴν τίγριν δὲ αὐτοῖς ἀνάλωτον εἶναι μόνην ἐπειδὴ τὸ τάχος
 αὐτὴν ἐσποιεῖ τοῖς ἀνέμοις. Ὅτι περὶ τοῦ φοίνικος τῆς ὄρνιθος τὰ
 15 αὐτὰ καὶ οὗτος τοῖς ἄλλοις ἅπασιν ἀναγράφει. Ὅτι δ' μῆνας τοῖς
 Ἰνδοῖς τὸν Ἀπολλώνιον συνδιατρίψαι φησίν. Ἐξ ἐκείνου δὲ ἐν
 δεξιᾷ μὲν τὸν Γάγγην ἔχοντα, ἐν ἀριστερᾷ δὲ τὸν Ὑφασιν κατιέ-
 ναι ἐπὶ τὴν θάλατταν ἡμερῶν δέκα ὁδὸν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ ὄχθου. Κα-
 τιοῦσι δὲ αὐτοῖς πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα φανῆναι, ἀτὰρ καὶ πιθήκων
 20 γένος ἕτερον παρὰ τοὺς ἐν ταῖς πεπέρισι μέλανές τε γὰρ καὶ λάσι-
 οὶ ἦσαν καὶ τὰ εἶδη κύνειοι καὶ μικροῖς ἀνθρώποις ἴσοι. Ἀφίκον-
 το δὲ ἐπὶ τὴν θάλατταν τὴν Ἐρυθράν. Ταύτην δ' εἶναί φησιν οὗτος
 κυανωτάτην, λαχεῖν δὲ τὴν ἐπωνυμίαν ἀπὸ Ἐρύθρα βασιλέως.

Ἐντεῦθεν ἐπιβάντες νεῶς ἐκομίζοντο λείῳ καὶ εὐφόρῳ πνεύ-
 25 ματι, θαυμάζοντες τὸ στόμα τοῦ Ὑφάσιδος, ὡς φοβερῶς δι' αὐτοῦ
 ἐκχεῖται· τελευτῶν γὰρ ἐς χωρία πετρώδη καὶ στενὰ καὶ κρημνοὺς
 ἐκπίπτει δι' ὧν καταρρηγνύς ἐς τὴν θάλασσαν ἐνὶ στόματι χαλε-
 πὸς δοκεῖ τοῖς ἄγαν τῇ γῇ προσκευμένοις. Καὶ μὴν καὶ τὸ τοῦ Ἰν-
 δου στόμα ἰδεῖν φασὶ πόλιν δ' ἐπ' αὐτοῦ κειῖσθαι Πάταλα περίρ-
 30 ρυτον τῷ Ἰνδῷ, εἰς ἣν τὸ ναυτικὸν τοῦ Ἀλεξάνδρου ξυνελθεῖν, οὗ
 Νέαρχος ἐπεστάται. Ἄ δὲ Ὀρθαγόρα περὶ τῆς Ἐρυθρᾶς εἴρηται,
 καὶ ὅτι μήτε ἢ ἄρκτος ἐν αὐτῇ φαίνοιτο, μήτε σημαίνοντο τὴν με-
 σημβρίαν οἱ πλέοντες, οἳ τε ἐπίδηλοι τῶν ἀστέρων ἐξαλλάττειεν

Οἱ Πυγμαῖοι λέγει ὅτι κατοικοῦν μέσα στή γῆ πέρα ἀπό τὸν ποταμὸ Γάγγη καὶ ζοῦν μὲ τρόπο πού ἔχουν πεῖ ὅλοι. Ἀνθρωποσκιάποδες ἢ μακροκέφαλοι ἢ ὅσα γι' αὐτοὺς φλυαροῦν οἱ συγγραφές τοῦ Σκύλακα, οὔτε σέ κανένα ἄλλο μέρος τῆς γῆς ζοῦν οὔτε στοὺς Ἰνδοὺς. Τὸν χρυσὸ πού ἔξορύσσουν οἱ γρύπτες εἶναι πέτρες πού ἔχουν στίγματα σὰν σπίθες μὲ τὰ ψήγματα τοῦ χρυσοῦ, τὶς ὁποῖες κόβει τὸ θηρίο αὐτὸ μὲ τὴ δύναμη τοῦ ράμφους του. Αὐτὰ τὰ θηρία ὑπάρχουν στὴν Ἰνδική καὶ παρομοιάζουν μὲ τὰ λιοντάρια στὸ μέγεθος καὶ στὴν δύναμη καὶ μὲ τὸ πλεονέκτημα τῶν φτερῶν τους καὶ στὰ λιοντάρια ἐπιτίθενται καὶ ὑπερέχουν ἀπὸ τοὺς ἑλέφαντες καὶ τοὺς δράκοντες. Δὲν πετοῦν πολὺ μακριά, ἀλλὰ ὅσο τὰ μικρὰ πουλιά· γιὰτὶ δὲν ἔχουν φτέρωμα ὅπως εἶναι κληρονομικὸ στὰ πουλιά, ἀλλὰ συνδέονται τὰ δάχτυλά τους μὲ κόκκινους ὑμένες. Τὴν τίγρη μόνο δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν, γιὰτὶ τρέχει ὅσο καὶ ὁ ἄνεμος. Γιὰ τὸ πτηνὸ φοῖνικα γράφει καὶ αὐτὸς ὅσα καὶ ὅλοι οἱ ἄλλοι. Λέγει, ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ἔμεινε στοὺς Ἰνδοὺς τέσσερες μῆνες. Ἀπὸ ἐκεῖ ἔχοντας δεξιὰ τὸν Γάγγη καὶ ἀριστερὰ τὸν Ὑφαση κατέβηκαν στὴ θάλασσα δέκα ἡμερῶν πορεία ἀπὸ τὴν ἱερὴ ὄχθη. Κατὰ τὴν καθοδὸ τους εἶδαν καὶ πολλὰ ἄλλα πράγματα, ἀλλὰ καὶ ἓνα εἶδος πιθήκων ἀπὸ αὐτοὺς πού εἶδαν στὶς πιπερίδες· αὐτοὶ ἔδῶ ἦταν μαῦροι καὶ δασύτριχοι, σὰν τὰ σκυλιὰ καὶ ἴσοι μὲ μικροὺς ἀνθρώπους. Ἐφτασαν στὴ Ἐρυθρὰ θάλασσα πού εἶναι, λέγει αὐτὸς, καταγάλανη, ἀλλὰ ἔλαβε τὸ ὄνομά της ἀπὸ ἓνα βασιλιὰ Ἐρύθρα.

Ἀπὸ ἐκεῖ ἐπιβιβάσθησαν σὲ πλοῖο καὶ ἔπλεαν μὲ ἀπαλὸ καὶ εὐνοϊκὸ ἀεράκι, θαυμάζοντας τὸ στόμα τοῦ Ὑφαση· πόσο φοβερὰ ξεχύνεται ἀπὸ αὐτό. Καταλήγοντας πέφτει σὲ μέρη πετρώδη καὶ στενὰ καὶ γκρεμοὺς, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ σὰν καταρράκτης πέφτει στὴ θάλασσα ἀπὸ ἓνα στόμιο καὶ εἶναι φοβερὸς γι' αὐτοὺς πού πλησιάζουν πολὺ στὴν ἀκτὴ. Εἶδαν βέβαια λένε καὶ τὸ στόμιο τοῦ Ἰνδοῦ. Σ' αὐτὸ βρῖσκεται ἡ πόλη Πάταλα πού περιβρέχεται ἀπὸ τὸν Ἰνδὸ, στὴν ὁποία συγκεντρώθηκε τὸ ναυτικὸ τοῦ Ἀλεξάνδρου, πού ἐπικεφαλῆς ἦταν ὁ Νέαρχος. Αὐτὰ πού λέγει ὁ Ὀρθαγόρας γιὰ τὴν Ἐρυθρὰ καὶ ὅτι οὔτε ἡ Ἄρκτος φαίνεται σ' αὐτὴ οὔτε μποροῦν ὅσοι πλέουν ἐκεῖ νὰ ἐπισημάνουν τὸ μεσημέρι, καὶ ὅτι τὰ ἄστρα πού φαίνονται ἀλλά-

τῆς ἑαυτῶν τάξεως, ταῦτα δοκεῖ καὶ τούτοις. Ὅτι νῆσον, φησὶν, εἶναι μικράν, ὄνομα Βίβλον, ἐν ἣ τὸ τοῦ κογχυλίου μέγεθος καὶ οἱ μύες ὄστρεά τε καὶ τὰ τοιαῦτα δεκαπλάσια τῶν Ἑλληνικῶν τὸ μέγεθος ταῖς πέτραις προσπέφυκεν. Ἀλίσκεται δὲ ἐκεῖ καὶ λίθος
 5 μαργαρίς ἐν ὄστράκῳ λευκῷ καρδίας τρόπον ἔχουσα τῷ ὄστρέῳ. Κατασχεῖν δὲ φασιν καὶ Εὐπηγάδα τῆς Ὠρειτῶν χώρας. Οἱ δὲ Ὠρειται, χαλκαῖ μὲν αὐτοῖς αἱ πέτραι, χαλκῆ δὲ ἡ ψάμμος, χαλκοῦν δὲ ψῆγμα οἱ ποταμοὶ ἄγουσι. Χρυσῆτιν δ' ἠγοῦνται τὴν γῆν διὰ τὴν εὐγένειαν τοῦ χαλκοῦ. Φασὶ δὲ καὶ τοῖς ἰχθυοφάγοις ἐντυχεῖν,
 10 οἷς πόλιν εἶναι Στόβηρα· διφθέρας δὲ τούτους ἐνήφθαι μεγίστων ἰχθύων. Καὶ τὰ πρόβατα ἐκείνη ἰχθυώδη εἶναι (ἐξ αὐτῶν γὰρ τρέφεται) καὶ φαγεῖν ἄτοπα. Καρμανοὶ δὲ Ἴνδοι, γένος ἡμερον, εὐῖχθην οὕτω νέμονται θάλατταν ὡς μηδ' ἀποθέτους ποιεῖσθαι τοὺς ἰχθύς μηδὲ ταριχεύειν· εἶναι γὰρ αὐτοῖς ἐπὶ χεῖρας τοὺς ἰχθύς διὰ
 15 παντός, ὅσους βούλονται.

Ὅτι προσπλεῦσαί φησιν αὐτοὺς καὶ Βαλάροις· ἐμπόριον δὲ τοῦτο εἶναι μεστὸν μυρίνων καὶ φοινίκων καὶ δαφνῶν καὶ κήπων παντοδαπὰ φερόντων. Προκειῖσθαι δὲ τοῦ χωρίου τούτου νῆσον ἱεράν, καὶ καλεῖσθαι Σέλιρα. Ταύτης τῆς νήσου τὰ τετραμμένα
 20 πρὸς τὸ πέλαγός ἐστι μὲν ἄπειρος πυθμὴν θαλάσσης, φέρει δ' ὄστρεον ἐν ἐλύτρῳ λευκῷ μεστὸν πιμελῆς οὐδὲ γὰρ λίθον φύει οὐδένα. Γαλήνην δὲ ἐπιφυλάξαντες, καὶ τὴν θάλατταν αὐτοὶ τῆ ἐπιρροῇ τοῦ ἐλαίου λεάναντες, καταδύεταιί τις ἐπὶ τὴν θήραν τοῦ ὄστρέου, τὰ μὲν ἄλλα κατασκευασάμενος ὥσπερ οἱ τὰς σπογγιάς
 25 κείροντες, ἔστι δὲ αὐτῷ καὶ πλινθὶς σιδηρὰ καὶ ἀλάβαστρον μύρου. Παριζήσας οὖν ὁ Ἴνδὸς τῷ ὄστρέῳ δέλεαρ αὐτοῦ τὸ μύρον ποιεῖται, τὸ δὲ ἀνοίγνυται τε καὶ μεθύει ὑπ' αὐτοῦ, κέντρῳ τε διελασθὲν ἀποπτύει τὸν ἰχώρα, ὁ δὲ ἐνδέχεται αὐτὸν τῆ πλινθίδι τύπους ὀρωρυγμένη. Λιθοῦται δὲ τὸ ἐντεῦθεν καὶ ῥυθμίζεται καθά-
 30 περ ἡ φύσει μαργαρίς, αἷμα λευκὸν ἐξ Ἐρυθρᾶς τῆς θαλάσσης. Τὸ δὲ ἐντεῦθεν θηριώδη μὲν τὴν θάλασσαν εἶναι πᾶσαν, ἀγελάζεσθαι

ζουν τὴ θέσῃ τους, τὰ ἴδια νομίζουσι καὶ αὐτοὶ ἐδῶ.

Ἐπάρχει, λέγει, ἓνα μικρὸ νησί, πού λέγεται Βίβλος, ὅπου τὸ μέγεθος τοῦ κογχυλιοῦ, οἱ ποντικοὶ καὶ τὰ ὄσπρια καὶ τὰ ὅμοια εἶναι δεκαπλάσια στὸ μέγεθος ἀπὸ τὰ Ἑλληνικὰ κολλημένα πάνω στὶς πέτρες. Ψαρεύουσι καὶ ἐκεῖ μαργαριτάρια σὲ ἄσπρο ὄστρακο, πού ἔχει γιὰ τὸ ὄστρεο τὴ θέσῃ τῆς καρδιάς. Προσῆγγισαν λέγει καὶ στὸν Εὐπηγάδα τῆς χώρας τῶν Ὠρειτῶν. Στους Ὠρεῖτες οἱ πέτρες εἶναι χάλκινες, ἢ ἄμμος χάλκινη καὶ οἱ ποταμοὶ φέρουσι ψήγματα χαλκοῦ. Θεωροῦσι τὴ γῆ τους χρυσοφόρα χάρις τὴν ἀξία τοῦ χαλκοῦ. Λέγουσι ὅτι συνάντησαν καὶ τοὺς ἰχθυοφάγους, πού ἡ πόλις τους ὀνομάζεται Στόδηρα, καὶ οἱ ὅποιοι κάνουν φορέματα ἀπὸ τὰ δέρματα μεγάλων ψαριῶν. Καὶ τὰ πρόβατά τους ἔχουσι τὴ γεύση ψαριῶν (γιατὶ τρέφονται ἀπὸ τὰ ψάρια) καὶ εἶναι ἀκατάλληλα γιὰ φαγητό. Οἱ Κορμανοὶ Ἰνδοί, ἓνας λαὸς ἡμέρος, ἔχουσι τὴ διάθεσίν τους μὲ θάλασσα τόσο πλούσια σὲ ψάρια, ὥστε οὔτε κἀν ἀποθηκεύουσι τὰ ψάρια οὔτε τὰ παστώνουσι· γιατί εἶναι πάντοτε τὰ ψάρια πρόχειρα γι' αὐτούς, ὅσα θέλουσι.

Λέγει ὅτι προσαρμίσθησαν καὶ στὰ Βάλαρα. Τὰ Βάλαρα εἶναι ἓνας ἐμπορικὸς σταθμὸς γεμᾶτος ἀπὸ μυρσίνες καὶ φοίνικες καὶ δάφνες καὶ κήπους μὲ κάθε λογῆς καρπούς. Κοντὰ στὸ μέρος αὐτὸ ὑπάρχει ἓνα ἱερὸ νησί πού λέγεται Σέλιρα. Στὸ νησί αὐτὸ στὴν πλευρὰ πρὸς τὸ πέλαγος τὸ βάθος τῆς θάλασσας εἶναι ἀπύθμενο καὶ βγάζει στρεΐδια μὲ κέλεφος λευκὸ γεμᾶτο πάχος· πέτρες δὲν ἔχει καθόλου. Ἀφοῦ περιμέναν νὰ εἶναι γαλήνη καὶ ἡρέμησαν καὶ οἱ ἴδιοι τὴ θάλασσα ρίχνοντας λάδι, καταδύθηκε κάποιος γιὰ κινήγι ὄστρέων. Ὅλη τὴν ἄλλη ἐτοιμασία τὴν ἔκανε ἴδια μ' ἐκείνους πού βγάζουσι τὰ σφουγγάρια, εἶχε ὅμως μαζί του καὶ μὲ μικρὴ πλίνθο σιδερένια καὶ ἓνα ἀλάβαστρο μύρου. Κατεβαίνοντας λοιπὸν ὁ Ἰνδὸς κοντὰ στὸ στρεΐδι χρησιμοποιοῦσι ὡς δόλωμα τὸ μύρο· τὸ στρεΐδι ἀνοίγει καὶ μεθάει ἀπὸ τὸ μύρο· τρυπημένον ἀπὸ τὸ κεντρὶ τοῦ δῦτη βγάζει κάποιον γλοιῶδες ὑγρὸ· ὁ δῦτης τὸ δέχεται στὴν μικρὴ πλίνθο πού ἔχει σκαμμένα καλούπια. Πῆζει τὸ ὑγρὸ καὶ διαμορφώνεται ὅπως τὸ φυσικὸ μαργαριτάρι, λευκὸ αἶμα ἀπὸ τὴν Ἐρυθρὰ θάλασσα. Ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα ἢ θάλασσα ὅλη εἶναι ἀγρία καὶ συναγελάζονται σ

δὲ ἐν αὐτῇ τὰ κήτη, τὰς δὲ ναῦς ἔρυμα τούτου κωδωνοφορεῖν κατὰ πρόμναν τε καὶ πρόραν, τὴν δὲ ἠχὴ ἐκπλήττειν τὰ θηρία. Καταπλεύσαντες δὲ εἰς τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὐφράτου, φασίν, ἐς Βαβυλῶνα δι' αὐτοῦ ἀναπλευσαι.

5 Ὅτι ὁ δ' λόγος οὐδὲν ἄλλ' ἢ μῦθοι καὶ πλάσματα ἐς τὸ Ἀπολλωνίῳ κεχαρισμένον καὶ σὺν ἐπαίνῳ θαναζόμενον τῷ Φιλοστράτῳ συγγέγραπται. Ὅτι Εὐρώπης καὶ Λιβύης ἄκραι σταδίων ξ πορθμὸν ἐπέχουσαι τὸν Ὠκεανὸν ἐς τὰ ἔξω πελάγη φέρουσι καὶ τὴν τῆς Λιβύης ἄκραν (ὄνομα δ' αὐτῇ Ἄβιννα) λέοντες ὑπερ-
10 νέμονται περὶ τὰς ὀφρυῦς τῶν ὄρων, ἃ εἴσω ὑπερφαίνεται, συνᾶπτουσαν πρὸς Γαιτούλους τε καὶ Τίγγας, ἄμφω θηριώδη καὶ Λιβυκὰ ἔθνη. Παρατείνει δὲ ἐσπλέοντι τὸν Ὠκεανὸν μέχρι μὲν τῶν ἐκβολῶν τοῦ Σάληκος ἐννακόσια στάδια, τὸ δὲ ἐντεῦθεν οὐκ ἂν συμβάλλοι τις ὁπόσα· μετὰ γὰρ τὸν ποταμὸν τοῦτον ἄβιος ἢ Λι-
15 βύη καὶ οὐκέτι ἄνθρωποι. Τὸ δὲ Εὐρώπης ἀκρωτήριον, ὃ καλεῖται Κάλπις, δεξιὰ μὲν ἐπέχει τοῦ ἕσπλου σταδίων ἑξακοσίων μῆκος, λήγει δὲ ἐς τὰ ἀρχαῖα Γάδειρα.

Τὰς δὲ τοῦ Ὠκεανοῦ τροπὰς καὶ αὐτὸς μὲν περὶ Κέλτους, φησίν, εἶδον ὁποῖαι λέγονται, τὴν δὲ αἰτίαν ἐπὶ πολλὰ εἰκάζων, δι'
20 ἦν ἄπειρον οὕτω πέλαγος ἐπιχωρεῖ τε καὶ ἀνασπᾶται, δοκῶ μοι τὸν Ἀπολλώνιον ἐπεσκέφθαι τὸ ὄν. Ἐν μιᾷ γὰρ τῶν πρὸς Ἰνδοῦς ἐπιστολῶν τὸν Ὠκεανὸν φησιν ὑφύδροις ἐλαννόμενον πνεύμασιν ἐκ πολλῶν χασμάτων, ἃ ὑπ' αὐτῷ τε καὶ περὶ αὐτὸν ἢ γῆ παρέχεται, χωρεῖν ἐς τὸ ἔξω, καὶ ἀναχωρεῖν πάλιν, ἐπειδὴν ὡσπερ ἄσθμα
25 ὑπονοστήσῃ τὸ πνεῦμα. Πιστοῦται δὲ αὐτὸ καὶ τῶν νοσοῦντων περὶ Γάδειρα· τὸν γὰρ χρόνον, ὃν πλημμυρεῖ τὸ ὕδωρ, οὐκ ἀπολείπουσιν αἱ ψυχαὶ τοὺς ἀποθνήσκοντας, ὅπερ οὐκ ἂν συμβαίνειν, εἰ μὴ καὶ πνεῦμα τῇ γῆ ἐπεχώρει. Ἄ δὲ περὶ τὴν σελήνην φασὶ φαίνεσθαι τικτομένην τε καὶ πληρουμένην καὶ φθίνουσαν,
30 ταῦτα περὶ τὸν Ὠκεανὸν οἶδα· τὰ γὰρ ἐκείνης ἄνεισι μέτρα, ξυμμινύθων αὐτῇ καὶ ξυμπληρούμενος Ἡμέρα δ' ἐκδέχεται νύκτα

αὐτὴν τὰ κήτη· καὶ τὰ πλοῖα προφυλάγονται μὲ τὸ νὰ χτυποῦν κουδούνια στὴν πλώρη καὶ στὴ πρύμη καὶ νὰ τρομάζουν τὰ κήτη. Φτάνοντας στὶς ἐκβολές τοῦ Εὐφράτη λένε ὅτι ἀπὸ ἐκεῖ ἀπέπλευσαν μέσω αὐτοῦ πρὸς τὴ Βαβυλώνα.

Τὸ τέταρτο βιβλίο δὲν εἶναι τίποτα ἄλλο, παρὰ μῦθοι καὶ πλασματικὲς διηγήσεις ποὺ ἔγραψε ὁ Φιλόστρατος ὑπερασπίζοντας τὸν Ἀπολλώνιο ποὺ τὸν θαυμάζει καὶ τὸν ἐπαινεῖ. Τὰ ἀκρωτήρια, λέγει, τῆς Εὐρώπης καὶ τῆς Ἀφρικῆς ἔχουν ἓνα πέρασμα ἑξήντα στάδια καὶ ἀφήνουν τὸν Ὠκεανὸ νὰ περάσει στὰ ἐξωτερικὰ πελάγη. Τὴν ἄκρη τῆς Ἀφρικῆς (ποὺ ὀνομάζεται Ἄβιννα) τὴν νέμονται λιοντάρια ποὺ ζοῦν στὶς κορυφές τῶν βουνῶν, ποὺ φαίνονται στὸ ἐσωτερικὸ, καὶ συνορεύει μὲ τοὺς Γαιτούλους καὶ τοὺς Τίγγες, ἄγρια Λιβυκὰ ἔθνη καὶ τὰ δύο. Ὅποιον εἰσπλέει στὸν Ὠκεανὸ ἢ Ἀφρικὴ τὸν παρακολουθεῖ μέχρι τὶς ἐκβολές τοῦ ποταμοῦ Σάληκα ἐπὶ ἑννιακόσια στάδια, ἐνῶ ἀπὸ ἐκεῖ καὶ πέρα δὲν μπορεῖ νὰ ὑπολογίσει κανεὶς πόσα. Μετὰ τὸν ποταμὸ αὐτὸν ἢ Ἀφρικὴ εἶναι ἀκατοίκητη καὶ δὲν ὑπάρχουν ἄνθρωποι σ' αὐτήν. Τὸ ἀκρωτήριο τῆς Εὐρώπης ποὺ λέγεται Κάλπις, στὰ δεξιὰ συνεχίζει τὸν ἔσπλο σὲ μῆκος ἑξακοσίων σταδίων καὶ καταλήγει στὰ ἀρχαῖα Γάδαιρα.

Τὶς μεταβολές τοῦ καιροῦ τοῦ Ὠκεανοῦ καὶ ποιὲς λέγεται ὅτι εἶναι καὶ αὐτὸς τὶς ἔμαθε, λέγει, ἀπὸ τοὺς Κέλτες, καὶ συμπεραίνοντας τὴν αἰτία, λόγω τῆς ὁποίας ἓνα ἀπέραντο πέλαγος προσχωρεῖ καὶ ἀναδιπλώνεται, μοῦ φαίνεται ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ἐπισκέφθηκε τὸ μέρος. Γιατὶ σὲ μὰ ἀπὸ τὶς ἐπιστολές πρὸς τοὺς Ἰνδοὺς λέγει ὅτι ὁ Ὠκεανὸς διασχίζεται ἀπὸ ὑποβρύχια πνεύματα μὲ πολλὰ χάσματα, τὰ ὁποῖα δημιουργεῖ ἢ γῆ κάτω ἀπὸ αὐτὸν καὶ γύρω ἀπὸ αὐτόν, ποὺ προχωροῦν πρὸς τὰ ἔξω καὶ πάλι ὑποχωροῦν, ὅταν σὰν ἄσθμα (ἐμφύσημα) ἔξασθενίσει ὁ ἀέρας. Αὐτὸ ἐπιβεβαιώνεται καὶ ἀπὸ τοὺς ἀσθενεῖς γύρω ἀπὸ τὰ Γάδαιρα. Γιατὶ τὴν ἐποχὴ ποὺ πλημμυρίζει τὸ νερό, οἱ ψυχρὲς δὲν ἐγκαταλείπουν ὅσους πεθαίνουν, ποὺ δὲν θὰ συνέβαινε, ἂν δὲν εἰσχωροῦσε μὰ πνοὴ μέσα στὴ γῆ. Κι αὐτὰ ποὺ λένε γιὰ τὴ σελήνη, ὅτι φαίνεται νὰ γεννιέται, νὰ μεγαλώνει καὶ νὰ φθίνει, τὰ ἴδια διαπίστωσα καὶ γιὰ τὸν Ὠκεανὸ· ἀκολουθεῖ τὰ μέτρα τῆς σελήνης ἐλαττούμενος μαζί της καὶ γεμίζοντας ὅπως αὐτή. Στους

καὶ νύξ τὴν ἡμέραν περὶ Κέλτους μὲν κατ' ὀλίγον ὑπαπιόντος τοῦ σκοτόυς ἢ τοῦ φωτός, ὥσπερ ἐνταῦθα, περὶ Γάδειρα δὲ καὶ Στήλας ἀθρόως λέγονται τοῖς ὀφθαλμοῖς ἐμπίπτειν, ὥσπερ αἱ ἀστραπαί. Φασὶ καὶ τὰς μακάρων νήσους ὀρίζεσθαι τῷ Λιδυκῷ τέρματι, 5 πρὸς τὸ ἀοίκητον ἀνεχούσας ἀκρωτήριον.

Τὰ δὲ Γάδειρα κεῖται μὲν κατὰ τὸ Εὐρώπης τέρμα, περιττοὶ δὲ εἰσι τὰ θεῖα. Γήρως οὖν βωμὸν ἴδρυνται, καὶ τὸν θάνατον μόνον ἀνθρώπων παιωνίζονται. Βωμοὶ δὲ ἐκεῖ καὶ Πενίας καὶ Τέχνης καὶ Ἡρακλέους δὲ Αἰγυπτίου, καὶ ἕτεροι Θηβαίου· τὸν μὲν 10 γὰρ ἐπὶ τὴν ἐγγύς Ἐρύθειαν ἐλάσαι φασίν, ὅτε δὴ τὸν Γηρυνόνην τε καὶ τὰς βουῖς ἐλεῖν, τὸν δὲ σοφία δόντα γῆν τε ἀναμετρούσασθαι πᾶσαν ἐς τέρμα. Καὶ μὴν καὶ Ἑλληνικοὺς εἶναί φασι τὰ Γάδειρα, καὶ παιδεύεσθαι τὸν ἡμεδαπὸν τρόπον. Καὶ δένδρα δὲ φασιν ἐνταῦθα οἷα οὐχ ἑτέρωθι τῆς γῆς. Γηρυνόνεια μὲν γὰρ καλεῖσθαι 15 αὐτά, δύο δὲ εἶναι, φύεσθαι δὲ τοῦ σήματος ὃ ἐπὶ τῷ Γηρυνόνῃ ἔστηκε, παραλλάττοντα ἐκ πίτυός τε καὶ πεύκης ἐς εἶδος ἕτερον, λείβεσθαι δὲ αἵματι καθάπερ τῷ χρυσῷ τὴν ἡλιάδα αἴγειρον. Ἡ δὲ νῆσος ἐν ἣ τὸ ἱερόν, ἔστι μὲν ὀπόση ὁ νεώς, πετρῶδες δὲ αὐτῆς οὐδέν, ἀλλὰ θαλδίδι ξεστηῆ εἴκασται. Ἐν δὲ τῷ ἱερῷ τιμᾶσθαι μὲν 20 ἄμφω τὸ Ἡρακλέε φασίν, ἀγάλματα δὲ αὐτοῖν οὐκ εἶναι, βωμοὺς δὲ τοῦ μὲν Αἰγυπτίου δύο, χαλκοῦς καὶ ἀσήμους, ἓνα δὲ τοῦ Θηβαίου. Τὰς δὲ ὕδρας τε καὶ τὰς Διομήδους ἵππους καὶ τὰ δώδεκα Ἡρακλέους ἔργα ἐκτετυπῶσθαι λίθου ὄντα. Ἡ Πυγμαλίωνος δὲ ἐλαία ἢ χρυσῆ (ἀνάκειται δὲ κακείνη ἐς τὸ Ἡράκλειον) ἀξία μὲν, 25 ὡς φασι, καὶ τοῦ θαλλοῦ θαυμάζειν ᾧ εἴκασται, θαυμάζεσθαι δ' ἂν ἐπὶ τῷ καρπῷ μᾶλλον· βρύειν γὰρ αὐτὸν σμαράγδου λίθου. Καὶ Τεύκρου τοῦ Τελαμωνίου ζωστήρα χρυσοῦν φασι δείκνυσθαι, πῶς δὲ ἐς τὸν Ὠκεανὸν πλεύσαντος ἢ ἐφ' ὃ τι, οὐ φασιν εἰδέναί. Τὰς δὲ ἐν τῷ ἱερῷ στήλας χρυσοῦ μὲν πεποιῆσθαι καὶ 30 ἀργύρου, συντετηκότιν εἰς ἓν χρῶμα, εἶναι δὲ αὐτὰς ὑπὲρ πῆχυν, τετραγώνου σχήματος, ὥσπερ οἱ ἄκμωνες, ἐπιγεγράφθαι δὲ τὰς κεφαλᾶς οὔτε Αἰγυπτίοις οὔτε Ἰνδικοῖς γραμμασιν οὔτε οἰοῖς

Κέλτες ἢ ἡμέρα διαδέχεται τὴ νύχτα καὶ ἢ νύχτα τὴν ἡμέρα καὶ τὸ σκοτάδι ἢ τὸ φῶς ἔρχεται λίγο λίγο, ὅπως ἐδῶ, ἐνῶ στὰ Γάδειρα λένε ὅτι ξαφνικὰ ὑψώνονται στῆλες στὰ μάτια, ὅπως οἱ ἀστραπές. Λένε καὶ τὰ νησιὰ τῶν Μακάρων τὰ χωρίζει τὸ τέρμα τῆς Ἀφρικῆς πού εἶναι πρὸς τὸ ἀκατοίκητο ἀκρωτήριο.

Τὰ Γάδειρα βρίσκονται στὸ τέρμα τῆς Εὐρώπης καὶ οἱ κάτοικοὶ τῆς θρησκεύουν ὑπερβολικά. Ἔχουν κάνει βωμὸ τῶν γηρατειῶν καὶ μόνοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους ψάλλουν μὲ παιάνες τὸ θάνατο. Ὑπάρχουν ἐκεῖ βωμοὶ καὶ τῆς Πενίας καὶ τῆς Τέχνης καὶ τοῦ Αἰγύπτιου Ἡρακλῆ, καὶ ἄλλοι ναοὶ τοῦ Θεβαίου. Ὁ ἓνας διηγοῦνται ὅτι ἔφτασε στὴν κοντινὴ Ἐρύθεια, ὅταν συνέλαβε τὸν Γηρυόνη καὶ τὶς ἀγέλαδες του, ἐνῶ ὁ ἄλλος ἔδωσε μὲ τὴ σοφία του τὴ δυνατότητα νὰ μετρηθεῖ ὅλη ἡ γῆ ὡς τὸ τέρμα τῆς. Καὶ βέβαια λένε ἀκόμα ὅτι οἱ κάτοικοι τῶν Γαδειρών εἶναι Ἕλληνες στοὺς τρόπους καὶ μορφώνονται ὅπως ἐμεῖς. Ὑπάρχουν ἐδῶ καὶ δένδρα πού δὲν βρίσκονται σὲ ἄλλα μέρη τῆς γῆς. Αὐτὰ ὀνομάζονται Γηρυόνεια καὶ εἶναι δύο, πού φυτρώνουν γύρω ἀπὸ τὸ σῆμα πού στήθηκε στὸν τάφο τοῦ Γηρυόνη, καὶ πού παραλλάσσουν κατὰ τὸ εἶδος σὲ κουκουνάρια καὶ πεῦκα, καὶ στάζουν αἷμα ὅπως τὸ χρυσὸ ἢ λεύκα τῆς Ἡλιδας. Τὸ νησιὸν ὅπου εἶναι τὸ ἱερὸ εἶναι ἴσο μὲ τὸ ναό, καθόλου πετρῶδες, ἀλλὰ μοιάζει μὲ βαλβίδα καλοξυσμένη. Στὸ ἱερὸ λένε τιμοῦν καὶ τοὺς δύο Ἡρακλεῖς, δὲν ὑπάρχουν ὅμως ἀγάλματά τους, ἐνῶ βωμοὶ εἶναι δύο τοῦ Αἰγύπτιου Ἡρακλῆ, χάλκινοι καὶ χωρὶς ὁμοίωμα, καὶ ἓνας τοῦ Θεβαίου. Τὰ νερόφυδα καὶ τὰ ἄλογα τοῦ Διομήδη καὶ οἱ δώδεκα ἄθλοι τοῦ Ἡρακλῆ εἶναι ἀνάγλυφα σὲ πέτρα. Ἡ χρυσὴ ἐλιά τοῦ Πυγμαλίωνα (ὑπάρχει κι αὐτὴ στὸ ναὸ τοῦ Ἡρακλῆ) εἶναι ἄξια νὰ τὴ θαυμάζει κανεὶς, ὅπως λένε, καὶ γιὰ τὸ ὅτι μοιάζει μὲ βλαστό, πολὺ περισσότερο ὅμως θαυμάζεται γιὰ τὸν καρπὸ τῆς γιὰτὶ εἶναι γεμάτη καρπὸ ἀπὸ σμαράγδια. Λένε ὅτι δείχνουν καὶ τὸν χρυσὸ ζωστήρα τοῦ Τεύκρου, τοῦ υἱοῦ τοῦ Τελαμώνιου, πῶς ὅμως ταξίδεψε στὸν Ὠκεανὸ ἢ γιὰ ποιοὺ λόγους, δὲν γνωρίζουν νὰ τὸ ποῦν. Οἱ στῆλες μέσα στὸ ναὸ εἶναι ἀπὸ χρυσὸ καὶ ἀσήμι λειωμένα μαζὶ σὲ ἓνα κράμα· εἶναι μεγαλύτερες ἀπὸ πῆχυ μὲ σχῆμα τετράγωνο, ὅπως τὰ ἀμόνια κι ἔχουν ἐπιγραφές στὸ πάνω μέρος οὔτε μὲ Αἰγυπτιακὰ οὔτε μὲ Ἰνδικὰ

ξυμβαλεῖν. Ὁ δὲ Ἀπολλώνιος, ὡς οὐδὲν οἱ ἱερεῖς ἔφραζον, “Οὐ συγχωρεῖ μοι”, ἔφη, “ὁ Ἡρακλῆς ὁ Αἰγύπτιος μὴ οὐ λέγειν ὅποσα οἶδα. Γῆς καὶ Ὠκεανοῦ ξύνδεσμα αἶδε αἱ στήλαι εἰσιν· ἐγράφατο δὲ αὐτὰς ἐκεῖνος ἐν Μοιρῶν οἴκῳ, ὡς μήτε νεῖκος τοῖς
5 στοιχείοις ἐγγένοιτο, μήτε ἀτιμάσειαν τὴν φιλότητα ἣν ἀλλήλων ἴσχουσιν”.

“Ὅτι τὸν Βαίτην τὸν ποταμὸν ἀναπλευσαί φασιν, ὃς δηλοῖ μάλιστα τὴν τοῦ Ὠκεανοῦ φύσιν· ἐπειδὴν γὰρ πλημμυρῆ τὸ πέλαγος, ἐπὶ τὰς πηγὰς ὁ ποταμὸς παλίρρους ἵεται, πνεύματος δῆπου
10 ἀπωθουμένου αὐτὸν τῆς θαλάττης. Τὴν δὲ ἥπειρον τὴν Βαιτικὴν, ἥς ὁ ποταμὸς οὗτος ὁμώνυμος, ἀρίστην ἠπειρῶν φασί· πόλεων τε γὰρ εὖ ἔχειν καὶ νόμων, καὶ διῆχθαι τὸν ποταμὸν ἐς τὰ ἄσθη πάντα, γεωργίας τε ξυμπάσης μεστήν εἶναι, καὶ ὠρῶν οἶαι τῆς Ἀτικῆς αἱ μετόπωροι καὶ μυστηριώτιδες.

15 “Ὅτι τοὺς περὶ τῆς Αἴτνης λόγους τῶν ποιητῶν ὡς μύθους παραιτεῖσθαι φησι τὸν Ἀπολλώνιον, ὧδε λέγοντα· Ὁ γὰρ μῦθος, ὃν παραιτούμεθα, οὐ τῶν Αἰσώπου λόγων ἐστίν, ἀλλὰ τῶν δραματικωτέρων, καὶ ὧν οἱ ποιηταὶ θρυλοῦσιν. Ἐκεῖνοι μὲν γὰρ Τυφῶτινα ἢ Ἐγκέλαδον δεδέσθαι φασὶν ὑπὸ τῷ ὄρει, καὶ δυσθανατοῦν-
20 τα ἀσθμαίνειν τὸ πῦρ τοῦτο, ἐγὼ δὲ γίγαντας μὲν γεγονέναι φημί, καὶ πολλαχοῦ τῆς γῆς ἀναδείκνυσθαι τοιαῦτα σώματα ῥαγέντων τάφων, οὐ μὴν εἰς ἀγῶνα ἐλθεῖν τοῖς θεοῖς, ἀλλ’ ὑβρίσαι μὲν τάχα ἐς τοὺς νεῶς αὐτῶν καὶ τὰ ἔδη, οὐρανῷ δὲ ἐπιπηδῆσαι καὶ μὴ συγχωρεῖν τοὺς θεοὺς ἐπ’ αὐτοὺς εἶναι μανία μὲν λέγειν, μανία δὲ οἶε-
25 σθαι. Καὶ μηδὲ ἐκεῖνος ὁ λόγος, καίτοι δοκῶν εὐφημότερος εἶναι, τιμάσθω ὡς Ἡφαίστῳ μέλει τοῦ χαλκεύειν ἐν τῇ Αἴτνῃ καὶ κτυπεῖται τις ἐνταῦθα ὑπ’ αὐτοῦ ἄκμων. Πολλὰ γὰρ καὶ ἄλλα ὄρη πολλαχοῦ τῆς γῆς ἔμπυρα, καὶ οὐκ ἂν φθάνομεν ἐπιφημίζοντες αὐτοῖς γίγαντας καὶ Ἡφαίστους. Τίς οὖν ἢ τῶν τοιούτων ὀρῶν αἰτία;
30 Γῆ κρᾶσιν ἀσφάλτου καὶ θείου παρεχομένη τύφεται μὲν καὶ παρ’

γράμματα οὔτε μὲ τέτοια πού νὰ μπορεῖ νὰ τὰ καταλάβεις. Ὁ Ἀπολλώνιος ὅμως, ἐπειδὴ οἱ ἱερεῖς δὲν ἔλεγαν τίποτε, εἶπε· “Δὲν μοῦ ἐπιτρέπει ὁ Αἰγύπτιος Ἡρακλῆς νὰ μὴν πῶ ὅσα γνωρίζω. Εἶναι τῆς γῆς καὶ τοῦ Ὠκεανοῦ σύνδεσμοι αὐτὲς οἱ στήλες· τὶς ἔγραψε ἐκεῖνος στὸν οἶκο τῶν Μοιρῶν, ὥστε οὔτε φιλονεικία νὰ συμβεῖ ἀνάμεσα στὰ στοιχεῖα, οὔτε νὰ ἀτιμάσουν τὴν ἀγάπη πού ἔχουν μεταξύ τους”.

Ἐπίσης λένε ὅτι διέπλευσαν τὸν ποταμὸ Βαίτη, πού δείχνει ὀλοκάθαρα τὴ φύση τοῦ ποταμοῦ· ὅταν δηλαδὴ τὸ πέλαγος πλημμυρίζει, ὁ ποταμὸς ἐπιστρέφει πίσω σὲ πηγὲς του, καθὼς κάποιος ἄνεμος τὸν ἀπομακρύνει ἀπὸ τὴ θάλασσα. Ἡ Βαιτική χῶρα, πού ὁ ποταμὸς αὐτὸς ἔχει τὸ ὄνομά της, λένε πὼς εἶναι ἡ καλύτερη ἀπὸ τὶς χῶρες. Οἱ πόλεις της εἶναι ἐξαιρετικὲς καὶ οἱ νόμοι της καὶ ὁ ποταμὸς διασχίζει ὅλες τὶς πόλεις· ὅλη εἶναι γεμάτη ἀπὸ γεωργία καὶ οἱ ἐποχὲς της ὅπως εἶναι τῆς Ἀττικῆς οἱ μετὰ τὸ φθινόπωρο καὶ κατὰ τὶς ὁποῖες τελοῦν τὰ μυστήρια.

Ὁ Ἀπολλώνιος λέγει ὅτι ὅσα οἱ ποιητὲς λένε γιὰ τὴν Αἴτνα σὰν μύθοι πού εἶναι νὰ μὴ τὰ πιστεύουμε, καὶ τὸ λέγει ὡς ἐξῆς· Ὁ μῦθος πού δὲν δεχόμεστε δὲν εἶναι ἀπὸ τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου, ἀλλὰ ἀπὸ τοὺς πιὸ δραματικὸς καὶ ἀπὸ αὐτοὺς πού διηγοῦνται οἱ ποιητὲς. Γιατὶ ἐκεῖνοι διηγοῦνται ὅτι κάποιος Τυφώνας ἢ Ἐγκέλαδος εἶχε φυλακισθεῖ κάτω ἀπὸ τὸ βουνὸ καὶ πεθαίνοντας μ’ αὐτὸν τὸν ἄσχημο τρόπο ἔβγαλε ἀσθμαίνοντας αὐτὴ τὴ φωτιά. Ἐγὼ βέβαια δέχομαι ὅτι ἔχουν ὑπάρξει γίγαντες καὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆς γῆς παρουσιάσθηκαν τέτοια σώματα ὅταν ἀνοιξαν τάφοι, ἀλλὰ δὲν ἦρθαν σὲ ἀγώνα μετὰ τοὺς θεοὺς, βεβήλωσαν ὅμως ἴσως τοὺς ναοὺς καὶ τὶς κατοικίες τῶν θεῶν. Ὅτι ὅμως ἐπιτέθηκαν στὸν οὐρανὸ καὶ οἱ θεοὶ δὲν τὸ ἐπέτρεψαν, αὐτὸ εἶναι παραφροσύνη νὰ τὸ λέμε καὶ μανία νὰ τὸ πιστεύουμε. Οὔτε πρέπει νὰ δίνεται σημασία σ’ ἐκεῖνον τὸ λόγο, ἂν καὶ ἀκούγεται καλύτερα, ὅτι στὴν Αἴτνα ὁ Ἡφαιστος ἐργάζεται τὴν τέχνη του καὶ χτυπάει ἐκεῖ κάποιο ἀμόνι. Ὑπάρχουν καὶ ἄλλα ἔμπυρα βουνὰ καὶ σὲ πολλὰ μέρη τῆς γῆς καὶ δὲν θὰ μᾶς ἔπαιρνε ὁ καιρὸς νὰ ἀποδίδομε σ’ αὐτὰ γίγαντες καὶ Ἡφαιστους. Τί συμβαίνει λοιπὸν σ’ αὐτὰ τὰ βουνὰ; Ἡ γῆ, παρέχοντας ἓνα κράμα ἀπὸ ἄσφαλτο καὶ θειάφι, βγάζει καπνοὺς ἀπὸ μόνη της, ἀλλὰ δὲν ἀναδίδει ἀκόμα φλόγες. Ἄν

ἑαυτῆς φύσει, πῦρ δὲ οὐ̄πω ἐκδίδωσιν· εἰ δὲ σηραγγώδης τύχοι καὶ ὑποδράμοι αὐτὴν πνεῦμα, φρυκτὸν ἤδη αἶρει· πλεονεκτήσασα δὲ ἢ φλόξ, ὥσπερ τὸ ὕδωρ, ἀπορρεῖ τῶν ὀρῶν καὶ ἐς τὰ πεδία προ-
 χεῖται, χωρεῖ τε ἐπὶ θάλασσαν ἐκβολὰς ποιούμενον οἶαι τῶν ποτα-
 5 μῶν εἰσιν.

Αἰθιοπία τῆς μὲν ὑπὸ ἡλίῳ πάσης ἐπέχει τὸ ἐσπέριον κέρας, ὥσπερ Ἴνδοι τὸ πρὸς ἕω· κατὰ Μερόην δὲ Αἰγύπτῳ ξυνάπτουσα, καί τι καὶ τῆς ἀμαρτύρου Λιβύης ἐπελθοῦσα, τελευτᾷ εἰς θάλασ-
 σαν, ἣν Ὠκεανὸν οἱ ποιηταὶ καλοῦσι τὸ περὶ γῆν ἅπαν ὧδε ἐπο-
 10 νομάζοντες Ποταμὸν δὲ Νεῖλον Αἰγύπτῳ δίδωσιν, ὃς ἐκ Κατα-
 δούπων ἀρχόμενος, ἣν ἐπικλύζει πᾶσαν Αἰγυπτον ἀπ' Αἰθιοπῶν
 ἄγει. Μέγεθος μὲν οὖν οὐκ ἀξία παραβεβληῆσθαι πρὸς Ἴνδούς ἥδε
 ἢ χώρα, ὅτι μηδ' ἄλλη μηδεμία, ὅποσαι κατὰ ἀνθρώπους ὀνομα-
 σταὶ ἤπειροι. Εἰ δὲ καὶ πᾶσαν Αἰγυπτον Αἰθιοπία ξυμβάλλοιμεν,
 15 τουτὶ δὲ ἠγώμεθα καὶ τὸν ποταμὸν πράττειν, οὐ̄πω ξύμμετροι
 πρὸς τὴν Ἴνδῶν ἀμφῶ ξυντεθεῖσαι. Ποταμοὶ δὲ ἀμφοῖν ὅμοιοι λο-
 γισαμένῳ τὰ Ἴνδοῦ τε καὶ Νείλου. Περαιίνουσί τε γὰρ τὰς ἠπεί-
 ρους ἐν ὥρᾳ ἔτους, ὅποτε ἢ γῆ ἐρᾷ τούτου, ποταμῶν τε παρέχον-
 ται μόνοι τὸν κροκόδειλον καὶ τὸν ἵππον. Τὴν δὲ ὁμοιότητα τῶν
 20 ἠπείρων πιστούσθω μὲν καὶ τὰ ἐν αὐταῖς ἀρώματα, πιστούσθω
 σαν δὲ καὶ οἱ λέοντες καὶ ὁ ἐλέφας ἐν ἑκατέρῳ ἀλισκόμενός τε καὶ
 δουλεύων. Βόσκουσι δὲ καὶ θηρία οἶα οὐ̄χ ἐτέρωθι, καὶ ἀνθρώ-
 πους μέλανας, ὃ μὴ ἄλλαι ἠπείροι. Πυγμαίων τε ἐν αὐταῖς ἔθνη.
 Γρυῖπες δὲ Ἴνδῶν καὶ μύρμηκες Αἰθιοπῶν, εἰ καὶ ἀνόμοιοι τὴν ιδέ-
 25 αν εἰσίν, ἀλλ' ὁμοιά γε, ὥς φασι, βούλονται· χρυσοῦ γὰρ φύλακες
 ἐν ἑκατέρῳ ἄδονται, τὸ χρυσόγεων τῶν ἠπείρων ἀσπαζόμενοι.

Αἰθιοπῶν δὲ καὶ Αἰγυπτίων ὄρια τὸ καλούμενον Συκάμινον οὐ̄ παραγεγονότα τὸν Ἀπολλώνιον χρυσῶ τε ἀσήμῳ φησὶν ἐντυ-
 χεῖν καὶ λίγκῳ καὶ ἐλέφαντι καὶ ρίζαις καὶ μύρῳ καὶ ἀρώμασι, κει-
 30 σθαι δὲ πάντα ἀφύλακτα ἐν ὁδῶ σχιστῇ. Ἡ δὲ αἰτία αὕτη· ἀγορὰν

ὅμως τύχει νὰ ἔχει σήραγγες καὶ περάσει μέσα κάποιο πνεῦμα, τότε πλέον ἀνάβει πυρκαγιά, κι ὅταν ἡ φλόγα δυναμώσει, κιλᾶ ἀπὸ τὰ βουνὰ ὅπως τὸ νερὸ, καὶ χύνεται στὶς πεδιάδες, μάζα φωτιάς ὅμως προχωρεῖ καὶ στὴ θάλασσα, καὶ δημιουργεῖ ἐκβολές παρόμοιες μετῶν ποταμῶν.

Ἡ Αἰθιοπία ἔχει ὅλης τῆς ὑψηλίου τὸ δυτικὸ ἄκρο, ὅπως οἱ Ἴνδοι κατέχουν τὸ ἀνατολικό. Πρὸς τὴ Μερόη ἐνώνεται μὲ τὴν Αἴγυπτο καὶ πλησιάζοντας καὶ τὴν ἀκατοίκητη Ἀφρική καταλήγει στὴ θάλασσα, τὴν ὁποία οἱ ποιητὲς ἀποκαλοῦν Ὠκεανὸ, ὀνομάζοντας ἔτσι ὅλη τὴ θάλασσα πὺ περιβάλλει τὴ γῆ. Τὸν ποταμὸ Νεῖλο τὸν ἀποδίδουν στὴν Αἴγυπτο· αὐτὸς πηγάζοντας ἀπὸ τοὺς Κατὰδουπες τὴν πλημμυρίζει, διασχίζοντας ὅλη τὴν Αἴγυπτο κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Αἰθιοπία. Αὐτὴ ἡ χώρα δὲν συγκρίνεται στὴν ἔκταση μὲ τὴν Ἰνδική, ὅπως καὶ καμμιά ἄλλη χώρα ἀπὸ ὅσες εἶναι ὀνομαστὲς μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Κι ἂν ἐνώσομε ὅλη τὴν Αἴγυπτο μὲ τὴν Αἰθιοπία καὶ νομίσομε ὅτι αὐτὸ κάνει ὁ ποταμὸς, ἐνωμένες κι οἱ δύο δὲν φτάνουν τὴν ἔκταση τῆς Ἰνδίας. Ἔχουν ποταμοὺς ὁμοίους μεταξὺ τους, ἂν σκεφθοῦμε τὸν Ἰνδὸ καὶ τὸν Νεῖλο. Ποτίζουν καὶ λιπαίνουν τὶς χῶρες τὴν ἐποχὴ τοῦ ἔτους πὺ ἡ γῆ διψᾷ γι' αὐτὸ, καὶ μόνο σ' αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς ποταμοὺς ζοῦν οἱ κροκόδειλοι καὶ οἱ ἵπποπόταμοι. Τὴν ὁμοιότητα τῶν χωρῶν μποροῦν νὰ τὴ βεβαιώσουν καὶ τὰ ἀρώματά τους, τὴ βεβαιώνουν ὅμως καὶ οἱ λέοντες καὶ οἱ ἐλέφαντες, οἱ ὁποῖοι καὶ στὶς δύο συλλαμβάνονται καὶ ὑπηρετοῦν. Βόσκουν σ' αὐτὲς καὶ θηρία πὺ δὲν βρῖσκονται ἄλλοῦ, καὶ ἔχουν ἀνθρώπους μαύρους πὺ δὲν ἔχουν ἄλλες χῶρες· ὑπάρχουν ἐπίσης ἐδῶ καὶ ἔθνη Πυγμαίων. Οἱ Γρύπες τῶν Ἰνδῶν καὶ τὰ μυρμήγκια τῶν Αἰθιόπων, ἂν καὶ διαφέρουν στὴ μορφή, ὅμως ἔχουν, ὅπως λένε, τὴν ἴδια διάθεση. Φημολογεῖται ὅτι στὶς δύο αὐτὲς χῶρες εἶναι φύλακες τοῦ χρυσοῦ, ἀποδεχόμενοι ἔτσι ὅτι οἱ χῶρες ἔχουν χρυσό.

Τὰ ὄρια τῶν Αἰθιόπων καὶ τῶν Αἴγυπτίων εἶναι τὸ λεγόμενο Συκάμινο, στὸ ὁποῖο ὅταν ἔφτασε ὁ Ἀπολλώνιος λέγει ὅτι βρῆκε χρυσάφι καὶ ἀσήμι καὶ λινάρι καὶ ἐλεφαντόδοντο καὶ ρίζες καὶ μύρο καὶ ἀρώματα, πὺ κείτονταν ὅλα αὐτὰ ἀφύλακτα σ' ἓνα τριστρατο. Ὁ λόγος εἶναι ὁ ἐξῆς· Οἱ Αἰθίοπες ἐτοιμάζουν ἀγορὰ μὲ ὅσα παρά-

Αἰθίοπες ἀπάγουσιν ὧν Αἰθιοπία δίδωσιν, οἱ δὲ ἀνελόμενοι πᾶσαν ξυμφέρουσιν εἰς τὸν αὐτὸν χῶρον ἄγορὰν Αἴγυπτίαν ἴσου ἀξίαν, ἠνούμενοι τῶν αὐτοῖς ὄντων τὰ οὐκ ὄντα. Οἱ δὲ τὰ ὄρια τῶν ἡπειρῶν οἰκοῦντες οὐπω μέλανες, ἀλλ' ὁμόφυλοι τὸ χρῶμα· 5 μελαίνονται γὰρ οἱ μὲν ἤττον Αἰθιόπων, οἱ δὲ μᾶλλον Αἴγυπτίων.

Ἐντεῦθεν φησι τὸν Ἀπολλώνιον χωρεῖν ἐπὶ Μέμνονος, ἡγεῖσθαι δὲ αὐτοῖς μειράκιον Αἴγύπτιον, Τιμασίῳ ὄνομα. Κακῶς δὲ φησι πεπραχέναι Ἀπολλώνιον ἀφικόμενον εἰς τοὺς τῶν Αἰθιόπων γυμνοὺς, καὶ οὐχ ὅμοια ὧν ἐξενίσθη παρὰ τοῖς τῶν Ἰνδῶν Βρα- 10 χμᾶσι. Τὸ δὲ αἶτιον, φησὶν, ὅτι Εὐφρότης τις φιλοσοφεῖν ἐπιτηδεύων καὶ εἰς διαφορὰν ἐλθὼν Ἀπολλωνίῳ, τὰς ἀκοὰς τῶν Γυμνῶν ταῖς κατὰ Ἀπολλωνίου προκατασχὼν διαβολαῖς, κακῶς αὐτοὺς πρὸς αὐτὸν διακειῖσθαι παρεσκεύασε. Πολλῶ δὲ κρείττους ἐπὶ σοφία τε καὶ τοῖς ἄλλοις τοὺς παρὰ Ἰνδοῖς Βραχμᾶνας τῶν παρὰ 15 Αἰθίοψι Γυμνῶν ἀποφαίνεται. Οἰκεῖν δὲ τοὺς Γυμνοὺς ὑπαιθρίους φησὶ καὶ ὑπὸ τῷ οὐρανῷ αὐτῷ, ἐπὶ τινος δὲ γηλόφου ξυμμέτρου, μικρὸν ἀπὸ τῆς ὄχθης τοῦ Νείλου. Ἐποιήσατο δὲ τὴν πρὸς αὐτοὺς ὁδὸν Ἀπολλώνιος ἀπὸ θαλάσσης καὶ διὰ τοῦ Νείλου.

Συνδιατρίψας δὲ ἐπ' ὀλίγον χρόνον τοῖς Γυμνοῖς καὶ προσει- 20 πῶν ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ, ἐπορεύοντο τὴν εἰς τὰ ὄρη τείνουσαν ἀριστεροὶ τοῦ Νείλου, τάδε ὀρῶντες λόγου ἄξια. Οἱ Κατάδουποι γεώδη ὄρη, παραπλήσια τῷ Λυδῷ Τιμῶλῳ· κατάρρους δὲ ἀπ' αὐτῶν φέρεται Νεῖλος, ἣν ἐπισπᾶται γῆν ποιῶν Αἴγυπτον. Ἡ δὲ ἡχώ τοῦ ῥεύματος καταρρηγνυμένου τῶν ὀρῶν, καὶ ψόφῳ ἅμα εἰς τὸν Νεῖ- 25 λον ἐκπίπτοντος, χαλεπὴ δοκεῖ καὶ οὐκ ἀνεκτὴ ἀκοῦσαι· καὶ πολλοὶ τῶν πρόσω τοῦ μετροῦ προσελθόντες ἀνέξενον ἀποβαλόντες τὸ ἀκούειν.

Προϊόντι δὲ τῷ Ἀπολλωνίῳ καὶ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν μαστοὶ ὀρῶν ἐφαίνοντο παρεχόμενοι δένδρα, ὧν Αἰθίοπες τὰ φύλλα καὶ τὸν 30 φλοιὸν καὶ τὸ δάκρυον καρπὸν ἡγοῦνται. Ἐώρων δὲ καὶ λέοντας ἀγχοῦ τῆς ὁδοῦ καὶ πορδάλεις καὶ τοιαῦτα θηρία ἕτερα, ἐπήγει δὲ οὐδὲν αὐτοῖς, ἀλλ' ἀπεπήδα σφῶν ὥσπερ ἐκπεπληγμένα τοὺς ἀν-

γει ἢ Αἰθιοπία, ἐνῶ οἱ Αἰγύπτιοι παίρνουν ὅλα τὰ ἐμπορεύματα καὶ δημιουργοῦν στὸν ἴδιο χῶρο ἀγορὰ ἴσης ἀξίας ἀγοράζοντας μὲ αὐτὰ πού ἔχουν αὐτὰ πού δὲν ἔχουν. Ὅσοι κατοικοῦν τὰ σύνορα τῶν χωρῶν δὲν εἶναι μαῦροι, ἀλλὰ κατὰ τὸ χρῶμα ἀνήκουν στὴν ἴδια φυλή. Γιατὶ στὴ μία χώρα εἶναι λιγότερο μαῦροι ἀπὸ τοὺς Αἰθίοπες καὶ στὴν ἄλλη περισσότερο ἀπὸ τοὺς Αἰγύπτιους.

Ἀπὸ ἐδῶ, λέγει ὁ Φιλόστρατος, ὁ Ἀπολλώνιος προχώρησαν στὴν περιοχή τοῦ Μέμνονα, μὲ ὁδηγὸ τους ἓνα νεαρὸ, πού λεγόταν Τιμασίων. Δὲν εἶχε καλὴ μεταχείριση ὁ Ἀπολλώνιος ὅταν ἔφτασε στοὺς γυμνοσοφιστὲς Αἰθίοπες καὶ δὲν τὸν φιλοξένησαν ὅμοια μὲ τοὺς Ἴνδους Βραχμάνες. Ὁ λόγος, λέγει, εἶναι, ὅτι κάποιος Εὐφράτης ἀσχολούμενος μὲ τὴ φιλοσοφία ἤρθε σὲ διένεξη μὲ τὸν Ἀπολλώνιο καὶ προκαταλαμβάνοντας τοὺς γυμνοσοφιστὲς μὲ τὶς συκοφαντίες του ἐναντίον τοῦ Ἀπολλωνίου, τοὺς προδιέθεσε ἄσχημα ἐναντίον του. Βεβαιώνει ὅτι οἱ Ἴνδοι Βραχμάνες εἶναι πολὺ ἀνώτεροι στὴ σοφία καὶ στὴν ἄλλη συμπεριφορὰ ἀπὸ τοὺς γυμνοσοφιστὲς Αἰθίοπες. Οἱ γυμνοσοφιστὲς λέγει κατοικοῦν στὸ ὕπαιθρο κάτω ἀπὸ τὸν οὐρανὸ, σ' ἓνα συμμετρικὸ λόφο λίγο μακρύτερα ἀπὸ τὶς ὄχθες τοῦ Νεῖλου. Ὁ Ἀπολλώνιος πῆγε σ' αὐτοὺς ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ τὸν Νεῖλο.

Ἀφοῦ ἔμεινε λίγον καιρὸ μαζί μὲ τοὺς γυμνοσοφιστὲς καὶ συνομίλησε μαζί τους, μαζί μὲ τὴ συνοδεία του πῆραν τὸ δρόμο πού ὁδηγοῦσε στὰ βουνά, βλέποντας στὰ ἀριστερὰ τοῦ Νεῖλου τὰ ἐξῆς ἀξιοθέτα. Οἱ Κατάδουποι εἶναι ὄρη ἀπὸ χῶμα, γήλοφοι, παρόμοια μὲ τὸν Τμῶλο τῆς Λυδίας, ἀπὸ τοὺς ὁποίους κυλάει ὀρμητικὰ ὁ Νεῖλος καὶ μὲ τὸ χῶμα πού παρασύρει δημιουργεῖ τὴν Αἴγυπτο. Ἡ βοή τοῦ νεροῦ πού σὰν καταρράκτης κυλᾷ ἀπὸ τὰ βουνὰ καὶ μὲ πολὺ πάταγο πέφτει στὸ Νεῖλο, εἶναι τρομερὴ καὶ ἀνυπόφορη στὴν ἀκοή. Καὶ πολλοὶ πού προχώρησαν πολὺ, γύρισαν πίσω ἔχοντας χάσει τὴν ἀκοή τους.

Προχωρώντας ὁ Ἀπολλώνιος μὲ τὴ συνοδεία του, στοὺς γηλόφους φαίνονταν δένδρα, τῶν ὁποίων οἱ Αἰθίοπες θεωροῦν καρποὺς τὰ φύλα καὶ τὴ φλούδα καὶ τὸ δάκρυ. Ἐβλεπαν καὶ λιοντάρια κοντὰ στὸ δρόμο καὶ παρδάλεις καὶ ἄλλα τέτοια θηρία. Κανένα ἀπὸ αὐτὰ δὲν ὀρμοῦσε ἐναντίον τους, ἀλλ' ἔφευγαν πηδώντας σὰ νὰ ξαφνιαζο-

θρώπους. Ἐλαφοὶ δὲ καὶ δορκάδες καὶ στρουθοὶ καὶ ὄνοι, πολλὰ μὲν καὶ ταῦτα ἑώρατο, πλεῖστα δὲ οἱ βόαγροί τε καὶ οἱ βούτραγοι σύγκειται δὲ τὰ θηρία ταῦτα, τὸ μὲν ἐλάφου τε καὶ τράγου, τὸ δὲ ἀφ' οὐπερ τὴν ἐπωνυμίαν ἤρηκε (εὕρηκε). Καὶ ὅσοις δὲ τούτων
5 ἐνετύγχανον καὶ ἡμιβρώτοις σώμασιν· οἱ γὰρ λέοντες, ἐπειδὴν θερμῆς τῆς θήρας ἐμφορηθῶσιν, ἀτιμάζουσιν αὐτῆς τὰ περιττά, πιστεύοντες, οἴμαι, τῷ καὶ αὐθις θηράσειν

Ἐνταῦθα νομάδες οἰκοῦσιν Αἰθίοπες ἐφ' ἀμαξῶν πεπολισμένοι, καὶ πλησίον τούτων οἱ τοὺς ἐλέφαντας θηρῶντες κατακόπτον-
10 τες δὲ αὐτοὺς ποιοῦνται ἀγοράν, ὅθεν ἐπώνυμοὶ εἶσι τῆς τῶν ἐλεφάντων βρώσεως. Νασαμῶνες δὲ καὶ Ἄνδροφάγοι καὶ Πυγμαῖοι καὶ Σκιάποδες, ἔθνη μὲν Αἰθιόπων καὶ οἶδε, καθήκουσι δὲ ἐς τὸν Αἰθίοπα Ὠκεανόν, ὃν μόνον ἐσπλέουσιν ἀπενεχθέντες ἄκοντες.

Διαλεγομένους δὲ ὑπὲρ τῶν θηρίων τοὺς ἄνδρας καὶ φιλοσο-
15 φούντας ὑπὲρ τῆς φύσεως ἄλλο ἄλλως βοσκοῦσης, ἠγὼ προσέβαλλεν οἶον βροντῆς οὐπω σκληρᾶς, ἀλλὰ κοίλης ἔτι καὶ ἐν τῷ νέφει. Καὶ ὁ Τιμασίαν· “Ἐγγύς, ἔφη, ὁ καταρράκτης ὁ πρῶτος μὲν ἀνιόντων, ὕστατος δὲ κατιόντων. Τέσσαρες δ' ἄρα οἱ καταρράκται”. Στάδια δὲ ἴσως προελθόντες δέκα ἰδεῖν φασὶ ποταμὸν ἐκδι-
20 δόμενον τοῦ ὄρους, μείω οὐδὲν ἢ ἐν πρώταις συμβολαῖς ὁ Μαρσύας καὶ ὁ Μαϊάνδρος. Χωροῦντες δὲ πρόσω θηρία μὲν οὐκέτι ὄραῖν (ψοφοδεᾶ γὰρ φύσει ὄντα προσοικεῖν τοῖς γαληνοῖς ὕδασι μᾶλλον, ἢ τοῖς ῥαγδαίοις τε καὶ ἐνήχοις), ἑτέρου δὲ καταρράκτου ἀκοῦσαι μετὰ πεντεκαίδεκά που στάδια, χαλεποῦ ἤδη καὶ οὐκ
25 ἀνεκτοῦ ἀκοῦσαι· διπλάσιον μὲν γὰρ εἶναι αὐτὸν τοῦ προτέρου, ὄραῖν δὲ ὑψηλοτέρων ἐκπίπτειν. Ἐαυτὸν μὲν οὖν καὶ τινὰς τῶν ἑτέρων οὕτω τι ἐγκτυπηθῆναι τὰ ὠτὰ φησὶν ὁ Δάμις, ὡς αὐτός γε ἀναξεῦξαι τοῦ τε Ἀπολλωνίου δεῖσθαι μὴ πρόσω χωρεῖν· τὸν δὲ ἐρωμένως ξύν τε τῷ Τιμασίῳ καὶ ἑτέρῳ τινὶ τοῦνομα Νεῖλω τοῦ
30 τρίτου καταρράκτου ἔχεσθαι περὶ οὗ τάδε ἀπαγγεῖλαι ἤκοντα. Ἐπικρεμᾶσθαι μὲν τῷ Νείλῳ κορυφὰς ἐκεῖ σταδίων μάλιστα ὀκτώ

10. Ὃπου συμβάλλουν ὁ Μαρσύας καὶ ὁ Μαϊάνδρος τῆς Μ. Ἀσίας.

νταν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους. Ἐλάφια καὶ ζαρκάδια καὶ στρουθοκάμηλοι καὶ ὄνοι ἦταν πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ τὰ εἶδη ποὺ εἶδαν καὶ πάρα πολλὰ τὰ ἀγριόδοδα καὶ οἱ βοιδότραγοι. Τὰ θηρία αὐτὰ εἶναι μείγμα ἀπὸ ἐλάφι καὶ τράγο, καὶ τὰ ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ ποὺ πῆραν τὸ ὄνομα τους. Συναντοῦσαν ἐπίσης κόκκαλα αὐτῶν τῶν θηρίων καὶ μισοφαγωμένα σώματα. Γιατὶ τὰ λιοντάρια, ὅταν χορτάσουν ἀπὸ θερμὸ κυνήγι, τὰ περιττὰ τὰ περιφρονοῦν, πιστεύοντας, ὅπως νομίζω, ὅτι καὶ πάλι θὰ συλλάβουν τὸ ἴδιο θήραμα.

Ἐδῶ κατοικοῦν Αἰθίοπες νομάδες ἐγκαταστημένοι σὲ πόλεις ἀμάξια καὶ κοντὰ τους αὐτοὶ ποὺ κυνηγοῦν τοὺς ἐλέφαντες, τοὺς ὁποίους τεμαχίζουν καὶ τοὺς πουλοῦν, καὶ πῆραν τὸ ὄνομά τους ἀπὸ τὸ ὅτι τρῶνε τοὺς ἐλέφαντες. Οἱ Νασαμῶνες καὶ οἱ Ἀνθρωποφάγοι καὶ οἱ Πυγμαῖοι καὶ οἱ Σκιάποδες εἶναι καὶ αὐτοὶ ἔθνη Αἰθιοπικά, καὶ κατεβαίνουν στὸ Αἰθιοπικὸ πέλαγος, τὸ μόνο ποὺ ταξιδεύουν χωρὶς νὰ θέλουν ὅταν παρασυρθοῦν ἀπὸ τὰ κύματα.

Κι ἐνῶ οἱ ἄνδρες μιλοῦσαν γιὰ τὰ θηρία καὶ φιλοσοφοῦσαν γιὰ τὴ φύση ποὺ γεννοῦσε διαφορετικὰ εἶδη, χτύπησε τὰ αὐτιά τους ἕνας ἦχος σὰν βροντή, ὄχι σκληρὸς ἀλλὰ ὑπόκωφος, σὰ νὰ ἦταν ἀκόμα μέσα στὸ νέφος. Καὶ ὁ Τιμασίων εἶπε· Εἶναι κοντὰ ὁ πρῶτος καταρράκτης γιὰ αὐτοὺς ποὺ ἀνεβαίνουν καὶ ὁ τελευταῖος γι' αὐτοὺς ποὺ κατεβαίνουν. Οἱ καταρράκτες βέβαια εἶναι τέσσερις. Λένε πὼς χρειάζονται ἴσως δέκα στάδια γιὰ νὰ δεῖ κανεὶς προχωρώντας τὸν ποταμὸ νὰ προβάλλει ἀπὸ τὸ βουνό, ὄχι λιγότερο ἀπὸ ὅτι ἡ πρώτη συμβολὴ τοῦ Μαιάνδρου¹⁰. Προχωρώντας δὲν ἔβλεπαν θηρία (γιατὶ εἶναι δειλὰ ἀπὸ τὴ φύση τους καὶ κατοικοῦν στὰ ἤρεμα νερὰ μᾶλλον, παρὰ στὰ ὀρμητικὰ καὶ θορυβώδη), ἄκουσαν ὅμως δεύτερο καταρράκτη, ἔπειτα ἀπὸ δεκαπέντε στάδια, ποὺ ἦταν φοβερὸς κι αὐτὸς καὶ ἀνυπόφορος στὴν ἀκοή· γιατί εἶναι διπλάσιος ἀπὸ τὸν πρῶτο καὶ πέφτει ἀπὸ ψηλότερα βουνά. Ὁ Δάμις λοιπὸν καὶ κάποιοι ἄλλοι σύντροφοι ἔνοιωσαν, λέγει, τόσο δυνατὸ κτύπημα στ' αὐτιά, ὥστε ὁ ἴδιος γύρισε πίσω καὶ παρακαλοῦσε τὸν Ἀπολλώνιο νὰ μὴν προχωρήσει ἄλλο. Αὐτὸς ὅμως ἐπέμενε πολὺ μαζὶ μὲ τὸν Τιμασίωνα καὶ κάποιον ἄλλο, ποὺ τὸ ὄνομά του ἦταν Νεῖλος, γιὰ τὸν τρίτο καταρράκτη· γι' αὐτόν, ὅταν ἔφτασαν ἐκεῖ, εἶπε τὰ ἑξῆς· Πάνω ἀπὸ τὸ Νεῖλο κρέμονται οἱ

ὑψος, τὴν δὲ ὄχθην τὴν ἀντικειμένην τοῖς ὄρεσιν, ὄφρῦν εἶναι λιθοτομίας ἀρρήτου, τὰς δὲ πηγὰς ἀποκρεμαννυμένας τῶν ὄρων ὑπερπίπτειν εἰς τὴν πετρῶδη ὄχθην, ἀναχειῖσθαι δὲ ἐκεῖθεν εἰς τὸν Νεῖλον κυμαίνουσάς τε καὶ λευκάς, τὰ δὲ πάθη τὰ περὶ αὐτὰς ξυμβαίνοντα πολλαπλασίας ἢ αἱ πρότεροι οὔσας, καὶ τὴν πηδῶσαν ἐκ τούτων ἠγῶ εἰς τὰ ὄρη δυσήκοον ἐργάζεσθαι τὴν ἱστορίαν τοῦ ῥεύματος. Τὴν δὲ πρόσω ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὰς πρώτας πηγὰς ἄγουσαν ἄπορον μὲν ἐλθεῖν φασιν, ἄπορον δὲ ἐνθυμηθῆναι· πολλὰ γὰρ καὶ περὶ δαμόνων ἀδουσι, οἷα καὶ Πινδάρῳ κατὰ σοφίαν ὑμνηται
10 περὶ τοῦ δαίμονος, ὃν ταῖς πηγαῖς ταύταις ἐφίστησιν ὑπὲρ ξυμμετρίας τοῦ Νεῖλου.

“Ὅτι Δομετιανόν, φησί, τὸν βασιλέα νομοθετῆσαι εὐνούχους τε μὴ ποιεῖν καὶ ἀμπέλους μὴ φυτεύειν, ἀλλὰ καὶ τὰς οὔσας ἐκτέμνειν. Εἶπεῖν δὲ πρὸς ταῦτα τὸν Ἀπολλώνιον ὡς, “Ἐγὼ μὲν ἴσως
15 οὔτε αἰδοίων δέομαι οὔτε οἴνου, λέληθε δὲ ὁ θαυμασιώτατος τῶν μὲν ἀνθρώπων φειδόμενος, τὴν δὲ γῆν εὐνουχίζων”.

“Ὅτι ἐν τῷ ζ' καὶ ἡ' λόγῳ ὁ Φιλόστρατος τὴν πρὸς τοὺς τυράννους, καὶ μάλιστα πρὸς Δομετιανόν, τοῦ Ἀπολλωνίου παρησιάν ἐξυμνήσας, καὶ εἰπὼν ὅπως τε ἐγράφη καὶ ὅπως αὐτό-
20 κλητος ἐπὶ τὴν δίκην ἦκεν, ὅπως τε γέγονεν ἀδέσμῳ φρουρᾷ, καὶ ὅπως ὕστερον ἐδέθη καὶ ἐλύθη καὶ ἀπελογήσατο καὶ τοῦ δικαστηρίου ἀπέστη, ταῦτα εἰπὼν, καὶ μαγικῆς οὐδ' ὀπωστιοῦν μετασχεῖν, ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἄλλος μυσάττεσθαι ταύτην ἀπισχυρισάμενος, καίτοι πολλὰ τερατώδη γράφων περὶ αὐτοῦ, τὸν θάνατον
25 ἄδηλον καὶ πολύφημον ἀναγράφει γενέσθαι, αὐτοῦ ἐκείνου τούτου καὶ ζῶντος ἐν μελέτῃ ποιουμένου. Φησὶ γὰρ αὐτὸν λέγειν αἰεὶ “Λάθε βιώσας εἰ δὲ μὴ, λάθε ἀποθανών”. Ἀρεταῖς λέγει συνηξημέναι τὸν ἄνδρα, καὶ τὴν Πυθαγόρου διὰ βίου σοφίαν ἐξηλωκέναι.

30 Οὗτος δ' ὁ Φιλόστρατος ἀπαγγελία μὲν κέχρηται γλυκεῖα καὶ ποικιλωτάτη καὶ λέξεσιν ἐμπρεπούσαις φράσει τοιαύτη, συντάξεισι μέντοι γε τοιαύταις οἷαις οὐκ ἂν τις ἄλλος ἐς τὸ συγγράφειν τε-

κορυφές τοῦ βουνοῦ σὲ ὕψος ὀκτὼ σταδίων, ἐνῶ ἡ ὄχθη ἡ ἀντίθετη στὰ βουνὰ ἔχει ἓνα λατομεῖο ποῦ δὲν περιγράφεται, καὶ τὰ νερὰ ποῦ κρέμονται ἀπὸ τὰ βουνὰ πέφτουν ἀπὸ ψηλὰ στὴν πετρώδη ὄχθη κι ἀπὸ ἐκεῖ ξαναχύνονται στὸν Νεῖλο κυματιστὰ καὶ ἀφρισμένα, ἐνῶ τὰ ἀτυχήματα ποῦ συμβαίνουν ἀπὸ αὐτὰ, ἐπειδὴ εἶναι τὰ νερὰ πολλαπλάσια ἀπὸ τὰ προηγούμενα, καὶ τὸν ἦχο ποῦ ἀντανακλᾷ στὰ βουνὰ εἶναι ἀδύνατο νὰ τὰ ἀκούει κανεὶς καὶ κάνουν δύσκολο νὰ διηγηθεῖ τὴν ἀρχὴ τοῦ Νείλου. Τὸν πιὸ πέρα δρόμο ποῦ ὀδηγεῖ στὶς πρῶτες πηγές εἶναι ἀδύνατο νὰ τὸν βαδίσει κανεὶς, λένε, καὶ ἀδύνατο νὰ τὸν θυμηθεῖ. Γιατὶ διηγοῦνται πολλὰ καὶ γιὰ δαίμονες, ὅπως αὐτὰ ποῦ μέ σοφία ἔγραψε στοὺς ὕμνους ὁ Πίνδαρος γιὰ τὸν δαίμονα, ποῦ τὸν τοποθέτησε στὶς πηγές αὐτὲς γιὰ νὰ ρυθμίζει τὴ ροὴ τοῦ Νείλου.

Λέγει ὅτι ὁ βασιλιάς Δομετιανὸς νομοθέτησε νὰ μὴν κάνουν εὐνούχους καὶ νὰ μὴ φυτεύουν ἀμπέλια, ἀλλὰ κι αὐτὰ ποῦ ὑπάρχουν νὰ τὰ κόβουν. Σχετικὰ μ' αὐτὰ ὁ Ἀπολλώνιος εἶπε: “Ἐγὼ βέβαια οὔτε γεννητικὰ ὄργανα χρειάζομαι οὔτε κρασί, ξεχνᾷ ὁμως ὁ θαυμαστότατος, ὅτι λυπᾶται βέβαια τοὺς ἀνθρώπους, εὐνουχίζει ὁμως τὴ γῆ”.

Στὸ ἕβδομο καὶ ὄγδοο βιβλίο του ὁ Φιλόστρατος, ἀφοῦ ἐξύμνησε τὸ θάρρος τοῦ Ἀπολλωνίου ἀπέναντι στοὺς τυράννους, καὶ κυρίως ἀπέναντι στὸν Δομετιανό, καὶ ἀφοῦ εἶπε πῶς κατηγορήθηκε καὶ πῶς παρουσιάσθηκε αὐτόκλητος στὴ δίκη, πῶς ἐπίσης κλείσθηκε στὴ φυλακὴ χωρὶς δεσμὰ καὶ πῶς ὕστερα δέθηκε καὶ λύθηκε καὶ ἀπολογήθηκε κι ἔφυγε ἀπὸ τὸ δικαστήριο, ἀφοῦ εἶπε αὐτὰ τὰ πράγματα, ὅτι αὐτὸς δὲν εἶχε καμμιά σχέση μὲ τὴ μαγεία, κι ἀφοῦ ἰσχυρίσθηκε ὅτι τὴ συχαίνεται περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον, παρόλο ποῦ γράφει γι' αὐτὸν πολλὰ καὶ τερατώδη, ὁ θάνατος του γράφει θὰ εἶναι ἄγνωστος καὶ διαδόητος, καὶ ὅτι αὐτὸ ἀκριδῶς ἐκεῖνος καὶ ζωντανὸς μελετοῦσε. Γιατὶ σημειώνει ὅτι αὐτὸς ἔλεγε πάντοτε: “Ζῆσε χωρὶς νὰ γίνεις ἀντιληπτός· ἂν ὄχι αὐτό, πέθανε χωρὶς νὰ σὲ ἀντιληφθοῦν”. Λέγει ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος πέρασε τὴ ζωὴ του μὲ συντροφιά τὶς ἀρετὲς καὶ σ' ὅλη τὴ ζωὴ του ἦταν ζηλωτὴς τῆς σοφίας τοῦ Πυθαγόρα.

Αὐτὸς ἐδῶ ὁ Φιλόστρατος ἔχει ἔκφραση γλυκεῖα καὶ ποικίλη καὶ χρησιμοποιεῖ τὶς λέξεις ποῦ ἀρμόζουν σ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἔκφρασης, ἀλλὰ καὶ συντάξεις τέτοιες ποῦ δὲν χρησιμοποίησε κανένας ἄλλος

ταγμένος δοκοῦσι γάρ πως ἀσυνταξίαις μᾶλλον εἰκέναι ἢ συντάξεως ὀτιοῦν μετέχειν. Οὗτος δ' ἴσμεν ὁ ἀνὴρ ὡς πολυμαθέστατος ὢν οὐκ ἂν διαμαρτία τοῦ ὀρθοῦ εἰς ταύτην ἐξηνέχθη τὴν ἰδιότροπον τῶν συντάξεων καινοτομίαν, ἀλλ' ἅ τισι τῶν ἀρχαιοτέρων
5 σπανιάκις ἴσως εἴρηται, τούτοις οὗτος εἰς κόρον ἀπεχρήσατο, πεπαρησιασμένην αὐτῶν τὴν χρῆσιν ἐπιδεικνύμενος, καὶ οὐδ' εἰς μάτην, ἀλλὰ τοῦ ἠδέος χάριν· ἔχουσι γὰρ καὶ τὰ τοιαῦτα τῶν λόγων τὸ ἐπαγωγὸν καὶ ἐπαφρόδιτον.

Ἐκ τοῦ αὐτοῦ βίου ὅσα παρεῖται, κάλλει ρημάτων
καὶ συνθήκης διαλάμποντα.

10

Καὶ Πυθαγόρας αὐτὸς καὶ Δημόκριτος ὁμιλήσαντες μάγοις, καὶ πολλὰ δαιμόνια εἰπόντες, οὕτω ὑπήχθησαν τῇ τέχνῃ. Καὶ τίς οὐκ οἶδε τὸν Ἀναξαγόραν Ὀλυμπιάσι μὲν, ὁπότε ἦκιστα ὕοι, παρελθόντα ὑπὸ κωδίῳ εἰς τὸ στάδιον ἐπὶ προρρήσει ὄμβρου;
15 Ὡς ἔψανσε τοῦ θεῖος τε καὶ δαιμόνιος εἶναι τῇ μάγῳ τέχνῃ. Μετέχοντι δέ μοι τοῦ περὶ αὐτὴν κύκλου· καὶ γὰρ τοὺς ῥητορικοὺς πάντας λόγους ἐπὶ τῇ καὶ ἠσπάζετο. Παρ' ὧν ὑπάρχει μαθεῖν ὡς ὑποθειάζων τὴν φιλοσοφίαν ἐγένετο. Κύκνοι τοίνυν, οὓς ὁ λειμῶν ἔβασκε, χορὸν στήσαντες περὶ τὴν Ἀπολλωνίου μητέρα
20 καθεύδουσαν, καὶ τὰς πτέρυγας (ὥσπερ εἰώθασιν) ἄραντες, ἀθρόον ἤχησαν· καὶ γὰρ τι καὶ ζεφύρου ἦν ἐν τῷ λειμῶνι. Ἡ δὲ ἐξέθορέ τε ὑπὸ τῆς ᾠδῆς καὶ ἀπέτεκεν. Ἰκανὴ δὲ πᾶσα ἔκπληξις μαιεύσασθαι καὶ πρὸ τῆς ᾠδῆς. Ὀφθαλμοὶ δὲ πάντες ἐς αὐτὸν ἐφέροντο, σκωπτόλαι τε καὶ ὑβρισταὶ πάντες καὶ δεδώκασιν τῇ
25 ὀθόνη μᾶλλον πάντες ἢ σοφία Ἀθηναῖοι. Προάστειον ἐν ᾧ κῆποι ἀπαλοὶ ἦσαν. Ὁ τε Κιλίκιος λόγος, “Ποῖ τρέχεις;” Ἡ ἐπὶ τὸν ἔφηβον;”, ἐπὶ Ἀπολλωνίῳ τε ἐλέγετο καὶ παροιμιώδη τιμὴν ἔσχε. Τὴν δὲ οὐσίαν λαμπρὰν οὖσαν διέλαχε πρὸς τὸν ἀδελφόν. Φιλοσοφίας γὰρ πάσης ἠχῶ ἐν αὐτῷ ἦν. Ὅτι ἐρομένου τὸν Ἀ-
30 πολλώνιον τοῦ Εὐξένου τί δῆτα οὐ ξυγγράφοι, καίτοι ἀπαγγελία χρώμενος δοκίμῳ τε καὶ διεγηγερμένη, “Ὅτι οὕτω”, ἔφη,

συγγραφέας. Γιατί τὰ γραπτὰ του φαίνονται σὰν ἀσυνταξίες μᾶλλον, παρὰ ὅτι ἔχουν κάποια σχέση μετὰ τὴ σύνταξη. Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος γνωρίζομε ὅτι, σὰν πολυμαθέστατος ποῦ ἦταν, δὲν ἔφτασε σ' αὐτὴ τὴν ἰδιόρρυθμη πρωτοτυπία τῶν συντάξεων ἀπὸ λάθος τοῦ ὀρθοῦ, ἀλλὰ αὐτὰ ποῦ σπάνια ἴσως εἰπώθηκαν ἀπὸ τοὺς παλαιότερους, αὐτὸς τὰ χρησιμοποίησε κατὰ κόρον, παρουσιάζοντας θαρραλέα τὴν χρῆση τους, καὶ ὄχι ἔτσι ἄσκοπα, ἀλλὰ γιὰ χάρι τῆς γλυκύτητας. Γιατί ἔχουν κι αὐτοὶ οἱ λόγοι τὸ θελκτικὸ καὶ τὴ γοητεία.

Ἐκτὸν ἴδιον Βίο ἀνθολογία ὄσων παραλείπονται, ποῦ διαλάμπουν γιὰ τὴν ὁμορφιά τῶν λέξεων καὶ τῆς σύνθεσης.

Καὶ ὁ Πυθαγόρας ὁ ἴδιος καὶ ὁ Δημόκριτος ποῦ συναναστραφῆκαν μάγους καὶ ἀνέφεραν πολλὰ δαιμόνια, δὲν ἄσκησαν τὴν τέχνη. Καὶ ποῖος δὲν γνωρίζει ὅτι ὁ Ἀναξαγόρας στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, ὅταν δὲν ὑπῆρχε ὑπόνοια βροχῆς, πῆγε στὸ στάδιο μὲ δερμάτινο ροῦχο γιὰ νὰ προαναγγεῖλει βροχή; Ἐκτὸ αὐτὰ κόντεψε νὰ θεωρηθεῖ θεὸς καὶ θεϊκός, κι αὐτὸ ἔξαιτίας τῆς μαγικῆς τέχνης. Μετεῖχα κι ἐγὼ στὸν κύκλο γι' αὐτὴν γιὰτὶ ἐπαινοῦσε κι ἀποδεχόταν μὲ εὐχαρίστηση ὅλους τοὺς ρητορικοὺς λόγους, κι ἀπὸ αὐτὸ μποροῦμε νὰ μάθομε ὅτι ἦταν θιασώτης τῆς φιλοσοφίας. Κάποιοι κύκνοι λοιπὸν ποῦ ἔβοσκον στὸ λιβάδι, ἀφοῦ μαζεύθηκαν γύρω ἀπὸ τὴ μητέρα τοῦ Ἀπολλωνίου ποῦ κοιμόταν καὶ σήκωσαν (ὅπως συνήθιζαν) τὰ φτερά τους ἔβγαλαν κραυγὴ ὅλοι μαζί. Φυσοῦσε καὶ δροσερὴ αὔρα στὸ λιβάδι. Ἡ μητέρα του ἀναπῆδησε ἀπὸ τὸ τραγούδι καὶ γέννησε τὸν υἱὸ της. Εἶναι ἱκανὴ καθε ἐκπληξὴ νὰ προκαλέσει πρόωρο τοκετό. Τὰ μάτια ὅλων ἦταν στραμμένα ἐπάνω του, ἀκόμα καὶ ἐκείνων ποῦ τὸν χλεύαζαν καὶ τὸν ὑβρίζαν, καὶ γιὰ τὸ λινὸ φόρεμα ποῦ φοροῦσε μᾶλλον, παρὰ γιὰ τὴ σοφία του, ὅλοι οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ ἔδωσαν κατοικία σ' ἓνα προάστειο ὅπου ὑπῆρχαν ὁμορφοὶ κῆποι. Ὁ λόγος ποῦ ἔλεγον οἱ Κίλικες, “Ποῦ τρέχεις; Ἡ μήπως στὸν ἔφηβο;” τὸν ἔλεγον γιὰ τὸν Ἀπολλώνιο καὶ ἔγινε παροιμία. Τὴ λαμπρὴ περιουσία του τὴ μοιράστηκε μὲ τὸν ἀδελφὸ του. Γιατί ἡ φιλοσοφία ὅλη ἤχουσε στὴν ψυχὴ του. Ὅταν ὁ Εὐξενὸς ρώτησε τὸν Ἀπολλώνιο, γιατί δὲν συγγράφει, ἂν καὶ ὁ λόγος του ἦταν δόκιμος καὶ ζωντανός, εἶπε: “Ἐπειδὴ δὲν

“ἐσιώπησα”. Καὶ λιμὸς ἦν, ὄροβοι δὲ ἄνιοι, καὶ τὰ εἰς βρωῶσιν ἀναγκαῖα διέδοσκεν αὐτούς. Κελαρῶσει τῶν πηγῶν οὐδεμία Κυπαρίττου τι ἔρνος ἢ γῆ ἔδωκεν.

“Ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος λόγων ιδέαν ἐπήσκησεν οὐ διθυραμβώδη 5 καὶ φλεγμαίνουσαν ποιητικοῖς ὀνόμασιν, οὐδ’ αὖ κατεγλωττισμένην καὶ ὑπεραττικίζουσαν· ἀηδὲς γὰρ τὸ ὑπὲρ τὴν μετρίαν Ἀθίδα ἠγεῖτο. Καὶ αἱ δόξαι βραχεῖαι καὶ ἀδαμάντινοι κύριά τε ὀνόματα καὶ προσπεφυκότα τοῖς πράγμασι· καὶ τὰ λεγόμενα ἠχῶ εἶχεν ὥσπερ ἀπὸ σκήπτρου θεμιστευόμενα. Καὶ ἀφικνεῖται ἐς τὴν 10 ἀρχαίαν Νῖνον, ἐν ἣ ἄγαλμα ἰδρῦται τρόπον βάροβαρον. Ἔστιν Ἰὼ ἢ Ἰνάχου, καὶ κέρατα τῶν κροτάφων ἐκκρούει μικρὰ καὶ οἷα μέλλοντα. Ὁ μὲν δὴ Δάμις ὥσπερ δαίμονα τὸν Ἀπολλώνιον ἔβλεπε, συνῆν τε αὐτῷ ἐπιδιδούς τὴν σοφίαν καὶ ὅτι μάθοι μνημονεύων. Φωνὴ δὲ ἦν τῷ Ἀσσυρίῳ συμμέτρως πράττουσα· τὸ γὰρ λογοει- 15 δὲς οὐκ εἶχεν. Οἰκοῦσι γὰρ Ἐρετριεῖς ἐν τῇ Μηδικῇ, Βαβυλῶνος οὐ πολὺ ἀπέχοντες δρομικῶ ἀνδρί.

Οἱ πρόσοικοι τῷ λόφῳ βάροβαροι σπειρόντων τῶν Ἐρετριέων αὐτόν, ἐληΐζοντο τὰ φυόμενα περὶ τὸ θέρος ἠκοντες, καὶ πεινῆν ἔδει γεωργοῦντας ἑτέροις. Φασὶ δὲ καὶ ἀνδρῶνι ἐντυχεῖν, οὗ τὸν 20 ὄροφον ἐς θόλου ἀνῆχθαι σχῆμα, οὐρανῶ τινι εἰκασμένον. Σαπφειρίνη δὲ αὐτόν κατηρέφθαι λίθῳ· κυανωτάτη δὲ ἢ λίθος καὶ οὐρανία ἰδεῖν. Ὁ δὲ βραχὺ ἐπισχών “Ἀῦριον”, ἔφη, “ὦ Δάμι, μάθοις ἂν ὅτι καὶ εὐνοῦχοι ἐρῶσι, καὶ τὸ ἐπιθυμητικόν, ὅπερ εἰσάγονται διὰ τῶν ὀφθαλμῶν, οὐκ ἀπομαραίνεται σφῶν, ἀλλ’ ἐμμέ- 25 νει θερμόν τε καὶ ζώπυρον. Εἰ δὲ καὶ τέχνη τις ἦν ἀνθρωπεῖα τύραννος καὶ δυνατὴ τὰ τοιαῦτα ἐξωθεῖν τῆς γνώμης. Ἐζῶν γε ὑπὸ τοῖς τῆς ἀρετῆς ὀφθαλμοῖς. Νῦν δὲ καὶ ξυγκατακεῖμενον εὐρηκέναι καὶ ἀνδριζόμενον ἐπὶ τὴν γυναῖκα”. Ἀλλὰ τοξεύσειε τὸν ὄριν, ὃν ἔδοσκεν ὁ Προμηθεὺς τοῖς σπλάγχνοις Ἐντυγχάνουσι 30 ἐπ’ ἐλεφάντων ὀχουμένοις ἀνθρώποις· εἰσὶ δ’ οὗτοι μέσοι Καυκάσου καὶ ποταμοῦ Κωφῆνος, ἄδιοί τε καὶ ἱππόται τῆς ἀγέλης ταύ-

σώπασα ἀκόμα”. Εἶχε πιάσει λιμός, τροφή γιὰ τὰ ζῶα δὲν ὑπῆρχε, τὰ ἀπαραίτητα τρόφιμα τοὺς ἔλειπαν, καμμιά πηγὴ δὲν κελάριζε, κανένα φυτὸ κυπαρισσιοῦ (δέν) ἔβγαζε ἢ γῆ.

“Ὅτι ἡ μορφὴ τῶν λόγων τοῦ Ἀπολλωνίου δὲν ἦταν διθυραμβώδης καὶ βαριά ἀπὸ ποιητικὲς λέξεις, οὔτε ἐπίσης ἐπιτηδευμένη καὶ ὑπερβολικὰ ἀττικίζουσα, γιὰτι θεωροῦσε ἄχαρι τὸ πέρα ἀπὸ τὴ μέτρια Ἀττικὴ διάλεκτο. Οἱ γνῶμες του ἦταν σύντομες καὶ ἀληθινὰ διαμάντια, τὰ ὀνόματά του κυριολεκτοῦσαν καὶ ἀπέδιδαν τὰ πράγματα, καὶ τὰ λεγόμενά του ἀπηχοῦσαν σὰν ἀποφάσεις βγαλμένες ἀπὸ τὸ στόμα δικαστῆ.” Ἐφτασε στὴν ἀρχαία Νινευί, ὅπου εἶχε ἓνα ἄγαλμα μὲ τὸν τρόπο τῶν βαρβάρων. Ἦταν ἡ Ἰώ, ἡ κόρη τοῦ Ἰνάχου, καὶ ἀπὸ τοὺς κροτάφους τῆς πρόβαλλαν μικρὰ κέρατα ἕτοιμα νὰ βγοῦν. Ὁ Δάμις ἔβλεπε τὸν Ἀπολλώνιο σὰν θεὸ καὶ τὸν συναναστρεφόταν ἐπιδιώκοντας τὴ σοφία καὶ ὅ,τι μπορούσε νὰ μάθει μὲ τὴ μνήμη. Ἡ προφορὰ του ἦταν σύμφωνα μὲ τὸν Ἀσσυριακὸν τρόπο καὶ δὲν εἶχε εὐφράδεια. Γιὰτι στὴ Μηδικὴ κατοικοῦν Ἐρετριεῖς, καὶ ὄχι σὲ μεγάλη ἀπόσταση ἀπὸ τὴ Βαβυλώνα γιὰ ἓναν ταχὺ ἄνδρα.

Οἱ βάρβαροι γείτονες τοῦ λόφου, ὅταν ἔσπερναν οἱ Ἐρετριεῖς αὐτόν, ἐρχόμενοι ἐκεῖ κοντὰ στὸ θέρος λήστευαν τὰ γεννήματα, καὶ ἦταν ἀναγκασμένοι οἱ Ἐρετριεῖς νὰ πεινοῦν καλλιεργώντας γιὰ ἄλλους. Λένε ὅτι συνάντησαν καὶ διαμέρισμα ἀνδρῶν, ποὺ ὁ ὄροφος του εἶχε σχῆμα θόλου, ζωγραφισμένο μ’ ἓνα μέρος τοῦ οὐρανοῦ. Εἶχε καλυφθεῖ μὲ ζαφειρένια πέτρα· ἡ πέτρα εἶναι καταγάλανη καὶ φαίνεται νὰ ἔχει τὸ χρῶμα τοῦ οὐρανοῦ. Αὐτὸς σταμάτησε γιὰ λίγο καὶ εἶπε· “Αὔριο, Δάμι, θὰ μάθεις ὅτι καὶ οἱ εὐνοῦχοι ἐρωτεύονται, καὶ ἡ ἐπιθυμία, ποὺ βάζουν μέσα τους ἀπὸ τὰ μάτια τους, δὲν ἀπομαραίνεται, ἀλλὰ παραμένει θερμὴ καὶ φλογερή. Ἀκόμα κι ἂν ὑπῆρχε κάποια τέχνη ἀνθρώπινη τυραννικὴ καὶ δυνατὴ νὰ τὴ διώξει μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴ, θὰ ζοῦσαν κάτω ἀπὸ τὸ βλέμμα τῆς ἀρετῆς. Ἐνῶ τώρα βρέθηκε νὰ πλαγιάζει καὶ νὰ ἀσκεῖ τὸ ρόλο τοῦ ἀνδρα στὴ γυναίκα. Ἀλλὰ τόξευσε τὸ ὄρνεο ποὺ ἔτρωγε τὰ σπλάχνα τοῦ Προμηθέα. Συνάντησαν κι ἀνθρώπους ποὺ πηγαινάν πάνω σὲ ἐλέφαντες. Κι αὐτοὶ ζοῦν ἀνάμεσα στὸν Καύκασο καὶ στὸν ποταμὸ Κωφήνα, εἶναι ἀνθρώποι ἀπολίτιστοι, καθαλλάρηδες ἐλεφάντων. Μίλησαν μεταξύ

της. Ἐδέξαντο τὸν λόγον τοῦτον, καὶ ἠσπάσαντο εὐωχεῖσθαι. Καὶ τὴν Νύσσαν τῷ Διονύσῳ, φησὶν, ἐκφυτεῦσαι, ἀπάγοντα ἐκ Θηβῶν τὸ γόνυ τῆς ἀμπέλου. Ὁ δὲ Ἀλέξανδρος φιλότιμός τε ἦν καὶ ἀρχαιολογίας ἤττων. Ὅτι οἱ ἐλέφαντες ὑπὲρ τὰ ἐπ' ἔτη βιού-
5 σιν, ὡς δείκνυσιν ἡ πείρα. Εἰ γὰρ φωράσειαν οἱ λέοντες τὰς λέαι-
νας ἐκ τῶν πορδάλεων τεκεῖν, διασπῶνται τοὺς σκύμνους καὶ ξαί-
νουσι τὴν σπορὰν ὡς νόθον. Ὡς μὴ προσδέξασθαι τριῶν ἡμερῶν
σῆτον διὰ τὸν θάνατον τοῦ σκύμνου, καίτοι βορωτάτη θηρίων οὖ-
σα. Οἱ δὲ ἐλάττους τῶν ἐλεφάντων προπορευόμενοι οὐδὲν ἂν βλά-
10 πτοιεν τὴν τῶν μειζόνων διαπορείαν ἤττον ἐμβοθρεύοντες

Ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος ἀπαράδεκτον ἠγεῖται τὸν λόγον, ὃς λέγει
τὰς ἐχίδνας τίκεσθαι φθειρούσας τὴν μητρῶαν νηδύν. Μηδὲ γὰρ
δυνατὸν ὄλως τοῦτο ἐπὶ τινος ὀραῖσθαι· καὶ ἡ τε φύσις ἀπαιτεῖ καὶ
ἡ πείρα συνάδει. Ὅτι ὁ Ἰνδὸς τρέφει ὄφεις πηχῶν ἑβδομήκοντα.
15 Καὶ τὸν κόσμον ἀγασθῆναι μᾶλλον ἢ τὰ ἐν Βαβυλῶνι φλεγμαίνον-
τα. Οὔτε Ὀμήρου ἐπαινέτου ἔτυχεν, ὑφ' οὗ πολλοὶ καὶ τῶν μὴ πά-
νυ σπουδαίων ἐς ὄνομα ἠχθησαν. Λέγειν ἤδη παρεκελευσάμην, ὡς
μηδὲν ἐλλείψων τοῦ πᾶς ἀνὴρ γενέσθαι σφίσιν. Ἐκ τούτου μὲν δὴ
ξυνηκεν ὁ Ἀπολλώνιος ὡς βασιλεὺς ἐκεῖνος οὐκ ὀλίγῳ μέρει, φιλο-
20 σοφία δὲ πάσῃ τοῦ Φραώτου λείποιο. Ὅτι Ἀπολλώνιον ξυμφιλο-
σοφήσαντα τῷ Ἰάρχῳ ξυγγράψαι μὲν ἐκεῖθεν περὶ μαντείας, ξυγ-
γράψαι δὲ περὶ θυσιῶν. Πολυμαθέστατόν τε καὶ φιλομαθείας ἤτ-
τω. Ἰάρχας δὲ περὶ μαντικῆς πολλὰ μὲν ἀγαθὰ ἔλεγε τοὺς ἀνθρώ-
πους εἰργάσθαι, μέγιστον δὲ τὸ τῆς ἰατρικῆς δῶρον· οὐ γὰρ ἂν πο-
25 τε τοὺς σοφοὺς Ἀσκληπιάδας ἐς ἐπιστήμην τούτου προελθεῖν, εἰ
μὴ παῖς Ἀπόλλωνος Ἀσκληπιὸς γενόμενος, καὶ κατὰ τὰς ἐκεῖνου
φήμας τε καὶ μαντείας ξυνθεῖς τὰ πρόσφορα ταῖς νόσοις φάρμακα,
παισί τε αὐτοῦ παρέδωκε καὶ τοὺς ξυνόντας ἐδιδάξατο, τίνας μὲν
δεῖ προσάγειν πῶας ὑγροῖς ἔλκεσι, τίνας δὲ ἀνχημοῖς καὶ ξηροῖς,
30 ξυμμετρίας τε ποτίμων φαρμάκων, ἀφ' ὧν ὕδροφοι ἀποχετεύονται
αἱμᾶ τε ἴσχηται καὶ τὰ ἄλλα ἰάσεως τυγχάνει.

τους καὶ τοὺς δέχθησαν σὲ συμπόσιο. Καὶ τῆ Νύσσα λένε ὅτι τῆ φύτεψε ὁ ἴδιος ὁ Διόνυσος φέρνοντας ἀπὸ τῆ Θήβα βέργα τοῦ ἀμπελιοῦ. Ὁ Ἀλέξανδρος ἦταν φιλόδοξος καὶ δὲν ἀγαποῦσε τὰ ἀρχαῖα. Οἱ ἐλέφαντες ζοῦνε περισσότερα ἀπὸ τριακόσια ὀγδόντα χρόνια, ὅπως δείχνει ἡ πείρα. Ἄν ἀνακαλύψουν τὰ λιοντάρια ὅτι οἱ λέαινες ἔχουν συλλάβει ἀπὸ παρδάλλεις, ξεσχίζουν τοὺς σκύμνους καὶ καταστρέφουν τὰ μικρὰ ὡς νόθα, καὶ ἡ λέαινα ἀπέχει ἐπὶ τρεῖς ἡμέρες ἀπὸ τροφῆ γιὰ τὸ θάνατο τοῦ σκύμνου, ἂν καὶ εἶναι πιὸ ἀδηφάγα ἀπὸ ὅλα τὰ θηρία. Οἱ νεαρότεροι ἐλέφαντες ὅταν προηγοῦνται δὲν ἐμποδίζουν καθόλου τὴν πορεία τῶν μεγαλύτερων, πέφτοντας λιγότερο σὲ χαντάκια.

Ὁ Ἀπολλώνιος θεωρεῖ ἀπαράδεκτο τὸν λόγο, ποὺ λέγει ὅτι οἱ ἔχιδνες γεννιοῦνται κατατρῶγοντας τὴν κοιλιά τῆς μητέρας τους. Γιατὶ δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ παρατηρηθεῖ αὐτὸ σὲ κάποιον ζῶο καὶ ἡ φύση τὸ ἀπαιτεῖ, καὶ συμφωνεῖ ἡ πείρα. Ὅτι ὁ Ἰνδὸς τρέφει φίδια ἐβδομήντα πηχῶν. Καὶ ὁ κόσμος θαυμάζει αὐτὰ τὰ φίδια περισσότερο, παρὰ τὰ φλεγμαίνοντα τῆς Βαβυλώνας. Οὔτε πέτυχε νὰ ἔχει ὑμνητὴ τὸν Ὅμηρο, ἕξαιτίας τοῦ ὁποίου πολλοί, ὄχι καὶ πολὺ σπουδαῖοι, ἀπέκτησαν ὄνομα. Πῆρα ἐντολὴ νὰ μιλῆσω ἔτσι, ὥστε νὰ μὴν ἀφήσω τίποτα νὰ ποῦν ἄλλοι. Ἀπὸ αὐτὸ κατάλαβε ὁ Ἀπολλώνιος, ὅτι ἦταν βασιλιάς κατὰ ἓνα μεγάλο μέρος, ἀλλὰ ὑπολειπόταν στὴ φιλοσοφία ἀπὸ τὸν Φραῶτη. Ὅτι ὁ Ἀπολλώνιος φιλοσόφησε μαζί μὲ τὸν Ἰάρχα καὶ ἀπὸ αὐτὴ τῆ φιλοσοφία μαζί του ἔγραψε γιὰ τὴ μαντεία, ἀλλ' ἔγραψε καὶ γιὰ τὶς θυσίες. Ἦταν πολυμαθέστατος καὶ πολὺ φιλομαθής. Ὁ Ἰάρχας ἔλεγε ὅτι ἡ μαντικὴ προκάλεσε πολλὰ καλὰ στοὺς ἀνθρώπους, καὶ τὸ πιὸ μεγάλο ἦταν τὸ δῶρο τῆς ἰατρικῆς. Γιατὶ δὲν θὰ προχωροῦσαν τόσο πολὺ στὴν ἐπιστήμη τους οἱ σοφοὶ Ἀσκληπιάδες, ἂν ὁ Ἀσκληπιὸς δὲν ἦταν υἱὸς τοῦ Ἀπόλλωνα. Σύμφωνα μὲ τοὺς χρησμούς ἐκείνου καὶ τὶς μαντεῖες συνθέτοντας τὰ κατάλληλα γιὰ τὶς ἀσθένειες φάρμακα τὰ παρέδωσε στοὺς υἱοὺς του καὶ δίδαξε τοὺς μαθητὲς του τί λογῆς βότανα ἔπρεπε νὰ δίνουν γιὰ τὰ ὑγρὰ ἔλκη, καὶ τί λογῆς γιὰ τὰ σκληρὰ καὶ ξηρὰ, καθὼς καὶ τὶς κανονικὲς συνταγὲς τῶν φαρμάκων ποὺ πίνονται, ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἀποφεύγονται οἱ ἰδρώπικες, συγκρατεῖται τὸ αἷμα, καὶ θεραπεύονται τὰ ἄλλα πάθη.

Ὅτι τοὺς ἐν Ἰνδοῖς γρυῦπας μέγεθος μὲν καὶ ἀλκὴν εἰκάσθαι
 φησὶ τοῖς λέουσιν, ὑπὸ δὲ πλεονεξίας τῶν πτερῶν αὐτοῖς τε ἐκεί-
 νοις ἐπιτίθεσθαι καὶ τῶν ἐλεφάντων δὲ καὶ δρακόντων ὑπερτέ-
 ρους εἶναι. Πέτονται δὲ οὕτω μέγα, ἀλλ' ὅσον οἱ βραχυπόροι ὄρνι-
 5 θες μὴ γὰρ ἐπιπλῶσθαι σφᾶς ὡς ὄρνισι πάτριον, ἀλλ' ὑμεῖσι τοὺς
 ταρσοὺς ὑφάνθαι πυρσοῖς, ὡς πέτεσθαι τε καὶ ἐκ μετεώρου μάχε-
 σθαι. Τὴν τίγριν δὲ αὐτοῖς ἀνάλωτον εἶναι μόνην ἐπειδὴ τὸ τάχος
 αὐτὴν ἐσποιεῖ τοῖς ἀνέμοις. Ἀλλὰ ἀπαγγέλλεται ἡδιστος καὶ τῶν
 ἐν θαλαττουργίᾳ θαυμασιώτερος. Οὐχ ὥσπερ οἱ Σωκρατικοὶ τῶν
 10 μὲν ἄλλων ἀπάγων καὶ ἀποσπουδάζων, φιλοσοφία δὲ μόνη ξυμ-
 βουλεύων, ἀλλὰ καὶ ἐξῆς. Καὶ εἰ καλλίστη πόλεων ὀπόσαι ὑπὸ
 ἡλίῳ εἰσὶ, καὶ τὸ πέλαγος οἰκειοῦται, ζεφύρου τε πηγὰς ἔχει, ἀλλὰ
 ἀνδράσιν αὐτὴν ἐστεφανῶσθαι ἡδίων.

Ὅτι Ἀπολλώνιος τὴν ὀρθῶς οἰκησομένην πόλιν ἔλεγεν ὁμο-
 15 νοίας δεῖσθαι στασιαζούσης. Τοῦτο δὲ τοιοῦτόν ἐστι. Στάσις ἢ μὲν
 ἐπὶ ξίφῃ καὶ τὸ καταλιθοῦν ἀλλήλους ἄγουσα ἀπέστω πόλεως, ἢ
 παιδοτροφίας τε δεῖ καὶ νόμων καὶ ἀνδρῶν, ἐφ' οἷς λόγοι καὶ ἔρ-
 γα. Φιλοτιμία δὲ ἢ πρὸς ἀλλήλους ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ, καὶ πῶς ἂν ὁ
 μὲν γνώμης εἴποι βελτίω γνώμην, ὁ δὲ ἑτέρου ἄμεινον ἀρχῆς προ-
 20 σταίῃ, ὁ δὲ πρεσβεύσειεν, ἔρις οἴμαι αὕτη ἀγαθὴ καὶ στάσις ὑπὲρ
 τοῦ κοινοῦ. Εἰ δὲ ἐν τούτων εἷς ἐλλείψει τι τῶν ἑαυτοῦ. ἔργων ἢ
 ἀμαθῶς τῆς ναυτικῆς ἄψεται, πονηρὸν πλεουσῶνται καὶ ὁ χειμῶν
 αὐτοὶ δόξουσιν. Εἰ δὲ φιλοτιμήσονται πρὸς ἑαυτοὺς καὶ στασιά-
 σουσι μὴ κακίων ἕτερος ἑτέρου δόξα, καλοὶ μὲν ὄρμοι τῇ νηϊ ταύ-
 25 τη, μετὰ δὲ εὐδίας τε καὶ εὐπλοίας πάντα, Ποσειδῶν δὲ ἀσφάλειος
 ἢ περὶ αὐτῆς εὐβουλία δόξει. Καὶ γὰρ ἰκέτευε καὶ πολλὰ ἐπὶ ἐλέφ
 ἔλεγεν, ὡς κολωνὸν λίθων περὶ αὐτὸν χώσασθαι, εὐξυμβόλων
 ὄνειράτων τεύξονται. Καὶ γὰρ μετόπωρον ἐτίγχανε, καὶ ἢ θάλατ-
 τα ἦττον βεβαία.

“Ὅτι οἱ γρῦπες, λέγει, στήν Ἰνδία σὸ μέγεθος καὶ στή δύναμη μοιάζουν μὲ τὰ λιοντάρια, κι ἐπειδὴ ἔχουν τὸ πλεονέκτημα τῶν φτερωῶν καὶ στὰ λιοντάρια ἐπιτίθενται καὶ εἶναι ἀνώτεροι ἀπὸ τοὺς ἐλέφαντες καὶ τοὺς δράκοντες. Δὲν πετοῦν μακριά, ἀλλὰ ὅσο τὰ μικρὸσωμα πουλιά. Γιατὶ δὲν ἔχουν φτέρωμα ὅπως τὰ ὑπόλοιπα πουλιά, ἀλλὰ στοὺς ταρσοὺς ἔχουν κόκκινους ὑμένες, ὥστε νὰ πετοῦν καὶ νὰ μάχονται στὸν ἀέρα. Μόνο τὴν τίγρη δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν, ἐπειδὴ τρέχει σὰν τὸν ἀνεμο. Φημολογεῖται ἀκόμα ὅτι ἦταν πολὺ εὐχάριστος καὶ κατεῖχε σὲ θαυμαστὸ βαθμὸ τὴ ναυτικὴ τέχνη. Δὲν ἦταν ὅμως ὅπως οἱ Σωκρατικοί, ὥστε ν’ ἀπομακρύνει τὴ σπουδὴ τῶν ἄλλων πραγμάτων καὶ νὰ προτρέπει μόνο στὴ μελέτη τῆς φιλοσοφίας, ἀλλὰ καὶ στὰ ἄλλα. Κι ἂν εἶναι ὠραιότερη ἀπὸ ὅλες τὶς πόλεις τῆς ὑψηλίου καὶ ἀπὸ ὅσες τὸ πέλαγος ἀγγίζει καὶ ἔχει τὶς πηγές τοῦ Ζεφύρου, ὅμως τὸ πιὸ εὐχάριστο θὰ ἦταν νὰ τὴ στεφανώνονταν ἄνδρες.

Ἐὖς Ἀπολλώνιος ἔλεγε ὅτι ἡ πόλις ποὺ μέλλει νὰ κατοικηθεῖ ὀρθὰ χρειάζεται ὁμόνοια ποὺ συνοδεύεται ἀπὸ διχόνοια. Αὐτὸ σημαίνει τὸ ἕξις. Ἡ διχόνοια ποὺ ὀδηγεῖ στὰ ξίφη καὶ στοὺς λιθοβολισμοὺς μεταξύ τους ἂς λείπει ἀπὸ τὴν πόλις, ἡ ὁποία χρειάζεται ἀνατροφὴ παιδιῶν καὶ νόμους καὶ ἄνδρες, ποὺ ἐπακόλουθό τους εἶναι τὰ λόγια καὶ τὰ ἔργα. Ἡ φιλοδοξία ὅμως μεταξύ τους γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ καὶ πῶς ὁ ἓνας θὰ διατυπώσῃ καλύτερη γνώμη ἀπὸ μὴ ἄλλη γνώμη, καὶ ὁ ἄλλος πῶς θὰ διαχειριθεῖ μὴ ἐξουσία καλύτερα ἀπὸ ἓναν ἄλλο, κι ὁ ἄλλος πῶς θὰ γίνῃ πρεσβευτής, αὐτὴ εἶναι, νομίζω, ὠφέλιμη ἔριδα καὶ διχόνοια γιὰ τὸ κοινὸ καλὸ. Ἐὰν ὅμως κάποιος παραλείψῃ σ’ αὐτὰ ποὺ κάνει ἓνα ἀπὸ αὐτά, ἢ χωρὶς νὰ ξέρεῖ ἀσκήσῃ τὴ ναυτικὴ τέχνη, τὸ ταξίδι τους θὰ εἶναι κακὸ καὶ ἡ κακοκαιρία θὰ εἶναι αὐτοὶ οἱ ἴδιοι. Ἐὰν ὅμως δείξουν φιλοδοξία καὶ στασιάσουν ὥστε νὰ μὴ φανεῖ ὁ ἓνας χειρότερος ἀπὸ τὸν ἄλλο, θὰ εἶναι καλὰ τὰ λιμάνια γι’ αὐτὸ τὸ πλοῖο καὶ σ’ ὅλα θὰ βασιλεύῃ καλὸς καιρὸς καὶ καλὸ ταξίδι καὶ Ποσειδάνας ἀσφαλῆς θὰ φανεῖ ἢ ὀρθὴ κρίσις γι’ αὐτό. Καὶ τοὺς ἰκέτευε καὶ πολλὰ τοὺς ἔλεγε γιὰ νὰ τοὺς συγκινήσῃ, ὥστε, ἂν ὑψώσουν γύρω ἀπὸ αὐτὸν ἓνα σωρὸ ἀπὸ πέτρες, θὰ ἐπιτύχουν αἴσια ὄνειρα. Γιατὶ ἦταν φθινόπωρο καὶ ἡ θάλασσα δὲν ἦταν τόσο ἀσφαλῆς.

Ἐπεὶ δὲ Ὀρφεὺς ἔχρα μόνος, ἄρτι ἐκ Θράκης ἤκουσα ἢ κε-
 φαλή, ἐφίσταται οἱ χρησιμφοῦντι ὁ Ἀπόλλωνιος, καί, “Πέπαν-
 σο”, ἔφη, “τῶν ἐμῶν καὶ γὰρ δὴ ἄδοντά σε ἱκανῶς ἤνεγκα”. Ἐν-
 ἤκεν ὁ Ἀπολλώνιος, ὅτι λόγον ἕτερον ὁ Δάμις σπουδάσαι θούλε-
 5 ται. Δεῖξον ἡμῖν, Ἀχιλλεῦ, τὸ σεαυτοῦ εἶδος· καὶ γὰρ ἂν ὄναιο
 ἄγαν τῶν ἐμῶν ὀφθαλμῶν, εἰ μάρτυσιν αὐτοῖς τοῦ εἶναι χρήσαιο.
 Μουσῶν δὲ θρήνων καὶ Νηρηίδων, οὓς ἐπ’ ἐμοὶ γενέσθαι φασί,
 Μοῦσαι μὲν οὐδ’ ἀφίκοντό ποτε ἐνταῦθα, Νηρηίδες δὲ ἔτι φοιτῶ-
 σιν. Ἔτι δὲ ἔφη ὁ Ἀχιλλεὺς ὡς οὐδὲ οἱ βάρβαροι πολὺ ἡμῶν ἐλεί-
 10 ποντο· οὕτως ἢ γῆ πᾶσα ἀρετῆς ἤνθησε. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ἀλεκτρού-
 ονες ἤδη ᾠδῆς ἤπτοντο. Τὸ δὲ μειράκιον ὥσπερ ἀφυπνίσαν τοὺς
 τε ὀφθαλμοὺς ἔτριψε, καὶ πρὸς τὰς ἀγὰς τοῦ ἡλίου εἶδεν, αἰδῶ τε
 ἠσπᾶσατο πάντων ἐς αὐτὸ ἐστραμμένων, ἀσελγῆς τε οὐκέτι ἐφαί-
 νετο. Μεταβαλὼν δὲ τῶν γλανιδίων καὶ τῆς ἄλλης Συβαρίδος, εἰς
 15 ἔρωτα ἦλθεν ἀνχοῦ καὶ τριδωνος, καὶ ἐς τὰ τοῦ Ἀπολλωνίου
 ἦθη ἀπεδύσατο. Εἰ μὲν γὰρ λακωνικὴ ἢ ὄρχησις, συνορχήσομαι,
 εἰ δὲ ἀπαλὴ καὶ ἐς τὸ θῆλυ σπεύδουσα, οὐκέτι. Γυναικομίμῳ (κατ’
 Εὐριπίδην φάναι) μορφώματι. Λόγων τε κρατῆρες ἴσταντο, καὶ
 ἠρούοντο αὐτῶν οἱ διψῶντες. Πηνίκα οἱ γάμοι; θερμοί, ἔφη, καὶ
 20 ἴσως αὔριον. Σοφίαν δὲ αὐτοῦ κατεψεύδετο· καὶ χαλινὸς οὐκ ἦν
 ἐπὶ τῆ γλώττῃ. Ἦν δὲ ὁ Φιλόλαος τὴν μὲν γλῶτταν ξυγκείμενος,
 μαλακώτερος δὲ καρτερῆσαί τι. Δείσας περὶ τοῖς νέοις.

Περὶ μὲν γὰρ θηρίων οὐκ ἂν εἴποις ὅτι τὰς μητέρας αὐτῶν
 ἐδαίσαντο· Νέρων δὲ ἐμπεφόρηται τῆς βορᾶς ταύτης ἐπ’ Ὀρέστη
 25 καὶ Ἀλκμαίωνι. Ἄλλ’ ἐκεῖνοις σχῆμα τοῦ ἔργου πατέρες ἦσαν, ὁ
 μὲν ἀποθανών, ὁ δὲ ὄρμου πραθείς. Οὗτος δὲ καὶ εἰσποιηθεὶς ὑπὸ
 τῆς μητρὸς γέροντι βασιλεῖ καὶ κληρονομήσας τὸ ἄρχειν. Ἐπὶ κῶ-
 μον ἔρχεται, μεθύων ἄνθρωπος, οὐκ ἀγλύκως τῆς φωνῆς ἔχων.
 Περιήθρει πᾶσιν ὀφθαλμοῖς, ὅποσοις ἢ ἀρχὴ βλέπει. Οἱ δὲ δὴ Αἰ-
 30 σώπου τίς Βάτραχοι, ἔφη, καὶ ὄνοι καὶ λῆροι γραυσὶν οἴοι μασᾶ-
 σθαι καὶ παιδίσις. Ἐκ παίδων γὰρ τοῖς λόγοις τούτοις ξυγγεγνόμε-

11. Ὁ Ὀρέστης ἐκδικήθηκε τὸ θάνατο τοῦ Ἀγαμέμνονα, καὶ ὁ Ἀλκμαίων τοῦ Ἀμφιάραου, πὺν τὸν πρόδωσε ἢ γυναῖκα του Ἐριφύλη.

Ἐπειδὴ ὁμοῦς ὁ Ὀρφέας ἔδινε χρησμούς μόνος του, ἔχοντας μόλις φτάσει ἢ κεφαλή του ἀπὸ τῆ Θράκη, παρουσιάσθηκε σ' αὐτὸν πού χρησιμοδοτοῦσε ὁ Ἀπολλώνιος καὶ εἶπε· “Παράτησε τὸ δικό μου ἔργο· ἀρκετὰ ἀνέχθηκα νὰ τραγουδάς τοὺς χρησμούς σου”. Ὁ Ἀπολλώνιος κατάλαβε ὅτι ὁ Δάμης ἤθελε νὰ μελετήσῃ ἓνα ἄλλο λόγο. Δεῖξε μας, Ἀχιλλέα, τὴ μορφή σου. Γιατὶ θὰ ὠφεληθεῖς πολὺ ἀπὸ τὰ μάτια μου, ἂν τὰ χρησιμοποιοῦσῃς ὡς μάρτυρες. Εἶπαν ὅτι θὰ ρθοῦν νὰ μὲ θρηνήσουν οἱ Μοῦσες καὶ οἱ Νηρηΐδες, οἱ Μοῦσες ὁμοῦς δὲν ἔφτασαν ἐδῶ ποτέ, καὶ μόνο Νηρηΐδες συχνάζουν. Εἶπε ἀκόμα ὁ Ἀχιλλέας, ὅτι οἱ βάρβοροι ἦταν πολὺ κατώτεροί μας· τόσο πολὺ ὅλη ἡ γῆ γέμιζε ἀπὸ τὰ ἄνθη τῆς ἀρετῆς. Γιατὶ καὶ οἱ πετεινοὶ πλέον ἀρχισαν νὰ λαλοῦν. Τὸ μικρὸ παιδί ὁμοῦς καθὼς ξυπνώντας ἔτριψε τὰ μάτια του καὶ κοίταξε τὸν ἥλιο ντράπηκε πού ἦταν ὅλοι στραμμένοι σ' αὐτὸ καὶ δὲν φαινόταν καθ' ὅλου ἀσελγής. Ἀφοῦ ὁμοῦς ἄλλαξε τὶς χλαμύδες καὶ τὴν ἄλλη Συβαριτικὴ στολή, ἀγάπησε τὴ βρώμικη τριμμένη στολή καὶ μιμήθηκε τὰ ἦθη τοῦ Ἀπολλωνίου. Ἄν εἶναι ὁ χορὸς Λακωνικός, θὰ χορέψω, ἐὰν ὁμοῦς εἶναι τρυφελὸς καὶ κλίνει πρὸς τὸ γυναικεῖο, δὲν θὰ λάβω μέρος σὲ γυναικομίμητο (γιὰ νὰ μιλήσω ὅπως Εὐριπίδης) σχηματισμό. Ἐβαλαν στὸ τραπέζι τὰ ποτήρια τῶν λόγων καὶ ἔπιναν ὅσοι ἀπὸ αὐτοὺς διψοῦσαν. Πότε θὰ γίνουν οἱ γάμοι; Εἶναι θερμοί, εἶπε, καὶ ἴσως γίνουν αὔριο. Διέψευδε τὴ σοφία του καὶ στὴ γλώσσα δὲν εἶχε χαλινάρι. Ὁ Φιλόλαος ἦταν στὴ γλώσσα ἐτοιμολόγος καὶ ἠπιότερος στὸ νὰ ἀνεχθεῖ κάτι κακό. Φοβήθηκε γιὰ τὰ νέα παιδιὰ.

Γιὰ τὰ θηρία δὲν θὰ μποροῦσες νὰ πεῖς ὅτι κομμάτιασαν τὶς μητέρες τους, ὁ Νέρων ὁμοῦς χόρτασε ἀπὸ αὐτὴ τὴν τροφή κατὰ τὸ παράδειγμα τοῦ Ὀρέστη καὶ τοῦ Ἀλκμαίωνα. Ἀλλὰ γι' αὐτοὺς δικαιολογία τῆς πράξης τους ἦταν οἱ πατέρες τους¹¹, τοῦ πρώτου πού πέθανε, καὶ τοῦ ἄλλου πού προδόθηκε γιὰ ἓνα περιδέραιο. Αὐτός, ἂν καὶ ἡ μητέρα του φρόντισε καὶ υἰοθετήθηκε ἀπὸ γέροντα βασιλιὰ καὶ κληρονόμησε τὴ βασιλεία, πηγαίνει στὴ διασκέδαση, μεθυσμένος ἄνθρωπος, μὲ ὄχι χωρὶς γλυκύτητα φωνή. Ὅλα τὰ μάτια τὸν εἶδαν ἓνα ἓνα, ἐκείνων πού φροντίζει ἢ ἐξουσία. Καὶ τί εἶναι αὐτὰ πού γράφει ὁ Αἰσωπος, Βάτραχοι, εἶπε, καὶ ὄνοι καὶ φλυαρίες, κατάλληλες νὰ τὶς μασοῦν γριουῖλες καὶ παιδιὰ. Ἐπειδὴ δηλαδὴ ἀπὸ τὴν παιδικὴ μας ἡλι-

νοι, καὶ ὑπ' αὐτῶν ἐκνηπιωθέντες, δόξας ἀναλαμβάνομεν περὶ ἐκάστου τῶν ζώων, τὰ μὲν ὡς βασιλικά εἶη, τὰ δ' ὡς εὐήθη. Καὶ τὰ ὄντα ἐπ' Ἀπολλώνιον Αἰγυπτίους ὀρθὰ ἦν.

Ὅτι Κλαύδιος τηλικόσδε ὢν πολλὰ μεираκιώδη ἔπαθε, καὶ 5 μηλόδοτον γυναίκοις τὴν ἀρχὴν ἀνῆκε. Κίβδηλος γὰρ ὁ χρυσὸς καὶ μέλας ἦν ἐκ δακρῶν ἦκων. Ἦκαλλε. Καὶ διῆλθε τὸν περὶ τῆς μητριῆς λόγον ὑφειμένῳ τῷ τόνῳ. Οὐδὲ ἀφροδισίων ἥττητο, οὐδὲ ἔρωσ ἐπ' αὐτὸν οὐδεὶς ἐκώμασεν· ἀλλ' ἦν τῆς ἀγροικοτέρας τε καὶ ἀτέγκτου μοίρας. Ἐδόκει καὶ γυμναστικῆς ἐπαφροδίτως ἄψα- 10 σθαι. Ἀποχρῆ τῷ σοφῷ βρώσεώς τε καθαρῷ εἶναι ὀπόση ἔμπτους, ἡμέρου τε ὅς φοιτᾷ δι' ὀμμάτων, φθόνου τε ὅς διδάσκαλος ἀδίκων ἐπὶ χεῖρα καὶ γνώμην ἦκει. Θαυμασιουργίας τε καὶ διαίου τέχνης μὴ δεῖσθαι ἀλήθειαν. Ἡ μὲν κακία χρυσῷ τε κατεσκευασμένη καὶ ὄρμοις ἐσθῆτί τε ἀλιπορφύρω καὶ παρειᾶς ἀνθει καὶ χαίτης ἀνα- 15 πλοκαῖς καὶ γραφαῖς ὀμμάτων, καὶ χρυσοῦν πέδιλον γέγραπται γὰρ καὶ τούτῳ ἐνσοδοῦσα. Ἡ δ' ἀρετὴ πεπονηκυῖα μὲν προσφερής, τραχὺ δὲ ὀρῶσα, τὸν αὐχμὸν πεπονημένη κόσμημα. Οὐδὲ ἔριον ὁ ἀπὸ ἐμψύχων ἐπέχθη. Καὶ μοι ἔδοξεν ἀνδρῶν εἶναι περιπτῶν τὰ θεῖα ψυχὴν τε ἄριστα ἐπεσκεμμένων, ἧς τὸ ἀθάνατόν τε καὶ 20 ἀγέννητον πηγαὶ γενέσεως.

Ὁ Ἀπολλώνιος, φησί, ταῦτά με πρὸ ὑμῶν ἐπ' Ἰνδοὺς ἔτρεψεν, ἐνθυμηθέντα ὡς λεπτότεροι μὲν τὴν ξύνεσιν οἱ τοιοῖδε ἀνθρωποὶ, καθαρωτέραις ὀμιλοῦντες ἀκτίσιν, ἀληθέστεροι δὲ τὰς περὶ φύσεως καὶ θεῶν δόξας, ἅτε ἀγχίθεοι καὶ πρὸς ἀρχαῖς τῆς 25 ζωογόνου καὶ θερμῆς οὐσίας οἰκοῦντες. Ἀλλὰ τὴν ψάμμον εἰδέναι φησὶν ὁ Ἀπόλλων, ὀπόσα ἀριθμῆσαι αὐτήν, καὶ τὰ τῆς θαλάσσης μέτρα ξυνειληφέναι πάντα. Φαίνεσθαι δὲ τινα καὶ περὶ τοὺς λοιποὺς ἐκπληξιν, ἐφ' οἷς ἐρωμένως τε καὶ σὺν εὐροοῖα διαλεγόμενου Ἀπολλωνίου ἦκουσαν. Διαπραῖντων δὲ αὐτὸν ὁ Θε- 30 σπεσίων. Λέγεται γὰρ καὶ τῶν Φραάτου λόγων ἀγάλματα ἀπὸ Ἰνδῶν ἄγειν. Τὸν γὰρ καιρὸν τοῦτον καὶ οἱ Ἰνδοὶ πρὸς ἱεροῖς γί-

κία ζήσαμε μαζί μ' αὐτὰ καὶ μὲ αὐτὰ ἀνδρωθήκαμε, σχηματίζομε γνώμη γιὰ καθένα ἀπὸ τὰ ζῶα, ὅτι ἄλλα ἀπὸ αὐτὰ εἶναι βασιλικά κι ἄλλα ἀνόητα. Τὰ αὐτὰ τῶν Αἰγυπτίων κατὰ τὸν Ἀπολλώνιο εἶναι ὀρθά.

Ἔτσι ὁ Κλαύδιος, ἐνῶ ἦταν τόσο μεγάλος ἄνθρωπος, ἔπαθε πολλὰ παθήματα κατάλληλα γιὰ παιδιά, κι ἄφησε τὴν ἐξουσία νὰ τὴν ἀπολαμβάνουν κακὲς γυναῖκες. Γιατὶ ὁ χρυσὸς ἦταν κίβδηλος καὶ μαῦρος προερχόμενος ἀπὸ δάκρυα. Κολακευόταν καὶ μίλησε γιὰ τὴ μητρυιὰ μὲ χαμηλὸ τόνο. Οὔτε σὲ ἀφροδίσιες πράξεις ἐπιδιδόταν οὔτε πρωτοστάτησε σὲ κάποια ἀσέλγεια. Ἦταν ὅμως πολὺ ἀγροῖκος καὶ μονοκόμματος. Νόμιζε ἀκόμα ὅτι μποροῦσε νὰ κάνει καὶ γυμναστική μὲ χάρη. Συμφέρει στὸ σοφὸ νὰ εἶναι καθαρὸς ἀπὸ τροφή πού ἐρεθίζει, ἀπὸ τὸν πόθο πού εἰσέρχεται ἀπὸ τὰ μάτια καὶ ἀπὸ τὸν φθόνον πού διδάσκει ἀδίκες πράξεις καὶ σκέψεις. Ἡ ἀλήθεια δὲν χρειάζεται ταχυδακτυλουργίες καὶ βιαιότητα. Ἡ κακία εἶναι καταστόλιστη μὲ χρυσάφια καὶ περιδέροια, μὲ φορέματα ὀλοπόρφυρα καὶ μὲ κόκκινα μάγουλα, μὲ μαλλιά βοστρυχωτὰ καὶ βαμμένα βλέφαρα· φορᾷ ἐπίσης καὶ πέδιλα χρυσὰ καὶ βαδίζει ἔχοντας βαμμένα καὶ αὐτὰ. Ἡ ἀρετὴ ἀντίθετα μοιάζει μὲ κατάκοπη, κοιτᾷ μὲ τραχὺ βλέμμα, ἔχει κόσμημά της τὴν αὐστηρότητα, καὶ δὲν φορᾷ μάλλινο πού προῆλθε ἀπὸ ἔμψυχο ὄν. Κι ἔχω τὴ γνώμη ὅτι ἡ ἀρετὴ ἀνήκει σὲ ἄνδρες μὲ περισσὴ γνώση τῶν θείων, πού ἔχουν προσέξει ἄριστα τὴν ψυχὴ τους, καὶ πού οἱ πηγὲς τῆς γένεσής τους εἶναι ἡ ἀθανασία καὶ ἡ ἀγεννησία.

Ὁ Ἀπολλώνιος λέγει, ὅτι αὐτὰ πρὶν ἀπὸ σαῖς μᾶς κατεύθυναν στὴν Ἰνδία, ἐπειδὴ σκέφθηκα ὅτι οἱ τέτοιου εἴδους ἄνθρωποι ἔχουν λεπτότερη νόηση, διαθέτουν καθαρότερες σκέψεις καὶ εἶναι ἀληθέστερες οἱ γνώμες τους γιὰ τὴ φύση καὶ τοὺς θεούς, ἐπειδὴ εἶναι πλησιέστερα στοὺς θεούς καὶ κατοικοῦν στίς πηγὲς τῆς ζωογόνου καὶ θερμῆς οὐσίας. Ἀλλὰ μᾶς λέγει ὅτι ὁ Ἀπόλλων γνωρίζει τοὺς κόκκους τῆς ἄμμου καὶ συγκρατεῖ τὰ μέτρα τῆς θάλασσας. Φαίνεται ὅτι δημιουργήθηκε καὶ κάποια ἐκπληξὴ στοὺς λοιποὺς γιὰ ὅσα ἄκουσαν τὸν Ἀπολλώνιο νὰ ἐκθέτει μὲ δύναμη καὶ εὐφράδεια καὶ ὅτι τὸν καταπράϊνε ὁ Θεοσπεσίων. Λέγεται ὅτι καὶ ἀπὸ τοὺς Ἰνδοὺς ἔφερε κομπῆς φράσεις ἀπὸ τοὺς λόγους τοῦ Φραάτη. Γιατὶ αὐτὸν τὸν καιρὸ καὶ οἱ Ἰνδοὶ στρέφονται πρὸς τὰ ἱερά. Φαίνεσαι καὶ εἶσαι καλοθρεμ-

νονται. Ἐοικας εὖσιτος εἶναι καὶ δεινὸς φαγεῖν. Εἰ γὰρ τὰ παλαιὰ νόμιμα, καὶ πολιώτερα ἢ γινώσκειν αὐτά, πικρῶς ἐξετάζομεν, πολλοὶ καὶ ἄτοποι λόγοι ἀναφύονται ἰσηλίκων.

Ἐπεὶ δὲ Τίτος ἠρώκει τὰ Ἱεροσόλυμα καὶ νεκρῶν πλέα ἦν πάντα, τὰ ὄμορα ἔθνη ἐστεφάνουν αὐτόν. Ὁ δὲ οὐκ ἠξίου ἑαυτὸν τούτου μὴ γὰρ αὐτὸς ταῦτα εἰργάσθαι, θεῶ δὲ ὀργὴν φήναντι ἐπιδεδωκέναι τὰς ἑαυτοῦ χειρας. Τοὺς δὲ τοιούτους ὑποβλίστουν οἱ συκοφάνται, κέντρα ἐπ' αὐτοὺς ἠρμένοι τὴν γλῶτταν. Εἰς διδασκάλων ἐβάδιζεν, ὑφ' ὧν καὶ ἡ γνώμη αὐτῶ καὶ ἡ γλῶττα ἴσχυσε.
10 Δεινὸν γάρ, ἔφη, χρηματιστὴν ὄρω. Κακοδαίμονα μὲν οὖν, εἶπεν, ὧ γε ἔστιν οὐδὲν πλὴν ὀλίγων, ἃ μὴ ἀπόχρη βόσκειν τὸν οἶκον. Πείθει τὸν ἄνθρωπον ἀποδόσθαι οἱ δισμυρίων αὐτόν, εὖρημα ποιησάμενον τὰς πεντακισχιλίας. Ὁ μὲν δὴ τοῦ θησαυροῦ ἐρῶν οὐπω ξυνίει τοῦ δώρου, ἀλλ' οὐδ' ᾤετο ἴσα ἔχειν, τοσοῦτω δ' ἐλάτ-
15 τω, ὅσω τὰς μὲν δισμυρίας ἐν ταῖς χερσὶν οὔσας ἐφ' ἑαυτῶ εἶναι ἄν, τὸν δ' ἀντ' αὐτῶν ἀγρὸν ἐπὶ πάχναις κείσθαι καὶ χαλάζαις καὶ τοῖς ἄλλοις ἃ τοὺς καρποὺς φθείρει.

Φιλοσοφία δὲ οὕτω τι ἔπηξεν, ὡς ἀποβαλόντες τὸ σχῆμα οἱ μὲν ἀποδράναι σφῶν ἐς τὴν Κελτῶν ἐσπέραν, οἱ δὲ ἐς τὰ ἔρημα
20 Λιβύης τε καὶ Σκυθίας, ἔνιοι δὲ εἰς λόγους ἀπενεχθῆναι συμβούλους τῶν ἁμαρτημάτων. Ἰζησάντων δὲ ὑπὸ πλατάνῳ οἱ μὲν τέττιγες ἐν ὠδαῖς ἦσαν ὑποψαλλούσης αὐτοῖς τῆς ὥρας. Ἡττηθεὶς δὲ ὁ Δάμις τῶν τοῦ Δημητρίου λόγων “Ἀλλὰ σύ γε”, ἔφη, “φίλος ἀνδρὶ παρὰν γένοιο ἂν ἀγαθόν τι τούτω μέγα· ἐμοῦ γὰρ σμικρὸς λό-
25 γος, εἰ συμβουλευοίμι αὐτῶ μὴ κυδιστᾶν ἐπ' ὀρθὰ ξίφη, μηδ' ἀναρρίπτειν πρὸς τυραννίδα, ἧς οὐπω χαλεπωτέρα”. Ὁ τι μὲν γὰρ ψηφιεῖται ἐπὶ σοὶ οὐκ οἶδα· διάκειται δὲ ὡσπερ οἱ καταψηφίσασθαι μὲν ἐπιθυμοῦντες, αἰσχυνόμενοι δὲ τὸ μὴ ἐπ' ἀληθείαι, καὶ πρόφασιν ἀπωλείας ὑπάτων ἀνδρῶν ποιεῖταιί σε. Βούλεται μὲν
30 γὰρ ἃ μὴ δεῖ, πράττει δὲ αὐτὰ καταρρυθμίζων εἰς τὴν τοῦ δικαίου δόξαν. Ἐλεγε δ' αὐτὰ μασώμενός τε καὶ ξυγγελῶν. Ὁ δὲ οὐκ ἀκη-

μένος και δεινός στο φαί. Γιατί, αν τα παλαιά νόμιμα, παλαιότερα από όσο μπορούμε να γνωρίζουμε, τα εξετάζουμε αυστηρότερα, θα αναφυούν πολλοί και παράδοξοι λόγοι της ίδιας ηλικίας.

Όταν ο Τίτος κατέλαβε τα Ἱεροσόλυμα και όλα ήταν γεμάτα νεκρούς, τον στεφάνωναν τα γειτονικά ἔθνη. Αυτός όμως δεν θεωρούσε άξιο τον εαυτό του για στεφάνωμα· γιατί δεν έκανε αυτό το κατόρθωμα εκείνος, αλλά ο Θεός οργίσθηκε και χρησιμοποίησε τα δικά του χέρια. Αυτού του είδους τους ανθρώπους τους ἐρεθίζουν οι συκοφάντες, χρησιμοποιώντας ως μαστίγιο έναντίον τους τη γλώσσα. Πήγαινε σὲ διδασκάλους από τους οποίους ισχυροποιήθηκε και ἡ γνώμη του και ἡ γλώσσα του. Βλέπω, εἶπε, φοβερό τραπεζίτη· άτυχο όμως, εἶπε, γιατί δεν έχει τίποτε, παρὰ λίγα μόνο, που δεν αρκοῦν να συντηρήσει τὸ σπίτι του. Πείθει τὸν άνθρωπο να τοῦ ἀποδώσει εἴκοσι χιλιάδες, ἐνῶ εἶχε στή διάθεσή του πέντε χιλιάδες. Αυτός όμως από ἀγάπη στο θησαυρό του δεν ἀρνήθηκε τὸ δῶρο, ἀλλὰ νόμιζε ὅτι εἶχε τὰ ἴσα και τόσο μόνο λιγότερα, ὅσο οἱ εἴκοσι χιλιάδες που ἔχοντάς τις στὰ χέρια του θα εἶναι δικές του, ἐνῶ ὁ ἀγρός που θα ἀντικαταστήσει αυτές θα εἶναι ἐκτεθειμένος στις πάχνες και στὰ χαλάζια και στὰ ἄλλα που καταστρέφουν τὴ σοδειά.

Ἡ φιλοσοφία τόσο φόβο προκάλεσε σὲ κάποιους, ὥστε ἄλλοι ἀφοῦ ἀπέβαλαν τὸ φόρεμά της ἔφυγαν στήν Ἑσπερία τῶν Κελτῶν, ἄλλοι στις ἐρήμους τῆς Λιβύης και τῆς Σκυθίας, και ἄλλοι κατέληξαν στους λόγους που γίνονται σύμβουλοι ἀμαρτημάτων. Κάθισαν κάτω από πλατάνι, ἐνῶ τὰ τσιτζίκια ἔψαλλαν τὸ τραγούδι τους και ἡ ἀνοιξη τὰ συνόδευε. Όταν ὁ Δάμις νικήθηκε από τους λόγους τοῦ Δημοτρίου τοῦ εἶπε· Ἄλλὰ ἐσύ που εἶσαι κοντά στον ἄνδρα και φίλος, μπορεῖ να προκύψει γι' αὐτὸν κάποιο μεγάλο ἀγαθό, ὁ δικός μου όμως λόγος εἶναι μικρός, αν τὸν συμβουλευώ να μὴν παίξει με τὰ ὀρθὰ ξίφη οὔτε να ὀρμᾷ σὲ τυραννική ἐξουσία, που δεν ὑπάρχει βαρύτερή της. Τί θ' ἀποφασίσει λοιπὸν γιὰ σένα δεν ξέρω· ἡ διάθεσή του εἶναι τέτοια, ὅπως ἐκείνων που ἐπιθυμοῦν να ρίξουν ψῆφο καταδικαστική, ντρέπονται ὅμως μήπως δεν κρίνουν κάτι ἀληθινά, και σὲ χρησιμοποιεῖ και σὲ κάνει αἴτιο καταστροφῆς ἀνώτατων. Γιατί θέλει αὐτὰ που δεν πρέπει, και τὰ πράττει προσαρμόζοντάς τα στήν ἰδέα τοῦ δικαίου. Τὰ ἔλεγε αὐτὰ μασουλώντας και ἀστειευόμενος. Κι αὐ-

κοότι ὁμοιος διελέγετο πρὸς τὸν Δάμιν ὑπὲρ τοῦ Δέλτα, περὶ ὃ
 φασὶ τὸν Νεῖλον σχίζεσθαι. Ἄλλ' ὁμως, οὕτω μὲν χαρακώσαντες
 τὸν πλοῦτον, οὕτω δὲ ἀσφαλῶς τειχισάμενοι, κινδυνεύομεν περὶ
 αὐτῶ νῦν. Οἰκίας τε ἐπὶ τῶν ἀμαξῶν πέπανται. Ἴστροι τε γὰρ αὐ-
 5 τούς καὶ Ταναΐδες ὀρίζουσιν, οὐ ῥάδιοι ποταμοὶ ὑπερβῆναι. Ἐῶ-
 ρων μὲν δὴ ἐς τὸν Ἀπολλώνιον πάντες αὐτοῦ τε γὰρ τοῦ σχήμα-
 τος ἀπεβλέπετο, καὶ θεία ἐδόκει ἢ περὶ τῶ εἶδει ἔκπληξις. Ὑπὲρ
 μὲν τῆς κουράς “Ἐλελήθην, ὦ βασιλεῦ, ἔφη, περὶ ταῖς θριξὶ κιν-
 δυνεύων”. Δεδεμένου τοῦ Ἀπολλωνίου ἀφικνεῖται τις ἐς τὸ δε-
 10 σμωτήριον τὸ προσελθεῖν αὐτῶ ἐωνῆσθαι φάσκων, ξύμβουλος δὲ
 σωτηρίας ἤκειν. Ἦν μὲν δὴ Συρακούσιος οὗτος, Δομετιανοῦ δὲ
 νοῦς τε καὶ γλῶττα. Ἐγένετο Πύθων ὁ Βυζάντιος ἀγαθὸς ῥήτωρ
 τοῦ κακὰ πείθειν. Ἦ τὴν κόμην ἕτερόν τι παρ' ὃ ἐστίν· ἔστι δέ, οἴ-
 μαι, ἠλιῶσά τε καὶ ὑποφαίνουσα. Ἐγὼ δὲ οὐ μόνον οὐ προσήειν
 15 ὑπὲρ χρημάτων, ἀλλὰ κακείνους ἐώθουν ὡς οὐχ ὑγιαίνοντας. Διε-
 βεβλήμην δὲ πρὸς χρήματα μειράκιον ἔτι ὦν. Τὰ γοῦν πατρῶα
 (λαμπρὰ δ' ἦν οὐσία ταῦτα) μιᾶς μόνης ἰδῶν ἡμέρας ἀδελφοῖς τε
 τοῖς ἐμαντοῦ ἀνῆκα καὶ φίλοις καὶ τῶν ξυγγενῶν τοῖς πένησι. Σο-
 φοῦ δὲ ἀνδρὸς κόμης φειδέσθω σίδηρος οὐ γὰρ θεμιτὸν ἐπάγειν
 20 αὐτὸν οὐ πᾶσαι μὲν αἰσθητηρίων πηγαί, πᾶσαι δὲ ὄμφαι εὐχαί τε
 ἀναφαίνονται καὶ σοφίας ἐρμηνεὺς λόγος. Νερούαν δὲ ἄξιον μὲν
 ἀρχῆς ἠγοῦμαι πάσης καὶ λόγου παντὸς εἰς εὐφημίαν ἤκοντος,
 ἀγωνιστὴν δὲ φροντίδων οὐ χρηστῶν ὃ Ἀπολλώνιός φησι. Τῶ
 γὰρ Εὐφρότη ἐκ τοῦ κολακεύειν τοὺς δυνατοὺς τί λέγω χρήματα;
 25 Πηγαί μὲν οὖν εἰσι πλούτου κάπῃ τῶν τραπεζῶν ἤδη διαλέγεται,
 κάπηλος, ὑποκάπηλος, τελώνης, ὀβολοστάτης, πάντα γινόμενος
 τὰ παλούμενά τε καὶ παλουῦντα. Ἐντετύπεται δ' αἰεὶ ταῖς τῶν δυ-
 νατῶν θύραις, καὶ προσέστηκεν αὐταῖς πλέον ἢ οἱ θυρωροί. Ἐπι-
 τειχίζει δὲ τὸν ἑαυτοῦ πλοῦτον ἑτέροις τὸν Αἰγύπτιον τουτονὶ βό-
 30 σκων χρήμασι, καὶ ὀξύνων ἐπ' ἐμὲ γλῶτταν ἀξίαν ἐκτεμῆσθαι.
 Νεότης ἐγένετο θαυμάσαι ἄξιοι τοῦ πλήθους καὶ τῆς ἐς τὸ φιλοσο-
 φεῖν ὀρμῆς. Καὶ ἐν οὐδεμιᾷ τῶν πόλεων ἀηδῆς δοκῶν, ἀλλὰ καὶ
 ποθεῖσθαι ἄξιος.

τὸς σὰν σέ κουφὸ ἔλεγε στὸν Δάμι γιὰ τὸ Δέλτα στὸ ὁποῖο διακλαδίζεται ὅπως λένε ὁ Νεῖλος. Ὡστόσο, ἀφοῦ περιχαρακώσαμε ἔτσι τὸν πλοῦτο καὶ τὸν περιτειχίσαμε μὲ τόση ἀσφάλεια, διακινδυνεύουμε τώρα γι' αὐτόν. Στὸ σπίτι μαγειρεύουν ἐπάνω στ' ἀμάξια. Γιατὶ ποταμοὶ σὰν τὸν Ἰστρο καὶ τὸν Τάναη εἶναι τὰ ὅρια τῆς χώρας, πὺ δὲν εἶναι εὐκόλο νὰ τοὺς διαπλεύσει κανεὶς. Ὅλοι ἔβλεπαν στὸν Ἀπολλώνιο. Τὸν ἔβλεπαν καὶ γιὰ τὴν ἴδια τὴν ἐνδυμασία του καὶ ἐπειδὴ τοὺς δημιουργοῦσε θεϊκὴ ἐκπληξη ἢ ὄψη του. Μοῦ εἶχε διαφύγει, βασιλιά μου, εἶπε, γιὰ τὴν κουρὰ μου, ὅτι κινδυνεύω μὲ τὶς τρίχες. Ἐνῶ ἦταν φυλακισμένος ὁ Ἀπολλώνιος ἔρχεται κάποιος στὴ φυλακὴ λέγοντας πὺς εἶχε ἐξαγοράσει τὴν εἴσοδὸ του καὶ εἶχε ἔλθει νὰ τὸν συμβουλέψει γιὰ τὴ σωτηρία του. Αὐτὸς ἦταν Συρακούσιος καὶ τοῦ Δομετιανοῦ νοῦς καὶ γλώσσα. Ὁ Πύθων ὁ Βυζάντιος ἦταν ἱκανὸς ρήτορας νὰ πείθει στὸ κακό, ἢ ὅτι τὰ μαλλιά εἶναι διαφορετικὰ ἀπὸ ὅ,τι εἶναι, ἐνῶ εἶναι, νομίζω, πλούσια καὶ λαμπρὰ. Ἐγὼ ὅμως ὄχι μόνον δὲν πλησίαζα γιὰ χρήματα, ἀλλὰ καὶ ἐκείνους τοὺς ἀπώθοῦσα, ἐπειδὴ δὲν ἦταν ὑγιεῖς. Μὲ εἶχαν κατηγορήσει γιὰ χρήματα ὅταν ἀκόμα ἦμουν παιδί. Τὰ πατρικὰ τουλάχιστο χρήματα (αὐτὰ ἀποτελοῦσαν μιὰ λαμπρὴ περιουσία) μιὰ μόνον ἡμέρα τὰ εἶδα καὶ τὰ ἄφησα στοὺς ἀδελφούς μου, στοὺς φίλους καὶ στοὺς φτωχοὺς συγγενεῖς. Νὰ μὴν πειράξει τὸ ψαλίδι τὰ μαλλιά τοῦ σοφοῦ· δὲν ἐπιτρέπεται νὰ τὸ χρησιμοποιοῦμε ἐκεῖ πὺ εἶναι οἱ πηγές ὅλων τῶν αἰσθητηρίων, ὅπου ἐμφανίζονται οἱ χρησιμοὶ καὶ οἱ εὐχές καὶ ὁ λόγος πὺ ἐξηγεῖ τὴ σοφία. Θεωρῶ, λέγει ὁ Ἀπολλώνιος, τὸν Νέρβα ἄξιο γιὰ ὅποιαδήποτε ἐξουσία καὶ γιὰ κάθε λόγο ἐπαινετικό, δὲν ἀγωνίζεται ὅμως ὠφέλιμα γιὰ τὰ ἔργα του. Ὁ Εὐφράτης ἀπὸ τὸ νὰ κολακεύει τοὺς ἑτατούς, τί λέγω χρήματα, ἔχει πηγές πλούτου, καὶ ἤδη συζητεῖ στὶς ἰράπερες, κάπηλος, ὑποκάπηλος, τελώνης, τοκογλύφος· γίνεται τὰ πάντα ὅσα πωλοῦνται καὶ πωλοῦν. Εἶναι πάντα κολλημένος στὶς πόρτες τῶν θυνατῶν καὶ στέκεται σ' αὐτὲς περισσότερο ἀπὸ ὅσο οἱ θυρωροί. Ἐξασφαλίζει τὸν πλοῦτο του μὲ ἄλλους, διαφθείροντας μὲ χρήματα αὐτόν ἐδῶ τὸν Αἰγύπτιο, καὶ ἀκονίζει ἐναντίον μου γλώσσα πὺ εἶναι ἄξια νὰ κοπεῖ. Ἡ νεότητα εἶναι ἄξια θαυμασμοῦ γιὰ τὸ πλῆθος καὶ γιὰ τὴν κλίση τῆς στῆ φιλοσοφία. Σὲ καμμιά πόλη δὲν φαινόταν νὰ εἶναι δυσάρεστος, ἀλλὰ ἄξιος καὶ νὰ τὸν ποθοῦν.

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ

Οἱ ἀριθμοὶ παραπέμπουν κατὰ σειρὰ γιὰ τὰ χωρία τῆς Γραφῆς στὸ κεφάλαιο, τὸν στίχο καὶ τὴ σελίδα πού βρίσκονται, ἐνῶ γιὰ τὰ ὀνόματα καὶ πράγματα ἀπλῶς στὴ σελίδα πού βρίσκονται.

1. Εὐρετήριο χωρίων τῆς Γραφῆς

	Γένεσις				Δευτερονόμιον
1	440. 522		18	5	356
2	376. 524. 526		30	15	400
14	70		32	32	466
16	482		32	49-50	360
28	460				
17	398			Κριταὶ	
23-24	460	9	8-14		478
9	354			Βασιλειῶν Β'	
19	412. 414				
22	214. 222	24	1		342
9	354		2		342
12	230			Παραλειπομένων Α'	
9	462				
15	358	21	1		342
20	354			Ψαλμοὶ	
8	358				
35	360	2	7		472
29	360	18	13		406
			13-14		402
	* Ἐξοδος	21	2		418
21	524		16		354
22-23	342	44	10		472
17	398	68	6		354
	Λευϊτικόν	89	2		442
			4		442
7	258	117	27		260
	Ἀριθμοὶ	136	1		462
24	360			Παροιμίαι	
1 ἐ	74	8	22		440

	Ἄσμα Ἀσμάτων		18	7		262
6	7-8	468	19	3 ἔ.		458
	Σοφία Σολομώντος		20	32		354
			25	1		466
3	16	460	25	6		468
	Σοφία Σειράχ		26	46		354
			27	46		280
1	2	442			Μάρκος	
	Ζαχαρίας		5	9		354
13	6	214	13	32		216. 352. 380
	Ἡσαΐας				Λουκᾶς	
9	6	228	1	42		244
11	10	244	1	43		190
12	3	286	7	28		380
53	8	216	10	19		354
63	1-2	214	10	24-25		472
	Ἱερεμίας		12	36-28		464
			12	49		468
2	32	462	15	4		462
3	34	392	16	13		412
	Βαρούχ		16	19		342
			16	27-28		426
3	38	230	24	39		228
	Ἰεζεκιήλ				Ἰωάννης	
13	3	156	1	1-2		164. 440
37	1 ἔ.	424		14		164. 230. 284. 286.
	Δανιήλ			18		428
			4	24		228
9	23	418	5	31		216
	Ματθαῖος		7	27		216
			8	14		216
1	1	216	11	34		352
3	13-17	166	15	5		464
7	6	430	16	15		352
10	20	218		32		352
12	32	236	17	21		228
13	16	372	21	21		220
16	15	234		22		220
16	27	236		23		220
17	8	236			Πράξεις	
17	27	258	1	11		214

7	56ξ	214	10	5	264.394.404
9	4-5	214	12	2	394
10	38	158	12	3	394
17	30-31	178			
	Ρωμαίους			Γαλάτας	
5	15	238	3	13	280
7	7	398	3	27	344
7	9	396	4	19	462
7	9-10	398	5	2	176
7	11	398			
7	12	398		Ἐφεσίους	
7	13	400	3	17	344
7	14	400	5	32	460
7	15	396.400	6	11-17	404
7	15-18	404	6	12	404
7	19	400			
7	19-20	402		Φιλιππησίους	
7	22-24	406	2	5-6	266
7	24	406			
7	25	406		Κολοσσαεῖς	
8	2	408	2	7	344
8	8	398			
9	5	160		Θεσσαλονικεῖς Α'	
10	10	226			
11	5	248	4	15-16	416
14	9	428	4	16-17	468
	Κορινθίους Α'			Τιμόθεον Α'	
4	15	462	2	5	164.308
7	2ξ	458			
11	1	402		Ἑβραίους	
11	7	418	1	3	160
15	49	414	5	7	158
15	50	414	7	3	216
15	53	218.412	13	8	308
	Κορινθίους Β'			Ἰωάννου Α'	
1	18-19	248			
4	4	342	1	1	212
5	1	410	5	19	412
5	2	412			
5	7	412		Ἀποκάλυψις	
5	21	280			
10	4-5	402	20	13	418

2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων

Α

- ἘΑαρὼν 360. 504.
 ἘΑβελ 354. 468.
 ἘΑβεσσαλὼμ 344.
 ἘΑβιννα 546.
 ἘΑβραάμ 358. 426. 428. 458. 464. 470.
 ἀγαθοεργία 60.
 ἘΑγαθοκλῆς 90.
 ἀγαθότης 18. 62. 180.
 ἀγάπη 462.
 ἄγγελος 374. 376. 394. 412. 418. 482. 484. 526.
 ἀγενησία 12. 14. 330.
 ἘΑγησίλαος 80.
 ἀγιασμός 222.
 ἘΑγκυρα 100. 364.
 ἘΑγλαοφῶν 408.
 ἀγνεία 432. 458. 462. 466. 478. 480.
 ἘΑγνοηταὶ 352.
 ἀγνοια 352.
 ἘΑγρίππας 496. 498. 500.
 ἘΑγρίππας, παῖς ἘΑγρίππα, 500.
 ἀγρυπνία 78.
 ἘΑδὰμ 196. 214. 218. 220. 222. 354. 394. 442.
 ἘΑδαμάντιος (=ἘΩριγένης) 362.
 ἘΑδιαθηνή 150.
 ἀδικία 406. 412.
 ἘΑδωνις 514.
 ἘΑζιζὸς 500.
 ἀθανασία 218. 398. 412. 414. 416.
 ἘΑθανάσιος 170. 176. 184. 186. 208. 224. 226. 230. 234. 236. 238. 240. 242. 244. 250. 262. 276. 296. 304. 308. 316. 364. 384.
 ἘΑθηναί 364.
 ἘΑθηναῖοι 158. 520. 560.
 Αἰγύπτιοι 272. 342. 348. 524. 536. 540. 552. 554.
 Αἰγυπτος 26. 94. 106. 502. 504. 552. 554.
 Αἰθίοπες 552. 554. 556.
 Αἰθιοπία 552. 554.
 αἵρεσις 168. 172. 200. 204. 206. 236. 238. 248. 256. 262. 264. 268. 298. 310. 314. 318. 348.
 αἵρετικὸς 188. 240. 270. 282. 320.
 αἰσχύνη 34.
 Αἰσωπος 550. 568.
 Αἶτνα 550.
 ἘΑκάκιος Μελιτηνῆς 234. 258. 290. 316.
 ἘΑκάκιος Σκυθουπόλεως 214.
 ἘΑκέφαλοι 164. 362. 364.
 ἀκρασία 462. 476.
 ἘΑκύλας 524.
 ἀλαζονεία 30. 76. 112.
 ἘΑλδίνος 296. 500. 502.
 ἘΑλεξάνδρα, θυγάτηρ ἘΥρκανοῦ, 486. 504.
 ἘΑλεξάνδρεια 170. 174. 234. 236. 274. 290. 364. 366. 380. 382. 384.
 ἘΑλέξανδρος ἘΙεραπόλεως 386.
 ἘΑλέξανδρος, ὁ Μακεδῶν, 82. 84. 94. 102. 106. 128. 426. 542. 564.
 ἘΑλέξανδρος, υἱὸς ἘΗρώδη, 486. 490. 494. 504.
 ἀλήθεια 160. 176. 214. 220. 222. 248. 254. 334. 358. 384. 388. 390. 432. 464. 476.
 ἘΑλικαρνασσὸς 160.
 ἘΑλκμαίων 568.
 ἀλλοίωσις 230. 436.
 ἁμάρτημα, -τα 46. 58. 248. 396. 408. 470. 472.
 ἁμαρτία 68. 156. 218. 280. 334. 352. 354. 388. 392. 398. 400. 402. 404. 406. 408. 416. 436. 470.
 ἁμαρτωλὸς, -οὶ 372. 376. 388. 400.
 ἘΑμάσεια 114. 148.
 ἘΑμαστρις 82. 84. 86. 88. 98. 144.
 ἘΑμβρόσιος 170. 206. 208. 232. 234. 240. 250. 296. 364.
 ἘΑμσος 104. 134.
 ἄμπελος ἀληθινή 466.
 ἘΑμύντας ὁ Μακεδῶν 510.
 ἘΑμφιλόχιος 170. 184. 206. 210. 232. 234. 240. 266. 348.
 ἘΑμφιλόχιος Σίδης 348.
 ἘΑμφίπολις 116.
 ἀνάθεμα 212. 238. 248. 274. 348.
 ἀναθεματισμὸς 226. 246.

- ἀνάληψις 214. 268.
 Ἄνανίας 504.
 Ἄνανος 500. 502.
 Ἀναξαγόρας 560.
 ἀνάστασις 166. 168. 208. 358. 360. 368.
 370. 372. 374. 390. 410. 412. 414. 416.
 420. 422. 424. 426. 428. 430. 466.
 470. 476.
 Ἀνατόλιος 198. 212.
 ἀνάχυσις 258.
 Ἄνδροφάγοι 556.
 Ἄνθιμος 1888. 190. 192.
 ἀνθρωπαρέσκεια
 ἀνθρωπότης 308.
 Ἄννιδας 106.
 ἀνομία 406.
 ἀνταπόδοσις 386.
 Ἀντίγονος 84. 86. 94. 96. 98. 104.
 Ἀντίγονος 488. 490. 492. 494. 506.
 Ἀντίμαχος 508.
 Ἀντιόχεια 174. 198. 274. 284. 380.
 Ἀντίοχος, βασιλεύς, 94. 96. 98. 104. 108.
 426. 500. 504.
 Ἀντίοχος ὁ Εὐπάτωρ 502.
 Ἀντίοχος Πτολεμαῖδος 202.
 ἀντιπάθεια 160.
 Ἀντίπας 488.
 Ἀντίπατρος 84. 488. 490.
 Ἀντίχριστος 468.
 Ἀντώνιος 488. 490. 492. 494. 506.
 ἀπάθεια 226. 372. 422.
 Ἀπάμεια 126.
 ἀπαύγασμα 268.
 ἀπέχθεια 122. 384.
 ἀπιστία 208. 250.
 ἀποκατάστασις 382. 382. 386. 388. 418.
 Ἀπολινάριος 200. 208. 226. 228. 238.
 240. 250. 254. 276. 284. 296. 298. 302.
 304. 316. 362.
 Ἀπόλλων 508. 512. 514. 516. 518. 570.
 Ἀπολλώνιος 528. 532. 540. 542. 546.
 550. 552. 554. 556. 558. 560. 562. 564.
 566. 568. 570. 574.
 ἀπόνοια 390.
 ἀπραγμοσύνη 490. 494.
 Ἀραβία 54.
 Ἀράβισσα (Κύπρις) 486.
 Ἀράθης 112.
 Ἀρειανοὶ 156. 170. 208. 224. 250. 382.
 Ἄρειος 156. 248. 304.
 ἄρετή 64. 386. 432. 466. 472. 474. 476.
 484. 496. 570.
 Ἄρης 44.
 Ἀριοβαρζάνης 98. 104. 148.
 Ἀριστόβουλος 486. 488. 490. 494. 496.
 504. 506.
 Ἀριστοτέλης 512.
 Ἀρίων ὁ Μηθυμναῖος 512. 514.
 Ἀρμενία 132. 148. 530.
 Ἀρμένιοι 150. 152.
 Ἀρσάκης 530.
 Ἀρσινόη 86. 88. 90. 96.
 Ἀρτάβανος 498.
 Ἀρταξέρξης 76.
 Ἄρτεμις 512.
 Ἀρχέλαος 112. 114. 116. 122. 124. 126.
 494. 496. 500. 506.
 ἀρχιερωσύνη 166. 380. 488. 500. 502.
 504.
 Ἀρχίλοχος 510.
 Ἀσαμωναῖοι 504. 506.
 ἀσέβεια 62. 68. 74. 158. 162. 170. 174.
 184. 230. 246. 248. 264. 304. 314.
 346. 374. 384. 390. 430. 432. 498.
 ἀσέλγεια 474.
 Ἀσία 892. 94. 100. 102. 106. 108. 110.
 122. 136. 532.
 Ἀσιανὸς 126.
 Ἀσκάλων 488.
 Ἀσκληπιάδες 564.
 Ἀσσύριος, -οὶ 56.
 Ἀστακὸς 100. 102.
 ἀστρολογία 66.
 ἀσχημοσύνη 232.
 Ἀσωχαῖος, βασιλεὺς Περσῶν, 426.
 Ἀτθίς 562.
 Ἀττική 550.
 Ἀττικὸς Κων/πόλεως 238. 384.
 Ἀττικὸς Ὑμναῖος 516.
 Αὐγουστος 488. 494.
 αὐθάδεια 344. 390. 502.
 αὐθεντία 282.
 αὐτάρκεια 94.
 αὐτεξούσιον 58. 218. 458. 482.
 ἀφθαρσία 196. 218. 324. 372. 374. 398.
 414. 416. 422.
 Ἀφροδίσιος 92.

ἀφροσύνη 354.
Ἄχιλλεὺς 514. 568.

B

Βαβυλῶν 54. 56. 82. 426. 462. 484. 502.
528. 546. 562. 564.
Βαβυλώνιοι 426. 502.
Βαζαφαράνης 492. 506.
Βαίτη 550.
Βαλαάμ 74. 344.
Βάλαροι 544.
βάπτισμα 166. 202. 212. 288.
Βαραδάτος 194. 224. 274. 348.
Βαρδισάνης 8. 70. 74.
βασίλεια Θεοῦ-οὐρανῶν 380. 382. 414.
466.
Βασίλειος ὁ Μέγας 158. 160. 170. 184.
186. 210. 226. 234. 236. 238. 254. 266.
274. 308. 330. 332. 364. 382. 522.
526.
Βαταναία 500.
Βάττοι 510.
Βερενίκη 498. 500.
Βέροια 194.
Βίβλος 544.
Βιέννα 496.
Βιθυνία 96. 98. 118. 12
βλασφημία 208. 250. 328.
Βοιωτία 516. 518. 520.
Βραχμάνες 540. 554.
Βρεντήσιος 494.

Γ

Γάγγης 536. 542.
Γάδειρα 546. 548.
Γάϊος Καίσαρ 496.
Γαλιλαία 490. 496.
Γεννάδιος Κων/πόλεως 364.
γέννα 218.
Γερμανίικεια 382.
Γερμανὸς Κων/πόλεως 386. 388.
Γηρυόνης 548.
γνώσις Θεοῦ 402. 404.
γνώσις ψευδώνυμος 248.
Γόδαρος 3366. 372. 374. 378.
Γομόρρα 354. 466.
Γρατιανὸς 234.

Γρηγόριος Νεοκαισαρείας 240. 296.
Γρηγόριος Νύσσης 184. 228. 236. 238.
240. 254. 268. 304. 308. 364. 382. 384.
386. 390.
Γρηγόριος ὁ Θεολόγος 170. 176. 184.
186. 190. 202. 214. 226. 230. 234. 238.
240. 242. 264. 302. 304. 308. 316. 330.
354. 364. 384. 392.
Γύγης 510. 538.
Γυμνοὶ (Γυμνοσοφισταί) 554.

Δ

Δαβίδ 202. 216. 342. 344. 402.
δαιμόνιον 70. 354. 362. 376. 388.
δαίμων 68. 374.
Δάμις 556. 562. 568. 572. 574.
Δάμνεος 502.
Δαμωφελῆς 140. 142.
Δανιήλ 418.
Δάρδανος 120.
Δαρεῖος, 82. 484. 510.
δειλία 42.
Δεῖπνος μυστικός 382.
Δήμητρα 56. 510.
Δημήτριος, πατὴρ Ἀντιγόνου, 94. 96.
98. 572.
Δημόκριτος 560.
Δημοσθένης 508.
διάβολος 342. 394. 398. 400.
Διάδοχος Φωτικῆς 364.
διαίρεσις 316.
διθύραμβος 514.
δικαιοσύνη 68. 158. 402. 416. 432. 466.
468. 470.
Διόδωρος, ἐπίσκοπος Ταρσοῦ 8.
Διομήδης 548.
Διονύσιος Ἀλεξανδρείας 298. 382. 384.
Διονύσιος, Ἀρεοπαγίτης, 226. 364.
Διονύσιος, υἱὸς Σατύρου, 78. 80. 82. 84.
86. 128.
Διόνυσος 56. 512. 514. 520. 530. 564.
Διόσκορος 302. 312.
Διοφάντης 118.
Διόφαντος 122. 132.
διχοστασία 286.
Δόκιος 238. 298.
Δομετιανὸς 188. 558. 574.

Δομετιανός Μελιτηνῆς 336. 340.
 Δόμνος 198. 224. 230.
 δόξα Θεοῦ 166. 168. 418. 432.
 δοξολογία 182.
 Δορύλαος 116.
 Δοσθηνοὶ 356. 362.
 Δοσθῆς ἢ Δοσίθεος 356. 358. 360.
 δουλεία 56. 124. 306.
 Δράκων 476.
 Δρουσίλα 498.
 δύναμις (Θεοῦ) 324. 336. 374.
 δυσσέβεια 66. 162. 174. 184. 188. 192.
 198. 272. 296. 302. 312. 364.
 Δωδώνη 518. 520.
 δωροδοκία 494.

E

Ἐβραῖος, -οι 158. 226. 368. 384.
 Ἐγκέλαδος 550.
 Ἐδέμ 360.
 Ἐδώμ 214.
 Ἐζεκίας 70.
 εἰδωλολατρία 470.
 εἰκὼν (κατ' εἰκόνα) Θεοῦ 418. 482. 484.
 εἰμαρμένη 10. 12. 16. 18. 26. 28. 34. 36.
 38. 50. 54. 56. 58. 60. 64. 68. 70. 72.
 474. 476.
 Εἰρηναῖος 378. 382.
 εἰρήνη 290. 358.
 εἰρωνεία 222.
 ἐκπόρευσις 328.
 ἐλεινολογία 222.
 ἐλεημοσύνη 180.
 ἐλευθερία 90. 142. 424.
 Ἐλευσίς 510.
 Ἐλισάβετ 244.
 Ἐλλην, -ες 64. 120. 130. 328. 430. 508.
 Ἐλλησποντος 84.
 Ἐμσα 180. 232.
 Ἐμμανουήλ 194.
 ἐνανθρώπησις 206. 226. 230. 232. 236.
 254. 256. 268. 282. 312. 316. 380. 478.
 ἐνέργεια 252. 264. 324. 326. 364. 366.
 374. 424.
 ἐνωσις 166. 168. 172. 186. 190. 192. 204.
 206. 224. 226. 232. 234. 248. 254. 258.
 260. 264. 278. 282. 284. 292. 294. 296.
 304. 306. 310. 314. 318. 320. 322. 346.

Ἐνώχ 218. 220. 222. 422. 468. 470.
 ἐπιβουλή 70. 176.
 ἐπιείκεια 494.
 ἐπιθυμία 396. 398. 404. 418. 474.
 Ἐπιφανῆς ὁ Ἀντιόχου 500.
 Ἐπιφάνιος 236. 238. 384.
 Ἐρέτρια 114.
 Ἐρετριεῖς 562.
 Ἐρέχθιος 240. 244.
 Ἐρμαῖος 126.
 Ἐρμογένης 96.
 Ἐρύθεια 548.
 Ἐρυθρὰ θάλασσα 542.
 εὐδαιμονία 58. 82. 86. 100. 106. 112.
 εὐεργεσία 72. 328. 344. 354. 264.
 εὐκλεία 112.
 εὐλάβεια 62. 254.
 Εὐλόγιος Ἀλεξανδρείας 156. 170. 174.
 206. 234. 254. 274. 290. 300. 314.
 332. 336. 352. 358. 364.
 Εὐμένης 98.
 Εὐνόϊος 196.
 Εὐνόμος 236. 254. 266. 268.
 Εὐξενος 560.
 Εὐπατορία 134.
 Εὐριπίδης 568.
 Εὐριπος 248.
 Εὐρώπη 108. 180. 546.
 εὐσέβεια 54. 56. 68. 158. 160. 162. 168.
 170. 172. 176. 178. 180. 182. 188. 190.
 194. 196. 208. 222. 226. 234. 242.
 244. 248. 250. 252. 262. 266. 270. 276.
 278. 280. 282. 296. 298. 300. 304.
 312. 318. 328. 340. 346. 348. 364. 386.
 388.
 Εὐσέδιος (ὁ Παμφίλου) 178. 220. 384.
 εὐσπλαγχνία 478.
 Εὐστάθιος Ἀντιοχείας 156. 202. 380.
 Εὐτυχῆς 170. 188. 190. 192. 194. 212.
 224. 236. 244. 248. 270. 272. 274.
 276. 278. 280. 284. 302. 304. 312.
 Εὐτυχιανισταὶ 366.
 Εὐτύχιος Κων/πόλεως 178.
 Εὐφράτης 148. 528. 546. 554. 574.
 εὐφροσύνη 92. 284. 286. 478. 514.
 Εὐψύχιος 238.
 Ἐφεσος 172. 190. 192. 248. 298. 310.
 Ἐφραῖμ 254.
 Ἐφραῖμος 178. 180. 194. 198. 230. 270.

364.

Z

Ζάλευκος 476.
 Ζαχαρίας, προφήτης, 254.
 Ζηίλας 104.
 ζήλος θεῖος 304.
 Ζηνόβιος 180. 188.
 Ζιποίτης 92. 98. 102.
 ζωή 258. 398. 400. 416.
 Ζώϊλος 366.

H

Ἡγησῖνος 510.
 Ἡγίσιππος 370.
 ἠδονή 92. 414. 418. 430. 432. 458. 462.
 480.
 Ἡλίας 218. 220. 420. 422. 480.
 Ἡράκλεια 74. 82. 86. 88. 92. 94. 130. 96.
 100. 104. 110. 122. 136. 138. 140. 144.
 152.
 Ἡρακλειανὸς Καλχηδόνας 364.
 Ἡρακλείδης 88. 90.
 Ἡρακλῆς 92. 126. 144. 548. 550.
 Ἡρώδης ὁ Ἀντιπάτρου τοῦ Ἰδουμαί-
 ου 426. 484. 486. 488. 490. 492. 494.
 496.
 Ἡρώδης, παῖς Ἡρώδου τοῦ μεγάλου,
 496. 498. 500. 506.
 Ἡρωδιάς 498.
 Ἡσαΐας, 70. 72. 214. 226. 228. 244. 286.
 Ἡσίοδος 508.
 Ἡφαιστος 550.

Θ

θάνατος 398. 400. 408.
 θαυματουργία 570.
 θεογνωσία 522.
 Θεόγνωστος 384.
 Θεοδοσιανοὶ 174. 178.
 Θεοδόσιος, αἵρετικός, 170. 172. 366.
 Θεοδόσιος, βασιλεύς, 292.
 Θεόδοτος Ἀγκύρας 364.
 Θεόδωρητος Κύρου 344. 362. 384.
 Θεόδωρος Μοψουεστίας 314. 522. 526.
 Θεοπασχῖται 250.

θεοσέβεια 462.
 θεότης 308.
 Θεούπολις 178. 366.
 Θεοφάνια 268.
 Θεόφιλος Ἀλεξανδρείας 178. 366. 384.
 Θεσπεσίων 570.
 Θῆβαι 102. 516. 564.
 Θηβαῖοι 518. 520.
 Θηβαῖς 26.
 Θησεύς 520.
 Θράκες 98. 150.
 Θράκη 568.
 Θρασυμήδης 152. 154.
 θρασυτής 42.
 θυμηδία 286.
 θυμὸς 62. 344.
 θυσία 564.
 Θωμᾶς 380.
 Θωμᾶς Γερμανικείας 382.

I

Ἰάκιμος 504.
 Ἰακώβ 358. 360.
 Ἰάκωβος ἀδελφόθεος 224. 498. 502.
 Ἰάκωβος 274.
 Ἰάμβη 510.
 Ἰάρχας 540. 564.
 Ἰθρηία 130. 136.
 Ἰθῆροι 54.
 Ἰγνάτιος 238. 384.
 ἰδίωμα 254. 368.
 Ἰεζάβελ 480.
 Ἰεζεκιήλ 254. 424.
 Ἰεράπολις 382.
 Ἰερεμίας 72. 392. 462.
 Ἰεριχὼ 506.
 Ἰεροσόλυμα - Ἰερουσαλήμ 232. 342.
 352. 362. 370. 426. 484. 490. 492. 502.
 504. 572.
 Ἰερωσύνη 492. 504.
 Ἰεσσαὶ 244.
 Ἰησοῦς Ναυῆ 70. 356. 358.
 Ἰθάκη 508.
 Ἰκόνιον 206. 232. 266. 288. 308. 316.
 Ἰλάριος 234.
 Ἰναχος 562.
 Ἰνδοὶ 532. 534. 536. 538. 540. 542. 544.
 546. 552.

[νδὸς ποταμὸς 532. 538. 564. 566. 570.
 [όβακχος 514.
 [ουβιανὸς 244.
 [ουδαία 108. 488. 490. 496. 498. 500.
 502.
 [ουδαῖοι 54. 72. 176. 352. 426. 484. 486.
 488. 490. 492. 494. 496. 498. 500. 502.
 [οὔδας, πατριάρχης, 356.
 [ουλιανὸς 160.
 [ουλιάς, πόλις Περαιάς, 500.
 [ούλιος Καῖσαρ 490.
 [ούλιος Ρώμης 184. 186. 234. 238. 240.
 42. 244. 272. 298. 306.
 [ουστινιανὸς 174. 188. 190. 366.
 [ουστῖνος, μάρτυς, 364. 378. 414.
 [ππόλυτος 384. 386.
 [ππώναξ 510.
 [σαάκ 360.
 [σίδωρος Πηλουσιώτης 186. 384.
 [σοκράτης 76.
 σοτιμία 280.
 [σραήλ 74. 360.
 [σραηλίται 342.
 Ιστρος 532.
 [ταλία 106. 120. 304.
 [ὠ 562.
 [ωάννης, ἀρχιερεὺς Ἰουδαίων 504.
 Ἰωάννης (εὐαγγελιστῆς) 202. 206. 214.
 218. 220. 222. 226. 232. 238. 254.
 256. 286. 372. 474.
 Ἰωάννης Κων/πόλεως 364. 384.
 Ἰωάννης, μοναχός, 198. 224. 230.
 Ἰωάννης, Πρόδρομος, 166. 368. 376.
 380. 496. 498.
 Ἰωάννης Σκυθοπόλεως 364.
 Ἰωάννης Φιλόπονος 520.
 Ἰωάννης Χρυσόστομος 184. 224. 232.
 234. 236. 238. 284. 384. 418.
 Ἰὼβ 440.
 Ἰωσεδὲκ 502.
 Ἰώσηπος 426. 484. 496. 498. 500.

Κ

Κάβηροι 132. 134.
 Κάιν 392.
 Καισάρεια 234. 236. 254. 386. 498.
 κακία 58. 64. 296. 372. 462. 474. 476. 480.
 570.

κακόνοια 222.
 κακουργία 42. 60. 86. 170. 294. 390.
 κακοφροσύνη 474.
 Κάλας 102.
 Καλλίμαχος 510.
 Καλλίνικος 194.
 Κάλπις 546.
 Καλχηδών 124. 128. 172. 180. 190. 198.
 224. 230. 234. 246. 248. 274. 280.
 302. 304. 312. 340. 348.
 Καππαδοκία 112. 120. 122. 130. 132.
 148. 234. 254. 364.
 Κάρβοι 152.
 Καρμανοί 544.
 Καταδοῦποι 554.
 κατακλυσμὸς 468. 470.
 κκατάρια 280.
 Καύκασος 112. 122. 532. 534. 562.
 Κέλτοι 546. 548. 572.
 κενοδοξία 146.
 Κένταυρος 432. 436.
 Κιλικία 198. 224.
 Κλαύδιος 498. 500. 570.
 Κλέαρχος, τύραννος, 76. 78. 80. 84. 86.
 88.
 Κλεοπάτρα 82. 504.
 Κλεοχάρης 146. 148.
 Κληδόνιος 234. 238.
 Κλήμης ὁ Στρωματεὺς 384.
 κολακεία 498.
 κόλασις 372. 388.
 Κολχίς 146.
 Κομμαγήνης 108.
 Κοννακόρηξ 130. 140. 144.
 κοσμογένεια 482. 522.
 κοσμογονία 522.
 Κόττας 122. 124. 128. 152. 130. 136. 138.
 140. 144.
 Κουμανὸς 500.
 Κουρηται 514.
 Κρατερός 84.
 Κρήτη 130. 136. 520.
 Κυβέλη 128.
 Κύζικος 124. 126.
 Κύπρος 84.
 Κυριακὸς 234. 268.
 Κύριλλος Ἀλεξανδρείας 170. 172. 178.
 184. 190. 194. 198. 202. 204. 206.

214. 220. 224. 226. 228. 230. 232.
234. 236. 238. 240. 242. 244. 246. 248.
250. 252. 254. 256. 260. 260. 264. 266.
272. 274. 276. 280. 282. 284. 286. 288.
294. 298. 302. 308. 312. 314. 316. 318.
320. 338. 348. 354. 362. 364. 382. 384.

Κῦρος 502.

Κωνσταντινούπολις 182. 210. 232. 234.
238. 250. 268. 302. 310. 364. 522.

Κωνστάντιος, κυαίστωρ, 366.

Κωφήν 562.

Λ

Λάζαρος 426. 428.

Λαζοί 54.

Λακεδαιμόνιοι 80. 114. 540.

Λάμαχος 130. 140.

λατρεία 256.

Λεόντιπος 146.

Λεόντιος 366.

Λεύκολλος Λεύκιος 122. 124. 126. 128.
130. 132. 134. 146. 148. 150.

Λεύκιος Πόπλιος Κορνήλιος 108.

Λέων Ρώμης 160. 162. 168. 170. 172.
180. 182. 184. 186. 190. 236. 246. 250.
264. 268. 270. 340. 346. 348.

Λεωνάριος 100.

Λιθύη 108. 112. 546. 552. 572.

λοιδορία 510.

Λούκιος 116.

Λουρούριος 100.

Λυκία 28. 416.

Λυκοῦργος 476.

Λυσανίας 492. 496.

Λυσιμαχία 94.

Λυσίμαχος 86. 88. 90. 102.

Λώτ 230.

Μ

Μάγνος 362.

Μαθουσάλα 470.

Μαίανδρος 558.

Μαιώτις 530.

Μακεδόνες 56. 96. 102. 106. 504.

Μακεδονία 86. 94. 96. 116.

Μακεδόνιος 248.

Μακρίνα 390.

Μακροκέφαλοι 542.

Μαλάκων 90.

Μάλιχος 490. 494.

Μαμωνᾶς 412.

Μάνης 216. 236. 282. 284.

μανία 170. 172. 264.

Μανιχαῖος 56. 302. 304. 364. 372.

μαντεία 564.

μαντική 66.

Μάξιμος 236.

μαργαρίτης 430. 432.

Μαρία, ἀδελφή Λαζάρου,

Μαρία (Θεοτόκος) 190. 238. 244. 256.
268. 300. 318. 322. 380.

Μαριάμμη 486. 492. 494. 498. 500.

Μάριος 112. 114. 118. 120. 126.

Μαρκιανός 348.

Μαρκίων 236. 272.

Μάρκος Πομπήιος 134.

Μαρσίας 556.

Ματθαῖος 252. 256.

Μαυρίκιος 358.

Μαχάρης 146. 148.

Μεδιόλανα 232. 234. 250. 364.

μέθη 464.

Μεθόδιος 390. 410. 416. 430.

Μελιτηνή 156. 234. 258. 290. 336.

Μέμνων 74. 82. 90. 154. 554.

Μεναῖος 4490. 492.

Μένανδρος 118.

Μενέλαος 504.

μετεμψύχωσις 540.

Μήδεια 528.

Μῆδοι 56.

Μηνοφάνης 114.

μυιφονία 78. 88. 146. 486.

Μίθαρρος 122.

Μιθριδάτης 92. 98. 104. 112. 114. 116.
118. 120. 122. 124. 130. 132. 134. 146.
148. 150.

Μίμνερμος 510.

μῖσος 38.

Μιχαήλ ἀρχάγγελος 198.

μοιχεία 450. 456. 460. 476.

μοναρχία 106.

Μοντανισταί 386.

μορφή 210. 264. 266. 368.

Μουρήνας 120. 122.

Μοῦσαι 568.

Μοψουεσία 314.
 Μυκάλη 530.
 μυστήριον 174. 280. 286. 292. 310. 312.
 430. 460.
 Μωσῆς-Μωυσήσ 356. 360. 376. 380. 420.
 422. 440. 442. 466. 478. 502. 522.526.

N

Ναβαῦ 362.
 Ναβουχοδονόσορ 426. 502.
 Ναζαρέθ 158.
 Νασαμῶνες 558.
 Νέαρχος 542.
 Νεῖλος 26. 552. 554. 556. 558. 574.
 Νερούας 574.
 Νέρων 500. 568.
 Νεστοριανοὶ 366.
 Νεστόριος 8. 160. 162. 164. 168. 170. 172.
 184. 190. 192. 206. 210. 212. 226.
 230. 240. 242. 246. 248. 252. 260. 264.
 266. 270. 282. 288. 290. 292. 294.
 300. 312. 314. 318.
 Νηρηΐδες 568.
 Νίκαια 118. 128. 304. 310.
 Νικολαΐται 384.
 Νικόλαος, αἵρετικὸς, 384.
 Νικομήδεια 128. 136.
 Νικομήδης 96. 98. 100. 102. 104. 112.
 114.
 Νῆνος 532. 562.
 νόμος ἁμαρτίας 408.
 Νύσσα 564.
 Νῶε 470. 478.

O

*Οασίς 26.
 *Οδυσσεὺς 508.
 οἰκονομία 176. 178. 182. 238. 248. 276.
 278. 338. 340.
 οἰωνιστικὴ 66.
 *Ολυμπος Ἀσίας 126. 416.
 *Ομηρος 462. 508. 510. 564.
 ὁμόνοια 278. 288.
 ὁμοούσιον 206. 212. 224. 228. 266. 272.
 290. 304.
 ὁμοουσιότης 206.

*Ονίας 504.
 *Ονώριος Ρώμης 362. 364.
 *Οξάθρης 84. 88.
 *Οξαθρος 82.
 ὄργη 342.
 *Ορέστης 568.
 *Ορθαγόρας 542.
 ὀρθοδοξία 224.
 Οὐαλεντῖνοι 56.
 Οὐαλεντῖνος 158. 236. 272. 302. 304.
 Οὐαλεριανός, ἐπίσκοπος Ἰκονίου, 288.
 308. 316.
 Οὐεσπασιανὸς 426.
 οὐσία, θεία, 202. 208. 210. 248. 252. 266.
 302. 304. 328. 330. 332. 334. 350.
 368. 374. 428.

Π

πάθος 470.
 πάθος ἀτιμίας 480.
 παιδογονία 50.
 παιδοκτονία 90.
 παιδοποιΐα 462.
 παιδοπορία 458.
 Πάκορος 492. 506.
 Παλαιστίνη 54.
 παλιγγενεσία 416.
 Παμφυλία 530.
 Πάνακτος, πόλις Βοιωτίας, 518.
 πανουργία 164.
 Πανύασις 508.
 Παπίας Ἱεραπόλεως 382.
 παράδασις 218. 370. 404. 406. 478.
 παράδεισος 394. 396. 470.
 παρακοή 398. 404. 458.
 παρανομία 500.
 παρθεία 472.
 παρθενία 128. 164. 458. 462. 472. 480.
 Πάρθοι 112. 134.
 παρουσία (δευτέρα) 220. 428. 476.
 Πάσχα 342.
 Πάταλα 542.
 Πατροκλεὺς, στρατηγός, 96.
 Παῦλος 158. 176. 224. 236. 242. 248. 264.
 266. 308. 342. 344. 364. 384. 394.
 396. 406. 414. 418. 460. 500.
 Παῦλος Ἐμίσης 232. 284. 286.
 Παῦλος Σαμωσατεὺς 242. 272. 304.

Παφλαγονία 114. 122.
 Πάφος 234. 268.
 Πείρινθος 126.
 Πείσανδρος 508.
 Πελαγοί 516. 518.
 Περαία 496. 500.
 Πέργαμος 118.
 Περδίκας 82.
 περιτομή 54. 458. 470. 500.
 Πέρσαι 54. 56. 74. 76. 82. 106. 484. 502.
 528.
 Περσεύς ὁ Φιλίππου 106.
 Πέτρος 158. 220. 380. 498.
 Πέτρος Μύρων 364.
 Πίνδαρος 558.
 Πισινούντα 100.
 πίστις 174. 214. 222. 224. 234. 248. 252.
 254. 276. 278. 286. 288. 296. 312. 346.
 404. 412. 430. 432. 464. 466. 468.
 πλάνη 24. 250. 460.
 Πλάτων 76. 376. 378. 392. 522.
 πλούσιος 426.
 ποιότης 446. 448. 450. 452.
 Πολεμάτας 518.
 Πολέμων 302.
 πολυγαμία 42.
 Πομπήϊος 426. 490. 504.
 πονηρία 58. 64. 342. 474.
 Πόντος 148. 530.
 Πόπλιος Αἰμίλιος 108.
 Ποσειδών 566.
 Ποσειδώνιος
 πραότης 42.
 πρόγνωσις 30.
 Πρόκλος Κων/πόλεως 184. 210. 232.
 234. 266.
 Πρόκλος, φιλόσοφος, 506. 520.
 Προμηθεύς 562.
 πρόνοια 16. 94. 108. 394.
 Πρόπυλος 154.
 πρόσωπον 232. 236. 244. 264. 266. 272.
 274. 290. 292. 316. 322. 328.
 Προῦσα 126.
 Προυσία 110.
 Πτολεμαῖος 84. 86. 90. 94. 96. 104. 106.
 Πτολεμαῖος ὁ Μεναίου 490. 492.
 Πτολεμαῖος ὁ Φιλομήτωρ 504.
 Πυγμαῖοι 542. 552. 556.
 Πυγμαλίων 548.

Πυθαγόρας 540. 558. 560.
 Πύθων 574.
 Πύρρος 106. 514.
 Πῶρος 532.

Ρ

Ῥαδάμανθυς 476.
 ῤαθυμία 134.
 Ρωμαῖος, -οι 54. 56. 106. 108. 110. 112.
 114. 118. 120. 124. 126. 128. 130.
 148. 150. 134. 136. 140. 142. 146.
 152. 306. 426. 488. 490. 494. 498. 500.
 506.
 Ρώμη 106. 120. 122. 152. 154. 180. 182.
 234. 272. 274. 298. 362. 488. 496. 500.
 504.

Σ

Σαβέλλιος 382.
 Σαδδουκαῖοι 502.
 Σαμουήλ 426.
 Σαοῦλ (Παῦλος) 214.
 Σαμάρεια 498.
 Σαμαρεῖται 356.
 Σάρδεις 86.
 σάρκωσις 192. 204. 244. 256. 258. 292.
 296. 302.
 Σάτυρος, τύραννος, 78. 122. 128.
 Σεβαστηνοὶ 498.
 Σεβηριανὸς Γαβάλων 364. 378.
 Σεβήρος 156. 160. 172. 184. 198. 232.
 246. 274. 294. 304. 340. 346. 350. 366.
 380. 382. 384.
 Σειράχ 442.
 Σέλευκος 90. 92. 94. 96. 98. 146. 234. 266.
 Σέλιρα 544.
 Σεμέλη 512.
 Σέργιος, γραμματικός, 350. 522.
 Σήθ 468. 470.
 Σηϊανὸς 498.
 Σίδη 348.
 Σικελία 28. 84.
 Σιλῆνος 122.
 Σίμων λεπρὸς 382.
 Σιμωνίδης 510.
 Σινώπη 120. 130. 146. 148.
 σκηνοπηγία 476.

Σκιάποδες 556.
 Σκιπίων 106. 108. 490.
 Σκύθες 112.
 Σκυθία 138. 530. 572.
 Σκυθιανός 302.
 Σκυθούπολις 214. 364.
 Σκύλαξ 542.
 Σόδομα 230. 466.
 Σολομών 484. 502.
 Σόλων 476.
 Σόσιος 426. 494. 506.
 Σούκενσος 198. 202. 210. 226. 234. 236.
 240. 254. 262. 280. 300. 302. 308. 312.
 318. 338.
 Σοφία 324. 336. 344. 352. 432. 468. 474.
 Σταΐνος 510.
 Στάτειρα 82. 84.
 Στέφανος, μοναχός, 194.
 Στέφανος, πρωτομάρτυς, 214.
 Στέφανος τριθείτης 366.
 Στήλαι 548.
 Στόδαρα 544.
 στοργή 38.
 συγγνώμη 248. 434.
 Συγκλητικός 190.
 σύγχυσις 206. 276.
 Συκάμινον 552.
 συκοφαντία 158. 172. 256. 280.
 Σύλλας 112. 114. 116. 120. 122.
 συμβεβηκός 448.
 Συμεών 194. 224. 274. 348. 356.
 Συμεώνιος 366.
 συμφορά 118. 474.
 σύμφυσις 206.
 συνουσίωσις 206.
 συντέλεια 428.
 Συρία 492.
 Σωζοπολίται 158. 236.
 Σωκράτης 376.
 Σωκρατικοί 566.
 σπηρία 66. 74. 202. 226. 256. 468. 478.
 486. 574.
 Σωφρόνιος Ἱεροσολύμων 362.
 σωφροσύνη 42. 432. 462. 464.

T

Ταναΐδες 574.
 Ταξίλλης 116. 118. 132.

Ταξίλοι 532.
 ταπεινότης 168.
 ταπεινοφροσύνη 62.
 ταπείνωσις 418.
 Ταριχαΐα 500.
 Ταρσός 194.
 Ταῦρος 96.
 ταυτοβουλία 282.
 ταυτότης 326.
 ταφή (Χριστοῦ)
 τεκνογονία 458.
 τελειότης 338.
 Τένεδος 128. 136.
 Τέρπανδρος 514.
 Τερψιχόρη 516.
 Τεύκρος ὁ Τελαμώνιος 548.
 Τηλέγονος 508.
 Τήλεχος 510.
 Τιβερίας 500.
 Τιβέριος Καίσαρ 496.
 Τιγράνης 112. 132. 134. 142. 148. 150.
 Τιγρανόκερτα 148. 150.
 Τιμασίων 554. 556.
 Τιμόθεος, αἵρετικός, 156. 346.
 Τιμόθεος, υἱὸς Σατύρου, 78. 80.
 Τίος 88. 110. 144.
 τιμωρία 344. 492.
 Τίτος, αὐτοκράτωρ, 572.
 Τίτος Βόστρων 372. 374. 384.
 Τμῶλος 554.
 Τραϊανός 220.
 Τραπεζοῦς 190.
 Τριάριος 126. 128. 130. 136. 138. 140.
 142. 144.
 Τρύφων 504.
 Τυφὼ 550.

Υ

ὕβρις 56. 166. 268. 360.
 ὕδραώτης 532.
 υἱοθεσία 474.
 ὕμεναϊος 516.
 ὑπακοή 264. 402. 408.
 ὑπόστασις 162. 170. 172. 188. 190. 200.
 204. 206. 208. 210. 212. 224. 226.
 228. 230. 232. 234. 236. 238. 242.
 244. 246. 254. 260. 266. 268. 272.
 274. 276. 278. 282. 284. 288. 290.

292. 294. 296. 298. 302. 304. 306. 310.
312. 316. 318. 320. 322. 324. 328.
330. 332. 334. 336. 348. 350. 352. 368.
374.

Ἐγκανός 486. 488. 490. 492. 494. 504.
506.

Ἐφασίς 532. 542.

Φ

Φάβιος 490.

Φάδος 500.

Φάνασος 502.

Φασαήλος 490. 492.

Φάσις 112. 122.

Φειδίας 392.

Φήλιξ 500.

Φημονόη 508.

Φῆστος 500. 502.

φθόνος 218. 394. 496. 570.

φθορά 12. 14. 40. 140. 150. 196. 218. 372.

400. 414. 470.

Φίλα 84.

φιλαδελφία 78.

φιλανθρωπία 280. 346.

Φίλιππος, τετράρχης, 496. 498. 500.

Φιλίτας 510.

Φιλόλαος 568.

φιλονεικία 208. 250.

φιλοσοφία 76. 468. 560. 566. 574.

Φιλόστρατος 528. 540. 546. 558.

φιλοτησία 394.

Φιμβριανοί 124. 126.

Φιμβρίας 116. 118.

Φλαβιανός 182. 224. 250. 292. 312. 340.

Φλάκος 118.

Φλώρος 500.

φόβος Θεοῦ 278.

φόνος 448. 450. 456.

Φραάτης 494. 570.

Φραῶτος 564.

φρενοβλάβεια 362. 362.

Φρυγία 92. 96.

Φρῦνις 514.

φύσις θεία 164. 168. 186. 196. 208. 210.

216. 232. 234. 236. 238. 242. 246.

248. 250. 252. 254. 256. 258. 260.

262. 272. 274. 276. 278. 282. 284.

286. 290. 292. 294. 296. 298. 302.

304. 306. 312. 314. 316. 318. 322.

326. 328. 334. 338. 348. 350. 374.

428.

Φωκίς 116. 128.

Φωτική 364.

X

Χαλκίς 114. 500.

Χαμαιλέων 92.

χρηστομαθία 506.

χρηστότης 42.

χρῖσμα προφητικόν 478.

Χριστιανός 54. 322. 430.

Χριστοφόρος 342.

Χρυσόθεμις 512.

Χρυσόστομος 230. 236. 238. 240. 268.

324.

Ω

Ἔγκεανός 546. 548. 550. 552. 556.

Ἔρρεῖται 544.

Ἔριγένης 362. 384. 386. 394. 418. 420.

422. 424. 426. 430. 432. 442.

Ἔριγενισμός 384.

Ἔρχος 76.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελίς
ΚΕΙΜΕΝΟ - ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ	8
223 Διοδώρου ἐπισκόπου Ταρσοῦ, Κατά εἰμαρμένης.	8
224 Μέμνονος ἱστορικόν.	74
225 Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, βιβλίον κατὰ Τιμοθέου καὶ Σεβήρου.	156
226 Τοῦ αὐτοῦ Εὐλογίου, ἄλλη βίβλος κατὰ Θεοδοσίου καὶ Σεβήρου.	170
227 Τοῦ αὐτοῦ, Στηλιτευτικὸς Λόγος.	176
228 Ἐφραιμίου, πατριάρχου Θεουπόλεως, Λόγοι διάφοροι.	178
229 Τοῦ αὐτοῦ, ἄλλη βίβλος.	198
230 Εὐλογίου, πάπα Ἀλεξανδρείας, λόγοι ια΄.	274
231 Σωφρονίου Ἱεροσολύμων, συνοδική Ἐπιστολή.	362
232 Στεφάνου Τροθείτου, τοῦ ἐπόκλην Γοδάρου, βιβλίον.	366
233 Γερμανοῦ, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, βίβλος.	386
234 Τοῦ ἁγίου Μεθοδίου, ἐκ τοῦ Περί ἀναστάσεως λόγου.	390
– Τοῦ αὐτοῦ, Ἐκ τοῦ αὐτοῦ λόγου ἀποστολικῶν ρητῶν ἐρμηνεῖα κατὰ σύνοψιν.	396
235 Τοῦ αὐτοῦ, Περί τῶν γενητῶν ἐκλογή κατὰ σύνοψιν.	430
236 Τοῦ αὐτοῦ, Περί τοῦ αὐτεξουσίου.	444
237 Τοῦ αὐτοῦ, Περί ἀγνείας.	458
238 Ἰωσήπου, Τῆς Ἀρχαιολογίας ἢ ἐκλογή.	484
239 Πρόκλου, Χριστομαθίας ἐκλογαί.	506
240 Ἰωάννου τοῦ Φιλοπόνου, Εἰς τὴν Ἑξαήμερον.	520
241 Βίος Ἀπολλωνίου ἀπὸ φωνῆς Φιλοστράτου.	528
– Ἐκ τοῦ αὐτοῦ βίου ὅσα παρεῖται κάλλει ῥημάτων καὶ συνθήκης διαλάμποντα.	560

ΕΥΡΕΤΗΡΙΑ	577
1. Εύρετήριο χωρίων της Γραφής	577
2. Εύρετήριο ονομάτων και πραγμάτων	580

Φωτοστοιχειοθεσία: «ΓΡΑΦΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ» ΕΛΕΥΘΕΡΙΟΥ ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Τηλ. 283 880 – Θεσσαλονίκη

Έκτύπωση Όφσετ: Χρ. ΘΩΜΑΣ – Τηλ. 0394/72.394. Λητή Θεσσ/νίκης

Βιβλιοδεσία: Άφοι ΒΑΡΟΥΣΙΑΔΗ, Τηλ. 710 140 – Θεσ/νίκη

Κεντρική διάθεση: Βιβλιοπωλείο Ε. ΜΕΡΕΤΑΚΗ

Γ. Μπακατσέλου 3 – Θεσσαλονίκη – Τηλ. 283 880 – (Οικίας 696 653)